BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA, &c.

De principalioribus, & fere omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, & prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, SUMM. PONTIF. CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACR. CONGREGATIONUM DECRETIS, SACR. ROT. ROM. DECISIONIBUS AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate Collecta, Adaucta, Ordine Alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA

AB ADM.

R. P. LUCIO FERRARIS

Soler-Alexandrino, Ordinis Regular. Observ. Lectore Jubilato Exprov. Examinat. Synod. ac S. Officii Consultore.

POST PLURES ITALICAS

EDITIO POSTREMA AUCTIOR ET EMENDATIOR

Cui præter ea, quæ Clariss. ANONYMUS Jurisconsultus Romanus suis locis adjecerat, sublatis de medio quæ conspirantibus Catholicorum fere omnium Imperantium legibus proscripta sunt, accesserunt ex aliena manu permulta tum THEOLOGIAM, tum maxime JUS CANONICUM & Civile concernentia, eaque scitu dignissima, & omnibus præsertim ECCLESIASTICIS VIRIS apprime utilia & necessaria.

TOMUS NONUS.

S = T = V

VENETIIS, MDCCLXX.

TYPIS VINCENTII RADICI

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX

Titulorum, ſeu Materiarum, quæ in hoc Nono Tomo continentur.

S

TA-

T

V

A D M.

A D^M. R E V E R. P.
F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
Canonica, Juridico-Moralis, Theologica &c.

SECRETARIUS, SECRETUM.

S U M M A R I U M.

1 *Secretarius ad quid teneatur?*
2 *Secretarius peccat in pluribus, quæ assignantur.*
3 *Quæ sint conditiones ad justam compensationem?* remissive.
4 *Quam mercedem possint exigere Secretarii, seu Cancellarii Curiæ Episcopalis*, remissive.
5 *Secretarius, qui multa scribit, probabilius non excusatur a jejunio.*
6 *Secretum (præter illud Confessionis Sacramentalis) potest aliquid dici quinque potissimum modis, qui assignantur.*
7 *Revelare secretum in primo casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam.*
8 *Revelare secretum in secundo casu, seu modo, est etiam peccatum mortale contra Justitiam.*
9 *Revelare secretum in tertio casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam, si promittens intenderit se obligare ad servandum tale Secretum ex Justitia, secus autem si solum ex fidelitate.*
10 *Revelare secretum in quarto casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam.*
11 *Revelare secretum in quinto casu, est peccatum mortale contra Justitiam, licet non tam grave, sicut in quarto casu, seu modo.*
12 *Justæ caussæ revelandi secretum, sunt potissimum quinque, quæ enumerantur.*
13 *Per revelationem secreti potest aliquando fieri injuria gravis, aliquando injuria levis, & aliquando nulla.*
14 *Assignatur, quando fiat injuria gravis, & peccetur mortaliter.*
15 *Assignatur, quando fiat injuria levis, & peccetur solum venialiter.*
16 *Assignatur, quando nulla fiat injuria, & nulliter peccatur.*
17 *Generales, Provinciales, Visitatores, aliique Religiosorum, & Religiosarum Superiores graviter peccant contra Justitiam, si personas, a quibus aliorum defectus corrigendos susceperint, manifestent.*
18 *Item graviter peccant juxta gravitatem materiæ, & circumstantiarum Generales, Provinciales, Definitores, aliique Vocales, & Secretarii, qui acta, & dicta in Capitulis, Definitoriis, aliisque Congressibus, aperiunt amicis cum magno Religionis, & Religiosorum dispendio; sicuti & illi, qui personis particularibus significant, quos favorabiles, & quos contrarios habuerint in Ordine ad Dignitates, Gradus, & Officia, ad quæ fuerunt proposita.*
19 *Item graviter peccant Regulares omnes utriusque sexus quidquam in Religionis detrimentum patefacientes, seu aliquid in præjudicium famæ Religionis, aut particularis Religiosi, vel Religiosæ manifestantes.*
20 *Alia ad rem*, remissive.

Secretarius tenetur scire ea, quæ ad suum 1
Officium spectant, & juste, diligenter, fideliterque dictum suum Officium exercere: *Communis*.

Secretarius in pluribus peccat, & si- 2
gnanter si juramentum violet. Item si secreta revelet. Item si sententiam nondum publicatam manifestet. Item si processus, aut sententiam nondum publicatam manifestet. Item si processus, aut sententiam non recte custodiat, vel partibus sine præscripto Judicis ostendat. Item si testimonia non fideliter transcribat, sive exagerando, vel imminuendo, seu immutando, aut invertendo. Item si surripiat aliquid ultra conventam mercedem ad compensandum laborem, cui putat non esse æqualem dictam conventam mercedem, præsertim si non interveniant requisitæ conditiones ad justam compensationem; *Communis*.

Quæ autem sint conditiones requisitæ ad justam com- 3
pensationem? Vide verb. *Compensatio*.

Et quam mercedem possint exigere Secretarii, seu 4
Cancellarii Curiæ Episcopalis? Vide verb. *Cancellarius*.

Secretarius, qui multa scribit, probabilius non ex- 5
cusatur a jejunio. Potest enim Secretarius vires habere sufficientes ad multum scribendum, quamvis jejunet; Immo temperantia & jejunium maxime conducit ad valetudinem Sedentarii; Sanchez *in Consil. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *numer.* 1332. & alii passim; Quamvis tamen non desint Aulicorum assentatores, qui excusent a jejunio Secretarios multum scribentes, v. g. Secretarios Regum, aliorumque Principum, ac præcipuorum Officialium, quia dicunt tale Officium requirere constantes vires, quæ multum debilitantur per jejunium; Sic Angles, aliique ejusd. furfuris cum Burghaber. *cent.* 3. *cas.* 5. & Diana *in Compend. verb. Jejunium numer.* 10. Vide verb. *Jejunium numer.* 21.

Secretum (præter illud Confessionis Sacramentalis, de 6
quo infra sub verb. *Sigillum Confessionis*) potest aliquid dici quinque potissimum modis. Primo, quando aliquid ex natura rei petit esse, & teneri secretum, seu quando res uni, aut alteri revelata postulat ex se manere occulta. Secundo, quando res aliqua expresse, vel tacite sub secreto commissa est. Tertio, quando audiens secretum promittit, licet non fuerit ipsi commissum. Quarto, quando res aliqua occulta cognoscitur per

injuriam. Quinto, quando res aliqua occulta cognoscitur casu sine ulla injuria &c.

7 Revelare secretum in primo casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam, si materia sit gravis; *Communis*. Et ratio est, quia ex revelatione talis secreti in materia gravi caussatur proximo grave, & notabile detrimentum in bonis vitæ, vel famæ, seu fortunæ; Proximus autem habet verum Jus ad omnia dicta bona; adeoque revelare tale secretum, ratione cujus imminet proximo jactura dictorum bonorum, est gravis injustitia, & consequenter gravis culpa cum onere restitutionis.

8 Revelare secretum secundo casu, seu modo est etiam peccatum mortale contra Justitiam, si materia sit gravis; *Communis*. Et ratio est, quia Secretum revelatum sub expresso, vel tacito pacto tacendi, continet in materia gravi gravem obligationem Justitiæ: Est enim contractus onerosus; cum subeat onus revelandi, petens vicissim onus tacendi, adeoque &c.

9 Revelare secretum in tertio casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in re gravi, si promittens intenderit se obligare ad servandum tale secretum ex Justitia: Secus autem si solum ex fidelitate; An autem promittens intenderit se obligare ex Justitia, vel solum ex fidelitate, seu urbanitate, judicandum est ex circumstantiis materiæ, personæ, loci, temporis, & modi.

10 Revelare secretum in quarto casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in materia gravi. *Communis*. Si quis enim per injuriam injuste aperit litteras alicujus, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea revelat id amico, qui prævenit, impedit, & sibi tali medio, & negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, vel spei habitæ illud bonum consequendi, quia talis injusta apertio, & lectio litterarum, & revelatio secreti fuit impeditiva ipsius boni, & caussa mali. Vide verb. *Litteræ n. 7.*

11 Revelare secretum in quinto casu, seu modo, est peccatum mortale contra Justitiam in materia gravi, licet non tam grave, quam revelare secretum in quarto casu, seu cognitum per injuriam. *Communis*. Si enim quis sciens, seu cognoscens casu fortuito sine injuria ubi alter habeat Thesaurum occultum, illum revelat, & inde surripiatur a Latronibus, & peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem damnorum, cum ipse sit eorum caussa; licet non tam graviter peccet, ac si cognovisset per injuriam, quia obligatio Justitiæ circa secretum cognitum sine injuria est levior, quam circa secretum cognitum per injuriam.

12 Justæ caussæ revelandi secretum sunt potissimum quinque: Prima est, quando res nullatenus secretum meretur, ex quo nulli prodesse, vel nocere possit. Secunda, quando res tradita sub secreto est aliunde facta jam publica. Tertia, quando secretum cadit in damnum commune Reipublicæ, aut alicujus innocentis. Quarta, quando secretum cessurum esset in grave nocumentum ipsiusmet secretum committentis. Quinta, quando ipsemet, cui secretum commissum est, grave damnum incurrere deberet, nisi secretum revelet.

13 Ex supradictis colliges primo, per revelationem secreti posse aliquando fieri injuriam gravem, aliquando injuriam levem, & aliquando nullam.

14 Colliges secundo, tunc per revelationem secreti fieri injuriam gravem, & peccari mortaliter, quando quis in materia gravi secretum, expressa, vel tacita conventione tacendi sibi commissum, revelat. *Communis*. Et ratio est, quia servare fidem sibi commissam est de Jure naturali, ut tradunt communiter Doctores cum Sancto Thoma 2. 2. qu. 70. *art.* 1. *ad* 2. Unde Proverb. *c.* 11. *num.* 13. sic habetur: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* Et quidem quoad expressam conventionem res de se clara est. Quoad tacitam autem conventionem manifeste patet in multis, & signanter in Consiliariis, Belli Officialibus, Advocatis, Theologis, Medicis, Chirurgis, Obstetricibus; Immo & probabiliter etiam in amicis, & propinquis, quibus consilii, remedii, vel auxilii capiendi caussa certa secreta revelantur, quia supradicti omnes eo ipso, quod talia secreta suscipiunt, seclusa alia expressa conventione tacendi, tacite censentur vi Officii, aut muneris, aut rei ex natura sua postulantis secretum ad silentium se obligare, & a fortiori injuriam gravem inferunt, & graviter peccant cum onere restitutionis, qui revelant secreta cognita per injuriam, ut dicebatur supra de injuste, & fraudulenter aperientibus alienas litteras, & inde detecta secreta cum etiam notabili damno revelantibus; Et sic de similibus.

15 Colliges tertio, tunc per revelationem secreti fieri injuriam levem, & peccari solum venialiter, quando quis in materia levi modicum solum inde inferente damnum, aut ex imperfectione actus sine expressa gravi obligatione tacendi secretum revelat. *Communis*; Et ratio est, quia res levis momenti obligat solum leviter ad secretum; Additur tamen *sine expressa gravi obligatione tacendi*, quia, si quis præcedente tali expressa obligatione tacendi in aliqua speciali materia, etiam levi, secretum revelaret, injuriam gravem inferret, & consequenter graviter peccaret, non ratione materiæ, quæ de se esset levis, sed ratione violatæ fidei contra expressam sibi impositam, & a se voluntarie assumptam obligationem tacendi, seu servandi fidem, etiam in dicta speciali materia levi.

Colliges quarto, tunc per revelationem secreti nullam fieri injuriam, & nulliter peccari, quando quis secretum revelat aliqua ex quinque assignatis *supra n.* 12. interveniente justa caussa ipsum revelandi. *Communis*; Et quidem interveniente prima, vel secunda ex assignatis caussis res de se patet; Interveniente autem tertia, ut si Urbs esset prodenda, aut innocens injuste esset occidendus, licitum est etiam cum dispendio alterius, & malitia sua nocere volentis, revelare secretum ad avertendum simile malum, ut docet Communis Doctorum cum S. Th. 2. 2. *qu.* 79. *art.* 1. Et ratio est, quia ex Lege, & ordine Caritatis quilibet licite potest, immo obligatur liberare innocentem ab injuria injuste nocentis, quamvis cum aliquo nocentis damno fieri debeat; Item interveniente quarta ex dictis caussis, ut si committens secretum velit Matrimonium inire cum impedimento dirimente alicui revelato, tunc si non possit aliter a tali matrimonio revocari, seu impediri, nisi Canonice denuncietur, licita, immo debita erit denunciatio, seu revelatio secreti, quia id exigit reverentia Sacramenti, & obligatio evitandi etiam proximi peccatum, ut tradit Communis Doctorum cum Sanchez *lib.* 3. *de Matr. disp.* 13. Laym. *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *sect.* 3. *num.* 46. Sicuti etiam licitum est, immo debitum pravam alicujus consuetudinem sub secreto commissam revelare Superiori, aut alteri, si non possit aliter ejus saluti consuli, quia bonum animæ præponderat bono famæ; Item interveniente quinta ex dictis caussis, ut si quis secretum sibi commissum non possit servare nisi cum dispendio vitæ, & famæ; tunc enim potest is licite tale secretum revelare, quia non censetur se voluisse obligare ad servandum secretum in simili casu tanti sui detrimenti inde secuturi, cum præsumatur potius quemque ex ordine Caritatis propriam incolumitatem voluisse, & velle præferre alienæ, ut docent communiter Doctores cum Lessio *lib.* 2. *c.* 11. *dub.* 18. Layman *loc. cit. n.* 2. Sporer *loc. cit. n.* 46. 16

Generales, Provinciales, Visitatores, aliique Religiosorum, & Religiosarum Superiores graviter peccant contra Justitiam, si personas, a quibus aliorum defectus corrigendos susceperint, manifestent. *Communis*. Et ratio est, quia certum est ex conventione saltem tacita id sibi sub secreto strictissimo esse commissum; Tum quia talis revelatio apertissime retrahit subditos a declarandis defectibus necessario corrigendis, quod cedit in maximum, & gravissimum detrimentum disciplinæ Regularis, & consequenter totius Provinciæ, & Religionis. 17

Item graviter peccant juxta gravitatem materiæ, & circumstantiam Generales, Provinciales, Definitores, aliique Vocales, & Secretarii, qui acta, & dicta in Capituli Definitoriis, aliisque Congressibus revelant, & aperiunt, & significant amicis cum magno Religionis, aut Religiosorum dispendio, sicuti & illi graviter peccant, qui personis particularibus significant quos favorabiles, & quos adversarios habuerint in ordine ad Dignitates, Gradus, & Officia, ad quæ fuerunt propositi. *Communis*. Et ratio est, quia similia sunt apertissima semina discordiarum, & divisionum; Et Proverb. *cap.* 6. *num.* 19. Dominus detestatur *eum, qui seminat inter Fratres discordias*. 18

Item graviter peccant Regulares omnes utriusque sexus quidquam in Religionis detrimentum extra Religionem patefacientes, seu aliquid in præjudicium famæ Religionis, seu particularis Religiosi aut Religiosæ manifestantes. Hinc in pluribus Religionibus tales manifestationes, & patefactiones ponuntur inter peculiares suos casus reservatos. *Communis*. 19

Alia ad rem. Vide verb. *Detractio*, & verb. *Litteræ*.

SEDES VACANS.

SUMMARIUM.

1 *Nomine Sedis vacantis quid intelligatur?*

2 *Nomine Sedis vacantis intelligitur etiam quælibet Abbatia, seu Prælatura, aut Dignitas inferior, cui facultas conferendi Beneficia competit, & per obitum sui respectivi Prælati censetur viduata.*

3 *Per vacationem intelligitur omnis vacatio Sedis, sive per mortem, sive per renunciationem, translationem, depositionem, & quemvis similem modum, per quem Titulus amittitur.*

4 *Item Sedes vacat, si Prælatus, seu Episcopus sit notorie Hæreticus.*

5 *An Sedes vacet, & Capitulum possit procedere ad electionem Vicarii Capitularis, quando Episcopus est excommunicatus*

communicatus, vel suspensus, quando est factus captivus, quando est relegatus, quando Episcopo in remotis degente, Vicarius Generalis ab ipso relictus moritur, vel a Principe Sæculari ejicitur e Diœcesi; aut est excommunicatus, vel suspensus; remissive.

6 Sedes vacare incipit a die scientiæ mortis certæ, & non præsumptæ Episcopi, seu Prælati. Vel a die certæ translationis, resignationis, & hujusmodi.

7 Quando censeatur vacare Sedes per translationem Episcopi, remissive.

8 Sedes semel vacans durat vacare tamdiu, donec Litteræ Apostolicæ novi Prælati in Curia promoti, vel confirmati fuerint expeditæ, & Capitulo præsentatæ.

9 Ante Litterarum præsentationem non potest Episcopus, seu alius Prælatus promotus administrare Episcopatum, seu Prælaturam; Neque Capitulum, seu Conventus potest eumdem recipere.

10 Sede Romana vacante, qui tenentur accedere, vel mittere ad Curiam, ad id tenentur ac si non vacaret.

11 Sede Romana vacante, Collegium Cardinalium non habet auctoritatem papalem, nisi eam, quam sibi concessit Papa.

12 Sede Romana vacante, potest Collegium Cardinalium providere de Camerario, & Pœnitentiario.

13 Sede Romana vacante tempore Concilii Generalis legitime congregati electio Pontificis spectat ad Cardinales, & non ad Concilium.

14 Sede Apostolica vacante Summus Pœnitentiarius potest dispensare solummodo in Foro conscientiæ.

15 Sede Apostolica vacante potest Vicarius Papæ facere ordinari suos, aut eis etiam non arctatis dare Dimissorias.

16 Sede Apostolica vacante omnes menses sunt Ordinariorum, & tunc Episcopi, & Ordinarii Collatores possunt providere de Beneficiis vacantibus in quolibet mense.

17 Beneficia reservata Papæ vacantia, Sede Romana vacante, a Papa successore sunt conferenda.

18 Licet Beneficia Curata vacantia in Curia Papæ sint reservata; Tamen si vacent Sede Romana vacante, vel si Sede plena vacaverint, & ante mortem Papæ non fuerint collata, conferri possunt de jure communi ab Episcopo, vel ab aliis ad quos spectat; Dummodo sint de reservatis Papæ alia ratione, quam ob vacantiam in Curia. Vide tamen infra num. 24.

19 Beneficia Ecclesiastica cum Cura, & sine Cura Sæcularia, & Regularia qualitercumque qualificata, & ubicumque existentia vacantia, Sede Episcopali vacante, sunt Papæ reservata.

20 Hæc reservatio Beneficiorum vacantium, Sede Episcopali vacante, procedit, quando ad Episcopum spectat electio, nominatio, seu præsentatio Personæ, quamvis Collatio seu institutio ad alium pertineat, seu sit communis Episcopi, & aliorum.

21 Secus autem quando electio, seu nominatio, vel præsentatio ad alium pertinet; Tunc enim quamvis collatio, & institutio spectet ad Episcopum, non intrat hæc reservatio.

22 Item non procedit hæc reservatio, ubi simultanea ex concordia est divisa per turnos &c.

23 Item hæc reservatio non procedit, ubi collatio Beneficiorum spectantium alias ad Collationem Episcopi, Sede Episcopali vacante, ad aliquem spectet, nec reservatur futuro successori.

24 Beneficia reservata Papæ quomodolibet, & ex quavis caussa, si vacent, Sede Apostolica vacante, & de iis per quoscumque Ordinarios Collatores tunc dispositum non fuerit, seu minus valide dispositum fuerit, sunt conferenda a Papa successore.

25 Sede Episcopali vacante, nihil est innovandum, præsertim in præjudicium ipsius Ecclesiæ, vel Prælati successoris.

26 Unde, Sede vacante, Judicium factum contra Ecclesiam est nullum.

27 Sede Episcopali vacante, si mandetur Capitulo, ut Præbendam alicui conferat, & interim nondum a Capitulo executo mandato creatur Episcopus, cui spectet collatio Præbendæ, ab ipso Episcopo debet conferri.

28 Sede Episcopali vacante, quid possit facere Capitulum, & quid non? remissive.

29 Subnectuntur supplementa Auctoris, ad n. 35.

1 NOmine Sedis vacantis intelligitur potissimum Sedes Papalis, seu Episcopalis, idest Ecclesia Episcopalis 2 suo viduata Pastore. *Communis*. Insuper nomine sedis vacantis intelligitur etiam quælibet Abbatia, seu prælatura, aut Dignitas inferior, cui facultas conferendi Beneficia competit, & per obitum sui respectivi prælati censetur viduata, juxta *c. Ne pro defectu 4. de election.* Sic Glossa *in c. 1. verb. Ecclesia de rebus Eccles. non alienand. in 6.* Barbosa *lib. 3. decr. tit. 9. n. 2.* Pirhing *ib. n. 1.* Reiffenstuel *ib. n. 2.* Abbas *in c. His quæ n. 2. de majoritat. & obedient.* & alii passim.

3 Per vacationem autem intelligitur omnis vacatio Sedis, sive per mortem, sive per renunciationem, translationem, depositionem, vel quemvis similem modum, per quem Titulus amittitur. *Sic* expresse Glossa communiter recepta *in c. unico, Ne Sede vacante, verb. Mortuo in 6.* ibi: *Mortuo idem est si quocumque alio modo vacet sedes, renunciatione, & depositione, vel quovis modo*, Pirhing *loc. cit. n. 1.* Barbosa *loc. cit. n. 5.* & alii communiter.

4 Item Sedes vacat, si Prælatus, seu Episcopus sit notorie Hæreticus. Sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Fagnan. *lib. 3. Decretal. in c. Quia diversitatem 5. de concessione Præbend. n. 24.* Nam proposito dubio: *An Episcopo existente Hæretico facultas concedendi Dimissorias juxta cap. 10. sess. 7. pertineat ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ? S. Congr. die 14. Januarii 1588. censuit, ad Capitulum pertinere, si Episcopus sit notorie Hæreticus.* Ex qua declaratione Fagnan. *loc. cit. num. 34. & lib. 5. Decret. c. Ad abolendum 9. de Hæret. n. 36. & 37.* concludit, quod quando Episcopus est notorie Hæreticus, Sedes non vacat interpretative, sed vacat vere, & ideo Jurisdictio, consequenter facultas concedendi Dimissorias transit in Capitulum Sede vacante, ut *cap. His quæ, & cap. cum olim, de major. & ob. Ut commissi 12. de Hæret. in 6.*

5 An autem Sedes vacet, & Capitulum possit procedere ad electionem Vicarii Capitularis, quando Episcopus est excommunicatus, vel suspensus, quando est factus captivus ab Hostibus Catholicæ Fidei, quando est Relegatus, quando Episcopo in remotis degente, Vicarius Generalis ab ipso relictus moritur, vel a Principe Sæculari ejicitur a Diœcesi, aut est excommunicatus, vel suspensus; Vide verb. *Capitulum art. 3. a n. 52.*

6 Sedes vacare incipit a die scientiæ mortis certæ, & non præsumptæ Episcopi, seu Prælati. Vel a die certæ translationis, resignationis, & hujusmodi. *S. Congr. Episcop. in una Neritonen. 24. Maji 1634. ex cap. Bonæ Memoriæ 36. de election.* Vide dict. verb. *Capitulum a. 3. n. 37.*

7 Quando vero censeatur vacare Sedes per translationem Episcopi. Vide *d. verb. Capitulum art. 3. num. 31. & verb. Episcopus art. 3. n. 61. & 62.* ubi dantur ad id Decreta.

8 Sedes semel vacans durat vacare tamdiu, donec Litteræ Apostolicæ novi Prælati in Curia promoti, vel confirmati, fuerint expeditæ, & Capitulo præsentatæ. Gonzalez *ad Reg. Cancellar. gloss. 15. § 2. num. 82. 83. & seq.* Reginald. *in praxi Tit. de Simonia in resignat. num. 31. & 40.* Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 54. n. 160.* Reiffenstuel *lib. 3. Decr. tit. 9. n. 6. & seq.* & alii passim per text. *in Extrav. Injunctæ 1. de elect. inter communes.*

9 Sola enim expeditio Litterarum Apostolicarum non sufficit ad cessationem vacationis Sedis Episcopalis, seu alterius Prælaturæ, sed insuper requiritur earumdem Litterarum præsentatio facta Capitulo, sive Conventui. Nam ante hanc Litterarum præsentationem non potest Episcopus, seu alius Prælatus promotus administrare Episcopatum, seu Prælaturam, neque Capitulum, seu Conventus potest eumdem recipere, ut expresse statuitur *in cit. Extravagant. Injunctæ.* Et tenent Azorius *Inst. moral. p. 2. lib. 3. cap. 29. q. 9. vers. Cæterum*, Barb. *l. cit. n. 161.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 8.* & alii passim.

10 Sede Romana vacante, qui tenentur accedere, vel mittere ad Curiam, ad id tenentur, ac si non vacaret, tex. expresso *in Clementin. de election. cap. Ne Romani §. final. ibi:* „ Statuimus, ut electi, & alii, qui ex quacumque caussa ad Sedem Apostolicam venire, vel mittere sunt adstricti, ad ipsam, cum vacat, ac si non vacaret, venire, vel mittere teneantur.

11 Sede Romana vacante, Collegium Cardinalium non habet auctoritatem Papalem, nisi eam, quam sibi concedit Papa juxta Constitutionem Gregorii X. *in Concil. Lugdunens. Clementin. de electione c. Ne Romani.*

12 Sede Romana vacante, potest Collegium Cardinalium providere de Camerario, & Pœnitentiario, *cit. Clement. Ne Romani §. Eo tamen.*

13 Sede Romana vacante tempore Concilii Generalis legitime congregati electio Pontificis spectat ad Cardinales, & non ad Concilium. Vide verb. *Papa art. 1. n. 45.*

14 Sede Apostolica vacante, Summus Pœnitentiarius potest dispensare solummodo in Foro Conscientiæ. Sic expresse statuit Innocent. XII. Const. 30. incip. *Romanus Pontifex §. 46. ibi:* „ Sede Apostolica vacante Major „ Pœnitentiarius, ejusque Officiales ea tantum facere, „ & expedire valeant, quæ ad Forum Conscientiæ pertinent, in reliquis eorum Officium conquiescat, & a „ quibuscumque Matrimonialibus, & aliis dispensationibus, ac absolutionibus, & declarationibus, nec non „ quibusvis aliis expeditionibus Forum Fori mixtim, vel „ separatim quomodolibet respicientibus omnino abstineant.

15 Sede Apostolica vacante, potest Vicarius Papæ facere ordinari suos, aut eis etiam non arctatis dare Dimissorias.

riæ. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 7. *num.* 13. Majol. Henriq. Campanil. & alii ab ipso citati, La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 22. 3. cum aliis ibi citatis: Concilium enim Trid. *sess.* 7. *c.* 10. & *sess.* 23. *cap.* 10. *de reform.* non restringit Jurisdictionem Sedis Apostolicæ, quamvis vacantis.

16 Sede Apostolica vacante, omnes menses sunt Ordinariorum, & tunc Episcopi, & Ordinarii collatores possunt providere de Beneficiis vacantibus in quolibet mense. Anastasius Germon. *de Indult. Cardinal.* §. *Quod tamen n.* 99. & 109. Zerola in Praxi Episcop. *p.* 2. *verb. Beneficium* §. 2. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 51. Gonzalez §. 5. *proœm. a n.* 46. qui *n.* 53. ait, quod non solum erunt omnes menses Ordinarii ante assumptionem novi Papæ, sed etiam antequam faciat Regulas Cancellariæ. Barbosa *de Offic. & potestat. Episcop. part.* 3. *alleg.* 56. *n.* 191. & 192. cum pluribus aliis ibi citatis. Et ratio est, quia cum Menses Januarii, Februarii, Aprilis, Maji, Junii, Augusti, & Octobris, & Novembris reserventur in Regula nona Cancellariæ solum ad Beneplacitum Papæ concedentis, talis reservatio non est perpetua, sed expirat, & extinguitur morte Papæ illius conditoris. Cum enim talis Papa post ejus mortem non sit amplius in rerum natura, non potest amplius habere Beneplacitum, nec dispositionem; *clr. Unic.* §. *final. Ne Sede vacante in* 6. Unde Gratiam ad Beneplacitum Papæ, vel Regis concessam morte Pontificis, vel Regis expirare probat textus *in cap. Si gratiose, De rescriptis in* 6. Barbosa *loc. cit.* cum pluribus aliis ibi allegatis.

17 Beneficia reservata Papæ vacantia, Sede Romana vacante, a Papa Successore sunt conferenda. Urbanus VIII. Constit. 6, incip. *Sanctissimus cap.* 68. & *Regul.* 68. *Cancellariæ.*

18 Licet Beneficia Curata vacantia in Curia Papæ sint reservata, tamen si vacent, Sede Romana vacante; Vel si Sede plena vacaverint, & ante mortem Papæ non fuerint collata, conferri possunt de jure communi ab Episcopo, vel ab aliis, ad quos spectat, textu expresso *in cap. Si Apostolica* 35. *de Præbend. in* 6. Dummodo non sint de reservatis Papæ alia ratione, quam ob vacantiam in Curia. Urban. VIII. *cit.* Constit. incip. *Sanctissimus cap.* 68. Barbosa *in cit. cap. si Apostolica n.* 4. cum aliis ibi citatis. Vide tamen *Regulam* 68. *Cancellariæ*, & *infra n.* 24. ubi refertur.

19 Beneficia Ecclesiastica cum Cura, & sine Cura, Sæcularia, & Regularia qualitercumque qualificata, & ubicumque existentia vacantia, Sede Episcopali, Archiepiscopali, Primatiali, & Patriarchali vacante, sunt Papæ reservata. S. Pius V. Constit. 55. incip. *Sanctissimus in Christo*. Et *Reg.* 2. *Cancellariæ.*

20 Hæc autem reservatio Beneficiorum vacantium Sede Episcopali vacante procedit, quando ad Episcopum spectat electio, nominatio, seu præsentatio personæ, quamvis Collatio, seu institutio ad alium pertineat, seu sit communis Episcopi, & aliorum, quia attendenda est pri-
21 ma dispositio Beneficii. Secus autem, quando præsentatio, vel electio ad alium pertinet, quia tunc, quamvis collatio, seu institutio spectet ad Episcopum, non intrat hæc reservatio. Nam Beneficia, quorum collatio non potest fieri ab Episcopo absque alterius electione, nominatione, præsentatione, seu interventu, non comprehenduntur sub hac reservatione. Sic *Reg.* 2. *Cancellariæ*, Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellariæ*, Glossa 45. *n.* 10. Barbos. *cit. alleg.* 57. *n.* 90. Garcias *de Benefic. p.* 5. *c.* 1. *num.* 230. & *seq.* & alii passim.

22 Item non procedit hæc reservatio, ubi simultanea ex concordia est divisa per turnos, ita ut una vice provideat Episcopus, & altera Capitulum, non solum quando Beneficium vacat in turno Episcopi, quia etiam tunc mortuo Episcopo, seu alias vacante sede, potest Capitulum jure proprio conferre Canonicatus, & alia Beneficia simultanea in quocumque turno vacent. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellariæ*, Gloss. 45. §. 3. *n.* 39. *cum seq.* Garcias *cit. cap.* 1. *a n.* 237. Barbosa *cit. allegat.* 57. *n.* 90. & alii.

23 Item hæc reservatio non procedit, ubi collatio Beneficiorum spectantium alias ad collationem Episcopi, Sede Episcopali vacante, ad aliquem spectat, nec reservatur futuro Successori, quia Regula Cancellariæ non intendit tertio præjudicare. Sic decisum in Rota referunt, & tenent Nicol. Garcias *d. c.* 1. *n.* 244. Castropal. *in Oper. moral. tract.* 13. *disp.* 2. *punct.* 11. *n.* 4. & 5. Barbosa *cit. alleg.* 57. *n.* 90. & alii.

24 Beneficia reservata Papæ quomodolibet, & ex quavis caussa, si vacent Sede Apostolica vacante, & de ipsis per quoscumque Ordinarios Collatores tunc dispositum non fuerit, seu minus valide dispositum fuerit, sunt conferenda a Papa Successore. *Cit. Regula* 68. *Cancellariæ* præcisis his verbis: *Item sanctissimus Dominus noster provide considerans consuevisse quandoque Romanos Pontifices Prædecessores suos Beneficia, quæ vacante Sede Apostolica contigerant, dispositioni suæ reservare, intendens de Beneficiis hujusmodi tam Conclavistis, quam pauperibus Clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia, & singula Beneficia per Regulas Cancellariæ Apostolicæ, aut quaslibet alias Constitutiones Apostolicas temporales Romani Pontificis pro tempore existentis dispositioni quomodolibet, & ex quavis caussa reservari solita, quæ a die obitus felicis recordationis Innocentii XII. Prædecessoris sui usque ad diem vigesimam tertiam Novembris vacaverunt, & de quibus per quoscumque Ordinarios Collatores tunc dispositum non fuerat, suæ provisioni, ac dispositioni reservavit. Decernens irritum &c.* Hic adverte, quod hæc Regula est desumpta ex illis felicis recordationis Clementis XI. & ideo ponitur tempus vacationis Sedis Apostolicæ a die obitus Innocentii XII. sui immediati Prædecessoris usque ad tempus suæ gloriosissimæ assumptionis in Summum Pontificem; Quod tempus in tali Regula variatur a quolibet Summo Pontifice juxta differentiam temporis intercessi a die mortis sui immediati prædecessoris usque ad sui electionem.

Sede Episcopali vacante, nihil est innovandum præser- 25
tim ad præjudicium ipsius Ecclesiæ, vel Prælati Successoris. *Communis*, textu expresso *in cap. Novit ille* 1. *Ne Sede vacante aliquid innovetur*; ubi insuper redditur ratio ibi: *Cum non sit, qui Episcopale jus tueatur.*

Unde Sede vacante Judicium factum contra Ecclesiam 26
nullum, *Communis*, textu expresso *in cap. Constitutus* 3. *Ne sede vacante*: juncto Summario ibidem sic expresse dicente: *Sede vacante Judicium habitum contra Ecclesiam non tenet.* Et Glossa *ibidem verb. Vacante*, sic expresse loquente: *Hic patet manifeste, quod Ecclesia, quæ caret legitimo defensore conveniri non potest, quia ea vacante nihil est innovandum, quia non habet defensorem.*

Sede Episcopali vacante, si mandetur Capitulo, ut præ- 27
bendam alicui conferat, & interim nondum a Capitulo executo mandato creetur Episcopus, cui spectet collatio præbendæ, ab ipso Episcopo debet conferri, text. expresso *in cap. Dum te* 7. *de Rescriptis*, juncto ejus Summario, in quo sic præcise habetur: *Si Sede vacante scribitur Capitulo gerenti vices Episcopi, ut Præbendam alicui conferat, si creatur Episcopus, nondum executo mandato, & ad eum spectet Collatio Præbendarum, illud adimplere tenetur.*

Sede Episcopali vacante, quid possit facere Capitulum, 28
& quid non? Vide verb. *Beneficia art.* 4. verb. *Capitulum art.* 3. & verb. *Vicarius Capitularius per tot.*

Vacante Sede Apostolica Major Pœnitentiarius, seu 29
Officiales facere, & expedire possunt quæcumque ad Forum conscientiæ pertinent. Ideo absolvere, seu absolvi mandare in dicto conscientiæ Foro possunt ab iis quoque Censuris, a quibus alias vivente Pontifice adempta etiam Majori Pœnitentiario, & Pœnitentiariæ Officio absolvendi facultas reperitur. Hac tamen lege, quod in hujusmodi Censuris, ad tempus duntaxat, & cum reincidentia in easdem, servatis alias servandis, absolutio concedatur; Itaut qui fuerint absoluti, ad novum Pontificem intra terminum pro locorum distantia definiendum,
recurrere pro eadem caussa teneantur; Neque liceat Pœ- 31
nitentiario Majori, ejusque Officialibus præfinitum terminum post Pontificis electionem ampliare, vel prorogare. Benedict. XIV. tom. 1. Const. 95. incip. *Pastor bonus* §. 51. qui §. 52. *ad* 55. prosequitur declarare facultates Sede Vacante Majori Pœnitentiario competentes, Ibi §. 52. „ Præterea concedimus, ut si quando aliquod gravius Animæ periculum immineat, cui celeriter occurrendum videatur, re in Signatura diligenter examinata, & Majori quoque Pœnitentiario, si in Conclavi degat pro materiæ gravitate consulto, & approbante, dispensare, aut dispensari mandare pro eodem Foro conscientiæ valeant; super illis etiam, super quibus alias vivente Pontifice inhibita sit Majori Pœnitentiario, & Pœnitentiariæ dispensandi facultas; Ita tamen ut Oratores sicuti superius dictum est, ad novum Pontificem post ejus electionem similiter debeant recurrere; aliisque appositis clausulis pro casus natura necessariis, & opportunis.

Pro foro vero externo, eadem Sede Apostolica vacan- 32
te eorum Officium penitus conquiescat, itaut a quibuscumque matrimonialibus, & aliis dispensationibus, & absolutionibus, ac declarationibus, nec non quibusvis aliis expeditionibus forum fori mixtim, vel separatim quomodolibet respicientibus omnino abstineant.

„ Attamen concedimus, ut dicta Sede vacante, pro 33
Foro externo facere, & expedire valeant, quæ ad Regularium, & præsertim Apostatarum, & fugitivorum remedium, in Superioribus facultatibus concessa sunt. Nec non ut Monialibus Confessarios extra Ordinem valeant deputare, si eos ex aliqua rationabili caussa petierint, pro earum libitu inter approbatos ab Ordinario ad audiendas Monialium Confessiones, eligendos.

„ Et demum, ut illos, qui in aliquam Censuram Se- 34
di Apostolicæ reservatam, etiam ob violatam Ecclesiasticam Libertatem, vel Immunitatem publice incurrerint, vel incurrisse declarati fuerint, & vere, ac sincere pœnitentes, & novi Pontificis, ad quem post electionem recurrere debebunt, mandatis obtemperare parati, beneficium absolutionis sibi ulterius non differri enixe deprecentur, absolvere cum reincidentia,

„ que-

„ quemadmodum in superioribus dictum est, vel absolvi „ mandare possint.

Vacante Sede Apostolica Processio Generalis Corporis Christi celebrari debet apud Vaticanam Basilicam, Idem Const. 12. incip. *Pastoralis sollicitudinis* §. 3. ubi §. *seq.* præscribit etiam Ritum, quo ibi celebranda est dicta Processio.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 MAgna olim quæstio fuit, an Parochiæ per assequutionem incompatibilium Beneficiorum vacatæ Pontificia Sede vacante, vel antea vacatæ, sed ex sequuta interim ejusdem Pontificiæ Sedis vacatione non collatæ, possint ab Ordinariis conferri *vigore cap. si Apostolica, de Præbend. in 6.*

2 Ratio autem dubitandi inde oriebatur, quod *Bonifacius VIII. in d. cap. Si Apostolica* potestatem tantum fecit Ordinariis conferendi Parochias, quæ *vacabant in Curia*, & ex Sedis Pontificiæ vacatione nequierunt conferri.

3 Prævaluit nihilominus affirmativa opinio, ex ratione illa quod si Bonifacius VIII. facultatem dedit Ordinariis
conferendi mox dictas Parochias obnoxias dictæ reservationi in corpore Juris clausæ, multo sane magis facultatem dedit conferendi Parochias obnoxias alteri huic reservationi inductæ ab Extravagantibus, & Regula I. Cancellariæ, quæ utpote non clausa in corpore Juris lon-
4 ge minor est. Accedit, quod Bonifacius VIII. providere intellexit saluti animarum, ne ex diutina Sedis Pontificiæ vacatione proprio Pastore diu careant. Hæc autem
5 ratio urget, quæcunque sit reservatio Parochiæ. Vide celebrem decisionem *Rotæ in Comen. Parochialis* 11. *Maji* 1731. *cor. feliciter regnante Summo Pontifice inter impressas decis.* 16.

Et quod hic non est silentio prætereundum, Rota hanc affirmativam opinionem tenet, licet agatur de Parochia habente decretum, quod de ea tali pacto vacata, *per Sedem Apostolicam tantum disponi possit*: propterea quod ex hoc decreto non emergit nova reservatio, sed eadem per Extravagantes, & Regulam 1. Cancellariæ inducta.

SEDES, SCAMNA.

SUMMARIUM.

1 *Sedes Episcopi in Choro existens debet esse quasi fixa, & immobilis.*

2 *Sedes Episcopi in Choro existens quomodo ornanda?*

3 *Sedes Episcopi, & Chorus Canonicorum debent reduci ad formam Cæremonialis.*

4 *Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, in qua Abbas usum Mitræ habens, etiam habet Sedem; quomodo collocanda?*

5 *Sedes Abbatis, seu Prioris habentis usum Mitræ, & Baculi quomodo locanda?*

6 *Sedes Abbatis exempti etiam in Ecclesiis suæ Jurisdictioni subjectis debet esse inferior Sede Episcopi.*

7 *Sedes Dignitatum absentium non debent occupari ab aliis dignitatibus, sed unaquæque debet in proprio Stallo permanere.*

8 *Gubernatoris Civitatis Sedes qualis, quando vadit ad Concionem?*

9 *Sedes Laicorum etiam Præfectorum sunt locandæ in presbyterio apud Altare.*

10 *Sedes, Scamna, & loca in Ecclesiis sæcularibus moderari debent arbitrio Episcopi.*

11 *Sedes pro audienda Concione quomodo aptari debeant?*

12 *Sedes esse non debent in Ecclesia extra tempus concionum.*

13 *Maxime si sint occasio scandali.*

14 *Nisi sint lapideæ, vel etiam ligneæ parietibus adhærentes.*

15 *In removendis, vel alterandis sedibus non debent permitti novitates.*

16 *Sedes possunt a Dominis ornari.*

17 *Et eis etiam inscriptio, vel aliud signum apponi.*

18 *Est removenda Sedes adeo Altari vicina, ut Celebrantem impediat.*

19 *Regularium superiores non possunt removere Sedes a loco solito, nisi cum circumspectione, maxime si spectent ad Magistratum.*

20 *Debent tamen solicite attendere, ne in suis Ecclesiis occasione Sedilium, & Scamnorum rumores, & scandala oriantur.*

21 *In Ecclesia de Jurepatronatus Laicorum non potest Episcopus concedere Jus retinendi Sedilia invito Patrono.*

22 *Genuflectoria honorifica retineri possunt a Dominis loci in Ecclesia.*

23 *Alia ad rem, remissive.*

SEdes Episcopi in Choro existentis debet esse quasi fixa, 1
& immobilis, juxta dispositionem *Libri Cæremonialis in Tit. de Sedibus Episcopi*. Ita *S. Congr. R. in Colimbrien.* 23. *Maji* 1603.

Sedes Episcopi in Choro existentis ornanda est Serico, 2
vel alia materia coloris congruentis tempori, juxta *Regulam Libri Cæremonialis d. Tit. de Sedibus Episcopi, In eadem Sac. Congr. Rit. in d. Colimbrien.*

Sedes Episcopi, & Chorus Canonicorum, si fieri po- 3
test, debent reduci ad formam Libri cæremonialis. *S. C. R. in Granat.* 9. *Maji* 1609.

Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum 4
Mitræ habens, etiam Sedem tenet, quando illuc accedit, est in cornu dextro Chori, sive Ecclesia collocanda uno gradu eminentiori cum ornatu congruo, & situ aliquatenus superiori respectu Sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda est uno gradu humilior absque ornatu, & loco aliquatenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi Episcopali. *Sac. C. R. in Alexandrina S. Petri in Bergolio*, 7. *Februar.* 1604.

Sedes Abbatis, seu Prioris habentis usum Mitræ, & 5
Baculi debet collocari in cornu Evangelii in plano Presbyterii cum duobus tantum gradibus parvis, & sine ullo suppedaneo suggestu lapideo, vel ligneo, ac sine Baldachino desuper, sed cum postergali tantum ex aliquo panno, vel serico levi, sine auro, coloris convenientis Solemnitati. *S. C. R. in Neapolitana* 18. *Mar.* 1617.

Sedes Abbatis exempti etiam in Ecclesiis suæ Jurisdi- 6
ctioni subjectis debet esse inferior Sede Episcopi. *S. C. R. in Aquilana* 18. *Martii* 1617.

Sedes Dignitatum absentium non debent occupari ab 7
aliis Dignitatibus, seu Canonicis, sed unaquæque Dignitas in proprio Stallo permanere debet. Sedes vero absentis vacua esse debet. *Sac. C. R. in Capuana* 12. *Martii* 1618. *& in Placentina* 25. *Maji* 1632.

Sedes Gubernatoris Civitatis, quando audit Concionem 8
simul cum Episcopo, debet esse apud Episcopum, quæ non sit major, nec pulchrior Sede ipsius Episcopi, & neutra sit coloris rubri. *S. Congr. Rit. in Perusina* 3. *Octobris* 1615.

Sedes Laicorum, veluti Præfecti, seu Locumtenentis 9
non sunt locandæ in presbyterio apud Altare. *Sacra Congr. Rit. in Engitanien.* 10. *Junii* 1602. *in respons. ad* 6. *dub.*

Sedes, Scamna, & loca in Ecclesia Sæculari moderari 10
debent arbitrio Episcopi. *S. Rit. C. in Ventimilien.* 10. *Decembr.* 1604. *in respons. ad* 3. *dub.* Episcopus enim est absolutus Arbiter illa moderandi, & removendi, præsertim quando sunt caussa rumoris, & impediunt functiones Ecclesiasticas, ut sæpius resolvit *S. Congr. Episcop.* apud Nicol. *in Floscul. verb. Ecclesia numer.* 11. & nuper *in Nernien. Terræ Carbi* 8. *Maji* 1693. *in Fundana* 5. *Oct.* 1607. *& in Verulana* 6. *Sept.* 1698. apud Monacell. *p.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *n.* 4.

Sedes pro audienda Concione ita debent aptari, ut aliis 11
retro stantibus ad visum Prædicatoris non officiant. *S. C. in Faventina* 11. *Aprilis* 1601.

Sedes non debet esse in Ecclesia extra tempus Concio- 12
num. *S. C. Episc. in Januen.* 7. *Aprilis* 1583. Maxime si
sint occasio Scandali. *Ead. S. Congr. Episc. in Cirentina* 13
24. *Septemb.* 1585. Nisi sint lapideæ, vel etiam ligneæ
parietibus adhærentes, *Sac. C. Episcop. in Sarzan.* 21. *No-* 14
vembr. 1600. *&* 28. *Febr.* 1601.

In removendis, & alterandis Sedibus non debent per- 15
mitti novitates. *Sacr. Congr. Episcop. in Cirentina* 4. *Junii* 1602. *& in Ferentina* 8. *Decemb.* 1931.

Sedes possunt a Dominis ornari. *S. C. Episc. in An-* 16
drien. 25. *Octobris* 1602. Et eis etiam inscriptio, vel aliud 17
signum apponi; *Eadem Sacra Congr. Episcop.* 14. *Januar.* 1603.

Est removenda Sedes adeo Altari vicina, ut Celebran- 18
tem impediant; *S. C. Episcop. in Nullius Castri Durantis* 10. *Nov.* 1623.

Regularium Superiores non possunt removere Sedes a 19
loco solito, nisi cum circumspectione maxima, si spectent ad Magistratum; *S. C. Episcop. & Reg. in Assisien.* 22. *Martii* 1603. Debent autem Superiores Regularium
solicite attendere, ne in suis Ecclesiis occasione Sedilium, 20
& Scamnorum rumores, & scandala oriantur, & in casibus procedere debent juxta occurrentes circumstantias, sicuti in similibus contingentiis procedere debent Episcopi pro ipsis impediendis in suis Ecclesiis sæcularibus, ut recte advertit Mattheucc. *Officialis Curiæ cap.* 12. *n.* 18. *in fine*.

In Ecclesia de Jurepatronatus Laicorum non potest E- 21
piscopus concedere Jus retinendi Sedilia, invito Patrono; Rota *in Taurinen.* 26. *Februar.* 1666. *coram Decano*, apud Panim. *decis.* 1. *adnot.* 15. *n.* 29.

Genuflectoria honorifica retineri possunt a Dominis Lo- 22
ci in Ecclesia; Panimol. *loc. cit. n.* 34. cum aliis ibi citatis.

Alia ad rem, Vide verb. *Abbas num.* 31. §. 2. *&* 3. 23
& verb. *Ecclesia art.* 5. *a num.* 7. *ad* 27.

Novæ

Novæ Additiones ex aliena manu.

De scamnis in Ecclesiis frequentes sunt controversiæ. Latius propterea esset de iis agendum. Sed limites Additionem cogunt, ut vix pauca hæc adnotemus.

1 Scamna in Ecclesiis haud posse a Laicis retineri ad sedendum, nisi cum licentia expressa, aut tacita Episcopi, vel ipsorum Rectoris, juris est indubii: *Frass. de Jurepatr. Reg. tom. 2. cap. 97. num. 11. Romaguer. ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 3. tit. 14. cap. 2. n. 1. Pilaja decis. canon. lib. 1. decis. 4. n. 22. Corsind. decis. 159. n. 9. part. 3.*

2 Quæstionis vero est, an concesso usu scamnorum Laicis ab eo qui hac potestate pollet, jus aliquod quæratur ipsis Laicis pro tuitione hujus usus. Distinguendum est, num controversia sit cum altero Laico, an cum Episcopo, vel Rectore Ecclesiæ. Priori casu convenit inter omnes posse Laicos se tueri in usu illo, ut præter mox allegatos tradunt *Manfred. in observ. ad decis. 181. Capyc. Latr. num. 1. Panimol. decis. 1. adnot. 15. n. 1. & 12. Sanfelic. decis. 331. n. 14. Calderi decis. Crimin. 38. n. 19. & seq. tom. 1.*

3 Posteriori vero casu rursus distingui debet, num Episcopus, vel Rector Ecclesiæ amovere scamna intendat sine ulla causa, vel ut illorum usum aliis concedat, an
4 ita exigente necessitate Ecclesiæ. Amovere enim nequit scamna sine ulla causa, vel ut aliis concedat usum eorum, potest vero amovere ex necessitate Ecclesiæ, sed debet, si fieri possit, eorum usum alio in loco illis ipsis concedere: *Antonell. de Loc. legal. c. 3. n. 68. lib. 1. Leguncz de fructib. part. 1. cap. 30. §. 1. n. 38. & seq.* omnesque supra allegati.

5 De concessione usus scamnorum in Ecclesia num ea personalis sit, an transeat ad Heredes, disquiri solet. Personalem vero esse tenent inter alios *Loiseau des Seigneuries cap. 11. num. 60. Marechal des Droits Honorifiques cap. 2.* At consule & hos de aliis quæ circa scamna emergere possunt quæstionibus, quippe quia materiam funditus examinant.

SEDITIO.

Vide verb. *Bellum art. 1. n. 1.* & verb. *Virtus n. 87.*

SEDITIOSA PROPOSITIO.

Vide verb. *Propositiones damnatæ n. 37.*

SEMINARIUM.

SUMMARIUM.

1 *Seminaria erigenda sunt in qualibet Ecclesia Metropolitana, Cathedrali, & Abbatiali habente proprium Territorium, & in eis tenendi sunt Clerici adolescentes.*
2 *Si non possit erigi Seminarium in qualibet Cathedrali, debent erigi duo vel unum saltem in Provincia per Synodum Provincialem, & debent aliæ Ecclesiæ concurrere ad expensas.*
3 *Seminaria plura fieri possunt in Diœcesi ampla; Omnia tamen ab eo quod est in Cathedrali dependere debent.*
4 *Seminarium censetur vere, & formaliter erectum, quoties Alumni in aliqua etiam Domo conducta collegialiter vivunt, & juxta formam Concilii ibidem erudiuntur.*
5 *Seminarium erigi non potest in Ædibus Canonicalibus, nisi de consensu Canonicorum, & ita separatum, ut Presbyteri, vel Clerici nullam communicationem habeant cum Seminaristis.*
6 *Pueri alendi in seminario sumptibus illius, sunt filii pauperum bonæ indolis.*
7 *Possun tamen in Seminario etiam teneri, & erudiri filii Divitum, sed sumptibus propriis.*
8 *Pueri in Seminario recipiendi cujus ætatis, & qualitatis esse debeant?*
9 *Pro administratione, & Regimine Seminarii faciendæ sunt tres species Deputatorum, seu Consultorum, & assignantur.*
10 *Consilium dictorum Deputatorum in quibusnam adhibere debeat Episcopus?*
11 *Episcopus tenetur omnino requirere consilium prædictorum Deputatorum respective, alias actus non valet.*
12 *Non tamen tenetur eorum consilium sequi.*
13 *Seminarii Deputati, & alii Officiales habent votum consultivum, non autem decisivum.*
14 *Canonici duo Deputati debent esse perpetui, nec sine legitima justa causa amoveri possunt.*
15 *Assignatur talis legitima causa.*
16 *Dicti duo Canonici Deputati, si quandoque contingat ea de causa sine fraude ab Ecclesia abesse cum Episcopo, non sunt privandi quotidianis distributionibus.*
17 *Consultorum prædictorum deputatio quamvis possit fieri extra Synodum, nihilominus regulariter fieri debet in synodo.*
18 *Pro expensis erectionis, & manutentionis Seminarii applicandi sunt eo ipso eidem Seminario redditus omnes, ac bona omnia, quæ ad instituendos, vel alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesiis, & locis piis destinata &c.*
19 *Ubi supradicti redditus non habentur, seu non sufficiunt, debet Episcopus primo ex ejus Episcopali Mensa ratam fructuum Seminario contribuere, & postea suo exemplo Capitulum, & ceteros Beneficiatos ad id pro rata compellere.*
20 *Unde ad contribuendum pro Seminario non solum tenetur Episcopus de sua Mensa Episcopali, Abbas de sua Mensa Abbatiali, & Capitulum de sua Mensa seu Massa Capitulari, sed etiam omnes Beneficiati de suis respective Beneficiis, etiamsi sint de Jurepatronatus.*
21 *A Seminarii enim contributione nullus est exemptus, nisi qui nominatim a Concilio excipiuntur.*
22 *Hinc etiam Cardinales tenentur contribuere de fructibus Abbatiarum, & Beneficiorum juxta taxam ab Episcopo, & Deputatis factam.*
23 *Seminario contribuere tenentur omnia Monasteria Regularium, non tamen Mendicantium.*
24 *Etiamsi Monasteria illa contribuant Seminario sui Ordinis, tenentur adhuc contribuere Seminario Episcopi, de eo, quod superest.*
25 *Exempta sunt ab hac contributione facienda omnia Monasteria Regularium Mendicantium, quæ assignantur.*
26 *Regulares Mendicantes, si habeant beneficia unita suis Monasteriis, tunc habita ratione redditmum eorumdem, solvere debent pro eorum rata.*
27 *Unio tamen dictorum Beneficiorum probanda est per Episcopum.*
28 *Et est plene probanda non per conjecturas, & præsumptiones, sed per Gratiæ unionis expeditionem.*
29 *Regulares Mendicantes ex redditibus Beneficiorum suis Monasteriis unitorum solvunt prius pro Lectoribus Grammaticæ, & Casuum Conscientiæ quotidie in dictis Monasteriis lectiones habentibus, & ex reliquo solvere debent ad ratam Seminario Episcopi.*
30 *Porro debita Seminario ratione Beneficiorum exigi potest post unionem ejusdem Beneficii factam Regularibus, qui Mendicantium privilegiis gaudent.*
31 *Seminario contribuere tenentur etiam Beneficiati eorum Beneficiorum quæ ad collationem, & institutionem Monachorum pertinent.*
32 *Moniales non tenentur contribuere Seminario, nisi habeant Beneficia unita.*
33 *Confraternitates, Scholæ, & Capellæ etiam intra Regularium Ecclesias sitæ, si habeant Beneficia annexa, vel redditus, seu proventus Ecclesiasticos, tenentur contribuere Seminario.*
34 *Seminario contribuere tenentur Hospitalia, quæ dantur in titulum, vel administrationem, & habent annexa beneficia, vel redditus Ecclesiasticos.*
35 *Non tenentur tamen contribuere Hospitalia illa, quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ non data sunt in titulum, Commendam, seu Administrationem.*
36 *Item seminario contribuere tenentur omnia Beneficia Sæcularia, & Regularia per quoscumque etiam per Cardinales, per Pontificis Familiares, per Cameræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quoscumque obtenta, & in posterum obtinenda.*
37 *Item contribuere tenentur omnia Beneficia Sæcularia Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum S. Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda.*
38 *Pensionarius etiam tenetur ad contributionem Seminarii pro rata Pensionis, sive Seminarium erectum sit ante reservationem Pensionis, sive non.*
39 *Dicta rata Pensionis potest exigi a Titulari, qui tamen potest retinere a Pensionario ad rationem, quam ipse solvit, nisi Papa annuente aliter inter partes cautum sit in constitutione Pensionis.*
40 *Seminarii contributio anticipate solvenda est de quadrimestri in quadrimestre.*
41 *Capitulum non tenetur solvere taxam Seminarii de distributionibus quotidianis distinctis a Præbendis.*
42 *Etiamsi omnes fructus Canonicatus consistant in distributionibus, quæ dari solent duntaxat Divinis personaliter interessentibus.*
43 *Item non tenetur Capitulum, sive alius Beneficiatus solvere taxam Seminariis ex emolumentis, proventibus, & Legatis delictis pro celebratione Missarum.*
44 *Item seminario non est contribuendum ex iis, quæ in incerto, aut in eleemosynis piorum, & similibus consistunt.*

45 *Semi-*

45 *Seminario contribuere non tenetur Abbatia unita Capitulo Cathedralis ante Concilium.*

46 *Nec Seminario contribuere cogi potest Abbas, qui in suo Territorio & Jurisdictione Seminarium retinet.*

47 *Beneficia, quæ ob illorum fructuum tenuitatem Decimis Papalibus non contribuunt, neque contribuere tenentur Seminario.*

48 *Quantitas taxæ solvendæ Seminario constitui debet ab Episcopo cum consilio duorum Deputatorum de Capitulo, & totidem de Clero.*

49 *In taxanda portione Beneficiorum habenda est ratio ad onera perpetua eorumdem, & alias expensas necessarias a Beneficiariis faciendas, quæ prius deducenda sunt.*

50 *Taxa in qua summa instituenda?*

51 *Taxa juxta temporum, & rerum exigentiam augeri potest.*

52 *Ita e contra taxa est reducenda, & moderanda, si redditus Beneficii taxati absque culpa Beneficiati notabiliter diminuantur.*

53 *Si Seminarium in totum, vel in partem reperiatur dotatum, vel alias auctum de redditibus fuerit, tantumdem demi debet de taxa.*

54 *Episcopus potest compellere debitores taxæ seminarii ad solvendum, etiam Censuris, aliisque juris remediis.*

55 *Quod si Episcopus denegaverit suam portionem, potest compelli, & acriter corrigi ab Archiepiscopo, & Archiepiscopus a Concilio Provinciali; Uti etiam si adesset negligentia in Seminarii erectione, ejusque conservatione.*

56 *Episcopus potest, immo tenetur unire Seminario Beneficia aliquot simplicia cujuscumque qualitatis, & Dignitatis fuerint sine cultus Divini, & obtinentium præjudicio, etiamsi essent affecta, seu reservata.*

57 *Pro hujus unionis forma tamen tria requiruntur, quæ assignantur, ad n. 59.*

60 *Quamvis possit, immo teneatur Episcopus unire Seminario Beneficia aliquot simplicia, non potest tamen unire Beneficia simplicia Jurispatronatus, sive Laici, sive Ecclesiastici, vel alia pertinentia ad inferiorem Collatorem, & Electorem sine consensu Patronorum.*

61 *Neque Seminario uniri possunt Beneficia privata post vacationem.*

62 *Neque Seminario uniri possunt Canonicatus Collegiatarum Ecclesiarum, quamvis ex consuetudine non obligent ad residentiam.*

63 *Item neque Seminario uniri possunt Beneficia Curata nequidem habitu tantum.*

64 *Neque Seminario uniri possunt Beneficia Regularia, sive dentur in Titulum, sive in Commendam; secus tamen si statum mutaverint.*

65 *Neque Seminario uniri possunt Abbatiæ, prioratus, & Monasteria Consistorialia, seu Beneficia quovis modo Auctoritate Apostolica commendata, & obtenta, seu obtinenda per S. R. E. Cardinales, seu veros, & proprios Papæ Familiares, Nuncios Apostolicos, & Secretarios Congregationum, quibus iidem S. R. E. Cardinales intersunt.*

66 *Nec valet unio facta Seminario omnium Beneficiorum simplicium.*

67 *Episcopus singulis annis præsentibus quatuor Deputatis tenetur exigere rationem redditum seminarii ab Administratoribus.*

68 *Bona stabilia Seminarii non possunt ultra triennium locari; Nec eadem bona cum aliis bonis in evidentem Ecclesiæ utilitatem permutari. Nec sterilia, & inculta in Emphyteusim ad tertiam generationem concedi sine Beneplacito Apostolico.*

69 *Seminarium auctoritate Episcopi erectum gaudet Immunitate Ecclesiastica, ita ut Reus ad illud confugiens non possit extrahi.*

70 *Seminarium est immune a tributis, & aliis secularibus muneribus extraordinariis; Nec Gabellarii possunt diminuere Rectori, & Magistro seminarii consuetam Franchitiam farinæ.*

71 *Seminarii Clerici debent in publicis Processionibus primi incedere ante Clerum sæcularem, ac relinquere locum digniorem Curatis.*

72 *Seminarii Clerici non præcedunt Canonicis Collegiatæ.*

73 *Seminarium non est membrum Ecclesiæ Cathedralis, licet in ea Clerici Seminarii assistent.*

74 *Pro erectione Seminarii cogitur qui vendere rem suam, sicuti etiam pro ampliatione Domus Seminarii.*

75 *Adducuntur hic ad rem varia Decreta, prout litteram referuntur a Pignatello. Unde ab hoc numero usque ad n. 177. non est opus Summario.*

178 *Supradicta Decreta, & omnia supra exposita moderanda sunt, & intelligenda juxta novissimam constitutionem Benedicti XIII.*

179 *Affertur ad litteram dicta Constitutio.*

180 *Insuper ad complementum afferuntur hic Instructiones, quæ mandato dicti Benedicti XIII. emanarunt circa taxam Seminariorum, quæ transmissa fuit ad Episcopos Italiæ, & Insularum adjacentium, una cum hac Encyclica Epistola, ad n. 181.*

182 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 194.*

SEminaria erigenda sunt in qualibet Ecclesia Metropolitana, vel Cathedrali, & in eis tenendi & erudiendi sunt Clerici adolescentes. Concil. Tridentin. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 18. Et etiam erigenda sunt in Ecclesiis Abbatialibus habentibus proprium Territorium privative quoad Episcopos. Sic declarasse *Sacram Congregationem Concilii* testatur ex aliis Ventriglia *part.* 2. *adnot.* 29. §. *Unic. num.* 2. 1

Si non possit erigi Seminarium in omni Cathedrali, debent erigi duo, vel unum saltem in Provincia per Synodum Provincialem, & debent aliæ Ecclesiæ concurrere ad expensas. Conc. Trid. *cit. cap.* 18. 2

Seminaria plura fieri possunt in Diœcesi ampla; omnia tamen ab eo, quod est in Cathedrali, dependere debent, Conc. Trid. *cit. cap.* 18. 3

Seminarium censetur vere, & formaliter erectum, quoties Alumni in aliqua etiam domo conducta collegialiter vivunt, & juxta formam Concilii inibi erudiuntur. Rota *coram Coccino decis.* 1365. *num.* 1. Garcias *de Benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 194. & 195. Lotter. *de re Benefic. lib.* 2. *cap.* 29. Ventriglia *part.* 2. *adnot.* 26. *Unic. numer.* 42. Monacell. *part.* 1. *tit.* 12. *formul.* 1. *num.* 2. & alii passim. 4

Seminarium erigi non potest in Ædibus Canonicalibus, nisi de consensu Canonicorum, & ita separatum, ut Presbyteri, vel Clerici nullam communicationem habeant cum Seminaristis. *Sac. Cong. Episcop. in Mutinen.* 3. *Februar.* 1604. 5

Pueri alendi in Seminario sumptibus illius sunt filii pauperum bonæ indolis, qui spem bonæ expectationis præseferant. Conc. Trid. *cit. cap.* 18. 6

Possunt tamen in Seminario etiam teneri, & erudiri filii Divitum, sed sumptibus propriis. Conc. Trident. *cit. cap.* 18. 7

Pueri in Seminario recipiendi debent esse ex legitimo Matrimonio nati, & ad minus ætatis annorum duodecim, qui sciant legere, & scribere competenter; Tonsura statim, atque Habitu Clericali semper utantur; Discant Grammaticam, Cantum Ecclesiasticum, computos, aliasque bonas artes, Sacram Scripturam, Doctrinam Confessionum audiendarum, Sacramentorum ministrandorum, Rituum, & Cæremoniarum, omni die Missæ inserviant, omni mense confiteantur, & communicent, diebus Festis inserviant Cathedrali, vel alteri Ecclesiæ. Conc. Triden. *cit. cap.* 18. 8

Pro administratione, & regimine Seminarii faciendæ statuuntur tres species Deputatorum, seu Consultorum. Prima species est duorum Canonicorum seniorum, & graviorum ab Episcopo eligendorum quorum consilium adhibere debet Episcopus circa ea, quæ visitationem correptionem, & gubernationem personarum seminarii concernunt. Concil. Tridentin. *cit. cap.* 18. ibi: „ Quæ omnia, „ atque alia ad hanc rem opportuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorum, & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus „ Sanctus suggesserit, constituent, eaque, ut semper ob„ serventur, sæpius visitando, operam dabunt &c. " Secunda species Deputatorum, seu Consultorum est duorum etiam de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter vero ab ipso Capitulo est eligendus. Concilium Tridentinum *cit. cap.* 18. ibi: „ Iidem Episcopi cum consilio duorum „ de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso „ Capitulo eligatur; " Tertia species est duorum de Clero Civitatis, quorum unus similiter ab Episcopo, & alter a Clero est eligendus. Concilium Tridentinum *citat. cap.* 18. ibi: „ Itemque duorum de Clero Civitatis, quo„ rum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, „ alterius vero ad Clerum pertineat; " Et quorum Deputatorum, seu Consultorum secundæ, & tertiæ speciei consilium tenetur Episcopus requirere circa ea, quæ concernunt portiones detrahendas ex singulis Beneficiis pro sustentatione Seminarii, & uniones Beneficiorum illi faciendas. Sic expresse Conc. Trid. *cit. cap.* 18. 9

Consilium Dictorum Deputatorum adhibere debet Episcopus, tam in constituendis Regulis seminarii, quam in electione, admissione, & expulsione puerorum, in deputatione Magistrorum, & librorum legendorum, in visitatione, & rerum temporalium administratione. Sic declaravit *Sacra Congregatio Concil.*, ut testantur Ventriglia *part.* 2. *adnotat.* 29. §. *Unic. num.* 6. 9. & 10. Crispin. *de Visitat. part.* 1. §. 31. *n.* 6. Monacell. *part.* 1. *tit.* 12. *formul.* 1. *num.* 2. & alii, inter quos Eminentiss. Cardinal. Cavalchinus alias Secr. Congregat. Concil. Secretarius in expositione causæ *in Tricaricensi Administrationis Seminarii sub die* 24. *Martii* 1736. ubi plura refert decreta ad rem, uti videri potest in tomo 7. Thesauri Resolution. Sacræ Congr. Concil. 10

Hinc Episcopus tenetur omnino requirere consilium prædictorum Deputatorum respective, alias actus non valet, 11

let, cum tale consilium videatur requisitum a Concilio pro forma. Silvester verb. *Consilium n. 9. vers. Quarto quæritur*; Pignatell. *tom. 1. Consult.* 118. *n.* 7. ubi multa ad rem, Monacell. *loc. cit. formul.* 3. *n.* 1. ubi dicit, quod sic in terminis declaravit *Sac. Cong. Conc. in Salernitana*, quam refert Crispin. *de visitatione part.* 2. §. 31. *num.* 6. Ventriglia *l. c. n.* 6.

12 Licet autem Episcopus teneatur Deputatorum consilium requirere, non tamen tenetur eorum consilium sequi, ut decisum referunt Barbosa *ad Concil. Trident. citat. sess.* 23. *de reformat. c.* 18. *n.* 7. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar.* Glossa 46. *n.* 74. Ventriglia *l. c. n.* 6. & Cardinal. Cavalchin. *loc. cit.*

13 Seminarii Deputati, & alii Officiales habent votum consultivum, non autem decisivum. *Sac. Cong. Concil.* 1620. apud Barbosa *l. c. n.* 6. & Aldan. *in Compend. Canonicar. resolut. lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 2.

14 Canonici duo eligendi, postquam fuerint electi, erunt perpetui, nec sine legitima, & justa causa amoveri possunt; Est autem causa legitima senectus, infirmitas, & si-
15 milis alia. *Sacra Congreg. Concil. in Cremon.* 5. *Septembris* 1602. apud Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *n.* 56. & Cardinal. Cavalchin. *loc. cit.*

16 Dicti duo Canonici Deputati, si quandoque contingat ea de causa sine fraude ab Ecclesia abesse cum Episcopo, non sunt privandi quotidianis distributionibus, tanquam absentes propter Ecclesiæ utilitatem ex Officio eis attributo. Barbosa *loc. cit. num.* 8. Ventriglia *loc. cit. num.* 9. Moneta *de distributionib. quotidian. part.* 2. *quæst.* 8. *n.* 7. & alii.

17 Consultorum prædictorum Deputatio, quamvis possit fieri extra Synodum, nihilominus regulariter fieri debet in Synodo, in qua jam totus Clerus congregatus reperitur. Corrad. *Prax. Benefic. lib.* 4. *c.* 8. *n.* 28. Monacell. *l. c. form.* 2. *n.* 2. & alii.

18 Pro expensis erectionis, & manutentionis Seminarii applicandi sunt eo ipso eidem Seminario redditus omnes, ac bona omnia, quæ ad instituendos, vel alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesiis, & locis piis destinata; Dummodo in illis Ecclesiis, & locis piis illa erectione non sit Collegium puerorum, nec Seminarium actu habeatur: Secus enim est de tali Collegio, sive alio Seminario, quia illud non tollitur per Tridentinum *in dict. sess.* 23. *capitul.* 18. licet ex fructibus superexcrescentibus portio detrahatur. *Sacra Congregatio Concilii in Vercellensi* 27. *Julii* 1570.

19 Ubi supradicti redditus non habentur, seu non sufficiunt pro erectione, & integra manutentione Seminarii, debet Episcopus primo ex ejus Episcopali mensa ratam fructuum Seminario contribuere, & postea suo exemplo Capitulum, & ceteros Beneficiatos ad id pro rata compellere; Sic de mente Concilii Tridentini declaravit *Sacra Congregatio ejusdem Concilii in dict. cap.* 18. *sess.* 23. *de reformat.* ut referunt Barbosa *de offic. & potestat. Episcop. allegat.* 77. *num.* 2. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *num.* 96. Ventriglia *loc. cit. num.* 14. Monacell. *loc. cit. form.* 1. *numer.* 3. & alii passim.

20 Unde ad contribuendum pro Seminario non solum tenetur Episcopus de sua Mensa Episcopali, Abbas de sua Mensa Abbatiali, & Capitulum de sua Mensa, seu Massa Capitulari, sed etiam omnes Beneficiati de suis respective Beneficiis, etiamsi sint de Jurepatronatus, ut expresse statuit Concil. Tridentinum *citat. sess.* 23. *cap.* 18.
21 A Seminarii enim contributione nullus est exemptus, nisi qui nominatim a Concilio excipiuntur, ut declaravit *Sacrarum Congregationum Concilii* 11. *Januarii* 1601. apud Sellium *in election. Canonicar. cap.* 36. *num.* 3. Barbosa *in summa Apostolicar. Decis. verb. seminarium Collect.* 1768. *num.* 1.

22 Hinc etiam Cardinales tenentur contribuere Seminario de fructibus Abbatiarum, & Beneficiorum, quæ habent in Diœcesi, in qua est Seminarium, & hanc contributionem solvere tenentur juxta taxam ab Episcopo, & Deputatis factam. *Sacr. Congregat. Concil. in Adrien.* 3. *Decemb.* 1622. *& in Tudertina* 13. *April.* 1628. apud Barbosam ad Concilium Tridentinum *cit. sess.* 23. *cap.* 18. *n.* 23. & novissime Benedictus XIII. Constitut. incip. *Creditæ* §. 1.

23 Seminario contribuere tenentur omnia Monasteria Regularium, non tamen Mendicantium. Conc. Trid. *citat.*
24 *cap.* 18. Etiamsi Monasteria illa contribuant Seminario sui Ordinis, tenentur adhuc contribuere Seminario Episcopi de eo, quod superest. *Sac. Congregat. Concil. in Monaster.* 7. *Septembr.* 1630. apud Barbosa *loc. cit. num.* 29. Sellium *in Select. Canonic. cap.* 10. *num.* 19. Ventriglia *loc. citat. num.* 33.

25 Eximit autem Concilium *loc. cit. n.* 19. ab hac contributione facienda Seminario omnia Monasteria Regularium Mendicantium, quorum nomine veniunt omnia Monasteria Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinensium, Carmelitarum, & aliorum omnium, qui ex particularibus privilegiis Summorum Pontificum participant de privilegiis Mendicantium. *Communis.*

26 Regulares autem Mendicantes, si habeant beneficia unita suis Monasteriis, tunc habita ratione redditum eorundem solvere debent pro eorum rata. *Sacra Congr. Concil.* apud Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *n.* 56. Monacell. *loc. cit. form.* 1. *n.* 4. Ventriglia *l. c. n.* 35. Barbol. *ad Conc. Trident. l. c. n.* 28.

Unio tamen dictorum Beneficiorum ad hoc, ut Regu- 27
lares compellantur contribuere, est probanda per Episcopum; Nam in Monasteriis Mendicantium, quæ possident bona immobilia, onus probandi ea esse per uniones acquisita in Episcopum transfertur, quo non probante, ea bona erunt exempta. *Sacr. Congregat. Concil. in una Pa-*
tavina apud Pignatell. *loc. cit. num.* 68. Et talis unio ad 28
hoc, ut Mendicantes possint compelli ad contribuendum, est plene probanda, non per conjecturas, & præsumptiones, sed per Gratiæ unionis expeditionem. *Sac. Congregat. Concilii in Cornetana* 28. *Julii* apud Monacell. *loc. l. n.* 5.

Regulares Mendicantes ex redditibus Beneficiorum suis 29
Monasteriis unitorum debent contribuere Seminario, non obstante, quod prætendant se exemptos, quia videlicet in illis lectiones Grammaticæ, & Conscientiæ Casuum pro audiendis Confessionibus quotidie habeantur, quia ex hoc non eximuntur, sed tantum deducitur impensa facienda pro habendis prædictis lectionibus a contributione, & ex reliquo solvant ad ratam. *Sacr. Congregat. Concilii* apud Sellium *in Select. Canon. cap.* 10. *n.* 19. Barbos. *ad Tridentin. l. c. n.* 28.

Unde Sacra Congregat. prædicta 21. *Julii* 1629. decla- 30
ravit, portionem debitam Seminario ratione Beneficiorum exigi posse post unionem ejusdem Beneficii factam Regularibus, qui Mendicantium privilegiis gaudent. Sic apud Barbosa *ad Tridentin. loc. citat. numer.* 27. Sell. *loco citat. numer.* 18. Vide tamen infra Constitutionem novissime editam a Benedicto XIII. incipient. *Creditæ* §. 1. *in fine.*

Seminario contribuere tenentur etiam Beneficiati eorum 31
Beneficiorum, quæ ad Collationem, & institutionem Monachorum pertinent, si intra fines Diœcesis sint. *Sacra Congregat. Concil. in Caputaquen.* 4. *Febr.* 1593. apud Aldan. *in Compend. Canon. Resolut. lib.* 3. *tit.* 10. *num.* 22. Barbosa *ad Trident. loco cit. n.* 26. *& in summa Apostolic. decis. Collect.* 1568. *n.* 8. *&* 13.

Moniales non tenentur contribuere Seminario, si Bene- 32
ficia non habeant unita, & si habeant, non tenentur nisi de redditibus Beneficiorum unitorum earum Monasteriis. *Sacr. Congr. Conc. in una Hieracen. de anno* 1693. apud Sellium *loc. c. n.* 19. Barbosa *ad Trid. l. c. n.* 3. Ventriglia *loc. cit. n.* 36.

Confraternitates, Scholæ, & Capellæ etiam intra Re- 33
gularium Ecclesias sitæ, si habeant Beneficia annexa, vel redditus, seu proventus Ecclesiasticos, tenentur contribuere Seminario; *Sacr. Congreg. Concil. in Lucana* 5 *Julii* 1628. *& in Signina* 18. *Novemb.* 1628. & novissime Benedictus XIII. citat. Constitut. incipient. *Creditæ* §. 1. ibi: „ Nec non fructus ac redditus Confraternitatum Lai-
„ corum certis fundis, & Capitalibus provenientes (non
„ autem summas pecuniarias, quæ a Confraternitatibus
„ quolibet mense, vel anno, vel per modum eleemosy-
„ næ, vel in vim Statutorum contribuuntur) subjici, &
„ ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, sta-
„ tuimus, & mandamus.

Seminario contribuere tenentur Hospitalia, quæ dantur 34
in Titulum, vel Administrationem, & habent annexa Beneficia, vel reditus Ecclesiasticos. *Sacr. Cong. Conc. in Lucana* 5. *Julii* 1628. apud Ventrigl. *l. c. n.* 21. & alios ibi
adductos. Non tenentur tamen contribuere Hospitalia, 35
illa quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ non data sunt in Titulum, Commendam, seu Administrationem. Sic *Sac. Cong. Conc.* apud Barbosa *in summa Collect.* 1568. *num.* 16. Ventriglia *loc. citat. numer.* 22.

Item Seminario contribuere tenentur omnia Beneficia 36
secularia, & Regularia per quoscumque, etiam per Cardinales, per Pontificis Familiares, per Cameræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales per quoscumque obtenta, & in posterum obtinenda. Sic novissime statuit Benedict. XIII. cit. Constitut. incip. *Creditæ* §. 1. ibi: „ Ei-
„ dem vero taxæ omnia, & singula Beneficia Secularia,
„ & Regularia per quoscumque etiam Venerabiles Fratres
„ Nostros S. R. E. Card. nec non Nostros, & pro tempo-
„ re existentis Romani Pontificis Familiares, & Cameræ
„ Nostræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quos-
„ cumque præsentes, & futuros obtenta, & in posterum
„ obtinenda . . . subjici, & ad illius solutionem perpetuo
„ tuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus.

Item contribuere tenentur omnia Beneficia Secularia a 37
Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum Sancti Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda; Sic Benedictus XIII. in dict. Constit. incip. *Creditæ* §. 1. ibi: „ Ac omnia insuper Be-
„ neficia Sæcularia Prioratibus, Commendis, vel Bajuli-
„ vatibus, Ordinis, Fratrum Sancti Joannis Hierosoly-
„ mitani quomodocumque unita, aut de cætero unien-
„ da . . . subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri
„ decernimus, statuimus, & mandamus.

Non solum Beneficiarius Titularis, sed etiam Pensiona- 38
rius,

rius tenetur ad contributionem Seminarii pro rata pensionis, sive Seminarium erectum sit ante reservationem Pensionis, sive non; Sic declarasse *Sacram Cong. Conc.* refert ex aliis Barbosa *ad Concil. Tridentin. cit. sess.* 23. *c.* 18. *n.* 48.

39 Dicta rata Pensionis licet possit exigi a Titulari, ille tamen prædictam ratam retinebit a Pensionario, nisi aliter inter partes cautum sit in constitutione Pensionis Papa annuente, quam ratam potest Titularis retinere ad rationem, quam ipse solvit. *Sic Sac. Congregat. Concil. in Lucana* 5. *Julii* 1628. apud Ventriglia *l. c. n.* 28. Barbosa *ad Concil. l. c. n.* 49. *&* 50.

40 Seminarii contributio anticipate solvenda est de quadrimestri in quadrimestre. *Sac. Congr. Episcop. & Regul.* 8. *Martii* 1683. apud Ventrig. *l. c. n.* 38. ubi addit, quod in praxi pluribus in locis videntur dictæ contributiones solvi de semestre.

41 Capitulum non tenetur solvere taxam Seminarii de distributionibus quotidianis distinctis a Præbendis; *Sac. Congregat. Concilii in Lucana* 5. *Julii* 1628. apud Ventriglia
42 *loc. cit. num.* 51. & alios ibi citatos. Ubi subjungit, quod hoc procedit, etiamsi omnes fructus Canonicatuum consistant in distributionibus quotidianis, quæ dari solent duntaxat Divinis personaliter interessentibus; Adhuc enim non tenentur Canonici ad Seminarii contributionem, & refert sic decisum fuisse per *Sacr. Congr. in Capuana* 10. *Decembr.* 1592.

43 Item non tenetur Capitulum, sive alius Beneficiatus solvere taxam Seminarii ex emolumentis, proventibus, & legatis relictis pro celebratione Missarum; *Sacr. Congreg. Concil. in Caven.* 17. *Novembr.* apud Ventrigl. *loc. citat. num.* 16. Barbosa *in Summa Apost. Decision. Collect.* 1561. *num.* 18.

44 Item seminario non est contribuendum ex iis, quæ incerto, & in eleemosynis piorum, & similibus consistunt. *Sacr. Congr. Conc.* apud Pisfec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 2. *num.* Barbosa *loco cit. num.* 20. Ventriglia *loc. cit. num.* 17.

45 Seminario contribuere non tenetur Abbatia unita Capitulo Cathedralis ante Concilium; *Sacr. Congreg. Concil. in Lucana* 17. *Febr.* 1729. apud Barbos. *loco cit. num.* 19. Ventrigliam *loc. c. n.* 19. ubi subjungit, intelligendum hic esse, quod non teneatur solvere ipsa Abbatia principaliter, licet teneatur Capitulum habita ratione omnium redditum etiam Abbatiarum.

46 Nec seminario contribuere cogi potest Abbas, qui in suo Territorio, & Jurisdictione seminarium proprium erectum habet, & provisum retinet. *Sacr. Cong. Concil.* 30. *Martii* 1594. apud Barbos, *loc. cit. num.* 15. & Aldan. *in compend. Canonicor. resol. lib.* 2. *tit.* 11. *num.* 31.

47 Beneficia sæcularia, quæ ob illorum fructuum tenuitatem Decimis Papalibus non contribuunt, neque contribuere tenentur seminario. *Sacra Congregatio Concilii* 21. *Martii* 1602. *&* 23. *Martii* 1604. *& in Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in respons. ad* 11. *&* 6. *Februarii* 1700.

48 Quantitas taxæ solvendæ seminario constitui debet ab Episcopo cum consilio duorum Deputatorum de Capitulo, & totidem de Clero. Conc. Trid. *cit. sess.* 23. *cap.* 18., & Benedictus XIII. dict. Constitut. incipient. *Creditæ* §. 1.

49 In taxanda portione Beneficiorum habenda est ratio ad onera perpetua eorumdem, & ad alias expensas necessarias a Beneficiariis faciendas, quæ prius deducendæ sunt. *Sacr. Congreg. Concil. in Caven.* 17. *Novembr.* 1629. apud Barbos. *ad Conc. cit. cap.* 18. *num.* 4. *& in Summa l. c. n.* 3. & apud Bonfadin. *in Thesauro Ecclesiastic. decis. resolut.* 32. *n.* 7.

50 Taxa instituenda est juxta Beneficii qualitatem, loci, & Diœcesis ubertatem, & qualitatem; Alibi enim summa duorum cum dimidio pro centenario sufficit, & alibi etiam quatuor approbatur, ut decisum refert Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 416. *& tom.* 9. *consult.* 81. *num.* 100. Et licet taxa regulariter non debeat excedere dimidiam Decimarum; Clemens tamen VIII. concessit Episcopis posse taxare Beneficia pro seminario plus medietate Decimarum, non obstante Bulla S. Pii V. si expedire judicaverit. Sic refert, & tenet Ventriglia *loc. cit. numer.* 39. Garcias *Benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 107. *in fine*. Episcopus enim virtute potestatis sibi attributæ a Concilio, nedum in dimidio Decimæ potest taxare Beneficia, sed etiam in majori, prout expedire judicaverit, ut ex Decretis Sacræ Congregationis probat Gallemart. *supra d. cap.* 18. *num.* 26. & sequitur Monacell. *loc. cit. formul.* 2. *num.* 6. Novissime autem Benedict. XIII. Constitut. incip. *Creditæ* §. 2. statuit, quod Taxa nunquam minor sit scutis tribus, neque major scutis quinque pro quolibet centenario. Vide infra, ubi datur ipsa Constitutio ad litteram.

51 Taxa juxta temporum, & rerum exigentiam augeri potest, ut in casu, quo redditus seminarii essent ita diminuti, ut ad victum scolarium, aliaque onera subeunda non sufficerent. Corrad. *prax. Benefic. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 19. Pax Jordan. *Lucubrat. tom.* 3. *lib.* 7. *tit.* 4. *num.* 23. Monacell. *loco cit. n.* 7. & alii.

Ita e contra Taxa est reducenda, & moderanda, si redditus Beneficii taxati absque culpa Beneficiati notabiliter diminuantur. *Sacra Congregat. Concil. in Romana Taxæ* 26. *Januarii* 1697. apud Monacell. *loco citat. formul.* 1. *num.* 7. 52

Si seminarium in totum, vel in partem reperiatur dotatum, vel alias auctum de redditibus, tunc quantum seminarium lucratum fuerit, tantundem demi debet de Taxa, textu expresso in Concilium Tridentinum *cit. cap.* 18. ibi: „ Succedente vero casu, quo per uniones effectum „ suum sortientes, aliter Seminarium ipsum in totum, „ vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singu„ lis Beneficiis, ut supra, detracta, & incorporata ab E„ piscopo, prout res ipsa exegerit, in totum, vel pro „ parte remittatur " & sic declarasse etiam Sacram Congregationem refert Ventriglia *loco citat. n.* 41. 53

Episcopus potest compellere Debitores Taxæ seminarii ad solvendum etiam Censuris, aliisque Juris remediis. *S. Congreg. Concilii in Mexicana* apud Aldan. *in compend. Canonic. resolut. lib.* 3. *tit.* 16. *num.* 25. & Barbos. *in summa loc. cit. n.* 4. 54

Quod si Episcopus denegaverit suam portionem, potest compelli, & acriter corripi ab Archiepiscopo, & Archiepiscopus a Concilio Provinciali, ubi etiam si adesset negligentia in seminarii erectione, ejusque conservatione. Sic expresse Concilium Tridentinum *citat. cap.* 18. ibi: „ Quod si Cathedralium, aliarumque majorum Ecclesia„ rum Prælati in hac seminarii erectione, ejusque con„ servatione negligentes fuerint, ac suam portionem sol„ vere detrectaverint, Episcopum Archiepiscopus, Ar„ chiepiscopum & superiores, Synodus Provincialis acri„ ter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere de„ beat. 55

Episcopus potest, immo tenetur unire seminario Beneficia aliquot simplicia cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint sine cultus Divini, & obtinentium præjudicio, etiamsi essent affecta, aut in curia effectum sortirentur. Conc. Trident. *cit. cap.* 18. Barbosa *ibidem num.* 32. & alii communiter. 56

Pro hujus unionis forma tamen requiritur primo, quod seminarium jam sit erectum, & formaliter institutum. Sic Auctoritate Rotæ, & Sacræ Congregationis probat Garcias *de Beneficiis part.* 12. *cap.* 2. *num.* 193., & Lotter. *de re benefic. lib.* 1. *quæst.* 30. *num.* 47. *& seq.* Riccius *in prax.* 3. *part. resolut.* 415. *num.* 3. Ventriglia *loc. cit. num.* 42. contra Gonzal., & Grat. Ad hoc autem, ut seminarium ad hunc effectum censeatur jam conducta, seu empta, & pueri sint introducti, & sint duo de Capitulo, & totidem de Clero ad præscriptum Concilii *citat. cap.* 18. vere electi, & deputati. *Communiter*. 57

Secundo requiritur, quod concurrat vera, & præcisa necessitas seminarii faciendi ei talem unionem cum consilio dictorum deputatorum; Nec sufficit pro facienda tali unione causa commodioris sustentationis, vel amœnitatis, & recreationis gratia. Sic *Rota in una Mediolan. prætensæ unionis* 16. *Novembr.* 1594. *coram D. Orano*, Lotter. *l. c. n.* 60. Cæsar. de Grasl. *decis.* 132. *per tot.* Ventriglia *l. c. n.* 42. & alii. 58

Tertio requiritur, quod præcesserit detractio fructuum de Mensa Episcopali, & de aliis Beneficiis juxta formam Concilii. Sic respondit *Sacra Congregatio*, & tenuit Rota *in Aversana Beneficiorum* 25. *Julii* 1606. *coram D. Sacrato*, *& in recentioribus part.* 2. *decis.* 361. *num.* 7. Lot. *loc. citat. num.* 61. Ventriglia *loc. cit. num.* 42. & alii. 59

Quamvis autem possit, immo teneatur Episcopus unire seminario Beneficia aliquot Simplicia, non potest tamen unire Beneficia simplicia Juris patronatus, sive Laicalis, sive Ecclesiastici, vel aliis pertinentia ad inferiorem Collatorem, & Electorem, sine consensu Patronorum. *Clemen. Unica de statu Monachor.* Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 15. Et sic expresse decisum fuisse referunt Franciscus Leo *in Thesauro Fori Eccles. part.* 2. *cap.* 16. *num.* 23. Melfitus *in summa Theolog. Moral. tract.* 6. *cap.* 14. *a numer.* 62. & alii. 60

Neque seminario uniri possunt Beneficia reservata post vacationem; Quamvis enim uniones Beneficiorum sictæ servata forma a Tridentino præscripta validæ sint, si fiant ante vacationem; sunt tamen invalidæ, & nullæ, si fiant post vacationem, & provisi a Sede Apostolica mitti debent in possessionem. *Sacra Congregatio Concilii* apud Garciam *de benefic. part.* 12 *capitul.* 1. *numer.* 192. & Barbosa *in summa Apostolic. decis. verb. Unio num.* 6. *&* 7. 61

Neque seminario uniri possunt Canonicatus Collegiatarum Ecclesiarum, quamvis ex consuetudine non obligent ad residentiam, quia Conc. Tridentinum *cit. cap.* 18. non loquitur de his Beneficiis simplicibus. *Sacr. Congregat. Episcoporum in Aquilana* 27. *Martii* 1590. apud Sell. *in Select. Canon. cit. c.* 10. *num.* 21. Et Barbosa *in Tridentin. cit. cap.* 18. *numer.* 36. Item neque seminario uniri pos- 63
sunt Beneficia Curata nequidem habitu tantum. *S. Congregat.* 12. *Febr.* 1622. apud Pignatell. *tom.* 9. *consul.* 81. *n.* 141. 62

64 Neque seminario uniri possunt Beneficia Regularia, sive dentur in Titulum, sive in Commendam, secus tamen si statum mutaverint. Sic *Sacr. Congregat. in Caputaquen. 26. Julii* 1586. apud Sellium *loc. cit. num.* 23. Barbosa *loco cit. n.* 39. Ventriglia *loc. cit. n.* 45.

65 Neque seminario uniri possunt Abbatiæ, Prioratus, & Monasteria Consistorialia, seu Beneficia quovis modo Apostolica Auctoritate commendata, & obtenta, seu obtinenda per S. R. E. Cardinales, seu veros, & proprios Papæ Familiares, Nuncios Apostolicos, & Secretarios Congregationum, quibus iidem S. R. E. Cardinales intersunt. Sic expresse Benedict. XII. in cit. Const. incip. *Creditæ* §. 5.

66 Nec valet unio facta seminario omnium beneficiorum simplicium. Sic decisum fuisse referunt Molfes. *in summa Theol. moral. tract. 6. cap.* 14. *num.* 60., & Barbos. *ad Trident. cit. cap.* 18. *n.* 35. & alii.

67 Episcopus singulis annis præsentibus quatuor Deputatis tenetur exigere rationem redditüum seminarii ab Administratoribus. Sic expresse statuit Concil. Trid. *cit. c.* 18. *ibi*: Rationem autem redditüum hujus seminarii Episcopus „ annis singulis accipiat præsentibus duobus a Capitulo, „ & totidem a Clero Civitatis deputatis.

68 Bona stabilia seminarii non possunt ultra triennium locari; Nec eadem bona cum aliis bonis in evidentem Ecclesiæ utilitatem permutari; Nec sterilia, & inculta in Emphyteusim ad tertiam generationem concedi sine Beneplacito Apostolico. *Sac. Congregat. Concil. in Vercellen.* 19. *Februar.* 1633., *& in solutorum* 2. *septembr.* 1641. *in respons. ad* 2. ubi cum quæreretur, An bona stabilia seminario in hereditate relicta, postquam fuerint ei incorporata, possint alienari, inconsulto Romano Pontifice pro solutione Æris alieni ab ipsa hereditate debiti absque incursu pœnarum? *Censuit, non posse alienari*. Sic Card. Petra *Comment. ad Constitut.* 5. *Urban. II. sect.* 3. *numer.* 28.

69 Hinc seminarium auctoritate Episcopi erectum gaudet Immunitate Ecclesiastica, ita ut Reus ad illud confugiens
70 non possit extrahi; *Communis*. Et ita seminarium est immune a tributis, & aliis secularibus muneribus extraordinariis; Nec Gabellarii possunt diminuere Rectori, ac Magistro Seminarii consuetam Franchitiam farinæ, *S. C. Immun. in Salernitana* 1. *Novembr.* 1693. *lib.* 1. *Decretal. Vallem. pag.* 84.

71 Seminarii Clerici debent in publicis Processionibus primi incedere ante Clerum Secularem, ac relinquere locum digniorem Curatis. *Sac. Congreg. Rit. in Capuana* 1607. *& in Adrien. Rodigii* 22. *Mar.* 1620.

72 Seminarii Clerici non præcedunt Canonicis Collegiatæ, *Sacr. Congregat. Rit. in Fundana* 20. *Dec.* 1601.

73 Seminarium non est membrum Ecclesiæ Cathedralis, licet in ea Clerici seminarii officient, *S. C. R. in Capuana* 1. *Sept.* 1607.

74 Pro erectione seminarii cogitur quis vendere rem suam, sicuti etiam pro ampliatione Domus seminarii. Sic plures decisum fuisse refert Marinta 3. *par. controv. res.* 28. *num.* 7.

75 Hinc ad uberiorem notitiam juvat adducere varia Decreta, prout ad literam referuntur a Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 81. *a num.* 47. *ad* 148. *inclusive*. Quamvis tamen varia ex ipsis sint jam supra adducta.

76 *In Oscens.* Curare debet Episcopus cum consilio duorum Canonicorum Seniorum, ut pueri seminarii Cathedrali, & aliis locis Ecclesiasticis diebus Festis cum superpelliceis in gradibus inferioribus Chori deserviant.

77 *In Faventina*. Episcopus pro fabrica seminarii, vel pro instauratione Domus seminarii potest taxam exigere, licet adhuc juvenes non in illud introducti.

78 *In Aversana*. Ante erectionem Seminarii nihil eo nomine solvendum est.

79 *In Cremonens.* Illi duo de Capitulo eligendi postquam fuerint electi, erunt perpetui, nec sine legitima caussa amoveri possunt; Est autem caussa legitima Senectus, Infirmitas, & similes aliæ; 5. *Sept.* 1603.

80 *In Ravennatens.* Episcopus, adhibito consilio Deputatorum, ad Regimen Seminarii, potest circa illud statuere, quod sibi magis videbitur, etiam moderando statuta in hoc Decreto *cap.* 18. ut colligitur ex verbis ultimi dicti Capituli.

81 *In Oscens.* Episcopus cum consilio Deputatorum tenetur providere, tam circa disciplinam, & mores Clericorum, quam circa administrationem rerum temporalium. Potest autem eorum consilio adhibito facere, quod sibi expediens videbitur; Exactio vero Taxæ ad solum Episcopum spectat; Unde solus absque interventu Deputatorum compellere potest ad solvendam portionem Seminario debitam.

82 *In Uritana*. De distributionibus quotidianis, & incertis nihil seminario solvendum est.

83 *In Ulyssiponens.* Antequam fructus taxentur pro rata Seminario solvenda, deducendæ sunt expensæ, quæ fiunt in Beneficiis.

84 *In Sorana*. Beneficium, quod non reperitur taxatum in libris Decimarum, non contribuit seminario erecto per diem undecimum Julii anni 1567.

In Burgens. Regulares ad seminarium non tenentur, 85
nisi habeant Beneficia unita suis Monasteriis, quod casu contribuere debent pro eorum rata.

In Ulyssiponens. In solutione Taxæ pro seminario debent pro rata detrahi expensæ, quæ fiunt in colligendis fructibus, ac onera posita ante Collegium. 86

In Uritana. Quando fructus omnes consistunt in distributionibus quotidianis, quæ dari solent Divinis interessentibus tantum, non tenetur Capitulum ad contributionem Seminarii. 87

In Melphitana. Quando Abbatia, sive aliud Beneficium est nullius Diœcesis, solvitur Seminario illius Diœcesis, in qua alias dicta Abbatia, sive Beneficium erat constituta; Si vero Ecclesia est in una Diœcesi, & bona ejus in altera, contributio fieri debet Episcopo loci, ubi est Ecclesia, nisi bona in altera Diœcesi existentia sint propinqua alicui Ecclesiæ ibi constitutæ, quæ tamquam membrum subjecta esset Ecclesiæ Parochiali, aut eidem unitæ. Quo casu contributio fieri debet, ubi sunt bona. Quod etiam declarandum est in Ecclesiæ unita, aut subjecta, si constructa fuerit ante acquisitionem ipsorum bonorum; Quod si constaret bona fuisse prius applicata Ecclesiæ Parochiali, licet postea ibi alia Ecclesia ædificata fuerit, contributio fit Episcopo Ecclesiæ Parochialis. 88

In Tudertina. Hospitalia ad contributionem seminarii non tenentur, neque etiam Confraternitates Laicorum, nisi habeant unita Beneficia, quo casu contribuere debent. 89

In Ulyssiponens. Monasteria in quibus seminarium actu non est, sed tamen contribuunt alteri Monasterio pro substentatione scholarium, censentur ac si scholares habeant; propterea non tenentur ad contributionem nisi de redditibus, qui sunt. 90

In Mediolanens. Canonici electi ab Episcopo ad constituendam educationem puerorum mutari non debent, nisi ut supra, & eorum consilium Episcopi tenentur adhibere, sed non tenentur sequi, & adhibendum est in omnibus infrascriptis. 91

In constituendis regulis universalibus seminarii. 92
In electione singulorum introducendorum.
In electione librorum legendorum.
In punitione discolorum.
In visitationibus.
In electione loci.
In electione Magistrorum.
In electione Confessoris.
In eorumdem expulsione.

Alii quatuor adhibendi sunt Deputati in consilio circa taxationem fructuum contributionis. 93
Circa unionem Beneficiorum.
In difficultatibus, ob quas seminarii instructio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur.
In omni temporali administratione Seminarii.
In expulsione, & Deputatione Ministrorum seminarii.
In expensis quotidianis.
In provisionibus bladarum.

In administratione bonorum quorumque ac redditüum ipsius. Non autem etiam in iis Episcopus tenetur sequi eorumdem consilium, sed ut supra solummodo adhibere. 94

In Antuerpiens. In Monasteriis, in quibus habentur Magistri salario conducti pro docendis Monachis, eadem ratio est habenda de istis expensis, quæ de illis scholarium, seu discentium Monachorum habentur. 95

In Bracarens. Milites Hierosolymitani, qui habent beneficia sibi commodata alterius Ordinis, vel qualitatis, tenentur ad contributionem seminarii ratione hujusmodi Beneficiorum, cum exceptio non respiciat Personas, sed tantum beneficia Ordinis Hierosolymitani. 96

In Patavina. Si ignoratur cujus naturæ sint beneficia Ecclesiastica Monasterii unita, vel alias exempta, seminario contribuere debent; & hoc procedit in Monasteriis, quæ non sunt Mendicantium; nam in istis Monasteriis, quæ possident bona immobilia, onus probandi ea esse per uniones acquisita in Episcopum transfertur, quo non probante, ea bona erunt exempta. 97

In Imolens. Simplicia Beneficia ad collationem inferioris Collatoris spectantia, Episcopus unire non potest, nec etiam Beneficia Regularia, nec Beneficia Juris patronatus Ecclesiastici, nec Canonicatus. 98

In Gandavens. De beneficiis unitis vigore hujus Decreti superfluum est petere confirmationem a Sede Apostolica. 99

In Cameracens. Sicut Beneficia ante vacationem Seminario uniri possunt valide, ita nulla erit unio facta post vacationem de Beneficio reservato. 100

In Aquilana. Episcopus qui in suis mensibus Beneficia vacantia non univit, in mensibus reservatis unire potest. 101

In Marsicana. Contra recusantes solvere taxam Seminario potest Episcopus procedere usque ad Interdictum, & alia graviora juris remedia. 102

In

103 *In Brundusina*. Si Episcopus duabus Civitatibus præest, in utraque erigetur Seminarium, & si redditur non sufficiunt, conducantur Magistri.

104 *In Melphitana*. In Ecclesia, ubi sunt adeo tenues redditus, ut Seminarium erigi non possit, provideatur saltem expensis Beneficia obtinentium de duobus Ministris, altero Grammaticæ, & altero Musicæ, a quibus instruantur pauperes pueri Civitatis & Diœcesis, in eorumque sumptus totus Clerus contribuat, per inde ac si contribuerit ad Seminarium formatum.

105 Pars, quæ ratione Seminarii est detrahenda, ad Decimam integram fuit taxata, si seminarium fuit erectum ante diem undecimam Julii 1567. Nam in seminariis postea erectis dicendum est, ut infra.

106 Quicumque vero Episcopus ante diem undecimam reipsa seminarium erexit, & servata forma Concilii certam taxam stabilivit, eamque a majori parte taxatorum exigere cœperit, seu illi sponte, seu ex contentione, aut metu solverint, dummodo in hac quasi possessione sit exigendi, eaque taxa sic exacta in usum seminarii versa sit, & quotidie vertatur, in exactione hujusmodi perseveret, & omnes, qui distulerint solvere, cogere poterit juris remediis.

107 Sacra Congregatio Concilii tum alias, tum *in Sabinensi* 26. *Maji* 1640. declaravit, Archipresbyterum, & Canonicos Collegiatæ Ecclesiæ Montis Rotundi teneri contribuere seminario; non tamen pro portione quæ cedit in usum quotidianarum distributionum, nec pro Legatis piis pro celebratione Missarum relictis, prout neque incertis, & eleemosynis Sacristiæ elargitis, sed tantum ex illis redditibus certis constitutis, etiam si proveniant a legatis piis, ut legitur *l.* 16, *Decret. fol.* 380.

108 *In Lucana* 19. *Novembris* 1616. Seminarii deputati, aliique Officiales habent votum consultivum, non autem decisivum.

109 *In Fundana* 20. *Decembris* 1601. Clerici seminarii non præcedunt Canonicis Collegiatæ. *S. C. Rituum*.

110 *In Adriensi* 21. *Martii* 1620. Clerici seminarii in Processionibus præcedunt aliis Clericis, *Eadem Sacra Rituum Congreg.*

111 *In Capuana* 1, *Septemb.* 1622. Clerici Seminarii debent in publicis Processionibus primi incedere ante Clerum Sæcularem, & relinquere locum digniorem Curatis. *Eadem Sac. Rit. Congr.*

112 *In eadem, eademque die, & anno*. Seminarium non est membrum Ecclesiæ Cathedralis, licet in ea Clerici seminarii officient. *Eadem S. Rit. Congr.*

113 *In Vercellensi*. Seminarii bona stabilia non licet ad novennium locare, nec eadem bona cum aliis bonis in evidentem Ecclesiæ utilitatem permutari, nec sterilia, & inculta in emphiteusim ad tertiam generationem concedere. *S. C. Concil.* 19. *Febr.* 1633. *ad* 3. 4. *&* 5.

114 Seminarii a contributione nemo est exemptus, nisi qui nominatim a Concilio excipiuntur. *Sac. C. Conc.* 11. *Januarii* 1601.

115 Seminarii contributio anticipate solvenda est de quadrimestre in quadrimestre. *Sac. Congr. super Episc.* 8. *Martii* 1588.

116 Seminario contribuere tenentur Ecclesiæ Sæculares, quæ non sunt de Mensa Monasteriorum, tametsi ad eorum institutionem, & collationem pertineant. *In Caputaquensi Sacra Congreg. Concil.* 23. *Junii* 1586. *&* 4. *Febr.* 1593.

117 *In Caputaquensi* 4. *Februarii* 1593. Seminario contribuere tenentur Beneficiarii Beneficiorum Collationis Monachorum, si intra fines Diœcesis sunt. *Sac. Congregat. Concil.*

118 *In Lucana* 5. *Julii* 1628. Seminarii occasione potest taxa pro pensionibus detrahi, & exigi a Titularibus dummodo specialiter non sint exemptæ, qui Titulares retinebunt pro rata futura.

119 Titularis occasione contributionis per eundem factæ Seminario non potest detrahere ex pensione, quam solvit, nisi pro rata illius, & ad eam rationem, qua ipse Titularis contribuit, *S. Congr. Concil.*

120 A contributione Seminarii sunt exempti Clerici Cameræ Apostolicæ ratione Beneficiorum, quæ obtinent, *S.C. super Episcop. in Macerat.* 12, *Maji* 1604.

121 Seminario ad contribuendum cogi non debet Abbas, qui in suo Territorio, & Jurisdictione prius Seminarium erexerat, & provisum retinebat. *Sacra Congregat. Conc.* 30. *Martii* 1594.

122 *In Lucana*, 17. *Febr.* 1629. Seminario contribuere non tenetur Abbatia unita Capitulo Cathedralis ante Concilium. *S. C. Conc.*

123 *In Augustana* 14. *Decemb.* 1630. Ad contributionem Seminarii non tenentur, neque compelli possunt Fratres S. Joannis Hierosolymitani, sive eorum Vicarii in Ecclesiis Parochialibus Religioni prædictæ unitis, vel ab ea dependentibus. *S. C. C.*

124 Legata, ut conducatur Grammaticus, qui pauperes instruat pueros, applicari possunt Seminario. *Sac. Congreg. Concil.*

125 Episcopus debet, primum de sua, & Capituli mensa contribuere, & postea alios cogere. *S. C. C.*

126 Cardinales debent contribuere de fructibus Beneficiorum in Diœcesi, ubi est Seminarium. *S. C. C.*

127 Non sunt magis gravanda Beneficia simplicia, & pensiones, quam Curata. *Sacr. Congr. super Episc.* 27. *Octobris* 1603.

128 Uniones Beneficiorum factæ Seminario non subsistunt, post illius erectionem, & actualem educationem puerorum. *S. C. C.* apud Gonzal. *Gloss.* 7. *n.* 68.

129 Emptio Domus, aut electio Deputatorum non est erectio Seminarii, Rota 15. *April.* 1622.

130 Uniones factæ absque consilio quatuor Deputatorum non valent. *S. C. C.* 13. *Januar.* 1549.

131 Cogi possunt ad solvendum prædictos redditus per censuras Ecclesiasticas, & alia Juris remedia ab Episcopo, non obstantibus quibuscumque. Trident. *d. c.* 18.

132 Seminarium erigi non potest in Ædibus Canonicalibus, nisi de consensu Canonicorum, & ita separatum, ut Presbyteri, vel Clerici nullam communicationem habeant cum Seminaristis. *In Mutinensi* 3. *Febr.* 1604.

133 Recipi non possunt in Seminario Clerici sine licentia Ordinarii. *In Salernitana* 10. *Jul.* 1590.

134 Licet Episcopus nihil contribueret pro manutentione Seminarii, non potest propterea Seminarium prætendere aliquam exemptionem ab ejus jurisdictione. *In Aquilejensi* 27. *Januar.* 1597.

135 Taxa quatuor pro centenario super Beneficii approbatur. *In Agrigentina* 25. *Febr.* 1602.

136 Quæ si non sufficiat pro tenendo saltem Magistro Grammaticæ, & cantus Gregoriani, cum Domo, & aliis necessariis, non debet augeri. *In Recanatensi* 25. *Januarii* 1597.

137 Capitulum, & Canonici licet exempti sint ab Episcopi jurisdictione, compelli tamen ab eo possunt ad solvendam eorum ratam. 29. *Nov.* 1604.

138 Nisi redditus omnes consistant in distributionibus quotidianis. *In Tarentina* 24. *Jul.* 1595.

139 Nullius etiam loca contribuere debent, si proprium Seminarium non habent. *In Caputaquensi* 2. *Maji* 1601.

140 Quemadmodum subditi Abbatis Monasterii Cavensis Seminario Caputaquensi 3. *April.* 1608. Nisi tamen Beneficia sint unita, vel de Mensa Monasterii per privilegium S. Pii V. donec autem hoc probetur, Seminarium manutenendum esse in quasi possessione exigendi.

141 Regulares etiam contribuere tenentur. *In Cæsenatensi* 2. *Maji* 1601.

142 Nisi sint exempti per privilegium speciale, ut Cartusiani. 12. *Maji* 1587.

143 Et Prioratus S. Spiritus. 6. *septemb.* 1603. Vel nisi vivant de eleemosynis, *ibid.* Provisi de beneficiis seminario unitis, unione effectuanda, cum primum vacaverint, cogi non possint ad contributionem. 1. *Octob.* 1599.

144 Neque Confraternitates, & alia loca pia, quæ non habent beneficia annexa; 23. *Jan.* 1586. *&* 10. *Jan.* 1564. *&* 25. *Febr.* 1602.

145 Neque Hospitalia, quæ non conferuntur in Titulum, *ut supra*.

146 Neque Monasteria Monialium, nisi ratione Beneficiorum unitorum, vel bonorum subjectorum aliis oneribus Episcopalibus 22. *Dec.* 1583. *&* 26. *Jul.* 1593.

147 Vel nisi essent solita; Quia tunc omnes supradicti cogi debent, licet vellent renunciare privilegio tenendi alumnum in eodem Seminario 20. *Jul.* 1620.

148 Capitulum S. Petri in Vaticano non tenetur ad aliam contributionem pro beneficiis ipsi unitis in aliis Diœcesibus, quia contribuit pro omnibus Seminario Romano, *S. C. super Episcop. in Caputaquensi* 1594.

149 Uniri non possunt seminario per Ordinarium Beneficia Curata, sed simplicia tantum, & eorum supportatis oneribus. 15. *Maji* 1580.

150 Neque Canonicatus etiam Collegiatæ, licet non sint amplius de residentia, 27. *Martii* 1590.

151 Scolasteria in locis, ubi non est seminarium, non est necessario conferenda Doctoribus, vel Magistris, aut licentiatis in Sacra Scriptura, vel jure Canonico, quia Concilium *d. c.* 18. §. *de cetero*, loquitur, ut cum minori impensa possint docere in seminario per se ipsos. *In Calagurritana* 5. *Maji* 1610.

152 Ludimagistri Universitatis non tenentur docere pueros Seminarii, nisi ad publicas Scholas accedant. *Civitatis Plebis* 12. *Dec.* 1610.

153 Verba illa; *In quibus Seminaria discentium, vel docentium actu non habentur*, intelliguntur de Clericis Sæcularibus, ubi Seminarium erigitur, licet in loco adsit studium Regularium. Nec ratione hujus studii Conventus prætendere se potest exemptum a contributione.

154 Illegitimi non possunt ab Episcopo admitti in Seminarium, licet sint dispensati ad Canonicatus, & dignitates. 15. *Mart.* 1699.

155 Circa Taxam adest Decretum S. Pii V. quod Episcopus, qui ante undecimam diem Julii 1567. Seminarium reipsa non erexit, quandocumque illud erigere constituerit, ab ipsa reali erectione nihil ejus nomine ultra dimidiam decimam relatam ad antiquam taxam exigat, & si quid amplius exegerit, vel restituat, vel ab eo compensetur, quod in posterum post ipsam erectionem ad eam rationem exi-

gendum erit, nisi tamen appareat, totum illud, quod amplius exactum erit, jam fuisse vere conversum in præparamenta necessaria, aut aliam similem operam Seminarii.

156 Vel nisi Episcopus esset in quasi possessione exigendi majorem taxam impositam a Concilio Provinciali. *S. C. C. in Surrentina*. Quæ in *Materana* concessit posse taxari in plus dimidia decima.

157 Alias, si non potest erigere Seminarium formale, debet erigere Scholam, *in Marsicana*. Et pro hujusmodi Schola permittitur dimidium taxæ, quæ solveretur Seminario, 16. *Nov.* 1587.

158 Simili modo potest Episcopus cogere Capitulum & alios ad contributionem pro Magistro Musicæ, dummodo & ipse contribuat pro rata; *in Andriensi*.

159 Circa hujusmodi scholam notandum, quod cum plures Episcopi, qui Seminarium erigere minime poterant, Scholam instituissent, ac certam portionem ex Beneficiis propterea detraxissent, animadversum fuit in Congregatione Concilii, quod hujusmodi facultas tributa erat Episcopis a Concilio, cum non posset institui lectio Theologiæ, non autem cum non posset institui Seminarium, ut habetur *c.* 1. *sess.* 5. *vers. Ecclesiæ*; Ideoque Congregatio jussit ea de re agi cum Sanctissimo, ad quem cum D. Cardinalis Matthejus die 16. *Febr.* 1598. in Consistorio retulisset, Sanctitas sua mandavit, has beneficiorum taxationes de cetero pro Schola in alio casu, quam in eo, de quo Concilium loquitur, non esse permittendas, sed hactenus institutas confirmavit.

160 Ex redditibus Parochiarum, quæ apud Indos Doctrinæ vocantur, fit contributio Seminario, deducta congrua Parochorum sustentatione. *S. C. Conc.* 7. *Septemb.* 1603. *coram Clemente VIII.*

161 Pensionarii etiam Regulares tenentur contribuere Seminario. 17. *Aug.* 1655.

162 Et non solum, Pensionarios ante Concilium teneri contribuere indistincte; Si vero Pensio reservata fuerit post Concilium, ita demum Pensionarios ad contributionem teneri, si per Sedem Apostolicam a tali contributione non fuerint exempti; Verum etiam in casu, quo Pensionarii contribuere tenentur, Beneficiorum possessores ab Episcopo debere compelli ad solvendam portionem taxatam non solum pro se, sed etiam pro pensionibus, quas solvunt. Licet tamen postea ita solventibus, retinere pro rata quidquid pro Pensionibus ipsis solverunt. *In Tridentina.*

163 Tenetur autem Pensionarius contribuere Episcopo Seminarii, ubi situm est beneficium, non ubi habitat ipse Pensionarius, licet sit perpetuus, *&* persona ficta, ut Capitulum, sacrarium &c.

164 Seminarium non est erigendum super mendicitate. *Cong. Propag.* 1627.

165 Beneficium unitum Seminario alterius Diœcesis tenetur nihilominus contribuere Seminario propriæ, quod ante unionem contribuere consueverat; *in Cremonensi* 16. *Jul.* 1588. *Congr. Conc.*

166 *Eadem tamen Cong. Conc.* 2. *Febr.* 1606. declaravit, quod Beneficium fundatum a Patrono certa lege de consensu Episcopi apposita, ut ad nulla onera teneatur, dummodo fundatio post Concilium facta fuerit, non tenetur contribuere Seminario. Multo minus si id etiam expresse caveatur in fundatione, ut neque ad Seminarium contribuere debeat.

167 Illa Beneficia, quæ ob tenuitatem decimis Papilibus non contribuunt, neque Seminario contribuere teneri. *S. C. C.* 21. *Martii* 1602. *&* 23. *Mart.* 1604.

168 Ex fabricarum redditibus, si Ecclesiasticæ sint, contribuendum est Seminario, quamvis a Laicis administrentur. *Cong. Concil.*

169 Beneficia Cameralium, licet simplicia, non possunt uniri Seminario. *In Murana.*

170 Ordinarius non potest unire Seminario Beneficia Curata, nequidem habitu tantum *Cong. Conc.* 12. *Feb.* 1622.

171 Capellanias vero, quæ celebrandi Missas onus habent, & in Titulum dantur, unire potest Seminario modo oneri injuncto satisfiat. *Ead. S. C.*

172 Unio facta Seminario non erecto ad formam Conc. ut si pueri non vivant simul, nulla est. *In Pisaurensi arg. c. Ad audientiam* 1. *de Eccles. Ædif.*

173 Unio Beneficiorum alioqui legitime facta non impeditur, aut suspenditur per resignationem, etiamsi in Curia suum effectum sortita sit, & in favorem tertii; *in Bellunen.* Quod intelligendum est cum vacaverit. Quia per resignationem in favorem tertii non dicitur proprie vacare Beneficium. Et sic si Beneficium non vacans uniatur vigore Concilii *d. c.* 18. & postea resignetur in favorem tertii, ac resignatio admittatur, unius pro illa vice suspenditur, ut *in Hostuensi superius adducta* 24. *Febr.* 1581. Maxime quia in Litteris resignationis inferri solet illa Clausula: *Cum suspensione omnium & quorumcumque unionum*; 16. *Jun.* 1608. *in Bellunen.*

174 Regula de triennali non impedit unionem Seminario legitime factam, *in eadem.*

175 Si Episcopus prædecessor Beneficium simplex, non servata forma Concilii, ac per consequens nulliter, Seminario univit, non potest successor illud eidem Seminario valide unire servata forma Concilii, Quia Concilium non videtur dare facultatem uniendi Beneficia devoluta. 16. Junii 1599.

Neque potest unire Beneficia Regularia. *In Hispalensi*. 176

Sac. Concilium *d. c.* 18. non prohibet transferri Pen- 177
siones super Beneficiis Seminario unitis. *Congr. Conc. in Æsina* 26. *April.* 1605.

Supradicta autem Decreta, & omnia supra exposita 178
moderanda sunt, & intelligenda juxta novissimam Constitu-
tionem Benedicti XIII. incip. *Creditæ*. Quæ Constitutio, 179
cum sit modo attendenda tanquam regula in iis, quæ ad
Seminaria spectant, ad litteram hic pro omnium commo-
do subnectitur.

Constitutio, qua locorum Ordinariis Italiæ, Insularumque adjacentium distincte mandatur, ut Seminariorum erectionem sedulo promoveant, eorumque honestæ sustentationi provideant Taxam, & subsidia respective unione Beneficiorum juxta modum a Sacro Tridentino Concilio præscriptum, ac insuper nova instituitur Congregatio Seminariorum nuncupanda, quæ recto illorum regimini, & administrationi præsideat cum aliis ordinationibus, & clausulis, ac derogationibus opportunis.

BENEDICTUS EPISCOPUS.

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei Memoriam.

CReditæ Nobis cœlitus dispensationis Officium salubriter exequi, adjuvante Domino, satagentes, ad ea mentem, curasque Nostras libenter convertimus, per quæ sedulæ Clericorum institutioni opportune prospicitur. Ubi enim illi a teneris annis, ceu plantæ novellæ benigniori cultura educentur, Litterarumque scientia in Seminariis accurate informentur, cum postea ad laboriosa Ecclesiastica Ministeria in viam Dominicam transplarantur, Ecclesiarum regimini populorumque saluti maxime fructuosos, ac utiles esse diuturna plurimorum annorum experientia satis compertum habemus.

§. 1. Cum itaque Seminarii Ecclesiastici erectio a Sacra Tridentina Synodo *cap.* 18. *sess.* 23. *de reformat.* Episcopis omnibus tantopere commendata, & ad Ecclesiasticam disciplinam conservandam adeo necessaria, in pluribus Cathedralibus Ecclesiis, quemadmodum non sine gravi animi Nostri mœrore accepimus, huculque neglecta fuerit; Nos pro pastoralis vigilantiæ nostræ debito pium hoc, & sanctum opus strenue promovere cupientes; motu proprio, & certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, universis & singulis Locorum Ordinariis Italiæ, Insularumque adjacentium hac Nostra perpetuo valitura Constitutione districte injungimus, præcipimus, & mandamus, ut in Cathedralibus, in quibus Seminarium hactenus erectum non fuit, illud quamprimum erigi, ac omnino institui curent. Ubi vero jam reperitur erectum, sed congruis redditibus ad Alumnorum, Magistrorumque sustentationem necessariis instructum non est, de iis, ut infra, opportune provideant. Utroque igitur casu, nimirum tam pro erectione novi Seminarii, quam pro supplemento reddituum Seminarii jam erecti Taxam cum consilio duorum de Capitulo, & totidem de Clero conficiant a memorato Tridentino Concilio *cap.* 18. *de reformation.* præscriptam incipiendo ab integris fructibus Mensæ Episcopalis, & absque ullo discrimine prosequendo juxta normam ibidem expressam, & provide constitutam. Eidem vero Taxæ omnia, & singula Beneficia sæcularia, & Regularia per quoscumque etiam Venerabiles Fratres Nostros Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, nec non Nostros, & pro tempore existentis Romani Pontificis Familiares, & Cameræ nostræ Apostolicæ Clericos, Ministros, ac Officiales quoscumque præsentes, & futurus obtenta, & in posterum obtinenda, ac omnia insuper Beneficia sæcularia Prioratibus, Commendis, vel Bajulivatibus Ordinis Fratrum Sancti Joannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda, nec non fructus, ac redditus Confraternitatum Laicorum, ex certis fundis, & capitalibus provenientes (non autem summas pecuniarias, quæ a Confratribus quolibet mense, vel anno, vel per modum eleemosynæ, vel in vim statutorum contribuuntur) subjici, & ad illius solutionem perpetuo teneri decernimus, statuimus, & mandamus, Declarantes ab ea exemptos esse debere Regulares pro iis tantum Beneficiis, vel fructibus, quorum ratione ipsius Apostolica Sedes diserte, ac expresse, & ex causa vere ac proprie onerosa indulsit, ut ab onere Taxæ pro Seminario exempti sint.

§. 2. Porro ejusmodi Taxa juxta locorum qualitatem respondere debeat summæ scutorum trium pro quolibet centenario proventuum Beneficii, & si necessitas urgeat, augeatur etiam usque ad summam quinque pro centenario, itaut nunquam minor scutis tribus, neque major sit scutis quinque pro quolibet centenario, & anno, ac in

illius

illius confectione regula a Tridentino Concilio in prædicto *cap.* 18. sancita accurate, & ad amussim observetur. Donec autem nova hæc Taxa confecta, & a Congregatione a Nobis deputata, ut infra dicetur, approbata fuerit, alia Taxa, quam Seminarium antea exigere consueverat, omnino persolvatur. Ceterum novæ Taxæ exactio semper committatur Personæ fide, & facultatibus idoneæ ab Episcopo, & Cathedralis Ecclesiæ Capitulo specialiter approbandæ, ac deputandæ, ita quidem, ut quoties Exactor hujusmodi negligens, aut minus idoneus repertus fuerit, illius culpam idem Episcopus, & Capitulum præstare debeant, & pro non exactis, atque deperditis respective de proprio teneantur; liceatque Seminario, tam contra Exactores, quam contra Deputantes, eorum hæredes quocumque tempore agere, nedum pro deperditis, sed etiam pro non exactis ad præfatam Taxæ faciendæ normam, & quantitatem.

§. 3. Præterea Episcopi, & Capitula portiones, seu quotas sibi obtingentes juxta præfatam Taxam quolibet anno realiter, & cum effectu deponere teneantur penes Exactorem deputatum, qui eas solvat, seu eroget in sumptus pro Seminarii manutentione necessarios, & tam hujus depositi, quam successive solutionis, seu erogationis, simulque cujuslibet alterius exactionis non factæ, & qua de causa documentorum per eosdem Episcopos, & Capitula ad antedictæ Congregationis Secretarium quotannis transmittatur.

§. 4. Quod si in aliqua Diœcesi computatis propriis Seminarii redditibus, si qui sint, nec non Beneficiorum antea cum effectu illi unitorum, ac fructibus parvorum Conventuum suppressorum præcedenter applicatis (quas quidem tum Beneficiorum uniones, tum applicationes fructuum parvorum Conventuum firmas esse volumus) per hujusmodi etiam Taxam erectioni, & sustentationi Seminarii ad necessitatem nimirum uniuscujusque Diœcesis, & Alumnorum, non autem ad pompam, & voluptatem sufficienter provideri nequiverit tunc, & eo casu, ac in subsidium tantum Ordinarii Locorum eidem Seminario unire, & applicare possint, ac debeant Beneficia simplicia cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, etiam Juspatronatus Ecclesiastici, vel quomodocumque affecta, & dispositioni Sedis Apostolicæ reservata, sine tamen ullo Divini cultus, ac illa obtinentium præjudicio. Hæc porro unio fiat statim, & ante eorumdem Beneficiorum vacationem, nempe uniantur Beneficia primo loco vacatura usque ad certam annui redditus quantitatem in ipsa unione specificandam, quæ computata Taxa insufficienti, satis esse possit sustentationi certi numeri Alumnorum pro unoquoque Seminario designatorum, ipsaque unio, statim ac Beneficia prædicta quomodocumque vacaverint, debitum, atque integrum sortiatur effectum, fel. rec. Clementis VIII. ac Urbani pariter VIII. nec non aliorum quorumcumque Romanorum Pontificum prædecessorum Nostrorum Constitutionibus, vel Decretis in contrarium facientibus non obstantibus.

§. 5. Ceterum considerantes Monasteria, Prioratus, & Beneficia Consistorialia, nec non aliqua alia indispensabiliter necessaria esse, ac fore pro congrua sustentatione S. R. E. Cardinalium, & Ministrorum Romano Pontifici, & Sedi Apostolicæ actualiter inservientium, volumus, & declaramus, quod Abbatiæ, Prioratus, & Monasteria Consistorialia, seu Beneficia quovis modo Apostolica auctoritate commendata, & ad præsens obtenta, ac in futurum obtinenda per antedictos S. R. E. Cardinales, seu veros, & proprios Papæ familiares, Nuncios Apostolicos, & Prælatos Congregationum, quibus iidem S. R. E. Cardinales intersunt, Secretarios duntaxat, memoratis Seminariis uniri, & applicari nunquam possint, & uniones, quas forsan fieri contigerit, nullæ, ac irritæ prorsus sint, firma in reliquis remanente libertate, & facultate uniendi (servata tamen forma superius expressa, & non aliter) cetera omnia Beneficia, etiam, ut præfertur, affecta, & reservata, vel alias ad provisionem, ac dispositionem Sedis Apostolicæ quomodolibet pertinentia.

§. 6. Cum autem, sicut accepimus, Seminaria plerisque in locis ideo erecta minime reperiantur, vel quia Episcopi Taxam conficere detractant, ne illam a semetipsis inchoare cogantur, vel quia Beneficia simplicia, quorum dispositio ad eos libere spectat, occurrente illorum vacatione, suis Familiaribus, aliisve personis sibi gratis, & benevisis conferre volunt. Hinc est, quod Nos omne scopulum, & obicem impeditivum boni spiritualis ab ejusmodi Seminariorum erectione provenientis e medio prorsus tollere, ac removere intendentes, motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus, Congregationem Seminariorum nuncupandam, in qua Venerabiles Fratres Nostri S. R. E. Cardinales Congregationi super negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium, nec non Congregationi Interpretum Concilii Tridentini præfati utriusque Congregationis Secretarii, Datarius, seu Prodatarius, ac Subdatarius, nunc, & pro tempore existentes esse debeant, tenore præsentium perpetuo erigimus, ac instituimus, ejusdemque Congregationis Secretarium illum ipsum, qui Congregationis Concilii prædicti Secretarius pro tempore fuerit, constituimus, ac deputamus; prædictæque Congregationis, ac illius Secretario omnium & singulorum Seminariorum in locis, ubi adhuc erecta non sunt, erigendorum, & ubi erecta quidem sunt, sed sufficientes non habent redditus, iis pro modo indigentiæ, ut præfertur, augendorum omnimodam curam committimus, ac demandamus, nec non ejusdem Congregationis Deputatis prædictis semel singulis mensibus, & quoties opus fuerit, se congregandi, dictorum Seminariorum erectionem promovendi, jam erectorum statum, & proventus recognoscendi, eorum necessitatibus opportune consulendi, Taxas approbandi, reformandi, & augendi, numerum Alumnorum in singulis Seminariis taxandi, & præfigendi, cumque pro modo redditatum augendi, & minuendi, statuta pro recto felicique eorumdem Seminariorum regimine, & administratione condendi, eaque mutandi, variandi, corrigendi, ac toties, quoties illis expedire videbitur, de novo faciendi, emergentes controversias summarie, solaque facti veritate inspecta cognoscendi, & definiendi, Visitatores etiam, qui ejusmodi Seminaria diligenter perlustrent, & an recte, atque fideliter administrentur, ac in iis potissimum regulæ a Tridene. Conc. præscriptæ, sedulo adimpleantur, inspiciant, & recognoscant, ubi, quando, & quoties opus esse judicaverint, facto tamen prius verbo cum Rom. Pontifice pro tempore existente delegandi ac deputandi, aliaque in præmissis necessaria, & opportuna pro data ipsis a Domino prudentia decernendi, & gerendi, & exequendi plenariam, atque omnimodam facultatem, potestatem, & auctoritatem tribuimus, concedimus, ac impertimur.

§. 7. Universis itaque Episcopis, quorum in Diœcesibus non adsunt, vel congruis redditibus instructa non sunt Seminaria, per præsentes injungimus, & mandamus, ut quam primum præfatam Taxam sedulo conficiant, eamque ad antedictæ Congregationis Secretarium infra sex menses a die publicationis præsentis Constitutionis computandos omnino transmittant, una cum distincta, & accurata relatione omnium Beneficiorum suarum Diœcesum, eorumque annui valoris, nec non locorum, animarumque, & Ecclesiarum in illis existentium cum suis qualitatibus, ad hoc ut eadem Congregatio omnibus mature perpensis, statuere possit, an prædicta Taxa approbari nec ne debeat, simulque numerum Alumnorum in unoquoque Seminario retinendorum, & summam pro singulorum sustentatione necessariam præscribere, & reliqua tandem omnia, quæ pro recta eorumdem Seminariorum administratione, sedulaque Alumnorum institutione utilia, ac opportuna judicaverit, salubriter decernere valeat.

§. 8. Omnibus insuper Episcopis præfatis, ne de cetero per se, vel suis Vicariis, aut Familiaribus quibuscumque sub quovis colore, & prætextu, habitatione, coquina, famulis, Ministris, aut Officialibus Seminarii, vel Lectoribus, Magistris, Sacerdotibus, Clericis quoquomodo inservientibus eidem Seminario, & Alumnis, vel a Seminario salariatis, & sustentatis, ac quomodocumque retentis, uti audeant, districte sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ vetamus, ac inhibemus. Non tamen per hoc prohibere intendimus Episcopo Pontificalia exercenti, ne Cæremoniarum Magistro, vel Sacerdotibus a Seminario retentis uti possit, immo ut eorum opera, ut assistentia in hujusmodi sacris functionibus libere uti valeat, plenam ipsi Episcopo tribuimus facultatem.

§. 9. Postremo saluberrimæ præfati Concilii dispositioni inhærentes, volumus, præcipimus, & sancimus, ut in omnibus Seminariis, tam hactenus erectis, quam imposterum erigendis, Alumni Grammatices, Cantus Gregoriani, computi, aliarumque bonarum artium tantum disciplina erudiantur, & Sacræ Scripturæ, Cathechismi, aliorumque Ecclesiasticorum Librorum, præsertim vero de Sacramentis, Sacrisque Ritibus, & Cæremoniis tractantium, Lectioni diligenter incumbant, ut cum ad Vineam Domini excolendam vocati fuerint, dignos, peritos, utilesque Operarios sese probare valeant, fructumque ei reddant uberrimum temporibus suis.

§. 10. Decernentes, præsentes Litteras &c.
§. 11. Non obstantibus, &c.
§. 12. Ut autem præsentes Litteræ, &c.
§. 13. Nulli ergo omnino hominum, &c.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo vigesimo quinto, septimo Idus Maji, Pontificatus Nostri Anno I.

Insuper ad complementum subnectuntur hic instructio- 180
nes, quæ de Mandato dicti Benedicti XIII. emanarunt circa Taxam seminariorum, quæ transmissa fuit ad Episcopos Italiæ, & Insularum adjacentium cum sequenti Encyclica Epistola.

Rever. D. uti Fr. Cum in omni Republica experimento semper compertum fuerit, tales esse Cives, quales educatione informantur, nihil certe opportunius ad Ecclesia-

clesiasticam disciplinam conservandam, vel restaurandam excogitari potuit, quam institutio Collegiorum, in quibus adolescentes Ecclesiasticis Ministeriis addicendi, Religione, & bonis artibus instruerentur, adeo ut ejusmodi Collegia, quasi perpetua essent egregiorum Dei Ministrorum, & pro Animarum salute Operariorum Seminaria. Jure itaque ac merito in immortali laude versabitur hoc, quod a Patribus Sacrosancti Conc. Tridentini in eam rem providentissime fuit constitutum. Fidem quippe fecit eventus, quam vere tunc a nonnullis (ut habetur in historia a Cardinali Pallavicino perscripta) dictum fuerit, satis utiliter labores omnes impensos, omnemque operam positam, ubi etiam nihil aliud commodi in Christianam Rempublicam inde manasset, quam recta ubique ejusmodi Collegiorum institutio.

Primus porro, qui memorati Concilii Sanctionem ad effectum perduxit, fuit Divus Carolus Borromæus Archiepiscopus Mediolanensis, & adeo quidem apposita ad Clericos bonis moribus, ac disciplinis imbuendos ratione, adeoque sapientibus pro recta Seminariorum gubernatione legibus conditis, ut in hoc etiam de Universa Ecclesia optime meritus dicendus sit, cum plurimi inde sumpserint exemplum, quod publico, uberrimoque cum fructu imitarentur.

Inter ceteros vero Antistites qui gloriosi illius Archiepiscopi vestigia sunt persecuti, maxime enituit Cardinalis Vincentius Maria Ursinus, quem modo summum Catholicæ Ecclesiæ moderatorem veneramur. Is enim Sypontinæ Metropolitanæ Ecclesiæ gubernaculis admotus, cum ejus Seminarium invenisset jam pridem Turcarum incursione ann. 1620. vastatum, funditusque eversum, nihil habuit antiquius, quam ut illud redintegraret, idoneisque proventibus instrueret, multo etiam ære suo in eam causam collato, id, quod honorificentissimis, ut paterat, verbis laudavit sub annum 1679. Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium negotiis præposita. Deinde vero ad aliam Archiepiscopalem Sedem Beneventanam translatus pari pietate, ac liberalitate Seminarii ædes horribili terræmotu bis quassatas prostratasque longe magnificentius restauravit, illudque saluberrimis Constitutionibus, & documentis firmavit, ac opimis largitionibus auxit, quorum monumenta extant in Synodorum Beneventorum Volumine; Cumque Tusculanæ quoque postmodum regimen Ecclesiæ suscepisset, Seminarium numero, & loco perangustum, & amplificari jussit, & augeri, adjunctisque Collegio Patrum Societatis Jesu novis ædibus, Alumnos, Convictoresque sub eorum disciplina, bonis moribus, & litteris voluit informari.

Ex his sane, quæ fecit Archiepiscopus de Seminariis Ecclesiarum, quibus præfuit, certam capere licuit conjecturam sollicitudinis, & Curæ, quam Pontifex Maximus de omnium Ecclesiarum Seminariis esset suscepturus. Et expectationi quidem cumulate respondit eventus. Nam in Romano Concilio superiore anno habito Sanctitas sua non solum plura edixit monita bene gerendæ hujusmodi Collegiorum administrationi consentanea, verum etiam peculiarem Constitutionem promulgavit in ejusdem Concilii appendice relatam, qua omnibus Prælatibus Ecclesiarum in Italia, Insulisque adjacentibus existentium jussit, omni cunctatione abjecta institui Seminaria, sicubi hactenus non essent, nec non sustentationi Collegiorum, sive instituendorum congruentia subsidia comparari, facta quoque ad id facultate imponendi augendique Taxam super omnibus Beneficiis, quibus etiam fruerentur personæ exemptioni ante hac assuetæ, itemque, ubi opus fuerit, & quatenus Taxa non sufficeret, uniendi iisdem Seminariis Beneficia simplicia, etiam quomodocumque affecta, & dispositioni Sedis Apostolicæ reservata, quem ad modum fusius in memorata Constitutione habetur.

Cum vero ibidem quoque Sanctissimus D. N. peculiarem Congregationem instituerit, quam voluit præesse hujusmodi Seminariorum negotio, hæc, ut mandato sibi muneri satisfacere aggrediatur, Amplitudinis Tuæ, itemque aliis prædictorum Locorum Ordinariis per has Litteras, Sanctitate sua annuente scriptas significandum duxit, quid facto opus esset.

Primum igitur renunciabit Amplitudo Tua num in ista Diœcesi Seminarium Clericorum fuerit hactenus institutum, quod si non fuerit, commodiorem pro suo Judicio illius instituendi rationem indicabit. referetque etiam, tum quot sint annui proventus Mensæ Episcopalis, Canonicatuum, aliorumque Beneficiorum totius Diœceseos; tum vero an ulla sint Beneficia simplicia, quæ Seminario fundando adscribi unione perpetua possint, vel etiam an in aliqua Confraternitate, aut Loco pio redditus annui redundent, postquam oneribus, quæ ipsis inhærent, satisfactum fuerit: & demum an in Ecclesia Metropolitana, cui tamquam Suffraganeus subsit, commodum inveniatur Seminarium, ut cum Archiepiscopo agi possit, ut aliquos suæ Diœcesis Alumnos ad illud admittat.

Si autem extat Seminarium; partes tuæ erunt, memoratam Sacr. Congregationem de iis, quæ subjicientur, diligenter certiorem reddere.

I. Videlicet an ejusdem Seminarii ædes tales sint, ut in iis convenienter habitare Alumni & præceptores possint.

II. Quot ibi commorentur Adolescentes, quotve Præceptores, aliique Ministri.

III. Quot sint Clerici, qui ob egestatem suam gratuito alantur, quotque alii, qui quotidiani victus pretium de suo respondeant.

IV. An numerus Adolescentum, qui in Seminario nunc educantur satis respondeat necessitati totius Diœceseos, vel impar sit, quot præterea addentur videantur.

V. An certæ leges pro Seminarii gubernatione conditæ jam fuerint eæque accurate serventur.

VI. An Alumni pias illas exercitationes obeant, iisque bonis artibus ediscendis dent operam, quæ præscriptæ sunt a Sacro Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 19. *de reformat.*

VII. An Seminarium idoneis proventibus sit instructum, & quænam sit annua eorum quantitas.

VIII. Num ab Amplitudine, vel a Prædecessoribus tuis unita Seminario fuerint ulla Beneficia simplicia, vel bona parvorum Cœnobiorum suppressorum.

IX. An Seminarii commodo, imposita jam fuerit super Beneficiis, aliisque Ecclesiasticis redditibus istius Diœceseos Taxa ulla, vel qualita, & ad quam Normam constituta. An hujusmodi contributio re ipsa diligenterque persolvatur a Mensa Episcopali, ceterisque omnibus huic oneri obnoxiis.

XI. An in ista Diœcesi ulla sint Beneficia simplicia, quorum unione suppleri valeat id, quod forte necessariæ sustentationi Seminarii desit, vel in ordinariis ejus proventibus, vel etiam in prædicta contributione.

XII. An, quomodo exigatur quotannis a Seminarii Ministris ratio administrationis redditUUm ad illud pertinentium.

Quoniam, vero in citata Constitutione SS. D. N. præcipitur, exactionem Taxæ, ubi hæc imponenda fuerit, mandari idoneo Viro deligendo ab Amplitudine Tua, & a Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, communi quidem periculo, si ille Officii sui partes haud impleverit, recte significari quoque sibi optat Sac. Congreg. quisnam tali muneri idoneus istic existimetur.

Denique, ut uberior heberi hic possit notitia omnium, quæ ad Seminaria Ecclesiastica spectant, Amplitudo Tua referre etiam non gravabitur, quonam anno, & a quonam Antistite Seminarium fuerit institutum, vel quinam alii Præsides institutionem ejus, vel amplificationem, opera aut ære suo juvarint. Ad hæc quinam liberalium artium, Sacrarumque scientiarum Magistri, præ ceteris ibi floruerint, quive Alumni ex eodem Seminario prodierint doctrinæ laude præstantes, vel obitis subinde muneribus, paribusque dignitatibus præclari.

Una cum hac Epistola instructio super Taxa Seminario solvenda ad Amplitudinem Tuam transmittitur, cui se conformare debebit, & interea fausta a Deo Optimo Maximo precamur, Romæ hac die 30. Martij 1726.

Amplitudinis Tuæ &c.

Istruzione sopra la Tassa da imporsi, o pagarsi per l'instituzione, e mantenimento respettivamente de' Seminarj.

1. OLtre la Constituzione fatta dalla Santità di Nostro Signore Papa Benedetto XIII. sopra l'erezione, e sostentamento de' Seminarj per l'Italia, e l'Isole Aggiacenti, ed oltre la Lettera circolare scritta sopra la medesima materia per Ordine della Santità Sua a tutti gli Ordinarj de' Luoghi predetti, si è stimato necessario fare la presente Instruzione da mandarsi unitamente colla Lettera poc'anzi accennata a i predetti Ordinarj, e di regolarla colle risoluzioni prese altre volte dalla Sacra Congregazione del Concilio, ad effetto d' imporre a dovere la Tassa, e di levare per quanto sarà possibile ogni occasione di lite, che potesse insorgere nella detta imposizione, coll' avvertenza, che quanto si dirà nella presente Instruzione, dovrà avere luogo tanto nel caso, in cui non sia stato eretto nella Diocesi il Seminario, ma debba erigersi, quanto nel caso, in cui il medesimo già sia stato eretto, e debba mantenersi, avendo altre volte la Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Congregat. Conc. In Visitationis SS. Lim.* 10. *Mart.* 1663. *lib.* 23. *Decret.* 451. *& seq.*) risoluto, che i rimedj prescritti dal Sacro Concilio di Trento alla *sess.* 23. *cap.* 18. *de reform.* per l' erezione de' Seminarj debbano ancora adoprare per la loro conservazione in tal maniera, che chiunque è obbligato a contribuire per l'erezione del Seminario, resta altresì obbligato a contribuire per la conservazione del medesimo, dopo che è stato eretto.

2. E perchè il procedere con ordine, a distinzione sembra la metodo più adattata, tanto per la Teorica, quanto per la Pratica, quindi è, che nella presente Istruzione s'incomincierà a parlare dall' Obbligo dell' Ordinario

circa

circa la contribuzione, che deve fare al Seminario, per proseguire dopo tutto ciò, che risguarda l'obbligo degli altri inferiori.

§. I.

Della contribuzione, o sia tassa da pagarsi dall' Ordinario al suo Seminario.

3. COsa certa si è, che la Mensa, o Patriarcale, o Arcivescovile, o Vescovile è obbligata a pagare la Contribuzione, o sia la Tassa al Seminario, derivando quest' obbligo dalla Lettera del Sacro Concilio di Trento alla *sess.* 23. *cap.* 18. *de reformat.* qual disposizione Conciliare è rinovata nella Constituzione di Nostro Signore Papa Benedetto XIII. al §. *Cum itaque Seminarii*.

4. In esecuzione dunque non meno del Sacro Concilio, che della Constituzione di Nostro Signore dee ogni Ordinario attentamente riconoscere a qual somma ascendino l' annue entrate della sua Mensa, ed istabilita la rendita dee obbligarsi a pagare, e con effetto pontualmente pagar ogni anno al Seminario, quella quota, che ogn' altro Beneficiato, è qualunque altra persona obbligata a contribuire paga ogni anno al predetto Seminario, quale quota non deve esser meno del tre per cento, nè maggiore del cinque per cento dell' annua supradetta entrata, secondo ciò che altrove si accennerà, essendo la Contribuzione al Seminario un vero debito, a cui gli Ordinarj, e gli altri, che hanno il peso di pagare, sono obbligati tam in Foro Poli quam in Foro Fori, ed al quale pagamento in caso di renitenza non si mancherà dalla Congregazione particolare deputata da Nostro Signore su queste materie d' astringer secondo i termini di giustizia.

5. Ed avvegnachè siano nate, e possino altresì nascere alcune controversie intorno alla liquidazione dell' annua entrata, o per le spese, che devono farsi per raccogliere i frutti, e l'entrate, o per altri obblighi fissi, che abbiano gli Ordinarj, o pure per le Pensioni, che sono obbligati a pagare, si soggiunge che l'annua entrata regolativa dalla Contribuzione, o sia Tassa del Seminario, (*Sac. Conc. in Congreg. Ulyxipponen. an.* 1673. *lib.* 1. *Decr. pag.* 174. *a tergo & pag.* 175.) è quella, che sopravanza, detratte le sole spese necessarie per la percezione de' frutti, che si deono dedurre quegli obblighi soli, che sono stati imposti avanti il Sacro Concilio di Trento, e che finalmente in ciò, che risguarda le Pensioni o fisse, o vitalizie, dee l' Ordinario (*Concil. Tridentin. sess.* 23. *cap.* 18. *de reformatatio.*) pagare non solamente la quota corrispondente alla sua annua entrata, ma altresì la quota appartenente al Pensionario, ritenendosi al pagamento della Pensione ciò, che avrà esso pagato al Seminario, nel caso però, in cui il Pensionario nell' imposizione della Pensione non fosse stato con amplo, e letterale privilegio esentato dal Papa dal contribuire al Seminario. Imperocchè in questo caso l' Ordinario sarebbe obbligato (*Sac. Congreg. in Forolivien.* 16. *Jul.* 1661. *lib.* 22. *Decr. pag.* 584. *a tergo & pag.* 585.) a pagare per esso, e non potrebbe nel pagamento dell' annua Pensione ritenersi ciò, che ha pagato per esso. Il che però, non può succedere, nè succederà oggidì non solo per ciò, che è stato stabilito dalla Santità di Nostro Signore nella sua Constituzione, come dirassi più a basso, ma ancora per avere con molta maturità la Sacra Congregazione del Concilio (*S. Cong. Conc. in Romana Contributionis Seminarii* 3. *Febr.* 1646. *lib.* 18. *Decr. fol.* 20. *a tergo, in Spoletana die* 30. *Sept.* 1710.) altre volte determinato, che sono esenti dalla Tassa del Seminario per i Benefizj, e le Pensioni che hanno, se non quelle persone, che sono eccettuate nel Sagro Concilio di Trento, e che però sono tenuti al pagamento gli Eminentissimi Signori Cardinali ancorchè Camerali, li Prelati, e li Famigliari del Papa, nè suffragare a questi verun privilegio d' esenzione, se in esso non si fa una speciale, ed individua deroga al Sagro Concilio, ed un' espressa menzione del pagamento, che facevasi al Seminario da i predetti Benefizj, e Pensioni, avanti che i Benefizj fossero stati conferiti, e le Pensioni fossero state assegnate a i predetti Personaggi.

6. Aggiungendo che il detto sin' ora rispetto alle spese per la Collezione de' frutti, per gli obblighi, e per i pagamenti per i Pensionarj, procede non solo per gli Ordinarj, ma ancora per i Beneficiati, ed ogn' altra persona obbligata alla più volte nominata Tassa del Seminario.

§. II.

Della Contribuzione o sia Tassa da pagarsi da Capitoli della Metropolitana, o Cattedrale, e Collegiata della Diocesi al Seminario della medesima.

7. SOno i predetti Capitoli, Dignità, e Canonici tenuti al pagamento della Contribuzione, o sia Tassa del Seminario, come si deduce dal Sagro Concilio di Trento alla *citata sess.* 23. *cap.* 18. *de reform.* e nel liquidare l' annue entrate, ad effetto di regolare la Tassa, dovranno osservarsi (*Sac. Cong. in Panormitana anni* 1585. *pag.* 73. *a tergo, in Salernitana* 1589. *in respons. ad* 4. *lib.* 6. *Decret. p.* 22. *a tergo, in Avellina* 15. *Jun.* 1601. *lib.* 9. *Dec. p.* 120. *in Eugubina* 1. *Decemb.* 1606. *lib.* 10. *Dec. p.* 140. *in Sab.* 23. *Jun.* 1640. *lib.* 16. *Dec. in respons. ad* 1. *p.* 394. & 395.) le regole poc' anzi accennate, ed in oltre la seguente, ed è di non valutare nell' annua entrata ciò che si dà a chi interviene a Divini Offizj a titolo di distribuzioni quotidiane, essendo queste esenti dal pagamento al Seminario in tal maniera, che se i Canonicati non hanno Prebenda, e se tutta l'entrata, ma di due delle tre parti della medesima, facendo in questo caso le dette due parti la figura di prebenda, e la terza delle Distribuzioni secondo la vera intelligenza delle risoluzioni della Sacra Congregazione del Concilio.

8. E nel caso, in cui fossero stati uniti al Capitolo, o alle Prebende alcuni Benefizj, acciò colle rendite di questi si constituissero le distribuzioni quotidiane a proporzione dell' annue entrate de' Benefizj uniti, il Capitolo, o i Prebendati sarebbero obbligati al pagamento della Tassa al Seminario, come pure più volte è stato risoluto dalla Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Congregat. in Narnien. contributionis Seminarii* 2. *April.* & 30. *Maji* 1661. *pag.* 483. & 526. *lib.* 22. *Dec.* & *in Lucana* 29. *Jan. pag.* 13. *a tergo*).

9. E per terminare ciò, che risguarda i Capitoli, si soggiunge, che nel regolare la Tassa non si doveranno calcolare i Legati Pii delle Messe, che ad essi siano stati lasciati, siccome nè meno l' elemosine, che si fanno alle loro Sagrestie, ma solamente le rendite fisse, e stabili d' esse, ancorchè le medesime provengano da Legati pii giusta la risoluzione della Sagra Congregazione del Concilio. (*Sac. Congregat. Concil. in cit. Sabinens.* 23. *Jun.* 1640. *lib.* 16. *Decret. pag.* 394. & 395. *in respons. ad primum*.)

§. III.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagare al Seminario della Diocesi da qualunque Beneficiato, o con cura d' anime, o senza cura d' Anime.

10. SOno i benefizj curati obbligati alla contribuzione del Seminario (*Sac. Cong. in Nicien.* 28. *Novemb.* 1676. *lib.* 29. *Dec. pag.* 312. & *a tergo*) essendo generalissime le parole del Concilio di Trento nella più volte citata *sess.* 23. *cap.* 19. *de reform.* e dovendosi considerare, che sono stati principalmente instituiti i Seminarj per allevare i Chierici, ed abilitarli alla cura dell'Anime, nè possono i Parrochi pretendere esenzione per il motivo, che l' annua rendita della Parrocchia non eccede la congrua de i cento Scudi, conforme ha altre volte risoluto la Sac. Congregazione del Concilio, e proseguendo il discorso de' Benefizj curati, o siano Parrochiali fa di mestieri l' avvertire, che la Tassa dee cadere sopra l'annua fissa entrata delle medesime, e sopra ancora quei proventi, che si dicono *certis de incertis*, ma non sopra le rendite totalmente incerte secondo un' altra risoluzione della Sagra Congregazione del Concilio. (*Sacr. Cong. in Panorm. de mense Oct.* 1587. *lib.* 5. *Dec. pag.* 53. & *a tergo*.

11. Passando agli altri Benefizj, devono i medesimi contribuire al Seminario, ancorchè sieno di Giuspadronato, come si legge nel Sagro Concilio di Trento, ed ancorchè la nomina loro appartenesse a qualunque persona, benchè degna di specialissima menzione, conforme è stato risoluto dalla Sac. Cong. del Concilio (*Sac. Congr. in Civitatis Reg. mense Feb.* 1486. *lib.* 4. *Dec. p.* 11. & *in Messan. mense Febr.* 1588. *lib.* 5. *Dec. p.* 95. *a tergo*) Nè possono i Benefizj Secolari pretendere d' essere esenti dalla Tassa del Seminario, ancorchè la nomina, a l'istituzione appartenga a qualche Religione, o Monastero, come si deduce da una risoluzione della Sacra Congreg. del Concilio (*Sac. Cong. Conc. in Caputaquen. de mense Jul.* 1586. *lib.* 4. *Dec. in resp. ad* 1. *p.* 159. & *seq.*) e ritrovandosi alcuni Benefizj, che ricusano di pagare al Seminario per l' incertezza a qual Seminario debbano pagare, essendo il titolo del Benefizio in una Diocesi, ed in Beni in un' altra, sembra a proposito il soggiungere, che la regola istabilita dalla Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Cong. in Lunen. Sarzan.* 19. *Febr.* 1604. *lib.* 10. *Decr. p.* 74. *a tergo*) si è, che il pagamento si faccia al Seminario di quel luogo, in cui è la Chiesa, o il Titolo del Benefizio, ancorchè i Beni appartenenti al medesimo siano in un' altra Diocesi,

eccet-

eccettuando il caso, in cui in questa seconda Diocesi vi fosse una qualche Chiesa, che fosse come membro del Titolo del Benefizio, po che in queste Circostanze si dovrebbe a proporzione dell'annua entrata pagare il Seminario di quella Diocesi, in cui sono situati i beni, ed è situata la predetta Chiesa, purchè quella Chiesa fosse stata fabbricata avanti l'acquisto de' beni. (*Sac. Cong. Concil. anno 1573. lib. 1. Decret. pag. 23., & in Melphen. eodem anno lib. 1. Decret. pag. 190. & a tergo.*) in tal maniera, che se prima fossero stati uniti i beni, ed applicati al Titolo del benefizio situato nell'altra Diocesi, e dappoi fosse stata fabbricata la Chiesa, non dovrebbe il pagamento farsi al Seminario del Vescovo, in cui è situata la Chiesa, e sono situati i beni, ma al Seminario dell'altra Diocesi, in cui è situato il Titolo del Benefizio.

12. Finalmente tutti, e singoli Benefizj, o Secolari, o Regolari generalmente parlando sono tenuti al pagamento della Tassa, ancorchè siano posseduti o dagli Eminentissimi Signori Cardinali, o da i Famigliari dello stesso Romano Pontefice, o da i Chierici della Rever. Camera Appostolica, o da qualsivoglia altro Ministro, o Offiziale, e ciò, parlando de i Benefizj, che hanno avuto fino ad ora, e degli altri, possono avere in avvenire, o essi, o gli altri, che ne' tempi futuri saranno promossi alle sopradette Dignità, Uffizj, ed impieghi, come chiaramente si stabilisce nella Constituzione di Nostro Signore §. *Cum itaque Seminarii*, e le Cappellanie devono contribuire al Seminario, se sono perpetue, e se si conferiscono in Titulum, ma non già quando sono amovibili. *Sac. Congreg. Conc. in Sabinen. 21. Junii 1640. in respons. ad 2. lib. 16. Decr. p. 394. a tergo & p. 395.*

§. IV.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagarsi al seminario da i Regolari, e dalle Monache.

13. LA Tassa pel Seminario deve pagarsi da i Regolari, e da essa secondo la Constituzione di Nostro Signore, sono esenti i Regolari per quei Benefiej solamente, e frutti sopra i quali la Sede Appostolica ha ad essi conceduta l'esenzione dalla Tassa del Seminario chiaramente, ed espressamente, e per una causa veramente, e propriamente onerosa, e nel liquidar la Tassa, s'osserverà, quanto di sopra s'è detto.

14. Rispetto a i Religiosi di Malta, se qualcheduno di loro avesse qualche Benefizio Ecclesiastico, che non appartenesse alla Religione, dovrà questi pagare per il detto Benefizio la Tassa al Seminario, come fu risoluto dalla Sacra Congregazione del Concilio. (*Sac. Cong. Conc. in Bracaren. anni 1573. lib. 1. Dec. p. 41. a tergo & p. 42.*) e parimente se a' Priorati, Commende, Baliaggi del predetto Ordine di Malta saranno stati uniti, o si uniranno Benefizj Secolari, dovranno i Religiosi di Malta contribuire ad ratam dell'annua entrata di quelli al Seminario, com'è stabilito da Nostro Signore nella sua Constituzione al luogo citato. E perchè il Sagro Concilio di Trento eccettua dalla Contribuzione quei Collegj, ne' quali s'insegna, e si promovono i studj per il comun bene della Chiesa, dal che è derivato, che qualche volta i Regolari hanno preteso di non dover contribuire a i Seminarj anche per i Benefizj uniti a qualche loro Collegio, in cui si promovono detti studj, la Sacra Congregazione del Concilio; *Sac. Congr. Conc. in Valtern. Taxæ Seminarii 24. Apr. & 31. Jul. 1703.*) ha dichiarato, che la predetta esenzione ha luogo ne' Regolari, e quando si è trattato di Religiosi, che hanno preteso d'esserne esenti per il motivo d'insegnar la Gramatica, ed i Casi di coscienza tanto a i suoi Religiosi, quanto ad altre persone, che andavano alle loro Scuole, la Sacra Congregazione) *Sacra Congr. Conc. in Bracaren. anni 1573. lib. 1. Decret. p. 41. a tergo & 43.*) ha dichiarato doversi detrare la spesa, che fanno per i Salarj de' Lettori, e che fatta la detta detrazione, paghino sopra il resto la Tassa al Seminario.

15. Subentrano le Monache, che pure sono tenute alla Contribuzione, o sia Tassa per il Seminario a proporzione dell'entrate, che hanno, ed osservata nella liquidazione dell'entrate la Regola pure esposta di sopra, dovendo esse riflettere, che se non vi fossero i Seminarj, non avrebbero Confessori, e Direttori idonei per l'Anime loro, e però è regola generale, che i Beni posseduti dalle Monache, per i quali pagano gli altri pesi Ecclesiastici, non siano immuni dalla Contribuzione del Seminario (*Sacra Cong. Conc. in Caputaquen. 1589. in respons. ad 5. lib. 4. Dec. p. 159. & seqq.*) se non hanno un Titolo specialissimo d'esenzione dal detto pagamento; ed avvegnachè più volte succeda, che dalle Monache s'allega il titolo della povertà per esentarsi dal pagamento, sembra necessario l'avvertire, che il Titolo della povertà suffraga a quelle Monache (*Sac. Cong. in Catanien. 20. Martii 1595. lib. 9. Dec. p. 9.*) che non hanno entrate, e che vivono di pure elemosine, o pure a quelle Monache, che benchè possiedino alcuni beni descritti, e tassati nel libro delle Decime, & altri pesi Ecclesiastici; sono però state esentate dal pagamento delle predette Decime, e pesi per il Titolo della loro povertà, come altre volte ha risoluto la Sagra Congregatione del Concilio (*S. C. C. in Patavina 1537. lib. 1. Dec. p. 97. a tergo, & in Avenionen. 22. Aug. 1609. lib. 12. Dec. p. 73. a tergo & 74.*)

§. V.

Della Contribuzione, o sia Tassa da pagarsi dagli Ospedali, Confraternite, Fabbriche delle Chiese, Monti di Pietà, e Legati Pii.

16. SEcondo il Sagro Concilio di Trento alla più volte citata *sess. 23. cap. 18. de reform.* quegli Ospedali, che si danno il Titolo, o amministrazione, devono pagar la Tassa, o sia Contribuzione al Seminario, dal che deriva, che sono esenti da questo pagamento gli Ospedali puramente Laicali, *S. C. C. in Gravinen. 23. Jun. 1594. lib. 8. Decr. p. 45.*) che non si danno per conseguenza, nè in Titolo, nè in amministrazione, come ha altre volte risoluto la Sacra Congregazione del Concilio, se per accidente non fossero stati uniti a questi Ospedali alcuni Benefizj; mentre ad ratam de' frutti di questi dovrebbero li predetti Ospedali pagare al Seminario, *S. C. Conc. in Messanen. 2. Aug. 1696. in resp. ad 5. lib. 8. Decr. pag. 183. a tergo.*)

17. Circa le Confraternite de' Laici erette coll'autorità ordinaria anche nelle Chiese de' Regolari, sono esse obligate (*S. C. Conc. in Lucana 13. Maji 1628. in resp. ad 4. & 5. lib. 13. Decr. p. 452. a tergo*) al pagamento della Tassa, se han Benefizj uniti, o non avendo, abbino fondi certi, Capitali, e Legati, devono pagar la Tassa a proporzione ancora dei frutti, e delle rendite dei detti fondi, Capitali, e Legati con avvertenza, che nella Tassa non si devono comprendere quell'altre rendite, che ricavano de certe quote pecuniarie, che si pagano da i Confratelli ogni mese, ogni anno, o per titolo d'elemosina, o in sequela de' Statuti, come ha determinato Nostro Signore nella sua Costituzione §. *Cum itaque Seminarii*.

18. Le fabbriche delle Chiese, che hanno i loro assegnamenti, le Decime, che per qualsisia capo sono venute in mano de' Laici, e delle quali si vogliono pagare gli altri sussidj Ecclesiastici, giusta il Sagro Concilio di Trento al luogo più volte citato, non possono esentarsi dal pagamento a favor del Seminario, il che pure ha luogo rispetto a' Monti di Pietà (*Sac. Congreg. Conc. in Messanen. 2. Aug. 1596. lib. 8. Decret. pag. 185. a tergo*) se ad essi saranno uniti i Benefizj, poichè questi Monti di Pietà saranno obbligati a pagare in vigore de' Benefizj uniti.

19. Resterebbe il dire qualche cosa circa la quantità della Tassa, ma parlando di questa, altro non occorre soggiungere, se non può esser meno del tre, nè più del cinque per cento, e che fin tanto che dalla Congregazione deputata da Sua Beatitudine non sarà approvata la nova Tassa, si paghi puntualmente la Tassa, che si è per lo passato pagata al Seminario, il pagamento della qual Tassa non può essere in veruna maniera ritardato da qualunque inibizione, che si spedisca da qualsisia Tribunale, come ha altre volte risposto la Sacra Congregazione del Concilio (*Sac. Congreg. Conc. in Sabinen. 2. Jul. 1630. lib. 19. Decr. pag. 63. a tergo, & 64. in Interamnen. Taxæ Seminarii 11. Maji 1720.* ed acciò per bene imporre la Tassa si cammini colla maggior possibile sicurezza, dovrà ciascun Ordinario imporre a tutti quelli, che sono obbligati al pagamento d'essa l'esibire nella sua Cancellaria dentro un termine conveniente la notula giurata dell'annue rendite, che detratte le spese, come si è detto di sopra, ricavano da' Benefizj o Beni da loro posseduti, & obbligati alla predetta Tassa, come per appunto si tratta nell'esazione delle Decime Papali.

20. Aggiungendosi per compimento di questa Instruzione, che essa è stata letta, considerata, e corretta dalla Santità medesima di Nostro Signore, quale ha comandato, che si stampi, e si trasmetta, come si fa, ad ogni Ordinario.

Additio ex Auctore.

Seminaria Clericorum debent institui, ubi adhuc non 182
sunt, & augeri ubi opus fuerit, & ab Episcopis sæpe visitari, singulorum adolescentium vitam, indolem, & in studiis profectum explorando, Magistros idoneos, virosque Ecclesiastico spiritu præditos ad eorum culturam destinando, litterarias ipsorum exercitationes, sive Ecclesiasticas functiones quandoque præsentia sua decorando, aliqua demum Beneficia iis, qui virtutum suarum speciem clarius præstiterint, majoremque laudem retulerint conferendo. Sic expresse Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 2. incip. *Ubi primum*.

Hic juvat afferre aliqua ad rem edita a Sacra Congre- 183
gatione Concilii Decreta erudite congesta ab Eminentissimo Cardinali Cavalchino, dum erat Secretarius ejusdem Congregationis, *in Tricarien. Administrationis Seminarii* apud tom. VII. Thesaurum Resolutionum Sacræ Congregatio Concil.

Concil. ibi: In Olcen. proposita sub Mensem Octobris 1585. ita habetur: *Alias Sacra Congregatio ad interpretationem Decreti cap. 18. sess. 23. censuit, Episcopum Olcen. cum consilio Deputatorum teneri tam circa institutionem, Disciplinam, & mores Clericorum, quam circa temporalium rerum administrationem providere, sufficere tamen, quod Episcopus hujusmodi consilium requirat, eorumque consilio adhibito, posse Episcopum statuere, & deliberare, quæ pro prudentia sua magis expedire judicaverit, exactionem vero quæ fit pro Seminario, ad solum Episcopum pertinere.* Dubitatur modo, mortuo Episcopo, & in Sede vacante, ad quem pertineat electio & administratio dicti Seminarii, & videtur, quod pertineat ad Capitulum, quia, Sede vacante, Capitulum fungitur vice Episcopi, tam in Spiritualibus, quam in temporalibus; cap. penult. & ult. de supplen. neglig. Prælat. in 6. & c. Is, cui, de elect. in 6. -- Sacra Congregatio censuit, pertinere ad Capitulum -- ut in lib. 4. Decr. pag. 84.

185 In Curien. anno 1594. editum fuit hoc Rescriptum: Sacra Congregatio censuit, omnes quatuor Deputatos adhibendos esse in consilio in tota temporali administratione Seminarii, præterquam in exactione, quæ ad solum Episcopum spectat, ut in lib. 8. Decr. pag. 65. & consonat Resolutio, quæ prodiit in Nullius, sub annum 1595. hisce verbis -- *Sacra Congregatio censuit, omnes quatuor Deputatos, de quibus agitur in cap. 18. sess. 23. vers. Et quia, adhibendos esse in consilio in administratione rerum ipsius Seminarii, præterquam in compulsione ad portionem Seminario debitam, cujus facultas ad solum Episcopum spectat*, ut in lib. 8. Decret. pag. 97.

186 In Salernitana propositis ad petitionem Capituli Cathedralis inter cætera hisce dubiis:

I. An duo Canonici electi ab Archiepiscopo ad constituendam educationem puerorum Seminarii possint pro libito Archiepiscopi mutari?

II. An eorum consilium adhibendum, tam in constituendis regulis universalibus Seminarii, quam in electione singulorum puerorum introducendorum, electione Magistrorum, librorum legendorum, Confessoris provisione, dyscolorum expulsione, visitatione, & similibus?

III. An alii quatuor sint deputandi, & deputati adhibendi sint in consilio tantummodo in taxatione, contributione fructuum ex unione Beneficiorum, & in aliis difficultatibus, ob quas Seminarii instructio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur; an etiam in exactione, & temporalium administratione tam d. Seminarii, ut puta, deputatione, vel expulsione Ministrorum, & famulorum temporalium, expensis quotidianis provisionis bladorum, quam etiam Bonorum quorumcumque, & redditumm ipsius Seminarii etiam ex Beneficiis unitis, ut puta locationibus, concessionibus, concessionibus, aliisque contractibus, & litibus?

IV. An hi quatuor deputati sint perpetui, vel etiam amovibiles, servata tamen ratione Concilii in eorum electione, & dicta electio spectet ad Capitulum? *Responsum fuit:* Ad I. non posse amoveri, nisi ex legitima caussa. Ad II. in omnibus his esse adhibendos. Ad III. teneri Episcopum adhibere Deputatorum consilium tam circa institutionem, disciplinam, & mores, quam temporalium rerum administrationem. Ad IV. *esse perpetuos: ut in lib. 6. Decr. pag. 22. & sequent.*

187 In Papien. 5. Junii 1591. *eadem S. Congreg. censuit, Canonicos ab Episcopo electos ad Seminarii administrationem ad præscriptum cap. 18. sess. 23.* vers. Quæ omnia, *esse perpetuos, nec posse amoveri, nisi ex justa, & legiti-*
188 *ma caussa*; ut in lib. 7. Decr. pag. 14. & in Sarzan. 25. Junii 1639. rescripsit, *Oratorem ab Episcopo electum ad Seminarii administrationem juxta præscriptum Sacri Concilii* cap. 18. sess. 23. vers. Quæ omnia, *non posse amoveri, nisi ex justa, & legitima caussa*, ut in lib. 16. Decr. pag. 221.

189 In Fundana denique Deputationis Officialium Seminarii, inter cætera fuerunt discussa duo hæc dubia,

I. An Episcopus potuerit, & possit deputare Rectorem, aliosque Officiales Seminarii absque consilio Deputatorum a Capitulo?

II. An Episcopus in revisione, & solidatione computorum dicti Rectoris debuerit sequi consilium eorumdem deputatorum?

Die vero 26 Martii 1689. responsum fuit: *Ad I. negative. Ad II. teneri adhibere consilium, sed non sequi*, ut lib. 39. Decr. pag. 129. & sequent.

190 Et in dicta Tricaricen. Administrationis Seminarii 24. Martii 1736. ad sequentia dubia,

I. An administratio oeconomica Seminarii exerceri debeat per Episcopum, vel potius per Deputatos?

II. An constet de sufficienti redditione rationis administrationis exercitæ per Deputatos Seminarii?

III. An sit locus remotioni Canonici Filincci Deputati Seminarii in casu &c.?

Eadem Sacra Congregat. Concil. Respondit: „ Ad I. „ administrationem competere Episcopo cum consilio De- „ putatorum, præterquam in exactione, quæ spectat ad „ solum Episcopum. Ad II. negative, & Episcopus pro- „ cedat prout de jure contra Debitores. Ad *III. Affir-* „ *mative.*

Seminarii Rectorem esse ab Episcopo constituendum, 191
cum Deputatorum consilio, juxta allata Decreta, limitationem patitur, ut scite, & erudite tradit Benedictus XIV. *in Synodo Diœcesana lib. 5. cap. 11. num. 9.* quoad Seminaria, quæ legitima auctoritate tradita sunt Curæ, & regimini alicujus Ordinis Regularis sub expressa conditione, ut ejusdem Ordinis Prælato integrum sit, quem maluerit, sui Instituti Religiosum in Seminarii Rectorem eligere, & deputare, uti patet de Seminario Romæ, quod Pius IV. commisit Curæ, & Regimini PP. Societatis Jesu, ut legitur in Bulla 134. Urbani VIII. §. 4. *Bullar. tom. 5.* ibi: „ Ipsumque Seminarium sic erectum, & „ institutum Curæ, & Regimini, & administrationi Præ- „ positi Generalis, & Presbyterorum Societatis Jesu, & „ sui, ac Romani Pontificis pro tempore existentis in „ dicta Urbe Vicarii in Spiritualibus Generalis tutelæ, „ patrocinio, & protectioni commisit. " Et de Semina- 192
rio Civitatis Conceptionis in America Meridionali commisso pariter Curæ, & regimini Patrem ejusdem Societatis Jesu ex facultate Sacræ Congregationis Concilii concessa sub die 13. Junii 1722. in dicta Americana apud Thesaur. Resolutionum *tom. 2. pag.* 191. ibi: *Pro facultate, ita tamen ut Alumni nominentur ab Episcopo, & Seminarium sit sub Patrocinio, protectione, & subjectione Episcopi.* Insuper sub iisdem legibus alia quoque Episco- 193
porum Seminaria aliorum Regularium gubernio reperiuntur commissa; Cura siquidem Seminariorum Civitatis Albani, & Senogalliæ tradita est Clericis Regularibus *Scholarum Piarum* nuncupatis; & ipsemet Benedictus Seminarii Bononiensis regimen dedit Clericis Regularibus Sancti Pauli vulgo *Barnabitis* non amotis quidem deputatis, qui juxta Tridentini Sanctiones Seminarii disciplinæ atque administrationi invigilant, sed eorumdem auctoritate intra certos limites coercita. Hæc ille *loco cit. n. 9.*

Quibus adde Seminarium Civitatis Viglevanensis legiti- 194
ma auctoritate commissum Curæ Patrum Congregationis Somaschæ, ut videre est *in Thesauro Resolutionum sacra Congr. Conc. tom. 9. fol. 90. & sequent.* ubi proposita, & resoluta fuerunt sequentia dubia.

I. An omnes Alumni sint eligendi per Episcopum? Et quatenus negative?

II. An illi octo nominandi per Patrem Rectorem ejusdem Seminarii indigeant examine, & approbatione Episcopi, ut admittantur in casu &c.?

III. An exactio redditumm assignatorum pro alimonia Alumnorum spectet privative ad Episcopum, illorumque administratio ad eumdem Episcopum cum consilio Deputatorum Seminarii, excluso Rectore Seminarii? Et quatenus negative.

IV. An saltem administratio, & exactio facienda sit per dictum Rectorem, cum participatione tamen, consensu, & mandato Episcopi pro tempore in casu &c.

V. An PP. Somaschenses teneantur reddere rationem de administratis Episcopo cum assistentia Deputatorum Seminarii in casu &c.

VI. An liceat Episcopo cum assistentia, ut supra, toties quoties voluerit visitare Seminarium tam in spiritualibus, quam in temporalibus in casu &c?

VII. An idem, cum assistentia, ut supra, licitum sit Capitulo, seu Vicario Capitulari, Sede vacante in casu &c?

VIII. An Magistri missi a Congregatione Somaschensi ad servitium Seminarii, pro Grammatica, Rhetorica & Casibus Conscientiæ debeant examinari, & approbari ab Episcopo in casu &c?

IX. An hoc ipsum tempore Sedis Vacantis spectet ad Capitulum, ut supra in casu &c?

X. An PP. Somaschenses teneantur reddere rationem de annuis libris 3256. pro toto tempore, quo in Seminario non fuerunt Alumni, & cui; ac quibus remediis cogi possint in casu &c?

XI. An iidem teneantur restituere pro eodem tempore, quo Seminarium remansit clausum, proventus pro eorum manutentione, & salario assignatos in casu &c?

XII. An PP. Somaschensibus, ultra præfixum numerum viginti Alumnorum liceat in Seminario recipere alios Convictores de aliena Diœcesi in casu &c?

Sacra Congregatio die 13. Januarii 1714. distulit propositionem, die vero 27. ejusdem mensis, & anni respondit: Ad I. *Negative*. Ad II. *Indigere approbatione Episcopi*. Ad III. *Negative*. Ad IV. *Affirmative*. Ad V. VI. VII. *Affirmative*. Ad VIII. *Negative*. Ad IX. *Negative*. Ad X. *Affirmative Episcopo, ac per eum cogi Juris remediis*. Ad XI. *Negative*. Ad XII. *Affirmative de licentia Episcopi, & amplius in omnibus*.

195 * Tenetur Episcopus providere sibi consilium duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo eligatur, item duorum de Clero Civitatis, quorum alterius electio ad Clerum spectat, quæ omnia sunt *ex cap.* 18. *sess.* 23. Tridentini. His omnibus deputatis uti debet in administratione rerum Seminarii; sicut etiam illi adhibendi sunt circa institutionem & disciplinam ejusdem Seminarii; quanquam Episcopus ita debet in his omnibus eorum consilium audire, ut sequi non teneatur; *de Synod. diæc. cap.* 2. ex pluribus Sacr. Congr. Decretis.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE exordio, & progressu Seminariorum, tum de optima eorum regiminis ratione, vide *Joannem de Joanne in Historia Seminariorum Clericalium*. Confer etiam S. *M. Benedictum XIV. de Synodo Diœcesana lib.* 5. *cap.* 11. *per tot.*

2 Tria vero hic haud sunt omittenda. Primum est, quod
id quod dicitur Seminarii Rectorem esse constituendum
ab Episcopo cum consilio deputatorum, limitationem recipit
quoad Seminaria, quæ *legitima auctoritate* tradita
sunt curæ, & regimini alicujus Ordinis Regularis, data
Prælato ejusdem Ordinis facultate eligendi quem maluerit
ex suis Religiosis in Rectorem; *S. M. Benedictus XIV.*
de Synodo Diœcesana lib. 5. *cap.* 11. §. 9. *Legitima* in-
3 quam *auctoritate*, scilicet Sacræ Congregationis Concilii
interpretis, nam ab Episcopo propria auctoritate haud
potest Seminarium tradi curæ, & regimini alicujus Ordi-
4 nis Regularis. Hinc Episcopus Civitatis Conceptionis
in America Meridionalis die 14. Junii 1722. hanc facultatem
impetravit a mox dicta Sacr. Congreg. Vid. *supra*
n. 192.

5 Alterum est, quod necesse haud habet Episcopus rationes redditiuum Seminarii accipere ab Administratoribus in Synodo, ut sentiunt *Piasec. in Prax. Episcopal. part.* 1. *cap.* 2. *art.* 1. *num.* 11. *Barbos. de offic. & potestat. Episcop. part.* 3. *alleg.* 93. *num.* 22. sed potest etiam accipere extra Synodum, dummodo ad normam *Tridentini Concilii sess.* 23. *cap.* 18. *de Reformat.* accipiat præsentibus duobus a Capitulo, ac totidem a Clero Civitatis deputatis; *S. M. Benedictus XIV. de Synod. Diœcesan. lib.* 1. *cap.* 11 §. 4. ubi solum limitat si consuetudo Diœcesis ferat, ut rationes hæ accipiantur in Synodo.

6 Tertium demum est, quod si duæ Ecclesiæ Cathedrales æque principaliter unitæ sint, non aliter Episcopus satisfaciat præcepto *Concilii Tridentini*, quam si in una itemque altera Ecclesia Cathedrali erigat Seminarium; idque quia verbum *Singulæ*, quo *Concilium Tridentinum* utitur distributive, refert dispositionem Decreti ad unamquamque Ecclesiam Cathedralem, ita ut tot esse debeant Seminaria, quot sunt Ecclesiæ Cathedrales; Consule *Lanfredin. Respons. Eccles.* 46. *fere per tot.* ubi etiam, & illud discutit, quando Seminarium dici queat erectum.

SENTENTIA.

SUMMARIUM.

1 *Sententia unde dicatur?*
2 *Sententia quid sit?*
3 *Sententia est duplex, una definitiva, & altera interlocutoria.*
4 *Sententia definitiva quæ sit?*
5 *Sententia interlocutoria quæ sit?*
6 *Quare dicatur interlocutoria?*
7 *Sententia interlocutoria subdividitur in mere interlocutoriam, & in interlocutoriam habentem vim definitivæ.*
8 *Sententia mere interlocutoria quæ sit?*
9 *Sententia interlocutoria habens vim Definitivæ quæ sit?*
10 *Exemplificatur sententia interlocutoria habens vim definitivæ.*
11 *Assignatur prima differentia inter sententiam definitivam, & mere interlocutoriam.*
12 *Assignatur secunda.*
13 *Assignatur tertia.*
14 *Assignatur quarta.*
15 *Assignatur quinta.*
16 *Adducitur ratio hujus quintæ differentiæ.*
17 *Assignatur sexta differentia.*
18 *Quibus autem in casibus, & quibus de causis possit appellari tum a sententia definitiva, tum ab interlocutoria, tam de Jure Civili, quam Canonico, & Conciliari?* remissive.
19 *Antequam in Judicio Ordinario deveniatur a Judice ad sententiam, debet prius a partibus fieri conclusio in caussa.*
20 *Secus autem in Judicio summario, si ita videatur Judici expedire.*
21 *Conclusio in caussa potest fieri tam oretenus, quam scripto.*
22 *Adducitur consueta, & vulgaris formula faciendi Conclusionem in caussa.*
23 *Respectu Judicis nunquam concluditur in caussa.*
24 *Quid faciendum, si una parte concludente in caussa, altera pars nondum concludat?*
25 *Facta a partibus conclusione in caussa, debet, servatis ad rectam sententiam requisitis, ad ipsam proferendam procedere; dicta autem requisita, alia sunt, quæ respiciunt solemnitatem Judicialem, & alia, quæ respiciunt ipsam ordinatam cognitionem caussæ.*
26 *Requisita prioris generis sunt. Primo quod sententia definitiva debeat in scriptis concipi, & per ipsum Judicem, & non per alium recitari.*
27 *Exceptis tamen Episcopis, & personis illustribus, quibus conceditur ob Dignitatis prærogativam, quod sententiam a se latam per alios recitare possint.*
28 *Secundo requiritur, quod sententia proferatur a Judice non stante, vel ambulante, sed sedente pro Tribunali in loco publico, & consueto.*
29 *Episcopus autem potest in quolibet loco suæ Diœcesis non exempto per se, vel per alium pro Tribunali sedere, & sententiam ferre.*
30 *Tertio requiritur, quod sententia feratur de die, & non de nocte.*
31 *Quarto requiritur, quod sententia feratur die non feriato.*
32 *Quinto requiritur, quod Judex citari faciat pro certa die utramque partem litigantium ad audiendam sententiam, idque vel trina cautione, vel saltem una peremptoria.*
33 *Requisita posterioris generis sunt. Primo quod sententia debet esse Libello conformis.*
34 *Secundo requiritur, quod sententia sit certa.*
35 *Tertio requiritur, quod sententia non feratur sub conditione.*
36 *Quarto requiritur, quod sententia sit Juri conformis.*
37 *Sententia ferenda est intra tempus a Jure præscriptum; Quod tempus de Jure Civili in causis Civilibus est triennium.*
38 *In causis autem Criminalibus est biennium.*
39 *Secus autem est de Jure Canonico.*
40 *Quid de novissimo Jure Civili Tridentini?*
41 *Sententia definitiva regulariter transit in Rem judicatam, si post decennium a sua prolatione non appelletur ab ipsa.*
42 *Item sententia definitiva transit in Rem judicatam, quando inter decennium ab ea quidem appellatum est, postea tamen appellatio fuit deserta.*
43 *In aliquibus tamen causis sententia post decennium non transit in Rem judicatam, & signanter sententia lata in causis Matrimonialibus.*
44 *Item Sententia non transit in Rem judicatam in causis Beneficialibus.*
45 *Item Sententia non transit in Rem judicatam in iis causis, & casibus, in quibus ejus observantia nutrit peccatum de consensu partium impedibile.*
46 *Res judicata proprie sumpta quæ sit?*
47 *Quandonam incipiat currere, & quomodo debeat currere decennium post quod Sententia transit in Rem judicatam?* remissive.
48 *Sententia inter aliquos lata non præjudicat, nec prodest aliis.*
49 *In variis tamen causis Sententia lata inter alios potest aliis nocere, aut prodesse. Et signanter in causis connexis.*
50 *Item in re individua, & pluribus communi.*
51 *Item in duobus casibus assignatis in cap.* Quamvis 25. de Sentent. & re judicata.
52 *Item sententia lata contra unum nocet alteri, quando is actionem mandavit, vel ratam habuit.*
53 *In Sententia victus victori in expensis est condemnandus.*
54 *Et hoc procedit nedum in causis Civilibus, sed etiam in Criminalibus.*
55 *Non est tamen victus condemnandus in expensis, quando habuit justam caussam litigandi.*
56 *Quando autem quis censeatur habere justam caussam litigandi? relinquitur Arbitrio Judicis.*
57 *Judex non condemnans victum victori in expensis, quando istæ sive explicite, sive implicite fuerunt petitæ, tenetur ipsas resarcire de suo.*
58 *In eadem caussa non potest ab eodem tertio appellari a sententia, quæ fuit bis confirmata.*
59 *Et hoc procedit non solum in appellatione a Definitiva, sed etiam ab Interlocutoria.*
60 *Immo hoc verificatur etiam in sententiis, quæ non transeunt in Rem judicatam.*

61 *Et hoc adeo verum est, ut nec Papa, nec alius Princeps Supremus possit potestate ordinaria per viam Rescripti concedere, quod tertio appelletur ab eodem in eadem caussa, quamvis possit per viam privilegii, & ex certa scientia hoc Princeps Supremus concedere.*

62 *Posset tamen ab eodem appellari pluries, si pluries gravaretur super diversis articulis, licet in una, eademque caussa.*

63 *In eadem caussa, & super eodem articulo licet utrique parti collitigantium bis appellare successive.*

64 *Is, contra quem in aliqua causa, sive Civili, sive Criminali, sive Mixta, sive in petitorio, sive in possessorio tres sententiæ conformes sunt latæ, admitti non debet ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex illis, vel ad excipiendum antequam hujusmodi sententiæ plene fuerint executioni mandatæ.*

65 *Et hoc procedit de tribus sententiis conformibus, sive definitivis, sive interlocutoriis.*

66 *Item procedit de tribus sententiis conformibus in quavis causa, sive Civili, sive Criminali, sive Mixta.*

67 *Cum hoc tamen, quod in causis Criminalibus tres Sententiæ conformes prius exequi debent, antequam agatur de nullitate Sententiarum, solum ubi agitur de pœnis, quæ post executionem retractari adhuc possunt; Secus autem ubi agitur de pœnis, quæ post executionem retractari amplius non possunt.*

68 *Immo secundum multos hic procedit etiam in causis Civilibus.*

69 *Ad hoc, ut tres sententiæ conformes debeant, & possint exequi, non obstante exceptione nullitatis, vel appellatione, debent esse latæ super eodem articulo, & non super diversis.*

70 *Potest tamen aliquis tertius pro suo interesse opponere exceptionem nullitatis sententiæ, & impedire executionem trium conformium, dummodo ille tertius nondum bis appellaverit, sed adhuc appellare possit a Sententia, quæ illi nocet.*

71 *Quænam Sententiæ dicantur conformes?*

72 *Non dicuntur tres sententiæ conformes, si duæ sententiæ sint latæ in principali, & tertia super desertione appellationis propositæ a duabus prædictis sententiis.*

73 *Executio Sententiæ fieri debet regulariter ab Judice, qui eam tulit; Dummodo is sit Judex Ordinarius.*

74 *Judex Delegatus Papæ potest sententiam suam exequi, & quidem usque ad annum.*

75 *Item Delegatus Principis Supremi potest suam sententiam exequi.*

76 *Delegatus ab Inferiori Magistratu probabilius non potest exequi suam sententiam, sed debet executionem Deleganti remittere.*

77 *Contrarium tamen docet Glossa cum aliis.*

78 *Post latam a Judice Sententiam definitivam, non est statim ipsa executioni mandanda in actionibus, & Causis Civilibus, sed in actionibus realibus expectandum est saltem per decem dies, priusquam executio fiat, & in actionibus, & debitis personalibus expectandum est per quadrimestre.*

79 *Secus autem in causis, & actionibus Criminalibus.*

80 *Si condemnatus ad mortem nolit se disponere ad Christiane moriendum, sed mori velit disperatus, & impœnitens, quid agendum?*

81 *Alia ad rem, remissive.*

82 *Affertur sententia Pilati condemnatoria D. N. J. C.*

83 *Pro juste ferenda sententia debent Judices esse instructi utroque Jure Civili, & Canonico.*

84 *Unde currit adagium, quod Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine Legibus nihil.*

85 *Doctores minus in jure periti cadunt sub censura, quæ affertur.*

86 *Vocantur non juris Doctores, sed juris dolores; Doctores necessitatis; Doctores monetæ tonsæ: Doctores, seu Advocati Pilati, & quare?*

87 *Sententia equa sine diphtongo, quæ dicatur?*

88 *Affertur lepida responsio Bulgari Federico Imperatori? Unde origo adagii quod quilibet pertinax in sua singulari sententia, ac opinione Martinus appellatur.*

89 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 100.*

1 SEntentia dicitur a *sentiendo*, eo quod Judex per eam quid super re proposita sentiat, declaret.

2 Unde Sententia est Judicialis decisio rei controversæ per pronunciationem Judicis rite factam liti finem imponens. *Est in re Communis.*

3 Sententia est duplex, una definitiva, & altera Interlocutoria. *Communis.*

4 Sententia definitiva est illa, quæ principalem caussam, seu controversiam in Judicium deductam definit, eique finem imponit per absolutionem, vel condemnationem. Sic desumitur ex *l. 1. ff. de re judicata*, & eam ita definit Glossa *in Clement. Unic. verb. Definita, de sequestr. possess.* Abbas ad *Rubric. de Sentent. & re judicata n. 4.* Hostiens. *in summa n. 1. de sent. & re judicata*, & alii passim.

5 Sententia Interlocutoria est illa, quæ non super principali caussa, & controversia, sed super aliquo emergente, vel incidente articulo inter principium, & finem caussæ fertur, ut verb. grat. super dilationibus dandis, vel Testibus producendis, recitandis, examinandis, repellendis, & similibus rebus incidenter in Judicio se offerentibus. Sic Glossa *loc. cit.* Abbas, *loc. cit.* Hostiens. *loc.*
cit. & est *in re Communis*, & dicitur *Interlocutoria*, vel 6
quia Judex in illa Sententia caussam non definit, sed interloquitur inter principium, & finem. Vel quia inter partes loquendo sine solemnitate Scripturæ pronunciat, ut ex multis a se citatis tenet Fagnan. *in cap. Super eo, de appellat. n. 39.* Unde quidquid Judex decernit, & statuit inter principium, & finem litis contestatæ ante Sententiam definitivam pertinens ad ipsam litem contestatam dicitur Sententia Interlocutoria. *Sic in re Communis Doctorum.*

Sententia interlocutoria subdividitur in mere interlo- 7
cutoriam, & in interlocutoriam habentem vim Definiti 8
væ. *Communis.* Sententia mere interlocutoria est illa 9
mox definita. *Communis.* Sententia vero interlocutoria habens vim definitivæ illa est, quæ quidem caussam principalem non definit, eam tamen ferme perimit, ut deducitur ex *leg. post sententiam 6. Cod. de Sententiis, & interlocutionibus omnium Judic.* ubi dicitur: *Nec caussam ullam interlocutiones plerumque perimunt.* Dicitur enim notanter *plerumque*, quia interlocutio aliquando rem firme perimit, ut ex aliis notat Reiffenstuel *lib. 2. Decr.*
tit. 27. §. 1. n. 17. Et proinde talis sententia interlocu- 10
toria dicitur habere vim sententiæ Definitivæ, ut est omnis illa sententia, postquam non speratur alia sententia ferenda in eadem instantia, eo quod ipsi finem imponat, ut sententia absolutoria ab observatione Judicii. Sic etiam sententia per quam pronunciatur appellationem esse desertam, quia per talem quoque sententiam finitur instantia; Vel per quam alicui mulcta imponitur; Vel præcipitur aliquid esse dandum, aut faciendum; Vel per quam finitur Officium Judicis, ut si Judex interloquendo pronunciet se non esse Judicem competentem; Vel per quam definitur unus articulus substantialis controversiæ principalis; Vel per quam admittitur, seu rejicitur exceptio peremptoria, & aliæ similes, ut videri possunt apud Felinum *in Rubric. de sent., & re judicata*, Pirhing. *l. 2. Decret. tit. 17.* Reiffenstuel *ibidem*, & alios passim.

Inter sententiam definitivam, & mere interlocutoriam 11
plures dantur differentiæ. Et prima est, quod sententia definitiva non potest fieri nisi servato substantiali ordine Judiciario, aliter est nulla. Interlocutoria autem potest fieri sine ullo servato ordine Judiciario, cum de sua natura petat ferri solum super aliquo emergente, seu contingente articulo, circa quem interloquitur Judex, dum conficit processum, servato ordine Judiciario quo ad sententiam definitivam. Scaccia *tract. de sent. & re judicata*; *Gloss. 14. q. 4. n. 20.* Maranta *part. 6. speculi auree tit. de sent. n. 31.* Pirhing *lib. 2. Decret. tit. 27. n. 1. vers. Porro*, Reiffenst. *ibid. n. 28.* & alii passim.

Secunda differentia est, quod Sententia definitiva non 12
valet, nisi feratur in scriptis, & ex scripto recitetur, *l. Statutis, 3. Cod. de sententiis ex periculo recitandis*, & *cap. Ultim. de sent. & re judicata in 6.* Interlocutoria autem potest ferri sine scriptis, quamvis postea debeat redigi in scriptis, ut appareat de ipsa ex Actis. Glossa *in cit. cap. Ult. verb. Definitiva, de sent. & re judicat. in 6.* & alia Glossa *in c. Quoniam contra verb. Interlocutiones, de probationib.* Maranta *loc. cit. n. 12.* Pirhing *l. c. n. 1. vers. Porro*, Reiffenst. *l. c. n. 29.* & alii communiter.

Tertia differentia est, quod sententia definitiva non po- 13
test ferri, nisi Judice pro Tribunali sedente; *leg. Cum sententiam 6. Cod. de sententia & interlocution. omn. Jud.* & nisi partibus præsentibus, aut saltem legitime citatis, & contumaciter absentibus, *leg. Ea quæ 7. & leg. Consentaneum 8. Cod. Quomodo, & quando Judex &c.* Secus autem est dicendum de sententia interlocutoria: Illa enim potest proferri etiam parte absente, ac per Nuncium, vel Epistolam; *leg. Diem proferre 27. ff. de Receptis arbitr.* ubi Bartolus in *Summario*, Gloss. *in leg. Nec quicquam, verb. Decretum, ff. de Offic. Proconsul.* Maranta *loc. cit. num. 1.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 30.* Franciscus de Acceptantibus *tract. de Sententia definitiva, & interlocutoria num. 8. & 10.* & alii.

Quarta differentia est, quod sententia definitiva determi- 14
nat controversiam principalem deductam in Judicium, ut patet ex ejus Definitione tradita *supra n. 4.* Unde debet continere absolutionem, vel condemnationem, aliter non valet, *leg. Res judicata 1. & leg. Præses 27. ff. de re judicata*; Scaccia *loc. cit. n. 1.* Maranta *l. cit. n. 3.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 27.* Speculator *tit. de Sententia §. Species n. 3.* & alii; Interlocutoria autem non determinat, neque definit caussam principalem, sed determinat solum articulos emergentes, & incidentes inter principium, & finem controversiæ principalis, ut liquet ex ejus definitione tradita *supra n. 5.* & tenet Communis Doctorum.

Quinta differentia est, quod sententia definitiva semel 15
a Judice prolata ordinarie non potest ab eodem revocari; *leg. Hac lege 2. Cod. de sententiis ex periculo recitand. & leg. Judex 55. ff. de re judicata; & cap. Quod bene 6. qu. 4. & cap. In litteris 9. de Offic. Deleg.* Inter-

locutoria autem potest a Judice revocari ante subsecutam sententiam definitivam, *leg. Quod jussit 14. ff. de re judicata*, ubi Summarium ex Bartolo sic ait: *Judex potest suam sententiam interlocutoriam revocare, sed non de-*
16 *finitivam*. Et ratio hujus differentiæ est, quia *Judex posteaquam semel dixit sententiam* (definitivam), *Judex esse desinit. Et hoc Jure utimur, ut Judex, qui semel, vel pluris, vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit, semel enim male, seu bene Officio functus est*, ut expresse dicitur *in cit. leg. Judex*; Postquam autem dedit sententiam solum interlocutoriam, adhuc remanet Judex in eadem caussa, donec eam totaliter terminet per sententiam definitivam, cum quo ad eum nondum transierit in rem judicatam, *citat. leg. Quod jussit 14. ff. de re judicata*.

17 Sexta differentia est, quod a sententia definitiva regulariter appellari potest, Secus autem ab interlocutoria, nisi habeat vim definitivæ, aut contineat damnum irreparabile *leg. Ante sententiæ tempus 7. Cod. Quorum appellationes non recipiuntur*, juncta Glossa *verb. Dissessores*. Et habetur expresse a Concilio Tridentin. *sess. 24. de reformat. cap. 20.* ubi sic decernit: *Neque appellationes ab eisdem* (Ordinariis locorum) *interpositæ per Superiores quoscumque recipiantur, nisi a definitiva vel a definitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat*. Et de hoc ipso adest *declaratio Sacræ Congreg. Episcop. die 16. Octobris 1600. edita, & a Clemente VIII. approbata*, quæ per extensum una cum aliis novissimus Decretis refertur sub verb. *Appellatio art. 3. a n. 29. usque in finem*. Vide ibi.

18 Quibus autem in casibus, & quibus de causis possit appellari tum a sententia definitiva, tum ab interlocutoria, tam de Jure Civili, quam Canonico, & Conciliari? Vide verb. *Appellatio art. 4. per tot.* ubi diffuse de omnibus.

19 Antequam in Judicio ordinario deveniatur a Judice ad sententiam, debet prius a partibus fieri *conclusio in caussa*. Sic expresse habetur *in cap. Judicantem 30. quæst. 5.* ibi: *Judicantem oportet cuncta rimari &c. Nec litigantibus Judex prius velit sua sententia obviare; nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponant*. Engel *lib. 2. Decretal. tit. 17. n. 1.* Reiffenstuel *ibi. n. 46.* Vallensis *ibid. §. 3. n. 1.* & alii passim.

20 Dicitur autem notanter *in Judicio ordinario*, quia in Judicio Summario, ubi simpliciter, & de plano proceditur, potest a Judice proferri sententia, etiam Conclusione a partibus non facta, si ita ei videbitur expedire, textu expresso *in Clementina Sæpe contingit, §. Sententiam, de verb. significat. in 6.* ibi: *Sententiam vero definitivam* (*citatis ad id, licet non peremptorie, partibus*) *stans, vel sedens proferat, etiam* (*si ei videbitur*) *conclusione non facta, prout ex petitione, & probatione, & aliis actitatis in caussa fuerit faciendum*.

21 Conclusio in caussa potest fieri tam oretenus, quam scripto, cum nulla certa solemnitas sit ad id a Jure præscripta. Immo non solum expresse, sed etiam tacite potest fieri conclusio in caussa, si videlicet partes nulla facta formali renunciatione ulteriorum probationum, simpliciter a probationibus, desistant, & a Judice sententiam postulent. *Communis*.

22 Consueta autem, & vulgaris formula faciendi Conclusionem in caussa est, quod partes in ultima sua Scriptura adjungant, quod *hisce in caussa concludere, & se ad sententiam submittere velint*. Et hæc Conclusio in caussa solet interdum fieri *conditionate*, vel protestando, quod non aliter intendat quis in caussa concludere, quam si etiam adversarius concluserit, & in sua Scriptura nihil novi posuerit, vel conclusioni suæ adjiciendo expresse hanc conditionem; *Nisi novæ probationes, vel nova instrumenta reperiantur*. Et revera hanc adjicere conditionem satis expedit, cum alioquin postquam partibus in caussa conclusum pure, & absolute fuit ante sententiam, nulla admittatur nova exceptio, vel probatio, *cap. Cum venisset 25. & cap. De Testibus 29. de Testibus, c. Cum Dilectus 9. de Fide instrumentor.* Unde Mascard. *de probationib. q. 17. proœm. n. 44.* sic expresse dicit: *Conclusio in caussa partibus os obstruit, & claudit, ut probationibus nullus amplius relinquatur locus*.

23 Respectu Judicis tamen nunquam concluditur in caussa; Unde ipse Judex, si sibi justum, & æquum visum fuerit, poterit etiam post conclusionem in caussa factam a partibus novas probationes admittere, textu expresso *in cap. Pastoralis 5. §. penult. & ultim. de caussæ possess.* Immo ipse Judex post conclusionem in caussa potest ex suo officio partes examinare, Testes interrogare, ac recipere pro informatione, & ulteriorem probationem ipsis partibus injungere, *citat. cap. Cum Joannes 10. §. ad hoc autem, de Fide instrument.* Fagnan. *in cap. Qualiter leg. 2. n. 67. de accusation.* Gailus *lib. 1. Practic. Observat. 107. num. 5.* Jason *in Repetion. leg. Admonendi num. 62. ff. de Jurejurand.* Farinac. *de Testibus q. 75. n. 166.* & alii apud ipsos.

24 Si una parte concludente in caussa, altera pars sese adhuc aliquid addendum habere asserat, est ei statuendus a Judice competens terminus ad id addendum, & allegandum, & in caussa concludendum, & ne lites malitiose nimis in longum protrahantur, concedendæ ei sunt tres solum successivæ dilationes, seu prorogationes, quarum singulæ continent triginta dies, quibus elapsis Judex non amplius expectare, sed sententiam Legibus, & moribus, seu consuetudini consonantem proferre debet, textu expresso *in Authent. Jubemus, Cod. de judiciis*, ibi: *Jubemus, ut si quando una pars allegationibus suis renunciaverit, alia vero pars se habere aliquid, quod proponat, dixerit, judex negotii modis omnibus eam partem, quæ utitur dilatione, compellat intra triginta dies, postquam altera pars allegationibus renunciaverit, quidquid velit sine aliqua intermissione proponere. Quod si non fecerit, tunc ad ejus malitiam superandam alius mensis indulgeatur a judice. Si vero adhuc distulerit, alterius mensis dilatio ei præbeatur, ita ut, si usque ad prædictos tres menses suas non proposuerit allegationes, caussæ cognitor non amplius expectans sententiam omnibus modis, Legibus, & moribus consonantem proferat, vel si voluerit, referat, ne litigatoribus male tractantibus liceat caussarum exitus ultra protrahere*; Reiffenstuel *loc. cit. n. 53.* Vallensis *l. cit. §. 3. n. 1.* Engel *loc. cit. n. 1.* & alii passim.

Facta a partibus Conclusione in caussa, debet Judex, 25
servatis ad rectam Sententiam requisitis, ad ipsam proferendam procedere; Requisita autem ad rectam sententiam definitivam, quæ proprie, & absolute nomen sententiæ meretur, & de qua hic est sermo, alia sunt, quæ respiciunt solemnitatem Judicialem, seu modum, quo ipsa solemniter est promulganda, & alia, quæ concernunt ipsam ordinatam cognitionem caussæ; Engel *loc. cit. n. 6.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 57.* & *Communis aliorum*.

Requisita prioris generis, nempe quæ respiciunt solem- 26
nitatem Judicialem sunt, quod sententia definitiva debeat in scriptis concipi, & per ipsum Judicem, & non per alium recitari; *leg. Arbitri 1. & leg. Hac Lege 2. Cod. de sententiis ex periculo recitandis*, & *cap. Etsi Sententia*
5. de Sentent. & re judicat. in 6. Exceptis tamen Episco- 27
pis, & personis illustribus quibus conceditur ob Dignitatis prærogativam, quod Sententiam a se latam per alios recitare possint, *leg. Hac Lege 2. Cod. de Sentent. ex pe-*
riculo recitand. & citat. cap. Et si Sententia. Item quod 28
Sententia proferatur a Judice non stante, vel ambulante, sed sedente pro Tribunali; *cit. cap. Etsi Sententia*, sive in loco publico, ubi Antecessores sui Jus reddere consueverunt; *leg. Cum sententia 6. Cod. de Sentent. & interlocution. omn. judic. & leg. penult. ff. de judic. & jur.* Episcopus etiam potest in quolibet loco suæ Diœce-
sis non exempto per se, vel per alium pro Tribunali se- 29
dere, & Sententiam ferre; *cap. cum Episcopus 7. de Offic. Ordinar. in 6.* Sicuti, & Judex Delegatus ad aliquam caussam particularem potest Jurisdicendi caussa eligere quemcumque sibi benevisum, honestum locum, cum ipse certam Sedem deputatam non habeat; *l. Si cum dies §. Si arbiter. ff. de Recept. Arb.*

Item, quod Sententia feratur de die, & non de nocte; 30
cap. Consuluit 24. de Offic. Delegat. Item quod Sententia 31
feratur die non feriato; *cap. Omnes dies & cap. 1. Con-*
questus 5. de Feriis. Qui autem, & quot sint dies feria- 32
ti? Vide verb. *judicium*. Item quod Judex citari faciat pro certa die utramque partem litigantium ad audiendam Sententiam; idque vel trina citatione, vel saltem una peremptoria; *leg. Ea quæ 7. leg. Consentaneum 8. Cod. Quomodo, & quando judex sententiam proferre &c. & leg. De unoquoque 47. ff. de re judicata*; Si autem aliqua pars legitime citata, fuerit contumax, & cessante justo impedimento, noluerit comparere, poterit Judex nihilominus procedere ad sententiam, cum legitime citati, & contumaciter absentes habeantur pro præsentibus, *leg. Properandum 13. §. 3. ff. de judiciis*, atque eorum contumacia litis damno coerceatur; *leg. Contumacia 63. ff. de re judicata*, ibi: *Contumacia eorum, qui jus dicenti non obtemperant, litis damno coercetur, contumax est, qui tribus Edictis præpositis, vel uno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, litteris evocatus, præsentiam sui facere contemnit*.

Requisita posterioris generis, nempe quæ concernunt 33
ipsam ordinatam caussæ cognitionem, sunt, quod Sententia debet esse *Libello conformis*, idest conformis Scripturæ Actoris petitionem, & ejus caussam continenti, *leg. Ut fundus 18. ff. Communi dividundo, cap. Qualiter, & quando 24. circa finem, de Accusationibus, & Clementin. Sæpe contingit, de verb. significat.* ibi: *Verum quia juxta petitionis formam pronunciatio sequi debet*. Et Glossa *ibidem verb. Formam*, ubi allegat alia Jura.

Item quod sententia sit certa, idest per eam res, vel 34
quantitas debita determinetur; Non enim sufficit dicere: *Solve quod debes*: Sed quantitas ipsius rei debitæ est exprimenda, *§. Curare 32. Institut. de Actionibus*, ibi: *Curare autem debet judex, ut omnino quantum possibile ei sit, certæ pecuniæ vel rei Sententiam ferat, etiamsi de incerta quantitate apud eum actum est*. Et Glossa *ibidem verb. Possibile*; *leg. Hæc sententia 3. & leg. Hæc sententia 4. Cod. de sententia, quæ sine certa quantitate profertur*.

Item quod sententia non feratur sub conditione, dicen- 35
do, verb. grat. *condemno te, si Actor, probaverit*, sed debet

bet continere nomen nisi fusionem, vel condemnationem; *leg. 1. §. Biduum, ff. Quando appellandum sit*, ibi: *Bene quidem non est dicenda sub conditione sententia*; Et ratio est clara, quia ut expresse habetur *in leg. Præses 3. Cod. de sententiis, & inter locutionib. omn. Judic. Præses Provinciæ non ignorat definitivam sententiam, quæ condemnationem, vel absolutionem non continet, pro justa non haberi*.

36 Item sententia debet esse Juri conformis, *leg. Si cum inter te, Cod. Quando provocare non est necesse*, *leg. Si expressum, ff. De appellationibus*, cum similibus, & *cap. sententiam 2. de sententia, & re judicata*, ubi sic expresse habetur: *sententia contra Leges, Canonesque prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso Jure*.

37 Sententia ferenda est intra tempus a Jure præscriptum, quod tempus de Jure Civili in causis Civilibus (exceptis causis Fiscalibus, & publicarum Functionum) est triennium; Causæ enim Civiles debent terminari intra triennium a tempore litis contestatæ numerandum, ne lites fiant pene immortales, textu expresso *in leg. properandum 13. §. 1.*
38 *Cod. de Judiciis*. In causis autem Criminalibus est biennium; Causæ enim Criminales intra duos annos pariter a contestatione litis computandos, terminandæ sunt, textu expresso *in leg. Criminales causas 1. Cod. Ut intra certum tempus Criminalis quæstio terminetur*, ibi: „ Criminales causas „ intra duos annos a contestatione litis connumerandos „ finiri censemus. Nec ulla alia occasione ad ampliora pro„ duci tempora, sed post biennii excessum minime ulte„ rius lite durante accusatum absolvi „. Unde ex citatis Juribus, aliisque consimilibus fiat clarum, quod de Jure Civili perimitur instantia Judicii ex lapsu Biennii in Criminalibus, & ex lapsu Triennii in Civilibus, si causa intra præfatum tempus a litis contestatione computandum, non finiatur, & a Judice non proferatur definitiva sententia.

39 Secus autem est de Jure Canonico, ut clare patet ex *cap. Venerabilis 20. de Judiciis*; ubi Summus Pontifex Honorius III. expresse mandat Judici a se Delegato, ut lapsu triennii non obstante, procedat in causa sibi commissa. Et notat Glossa *ib. verb. Non obstante*; Abbas *num. 6.* Barbosa *numer. 2.* cum pluribus aliis ibi citatis. Et ratio est, quia, ut inquit Abbas *l. cit.* Jus Civile quo ad propositum, non fuit moribus receptum in Foro Ecclesiastico. Sic enim jam antea *in cap. Cum olim 14. §. Judicis, de Privilegiis* legitur factam esse condemnationem in expensis per quadriennium, quo Judicium duravit, & *in cap. Tum ex litteris 5. de in integrum restitut.* lis duravit longe ultra triennium prout declarat Glossa *ibid. verb. sententia*.

40 Novissimo tamen Jure Civili Tridentini *Sess. 24. cap. 20. de reformat.* statutum est, quod omnes causæ ad Forum Ecclesiasticum spectantes in prima instantia saltem infra biennium a die motæ litis terminentur, alioquin vero liceat partibus competentes Judices Superiores adire.

41 Sententia definitiva regulariter transit in Rem judicatam, si post decendium, seu infra decem dies a sua prolatione non appelletur ab ipsa, adeo ut postea retractari non possit, & contradicere volens amplius non audiatur. *Communis*, textu expresso *in Authent. Hodie*; Juncta Glossa *ibidem, Cod. de Appellat.* & *cap. Anteriorum 28. caus. 2. q. 6.* ubi revocato biduo, vel triduo antiquitus ad appellandum duntaxat concesso sic expresse statuitur: „ Sancimus, omnes appellationes, sive per se, sive per Pro„ curatores, sive per Defensores, vel Curatores, & Tuto„ res ventilentur, posse intra decem dierum spatium a re„ citatione Sententiæ numerandum, Judicibus ab his, „ quorum interest, afferri, & clarissime in ejus Summario: *Infra decem dies remedium appellationis conceditur*, & expresse habetur *in cap. Quod ad consultationem 15. de sententia & re judicata* ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit, cum per hoc videatur per interpretationem Juris latæ sententiæ paruisse*.

42 Item Sententia definitiva transit in Rem judicatam, quando inter decendium ab ea quidem appellatum est; postea tamen appellatio fuit deserta, textu expresso *in Authent. Ei, qui appellat, Cod. de temporibus, & reparationibus appellationum*, ibi: „ Ei, qui appellat, impertitur annus, „ intra quem secundum se communiterve cum adversario „ litem exequatur, aut si justa causa intercesserit, alius „ annus indulgeatur, quo transacto, lite non completa, „ rata manet Sententia “ ac si non fuisset appellatum, subjungit Glossa *ib. vers. Manet*.

43 In aliquibus tamen causis Sententia post decendium non transit in rem judicatam, & signanter Sententia lata in causis Matrimonialibus, quæ revocatur, quandocumque constat de errore. *Communis*, textu expresso *in cap. Lator 7. de Sententia, & re judicata*.

44 Item sententia non transit in rem judicatam in Beneficialibus, argumento a simili desumpto ex Matrimonio carnali ad spirituale, juxta *c. Inter corporalia 2. de translat. Episc.* & tenent Abbas *in c. Cum dilectus, n. 3. de Erection.* Maranta *p. 6. Speculi aurei tit. de Sententia, num. 150.* Reiffenst. *l. c. num. 123.* & alii. Qui tamen illud intelligunt quoad præjudicium Superioris, per text. *in cap. Cum Bertholdus 18. de sententia & re judicata*, Secus autem quoad præjudicium ipsarum partium, ut tenet etiam Glossa *in cap. 1. de concessione Præbendæ*.

Item sententia non transit in Rem judicatam in iis causis, & casibus, in quibus ejus observantia nutrit peccatum de consensu partium non impedibile, *arg. c. cum tanto 11. de consuetudine, & c. Quoniam omne 20. de præscript.* cum similibus, & docent Glossa *fin. in c. Inter Monasterium, de sentent. & re judicata*, Innoc. *ib. in fine*, Maranta *l. c. num. 147.* Abbas *in cap. Lator 7. de Sent. & re judicat. n. 9.* Hostiens. & Joannes Andreas *ib. n. 5.* Pirhing. *l. 2. Decr. tit. 27. n. 49.* Reiffenst. *ib. n. 125.* & alii passim. 45

Res autem judicata proprie sumpta dicitur Sententia, quæ post lapsum decem dierum accepit auctoritatem, & vires rei judicatæ, adeo ut pro veritate accipiatur, & postea retractari non possit, & quicumque velit contradicere, non audiatur. Unde *in l. Res judicata 207. de Reg. Juris*, sic expresse dicitur: *Res judicata pro veritate accipitur*. 46

Quandonam vero incipiat currere, & quomodo debeat currere dictum decendium, post quod Sententia transit in rem judicatam? Vide verb. *Appellatio art. 8. n. 6. 7. 8.* 47

Sententia inter aliquos lata nec præjudicat, nec prodest aliis. *Communis*, textu expresso *in l. Res inter alios judicatæ 2. Cod. Quibus res judicata non nocet*, ibi: Res in„ ter alios judicatæ neque emolumentum afferre his, qui „ in Judicio non interfuerunt, neque præjudicium so„ lent irrogare “. Et concordant *l. si neque 1. l. Juris manifestissimi 3. l. Nec in simili 4. Cod. eod. l. Inter alios res gestas 1. l. Inter alios factam 2. l. Si cum fratre 3. Cod. Inter alios acta, vel judicata aliis non nocere, l. Sæpe constitutum est 63. ff. de re judicata, & de effectu Sentent. & de interlocution. cap. Inter dilectos 6. §. In omnibus, de Fide Instrument.* ibi: „ Cum ipsa Sententia lata fuerit inter alios, „ & res inter alios acta alios non præjudicet, cap. Cum „ super 17. de Sententia & re judicata, in fine, ibi: Cum „ res inter alios acta non noceat regulariter aliis juxta „ Constitutiones Canonicas, & Civiles, cap. Quamvis 25. „ eod. tit. ibi: Quamvis regulariter aliis non noceat res „ inter alios judicata. 48

In variis tamen causis Sententia lata inter alios potest aliis nocere, aut prodesse. Et signanter in causis connexis, ut colligitur clare *ex cap. Tantis Daniel. 3. dist. 81.* ubi sententia lata contra indigne Ordinatum præjudicat Ordinatum, ut recte notat Glossa *ib. in fine*, Et concordat *cap. Ad petitionem 22.* juncta Glossa *ib. verb. Per consequentiam, de Accusation. cap. Hæc quippe 10. caus. 3. q. 6.* juncta Glossa *ib. verb. Hic amortis*. 49

Item in re individua, & pluribus communi; Tunc enim *victoria unius aliis proderit*, ut statuitur *in l. Loci 4. §. 3. ff. Si Servitus vindicetur*, ubi est sermo de servitute itineris, respectu cujus competit actio pluribus in solidum, & concordat *cap. Una sententia 72. de appellat.* ubi sic expresse habetur: „ Una sententia pluribus con„ demnatis, si unus solus ad appellationis beneficium con„ volaverit, illius victoria Jure communis ceteris suffra„ gatur, si communi Jure juventur, idemque negotium, „ & eadem causa defensionis existat. 50

Item in duobus casibus assignatis *in cap. Quamvis 25. de sententia, & re judicata*, ibi: „ Quamvis regulariter „ aliis non noceat res inter alios judicata; Ei tamen, qui „ cum sibi primum de ea re actio, vel defensio compe„ tebat, sustinuit sequentem agere. At illi etiam, qui pas„ sus est eum, a quo causam habuit, experiri, est præ„ judicium generatum „. Ubi ut vides, statuit Pontifex, quod sententia contra alterum lata noceat etiam ei, qui cum sibi primum de re quapiam actio, vel defensio competeret, passus fuit litigare sequentem, id est illum, cui secundo loco competebat ejusmodi actio. Et sic etiam de illo, qui passus est alterum agere, a quo causam habuit. Et idem clare statuitur *in l. Sæpe constitutum est 63. ff. de re judicata*, in cujus Summario Bartolus sic expresse habet: „ *Sententia lata contra unum uno præjudicat al*„ *teri, qui eum prohibere non poterat, vel ab eo causam* „ *non habebat; Secus si poterat prohibere, & ab eo cau*„ *sam habebat, & sciens erat*. 51

Item sententia lata contra unum nocet alteri, quod is actionem mandavit, vel ratam habuit; *Communis*, & colligitur clare a sensu contrario ex *l. si neque 1. Cod. Quibus res* „ *judicata non nocet*, ibi; „ Si neque mandasti fratri tuo de„ fensionem rei tuæ, utque quod gestum est, ratum habui„ sti, præscriptio rei judicatæ tibi non oberit; Ubi, ut vides, a sensu contrario videtur statui, quod tibi obsit, si mandasti, quod gestum est, vel ratum habuisti. 52

In sententia victus victori in expensis est condemnandus; *l. Eum quem temere 79. ff. de judiciis, l. Properandum 13. §. 6. Cod. de judiciis, Instit. de pœna temere litigantium §. 2. in fine*, ibi: „ Improbus litigator, & damnum, & impensas „ litis inferre adversario suo cogatur, cap. Finem litibus „ 5. de dolo, & contum. cap. Contumac. de pœnis. 53

Et hoc procedit nedum in causis Civilibus, sed etiam 54
in

in Criminalibus. Glossa *final. in cap. Cum dilecti 6. de dolo, & contumac.* & Abbas *ib. num.* 17. Gailus *lib.* 1. *Pract. observ.* 152. *n.* 1. cum aliis ibi citatis, Reiffenst. *l. c. n.* 177. Card. de Luca *disc.* 39. *de Judiciis num.* 7. ubi dicit, quod refectio expensarum Judicialium est debita tamquam species pœnæ injunctæ temere litigantibus ex dispositione Juris, adeoque debet habere locum in omni caussa etiam Criminali, ubi talis temeritas litigatoris intervenit.

55 Non est tamen victus condemnandus in expensis, quando habuit justam caussam litigandi; In tali enim casu expensæ compensantur; *l. Qui solitum 78. §. 2. ff. 2. de Legatis* 2. Glossa *ibidem verb. In litis sumptibus*. Inde inferens, quod *justa ignorantia excusat a litis sumptibus*. Idem tradit Glossa *in cap. Finem litibus 5. de dolo, & contumac. verb. Expensas*, Abbas *ibid. n.* 22. Barbosa *n.* 6. & Gailus *loc. cit. Observ.* 152. *numer.* 3. testans de com.

56 Quando autem quis censeatur habere justam caussam litigandi, relinquitur arbitrio Judicis, qui ex qualitate facti, & conditione personarum id debet arbitrari. Ita Abbas *in c. cap. Finem n.* 25. & 26. Barbosa *ib. num.* 7. Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. judic. cauf.* 177. *n.* 2. & *seq.* Jason *in cit. l. Properandum §. 6. n. 8. C. de judiciis*, Reiffenst. *l. c. num.* 179. ubi *a n.* 180. ex Menoch. & Jason. affert pro exemplis plures casus, in quibus litigans censetur habere justam caussam litigandi. Unde si succumbat, non est in expensis condemnandus.

57 Judex non condemnans victum victori in expensis, quando istæ sive explicite, sive implicite, fuerunt petitæ, tenetur ipsas resarcire de suo, textu expresso *in cit. l. Properandum 13. §. 6. Cod. de judiciis*, ibi: *Omnes judices, qui sub imperio nostro constituti sunt, sciat victum in expensarum caussa victori esse condemnandum quantum pro solitis expensis litium juraverit. Non ignorantes, quod si hoc prætermiserint, ipsi de proprio hujusmodi pœnæ subjacebunt, & reddere eam parti læsæ coarctabuntur; leg. Constitutio 5. Codic. de fructibus, & litium expensis*, ibi: *Quod si judex hoc non fecerit, ipse parti victrici damnum illud compensare cogitur* „. Et sic tenent Doctores communiter.

58 In eadem caussa non potest ab eodem tertio appellari a sententia, quæ fuit bis confirmata, *l. Unic. Cod. Ne liceat in una eademque caussa ter provocare*, *cap. Sua nobis 65. de Appellat.* juncto ejus Summario, in quo præcise dicitur: *Ab eadem sententia ab eodem tertio appella-*
59 *re non licet*. Et hoc verum est non solum in Appellatione a Definitiva, sed etiam in Appellatione ab Interlocutoria. Barbosa *in cap. cit. Sua nobis n.* 2. cum aliis multis ibi citatis, Scaccia *tract. de Appellat. qu.* 17. *limit.* 1. *n.* 3. Reiffenst. *lib.* 2. *decret. tit.* 28. *num.* 322. Pi-
60 rhing *ib. num.* 130. & alii passim. Immo hoc verificatur etiam in sententiis, quæ non transeunt in Rem judicatam. Licet enim in his possit caussa de novo inchoari, non potest tamen tertio appellari. Abbas *in cit. cap. Sua nobis n.* 3. Barbosa *ib. n.* 2. Pirhing *lib.* 2. *Decr. tit.* 28.
61 *num.* 126. Reiffenst. *ib. n.* 312. & alii. Et hoc adeo verum est, ut nec Papa, nec alius Princeps Supremus possit potestate ordinaria per viam Rescripti concedere, quod tertio appelletur ab eodem in eadem caussa, quamvis possit per viam Privilegii, & ex certa scientia hoc Princeps supremus concedere; Pirhing *lib.* 2. *Decr. tit.* 28. *num.* 126. Alexander de Nævo *ib. n.* 20. Reiffenstuel *l. cit. n.* 315. Scaccia *l. c. num.* 2. Marchesanus de *Commiss. p.* 2. *de Comm. super nullit. cap.* 2. *num.* 1. *fol.* 140. & alii.

62 Potest tamen ab eodem appellari pluries, v. g. centies, & millies, si centies, & millies gravaretur supra diversis articulis, licet in una eademque caussa, *cap. Quoties Episcopi 16. caus.* 2. *qu.* 6. ubi dicitur, quod quoties Episcopi putaverint se gravari a suo Metropolitano, possint ad Romanam Sedem appellare. Glossa *in cap. Directæ 39. de Appellat. verb. Appellare*, Abbas *in c. Sua nobis 65. de appell. num.* 7. Barbosa *ib. n.* 2. cum variis aliis, Scaccia *in tract. de appell. q.* 17. *n.* 18. & 40. Pirhing *lib.* 2. *Decr. tit.* 28. *n.* 127. & alii passim.

63 In eadem caussa, & super eodem articulo licet utrique parti collitigantium bis appellare successive, & sic in eadem caussa, & super eodem articulo possunt utrinque interponi quatuor appellationes. Detur casus, v. g. quod Petrus contra Paulum litigans appellet a sententia contra se lata, & succumbat, tunc Petrus potest adhuc secundo appellare, & si in secunda sua appellatione obtineat victoriam caussæ, tunc Paulus ejus adversarius poterit etiam ipse appellare, & erit tertia appellatio in eadem caussa, & super eodem articulo, & si feratur sententia contra ipsum Paulum, poterit adhuc Paulus appellare, & erit quarta appellatio in eadem caussa, & super eodem articulo, post quam quartam appellationem nec Petro, nec Paulo licebit amplius appellare, cum jam uterque bis appellaverit, & sic victoria caussæ remanebit illi, qui in quarta, & ultima appellatione sententiam favorabilem obtinendo tres conformes sententias in eadem caussa, & super eodem articulo reportavit, *arg. Clem. Ut calumniis litigantium, de Sententia, & re judicata*, Abbas *loc. cit. n.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 2. & alii passim.

Hinc is, contra quem in aliqua caussa, sive Civili, 64
sive Criminali, sive Mixta, sive in petitorio, sive in possessorio tres sententiæ conformes sunt latæ, admitti non debet ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex illis, vel ad excipiendum antequam hujusmodi sententiæ plene fuerint executioni mandatæ, textu expresso *in cit. Clement. Ut calumniis litigantium 1. de sententia, & re judicata*, juncta Glossa *ib. verb. Quavis*. Rota recent. *p.* 9. *tom.* 2. *decis.* 488. *n.* 21. *p.* 17. *dec.* 86. *n.* 2. Pirhing *lib.* 2. *tit.* 27. *num.* 114. Ventrigl. *tom.* 1. *Annot.* 35. §. *Unic. de sententiis conformibus n.* 2. & *Comm. aliorum*.

Et hoc procedit de tribus sententiis conformibus, sive 65
definitivis, sive interlocutoriis. Dicta enim Clementina loquitur simpliciter de tribus sententiis conformibus, non distinguens de definitivis, aut interlocutoriis; Ubi autem Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *l. De pretio 8. ff. de Publicana in rem actione*, *c. Quia circa 22. de privil.* ideo debet intelligi tam de interlocutoriis, quam de definitivis; Glossa *in d. Clement. Ut calumniis verb. Sententias*, & Abbas *ibid. num.* 3. Covarruv. *Pract. q. c.* 25. *n.* 3. §. 5. Pirhing *l. c. n.* 116. & alii passim.

Item dicta Clementina procedit de tribus sententiis con- 66
formibus in quavis caussa, sive Civili, Criminali, sive Mixta; Id enim clare indicant verba ipsiusmet Clementinæ; *In quavis caussa*, ut expresse notat Glossa communiter recepta *ib. verb. Quævis*, Covarruv. *l. c. n.* 115. Ventriglia *l. c. num.* 2. & alii passim.

Cum hoc tamen, quod in caussis Criminalibus tres sen- 67
tentiæ conformes prius exequi debent antequam agatur de nullitate sententiarum, solum ubi agitur de pœnis, quæ post executionem retractari adhuc possunt, ac revocari; Ut si Reus condemnatus sit ad pœnam pecuniariam, tunc equidem debet prius fieri executio dictæ pœnæ pecuniariæ, & postea agi de nullitate sententiarum; Secus autem ubi agitur de pœnis, quæ post executionem retractari, ac revocari amplius non possunt. Ut si Reus condemnatus sit ad triremes, ad mutilationem, vel ad mortem, tunc enim prius agi debet de nullitate Sententiarum, quam fiat executio, alias frustra postea ageretur de illa. Sic Abbas *in cit. Clement. n.* 1. Covarruv. *l. c. n.* 3. cum multis aliis ibi relatis, Pirhing *l. c. num.* 115.
Franch. *dec.* 139. Ventriglia *l. c. n.* 2. & alii. Immo, 68
ut tenet Abbas *in cit. Clement. n.* 6. Ricc. ad Franch. *dec.* 139. cum pluribus aliis ibi citatis, Ventriglia *l. cit. n.* 2. & alii, hoc procedit etiam in caussis Civilibus: In ipsis enim, quando executio est irretractabilis, non proceditur ad illam vigore trium conformium sententiarum, antequam agatur de earum nullitate.

Ad hoc, ut tres Sententiæ conformes debeant, & pos- 69
sint exequi, non obstante exceptione nullitatis, vel appellatione, debent esse latæ super eodem articulo, & non super diversis; habetur clare *ex dicta Clement.* & notat Glossa *ib. verb. Tres*, & Abbas *n.* 2. Pirhing *l. c. n.* 115. *vers. Notandum tertio*; Ventriglia *loc. cit. n.* 3. & alii. Et ratio est, quia si sententiæ essent latæ super diversis articulis, cessaret ratio dispositionis dictæ Clementinæ, quæ est præsumptio calumniæ, in qua illa fundatur.

Potest tamen aliquis tertius pro suo interesse opponere 70
exceptionem nullitatis sententiæ, & impedire executionem trium sententiarum conformium; Dummodo ille tertius nondum bis appellaverit (cum de Jure ex dictis *supra n.* 58. non possit nisi bis, & non tertio appellari) sed adhuc appellare possit a sententia, quæ illi nocet. Tunc enim poterit ille tertius per exceptionem nullitatis impedire executionem sententiæ. Covarruv. *Practic. qu. c.* 25. *n.* 9. Gabriel *commun. conclus.* 2. *tit. de execution. Sentent. conclus.* 1. *n.* 10. Pirhing *loc. cit. n.* 116. *vers. Notandum quinto*, Ventrigl. *loc. cit. num.* 16. Maresco*t. Var. resol. lib.* 1. *cap.* 86. *n.* 55. & alii.

Sententiæ illæ dicuntur conformes, quarum una con- 71
firmat aliam. Ad hoc tamen non est necesse, quod una confirmet aliam expresse, sed sufficit, quod in substantia idem contineant, & non sint difformes quo ad substantiam, vel qualitatem principalem. Gabriel *loc. cit. n.* 33. & 34. Barbosa *in cit. Clement. Ut calumniis n.* 11. Pirhing *l. c. vers. Notandum sexto*, & alii communiter.

Non dicuntur tamen tres sententiæ conformes, si duæ 72
sententiæ sint latæ in principali, & tertia super desertione appellationis propositæ a duabus prædictis sententiis. Unde in hoc casu potest impediri executio per exceptionem nullitatis, & sic non habet locum dispositio dictæ Clementinæ. Sic Rota *in antiquis dec.* 427. Bald. *in l. 2. Cod. de Episc. aud. & in l. Eas, Cod. de Appellat. in princ.* Oldrad. *consil.* 106. Felin. *in rubr. de Re judicat. Col.* 8. Romani *singul.* 487. & alii.

Executio sententiæ fieri debet regulariter ab illo Judi- 73
ce, qui eam tulit, dummodo is sit Judex Ordinarius; *l. A Divo Pio 15. in princ.* juncta Glossa *verb. a se, ff. de re judicata c. Si quis 4.* juncta Glossa *ib. verb. Ipsius sollicitudine, de Foro competenti*, Maranta *de ordin. Judic. p. 6. tit. de execut. sent. in 3. actu numer.* 2. Pirhing *lib.* 2.

lib. 2. Decret. tit. 27. num. 99. Reiffenstuel *ib. n. 167.* & alii passim.

74 Judex Delegatus Papæ potest sententiam suam exequi, & quidem usque ad annum, *cap. In litteris 9. cap. Quærenti 26. & cap. Pastoralis 28. §. Præterea, de Offic. Delegati*. Quam sententiam exequi potest sive per se, sive per alium, *cit. cap. In litteris*. Immo Delegatus Papæ potest executionem suæ sententiæ committere Judici Ordinario, qui omnimode tenetur ejus mandato obedire, & ejus sententiam exequi, *cap. significasti 7. & cit. cap. Pastoralis 28. §. Quia vero, de Offic. Deleg.*

75 Item Delegatus Principis supremi potest suam sententiam exequi; *l. Cum specialis Judex 18. Cod. de Judiciis*, Menoch. *lib. 1. de Arbitr. Jud. quæst. 74. num. 48.* cum aliis ibi citatis, Pithing *l. c. num. 99.* testans de communi.

76 Delegatus, ab inferiori Magistratu, ut ab Episcopo, seu ab alio, quam a Principe supremo, probabilius non potest exequi suam sententiam, sed debet executionem Delegeanti remittere; *l. A Divo pio 15. §. 1. ff. de re judicata*, ibi: *Judicum a se datorum, vel Arbitrorum sententiam exequantur ii, qui eos dederint*, ac tradit Bartolus *ibid.* cum aliis. Et idem colligitur *ex cap. Si quis contra 4. de Foro competenti*, ubi Episcopus, qui ut suspectus legitime recusatur, potest dare Delegatum partibus non suspectum, cujus sententiam ipse exequatur. Sic tenet etiam Menoch. *loc. cit. num. 53.* Maranta *loc. cit. num. 4.* Reiffenstuel *l. c. n. 170.* testans de communiori. Pirhing *l. c. num. 99.* dicens id communiter teneri, quia lata sententia a delegato ab alio, quam a Principe Supremo statim omne ejus Officium expirat; *l. Judex 5. ff. de re judicata*, adeoque non potest ipse exequi suam sententiam, sed debet ejus executionem remittere ad Delegantem.

77 Contrarium tamen docet Glossa *in cit. cap. Si quis contra Foro competenti, verb. Ipsius sollicitudine*, & *ib.* Abbas *num. 32.* Imola *num. 2.* quia, inquit Glossa a supradictis secuta, eo ipso, quod Judici Delegato caussa committitur, intelliguntur ei omnia illa commissa esse, quæ ad caussam ipsam spectant, & sine quibus caussa ipsa expediri non potest, *ut c. Præterea 5. & c. Suspicionis 39. de offic. Delegat.* Et *ib.* Glossa respondet ad textus *num. præcedenti* allegatos, quia, dicit, quamvis in ipsis dicatur, quod Ordinarius exequitur sententiam a Delegato latam, non tamen ibi prohibetur quo minus etiam id possit Delegatus, saltem si absens sit Judex Ordinarius.

78 Post latam a Judice sententiam definitivam non est statim ipsa executioni mandanda in actionibus, & causis Civilibus, sed in actionibus realibus expectandum est saltem per decem dies, priusquam executio fiat, & in actionibus, & debitis personalibus expectandum est per quadrimestre, quod condemnato ad solvendum conceditur; *c. Quod ad consultationem 15. de sentent. & re judicata, l. Eos, qui 2. & l. Sancimus 3. Cod. de usuris rei judicatæ*. Et quidem quod in actionibus realibus expectandum sit saltem per decem dies, clare patet, quia ante elapsum decendium sententia nec dum transiit in rem judicatam, immo ab eadem potest adhuc condemnatus appellare. *Authen. Hodie, Codic. de appellat. cap. Anteriorem 28. caus. 2. qu. 6. c. Quod ad consultationem 16. de sentent. & re Judicata*, adeoque ante elapsum decendium non potest fieri executio sententiæ in actionibus realibus. Quod autem in actionibus, & debitis personalibus expectandum sit per quadrimestre, ratio est, quia alteri obligatus actione personali non detinet rem alterius, pro ut contingit in obligato alteri actione, seu debito reali. Unde Jure merito pro executione sententiæ in actionibus, & debitis personalibus Jura concesserunt quadrimestre ad solvendum, *cit. l. Eos, qui 2. & l. Sancimus 3. Cod. de usuris rei Judicatæ, c. Quod ad consultationem 15. de sent. & re judicata, cap. Quærenti 26.* Juncta Glossa *verb. Quadrimestre, de Offic. Delegati*. Sic Pirhing *l. c. num. 100.* Reiffenstuel *loc. cit. a num. 160.* & alii passim.

79 Dicitur autem notanter In *actionibus, & causis Civilibus*, quia secus dicendum est de causis, & actionibus Criminalibus. In istis enim crimine liquidato, & prolata sententia, statim fieri potest executio; *l. Cum reis 18. Cod. de pœnis*, & docent Bartol. *in l. Quod ultimo 29. n. 5. ff. de pœnis*, Pirhing *loc. cit. num. 100* Reiffenstuel *l. c. n. 161.* Layman *in cap. Quærenti 26. num. 2. de Offic. Delegati*, cum aliis ibi citatis, ubi insuper subjungit, quod in Imperio criminaliter condemnatis remedium appellationis non concedatur; Ursaya *Instit. Crimin. lib. 4. tit. 9. n. 27.* & alii contra alios.

80 Si condemnatus ad mortem nolit se disponere ad Christiane moriendum, sed mori velit desperatus, & impœnitens, adhuc ducitur ad patibulum, & suspenditur. Mutta *ad Prag. matic. Regni Sicil. tit. 41. ne condemnat. ad mortem num. 15.* Raynald. *tom. 1. cap. 4. n. 7. vers. Dicit quarto*, cum Cassan. ibi cit. Ursaya *Instit. Crimin. lib. 4. tit. 5. n. 115.* ubi *n. 16.* sic subjungit: Verum tamen est, quod omnes solent adhiberi diligentiæ, antequam id ad praxim reducatur, quia raro id evenit, ex quoquando condemnati observant, quod eodem prætextu non obstante, ad executionem deveniunt Justitiæ Ministri, ut plurimum ad bene moriendum se disponunt. Et *de Angel. ubi proxime*, ubi quod non debet fieri executio, nisi consulto Principe. Hactenus ille.

Alia ad rem; Vide verb. *Appellatio*, verb. *Judex*, 81
& verb. *Judicium*.

Sententiam condemnatoriam D. N. J. C. sequentibus 82
verbis fuisse conceptam refert P. Mazzolin. nella *Prædic. 36. n. 23. Jesum seducentem populum, blasphemantem Deum, dicentem se Christum Judæorum esse, Cruci affigendum condemno, & adjudico ....* Illius vero tenorem diversimode refert Nicolius „ in Floscul. verb. Judicium „ ante finem. Ego Pontius Pilatus Judex in Jerusalem „ sub potentissimo Cæsare Tiberio, cui felix, & faustum „ sit Imperium, cum sederem pro Tribunali, ac Jus omnibus etiam Synagogæ Judæorum dicerem, audita, & „ cognita caussa Jesu Nazareni, quem Judæi vinctum adduxerunt, sic judico, quando ipse quidem arrogantibus „ verbis se fecit Filium Dei, & se Regem Judæorum „ prædicavit, tametsi pauperrimis parentibus sit prognatus, & se Templum Salomonis destructurum dixit, cum „ duobus Latronibus ad Crucem damnetur ". Sic refert Ursaya *in Miscellaneo Sacro, & Profano p. 2. litt. S. n. 28.*

Pro justa ferenda sententia debent judices præ oculis 83
habere, & diligenter ponderare caussæ merita secundum utriusque juris dispositionem; *arg. c. Intelleximus 1. de novi operibus nunciat.* ibi: *Quia vero sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus diligenter considerans ... negotium ipsum secundum Legum, & Canonum statuta non differas terminare.* Unde Judices tum jure Civili, tum 84
Canonico satis instructi esse tenentur, quia, ut recte notarunt Ludovicus Romanus *singulari 654.* & post ipsum Zoesius *in proœmio Juris Canonici num. 5.* Gagnan. *in cap. Super specula n. 30. Ne Clerici, vel Monachi*, Rota *dec. 26. n. 30.* relata ab Antonell. *de Juribus Cler. circa fin.* Reiffenst. *lib. 1. Decr. in proœmio §. 13. num. 226.* & alii passim: *Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine Legibus nihil*, & Rebuff. cit. & secutus a Rota *in dict. dec. 26. num. 33.* expresse habet: *Immo audacter dico, quod Jus Pontificium perfecte non potest intelligi sine Legibus, cum sit medulla Legum, & Jus Canonicum est practica Juris Civilis*. Aliter illi subjacerent censuræ, 85
cui subjacere quosdam Doctores ex And. Mend. *lib. 1. select. qu. de Acad. qu. 15.* refert Brancacc. *de Jur. Doctor. cap. 1. in fine*, & Ursaya *Instit. Crimin. lib. 3. tit. 10. n. 13.* ibi:

„ In institutis comparo vos Brutis.
„ In Digestis nihil potestis,
„ In Codice scitis modice.
„ In Novellis comparamini Asellis.
„ Et tamen creamini Doctores.
„ O tempora, o mores!

Possentque vocari non *Juris Doctores*, sed *Juris dolo-* 86
res, ut aliquos vocat eruditissimus de Rubeis *in disc. ad sent. amat. in princ. p. 4. tom. 3. num. 26.* appellando etiam ipsos *Doctores necessitatis*, hoc est sine Lege, quia necessitas non habet Legem, *cap. Sicut 11. de consecr. dist. 4. c. Consilium 2. de observ. jejun.* cum similibus; in quo sensu vocari etiam possent *Doctores monetæ tonsæ*, hoc est sine litteris quia illæ primæ in monetæ tonsione abraduntur. De quibus ut advertit Ursaya *Inst. Crim. lib. 2. tit. 10. n. 103. & seq.* quando caussas quærunt, semper verificatur lepidum illud dictum communiter per ora Curialium volitans quod sint *Advocati* seu *Procuratores Pilati*, in quibus scilicet nullius reperiuntur caussæ defendendæ, juxta id, quod legitur *Joan. cap. 18. n. 38. Nullam invenio in eo caussam*. *Advocati de Repertorio* appellantur a Pacighel. *de distant. cap. 4. sub num. 1. fol. 7.* Illosque *Doctores privilegio non autem sapientia*, vocat Rota *in Romana, seu Spoletana Legati 5. Mart. 1717. §. A quo sane, in in fine coram Cerro*, Leonard. vero *de Doctor. part. 1. qu. 13. fol. 9.* vocat illos *Doctores honorarios*; Sic expresse refert Ursaya *cit. n. 103. & seq.* Unde caveant si qui sint hujus furfuris Doctores, & Advocati, ne quærant fieri Judices juxta illud *Ecclesiastici cap. 7. num. 6. Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, quia solum Judex sapiens judicabit populum. Ecclesiastici cap. 10. num. 1.*

Advertant Judices, quod prætextu æquitatis non scri- 87
ptæ, in concursu Legis claræ, & contractus litteralis, non est locus sententiæ innixæ eidem æquitati, quæ in hoc casu vocatur potius duplex iniquitas. Conciol. *alleg. 50. n. 38. & 39.* Andreol. *cont. 92. n. 17. in fin.* Gobat *cons. 97. n. 40.* & sequ. ab Ursaya *Inst. Crim. lib. 4. tit. 8. n. 53. & seq.* ubi, quod Judex sequi debeat æquitatem legis, non proprii capitis, ne contra admittentes talem æquitatem deprecari contingat id, quod de Parlamento, & Magno Consilio refert Franc. Marc. *dec. 2. in fine p. 1.* nempe: *Ab illius æquitate, & expedienti liberet nos Deus*, & Grat. *discept. foren. 669. n. 55. & seq.* ubi *n. 27.* quod quidam amicus blande redarguit Judicem illum, qui sententiam æquam voluit dare, præ oculis nimirum habendo æquitatem, asserendo

fuisse

fuisse equam, sed sine diphtonga. Hactenus Urtaya *l. c.*
Qui *ib. n.* 36. & *seq.* subjungit coincidere lepidam illam
responsionem a Bulgaro datam Federico Imperatori, qui
incedens medius inter eundem Bulgarum, & Martinum
ejus æmulum, eosdem interrogavit, cujusnam esset me-
rum imperium? Martinus solius Cæsaris respondit, Bul-
garus vero non Cæsaris tantum, sed & Præsidum Provin-
ciarum; Cum autem gratior fuisset Imperatori assentatio
Martini, eique proinde equum donasset ille dicere solebat,
se æquum dixisse, equum *vero adduxisse Martinum*; qui
cum esset obstinatissimus in sustinendis suis opinionibus,
quamvis erroneis, & singularibus, ex ejus cervicosa duri-
tie ortum est vulgare adagium, quod *Martinus* appelletur
quicumque in aliqua singulari sua sententia, seu opinione
pertinaciter ac contumaciter perseverat. (a)
89 Unica sententia pro nullitate Matrimonii prolata, ne-
mini licet ad talia vota transire. Benedict. XIV. t. 1. Const.
30. incip. *Dei miseratione* §. 9. & 14. Appellatio a sen-
90 tentia lata super nullitate Matrimonii in quacumque instan-
tia semper suspendit executionem. Idem *ib.* §. 11. Appel-
91 latio causis Matrimonialibus impediri nequit per pacta
pœnalia. Idem Const. 85. inc. *Nimiam* §. 4. & 7. Sen-
92 tentia super nullitate Matrimonii numquam transit in rem
judicatam, sed ex noviter detectis quandocumque revide-
ri potest. Idem cit. Const. *Dei miseratione* §. 11. Vide alia
t. 5. *ad verb. Matrimonium*.
93 Sententia unica lata in prima instantia super nullitate
Matrimonii, non licet ad secunda vota transire, sed duas
conformes sententias ad hunc effectum prodiisse opor-
94 tet. Idem tom. 3. Const. 47. incip. *Si Datam*. Idipsum
a Pontifice statuitur pro causis super nullitate Professio-
num Regularium, & reclamanti prohibetur e Claustris
exire post unicam sententiam. Idem *ib.* Nisi quis antea
95 per duas conformes resolutiones obtinuerit restitutionem
in integrum adversus lapsum quinquennii. Idem *ib.* Sen-
96 tentia super nullitate Professionis expectanda est etiam
post legitime obtentam restitutionem in integrum, ad hoc
97 ut reclamans e Claustris migrare possit. Idem *ib.* Senten-
tiæ, quæ proferuntur in causis nullitatis Professionis Re-
gularis, postquam a Sancta Sede concessa fuit in integrum
restitutio, ut plurimum sunt pro Professionis invaliditate.
98 Idem *ib.* Sententia super nullitate Professionis prolata ab-
sque processu secundum juris ordinem confecto, nulla de-
99 finitur. Idem *ib.* Item si citati non fuerint omnes interes-
100 se habentes in sustinenda illius validitate. Idem *ib.* Vide
alia t. 6. ad verb. *Professio Regularis*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 REgulariter sententia habet effectus suos inter solos Li-
tigantes, *aliis* vero non nocet; *L.* 63. *ff. de Re ju-*
2 *dicat. L.* 2. *C. quibus res judic. non noceat*. Idque tum
3 naturali ratione, quod Alter ex facto Alterius prægra-
vari non debet, tum ratione civili, quod in judicio quasi
contrahitur, atque adeo obligatio judicati inter eos tan-
tum operari debet, inter quos quasi contractum, idest in-
ter Litigantes.
4 Ad rectam vero hujus Regulæ applicationem inquiren-
dum quinam in sensu juris maxime in hac materia *Alii*
5 dicantur. *Alii* in hac Regula dicuntur, qui non camdem
cum Litigatore personam gerunt, quales sunt Hæredes,
sed proprium principale, separatum, & diversum plane
jus ab eo habent, quia non dependeat a jure ejus con-
6 tra quem judicatum est. Contra vero in effectu juris in
hac materia pro *aliis* non habentur, quorum jus dependet
a jure legitimi Contradictoris, quo cum hactenus actum,
& adversus quem judicatum, & sic facile æquissima ratio-
ne contingere potest, ut sententia prosit adversus Ter-
tium, vel eum qui non quidem fuit in lite, sed tamen idem
jus habet cum legitimo Contradictore. Sic enim sententia
tota jus facit quoad omnes, tametsi nec litigaverint, nec
ad judicium fuerint vocati, nec scientiam litis controver-
fæ habuerint.
7 Res exemplis illustrior redditur. Initium sumamus a
statu personarum, qui triplex est, Libertatis, Civita-
tis, & Familiæ. De statu libertatis *in L.* 25. *ff. de stat.
homin.* habetur, *Ingenuum etiam accipere debemus eum, de
quo sententia lata est, quamvis fuerit libertinus, quia res*
8 *judicata pro veritate accipitur*. Potest de ingenuitate du-
plici modo ferri sententia, ut probet is qui aliquem ser-
vum esse asserit, aut qui se ingenuum ait. Si prius fiat,
9 & hic in probando deficiat, tantum pronunciatur non pro-
batum esse, quod probandum erat, & servum non videri;
L. 27. §. 1. *ff. de Liberal. caus.* & hæc sententia aliis non
præjudicat, quia non de jure & statu ipsius servi, sed
10 tantum de jure Auctoris pronunciatum est. Si vero po-
sterius contingat, quod contingere potest, si volens onus
probandi subierit; *L.* 14. *ff. de Probat.* jam super ipsius
11 statu directo pronunciatur; & ita si ingenuus pronun-
ciatus fuit, hæc sententia etiam prodest contra omnes,
qui talem libertinum esse asserere contendunt. Sunt enim
hic verba sententiæ concepta in rem, sive de ipso sta-
tu, & ita semel status personæ per rem judicatam adju-
dicatus est. Confer *Hartmann. Pistor. par.* 4. *quæst.* 29.
fer. per tot. Carpzov. Jurisprud. Forens. part. 1. *Constit.*
26. *defin.* 16. *n.* 1. & 2. Necesse vero est in hoc casu, 12
ut sententia de statu sit lata contra Dominum, vel Patro-
num, eumque præsentem, non vero ex contumacia absen-
tem; *L.* 17. §. 1. *ff. de Inoffic. Testam.*
Eodem ex fundamento sententia pro filiatione lata con- 13
tra omnes prodest; *L.* 1. §. *final. ff. de Agnoscend. liber.*
Intellige tamen si quæstio filiationis cum ipso Patre, qui 14
est unicus Contradictor legitimus, non cum aliquo de
Agnatis fuerit. Consule *Alexandr. in L. penultim. n.* 60.
ff. de Re judicat.
Idem dicendum de sententia lata pro Uxore, modo Ma- 15
ritus fuerit Contradictor.
Quatenus vero sententia in causa nobilitatis lata jus fa-
ciat, vide *Tiraquell. de nobilit. cap.* 37. *n.* 2. *& plur. sequent* 16
ubi etiam disserit de viribus contra Tertium sententiæ 17
pro Cive latæ.
Gravior quæstio est, an sententia lata super Primoge-
nitura, vel majoratu, & bonis inde dependentibus, no- 18
ceat ei, qui post illum, qui hactenus in lite fuit, sed su-
peratus est, ad illam Primogenituram aspirare potest.
Affirmant ex text. in *L.* 44. *ff. de Re judicat. Brunemann.
in dict. L.* 44. *n.* 1. *Hartman. Pistor. part.* 4. *q.* 29. *Molin. de
Primogen. Hispan. lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 2. *Carpzov. part.* 3. *decis.*
254. *n.* 13.
De sententia contra Vassallum lata an noceat domino,
adi *Rosenthal. de Feud. cap.* 9. *membr.* 1. *conclus.* 23. *n.* 3. & 19
plur. sequent.
Et de sententia lata de statu subjectionis an prosit con-
tra omnes, consule *Zasium ad L.* 63. *n.* 39. *ff. de Re judic.* 20
Gail. lib. 1. *observ.* 70. *n. final.*
Sed hæc quidem de statu Personæ sufficiunt. Transeo
nunc ad jura rerum, ubi itidem sæpe contingit rem ju- 21
dicatam jus facere inter alios, quam qui in lite fuere,
& quidem potissimum inter illos, qui ab eo qui victus est
causam habent. Tales sunt Legatarii; Iis porro nocet
sententia lata contra Hæredem super testamento, dum-
modo tamen bona fide ab Hærede actum sit, hæres sit vi- 22
ctus propterea quod testamentum valere non potuerit, &
per incuriam Judicis victus non fuerit, & demum ab
ipsis Legatariis non fuerit appellatum. Diversum autem
est, si sententia contra unum ex Legatariis lata sit, nam
aliis non nocet. 23
Tales etiam sunt Substituti. Hinc sententia contra hæ-
redem lata substitutis nocet. Aliter vero se res habet 24
quoad sententiam latam contra cohæredem. Hæc enim 25
alii cohæredi qui in judicio non fuit haud nocet. Confer
Zasium in L. 63. *n.* 17. *ff. de re judicat.*
Ex alio etiam fundamento sententia inter alios jus fa-
cit. Hoc suppeditat Jurisconsultus *in citata L.* 63. *ff. de* 26
Re judic. scilicet: *Quum quis de ea re, cujus actio, vel
defensio primum sibi competit, sequentem agere patitur.*
Subjungit Jurisconsultus exemplum: *Veluti si Creditor
experiri passus sit debitorem de proprietate pignoris.* Sed
vide *Zasium in dict. L.* 63. *qui n.* 24. & *plur. sequent.* ma-
teriam illustrat.
Pariter contra alios etiam sententia prodest, si per
necessariam consequentiam sit etiam juris Tertii exclu- 27
siva. Desumi exemplum potest *ex L.* 1. §. *final. ff. de* 28
Carbon. Edict. quando scilicet Mater suppositi partus ar-
guitur, ubi primum quæritur, an propter statum Pue-
ri quæstio differenda sit? Quod negatur, quia principa-
liter hic Mater rea postulatur, & sic recenti tempore, 29
hæc est de præsenti potest cognitio fieri; & porro Juri-
sconsultus subjicit: *Et post eventum cognitionis, & suppo-
situm partum apparuerit, actiones hæreditariæ Puero dene-
gandæ sunt, omniaque perinde habenda, atque si hæres scri-
ptus non fuisset.* Revera enim ex errore scriptus est a Pa-
tre putativo hæres, qui si partum suppositum esse cogno- 30
visset, nunquam eum scripsisset hæredem. Neque obstat
quod sententia principaliter contra Matrem sit lata. Nam
quum ipsa de crimine suppositi partus satis convicta sit, 31
necessario hæc sententia est exclusiva juris ipsius Pueri,
quum nullum jus possit habere, ubi constat per sententiam
eum esse suppositum.

SE-

(a) Nota. Quæ Auctor a *num.* 82. usque ad *num.* 88. adducit, serio legenda sunt; quare, vos rogo, *risum teneatis
Amici*.

SEPULTURA.

SUMMARIUM.

1 Nomen Sepulturæ sumi potest tribus modis, qui assignantur.
2 Sepultura sumpta proprie pro loco, & situ in quo Cadavera sepeliuntur, quid sit?
3 Locus Sepulturæ regulariter olim erat atrium, aut porticus, vel aliud terræ spatium prope Ecclesiam, quod hodie Cæmeterium communiter appellatur.
4 Cæmeterium quid significet, & importet?
5 Quamvis olim in solis Cæmeteriis, & nullus in Ecclesiis sepeliri posset; Tamen hodie & Jure, & consuetudine omnes fideles in Ecclesiis sepeliuntur.
6 Quilibet a Jure non impeditus potest sibi eligere sepulturam in qualibet Ecclesia ad id Jus habente.
7 Et si cadaver illius, qui eligit Sepulturam in aliqua Ecclesia etiam Regulari, per vim Parochi, aut alterius, non ibi, sed alibi sepeliatur, est restituendum simul cum oblationibus Ecclesiæ electæ.
8. Qui sibi Sepulturam non eligit, sepeliri debet in Sepulcro Majorum suorum.
9 Majorum nomine ad hunc effectum qui veniant?
10 Si majores non in uno, & eodem Sepulcro sepulti fuerint, sed in diversis, filius decedens non sibi electa sepultura, ubi sepeliendus sit? usque ad numerum 13.
14 Si adsit sepulcrum gentilitium, seu familiare, & sepulcrum hæreditarium, attendendum est primum, & postea secundum.
15 Etiam infantes sepeliri possunt in sepulcro Majorum.
16 Filii illegitimi, & Spurii ubi sepeliendi sint?
17 Filii adoptivi, & arrogati ubi sepeliendi sint?
18 Infantes expositi ubi sepeliendi sint?
19 Supradicta Regula, quod decedens, non electa sepultura sepeliendus sit in sepulcro Majorum, non procedit e converso ita ut si moriatur Pater, aut Avus sepeliendus sit in Sepulcro Filii, aut Nepotis.
20 Si quis nullam habeat sepulturam Majorum, nec aliquam sibi elegerit, sepeliendus est in propria Parochia, ubi Sacramenta susceperit.
21 Nullam habere sepulturam Majorum censetur etiam ille Filius, cujus Majores singuli sepulti sunt in diversis sepulcris.
22 Peregrini, & Advenæ, ubi sint sepeliendi?
23 Studiosi, famuli, conducititii, milites, Officiales, aliique similes ubi sint sepeliendi?
24 Qui habet domicilium in Civitate, vel Castro, & ad Villam ruralem se transferens, ibique decedens, ubi sit sepeliendus?
25 Qui habet Domum hyemalem in Civitate & æstivam in Rure, ubi sit sepeliendus?
26 Advenæ, seu hospites, aliique decedentes in Regularium Conventibus, ubi sint sepeliendi?
27 Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam Sæculares, qui Regularibus deserviunt, & intra eorum Monasterium, septa, ac Domos resident, & sub eorum obedientia vivunt, licet non ratione voti, sed ratione servitutis, si ibi decedant, sunt ibi irrequisito Parocho tumulandi.
28 Secus autem seculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec continui Commensales.
29 Monialium famuli, & famulæ habitantes in Mansionibus intra atria Monasteriorum ubi debeant sepeliri?
30 Puellæ educandæ, ac mulieres sæculares in Monasteriis Monialium legitima facultate commorantes, & imbi decedentes, ubi sint sepeliendæ?
31 Novitii, & Novitiæ ubi debeant sepeliri?
32 Juvenes sæculares, & puellæ jam in Monasteriis existentes in probatione per aliquos dies pro Habitu Religioso suscipiendo, si ibi decedant, ubi debeant sepeliri.
33 Novitii, & Novitiæ, & dicti Juvenes, seu puellæ, quorum expensis debeant sepeliri.
34 Regulares professi decedentes extra Conventum, si commode ad ipsum deferri possint, debent in eo sepeliri.
35 In tali casu non tenentur Regulares solvere portionem Canonicam parocho loci, in quo decessit Regularis.
36 Et possunt Regulares dictos defunctos suos Religiosos deferre ad suum Monasterium inconsulto parocho.
37 Talis autem delatio inconsulto Parocho est facienda modo privato, sine pompa, sine Cruce, & Processione.
38 Si autem quandoque talis delatio velit fieri solemniter, est facienda cum assistentia, seu de consensu Parochi: Nisi adsit contraria consuetudo.
39 In casu, quod Regulares decedant in locis a suis Monasteriis ita remotis, ut ad ea deferri commode non possint, sepeliri debent in Ecclesia sibi electa.
40 Si tamen in dictis locis remotis decedant Regulares, non electa sibi sepultura, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, ubi moriuntur, idque expensis proprii Monasterii, si bona in communi possideant.
41 Quando ad id dicatur Religiosus mori in loco remoto?
42 Quod dictum est de Professis decendentibus extra Claustra, dicendum est etiam de Novitiis.
43 Regularis Confessarius Monialium pro earum cura spirituali habitans in Domo prope Monasterium ad præscriptum Constitutionis Alexandri VII. si infirmetur ad mortem, recipit Viaticum, & Extremam Unctionem a suis Religiosis, & non a Parocho.
44 Regularis Viator, & hospes in Conventu alterius Religionis, si ibi decedat, non sibi electa sepultura, & valde remotus sit Conventus proprii Ordinis, sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines est Conventus, in quo decessit.
45 Et inibi sepeliendus est expensis proprii peculii, si habeat, vel, eo carente, expensis proprii Monasterii.
46 Quod dictum est de Regularibus, est dicendum etiam de Monialibus.
47 Regularis expulsus, sive ejectus, ubi sit sepeliendus?
48 Talis Regularis cujus expensis sit sepeliendus?
49 Tertiarii, & Tertiariæ ubi, & quomodo debeant sepeliri? ad n. 50.
51 Quid de Sepultura Cordigerorum?
52 Confratres Confraternitatum existentium in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt in sua Parochia, nisi alibi sibi elegerint sepulturam.
53 Et hoc procedit, etiamsi in Ecclesiis Regularium adesset communis sepultura pro dictis confratribus.
54 Confratres, ut possint sibi sepulturam eligere in Oratorio Confraternitatis habente Jus sepulcri, requiritur, quod per sex menses ante obitum fuerint adscripti.
55 Volentes sepeliri in Habitu Religiosorum an debeant sepeliri in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, ad n. 56.
57 Papa decedens Romæ sine electione sepulturæ sepelitur in Basilica Vaticana, in qua non possunt sepeliri, nisi Summi Pontifices, & Personæ Regales.
58 Si autem contingeret Pontificem sine electione sepulturæ decedere extra Urbem, nec posset commode transferri ad ipsam, esset sepeliendus in Ecclesia Cathedrali loci, ubi decedit.
59 Papa potest sibi eligere sepulturam in quacumque sibi benevisa Ecclesia, etiam Regularium.
60 Cardinales decedentes in Urbe, si non habeant sepulcrum Majorum, nec sibi elegerint Sepulturam, sepeliendi sunt in Ecclesia proprii Tituli, & non in Parochia.
61 Et hoc etiamsi Cardinales non residant in Titulo.
62 Et hoc procedit etiam in Cardinalibus Regularibus.
63 Cardinales decedentes extra Urbem sine electione sepulturæ sepeliri debent in Ecclesia majori Loci, ubi decedunt.
64 Hoc tamen intelligendum venit, nisi in vita se subjecerint specialiter alicui Parochiæ.
65 Debetur tamen semper Quarta Canonica Ecclesiæ Parochiali.
66 Episcopi ubi sint sepeliendi?
67 Canonici Cathedralis ubi sint tumulandi?
68 Clerici, & Presbyteri ubi sint sepeliendi? ad numerum 70.
71 Clerici Beneficiati cum onere residendi, tam simplices, quam Curati ubi sepeliri debeant? ad numerum 72.
73 Uxor licet sit sub potestate Viri, potest libere sine ejus licentia eligere sibi sepulturam.
74 Si Uxor decedat, non electa sibi sepultura, ubi sit sepelienda, usque ad num. 80.
81 Si Uxor moriatur prægnans, ubi sit sepeliendus fœtus.
82 An sicuti Uxor sepeliri debet in sepulcro Mariti, ita etiam Maritus decedens, non electa sibi sepultura, debeat sepeliri in sepulcro Uxoris? ad n. 83.
84 Habitans in confinio duarum Parochialium ubi sit sepeliendus.
85 Si quis in Testamento disposuerit, ut sepeliatur in Parochia, in qua fuerit moriens, & casu moriatur in aliena Parochia, non debet sepeliri in aliena Parochia, sed in Parochia proprii sui domicilii.
86 Eligere sepulturam sibi benevisam potest quilibet, sive masculus, sive fœmina, dummodo habeat debitam ætatem, & a Jure non prohibeatur.
87 Et potest quis libere sibi eligere sepulturam etiam extra propriam Patriam in diversa, & remota Provincia, etiam alienam.
88 Si quis autem eligat sepeliri in sepultura aliena, non potest ibi sepeliri, nisi consentientibus Patronis sepulturæ.
89 Qui ad hunc effectum dicantur Patroni?
90 Extinctis Patronis omnibus, tunc Rectores Ecclesiæ, seu Re-

Regulares, possunt non solum alios mortuos ibi sepelire, sed etiam sepulturam alteri concedere.

91 Item possunt rectores Ecclesiæ, seu regulares in patronatis sepulcris aliquem alium tumulare interveniente caussa necessitatis.

92 Si plures sint patroni, debent omnes consentire, nec sufficit consensus majoris partis.

93 Decedens facta electione sepulturæ alterius patroni, si Patronus denegat consensum, dicitur decedere non facta electione.

94 Filius familias, dummodo pubes sit, & sit sui Juris, potest etiam sine consensu Patris sibi libere eligere sepulturam.

95 Sic etiam potest Servus.

96 Item sepulturam sibi eligere possunt Novitii, etiam extra Monasterium, & in alia Ecclesia.

97 Religiosi tamen professi, in Claustris morientes non possunt sibi eligere sepulturam.

98 Et hoc procedit etiam de Prælatis, & superioribus regularibus.

99 Impuberes nequeunt sibi eligere sepulturam.

100 Pro impubere nequeunte sibi eligere sepulturam, potest ipsi illam eligere Pater, ubi ad id adest legitima consuetudo.

101 Secus autem, ubi non adest talis consuetudo.

102 Non desunt tamen magni nominis Doctores defendentes, quod hodie generaliter, & nulla attenta consuetudine, permittitur parentibus eligere sepulturam filio impuberi in quacumque Ecclesia, etiam Regularium.

103 Si adsit sepulcrum majorum in Ecclesia Regularium, tunc præcisa consuetudine debent Impuberes ibi sepeliri.

104 Facultas permissa patri eligendi sepulturam filio impuberi non potest exerceri post mortem ipsius Filii, sed solum pendente ipsius vita.

105 Deficiente Patre potest Mater eligere sepulturam Filio Impuberi, si ad id concurrat legitima consuetudo; Secus non.

106 Talis consuetudo pro eligenda sepultura Filiis Impuberibus debet esse generalis in loco, vel Civitate, alias consuetudo particularis alicujus Ecclesiæ ceteris ejusdem Urbis Ecclesiis præjudicaret.

107 Item talis consuetudo debet esse legitime præscripta, quæ quo ad Patrem sufficit decennalis, & quo ad Matrem requiritur quadragenaria.

108 Et hæc quadragenaria consuetudo introduci potest etiam favore Avorum, Fratrum, Consanguineorum, Affinium, Tutorum, Administratorum, Maritorum, Uxorum, Dominorum, & Amicorum.

109 Impuberes decedentes non sibi electa sepultura, a prædictis ad id facultatem habentibus ratione legitimæ consuetudinis sepeliendi sunt in sepulcro Majorum, si habeant, vel si non habeant, in propria Parochiali.

110 Electio sepulturæ probari debet, & qualis probatio sufficiat.

111 Electio sepulturæ potest variari toties quoties eligenti videbitur usque ad finem vitæ.

112 Et hæc revocatio, seu variatio potest fieri non solum expresse, sed etiam tacite per secundam electionem.

113 Electio sepulturæ semel legitime facta, si non revocetur, perseverat usque ad finem vitæ.

114 In materia electionis sepulturæ [illegible] notanda sunt responsa Sacræ Congregationis Concilii, quæ hic afferuntur.

115 Clericis omnibus, sive sæcularibus, sive Regularibus est graviter prohibitum in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, ne aliquos medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent.

116 Insuper Clerici sæculares, & Regulares quo ad hoc transgressores incurrunt ultra gravissimam culpam, etiam ipso facto Excommunicationem majorem Papæ reservatam.

117 Dictam excommunicationem incurrunt Clerici, & religiosi, etiamsi effectus sepulturæ non sit subsecutus, dummodo subsecutus sit effectus immediatus inductionis.

118 Dictam Excommunicationem, aliasque pœnas non incurrunt Clerici, & Religiosi inducentes aliquem ad eligendam sepulturam in Ecclesia aliena.

119 Supradictam Excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt solum Clerici, & Religiosi inducentes scienter, vel cum ingenti temeritate.

120 Ut Clerici, & Religiosi incurrant prædictam Excommunicationem, aliasque pœnas, requiritur, ut ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesiis induxerint medio voto, aut juramento, vel pacto, seu promissione irrevocabili, non tamen incurrunt, si ad id dederint solum simplex consilium, seu adhortationem.

121 Immo secundum multos prædictæ pœnæ non procedunt, quando quis inducitur ad eligendam sepulturam in Testamento, seu ultima voluntate.

122 An Parochi, ut supra inducentes alienos parochianos ad eligendam sepulturam in sua Parochia, vel ad non mutandam jam electam, seu impedientes proprios ne ipsam eligant in Ecclesiis Regularium, incurrant excommunicationem, aliasque pœnas?

123 Prædictas pœnas incurrunt etiam Moniales, & Fratres Conversi vere Professi, ut supra, inducentes ad dictam sepulturæ electionem.

124 Non incurrunt tamen dictas pœnas sæculares, seu Laici.

125 Assignantur aliæ pœnæ, quas ultra Excommunicationem incurrunt, ut supra, inducentes ad dictam sepulturæ electionem.

126 Talis electio sepulturæ per inductionem facta ipso jure est nulla, & ita eligentes sepeliri debent, ubi nulla facta electione alias de Jure sepeliri debuissent.

127 Sepulturæ infra terram, & deposita, seu cadaverum conditoria in tumbis profundis sunt collocanda, & eorum operimenta debent esse æqualia cum solo.

128 Solis Summis Pontificibus competit prærogativa, ut eorum corpora sepeliantur in conditoriis elevati a terra.

129 Non prohibentur tamen monumenta marmorea muris, seu columnis adhærentia, præsertim amotis Cadaveribus a locis aliis.

130 Sepulturæ debent esse remotæ ab Altaribus, ita ut earum ostium distet ab ipsorum scabellis ligneis cubitis ad minus tribus.

131 Hinc nemo sepeliendus est prope Altaria, seu sub Predellis, & si quæ inibi reperiantur constructæ sepulturæ, interdicuntur Altaria, donec amotis ossibus ibi sepultorum, sepulturæ terra repleatur, & muro obstruatur.

132 Sepulturæ construi possunt in quovis loco Religioso, & etiam minus Religioso.

133 Melius tamen, & utilius est sepulturam eligere, & sibi construere in magis Religioso loco.

134 Hinc docent non pauci insignes Doctores melius, & utilius esse sepulturam sibi construere, & eligere in Ecclesiis Regularium, quam aliorum.

135 Olim de Jure communi sepulturæ construi, & eligi poterant solum in Ecclesiis Parochialibus eorumque Cœmeteriis.

136 Hodie tamen possunt etiam construi, & eligi in Ecclesiis Regularium.

137 Excipiuntur tamen Ecclesiæ Monialium, in quibus non possunt construi, nec eligi sepulturæ a Laicis, seu sæcularibus utriusque sexus, absque speciali licentia Sacræ Congregationis, & copulativa Monialium.

138 Solet tamen concedi licentia a Sacra Congregatione, tam pro construendo sepulcro, quam pro eligenda sepultura in Ecclesiis Monialium personis benemeritis, & cum eleemosyna competenti.

139 Et tunc Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesiæ, & non ultra, exequias complente ex post Confessario Monialium.

140 In casu, quo quis electa sepultura in Ecclesia Monialium, non posset defectu licentiæ in ea sepeliri, ubi sepeliendus?

141 Sepulcra nova construi non possunt in Ecclesiis sæcularibus absque licentia in scriptis obtenta ab Episcopo, & in Ecclesia Regularium saltem a Provinciali.

142 Regulares nequeunt de se sine Beneplacito Apostolico renunciare Jura sepeliendi cadavera eligentium sepulturam in eorum Ecclesiis, si agatur de Ecclesiis jam fundatis, seu erectis.

143 Adducitur, & solvitur instantia, ad n. 144.

145 Si autem agatur de Ecclesiis, & Monasteriis nondum fundatis, sed fundandis, tunc si in limine fundationis fiat ad id pactum cum Parocho, tale pactum erit omnino observandum.

146 An autem pacta, conventiones, & concordiæ factæ ad viam transactionis a superioribus localibus sine licentia Generalium, seu Provincialium cum Parochis quo ad sepulturas, & funeralia pro tollendis dissensionibus inter ipsos, valeant, & debeant de Jure sustineri? remissive.

147 Quamvis proprietas, & Dominium sepulturæ ab aliquo acquiri non possit, Jus tamen, & usus sepulturæ, sive sepeliendi acquisibilis est, ita ut qui acquisivit in eo sepeliri possit, ac ceteros, ne ibi sepeliantur, prohibere, ad n. 148.

149 Ad hoc autem Jus sepulturæ acquirendum quo ad alios privative requiritur licentia ædificandi ab initio sepulturam una cum ipsa ædificatione subsequuta.

150 Nec censetur tale Jus quæsitum ex solo cursu decennali, & Cadaverum illatione.

151 Nec etiam Jus sepulturæ censetur acquisitum privative quoad alios ex Jurepatronatus, quod quis habet in Ecclesia.

152 Censetur autem Jus sepulturæ acquisitum, & pro tali probatur esse commune familiæ ex inspectione Litterarum, & armorum insculptione.

153 Jus sepulturæ familiaris transit ad omnes descendentes de familia, & in tali sepultura soli ipsi sepeliri possunt.

154

154 *Jus sepulturæ hæreditariæ transit ad hæredes, & successores.*
155 *Et tale jus transit etiam ad hæredes extraneos.*
156 *Pro Jure sepulturæ, sive ut aliquis in certo loco Ecclesiæ, aut Cœmeterii sepeliri possit, aliquid tamquam pretium exigere, simoniacum est.*
157 *Usus autem vendendi Capellas pro inibi construenda sepultura non est simoniacus.*
158 *Sic ratione honorabilioris situs, seu dignioris loci potest esse licita pretii receptio pro sepultura.*
159 *An sine beneplacito Apostolico possint concedi, seu vendi, vel alienari sepulturæ, & Capellæ?* ad n. 168.
169 *Habens propriam sepulturam propriis sumptibus constructam non committit simoniam, si eam vendat quo ad materiale fundi, & respectu habito ad solas expensas factas in illa ædificanda.*
164 *Jus sepulturæ quomodo amittatur?*
165 *Sepultura, vel Capella alicui concessa pro se, & suis descendentibus, Conventus, seu Monasterium eis illam auferre nequit.*
166 *Extinctis vero Domino, & illius descendentibus, tunc potest Conventus licere sepulturam alteri concedere.*
167 *Arma, seu insignia in Ecclesia, vel Capella, aut sepultura posita a primo Fundatore nullo modo amoveri possunt. Et si novus hæres sit alienæ familiæ a fundatore, potest quidem etiam sua arma, & Insignia ibi reponere, at semper remanentibus illis primi fundatoris.*
168 *Violatores sepulturæ, seu sepulcri qua pœna puniendi.*
169 *Sepultura Ecclesiastica non est a Parocho retardanda, seu differenda cadaveribus sub prætextu compositionis Quartæ Funeralis.*
170 *Nec etiam propter Jus sepulturæ minime solutum.*
171 *Cadavera pauperum Fidelium gratis sepulturæ tradi debent.*
172 *Ecclesiastica sepultura carere debent omnes non baptizati, uti sunt Judæi, Turcæ, seu Pagani; Item Cathecumeni, quamvis de ipsis aliqui sentiant contrarium.*
173 *Item Ecclesiastica sepultura carere debent, defensores, fautores, &c.*
174 *Item notorie Excommunicati.*
175 *Item interdicti notorii, & denuntiati.*
176 *Item publici, & manifesti usurarii.*
177 *Item manifesti raptores, & Ecclesiarum violatores.*
178 *Item decedentes in Torneamentis.*
179 *Item decedentes in Duello.*
180 *Item qui per annum integrum non confitentur, & tempore Paschali Sacram synaxim sine justa causa non recipiunt.*
181 *Item publice blasphemantes, & impœnitentes morientes.*
182 *Item Decimas Ecclesiis non restituentes.*
183 *Item semetipsos voluntarie ex impatientia, ira, desperatione, & alia simili causa occidentes.*
184 *Quid si quis reperiatur in puteo, vel in flumine submersus, aut laqueo suspensus, veneno, seu ferro interfectus?*
185 *Item sepultura Ecclesiastica privantur suspensi impœnitentes.*
186 *Item omnes qui in notorio, ac certo peccato mortali impœnitentes decedunt, ut qui in actuali furto, rapina, fornicatione, adulterio, & hujusmodi occiduntur.*
187 *Item Regulares utriusque sexus proprietarii, si moniti a superiore absque emendatione, & pœnitentia decesserint.*
188 *Affertur ad id notabilis advertentia.*
189 *Omnes quamvis exempti, & privilegiati, qui scienter sepeliunt aliquem tempore interdicti, vel aliquem nominatim excommunicatum, vel personaliter publice Interdictum, vel manifestum usurarium, vel Hæreticum, aut ejus defensorum, fautorem, vel receptorem, & peccant mortaliter, & eo ipso Excommunicationem incurrunt.*
190 *Sepelientes autem alios sepultura indignos peccant quidem mortaliter, at Excommunicationem non incurrunt.*
191 *A tali pœna etiam ex prædictis aliquem sepelientes excusantur, qui ex ignorantia, vel gravi metu coacti id faciunt.*
192 *Item a tali pœna excusantur, qui tempore interdicti sepeliunt in casibus a Jure, vel ab Apostolicis privilegiis concessis.*
193 *Nomine sepelientium ad incurrendam dictam Excommunicationem qui veniant?*
194 *Cadavera Excommunicatorum denunciatorum sepulta in loco sacro debent iterum exhumari, si ossa discerni possint; Et Ecclesia propter talem sepulturam polluta reconciliari.*
195 *Idem procedit de Infidelibus, & Paganis.*
196 *Donec autem prædicta Excommunicatorum, & Infidelium, seu paganorum cadavera exhumentur, & Ecclesia reconcilietur, nemo ibidem sepeliri potest.*
197 *An autem etiam per sepulturam aliorum indignorum ipsa polluatur Ecclesia, & sic debeat reconciliari?* remissive. 30
198 *Alia usque ad n. 206. non indigent summario.*
207 *Constructio, manutentio, ampliatio, restauratio, & expurgatorium communis sepulcri, seu Cœmeterii, quorum expensis fieri debeant?*
208 *Occisus, seu casu moriens in confinio duorum Parochiarum, sepeliendus est in Parochia, sub cujus finibus reperitur ejus caput.*
209 *Habitans in confinio duarum Parochiarum, cujus domus duas habet portas, ubi sit sepeliendus?*
210 *Habens sepulcrum majorum, si decedat non sibi electa sepultura, est in ipso sepeliendus: Nec potest alibi sepeliri, neque de consensu parentum, & hæredum.*
211 *Moriens in carcere ubi sit sepeliendus? & ubi Relegati.*
212 *Servus Dei cum fama Sanctitatis decessus, potest sepeliri separatim, etiam cum aliquo signo ad dignoscendum ubi sit sepultus.*
213 *Capuccini debent tradere, sicut alii, quartam funeralem Parochis.*
214 *Adduntur attendenda quædam specialia notabilia,* ad n. 216.
217 *Additur adhuc attendenda ad rem resolutio particularis Congregationis.*
218 *Subnectuntur supplementa Auctoris,* ad n. 270.

NOmen Sepulturæ tribus modis sumi potest. Primo pro 1
Jure sepeliendi Corpora, seu Cadavera mortuorum; *arg. Clement. cap. Dudum 2. de Sepulturis*, cum similibus. Secundo pro actu, ritu, seu Officio, quo in associandis ad sepulturam & sepeliendis Cadaveribus mortuorum impenditur; *cap. Dictum 105. caus. 1. q. 1. cap. Præcipiendum 15. caus. 13. q. 2.* cum similibus. Tertio pro ipso loco, & situ, in quo Cadavera mortuorum sepeliuntur; *cap. Aurum 69. caus. 12. q. 2. cap. Fraternitatem 3. de sepulturis*, & de Sepultura hoc tertio modo sumpta erit sermo.

Sepultura igitur hoc tertio modo accepta est locus au- 2
ctoritate Episcopi benedictus, in quo cadavera Catholicorum pie decedentium sepeliuntur; *Sic in re Communis*.

Locus Sepulturæ regulariter olim erat atrium, aut por- 3
ticus, vel aliud terræ spatium prope Ecclesiam, quod hodie Cœmeterium communiter appellatur, text. expresso *in cit. cap. Præcipiendum 15. caus. 13. q. 2.* ibi: „ Præcipiendum est etiam secundum Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, porticu, vel in Exedris Ecclesiæ.

Cœmeterium autem Græce significat idem ac latine 4
Dormitorium, eo quia ibi requiescunt corpora Catholicorum, qui ratione Fidei infallibilis finaliter resurgendi, non tam mortui ibi jacere, quam dormire dicuntur; *Jo. c. 11. n. 11.* ibi; *Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum*, Et Epist. 1. *Ad Thessalonicens. cap. 4. n. 12.* ibi: *Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus*, quem textum sic exponit S. Hieronymus dicens: *Eos dormientes appellari, quia certum est eos resurrecturos*.

Quamvis tamen olim in solis Cœmeteriis, & nullus in 5
Ecclesia sepeliri posset, ut patet *ex cit. cap. Præcipiendum 15. caus. 13. q. 2. & cap. Nullus 18. ead. caus. 13. & q. 2.* ibi: *Nullus mortuus intra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut digni Presbyteri, aut fideles Laici*, idest Laici fama Sanctitatis, & miraculis clari, ut explicat Glossa *ibid. verb. Fideles*; Tamen hodie, & Jure, & consuetudine introductum est, ut omnes Catholici, sive Clerici, sive Laici in Ecclesiis sepeliantur; *cap. Fraternitatem 3. cap. Ex par. 5. & cap. Cum liberum 6. de sepulturis*, juncto *c. Cum gratia 17. caus. 13. q. 2.* ubi additur ratio, ibi: „ Prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur, quia eorum proximi quoties ad eadem Sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulturam aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt.

Quilibet a jure non impeditus potest sibi eligere sepul- 6
turam in qualibet Ecclesia ad id jus habentes; *Communis*, per claros textus *in c. Nos instituta 1. c. Fraternitatem 3. c. Cum liberum 6. c. Cum super 8. c. In nostra 10. de sepulturis, cap. Animarum 1. & c. Cum quis 2. de sepulturis in 6.*

Et si cadaver illius, qui elegit sepulturam in aliqua Ec- 7
clesia, etiam Regulari, & per vim Parochi, aut alterius, non ibi, sed alibi sepeliatur, est restituendum simul cum oblationibus Ecclesiæ electæ; texto expresso *in c. Ex parte 5. cap. Cum liberum 6. de sepulturis, cap. Animarum 1. eod. 6.* Et sic pluries decrevit *Sacra Congregatio* in facti contingentia, ut videri potest *verb. Cadavera numer. 11.* ubi referuntur Decreta una cum confirmatione facta ab Alexandro VII. Constitutio incipiente: *Alias pro parte*.

Qui sibi sepulturam non elegit, sepeliri debet in sepul- 8
cro Majorum suorum, textu expresso *in c. Nos instituta 1. de sepulturis*, ibi: *Statuimus unumquemque in Majorum*

suorum sepulcris jacere, ut Patriarcharum exitus docet, c. Cum quis 2. cap. Is qui 3. eod. in 6. ibi: „ Is qui…, „ in ea, in qua Majorum ipsius ab antiquo Sepultura ex„ titit, sepeliri debebit, dummodo absque periculo ab „ ipsam valeat deportari.

9 Majorum nomine ad hunc effectum veniunt Pater, Avus, Proavus, & alii ascendentes in linea recta; *l. Jurisconsultus 10. ff. De gradibus, l. Appellatione 51. ff. de verb. signif.* Panimol. *decis. 5. adnot. 2. n. 15.* Barbos. *de Offic. & potest. Parochi c. 26. n. 32.* Reiffenstuel *lib. 3. Decr. tit. 28. n. 10.* & alii passim.

10 Si Majores non in uno, & eodem sepulcro sepulti fuerint, sed in diversis, v. g. Avus, Proavus, Abavus, aliique omnes Majores in uno, Pater vero in alio, tunc secundum Glossam *in c. Is qui 3. verb. Antiquo, de sepulturis in 6.* Engel *lib. 3. Decret. tit. 28. n. 6.* Reiffenst. *ibid. n. 11.* Silvester *verb. sepultura q. 8.* & alios, filius decedens non electa sepultura, sepeliri debet in sepulcro majorum, & non Patris, nisi Pater pro se, & posteris aliam sepulturam expresse elegisset. Et id tenent, & probant ex quo semper in Jure fiat locutio in plurali, ut patet *in c. Nos instituta 1. ne sepulturis*, ibi: *In Majorum suorum sepulturis, c. Fraternitatem 3. eod.* ibi: *Patrum, aliorumque Parentum sepulcris*, quo nomine etiam Majores veniunt, *cit. l. Jurisconf. 10. d. 8. ff. de Gradibus affinit.* ibi: „ Parentes „ usque ad Tritavum nominantur, & c. Cum quis 2. de „ sepulturis in 6., ibi: Cujus Majores sunt soliti ab an„ tiquo in aliqua Ecclesia sepeliri, cap. Is qui 3. eod. in „ 6. ibi: In qua majorum ipsius ab antiquo Sepultura extitit, sepeliri debebit." Hæc autem Jura magis verificantur, si in dicto casu Filius non in sepulcro solius Patris, sed in sepulcro Majorum antecedentium sepeliatur, ut ex verbis patet, adeoque &c.

11 Multi autem alii tenent contrarium, nempe quod Filius decedens, non electa sepultura, debeat in tali casu sepeliri, non in sepulcro omnium Majorum, sed in sepulcro Patris; Dummodo Pater ex propria electione, & non casu, vel ex aliquo accidenti sepultus fuerit in sepultura diversa ab antiqua Majorum. Sic late Oldrad. *consil. 25. n. 2. vers. Contrarium usque ad fin.* Abbas *in cit. cap. Nos instituta 1. n. 5. de sepulturis*, Sperell. *tom. 1. decis. 88. n. 9.* cum aliis ibi relatis, Barbosa *de Offic. & potest. Parochi cap. 27. n. 32. & lib. 2. Jur. Eccles. univers. cap. 10. n. 32.* Medic. *de sepult. q. 7. n. 22. 1. p.* Panimol. *decis. 5. adnot. 3. n. 19.* ubi dicit, quod hæc est receptior sententia; Ventriglia *p. 1. Annot. 51. §. unic. n. 24.* Matthæucc. *Offic. Cur. quoad sepulturas c. 48. n. 23.* Zechius *de Republ. Eccles. lib. 1. cap. 28. de Parochis n. 27. vers. Falli*, Cardin. Petra *tom. 2. Commentar. in Constit. 2. Honorii III. n. 25.* Pithing *lib. 3. Decretal. tit. 28. n. 4.* & alii, quorum tamen varii, ut Card. Petra, Barbosa, Matthæucc. & alii, ut eos legenti patet, id solum affirmant, quando Proavus, Abavus, & alii Ascendentes Majores sepulti sunt in uno sepulcro, Avus vero, & Pater sepulti sunt in alio, & non quando omnes Majores sepulti sunt in uno, & solus Pater in alio. Sicque non videntur dissentire a Doctoribus primæ sententiæ relatis *supra n. 10.*

12 Et revera si Abavus, & Proavus sepulti sint in uno sepulcro, Avus vero, & pater in alio, Filius decedens, non electa sepultura sepeliendus est cum Patre, & Avo. Pithing *loc. cit. n. 4.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 11.* Engel *loc. cit. n. 6.* Petra *loc. cit. n. 25.* Matthæucc. *loc. cit. n. 23.* Oldrad. *cit. consil. 25.* Barbosa *de Offic. & potestate Parochi cap. 26. & in cap. Nos instituta 1. n. 2. de sepulturis*, Silvester *loc. cit. q. 8.* & alii; Et ratio est, quia sepultura inter mortuos comparatur domicilio inter vivos; Atqui Filius sequitur originem, & domicilium proximiorum Parentum, seu Majorum, Patris scilicet, & Avi, & non remotiorum Ascendentium, *leg. Assumptio 6. §. Filius ff. ad municip. cap. Fraternitatem 3. de sepulturis*, ergo &c. Tum quia, in dicto casu æque satisfit Juris Textibus, ac si in sepulcro remotiorum sepeliretur. Si autem Pater pro se, & posteris aliam sepulturam elegisset expresse, tunc utique

13 Filius, ut dictum fuit *supra n. 10.* deberet sepeliri in sepultura Patris; *arg. Unusquisque 3. §. Item in novo caus. 13. qu. 2.* quia si posteri aliam sepulturam non eligant, in similem Patris electionem consentire, sicque sibi ipsi sepulturam tacite elegisse censentur. Reiffenstuel *loc. cit. num. 11.* & a fortiori omnes citati Doctores *supra numer. 11.*

14 Si admisse sepulcrum Gentilitium, seu familiare, & sepulcrum hæreditarium, attendendum est primum, & post ea secundum, cum etiam hoc dicatur aliquo modo sepulcrum Majorum. Sic cum aliis Card. Petra *cit. tom. 2. Commentar. in Constit. 2. Honorii III. sect. unic. num. 35.* Matthæucc. *loc. cit. num. 23. vers. Sicut*, Paderin. *de statu damn. tom. 2. quæst. 187. artic. 4. inspect. 4. cap. 2.* & alii.

15 Etiam infantes, quamvis juxta Rituale Romanum *tit. de Exequiis puer.* debeant sepeliri in sepulcro separato, adhuc tamen sepeliri possunt in sepulcro Majorum. Sic expresse decrevit *Sacra Congr. Episc. & Regul. in Asculana 21. Octobris 1616.* apud Barbosa *de Offic. & potestat. Parochi cap. 26. num. 28.* Card. Petram *loc. cit. num. 26.* Panimol. *c. cit. num. 18.* Sperelli *cit. decis. 88. in fine*, & novissime *sacr. Congr. Concilii in Novarien. Funerum 15. Martii 1704. in respons. ad primum.* Vide verb. *Quarta Funeralis n. 32.* ubi una cum aliis datur ad litteram Decretum.

Filii illegitimi, & naturales sepeliendi sunt in sepulcro 16
Patris, nisi is in Dignitate sit constitutus. Non item Filii Spurii, quia isti sepeliendi sunt in sepulcro Matris, nisi sit fœmina illustris. Silvester verb. *Sepultura q. 8. d. 4.* Pirhing *loc. cit. sub n. 4.* & alii.

Filii adoptivi, & arrogati, si moriantur vivente Pa- 17
tre, in cujus potestate erant, debent sepeliri in sepulcro ejusdem. Secus autem, si eo jam mortuo, decedant, quia tunc debent sepeliri in sepulcro Patris naturalis, cum jam expiraverit in tali casu adoptio. Silvester *loc. cit. dist.* Pirhing *loc. cit. sub n. 4.* & alii.

Infantes expositi non in sepultura Patris, seu Majorum, 18
sed in sepultura Hospitalium, in quibus exponuntur, sunt sepeliendi, *argument. cap. Si a Patre unic. de infantibus, & lang. l. fin. Cod. de infantibus exposit.* Sebastianus Medices *p. 1. de sepult. q. 7. num. 25.* Ventrigl. *loc. cit. n. 25.* & alii. Si autem tales infantes non essent expositi in Hospitalibus, nec Hospitalium expensis alerentur, essent sepeliendi in Parochia, in qua contingeret eos decedere, quia decedentes, non electa sepultura, sepeliendi sunt in sua respectiva Ecclesia Parochiali; *c. Ex part. 5. Cum sit liberum, cap. In nostra 10. de sepulturis*, cum similibus.

Supradicta Regula, quod decedens sine electione sepul- 19
turæ sepeliendus sit in sepulcro Majorum, non procedit e converso, taliter quod, si moriatur Pater, vel Avus, sepeliendus sit in sepulcro Filii, vel nepotis; Et ratio est, quia ascendentes non sequuntur sepulcrum descendentium, nec transversales sepulcrum transversalium, nisi sint hæredes, & sepultura sit hæreditaria, nec sit ibi facta electio; Lavorius *variar. lucubrat. tit. 2. cap. 11. num. 121.* Sebastianus Medices *loc. cit. n. 24.* Ventriglia *loc. cit. num. 24.* & alii.

Si quis nullam habeat sepulturam Majorum, nec aliquam 20
sibi elegerit, sepeliendus est in propria Parochia, ubi Sacramenta suscepit. *Communis*, per text. *in cap. Ex parte 5. & cap. In nostro 10. de sepultur. cap. Animarum 1. &*
cap. Is qui 3. eod. in 6. Et nullam habere sepulturam Ma- 21
jorum censetur etiam Filius ille, cujus Majores singuli sepulti sunt in diversis sepulcris, nempe Proavus in uno, Avus in alio, Pater in altero, cum ad hunc effectum requiratur concursus plurimorum, qui ab antiquo in eodem sepulti fuerint, quia ab uno solo denominari non potest sepulcrum Majorum; Unde cedante hoc casu Majorum sepulcro talis filius sepeliendus erit in sua Parochia. Sic Ancharranus *in cap. Is qui sub num. 4. de sepult. in 6.* Silvest. *verb. sepultura sub num. 8.* Barbosa *in cap. Nos instituta 1. num. 2. de sepult.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 11. in fin.* Engel *loc. cit. n. 6.* & alii; Contrarium tamen, nempe quod hoc casu sit attendendum sepulcrum Patris, tenet Abbas *in c. 1. num. 5. Extrav. de sepulturis*, & ita de consuetudine servari testatur Lavorius *variar. lucubration. tit. 2. cap. 11. num. 113.* Sperell. *tom. 1. decis. 88. num. 10.* At isti intelligendi sunt in casu, quo Pater pro se, & posteris sepulturam elegisset, juxta dicta *supra n. 13.* Alias non esset, qui non haberet sepulcro sepultum loquendo de Patribus jam suis filiis præmortuis.

Peregrini pertranseuntes, & Viatores, nisi sepulturam 22
elegerint, sepeliendi sunt in Cathedrali; Advenæ autem, seu exteri, & peregrini habentes per aliquod tempus habitationem in aliqua Parochia, sepeliendi sunt in ipsa. *S. Cong. Conc. Episcop. & Regular. in Fulginaten. 5. Julii 1592.* scribens Episcopo: „ Etiam circumscripta consue„ tudine Advenas, & pertranseuntes in Cathedralibus, „ & reliquos in Parochia, intra cujus fines obierint, si „ per aliquod tempus habitaverunt, esse sepeliendos." Sperell. *decis. 87. n. 14.* Lavorius *loc. cit. n. 144.* Card. Petra *tom. 2. Commen. in Constit. 9. Innocent. III. sect. unic. num. 50.* Matthæucc. *loc. cit. n. 12.* & alii referentes dictam Sacræ Congregat. resolutionem; Si autem adesset alibi legitima aliqua consuetudo, tam favore Cathedralis, quam Parochi, esset servanda, ut concordant Doctores apud Sperell. *loc. cit. num. 14.* Panimol. *loc. cit. 43.* Cardin. Petra *loc. citat. num. 50. argument. cap. Cum dilectus 8. & c. Cum tanto 11. de consuetudine, leg. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus.*

Studiosi, famuli conductitii, milites, Officiales, aliique 23
similes conducentes domos ad aliquod tempus, seu alicubi habitantes, si sepulturam non sibi elegerint, debent sepeliri in Parochia, ubi hic habitabant, & decesserunt. *Communis*, & servat recepta consuetudo, quæ non solum est in dubiis optima Legum interpres; *cit. l. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus, cap. Cum dilectus 7. de consuetud.* Sed etiam claræ Legi derogat, *cap. Cum tanto 11. de consuetudine*. Miles tamen præsidiarius sepeliri debet in Parochia Arcis ubi actualiter moratur; non autem in alia Parochia ubi retinet domum apertam cum uxore, & filiis; *Sacra Congregat. Concil. in Romana 17. August. 1697.* apud Ursayam *in Miscellanea sacro & profana litt. M.*

Qui

24 Qui habet domicilium in Civitate, vel Castro, & ad Villam ruralem se transfert recreationis gratia, vel ut ruralia exerceat, & inibi, non electa sepultura, nec habens sepulcrum Majorum decedat, debet sepeliri in propria Civitatis, vel Castri, si absque periculo ad ipsam possit deferri, textu expresso *in cap. Is*, *qui 3. de Sepulturis in 6.* ibi: *Is qui habet domicilium in Civitate, vel Castro, quando ad Villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa sepultura decedat ibidem, non in Ecclesia dictæ Villæ, sed in sua Parochiali, vel in ea potius, in qua majorum ipsius ab antiquo Sepultura extitit, sepeliri debet, dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari.* Qui autem habet

25 Domum hyemalem, v. g. in Civitate, & æstivam in rure, & sic æquali tempore, modo in una, modo in altera habitat, seu moratur, sepeliendus est in Parochia, in qua decedit. Et ratio est, quia parificatur cum eo, qui in duobus locis æque principale domicilium habet, & sic efficitur utriusque Parochiæ Parochianus, adeoque sepeliendus est in Parochia, in qua decedit, cum ipsa sit pro tunc vera ipsius Parochia, *argum. c. Ex parte 5. c. In nostra 10. de Sepulturis*, *c. Animarum 1. eod. in 6.*

26 Advenæ, seu hospites, aliique decedentes in Regularium Conventibus, nisi eligant ibidem Sepulturam, sepeliendi sunt de jure communi in Parochiali, *cap. In nostra 10. de Sepulturis*, ubi expresse cavetur non posse Regulares sepelire nisi eos, qui vere in suis Ecclesiis Sepulturam elegerint. Et ita censuit *Sacra Congregatio Concilii in Ripana 3. Febr.* 1652, nempe non licere Regularibus commoranti per aliquot dies in eorum Conventu, sibique defuncto omnia Sacramenta ministrare, & eorum Ecclesiis dare Sepulturam sine licentia Parochi, cui Quarta Funeralis debetur. Sic referunt Pignatell. *tom. 1. Consult.* 306. *num.* 1. Card. Petra *tom. 1. Comment. in Constitut. 9. Innocentii III. numer.* 49. & alii. Item *eadem Sacra Congregatio Concilii in Ravennaten. 20. Januarii 1674.* censuit: *Spectare ad Parochos sepelire, & ad proprias Parochias deferre Cadavera eorum, qui in Monasterio recepti, sepultura non electa, decesserant.* Item *eadem Sacra Congregatio Concilii in Gerunden. 3. Februar. 1694.* Expugnatio enim a Gallis prælidio de Roles in eodem vulneratus est Didacus Fonseca, qui hospitii causa se recipiens ad Conventum S. P. Dominici Gerundæ, ubi Parocho irrequisito dubio: *An dicto militi Fonsecæ potuerint Religiosi, irrequisito Parocho, Sacramenta ministrare, & Corpus deponere*, Sacra Congregatio respondit: *Detur Decretum in similius 19. Septembr. 1637.* tenoris sequentis: *Quidam miles occasione infirmitatis divertit in Monasterium Regularium, ibique ab ejusdem Sacramentum Eucharistiæ pro Viatico, & extremam Unctionem recepit, & exinde obiit, Parocho intra cujus fines Monasterium existit, reluctante:* Quæritur: *An Administratio hujusmodi Regularibus esset permissa;* Sacr. Congr. Concilii respondit: *Non esse permissam:* Card. Petra *tom. 2. Comment. ad Constit. 9. Innocent. III. sect. n.* 40. Pignatell. *tom. 1. consult.* 306. Passerin. *de statib. hominum tom. 2. c. 187. art. 5. n. 219. & seq.* Burdon. *Oper. moral. tom. 3. resolut. 51. n.* 216. Matthæucius *Offic. Curiæ quoad Sepulturam c. 68. n.* 14. Antonell. *de Regimine Eccles. lib. 2. c. 12. num. 11. vers. Infertur tertio*, ubi sic expresse dicit, „ Infertur tertio, eos qui „ hospitii causa recipiuntur in Conventu Regularium, „ ibique infirmantur, & moriuntur, in Parochiali Ecclesia „ sepeliendos esse " & sic alii.

27 Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam sæculares, qui Regularibus deserviunt, & intra eorum Monasteriorum septa, ac domos resident, & sub eorum obedientia vivunt, licet non ratione voti, sed ratione servitutis, si inibi decedant, sunt ibi requisito Parocho tumulandi; isti namque eximuntur a subjectione Ordinariorum, & Parochorum, & gaudent Privilegiis Religiosorum, quibus inserviunt, quamvis salario sine stipendiati. Vide verb. *Approbatio pro Confessionibus expediendis artic. 1. a num.* 64. ubi fuit jure, & ratione conclusum, posse Regulares supradictorum omnium Confessiones excipere cum sola approbatione sui Prælati Regularis sine approbatione Episcopi; Unde cum sepultura potissimum dependeat ab administratione Sacramentorum, ut ponderavit Rota recent. *part. 11. dec.* 348. *n.* & notant Doctores communiter, si supradicti omnes recipiunt Sacramenta independenter ab Ordinario, & Parocho, ab ipsis Regularibus sepeliendi etiam sunt independenter ab Ordinario, & Parocho in Regularium Ecclesia. Et sic in terminis firmat Card. Petra *l. c. n.* 41. Card. de Luca *de Regularibus disc. 1. n.* 50. Passerin. *cit. tom. 2. de statu homin. q. 187. art. 4. a num.* 228. Matthæucc. *l. c. n.* 15. Reiffenst. *l. c. n.* 21. Pirhing *l. c. n.* 9. & alii communiter.

28 Secus autem sæculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus cæteris extra Monasteria habitant, & vivunt; Isti enim, si non habeant sepulcrum Majorum, vel sepulturam non elegerint, sepeliendi sunt in propria Parochia, juxta resoluta sub dict. verb. *Approbatio n. 65. & 69.*

29 Monialium famuli, & famulæ habitantes in mansionibus intra atria Monasteriorum, ubi debeant sepeliri? Vide v. *Moniales art. 6. n.* 4.

Puellæ educandæ, & mulieres sæculares in Monasteriis 30
Monialium legitima facultate commorantes, & inibi decedentes ubi sint sepeliendæ? Vide verb. *Moniales art. 1. num. 61. ad* 63.

Novitii, & Novitiæ sepulturam sibi non eligentes, de- 31
bent sepeliri in Monasterio, ubi decedunt, & absque ulla obligatione solvendi portionem Canonicam Parocho loci. Engel *lib. 3. Decret. tit. 28. num.* 12. Reiffenst. *ib. n.* 20. Card. Petra *l. c. n.* 38. & alii communiter; & ratio est, quia in favorabilibus Novitii, & Novitiæ veniunt nomine Religiosorum, & Religiosarum, *arg. cap. Religioso 6. Quamvis 21. de sent. Excommunicat. in 6.* Accedunt specialia circa hoc privilegia Religiosis concessa, de quibus testatur Donatus *tom. 3. tract. 10. q. 4. n.* 2. & etiam universalis consuetudo Religionum, quæ derogaret Legi contrariæ, si quæ adesset *cap. cum tanto 11. de consuetudine*. Insuper debent Novitii, & Novitiæ sepeliri in Monasterio, ubi decedunt, etiamsi habuissent animum determinatum exeundi a Religione. Card. Petra *loc. cit. num.* 38. cum Palao, & aliis ibi citatis, Silvester verb. *Sepultura q.* 8. Engel *loc. cit. num.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 20. & alii, & ratio est, quia non voluntas, & affectus, sed factum mutat statum, & domicilium, *leg. Domicilium 20. ff. Ad municipalem.*

Immo in Monasterio, ubi decedunt, sepeliri debent etiam 32
juvenes sæculares, & puellæ nondum habitu Regulari induti, seu indutæ, sed de brevi inducendi, seu inducendæ, & jam in Novitiatum admissi, seu admissæ, ut sic sub Obedientia Regulari per aliquos dies dies incipiant experiri Religionis austeritates; Vide verb. *Novitius*, *Novitia n. 16. & 17.*

Novitii, & Novitiæ, & a fortiori dicti juvenes, & 33
puellæ adhuc sæculares, si habeant patrimonium, debent sepeliri propriis expensis, nisi adesset consuetudo, ut expensis semper Monasterii sepelirentur; Si autem patrimonio careant, debent sepeliri expensis Monasterii; Cardin. Petra *l. c. n.* 38. cum aliis ibi adductis, & plures alii apud Donat. *l. c. q. 5. n. 1. & 3.*

Regulares Professi decedentes extra Conventum, si com- 34
mode ad ipsum deferri possint, debent inibi sepeliri; Communis; textu expresso *in cap. Religiosi 5. de sepulturis in 6.* ibi: „ Religiosi, nisi a propriis Monasteriis adeo forsi„ tan sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commo„ de portari non possint, nequeunt (cum velle, vel nol„ le non habeant) sibi eligere sepulturam, sed sunt apud „ sua Monasteria tumulandi.

In tali casu non tenentur Regulares solvere portionem 35
Canonicam Parocho loci, in quo Regularis decessit, qui novis Religioso ministravit Viaticum, & Extremam Unctionem ministraverit: *S. C. Episc. & Regul. in Pistoliana 22. Maji* 1615. apud Barbosa *de Offic. & potest. Parochi c. 26. num.* 68. Possuntque Regulares dictos defunctos suos Religiosos 36
deferre ad suum Monasterium, inconsulto Parocho; *S. C. Concil. in Bononien. 2. Julii 1620. in respons. ad 10.* quod erat his verbis conceptum: „ Decimo, morendo Frati, „ come avviene alle volte, e in particolare de' Canoni„ ci Lateranensi fuori del Monastero in casa de' loro Pa„ renti, ed avendo i Curati amministrato loro i Santissi„ mi Sacramenti, se possono i loro Superiori farli portare „ di notte alla loro Chiesa senza dirne cosa alcuna al Cu„ rato, e senza darli le ragioni Parochiali? Ad decimum „ Sacr. Congr. Conc. " respondit: *Regulares extra claustra decedentes posse ad eorum Ecclesias deferri, etiam Parochis inconsultis;* Sic referunt *Passerin. tom. 2. q. 187. ar. 4. n.* Card. Petra *l. c. n.* 7. Donat. *l. c. q. num.* 1. & alii passim.

Talis autem delatio, inconsulto Parocho, est facienda 37
modo privato sine pompa, sine Cruce, & Processione, ut firmant Card. Petra *loc. cit. num.* 9. Pignatell. *tom. 4. consult.* 199. *num.* 9. Matthæucc. *l. c. n.* 16. referens sic in casu fuisse observatum Romæ. Si autem quandoque ex 38
quibusdam circumstantiis congrua videretur solemnis delatio defuncti Regularis cum Cruce, & processione ad Monasterium sue Religionis, deberet fieri cum assistentia, vel saltem de consensu Parochi; cum ratio, & consuetudo non patiatur, ut Regulares sine Parocho, aut ejus Delegato, qui posset in casu esse etiam aliquis Regularis, causa exequiarum, procedant extra Monasterium processionaliter; Card. Petra *l. c. n.* 11. Pignatell. *l. c. nu.* 6. Matthæucc. *l. c. n.* 16. & alii. Ast tamen in hoc dicerem servandam esse Locorum consuetudinem, cum ipsa non solum sit in dubiis optima Legum interpres; *l. Si de interpretat. 37. ff. De Legibus*, *c. Cum dilectus 8. de consuetudine*, sed etiam clare Legi deroget; *c. Cum tanto 11. de consuetud.*

In casu autem, quod Regulares decedant in locis a suis 39
Monasteriis ita remotis, ut ad ea deferri commode non possint, sepeliri debent in Ecclesia ab ipsis electa, cum ad id in simili casu facultatem habeant a Jure sibi concessam per dictam limitationem *in cit. cap. Religiosi 5. de sepult. in 6.* ibi: „ Nequeunt . . . . sibi eligere sepultu„ ram . . . Nisi a propriis Monasteriis adeo sint remoti,

ut

40 „ ut ad ea commode portari non possint; „ Sic Glossa ibid. verb. *Nota*, Donat. *l. c. q.* 2. *n.* 3. Engel. *loc. cit. numer.* 11. Reiffenstuel *l. c. n.* 18. & alii passim. Si tamen in dictis locis remotis decedant Regulares, non electa sibi sepultura, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, in qua moriuntur, idque expensis proprii Monasterii, si bona in communi possideat; Donat. *l. c. q.* 2. *n.* 4. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *l. c. n.* 18. Glossa *in cit. cap. Religiosi verb. Nota*, ubi citat communem Doctorum his verbis: „ Sed quid si moriatur, non electa sepultura? „ Communis opinio Doctorum est, quod sepeliendus „ est in Ecclesia Parochiali, in cujus Parochia mortuus „ est.

41 Tunc autem dicitur Religiosum mori in loco remoto, ut detur ei locus electioni sepulturæ, quando ejus cadaver distat a suo Monasterio per iter unius diei, idest ad quod per unicum diem Cadaver transferri nequit, ne forte putrefiat, & inficiat aerem, Donat. *loc. cit. quæst.* 2. *num.* 5. Bord. *tom.* 2. *resol.* 51. *num.* 161. Pelliz. *in Man. Regul. tom.* 2. *tr.* 8. *cap.* 5. *num.* 29. & alii. Vel relinquitur arbitrio prudentis judicandum, ut notant Cardin. Petra *loc. cit. n.* 21. Matthæucc. *loc. cit. n.* 6. *in fin.* & alii.

42 Quod dictum est de Professis decedentibus extra Claustra, dicendum, quando ad exequendam Superiorum voluntatem exierunt, seu quando de consilio Medici, & licentia sui Superioris se transtulerunt ad Domum suorum Parentum pro recuperanda inibi sanitate; Tunc enim sepeliendi sunt in Monasterio sine obligatione solvendi Canonicam portionem Parocho, quia gaudent Juribus, & privilegiis Ordinis, & in favorabilibus veniunt nomine Professorum: *arg. cap. Religioso* 5. *Quamvis* 21. *de sent. Excomm. in* 6. Donat. *loc. cit. q.* 8. *num.* 5. Pelliz. *tom.* 2. *Man. tract.* 8. *cap.* 5. *sect.* 4. *q.* 10. *num.* 137. Mancin. *in brevi tract. de infirmitat. in ordine ad sepulturam dub.* 9. Dicastill. *de Justit. lib.* 2. *tract.* 19. *d.* 3. *nu.* 207. La Croix *lib.* 7. *n.* 248. cum Sanch. *ibi cit.* & pluribus declarat Pignat. *t.* 7. *consult.* 70.

43 Regularis Confessarius Monialium pro earum cura spirituali habitans in Domo prope Monasterium ad præscriptum Alexandri VII. Constitut. incip. *Felici* §. 11. si infirmetur ad mortem, recipit Viaticum, & extremam Unctionem a suis Religiosis, & non a Parocho: Quamvis enim Regulares, qui infirmantur ad mortem in Domibus Sæcularium, talia Sacramenta recipere debeant a Parocho, ut declaravit *Sacra Congregatio sub anno* 1620. apud Donat. *tom.* 3. *tract.* 10. *quæst.* 9. *num.* 6. Itemque *eadem Sacra Congregat. Concil. in Collen.* 11. *Aprilis* 1609., & *Messanen.* 20. *septemb.* 1698. Tamen hæc declaratio non videtur comprehendere dictum Confessarium, quia ipse non infirmatur proprie in domo sæculari, sed potius in Domo quasi Religiosa, & exempta ad hunc effectum, & quidem a Summo Pontifice præscripta quasi Domo Parochiali, seu Conventuali ipsius Regularis Confessarii inibi habitantis tamquam Parochi ad Curam spiritualem Monialium. Unde non est censendum, quod Pontifex statuendo talem mansionem pro dicto Confessario Regulari, voluerit ipsum reddere inferioris conditionis, quam sint alii Religiosi commorantes in suo Conventu, adeoque exempti a Jurisdictione Parochiali, cum ipse ibi manendo censeatur quoad hunc effectum manere in Conventu, & de facto ibi maneat sub Obedientia sui Superioris in sibi tamquam Conventuali mansione designata a Pontifice, alias non reperiretur, qui vellet hoc onus subire, sicque Moniales remanerent destitutæ tam necessaria cura spirituali; Tum quia si infirmetur Parochus in propria sua Domo Parochiali recipit sacramenta a sua Parochia independenter a quolibet, ergo etiam dictus Confessarius Regularis, qui velut Parochus habitat in dicta Domo sibi a Pontifice præscripta tamquam sua Domo Parochiali, potest independenter a quolibet recipere hæc Sacramenta ab Ecclesia Monialium tamquam a sua exempta Parochia; Talis enim Regularis nedum gaudet exemptione personali, sed quo ad hunc effectum etiam exemptione locali: Tum etiam quia nemo potest rationabiliter asserere, quod ipse Confessarius infirmus non possit refici eodemmet Sacramento, quod ipsemet sanus in sua velut Parochiali Monialium Ecclesia confecit, *argum. Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 9. *nu.* 7. ibi: *Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit?* Accedit etiam recepta consuetudo, quæ non solum in dubiis est optima Legum interpres; *leg. Si de interpretatione* 36. *ff. de Legibus*; *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, sed etiam claræ Legi derogat; *Cap. Cum tanto* 11. *de consuetud.*

44 Regularis Viator, & hospes in Conventu alterius Religionis, v. g. Dominicanus in Conventu Franciscanorum, si ibi decedat, non sibi electa sepultura, & valde remotus, & distans sit Conventus proprii Ordinis, sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines est Conventus in quo decedit; De ipso enim discurrendum est, ac de Regularibus decedentibus in locis sæcularibus, ita remotis a suis Monasteriis, ut ad ea deferri commode non possint, quia ut diximus *supra n.* 30. sepeliendi sunt in Parochiali.

45 Et inibi sepeliendus est expensis sui peculii, si habeat, vel, eo carente, expensis proprii Monasterii. Card. Petra *l. c. n.* 36. Sanchez *lib.* 6. *in decalog. cap.* 14. *num.* 4. Castropal. *part.* 3. *tract.* 19. *disp.* 4. *punct.* 13. §. 8. *n.* 6. & alii. Et ratio est, quia Monachus in vita acquirit Monasterio; *cap. Statutum* 15. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *q.* 2. *c. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *q.* 3. *c. In præsentia* 8. *de prob.* cum similibus, ergo Monasterium in ejus morte debet ipsius sepulturæ onus sentire; Qui enim sentit commodum, sentire debet, & onus; *l. Si merces* 25. §. 6. *ff. Locati*, *cap. Qui sentit* 15. *de reg. Jur. in* 6.

46 Quod usque nunc dictum est de Regularibus, est dicendum etiam de Monialibus, ita ut in omnibus dispositio c. *cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. cum eisdem procedat. Hinc si contingat, quod aliqua Monialis moriatur extra suum Monasterium, idem est concludendum, quod ibi statuitur de viris Regularibus. Murga *disp. form. tom.* 1. *disp.* 8. *de electione sepulturæ* §. 9. & 10. Card. Petra *l. c. n.* 40. & alii passim.

47 Regularis expulsus, seu ejectus, si non eligat sepulturam, ad quod facultatem, cum statim ac ejicitur a Religione censeatur relinqui, ac si Religiosus non esset, & videatur nolle ejus corpus cum illis Religiosorum sociari, ut docent Murga *loco cit. disp.* 8. §. 3. Molina *tract.* 2. *disp.* 276. Lessius *de Just. & Jur. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 113. Card. Petra *loc. cit. num.* 37. & alii passim, sepeliendus est in Parochia, in qua decedit, *arg. cap. Nos instituta* 1. *Cap. Ex parte* 5. *Cap. In nostra* 10. *de sepulturis*, *cap. Animarum* 1., & *capitul. Is qui* 3. *eodem in* 9.

48 Et tunc expensæ faciendæ sunt de ejus peculio, si habeat, seu de peculio parentum, & in casu omnimodæ paupertatis debet a Parocho tumulari gratis, sicut gratis tumulari debent cadavera aliorum pauperum, ut statuit *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. in Cassanen.* 5. *Maji* 1617.

49 Tertiarii, & Tertiariæ, habentes requisita a Leone X. in Constitutione incip. *Dum intra*, & alia incip. *Nuper*, & in Decreto Sacræ Congregationis edito *die* 20. *Decembris* 1616. si decedant non sibi electa sepultura, & in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, communis sepultura pro ipsis reperiatur, debent in ipsa sepeliri, alias sepeliri debent in Parochiali. Sic declaravit Sacra Congr. Concilii, ut ex Novario refert Card. Petra *loc. cit. num.* 41. *vers. Si vero*, his verbis: *Præterea si contingat aliquot ex prædictis Tertiariis absque sepulturæ electione decedere, eos sic decedentes ita demum in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, si in ipsis eorum sepultura communis reperiatur, sin minus, in Ecclesiis Parochialibus sepeliendos esse decrevit*; Nam ut prosequitur Eminentissimus Petra *loc. cit.* uti gaudentes privilegiis Regularium, pars dicuntur ipsius Religionis, ut dixit etiam *Sac. Congregat. Episcop. & Regul. in Nepesina* 11. *Decembris* 1615. *ad quintum*, & 20. *Decembris* 1617. Verum Cadavera non 50 possunt deferri a Domo, nisi cum præsentia Parochi, vel hoc requisito, ut *Sacra Congr. cit. in Mutinen.* 17. *Junii* 1636. apud Dian. *part.* 6. *tract.* 9. *Miscell. resol.* 30. & Passerin. *de statib. homin. tom.* 2. *num.* 246. & *seq.* qui *num.* 248. adducit Epistolam per extensum. Sic Card. Petra *loc. cit. num.* 41. *vers. Si vero*; Panimol. *decis.* 5. *Adnot.* 3. *num.* 47. & 48. Selvius *in Select. Canon. c.* 35. *num.* 20. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Tertiarii n.* 10. & 11. Tamb. *de Jure Abbatissar. disp.* 7. *q.* 3. *vers. Tertiariæ*, & *vers. Sacra Congregat. Cardinal.* Barbosa *de Offic. & potest. Parochi cap.* 26. *num.* 69. Spinel. *tom.* 1. *decis.* 87. *num.* 17. Lavor. *var. lucubr. tit.* 2. *cap.* 11. *n.* 103. & 105. Matthæucc. *Official. Cur. cap.* 48. *num.* 31., & *cap.* 53. *num.* 3. §. 2. & 3. & alii. Vide verb. *Tertiarii*, ubi dantur citatæ Constitutiones Leonis X. editæ in Concilio Generali Lateranensi, & cit. Decret. Sacræ Congregationis.

51 Quo ad sepulturam Chordigerorum utriusque sexus *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. in una Senogal.* 22. *Novembr.* 1580. sic observari mandavit: „ Quod ubi adest „ sepultura communis pro Chordigeris in Ecclesia Fra- „ trum Minorum, ubi est erecta Confraternitas, sepe- „ liantur in ea, ubi vero non est talis sepultura, mo- „ derentur sicut ceteri sæculares, & sepeliantur in sæcu- „ lari Ecclesia, si non sibi elegerint aliunde sepulturam. Lantusc. *Theatr. Regul. verb. Confraternitas numer.* 11. Matthæucc. *Offic. Curiæ quoad sepulturas cap.* 48. *n.* 21. sed quantum ad hoc attendenda est consuetudo, cum circa id habeantur posteriora Decreta contraria, ut apparet *in num. subseq.*

52 Confratres Confraternitatum existentium in Ecclesiis Regularium sepeliendi sunt in Parochia, nisi alibi elegerint sepulturam. Sic *Sacra Congregatio Concilii* prout in Constitutione Innocentii X. incip. *Ex injuncto* §. 6. ibi: *An liceat Regularibus sepelire in suis Ecclesiis Confratres Laicos, qui sepulturam non elegerunt?* Respondit: *Confratres Laicos, si non præcedat eorum electio sepulturæ, sepeliendos esse in eorum propria Parochiali Ecclesia*. Et hoc procedit, etiamsi in Ecclesiis Regularium adesset communis sepul-

sepultura pro dictis Confratribus, ut respondit *Sacrarum Congregationum Concilium in Neapolitana die 12. Februarii 1666. ad septimum dubium*. Vide verb. *Confraternitas art. 5.*

53 Confratres, ut possint sibi eligere sepulturam in Oratorio Confraternitatis habente Jus sepulcri, requiritur, quod per sex menses ante obitum fuerint adscripti: Sic cavetur in Concilio V. Mediolanen. relato a Gavant. *Manual. v. Confraternitas n. 46.* Monacell. *part. 4. supplem. ad 1. t. num. 131.*

54 Volentes sepeliri in habitu Religiosorum, non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, sed possunt sepeliri, ubi sepulturam elegerint, prout eorum relinquitur arbitrio a *Leone X.* Const. incip. *Dum intra*, ibi: ,, Volentes quoque sepeliri in Habitu eorumdem Fratrum in Claustro non degentes, sed in propriis domibus cohabitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint. Et sic statuit etiam *Sacra* Congregat. Episcop. & Regular. in Novarien. 23. Novembr. 1582. apud Pignatell. tom. 1. consult. 17. n. 20. referibens illius Civitatis Episcopo in hæc verba: V. S. non permetta in modo alcuno, che i Terziarj si confessino, se non da quelle persone, che sono state ammesse alle Confessioni da lei, benchè siano Frati, perchè niun deve confessare senza l'approvazione dell'Ordinario. Facendo intendere inoltre alli Terziarj, che abitano nelle case loro, che s'ingannano, pensando, che tutti quelli, che hanno l'Abito da Terziario, si debbano senz'altro, quando muojono, sepellire nelle Chiese de' Frati, se essi non si sono eletta quella sepoltura, & gli faccia capaci, che non hanno tanti privilegj, quanti forse si persuadono, come si può vedere nel Concilio Lateranense ultimo nella sess. 11. Ne meno è vero, che ognuno, che lascia morendo d'esser vestito con l'Abito di Terziario, o di Frate, perciò debba esser sepolto nella Chiesa de' Frati, se non hanno mostrato più che chiaramente la loro volontà circa l'elezione della sepoltura; ma dovranno esser portati, dove di ragione sarebbero andati senza quell'Abito. Et idem censuit *Sacra* Congregat. Concilii in Neapolitana 13. Februarii 1666. in responsione ad 9. dubium, quod erat conceptum his verbis: Nono: An qui post mortem mandat suum Corpus indui Habitu Terziariorum, sit sepeliendus in Ecclesia Regularium? Ad 9. Sac. Congr. censuit Negative.

55 Barbosa tamen *lib. 2. Jur. Eccles. univ. cap. 10. n. 73. & de Offic. & potest. Parochi cap. 26. num. 73.* refert sequens Decretum ,, Suscipientes Habitum a Guardiano, vel ab alio, cui ille committendum duxerit, & cum eo decedentes, in Ecclesiis ejusdem Ordinis Ecclesiasticæ sepulturæ sunt tradendi, si Guardianus propter Habitus concessionem, & receptionem eos præmonuit eorum Cadavera ibi sepelienda esse, ut censuit *Sac.* Congregat. in d. Nephesina 12. Decemb. 1615. ad 2. & Samuel. de sepultur. tract. 1. controvers. 15. conclus. 12. allegat, ut sequitur. Bullam auream Sixti IV. ibi: Cum autem nonnulli ad Ordines præfictos Prædicatorum, & Minorum specialiter gerentes devotionis affectum, eorum, Cadavera cum Habitu FF. *Prædic.* & Minorum, seu Fratrum, vel Sororum de Pœnitentia utriusque Ordinis Prædicatorum, & Minorum sepeliri mandent, & persæpe antequam moriantur Habitum hujusmodi eis postulent exhiberi.

,, Decernimus, Habitum hujusmodi per Priorem Domus Ordinis Prædicatorum, aut Guardianum Domus Ordinis Minorum loci, in quo tales decedere contingit, vel per Superiorem Prælatum ipsorum Ordinum, Domorum, seu Prioris, & Guardiani, vel cui illi duxerint committendum duntaxat, & non per alium quamvis auctoritate, vel Prælatione fungentem, exhiberi debere, Qui prædictum Habitum recipientibus declarare teneantur apud eorum Ordinum Ecclesias debere sepeliri in eorum Habitum suscipiunt, & illorum sic indutorum Cadavera discooperta, nullo pallio, seu tegumento superposito, deferri posse; Ordinariorum etiam sub Censuris prohibitione locorum qualibet in contrarium edita non obstante, quas quoad hoc modificamus.

56 Adest præterea declaratio *Sacræ* Congregat. Episcop. & Regul. sub his verbis: ,, Prædicta Cadavera recto tramite sunt ad Ecclesias Regularium deferenda cum Parocho, quo requisito expresse si venire recusaverit, licere tunc eisdem Regularibus, etiam ipso invito, portare ad suas Ecclesias. Rota die 12. Decemb. 1615. Antonius Maria Cardinalis Gallus.

Loco ✠ Sigilli.

V. Theatinus secret.

,, Eadem interrogata *Sacra* Congregat. a Patribus Minoribus; An in eorum Ecclesiis sepelienda sint Cadavera illorum, qui dicti Ordinis Habitu induti ex hac vita migrarunt? Respondit id fieri debere, si tamen a Guardiano Domus loci, in quo tales decedere contigerit, aut ab alio Superiore, vel altero, cui id Superior committendum deduxit, Habitum receperint, ac prædicti Guardianus, vel alius Superior hujusmodi suscipientes præmonuerint, eorum Cadavera propter Habitus concessionem, ac receptionem penes ipsos Fratres, quorum Habitum gestant, esse sepelienda. Hactenus apud Samuellum *loc. cit. conclus.* 12.

Papa decedens Romæ sine electione sepulturæ in Basilica Vaticana, in qua non possunt sepeliri, nisi Summi Pontifices, & Personæ Regales prout patet de Principissa Mehilda tam bene merita Ecclesiæ Romanæ, & novissime de Christina Regina Suecorum ibi sepultis. Et ne quidem Eminentissimis Cardinalibus permissum est inibi. Cohel. *not. Card. privil. tit. 90.* Passerin. *de statib. hom. tom. 2. q. 187. art. 4. num.* 139. Cardin. Petra *l. c. num.* 27. referens dictam Basilicam anuisse Legatum cujusdam, qui mandaverat ibi sepelire. Et de sepultura Pontificis Rota Romana *Juris tumulandi n. 14. die* 20. *Febr.* 1702. 57

Si autem contingeret Pontificem sine electione sepulturæ decedere extra Urbem, nec posset commode transferri ad ipsam, esset sepeliendus in Ecclesia Cathedrali loci, ubi decedit, *cap. Is qui 3. de sepultur. in 6.* Rota *in Romana Juris tumulandi num. 16. die 20. Februarii* 1702. *coram D. Priolo*; Lavorius *tom. 1. variar. tit. 2. num.* 45. Sebastianus Medices *de sepultur. part. 1. cap. 11. quæst. 7. num.* 2. Card. Petra *loco cit. num.* 29. referens id de facto evenisse in aliquibus Civitatibus, ut Neapoli, & Salerni &c. 58

Papa potest sibi eligere sepulturam in quacumque sibi benevisa Ecclesia, etiam Regularium, ut patet ex pluribus monumentis, quæ videntur in diversis etiam Regularium Ecclesiis in Urbe; Corpus tamen solet deferri semper ad dictam Ecclesiam S. Petri pro functionibus exequiarum explendis, & deinde defertur ad Ecclesiam electam. Card. Petra *loc. cit. num.* 27. 59

Cardinales decedentes in Urbe, si non habeant sepulcrum Majorum, nec sibi elegerint sepulturam, sepeliendi sunt, non in Parochia, sed in Ecclesia proprii Tituli; sic articulo late discusso firmavit Rota *in Romana Juris tumulandi* 1702. coram Priolo in causa sepulturæ Eminentissimi Cardinalis Pallavicini, quæ decisio refertur a Monac. *tom. 4. in Appendic. decis.* 18. & a Pironio *discept. Ecclesiastic. tom 2. post disceptat.* 31. eamque citant & sequuntur ultra prædictos, etiam *Card.* Petra *loc. cit. Comment. ad Constitut. 2. Honorii III. num* 32. Matthæucc. *Official. Curiæ quoad sepulturas c. 48. n. 9.* ubi citat etiam aliam decisionem *de quinta die Martii* 1703. refertque tali anno ratione dictarum Decisionum Cadaver Cardinalis Radolovich Titularis S. Bartholomæi in Insula, qui suum Corpus reliquit esse tradendum Sepulturæ in Ecclesia prout *de jure*, redditum fuisse Ecclesiæ Titulari, & in ejus solo tumulatum, cum prius pendente lite inter Parochiam, & Titulum, fuerit interim depositum in sua Parochia S. Marcelli. 60

Et hoc etiamsi Cardinales non resideant in Titulo, cum non omnes Ecclesiæ Cardinalium Titulares habeant contiguas habitationes. Rota *cit. decis. in Romana Juris tumulandi 20. Februarii* 1702. *num. 28. & 31.* Card. Petra *loc. cit. n. 32.* & alii. 61

Et hoc procedit etiam in Cardinalibus Regularibus; Non enim ipsi in tali casu sepeliendi sunt in Ecclesia Regulari, si specialiter eam non elegerint, quia magis stringit vinculum speciale proprii Tituli Cardinalitii, quam generale Religionis; Tum quia dum Regulares assumuntur ad Cardinalatum, eximuntur ab Obedientia Religionis; adeoque sicuti remanent soluti a Lege vetante electionem sepulturæ, ita præsumptio oritur, ut electio debeat esse in eo loco, in quo uti Cardinales, & non uti Regulares sepeliri debuerant, etiamsi alibi Cardinales Sacramenta receipiant, ut prosequitur citata Rotæ decisio *n. 34. & 35.* Card. Petra *l. c. n.* 33. & alii. 62

Cardinales autem decedentes extra Urbem sine electione sepulturæ sepeliri debent in Ecclesia Majori loci, ubi decedunt, quia, ut dicitur Rota *in citat. decis. num.* 16. ratione Dignitatis illa Eccl. censetur Parochialis Card. defuncti, sicuti censeretur in casu simili obitus Summi Pontificis. Sic Card. Petra *loc. cit. num.* 34. Marga *de Sepulturis tract. 8. sect. dub. 7. conclus.* 4. Matthæucc. *loc. cit. num.* 9. & alii passim. 63 Hoc tamen intelligendum venit, nisi in vita se subjecerint specialiter alicui Parochiæ, ut notant Card. Petra *l. c. n.* 34. Matthæucc. *loc. cit. num.* 9. & alii, *arg. cap. Instituta 1. c. Ex parte 9. cap. In nostra 10. de sepultur. cap. Animarum 1. & Cap. Is qui 3. eod. in 6.* 64

Debetur tamen semper Quarta Canonica Ecclesiæ Parochiali ratione administrationis Sacramentorum, prout debetur, si quis decedat sine electione sepulturæ, & sepeliatur in Sepulcro Majorum, vel in Cathedrali. Sic Rota *in cit. decis. num.* 34. Card. Petra *loc. cit. n.* 33. Matthæucc. *loc. cit. num.* 9. Antonell. *de Regim. Eccles. lib. 1. cap. 12. num.* 30. Pitonius *in addit. ad dictam discept. 51. in fine*, & alii. 65

Episcopi decedentes in propria Diœcesi non electa Sepultura, nec habentes sepulcrum Majorum, sepeliri debent

bent in propria Cathedrali tamquam sua sponsa; si vero decedant extra Diœcesim, & commode possint deferri ad propriam Cathedralem, sunt in ea tumulandi; Si autem ad ipsam commode deferri non possint, tumulandi sunt in Ecclesia digniori loci, in quo decedunt, quia de ea, ratione dignitatis eorum præsumitur voluntas. Card. Petra *loc. cit. num.* 26. Spell. *decis.* 87. *num.* 41. Antonell. *loc. cit. n.* 45. Matthæucc. *l. c. n.* 11. & alii passim; Quod si habeant duas Ecclesias æqualiter unitas, sepeliendi sunt æqualiter unitæ, sed una alteri subjecta, sepeliri debent in principali. Card. Petra *l. c. n.* 37. Pitonius *l. c. n.* 23. & alii.

67 Canonici Cathedralis decedentes, non electa sepultura, ubi tumulari debeant? Vide verb. *Canonicus art.* 8. *a n.* 11. *ad* 14.

68 Clerici, & Presbyteri decedentes non electa sepultura, sepeliendi sunt in Cathedrali, si ibi adsit sepultura propria separata pro Presbyteris, & Clericis, etiam non attento sepulcro Majorum. *Sacra Congregat. Episcopor. in Forosempr.* 1. *Septembris* 1690. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *num.* 19. Sanniel, *de sepultur. disp.* 5. *tract.* 1. *controv.* 9. *conclus.* 20. *num.* 30. Nicol. *lucubrat. Canonic. lib.* 4. *tit.* 15. *de sepultur. num.* 15. Matthæucc. *loc. cit. num.* 11. *vers. Canonici*; Passerin. *loc. cit. num.* 325. *cum seq.* & alii. Vide tamen verb. *Canonicus art.* 8. *num.* 11. 12. *&* 13.

69 Si vero non adsit in Cathedrali sepultura propria separata pro Presbyteris, & Clericis, Clerici, & Presbyteri decedentes sine electione sepulturæ, sepeliendi sunt in sepulcro Majorum, si habeant, & non habeant, in propria Parochia. *Communis*, *arg. cap. Nos instituta* 1. *cap. Ex part.* 5. *Cum In nostra* 10. *de sepulturis*, *cap. Animarum* 1. *cap. Is quis* 3. *& cap. Licet* 4. *eodem in* 6. Et ratio est, quia Jura nihil speciale de eis statuunt, adeoque est discurrendum de eorum sepultura, ac de sepultura Catholicorum sæcularium, cum ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debeamus; *l. De pretio* 8. *ff. de Public. in rem action.* & verb. generalia generaliter sint intelligenda, *Cap. Quia circa de privil.* Unde cum quæsitum fuisset a Sacra Congr. Concil. *in una Fulginat. die* 10. *Julii* 1694. An liceret Capitulo Cathedralis privative quo ad omnes alias Ecclesias, tumulare Cadavera Personarum in Sacris, vel in Minoribus Ordinibus constitutarum, etiam Prima Tonsura initiatarum, decedentium absque electione sepulturæ, Sacra Congregat. noluit decidere, sed remisit causam ad Judices suos; Cum enim ageretur de consuetudine probanda, ideo forte noluit assumere cognitionem, ut dicit Card. Petra *l. c. n.* 40. subdens *ibidem n.* 41. num Jus favere Parochis, si non probetur legitima consuetudo; nam ipsi habent assistentiam Juris in tumulatione illorum carentium Sepulcro Majorum decedentium sine electione inter fines propriæ Parochiæ per Jura supra adducta. Card. de Luca *de Parochis disc.* 27. *numer.* 2. Panimol. *decis.* 5. *n* 1. *&* 5. Rota *part.* 11. *recent. decis.* 348. *num.* 9. & in his terminis Passerin. *loc. c. n.* 325. *cum seq.* & alii.

70 Si autem adesset consuetudo quadragenaria cum titulo, tunc deberet attendi, prout etiam quando Ecclesia Cathedralis teneatur solvere Quartam Funeralem Parocho alterius Ecclesiæ, si ibi sepulturam quis elegerit, ut declaravit *Sacra Congr. Concil. in Mantuana die* 13. *Julii* 1694. & confirmavit *die* 30. *Aprilis* 1695. Et ita si sibi reservatum fuisset tale Jus in signum Superioritatis, quando Parochiæ fuerunt distinctæ, seu creatæ. Sic Card. Petra *l. c. n.* 41. Panimoll. *decis.* 5. *adnot.* 4. *num.* 8. *& seq.* Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccl. cap.* 24. *num.* 16. Cavaler. *decis.* 649. *num.* 2., *& decis.* 295. *num.* 3. *coram Bichio*, Immo sufficeret etiam consuetudo immemorabilis sine titulo, cum ista quemcumque titulum præsumere faciat.

71 Clerici Beneficiati cum onere residendi, tam simplices, quam Curati decedentes sine electione sepulturæ, & carentes sepulcro Majorum, sepeliri debent in Ecclesia sui Beneficii, & residentiæ, & non in propria Parochia. Barbosa *in cap. Nos instituta* 1. *num.* 4. *de sepulturis*, Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *num.* 9. Sannig *ibidem num.* 8. Vallensis *ibid. num.* 6. Reiffenstuel *ibidem num.* 24. Tuschh. *litt. P. conclus.* 99. *num.* 5. Burlat. *Consil.* 226. *num.* 18. *&* 19. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. §. 3. *num.* 9. 10. 11. *&* 20. Joan. Alm. *in l. Familiaria*, *ff. de Rel.*, *& sumpt. Funer.* Murga, & communis aliorum, teste Reiffenstuel *loc. cit. arg. Cap. Nos instituta* 1. *de sepult.*, ibi: „ In qua Cœlesti pabulo refici consueverunt, ut juxta Apostolum sint consolationum socii, ubi fuerunt „ passionum, cap. de his 5. eodem, ibi: A quibus receperunt salutis pabula; & cap. cap. Cum quis 2. eodem „ in 6. ibi: In qua ille Officia consuevit audire Divina, „ & Ecclesiastica recipere Sacramenta. “ Ubi, ut vides, statuitur, decedentes sine electione sepulturæ, & carentes sepeliendos esse in Ecclesia, in qua consueverunt audire Officia Divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta; Atqui Clerici Beneficiati cum onere residendi ibi Divina audiunt, & Sacramenta percipiunt; immo etiam Divina faciunt, & Sacramenta ministrant, ubi Beneficium habentes servitium cum residentia præstant, ergo &c. Et ratio est, quia Clerici Beneficiati cum onere residendi sunt potius Parochiani Ecclesiarum suorum respective Beneficiorum, quam suorum domiciliorum, quia alias non in illis, sed in illis Sacramenta percipere, & Divina audire statutis a Jure temporibus deberent; *arg. Cap. Omnis utriusque sexus* 12. *de Pœnit. & remissionib.* ubi statuitur, quod „ Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & „ injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum “; adeoque cum Clericis Beneficiatis cum onere residendi, non Parochus Domicilii, sed parochus Beneficii residentialis Divina administret potius iste, quam ille censendus est eorum proprius Parochus cum Jure eos sepeliendi.

72 Nec valet objicere, quod Clericis Beneficiatis Viaticum, & Extremam Unctionem administret parochus domicilii, & non parochus Beneficii, adeoque potius ille, quam iste censendus est eorum proprius parochus cum Jure eos sepeliendi. Non valet, inquam, quia, concesso antecedente, negatur consequentia, cum in ordine ad Sepulturas Sacri Canones non attendant locum, ubi quis in extremis recipit Sacramenta, sed locum, ubi in vivis sanus Sacramenta recipere consuevit, ut patet ex *cit. Juribus n. anteced.* ut clare denotant illi termini: *Consueverunt*, *consuevit*: adeoque cum Clerici Beneficiati in vivis, & sani Sacramenta recipere consueverint in Ecclesiis suorum Beneficiorum cum residentia, & non in illis suorum respective domiciliorum, sunt tumulandi in illis, non obstante, quod in extremis ab istis receperint Viaticum, & extremam Unctionem, quia hoc non evenit, quasi ipsi sint eorum proprii parochi, sed quia proprii parochi Ecclesiarum dictorum suorum Beneficiorum fines, & Territorium parochorum suorum respective domiciliorum intrare, ibique ipsis invitis Sacramenta ministrare nequeunt; *arg. cap. Ecclesias* 1. *caus.* 13. *quæst.* 1. *Cap. In Ecclesiis* 1. *de Capellis Monachor. Cap. Cum singula* 32. *de Præbend. in* 6. cum similibus. Et de facto si quis recreationis, vel negotii causa in Villam extra suam parochiam sitam se conferat, & ibi moriatur, non ibidem, sed si non habeat sepulcrum Majorum, nec sibi elegerit sepulturam, in propria parochia sepeliri debet, non obstante, quod in aliena Viaticum, & Extremam Unctionem receperit, text. expresso *in cap. Is qui* 3. *de sepulturis in* 6.

73 Uxor licet sit sub potestate Viri, potest libere sine ejus licentia eligere sibi sepulturam, quia in hoc est sui Juris; *Communis*, textu expresso *in cap. De uxore* 7. *de Sepulturis*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: „ Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.

74 Si autem Uxor decedat, non electa sepultura, & adhuc superstite suo Marito, debet sepeliri in sepultura Mariti, si hic aliquam jam sibi elegit, & determinavit, aut jam determinavit sepeliri in sepulcro Majorum; Abbas *in cit. cap. De uxore num.* 6. Barbosa *ibidem num.* 4. Pirhing *l. cit. num.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. Silvester verb. *Sepultura q.* 8. *dist.* 5. & alii *arg. cap. Ebron.* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2. & sic censuit *Sac. Congr. Rit. in Senogall.* 15. *Januar.* 1663. apud Panimol. *dec.* 6. *adnotat.* 3. *num.* 32. Et ratio est, quia Maritus destinatione, & determinatione animi jam censetur esse sepultus in tali sibi electa, & destinata sepultura. Si autem Maritus nondum sibi sepulturam elegerit, nec voluntatem suam circa ipsam adhuc declaraverit, Uxor est sepelienda in sepulcro suorum Majorum, si habeat, vel si non habeat, in parochia, ubi decedit, *arg. cap. Nos instituta* 1. *cap. Ex parte* 5. *cap. In nostra* 10. *de sepult. cap. Animar.* 1. *cap. Is qui* 3. *& cap. Licet* 4. *eod. in* 6. Sic cit. Doctores, & alii. 75

76 Si vero uxor remaneat vidua, & decedat, non sibi electa sepultura, quamvis habeat sepulcrum Majorum, debet sepeliri in Sepulcro Mariti. *Communis*, textu expresso *in cap. Ebron caus.* 13. *q.* 2. ubi etiam redditur ratio his verbis: *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet*. Et concordat *cap. Unaquæque* 3. *ead. caus. &* 4. ibi: *Unaquæque mulier sequatur virum suum sive in vita, sive in morte*.

77 Et si talis Uxor vidua plures habuerit Maritos, sepeliri debet in sepulcro ultimi, textu expresso *in cap. Is qui* 3. *de sepulturis in* 6. §. *Mulier*, ibi: *Mulier autem, quæ plures viros habuit successive, si sepulturam non eligat, est cum viro ultimo, cujus domicilium retinet & honorem, tumulanda*.

78 Uxor vidua debet sepeliri in sepulcro Mariti, etiamsi locum habitationis mutet, & redierit ad domum paternam, vel aliorsum se contulerit, *arg. cit. cap. Ebron.* 2. *caus.* 15. *quæst.* 2. quia in tali vidua aliorsum se conferente militat ratio ibi allegata, nempe; *Ut quos conjungit unum unum conjugium, conjungat unum sepulcrum*; Tale enim privilegium est datum personæ, & non loco, & mulier vidua vidualem vitam servando, censetur durare in conjugio viri, Joannes Andreas *in cit. cap. Is qui* 3. *de sepultur. in* 6. Silvester verb. *Sepultur. quæst.* 8. *dict.* 5. Pirhing *lib.* 3. *Decretal tit.* 28. *num.* 12. Reiffenstuel *ibid. num.* 23. Donat. *tom.* 3. *tit.* 9. *quæst.* 24. *num.* 9. cum aliis ibi

alle-

allectis Sperell. *tom.* 1. *decis.* 88. *num.* 15. cum pluribus aliis ibi citatis, Pammol. *cit. decis.* 3. *adnotat.* 3. *numer.* 36. & alii.

79 Non esset tamen Uxor sepelienda in sepulcro Mariti, si necdum ad ejus domum fuerit traducta, & ab ipso cognita, quia in tali casu non acquisivisset ejus domicilium, nec fuisset facta una caro cum ipso, quæ sunt motiva, ob quæ *ex cit. cap. Is qui* 3. *de sepulturis in* 6. *& cit. cap.*
80 *Ebron* 2. *caus.* 13. *quæst.* 2. Uxor debet sepeliri in sepulcro Mariti. Sic doctores citati, & alii passim. Item non est sepelienda Uxor in sepulcro Mariti in casu, quo ob ipsius adulterium factum sit divortium, & totalis separatio, quia tunc non est amplius de domo Mariti, cum ejus domicilium juridice amiserit. Sic citati Doctores, & alii.

81 Uxor si moriatur prægnas, fœtus in utero existens una cum matre mortuus, & non extractus, tamquam pars ventris sepelitur una cum matre in Ecclesia. Si autem extractus sit, ipse utpote non baptizatus, sepeliri debet extra locum Sacrum; & mater in Ecclesia. *Communis* cum supracitatis Doctoribus.

82 An autem, sicuti ex supradictis Uxor debet sepeliri in sepulcro Mariti, ita etiam Maritus decedens, non electa sibi Sepultura debeat sepeliri in sepulcro Uxoris? contendunt Doctores; Abbas enim *in cap. De uxore* 7. *Sepulturis num.* 7. tenet affirmativam sententiam, quam sequitur, & probabiliorem asserit Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 24. Et ratio istorum est, quia revera eadem prorsus militat Juris ratio in Marito, quæ in uxore, *cit. cap. Ebron* 2. *caus.* 13. *q.* 2. adducta, nempe, „ Ut quos conjunxit „ unum conjugium, conjungat unum Sepulcrum, quia una „ caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet ". Ubi autem eadem est ratio, eadem quoque est Juris dispositio, *cap. Inter corporalia*, 2. *de translation. Episcop. l. Ideo* 27. *ff. de legibus*, ibi: „ Semper quasi hoc „ Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque perso„ nas, & ad eas res pertinerent, quæ quandoque similes „ erunt " quia ut expresse dicitur *in l. Non possunt* 12. *ff. eod.* ibi: „ Non possunt omnes articuli singillatim, aut „ Legibus, aut Senatus Consultis comprehendi, sed cum „ in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui Ju„ risdictioni præest, ad similia procedere, atque ita Jus „ dicere debet ". Silvester vero *loc. cit. dict.* 5. Pirhing *loc. cit.* 10. Donat *loc. cit. tract.* 9. *quæst.* 24. *num.* 11. Riccius 4. *part. Prax. resolut.* 293. *num.* 3. & alii partem negativam defendunt, *arg. cap. Unaquæque* 3. *cap.* 13. *q.* 2. ubi solum dicitur, quod *Unaquæque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte*, non autem dicitur e contra de viro; Tum quia absurdum est, quod Maritus sequatur dispositionem Uxoris, *arg. l. si ita* 45. *ff. de Legat.* 2.

83 Ast hæ rationes, & Jura per Auctores secundæ negativæ sententiæ adductæ de facili, & recte solvuntur a Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. quia dicit ipse, licet Maritus non teneatur sequi Uxorem, & in vita, & in morte, sicuti Uxor tenetur sequi Maritum, tenetur tamen Maritus sequi Uxorem post mortem, si non vigore citati Canonis *Ebron*, ob rationis, & Juris omnimodam identitatem, nempe: *Ut quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulcrum, quia una caro sunt, & quos Deus conjunxit, homo non separet*; Tum quia Canon *Ebron* majorem vim præseferre videtur, utpote depromptus a Papa, nempe Gelasio, quam Canon *Unaquæque mulier* depromptus a non Papa, nempe a S. Augustino, ut ibi patet. Nec est absurdum, quod vir sequatur dispositionem Uxoris, si aut Jura ita exigant, aut Uxor rationabiliter disponat. Immo est summe laudabile, & quandoque necessarium, quod Maritus sequatur dispositionem Mulieris, præsertim in piis operibus ad salutem æternam tendentibus; Dicit enim Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. *n.* 14. quod sic faciendo *sanctificatus est Vir infidelis per Mulierem fidelem*. Nec in contrarium stat *cit. l. Si ita* 45. *ff. de Legat.* 2. ab Adversarii adducta; ibi enim non id, quod ipsi dicunt, sed solum dicitur, quod vocabulo *femineo masculum non contineatur*, ibi: *Exemplum enim pessimum est feminino vocabulo etiam masculos contineri*.

84 Habitans in confinio duarum Parochiarum, scilicet in domo sita partialiter in fundo duarum Parochiarum, si decedat sine electione sepulturæ, nec habeat sepulcrum majorum, sepeliri debet in illa Parochia, ex qua est ingressus in Domum; Si autem sint duæ portæ, sepeliri debet in illa Parochia, ex qua est porta principalis, sive anterior facies Domus, quia hæc censetur nobilior, Sic Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 5. *n.* 7. Barbosa *de Offic. & potest. Parochi part.* 2. *c.* 21. *n.* 43. *& de Offic. & potest. Episcop. alleg.* 32. *n.* 71. Kugler. *de Matrim. n.* 298. De Justis *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 64. La Croix *lib.* 7. *n.* 241. cum Bartol. & Bald. ibi citatis.

85 Si quis in testamento disposuerit ut sepeliatur in Parochia in qua fuerit moriens, & casu moriatur in aliena Parochia non debet sepeliri in hac aliena, sed in Parochia proprii sui domicilii, quia per illum egressum, vel brevem absentiam non amisit propriam Parochiam, nec alteram acquisivit. Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 151. La Croix *l. c. n.* 240. & alii.

Eligere sepulturam sibi benevisam potest quilibet, sive 86
masculus, sive femina; Dummodo habeat debitam ætatem, & a Jure non prohibeatur. *Communis*, per text. *in cap. Nos instituta* 1. *cap. Fraternitatem* 3. *cap. Cum super* 8. *c. In nostra* 10. *de sepulturis*, *c. Animarum* 1. *c. Quis* 2. *eod. in* 6.

Et potest quis libere sibi eligere sepulturam, etiam ex- 87
tra propriam Patriam in diversa, & remota Provincia, etiam aliena. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Nos instituta* 1. *de sepulturis*, ibi: *Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam; Dominus enim & Magister alienam eligit ut propriam*, juncta Glossa *ibidem verb. Alienam* id notante de Domino nostro Jesu Christo, *Qui natus in Betlehem, nutritus in Nazareth, sepultus fuit in Hierusalem in sepulcro Joseph*.

Si quis autem eligat sepeliri in Sepultura aliena, non 88
potest ibi sepeliri, nisi consentientibus Patronis sepulturæ, quia, quod nostrum est, absque facto nostro auferri a nobis non potest, *l. Id quod nostrum* 11. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest*. Sebastianus Medices *de Sepultur. c.* 9. *num.* 4. Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 10. *n.* 12. Ventriglia *tom.* 1. *Adnotat.* 52. §. *Unic. num.* 3. & alii passim.

Quoad hunc effectum autem non dicuntur Patroni Re- 89
ctores Ecclesiarum, vel Superiores Regulares, sed illi, quibus per dictos Rectores, seu Superiores Regulares concessa est sepultura. Unde in similibus casibus est expresse petenda prædicta licentia a dictis Patronis vel eorum successoribus, sine qua licentia Rectores, vel Superiores Regulares in prædictis sepulcris aliquem sepelire non possunt, quia de Jure in fundo, in quo quis habet usum, non potest Dominus inhabitare, invito usufructuario, *l. Heres* 11. *ff. de Usufructu, & habitatione*. Patroni enim prohibere possunt, ne alii in suis sepulcris tumulentur, *l. Locum* 2. *l. Familia* 5. *l. Vel quod* 7. *l. Si plures* 41. *de Religiosis, & sumptibus Funer. l. Jus sepulcr.* 13. *Cod. eod.* Ventriglia *loc. cit. num.* 3. Barbosa *l. c. num.* 12. &
alii. Extinctis autem Patronis omnibus, tunc Rectores 90
Ecclesiæ, seu Regulares possunt non solum alios mortuos ibi sepelire, sed etiam sepulturam alteri concedere, quia mortuo usufructuario, ille usus redit ad proprietatem libere; *l. Corruptionem usufructus* 16. *Cod. de usufructu, & habitatione*. Sebastianus Medices *l. c. q.* 8. *num.* 3. Ventriglia *l. c. n.* 3. & alii.

Item possent Rectores Ecclesiæ, seu Regulares in patro- 91
natis sepulcris aliquem alium tumulare, interveniente, causa necessitatis: Lavorius *variar. Lucubrat. tit.* 22. *c.* 11. *n.* 36. post Abbatem, & Roman. ibi citatos, Ventriglia *l. c. n.* 3. & alii. Quod enim non est licitum in Lege, necessitas facit licitum, *cap. Quod non est* 4. *Reg. Juris*, *c. Quoniam* 13. *caus.* 1. *q.* 7. cum necessitas non habeat Legem, *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, *cap. Consilium* 2. *de observat. jejunior. c. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *c. Licet* 6. *de pœnitent. & remissionibus*; Fagnan. *l.* 1. *decret. in cap. Nihil* 44. *de election. n.* 26.

Si plures sint Patroni, debent omnes consentire, nec 92
sufficit consensus majoris partis ad hoc ut Cadaver illius, qui elegit sepulturam in alieno sepulcro, possit ibidem sepeliri, textu expresso *in l. Si plures* 41. *ff. de Religios. & sumptibus funer.* ibi: „ Si plures sint Domini ejus loci u„ bi mortuus infertur omnes consentire debent, cum ex„ tranei inferantur ": Quod enim omnes tangit, ab omnibus approbari debet, text. expresso *in cap. Ad hæc* 6. *de Offic. Archidiacon.* ibi: „ Cum ab omnibus, quod om„ nes tangit, approbari debeat.

Decedens facta electione sepulturæ alterius Patroni, si 93
Patronus deneget consensum, nec intendat admittere Cadaver, ad ejus sepulturam, dicitur decedere non facta electione; Non idem est, aliquid non esse factum quam nulliter factum *l. si se non obtulit.* 4. §. 6. *ff. de re judicata*, ibi: „ Condemnatum accipere debemus eum, qui „ rite condemnatus est, ut sententia valeat; Ceterum si „ aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum „ est, condemnationis verbum non tenere ", Paria enim sunt non esse, & nullum esse, *arg. l. Duo sunt Tit. ff. de Testamentaria Tutela*. Et quod nullum est, nullum producit effectum, *cap.* 8. *de jurepatronatus*, Ventriglia *l. c. n.* 5. Paris. *consil.* 95. *n.* 12. *lib.* 1. & alii. Contrarium tamen dicendum esset, si accederet Episcopi, vel Rectoris Ecclesiæ dispensatio, qui possunt illam concedere in casu necessitatis; etiam invito Patrono. Bonacina *tom.* 2. *de contract. disp.* 3. *q.* 2. *p.* 4. Ventriglia *l. c. nu.* 5. & alii, *arg. cit. Juribus supra n.* 91.

Filius familias, dummodo pubes sit, & sic sui juris po- 94
test etiam sine consensu Patris sibi libere eligere Sepulturam. *Communis*. *cap. Unaquæque* 4. §. *Exemplo caus.* 13. *q.* 2. *Nos instituta* 1. *de sepulturis*, *c. Licet* 4. *eod. in* 6. cum similibus; Et ratio est, quia quo ad jura spiritualia, quale est etiam Jus sepulturæ, *c. Quæsita* 12. *caus.* 13. *q.* 2. Filius familias patriæ potestati subjectus non est.

Item servus, si pubes sit potest ex eadem ratione sibi li- 95
bere eligere sepulturam, quia servitus est de Jure temporali,

E & ne-

& nequit extendi ad spirituali a Card. Petra tom. 2. *Commentar. ad Constit.* 2. *Honorii III. num.* 19. Samuel. *de sepult. tract.* 1. *disp.* 5. *controv.* 1. *conclus.* 8. Lavorius *loc. cit. cap.* 11. *tit.* 2. *n.* 146. Ventriglia, Pamnol. Murga, & alii passim.

96 Item sepulturam sibi eligere libere possunt Novitii etiam extra Monasterium, & in alia Ecclesia; quia cum hi possint vivi libere discedere a Monasterio, & ad sæculum redire, *cap. Consuluisti* 19. *cap. Statuimus* 23. *de Regular.* cum similibus, id illis debet etiam permitti in morte, *arg. cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. ubi ideo præcise prohibetur Religiosis professis eligere sepulturam, quia *velle, & nolle non habent*, ergo, a sensu contrario, quia Novitii *velle, & nolle* adhuc habent, cum Obedientiam nondum promiserint, sine dubio possunt sibi libere eligere sepulturam. Pirhing *loc. cit. num.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 43. Engel *loc. cit. num.* 12. Donat. *tom.* 3. *tr.* 10. *quæst.* 4. Armilla verb. *Sepultura numer.* 6. & alibi passim.

97 Religiosi tamen Professi in Claustris morientes non possunt sibi eligere sepulturam, *Communissima*, textu expresso *in cit. cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. ibi: „ Religiosi, „ nisi a propriis Monasteriis adeo forsitan sint remoti, „ quod ad ea, cum moriuntur commode portari non possint, nequeunt (cum velle, vel nolle non habeant) sibi „ eligere sepulturam, sed sunt apud sua Monasteria tumulandi.

98 Et hoc procedit etiam de Prælatis, & Superioribus Regularibus; quia licet Prælati habeant aliquid velle & nolle, non tamen proprium, & absolutum a Regula, & constitutionibus, sed commensuratur illis, & dependenter ab illis, adeoque si Regula, & Constitutiones hoc illis non concedant, standum est Juri canonico *in c. c. Si Religiosi* 5. *de Sepulturis in* 6. quod loquitur de Religiosis indistincte, & universaliter; Ubi enim Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l. De pretio* 8. *de Publiciana in rem action.* & verba generalia generaliter sunt intelligenda, *cap. Quia circa* 22. *de privileg.* Tum quia Regulares per Prælaturas, seu Superioritates non desinunt esse Regulares, & in ipsis perseverat dispositio Juris Canonici *in dict. cap. Si Religiosi*, quia quamvis respectu suorum subditorum habeant *velle, & nolle*, secus autem respectu suorum Superiorum, ut patet de Superioribus seu Prælatis localibus respectu Provincialium, de Provincialibus respectu Generalium, & de Generalibus respectu Summi Pontificis. Sic expresse Donatus *tom.* 3. *tract.* 10. *q.* 2. Bordon. *t.* 2. *ref.* 51. *n.* 158. & alii contra multos alios.

99 Impuberes nequeunt sibi eligere sepulturam. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Licet* 4. *de sepulturis in* 6. ibi: *Nequeunt, antequam ad annos pubertatis pervenerint, eligere sepulturam*, Nisi tamen malitia suppleat ætatem, quia tunc posse sibi eligere sepulturam tenent Ventriglia *loc. cit. num.* 11. Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Sepultura* §. 1. Sperell. *decis.* 89. *num.* 2. Lavorius *variar. Lucubrat. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 109. Sebastian. Medic. *de sepult. quæst.* 8. *num.* 3. Lapus *allegat.* 59. *num.* 2. Bittan, *lib.* 2. *jur. Ecclesiastic. univers. cap.* 10. *sub num.* 27. Didacus Narbona *in tract. de ætat. ad omnes humanos actus requisit. anno* 14. *q.* 47. *in princip.* Card. Petra *loc. cit. n.* 3. & alii.

100 Pro impubere nequeunte sibi eligere sepulturam, potest ipsi illam eligere Pater, ubi ad id adest legitima consuetudo. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Licet* 4. *de sepulturis in* 6. ibi: Licet Pater, natura filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere sepulturam, possit (si consuetudo terræ id habeat) „ quo voluerit sepelire, hoc tamen non potest, ubi consuetudo hujusmodi non habetur, sed sunt cum suis „ Majoribus, vel in Parochiali Ecclesia tumulandi.

101 Nequit tamen Pater sepulturam eligere Filio impuberi, ubi non adest talis consuetudo, ut expresse loquitur citatus textus, ibi: *Hoc tamen non potest, ubi consuetudo hujusmodi non habetur*. Et sic tenent Barbosa *in d. cap. Licet* 4. *de sepultur. num* 5. Gratian. *disceptat.* 94. *num. ultim.* Bellet, *disquisit. Cleric. part.* 1. *tit.* 1. *de Cler. debitor* §. 3. *n.* 17. Sperell. *decis.* 89. *n.* 3. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 21. *n.* 1. Paserin. *de statib. homin. tom.* 2. *q.* 187. *art.* 4. *num.* 270. Matthæuc. *loc. cit. num.* 25. Genuensl. *in prax. Cur. Episc. Neapolit. cap.* 76. *n.* 4. *in pres. Venet.* ubi tradit, hanc consuetudinem non esse Neapoli: Card. *loc. cit. sub n.* 9. *vers, verum*, ubi refert sic in terminis firmasse *Sacr. Congreg. Concilii in Placent* 27. *Nov.* 1619. in qua respondit. *Ad primum Patrem, si legitima consuetudo loci id non habeat, eligere non posse*. Et sic censuit novissime *Sac. Congr. Conc. in Alexandr. Funerum* 13. *Jul.* 1743. *in responsione ad IV, & V. dubium*.

102 Non desunt tamen Doctores magni nominis defendentes, quod hodie generaliter, & nulla attenta consuetudine permittitur parentibus eligere sepulturam Filio impuberi in quacumque Ecclesia etiam Regularium. Sic Ventriglia *in Prax. Annotation.* 32. §. *unic. num.* 13. Barbosa *in summa Apostolic. decis. verb. Sepultura num.* 14. Laurent. de Peyrin. *de privileg. Regul. tom.* 3. *in fine p.* 570. Samuel. *de sepultur. tract.* 1. *disp.* 9. *controv.* 1. *conclus.* 4. Murga *Disquisit. moral. tom.* 1. *tract.* 7. *sect.* 2. *disquisit.* 9. §. 1. *conclus.* 2. *n.* 4. Nicolius *Lucubrat. usque Jur. tom.* 21. *lib.* 15 *de Interdict. num.* 21. & videtur licere Rota *decis.* 16. *n.* 8. post Amonell. *de Juribus Clericor. in Casalen. Quartæ Funeralium super bono jure* 16. *Jan.* 1697. *coram Eminentissimo Caprara*, ubi non requirit licentiam Parochi, aut Capituli, & alii, qui omnes se fundant in resolutione *Sacræ Congregationis Regularium sub die* 20. *Januarii* 1640. penes Ferrar. *loc. cit.* Barbosam *loc. cit. n.* 4. Murgam *loc. cit. n.* 7. quæ sic habet: „ Sacra Congregatio negotiis Regularium præposita sæpius censuit „ licere Parentibus in quacumque Ecclesia voluerint etiam „ Regularium, eorum Filiis Minoribus, qui ad annos „ pubertatis nondum pervenerunt, eligere sepulturam, „ nec a Parochis locorum impediri posse, aut debere; „ præsertim vero si in dictis Regularium Ecclesiis sepeliri „ consueverint, vel in eis habeant sepulcra Majorum". Et ad id facit Decretal. Sacræ Congregat. Concil. in Novarien. 15. Martii 1704. in respons. ad primum.

Si adsit sepulcrum Majorum in Ecclesia Regularium, tunc præcisa consuetudine debent impuberes ibi sepeliri, ut declaravit *Sac. Cong. Concil. in Firmana Jurium Parochialium ad tertium, & in Novarien.* 15. *Martii* 1704. *ad primum*, teste Card. Petra *l. c. n.* 9. *in fine*. 103

Facultas permissa Patri eligendi sepulturam Filio impuberi non potest exerceri post mortem ipsius Filii, sed solum pendente ipsius vita. Sperel. *decis.* 89. *num.* 5. Cardin. Petra *loc. cit. n.* 11. Nicolius *loc. cit. tit.* 15. *de interdict. num.* 21. Murga *loc. cit. tract.* 7. *sect.* 2. *disquisit.* 9. §. 9. *num.* 3. Lavorius *loc. cit. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 18. Aldan. *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 2. *tit.* 17. *num.* 5 Barbosa *cit. cap.* 10. *num.* 28. *& in Summa apostolic. dec. verb. Sepultura num.* 6. Ventriglia *l. c. n.* 18. Diana *tom.* 5. *tract.* 3. *de casib. occurrent. tempore mortis resol.* 107. *circa med.* & si declarasse *Sacr. Cong. Episcop. & Regul. in Fulginaten.* 27. *Octobris* 1587. nempe quod *sepulturam pro Filio minori in vita, non post ejus mortem potest Pater eligere*, testantur Barbosa *in Summa l. c. n.* 6. Ventriglia *l. c.* Diana *l. c.* Lavorius *l. c.* Aldan *l. c.* & alii, & Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 21. ubi plura adducit Decreta ad rem. Vide tamen Sperel. *l. c. n.* 5. subdentem etiam sic rescripsisse *in una Montis pelusii* 6. *Junii* 1619. *sub verb. Quarta funeralis n.* 3. *decret. Sacr. Congr. Conc. in responsione ad* 1. 104

Deficiente Patre, potest Mater eligere sepulturam Filio impuberi si ad id concurrat legitima consuetudo; secus non. Card. Petra *l. c. n.* 6. Barbosa *cit. cap.* 10. *num.* 38. Pamnol. *tom.* 1. *decis.* 3. *adnotat.* 3. *num.* 24. Lavorius *l. c. cap.* 11. *n.* 119. & alii passim. Et declaravit *sacra Congr. Concilii in Majoricens.* quæ refertur *in Constit.* 7. *Innocentii XI.* §. 6. *tom.* 5. *Bullarii*, & adducitur Matthæucci *l. c. n.* 25. ibi: „ Ad dubium: An Mater pro Filiis impuberibus possit eligere sepulturam? *Respondit*: „ Non licere Matribus eligere sepulturam pro filiis impuberibus cessante legitima consuetudine". In *Avellinen.* tamen 15. *Septembris* 1605. statuit sic: " Etiam Mater cum Pater non adest, potest filio impuberi sepulturam eligere vivente tamen filio", apud Pignatel. *l. c.* 105

Talis consuetudo pro eligenda sepultura filiis impuberibus debet esse generalis in loco, vel Civitate; alias consuetudo particularis alicujus Ecclesiæ ceteris ejusdem Urbis Ecclesiis præjudicaret, ut colligitur *ex cit. cap. Licet*, *de Sepulturis in* 6. ibi: *Consuetudo Terræ*, & expresse *ibidem* notant Archidian. *ante num.* 1. Franch *ante num.* 2. & Ancharan. *ante num.* 3. & alii, Sperel. *cit. d.* 89. *num.* 30. *cum seq.* allegans ad id casus decisos, & alios Doctores. 106

Item talis consuetudo debet esse legitime præscripta, quæ quo ad Patrem sufficit decennalis, cum ipsi assistat Jus *in cap.* Licet, approbante talem consuetudinem: Card. Petra *l. c. num.* 7. cum Gloss., Barbosa, Ventriglia, Passerin, ibi allegatis, Matthæucc. *l. c. num.* 25. Sperel. *l. c. num.* 26. cum aliis ibi adductis, & alii. Quo ad Matrem autem cui Jus non assistit, requiritur consuetudo quadragenaria, nec sufficit decennalis. Card. Petra *l. cit. num.* 12. Sperell. *l. c. n.* 20. cum aliis ibi allegatis, Matthæucc. *l. c. num.* 25. Burtat *consil.* 226. *num.* 118. *col.* 3. Sebastian. Medices *l. cit. q.* 8. *n.* 23. Moronus *resolut.* 52. *n.* 43. & alii. 107

Et hæc quadragenaria consuetudo introduci potest etiam favore Avorum, Fratrum, Consanguineorum, Affinium, Tutorum, Administratorum, Maritorum, Uxorum, Dominorum, & Amicorum, quia etiam in istis adest eadem ratio consuetudinis considerata in Patre, vel Matre, ut per Gloss. *in d. cap. Licet* & ibi Franch. *nu.* 3 & Stephan. Gratian, *tom.* 1. *disp. forens. discept.* 94. *num.* 80. apud Sperel. *loc. cit. num.* 16. & tenent Card. Petra *loc. cit. num.* 19. & alii apud Gratian. *loc. cit.* aliique plures. Contrarium tamen tenuerunt Joannes Alin. *l. Familiaria sepulcra, ff. de Religios. & sumptib. funer.* Burtat *consil.* 226. *num.* 118. *col.* 3. Cellet. *disquisit. Cler. tit. de Cleric. debitor*, §. 3. *n.* 18. Barbosa *in collect. ad c.* 1. *n.* 6. *de sepultur.* 108

Impuberes decedentes non sibi electa sepultura, a supradictis ad id facultatem habentibus ratione legitimæ consuetudinis, sepeliendi sunt in sepulcro suorum Majorum, 109

si ha-

si habeant vel si non habeant, in propria Parochiali. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Licet 4. de Sepultur. in 6.* ibi: *Sed sunt cum suis Majoribus, vel Parochiali Ecclesia tumulandi.*

110 Electio sepulturæ probari debet, cum sit quid facti, & sufficit probatio, non solum per Testamentum, & Codicillum validum, sed etiam invalidum per scripturam manu propria subscriptam, per duos Testes, etiamsi sint singulares, & per solum dictum Confessarii. Riccius *praxi 1. part. resolut. 575. per tot.* Mascard. *de probationib. 3. vol. conclus.* 1297. Lavor. *loc. cit. cap. 11. num.* 18. Molfesius *in summæ tom. 2. tract. 13. cap. 6. n.* 32. Ventriglia *l. c. n.* 45. Card. Petra *l. c. n.* 21. & alii passim. Et sic pluries declaravit Sacra Congr. Concil. & signanter die 14. Februarii 1666. & Benedict. XIII. Const. incip. *Pretiosus §.* 69.

111 Electio sepulturæ potest variari toties quoties eligenti videbitur usque ad finem vitæ: Electio enim sepulturæ est pars ultimæ voluntatis, omnis autem actus ultimæ voluntatis sua natura est irrevocabilis, adeoque &c. *Commu-*
112 *nis*. Et hæc revocatio potest fieri, non solum expresse, sed etiam tacite per secundam; electionem Regulare enim est in actibus causa mortis, ut secunda voluntas revocet primam. *Communis*.

113 Electio sepulturæ semel legitime facta, si non revocetur, perseverat usque ad mortem; Unde si infirmus eligens sepulturam convalescat, & postea moriatur ex alia infirmitate, etiam per longissimum tempus, censetur mori cum electione sepulturæ, & est sepeliendus in ipsa sepultura semel ab ipso electa, nam illa electio facta non censetur revocata nec infirmata, ex quo infirmus pro tunc non decesserit, sicuti Testamentum factum in articulo mortis non infirmatur, ex eo quod testator convaluerit; *l. fin. & ibi* Bald. & alii *ff. de hæred. institut. c. Licet, de Procuratoris in 6.* cum similibus, & in terminis firmavit *Cong. Conc. 13. Februarii 1666. in responsione ad tertium*, ut mox infra patebit.

114 In materia electionis sepulturæ valde notanda sunt responsa Sacr. Congr. Conc. ad infrascripta Dubia.

I. *An sit valida electio sepulturæ, quamvis sive sanus, sive infirmus coram Parocho elegerit?*

II. *An ad validitatem electionis sepulturæ requiratur Testamentum in ultima infirmitate, vel sufficiat, quod eligatur antea per alium actum publicum, qui testamentum non sit?*

III. *An sit nulla electio sepulturæ, quando ipsa eligitur per Testamentum factum in vita, & non in morte?*

IV. *An qui habet Capellam suæ familiæ cum propria sepultura, aut Capellam erexerit cum sepultura propria, moriens absque sepulturæ electione sepeliendus sit in Cathedrali?*

V. *An valide eligatur sepultura coram duobus testibus?*

VI. *An electio sepulturæ per nutus, & signa in casu, quo quis loqui non possit, sit valida?*

VII. *An Confratres sodalitatum, non electa sepultura, possint sepeliri in sepulcro suæ Ecclesiæ?*

VIII. *An electiones sepulturæ, quæ jure præsumuntur, sicut Uxoris respectu Mariti, Filii respectu Patris, eorumque Majorum, ac servorum respectu Dominorum, sint validæ?*

IX. *An qui post mortem mandat suum Corpus indui habitu Tertiariorum sit sepeliendus in Ecclesia Regulari?*

Ad quæ sub die 13. Februarii 1666. respondens declaravit, censuit, & decrevit, ut sequitur.

Ad I. Censuit esse validam, dummodo Parochus non tendat ad proprium commodum.

Ad II. Censuit non requiri necessario Testamentum.

Ad III. Censuit non esse nullam.

Ad IV. Non sepeliendum in Cathedrali.

Ad V. Esse validam.

Ad VI. Esse validam: dummodo sufficienter constet de voluntate eligentis.

Ad VII. Negative.

Ad VIII. Censuit quatenus electa non fuerit sepultura, Uxorem in sepulcro ultimi Viri sepeliendam, filios vero in sepulcro Majorum, servos autem in Parochia.

Ad IX. Censuit negative. Pignatell. *tom. 1. consult.* 17.

115 Clericis omnibus sive sæcularibus, sive Regularibus est graviter prohibitum in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, ne aliquo medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, textu expresso *in c. Animarum 1. de sepulturis in 6.* ibi: „ Universis Religio-
„ sis &, sæcularibus Clericis cujuscumque status, vel con-
„ ditionis existant, in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub
„ interminatione maledictionis æternæ districtissime prohi-
„ bemus, ne aliquos ad vivendum, jurandum, vel fide
„ interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud
„ eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ul-
„ terius non immutent.

Insuper Clerici sæculares, & Regulares qui ad hoc transgressores incurrunt ultra gravissimam culpam, etiam ipso facto excommunicationem majorem Papæ reservatam, textu expresso *in Clement. Cupientes 3. §. Sane, de pœnis*, ibi: „ Sane, temerarios Violatores Constitutionis illius, 116
„ quæ Religiosis, & Clericis sæcularibus prohibet, ne ali-
„ quos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita,
„ seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud
„ eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non
„ immutent, similem sententiam (scilicet Excommunica-
„ tionis, pœna in dicta Constitutione contenta in suo per-
„ durante robore) incurrere volumus ipso facto, ab alio,
„ quam a Sede Apostolica præterquam in mortis articulo,
„ nullatenus absolvendos, nullis privilegiis, aut statutis
„ cujuscumque tenoris existant super his valituris.

Dictam Excommunicationem incurrunt Clerici, & Religiosi, etiamsi effectus sepulturæ non sit subsequutus; 117
Dummodo subsequutus sit effectus immediatus inductionis, idest electio per juramentum, vel votum, vel pactum. Unde non sufficit promissio de eligendo, ut dicatur inductio facta. Sic Bonifac. *in dict. Clement. n. ult.* & Card. *ibid.* Geminian. *in cit. cap. Animar. 1. de sepult. in 6.* Silvester. verb. *Excommunicatio 7. n.* 49. Rodr. *quæst. Regul.* 58. *art. 7. dub.* V. Ventriglia *loc. cit. n.* 37. Matthæuc. *loc. cit. num.* 20. & alii contra Bonacinam *tom. 3. de Excommunic. in particul. disp. 2. q. 5. punct. 8. n. 2. vers. Secundo.*

Dictam Excommunicationem, aliasque pœnas non incurrunt Clerici, & Religiosi inducentes aliquem ad eligendam sepulturam in Ecclesia aliena, sed necessario requiritur, ut inducant ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia ad se pertinent, ut clare patet ex verbis *cit. cap. Animarum*, ibi: *Ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, & in cit. Clement. Cupientes, §. Sane, Ut* ibi: *Sepulturam apud eorum Ecclesias eligant*; Ventriglia *loc. cit. num.* 39. Lavorius *loc. cit. cap. 11. num.* 10. Bonacin. *loc. cit. vers. Secundo conditio* Matthæucc. *loc. cit. num.* 26. Monacell. *tom. 3. titul. 1. formul. 38. num. 9. & tom. 4. supplement. ad 2. tom. num.* 417. Medices *loc. c. q. 8. n.* 17. & alii passim. 118

Supradictam Excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt solum Clerici & Religiosi inducentes, vel cum ingenti temeritate, quæ scientiam Legis supponit, non autem ignorantes prohibitionem, nisi ignorantia sit affectata. Colligitur aperte ex verbis *cit. cap. Animarum* ibi: *præsumpserint sepelire. & cit. Clement. Cupientes, §. Sane*, ibi: *Sane, temerarios violatores*; Præsumptio enim, & temeritas scientiam Legis, & prohibitionis supponunt, Ventriglia *loc. cit. num.* 40. Matthæucc. *loc. cit. num.* 26. & alii. 119

Ut Clerici, & Religiosi incurrant prædictam Excommunicationem, aliasque pœnas, requiritur, ut ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesias induxerint medio voto, aut juramento, vel pacto, seu promissione irrevocabili: Non tamen incurrunt, si ad id dederint solum simplex consilium, aut adhortationem. Colligitur clare ex verbis *cit. cap. Animarum, & cit. Clement. Cupientes, §. Sane*, ibi: „ Ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fi- 120
„ de interposita, seu alias promittendum inducant ”. Sic teste Monacell. *tom. 3. tit. 1. formul. 38. num.* 10. communiter tradunt Samuel. *de Sepulturis, tr. 1. disp. 2. controv. 1. conclus. 8. n.* 16. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. controv. pag. 1. q. 63. n.* 2. Donat. *prax. rer. Regular. t. 3. tract. 9. q. 27. n.* 3. & etiam Card. Petra *l. c. n.* 45. cum pluribus aliis ibi citatis.

Immo ex Bonifac. *in dict. Clement. n.* 74. Roderic. *loc. cit. art. 7. in fine*, Tolet. *lib. 1. cap. 36. §. Quarta*, Suarez *disp. 22. de Censur. sect. 4. n.* 25. Sayr. *lib. 5. cap. 12. n.* 9. Ventriglia *loc. cit. num.* 38. pœnæ appositæ *in c. cap. Animarum, & cit. Clement. Cupientes* non procedunt quando quis inducitur ad eligendam sepulturam in Testamento, seu ultima voluntate. 121

An autem Parochi, ut supra, inducentes alienos Parochianos ad eligendam sepulturam in sua Parochia, vel ad non mutandam jam electam, seu impedientes proprios, ne ipsam eligant in Ecclesiis Regularium; incurrant prædictam excommunicatione, aliasque pœnas? Controversia est inter Doctores, Bonacina enim *tom. 3. de Excommun. in particulari extra Bullam Cœnæ disputat. 2. quæst. 5. punct. 4. num.* 5. quem sequitur Ventriglia *loc. cit. num.* 43. defendit partem negativam, ex quo, ut ipse ait, dicta Constitutio *in cap. Animarum, & dicta Clementina Cupientes*, edita fuerint in favorem Parochorum, & quod inductum est in favorem alicujus, in ipsius odium retorqueri non debet; *l. Nulla, ff. de Legibus, & cap. Quod ob gratiam* 61. *de Regul. Juris in* 6. Monacell. autem *t. 4. supplement. ad 3. tom. num.* 60. docet mordicus sententiam affirmativam, dicens cavendum esse a tali sententia, & a doctrina Bonacinæ, qui dicit ipse, Bonacina in hoc fallitur, cum non in favorem Parochorum, sed decedentium, ad hoc nempe, ut liber quandocumque, & ubicumque placuisset eis, sepulturam eligere possent, edita fuerit utraque citata Constitutio tam Bonifacii VIII. *in dict. cap. Animarum 1. de sepulturis* quam Clementis V. *in dict. Clement. Cupientes 3. de pœnis*. Unde Parochi 122

in his transgressores æque ac alii Clerici Sæculares, & Religiosi incurrunt dictam Excommunicationem, aliasque pœnas, ut pro indubitato tenent Samuel. *de Sepult. tract. 1. disp. 2. controvers. 5. per tot. & controvers. 8. n. 7. & 15.* Passerin. *de statib. homin. tom. 2. q. 187. artic. 4. num.* 419. quia directe violant Legem, & morientes inducunt ad obligationem contra Legis mentem, quæ fuit, & est, ut electio sepulturæ maneat libera, & ut adhibeatur remedium contra avaritiam, ut bene observat Passerin. *loc. cit. num.* 423. quæ ratio æque militat in Parochis respectu alienorum parochianorum, ac in Clericis sæcularibus, & Regularibus respectu ceterorum; & ubi eadem est ratio, eadem est Legis dispositio; *l. Illud. ff. Ad Legem Aquiliam, & cap. inter Corporalia 2. de translat. Episcop.* Tum quia, ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus; *leg. de Pretio 8. de Publiciana in rem action.* & verba generalia (uti sunt *in cit. Constit.*) generaliter sunt intelligenda: *cap. Quia circa 22. de privil.* Et sic videtur supponere etiam Donatus *tom. 3. tract. 9. de sepult. quæst.* 10. Congregatio Concilii in Laudensi Funerum die 2. Martii 1711. in respons. ad tertium teste d. Urlaya *tom. 1. p. 2. discept. 14. n.* 137.

123 Hinc cum in dictis Constitutionibus fiat sermo generaliter, & indefinite de Religiosis, non distinguendo inter Fratres, & Moniales, nec inter Fratres Clericos, & Conversos, prædictam Excommunicationem, aliasque pœnas incurrunt etiam Moniales, & Fratres Conversi vere Professi inducentes ad electionem Sepulturæ voto, juramento, vel pacto, ut tradunt communiter Doctores cum Samuello *de sepulturis tract. 1. disp. 2. controvers. 1. concl. 5. num.* 12.

124 Non incurrunt tamen dictam Excommunicationem, aliasque pœnas Sæculares, seu Laici, etiamsi voto, vel juramento, seu pacto, vel promissione irrevocabili induxerint aliquem ad Sepulturam eligendam in aliqua determinata Ecclesia, quia dictæ Constitution. *in cit. c. Animarum & in cit. Clement. Cupientes*, loquuntur solum de Religiosis, & Clericis sæcularibus, & non de sæcularibus, seu Laicis, A diversis autem non fit illatio; *l. Papinianus 20. ff. de Minoribus cap. ad audientiam 12. de Decimis*. Nam ad incurrendam talem Juris pœnam, necesse est, ut sint Religiosi, vel Clerici Ecclesiastici; Monacell. *tom. 2. tit. 1. formul. 38. n.* 11. Medices *de sepult. part. 1. q. 8. n.* 18. Venerigl. *l. c. n.* 41. Samuel *l. c. concl. 20. n. 46. & 47.* & alii passim.

125 Aliæ pœnæ, quibus ultra Excommunicationem subjacent ut supra inducentes voto, juramento, pacto, seu promissione irrevocabili ad eligendam sepulturam, vel jam electam non immutandam sunt, quod tales Religiosi, seu Clerici Sæculares teneantur intra decendium, tam ad restitutionem sepultorum Corporum, quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerunt quomodolibet ad eosdem. Et si dictam restitutionem integraliter non fecerint, eorum Ecclesiæ, & Cœmeteria subjaceant interdicto, donec satisfecerint, textu expresso *in cit. cap. Animarum 1. de sepult. in 6. §. si vero*, ibi; „Si vero iidem Religiosi, vel Clerici prædictos in suis Ecclesiis, vel Cœmeteriis præsumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepultorum Corporum (si petantur), quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem infra decendium integraliter faciendam, ipsos obligatos esse censemus; quam nisi fecerint, Ecclesiæ ipsæ, apud quos sepulti fuerint, nec non & cœmeteria earumdem ex tunc eo ipso sint, & tamdiu maneant Ecclesiastico suppositæ Interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

126 Insuper *in cit. c. Animarum §. Nos enim*, statuitur, quod electio ad hujusmodi inductionem facta ipso Jure sit nulla, debeantque ita eligentes ibi sepeliri, ubi nulla electione facta alias de jure sepeliri debuissent, ibi, „Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis, statuentes, ut hi qui sic elegerint, nec apud sic electas Ecclesias ullatenus sepeliri, nec alibi (ne contra votum, juramentum, aut promissum hujusmodi a se factum, materiam habeant veniendi) possint eligere sepulturam, sed contradictione quacumque cessante, si sepeliantur omnino apud illas Ecclesias, apud quas sepeliendi de Jure fuissent, si alias sepultura non electa forsitan decessissent.

127 Sepulturæ infra terram, & deposita, seu Cadaverum Conditoria in Tumbis profundis sunt collocanda, & eorum operimenta æqualia debent esse solo Ecclesiæ. Conc. Mediolanens. I. *part. 2. tit. de Sepulturis*. Et S. Pius V. Const. 5. incip. *Cum primum Apostolatus §. 8.* ibi; „Et ut in Ecclesiis nihil indecens relinquatur, iidem (*hoc est Ordinarii*) provideant, ut capsæ omnes, & deposita, seu alia Cadaverum Conditoria super terram existentia omnino amoveantur, prout alias statutum fuit, & defunctorum Corpora in Tumbis profundis infra terram collocentur.

128 Solis enim Summis Pontificibus competit prærogativa, ut eorum corpora sepeliantur in Conditoriis elevatis a terra, ut videre est in Basilica Vaticana. Ut ne quidem Personæ Regales ea præeminentia gaudeant, ut novissime praxis docuit de Cadavere Christinæ Reginæ Suecorum sepulto in eadem Basilica subtus terram. Sic expresse Eminent. Card. Petra *tom. 2. comment. ad Constitut. 3. Cœlestini III. sect. 1. n.* 13.

In dicta tamen S. Pii V. dispositione non comprehenduntur 129
monumenta marmorea muris, seu columnis adhærentia, præsertim amotis Cadaveribus a locis altis, quia hæc nullam indecentiam immo magnum ornamentum afferunt Ecclesiis. *Sic Sacra Congr. Episcop. rescripsit Episcopo Mantuano 13. Octobr.* 1579. apud Nicol. *in Flosculi. verb. sepultura n.* 2.

Sepulturæ debent esse remotæ ab Altaribus, ita ut se- 130
pulturæ ostium longe absit ab Altaris scabellis ligneis, seu Prædella cubitis ad minus tribus, Concil. Mediolanens. I. *part. 2. Decret. Visitat. Apostol. verb. Sepultura*, ibi; „Sepulcrorum ipsorum in posterum ædificandorum ostium longe absit ab Altaris Scabellis ligneis, vel Prædella cubitis ad minus tribus; Sepulcra vero ipsa ad Scabellum ligneum non pergant.

Hinc nemo sepeliendus est prope Altaria, seu sub Præ- 131
dellis & si quæ inibi reperiantur constructæ sepulturæ, interdicuntur Altaria, donec amotis ossibus ibi sepultorum sepulturæ terra repleantur, & muro obstruantur. Sic pluries decrevit *S. Congr.*, ut videre est sub verb. *Altare*, ubi afferuntur Decreta, & sub verb. *Cadaver*.

Sepulturæ construi possunt in quovis loco Religioso, 132
idest ubi Divina Officia celebrantur. *Communis* per text. *in cap. Fraternitatem 3. de Sepulturis, cap. Animarum 1. & c. Cum quis 2. eod. in 6.* Et quidem in loco etiam minus Religioso idest ubi Divina Officia minus frequenter celebrantur. *Communis, argum. cap. Cum quis 2. §. Si quis, de Sepulturis in 6.* ibi: „Si quis antiqua dimissa novam etiam in loco minus Religioso elegerit Sepulturam, electionem hujusmodi (licet Jura super hoc videantur esse diversa) nequaquam volumus impugnari" Pro loco autem minus Religioso intelligitur talis locus qui Religiosus quidem est, sed tamen minus talis utpote in quo minus frequenter Officia divina, Missæ, aut publicæ Orationes fiunt, ut explicat Glossa communiter recepta *in cit. c. Cum quis, verb. Casus*.

Admonent tamen Glossa *ibid.* melius, & utilius esse se- 133
pulturam construere, & sibi eligere in magis Religioso loco, hoc est *in loco ubi magis celebrantur Divina*, Quod idem expressius docet rationem reddens alia Glossa *in cap. Fraternitatem 3. de sepultur. verb. Frequentius*, ibi: „Hæc est ratio, quare potius sepeliuntur homines in locis Religiosis, quia frequentius ibi Divina Officia celebrantur. Ad quod aperte facit expressus textus in cit. cap. Fraternitatem, ibi: Fraternitatem tuam non credimus ignorare, mortuorum sepulcra, & Cœmeteria apud illas Ecclesias, & Monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus Religiosorum Fratrum Conventus sunt constituti, & Orationes, atque Missarum solemnia, tam pro defunctis frequentius celebrantur.

Hinc Bordon *tom. 2. resolut. 51. num.* 87. Pellizzarius 134
tom. 2. sui Manual. tract. 8. cap. 5. sect. 4. subsect. 24. sub num. 144. Donatus *tom. 3. tract. 10. de sepultur. q. 8.* & alii expresse docent, melius, & utilius esse sepulturam sibi construere, & eligere in Ecclesiis Regularium, quam aliorum. Et ratio est clara, quia sepulti in Ecclesiis Regularium ex frequentiori Divinorum Officiorum celebratione plus de piis operibus participant, cum etiam ex majori frequentatione populi accurrentis ad Divina Officia in dictis Ecclesiis audienda frequentior de ipsis fiat memoria, seque frequentius Orationes & Suffragia pro ipsis Deo offerantur. Quod clare indicant verba ipsa *in cap. Fraternitatem* ibi: „In quibus Religiosorum Fratrum Conventus sunt constituti, & Orationes, atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur"; Tum quia in dictis Ecclesiis sepulti cum habitu Religioso lucrantur Indulgentiam plenariam ex Indulto Leon. X. ut patet ex dictis sub verb. *Habitus*.

Quamvis enim olim de Jure communi sepulturæ con- 135
strui & eligi potuissent solum in Ecclesiis Parochialibus, earumque Cœmeteriis, & utpote solis habentibus fundatam pro se intentionem, ita omnes Parochiani ibidem sepeliri deberent, per text. *in cap. Nos instituta 1. cap. Fraternitatem 3. cap. In nostra 2. de Sepulturis, cap. Cum quis 2, 2. eod. in 6. Clement. Dudum §. Verum de sepulturis*,
cum similibus; Tamen Hodie possunt etiam construi, & 136
eligi in Ecclesiis Regularium ex speciali privilegio Juri communi inserto, Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus concesso *in Clement. Dudum 2. §. Hujusmodi de sepulturis, Et Extrav. Super Cathedrales 2. §. Hujusmodi, de sepulturis*, quo privilegio gaudent omnes alii Regulares, tum per communicationem, tum per speciales, sibi ad id factas a Sede Apostol. concessiones, ut videre est in Compendiis Privilegiorum Regularium, testaturque Communis Doctorum, & docet praxis universalis.

Excipiuntur tamen Ecclesiæ Monialium, in quibus non 137
possunt construi, nec eligi sepulturæ a Laicis, seu Sæcularibus utriusque sexus absque speciali licentia Sacræ Congregationis, & copulativa Monialium. Sic pluries declaravit *Sacra Congr. Episcopor. & Regul.* & signanter in

Mon-

Montisfeltrinen. 21. *Novemb.* 1606. *in Gravinen.* 1. *Octobris* 1630, his verbis : *Nelle Chiese anco esteriori delle Monache non si possono sepelire esteri, e forastieri, nè Uomini, nè Donne, nè anco Principi, ancorchè vi fossero sepolti i loro Maggiori.* Sic ex Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 177. *num.* 1. refert, & tenent Card. Petra *loc. cit. n.*29. Idem decrevit *in Forosempronien.* 25. *Augusti* 1652. & *in Maceraten.* 8. *Novembris ejusdem anni*; Quæ Decreta bene ponderata iterum probavit *ead. S. Congr. Episcop. & Regul. in Vercellen.* 18. *Maji* 1695. *non obstante solito, referente Eminentiss. Pamphil.* & *in Mantuana* 14. *Martii* 1697. *Ponente Eminentiss. Acciajolo*, & *in Camerin.* 6. *Martii* 1713. *Ponente Eminentiss. Corsino* ex post Summo Pontifice sub nomine Clementis XII. & sæpe alibi teste Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 36. *n.* 18.

138 Solet tamen concedi licentia a Sacra Congregatione, tam pro construendo sepulcro, quam pro eligenda sepultura in Ecclesiis Monialium, ut declaravit requiri *in Ferrarien.* 13. *Julii* 1604. pro personis benemeritis, vel cum eleemosyna competenti; *Eadem Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Messana* 6. *Augusti* 1601. & *in dict. Cameri-*

139 *nen.* 6. *Martii* 1713. *Ponente dicto Eminentissimo Corsino*. Et tunc Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesiæ, & non ultra, Exæquias complente ex post Confessario Monialium; *Eadem S. Congr. Episcop. & Regular. in una Observantium* 5. *Junii* 1615. & Sacra Congregat. Concil. 19. Martii 1629. teste d. Ursaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 8. *n.* 13. 27. 28. 29. & 30.

140 In casu autem, quod quis electa sepultura in Ecclesia Monialium, non posset defectu licentiæ in ea sepeliri, tunc si is non haberet sepulchrum Majorum, deberet sepeliri in Parochiali, per dicta, & Jura adducta *supra n.* 93. & in terminis tenent Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *qu.* 187. *art.* 4. *num.* 260. Cardinal. Petra *loc. cit. n.* 33. *in fine*, dicentes, si impedimentum esset temporaneum, & speraretur obtinenda licentia, posset tunc expectari, deposito Cadavere in aliquo loco; Mattheucci *loc. citato n.* 4. & alii.

141 Sepulcra nova construi non possunt in Ecclesiis Sæcularibus absque licentia in scriptis obtenta ab Episcopo, & in Ecclesiis Regularium sidem a Provinciali; Concilium Mediolanense I. *num.* 2. *tit. de sepultur. vers. Verum caveatur*, & Sanctus Pius V. citat. Const. *Cum primum Apostolatus*, Barbos. *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 10. *n.* 9. cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

142 Regulares nequeunt de se renunciare Juri sepeliendi Cadavera eligentium sepulturam in eorum Ecclesiis, si agatur de eorum Ecclesiis, seu Monasteriis jam fundatis, seu erectis, sed tunc requiritur Beneplacitum Apostolicum, & solemnitas copulative requisita in alienatione, etiam Jurium Ecclesiæ, ita ut nullus Superior, nec Localis, nec Provincialis, & nec Generalis possit per ullum pactum præjudicare Juri quæsito sepeliendi, *argument. Extravagant. Ambitiosæ Pauli II. de rebus Eccles. non alienand. inter Commun.* Ipsa enim Extravagans procedit verbis amplissimis, & comprehendentibus Jura, nam utitur verbo *rerum*, quo vocabulo intelliguntur etiam Jura, & actiones, textu expresso *in leg. Rei appellatione* 23. *ff. de verbor. significatione*, ibi : *Rei appellatione, & causæ, & Jura continentur*, maxime stante dictione universali *omnium*, quæ est universalissima per Barbos. *dict.* 241. & nihil excipit : Qui enim dicit omnia, nihil excipit, *cap. Solitæ* 6. §. *Nobis, de Majorit. & Obedient.* cum similibus.

143 Nec obstant *cap. Pactum* 1. & *cap. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. ubi statuitur, quod si Regulares cum Parochis specialiter paciscantur, quod privilegio sepulturæ pro Ecclesiis, & locis suis concesso, ex toto, vel ex parte uti nolint, vel non, nisi cum certis circumstantiis pacta hujusmodi servare debeant; *Quamquam sepultura libera sit Monasterio vestro ab Apostolica sede indulta, & illi apud vos elegerint sepeliri*, ut expresse dicitur *in citato cap. Pactum* 1. *de pactis in* 6. ubi etiam ratio subjungitur his verbis: *Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur*; Et si factum sit sine præscitu, consensu, & auctoritate Provincialis, & Generalis, quinimmo etiam Sedis Apostolicæ, *Dummodo a prioribus, aut Guardianis facta vel approbata fuerint de suorum Conventuum consilio, & assensu; Dum tamen alias sint licita, & honesta*, ut expresse dicitur *in cit. c. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6.

144 Non obstant, inquam, quia *citat. cap. Pactum* nihil dicit contra nos, sed solum statuit posse per pactum privilegio derogari, quod verum est, si adsit legitima caussa, & solemnitas requisita. Et aliud *cit. cap. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. optime exprimit, ut pacta observanda sint *licita, & honesta*, quæ nequeunt sic considerari post Jus quæsitum Monasteriis, & populis, qui in fundatione Monasteriorum acquiserunt Jus & liberam facultatem sepulturas ibi eligendi, & respective tradendi. Unde prædicti textus non loquuntur, nec intelligendi sunt de pactis initis post fundationem Conventuum, & Jus quæsitum pro sepulturis, sed solum de pactis initis ante fundationem, & Jus quæsitum, & de quibusdam concordiis factis per viam transactionis, & compositionis, ad tollendas dissensiones; Et dato, & non concesso, quod intelligerentur de pactis initis post fundationem, & Jus quæsitum, ipso quo ad hoc fuisset derogatum per dictam Extravagantem *Ambitiosæ*, utpote posteriorem dictis textibus sexti Decretalium, cum posteriora derogent prioribus per text. *in cap. Licet Romanus* 1. *de Constitut. in* 6. *leg. Sed & posteriores, ff. de Legibus* cum similibus.

Si autem agatur de Regularium Ecclesiis, & Monasteriis nondum fundatis, sed fundandis, seu erigendis, tunc si in limine fundationis fiat pactum cum Paroch. de non recipiendis ad sepulturam illius Parochianis sine expressa ipsius licentia, tale pactum erit omnino observandum juxta *cit. cap. Pactum* 1. & *cap. Quia ex eo* 3. *de pactis, in* 6. & *cap. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi: *Inita pacta suam obtineant firmitatem ... pacta custodiantur*, & *c. Qualiter* 3. *eod.* ibi : *Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur*; Et concordat *leg. Hujus Edicti* 1. *ff. de pactis in principio*. Ubi expresse dicitur : *Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt servare?* Nec hic obstat *citat. Extravagans Ambitiosæ*, quia in hoc casu agitur de solo Jure quærendo; Unde non potest dici, quod alienetur Jus Ecclesiæ: Sicut enim Parochus debet audiri, & poterit impedire constructionem novi Monasterii ratione præjudicii sibi inferendi, ita potest pacto, hujusmodi præjudicio re integra ante erectionem occurrere, prout passim in limine fundationis possunt apponi conditiones etiam Juri communi non conformes, dummodo sint honestæ, ut in genere tradunt communiter Doctores, & in specie in his terminis præcise Rota *part.* 19. *tom.* 2. *recent. dec.* 477. *num.* 7. & 8. & *dec.* 489. *n.* 7. & *seq.* expresse canonizando pactum factum cum Parocho in limine fundationis Monasterii circa hoc Jus sepeliendi; Tum quia similia pacta facta in limine fundationis Conventuum videntur transire sub approbatione Sedis Apostolicæ, quæ non solet concedere facultatem pro Conventibus de novo erigendis, nisi sint prius auditi Ordinarii, & constet de partium consensu. Sic pluribus adductis Cardinal. Petra *in cit. Constitut.* 3. *Cælestini III. a num.* 22. Matthæucc. *loc. cit. n.* 2. & alii. Rota tamen *citat. dec.* 489. *n.* 6. tenet, quod dictum pactum valeat, nedum pro Ecclesiis adhuc construendis, sed etiam pro jam constructis, per text. & Doctor. *in cit. cap. Pactum* 1. & *cap. Quia ex eo* 3. *de pactis in* 6. 145

An autem pacta, Conventiones, & concordiæ factæ per viam transactionis a Superioribus Localibus, sine licentia Generalium, seu Provincialium cum Parochis quo ad sepulturas, & funeralia pro tollendis dissensionibus inter ipsos, valeant, & debeant de Jure sustineri? Vide vers. *Pactum art.* 2. *n.* 27. & 28. 146

Quamvis proprietas, & Dominium sepulturæ ab aliquo acquiri non possit, ex quo sit quid Religiosum, & in nullius bonis sit, & extra commercium hominum esse dicatur, & ob id nec acquiri ab aliquo, nec possideri possit, *leg. Quamquam, ff. de aqua pluvial. arcend. leg. Si sepulcrum, Cod. de Relig. & sumptib. funer.* Rota *part.* 3. *recent. dec.* 22. *num.* 2. & communis Doctorum. Jus tamen, & usus sepulturæ, sive sepeliendi acquisibile est, ita ut qui acquisivit, in eo sepeliri possit, ac ceteros, ne ibi sepeliantur, prohibere; *leg.* 2. §. *Usumfructum*; *l. Familiaria*, & *leg. Sequent. ff. de Religios. & sumptib. funer. leg. Jus sepulcri, Cod. eod. titul.* Rota *loc. cit. n.* 2. citans alias decisiones, & communem Doctorum. 147 148

Ad hoc autem Jus sepulturæ acquirendum quo ad alios privative requiritur licentia ædificandi ab initio sepulturam una cum ipsa ædificatione subsequuta. Samuel. *de sepultr. tract.* 1. *disput.* 1. *controvers.* 4. *conclus.* 6. Lambertin. *de Jurepatronat. part.* 1. *art. ultim. vers. Bene verum*, & *vers. Si de cetero*, Barbos. *de Offic. & potestat. Parochi part.* 3. *cap.* 26. *n.* 12. & *lib.* 2. *Jur. Eccles. univers. cap.* 10. *n.* 12. Rota *in Burgensi sepulturæ* 9. *Decembris* 1605. *coram Oltembergo*. 149

Nec censetur tale Jus quæsitum ex solo cursu decennali, & Cadaverum illatione, ut *in dict. Burgensi*, ac *Calagaritana sepulturæ* 21. *Maji* 1616. *coram Coccino Decano*, Barbos. *locis citatis num.* 13. Samuel. *de Sepultura tract.* 1. *disp.* 1. *controv.* 4. *post. conclus.* 6. & alii. 150

Nec etiam Jus sepulturæ censetur acquisitum privative quo ad alios ex Jurepatronatus, quod quis habet in Ecclesiis. Rota *in Toletana Cappellaniæ, & Sepulturæ ejus* 27. *Julii* 1616. *coram Ubaldo*: Samuel. *loc. cit. conclus.* 7. Barbosa *loc. cit. num.* 14. Lambertin. *loc. cit. qu.* 11. *in princip.* §. 13. Concessa enim simpliciter Cappella, non dicitur concessum Jus sepulturæ, prout fuit resolutum *in una Avenionensi concessionis Cappellarum* 13. *Januarii* 1587. *coram D. Litta*; Sed si Patronus loco patenti dictæ Cappellæ foderet sepulturam, Episcopo, seu Rectore Ecclesiæ non contradicente, præsumeretur licentia tacita. Sic Riccius *in prax. part.* 1. *resolut.* 39. *numer.* 6. qui ad tollendas differentias dat cautelam Notariis, ut in similibus contractibus apponant Clausulam : *Cum Jure funerandi*. Ventriglia *tom.* 1. *Annotat.* 1. §. 2. *numero* 25. 151

Censetur autem Jus sepulturæ quæsitum, & pro tali probatur esse commune Familiæ ex inspectione Litterarum, & Armorum in insculptione, quæ demonstrant rem esse 152

de

de pertinentia ejus, cujus sunt Arma, cum imprimi non potuerint, nisi de voluntate Prælati Ecclesiæ, cui spectat cura rerum hujusmodi. Rota *part. 17. recent. decis.* 139. *num.* 4. 5. 6. & 7. Mascard. *de probationib. conclus.* 1297. Barbos. *loc. citat. numer.* 15. cum aliis ibi allegatis.

153 Jus sepulturæ familiaris transit ad omnes descendentes de Familia ejus, qui sepulcrum construxit, vel alio legitimo modo sibi & familiæ suæ acquisivit. Et in tali sepultura soli ipsi sepeliri possunt; *cit. l. Familiaria* 5. *ff. Religios. & sumptib. funer.* Rota *part. 3. recent. decis.* 22. *num.* 3. Samuel. *l. cit. conclus.* 6. cum pluribus ibi citatis; unde tale Jus sepulturæ familiaris retinent etiam fœminæ, quæ in aliam familiam transeunt, sive proximiores, sive remotiores sint, *leg. Liberorum, ff. De verbor. signif.* Sicuti etiam omnes descendentes ex ipsis. Rota *part. 2. recentior. decis.* 22. *numer.* 3. cum ibi allegatis.

154 Jus sepulturæ hæreditariæ transit ad hæredes, & successores ejus, qui sepulchrum construxit, vel alio legitimo modo sibi, & hæredibus, seu successoribus suis acquisivit. Et in tali sepultura soli ipsi sepeliri possunt, *citat. leg. Familiaria* 5. *ff. de Religion. & sumptibus funer.* & *leg. Jus sepulcri, Cod. eod. tit.* Rota *citat. part. 3. decis.* 22. *num.* 3. Molina *lib. 1. de Hispaniar. primogenit. cap.* 24. *num.* 4. Joan. Baptist. Asin. *in dict. leg. Familiaria* 5. *ff. de Religios. & sumptib. funer.* & alii passim. Et tale Jus transit etiam ad hæredes extraneos, *cit. leg. Familiaria* 5. *cum Leg. sequent. ff. de Religios. & sumpt. funer.* Rota *part. 2. recent. dec.* 126. *n.* 3. Molin. *l. c. n.* 9. & alii.

156 Pro Jure sepulturæ, sive ut aliquis in certo loco Ecclesiæ, aut Cœmeterii sepeliri possit, aliquid tamquam pretium exigere, simoniacum est; Est enim rei spiritualis venditio pro re temporali. Et sepultura in tali sensu accepta nullatenus vendi potest, sed gratis est præstanda defunctis per eorum Parochos. *Communis*, text. expresso *in c. Abolendæ* 13. *de sep.*

157 Usus autem vendendi Capellas pro inibi construenda sepultura non est Simoniacus, quia id, quod datur, est per modum eleemosynæ ad reparationem Ecclesiæ, vel ad sustentationem Ministrorum illius, & non pro pretio, sicuti datur stipendium pro Divinis, & Missis celebrandis; Barbos. *loc. cit. nu.* 16. Portell. *in dub. Regularib. verb. Sepulturam n.* 8. Suarez *tom. 1. tract. 3. cap.* 14. *n.* 22. Donat. *l. cit. tract. 9. quæst. 3. num.* 2. cum aliis ibi allegatis, & alii passim.

158 Sic ratione honorabilioris situs, seu dignioris loci potest esse licita pretii receptio pro sepultura, cum hoc non videatur concernere spiritualia, sed tantum honorem, præeminentiam, quæ potest pretio æstimari, & vendi; Hujusmodi enim situs honorabilior, & dignior locus non est ad sepulturam necessarius, ac idcirco non venditur sepultura, nec Sacrum; Et Ecclesia habet Cœmeterium, ubi gratis fideles sepeliuntur, adeoque &c. Sic Samuel. *de sepulturis, tractat. 2. controvers. 13. conclus.* 8. cum innumeris aliis ibi citatis, Barbos. *loc. cit. num.* 16. cum plurimis ibi allegatis, & communissima aliorum.

159 Unde potest sine Beneplacito Apostolico concedi situs pro construenda Capella, ac sepultura, ut censuit *Sacra Congregatio Concilii in Melitensi Alienationis die 6. Septembris* 1659. in qua proposito dubio: „ Archipresbyter, „ & Parochus Collegiatæ Ecclesiæ Oppidi Seminariæ reverenter exponit, Clerum loci ad procurandam fabricam antedictæ Ecclesiæ, illi donasse ad proximum futurum triennium Jus exigendi ab officialibus Laicis Assem unum pro quolibet Rotolo carnis pro certo numero Rotolorum competente Clericis illius loci ratione exemptionis ipsius debitæ a Gabellis Laicalibus; „ Cui Donationi pactum additum fuit, ut Procurator ejusdem Ecclesiæ sepulcrum pro ipso Clero in ea constituere teneatur; Idem Archipresbyter attenta dispositione Sacri Concilii Tridentini, & Sacrorum Canonum, „ & præcise Extravagantis *Ambitiosæ* prohibentis alienationes bonorum, & Jurium Ecclesiasticorum, reverenter „ supplicat declarari: " An prænarrata donatio absque Sedis Apostolicæ Beneplacito facta, fuerit valida; *Sacra Congregatio respondit*:

Affirmative.

160 Si autem concedatur usus privativus Capellæ, seu sepulturæ jam constructæ, cum sit vera alienatio, requiritur Beneplacitum Apostolicum. Et revera solent Regulares recurrere ad Sacram Congregationem pro ejusmodi concessionibus Capellarum, & sepulturarum jam constructarum, ut actum fuit pro Patribus Augustianis discalceatis Sancti Nicolai Tolentini Urbis, pro concessione Capellæ jam constructæ Episcopo Terracinensi Montanno pro pretio Scutorum mille, & *sub die 17. Novembris* 1707. Beneplacitum fuit concessum. Sic refert, & tenet Cardin. Petra *tom. 5. Commentar. ad Constit. 5. Pauli II. sect. 2. num.* 19. Rota *in Bononiens. sepulturæ* 13. *Maji* 1570. *coram Litta*, Novarr. *Consil. 1. de sepultura*, Donatus *tom. 1. part. 2. quæst.* 79. Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num.* 968. Matthæucc. *Official. Curiæ cap.* 45. *quo ad res Ecclesiarum, & Monasteriorum non alienandas numer.* 22. & plures alii loquentes indiscriminatim de omnibus.

Loquendo autem de Fratribus Minoribus, speciali Jure 161
prohibentur sine Beneplacito Apostolico Capellas, & sepulturas vendere, seu alienare, transferendo in alios Dominium, & proprietatem earum; Habetur expresse ex declaratione Sacræ Congregationis ab Urbano VIII. consultationibus Fratrum Minorum præpositæ in Bullar. tom. 4. ad Constit. 49. incipient. *Sacrosanctum* præcipientis observantiam Ordinationum, pro ut in textu §. *Cum asseratis vers. Item statuitur*, ibi: „ Item statuitur ut deinceps nulla instrumenta publica fiant a Fratribus capitulariter „ congregatis, nec quocumque alio modo se habentibus, „ in quibus transferatur Dominium, & proprietas alicujus Capellæ, sive sepulturæ, cum hoc omnino sit contra Regulam, & repugnet nostro Instituto, nam quomodo aliquis dat quod non habet? Si tamen occasio se obtulerit, in qua oporteat satisfacere devotæ Fidelium voluntati, id fiat per modos nostræ Regulæ, & „ Instituto congruentes. " Vid. verb. *Votum art. 2. num.* 93. & 95. & *sequent.* ubi refertur integra talis declaratio.

Modi autem nostræ Regulæ & Instituto congruentes 162
sunt, quod in concessione Capellæ, vel sepulturæ non intercedat mercatus, vel venditio, nec deducatur in pactum aliqua solutio pro illis, neque aliqua civilis obligatio superveniat; sed solummodo concedatur titulus honorificus, & usus sibi, fabricandi, ordinandi, illuminandi, paramentis decorandi Capellam, & in illa faciendi sibi, & suis sepulturam, ac in illa se suosque sepeliendi. Sic enim non contra fit Regulæ, nec Capella, aut sepultura dicitur alienari, cum dominium, & proprietas non transfertur, nec Persona, cui conceditur, possit censeri Domina, ut notant Ameno *de pœnis tit. 3. Alienatio bonorum num.* 12. Sanctor. *de pœnis cap. 7. difficultat.* 6. *fol.* 648. Lantusca *Theatr. Regular. verb. Alienatio num.* 5. Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num.* 969. Matthæucc. *loc. cit. num.* 26. & 27. ubi Sannig. *Schol. Canonic. tom. 2. lib. 3. cap. 4. num.* 2. subjungit, quod Syndicus, tamquam Œconomus Sedis Apostolicæ posset per modum eleemosynæ recipere quidquid liber daret is, cui fuissent prædicta concessa.

Habens propriam sepulturam suis sumptibus pro se, ac 163
suis successoribus constructam, non committit simoniam, si eam vendat quo ad materiale fundi, & respectu habito ad solas expensas factas in illa ædificanda; Ibi enim non venditur quid Spirituale, cum non vendatur benedictio, seu consecratio sepulturæ, sed solum illud materiale fundi, ad quod alia sequuntur, quia loca similia Jure hæreditario de parentibus transferuntur in Filios ratione temporalitatis in eis remanentis, seu existentis. Sic Barbosa, Lambert. Suarez, Lavorius, Sanchez, Lezana citati, & sequuti a Samuel. *loc. cit. conclus.* 16. ubi testatur de communi sententia.

Jus sepulturæ amittitur per Simoniam, per Rectoris
occisionem, per Hæresim, per crimen læsæ Majestatis, 164
aut si, vivus in ea sepeliatur, & aliis modis, de quibus Lambertin. *de Jurepatronat. lib. 3. quæst. 9. artic.* 7. Samuel. *de sepulturis tractat. 1. disputat. 1. controvers.* 8. *conclus.* 1. & aliis ibi allegatis Barbosa *loc. cit. cit. num.* 39. & alii.

Sepultura, vel Capella alicui concessa pro se & suis 165
descendentibus, Conventus, seu Monasterium eis illam auferre nequit, cum talis sepultura, vel Capella reputen-
tur, tamquam Hospitium, *cap. Ebron 2. caus. 13. quæst.* 166
2. Extinctis vero Domino, & illius descendentibus, tunc potest Conventus libere sepulturam alteri concedere, nam mortuo Usuario, usus ille redit ad proprietarium libere, *leg. penult. Cod. de Usufruct.* & *leg. Si habitatio* §. *final. ff. de usu, & habitat.* Samuel. *de sepultur. tractat. 1. controvers. 14. conclus.* 7. & 8. cum pluribus ibi allegatis.

Arma, seu Insignia in Ecclesia, vel Capella, aut se- 167
pultura posita a primo Fundatore nullo modo amoveri possunt, sed semper ibi remanere debent in ejus memoriam. Et nequidem ab ejus Hærede mutari possunt, qui novus Hæres, si sit alienæ familiæ a Fundatore, potest etiam sua arma, & insignia ibi reponere, at semper remanentibus illis primi Fundatoris cum perpetua inscriptione fidem faciente de primo Fundatore; *leg. Qui liberalitate* 3. *Nec ejus nomine, ff. De operibus public.* ibi: „ Nec ejus nomine, cujus liberalitate opus extructum est, „ eraso, alia nomina inscribantur. " Vide verb. *Arma seu Insignia a n.* 21. *usque in finem*.

Violatores sepulturæ, seu sepulcri, pro quibus veniunt, 168
qui sepulcrum non tantum violant, sed etiam inde monumenta, vel alia auferunt, vel Cadavera eliciunt, & spoliant; *leg. Si sepulcrum 2. & leg. Prætor ait 3. de sepulcro violato*, ultra infamiam, quam incurrunt; *leg. 1. ff. eodem*, puniuntur pœna arbitraria, & subinde etiam capitali, præsertim si corpora, vel ossa eruantur; *leg. Prætor ait 3. & final. ff. eod.* ibi: *Rei sepulcrorum violatorum*,

Iaterum, si corp ra ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humiliores quidem fortuna ultimo supplicio afficiuntur, honestiores insulam deportantur, alias autem relegantur, aut ad metallum damnantur.

169 Sepultura Ecclesiastica non est a Parocho retardanda seu differenda Cadaveribus sub prætextu compositionis Quartæ Funeralis. *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in Cassanensi 5. Maji 1617.* Nec etiam propter Jus sepulturæ
170 minime solutum, cum nulla ratio patiatur, Christianæque pietati repugnans videatur; maxime vero ob pecuniarum interesse cadavera insepulta remanere. *S. Congr. Episcopor. & Regular. in Crotonensi 17. septembris 1617.*

171 Cadavera enim pauperum Filiorum gratis omnino tumulari, & sepulturæ tradi debent. *Sacr. Congreg. Episcor. & Regul. in dict. Cassanensi 5. Maji 1617.* Clemens IX. in Const. 38. incip. *In excelsis.*

172 Ecclesiastica sepultura carere debent omnes non baptizati, uti sunt Judæi, Turcæ, seu Pagani, *cap. Ecclesiam 26. cap. Ecclesiam 27. distinct. 1. de consecrat.* Huc pertinent etiam infantes Catholicorum certo decedentes sine Baptismo: si vero dubium sit, an sint, vel non valide baptizati, non sunt privandi Ecclesiastica sepultura. Engel *lib. 3. Decretal. tit. 28. num. 17.* Reiffenstuel *ibidem num. 77.* Samuel. *de sepultur. tract. 2. controvers. 13.* cum aliis ibi allegatis, *arg. cap. In Obscuris 30. de Regular. Jur. in 6.* Item huc reducuntur Catechumeni, quia & ipsi Baptismo carent. Vide Appendicem ad calcem hujus tituli. Paludan. *in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 1.* Layman *lib. 3. tract. 6. cap. 12. num. 10.* La Croix *lib. 17. num. 250.* cum aliis ibi allegatis; Pirhing *lib. 3. Decretal. titul. 250. num. 62.* Reiffenstuel *ibidem num. 77.* ubi testatur etiam de communi. Quamvis tamen Samuel. *loco citat. conclus. 13.* dicat, Catechumenos esse sepeliendos in loco Sacro, quia jam pro Fidelibus habentur, uti etiam tenet Gobat *de Baptismo n. 620. vers. Cum ad Apostolicam, de Presbyt. non baptizato.*

173 Item Ecclesiastica sepultura carere debent Hæretici, & in puncto Hæresis eorum receptores, defensores, fautores &c. *c. Sicut 8. c. Excommunicamus 13. §. Credentes, de Hæretic. cap. Quicumque 2. eodem in 6.* Etiamsi Hæresis solum per mortem eorum fuerit detecta; *arg. c. Sane 6. caus. 24. q. 2.*

174 Item notorie Excommunicati; *c. de Communione 1. caus. 24. quæst. 2. de sepulturis*, nisi in articulo mortis signa pœnitentiæ dederint, ac per eos non steterit quominus fuerint absoluti. In tali enim casu dicti excommunicati etiam post mortem ritu ab Ecclesia præscripto absolvi, sicque absoluti in loco sacro sepeliri possunt, ac debent, *c. A nobis 28. de sentent. Excommun. in 6.* Et sic expresse declaravit *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Nolana 19. Julii 1619.* apud Barbos. *lib. 2. jur. Eccles. univers. cap. 10. num. 40. & de Offic. & potestat. Parochi part. 3. cap. 26. n. 40.*

175 Item interdicti notorii, & denunciati. *Clementin. 1. de sepultur.* Generaliter enim per omne Interdictum, sive locale, sive personale usus Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur, *cap. Cum & plantare §. Quod si Templarii, de privileg.* & idem de suspensis ab ingressu Ecclesiæ deciditur, *cap. Is cui 20. §. Talis quoque, de sentent. Excommun. in 6.*

176 Item publici, & manifesti usurarii, nisi alienum restituerint, vel idoneam dederint de restituendo cautionem, *cap. Quia 4. de usuris, c. Quamquam 2. eod. in 6.*

177 Item manifesti raptores & Ecclesiarum violatores, *cap. Super eo 2. de Raptorib.* Secus vero est dicendum, si occulti sint, & contriti, ac restitutionem fecerint per se, vel per alios. At tunc sunt in Cœmeterio tumulandi absque Clero, *ex citat. c. Super eo 2. de Raptoribus.*

178 Item decedentes in Torneamentis, *c. Felicis 1. & cap. Ad audientiam 2. de Torneamentis.*

179 Item decedentes in duello, juxta dicta sub verb. *Duellum.* Vide ibi.

180 Item qui per annum integrum non confitentur, & tempore Paschali sacrum Synaxim sine justa causa non suscipiunt, nisi de consilio Sacerdotis prorogassent, *cap. Omnis utriusque 12. de pœnit. & remissionibus.*

181 Item publice blasphemantes Deum, ac Sanctos, & præsertim Beat. Mariam Virg. & impœnitentes morientes, seu Pœnitentiam sibi injunctam non facientes, *c. statuimus 2. de Maledicis.*

182 Item decimas recipientes, & Ecclesiæ non restituentes, *cap. Prohibemus 19. de Decimis*, ibi: *Si quis vero receperit (decimas) & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.*

183 Item semetipsos voluntarie ex impatientia, ira, & desperatione, & alia simili causa occidentes; *cap. Placuit 12. caus. 23. q. 5.*

184 Advertunt tamen Covarruv. *lib. 2. variar. resolut. cap. 1. num. 11.* Navarr. *lib. 3. consil. 7. de sepult.* Socinus jun. *consil. 51. lib. 1.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 28. num. 65.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 89.* Barbosa *lib. 2. Jur. Eccles. universal. cap. 10. num. 49. & de Offic. & potestat. Parochi part. 3. cap. 26. num. 49.* Burghab. *centur. 3. cas. 20.* La Croix *lib. 7. num. 236.* Samuel. *de sepultur. tract. 2. controvers. 5. conclus. 2.* & plures alii, quod si quis reperiatur in puteo, vel in flumine submersus, aut laqueo suspensus, veneno, seu ferro interfectus, sepultura privari non debet, nisi aliunde constet, quod se ipsum voluntarie, & sui compos occiderit; Quod tamen in dubio non est præsumendum, cum dubio delictum præsertim tam grave de nemine præsumatur, *arg. leg. Merito 52. Pro socio.* Tum quia potuit talis per insidias, aut vi per alium in puteum, vel flumen præcipitari, aut laqueo suspendi, seu quod satis probabile est, ex amentia, vel mentis alienatione se ipsum occidere, ut recte notant citati Doctores, & alii; Signum autem sufficiens suspicandi quod adfuerit alienatio mentis, est, si antea animadversus est defigi in Melancholia. Gobat *in Quinar. tract. 5. cap. 5. num. 15.* La Croix *l. cit. num. 256.* & alii. Item si mane sit confessus, communicarit, & postea inveniatur mortuus cum laqueo in collo, seu demersus in puteo, vel flumine. Gobat *loco cit. num. 54.* La Croix *loco cit. num. 256.* cum Navarr. & Rodriquez ibi allegatis; Ubi subjungit, quod Lohner putat, si commode fieri potest, & sic suspicio voluntariæ cædis, quod melius expectetur Judicium Episcopi; Sic etiam si Reus non confessus, nec legitime convictus reperiatur mortuus in carcere, non ideo statim privandus est sepultura Ecclesiastica, quia talis non sufficienter probatur esse malus, aut a se ipso, vel Dœmone occisus, quia præsumendum est semper pro Reo, & pro innocentia; Multa sunt enim mortis naturalis argumenta, uti tortura, carcer, vincula, tristitia, & hujusmodi, quia dicit Sanctus Augustinus *de Civitate lib. 19. cap. 6.* Etsi non morte puniantur, in ipsis, vel ex ipsis, plerumque tormentis moriuntur, La Croix *lib. 4. num. 1477.* cum aliis ibi citatis; Unde in similibus caute attendendæ sunt omnes circumstantiæ talis mortis, personæ, loci, & temporis ad definiendum, an quis sit a seipso sibi bene præsente voluntarie occisus, vel ex amentia, seu mentis alienatione, aut ab alio, seu Dœmone sit interfectus, aut ob aliquam ex assignatis causis obierit, & sic an privandus sit, nec ne, Ecclesiastica sepultura?

Item sepultura Ecclesiastica privantur suspensi, impœ- 185
nitentes; *cap. fin. caus. 13. quæst. 2.* Et sic omnes, qui in notorio, ac certo peccato mortali absque pœnitentia decedunt, ut qui in actuali furto, & rapina, fornicatio-
ne, adulterio, & hujusmodi occiduntur, ut habet com- 186
munissima Doctorum *arg. Quibus peccata 6. caus. 13. qu. 2. cap. Non æstimamus 19. cap. Pro obeuntibus 21. cum sequent. eadem caus. 13. q. 2. cap. Fures, de Furtis*, cum similibus.

Item Regulares utriusque sexus proprietarii, si moniti 187
a Superiore absque emendatione, & pœnitentia decesserint; *c. Monachi 2. c. Super quodam 4. cap. ad Monasterium 6. de statu Monachor.* Vide vero *Regulares art. 1. a n. 15. ad 20.* ubi adducuntur textus & casus.

Recte tamen advertunt quo ad hoc Barbosa *locis citat.* 188
num. 47. Samuel. *de sepulturis controvers. 6. conclus. 1.* cum pluribus ibi allegatis, Roderic. *in Compend. quæst. Regular. resolut. 188. num. 20.* Portell. *in dub. Regular. verb. sepultura num 11.* & alii plures, non esse ita præcipitanter privandum Ecclesiastica sepultura Religiosum inventum mortuum cum bursa denariorum; Præsumi enim debet seu saltem potest, denarios, vel quod ex oblivione, aut negligentia alterius inibi remanserint, aut quod tales denarii essent sui Consanguinei, vel Amici, seu quod illos habuisset ad faciendam secretam restitutionem, seu eleemosynam, & hujusmodi; Unde in tali casu non videt Religiosus privandus Ecclesiastica sepultura, nisi certo constaret, quod esset mortuus vere proprietarius, & impœnitens; Eo vel maxime quod *Citata* Jura loquuntur solum de Religioso a suo Superiore prius admonito, & nihilominus proprietario & impœnitente Defuncto.

Omnes quamvis exempti, & privilegiati, qui scienter 189
sepeliunt aliquem tempore Interdicti, vel aliquem nominatim excommunicatum, vel personaliter publice interdictum, vel manifestum usurarium, vel Hæreticum, aut ejus defensorem, fautorem, vel receptorem, & peccant mortaliter, & eo ipso excommunicationem incurrunt, *Clementina 1. de sepulturis*, & *cap. Quicumque 2. de Hæretic. in 6.* Sepelientes autem alios sepultura indignos, ut suicidas, decedentes in peccato mortali, in-
fantes non baptizatos, Catechumenos, Religiosos pro- 190
prietarios, &c. peccant quidem mortaliter, utpote in gravi causa agentes contra prohibitionem Ecclesiæ, possuntque pœna arbitraria ab Episcopo puniri, utpote qui potest transgressores Legum Ecclesiasticarum punire; At non incurrunt dictam Excommunicationem, quia talis Lex, utpote pœnalis, non est extendenda ultra casus, & personas expressas; *leg. Interpretatione 42. ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt, potius quam asperandæ, cap. In pœnis 49. de Regul. Juris in 6.* ibi: *In pœnis benignior interpretatio est facienda*, juncto *cap. Odia 15. eod.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, Reiffenstuel *loco citat. n. 95.* Samuel *loc. cit. tract. 2. controv. 10. conclus. 1.* & alii passim.

A tali pœna etiam ex prædictis aliquem sepelientes 191
excu-

excusantur, qui ex ignorantia, vel gravi metu coacti id faciunt; *argument. citat. Clement. 1. de sepulturis*, ibi: *Qui propriæ temeritatis audacia non sine contemptu Clavium Ecclesiæ.... scienter sepelire præsumunt*, & citat. *cap. Quicumque 2. de Hæretic. in 6.* ibi: *Quicumque Hæreticos, credentes, receptatos, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ*. Sic Glossa *ibid. verb. scienter*, Pirhing *loc. citat. num. 79.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 93.* & alii passim. Item a tali pœna excusantur, qui tempore Interdicti sepeliunt in casibus a Jure, vel ab Apostolicis privilegiis concessis. Glossa *in d. Clement. verb. a Jure*, Reiffenstuel *loc. cit. n. 95.* & alii passim.

193 Nomine sepelientium ad incurrendam dictam Excommunicationem veniunt terram aperientes, in sepulturam mittentes, ipsam mandantes, aut concedentes, & procurantes. Anchar. *in cit. Clement. 1. de sepulturis num. 10.* Pirhing *loc. cit. num. 80.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 97.* Samuel *loc. cit. tract. 2. controvers. 3.* cum pluribus ibi allegatis. Item etiam cooperantes, associantes seu Crucem portantes, & luminaria deferentes. Anchar. *loc. cit.* Samuel. *loc. cit.* cum aliis ibi allegatis; Et ratio est, quia omnes illi participant in crimine criminoso, adeoque omnes illi subjacent dictæ pœnæ, *arg. c. Nuper*, & *c. Conculinæ, de sentent. Excomm.*

194 Cadavera excommunicatorum denunciatorum sepulta in loco Sacro debent iterum exhumari, si ossa discerni possunt, & Ecclesia propter talem sepulturam polluta reconciliari. *Communis*, textu expresso *in c. Sacris 12. de sepulturis*, & *c. Consuluisti 7. de consecrat. Eccles.* Idem
195 procedit de infidelibus, & Paganis. *Communis*, textus expresso *in c. Ecclesiam 27.* & *cap. Ecclesiam 28. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Evulsis corporibus*, Donec autem prædicta Excommunicatorum, & Infidelium, seu Paganorum Ca-
196 davera exhumentur, & Ecclesia reconcilietur, nemo ibidem sepeliri potest. *Communis*, textu expresso *in c. Unic. de consecr. Eccles. in 6.*

197 An autem etiam per sepulturam aliorum ipsa indignorum polluatur Ecclesia, & sic debeat reconciliari. Vide verb. *Ecclesia art. 4. a n. 51. ad 61.*

198 Circa sepulturam Excommunicatorum, seu absolutorum in articulo mortis servanda est dispositio *c. final. sepult.* *S. C. Immun. in Mediol. 15. Febr. 1633. lib. 1. Decret. Paulucci p. 150.*

199 Supposita absolutione, vel quod excommunicatus dederit in mortis articulo signa pœnitentiæ, & præstita per hæredes cautione de reficiendis damnis, quatenus refecta non fuerint, conceditur facultas tradendi sepulturæ Ecclesiasticæ. *Sac. Congreg. Immun. in Meliten. 23. Septembris 1656. lib. Decr. p. 211. in Theanen. 6. Dec. 1695. lib. 1. Decr. Valleman. pag. 234.*

200 Ordinarius mandet Cadaver olim excommunicati, & in articulo mortis absoluti ab ejus simplici Confessario, sepeliri in loco Sacro. *S. C. Immun. in Sipontina 3. Apr. 1661. lib. Decr. Rocci p. 329.*

201 Cadaver Excommunicati, qui non tantum dedit signa pœnitentiæ, sed etiam decessit munitus Sacramentis, Episcopus tradat Ecclesiasticæ sepulturæ ad formam *cap. A nobis, de sent. Excommun. Sac. Congregat. Immun. in Nicoteren. 12. Novembr. 1668. lib. 1. Decret. Altov. p. 288.*

202 Quando quis non fuit declaratus Excommunicatus, vel non fuit notorius, non potest impediri sepultura. *S. C. Immun. in Cathacen. 12. Novembr. 1647. lib. 4. Decretal. Paul. p. 30.*

283 Cadaver correi homicidii in Personam Sacerdotis, mortui in Excommunicatione, non est tradendus Ecclesiasticæ sepulturæ. *S. C. Immun. in Feretrana 31. Julii 1674. lib. 1. Decr. Alt. pag. 974.*

204 Nisi Curia sæcularis amoveat impedimentum appositum sepulturæ, ne Clerici Cadaver sepeliatur, cum hoc sit contra Christianam pietatem, & contra Jurisdictionem Ecclesiasticam, Episcopus procedat prout de Jure. *Sacr. Congregat. Immunitat. in Sorana 12. Maji 1674. ibi pag. 939.*

205 Quoad Excommunicatum defunctum Sacra Congregat. injungit Episcopo, ut præcise informet super denegatione sepulturæ Ecclesiasticæ. *Sacr. Congregat. Immunitat. in Meliten. 12. Januarii 1694. libr. 1. Decretal. Vallemani pag. 98.*

206 Alia ad rem. Vide verb. *Cadaver*, verb. *Confraternitas*, verb. *Parochus*, verb. *Quarta Funeralis per tot.* verb. *Vestes num. 17.*

207 Constructio, manutentio, ampliatio, & restauratio communis sepulcri, seu Cœmeterii, fieri debet expensis Parochianorum & non Parochi, quamvis Parochus dives sit; quia cum id respiciat utilitatem, & commodum Parochianorum, qui sentiunt commodum sentire debent & onus, *c. Qui sentit 55. de Reg. Jur. in 6. l. Secundum naturam 10. de Regular. Jur.* Sperell. *decis. 68. num. 8.* Panimoll. *decis. 6. adnot. 8. n. 31. & decis. 15. adnot. 1. num. 44.* Crispin. *de Visitat. p. 2. §. 13. form. 1. num. 93.* Joann. Baptista Bassi *tract. de Sodalitiis q. 5. num. 15.* impress. ad calcem, Amostaz. *de causis piis*. Ad expurgationem autem communis sepulcri, seu Cœmeterii tenetur is, qui habet Curam Animarum & emolumenta ratione funeralium percipit (si dives), & in subsidium tenetur populus. Sic *Sac. Congreg. Concil. in Bissanen. 19. Septemb. 1637. in responsione ad quintum*, super dubiis impressis in Synodo bonæ m. Trotti ejusdem Episcopi *p. 1218.*

Occisus, seu cum moriens in confinio duarum paro- 208
chiarum, si prius non sibi elegerit sepulturam, nec habeat sepulcrum majorum, sepeliendus est in Parochia, sub cujus finibus reperitur caput cadaveris; Ubi enim est pars nobilior corporis, ut est caput, censetur esse totum; *leg. Cum in diversis 44. ff. de Relig. & sumptib. & funer.* Et sic servat praxis, & communis consuetudo, quæ est optima Legum interpres; *cap. Cum dilectus 8. de consuet. l. Si de interpretatione 37. ff. de legib.*

Jam enim dictum fuit supra *n. 84.* quod habitans in con- 209
finio duarum Parochiarum est Parochianus illius Parochiæ, ex qua domus aditum habet, quia ex aditu judicatur de domo, cui cedat; *leg. Si cui ædes 31. ff. de Legatis 111.* Et si domus habeat duas portas, judicatur de ea Parochia, in qua est porta principalis, & aditus magis frequenta- 210
tus. Et si aditus, sive ostium sit a parte anteriori domus, & a parte posteriori, ac vicissim ingrediatur quandoque ab anteriori, & quandoque a posteriori, nihilominus censendus est Parochianus illius Parochiæ, in qua est aditus a parte anteriori domus, cum illa pars censeatur nobilior, & ubi est pars nobilior, censeatur esse totum, per *citat. leg. Cum in diversis*, ut expresse docet Pignatell. *tom. 8.* 211
consult. 5. num. 7. cum pluribus ibi allegatis; Ubi insuper recte addit, quod si tota domus sit in fundo Parochiæ *A*, & pro ipsa amplianda, illi adjungatur aliud ædificium fundatum in vicina Parochia *B*, istud ædificium adjectum accedit ad principale, & est ejusdem Parochiæ *A*, dummodo prius ædificium sit adhuc nobilius, amplius, & principalius, quia accessorium cedit principali; *cap. Accessorium 42. de Regular. Jur. in 6. l. Nihil dolo 128. §. Cum principalis 178. ff. de Regul. Jur.* & sic decernitur in *statu Cleri Romani cap. 3. §. 17.* teste Pignat. *loc. cit. in fin.*

Habens sepulcrum majorum, si decedat sine sibi specia- 212
liter electa alia sepultura, debet sepeliri in ipso majorum sepulcro, textu expresso in *cap. Nos instituta 1. de sepult. cap. Cum quis 2.* & *cap. Is qui 3. eod. in 6.* juxta dicta supra *num. 8.* Et si alibi sepeliatur per vim, aut fraudulenter, seu aliâs invitis, & insciis Rectoribus Ecclesiæ, in qua adest dictum sepulcrum suorum, est ipsi Ecclesiæ restituendum cadaver simul cum omnibus emolumentis, ut dictum est de eo, qui non sepelitur in sepultura a se electa. Vide *supra num. 7.* & sub verb. *Cadaver num. 11.* ubi refertur sic decisum fuisse in Alexandrina, & Calaritana, & sic confirmatum fuisse ab Alexandro VII. Const. incip. *Alias pro parte*. Et sic respondit *S. Congregat. Concil. in Lunen. Sarzanen. Restitutionis Cadaveris 28. Novembr. 1722.* & *in Sorana Funerum 24. April. 1723.* & sæpe sæpius alibi. Electio enim sepulturæ, & sepulcrum majorum in defectu electionis æquiparantur, & de similibus idem debet esse judicium, *l. Non possunt* & *leg. Nam ut ait Pedius 13. ff. de legibus*. Ne ad imparia judicentur adversus dispositionem textus *in l. Non debet 41. ff. de Regul. Jur. cap. Non licet 33. de Reg. Jur. in 6.* cum concordantibus apud Rotam *p. 19. tom. 1. decis. 2. num. 11.* Quamvis enim non expresse ipsum sepulcrum elegerit, tacite tamen, & implicite censetur elegisse per dicta supra *n. 10* & *12.* Facti autem, & expressi idem est judicium; *cap. Ex parte 2. de Rescript. l. Cum quid 3. ff. de rebus credit.* & frustra exprimitur quod jam intelligitur; *leg. Cornelius 69. ff. de hæredib. instituend. leg. Hæc verba 3. ff. de Legatis 1.* Habetur enim pro expresso, quod tacite subintelligitur, *leg. Fideicommissa 11. §. Si filio, ff. de Legatis 111.* cum similibus. Nec potest alibi neque sepeliri neque de consensu hæredum, & parentum, cum illis non competat facultas ipsis eligendi sepulturam, quam neque pater extra sepulcrum majorum potest eligere filio puberi, & adulto; immo neque filio impuberi post mortem, per allata Decreta, & dicta supra *num. 104.* Unde caveant qui sic usurpant aliena cadavera; Tenentur enim etiam in foro conscientiæ ad integram restitutionem, cum sic usurpent jura, & bona aliena.

Moriens in carcere, in quo detinetur custodiæ, & cor- 213
rectionis causa, si non sibi elegerit sepulturam, vel non habeat sepulcrum majorum, sepeliendus est in Parochia proprii Domicilii. Si vero damnatus fuerit ad carcerem in perpetuum, vel ad certum tempus, sepeliendus est in Parochia, cui subest carcer. Sic expresse per viam Legis determinatum fuit in *Statuto Cleri Rom.* juxta ipsius novissimam compilationem, *cap. 3. litter. F. fol. 20.*, ibi: „ Carceribus quoque ex quavis custodiam, vel „ correctionem mancipatis, si in illis mori contingat „ non electa sepultura, sepeliendi in Ecclesia Paro„ chiali, in cujus Parochia retinent domicilium, damna„ tos vero ad carceres in perpetuum, vel ad tempus, in „ Ecclesia Parochiali, cui subsunt carceres, tumulandos „ esse declaramus." Et in effectu ita practicatum fuit de Mense Martii 1727. favore Eccles. S. Mariæ trans Tyberim

pro carcerato defuncto in carceribus Capitolinis. Atque demum in præcisis nostris terminis probatur id practicari in carceribus novis ex attestatione eorumdem Officialium in Secretaria exhibita. Sic refert D. Ursaya *tom. 1. part. 2. discept. 30. num. 24. & seq.* Et de facto *S. C. Concil. in Farsen. Matrimon. 26. Martii 1707.* declaravit quod Matrimonium contractum ab eo, qui erat carceratus ad custodiam, vel ad correctionem, coram Parocho carcerum, nullum est. Si vero contraheretur ab eo, qui esset damnatus ad carcerem in pœnam perpetuo, vel ad tempus, tunc esset validum, quia in hoc secundo casu carceratus acquirit domicilium. Et hoc Decretum legitur impressum in statuto *Cleri Romani cap. 3. de jure eligendi sepult. n. 4. in addit.* & sic cum pluribus aliis juxta nostram conclusionem tenent Pignatell. *tom. 7. consult. 86.* ubi in fine adducit etiam ipse ad id statutum Cleri Romani, dicitque extare decretum pro Ecclesia Parochiali S. Mariæ Transpontinæ, & pro Ecclesia S. Blasii in via Julia pro captivis pariter in pœnam in carceribus novis; ac concludit tenendum esse, quod mancipati carceribus in pœnam per aliquod tempus si ibi moriantur, debeant sepeliri in Parochia carcerum, & si contingat alibi sepeliri, debeatur quarta funeralis eidem Parochiæ; quia cum sint servi pœnæ, contrahent habitationem, ubi luunt pœnam, uti dicitur de Relegatis per text. *in l. Filii libertorum 22. §. Relegatus, ff. ad municipalia*, ibi: *Relegatus in eo loco, in quem relegatus est, interim necessarium domicilium habet*; quod Glosa in *l. Ejus qui 27. §. final. vers. Unde arcetur cod. tit.* & cum multis aliis Samuel *de sepulturis disp. 5. controv. 9. conclus. 10. num. 14.* intelligunt de Relegatis in perpetuum; Relegati autem, ac confinati ad tempus sunt sepeliendi in eo loco, & Civitate, ubi debuissent sepeliri, ac si non essent relegati, ut expresse concludit Samuel *l. c.* allegans ad id Bartolum, Abbatem, Felinum, Joan. Andream, Zabarellam, Lavorium, Florian, & alios.

212 In sepulcro servi Dei cum fama sanctitatis decessi non est vetitum apponi aliquod signum insolitum ad dignoscendum quod ibi sit sepultus; Cultus enim publicus prohibitus non infertur, ex quo corpus servi Dei tumulatum sit in sepulcro separato cum simplici inscriptione in lapide, aut in capsa collocata in sepulcro communi cum inscriptione nominis, aut in sepulcro magnifico; Sic egregie, & erudite suo more plurimis adductis docet Card. de Lambertinis, qui fuit Summus Pontifex *lib. 2. de Serv. Dei Beatific. & Beat. Canoniz. cap. 12. & seq.* Et ratio est, quia si hæc, & his similia libere fiunt erga illos, etiam, qui ex hac vita decedunt sine ulla sanctitatis fama, ut infinitis exemplis experientia demonstrat, multo magis fieri poterunt erga eos, qui cum ipsa sanctitatis laude moriuntur: cum illi nedum deterioris, sed multo melioris, & excellentioris conditionis præ illis haberi debeantur. Tum quia, absque eo quod, ob id quidpiam commissum dici queat, seu contra jus commune, seu contra Urbani VIII. Decreta, aliasque Apostolicas sanctiones, summe hoc juvat ad probandam identitatem, de qua tractu temporis posset exoriri dubitatio, sicque difficilius fieri probatio, ut contigisse in casu nostræ Beatæ Hyacinthæ de Marescottis testatur supralaudatus de Lambertinis *loc. cit. num. 13.* Unde ad avertendum dictum periculum supradicta licere tradunt Pignatell. *tom. 4. consult. 48. per tot.* Castellin. *de certitud. Glor. Sanctor. cap. 2. punct. 32. n. 41.* & Murphel. *cons. 45. n. 14.* ibi: „ Si enim hujusmo„ di viris Sanctitate perspicuis locus ab aliis separatus „ non daretur, sed simul cum aliis humarentur, non „ possent suo tempore ab aliis segregari, & distingui, & „ sic Ecclesia careret Corporibus, & aliis Sanctorum Re„ liquiis, & Sanctorum cultus maximam pateretur jactu„ ram ". Sic refert, & tenet cum plurimis aliis nunquam satis commendatus de Lambertinis *loc. cit. num. 12. & seq.* merito ibi, & per tot. attente, & fructuose legendus.

213 Patres Capuccini tenentur tradere, sicut alii, Parochis quartam Ceræ accensæ in associatione Cadaverum, quæ ad eorum Ecclesiam tumulanda deferuntur, & Intortitiorum quæ accendunt circa Cadaver in eorum Ecclesia expositum. *S. C. Conc. in Aquensi, Oppidi Ovadæ 19. Sept. 1732. & in Lunen.-Sarzan. 18. Martii 1737.* ad tenorem Constitutionis Benedicti XIII. incip. *Romanus Pontifex*, ac in *Oritana 12. Februar. 1729.*

214 Adduntur attendenda quæ sequuntur. Pro extractione, introductione, vel transitu Cadaveris defuncti ad sepulturam nequit exigi gabella, aut vectigal; Sic reprobatis contrarium sentientibus, nervose probat Card. de Luca *de Regal. disc. 166.* occasione prætensionis excitatæ pro Cadavere Cardinalis Giberti Borromæi, qui obiit in Oppido Neptuni, & transportatus fuit ad urbem; & in fine testatur ita vivæ vocis oraculo decisum fuisse a S. M. Alexandro VII. occasione ejusdem prætensionis Dohaneriorum pro translatione Cadaveris Infantis Margaritæ de Sabaudia, quæ in Urbe pie decedens, Assisii sepulturam elegerat, quem aliis additis, sequitur *Add. ad Pamphil. Dec. 323. n. 9.* apud Ursayam *Inst. Crimin. lib. 3. tit. 9. n. 48. & 49.* Et sic expresse declaravit *S. C. Immun. in Firmana 10. Jun. 1653.*

Nec Parochus occasione transitus per suam Parochiam Cadaveris alterius Parochiæ, & Diœcesis potest prætendere aliquam partem ceræ, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab heredibus defuncti, ut expresse statuit *sacra Congregatio Episcoporum, & Regul. in Placentina 24. Novembris 1713. in respons. ad 2. dub.* Vid. verb. *Parochus art. 3. num. 37. ubi alia ad rem per tot.* 215

Ante Solis ortum, aut post illius occasum, absque licentia Ordinarii, non possunt Cadavera ad sepeliendum deferri. *S. C. Conc. in Novarien. 15. Martii 1740. in respons. ad 4. dub.* Et sic statuunt fere omnes Synodi Diœcesanæ, & signanter. Nostra Alexandrina celebrata anno 1732. *tit. de sepulturis vers. Ante solis ortum.* Non potest tamen Episcopus demandare sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, ut Cadavera ante lapsum 24. horarum ab emissione Spiritus ad Ecclesiam non deferantur. *S. C. Conc. in Horton. Censurarum 12. Decemb. 1705.* Quamvis possit statuere, ut Cadavera sepeliantur, nisi 12. saltem horis ab emissione Spiritus; seu 14. si agatur de subitanea, aut repentina morte decessis, ut statuitur in dicta Alexandrina Synodo *loc. cit.* & passim etiam in aliis. 216

Additur adhuc attendenda ad rem sequens resolutio particularis Congregationis a Clemente XI. deputatæ, & adjecta Statuto Cleri Romani §. 7. & 8. ac relata a sæpius laudato Cardinali de Lambertinis *Volumine 5. Notificatione 17.* his verbis: Infantes, qui Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dantur, retinent Domicilium in Parochia Parentum, atque ad illam pertinent, licet in alia Parochia decedant. Patre vero orbatos quousque apud ipsam Matrem aluntur, licet in potestate Tutorum, non Matris, existant, de Parochia Matris, non Tutorum, esse declaramus. Si Nutricibus alendi extra propriam Parochiam dantur a Matre, Domicilium in Parochia Matris; si vero utroque Parente caruerint, domicilium in Parochia Tutorum, non vero Nutricum, retinere declaramus. Quod si nec Tutores habeant, in Parochia, in qua decedunt, tumulentur. 217

Attendenda sunt sequentia Decreta, relata ab eruditissimo P. Cavalieri *in Agenda Defunctorum*, & ibi doctissime commentata. 218

Episcopus impediat cum omni diligentia, ac pastorali sollicitudine abusum gentilitatis, quod Feminæ in funere suorum liberorum, parentum, aut maritorum capillos vellant; Pœnas autem exigendas ipse non retineat, sed apud depositarium deponat. *S. C. Episc. & Reg. 20. April. 1587.* Vide verb. *Cadaver n. 24.* 219

In secundo triduo majoris hebdomadæ non possunt celebrari exequiæ Defunctorum, & Officium, & preces recitentur privatim. *S. R. C. 11. August. 1736. in Placentina.* 220

Defunctorum corpora in Ecclesiis Regularium tumulanda, deferenda sunt recto tramite, & per viam a Parocho declarandam ad Ecclesias ipsorum Regularium, non 221
autem prius ad Parochialem. Quod servandum erit et- 222
iam hæredibus Defunctorum contradicentibus, & ad dictam Parochialem prius deferri volentibus. *S. R. Cong. 19. Dec. 1671. in Saonen.*

Heredes non tenentur vocare, nisi Parochum, *Sac. C. Episc. & Reg. 28. Sept. 1646.* 223

Si electio non fiat ab heredibus, Parochus ad funus potest vocare, quos voluerit; omissis etiam viciniorbus. *S. R. C. 7. Septembr. 1613. in Ferrar.* 224

Quoties electio fit a Parocho, Clerici Ecclesiæ debent externis præferri. *Sac. Cong. Episcop. & Reg. 23. April. 1649.* 225

Funus comitantes in Parochiali Ecclesia, vel in alia juxta loci consuetudinem omnino convenire debent. *S. R. C. 8. Februar. 1631. in Tropien.* 226

Nullo modo permittendum est a funus comitantibus Parochum expectari per vias, vel ad Domum Defuncti, non obstante contraria consuetudine expectandi per vias, vel ad Domum Defuncti. *S. R. C. 12. Febr. 1633. in Thelesina.* 227

An liceat Curatis, salvis eorum juribus Parochialibus, impedire contra voluntatem heredum Defunctorum, ne Regulares vocati ad funus, corpora Defunctorum, ad quasvis Ecclesias deferenda, una cum Parochis, & Clericis personaliter associent? *S. R. C.* respondit: *Regulares in casu proposito non posse impediri. Die 3. April.* 1633. approbante Urbano VIII. *die 25. Jun.* 1633. in sua Const. *Nuper pro parte.* 228

Parochi, Capellani Confraternitatum, Sacerdotes, aliique Ecclesiastici, qui cotta induti interveniunt processionibus funeralibus, deferant, sicuti in aliis processionibus, birretum Sacerdotale, non vero pileum, excepto tempore pluviæ, & noctis, prout disponit Rituale Romanum *tit. de Process.*, & ut sæpe resolvit Sac. Rit. Congreg. 229
Quæ quidem pilei prohibitio non solum est pro Ecclesia- 230
stico Sæculari, sed etiam Regulari, licet sint Parochi cotta induti. Clemens XI. 9. Decembr. 1704. Const. *La Santità di Nostro Signore.*

Nullo modo est tolerandus abusus quod mortui curru clausi deferantur ad Ecclesiam. *Sac. Congr. Episc. & Reg. 17. Martii 1630.* 231

232 An Congregationi Sacerdotum Sæcularium sub invocatione Sancti Philippi Nerii in associatione Confratrum Defunctorum competat præcedentia supra Regulares? 2. An eidem Congregationi occasione associationis eorumdem cadaverum liceat elevare propriam Crucem? *Ad primum, & secundum affirmative* respondit *S. R. C. 19. Aug. 1719. in Imolen.*

233 In depositione Defunctorum in verbis illis: *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia nullus apud te justificabitur homo*; quando est mulier, aut plures sunt defuncti, non possunt verba *servo tuo* immutari in *serva tua*, vel *servis tuis* absque Sacræ Rubricæ læsione, & servandum est Rituale. *Sac. R. Congr. 31. Aug. 1697. in Fanen.*

234 In exequiis parvulorum in feria V. & VI. & Sabbato Majoris hebdomadæ potest omitti *Gloria Patri* in psalmis, qui dicuntur, pro conformitate temporis. *S. R. C. 16. Jun. 1677. in Hispal.*

235 Parvulorum sepulcrum ab aliis debet esse separatum. *S. R. Cong. 10. Decembr. 1620. in Civit. Castellan.*

236 Parvulorum corpora possunt sepeliri etiam in Ecclesiis Regularium, si ibi est sepulcrum majorum, vel concurrente consuetudine, si ibi Pater eligat sepulcrum. *S. R. C. 10. Decemb. 1620. in una Civit. Castellan.*

237 Sepulcrum eligere licet parentibus in quacumque Ecclesia voluerint, etiam Regularium, pro eorum Filiis minoribus, qui ad annos pubertatis nondum pervenerint, nec a Parochis locorum impediri possunt, aut debent, præsertim si in dictis Regularium Ecclesiis sepeliri consueverint, vel in eis habeant sepulcrum majorum. *S. C. Episc. & Regul. 20. Jan. 1610.*

238 Sacra Congregat. Regular. & Episcop. examinata prius diligenter relatione Episcopi, censuit licuisse, & licere parentibus in Ecclesia Fratrum Minorum Conventualium Sancti Francisci eorum filiis minoribus, qui ad annos pubertatis nondum devenere, eligere sepulturam, ac propterea restituenda esse ipsorum Fratrum Ecclesiæ cadavera infantium jam deposita, præmissis, cæterisque quibuscumque non obstantibus. *Die 20. Martii 1643.*

239 Exhumetur puella, & sepeliatur in sepulcro majorum, in quo sepeliri debent, quicumque carent facultate sibi eligendi sepulturam. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. 11. Octobr. 1616.*, & præsertim si Pater sic sepeliri intendat. *Ead. Congr. 22. Febr. 1641.*

240 Infantes, aliique quicumque, qui non habent facultatem sibi eligendi sepulturam, vel hac non electa decedunt, sunt tumulandi in sepulcro suorum majorum, vel in Parochiali Ecclesia. *S. Congr. Episc. & Regul. 16. Novemb. 1625.*

241 Clerici non sepeliantur in sepulcro suorum Majorum ubi est consuetudo eosdem sepeliendi in sepulcris separatis a laicalibus. *Sac. Congr. Episc. & Regul. 13. Maji 1610.*

242 Clericus, qui sibi non electa sepultura decedit, sepeliri debet in sepulcro majorum, & non Clericorum. *S. R. C. 6. Maji 1705. in Senogall.*

243 Sepultura non electa, si uxor præmoriatur, & maritus habeat proprium sepulcrum, in ipso tumulari debent, quamvis extra limites Parochiæ, ubi mortua est. *S. R. C. 15. 15. Jan. 1633. in Senogallien.*

244 An cum Fratres aliqui extra Monasterium moriuntur, & a Curatis Sacramenta receperunt, possint ab eorum Superioribus ad suas Ecclesias deferri, Parochis inconsultis? Resp. Regulares extra claustra decedentes posse ad eorum Ecclesias deferri, etiam Parochis inconsultis. *Sacra Congr. Conc. 2. Julii 1620.*

245 Clerus Sæcularis nihil potest prætendere propter exequias, aut Sepulturam Monachorum, aut Fratrum morientium extra claustra. *S. Congr. Episcop. & Regul. 24. Novemb. 1634. & 24. Septemb. 1636.*

246 An in Ecclesiis Fratrum sepelienda sint cadavera eorum, qui ejusdem Ordinis habitu induti, ex hac vita migrarunt? Resp. si conditiones in Bulla aurea fel. rec. Sixti Papæ IV. contentas, in ipsis adimpletas esse constiterit, videlicet quod a Guardiano Domus loci in quo tales decedere contigerit, aut ab alio Superiore, vel ab altero, cui id Superior committendum duxerit, habitum receperint, ut prædictus Guardianus, vel alius Superior eosdem præmonuerit, eorum cadavera propter habitus concessionem, seu receptionem penes ipsos fratres, quorum habitum gestant, esse sepelienda; eo casu cum habitu Religionis decedentes, in Ecclesiis pariter ejusdem Religionis Ecclesiasticæ sepulturæ esse tradendos. *Sac. Congr. Episc. & Regul. 11. Decemb. 1615.*

247 Parochi Superiores Ecclesiarum Sæcularium, & Regularium, Sacristæ, & alii, ad quos spectat, non permittere debent, quod cadavera Ecclesiasticorum sæcularium præsertim Sacerdotum, sicut etiam Diaconorum, & Subdiaconorum transferantur ex propriis domibus ad Ecclesias, vel in illis exponantur quocumque alio habitu, sive Confraternitatum, sive Religionum, sed cum sacris vestibus eorum Ordini convenientibus, juxta dispositionem Ritualis Romani tit. de exequiis. *Clemens XI. 9. Dec. 1705.*

Canonici pluviali, planeta, dalmatica, vel tunicella 248
parati non debent deferre almutias; Canonico vero defuncto induto planeta, seu dalmatica, vel tunicella imponi potest almutia super brachium. *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum.*

Pileus Episcopi demortui debetur Ecclesiæ tumulanti, 249
non Cathedrali. Sacr. Congreg. *Episc. & Regular. 26. Aprilis 1653.*

Ut in Ecclesiis nihil indecens relinquatur, iidem (sci- 250
licet Capitula, Parochi, Rectores, Vicarii, Sacristæ, Ostiarii, & alii Custodes etiam Regulares) provideant, ut capsæ omnes, & deposita, seu alia cadaverum conditoria super terram existentia, omnino amoveantur, prout alias statutum fuit: & defunctorum corpora in tumbis profundis infra terram collocentur. Pius V. Const. *Cum primum Apostolatus 1. Aprilis 1566.*

Ecclesiæ non debent fodi, neque excavari pro sepultu- 251
ra, sed in sepulturis, sive tumbis profundis infra terram Christianorum cadavera sepeliri. *S. C. Episc. & Reg. 23. Jul. 1603.*

Non licet Parochis majorem eleemosynam exigere pro 252
defunctis in Ecclesiis Regularium sepeliendis, quam eis solveretur, si in propriis, vel aliis sæcularium Ecclesiis sepeliri deberent. *S. C. Episc. & Reg. 27. Octobr. 1603. 2. Octob. 1643. 20. Martii 1647. 17. Jan. 1651.*

Cæteris partibus non possunt Parochi majorem eleemo- 253
synam exigere pro Sepultura forensium, aut extraneorum, quam incolarum. *S. Cong. Episc., & Reg. 25. Maji 1640. 31. Martii 1646. 10. Junii 1655. & 10. Junii 1654. ac 8. Aug. 1659.*

In Ecclesiis Regularium sine horum consensu non po- 254
test quis sepeliri, nisi sit propria Defuncti Parochialis, licet ibi sepulturam elegisset, aut ad rem donationem vel legatum fecisset. *Sac. Congr. Episc., & Regul. 2. Junii 1587.*

Supra Sepulcri tabulam pro libito ornamenta plana quæ- 255
libet heredes efformare valent, dummodo e solo non emineant, & absint coronæ vulgo *Cornici*. *S. Congr. Episc. & Reg. 26. Maji, & 6. Octob. 1645.*

Num illi, qui coram testibus dumtaxat, licet absque 256
scriptura, in Regularium Ecclesiis sepulturam sibi elegerint, ibidem sint sepeliendi? *Sac. Congr. Episcop. & Reg.* respondit *in dictis Ecclesiis esse sepeliendos, sine præjudicio tamen jurium Parochialium, die 11. Decembris 1615.*

Consanguinei Defunctorum, qui in Ecclesiis Regula- 257
rium sepeliuntur, illis parentare in Parochialibus, & aliis Presbyterorum Ecclesiis, etiam Cathedralibus compelli nullo modo possunt. *Sacra Congr. Episcop. & Reg. 14. Jun. 1639.* Cujus Decretum approbavit Alexandr. VII. in sua Constitut. *Alias pro parte* sub dat. 30. *April. 1660.*

Damnati ad mortem sepeliri non debent in Ecclesia 258
magnæ Devotionis, si inde populus concipit horrorem, & occasionem Ecclesiæ minus frequentandæ. *Sac. Congr. Episcop. & Reg. 17. Martii 1570.*

In Exequiis post absolutionem, quæ fit supra cadaver 259
in die obitus, vel supra tumulum in die anniversario, ℣. *Requiescant in pace*, subjungi debet: *Anima ejus, & animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace*; sed super lecticam, seu castrum doloris in commemoratione omnium fidelium defunctorum, nihil est superaddendum. *S. R. C. 3. Decemb. 1682. in una Canon. Reg. Lateran.*

Inhiberi non potest quod non sepeliantur cadavera abs- 260
que interventu duorum Presbyterorum a Capitulo deputatorum, Parochi etiam ubi Parochia spectat ad ipsum Capitulum, quia unius assistentia sufficit. *Sac. C. Episc. & Reg. 16. Martii 1593.*

Regulares primi debent invitari, quando cadaver se- 261
peliendum est in eorum Ecclesia. *Sac. Congr. Episc. & Reg. 9. Januarii 1595.*

Parochus minime excluditur, licet a defuncto accersiri 262
tantum Regulares jubeantur. *Ead. S. C. Episc. & Reg. 24. April. 1594.*

In Tudertina electionis sepulturæ. Francisca quondam 263
Rugerii de Gregoriis de Terra Massæ Diœcesis Tudertinæ mortua est die 28. Maji 1721. & cum elegisset sepulturam coram duobus testibus in Ecclesia PP. Tertii Ordinis S. Francisci, & repugnaret Archipresbyter dictæ Terræ, examinatis duobus testibus deponentibus pro tali electione, & nolente Archipresbytero, suos prætendebat contrarios, examinari, & facto sepelire Cadavere in sua Parochiali Ecclesia, propositis in Sacra Congregatione Concil. dubiis: „ I. An constet de electione sepulturæ in casu &c. & quatenus affirmative. II. An sit „ locus exhumationi, & restitutioni Cadaveris, de quo „ agitur, & quæ emolumenta sint restituenda a Parocho „ in casu &c. Dicta Sacra Congregatio 4. Julii 1722. „ *Respondit*. Ad I. Affirmative. Ad II. affirmative, etiam quoad omnia emolumenta & amplius, ad mentem. Et mens est quod cadaver exhumari non debeat. "

Deinde obtenta ab Archipresbytero nova audientia, & 264
contendente electionem sepulturæ in Ecclesia Patrum non posse

posse dici probatam, & quatenus esset probata, non relevare, utpote factam ad suggestionem Patrum adversus Textum *in cap. Animam*, *De sepulturis in 6.* proposito dubio: „ An sit standum, vel recedendum a decisis die „ 4. Julii 1722. Eadem Sacra Congregatio die 21. No„ vembris 1722. *Respondit*: Ad primum in decisis. Ad „ secundum in decisis, excepta exhumatione, & restitu„ tione cadaveris ". Sic apud *Thesaur. Resolut. tom. 2.*

265 In Senogallien. Funerum, proposito inter alia hoc secundo dubio: „ An testes super electione sepulturæ de„ ponentes recipi debeant medio juramento per publicum „ Notarium; sive potius sufficiat eosdem testes deponere „ oretenus cum juramento coram ipsomet Parocho, vel „ Vicario Foraneo? Sacra Congregatio Concil. die 19. „ Decembr. 1739. *Respondit*: Ad II. Negative ad primam „ partem, & affirmative ad secundam ". Apud *Thesaur. Resolutionum Sacræ Congreg. Conc. tom. 6.*

266 Electio Sepulturæ facta a Confratribus, seu sodalibus alicujus Congregationis, seu Confraternitatis in die receptionis, & professionis, etiamsi facta sit per publicum instrumentum, non sustinetur. *Sic Sacr. Congreg. die 3. August. 1743.* quæ *in Alexanen. Funerum*, ad septimum inter alia propositum dubium, „ An electio se„ pulturæ facta in eadem Ecclesia per publicum instru„ mentum, seu alium actum ab aliis sodalibus dicti Ora„ torii, in ipsorum respective receptione, & ante obi„ tum non revocata sustineatur in casu. *Respondit* Ad VII. *Negative, & amplius*, Sic apud *Thesaur. Resolutionum dicti anni. Vide tom. 2. verb. Confraternitas art. 4.* ubi varia ad rem.

267 Pro sepultura infantium nutricibus extra propriam Parochiam alendorum traditorum, a particulari Congregatione a Clemente XI. deputata, fuit resolutum ut sequitur, „ Infantes qui Nutricibus alendi extra propriam Pa„ rochiam dantur, retinent domicilium in Parochia Pa„ rentum, atque ad illam pertinent, licet in aliena Pa„ rochia decedant. Patre vero orbatos, quo usque apud „ ipsam Matrem aluntur, licet in potestate Tutorum, „ non Matris existant, de Parochia Matris, non Tuto„ rum, esse declaramus. Si Nutricibus alendi extra pro„ priam Parochiam dentur a Matre, domicilium in Pa„ rochia Matris, si vero utroque Parente caruerint, do„ micilium in Parochia Tutorum non vero Nutricum, „ retinere declaramus. Quod si nec Tutores habeant, in „ Parochia, in qua decedunt, tumulentur ". Sic habetur in additione ad statutum Cleri Romani §. 7. & §. 8. ut refert Cardinal. Lambertin. deinde Summus Pontifex *volum. 5. notific.at. 17. pagina* 204. Et sic ubique observari convenit, cum Stylus Curiæ Romanæ attendi debeat. Glossa 2. *in cap. Ad hæc sumus, de Rescript.* & cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum praxi propriæ Regionis, ut expresse tradit Cardinal. de Luca *de judic. discurs.* 34. *num.* 12. *& discur.* 37. *num.* 20. Stylus enim Curiæ Romanæ facit jus, & pro lege habetur, *cap. ex litteris* 11. *de constitut. cap. Quam gravi 6. de crimine falsi*, cum Ecclesia Romana sit ordo, norma, & caput omnium Ecclesiarum *cap. omnes, & cap. Sacrosancta 2. dist.* 22. cum similibus.

268 Quoad sepulturam Educandarum, Vide tom. 5. verb. *Matrimonium art. 2. a n. 115. ad n. 121.* & verb. *Monialis art. 1. n. 61. 62.*

269 In Tusculana Reparationis Ecclesiæ, inter alia dubia propositis his sequentibus: Tertio, An reparatio, & expurgatio respective quatuor sepulturarum existentium in dict. Ven. Ecclesia, ac inservientium pro Laicis adultis, fieri debeat sumptibus dictæ Communitatis, sive potius dicti Capituli in casu; Quarto, An reparatio, & expurgatio aliarum duarum sepulturarum pariter in dicta Ecclesia existentium, & inservientium pro pueris, & Sacerdotibus, fieri debeat sumptibus Capituli, vel Archipresbyteri, sive potius Communitatis in casu? *Sacra Congregat. Concil. die* 11. *Januar.* 1738. Respondit *Ad III. & IV. affirmative quod ad primam partem & negative ad secundam.* Et proposita causa sub die 1. Martii 1738. sub dub. *An, & in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu? Eadem Sacr. Congreg.* Respondit *Ad III. in decisis, & ad IV. in decisis quoad sepulturam Sacerdotum; quo vero ad sepulturam puerorum, spectare ad Communitatem.* Sic apud *Thesaurum Resolutionum dicti anni.*

270 Sepultura Sacra denegatur decedentibus ex vulnere in duello accepto, licet extra locum pugnæ obierint. Benedict. XIV. Constitut. inc. *Detestabilem* §. 9. Vide t. 2. verb. *Duellum.*

271 * Sepulcrum in Ecclesiis Confraternitatum haberi potest, sed de licentia Episcopi, uti sæpe decisum a S. C. *Inst. Eccl.* 106. §. 124.

272 Si Confrater obeat, non electa sepultura, mandari non potest sepulturæ in Ecclesia ejusdem Confraternitatis, ut est decisum a Sacr. Congreg. *B.* *.

Novæ Additiones ex aliena manu.

DE sepultura latissime licet egerit *Auctor*, multa ta- 1
men dicenda essent, si limites additionum permitte-
rent. Sed vide quid de hac materia accuratius agit *Bohemer. in tractatu de jure Parochiali sect. 4. cap. 2. per tot.*

Hic vero tria hæc adnotanda censuimus. *Primum* est 2
quamdiu sit expectandum, ut sepulturæ mandetur hominis cadaver? Nihil hac de re in jure definitum est. Ceterum Constitutionibus plurium Synodorum receptum est, ut post duodecim horas sepeliatur, si mors sit ex morbo sequuta; & si repentina, vel violenta, post viginti horas. Vide S. M. *Benedictum XIV. de Synod. Diœcesan. lib. 2. cap. 6. §. 8.* Adde etiam *adnotat. ad Synod. Fulginat. Episcopi Baptistelliti cap. 23. n. 6.*

Num autem cadaver hominis violenta morte erepti 3
inhumari possit, nisi prius Præfectus Loci illud inspexerit, & si secus factum sit, an possit ipse Loci Præfectus demandare, ut exhumetur; Vide *Mean observ. 604. per tot.*

Secundum est, an liceat sepelire in loco sacro Infantes 4
sub dubiis reviviscentiæ signis baptizato? Tantum abest ut liceat, ut Congregatio Sancti Officii pluries decreverit, ne baptizandos quidem esse infantes hosce. Addi S. M. *Benedictum XIV. de Synod. Diœcesan. lib. 7. cap. 6. §. 11. & duob. seq.*

Tertium est, ac Ecclesiastica sepultura carere debeant, 5
qui decedunt ex vulnere in Duello accepto, quamvis extra locum conflictus occubuerint, & obtinuerint a peccatis simul & censuris absolutionem? Attenta autem Constitutione S. M. Benedicti XIV cui initium est: *Detestabilem*, & hi carere debent Ecclesiastica sepultura. Vi- 6
detur enim Summus Pontifex imitatus sanctionem Concilii Lateranensis relatam in *cap. Felicis, de Torneamentis*, qua cautum fuit ne in loco sacro tumularentur ii, qui in torneamentis decedebant, tametsi antequam extremum vitæ spiritum ederent non incerta pœnitentiæ signa exhibentes, absolutionem retulissent: *Quod* (sunt ipsissima verba) *si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis et poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.*

A P P E N D I X.

Romani Censoris ad Articulum

Sepultura

In hac novissima Editione.

FErraris noster n. 172. hujusce Articuli brevi se expe- 1
dit a quæstione jam toties, & novissime etiam acriter disputata, utrum scilicet Catechumeni sine Baptismo decedentes ecclesiastica privandi sint sepultura? Ab ea, ne dicam excogitanda, seu etiam tangenda prorsus abstinuissem, nisi mandatum accessisset maximi Viri, cujus nutibus resistere, mihi religio est. Ut autem ea qua par est claritate, hæc controversia discutiatur, nonnulla in antecessum adnotanda duxi de variis Catechumenorum gradibus & distinctionibus.

Plures jamdiu fuisse Catechumenorum classes, & gra- 2
dus, res est apertissima in veteribus Ecclesiæ monumentis, quamquam tum Auctores, qui Sacris Christianorum ritibus inlustrandis operam navarunt suam, tum ipsi Theologi inter se non conveniant in iis enumerandis, & distinguendis.

Duos dumtaxat recenset Menardus in notis ad Sacra- 3
mentarium S. Gregorii (*T. 3. operum ejusdem S. Doctoris edit. Maur. Colum.* 374.), nempe *Audientium*, & *Competentium*. Communiter tamen Catechumeni in tres distribuuntur classes, quarum prima *Audientium*, *Genuflectentium* altera, tertia *Competentium*, seu *Electorum*. In prima constituebantur illi, qui privata instructione exacta, publice in Ecclesia instruebantur per Episcopum. Ad secundam spectabant, qui participes, consortesque fiebant Orationum, & Exorcismorum, qui super Catechumenos fundebantur. In 3. Collocabantur, qui idonei ad Baptismum judicati nomina sua dabant, ut nimirum inter illos recenserentur qui jam proxime ad suscipiendum Baptismum erant destinati, illisque Symbolum tradebatur reddendum postea Baptismum suscepturi. Vide Opus eruditum Josephi Vicecomitis *de Antiquis Baptismi ritibus, lib.* 2. Van Espen *J. E. V. part.* 11. *tit.* 2. *cap.* 3. per totum. Tournely *de Sacram. Baptismi quæst.* 3. *art.* 3. Juven. *Comment. Hist., & dogm. de Sacramentis Dissert.* 2. *de Bapt. cap.* 2. *art.* 1. Du Cangii *Gloss.* tom. 1. pag. 887. aliosque, tametsi viri Eruditissimi eandem non sequantur partitionem, quos inter Martene, qui *lib. 1. de Antiq. Christianorum Rit. cap.* 1. *art.* 6. *Genuflectentes* Catechumenorum specialem classem constituisse negat, asseritque ita vocitari consuevisse Catechumenos lapsos, qui pœnitentiæ pe-

rigendæ admittebantur, quapropter illos distinguit in *Audientes*, *Electos*, & *Competentes*. Eodem pacto Catechumenos pariter Berti *de Theologicis Disciplinis lib.* 31. *cap.* 20. nisi quod *Electis Competentes* anteponat.

4 Non est hic discutiendi locus, quænam harum sententiarum alteri sit præferenda. Illud tamen certe eruitur, non omnes Catechumenos eodem in sensu habitos fuisse aut esse habendos; sed semper rationem habitam fuisse progressus quoad Instructionem, mores, Baptismi desiderium aliaque id genus. Ab eadem regula recedendum non esse, si discedere eos ex hac vita contingat nondum baptizatos, pro certo habeo. Unde Catechumenos omnes ad tres etiam classes esse revocandos existimarem.

5 Ad primam pertinent illi qui ignavia & torpore arrepti, vel ut suis magis magisque cupiditatibus indulgere possent, lavacro regenerationis sua mundare peccata negligebant, quales erant illi, qui primis Ecclesiæ sæculis senectutem, vel mortis articulum expectabant, ut sacris undis regenerarentur. Eorum vanam fiduciam compescere, ac segnitiem maturare sancti Patres sæpe suis in sermonibus tentarunt, ut S. Basil. Hom. XIII. *Exhortat. ad Sanctum Baptisma* (*tom.* 2. *Operum edit. Maur. pag.* 113.) S. Gregorius Nazianzenus, Orat. 40. (*tom.* 1. *Oper. pag.* 652.) S. Aug. *Serm.* 132. *n.* 1. (*tom.* 5. *Colum.* 450.) S. Jo. Chrys. Hom. prima in Act.

6 In secunda constituuntur Catechumeni, qui cum sint præcipuis Christianæ Religionis Mysteriis imbuti, Christianis moribus exornati, ac Baptismatis desiderio flagrantes, inopinata morte absque Baptismo corripiuntur.

7 In tertia denique collocantur qui desiderio Christianæ Fidei suscipiendæ manifestato, se se erudiendos tradidere. At nondum ejus capita præcipua collent, adeo ut de iis mysteriis, quæ necessario credenda sunt, ut loquuntur Theologi *necessitate medii* ad salutem, actus elicere nullatenus valeant.

8 Præmissa hac enumeratione, dico primo, Catechumenis sub priori specie contentis, si illis nondum regeneratis ultimum diem obire contingat, Ecclesiasticam sepulturam nequaquam esse concedendam. Ratio evidens est. Nulli enim competit Ecclesiastica gaudere sepultura, nisi sit Ecclesiæ membrum. Porro nemo inter Ecclesiæ membra est recensendus, nisi Baptismate particeps fiat Regni celestis; Batismate, inquam, vel acquæ, vel Sanguinis, vel saltem flaminis; & ut a Theologorum differendi ratione non recedam nisi Baptismate, vel *in re* vel *in voto* suscepto. Catechumenus autem, qui sæpius occasionem Baptismatis suscipiendi posthabuit, nulla rationabili ratione coactus; quinimmo Baptismum pessundedit, ut gentilibus moribus quo fieri posset tardius valediceret, Baptismatis, neque *in re*, neque *in voto* factus est particeps; igitur neque consors factus dicendus est Regni cælestis, neque inter Ecclesiæ membra adnumeratus, atque inde Ecclesiastica prohibendus est sepultura.

9 Dico secundo, si Catechumenum in secunda collocatum classe sacris undis nondum ablutum ex hac vita migrare contingat, Ecclesiasticis ceremoniis esse sepeliendum.

Constat id luculenter Patrum sacrorumque Canonum auctoritate, Sane Canon apertissimus est *C. Apostolicam de Presbytero non baptizato*, ubi Innocent. III. ad Episcopo Cremonensi consultus, quid sentiendum de Presbytero sine unda Baptismatis defuncto: Respondet, *quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide & Christi nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum, & cælestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter*. Mittit Episcopum ad legenda opera Sanctorum Augustini, & Ambrosii, ac tandem concludit: *Sopitis igitur quæstionibus Doctorum, Patrum sententias teneas: & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato*. Decretorius est Innocentii textus. Pro illis enim offerri preces, & hostias publice in Ecclesia nequeunt, qui jure privantur ecclesiasticæ sepulturæ. Si igitur pro Presbytero non baptizato defuncto jubentur offerri publice in Ecclesia preces & hostiæ, illum ecclesiastica potitum fuisse sepultura, absolute est pronunciandum. Quod eadem ratio sit habenda de Catechumeno nostro, ac de Presbytero, de quo in Canone, nullum, puto, dubitare posse; cum rationes a Summo Pontifice pro Presbytero adductæ, æque militent pro Catechumeno. Uterque sine Baptismo decidit, uterque in Sanctæ Matris Ecclesiæ fide, & in Christi nominis confessione perseverasse creditur; uterque ab originali peccato solutus, ac cælestis patriæ gaudium adeptus præsumitur. Adde Innocentium pro sua stabilienda Patrum auctoritate sententia, Orationem S. Ambrosii *de obitu Valentiniani* adhuc Catechumeni vita functi adducere, scilicet, vult Pontifex ideo preces hostiasque offerri debere pro anima illius Presbyteri, quia easdem jusserat offerri S. Ambrosius pro anima Valentiniani, adeout si pro Catechumeno offerri illæ non possent, Innocentii sententia prorsus collaberetur.

10 Hinc est, quod idem Pontifex *Cap. Debitum de Baptismo*, loquens de quodam Judæo qui in mortis articulo constitutus semetipsum Baptizarat, quamquam ejus Baptisma nullum sit, ut pronuntiat Papa, ibi: Tamen addit: *Quod si continuo decessisset, ad Patriam protinus evolasset, propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei Sacramentum*. Propter eandem rationem, *C. veniens de Presbytero non baptizato*, æque pronuntiat: *Cum quis non solum per Sacramentum fidei, sed per fidem etiam Sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi*.

11 Innocentii III. sententia nova non est in Ecclesia, seu antiquis Ecclesiæ Canonibus, priscaque consuetudine fulta. Ea enim suum habet fundamentum in Can. 78. Concil. Carthaginen. IV. habiti an. 398. (*tom.* 2. *Concil. Collect. Lab. Colum.* 1206.), & Can. 12. Conc. Arelat. 11. habiti an. 452. (*tom.* 3. *colum.* 1012.). Quamquam hujusmodi duo Canones de Pœnitentibus dumtaxat loquantur defunctis non completa pœnitentia; cum tamen eadem sit hac de re ratio Pœnitentium, & Catechumenorum; ideo in patrocinium hujusce sententia præfati Canones citantur a Theologis. Quidquid tamen sit de eorum efficacia pro nostra constabilienda sententia, eo tempore quo iidem Canones editi sunt, morem invaluisse fundendi in Ecclesia preces pro animabus Cathechumenorum, aperte constat ex S. Ambrosio jam supra laudato cujus præstat verba recitare. Is igitur in Orat. de obitu Valentiniani, postquam num. 51., & 52. eum gratiam Baptismatis consequutum fuisse dixerat quia Baptizari optaverat, ac Baptismi desiderium in eo vice Baptismi suppleverat, num. 83. gregem suum hortatur, ut oblationibus Valentiniani animam prosequatur, ut sacris mysteriis requiem ejus poscat: neque separanda esse nomina (sacris in dypticis) Gratiani, & valentiniani, quamvis ille Baptizatus obierit. *Date manibus*, inquit, *Sancta mysteria, pio requiem ejus poscamus affectu. Date Sacramenta cælestia, animam nepotis nostri oblationibus prosequamur. Extollite populi mecum manus in sancta, ut eo saltem munere vicem ejus meritis rependamus ... Numquam ego piorum fratrum separabo nomina, merita discernam*. (*tom.* 2. *Operum edit. Monach. S. Mauri Col.* 1179.)

12 Hæc eadem est S. Aug. sententia ut constat ex *l.* 4. *de Baptismo contra Donatistas*, *num.* 30. & 32. (*tom.* 9. *Operum col.* 94., & 95.) nec non S. Bernardi, Epistola, seu Tractatu *ad Hugonem de S. Victore*, quam eorundem SS. DD. Ambrosii, & Augustini auctoritate, ubi confirmavit, subdit: *Ab his duabus columnis (Augustinum loquor, & Ambrosium) crede mihi, difficile avellor. Cum his, inquam, me errare, aut sapere fateor*.

13 Celebriores Theologi, & Canonistæ id pro certo habent, *Passerinus*, *destat. hom. tom.* 2. *q.* 187. *art.* 4. *n.* 63., & apud ipsum *Lezana*, *v. Sepultura*, *num.* 23. *Bordon. resp.* 51. *n.* 119. Id etiam tenet Card. Petra, *Comment. ad Const.* 2. *Honor.* 111. *sect. unica*, *num.* 58. *Sayrus de Censur. l.* 5. *c.* 16. *num.* 24. *Barbosa*, *de Off. & Potest. Episcopi part.* 2. *Allegat.* 28. *num.* 33. *Bonac. de Matr. q.* 4. *punct. ult. n.* 26. *Thesaurus*, *de pœnis*, *part.* 2. *ver. sepulchri violatio cap.* 6. §. *Limita quoad Catechumenos*, *Pax Jordanus*, *de re sana*, *l.* 5. *tit.* 12. *n.* 120. *Murga tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 4. *dub.* 7. *Clericatus decis. sacram* 36. *num.* 29., & 30. *Gonzalez in c. Ad Apostolicam de Presbytero non baptizato*, *Gagliardus*. *Inst. Jur. Can. l.* 2. *tit. de Baptismo num.* 42., & alii plures qui citari possent.

14 Non inficior, huic hucusque a nobis statutæ doctrinæ opponi posse Concilii Brachar. 11. auctoritatem an. 563. celebrati: quod quidem Concilium, postquam cap. 16. statuerat nullam commemorationem in oblatione esse faciendam pro iis qui sibimetipsis necem inferunt, vel pro sceleribus puniuntur, neque eorum cadavera cum Psalmis ad sepulturam esse deducenda, cap. 17. ita decernit: *item placuit ut Catechumeni sine redemptione Baptismatis defunctis, simili modo, neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium*. (*tom. V. Concil. Edit. colum.* 841., & 842.)

15 Enim vero hujusce Concilii decreto occurrimus 1. cum *Lacvor. tit.* 12. *cap.* 15. *num.* 92., & *Bordon. Resp.* 51. *num.* 20. asserentibus præfatum Canonem intelligendum esse de Catechumeno illo, de quo constaret ex culpa, & negligentia non fuisse baptizatum, quo quidem in casu eum non esse fidelium sepulturæ donandum, nos etiam tradidimus 2. dicimus, Bracharensem Synodum loqui de eo, quod ut plurimum accidit, nullatenus vero de casu necessitatis. Raro enim contingit ut Catechumenus perfecte dispositus, & Baptismi desiderio flagrans, absque regenerationis Sacramento decedat. 3. reponam cum Eminentiss. Cardinali Orsi Hist. Eccl. lib. 41. n. 62. tom. 19., ubi relatis summatim præfatis duobus Canonibus, subjungit: *Quanto a due ultimi casi ha prevaluto nella Chiesa l'uso contrario, fondato, quanto alle preghiere per le anime de' giustiziati, nel cap. 14. del 2. Sinodo Aurelianense, e quanto alle anime de Catecumeni nell'esempio di S. Ambrogio*.

16 His breviter enucleatis de secunda Cathecumenorum specie, ad tertiam devenio. Dico igitur 3. Cathecumenis nondum in Christianæ Religionis Capitalibus Mysteriis eruditis, atque ab hac vita migrantibus sine Baptismate, non esse ecclesiasticam sepulturam concedendam.

Palmare id est. Intantum enim Catechumeni aliquando Fidelium more sepeliuntur, in quantum Fideles sunt, atque æternæ vitæ assequendæ capaces. Ille vero, qui præcipua Christianæ Religionis capita ignorat, neque fidelis est, neque vitæ æternæ assequendæ capax. Sane absque cognitione, & fide Trinitatis, & Incarnationis, nemo Fidelis, & Christianus dici potest. *Quod enim est*, (inquit S. Aug. l. de dono perseverant. n. 2. tom. x. Operum col. 543.) *initium verius Christiano, quam credere in Christum?* Fides autem in Christum, Fidem cognitionemque Trinitatis, & Incarnationis præsupponit. Porro eorumdem Mysteriorum cognitionem necessariam esse ad salutem consequendam, in confesso id est apud omnes veri nominis Theologos. Scio aliquos laxioris Doctrinæ patronos nonnunquam, arbitratos fuisse, eandem cognitionem *implicitam* ut dicunt, sufficere. Vid. Domini Vivam in Prop. 1. damnatam ab Alex. VII. num. 9. Verum ego majoris facio mehercle auctoritatem Jesu Christi Domini mei, qui absque distinctionibus, & ambagibus, *Joan.* 17. declarat: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*, quam horum scriptorum tricas.

SEQUESTRATIO, SEU SEQUESTRUM.

SUMMARIUM.

1 *Sequestratio, seu sequestrum quid sit?*
2 *Sequester quis sit, & unde dictus?*
3 *Sequestratio, seu sequestrum quomodo differat a Deposito?*
4 *Sequestratio, seu sequestrum est duplex, scilicet Sequestrum voluntarium, & necessarium.*
5 *Sequestrum voluntarium, seu conventionale quale sit?*
6 *Sequestrum necessarium, seu Judiciale quale sit?*
7 *Sequestrari possunt res mobiles, & immobiles, res corporales, & incorporales, seu Jura, res profanæ, & spirituales.*
8 *Sequestratio, seu sequestrum voluntarium regulariter est permissum.*
9 *Quamvis autem talis sequestratio ab initio sit voluntaria, tamen post factam conventionem inter partes non licet ipsis partibus contrahentibus ab ea recedere.*
10 *Item neque ipsi sequestri recipienti rem in custodiam licet sua sponte a tali Officio recedere, nisi justa de caussa, & interveniente auctoritate Judicis.*
11 *Sequestratio, seu sequestrum necessarium regulariter est prohibitum.*
12 *Dantur tamen plures casus, in quibus licite potest fieri de Jure sequestratio necessaria. Primo enim fieri potest ad instantiam alterius partis, quando Reus dissipat fructus, quos conservare tenetur.*
13 *Secundo fieri potest sequestratio necessaria, nedum quando Reus tales fructus actu dissipat, sed etiam cum rationabiliter timetur, ne ipsos dissipet, aut dilapidet in futurum.*
14 *Tertio fieri potest, quando petitur res mobilis, & Reus est suspectus, quod cum ea fugiat.*
15 *Quarto fieri potest, quando quis obligatus ad aliquid præstandum, non præstat quamvis ad id monitus.*
16 *Quinto fieri potest in causis Beneficialibus, quando duo de Beneficio contendunt, & neuter adhuc possidet.*
17 *Sexto fieri potest, quando reus conventus est contumax.*
18 *Septimo fieri potest, quando periculum est, ne partes contendentes ad arma deveniant.*
19 *Octavo fieri potest, quando Colonus negat locationem, & contra Dominum super Dominio Prædii litigat.*
20 *Nono fieri potest, quando Maritus vergit ad inopiam, vel periculum est, ne dotem dilapidet.*
21 *Decimo fieri potest, quando timetur de sævitia viri, & non potest securitati Uxoris sufficienter caveri.*
22 *Unde fieri potest, quando adest periculum, seu justus timor, ne sponsæ de cujus Matrimonio contrahendo lis agitur, aliqua violentia inferatur.*
23 *Duodecimo fieri potest, quando servi conqueruntur de tyrannide Dominorum suorum, & rationabiliter timetur, ne ob id Domini nimis sæviant in illos.*
24 *Remedium Juris ad evitandam sequestrationem in supra allegatis, & aliis casibus est sufficiens cautio, seu satisdatio de restituenda re litigiosa, vel fructibus ejus in casu, quo pars adversa obtineat in caussa victoriam.*
25 *Immo per sufficientem, & idoneam cautionem, seu satisfactionem tollitur etiam sequestratio jam facta, dummodo datus fuerit Fidejussor idoneus.*
26 *Alia usque in finem non indigent summario.*

Sequestratio, seu sequestrum est rei controversæ, seu 1
fructuum ejus apud tertium securitatis gratia legitime
facta depositio; *sic in re communis.* Et colligitur *ex leg.
Licet 17. in princ. ff. Depositi*, & ex *leg. Sequester* 110.
de verbor. signific. Unde sequester dicitur is, apud quem 2
plures, nempe Actor, & Reus eamdem rem, de qua controversia
est, deposuerunt, dictus ab eo quod ejus fidem
partes contendentes, vel Judex sequantur, dum res litigiosa
ejus custodiæ committitur, *cit. l. Sequester* 119. *ff.
de verbor. significat.*, ibi: *Sequester dicitur, apud quem
plures eamdem rem, de qua controversia est, deposuerunt.*

Sequestratio, seu sequestrum differt a Deposito. Primo, 3
quia deponi possunt etiam res illæ, de quibus nulla est
controversia; sequestrari autem possunt duntaxat res illæ,
de quibus est lis, seu controversia, *l. Licet* 17. §. 1.
ff. Depositi; Secundo, quia non solum plures, sed etiam
unus duntaxat apud Depositarium deponere potest; Apud
Sequestrem autem nonnisi plures, *l. Propriæ 6. Licet* 57.
in princip. ff. Depositi: Tertio, quia illi, qui rem communem
depositam deponunt, non singuli eam in solidum,
sed pro sua quisque parte, quam in re habet, deponere
censetur, *l. 1. §. sed si duo & cit. l. Licet, ff. Depositi*;
Qui autem apud sequestrem rem litigiosam deponunt,
singuli in solidum deponunt, non pro parte, *cit. l. Licet
17. ff. Depositi*. Quarto, quia in deposito, quoties libuerit,
res repeti potest; in sequestro autem non nisi post
decisam controversiam, *arg. cit. l. sequester* 110. *ff. de
verb. signific.*

Sequestratio, seu sequestrum est duplex, scilicet seque- 4
strum voluntarium, seu conventionale, & sequestrum
necessarium, sive Judiciale. *Communis.* Sequestrum vo- 5
luntarium, seu *conventionale*, est illud, quod fit mutuo
partium consensu, cum videlicet partes de re aliqua litigantes,
rem illam mutuo consensu deponunt apud tertium,
sive sequestrem, ut eam interim custodiat, & postmodum
tradat vincenti. Et dicitur *voluntarium*, seu *conventionale*,
quia illud faciunt, non coacte, sed propria
sua voluntate, & mutua conventione. Sequestrum *necessarium*,
seu *Judiciale* est illud, quod fit auctoritate, sive
mandato Judicis utraque parte invita, vel certe alterutra; 6
Fit hoc dupliciter, vel motu proprio, & ex Officio, vel
ad instantiam, ut plerumque fieri solet, unius partis litigantis,
altera contradicente, ut quando Actor petit sequestrari
Rem litigiosam, Reo contradicente. Et dicitur
necessarium, sive *judiciale*, quia fit auctoritate Judicis, invita
utraque, vel saltem alterutra parte, & partes ipsæ
litigantes necesse habent stare tali sequestro, eidemque
plene obtemperare. *Communis.*

Sequestrari possunt res mobiles, & immobiles, res cor- 7
porales, & incorporales, seu Jura, res profanæ, & spirituales.
Card. Tuscus verb. *Sequester*, *conclus.* 101. *n.* 6.
Barbosa *ad Rubric. tit. 17. de sequestrat. num.* 7. Pirhing
l. 2. Decret. tit. 17. numer. 4. Reiff. *ibid. num.* 4. & alii
passim.

Sequestratio, seu sequestrum voluntarium est regulariter 8
permissum, quia est quædam species Depositi & consequenter
est legitimus contractus, *cit. l. Licet, ff. Depositi*.
Unde Gailus *lib. 1. Practic. Observ.* 148. *num.* 7. expresse
dicit, quod sequestratio, quæ fit ex voluntate, &
mutuo consensu partium, semper licita sit, *l. Si soluturus
39. ff. de solutionibus, l. Proprie 6. ff. Depositi, l. interesse
puto 39. ff. de acquir. possess.*

Quamvis autem talis sequestratio ab initio sit volunta- 9
ria, sicuti ceteri contractus approbari, *l. Sicut 5. Cod. de
actionibus, & obligationibus*; Tamen post factam conventionem
inter partes, non licet ipsis partibus contrahentibus
ab ea recedere, juxta illud vulgatum: *Quod a principio
est voluntatis, ex post facto fit necessitatis*, per notabilem
textum *in cit. l. sicut initio 5. Cod. de obligation.
& actionibus*. Item ob eamdem rationem neque ipsi se- 10
questri recipienti rem in custodiam licet sua sponte a tali
Officio recedere, nisi justa de caussa, & interveniente
auctoritate Judicis; *l. Et apud quem 5. §. si velit, Depositi*,
& ibi Bartolus *in Summario*, Joannes Monachus *in
Regula Locupletari n.* 5. Jason *in l. Si fidejussor. 7. §. Si
satisdatum n. 4. ff. Qui satisdare coguntur*, Pichin *loc. cit.
n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n. 7. & 8.* & alii.

Sequestratio, seu sequestrum necessarium regulariter est 11
prohibitum. *Communis* per text. *in l. Unic. Cod. de prohibita
sequestratione pecuniæ*, & concordat *cap. Ad hoc 1.
de sequestratione*, juncta Glossa *ib. verb. Arbitrio*; Rota
part. 10. recent. dec. 277. n. 14. Et ratio est, quia non
est Judicium ab executione inchoandum, sed requiritur,
quod Actor de suo Jure doceat, & Reum super debito

con-

convincat, *cit. leg. Unic. Cod. de prohibita sequestratione pecuniæ*, Rota *part.* 1. *recent. dec.* 464. *num.* 2. *part.* 6. *decis.* 222. *num.* 2. Priusquam enim Actor doceat de suo Jure, stat præsumptio favorabilis pro Reo; *l. ultim. Cod. de Rei vindicat.*, *& cap. Ex litteris, de probationibus*, adeoque non est turbandus in sua possessione, seu ejus usu per sequestrationem auctoritate Judicis factam, cum lite pendente, nihil sit innovandum, *cap. A memoria nostra* 1. *& cap. Laudabilem* 2. *Ut lite pendente nihil innovetur*, cum similibus, & expresse Glossa *in cap. Dilectus* 2. *de sequestratione, verb. Sequestrari*, citatis ad id variis Juribus.

12 Dicitur autem notanter, quod *sequestratio, seu sequestrum necessarium regulariter est prohibitum*, quia sunt plures casus in Jure expressi, in quibus licite potest fieri sequestratio necessaria, seu auctoritate, vel mandato Judicis. Primo enim fieri potest ad instantiam alterius partis sequestratio auctoritate, seu mandato Judicis, quando Reus dissipat fructus, quos conservare tenetur, *cap. Dilectus* 2. *& c. Ab eo* 3. *de sequestratione*.

13 Secundo, fieri potest sequestratio necessaria, nedum quando Reus fructus, quos conservare tenetur, actu dissipat, sed etiam cum rationabiliter timetur, ne ipsos dissipet, aut dilapidet in futurum; *l. Imperatores*, §. *fin. ff. de appel.* junctis *cit. c. Dilectus* 2., *& cap. Ab eo* 3. *de sequestratione*.

14 Tertio, sequestratio necessaria fieri potest quando petitur res mobilis, & Reus est suspectus, quod cum ea fugiat, *l. Si Fidejussor*, §. *Si satisdatum*, *ff. Qui satisdare cogantur*, & concordat *l. Senatus consulto* 16. juncta Glossa *ib. verb. Et deponatur*, *ff. de Offic. Præsidis*.

15 Quarto, sequestratio necessaria fieri potest, quando quis obligatus ad aliquid præstandum, non præstat, quamvis ad id monitus, ut si Canonicus, vel alius Beneficiatus non resideat, nec inserviat Ecclesiæ prout deberet; Tunc enim possunt fructus Beneficii sequestrari, donec caussa sit decisa, *arg. c. Pervenit* 28. *de appellat.*

16 Quinto, sequestratio necessaria fieri potest in caussis Beneficialibus, quando duo de Beneficio contendunt, & neuter adhuc possidet. Tunc enim, lite pendente, potest judex fructus Beneficii sequestrare, donec lis sit decisa, ne alioquin una pars cum alterius præjudicio in Beneficium se intrudat, *arg. l. Si quæ* 5. *ff. de Famil. Herciscund.*, *& Clem. unic. de sequestratione*.

17 Sexto, sequestratio necessaria fieri potest, quando Reus conventus est contumax; tunc enim res petita una cum fructibus potest interim sequestrari, cum Actor Jure suo nondum ostenso in possessionem mitti non possit, ne vitium intrusionis incurrat, *cap. Olim* 25. *de Rescrip. cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumac. cap. unic. De eo qui mittit in possess. in* 6.

18 Septimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando periculum est, ne partes contendentes ad arma deveniant; Tunc enim potest Judex ex nobili suo Officio rem controversam apud tertium sequestrare, donec lis decidatur, cum Judicis sit impedire, ne ad arma, & rixas deveniant, quos Jurisdictione sua componere potest, *arg. l. Sic ejus* 13. §. 3. *ff. de Usufruct.*, ibi: *Cur enim (inquit Julianus) ad arma, & rixam procedere patiatur Prætor, quos potest Jurisdictione sua componere?* Et concordat *c. Cura* 1. *c. Significantibus* 2. *de purgatione vulgari*.

19 Octavo, sequestratio necessaria fieri potest quando Colonus negat locationem, & contra Dominum super Dominio Prædii litigat; Tunc enim, nisi Colonus cautionem det de restituendis fructibus si succubuerit, possunt fructus illi sequestrari, donec lis fuerit decisa, *l. Litibus, Cod. de Agricolis, & Censibus*.

20 Nono, sequestratio necessaria fieri potest, quando maritus vergit ad inopiam, vel periculum est, ne dotem dilapidet; Tunc enim sequestrari potest ipsa dos, *l. Si cum dotem* 22. §. *si vero*, *ff. Soluto Matrimonio*, *C. Per vestras* 7. *de donat. inter Vir., & Uxor.*

21 Decimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando timetur de sævitia Viri, & non potest securitati Uxoris sufficienter caveri, *c. Litteras* 13. *de restit. spoliator.*

22 Undecimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando adest periculum, seu justus timor, ne Sponsæ, de cujus Matrimonio contrahendo lis agitur, aliqua violentia inferatur; Tunc enim debet quodammodo sequestrari, & in loco tuto collocari, *Cap. Cum olim* 14. *de Sponsalib. cap. Caussam Matrimonii* 15. *de probationibus*.

23 Duodecimo, sequestratio necessaria fieri potest, quando servi conqueruntur de tyrannide Dominorum suorum, & rationabiliter timetur, quod ob id Domini minis sæviant in illos; Tunc enim, lite pendente, potest, & debet Judex illæsos conservare, & si opus fuerit, sequestrare, *arg. Instit. De his, qui sui vel alieni jur. sunt*, §. *seu major*, *& l.* 1. §. *Quod autem*, *ff. de Offic. præfecti Urbis*; Quod idem ampliandum est ad Religiosos, qui conqueruntur de suis Superioribus, *arg. Cap. Olim* 26. *de accusationibus*.

24 Remedium Juris ad evitandam sequestrationem in supra allegatis, & aliis casibus regulariter est sufficiens cautio, seu satisdatio de restituenda re litigiosa, vel fructibus ejus in casu, quo pars adversa obtineat in caussa victoriam, *l. Senatusconsulto* 16. *de Officio Præsidis*, Et concordant *l. Satisdatio* 1. *l. Si Fidejussor* 7. *ff. Qui satisdare cogantur* cum similibus, Rota *par.* 3. *rec. decis.* 381. *num.* 2.

Immo per sufficientem, & idoneam cautionem, seu 25
satisdationem tollitur etiam sequestratio jam facta, dummodo latus fuerit Fidejussor idoneus, *cit. l. Si Fidejussor* 7. §. *final. ff. Qui satisdare cogantur*, & notat Bartolus *ib. in Summario*, Rota *part.* 2. *rec. dec.* 654. *n.* 5.

Remedium apponendi sequestrum rebus asportatis in lo- 26
cis immunibus, quo usus fuit D. Nuncius, improbatur a Sacr. Congregatione. *Sac. Congr. Imm. in Taurinen.* 28. *Nov.* 1693. *ib.* 2. *Decr. panl. pag.* 208.

Judex Laicus non potuit relaxare Sequestrum contra bo- 27
na Ecclesiastici, & ideo Episcopus potuit procedere contra eum ad declarationem Excommunicationis. *Sacra Congr. Immunitat. in Casalen.* 25. *Aprilis* 1634. *ibi p.* 188.

Solus Judex concedens, non autem Partes obtinentes 28
Sequestrum contra fructus Bonorum Ecclesiasticorum incidit in Censuras in Bulla Cœnæ Domini. *Sac. Congreg. Immunitat. in Vercellen.* 25. *Nov.* 1636. *lib.* 3. *Decretal. pag.* 18.

Non possunt per Regios sequestrari, vel detineri fisca- 29
les redditus debiti Ecclesiis, & Ecclesiasticis. *S. C. Immun. in Salmon.* 6. *Jun.* 1637. *ibi pag.* 35.

Nuncius curet removeri Sequestrum appositum a Re- 30
giis Ministris super bonis mensæ Episcopalis, alias Civitas subjiciatur Interdicto. *Sac. Cong. Imm. in Militen.* 19. *Nov.* 1675. 11. *Decr. Altov, pag.* 1172.

Judex Laicus, qui prævenit in sequestrando frumen- 31
tum Laici debitoris respectu Ecclesiastici, licet deneget restitutionem ipsius frumenti postea sequestrari a Curia Episcopali, & depositati penes ipsummet Judicem Laicum, non incurrit Excommunicationem, *Sacra Congreg. Immun. in Pisauren.* 4. *April.* 1702. *lib.* 3. *Decr. Vallem. p.* 514.

Episcopus mandet sequestrari res furatas pro indemni- 32
tate viduæ, in quolibet loco immuni reperiantur. *Sacr. Congr. Immunit. in Viterbien.* 15. *Mart.* 1692. *lib. Decr. Grim. pag.* 101.

Novæ additiones ex aliena manu.

POssunt etiam liberæ Personæ aliquando sequestrari. 1
Uxores sequestrantur ob Mariti insignem violentiam, 2
quæ impedit quominus Uxor, quæ a Marito divertit, ipsi
restituatur; *cap.* 8. & *cap.* 13. *in fin. de Restit. Spol.* Co-
gnoscendum vero summatim de ipsa violentia, eaque in- 3
continenti demonstranda tanta esse debet, ut habitare
cum Marito nequeat sine probabili periculo vitæ; Con-
fer *Coccejum in dissert. de sequestr. Fœmin. cap.* 5. §. 4.
Et quod hic notare oportet, haud attenditur, an ipsa 4
Uxor caussam violentiæ præstiterit, dummodo periculum
vitæ ipsi immineat; *Nicolai de divort. part.* 2. *cap.* 5.
num. 75.

Quid autem si Maritus offerat cautionem de non of- 5
fendendo, an non tunc ipsa sit restituenda, & sequestrum
relaxandum; Perpensis circumstantiis res decidi debet.
Porro si insidiæ vitæ structæ probabiliter ostensæ fuerint, 6
vix est ut lubrico cautionis Mulier se committere inte-
rim teneatur, quippe quæ malevolum animum haud mu-
tat; *Cocceius cit. loc.* §. 4. *Nicolai pariter eodem loco
num.* 58. Neque distinguitur utrum Uxor adhuc Juvenis, 7
an vero provectæ ætatis fuerit. In tali vero loco seque- 8
stranda, ubi Vir nullam Mulieri possit inferre violen-
tiam, *cap.* 8. *de Restit. Spoliat.* Et Monasterium potis- 9
simum Locus sequestri esse solet *cap.* 14. *de probat.* Et 10
sumptibus Mariti alenda est. *Coccei citat. loc. in fine*.

De sequestratione Uxorum prægnantium, quæ olim po- 11
tissimum in usu erat, vide *Bohemer. in decretal. lib.* 2.
tit. 17. §. 7.

Puellæ quoque interdum sequestrari solent, si de spon- 12
salibus agatur, & metuatur ne vis ipsis inferatur, & im-
pediatur quominus liberum possint edere consensum; quo
casu juxta *cap.* 4. *de Sponsal.* in domo, in qua nihil eas
timere oporteat, sequestrandæ sunt, donec de principali
caussa cognitum fuerit. Neque enim Parentes Puellas co- 13
gere possunt ad matrimonium contrahendum, ad quod
præcavendum sequestrum necessarium est; *Coccei loc. cit.
cap.* 2. §. 5. *Cardinal. de Luc. ad Concil. Tridentin. di-
scurs.* 26. *n.* 40., *& sequent.*

Sequestranda etiam est Puella, si sponsus eam injuste 14
detinet, ut libere reclamare, & voluntatem suam de-
clarare non possit, vel si a Consanguineis est circumse-
pta, ut libertas voluntatis deficere videatur. *Cothmann.
vol.* 1. *Respons.* 1. *n.* 437. *Cluden. de sequestr. cap.* 8. *cas.*
7. *& seq. Reusner. lib.* 1. *dec.* 3. *fere per tot.*

Si duo contendunt de sponsa, quam uterque contendit 15
sibi matrimonio jungi debere, lite pendente sequestran-
da itidem est Puella, ne forte in præjudicium ejus, qui
potentius jus habet, alterum admittat; *Gonzal. ad cit.
cap.* 14. *in fin. de Sponsal.* Quod tunc potissimum obtine- 16
re debet, si Puella orbata est Parentibus, sub quorum
custodia vivere posset. Alioquin Parentibus potius relin- 17
quenda, sub gravissimo interdicto ne alterutrum ex Pro-

cis

cis ad]Puellam accedere permittant; *cap. 4. de Spon. duor. Coccejus cit. loc. cap. 2. §. 2. Carpzov. Jurisprud. Consistor. lib. 3. defin. 32.* Multum tamen Judicis arbitrio relinquen-
18 dum est. Quid enim si Actor ostendat Parentes alteri
19 Proco plus favere? Quid si monstret, ipsos Parentes, præsertim Matrem præpotentem in caussa esse, quominus sponsalia legitime contracta consumentur?
20 Denique si agatur de statu Puellæ, quæ se Virginem esse adhuc asserit, quum jam ab altero cognita esse perhibetur, sequestrum decernitur, *cap. 14. de Testibus*.

S E R V I T U S.

S U M M A R I U M.

1 Servitutis nomen dupliciter accipitur, scilicet pro subjectione, & pro Jure.

2 Servitus ut sic quid sit?

3 Servitus ut sic dividitur in personalem, realem, & mixtam, & quid sit servitus personalis.

4 Quid sit servitus realis?

5 Quid sit servitus mixta?

6 Servitus realis, alia est urbana, & alia rustica, & quæ utraque sit?

7 Nomine Prædii Urbani in Jure quid veniat.

8 Prædium, cui servitus debetur, vocatur, Dominans, *alterum autem appellatur* serviens.

9 Servitus realis Urbana adhuc est duplex, nempe affirmativa, & negativa, & qualis utraque sit?

10 Servitutes Urbanæ, tum affirmativæ, tum negativæ plures sunt, & assignantur, ad n. 12.

13 Servitus realis rustica etiam est duplex, scilicet nominata, & innominata: Servitus nominata est illa, quæ nomen habet a Jure impositum, & hujus sunt quatuor species, nempe Iter, Actus, Via, & Aquæductus.

14 Quid sit Iter?

15 Quid sit Actus?

16 Quid sit Via?

17 Quid sit Aquæductus?

18 Servitus rustica innominata quæ sit, & quotuplex sit?

19 Servitus realis dividitur insuper in continuam, quasi continuam, & discontinuam.

20 Quæ sit servitus realis continua?

21 Quæ sit quasi continua?

22 Quæ sit discontinua?

23 Servitus mixta est triplex, nempe Usufructus, Usus, & habitatio.

24 Quid sit Usufructus.

25 Quid sit Usus?

26 Minus Juris est in Usu, quam in Usufructu.

27 Quid sit Habitatio?

28 Servitutem allegans tenetur eam probare.

29 Quodnam tempus requiratur ad præscribendam servitutem, sive personalem, sive realem, tam affirmativam, quam negativam, tam rusticam, quam Urbanam, continuam, quasi continuam, & discontinuam, sive mixtam remissive.

30 In servitutibus affirmativis possessio acquiritur facto.

31 In servitutibus autem negativis, per probationem, ne aliquid fiat. & acquiescentiam prohibiti.

32 Hinc Dominans allegans præscriptionem in servitutibus negativis adversus subditos tenetur probare prohibitionem, & patientiam, & obedientiam.

33 Unde in servitutibus negativis non incipit currere præscriptio, nisi a die prohibitionis.

34 In materia servitutum conventiones sunt observandæ, quæ tamen debent esse claræ, & expressæ.

35 Via, seu transitus servitus, a partibus contrahentibus præstari debet.

36 Prætendens servitutem transitus debet probare transitum Jure servitutis successisse, cum potuerit esse Jure familiaritatis.

37 Ubi aliunde transitus haberi non possit, tenetur quis dare transitum in suo fundo loquendo de transitu publico.

38 Loquendo autem de transitu, seu usu privato potest quidem quis transire per fundum vicini, si aliunde viam habere nequeat. At debet solvi pretii æstimatio, & est in electione vicini dare transitum in parte sibi benevisa.

39 Cessat autem servitus hujusmodi, si constet fuisse antiquitus practicatam aliam viam.

40 Et si id non constet, justificandum est usum transitus fuisse Jure servitutis credendo uti Jure suo, sciente, & patiente Domino fundi, quod in dubio non præsumitur.

41 Servitus aquæducendæ non solum ex capite, vel fonte, sed etiam ex quacumque parte fundi constitui potest.

42 Et talis servitus aquæducendæ constitui potest, sive per continuum fluxum, sive per intervalla temporis, nempe pro certis diebus, & horis.

43 Item talis servitus constitui potest, ut aqua dividatur per mensuras, scilicet per uncias, & digitos.

44 Circa aquæ cursum, quæ sint specialiter attendenda.

45 In præjudicium alterius non licet antiquum aquæ cursum alterare.

46 Quamvis Dominus per cujus fundum aqua ducitur, rivum, & canale mutare possit, hoc tamen solum permittitur ad effectum, ut aqua per rivum novum ducatur ratione commodioris usus sui prædii.

47 Aquæ servitus non acquiritur ex cursu naturali, ejusque usu, etiamsi per mille annos fluxerit in fundum inferiorem.

48 Dominus fundi inferioris tenetur recipere aquam fundi superioris, si agatur de ejus naturali fluxu, vel decursu, quem situs qualitas causet absque industria, & opere manufacta.

49 Si autem agatur de aquæ fluxu, seu decursu proveniente ex hominum industria, & opere manufacto, Dominus fundi inferioris non tenetur recipere sibi præjudicialem aquam fundi superioris.

50 Servitus in Ecclesia cadit sub Extravagant. Ambitiolæ.

51 Hinc servitus criptæ, & aditus subterranei, servitus nostræ, seu prospectus, servitus portæ, seu transitus a Domibus privatorum in Ecclesias haberi non potest sine speciali Indulto Apostolico.

SErvitutis nomen dupliciter accipitur a Juristis; Primo 1
nempe pro subjectione, seu obligatione, qua res, seu
persona unius est obligata alteri, ut ipsi quodammodo
serviat, & in hoc sensu Mancipia dicuntur premi servitute. Secundo autem modo accipitur pro Jure illo, quod ex parte alterius correspondet dictæ obligationi, & in hac posteriori acceptione Jurisperiti frequentius sumunt servitutem, uti nos in præsenti, nempe pro Jure fruendi, vel utendi aliquo modo re aliena, vel aliquid circa eam impediendi.

Servitus ut sic est Jus, quo adimitur aliquid libertati, quam Dominus in re sua habet, & id conceditur personæ, vel rei alienæ; *Et in re communis*, & desumitur *ex l. Quoties ff. De servitutibus*.

Servitus ut sic dividitur in servitutem personalem, rea- 3
lem, & mixtam. *Servitus personalis*, quæ debetur a persona personæ, est constitutio Juris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subjicitur; Sic expresse *in §. Servitus Instit. de Jure personar.* ubi nota quod ponitur ly *contra naturam*, quia, ut docent communiter Doctores cum Scoto *in 4. dist. 46. quæst. unica*, quantum est de Jure naturæ omnes homines nascerentur liberi.

Servitus realis, quæ debetur a re rei, est quoddam 4
Jus prædio inhærens, & ipsius utilitatem respiciens, & alterius prædii Jus, sive libertatem diminuens; Sic expresse Bartolus *in l. 1. ff. de servitutib.* ubi nota, quod nomine *Prædii* intelliguntur etiam agri, vineæ, domus, aliæque res servituti obnoxiæ.

Servitus mixta, quæ debetur a re personæ, est Jus 5
quoddam, quod habet persona aliqua utendi, fruendique rebus alienis, ut cum prædium alicujus servitutem debet alienis personis; Rota *part. 1. dec. 199. n. p. 3. dec. 239. num. 1.*

Servitus realis, alia est urbana, & alia rustica. Servi- 6
tus realis *urbana* est illa, quæ debetur prædio urbano, sive ab urbano, sive a rustico prædio debeatur; Dummodo urbano serviant. Pro dignoscenda enim qualitate servitutis realis inspiciendum est prædium, cui ea debetur, ut ejusdem conditionis sit & servitus; Unde servitus realis erit semper urbana, si prædium, cui debetur servitus, sit urbanum, quamvis a prædio rustico debeatur; servitus autem realis *rustica* est illa, quæ debetur prædio rustico. Patet id ex tot. *tit. Instit. & ff. de servitutibus Prædiorum urbanorum, & rusticorum.*

Nomine prædii Urbani in Jure venit omne ædificium 7
habitandi gratia factum, sive ruri, sive in Urbe existat una cum horto ipsi caussa amænitatis annexo, *leg. Urbana 198. ff. de verb. signif.* ibi: „ Urbana prædia omnia „ ædificia accipimus, non solum ea quæ sunt in Oppi- „ dis, sed & si forte stabula sunt, vel alia meritoria in „ villis, & in vicis, vel si Prætoria voluptati tantum de- „ servientia, quia urbanum prædium, non locus facit, „ sed materia; proinde hortos quoque si qui sunt in æ- „ dificiis constituti, dicendum sit urbanorum appellatio- „ ne contineri. “ Et concordat §. *prædium, Inst. de servitutib.* Nomine autem prædii rustici venit id, quod colligendorum, vel percipiendorum caussa fructuum factum est, ut stabulum horreum, ager, & hujusmodi, quæ non habitandi gratia erecta sunt, simulque ab ædificiis urbanorum prædiorum separata: *leg. Eo Jure utimur 4. ff. in quibus causis pignus &c.* ibi: *Stabula, quæ non sunt in continentibus ædificiis, quorum prædiorum ex numero habenda sint, dubitari potest*. Et quidem urbanorum sine dubio non sunt, cum a ceteris ædificiis separata sint. Et concordat citat. *leg. Urbana 198. ff. de verb. signific.* ibi: *Plane si plurimum horti in reditu sunt,*

vinea-

vinearii forte, vel etiam olitorii, magis hæc non sunt urbana.

8 Prædium, cui servitus debetur, vocatur *Dominans*. Alterum autem prædium quod patitur servitutem, appellatur *Serviens*. Sic communiter apud Juristas, & Rota *part. 3. rec. dec. 236. n. 7. & 11.*

9 Servitus realis urbana adhuc est duplex, nempe affirmativa, & negativa. Servitus affirmativa est illa, quæ exprimitur verbis affirmativis. Negativa e contra est illa, quæ exprimitur verbis negativis. *Communis*.

10 Servitutes urbanæ tum affirmativæ, tum negativæ plures sunt, de quibus §. *Prædiorum 1. Instit. de servitutibus*, *leg. Si intercedat 1. leg. Urbanorum 2. leg. Est & hæc 3. leg. Luminum 4. leg. Inter servitutes 15. leg. Lumen 16. leg. Si arborem 17. leg. Fistulam 19. leg. Servitutes 10. leg. Si Domus 21.* cum aliis similibus, *ff. de servitutibus Prædiorum urbanorum*, *l. Altius 8. leg. Si in Ædibus 9.* cum similibus, *Cod. de servitutibus & aqua*, atque per ordinem referuntur *in Arbore servitutum*, *quæ est præfixa lib. 8. ff. tit. 1. de servitutibus*.

11 Et inter servitutes urbanas affirmativas signanter connumeratur *Servitus stillicidium avertendi*, idest Jus derivandi stillicidium Domus suæ in Domum, vel aream vicini. Item *servitus projiciendi*, idest Jus, quo quis ex fundo suo urbano in solum vicini aquam, aut fimum aut quisquilias ei projicere licet. Item *servitus tignum immittendi*, & est Jus, quo quis tignum, idest trabem super parietem sui vicini immittere potest. Item *servitus protegendi*, & est Jus, quo alicui licet ædes suas protendere in solum vicinum, & sic in aream projicere, ac porrigere mœnianis subgrundis, vel pensilibus ambulacris, ut tamen in vicino solo vel pariete non insideant, nec conquiescant, *protegere* enim est tectum projicere, *Mœniana* autem sunt quædam exterius porrecta ædificia; & *subgrundia* pars tecti ultra structuram ædium projecta, & præeminens. Item *servitus prospectus*, *servitus luminum*, *servitus altius tollendi*, & hujusmodi, de quibus late *in tit. Instit. ff. & Cod. de servitutibus &c.* & signanter *in Legibus supracitatis*, præcipue *in leg. Urbanorum 2. ff. de servitutibus prædiorum Urbanorum*, ibi: *Urbanorum prædiorum Jura talia sunt. Altius tollendi & officiendi luminibus vicini .... Item stillicidium avertendi in tectum, vel aream vicini .... Item immittendi tigna in parietem vicini, & denique projiciendi, protegendive, cæteraque istis similia.*

12 Inter servitutes urbanas negativas signanter connumeratur *servitus stillicidium non avertendi*, & est Jus, quod quis habet, ne vicinus stillicidium suum in domum, vel aream ipsius derivet, seu faciat cadere, *leg. Urbanor. 2. ff. de servitutib. prædior. urbanor.* Item *servitus ne luminibus officiatur*, & est Jus, quod quis habet, ne alter lumina sua per ædificationem ædium, vel plantationem arborum auferat, aut obscuriora reddat, *l. Luminum 3. & leg. Inter servitutes 15. ff. de servitut. prædior. Urbanor.* Item *servitus ne prospectui officiatur*, & est Jus, quod quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem, & liberiorem prospectum, *leg. Inter servitutes 15. ff. de servitut. 15. ff. de servitut. prædior. Urbanor.* Item *servitus altius non tollendi*, & est Jus quo quis potest inhibere vicino ne altius ædificium extollat, *citat. leg. Urbanor. 2. ff. de servitut. prædior. Urbanor. l. Altius, de servitutibus, & aqua, l. Si in ædibus 9. Cod. eod.*

13 Servitus realis rustica etiam est duplex, scilicet nominata, & innominata. Servitus *rustica nominata* est illa, quæ nomen habet a Jure impositum, & hujus sunt quatuor species, nempe Iter, Actus, Via, & Aquæductus, textu expresso *in l. Servitutes rusticorum 1. ff. de servitut. prædior. rusticor.* ibi: *servitutes rusticorum prædiorum sunt hæ, Iter, Actus, Via Aquæductus*, & concordat §. *Rusticorum, Instit. de servitut.* ibi: *Rusticorum prædiorum Jura hæc, Iter, Actus, Via, Aquæductus.*

14 *Iter* est Jus eundi, ambulandi hominem, non etiam jumentum agendi, aut vehiculum, textu expresso *in cit. §. Rusticorum, Instit. de servit. & citat. leg. servitutes rusticorum 1. ff. de servitut. prædior. rusticor.* Id autem, quod dicitur de jumento, intelligendum est solum de jumento separato ab ipso homine; Nam qui habet Jus itineris, potest etiam super equum sedens, vel lectica portatus incedere; *l. Qui sella 7. & l. Inter actum 12. ff. de servit. prædiorum rusticorum.*

15 *Actus* est Jus eundi ambulandi hominem, agendi jumentum, vel vehiculum. Itaque qui habet Iter, Actum non habet, qui autem habet Actum, habet etiam Iter, eoque uti potest etiam sine jumento, textu expresso *in cit. §. Rusticorum, & cit. l. Servitutes rusticorum.*

16 *Via* est Jus eundi, & agendi, & ambulandi. Via enim continet in se Iter, & Actum, & insuper Jus trahendi tignum, seu trabem, aut saxum, & rectam hastam ferendi; *cit. §. Rusticorum, & l. Servitutes rusticorum*, juncta Glossa *ibid. verb. Continet*, & concordat *l. Qui sella 7. ff. eod.*

17 *Aquæductus* est Jus ducendi aquam per fundum alienum textu expresso *in cit. §. Rusticorum, & cit. leg. servitutes rusticorum*, ibi: *Aquæductus est Jus aquæ ducendæ per fundum alienum.*

18 Servitus *rustica innominata* est illa, quæ non a Jure nomen habet impositum, sed ab actu denominatur, & hæc etiam est multiplex. Prima dicitur *Aquæ haustus*, & est Jus hauriendæ aquæ de puteo vicini; §. *Inter rusticorum 2. Instit. de servitutib. prædiorum, l. servitutes 1. §. 1. ff. de servitutibus prædior. rusticorum* Item *pecoris ad aquam appulsus*, & est Jus appellendi ad aquam pecora per fundum vicini, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. servitutes*. Item *Jus pascendi*, & est Jus, quo in alieno pascuo licet pascere boves, pecus, & equos prædii proprii caussa, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. servitutes 1. cum sequentibus, ff. De servitutibus prædior. rusticor.* Item *calcis coquendæ*, & est Jus, quo quis in fundo vicini ad utilitatem proprii prædii rustici potest coquere calcem, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. leg. servitutes*. Item *Arenæ fodiendæ*, & est Jus, quo quis potest ex vicini fundo Arenam, cretam, seu lapides effodere ad proprii rustici prædii utilitatem, *cit. §. Inter rusticorum, & cit. l. servitutes*, & sic de similibus.

Servitus realis dividitur insuper in continuam, quasi 19
continuam, & discontinuam. *Communis*. *Servitus realis* 20
continua est illa, cujus & caussa, & usus perpetuo durat, vel actu, vel potentia circa continuam hominis operam, ut Servitus aquæductus, tigni immittendi, lumen, & prospectum habendi, & hujusmodi. *Communis*. 21
Servitus quasi continua est illa, cujus usus perpetuo durat, potestate quidem, sed non actu, ut servitus stillicidii, servitus Arenæ fodiendæ, calcis coquendæ, & hujusmodi. *Communis*. *Servitus discontinua*, est illa, cujus 22
usus est in hominis actione, quæ, cum assidua non sit, nec esse possit, discontinua dicitur; ut Iter, Actus, Aquæ haustus, & hujusmodi. *Communis*.

Servitus mixta est triplex, nempe Ususfructus, Usus, 23
& Habitatio. *Communis*. *Ususfructus* est Jus alienis re- 24
bus utendi, fruendi, salva earum substantia. *Communis*, textu expresso §. *Ususfructus, Instit. de Usufructu*, ibi: *Ususfructus est jus alienis rebus utendi, fruendi, salva rerum substantia.*

Usus est Jus utendi tantum rebus alienis salva earum 25
substantia, *Communis* per text. *in §. 1. Institut. de Usu, & Habitatione, & in l. Cui usus 2. ff. eod.*

Unde minus Juris est in Usu, quam in Usufructu, & 26
cui usus alicujus rei legatus est, uti quidem potest, frui vero eodem non potest, *Communis*, textu expresso *in cit. §. 2. Institut. de usu, & habitat.* ibi: „ Minus autem „ Juris est in usu, quam in Usufructu. Nam is, qui fun„ di nudum habet usum, nihil ulterius habere intelligi„ tur, quam ut oleribus, pomis, floribus, fœno, stra„ mentis, & lignis ad usum quotidianum utatur. In eo„ que fundo hactenus ei morari licet, ut neque Domino „ fundi molestus sit, neque iis, per quos opera rustica „ fiunt, impedimento, neque ulli alii Jus, quod habet, „ aut locare, aut vendere, aut gratis concedere potest: „ Cum is, qui Usumfructum habet, possit hæc omnia facere, & concordat *leg. Planum 12. ff. de usu, & habitatione*, ubi varie illud exemplificatur, & signanter de illo, cui usus pecorum relictus est, qui potest quidem pecoribus uti ad stercorandum, & hujusmodi; At non potest pecorum fœtus, vel lanam, aut lac, nisi in modica quantitate, & quatenus ad victum quotidianum opus habet, *ibi §. 2.* „ Sed si pecoris ei usus relictus est, puta „ gregis ovilis ad stercorandum usuum dumtaxat, La„ neo aut sed neque lana, neque agnis, neque lacte usu„ rum hæc enim magis in fructu esse. Hoc amplius eti„ am modico lacte usurum puto, neque enim tam stri„ cte interpretandæ sunt voluntates defunctorum ". Et sic de aliis consimilibus, ut *ibi in cit. l. Planum* videre est.

Habitatio est Jus alienas ædes inhabitandi, easque et- 27
iam commodandi, & locandi. *Communis*, per text. *in §. Sed si cui 5. Institut. de Usu, & Habitatione*, ibi: „ Sed „ si cui habitatio legata, sive aliquo modo constituta sit, „ neque usus videtur, neque ususfructus, sed quasi pro„ prium aliquod Jus, quamquam habitationem habentibus „ propter rerum utilitatem secundum Marcelli sententiam „ nostra decisione promulgata permisimus non solum in „ ea degere, sed etiam aliis locare.

Servitutem allegans tenetur eam probare. Rota *part.* 28
14. recent. decis. 416. num. 2. part. 18. t. 2. decis. 697. num. 3. Et quidem plene, & concludenter. Rota *part. 5. tom. 2. decis. 588. n. 7. decis. 590. num. 1. part. 14. decis. 898. num. 1.* Nec sufficit quasi possessio. Rota *part. 4. tom. 2. decis. 101. num. 2. part. 17. decis. 31. num. 14.* Et quidem probare debet eam acquisivisse, vel ex pacto, vel ex præscriptione. Rota *part. 4. tom. 2. dec. 101. n. 3. part. 14. dec. 398. n. 3. & dec. 419. n. 3.*

Quodnam tempus requiratur ad præscribendam servitu- 29
tem, sive personalem sive realem tam affirmativam, quam negativam, tam rusticam quam urbanam continuam, quasi continuam, & discontinuam, sive mixtam? Vide verb. *Præscriptio §. V. a n. 14. ad 29.*

In servitutibus affirmativis possessio acquiritur facto; *l. Si* 30
quas 1. l. si aquam 2. Cod. de servitut. & aqua, Grat. *tom. 1. discept. 89. n. 19.* Panimol. *dec. 24. adnot. 1. n. 1.* & alii passim. In servitutibus autem negativis acquiritur per prohibitionem, ne aliquid fiat, & acquiescentiam prohibiti, *l. Sequitur §. Si viam, ff. de usucap. l. Qui luminibus ff. de servitu-*

tibus

tibus Urban. prædior. Bald. *in l.* 2. *n.* 54. *verf. Sed quæritur :*
An per obedientiam ibi , & hoc verum , C. de ferv. & aqua ,
Panimoll. *l. c. n.* 2. Gratian. *l. c. n.* 18. 19. *&* 20. Curat. *dec.*
38. *n.* 4. & alii.
32 Hinc Dominus allegans præfcriptionem in fervitutibus
negativis adverfus fubditos , tenetur probare prohibitionem,
patientiam , & obedientiam . Gratt. *difceptat.* 564. *n.* 54. Af-
flict. *dec.* 388. *n.* 10. Thefaur. *dec.* 16. *n.* 8. Aym. *conf.* 861. *n.* 6.
Ferentill. *in addition. ad Burat. dec.* 38. *n.* 8. Panimoll. *l. c.*
n. 1. & alii . Unde in fervitutibus negativis non incipit
33 currere præfcriptio nifi a die prohibitionis . Gloffa cele-
bris communiter recepta *in l. Qui luminibus , ff. de fer-*
vitutib. urbanor. prædior. Rota *p.* 5. *tom.* 2. *recent. dec.* 265.
n. 36. *p.* 7. *dec.* 253. *n.* 59. Ripa *in c. Cum Ecclefia Sutrina n.*
50. *de cauf. poff. & propriet.* Burat. 38. *n.* 4. Panimoll. *l. c. n.*
6. & alii paffim .
34 In materia fervitutum conventiones funt fervandæ . Ro-
ta *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 250. *num.* 2. Quæ tamen debent
effe claræ, & expreffæ. Rota *part.* 17. *recent. decif.* 133.
num. 1.
35 Viæ , feu tranfitus fervitus a partibus contrahentibus
præftari debet . Rota *p.* 16. *recent. decif.* 402. *n.* 1. Præten-
36 dens fervitutem tranfitus debet probare tranfitum Jure fer-
vitutis fucceffive , cum potuerit effe Jure familiaritatis .
Rota *p.* 14. *recent. dec.* 398. *n.* 5.
37 Ubi aliunde tranfitus haberi non poffit , tenetur quis da-
re tranfitum in fuo fundo , loquendo de tranfitu publico ,
quia nempe via publica fit corrupta , feu perempta . Card.
de Luca *de ferv. difc.* 23. fub *n.* 8. *difc.* 24. *n.* 4. Loquendo au-
tem de tranfitu , feu ufu privato poteft quidem quis tran-
fire per fundum vicini , fi aliunde viam habere nequeat ;
38 At debet folvi pretii æftimatio , & eft in electione vicini
dare tranfitum in parte fibi benevifa . Rota *p.* 4. *recent.*
tom. 2. *dec.* 101. *num.* 25. *&* 26. *p.* 14. *decif.* 398. *n.* 11.
& 12. Card. de Luca *de ferv. difc.* 23. *fub n.* 8. Ceffat
39 autem fervitus hujufmodi , fi conftet fuiffe antiquitus præ-
dictam aliam viam . Rota *p.* 4. *tom.* 2. *dec.* 101. *n.* 27. Et
40 fi id non conftet , juftificandum eft ufum tranfitus fuiffe
jure fervitutis credendo uti Jure fuo fciente , & patiente
Domino fundi , quod in dubio non præfumitur . Card. de
Luca *de Regalibus difc.* 136. *n.* 3. *de ferv. difcurf.* 95. *n.* 3.
41 Servitus aquæ ducendæ , non folum ex capite , vel fon-
te, fed etiam ex quacumque parte fundi conftitui poteft .
Communis , textu expreffo *in l. Servitus Aquæ ducendæ*
9. *ff. de fervit. prædior. ruftic.* ibi : „ Servitus Aquæ du-
„ cendæ , vel hauriendæ , nifi ex capite , vel ex fonte
„ conftitui non poteft . *Hodie* tamen ex quocumque loco
„ conftitui folet .
42 Et talis fervitus aquæ ducendæ conftitui poteft , five
per continuum fluxum , five per intervalla temporis , nem-
pe pro certis diebus , & horis ; *l. Rufticorum* 2. *§. Si Aquæ*
ductus , ff. de fervitutib. prædior. ruftic. l. Si conftituta ;
leg. Si is , cui in princip. ff. Quemadmodum fervitus amit-
tuntur , cum aliis per Cepol. *de fervitutib. num.* 52. Item
43 talis fervitus conftitui poteft , ut aqua dividatur per men-
furas , fcilicet per uncias , & digitos , *leg. Cum effent* 33.
l. Cum Lucius 37. *ff. de ferv. præd. ruft.*
44 Circa aquæ curfum tria funt fpecialiter attendenda ,
fcilicet Lex , ideft pactum , natura , & vetuftas , adeout
Lex , ac natura alterari non debeat , & quando apparet
vetuftate , & antiqua confuetudine , illi omnino ftandum
fit ; *leg. Si cui aqua* 1. *§.* 1. *§.* 12. *& §.* 23. *ff. de aqua ,*
& aquæ pluviæ arcendæ , Bero *confil.* 144. *n.* 23. *circa med.*
vol. 3. & alii paffim .
45 Hinc in præjudicium alterius non licet antiquum aquæ
curfum alterare ; *leg. Unica , verf. Generaliter , ff. Ne*
quid in flumin. public. leg. 1. *§. Non autem , ff. de flu-*
min. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *recentior. decif.* 61. *numer.*
2. Menochius *confil.* 999. *num.* 12. & alii paffim .
46 Quamvis enim Dominus , per cujus fundum aqua du-
citur , rivum , & canale mutare poffit , juxta Gloffam
communiter receptam *in leg. Si cui , in ultim. Gloff. ff. de*
fervitut. Hoc tamen folum permittitur ad effectum , ut
aqua per rivum novum ducatur ratione commodioris ufus
fui prædii , non autem ad effectum faciendi novum opus ,
& dummodo hujufmodi mutatio non noceat habenti fer-
vitutem aquæ ducendæ , *l. Prætor ait* 1. *in princip. ff. de*
rivis , Gloff. *in leg.* 8. *cui* , ff. *de fervit.* cum aliis cu-
mulatis per Bero *confil.* 144. *n.* 20. *vol.* 3.
47 Aquæ fervitus non acquiritur ex curfu naturali , ejuf-
que ufu , etiamfi per mille annos fluxerit in fundum in-
feriorem propter libertatem ex eodem naturali curfu con-
fervatam , cum res animæ expers , prout eft in aquis ,
nullum Jus tribuere poffit , nifi concurrat actus hominis
ad text. *in leg. Proculus , ff. de damnis infectis* . Rota *p.*
4. *tom.* 2. *recent. decif.* 425. *num. & fequent.* & fæpe ali-
bi , Mafcard. *de probationib. conclus.* 1214. *num.* 14. Ve-
ronen. *de fervit. aquæduct. num.* 57. *controverf.* 310. *nu.*
156. Marin. *Controv.* 16. Cancer. *variar. refolut. part.* 3.
c. 4. *n.* 241. & alii paffim .
48 Dominus fundi inferioris tenetur recipere aquam fundi
fuperioris , fi agatur de ejus naturali fluxu , vel decurfu ,
quem fitus qualitas caufat abfque induftria , & opere ma-
nufacto ; In tali enim cafu Dominus fundi inferioris pro-

hibere non poteft , ne aqua pluvialis , vel alia fundi fupe-
rioris in eum decurrat ; *leg. Si cui* 1. *§.* 10. 13. 23. ff.
de aqua , & aquæ pluviæ arcendæ , leg. Si Aquæductus
47. ff. *de contrahend. emption.* Rota *part.* 14. *recent. dec.* 48
461. *num.* 10. Sard. *confil.* 17. *num.* 14. *&* 27. *confil.* 23.
num. 9. Card. de Luca *de fervitutibus dec.* 93. *n.* cum
aliis ibi citatis. Si autem agatur de aquæ fluxu , feu de-
curfu proveniente ex hominum induftria , & opere ma-
nufacto , Dominus fundi inferioris non tenetur recipere fi- 49
bi præjudicialem aquam fundi fuperioris ; *l. Si cui aqua* 1.
1. *& §.* 12. ff. *de aqua , & aquæ pluviæ arcendæ* . Sic
Cardinal. de Luca *l. c. num.* 3. cum pluribus aliis ibi ci-
tatis , ubi ut fupra conciliat Leges , quæ in hoc videntur
effe contrariæ .
Servitus in Ecclefia dedit fub Extravant. *Ambitiofæ* . 50
Card. de Luca *de fervitutib. difc.* 17. *per tot. de Alien.*
difc. 18. *n. de Præeminent. difc.* 26. *n.* 13. & alii commu-
niter ; adeoque neque ei fervitus paffiva imponi , nec acti-
va alienari poteft fine Beneplacito Apoftolico . Quaranta
in Summa Bullar. verb. Alienatio num. 22. Corrad. *prax.*
difpenfat. l. 9. *cap.* 4. *n.* 15. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *form.*
15. *num.* 20. ubi refert , fic expreffe declaraffe *sacr. Con-*
gregat. Concil. in Albanen. 21. *Junii* 1698. in qua ageba-
tur de impofitione fervitutis immittendi tigna , & appo-
diandi fuper muros Conventus PP. Minorum Conventua-
lium .
Hinc fervitus cryptæ , & aditus fubterranei , fervitus 51
feneftræ , feu profpectus , fervitus portæ , vel tranfitus a
domibus privatorum in Ecclefias haberi non poteft fine
fpeciali indulto Apoftolico . Vide verb. *Ecclefia art.* 5. verb.
Feneftræ , verb. *Porta* , verb. *Profpectus* , ubi afferuntur ad
id Decreta .

Novæ Additiones ex aliena manu .

SUfficere hic arbitramur , fi aliqua addamus de fervitu- 1
tibus realibus in genere .
Reales fervitutes a Prædiis dominantibus dicuntur vel 2
urbanæ , vel rufticæ . Prædia autem dicuntur vel urbana,
vel ruftica , ratione ufus , & deftinationis .
Utilior eft fervitutum diftinctio in affirmativas , quæ 3
in patiendo , & negativas , quæ in non faciendo confi-
ftunt . Illæ quafi traditione acquiruntur , hæ nuda pro-
miffione . Illæ præfcribuntur ordinario modo , hæ vero re-
quirunt prohibitionem alterius cum fervientis acquiefcen-
tia conjunctam .
Denique ex male intellecta *l.* 14. ff. *de fervit.* Doctores 4
diftinxerunt continuas a difcontinuis ; illas dicentes , qua-
rum ufus continuo adeft : has vero , quæ non habent cer-
tum continuumque exercitium , & proinde has impræfcri-
ptibiles dicunt , non illas .
In omni vero fervitute reali quatuor neceffaria funt I. 5
Legitima conftitutio a parte Concedentis . II. Legitima ac-
quifitio refpectu Acquirentis . III. Duo eaque vicina præ-
dia , quorum alterum alteri præftet utilitatem . His ad-
dunt IV. caufam perpetuam .
Quod ad primum attinet , conftituitur aliquando fervi- 6
tus a Judice ; *l.* 22. *§.* 3. ff. *Famil. Erifcund.* ut pluri-
mum vero a privato . Hic ut legitime conftituat fervitu-
tem debet habere dominium irrevocabile prædii : Qui e-
nim revocabile habet dominium , vix in fui præjudicium
fervitutem conftituere valet . Confer *Stryk. in ufu modern.*
Pandect. lib. 8. *tit.* 1. *§.* 10. Tum habere debet dominium
totius rei : Rei & enim communi nec pro parte fua im- 7
ponere dominus poteft fervitutem , *l.* 2. *ff. de fervit. l.* 6.
§. 1. *ff. Commun. Præd.* Adi *Donell. Commentar. jur. ci-*
vil. lib. 11. *cap.* 9. *lit. D. & fequent.* & liberam denum 8
poteftatem difponendi habere debet . Fit inde , quod Pro- 9
prietarius non aliter quam cum confenfu Ufufructuarii im-
ponere fervitutem poteft Fundo ufufructuario , *per l.* 15.
ff. *Ufufruct.* ubi pro *Neutidem* legi debet , *Equidem* , ut
l. 6. *eod.* declarat *Bynkershoek lib.* 1. *obferv.* 11.
Quod vero concernit fecundum , de jure Romano tan- 10
tum quilibet fibi fervitutem acquirere poterat ; *lib.* 5. *C.*
Commun. Præd. Sed aliter hodie . Vide *Stryk. in ufu mo-* 11
dern. Pandect. tit. Commun. Præd. §. 5. *Schilt. exercit.* 18.
§. 35.
Acquiritur ultima voluntate , adeoque ftatim a morte 12
Teftatoris tranfit ; *L.* 19. *§.* 1. ff. *Quemadmodum fervitut.*
amitt. Inter vivos per expreffas conventiones accedente 13
in affirmativis quafi traditione , feu patientia , & ufu vel
inductione in prædium . Ipfo facto feu tacita voluntate
non facile conftituitur ; *Leg.* 36. ff. *de fervitut. prædior.*
urban. leg. 1. ff. *de fervitut. legat.* Confule Hertium *dif-*
fertat. de fervitut. fact. conftitut. nifi ufus Romanæ legibus 14
forte inutilis ; *leg.* 30. *ff. de fervitut. Præd. Urban. l.* 7.
pr. l. 10. *C. Commun. Præd.*
Acquiritur itidem præfcriptione ; Si contra ipfum Do- 15
minum poffidentem , fine titulo fervitus exerceatur , acce-
dente fcientia & patientia ejus ; *l.* 1. *pr. Si ferviț. vind.*
l. 2. *C. de fervit.* Tempus immemoriale olim viæ requifitum 16
erat ; *l.* 3. *in fin.* 2. *princ. §.* 5. 6. *&* 7. *in fin. l. fin. ff. de Aqua ,*
& Aqua pluv. Arcend. Jure novo fufficit longiffimi tem- 17
poris præfcriptio . Si a non Domino alteri conftituta 18

est bona fine accedente, & titulo etiam 10. vel 20. annis
19 acquiritur; *l. 2. in fin. C. de Præscript. longi temp.* Sed in di-
scontinuis, ut plurimum immemoriale tempus hodie desi-
derant, quod per errorem in quibusdam Locis introdu-
ctum; *Stryk. in usu modern. Pandect. tit. de servit. §. 6.*
Muller. ad Struv. exerc. 13. thes. 39. lit. K.
20 Quoad tertium inter duo prædia desideratur vicina; *l.*
21 39. ff. *de Servit. Præd. Urb. l. 5. ff. de serv. præd. Rust.* ut non
semper immediata esse debeat, nisi quam natura rei po-
stulat; *l. ult. ff. servit. Præd. Rustic. l. 2. l. 14. ff. de servit.*
Præd. Urban. Franzk. ad tit. ff. de serv. n. 28. & seq. Adde
Donell. Comment. jur. Civil. lib. 19. cap. 2.
22 Requiritur præterea, ut alterum alteri præstet utilita-
tem, quæ non tantum ex commodo, sed etiam luxu Ci-
vitatum aucto ex amœnitate æstimatur, ob quam etiam
Vicini sæpe interesse potest; *l. 15. ff. de servit. l. 3. §. ff.*
de Aqu. quotid. & æstiv. Noodt lib. 1. probabil. jur. cap. 2.
23 præsertim in locis, in quibus voluptas in pretio est, in
quibus meliorem prædiorum causam faciat; *l. 6. ff. de serv.*
24 *Præd. Rust.* Id vero ubi non fit, non est servitutis rea-
lis; *l. 8. princip. ff. de serv.* Præstat autem utilitatem or-
25 dinarie omnibus fundi partibus; *l. 23. §. 3. ff. de serv. Præ-*
26 *dior. Rust.* Similiter ubi indefinite concessa totus fundus
27 servit; *l. 21. eod.* Civiliter tamen alter servitute uti debet;
l. 9. ff. de serv. Adeoque Legatarius audiendus, si hæres per
certam partem fundi velit servitutem assignare; *l. 26. ff.*
28 *de serv. Præd. Rust.* Aliquando etiam per Arbitros hæc res
29 determinatur. Confer *Men. p. 7. dec. 372.*
30 Notandum vero, quod ita utilitas est præstanda, ut al-
terum prædium aliquid patiatur, aut non faciat; De ju-
31 re enim Romano nulla in faciendo consistit servitus; *leg.*
15. in fin. ff. de serv. Promissio hæc operatur obligationem
32 mere personalem, quæ Tertium Possessorem non stringit;
l. final. in fin. ff. de Controv. Empt. Adi *Stryk. in usu mo-*
dern. Pandect. tit. de serv. §. 3. Num autem moribus servi-
tus in faciendo consistere queat, vide *Titium de servitut.*
in faciend. consist.
33 Reliquum est, ut de quarto disseramus. Requirunt ser-
vitutes causam perpetuam, seu naturalem, *leg. 28. ff. de*
serv. Præd. Urb. quia servitutes natura sua sunt perpe-
34 tuæ. Admissæ vero fuerant jure prætorio ex æquitate
contra subtilem antiquorum Jurisconsultorum Philoso-
35 phiam, seu contra jus civile, servitutes temporales; *l. 4.*
36 *ff. de serv.* Quin & hodiernis moribus non amplius hoc
quartum requisitum in usu est. Qua de causa servitus
Foraminis hodie datur; *Stryk. in usu modern. tit. de servit.*
Præd. Urb. §. 1.
37 Effectus constitutæ servitutis est a parte servientis præ-
38 dii, quod nihil possit facere in præjudicium dominantis;
l. 14. ff. de serv. Præd. Rust. Omnia concedere debeat, sine
quibus servitus exerceri nequit; *l. 20. §. ff. de serv. Præd.*
39 *Urb.* A parte Dominantis, quod perpetuo possit servitute
40 uti, nisi ad tempus fuerit constituta; *l. 4. ff. de serv.* non
41 vero aliis rursus concedere; *leg. 44. ff. Locati*, aut ultra
42 Prædii necessitatem eam extendere; *l. 24. ff. de servitut.*
Præd. Rust. quatenus Prædio servienti inde nocetur; *dict.*
43 *l. 24.* Pactis tamen plus concedi potest; quam servitutis
ratio permittit: *l. 33. §. 1. ff. de serv. præd. Rust. Noodt*
lib. 1. probabil. cap. 31.

SIGILLUM,

SUMMARIUM.

1 *Sigillum pro annulo, & annulus pro sigillo usurpabatur antiquitus.*
2 *Sigillum usus fuit antiquissimus penes Principes pro Jurisdictione communicanda subditis annuli traditionem.*
3 *Immo usque ab origine mundi hos annulos pro obsignando fuisse tradunt multi,*
4 *Sigilli nomen unde deducatur?*
5 *Sigillum quid sit?*
6 *Sigillum debet esse tale, ut deducat in notitiam sigillantis, ad n. 7.*
8 *Sigillum dividitur in Authenticum, in non Authenticum, & quale sit utrumque.*
9 *Quatuor sunt, quibus redditur sigillum vacillans, ac detrahitur ejus fidei, & assignantur usque ad numer. 12.*
13 *Sigillum dividitur insuper in publicum, & privatum, & quale sit utrumque.*
14 *Sigillum probabilius non plene probat, nec plenam facit fidem sine subscriptione sigillantis in Testamentis scriptis, sicut & in aliis casibus, ubi agitur de magno præjudicio, aut de Jure, vel consuetudine requiritur subscriptio.*
15 *Opposita autem sententia est etiam probabilis.*
16 *Scripturæ, seu Instrumenta, quæ habent sigillum authenticum, seu publicum plene probant.*
17 *Scripta autem sigillo privato munita probant quidem, & valent in præjudicium illorum, qui ea scripserunt; Non vero ad commodum eorum, nisi ab adversario fuerint approbata.*
18 *Testamenta, Privilegia, & hujusmodi, in quibus sigillum est de solemnitate, & substantia actus absque dicto sigillo non habent vim probandi.*
19 *Extra autem dictos casus, ac regulariter loquendo sigillum in instrumentis ad substantiam actus non adhibetur, sed solum ad faciliorem ejusdem actus probationem.*
20 *Sigillans scripturam videtur fateri omnia contenta in ipsa.*
21 *Sigillum cum propriis Insignibus habere debent omnia Collegia, Conventus, Prælati, Abbates, Archidiaconi, & Superiores omnes, ac Officiales, & eo uti debent pro scripturis authenticis.*
22 *Sigillo aureo, vel argenteo uti non possunt Regulares.*
23 *Minister Generalis O. S. P. N. Francisci de Observantia legitime usus fuit, & uti potest sigillo cum inscriptione* Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum.
24 *Afferuntur ad id Decreta.*

Sigillum pro annulo, & annulum pro sigillo usurpatum 1
fuisse antiquitus ex Tacito, & aliis probat Cironius
ad Tit. De his, quæ fiunt a majori parte Capituli, & pa-
tet etiam ex utroque Jure, ut *in c. In nomine Patris 1. dist.*
73. & in l. Signatorius 74. ff. de verbor. signif. & l. Argumento
15. §. Ornamenta, ff. de auro, & argento legato. Idque
etiam docent plures alii Doctores cum Cardinale Petra
Commentar. ad Constitut. Apostol. §. 3. Proœmialis nu-
mer. 48.
Sigillorum usus fuit antiquissimus penes Principes pro 2
Jurisdictione communicanda subditis per annuli traditio-
nem, ut patet *ex lib. Esther cap. 3.* ibi: „ Tulit ergo Rex
„ annulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum
„ Aman filio Amadathi de progenie Agag hosti Judæo-
„ rum, dixitque ad eum argentum, quod tu polliceris,
„ tuum sit, de populo age, quod tibi placet. *Et infra*:
Litteræ signatæ ipsius annulo missæ sunt per Cursores Re-
gis ad universas Provincias. *Et ib. cap. 8.* expresse habe-
tur: *Scribite ergo Judæis sicut vobis placet ex Regis nomi-*
ne signantes Litteras annulo meo. Et *3 Reg. cap. 21.* habe-
tur, quod Jezabel Achabi Samariæ Regis uxor, Litteras,
quibus Naboth injustæ morti tradi imperabat, Regio sigil-
lo obsignavit, ibi: *Scripsit itaque litteras ex nomine A-*
chab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores na-
tu, & optimates, qui erant in Civitate ejus.
Immo usque ab origine mundi hos annulos pro obsignan- 3
do fuisse constat ex *Gen. cap. 38.* ubi habetur, quod Ju-
das Thamari annulum dederit pignoris, & fidei loco. Nam
si vocem hebraicam attendamus, qua fuit usus Moyses
ibidem quæ fuit *Cotam*, sigillum significat, & ob hoc a
Moyse fuit verbum illud usurpatum, ut tenet Polyd. Virg.
de invent. rerum lib. 8. cap. 2. relat. ab Emin. Card. Petra
loc. cit. n. 51.
Sigilli nomen a parva statua derivari putat Thesaur. *lib.* 4
2. q. forens. 100. n. 40. & seq. ex eo quod parvæ statuæ in
ipsis sigillis adhibebantur; At vero alii diminutivum no-
men *a signo* derivari prætendunt, nam in cognitionem al-
terius, scilicet cujus est sigillum deducit ex Gloss. *in leg.*
Pediculis 34. ff. de auro, & argento legat. Hoping *de*
Jure sigillorum cap. 1. §. num. 6. Card. Petra *loc. cit. n.*
47. Unde sigillum impræsentiarum accipitur pro imagi-
ne, qua ceræ impressa litteras obsignamus. Sicque in hac
acceptione dicuntur *litteræ sigillatæ* idest sigillo apposi-
to clausæ, obsignatæ, seu munitæ, Calepinus verb. *Si-*
gillum.
Sigillum igitur est signum, seu signaculum certis notis 5
impressum, *l. Ad testium 22. §. signum, ff. Qui testa-*
menta facere possunt, leg. Omnibus 1. §. 2. leg. Tabula-
rum 2. §. 4. ff. Testamenta quemadmodum aperiantur,
Hoping *citat. cap. 1. §. 3.* Cardin. Petra *loc. citat. nu-*
mer. 75.
Et sigillum debet esse tale, ut deducat in notitiam si- 6
gillantis, *arg. l. Stigmata 3. Cod. de Fabricensibus.* Et si 7
contineat imaginem, debet imago esse conformis Origina-
li; alias si sit valde difformis, redderetur scriptura suspe-
cta de falso. Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 64. num. 17.* Qua
ratione Pontifex Innocentius III. arguit falsitatem privi-
legii, quia sigillum non continebat figuram sigillantis, *c.*
Inter dilectos 6. §. sed contra privilegium, de fide instrum.
ibi: „ Unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuis-
„ se sigillum, quod in una medietate Cæsaris imaginem
„ exprimebat, & in altera medietate præsumebatur, vel
„ filii, vel conjugis imaginem habuisse. " Gonzalez *ibi-*
„ *dem*, Hoping *l. c. cap. 8. §. 1.* Borel. *lib. 2. de Ma-*
gistr. edict. cap. 13. num. 13. Cardinal Petra *loc. cit. nu-*
mer. 77.
Sigillum dividitur in Authenticum, & non Authenti- 8
cum. *Sigillum Authenticum est*, quod multorum auctorita-
te comprobatum est, seu quod est certæ fidei; Illud enim
voca-

vocabulum *Authenticum* ponitur pro re certæ fidei; Illud seu quæ multorum auctoritate comprobata est, ut notant Seigelius, & Joannes Calvinus *in Lexico Juris verb. Authent. sigillum non Authenticum* e contra est illud quod non est certæ fidei, sed ejus fides vacillat. Colligitur ex *cit. cap. Inter dilectos 6. de fide Instrument.* ubi Abbas *numer.* 4. ex ipso textu notat, quod quatuor sunt, quibus redditur sigillum vacillans, ac detrahitur ejus fidei.

9 Primo scilicet, quando sigillum non congruit in sculpturis Dignitati sigillantis, non enim potest rationabiliter præsumi sigillum esse illius, cui adscribitur, si sibi in imagine insculpta non convenit, ut expresse declaratur *in cit. c. Inter dilectos*.

10 Secundo quando litteræ sigilli sunt ita corrosæ, vel sculpturæ ita consumptæ, ut ex eis oriatur æquivocatio, nec aliter possit certificari sigillum illum esse illius, cui adscribitur, *cit. c. Inter dilectos*.

11 Tertio, quando sigillum patitur ita enormem fracturam, ut ex residuo non possit clare cognosci, cujus sit. Sic colligitur *ex cit. c. Inter dilectos*.

12 Quarto, quando sub sigillo charta reperitur perforata, & per glutinum novæ ceræ sigillum illud ipsi chartæ connexum, ut expresse habetur *in cit. c. Inter dilectos*, & notant ibi Doctores passim.

13 Sigillum dividitur insuper in publicum, & privatum. *Sigillum publicum* est illud, quod publica auctoritate nititur, quia nempe retinetur a personis publicis, v. gr. Principe, Magistratu, Episcopo, Capitulo, Judice, & hujusmodi pro communicando robore scripturis ad suam jurisdictionem, seu Officium pertinentibus, de quibus sigillis loquuntur Doctores ad *c. Scripta vero authentica 2. de fide instrum.* & Glossa *ib. verb. Sigillum* autem *privatum* est illud, quod apponitur a persona privata ad secretum servandum, & notionem scribentis excitandam. *Sic in re Communis*.

14 Sigillum probabilius non plene probat, nec plenam fidem facit sine subscriptione sigillantis in testamentis scriptis, sicut & in aliis casibus, ubi agitur de magno præjudicio, aut de Jure, vel consuetudine specialiter requiritur subscriptio. Covarruvias *pract. q. c. 22. n. 9.* Mascard. *de probat. conclus.* 1309. *n.* 7. Reiff. *lib.* 2. *Decr. tit.* 22. *n.* 94. Bartolus *in Proemio*, *ff. n.* 8. *vers. Item quæro, si est solum &c.* allegans ad id *l. Ad testium §. Si quis ex testibus, ff. de Testam.* ubi dicitur: *Si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, veruntamen signaverit, pro eo est atque si adhibitus est*, juncto Summario *ibidem* ex eodem Bartolo desumpto expresse dicente: *Requiritur signatio, & subscriptio, & alterum sine altero non valet*. Speculator *tit. de instrum. editione §. Instrumentum ergo publicum n.* 19. *vers. Item quod non est signatum*, Engel *lib.* 2. *Decr. tit.* 22. *n.* 18. & alii apud Mascard. *l. c. n.* 6. Si enim solo sigillo plena fides præstanda esset, facile fraus & dolus committi posset.

15 Opposita autem sententia, quod nempe sigillum, ubi de ipso constat, probet, & fidem faciat absque propria subscriptione sigillantis, nisi aliud legibus, vel consuetudine constitutum fuerit, est vere probabilis, & eam expresse tenent Innocentius *in cap. Scripta 2. in fine instrumentorum*, Menochius *lib. 2. de Arbitr. judic. cas.* 113. *num.* 8. Decius *in c. Post cessionem n.* 31. *de Probat.* Covarruvias *l. c. n.* 9. *circa finem*, & alii apud Mascard. *cit. concl.* 1309. *n.* 5. *argum. cit. cap. Scripta 2. de fide instrum.*, ubi illa duo æquiparantur, & alternative sufficere dicuntur, nempe scripta per manum publicam facta, & scripta habentia sigillum Authenticum, ibi: „ Nisi per manum publicam „ facta fuerint, ita quod appareant publica, aut Authen„ticum sigillum habuerint, per quod possint probari. “ In alternativis autem sufficit alterum adimpleri, textu expresso in *c. In alternativis 70. de Reg. Juris*, ibi: „ In „ alternativis ... sufficit alterum adimpleri. Et concordat „ l. In eo 110. §. 3. de Regul. Jur., ibi: Ubi verba conjun„cta non sunt, sufficit alterum esse factum.

16 Scripturæ seu Instrumenta, quæ habent sigillum authenticum, seu publicum, plene probant, *c. Scripta 2. de fide instrum.* ubi statuitur, quod alicujus firmitatis robur non habeant instrumenta, si testes inscripti decesserint, nisi per manum publicam facta fuerint, aut authenticum sigillum habuerint, & tenent Glossa *ibid. verb. Authentica*: Abbas *in Summario*, Barbos. *in Collectan. n.* 1. Reiff. *l. c. n.* 89. Masc. *cit. concl.* 1309. *n.* 1. cum plurimis aliis ibi citatis.

17 Scripta autem sigillo privato munita probant quidem, & valent in præjudicium illorum, qui ea scripserunt; *l. Generaliter, Cod. de non numer. pecun. l. Publia §. fin. ff. Depositi*. Non vero ad commodum eorum, nisi ab adversario fuerint approbata, *cit. l. Publia §. fin. ff. Depositi, l. Instrumenta domestica, Cod. de probat.* Gloss. *in c. Cap. Scripta 2. de fide instrument. verb. Authentica*, Bartolus *in Summario cit. l. Publia*, Reiffenstuel *l. cit. num.* 90. Mascardus *cit. conclus.* 1309. *n.* 1. 4. & 40. *ac sequ.* & alii plures.

18 Testamenta, Privilegia, & hujusmodi, in quibus sigillum est de solemnitate, vel substantia actus, absque dicto sigillo non habent vim probandi, Menoch. *lib. 2. de Arbit. Jud. Cap.* 113. *n.* 13. Felin. *in Cap. Inter dilectos 6. n.* 5. *de fide instrum.* Reiffenst. *l. c. n.* 97. & alii, per text. in *leg. Ad testium §. Si quis ex testibus, ff. de testament.* & *cit. Cap. Inter dilectos*; ubi recte advertunt, quod si ob enormem fracturam sigilli vacillat fides privilegii, tanto magis vacillabit, si sigillum penitus deficiat, seu nunquam appositum sit.

Extra autem dictos casus, ac regulariter loquendo, si- 19
gillum in instrumentis ad substantiam actus non adhibetur, sed solum ad faciliorem ejusdem actus probationem. Sic Innocentius *in cit. Cap. Inter dilectos 6. verb. sigillum de fide Instr.* Abbas *ib. n.* 5. Reiffenst. *l. c. n.* 98. Menochius *l. c. cas.* 113. *n.* 13. & 15. cum Hostiens. & Card. ibi citatis, & alii plures, per text. *in l. Contractus 17. Cod. de fide instrum.* ubi ad valorem instrumentorum plus non requiritur, quam quod „ subscriptionibus partim confirmata, „ & si per Tabellionem conscribantur, etiam ab ipso com„pleta; & postremo a partibus absoluta sint, “ hoc est subscripta, ut explicat Glossa *ib. verb. Absoluta*.

Dicitur autem: *sed solum ad faciliorem ejusdem actus* 20
probationem, quia sigillans scripturam, contenta in ea præsupponit vera, & videtur fateri omnia contenta in ipsa, cum sigillum sit confirmatio quædam eorum, quæ in scriptura continentur, & probet consensum. Rota *p.* 10. *recent. dec.* 200. *n.* 12. Alexander *cons.* 147. *n.* 6. & 7. *lib.* 2. Card. Thusch. *litt. S. conclus.* 239. *n.* 1. cum Bald. & Romano ibi citatis, & alii passim.

Sigillum cum propriis Insignibus habere debent omnia 21
Collegia, Conventus, Prælati, Abbates, Archidiaconi, & Superiores omnes, ac Officiales, & eo uti debent pro Scripturis authenticis. Conc. Londin. II. c. 29.

Sigillo aureo, vel argenteo uti non possunt Regulares. 22
Conc. Nic. *ex Arabico c.* 76.

Minister Generalis Ordinis S. P. N. Francisci de Observan- 23
tia legitime usus fuit, & uti potest Titulo, & Sigillo cum inscriptione: *Minister Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum*, ut hoc titulo insigniri consuevit a Summis Pontificibus, ut notat Dominicus de Gubernatis *in Orbe Seraphico tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 10. *circa finem*, & signanter a Leone X. Clemente VIII. Paulo III. Sixto V. Urbano VIII. Gregor. XV. Innocent. IX. & aliis sequentibus, & novissime a Benedicto XIII. Constit. incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, & alia incip. *Dilectis filiis*, ibi: „ Dilectis Filiis Mi„nistro Generali totius Ordinis Fratrum Minorum San„cti Francisci, nec non Generali Ministro Fratrum „ Conventualium ejusdem Ordinis. “ Et hoc utraque parte informante jam fuerat repetitis vicibus declaratum a Sacra Congregatione Rituum, prout ad litteram referuntur Decreta a supradicto Dominico de Gubernatis *loc. cit.* tenoris sequentis.

Religionis S. Francisci.

Cum Procurator Generalis Fratrum Minorum Conven- 24
tualium S. Francisci, sex ab hinc Annis ægre ferret, Ministrum Generalem de Observantia in præteritum usum fuisse, & in præsentiarum uti Titulo, & Sigillo cum inscriptione: *Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum*, recursum habuit ad Sanctissimum supplicans mandari reformari hujusmodi Titulum tamquam non legitime dicto Ministro Generali de Observantia competentem. Et supplicatione per Sanctissimum ad hanc Sac. Rituum Congregationem remissa, Eadem Sacra Congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque de anno 1625. commisit Eminentissimo & Reverendissimo Domino Cardinali Muto, coram quo formata dubia de consensu ambarum partium: An Titulus Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum, quo insignitur Minister Generalis Observantium sit reformandus? Utraque parte sæpe sæpius in facto & Jure desuper informante, & audita; ad relationem ejusdem Eminentissimi Cardinalis Muti causa acerrime in plena Congregatione discussa, Sacra Rituum Congregatio respondit, nihil innovandum, & Ministrum Generalem de Observantia legitime usum fuisse, & uti posse Titulo, & sigillo cum inscriptione *Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum*, & ita servari mandavit die 4. Martii 1631.

Religionis S. Francisci.

Religio Minorum Conventualium conquesta est apud Sanctissimum de Decreto ab hac Sacra Rituum Congregatione emanato ad favorem Ministri Generalis de Observantia S. Francisci circa usum Tituli, & Sigilli Ministri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum, supplicans tamquam non audita in suis juribus audiri in Signatura Gratiæ, & mandari Illustrissimo Datario, qui concedat ad hoc supersessoriam necessariam.

Ex adverso autem F. Alphonsus de Prato Procurator Generalis Minorum Observantium adiens & ipse cum supplici Libello eumdem Sanctissimum supplicavit, quod stante jure suæ Religioni quæsito, tam ex Bullis Pontificiis, quam ex novissimo Decreto, parte adversa super usu d. Tituli, & sigilli per quinquennium, & ultra sæpius audita, & replicante, nemine ex Em. Patribus contradicente, ad sui favorem edito, & etiam impresso; Sanctitas

ßua dignaretur huic negotio perpetuum silentium, ut par est, imponere. Et utraque supplicatione per Sanctissimum ad hanc Sacram Congregationem remissa; Eadem Sacra Congregatio unanimi Eminentissimorum Patrum consensu censuit, ex hactenus deductis non esse locum novæ audientiæ. Et mandavit Secretarium alloqui cum Sanctissimo juxta mentem.

Die 12. Aprilis 1631.

Feria sexta die 21. Aprilis Ego Secretarius allocutus fuit cum Sanctissimo juxta mentem Sacræ Congregationis, & Sanctitas sua mandavit mihi, ut loquerer, prout feci, R. P. D. Datario pro imponendo perpetuo silentio.

Ita reperitur in Registris Congregationis Sacrorum Rituum.

In quorum fidem &c. Hac die 9. Junii 1682.

Loco ✠ Sigilli.

Bernardinus Casalius Secretarius.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Sigillum est nota quædam impressum habens nomen, &
insigne, vel simul, vel alterutrum ad fidem rei conciliandam: *Botticher. de Jur. sigillor. thes. 8.*
2 Dividitur autem Sigillum in publicum, ac privatum.
Publicum, quod a persona publica in negotio suam pri-
3 vatam rem non concernente ad publicam fidem faciendam adhibetur. Privatum, quod in negotiis privatis Sigil-
4 lantium adhibetur; *Nicol. Honthem. de Art. Notar. lib. cap. 11. n. 29. Gilman. dec. 51. n. 43.*
5 Ut autem omne Sigillum maxime privatum rectam, &
legitimam faciat probationem, roburque Scripturæ addat, in ejus appositione tria regulariter requiruntur a Doctoribus, quos allegat *Hoping. de Jur. sigill. cap. 11. num.*
6 *17. Primum* requisitum est, ut in Scriptura, seu subscriptione exprimatur cujus sit sigillum. *Secundum* a quo sit
7 appositum, sive ex qua causa adjectum. Si enim hæc non
8 appareant, nec ex circumstantiis possint colligi, sigillum nihil operatur.
9 An ad validitatem instrumenti a Notario confecti requiratur sigillum ipsius? Prævaluit opinio affirmativa, ut videre est apud *Covarr. pract. resol. tom. 2. cap. 20. num. 5. Moller. lib. 4. Semest. cap. 15.*

SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSIONIS.

SUMMARIUM.

1 *Sigillum Sacramentalis Confessionis quid sit?*

2 *Sigillum Sacramentalis Confessionis obligat Confessarium ad celanda peccata in Confessione detecta triplici Jure, scilicet Naturali, Divino, & Humano, seu Ecclesiastico.*

3 *Ostenditur, quod obliget Jure naturali.*

4 *Item, quod obliget jure Divino.*

5 *Item, quod obliget jure humano, seu Ecclesiastico.*

6 *Hinc obligatio servandi Sigillum Sacramentale, tam stricte ligat, & urget, ut in nullo excogitabili casu directe, vel indirecte revelari possit, quamvis salus propriæ vitæ, immo totius mundi inde penderet; Quinimmo licet per hoc omnium hominum damnatio impediri posset.*

7 *Ad Sigillum Sacramentale qui teneantur ultra Confessarium, ad n. 8.*

9 *An inveniens chartam in qua sunt descripta peccata personæ cognitæ, teneatur ad Sigillum Sacramentale?*

10 *Talis inventor tenetur ad sigillum naturale sub mortali, si illa charta contineat gravia, & diffamantia peccata.*

11 *Si aliquis mutus, vel aliter impeditus confiteatur Confessario præsenti per scripturam, & tunc durante actione Sacramentali, aliquis legat illam scripturam, is omnino ad sigillum Sacramentale tenetur.*

12 *Ad sigillum Sacramentale tenetur Prælatus, seu Superior, cui Pœnitens, vel Confessarius, manifestavit pro licentia absolutionis obtinenda peccatum reservatum, quamvis pro absolutione remittat ad alium.*

13 *Superior, seu Confessarius, qui postea ad Superioritatis gradum fuerit assumptus, nullo modo uti potest ad exteriorem gubernationem ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuit, & dantur ad id Decreta.*

14 *Hinc Confessarius, qui ex Confessione socii conspirationis contra se, novit sibi parari insidias in itinere a se subeundo, sibi parari venenum in vino a se bibendo, & hujusmodi, si non arripiendo tale iter, non bibendo tale vinum, & hujusmodi, sequeretur aliqua suspicio apud alios socios dictæ conspirationis de peccato confesso, aut periculum damni dicti pœnitentis, tunc teneretur dictus Confessarius enixe se Deo commendare, & tale statutum iter arripere, tale vinum bibere, & hujusmodi.*

15 *Secus autem si in similibus casibus tales concurrant circumstantiæ, quod nulla directe, aut indirecte oriatur suspicio peccati conspirationis confessi.*

16 *Unde post supra allata Decreta jam non videtur practice probabilis sententia docentium Confessarium ex sola Confessione cognoscentem pœnitentem suum indignum esse Dignitate, & Officio, ad quod concurrit, posse ideo illi in electione gratuita, & secreta denegare suum suffragium.*

17 *Affertur ad id notabile documentum Scoti.*

18 *Confessarius ordinarie loquendo, neque de petita, & obtenta licentia Pœnitentis potest uti scientia Confessionis, & revelare ipsam Sacramentalem Confessionem.*

19 *Potest autem id ex gravi quadam causa, & ad bonum finem de expressa, & libera facultate ipsius Pœnitentis.*

20 *Sine expressa, & libera licentia Pœnitentis neque licet Confessario loqui cum ipso Pœnitente extra Confessionem Sacramentalem.*

21 *Confessarius, qui in Confessione gravem errorem commisit, quid circa id debeat, & possit.*

22 *Sub sigillo Sacramentali cadunt omnia peccata, tam mortalia, quam venialia, & circumstantiæ, & defectus naturales non solum ipsius Pœnitentis, sed etiam Complices.*

23 *Assignantur varii casus, in quibus Confessarius per suas locutiones sigillum frangit.*

24 *Confessarius se exponit periculo frangendi sigillum, si dicat: prima mulier, quam audivi in Confessione, fuit adultera.*

25 *Confessarii violantes sigillum Confessionis subjacent gravissimis pœnis, quæ assignantur, ad n. 26.*

27 *Pœnitentia pro fractione sigilli quoad Regulares quæ sit?*

28 *Dictæ pœnæ impositæ contra violantes sigillum Sacramentale non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ.*

29 *Ut quis propter violationem sigilli incurrat prædictas pœnas, plura requiruntur; Et primo requiritur, quod sit Sacerdos Confessarius.*

30 *Alii autem revelantes non subjacent præfatis pœnis, sed puniendi sunt per Judicem pœna extraordinaria.*

31 *Secundo requiritur, quod Confessarius revelet peccata in Confessione Sacramentali sibi a Pœnitente exposita animo se accusandi, & absolutionem recipiendi; Secus autem non.*

32 *Tertio requiritur, ut Confessarius revelet aliquod peccatum, vel mortale, quod sufficit, si revelet in genere, vel veniale, quod necesse est, ut revelet in specie.*

33 *Quarto requiritur, ut Confessarius revelet peccatum* præsumptuose.

34 *Quinto requiritur, ut Confessarius revelet peccatum alicui alteri, quam ipsi Pœnitenti extra Confessionem, sive ipsi sine ipsius licentia objiciat.*

35 *Judex in causa violati sigilli Sacramentalis est solus Ecclesiasticus, minime vero Laicus.*

36 *Ex Judicibus Ecclesiasticis cuinam competat talis causa? An Episcopo, vel Inquisitori.*

37 *Ut Judex Ecclesiasticus instruere possit processum contra Violatorem sigilli sacramentalis, non requiritur licentia Pœnitentis.*

38 *Quando Confessarius violator sigilli se reum fatetur, non est opus alia probatione, ad hoc ut possit puniri pœna ordinaria.*

39 *Quando Confessarius dicit se peccatum non ex aliqua Confessione Sacramentali, sed tamquam aliunde sibi notum manifestasse, incumbit ei probare qua via, & modo illius notitiam acquisierit.*

40 *Quando autem fatetur Confessarius se quidem peccatum ex Confessione scivisse, sed cum licentia Pœnitentis revelasse, tenetur id probare, si Pœnitens ipse sit accusator.*

41 *Secus autem, si alius sit accusator.*

42 *Immo etiamsi Pœnitens sit accusator, creditur Confessario, si sit cæteroquin optimæ famæ, & integritatis; Secus autem si Pœnitens sit melioris famæ, & integritatis, quam ipse Confessarius.*

43 *Si autem ceteris paribus dubium existat, creditur potius Confessario asserenti, quam Pœnitenti neganti licentiam fuisse concessam.*

44 *Ad probationem violati sigilli Sacramentalis, sufficiunt etiam testes singulares.*

45 *Afferuntur quæ novissime ad debitam sigilli Sacramentalis custodiam disposuit Benedictus XIV.*

Sigil-

1 Sigillum Sacramentalis Confessionis est obligatio servandi Secretum in omnibus, quæ in ordine ad absolutionem Sacramentalem Confessario aperiuntur. *Est in re communis*.

2 Sigillum Sacramentalis Confessionis obligat Confessarium ad celanda peccata in confessione detecta triplici Jure, scilicet Naturali, Divino, & Humano, seu Ecclesiastico. Ita Scotus *in 4. dist. 21. q. 2.* & *Communissima aliorum*.

3 Et quidem quod obliget *Jure Naturali*, clare patet, quia natura dictante, non est aliis faciendum, quod quisque sibi fieri non vellet, juxta illud vulgatum: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: Nemo autem vellet, quod suum secretum, ex quo aliqua infamiæ nota eidem posset inuri, manifestaretur, adeoque Sigillum Confessionis obligat Jure naturali; alioquin Lex naturæ de servanda Fidelitate, & Secreto proximi celando violaretur.

4 Quod autem obliget *Jure Divino*, clare constat, quia dum Christus Dominus instituit Sacramentum Pœnitentiæ, præcepitque Confessionem, simul Confessariis arctissimam hanc Sigilli obligationem imposuit; Quamvis enim hoc ex nullo textu scripto comprobetur, evincitur tamen ex expressa, continuata, & constanti Traditione ab Apostolis ad hæc usque tempora. Traditiones autem Divinæ tantam vim habent obligandi, ac verbum Dei scriptum. Unde Apostolus 2. *Ad Thessalonicens. c. 2.* præcipit dicens: „ Itaque Fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram ". *In quem locum S. Joannes Chrysostomus sic scribit*; „ Hinc „ patet, quod non omnia per Epistolam tradiderit, sed „ multa etiam sine litteris, eadem vero Fide digna „ sunt tam illa, quam ista, *& Concil. Trid. sess. 4. Decreto de Canonicis scripturis* sic expresse habet: „ Sacrosancta Œcumenica, & Generalis Tridentina Synodus... „ Traditiones ipsas, tum ad mores pertinentes tanquam vel oretenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, ac „ continua successione in Ecclesia Catholica conservatas „ pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.

5 Quod vero obliget *Jure humano*, seu *Ecclesiastico*, habetur expresse ex *cap. Sacerdos 2. dist. 6. de Pœnitent.* ubi pœna depositionis a Sacerdotali Officio, & perpetuæ ignominiosæ peregrinationis erat imposita Confessariis violantibus Sacramentale Sigillum, ibi: „ Qui hoc fecerit „ (*Sigillum videlicet violaverit*) deponatur, & omnibus „ diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat, & „ cap. Omnis utriusque sexus 12. de pœnitentiis, & re- „ missionib. " ubi violatoribus Sigilli Confessionis constituitur pœna depositionis ab Officio Sacerdotii, ac perpetuæ pœnitentiæ in arcto Monasterio peragendæ, ibi: „ Qui peccatum in Pœnitentiali Judicio sibi detectum „ præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali Officio „ deponendum decernimus, verum etiam ad agendam „ perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudendum.

6 Hinc obligatio servandi Sigillum Sacramentale tam stricte ligat, & urget, ut in nullo excogitabili casu directe, vel indirecte revelari possit, quamvis salus propriæ vitæ, immo totius mundi inde penderet; Quinimmo licet per hoc omnium hominum damnatio impediri posset. *Communissima omnium Catholicorum*.

7 Ad Sigillum Sacramentale tenentur ultra Confessarium etiam sequentes, nempe Interpres, per quem facta est Confessio. Item Laicus, qui Sacerdotem se fingens Confessionem excepit. Item ille, cui Confessarius sacrilege revelavit peccatum. Item audientes tempore pestis, seu naufragii Confessionem publicam. Item audientes casu, vel malitiose peccata, dum confitentur. Scotus *in 4. dist. 21. q. 2.* Rosignol. *de pœnitent. part. 1. q. 7. art. 12. Sect. 2.* cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. 14. dist. 9. q. 3. n. 36.* ubi testatur de communi. Et ratio est quia notitia ad eos pervenit ex Confessione Sacramentaliter facta, adeoque hujusmodi revelatio esset contra reverentiam Sacramenti, & redderet odiosam ipsam Sacramentalem Confessionem.

8 Item ad Sigillum (*a*) probabilius tenetur, qui per examen Pœnitentem ad Confessionem disponit. Item ille, cui Pœnitens se aperit hodie, ut illum dirigat pro Confessione crastina. Item Doctor consultus a Confessario super aliquo delicto, si ex illo noverit delinquentem. Item ille, cui Pœnitens jam non potens scribere dictavit sua peccata, postea ex ipsius scripto confessurus. Item ille, cui Pœnitens dicit se velle confiteri, & propterea illum consulit, an, & quomodo hoc, vel illud peccatum teneatur confiteri, quamvis non illi sed alteri confiteri velit. Gormaz. *part. 2. num.* 391. La Croix *lib. 2. part. 2. n.* 1052. cum pluribus aliis ibi citatis, Sporer *tom. 3. Theolog. Sacramental. part. 3. cap. 7. quæst. 3. a numer. 8q8. ad* 855. cum aliis ibi allegatis contra alios. Et ratio est, quia licet illa notitia non habeatur in Confessione, nec ex Confessione, habetur tamen per ordinem ad illam, adeoque hujusmodi revelatio esset contra reverentiam Sacramenti, & redderet odiosam ipsam Sacramentalem Confessionem, unde, ne id eveniat, servandum est a supradictis Sigillum.

9 An autem inveniens chartam, in qua sunt descripta personæ cognitæ peccata, teneatur ad Sigillum Sacramentale? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam tuentur Rodriquez, Fagundez, Maldeurs, & alii plures apud Dian. *part. 1. tract. 4. resolut.* 112. Navarrus Graff. Vega, Gormaz, Diana, Tamburrin. apud La Croix *l. c. n.* 1953. & probabilius Sporer *loc. cit. num.* 857. & alii; Et ratio est, quia talis peccatorum scriptio fit propter Confessionem, & reipsa videtur esse inchoata Confessio, sive Confessionem jam factam gerens; Negativam autem, scilicet inventorem talis chartæ non teneri ad sigillum Sacramentale, sed solum ad sigillum naturale defendunt, & quidem probabilius Bonacina *de pœnitentiæ sacramentum disput. 5. quæst. 6. sect. 4. punct. 3. num. 7.* cum pluribus ibi allegatis, Castropal. Averla, Ilsung, Busemb. aliique multi apud La Croix *loc. cit. num.* 1953. Rosignol. *loc. c. n.* 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 37. Layman, Suarez, Navarr. aliique congesti, Lugo *disp. 23. sect. 2. num.* 47. & valde probabilem hanc Sententiam appellat etiam Sporer *loc. cit. num.* 858. & alii plures ipsam expresse tuentur; Et ratio est, quia illa charta, seu notitia illius non pervenit ad inventorem, nec in Confessione, nec ex Confessione, nec per ordinem ad Confessionem, cum Pœnitens illam chartam scripserit solum, ut sua peccata sibi manifestet, & memoriam eorum retineat.

10 Consentiunt tamen omnes utriusque sententiæ Doctores quod talis inventor teneatur ad sigillum naturale sub peccato mortali, si illa charta contineat gravia, & diffamantia peccata; Quinimmo cognito, quod talia peccata contineat, debet sub gravi ab illius lectione abstinere.

11 Insuper consentiunt omnes, quod si aliquis mutus, vel alias impeditus confiteatur Confessario præsenti per scripturam, & tunc durante actione Sacramentali aliquis legat illam scripturam, is omnino ad sigillum Sacramentale teneatur; Tunc enim illa scriptura lecta a Confessario est locutio, vel Confessio Pœnitentis, cum non aliter confiteatur mutus ille nisi per scripturam.

12 Ad sigillum Sacramentale tenetur Prælatus, vel Superior, cui Pœnitens, vel Confessarius manifestavit pro licentia absolutionis obtinenda, peccatum quamvis pro absolutione remittat ad alium Confessarium. Sic pluribus allegatis Card. de Lugo *disp. 22. Sect. 2. num.* 34. & 35. Rosignol. *loc. cit. num.* 12. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. cit. num.* 1951. cum Suarez, Fagundez, Stoz, Averla & aliis ibi citatis, Sporer *loc. cit. num.* 853. Dicastill. *disp. 11. n.* 125. dicens id esse certum, quamvis alii contrarium doceant. Et ratio est, quia Prælatus aut Superior, cui casus sunt reservati, in hac parte gerit vices Confessarii, cum quodammodo exerceat Jurisdictionem in ordine ad Pœnitentium absolutionem, adeoque &c.

13 Prælatus, seu Superior, vel Confessarius, qui postea ad Superioritatis gradum fuerit assumptus, nullo modo uti potest ad exteriorem gubernationem ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuit. Sic expresse statuit Clemens VIII. *in Decreto de casibus reservatis die 26. Maji* 1594. ibi: „ Tam Superiores pro tempore existentes, „ quam Confessarii qui postea ad Superioritatis gradum „ fuerint promoti caveant diligentissime, ne ea notitia, „ quam de aliorum peccatis in Confessione habuerint, ad „ exteriorem gubernationem utantur, *&c.* Atque ita per „ quoscumque Regularium Superiores observari manda- „ mus". Hæc Pontifex. Et deinde *die 18. Novembris* 1683. editum fuit in Congregatione Generali Universalis Inquisitionis Decretum prohibens: „ Ne quis publice, aut „ privatim doceat, aut defendat licere uti scientia ex „ Confessione acquisita cum gravamine Penitentis, quam- „ vis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis „ multo majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu „ sequeretur, mandans etiam universis Pœnitentiæ Mi- „ nistris, ut a tali doctrina in praxim deducenda pror- „ sus abstineant". Sic apud Ardekin *tom. 2. pag. 238.* & alios passim id referentes.

14 Hinc Confessarius, qui ex Confessione socii conspirationis contra se novit sibi parari insidias in itinere a se subeundo, sibi parari venenum in vino a se bibendo, & hujusmodi; si non arripiendo tale iter, non bibendo tale vinum, & hujusmodi sequeretur aliqua suspicio apud alios socios dictæ conspirationis de peccato confesso, aut periculum damni dicti Pœnitentis, tunc teneretur dictus Confessarius enixe se Deo commendare, & tale statutum iter arripere, tale vinum bibere, & hujusmodi; quia sigillum Sacramentale ob commune bonum Fidelium, & reverentiam Sacramenti fortius obligat, quam propria

vita

Nota. Non solum probabilius, sed certe tenetur quis servare sigillum in Casibus hic expositis.

vita servanda, immo & quam salus totius mundi, juxta dicta *supra n.* 6. In tali enim casu ex circumstantiis indirecte saltem revelaretur Confessio, & frangeretur sigillum, qui socii conspirationis videntes Confessarium post auditam Confessionem non arripere certo statutum iter seu divertere ab ipso jam arrepto, & non bibere tale vinum certo alias bibiturum, suspicarentur de delicto conspirationis confesso, & possunt in Socium irruere, sicque cum gravamine Pœnitentis redderetur odiosa Confessio, adeoque est.

15 Si autem in similibus tales occurrant circumstantiæ quod ex non arrepto, seu non continuato itinere, & non bibito tali vino, & hujusmodi, nulla directe, aut indirecte oriatur suspicio peccati conspirationis confessi, quatenus nempe Socii conspirationis complicem confitentem non viderunt, & hujusmodi, tunc dictus Confessarius posset licite iter non arripere, seu jam arreptum divertere, vinum illud non bibere, & hujusmodi, quia tunc Confessarius uteretur Jure suo ad evitandam mortem sine ullo incommodo, seu gravamine Pœnitentis, cum sic licite salvaret propriam vitam, & impediret Pœnitentis, aliorumque peccatum, seu occasionem peccati, quod re ipsa non est gravamen, sed beneficium, nec ullam committeret irreverentiam in Sacramentum; cum ut supponitur, ex dictis circumstantiis nulla directe, nec indirecte posset oriri suspicio peccati confessi. Sic recte cum distinctione, ut supra docent Diana *part.* 5. *tract.* 11. *resolut.* 46. cum Richardo, Navar. Suario, & Soto, Felix Potestas *l. c. n.* 219. *& seq.* Rosignol. *l. c. sect.* 3. *n.* 12. *&* 13. La Croix *l. c. n.* 1976. *& seq.* cum pluribus ibi allegatis, & alii plurimi; & sub data distinctione nostra sententia jam deberet esse communis.

16 Unde post allata Decreta *sub num.* 13. jam non videtur practice probabilis sententia illorum Auctorum, quamvis plures quam quadraginta referantur a Sanchez *de Matrimonio lib.* 3. *d.* 16. *num.* 2. Mendo *d.* 10. *quæst.* 8. Stoz *num.* 244. qui docent, Confessarium ex sola Confessione cognoscentem Pœnitentem suum indignum esse Dignitate, seu Officio, ad quod concurrit, posse ideo in electione gratuita, & secreta denegare suum suffragium, quia utitur, ut dicunt ipsi, Jure, quod habet ad non promovendum indignum; Sic non potest Magister Novitiorum suo suffragio repicere, aut directe, vel indirecte cooperari, quod ab aliis rejiciatur a professione Novitius, quem propter vitia, vel alios defectus ex sola Confessione novit esse ineptum, aut fore perniciosum Religioso Ordini. Item nequit Confessarius dimittere famulum, quem ex sola Confessione cognovit non esse fidelem, & hujusmodi. Item nequit Confessarius qui ex sola Confessione novit aliquem de communitate vitio carnis deditum esse, & pronum ad seducendos alios, nequidem indirecte facere ut inde admoveatur. Item nequit Confessarius negare Eucharistiam, Matrimonium, & hujusmodi ei, quem ex sola Confessione novit esse indignum, impeditum, & hujusmodi. Item non potest Superior Religiosum, quem ex sola Confessione novit esse Concubinarium, e tali Conventu, aut Officio removere; Et sic de similibus. Et ratio omnium est, quia quidquid affert incommodum Pœnitenti, quamvis absit periculum revelandi peccatum, & ita clam fiat, ut nemo advertat, merito reddit Confessionem odiosam, si Pœnitentes cognoscant sibi talia incommoda fieri posse propter solam cognitionem in Confessione datam. Hinc Confessarius, vel Superior debet in similibus se talem gerere, tamquam si nihil sciret; Audita enim in sola Confessione *minus scit, quam quæ nescit*, inquit S. Augustinus, & *ex Confessione scitum, est quasi nescitum*, dicit S. Thomas *in supplem. quæst.* 11. *ad* 1. Cum enim id sciat ut Dei locum tenens, non potest uti pro humano commercio, alias Divina confunderet cum humanis, adeoque de omnibus istis, & similibus silere debet, & totaliter se habere, ac si ea minime sciret; sicque se, & omnia Deo committere, cum hoc plurimum conducat ad reverentiam Sacramenti, & ad ingerendam apud omnes securitatem sigilli; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 21. *q.* 2. *litt. N.* Suarez, Vasquez, Præpol. Bonæsp. Dicast. Stephanus, Aversa, Stoz. & alii cum La Croix *loc. cit. numer.* 1976. *& seq.*

17 Unde Scotus *loc. cit.* de casu dicti Superioris respectu sui subditi Concubinarii in Confessione cogniti loquens dat hoc commendabile Documentum: „ Si dicas non apponi „ remedium ad salutem Ovis suæ. Respondeo, consulat „ sibi in Foro Pœnitentiæ meliori modo, quo poterit, ut „ illum locum sibi periculosum dimittat, si noluerit, non „ attentet esse Deum, sed defectus occultos sibi secun- „ dum justitiam incorrigibiles, Dei correctioni dimittat "; Hinc neque licet Superiori, seu Prælato ex sola tali notitia in Confessione magis advertere, & observare directe ipsum Pœnitentem subditum, ut inde occasionem capiat ipsum ab Officio, seu loco removendi, quia sic redderetur odiosa Confessio. Sporer *loc. cit. num.* 869. *in fine*, & alii supracitati.

18 Confessarius ordinarie loquendo neque de petita, & obtenta licentia Pœnitentis potest uti scientia Confessionis, & revelare ipsam Sacramentalem Confessionem, quia si Pœnitens non ultro, sed tantum ad petitionem Confessarii det ipsam licentiam loquendi, communiter censeri debet data ex metu reverentiali, adeoque invalide; Tamburin. *de Confess. l.* 3. *cap.* 3. *num.* 5. Dicastill. *d.* 12. *num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 1958. Vel certe cum periculo invaliditatis; La Croix *loc. cit.* Diana *part.* 5. *tr.* 11. *resolut.* 10. Stoz *lib.* 2. *num.* 197. ubi addit, quod quamvis Pænitentes dicant se libenter eam dare, sæpe tamen in animo refugiunt, & sic Sacramentum adhuc redditur odiosum, si Confessarius ea licentia utatur. Tum quia negant plerique ex antiquioribus, ac præsertim Alensis, Durandus, & alii, & ex parte Scotus *in* 4. *dist.* 20. *q.* 1. §. 5. *& dist.* 21. *q.* 2. *litt. L.* quia Jus sigilli Sacramentalis non est tantum ipsius Confitentis, sed etiam totius Communitatis Fidelium, quæ alias maxime perturbaretur, & ipsius Sacramenti, cui ipse Pœnitens renunciare non potest, licet ipse Pœnitens possit cedere Juri suo *cap. Si de terra* 6. *de privileg. & leg. Si quis in conscribend.* 19. *Cod. de pactis*; Non potest tamen cedere Juri Sacramenti, & totius Communitatis Fidelium; *cap. Si diligenti* 12. *de foro compet.*

Dicitur autem notanter *Ordinarie loquendo*, quia ex gra- 19
vi causa, & ob aliquem bonum finem, verb. gr. ad malum aliquod advertendum, ad consilium a Doctiori petendum & hujusmodi de expressa, libera, & plene voluntaria licentia Pœnitentis loquendi cum alio de suo peccato aut alia re suæ Confessionis, & potest Confessarius sine fractione sigilli caute cum eo loqui. Sic teste Sporer *loc. cit. n.* 819. jam *Communissima Doctorum* cum S. Thoma, S. Bonaventura & pluribus congestis Suarez *disput.* 31. *sect.* 5. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 18. Laymann *cap.* 14. *n.* 14. Lugo, Tamburin. Diana, & alii passim. Tunc enim cum Pænitens dat expressam, & liberam licentiam Confessario loquendi de peccatis in Confessione auditis, videtur cessare ratio Secreti naturalis, atque reverentiæ Sacramenti, & odiositatis Confessionis, *arg. cap. Significasti* 5. *de adulteriis*, ubi legitur, quod de licentia mulieris Sacerdos, cui hæc confessa fuit, dixerit eam sibi confessam esse adulterium, nec tamen in hoc casu vel minimum Sacerdos reprehenditur a Papa; Verum Barbosa *in citato c. Significasti n.* 2. Navarrus *in cap. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de Pœnitent. num.* 126. & alii, censent illud capitulum loqui, non de Confessione Sacramentali, sed extra Sacramentum, tam per adulterum, quam per adulteram facta. Unde in similibus est valde caute procedendum, cum non expediat, quod Pœnitens ex qualibet levi causa det Confessario talem facultatem loquendi cum aliis de auditis in sua Confessione, nec quod Confessarius de facili ea utatur.

Sine expressa, & libera Pœnitentis licentia neque licet 20
Confessario de auditis in Confessione loqui cum ipso Pœnitente extra Confessionem Sacramentalem; Quamvis enim id proprie non sit fractio sigilli, ut cum pluribus docet Sanchez *lib.* 3. *de Matrimonio d.* 16. omnes tamen Doctores tenent, hujusmodi locutionem cum eodem sine ejus licentia esse illicitam, quia vere cedit in odium Confessionis, & Sacramenti, & plerumque non sine rubore, & offensa Pœnitentis; Potest autem Confessarius licite loqui extra Confessionem cum pœnitente de auditis in sua Confessione, si ipse Pœnitens prior de illis loqui incipiat, quia tunc censetur ipse voluntariam & liberam ad id licentiam concedere.

Confessarius, qui in Confessione gravem errorem com- 21
misit, consulens v. gr. bona fide tanquam licitum aliquem contractum, quem postea cognoscit certo esse illicitum, tenetur petere licentiam a Pœnitente loquendi de materia Confessionis præteritæ ad salutem animæ illius pertinentis; & quamvis Pœnitens deneget talem licentiam, probabilius adhuc potest de ea re loqui, ac errorem corrigere, seu emendare. Sic Suarez *disp.* 31. *sect.* 4. *num.* 3. Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 236. *num.* 13. Felix Potest. *loc. cit. num.* 3233. Sporer *loc. cit. n.* 822. Diana *loc. cit. res.* 26. cum aliis ibi allegatis, La Croix *l. c. nu.* 177. cum pluribus ibi citatis, Filliuc. Fenech. & aliis; Et ratio est, quia tunc Confessarius proprie non loquitur extra Confessionem, sed supplet, & perficit eam, quæ antea inchoata, & imperfecta remanserat; Tum quia in casu mali consilii nihil loquitur de Confessione præterita, sed solum consilium male datum revocat.

Sub sigillum Sacramentale cadunt omnia peccata, tam 22
mortalia, quam venialia, non solum ipsius Pœnitentis, sed etiam complicis. Item circumstantiæ peccatorum, & defectus naturales, ob quorum revelationem potest Pœnitenti evenire infamia, vel aliud incommodum, & sic odiosa Confessio. Tales enim peccatorum circumstantiæ, v. g. quod quis sit illegitimus, sit infamis, sit genere obscurus, & hujusmodi, a Confessario manifestari non possunt sine fractione Sacramentalis sigilli. *Communis*; Et ratio est, quia sigillum Sacramentale obligat ad celandum omne id, quod Confessionem odiosam reddere potest; Per revelationem supradictorum, & similium redditur odiosa Confessio, cum sic inferatur gravamen, & præjudicium Pœnitentibus, adeoque &c.

Confessionis sigillum violat, si in genere dicat se ab- 23
solvisse Paulum a peccato mortali, a casu reservato. Item si dicat se Paulum non absolvisse, qui erat indispo-

situs

situs. Item si revelet aliquod peccatum veniale in speciale v. g. mendacium; Secus autem si dicat solum in genere fuisse confessum veniale, cum certum sit debere Pœnitentem ad minus veniale peccatum confiteri, ut absolutionem obtineat. Item sigillum frangit, si revelet pœnitentiam pro mortali imponi solitam, v. g. Psalmos Pœnitentiales, Rosarium B. M. V. jejunium, & hujusmodi; Non frangit tamen sigillum, si revelet pœnitentiam pro veniali imponi solitam, v. g. unum Pater, & Ave, Salve Regina, Alma Redemptoris, & hujusmodi. *Sic Doctores communiter.*

24 Confessarius se exponit periculo frangendi sigillum, si dicat: prima mulier, quam audivi in Confessione, fuit adultera; Unde cavere debent Confessarii a similibus locationibus quia ex ipsis sæpissime oriuntur gravissima scandala, & casum referunt Ludovicus Bail. *in examin. Confessarum* 1. *part. in fine*, Baptista Dorrad. *Respons.* 1. *part. quæst.* 332. Bissus *in Hierurg. tom.* 2. *litt.* S. *num.* 146. §. 25. Pitonius *Constitut. Pontif. & decis. ad Confessarios n.* 345. de quodam marito, qui interfecit Uxorem, quia quidam Confessarius in Italia dixerat coram quibusdam primam mulierem, cujus Confessionem exceperat, fuisse adulteram.

25 Confessarii violantes sigillum Confessionis Sacramentalis subjacent gravissimis pœnis; Et quidem *in cap. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de Pœnitent.* imposita erat eis depositio ab Officio Sacerdotali, & perpetua ignominiosa peregrinatio, ibi: *Qui hæc fecerit* (sigillum nempe violaverit) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.* Quæ pœna perpetuæ ignominiosæ peregrinationis, ob justissimos fines fuit postea conversa in perpetuam detrusionem in arctum Monasterium, pœna depositionis ab Officio Sacerdotali adhuc permanente; *capit. Omnis utriusque sexus* 12. *de pœnitentiis, & remissionibus*, ibi: „ Caveat autem omnino, ne verbo, aut alio quovis „ modo aliquatenus prodat peccatorem, sed si prudentio„ ri consilio indiguerit, illud absque illa expressione per„ sonæ cautæ requirat, quoniam qui peccatum in Pœ„ nitentiali Judicio sibi detectum præsumpserit revelare, „ non solum a Sacerdotali Officio deponendum decerni„ mus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam „ in arctum Monasterium detrudendum.

26 Impræsentiarum autem ex recepta consuetudine detrusio in arctum Monasterium mutata est in carceres perpetuos. Sic notant communiter Moderni in hac materia scribentes, & teste Rosignol. *l. c. sect.* 5. *n.* 7. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 37. *n.* 4.

27 Pœnitentia pro fractione sigilli quo ad Regulares consistit in jejunando iter in hebdomade, comedendo tantummodo panem, & bibendo aquam humi in publico Refectorio, in cujus postea porta pronus ab exeuntibus Fratribus conculcetur. *Sacra Congregatio Episcoporum & Regularium in una Augustinianorum* 5. *septembr.* 1659. apud Nicol. *in Lucubration. tom.* 2. *Canon. libr.* 5. *tit.* 38. *numer.* 17. *de pœnitent. & remission.* & Pitonium *loc. cit. num.* 963.

28 Dictæ Pœnæ impositæ contra violantes Sigillum Sacramentale, non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ. Reiffenstuel *l. c. num.* 4. Rosignol. *l. c. num.* 6. Lugo *de Pœnitent. disp.* 23. *n.* 247. Fagundez *de præcept. Ecclesiastic. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 2. Onuphrius *de Sigillo sect.* 5. *q.* 2. Coninch. *disp.* 9. *n.* 70. Homobonus *tract.* 5. *exam. ad Confessor. de Sigill. c.* 19. *q.* 108. *vers. ad secundam q.* & alii passim per verba text. *Quibus hujusmodi pœnæ imponuntur*, ut patet *in cit. c. Sacerdos* ibi: *Deponatur*, & *cit. cap. Omnis utriusque*, ibi: *Deponendum decernimus, & in Arctum Monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendum*, quæ verba, ut de se patet, important solum sententiam ferendam.

29 Ut quis propter violationem sigilli incurrat prædictas pœnas, plura requiruntur. Primo quidem requiritur, quod violans sit Sacerdos, quia *in cit. cap. Sacerdos*, & *in c. Omnis utriusque*, solis Sacerdotibus Confessariis talis pœna imponi jubetur, Menochius *de Arbitrar. l.* 2. *cent.* 6. *cas.* 414. Reginal. *l.* 5. *n.* 27. Coninch. *disp.* 9. *dub.* 4. *ad fin.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 5. Rosignol. *loc. cit. num.* 4. & alii passim; Cum enim talis dispositio sit pœnalis, & odiosa, ad alios præter expressos non est extendenda, *cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. cum similibus.

30 Alii autem revelantes assignati *supra a n.* 7. *ad* 12. non subjacent præfatis pœnis, sed puniendi sunt per Judicem pœna extraordinaria juxta majorem, vel minorem gravitatem patrati circa id delicti. *Sic Doctores citati*, & alii.

31 Secundo requiritur, quod Confessarius revelet peccata in Confessione Sacramentali sibi a Pœnitente exposita animo se excusandi, & absolutionem recipiendi. Secus autem si essent sibi exposita, non in Confessione Sacramentali cum dicto animo, sed alio fine, etiamsi flexis genibus dixisset Pœnitens: *Hoc tibi dico sub Sigillo Confessionis*; Tunc enim confessarium non violaret sigillum Sacramentale, sed solum sigillum naturale, adeoque &c. Felix Potestas *tom.* 1. *n.* 3207. & *tom.* 2. *n.* 39. & alii communiter.

Tertio requiritur, ut Confessarius revelet aliquod peccatum, vel mortale, quod sufficit, si revelet in genere, dicendo v. gr. Paulus confessus est mihi peccatum mortale, vel veniale, quod necesse est, ut revelet in specie, dicendo v. g. Paulus confessus est mihi mendacium, & hujusmodi. Suarez *de pœnitentia disp.* 33. *sect.* 8. Diana *part.* 5. *tract.* 11. *resol.* 51. Reiffenstuel *l. c. n.* 6. & alii communiter; *arg. c. Sacerdos*, & *c. Omnis utriusque*, ubi de solis peccatis fit mentio. 32

Quarto requiritur, ut Confessarius revelet peccatum *præsumptuose*, idest graviter malitiose; *arg. cap. Omnis utriusque* 12. §. *Caveat*, *de pœnitent. & remission.* ibi: *Præsumpserit revelare*. Reiffenstuel *l. c. num.* 7. & alii. 33

Quinto requiritur, ut Confessarius peccatum revelet alicui alteri, quam ipsi Pœnitentis extra Confessionem, sive ipsi sine ipsius licentia objiciat. Objiciens autem extra Confessionem, peccatum ipsi soli Pœnitenti, non subjacet pœnæ ordinariæ, sed solum extraordinariæ. Granad. *de sacram. tract.* 1. *disp.* 8. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. c. n.* 8. & alii. 34

Judex in causa violati sigilli Sacramentalis est solus Ecclesiasticus, minime vero Laicus; Cum enim talis causa ex annexo Sacramento sit ex natura sua spirituali, & Ecclesiastica, soli Judici Ecclesiastico competere debet; *cap. Decernimus* 2. *c. Quarto* 3. *de Judiciis*, *c. Ut Inquisitioni* §. *Prohibemus*, *de Hæret.* 35

Cui autem talis causa competat ex Judicibus Ecclesiasticis, an scilicet Episcopo, vel Inquisitori? Variant Doctores: Aliqui enim dicunt expedire, ut deferatur ad Inquisitores, cum propter injuriam Sacramenti reddatur delinquens in Fide suspectus; Alii vero dicunt, quando est mera Confessionis revelatio, Inquisitores non debere se ingerere, quam praxim testatur Diana in eo Tribunali per multos annos versatus *tom.* 2. *de Offic. & potest. Inquisitor. res.* 95. cum Molfesio *in Summa tom.* 1. *tract.* 7. *cap.* 23. *n.* 60. Unde quamvis ubi mera sit Confessionis revelatio, talis causa spectet ad Episcopum; Si tamen habeat mixtum errorem, ut si Confessarius revelans dixisset licitam esse revelationem sigilli, vel aliter ostendisset se male sentire de Sacramentis Ecclesiasticis, tunc talis causa spectaret ad Inquisitorem. Card. de Lugo *de Pœnit. disp.* 23. *num.* 148. 36

Ut Judex Ecclesiasticus instituere possit processum contra Violatorem sigilli Sacramentalis, non requiritur licentia Pœnitentis, cujus peccatum fuit sacrilege revelatum; *arg. cit. cap. Sacerdos*, & *cit. c. Omnis utriusque sexus*, ubi nulla prorsus facta mentione de habenda licentia Pœnitentis præcipitur, ut pœnæ ibidem statutæ inferantur contra tales violatores; Si cum aliis Stoz *Tribun. Pœnit. lib.* 2. *q.* 4. *a num.* 284. Reiffenstuel *l. c. n.* 11. & alii contra Gobat *in Quinario tract.* 5. *c.* 42. *sect.* 7. Si enim requireretur ad id licentia Pœnitentis, sequeretur, quod, ipso pœnitente mortuo, vel reddito amente, nunquam posset puniri talis Confessarius, cum nunquam posset peti talis licentia, adeoque frustra essent statuti Canones contra hujusmodi delicta Reipublicæ Christianæ perniciosissima, quod non est dicendum. 37

Quod Confessarius violator sigilli se reum fatetur, non est opus alia probatione ad hoc, ut possit puniri pœna ordinaria *communis*, *arg. cap. final. de cohabitat. Clericorum, & mulierum*, *l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia*, cum nulla alia detur major probatio, quam ea, quæ fit ex proprii oris confessione. Rota *part.* 9. *recent. tom.* 1. *dec.* 98. *n.* 4. per text. *in cap. Per tuas* 10. *de probat. l. Cum te* 5. *Cod. de transf.* & *cit. l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia.* 38

Quando Confessarius dicit se peccatum, non ex aliqua Confessione Sacramentali, sed tanquam aliunde sibi notum manifestasse, incumbit ei probare, qua via, & modo illius notitiam acquisierit, *arg. l. Ei incumbit* 2. *ff. de probationibus*, *l. Actor.* 23. *Cod. eod. cap. Bonæ memoriæ* 22. *de election. cap. Accusator* 6. *quæst.* 5. cum dicit, probare debeat. Si autem in tali probatione deficiat, & adhuc in negatione violati sigilli perseveret, nec possint plene convinci, ex præsumptione violati sigilli puniendus est pœna extraordinaria. Abbas *in cap. Omnis utriusque sexus* 12. *n.* 26. *de Pœnitent. & remission.* Silvester *verb. Confessio* 7. *num.* 5. Lugo *l. c. n.* 151. Reiffenstuel *l. c. n.* 13. & alii. 39

Quando autem fatetur Confessarius se quidem peccatum ex Confessione scivisse, sed cum licentia Pœnitentis revelasse, tenetur probare sibi revera datam fuisse a Pœnitente talem licentiam revelandi, si Pœnitens ipse sit Accusator, seu delator, & alias neget se talem licentiam ei dedisse. Lugo *l. c. n.* 151. Reiffenstuel *l. c. num.* 14. & alii; Et ratio est, quia cum talis licentia sit quid facti, non præsumitur, sed probari debet ab allegante; *c. Cum in Jure* 31. *de Offic. deleg. leg. in Bello* 12. *ff. de cap. & postlim.* 40

Secus autem, si alius sit Accusator: In tali enim casu contrarium probare incumbit ipsi alteri accusatori ob præsumptionem stantem pro Confessario, qui bonus, & sigillum servans præsumitur, donec probetur contrarium; *c. unic. de Scrutinio*, *c. final. de præsumpt.* & *leg. Merito* 51. *ff. Pro socio.* 41

Imago

42 Immo etiamsi Pœnitens sit Accusator, creditur Confessario, si sit ceteroquin optimæ famæ, & integritatis; Secus autem si Pœnitens sit melioris famæ, & integritatis, quam ipse Confessarius. Sic cum aliis Diana *part. 1. tractat. 11. resol. 32.* Reiffenstuel *loc. citat. numer. 16.* & alii.

43 Si autem, ceteris paribus, dubium existat, creditur potius Confessario asserenti, quam Pœnitenti neganti licentiam fuisse concessam. Sic cum aliis Mascard. *de probat. conclus.* 931, *num.* 30. Reiffenstuel *l. c. n.* 27. & alii ex illa ratione quod in factis, quæ ad officium Judicis spectant aliter fieri non possunt, pro Judice præsumantur; *arg. cap. Hoc etiam 38. caus.* 2. *q.* 6. *cap. Absit* 14. *caus.* 11. *q.* 3.

44 Ad probationem violati sigilli Sacramentalis sufficiunt etiam testes singulares. Sic cum aliis Tanner. *tom.* 4. *disp.* 6. *quæst.* 9. *num.* 122. Sgoz *Tribunal. Pœnitent. lib.* 2. *n.* 4. *a num.* 281. Reiffenstuel *l. c. num.* 18. & alii. Et ratio est, quia id exigit enormitas talis delicti Reipublicæ Christianæ summe prejudicialis; Tum quia tale delictum ordinarie dissimilis est probationis, cum Sacrilegi violatores sigilli non facile sigillum violent pluribus simul præsentibus, adeoque &c.

45 Quoad debitam sigilli Sacramentalis custodiam attendendæ sunt novissimæ constitutiones editæ a Benedicto XIV. adversus Confessarios exquirentes a pœnitentibus complicum nomina; In quarum prima data sub *die 2. Junii* 1746. incip. *Ubi primum* insertis, & confirmatis suis Apostolicis Litteris datis ad Archiepiscopos, & Episcopos Regnorum Portugalliæ, & Algarbiorum subjicit excommunicationi Summo Pontifici, præterquam in articulo mortis, reservatæ omnes docentes oppositum, contradicentes, ac male interpretantes dictas Apostolicas Litteras: Et decernit, Confessarios præsumentes interrogare pœnitentes de nomine socii, seu complicis, loco habitationis, & aliis similibus circumstantiis, & eisdem pœnitentibus, si manifestare noluerint, Sacramentalem absolutionem denegantes, ultra peccati mortalis incursum, suspensionis ab Officio audiendarum Confessionum, aliisque gravioribus pœnis fore subjiciendos. Tam docentes licitam esse dictam reprobatam praxim, quam in ejusdem praxis defensionem scribentes, aut loquentes, & ejusdem reprobationem impugnantes, ac perverse interpretantes; Et ipsos Confessarios contrafacientes cum suspicione pravi dogmatis, judicari, ac puniri mandat in Officio S. Inquisitionis; Cui Sancto Officio omnes scientes similes delinquentes denunciare teneantur intra terminum dierum ipsis Edictis præfigi solitum, sub pœnis non denunciantibus per eadem Edicta infligi consuetis. Confessarios autem contrafacientes sine dicta pravi dogmatis suspicione judicandos, & puniendos esse ab Ordinariis, nec esse S. Officio denunciandos decernit.

46 In secunda autem data *sub* 28. *Septembris* 1746. incipiente *Ad eradicandum*, confirmat, & ampliat suas jam ad id editas Apostolicas Litteras, decernens, ipsas non solum pro Regnis Lusitaniæ, & Algarbiorum, sed generalis definitionis & Legis vim, auctoritatemque habere, & declarans memoratam praxim in seipsa, & ubique locorum, ac temporum Apostolica auctoritate reprobatam, atque damnatam esse, & censeri debere: Nec ulli licitum esse contra doctrinam in præfato suo Brevi contentam docere, scribere, aut loqui eamque impugnare, aut perverse interpretari, vel ipsi actu contraire, sub pœnis adversus tuentes, asserentes, aut tradentes opiniones scandalosas, perniciosas, & uti tales a Sede Apostolica rejectas, & condemnatas, & respective adversus contrafacientes Mandatis Apostolicis, & Ecclesiasticis sanctionibus, statutis, atque præscriptis.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Esse suspectum de Fide, & subjici judicio Inquisitorum eum, qui revelat Confessionem, & frangit sigillum, resolutum fuit a Congregatione *S. Officii* 4. *Decembris* 1603. tum 29. *Januarii* 1604. & demum *die* 17. *Junii* 1605.

2 Sequuta fortassis fuit Sacra Congregatio opinionem nonnullorum Doctorum tenentium, expedire hoc delictum Inquisitoribus deferri ex ratione illa, quod Confessarius redditur suspectus de fide ex injuria, quam irrogat Sacramento; *De Leon. de Offic. Confessar. tom.* 1. *recollect.* 22. *n.* 12. *Campanil. divers. jur. Canon. rubr.* 11. *c.* 32. *n.* 5. *Tromsinet de Polygam. l.* 3. *q. n.* 30. *in fin. & latius n.* 53. aliique plurimi.

3 Sed, ut refert *Albit. de Inconstan. in fid. c.* 35. *n.* 88. 25. *Martii* 1619. ab eadem S. Congregatione fuit resolutum, causam hanc non spectare ad S. Officium, & ita semper fuit postmodum servatum.

4 Ceterum, ut subdit idem *Albit. ubi supra*, & convenit *Auctor. n.* 36. prima opinio locum, sibi vindicat quando frangens sigillum Confessionis haberet aliquem errorem in intellectu, ut si diceret licitam esse revelationem sigilli, vel aliter ostenderet se male sentire de Ecclesiasticis Sacramentis.

5 Tum etiam procedit prima opinio, si ageretur de Confessario, qui pluries sigillum Confessionis fregit, idque quia ex hisce iteratis actibus insurgeret saltem levis aliqua suspicio Hæresis; *Albit. citato loco.*

Et demum amplectenda & est prima opinio, si Confessarius frangens sigillum Confessionis esset homo malæ famæ, & alias de Hæresi suspectus; *Albit. eod. loco.* 6

Anpropter delictum Hæresis licita sive revelatio Confessionis, tum an aliis ex causis possit aliquando esse licita revelatio Confessionis. 7

S I M O N I A.

A R T I C U L U S I.

Simonia quoad ea, quæ concernunt ejus originem, naturam, divisionem, materiam, & pretium.

S U M M A R I U M.

1 *Simonia unde sit dicta, & originem traxerit?*
2 *Simonia quid sit?*
3 *Simonia ex sua natura est peccatum mortale Sacrilegii gravissimum.*
4 *Simonia dividitur in Simoniam juris Divini, seu Naturalis, & in simoniam juris humani, seu Ecclesiastici.*
5 *Simonia juris Divini, seu naturalis quæ sit.*
6 *Simonia juris humani, seu Ecclesiastici quæ sit?*
7 *Utraque dicta simonia dividitur in mentalem, conventionalem, & realem.*
8 *Simonia mentalis quæ sit?*
9 *Hæc simonia mentalis, quamvis sit grave peccatum, nullam tamen inducit pœnam Canonicam.*
10 *Simonia conventionalis quæ sit?*
11 *Et hæc Simonia conventionalis nullam adhuc inducit pœnam Canonicam.*
12 *Simonia conventionalis alia vocatur pure conventionalis, & alia mixta, & quæ sit utraque.*
13 *Simonia realis quæ sit?*
14 *Ultra supradictas, alia additur species simoniæ confidentialis, & quæ sit?*
15 *Affertur ad id Constitutio S. Pii V.*
16 *Materia simoniæ est res spiritualis, seu spirituali annexa.*
17 *Per rem spiritualem quid intelligatur, ad n.* 18.
19 *Per rem spirituali annexam quid intelligatur, & veniat, ad n.* 20.
21 *Pretium simoniæ juris Divini est omnis, & sola res temporalis.*
22 *Pretium vero simoniæ Juris Ecclesiastici potest esse etiam quid spirituale.*
23 *Extra materiam Beneficiorum nunquam committitur simonia, etiamsi propria auctoritate detur spirituale pro spirituali.*
24 *Pretium simoniacum in Jure vocari solet*, Munus, *& quid importet?*
25 *Pretium, seu Munus simoniacum dividitur in Munus a manu, Munus ab obsequio, & Munus a lingua.*
26 *Per munus a manu quid intelligatur?*
27 *Per Munus ab obsequio quid intelligatur.*
28 *Per Munus a lingua quid intelligatur?*
29 *Ad Simoniam requiritur pactum aliquod expressum, vel tacitum saltem ex una parte inchoatum.*
30 *Non requiritur tamen necessario pactum expressum, sed sufficit pactum tacitum, seu implicitum saltem ex una parte inchoatum.*
31 *Pactum, etiamsi solum obliget ex benevolentia, gratitudine, ac fidelitate, & non ex justitia, adhuc continet simoniam.*
32 *Qui dat aliquid temporale tamquam motivum alicujus spiritualis sibi reciproce dandi, committit simoniam, quam etiam committit recipiens tale temporale, si per hoc motus illi conferat dictum spirituale, quamvis nullum aliud pactum, ne implicitum quidem interveniat.*
33 *Non est simonia dare, seu præstare temporale sub spe consequendi spirituale, si spirituale non principaliter, & primario, sed solum secundario, & minus principaliter intendatur; Secus autem si spirituale intendatur principaliter & primario. Et sic patet quid de Clerico famulatum præstante Episcopo ob consequendum Beneficium.*
34 *Dare ex gratitudine temporale pro spirituali jam accepto, vel e contra, est simonia, si fiat vi pacti, aut contractus taciti, vel expressi; Secus autem, si ex mera gratitudine sine ullo præcedenti pacto id fiat.*
35 *Dantur tamen multa spiritualia, ob quæ quamvis jam recepta, non licet etiam mere gratis oblata acceptare ob specialem Juris prohibitionem.*
36 *Simoniam committit, qui temporale promittit, dat vel præstat alteri hac sola, seu principali intentione, ut apud Episcopum, seu Præsentatorem, vel Patronum intercedat, roget, vel ipsum efficaciter commendet*

det in ordine ad obtinendum Beneficium Ecclesiasticum.

37 *Simoniam committit, qui certat, seu spondet cum Episcopo, seu Collatore Beneficii pro mille aureis, quod ipse Beneficium non sibi, sed alteri sit collaturus.*

38 *Conferens Beneficium pecunia interveniente, si Arbitrium vendat, ipsum Beneficium vendit simoniace.*

39 *Non est Simonia conferre alicui Beneficium Ecclesiasticum intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ spiritualis.*

40 *Non est simonia conferre Beneficium propter preces armatas, sive gravem metum incussum; Dummodo tamen nullum interveniat pactum; Secus autem, si intervenerit pactum.*

41 *Non est simonia, si quis det pecuniam Infideli, ut recipiat Baptismum, Hæretico, seu peccatori, ut convertatur, Juveni, ut fiat Clericus, Dotem Puellæ, ut fiat Monialis, & hujusmodi.*

42 *Alia ad rem*, remissive.

1 SImonia dicta est, & originem traxit a Simone Mago; Licet enim jam a pluribus ante ipsum Simonem Magum vitium istud commissum fuisset, ut Balaam pretio conducto per Balac Regem, ut malediceret populo Israel, sicuti habetur *Num. c. 22.* a Giezi famulo Elisei Prophetæ ut habetur 4. *Reg. cap. 5.* a Jasone, qui pro Sacerdotio multa talenta Regi Antiocho obtulit, ut patet 2. *Machabæor. cap. 5.* & a Juda iniquo Mercatore, qui triginta argenteis vendidit Infinitum bonum Christum Redemptorem nostrum, *cap. Qui studet 11. caus. 1. qu. 1.* Attamen non ab istis, sed a Simone Mago vitium istud nomen desumpsit. Cum enim hic vidisset, quod per manuum impositionem ab Apostolis daretur Spiritus Sanctus, talem mirabilem virtutem, remque maxime spiritualem vili pecuniarum pretio emere præsumebat, ut expresse habetur *Actor.* 8. ibi; *Obtulit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum:* Cujus execrabilem malitiam illo increpans S. Petrus dixit ad eum; *pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.* Perfidus enim ille execrabili avaritia repletus intendebat pecunia virtutem illam consequi, ut eamdem cum quæstu, & majori temporali lucro exercere valeret, ut expresse habetur *in cap. Salvator 8. caus. 1. qu. 3.* ibi: *Simon Magus, qui ad fidem ficte accessit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum, quo ipse erat indignus, (quoniam, ut scriptum est, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum) sed id eo, quantum in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eumdem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur.*

2 Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi „ aliquid spirituale, vel spirituali annexum pro re temporali ut pretio, Est in re Communis". Quamvis tamen, alii clarius Suarez *tom. 1. de Religion. tract. 3. lib. 4. c. 1.* eam definiant sic: „ Simonia est sacrilegium, „ quo per emptionem, & venditionem, vel similem contractum res cum spiritualis, ut talis pro temporali „ commutatur". Sic enim comprehenditur, omnis contractus etiam innominatus; *Do ut Des, Do ut facias &c.*

3' Simonia ex sua natura est peccatum mortale Sacrilegii gravissimum. *Communis*; Et quod sit Sacrilegium, habetur expresse *ex c. Audivimus 1. caus. 1. qu. 3.* Per eam enim indigne, ac irreverenter tractantur res Sacræ, seu Spirituales, quod semper est Sacrilegium: quod autem sit peccatum mortale gravissimum, clare habetur *ex Actor.* 8. ubi Sanctus Petrus in Simonem Magum cum æternæ perditionis comminatione graviter invehendo dicitur: *pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.* Unde Urbanus II. *in cap. Salvator 8. caus. 1. qu. 3.* ait: *Nec Apostolus emptionem Spiritus sancti, quam bene fieri non posse noverat, sed ambitionem quæstus talis, & avaritiam, quæ est Idolorum servitus exhorruit & tum maledictionis jaculo percussit.* Item quod sit gravissimum peccatum, colligitur ex pluribus Sacris Canonibus, & signanter *ex cap. Quisquis 5. caus. 1. qu. 1.* ubi Simonia vocatur *piaculare flagitium*, *cap. Reperiuntur 7. caus. & qu. eadem* ubi appellatur *execrabile flagitium*, *cap. Eos, qui 21. caus. & qu. ead.* ubi Simoniaci *Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit*, *c. Patet 27. caus. 1. q. 7.* ubi Paschalis Papa gravissimam hujus vitii malitiam & pravitatem paucis exprimere volens dixit expresse: *Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur*, & sic ex plurimis similibus.

4 Simonia dividitur in Simoniam Juris Divini, seu Naturalis, & Simoniam Juris humani, seu Ecclesiastici. Sic Glossa communiter, recepta *in cap. Ex parte 12. verb. Dimittere, de Offic. Delegat.* & Canonistæ Communiter.

5 *Simonia Juris Divini, seu Naturalis* est, quæ prohibetur, quia mala, & repugnans Juri naturali ac Divino, ut pro re temporali dare vel promittere rem vere spiritualem, aut annexam ver. gr. Hostiam consecratam, Sacramenta, Reliquias, Calicem consecratam, ut consecratum, & hujusmodi. Et dicitur *Simonia Juris Divini & Naturalis*, quia natura ipsa, seu lumen naturale dictat, nimis indecens malum, & rei Sacræ injuriosum esse res vere spirituales a sola liberali Dei manu dependentes, & omnia temporalia sine comparatione superantes, non ut tales tractare, sed rebus temporalibus æquiparare, & hominum arbitrio, & æstimationi subjicere. *Simonia juris Humani, seu Ecclesiastici* est, quæ mala est, quia prohibita solo Jure Humano, seu Ecclesiastico, & non ex natura rei, seu Jure Divino; & committitur, quando non quidem datur temporale pro spirituali, aut e contra, sed spirituale pro spirituali, vel temporale pro temporali contra Legem tamen Ecclesiasticam ex motivo Religionis positam sub pœnis Simoniæ *Juris Divini* ob periculum, & speciem ejusdem Simoniæ; Et dicitur Simonia *juris Humani, seu Ecclesiastici*, quia ortum habet a sola Lege Humana, seu Ecclesiastica; Et talis *Simonia juris Humani seu Ecclesiast.* committitur in omni permutatione Beneficiorum facta sine auctoritate Superioris, quia licet per talem permutationis contractum non detur temporale pro spirituali, sed duntaxat spirituale pro spirituali; Nihilominus quia tanquam Simoniacum, & sub pœnis Simoniæ prohibitum est, ne id propria auctoritate fiat, *cap. Quæsitum 5. cap. Cum olim 7. de rerum permutat.* labem Simoniæ Ecclesiasticæ continet. Item Simonia Juris Humani, seu Ecclesiastici committitur, quando venduntur res, quæ revera tantum sunt temporales, ut cum venditur materia rei spiritualis, quæ secundum se est pretio estimabilis, verb. grat. Sacrum oleum, vel Chrisma, quod prohibitum est solo Jure Ecclesiastico, *cap. Non satis 8. de simonia*; Vel cum venduntur quædam Officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Ecclesiæ administrationem, ut Officium Thesaurarii, Œconomi, Sacristæ, & hujusmodi; Quamvis enim hæc Officia sint quid mere temporale, & consequenter in eorum venditione detur solummodo temporale pro temporali, tamen, quia ex quo talia Officia ab Ecclesiastica potestate, & Jurisdictione Prælatorum a Christo data instituuntur, Ecclesia id tanquam Simoniacum prohibuit, *cap. Si quis Episcopus 8. caus. 1. qu. 1. cap. Salvator 8. caus. 1. q. 3. cap. Consulere 38. de simonia*, cum similibus, venditio hujusmodi labi & pœnis Simoniæ subjacet, Sic *in re Doctores communiter*.

Utraque dicta Simonia, tam Juris Divini, seu Natura- 7
lis, quam Juris Humani, seu Ecclesiastici dividitur in Simoniam mentalem, conventionalem, & realem. *Communis*. Simonia mentalis est voluntas, seu propositum internum, quo quis dum dat seu confert alteri rem spiritualem, intendit illum obligare ad reddendum aliquid temporale, aut e contra dum confert aliquid temporale, intendit illum obligare ad reddendum aliquid spirituale, ut si Episcopus conferat Beneficium Clerico, ut ideo in compensationem obligatus sit ei servire, aut Clericus serviat Episcopo ea intentione, ut ei mercedem debitam conferat Beneficium, & tandem Beneficium conferatur nulla tamen exterius reali, vel signis facta conventione, seu pacto; Unde, ut vides, hæc Simonia dicitur mentalis, non quia sit nudum propositum committendi simoniam, etiamsi in nullum actum exteriorem exeat, uti datur etiam mentalis fornicatio, homicidium, & hujusmodi, sed quia licet externum actum habet, v. gr. collatio rei spiritualis pro intenta re temporali, aut e contra; malitia tamen illius Simoniacæ intentionis se non prodit exterius, sed in sola mente remanet. *Communis*. Et hæc 9
Simonia mentalis, quamvis sine dubio sit grave peccatum a Deo cordium Scrutatore districte puniendum, nullam tamen quacumque materia inducit pœnam Canonicam ab Ecclesia infligendam, cum ipsa judicet solum de externis & manifestis, & talis Simonia mentalis in foro externo probari non possit. Sic *Doctores communiter* per text. *in c. Tua nos 43. & c. Mandato nostro 46. de simonia*.

Simonia conventionalis, quæ supra mentalem addit con- 10
ventionem, seu pactum, est illa, quæ fit cum externo pacto, seu conventione expressa, vel tacita dandi, vel recipiendi quidpiam spirituale pro temporali, aut temporale pro spirituali, conventione tamen nondum impleta saltem ex utraque parte; adeoque jam gravius peccatum, quam Simonia mentalis; Unde committitur Simonia conventionalis, non tantum, quando v. gr. collato Beneficio non est solutum pretium, aut quando soluto pretio, non est collatum Beneficium, sed etiam quando neutrum datum est, si de dando pactum, seu conventio præcesserit. Sic *Communis Doctorum, per textum in cap. Cum essent 13. de simonia*; Et hæc Simonia conventiona- 11
lis nullam adhuc inducit pœnam Canonicam, non solum quando conventio ex neutra parte impleta est, ut tradit *Communissima Doctorum*, sed etiam quando est jam impleta ex una parte, & id non solum si quis rem temporalem v. gr. pretium dedisset, spirituale tamen v. gr. Beneficium nondum recepisset, quia Jura imponentia pœnam Simoniacis requirunt traditionem rei spiritualis; Verum etiam, si spirituale jam datum esset, sed temporale nondum receptum; Sic ex Communi docent Sanch. *consil. Moral. lib. 2. cap. 3. dub. 10. n. 106.* Reiff. *loc. cit. n. 239.* Navarr. *in Manual. cap. 23. n. 104.* Lessius

lib. 2. cap. 35. dub. 27. & alii testantes ita servare stylum Curiæ, qui habetur pro Jure, & Lege juxta communem Doctorum, *arg. cap. Ex litteris 11. de Constitutionib. & cap. Quam gravi 6. de crimine falsi*; at de hoc fusius *infra art. 3.*

12 Simonia conventionalis alia vocatur *pure conventionalis*, & est illa, quæ sistit in pura mutua conventione, & ex neutra parte traditione rei conventæ impleta est; Et alia vocatur *conventionalis mixta*; & est illa, quæ ultra mutuam conventionem jam saltem ex una parte traditione rei conventæ impleta & consummata est; & dicitur *mixta*, quia participat aliquid de pure conventionali, nempe mutuam conventionem, & aliquid de simonia reali, nempe traditionem rei conventæ saltem ex parte unius contrahentis *Communis*.

13 Simonia realis, quæ supra Mentalem, & Conventionalem importat executionem utrinque factam, est quando conventio de danda re spirituali pro temporali, aut e contra, ex utraque parte completa est saltem inchoative, spirituali scilicet dato, & temporali saltem ex parte recepto, ut si conventa collatio Beneficii facta jam sit, & pretii saltem pars sit soluta. Et hæc realis, & completa Simonia inducit gravissimas pœnas Canonicas, de quibus fuse *infra art. 3. Communis*.

14 Ultra supradicta alia additur species simoniæ, quæ dicitur *Confidentialis*, seu *Confidentia Beneficiorum*; & est, seu committitur, cum quis alicui dat, vel confert, aut resignat Beneficium Ecclesiasticum, vel ad illud præsentat, eligit, seu electum, vel præsentatum, instituit, & confirmat cum certa confidentia, & obligatione, idest cum expresso, vel tacito pacto, vel conditione, ut tamquam ex debito illud sibimet, vel alteri, ut Fratri, Nepoti, Amico certo tempore iterum cedat, seu resignet, aut ex eo pensionem, vel certam partem fructuum tribuat. *Communis*, & clare patet ex Const. 85. S. Pii IV. incip. *Romanum pontificem*, & ex Constit. 85. S. Pii V. incip. *Intolerabilis*, ubi declaratur, quando, & a quibus committatur dicta *Simonia Confidentialis*, quomodo ob ea incurrantur pœnæ, & quomodo in Foro externo probari possit: Unde ad uberiorem, & faciliorem notitiam hic ad litteram datur illa Sancti Pii V. incip. *Intolerabilis*.

15 Declaratio casuum, ac præsumptionum in causis Confidentiæ Beneficialis contra quoscumque etiam S. R. E. Cardinales cum appositione pœnarum.

P I U S V.

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

INtolerabilis multorum perversitas, qui Sacrosanctas Constitutiones novis quotidie fraudibus eludere nituntur, sæpe illarum auctores in necessitatem adducit cautius providendi quo pertinacium animi ab improbis conatibus graviore sanctione postposita reprimantur.

§. 1. Bene quidem, & providenter fel. rec. Pius Papa IV. prædecessor noster ad tollendam fiduciariæ mancipationis Beneficiorum Ecclesiasticorum corruptelam statuit, & decrevit.

§. 2. Verumtamen propter improbas multorum cupiditates prædictas, quæ ad purgandam hac pernicie Ecclesiam, & animarum salutem ab ipso prædecessore edita sunt, in multis deprehendimus viam aperuisse gravius delinquendi. Si quidem cum frequentibus plurium querelis pridem concitati, quod Judices in causis hujusmodi confidentiarum expediendis, remissiores essent, omnes, & singulas caussas ipsas ubicumque, inter quoscumque motas ad Nos advocavissemus ad omnimodam hujusmodi caussarum, præsentium, & futurarum, rerumque omnium ex ipsis resultantium cognitionem Nobis, & Successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram Nobis processum fuisset, variis inde, nec levibus conjecturis intelleximus vitium quidem confidentiæ occulte irrepsisse, sed plerisque causis præsumptiones, & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minime sufficere, ejusque rei caussa plurimos, qui ante Litterarum prædictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam veritatem propter difficultates, probandi in Judiciis confidentias ipsas, contempta Constitutione prædicta, Ecclesias, Monasteria, & Beneficia sic recepta ut prius retinere, alios fructus, pensiones, & alias res accipere, alias eorum exemplo ad similia, & graviora fidentius commoveri. Multi enim ipsa Beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad Sacros Ordines ad residentiam, ad incedendum in habitu Clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut purgato delicto, vel absolutione consecuta illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum, aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe Laicis, & inhabilibus. Plerique vel senes, vel infirmi, ut Beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris asservent, sacro interdum circuitu retrocessionis cum reservatione fructuum, & aliarum rerum, aut accessu, præsertim ab illis, qui præstandorum jurium Cam. Apost. sunt immunes, alii aut incapaces, aut aliis Beneficiis Ecclesiasticis onusti, aut Ecclesiastico Ordine sese mancipare refugientes, aut mere Laici Beneficia Ecclesiastica aliis conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum; Ad hæc plerique Ordinarii, & Collatores, ac etiam Patroni Laici curant deponenda Beneficia, ut fructus seu pensiones capiant eorumdem, aliisve faciant ministrari: Alia item permulta hujuscemodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas impie violatur, disciplinæ Ecclesiasticæ nervus disrumpitur, & imminens patratur exitium animarum.

§. 3. Quare nos volentes periculosam talium audaciam novi juris subsidio cohibere, præsentium auctoritate statuimus.

Ut si quis quacumque auctoritate, Ecclesiam, vel Monasterium, aut aliud Beneficium Ecclesiasticum qualecumque, ex resignatione, vel cessione cujuscumque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu etiam sola dimittentis intentione receperit, ut illa, vel illud etiam in eventum regressus, vel accessus eidem dimittatur, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alii, vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur, ex eisdem hæc confidentia censeatur.

Itidem si Ordinarius, vel alius Collator contulerit ante hac, aut conferat in futurum Beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans, ea conditione, tacita, vel expressa, ut postea in alterum pro arbitrio Collatoris, seu alterius cujuscumque contra juris communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius, vel partem, ad utilitatem, vel libitum Conferentis, vel cedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi, vel illis, quem, vel quos idem Collator, aut cedens, vel alius per se, vel alium scripto, aut verbo jusserit, seu significaverit, persolvat, & pariter si a Patrono etiam Laico, vel alteri præsentatori, seu electori contingat id fieri.

Ad hæc si Clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius a solutione jurium ipsius Cameræ vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptus, post resignationem, vel cessionem alicujus extranei, de Ecclesia, Monasterio, vel alio Beneficio Ecclesiastico in se, Apostolica, vel alia auctoritate factam, & admissa, illam, vel illud etiam confectis Litteris Apostolicis, & possessione apprehensa in eumdem resignatum, vel cedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum, vel trium mensium retrocesserit, aut retrocedat in futurum, & ex illa retrocessione fructus Ecclesiæ, seu Monasterii, aut Beneficii, vel eorum, seu pensio, seu quid aliud super his reservatum, aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illam, vel illud ipsi Clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritve concessus.

Postremo si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo super Irregularitate dispensatum est, denuo receperit quacumque auctoritate Ecclesiam, Monasterium, vel aliud Beneficium, quod ante, vel post commissum delictum, aut contractam irregularitatem dimiserit in quibus horum casuum confidentiæ pravitas sit contracta, casusque hujusmodi Litteris prædictis comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent, licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum.

§. 4. Ad probandum vere plene Confidentiarum abusum inter alias etiam hæ præsumptiones, & conjecturæ habeantur legitimæ. Videlicet.

Si quis post cessam ab se Ecclesiam, Monasterium, aut Beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, captamque a Successore possessionem, se se in illa, vel illo, seu rebus illius per se, vel alium, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicumque successor illi, vel eius propinquis ipsos, aut partem aliquam remiserit eorumdem.

Si recipiens Beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus Beneficii dimissi, & alii, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit.

Si vel sola Procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis, expedito, quæ personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint.

§. 5. Denique si quis pro concessione alicui facta, quacumque auctoritate de Beneficio Ecclesiastico, per se, vel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis Beneficii de facto, etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocumque.

§. 8. Testes autem de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & conjecturas, pluresque hujusmodi præsumptiones, & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis.

§. 7. Co-

§. 7. Ceterum criminosi, & ceteri omnes, qui ad perhibendum in casibus Simoniæ testimonium, recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur.

§. 8. Sed ne quisquam etiam vana fiducia fretus non intendendi contra se judicii, in crimine perseveret, utque hoc malum gravioris Censuræ stimulo usquequaque prohibeatur, omnes, & singulos, qui hucusque Ecclesias, Monasteria, Beneficia, fructus, Pensiones, aliave res intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reversi & resipiscentes celeri dimissione sibi prospexerint, & qui quid tale admiserint in futurum, etiam omnibus, & singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Administrationibus, Officiis, & Beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus, nec non fructibus, Pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis Officiis temporalibus præsentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris subsidium Excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus nisi in mortis articulo constitutus ab alio, quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione caussarum hujusmodi, & reservatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium, Nobis, & prædictis Successoribus, ut prædictum est, facta, causis illis duntaxat exceptis, quæ jam coram Nobis pendere noscuntur, ac etiam iis, quas ratione Ecclesiarum, & Monasteriorum, quorum dispositio in Consistorio fieri consuevit, aut debet, itemque contra Ordinarios, Collatores, Episcopos, & alios Superiores Prælatos, etiam Cardinales haberi contigerit, ut jam aliis nostris Litteris statutum est, audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie prorsus relaxata, decernimus, ita deinceps quoscumque Judices ordinarios, & delegatos, etiam caussarum Palatii Apostolici Auditores, ac prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & ipsorum cuicumque quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, interpretari, & definiri debere, nec non irritum, & inane quidquid secus in prædictis per quoscumque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 9. Quo circa omnibus Locorum Ordinariis districtius injungimus, ut in suis quique Ecclesiis, Civitatibus, Diœcesibus, & locis etiam exemptis ad prædicta studiose attendant & quatenus illis relaxavimus in delinquentes severe animadvertant, si Divinæ Majestatis Judicium, dictæque Sedis Censuram voluerint evitare. In ceteris vero causis, & negotiis (Nobis, & prædictis Successoribus exceptis) eosdem Locorum Ordinarios præsentium auctoritate delegamus, ut gratia, & favore postpositis pro se quisque cum venerit usus, contra prædictos omnes sub ipsa exceptione comprehensos diligenter inquirant, suasque inquisitiones omnes Sigillo obsignatas ad prædictam sedem quamprimum transferant; ut Nos, & prædicti Successores, in causis hujusmodi procedentes quod justum fuerit, decernamus. Non enim singulis Ordinariis ipsi prædictos omnes, & quoscumque alios etiam exemptos, etiam per Edictum publicum, constito prius Summarie, & extrajudicialiter de non tuto ad illos accessu citandi, & monendi, eisque, ac Judicibus ordinariis, & delegatis, aliisque personis quibuscumque, ne prædictorum executionem quoquo modo impediant, vel alias in illis sese interponant, etiam per simile Edictum inhibendi, eosdem, ac alios contradictores, & rebelles quoscumque per Censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac omnia alia juris, & facti remedia opportuna compellendi, auxilium brachii Sæcularis quandocumque opus erit, invocandi, ceteraque in prædictis omnibus, & singulis necessaria faciendi, & exequendi plenam, & liberam tenore præsentium concedimus facultatem.

§. 10. Non obstantibus fel. rec. Bonifacii VIII. Prædecessoris nostri de una, & in Concilio Generali edita de duabus dietis, aliisque Apostolicis Constitutionibus, & ordinationibus, quodque Episcopis, Collatoribus, & Prælatis prædictis, etiam Cardinalibus, vel quibusvis aliis communiter, vel divisim a prædicta sit Sede indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut contra indulta hujusmodi ad judicium trahi non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, & ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, Indulgentiis, & Litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus quorumcumque tenorum existant per quæ præsentibus non expressa, aut in totum non inserta, effectum præsentium, aut attributæ prædictis Ordinariis jurisdictionis explicatio, seu exercitium, vel executio impediri valeat quomodocumque, vel differri, & de quibus quorumque totis tetis tenoribus habenda sit in nostris Litteris mentio specialis, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 11. Litteris prædecessoris hujusmodi nihilominus in suo robore duraturis.

§. 12. Volumus autem, ut præsentium exempla etiam impressa edantur, eaque Notarii publici manu, & cujuscumque Curiæ Ecclesiasticæ, vel Prælati Sigillo obsignata eadem illam prorsus fidem, in Judicio, & extra ubique locorum faciant, quam ipsæ præsentes facerent, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino &c.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Domini 1569. Kal. Junii, Pontific. nostri anno 4.

16 Materia Simoniæ est res spiritualis, seu spirituali annexa *Communis*.

17 Per *rem autem spiritualem*, pro qua tamquam materia, seu merce datur temporale vi Simoniæ, non intelligitur res incorporea, ut Angeli, seu anima rationalis, sed omne, & solum illud, quod aliquo modo Donum supernaturale est, seu ad bonorum supernaturalium ordinem pertinet, & ad spiritualem animæ salutem ex institutione Divina, vel humana est ordinatum; *Communis*, *arg. cap. Gratiæ* 1. *cap. Qui studet* 11. *caus.* 1. *q.* 1. cum similibus.

18 Et hujusmodi *res spirituales* sunt omnes Gratiæ gratum facientes, & gratis datæ. Omnia Sacramenta, & Sacramentalia. Omnia Divina Officia, & Orationes publicæ, & privatæ. Omnis actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, ut absolutio a peccatis, & Censuris, collatio Indulgentiarum, dispensatio in votis, & juramentis, electio, postulatio, presentatio, nominatio, institutio, collatio, Investitura cujuscumque Beneficii, Officii, ac Dignitatis Ecclesiasticæ, & hujusmodi, quæ ne Simoniace præstentur, seu efficiantur, passim prohibetur; Doctores communiter, per text. *Actor. Apostolor. cap.* 8. *n.* 20. ibi: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*; *Matth. cap.* 10. *num.* 8. ibi: *Gratis accepistis, gratis date*, *cap. Gratiæ* 1. *cap. Quisquis* 5. *cap. Reperiuntur* 7. *cap. Qui per pecuniam* 9. *cap. Qui studet.* 11. *cap. Eos qui* 21. & *cap. Nullus Episcopus* 124. *caus.* 1. *q.* 1. *cap. Non satis* 8. *cap. Cum in Ecclesiæ* 9. *cap. De hoc* 11. *cap. Nemo* 14. *cap. Veniens* 19. *cap. Ex tuæ* 20. *cap. Ad aures* 24. *cap. De Regularibus* 25. *cap. Nobis fuit* 27. *cap. Suam* 29. & *c. In tantum* 36. *de simonia*, cum similibus.

19 Per *rem spirituali annexam* intelligitur illa, quæ quidem in se, & intrinsece spiritualis non est, sibi tamen annexam, & conjunctam habet rem spiritualem, indeque *materiam*, seu *mercem* Simoniæ ingreditur; *Communis*, *arg. cap. Si quis dator* 2. *cap. si quis Episcopus* 3. *cap. Quæsitum* 4. *cap. Si quis objecerit* 7. *caus.* 1. *qu.* 3.

20 Et hujusmodi *res spirituali annexæ* sunt Jus patronatus, redditus, Beneficiorum Pensiones, Primitiæ Decimæ, Oblationes, seu Jura has percipiendi, Labor actualis in administratione Sacramentorum, & celebratione Missarum, Templa Altaria, Calices, Vasa, & Paramenta Sacra, Agnus Dei, & omnes aliæ res consecratæ, seu benedictæ, quæ omnes ratione, & intuitu talis connexionis cum consecratione, seu benedictione, vel cum Beneficio, seu Officio, aut Ministerio spirituali sunt *materia*, seu *merx* Simoniæ; Unde qua tales vendi, emi, & in commercium poni passim prohibentur in Jure, ut notant communiter Doctores, per text. *in cit. cap. Si quis dator* 2. *cap. Si quis Episcopus* 3. *cap. Quæsitum* 4. *c. Si quis objecerit* 7. *cap. Salvator* 8. *cap. Ex multis* 9. *cap. Res Ecclesiæ* 12. *cap. Pervenit* 13. *cap. Altare* 14. & *c. Si quis Præbendas* 15. *caus.* 1. *q.* 3. cum similibus.

21 Pretium Simoniæ Juris Divini est omnis, & sola res temporalis, quæ datur, vel offertur pro re spirituali, vel spirituali annexa; *Communis*, per text. *Act. Apostolor. cap.* 8. *num.* 20. *Matthæi cap.* 10. *num.* 8. *cap. Gratiæ* 1. *cap. Quisquis* 5. *c. Reperiuntur* 7. *cap. Qui per pecuniam* 8. *cap. Qui studet* 11. *cap. Eos qui* 21. *cap. Nullus Episcopus* 124. *caus.* 1. *qu.* 1. *cap. Non satis* 8. *cap. Cum in Ecclesia* 9. *cap. De hoc.* 11. *cap. Nemo* 14. *cap. Ad nostram* 21. *cap. Ad aures* 24. *cap. Nobis fuit* 27. *c. Suam* 29. *de Simonia*, &c.

22 Dicitur autem notanter *Pretium simoniæ Juris Divini*, quia pretium Simoniæ *Juris Ecclesiastici* potest esse etiam aliquid spirituale, ut patet in materia Beneficiorum, quæ licet sint quid spirituale, nihilominus si propria auctoritate fiat illorum commutatio, aut transactio in materia, committitur Simonia Juris Ecclesiastici, quamvis solum detur spirituale pro spirituali; *cap. Quæsitum* 5. *c. Cum olim* 7. *de rerum permutat. c. Cum pridem* 4. *de pactis*, *cap. Constitutus* 4. *de translationibus*.

23 Extra tamen materiam beneficiorum numquam committitur Simonia, etiamsi propria auctoritate detur spirituale pro spirituali, v. g. Reliquia pro Reliquia, Calix pro Calice, seu ciborio, & hujusmodi. *Communis*; Et ratio est, quia id nullo Jure, nec Divino, nec Humano reperitur prohibitum; immo id licere constat ex Sacra Scriptura. *Joann.* 1. ibi: *Gratiam pro Gratia*. Nulla enim irrogatur injuria rei Sacræ, cum datur non pro re temporali, sed solum pro spirituali.

24 Pretium simoniacum in Jure vocari solet *Munus*, non quidem prout *Munus* significat Donum gratuitum, sed prout importat onus, seu debitum ex obligatione, *Munus* enim accipitur tribus modis, quorum unus est prout importat dictum onus, ut expresse habetur *in l. Munus tribus modis* 18. *ff. de verb. signif.*

25 Pretium, seu Munus Simoniacum dividitur in Munus a manu, Munus ab obsequio, & Munus a lingua. *Communis*, textu expresso *in c. Sunt nonnulli* 24. *caus.* 1. *q.* 1, ubi S. Gregorius Papa sic habet: *aliud est munus a lin-*

lingua : Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa, Munus a manu pecunia est, Munus a lingua favor.

26 Per *Munus igitur a manu* intelligitur pecunia, *d. cap. Sunt nonnulli*, ibi : *Munus a manu pecunia est*; Pro pecunia autem venit omnis res temporalis pretio aestimabilis, sive mobilis, sive immobilis, ut sunt equi, currus, vasa argentea, aurea, dolia vini, Jura, census, pensiones, mutatio pecuniae, debiti remissio, seu dilatio, aut anticipata solutio debiti nondum finito termino, & hujusmodi. *Communis*, per text. *in cap. Totum 6. caus. 1. qu. 3.* ibi : *Totum quidquid homines habent in Terra, omnia quorum Domini sunt, pecunia vocatur, servus, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, pecunia dicitur; Ideo autem pecunia vocata est, quia antiquitus quod habebant in pecoribus habebant.*

27 *Per munus ab obsequio* intelligitur quodcumque ministerium, servitium, seu obsequium temporale tacito, vel expresso pacto pro re spirituali praestitum, vel praestandum, & hoc praesertim pro Beneficio, ita nimirum ut Beneficium detur, & accepetur in compensationem ejusmodi ministerii, servitii, seu obsequii, velut mercedem, & solutionem ex justitia loco alterius mercedis temporalis solvendae. *Communis, argum. cap. Cum essent 12. de Simonia, & cit. cap. sunt nonnulli*, ibi : *Munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa.*

28 *Per Munus a lingua* intelligitur omnis laus, commendatio, patrocinium, advocatio, intercessio, & hujusmodi apud alium, v. g. apud Episcopum ex pacto conventa, tamquam res ex justitia debita in compensationem pro re spirituali v. g. pro Beneficio. *Communis, arg. cit. cap. sunt nonnulli*, ibi : *Munus a lingua favor.*

29 Ad Simoniam requiritur pactum aliquod expressum, vel tacitum saltem ex una parte inchoatum, aut inten-
30 tum dandi temporale pro spirituali, aut e contra. Non requiritur tamen necessario pactum expressum, sed sufficit pactum tacitum, seu implicitum saltem ex una parte inchoatum, vel intentum, quo quis temporale dat animo, & intentione alterum obligandi, aut movendi ad reciproce dandum spirituale, e contra. *Communis* per textus *in cap. Et si quaestiones 18. & cap. Tua nos 34. de Simonia* cum similibus. Unde Innocentius XI. *die 2. Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem 45. in ordine. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed duntaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio spirituali, aut e contra*; Et insuper hanc aliam sequentem 46. in ordine : *Et id quoque locum habet etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; Immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis*; In quibus propositionibus supponitur, quod temporale pro spirituali detur cum aliquo pacto saltem implicito, aut interpretativo, ut exponunt Viva *ad ipsas propositiones n. 1.* Sporer *loc. cit. n. 36.* & alii.

31 Hinc colliges primo, quod pactum etiamsi solum obliget ex benevolentia, gratitudine, ac fidelitate, & non ex justitia, adhuc continet Simoniam, superaddit enim novum gravamen pretio aestimabile, quia qui pactum hujusmodi non servat, esto alia via obligationi gratitudinis satisfaciat, notatur saltem ut infidelis; Tum quia gratitudo non obligat ad aliquod determinate praestandum, sicuti obligat pactum illud praevium, adeoque &c. Unde Simoniaca sunt omnia hujusmodi pacta expresse, vel tacite facta, verb. gr. *Si mihi contuleris Beneficium, obligo me ex gratitudine ad tibi praestandum famulatum sine ulla mercede*; Item : *Si mihi conferes Beneficium, dabo tibi vas argenteum, non tamquam pretium, sed veluti motivum compensationis*. Item : *Si des mihi liberaliter vestem, dabo tibi liberaliter Beneficium*. Et sic de aliis similibus, in quibus omnibus committitur Simonia, quia quamvis dicatur signate id fieri ex gratitudine, ex liberalitate, in compensationem, & hujusmodi, exercite tamen admittitur nova obligatio distincta a debito gratitudinis, liberalitatis, & compensationis, neque revera non est gratitudo, liberalitas, seu compensatio, sed pretium saltem aequivalenter, & consequenter adest in his vera Simonia. *Sic jam Communis* post damnationem duarum allatarum propositionum, unde non sunt amplius attendendi Doctores, qui contrarium antea scripserant.

32 Colliges secundo, quod, qui dat aliquid temporale, tamquam motivum alicujus spiritualis sibi reciproce dandi, v. g. ut alter moveatur ad conferendum sibi Beneficium, committit Simoniam, quam etiam committit recipiens tale temporale, si per hoc motus illi conferat Beneficium quamvis nullum aliud pactum, ne implicitum quidem interveniat. Sic tenent jam passim Doctores cum Carden. *dissert. 27. cap. 2. ad dictas propositiones damnat.* Viva *ib.*, Reiffenstuel *loc. cit. a numer.* 77. La Croix *lib. 3. p. 1. num.* 73. & clare patet ex citatis propositionibus damnatis, & insuper *ex Cap. Tua nos 34. de Simonia*, ibi : „ si tamen is, qui talem donationem fa-„ cit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, „ quae offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui „ eum in Fratrem admittunt, non essent eum, nisi com-„ moda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio, „ tam ille, quam illi apud districtum Judicem, (qui est „ Scrutator cordium, & cognitor Secretorum) culpabi-„ les judicantur ". Et concordat *cap. Et si quaestiones* „ *18. de Simonia*, ibi: Quod autem scriptum est) bea-„ tus qui excutit manus suas ab omni munere) de illis „ donis dictum est, quae accipientis animum allicere, „ & pervertere solent ". Et ratio est clara, quia dans taliter temporale, proximo parat sibi viam ad Beneficium, dat spirituale pro temporali, quod vere est simoniacum.

Colliges tertio, quod non sit Simonia dare, seu praestare temporale sub spe consequendi spirituale non principaliter, & primario, sed solum secundario, & minus principaliter intendatur; Secus autem si spirituale intendatur principaliter, & primario; Unde Clericus, si suum famulatum praestet Episcopo intendens ob id principaliter, & primario consecutionem Beneficii, est Simoniacus; Secus autem si principaliter, & primario intendat gratiam Praelati, seu cognitionem suae habilitatis apud ipsum, & inde secundario speret consequi Beneficium; Sic expresse Glossa communiter recepta *in c. Cum essent 12. de Simonia verb. promiserat*, ibi : *Potest ergo licite quilibet servire Episcopo, vel alii spe futurae remunerationis, nec committitur Simonia in tali spe, cum sine omni pactione, vel conditione serviat. Dummodo principaliter hac intentione non serviat.* Et sic tenent Abbas *in cit. Cap. Cum essent num. 4.* Barbosa *ibidem num. 4.* Silvester *verb. Simonia quaest. 16. dict. 4.* Navarrus *in Manual. cap. 22. num. 102.* Suarez *de Relig. lib. 4. cap. 45. numer. 4.* ubi dicit, hanc esse sententiam omnium; Pirhing *lib. 1. decret. tit. 3. n. 86.* Reiffenst. *ib. num. 89. & seq.* ubi dicit, esse in re communissima Theologorum, & Canonistarum, per textus *in cit. cap. Tua nos 34. de Simonia*; Ubi postquam Summus Pontifex Innocent. III. de Clerico, qui bona sua offerens Ecclesiae rogavit, & speravit recipi in Canonicum, ita respondit : „ Si pure, „ ac sine pacto, vel conditione qualibet rogans humili-„ ter, ut in Canonicum admittatur, & bona sua sibi re-„ tinere liceat pro Praebenda, & Clerici ejusdem Eccle-„ siae pure consentiant, hujusmodi receptio fieri poterit „ absque scrupulo Simoniacae pravitatis. *Statim subdit* : „ Si tamen, qui talem donationem facit, ea intentione „ ducatur, ut per temporalia dona, quae offert, spiri-„ tualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in Fratrem „ admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia „ perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quam isti „ apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium, „ & cognitor Secretorum) culpabiles judicantur ". *Quid clarius.* 33

Colliges quarto, quod dare ex gratitudine temporale pro spirituali jam accepto, vel e contra, sit Simonia, si fiat pacti, aut contractus taciti, vel expressi ante collationem rei spiritualis jam facti; Secus autem si ex mera gratitudine sine ullo praecedenti pacto id fiat. *Sic fere communis Doctorum*. Et quidem quoad primam partem clare patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI. relatis *sub num.* 30. Et quoad secundam partem clare habetur *ex cap. Quidquid 101. caus. 1. quaest. 1.* ibi : *Nisi voluntarie oblata; cap. Dilectus 30. de simonia*, ibi : *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione oblatum, cap. Et si quaestiones 18. eod.* cum similibus; Et id patet ex communi recepta praxi, & universali consuetudine, qua, ut observat Navarr. *Manual. c. 23. n.* 106. fere omnes Ecclesiarum Praelati, Jurium peritissimi & conscientia timoratissimi Beneficia Ecclesiastica conferunt iis, qui de se, vel Ecclesia per Dona, & obsequia temporalia sunt benemeriti, ut sic obligationi *Antidorali*, seu *gratitudini*, qua illis sunt obligati, rependendo spirituale pro temporali satisfaciant. Item ubique terrarum viget praxis, & consuetudo, quod piissimi doctissimique viri post acceptum jam spirituale, v. g. Beneficium Ecclesiasticum ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*, seu *gratitudini* sine ullo scrupulo offerant temporalia dona suis Benefactoribus, istique ex gratitudine sine ullo praevio pacto tacito, vel expresso, data recipiant. Quinimmo Sacra approbante, & commendante, Scriptura omnes Fideles obligationi *Antidorali*, seu *gratitudinis*, qua aliis ob accepta beneficia temporalia adstringuntur, satisfacere conantur per spiritualia, fundendo videlicet preces, offerendo Sacrificia, & hujusmodi pro dictis suis Benefactoribus. Et sic alii propter Beneficia Spiritualia a Religiosis v. g. accepta, ex gratitudine temporalia reddunt, & subministrant, id expresse approbante Paulo Apostolo 1. *Ad Corinth. cap. 9. n. 1.* ibi : *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* 34

Dantur tamen multa spiritualia, ob quae quamvis jam recepta, non licet etiam mere gratis oblata acceptare ob specialem Juris prohibitionem, ut patet de Examinatoribus Synodalibus, qui nec ante, nec post concursum possunt aliquid etiam sponte, gratuito oblatum a Concurrentibus pro Parochis acceptare, id expresse prohibente Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. cap. 18.* 35

cap. 18. Item pro collatione Ordinum, nec etiam gratis oblata recipi possunt, id expresse vetante eod. Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform.* Item neque ante nec post possunt etiam gratis oblata recipi pro cognitione, aut expeditione Indulgentiarum, Reliquiarum, & hujusmodi, de quibus in suis propriis locis.

36 Colliges quinto, quod Simoniam committit, qui temporale promittit, dat, vel præstat alteri, v. g. Ministro, vel Familiari, aut Amico Episcopi, seu præsentatoris, vel Patroni Beneficii hac sola, seu principali intentione, seu hoc primario, vel solo motivo, ut apud Episcopum, seu præsentatorem, vel Patronum intercedat, roget, vel ipsum efficaciter commendet in ordine ad obtinendum ipsum Beneficium Ecclesiasticum. Talis enim per temporale parat sibi viam ad acquirendum spirituale, & revera illud temporale pro illo spirituali promittit, dat, seu præstat. Sic Barbosa *in cap. Nemo num.* 4. *de Simonia*, Silvester verq. *simonia quæst.* 6. Layman *de simonia* §. 6. *n.* 65. Navarr. *Manual. cap.* 33. *num.* 106. Bonacina *de simonia* q. 1. §. 1. *n.* 14. Reiffenst. *l. c. num.* 122. *& seq.* cum communi, & certa aliorum, *argum. c. Præsentium* 3. *caus.* 1. *q.* 5. ubi tanquam Simoniaca reputatur promotio ad Sacerdotium obtenta per pecuniam, non Episcopo, sed cuidam Principi ejus, idest alicui familiari, vel principali Ministro illius datam, & *cap. Statuimus* 107. *caus.* 1. *q.* 1. ubi Nicolaus Papa tres enumerat species simoniæ, quarum unam esse asserit, quando *simoniaci simoniace a non simoniacis ordinantur*; idest quando Ordinandi pecuniam, seu aliud temporale promittunt, dant, seu præstant non Episcopo, sed alicui ejus Familiari, & Amico hac primaria vel sola intentione, ut ipsis ab Episcopo hujus ignaro promotionem ad Ordines impetrent, seu obtineant.

37 Colliges sexto, quod Simoniam committat, qui certat, & spondet cum Episcopo, seu Collatore Beneficii pro mille aureis, quod ipse Beneficium non sibi, sed alteri sit collaturus. *Communis*. Et ratio clara est, quia illa astutia intendit movere Episcopum, seu Collatorem ad sibi conferendum Beneficium, cum æquivalenter faciat, ut ipse pro illa pecunia acquirenda sibi Beneficium conferat lucrando mille aureos ex illa sponsione, quæ est revera palliata Simonia, cum sic non sit sponsio, sed emptio.

38 Colliges septimo, quod conferens Beneficium pecunia interveniente, si arbitrium vendat, ipsum Beneficium vendit Simoniace. In tali enim casu Simoniace pretium accipit, & quamvis oretenus dicat se vendere suum arbitrium, revera tamen Beneficium vendit, & peccat tum contra Religionem, tum contra Justitiam; Colligitur aperte ex sequenti propositione 22. in ordine inter merito damnatas ab Alexandro VII. *die* 7. *Septembr.* 1665. ibi: *Non est contra Justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica interveniente pecunia, non exigit illam pro Collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*. Viva *ad d. propositionem num.* 5. Suarez *lib.* 3. *de simonia cap.* 59. & alii.

39 Colliges octavo, quod non sit Simonia conferre alicui Beneficium Ecclesiasticum, sed aliud spirituale intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ. Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 2. Navarrus *Manual. cap.* 23. *n.* 107. Azorius *part.* 3. *lib.* 12. *cap.* 2. Pirhing *lib.* 5. *Decr. tit.* 3. *n.* 139. Reiffenst. *ibid. n.* 132. & alii passim. Quamvis enim talis Collator aliunde peccet, si intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ conferat Beneficia, seu alia spiritualia indignis, vel minus dignis, dignioribus neglectis, Simoniam tamen ob id non incurrit, cum nullum interveniat pactum, nec detur aliquid temporale pro spirituali: Tum quia, si id esset Simonia, esset etiam Simonia fundere preces, offerre Sacrificia pro aliquo intuitu consanguinitatis, affinitatis, seu amicitiæ, quod non est dicendum.

40 Colliges nono quod non sit Simonia conferre Beneficium, seu aliud spirituale propter preces armatas, seu gravem metum incussum; Dummodo tamen nullum interveniat pactum. Suarez *lib.* 4. *de simonia cap.* 37. *num.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 119. Reiffenstuel *l. c. n.* 66. La Croix *l. c.* 84. Pirhing *l. c. n.* 141. testans de communi; Et ratio est, quia, cum ibi nullum interveniat pactum, talis collatio Beneficii non fit tamquam pretium cum quo cessatio injuriæ seu metus incussi commutetur, sed solum tamquam medium spirituale offertur gratis ad tollendam injustam vexationem temporalem; Secus autem esset dicendum, si collatio Beneficii fieret cum pacto, & conditione, quod alter in futurum nullum damnum inferret Collatori, sed potius eum defenderet, quia tunc ratione talis pacti, & novæ obligationis alteri impositæ in commodum ipsius Collatoris esset Symonia, quia talis nova obligatio est pretio æstimabilis, adeoque &c.

41 Colliges decimo, quod non sit Simonia, si quis dat pecuniam Infideli, ut recipiat Baptismum, Hæretico, seu Peccatori, ut convertatur, Juveni, ut fiat Clericus, dotem puellæ, ut fiat Monialis, & hujusmodi. *Communis*. Et ratio est, quia in dictis casibus nullum intervenit contractus onerosus, sed solum gratuita promissio, seu donatio, quamvis sub conditione, & justissimo fine, quæ conditio, seu finis cedit non in commodum dantis, sed solum in spiritualem utilitatem recipientis, ut de se patet.

Alia ad rem. Vide verb. *Beneficium*, verb. *Juspatronatus*, verb. *Resignatio Beneficiorum*, & signanter verb. *Electio art.* 3. *n.* 26. ubi datur per extensum Constitutio Innocentii XII. de illicitis Capitulationibus, & aliis multis ad rem. 42

* Commendæ, Prioratus, atque Præceptoriæ Ordinis Hierosolymitani a Canonistis quidem tamquam beneficia habentur, in quibus si intercedant preces, pactiones & munera, simonia committitur: id tamen negant communi consensu Theologi, animadvertentes non esse illis adnexum spiritualis ministerii exercitium, neque necessario conferri Clericis, quæ duo exigunt beneficia; quanquam negari non potest, gravem abusum ea in re intercedere, quem tollere adnisus est Clemens XI. in suo Brevi ad Magnum Magistrum ejusdem Ordinis, in quo etiam declarat, collationes hasce nullas & irritas esse, & fore. *De synod. Diœc. lib.* 12. *cap.* 51. *nov. edit.* 43

Novæ Additiones ex aliena manu.

Mercari Ecclesiam, vel Officium Sacrum per ordinationem conferendum esse idem flagitium censuerunt Patres, quod Simon Magus commisit *Act. VIII. ad relatum c.* 5. 6. 7. *c.* 1. *q.* Hoc quum omnium confessione constaret, illud inter gravissima scelera referendum, & primo quasi loco collocandum esse rati sunt, ita ut *Gratianus*, *& D. Raimundus de Pennafort* primum locum inter Ecclesiastica delicta ei dederint. 1 2

Conceptus vero Simoniæ eam prolixum pedetentim ambitum accepit, ut quæ definitio ei conveniat, & facinus idem, quod Simon commisit exprimat, non constet evidenter. Ex mente D. Thomæ definiri a plerisque solet: *Determinata voluntas ad emenda, & vendenda spiritualia, vel annexa*. 3

Simonia in duas commode species dividi potest, primariam, & secundariam. Illa ambitum Ecclesiasticum, hæc vero reliquas species, quæ potissimum circa sacras actiones occupantur, complectitur. 4

Non conveniunt vero omnes circa ea, quæ referenda sunt ad Simoniam secundariam. 5

Fata hujus criminis historice optime illustravit, & insigni rerum copia exornavit *Thomasinus p.* 2. *vet. & nov. Eccles. discipl. lib.* 1. *cap.* 49. *& seq.* Feliciori vero conatu fata hujus criminis, tum latissimum ejus ambitum explicuit tradiditque *Perichius in tract. de simonia*. Succinctior est *Hennius de crimin. Ambit. Eccles. seu simonia*. 6

Articulus II.

Quoad ea, quæ concernunt Simonias, quæ committuntur in Electione, Præsentatione, Permutatione, & Resignatione Beneficiorum. In ingressu, & receptione ad Religionem, & in administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, & præstatione functionum, & actuum spiritualium.

Summarium.

1 *Electio evadit simoniaca, & consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Prælatura seu Dignitate datur seu præstatur aliquod temporale Munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio.*

2 *Et talis electio de Jure est nulla etiam ante judicis sententiam.*

3 *Talis Electio est nulla, etiamsi simonia sit occulta.*

4 *Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in hujus præjudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico.*

5 *Hinc simoniace electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renunciare Episcopatum, prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Definitoriatum, Provincialatum, Generalatum; Nec absolvi potest, prius quam renunciet. Et hoc etiamsi simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem qui Dignitatem obtinuit, sive ab aliis ipso quoque nesciente.*

6 *Assignantur variæ electiones Simoniacæ, & nullæ propter illicitas pactiones Electorum.*

7 *Patroni a Præsentatis nihil possunt exigere temporale, nisi quod in ipsa fundatione constat fuisse impositum.*

8 *Præsentatio est simoniaca, quando aliquid datur, vel mittitur pro habendis vocibus, seu præsentationibus Patronorum.*

9 *Quamvis id fiat etiam ipso præsentato ignorante.*

10 *Resignatio Beneficii, cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordina-*

dinarii Papa inferioris. Et quid sit regressus, ingressus, vel accessus?

11 *Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii est simoniaca, unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris.*

12 *Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis, atque in expeditione Bullarum ab utraque parte ceteroquin faciendas, est simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papa inferiore.*

13 *Potest tamen fieri talis conventio, & pactio cum facultate, & approbatione summi Pontificis.*

14 *Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, & simoniaca simonia confidentiali.*

15 *Pro voto habendo promittere Officium, seu Beneficium Ecclesiasticum est Simonia, & multo magis si fiat reciproce talis promissio, aut pactum.*

16 *Simonia est dare temporale, ne eligatur dignus.*

17 *Non est autem simonia dare temporale, ne eligatur dignus, aut minus dignus.*

18 *Nisi tamen detur temporale, ut loco indigni aliquis certus eligatur.*

19 *Dare temporale pro confirmatione obtinenda, seu ne impugnetur electio ab aliquo, qui justam impugnandi, seu contradicendi causam habet, est simonia.*

20 *Dare, vel accipere temporale pro ingressu, & receptione ad Religionem est simonia.*

21 *Alia dicta, & conclusa ad rem remissive.*

22 *Si monasterium reperiretur inops, mediis, vel redditibus non sufficienter fundatum, licite consequenter absque simonia peti, & accipi possent temporalia ab ingredientibus illud; non quidem pro ipso ingressu, seu pro ipsa admissione ad Religionem, vel professionem, sed pro honesta sustentatione.*

23 *Hodie autem circa id contrarium est sententiarum.*

24 *An sit simonia, si gratis dentur aliqua munera superioribus, vel aliis, ut facilius ingressus in Religionem?*

25 *Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, & pro functionibus Ecclesiasticis ex pacto tacito, vel expresso dari, seu accipi quid temporale per modum pretii, est simonia juris Divini.*

26 *Non est autem simonia pro administratione Sacramentorum, vel sacramentalium, seu pro functionibus Ecclesiasticis; dare, & accipere temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem Ministrorum ordinati.*

27 *Clerici Ecclesiæ Ministri habentes ad sui honestam, & congruam sustentationem sufficientes Ecclesiasticos redditus ipsis pro suis Ministeriis assignatos simoniam committunt, si pro functionibus Ecclesiasticis, ad quas ex Officio tenentur, temporalia etiam per modum stipendii exigant, quando illa nec Jus, nec publica auctoritas, nec consuetudo permittit.*

28 *Pro actu vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ temporale per modum pretii accipere est simonia.*

29 *Assignantur in specie, qui in hoc simoniam committunt.*

30 *Adducitur, & solvitur objectio.*

31 *Adducitur, & solvitur instantia.*

32 *An Episcopi, pro labore, quem habent in executione dispensationum Matrimonialium a Sede Apostolica sibi commissarum, possint exigere aliquid temporale, ubi ita exigendi viget consuetudo legitime præscripta.*

33 *Non est simonia etiam ex pacto exigere, seu accipere, non per modum pretii, sed solum per modum stipendii ad honestam sustentationem aliquid temporale pro Missis, Orationibus, aliisque bonis operibus spiritualibus.*

34 *Sunt tamen sub Excommunicatione prohibitæ omnes ex pacto donationes, promissiones, & hujusmodi, quamvis istæ non sint acceptatæ pro obtinenda pro se vel pro alio Justitia, vel gratia aliqua apud Sedem Apostolicam, etiam apud mediatos intercessores.*

35 *Affertur ad id Constitutio Alexandri VII. confirmata, & extensa ex post ab Innocentio XII.*

36 *Additur attendenda notabilis resolutio Sacra Congreg. Concilii.*

1 Electio evadit Simoniaca, & consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Prælatura, seu Dignitate datur, seu præstatur aliquod temporale Munus, vel a lingua, vel ab obsequio; *cap. Quam pio 2. caus. 1. quæst. 1. cap. Non satis 8. & c. Mandato 36. de simonia, c. Monachi 2. de statu Monachor.*

Et talis electio de Jure est nulla, etiam ante Judicis sententiam. Vide verb. *Electio art. 4. n. 60.* ubi dantur ad id Jura.

3 Talis electio est nulla, etiamsi simonia sit occulta. Vide *ibid n. 61.*

4 Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in hujus præjudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico. Vide *ibid. n. 62.*

5 Hinc Simoniace electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renunciare Episcopatum, Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Definitoriatum, Provincialatum, Generalatum, nec absolvi potest, priusquam renunciet. Et hoc etiamsi simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis ipso quoque nesciente. Vide *ibid. n. 63.*

6 Assignantur variæ electiones Simoniacæ, & nullæ propter illicitas pactiones Electorum. Vide *ibidem numer. 64.*

7 Patroni a Præsentatis nihil possunt exigere temporale, nisi quod in ipsa fundatione constat fuisse impositum, *c. Sicut 2. de supplenda negligentia Prælator. cap. Præterea 23. de Jurepatronat.* Vide verb. *Juspatronatus artic. 4. num. 20.*

8 Præsentatio est Simoniaca, quando aliquid datur, vel promittitur pro habendis vocibus, seu Præsentationibus Patronorum: *argum. cap. Veniens 19. de Simonia.* Vide *ibid. n. 21.*

9 Quamvis id fiat etiam ipso Præsentato ignorante, *c. Si aliciujus 59. de electione, cap. Nobis 27. de simonia.* Vide *ib. n. 22.*

10 Resignatio Beneficii cum reservatione regressus, ingressus, vel accessus non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus Summi Pontificis, Conc. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 7.* S. Pius V. Const. incip. *Romani Pontificis providentia.* Vid. verb. *Resignatio num. 48.* Quid autem sit regressus, & ingressus, vel accessus? Vide *n. 10.*

11 Resignatio Beneficii facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est Simoniaca. Unde non potest fieri in manibus Ordinarii Papa inferioris. Vide *ibid. numer. 50.*

12 Resignatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione Resignationis, atque expeditionem Bullarum ab utraque parte ceteroquin faciendas, est simoniaca, nec potest admitti ab Ordinario Papa inferiore. Vide *ibid. n. 51.*

13 Potest tamen fieri talis conventio, & pactio cum facultate, & approbatione Summi Pontificis. Vide *ibidem num. 52.*

14 Resignatio Beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut Resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo Consanguineo, vel affini, aut Amico, est omnino illicita, nulla, & simoniaca simonia Confidentiali. Vide *ibid. n. 53. & per tot.* ubi multa *de Resignat. & permutat. Benefic.*

15 Pro voto habendo promittere Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum, seu spirituale, est simonia, & multo magis, si fiat reciproce talis promissio, aut pactum. v. g. *Dabo tibi tale Beneficium, si dederis mihi tuum votum. Vel dabo tibi meum votum, si conferes mihi tale Ecclesiasticum Officium, seu Beneficium. Communis*, per text. *in c. De hoc 11. de simonia.*

16 Simonia est dare temporale, ne eligatur dignus. Glossa communis recepta *in Cap. Nemo 14. de simonia verb. Celet*, & *ibi* Abbas *num. 1.* Pirhing *l. c. n. 87.* Reiffenstuel *l. c. n. 144.* & alii passim, *arg. Cap. Nullus Episcopus 124. §. Si qui autem caus. 1. n. 1.* Et ratio est, quia simonia committitur, non solum quando datur spirituale pro temporali, sed etiam quando quis spirituale, quod impendere tenetur pro temporali interesse, vel commodo dare, vel præstare omittit.

17 Non est autem simonia dare temporale, ne eligatur indignus aut minus dignus. *Sic* Navarrus *in Manual. cap. 23. numer 102. §. 8.* Palao *de simonia in punct. 20. num. 8.* Azorius *p. 8. lib. 12. Cap. 7.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 19.* Pirhing *l. c. n. 87.* Reiffenst. *l. c. n. 145.* cum Gajetan. Soto, Suarez, & alii ibi allegat, *arg. Cap. Dilectus 28. de Simonia*, Et ratio est, quia in tali casu non datur temporale pro spirituali; sed ne spirituale indigne, & male conferatur.

18 Nisi tamen detur temporale, ut loco indigni aliquis certus eligatur, quia tunc committitur vera simonia, etiamsi detur illud temporale, ut neglecto indigno, seu minus digno, eligatur aliquis determinatus, quamvis omnium dignissimus. In tali enim casu vere datur temporale pro spirituali, nempe pro electione certæ, & determinatæ personæ, quod est simoniacum, ut tenent supracitati Doctores, & alii communiter.

19 Dare temporale pro Confirmatione obtinenda seu ne impugnetur electio ab aliquo, qui justam impugnandi, seu contradicendi causam habet, est simonia, *Communis*; quoad utramque partem; Et quidem prima pars, scilicet *pro confirmatione obtinenda*, clare constat ex *cap. Sicut tuis 33.*

de

de Simonia, ubi expresse declaratur, quod Simonia sit offerre, vel dare temporale pro confirmatione obtinenda, cum Confirmatio sit revera quid spirituale. Secunda autem pars, scilicet, *ne impugnetur electio*, habetur clare definita *in Cap. Matthæus 23. de Simonia*, & concordat *Cap. Cum pridem 4. de pactis*.

20 Dare, vel accipere temporale pro ingressu, aut receptione ad Religionem est Simonia, & quidem Juris Divini. *Communis ac certa*, textu expresso *in cap. Non satis 8. de Simonia*, ibi: *Tam ille, qui dederit, quam ille, qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simonia non dubitet habiturum*, juncto ejus Summario, ubi sic expresse dicitur: *Simoniacum est pretium recipere pro ingressu Religionis*, concordat *cap. Veniens 19. de Simonia*, ubi reprobatur etiam consuetudo contraria, & Regulares transgressores, tam Superiores, quam Subditi ab Officio suspenduntur, & obligantur ad restituendam pecuniam taliter receptam, & *cap. Dilectus 30. de simonia* juncto ejus Summario, ubi sic expresse habetur: „Si per accusationem constat Monachum Simoniace fuisse receptum, Receptus, & Recipiens deponuntur; Si vero per inquisitionem, Receptus in arctius Monasterium detruditur, Recipienti vero, & Majoribus pœna condigna imponitur. Et interim ab executione Ordinum Sacrorum suspenduntur," & *cap. Quoniam 40. de Simonia*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: *Religiosi pretio recepti una cum recipientibus de Monasterio expelluntur, & in arctioribus Monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur*, & expresse *Extravagant. sane 1. de simonia*, ibi: „Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & aliis locis Religiosis, tam virorum, quam mulierum, Ordinum, Religionum, & partium diversarum detestabilis, & a Canonibus reprobata servatur abusio, quod cum Personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam Regularem, ipsæ temeritate præsumptuosa, pastus, seu prandia Capitulis, & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, & locorum, aut jocalia, seu res aliquas ipsis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & locis, seu præsidentibus eis ex statuto, seu consuetudine, quæ corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur". Et infra, postquam damna hujus vitii allegavit Summus Pontifex, districtius inhibet omnibus Regularibus utriusque sexus: „Ne tam a maribus, quam a mulieribus volentibus ingredi eorum Religionem Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domos, seu loca in earumdem personarum receptione, aut ante, vel post illam, quoscumque pastus, prandia, seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda directe, vel indirecte petere, vel exigere quocumque modo præsumant ..... Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes, & sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare, vel offerre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, Domibus, & locis hujusmodi voluerint cum gratiarum actione licite recepturi". Quid clarius? Et ratio est etiam clarissima, quia Religio omnino est quid spirituale, adeoque temporale dare, & recipere pro ingressu, & receptione ad ipsam est vera Simonia.

21 Unde vide dicta, & conclusa ad rem sub verb. *Novitius a num. 56. ad n. 65.* & sub verb. *Moniales art. 2. a n. 52. ad 63.*

22 Si Monasterium reperiretur inops, mediis, vel redditibus non sufficienter fundatum, licite consequenter absque Simonia peti, & accipi possent temporalia ab ingredientibus illud; non quidem pro ipso ingressu, seu pro ipsa admissione ad Religionem, vel Professionem, seu pro honesta sustentatione. Sic expresse Sanctus Thomas *in 4. dist. 25. quæst. 3. art. 2. ad 7.* ibi: „Cum possessiones alicujus loci Religiosi non sufficiunt ad sustentandum plures, tunc potest exigi ab eo, qui in illo loco vult Deo servire, non quasi pretium Religionis, sed ut habeat Monasterium, unde ei possit providere, & ideo non committitur Simonia": & idem habet 2. 2. *quæst. 100. art. 3. ad 4.* ibi: „Pro ingressu Monasterii non licet alicui exigere, vel accipere quasi pretium; Licet tamen, si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressu Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ, quæ in Monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiunt Monasterii opes". Item Sanctus Bonaventura *Apologetico in eos, qui Ordini Fratrum Minorum adversantur, quæst. 18.*: „Ubi vero pecunia recipitur propter personam, quam alias libenter reciperent, si haberent, unde eam pascerent, non videtur esse Simonia, dummodo forma cum intentione concordet." Item Sanctus Raymundus *in Summa lib. 1. titul. 1. §. 22.* ibi: „Credo quod possunt dicere: Non sufficiunt Nobis (*redditus*) libenter suscipimus te ad spiritualia, ad temporalia non possumus, nisi habeamus plures possessiones, & tunc ille offerat se, & sua". Item Glossa *in cap. Quoniam 40. de Simonia verb. Paupertatis*, ibi: „Posset dici, quod si ita pauperes sunt, quod non possunt ibi alias aliquo modo aliquem recipere, quia non habent ibi victum, sub hac forma possent recipi. Non habemus quid demus tibi pro victu, nisi tu portes tecum, unde vivas. Dummodo tamen hoc non dicatur in fraudem, & sine aliquo pacto". Et sic Silvester verb. *Simonia q. 15. dict. 2.* Navarrus *de Redditibus Eccles. q. 2. monit. 65.* Layman *de simonia n. 38.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 12. assert. 3.* Tamburin. *de Jure Abbat. tom. 3. disp. 6. quæst. 9.* Marchant. *tom. 3. tract. 10. tit. 9. q. 10. concl. 1.* Pirhing *l. cit. num. 59.* Reiffenstuel *l. c. n. 163.* testans de communi, tam Theologorum, quam Canonistarum per text. *in cap. Quam pio 2. caus. 1. quæst. 2.* Et ratio est, quia tunc non daretur, nec exigeretur temporale pro spirituali, scilicet pro ingressu ad Religionem, seu admissione ad Professionem, sed ut quid necessarium pro victu, vestitu, ac honesta sustentatione Ingredientis, seu Profitentis, quod est etiam quid mere temporale.

Hodie autem cum Regulares tot solum stare debeant, 23
& possint in Monasteriis, quot ali comode possunt per redditus, seu consuetas eleemosynas eorum: *cap. Periculoso unic. §. sane, de statu Regular. in 6.* Concil. Tridentin. *sess. 25. de Regularibus cap. 3.* Clemens VIII. Constitut. 60. incipient. *Nullus*; Paulus V. Constitut. 9. incipient. *Sanctissimus*, Urbanus VIII. Constitut. 43. incipient. *Cum sæpe*; Innocentius X. Constitut. incipient. *Inter cetera*, Innocent. XII. Constitut. incipient. *Nuper a Congregat.* Stat, quod neque Monasterium prætextum inops possit aliquid per pactum exigere ab ingredientibus pro illorum sustentatione, quin ejus Religiosi labem simoniæ *Juris* saltem *Ecclesiastici* contrahant. Unde quod non liceat aliquid peti, seu exigi, neque titulo eleemosynæ pro admittendis ad Habitum, & Professionem Regularem, patet etiam ex declaratione *Sacræ* Congregationis Concilii, quæ *in una Leodien. pro P. P. Carmelitis Calceatis huic quæsito pro maribus facto 9. Februarii* 1697. respondit, *servetur dispositio Juris*. Sic refert Monacell. *part. 1. titul. 11. formul. 7. n. 8.* De Jure autem est, quod Religiosi, & Religiosæ non debent, nec possunt pretio recipi ad Religionem, & Professionem Regularem, *cap. Non satis 8. cap. Veniens 19. cap. Dilectus 30. cap. Quoniam 40. de simonia; & Extravagant. Sane, 1. de simonia*; cujus Extravagantis verba allata *supra numer.* 20. sunt valde notanda, sicuti & sequentia verba *citat. cap. Quoniam 40. de simonia*, ibi: *Paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare*. Vide verb. *Moniales art. 2. numer. 12. & a num. 52. ad 63.* verb. *Novitius a numer. 56. ad 65.* verb. *Regulares numer. 86. & 87.*

Non esse autem simoniam, si gratis dentur munera 24
Superioribus, vel aliis, ut facilius impetretur ingressus in Religionem, cum id nullo Jure sit prohibitum, tenent cum aliis Diana *part. 3. tract. 2. resolut. 64.* La Croix *lib. 3. part. 1. num. 188.* At ego cum aliis dicerem, & quidem ratione, & Jure suffultus, quod si dicti Superiores, vel alii Religiosi tantæ sint auctoritatis, & prepotentiæ in sua Religione, ut unice, vel principaliter ab ipsis dependeat ingressus, seu admissio ad Religionem, & sine temporalibus muneribus nunquam, seu vix acceptentur, & admittantur juvenes ad Religionem tunc ab ipsis committitur vera simonia, quia in tali casu munera temporalia sunt efficax causa, cur Juvenes acceptentur, & admittantur ad Religionem, cum sine ipsis non soleant acceptari, & admitti, vel tandiu differantur, & procrastinentur, ut alio divertere cogantur, sicque simoniaca praxi compellantur, non gratis, sed tamquam quid ab ipsis necessario velut pretium exactum talia munera temporalia tribuere, & consequenter committitur vera simonia, cum revera in simili casu detur temporale propter spirituale, per text. *in cap. Non satis 8. cap. Veniens 19. cap. Dilectus 30. cap. Quoniam 40. de simonia. Et Extravagant. Sane 1. de simonia*. Et faciunt dicta *supra n. 20.* & sub verb. *Novitius a n. 56. ad 65.* & sub verb. *Moniales art. 2. a n. 52. ad 63. Vide ibi.*

Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramenta- 25
lium, & pro functionibus Ecclesiasticis verb. grat. Benedictionibus, Sepulturis, & hujusmodi ex pacto tacito, vel expresso dari, seu accipi quid temporale per modum pretii est simonia Juris Divini. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum Ecclesiæ 9. cap. ad Apostolicam 42. de simonia, cap. Placuit 1. cap. Quam pio 3. cap. Nullus 5. caus. 1. quæst. 2. cap. si quis objecerit 7. caus. 1. quæst. 3.* cum similibus; Et ratio est clara, quia cum supradicta omnia sint quid spirituale, dare, aut accipere pro illis temporale per modum pretii est vera simonia. Vide *infra art. 2. numer. 35. & 40.* ubi probatur esse de Jure Divino.

Non est autem simonia pro administratione Sacramen- 26
torum, vel Sacramentalium, seu pro functionibus Ecclesiasticis dare, & accipere temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem Ministrorum ordinati. *Communis*, per claros textus tum in variis *Sacræ Scripturæ* locis, tum in Sacris Canonibus, *Lucæ enim 10. num. 7.* expresse dicitur: *Dignus est enim Operarius mercede sua. Matthæi 10. num. 10. Dignus enim est Operarius cibo suo. Epist. 1. ad Corinth. cap. 1. num. 7. Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, &*

de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat ; Et infra *n.* 21. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, de Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere, & cap. Ex his* 22. *caus.* 12. *quæst.* 1. expresse dicitur: *Lex enim Dei præcipit, ut qui Altari deserviunt, pascantur de ipso, & cap. Cum secundum* 16, *de præbend.* præcise habetur: „ Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere „ debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, repelli non „ debeat a mercede patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nobis ratio persuadet.

27 Clerici Ecclesiæ Ministri habentes ad sui honestam, & congruam sustentationem sufficientes Ecclesiasticos redditus ipsis pro suis Ministeriis assignatos Simoniam committunt, si pro functionibus Ecclesiasticis, ad quas ex Officio tenentur temporalia etiam per modum stipendii exigant, quando illa exigere, nec Jus nec publica auctoritas, nec consuetudo permittit ; In tali enim casu deest omni justus titulus exigendi illa temporalia, adeoque si nihilominus exigantur pro dictis functionibus Ecclesiasticis, seu Spiritualibus, Simonia committitur. Ita S. Thomas 2. 2. *qu.* 100. *art.* 3. *ad* 3. Reiffenstuel *loco cit. n.* 196. & ipso teste alii communiter.

28 Pro actu, vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu Spiritualis, temporale per modum pretii accipere, est Simonia. *Communis*, textu expresso *in cap. Non satis* 8. *cap. Cum in Ecclesiæ* 9. *cap. Cum sit Romana* 10. *c. Nemo* 14. *cap. Ad nostrum* 21. *de simonia*, cum similibus ; Et ratio est clara, quia Jurisdictio, & potestas Ecclesiastica est quid spirituale, adeoque vera Simonia est pro ejus exercitio, & administratione exigere temporale.

29 Hinc Simoniam committunt, qui pretium temporale exigunt pro dispensationibus super Votis, Juramentis Impedimentis Matrimonii, Ætate Canonica, Interstitiis, Irregularitatibus. Item pro dispensationibus laborandi diebus Festivis, Nuptias celebrandi diebus vetitis, non jejunandi, & non abstinendi a carnibus diebus præceptis, & hujusmodi. Item pretium temporale exigentes pro absolutionibus a censuris Ecclesiasticis, sive pro Foro interno, sive pro externo. Item pro pretio temporali aliis concedentes etiam pro unica vice Jus eligendi, præsentandi, confirmandi, aut instituendi ad Beneficia Ecclesiastica. Item pro pretio temporali conferentes Officium, aut potestatem, seu Jurisdictionem spiritualem, verb. gr. constituendo pro dicto pretio Vicarios Generales, aut Officiales similes, quod Simoniacum specialiter etiam declaratur, *cap. Ad nostram* 21, *& cap. Consulere* 38. *de simonia.*

30 Nec valet objicere, quod in Curia Pontificia, approbante Pontifice passim in dies pro dispensationibus exigantur, & recipiantur Taxæ temporales, adeoque quod id non sit Simonia. Non valet, inquam, quia præfatæ Taxæ non exiguntur tamquam pretium dispensationum, sed vel dantur ut stipendia ad sustentationem Summi Pontificis, & suorum Officialium, & ad onera Pontificii status sustinenda, quod est conforme Juri Divino, & naturali per textus allegatos *supra num.* 26. Vel Taxæ illæ pecuniariæ exiguntur per modum *Mulctæ*, ut per ejusmodi *Mulctam* aliqualiter compensetur recessus a Jure Communi, cum æquum, & rationabile sit, quod petentibus exemptionem a Lege communi imponatur in compensationem aliud onus particulare, præsertim mulcta pecuniaria in pias caussas applicanda; & eo major pecuniæ Mulcta, quo difficilior petitur dispensatio, ut sic tales dispensationes, utpote odiosæ, & derogantes Juri communi, magis onerosæ reddantur petentibus, ne si facile, & cum paucis, seu non multis sumptibus obtineri possint, nimia licentia præbeatur eas importune petendi. Sic Suarez *lib.* 4. *de simonia cap.* 20. *num.* 11. Lessius *lib.* 2. *cap.* 35 *num.* 58. Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 3. *n.* 49. Reiffenstuel *ib. n.* 216. Zoesius *ibid. num.* 24. & alii passim.

31 Nec valet instare, quod hoc admisso respectu Summi Pontificis, possent etiam Episcopi ex prædictis titulis, vel caussis temporale exigere. Non valet inquam, quia hoc est specialiter Episcopis prohibitum a Sacris Canonibus citatis *supra num.* 28. & a Concilio Tridentino *sess.* 22. *de reformat. cap.* 5. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 5. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 18. In quibus Episcopi, & Prælati Papa inferiores dispensare nequeunt; *argum. cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de Majorit. & obedient. & Clement. Ne Romani, de election.* Bene autem potest in ipsis dispensare Summus Pontifex, cum ipse sit supra omne Jus Canonicum, textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concessione præbendar.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare.*

32 Unde Garcias *de Beneficiis part.* 8. *cap.* 2. *a num.* 102. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loco cit. num.* 217. & alii plures defendunt, non posse, ne quidem Episcopos, pro labore, quem habent in executione dispensationum Matrimonialium a Sede Apostolica sibi commissarum exigere aliquid temporale, etiam ubi ita exigendi viget consuetudo legitime præscripta, & id probant ex Concilio Tridentino *locis citatis*, & ex variis declarationibus Sacræ Congregationis relatis ab ipso Garcia *loco citat.* in quibus specialiter derogatur consuetudinibus quibuscumque etiam immemorabilibus. Quamvis tamen Sanchez de Matrimonio *lib.* 8. *disp.* 33. *n.* 11. & alii sustineant expresse oppositum.

Non est Simonia etiam ex pacto exigere, seu accipere 33
aliquod temporale, non per modum pretii, sed solum per modum stipendii ad honestam sustentationem pro Missis, Orationibus, aliisque bonis operibus spiritualibus. *Communis*, ut patet ex praxi universali per textus allegatos *supra num.* 26. Unde merito in Concilio Constantiensi Martino V. inter propositiones Wicleff. damnata est etiam sequens 25. in ordine : *Omnes sunt Simoniaci qui se obligant orare pro aliis eis in temporalibus subvenientibus*, idest pro illis, qui ipsis dant temporalia.

Sunt tamen sub Excommunicatione probitæ omnes 34
ex pacto donationes, promissiones, & hujusmodi, quamvis istæ non sint acceptæ pro obtinenda pro se vel pro alio Justitia, vel Gratia aliqua apud Sedem Apostolicam, etiam apud mediatos Intercessores, qui vel promovere, vel impedire possent tales caussas, & talis obtentio declaratur irrita. Sic expresse Alexander VII. in Constit. inc. *Inter gravissimas* de datis, & promissis pro Justitia vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda, confirmans, & amplians Constitutiones ad id editas a Bonifacio VIII. & Gregorio XIII. unde cum sit vere digna, ut ab omnibus sciatur, & adamussim observetur, hic ad literam datur.

Confirmatio, innovatio, declaratio, & extensio Con- 35
stitutionum Bonifacii VIII. & Gregorii XIII. de datis, & promissis pro Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda.

ALEXANDER PAPA VII.

Ad perpetuam rei memoriam.

INter gravissimas, multiplicesque curas, quæ ex debito Pastoralis Officii humilitati nostræ Divinitus commissi nobis assidue incumbunt, illam peculiari studio amplectimur, ut Justitiæ, & Gratiæ expeditiones, quæ apud Sedem Apostolicam in dies obtinentur, ea, qua par est, rectitudine peragantur, ne pernicioso cujusquam circa illas excessu Romanæ Curiæ existimatio ullatenus lædatur; sed ipsa Curia in omnibus præclara semper splendeat laude integritatis, & abusus quicumque ab illa procul arceantur. Quapropter operæ pretium facturos Nos existimamus, si ea, quæ a nonnullis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris simili consilio provide sancita sunt, ut in posterum firmius observentur innovemus, illaque declaremus, & extendamus, pro ut in Domino arbitramur rationi esse consentaneum.

§. 1. Dudum siquidem emanarunt a fel. record. Bonifacio VIII. & Gregorio XIII. Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris Litteræ tenoris qui sequitur. Videlicet : Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexus, sive sint Familiares Curiæ sive alii undecumque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquod parvum, vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto, sive promissione occulta, vel manifesta facta sub generalibus, & plenarie non expressis, sive sit sub specialibus, & expressis aperte verbis, quicquam dederint, aut receperint magnum, vel parvum, vel promissionem de quacumque re, aut utilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint pro aliqua Justitia sive Gratia pro se, aut pro alio in caussis, vel judiciis, sive alias per Litteras Apostolicas, & quibuscumque modis apud Sedem Apostolicam obtinenda.

§. 2. Et hanc sententiam ad promittentes, & acceptantes, dantes, & recipientes duximus extendendam.

Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & Nobis intra dierum trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad Nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subjacere.

Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum (absque speciali mandato) nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad Nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi prius quantum dedit, vel recepit, integraliter pauperibus largiatur.

Justitiam vero, sive Gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus, omnique statuimus carere effectu, & robore firmitatis.

Sed & scienter utentes ipsis simili sententia excommunicationis adstringimus, & reservamus Nobis absolutionem eorum cum præmissis in omnibus ad pœnas similes obligamus.

§. 3. Gre-

§. 3. Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Ab ipso Pontificatus nostri principio, quam maxime possumus, enitimur, atque contendimus, ut Domus, & Curia nostra a sordibus expurgentur.

Cui salubri consilio incumbens fel. rec. Bonifacius Papa VIII. excommunicavit, & anathematizavit omnes Clericos, Religiosos, Laicos utriusque sexus, sive familiares Curiæ, sive undecumque alios, qui aliquod pactum facerent, seu quid parvum, vel magnum promitterent, vel promissionem reciperent, aut ex pacto, vel promissione occulta, vel manifesta, sive sub verbis generalibus, & plene non expressis, sive specialibus, & aperte expressis facta quicquam darent, aut reciperent pro Justitia, sive Gratia, sive pro alio in causis, vel judiciis seu alias per Litteras Apostolicas, & quibuscumque aliis modis apud Sedem Apostolicam obtinendam & eam sententiam ad promittentes, & acceptantes, dantesque, & recipientes duxit extendendam; Illos etiam, qui sibi intra triduum non renunciarent eum, quem in culpa esse scirent, vel alicui, per quem ad se fideliter referretur, simili voluit sententiæ subjacere, ac decrevit, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam absque speciali mandato suo absolutionis beneficium valeret obtinere, nisi in mortis articulo constitutus, sed nec quisquam admitteretur ad absolutionis gratiam nisi prius erogatum esset pauperibus, quantum ille dedisset, vel etiam recepisset. Justitiæ vero, seu Gratiæ expeditiones sic obtentæ nullius prorsus essent roboris, vel momenti, & scienter illi, utentes simili sententia innodavit, ac reservavit sibi absolutionem eorum cum prædictis & ad pœnas similes in omnibus obligavit.

§. 4. Sed hoc scelus ita hodie in mores inductum est, ut vel plerique cupiditate improbi quæstus potentiorum suffragationibus adnixi hujusmodi negotiorum expeditiones hinc illac conquirentes turpissime nundinentur. Alii alios, quos gratia præstare arbitrantur, donis, & pollicitationibus ambiant. Quidam etiam se talium operam, atque industriam pretio & muneribus quæsisse affingant. Quæ cum pessima sint, & Curiæ æstimationem gravissime offendant, in eos, qui talia agunt animadvertendum fore arbitrati, Constitutionem prædictam cum suis Censuris, & pœnis omnibus innovamus, easdemque omnes extendimus ad audentes qualescumque horum facinorum, quæ adscripsimus, dantesque illis, & aliis supradictis auxilium, consilium, vel favorem.

§. 5. Quin etiam eos omnes omni Beneficio, & Officio Ecclesiastico, & sæculari, sive temporali, sive perpetuo ipso jure privamus, ac privatos esse declaramus, & præterea infamiæ subjectos perpetuo, ac inhabiles ad illa, & alia esse volumus. A quibus etiam prout quæque res erit, tales pœnæ exigantur, quæ ceteris sint exemplo.

§. 6. Illi tamen, qui rem adhuc incognitam complicesque, fautores, & socios retexerint, impunitas concedatur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Nonis Novembris Pontificatus nostri anno tertio.

§. 7. Cum autem subinde variæ vulgatæ fuerint prædictarum Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutionum interpretationes, quarum aliquæ ipsarum Constitutionum rigorem non sine earum utilitatis diminutione, & boni publici detrimento contra eorumdem prædecessorum mentem nimium relaxant: Hinc est, quod Nos omnem, quæ circa præmissa in posterum enasci posset, dubitationem tollere, & quamcumque speciem, suspicionem, & occasionem damnatæ per Constitutiones hujusmodi labis a Curia prædicta, quantum Nobis ex alto conceditur, perpetuo excludere cupientes, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine easdem præinsertas Bonifacii, & Gregorii prædecessorum Constitutiones cum omnibus, & singulis Censuris, & pœnis, ac aliis quomodolibet contentis in illas (sublata tamen revelandi obligatione) tenore præsentium perpetuo confirmamus, innovamus, & adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quoquo modo prætendi posset, restituimus, & plenarie reintegramus.

§. 8. Ac in iisdem Constitutionibus casus, in quibus aliquid promittitur, datur, accipitur, vel deponitur pro Justitia, vel Gratia, sive in spiritualibus sive in temporalibus, & mixtis, apud Sedem prædictam, & non solum ab ipso Romano Pontifice, verum etiam a quibuscumque ejus Ministris, Judicibus, & Officialibus, etiam Episcopis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & alia qualibet Ecclesiastica, vel mundana dignitate, & auctoritate prædictis, & fungentibus, aut ab aliis gratia, vel favore pollentibus, etiam eidem Summo Pontifici consanguinitatis, vel affinitatis gradu quocumque conjunctis, seu attingentibus, etiam Laicis obtinenda in alma Urbe, aut in alio quocumque loco in quo dictam Curiam esse contigerit, comprehendi decernimus, & declaramus.

Præterea Constitutiones hujusmodi, non tantum in actionibus jure naturali, & Divino prohibitis, quia malæ sunt, sed etiam in aliis, quæ ideo malæ sunt, quia jure humano & prædictis Apostolicis Constitutionibus, ac præsenti nostra interdicuntur, locum habere.

Nec non mediatores, sive immediatos, sive mediatos, quotquot, & quicumque sint, & quavis dignitate, & præeminentia, auctoritate, favore, consanguinitate, atque affinitate, ut præmissum est, polleant, & præfulgeant.

Ac etiam promissiones, seu verba promissoria, dationes, & receptiones factas ob bonum finem comprehendere, nec earum dispositionem, ac pœnas evitari in casibus in quibus cesset suspicio mali.

Deinde illos etiam comprehendere, qui pro aliorum Justitia, vel Gratia quomodolibet impedienda, vel differenda aliquid dant, & recipiunt, vel deponunt, & promittunt, seu pollicentur, unde aliis damnum, vexatio, vel molestia quomodocumque inferri, & resultare posset, & mediatores quoscumque immediatos, sive mediatos.

Insuper quæcumque verba, seu signa etiam æquivoca quovis modo apta inducere quamcumque obligationem Justitiæ, aut fidelitatis in principiali, seu mediatore, etiam sub titulo remunerationis, vel gratitudinis, a Constitutionibus supradictis prohiberi.

Quinimmo non licere quicquam promittere, dare vel accipere quibuscumque Judicibus, Ministris, Officialibus & aliis auctoritatem, aut potestatem habentibus, nec quibuscumque mediatoribus pro defensione juris quæsiti, sive assecutione quærendi etiam ad redimendam injustam vexationem, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore prædictis decernimus pariter, & declaramus.

Ad hæc dationes, promissiones, & acceptiones pro gubernis, vel aliis quibuscumque Officiis, & muneribus, etiam minoribus obtinendis, sive pro unica vice, sive in singulos annos, aut menses, vel aliter quomodocumque a Constitutionibus prædictis interdici neque Judicibus, Ministris, ac Officialibus pro Gratia, vel Justitia obtinenda, etiam in his, quæ dependent ab eorum arbitrio, & ad quæ obligatione justitiæ non tenentur quicquam dare, aut promittere, nec ipsis accipere licere.

Neque etiam permissum est Officialibus vel Ministris dictæ Sedis in provisionibus, sive earum occasione quorumcumque Officiorum, etiam jurisdictionem, vel ejus exercitium annexum non habentium imponere pensionem ullam, responsionem, præstationem, vel onus, seu partem aliquam commodi, vel emolumenti ad sui, vel alicujus alterius cujuscumque favorem reservare absque expressa, & speciali in casibus nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis licentia in scriptis singulis casibus ab utraque parte obtinenda.

Insuper exigentes a partibus, vel aliis interesse habentibus, seu agentibus, ac mediatoribus quibuscumque pollicitationes, promissiones, pacta, vel recipientes aliquid sub assertione, quod judicium, Ministrorum, Officialium, aut Magnatum, se aliorum quorumcumque operam, auctoritatem, vel officia pretio, vel muneribus, aut promissionibus hujusmodi comparaverint, seu quæsiverint.

Nec non pollicitantes, promittentes, offerentes, ac tradere tentantes, licet pollicitatio, promissio, & oblatio non fuerint acceptatæ, neque traditio secuta, nullumque habuerint effectum.

Ac etiam illos, qui ex eo quod gratias, & favores ipsis ob familiaritatem, obsequia, ac servitia propriis Dominis, vel aliis præstita debitos, seu ab ipsis speratos in aliorum cum propria ejusmodi juris, vel spei jactura commodum, & beneficium transferunt, convertunt, & impendunt, vel pro gratia, seu justitia pro eis obtinenda aliquid recipiunt sub memoratis Constitutionibus contineri, illarumque pœnis, & Censuris subjectos esse.

Pro actuali vero labore circa expeditionem impetratorum non licere Officialibus, Curialibus, & aliis quibuscumque recipere, nec illis polliceri, promittere, vel cum eis pacisci nisi mercedem labori convenientem.

Judicibus autem, Officialibus, Ministris quibuscumque, quibus incumbit expeditio Gratiæ, vel justitiæ minime quidquam recipere, neque permitti illis polliceri, promittere, vel cum eis pacisci ultra taxas præscriptas, etiam ratione celerioris aut facilioris expeditionis.

Quin etiam illicitum esse quidquam magnum, vel parvum Judicibus, ac Ministris quibuslibet offerre, promittere, pacisci, seu polliceri, dare vel ab ipsis recipere mediate, vel immediate, etiam quod eorum animum movere non possit pro Gratia, vel justitia obtinenda.

§. 9. Demum supradictarum Constitutionum dispositionem, Censuras, & pœnas non censeri abolitas, vel sublatas ob scientiam, patientiam, seu tolerantiam Romani Pontificis per quemcumque etiam longissimi temporis cursum, nisi speciali licentia, vel indulto in unoquoque casu a singulis partibus in scriptis particulariter obtinenda fuerint expresse remissæ, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore paribus decernimus, statuimus, & declaramus.

Præfatasque Constitutiones, ac Censuras, & pœnas in eis contentas ad omnes, & singulos casus supra expressos, quatenus opus sit, extendimus, & ampliamus.

§. 10. Præteræa easdem Bonifacii, & Grægorii Prædecessorum Constitutiones per alteram piæ memor. Cle-

ßentis Papæ VIII. prædecessoris pariter nostri, quæ incipit: *Pro commissa*, anno Incarnationis Dominicæ 1592. decimo octavo Kal. Septembris editam ad ceteras Ditionis temporalis S. R. E. Civitates, & loca immediate subjecta (præterquam quo ad bona Communitatum) minime extensas fuisse, neque per hanc nostram extendi, sed eos quidem omnino comprehendere, qui in aliis locis ejusdem Status Ecclesiastici, & cujusvis alterius partis mundi existentes pollicentur, promittunt, paciscuntur, mittunt, vel dari faciunt per litteras, vel mediatores, vel aliter quomodocumque, & qui ab eis recipiunt contra dictarum Constitutionum dispositionem, quidquam magnum, vel parvum pro justitia, vel Gratia apud Sedem prædictam obtinenda declaramus pariter, & statuimus.

§. 11. Postremo tametsi credamus, & speremus in Domino nunquam eventurum, ut aliquis ex Venerabilibus Fratribus nostris Episcopis, Archiepiscopis, Metropolitanis, Primatibus, & Patriarchis, aut in quacumque alia etiam Superiori Ecclesiastica, quantumvis sublimi, & speciali nota digna constitutis Dignitate in præmissis quoquo modo delinquat; Quia tamen diligentiam nostram in removendis ab eadem Curia abusibus quibuslibet abundare potius, quam in aliquo deficere volumus, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitanos, Primates, & Patriarchas, ceterosque in quacumque alia etiam prædictis superiori, ac quantumvis sublimi, & speciali nota digna constitutos Dignitate, etiamsi per nostras, & Cancellariæ nostræ Apostolicæ regulis cautum sit, quod illi in Constitutionibus per Nos editis, & edendis, non comprehendantur, nec comprehensi censeantur; nisi in eisdem Constitutionibus facta fuerit ipsorum expressa mentio, in prædictis Constitutionibus, ut præmittitur, declaratis, & extensis, ac in præsenti nostra quo ad Censuras comprehendi, motu, scientia, deliberatione, potestatis plenitudine, & tenore similibus statuimus.

§. 12. Porro venia solita, & esculenta, & poculenta, quæ Judicibus, Ministris, & Officialibus Romanæ Curiæ exhiberi consueverunt, præfatis prædecessorum nostrorum litteris, ac præsentibus nostris minime prohibita fuisse, nec prohiberi decernimus.

§. 13. Declarantes per præsentem nostram Constitutionem non censeri abrogatam Constitutionem similis record. Pii Papæ V. etiam prædecessoris nostri contra ambientes dignitates; & Officia Jurisdictionis administrationem habentia, easque pretio, seu promissione procurantes, quæ incipit: *Etsi Romani &c.* Nonis Decembris anno sexto ejus Pontificatus emanatam, sed illam, ac ceteras ipsius Pii prædecessoris & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum quorumcumque Constitutiones, Ordinationes, Canones, & Decreta in hac materia, vel circa eam hactenus edita, ac nostram, & Cancellariæ regulam 67. qua statuimus, ut Officiales Apost. Romanæ Curiæ prædictæ nihil exigant ultra debitum, in suo robore remanere,

§. 14. Ac decernentes præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque etiam ex eo quod prædicti, & alii quilibet, etiam speciali nota, & expressione digni in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes illis non consenserint, nec ad ea vocati, & auditi, seu causæ, propter quas eadem præsentes emanarunt, adductæ, verificatæ, & justificatæ nullatenus fuerint, vel ex alia quacumque, quantumvis justa, legitima, juridica, & privilegiata causa, colore, prætextu, occasione, & capite, etiam in corpore juris clauso, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ, seu interesse habentium, & aliorum quorumcumque consensus defectu notari, impugnari, invalidari, restringi, limitari ad viam, seu terminos juris reduci, in jus, vel controversiam revocari, aut adversus illas quandocumque juris, facti, vel gratiæ remedium impetrari, seu etiam motu simili concesso quempiam in Judicio, vel extra illud uti, seu se juvare posse, neque ipsas præsentes sub quibusvis similium, vel dissimilium Constitutionum, & declarationum, & extensionum revocationibus, limitationibus, suspensionibus, seu aliis contrariis dispositionibus unquam comprehendi, aut comprehensas censeri, sed semper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & validissimum statum restitutas, & plenarie reintegratas esse, & censeri, firmasque, validas, & efficaces existere, & fore; ac ab omnibus, & singulis prædictis, & aliis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, cujuscumque qualitatis dignitatis, Ordinis, Gradus, & conditionis fuerint, perpetuo, inviolabiliter, & inconcusse observari.

§. 15. Sicque, & non aliter &c.

§. 16. Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, & quod Cardinales non comprehendantur sub regulis, & Constitutionibus editis, & edendis, nisi in eisdem facta fuerit ipsorum expressa mentio, ac ceteris nostris, & Cancellariæ præfatæ regulis, aliisque Constitutionibus, &c.

§. 17. Ut autem eædem præsentes Litteræ &c.

§. 18. Quodque illarum transumptis, &c.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub ann. Piscatoris die 2. Maji 1659. Pontificatus nostri anno secundo.

Quæ Const. fuit confirmata, innovata, & extensa ab Innocent. XII. Const. incip. *Sacerdotalem*, merito videnda in Bullario, & apud Ursayam *Instit. crimin. lib. 2. tom. 2. post n. 117.*

Additur attendenda sequen. resolutio Sacræ Congrega- 36
tionis Concilii de anno 1686. relata a toties laudato Cardinali de Lambertinis *Volumine 5. Notification. 7.* ut sequitur.

Alexandrina Augmenti Dotis Canonicatus.

Vacante a pluribus mensibus Canonicatu in Ecclesia Collegiata Sanctæ Mariæ de Nive Jurispatronatus Fratrum de Mantellis, Sacerdos Thomas Maria Verrus proposuit dictis Patronis, se dicti Canonicatus Dotem acturum fore mediante assignatione cujusdam Vineæ, expressa tamen lege adjecta, ut ad eumdem Canonicatum debeat ab illis præsentari.

Timens nihilominus, id aliquam simoniæ labem involvere, pro conscientiæ suæ securitate proposuit, infrascriptum dubium, quo audito, & narratorum veritatem comprobante Episcopo, relatum fuit in proxima Congregatione per modum Summarii.

Cum autem Eminentissimi Patres mandaverint illud in folio describi, decernendum nunc superest.

An dicta Conventio sit simoniaca?

Sacra Congregatio Concilii respondit: *Affirmative*.

Vide cap. *Tuæ nos 34. de Simonia*, *Et Fagnan. ibidem num. 4.*

Novæ additiones ex aliena manu.

Tametsi statutum sit, ut refert *Auctor n. 23.* ne plures 1
ad Religionem admittantur, quam posset Religio commode sustentare de suis proventibus, aut consuetis eleemosynis; nihilo tamen minus praxis in pluribus Mona- 2
steriis invaluit, ut ab ingredientibus non solum pecuniam recipiant, & exigant, sed etiam de eadem prævie stipulentur Monasterii Superiores.

Soletque communiter ex hac ratione excusari praxis, 3
hæc quod id fieri liceat ratione sustentationis, ac juris ad eamdem, pro quo aliquid ab Ingredientibus recipi posse prætendunt Auctores; idque in Monasteriis non solum indigentibus, sed & opulentis.

At vide qui materiam hanc funditus examinat, & plu- 4
ribus distinctis casibus resolvit, & quidem rectissime *Coq. de jure Instit. & annex. cap. 4. sect. 9.*

ARTICULUS III.

Quod ea, quæ concernunt pœnas Simoniæ, & restitutionem Simoniace acceptorum.

SUMMARIUM.

1 *Ob solam, & omnem Simoniam realem (confidentiali excepta) incurruntur ipso facto Juris pœnæ.*

2 *Et quidem* Simoniam mentalem *nulla incurritur Juris pœna.*

3 *Item nulla incurritur Juris pœna per* Simoniam conventionalem, *sive pure conventionalem, sive conventionalem mixtam.*

4 *Prima pœna contra Simoniam realem in ingressu Religionis commissam, est, quod tam dantes, quam recipientes aliquid simoniace, si sint personæ singulares, Excommunicationem, si Conventus in communi, suspensionem ab Officio Capitulari ad Jurisdictionem, vel administrationem pertinente ipso facto incurrant.*

5 *Secunda est, quod Religiosi* Simoniace *recepti expellantur de suo Monasterio, & in arctiori Monasterio ad agendam ibi pœnitentiam detrudantur, & Superior, ac majores personæ Monasterii suspendantur, & etiam in arctiori Monasterio detrudantur.*

6 *Tertia est quod Rei simoniæ pro ingressu Religionis incurrant infamiam Juris, & consequenter evadunt Irregulares, saltem si crimen sit notorium notorietate* Juris, *aut* Facti.

7 *Professio tamen illorum adhuc est valida.*

8 *Et ante emissam dictam Professionem pœnæ ipso facto non incurruntur.*

9 *Quamvis Moniales sufficientes, & abundantes reddditus pro honesta sustentatione ingredientium habentes, si pro ingressu ad Religionem aliquid temporale exigant, æque & alii Regulares veram Simoniam committunt, tamen pœnas Juris non incurrunt.*

10 *Prima pœna contra Simoniam realem in collatione, & acceptione Ordinum commissam, est, quod tam conferens, quam recipiens Ordines per Simoniam realem sit ipso facto excommunicatus.*

11 *Secunda est suspensio Ordinantis a Collatione Ordinum saltem per triennium, & Ordinati donec ab ipsa suspensione fuerit per Sedem Apostolicam absolutus &c.*

12. Ter-

12 *Tertia est, quod Ordinatus scienter simoniace præter Excommunicationem, quam ipso facto incurrit, sit suspensus ab executione omnium suorum Ordinum, non solum simoniace susceptorum, sed etiam aliorum, quamvis simonia sit occulta.*

13 *Prima pœna contra simoniam realem in Beneficiis Ecclesiasticis commissam est, quod tam illi, qui aliquod Beneficium, seu Officium Ecclesiasticum, sive Sæculare, sive Regulare simoniace conferunt, aut directe, vel indirecte procurant, quam illi qui ipsum sic acquirunt, ipso facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam.*

14 *Secunda est, collatio, provisio, & acquisitio hujusmodi Beneficii, aut Officii simoniace facta sit ipso jure irrita, & nulla, ita ut provisus teneatur sub animæ suæ damnatione illud sponte dimittere, & ad restitutionem omnium fructuum, si quos inde perceperit.*

15 *Tertia est, quod, qui simoniace hujusmodi Beneficium, seu Officium obtinuit, illud utpote nulliter obtentum ante omnem sententiam, non solum dimittere teneatur, sed ad aliud obtinendum perpetuo inhabilis evadat, nisi Papa dispenset.*

16 *Quarta est, quod qui simoniace aliquod hujusmodi Beneficium, aut Officium obtinuit, sit etiam inhabilis ad quæcumque alia Beneficia Ecclesiastica obtinenda.*

17 *Quinta est, quod, qui simoniace obtinet aliquod hujusmodi Beneficium, aut Officium, sit privandus per sententiam Judicis etiam aliis Beneficiis prius Canonice obtentis.*

18 *Sexta est, quod, qui simoniace obtinet aliquod hujusmodi Beneficium, sit per sententiam Judicis etiam ab Altaris Ministerio perpetuo deponendus.*

19 *Supradictas pœnas inducit etiam simonia Juris Ecclesiastici in Resignatione, & Permutatione Beneficiorum commissa.*

20 *Qui Beneficium per simoniam ab alio commissam obtinuit, tenetur illud etiam ante Judicis sententiam dimittere, quamprimum rescit simoniam esse commissam.*

21 *Non tenetur autem Beneficium dimittere ille, in cujus odium, ipso ignorante, simonia ab alio commissa est.*

22 *Item non tenetur Beneficium dimittere qui contra simoniam ab alio pro Beneficio obtinendo committendam expresse protestatur, quamvis ipse alius, ignorante d. expresse contradicente, in Simonia pergat, eaque mediante, Beneficium revera obtineatur.*

23 *Teneretur tamen Beneficium dimittere, si sciret, quod dictus alius, non obstante contradictione, & protestatione sua, nihilominus in simonia pergit, eaque mediante, Beneficium obtineret.*

24 *Et a fortiori teneretur tale Beneficium dimittere, si per Simoniam alterius fuisset obtentum, sciente, & non contradicente ipsomet, pro quo fuisset obtentum.*

25 *Qui se ignorante, aut omnino nesciente per Simoniam alterius est ordinatus, de rigore Juris, donec dispensetur, tenetur ab executione Ordinis abstinere, postquam simoniacam Ordinationem resciverit.*

26 *Prima pœna simoniæ Confidentialis est, quod præter Excommunicationem ipso facto ratione ipsius incurrendam, privet non solum Beneficio, circa quod Simonia confidentialis commissa est, sed etiam aliis Beneficiis, & Pensionibus Canonice obtentis.*

27 *Secunda est, quod inhabilem reddat totaliter Simoniacum ad idem, & alia quæcumque Beneficia obtinenda.*

28 *Tertia est, quod Beneficium per Simoniam confidentialem nulliter acquisitum reservetur Summo Pontifici, ita ut nullus alius illud conferre valeat.*

29 *Quarta est, quod fructus ex tali Beneficio male percepti applicari debeant Cameræ Apostolicæ.*

30 *Quinta est, quod præfatæ pœnæ contrahantur, non solum per simoniam Realem, sed etiam per simoniam conventionalem mixtam.*

31 *Quæ sint pœnæ statutæ contra dantes, vel promittentes pecuniam, seu temporalia pro obtinenda Justitia, seu Gratia apud Sedem Apostolicam.*

32 *Qui obtinuit simoniace Beneficium, aut Officium aliquod Ecclesiasticum, tenetur sub mortali sponte illud una cum omnibus fructibus perceptis ante omnem Judicis sententiam restituere, etiamsi simonia sit occultissima.*

33 *Qui temporale accepit sub conditione, seu pacto dandi, vel præstandi spirituale, & postea conditionem, seu naturali restituere totum acceptum.*

34 *Qui pro electione, præsentatione, nominatione &c. alicujus ad Beneficium seu Officium Ecclesiasticum, aliquid temporale recepit, tenetur illud restituere ante omnem Judicis sententiam.*

35 *Et quidem ad talem restitutionem tenetur de jure Divino.*

36 *Qui temporale accepit ratione Beneficii Ecclesiastici, tenetur illud restituere Ecclesiæ, in qua est Beneficium, & non ipsi danti præsertim per sententiam Judicis.*

37 *Vel pauperibus.*

38 *Ante sententiam tamen Judicis posse, immo deberi simoniace accepta restitui illis, a quibus sunt accepta, defendunt plurimi.*

39 *Simoniace accepta ob ingressum in Religionem an, & cui debeant restitui?*

40 *Simoniace accepta pro collatione Ordinis, & administratione aliorum Sacramentorum, & Sacramentalium restitui debent de Jure Divino, & consequenter ante omnem Judicis sententiam.*

41 *Et talis obligatio restituendi simoniace accepta oritur etiam ex simonia mentali.*

42 *Alia ad rem*, remissive.

OB solam, & omnem *Simoniam realem* (confidentiali excepta) incurruntur ipso facto Juris pœnæ. *Communis per tex. in cap. Presbyter 3. cap. Quisquis 5. cap. Quos 6. cap. Reperiuntur 7. caus. 1. q. 1. cap. Salvator 8. caus. 1. 3. Extrav. Sane 1. & cum detestabile 2. de simonia* cum similibus *in tot. tit. de simonia*, & S. Pius V. Const. incip. *Cum primum*. 1

Et quidem per *simoniam mentalem* nulla incurritur Juris pœna. *Communis*, per text. *in cap. Tua nos 32. & cap. Mandato 46. de simonia*, ubi simonia mentalis non judicatur ab Ecclesia cui datum est de manifestis tantummodo judicare, sed judicanda relinquitur a Districtissimo Judice, qui scrutator est Cordium, & cognitor Secretorum. 2

Item nulla incurritur Juris pœna per *simoniam Conventionalem*, sive pure Conventionalem, sive Conventionalem mixtam. *Communis*, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 239. Et ratio est, quia nullibi in Jure reperitur aliqua pœna clare expressa contra simoniam Conventionalem, sive puram, sive mixtam. In dubio autem non est afferenda pœna, *argument. cap. Odia 15. de Regul. juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari, cap. In pœnis 49. eod.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, leg. Interpretatione 42. ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ, & cap. In obscuris 30. de Regul. juris in 6.* ibi: *In obscuris minimum est sequendum*; Tum quia, ut testantur Navarrus *in Manual. cap. 22. num. 104.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 27.* Sanchez *Consil. moral. lib. 2. cap. 3. dub. 10. num. 106.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 239.* & alii, ita servare solet Stylus Curiæ, cui habetur pro Jure, & Lege, juxta Communem Doctorum, *argum. cap. Ex litteris 11. de Consist. & cap. Quam gravi 6. de crimine falsi*. 3

Pœnæ contra simoniam realem in ingressu Religionis commissam sunt sequentes. Prima est, quod tam dantes, quam recipientes aliquid simoniace pro ingressu Religionis, si sint personæ singulares Excommunicationem; Si vero omnes Religiosi capitulariter congregati consentientes fuerint, Suspensionem ab officio Capitulari ad Jurisdictionem, vel administrationem pertinente ipso facto incurrant, aliis etiam pœnis in suo robore duraturis. Sic expresse *Extrav. 1. de simonia*. 4

Secunda est, quod Religiosi simoniace recepti expellantur de suo Monasterio, & in arctiori Monasterio, ad agendum ibi pœnitentiam detrudantur, & Superior, & majores personæ Monasterii suspendantur, & etiam in arctiori Monasterio detrudantur; *c. Veniens 19. & c. Quoniam 40. de simonia*. 5

Tertia est, quod Rei simoniæ pro ingressu Religionis incurrant Infamiam Juris, & consequenter evadant Irregulares, saltem si crimen sit notorium notorietate *Juris*, aut *Facti*. *Extrav. Sane 1. de simonia §. Cæterum*, ibi: *Nota infamiæ inde contracta*. 6

Professio tamen illorum adhuc est valida, cum nullibi in Juris ob id declaretur invalida. Sanchez *lib. 2. consil. c. 3. dub. 104. n. 5.* Lessius *lib. 2. c. 35. n. 132.* Reiffenst. *l. c. n. 354.* & alii passim. Et ante emissam dictam Professionem pœnæ ipso facto incurruntur; Unde si Regulares nihil simoniace recipiant, vel receptum iterum ante Professionem restituant, aut ingressus ad Sæculum non Professus redeat, immunes sunt a dictis pœnis; Castrop. *de simonia punct. 23. n. 3.* Pirhing *l. c. n. 255.* Suarez *lib. de simonia Cap. 56. n. 7.* & alii. Et ratio est, quia licet committatur simonia statim post simoniacum ingressum, prædictæ tamen Juris pœnæ non incurruntur, nisi secuta Professione; cum pactio simoniaca principaliter sit ordinata ad Professionem Religiosam; adeoque si ipsa Professio non sequatur, quia tunc pro admissione ad Professionem nulla recipitur pecunia, sed gratis fit, non censetur perfecte consummata illa simonia, & consequenter nec sufficiens pro inducendis pœnis a Jure statutis, cum Leges pœnales intelligi debeant cum effectu, nec extendi ultra casum expressum, *arg. Cap. Odia 15. Cap. In pœnis 49. de Reg. Jur. in 6. & l. Interpretatione 42. ff. de pœnis*. 7 8

Quamvis Moniales Monasteriorum habentium sufficientes, & abundantes redditus pro honesta sustentatione ingredientium, si pro ingressu, & admissione ad Religionem, & 9

professionem aliquid temporale exigant, æque ac alii Regulares veram simoniam committant, tamen pœnas Juris non incurrunt, licet illud temporale se recipere dicant loco dotis ad honestam Ingressæ sustentationem; Dictæ enim pœnæ, seu Censuræ respectu Monialium revocatæ fuerunt per Bullas plurium Pontificum, ut referunt Doctores apud Suarez *dis. 22. de Censur. sect. 5. num. 14.* & Pirhing *l. c. n. 71. §. Ceterum*.

10 Pœnæ contra simoniam realem in collatione, & susceptione Ordinum commissam sunt sequentes. Prima est, quod tam Conferens, quam Recipiens Ordines per simoniam realem sit ipso facto excommunicatus. *Extravag. Cum detestabile 2. de simonia; Cap. Reperiuntur 7. caus. 1. q.* Pirhing *l. c. n. 156.* Reiffenstuel *l. c. n. 257. & 258.* & alii passim.

11 Secunda est Suspensio Ordinantis a collatione Ordinum saltem per triennium, & Ordinati, donec ab ipsa Suspensione per Sedem Apostolicam fuerit absolutus; *cap. si quis ordinaverit 45. de Simonia*, Item si simoniacæ crimen sit manifestum, tam Ordinans, quam Ordinatus deponendus est a suo gradu, & Officio Ecclesiastico, textu expresso *in cap. Qui per pecuniam 9. caus. 1. q. 1.* ibi: *Qui per pecuniam quemque consecraverit, vel ab alio consecratus est, alienus a Sacerdotio fiat*; Et ex Const. 91. Sixti V. incip. *Sanctum, & salutare*; Ordinans simoniace a Collatione quorumcumque Ordinum, & primæ Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus, & ab ingressu Ecclesiæ interdictus existit, reservata harum Censurarum absolutione Summo Pontifici, quamvis simonia esset occulta; Quas pœnas in suo robore permanere voluit Clemens VIII. quamvis dictam Bullam Sixti V. quoad aliqua puncta revocaverit ad terminos Juris communis in sua Const. 40. incip. *Romanum Pontificem*; Et si Interdictum violat, præter Irregularitatem, quam incurrit vigore *Cap. Cum medicinalis 1. & cap. Is cui 20. de Sententia Excommun. in 6.* etiam suspensus est a regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione omnium fructuum a Beneficiis suis provenientium; Sic expresse cit. Const. V. incip. *Sanctum, & Salutare* non moderata nec revocata quoad dictas pœnas contra simoniacos a Clemente VIII. in dict. Const. incip. *Romanum Pontificem*.

12 Tertia est, quod Ordinatus simoniace scienter præter Excommunicationem, quam ipso facto incurrit, *arg. Cap. Reperiuntur 7. caus. 1. q. 1. & Extrav. Cum detestabile 2. de simonia*, sit suspensus ab executione omnium suorum Ordinum, non solum simoniace susceptorum, sed etiam aliorum, quamvis simonia sit occulta, *cit. Extrav. Cum detestabile 2. de simonia*, quæ a Doctoribus communiter intelligitur de Suspensione omnium Ordinum, etiam non simoniace receptorum, ut notant Pirhing *l. c. num. 160.* Reiffenst. *l. c. n. 262.* Lessius *l. c. n. 135.* & alii passim. Et si postea in tali suspensione aliquem actum Ordinis exerceat, incurrit etiam Irregularitatem; *Cap. Apostolicæ 9. de Clerico Excomm. Cap. Is cui 20. de Sentent. Excomm. in 6.* Et insuper incurrit privationem Officiorum omnium, atque inhabilitatem ad ea, si fuerit Sæcularis; Si vero Regularis, privationem vocis activæ, & passivæ atque inhabilitatem ad eam, reservata dictarum pœnarum absolutione soli Summo Pontifici, etiamsi simonia esset occulta; Sic expresse cit. Const. Sixti V. incip. *Sanctum, & salutare*, non moderata, nec revocata quo ad dictas pœnas contra simoniacos a Clemente VIII. Constitut. incip. *Romanum Pontificem*.

13 Pœnæ contra simoniam realem in Beneficiis Ecclesiasticis commissam sunt sequentes. Prima est, quod tam illi, qui aliquod Beneficium, sive Officium Ecclesiasticum, sive sæculare, ut Episcopatum, Archipresbyteratum, Canonicatum, & hujusmodi, sive Regulare, ut Generalatum, Provincialatum, Prioratum, Guardinatum, Rectoratum, Definitoriatum, & hujusmodi simoniace conferunt, aut directe, vel indirecte procurant, eligendo, postulando, præsentando, commendando, & hujusmodi, quam illi, qui aliquo ex præfatis modis simoniace Beneficium, aut Officium hujusmodi acquirunt, ipso Jure, & facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, *cit. Extrav. Cum detestabile 2. de simonia*, & S. Pius V. Const. 5. incip.

14 Secunda est, quod collatio, provisio, & acquisitio hujusmodi Beneficii, aut Officii simoniace facta sit ipso jure irrita, & nulla, ita ut provisus teneatur sub animæ suæ damnatione illud sponte dimittere, & ad restitutionem omnium fructuum, si quos inde perceperit, *Cap. Si quis neque caus. 1. q. 1. c. Matthæus 22. de simonia, & cit. Extrav. Cum detestabile 2. de simonia*, & S. Pius V. cit. Const. *Cum primum*.

15 Tertia est, quod qui simoniace hujusmodi Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum obtinuit, illud utpote nulliter obtentum ante omnem sententiam, non solum dimittere teneatur, sed ad illud obtinendum perpetuo inhabilis evadat, nisi Papa dispenset, *Cap. Si alicujus 39. de elect. cap. Nobis fuit 27. de simonia*; & S. P. V. cit. Const. *Cum primum*.

16 Quarta est, quod qui simoniace aliquod hujusmodi Beneficium, seu Officium Ecclesiasticum obtinuit, sit etiam inhabilis ad quæcumque alia Beneficia Ecclesiastica obtinenda. Sic expresse S. P. V. cit. Const. incip. *Cum primum*. Quam tamen pœnam, vel non esse usu receptam, vel non obligare in conscientiæ Foro ante condemnatoriam, vel Declaratoriam Judicis sententiam, tenent Navarr. *cons. 92. de simonia*, Castropal. *de simonia punct. 23. l. c. n. 270.* Reiffenst. *l. c. n. 267.* & alii.

17 Quinta est, quod qui simoniace obtinet aliquod hujusmodi Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum, sit privandus per sententiam Judicis etiam aliis Beneficiis prius Canonice obtentis, text. expresso *in c. Cum super 2. de confessis, cum similibus*.

18 Sexta est, quod qui simoniace obtinet aliquod hujusmodi Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum, sit per sententiam Judicis etiam ab Altaris ministerio perpetuo deponendus, textu expresso *in Cap. De hoc 11. de simonia*, cum similibus.

19 Supradictas Juris pœnas inducit etiam simonia Juris Ecclesiastici in resignatione, & Permutatione Beneficiorum commissa; sic contra paucos Communiter Doctorum cum Abbate *in Cap. Cum universorum, de rerum permutat. n. 6.* Pirhing *l. c. n. 153.* Reiffenst. *l. c. n. 272.* Layman *de simonia Cap. ult. n. 66.* Suarez, & alii passim; Sacri enim Canones, & constitutiones Pontificiæ, dum pœnas contra simoniam statuunt, ordinarie in genere, & indiscriminatim de quavis simonia Juris Ecclesiastici, quia ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, *Cap. Quia circa 22. de privil. & l. De pretio 8. ff. de Publicana in rem action.* Tum quia plures Sacri Canones loquuntur de simonia Juris humani, seu Ecclesiastici, eamque pœnis Juris subjiciunt, ut videre est *in Cap. Quæsitum 5. & Cap. Cum olim 7. de rerum permut. Cap. De hoc 11. De simonia, Extrav. Cum detestabile 2. de simonia cum similibus*.

20 Qui Beneficium per simoniam realem ab alio commissam obtinuit, tenetur illud etiam ante Judicis sententiam dimittere, quam primum rescit simoniam esse commissam, textu expresso *in Cap. Eos qui 2. caus. 1. q. 5. Cap. Nobis fuit 27. & Cap. Sicut tuis 33. de simonia*, ibi: *Secundum Sacrorum Canonum instituta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur*.

21 Non tenetur autem Beneficium dimittere ille, in cujus odium ipso ignorante, simonia ab alio commissa est, textu expresso *in cit. cap. Nobis fuit 27. de Simonia*, ibi: *Nisi constaret illos, qui promissum tale* (nempe simoniacum) *fecerint per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse*.

22 Item non tenetur Beneficium dimittere qui contra simoniam ab alio pro obtinendo Beneficio committendam expresse protestatur, quamvis ipse alius, ignorante dicto expresse contradicente, *in simonia* pergat, eaque mediante Beneficium revera obtineatur, *in cit. Cap. Sicut tuis 33. de simonia*, ibi: *Quoniam ex eo quod contra prohibitionem, & voluntatem tuam* (a qua postmodum minime recessisti, *aliquis te penitus ignorante, promisit pecuniam, & exsolvit, nihil tibi debet ad pœnam, vel ad culpam imputari*.

23 Teneretur tamen Beneficium dimittere, si sciret, quod dictus alius non obstante contradictione, & protestatione sua, nihilominus in simonia pergeret, eaque mediante Beneficium obtineret, quia sic acceptando videretur in re approbare *simoniam*, & consentire in illam. Sic colligitur clare *ex cit. Cap. Sicut tuis 33. de simonia*, ubi excusatur a pœna nullitatis solum ille, qui post contradictionem ignorat beneficium ab alio *simoniace* pro se obtineri, adeoque ille, qui scit, non excusatur hoc ipso, quod sciat Beneficium pro se simoniace fuisse obtentum. Eo vel maxime quod per verba textus allegati *supra n. 20. secundum Sacrorum Canonum instituta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur*. Lessius *lib. 2. cap. 35. n. 143.* Reiffenst. *l. c. n. 261.* & alii passim.

24 Et a fortiori teneretur tale Beneficium dimittere, si per *simoniam* alterius fuisset obtentum, sciente, & non contradicente ipsomet pro quo fuisset obtentum. In tali enim casu ipsemet plene consentire videretur, quia ut recte advertit Glossa communiter recepta *in cit. Cap. Sicut tuis verb. Præbere: sæpe qui tacet, consentire videtur*, per text. *in l. Sicut proponis 5. Cod. de Nuptiis, l. soluto Matrimonio 2. ff. soluto Matrimonio, cap. si servus 19. dist. 54.* & expresse *Cap. Qui tacet 43. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Qui tacet, consentire videtur*.

25 Qui se ignorante, seu omnino nesciente per simoniam alterius est ordinatus, de rigore Juris, donec dispensetur, tenetur ab executione Ordinis abstinere, postquam simoniacum Ordinem rescivérit, *argument. Cap. Præsentium caus. 1. quæst. 5. & Cap. De Regularibus 25. de simonia*. Poterit tamen cum taliter Ordinato Episcopus dispensare, prout habetur *in cit. Cap. præsentium 3. caus. 1. quæst. 5.* & tenet Glossa *ibidem*; quia talis, quamvis simoniace fuisset ordinatus, tamen simoniacus non esset, ut dicitur *in Cap. De simoniace Ordinatis 22. de simonia*.

26 Simoniæ Confidentialis pœnæ sunt sequentes. Prima sci-

scilicet, quod præter Excommunicationem ipso facto ratione ipsius incurrendam, privat non solum Beneficio, circa quod Simonia Confidentialis commissa fuit, sed etiam aliis Beneficiis, & Pensionibus, Canonice obtentis; Pius VI. Constitut. 85. incip. *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. Const. 85. incip. *Intolerabilis*.

27 Secunda est, quod inhabilem reddat taliter Simoniacum ad idem, & alia quæcumque Beneficia obtinenda. Pius IV. cit. Const. *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. cit. Const. incip. *Intolerabilis*.

28 Tertia est, quod Beneficium per Simoniam Confidentialem nulliter acquisitum reservatur summo Pontifici, ita ut nullus alius illud conferre valeat. Pius IV. & S. Pius V. in citatis Constitutionibus.

29 Quarta est, quod fructus ex tali Beneficio male percepti applicari debeant Cameræ Apostolicæ. Pius V. in cit. *Constitutionibus*.

30 Quinta est, quod præfatæ pœnæ contrahantur non solum per *simoniam realem*, sed etiam per *Simoniam conventionalem mixtam*, S. P. V. cit. Const. incip. *Intolerabilis*: ubi S. Pontifex decernit pœnas contra Simoniam Confidentialem statutas incurri, licet *ipsa Simonia Confidentialis alterius tantum partis consistentia sit completa*. Vide ipsam Constitutionem relatam *supra artic. 1. numer. 15.*

31 Quæ autem sint pœnæ statutæ contra dantes, vel promittentes pecuniam, seu temporalia pro obtinenda Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam? *Vide supra art. 2. num. 35.* ubi ad id affertur per extensum Constitutio Alexandri VII. de datis & promissis pro Justitia, vel Gratia apud Sedem Apostolicam obtinenda.

32 Quo ad restitutionem Simoniace acceptorum, tenendum est pro certo, quod qui obtinuit Simoniace Beneficium, seu Officium aliquod Ecclesiasticum, tenetur sub mortali sponte illud una cum omnibus fructibus perceptis ante omnem Judicis sententiam restituere, ac dimittere, etiamsi Simonia sit occultissima, *c. si quis neque caus. 1. cap. Matthæus 23. de Simonia; Extravagant. Cum detestabile 2. de Simonia*, S. Pius V. Constitut. 5. incipit. *Cum primum*.

33 Qui temporale accepit sub conditione, seu pacto dandi, vel præstandi spirituale, & postea conditionem, seu pactum non implevit, tenetur Jure Divino naturali restituere totum acceptum. *Communis ac certa*. Et ratio est clara, quia sicuti Dispensator eleemosynam gratis dispensare jussus pauperi, facit ei injuriam, & ad restitutionem tenetur, si pro dicta eleemosyna ipsi pauperi tradenda, ab eo exigat, & accipiat pecuniam; Ita ad restitutionem tenetur, qui pro spiritualibus, quæ tamquam Dispensator gratis distribuere debet juxta præceptum Domini: *Matthæi 10. Gratis accepistis, gratis date*, temporalia exigit. Eo magis in nostro casu urget obligatio restitutionis ratione pacti expressi, quod non implevit.

34 Qui pro electione, collatione, præsentatione, nominatione alicujus ad Beneficium seu Officium Ecclesiasticum aliquod temporale recepit, tenetur illud restituere ante omnem Judicis sententiam. *Communis, & certa*, textu expresso *in Cap. De hoc 11. de Simonia*, ibi: *Reges, & Principes ejus debes inducere, ut si quæ receperint a præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxoniensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi salutis periculo retinere non possint.*

35 Et quidem ad talem restitutionem tenetur de Jure Divino, *Communis*. Cum enim talis non sit Dominus sed Dispensator solum hujusmodi rei spiritualis, & a Domino Deo jussus, ut *gratis distribuat, Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date*, facit injuriam Domino Deo, & illi, a quo pro re spirituali temporale exigit; sicque peccat contra Justitiam, & consequenter tenetur ad restitutionem de Jure Divino.

36 Qui temporale accepit ratione Beneficii Ecclesiastici, tenetur illud restituere Ecclesiæ, in qua Beneficium existit, & non ipsi Danti, præsertim post sententiam judicis. *Communis*, & clare habetur ex cit. *cap. De hoc 11. De Simonia*, ubi expresse præcipitur ut hujusmodi *simoniace* accepta restituerentur Ecclesiæ Oxoniensi.

37 Advertunt tamen Doctores cum Sancto Thoma 2. 2. q. 100. *art. ad tertium*, posse tale temporale acceptum restitui pauperibus Superioris arbitrio; Immo multi asseruntur jam legitime introductum esse, ut talia *Simoniace* accepta restituantur pauperibus, cum obligatio ea restituendi Ecclesiæ, & non aliis sit tantum Lex humana, seu Ecclesiastica, cui potuit, & potest, per legitimam consuetudinem derogari, *c. Cum tanto 11. de consuetud.*

38 Ante sententiam tamen Judicis posse, immo deberi talia *Simoniace* accepta restitui illis, a quibus sunt accepta, defendunt absolute Sotus *lib. 9. q. 8. art. 1. de Simonia, & §. Ad sextum*, Moya *tract. 6. Miscell. disp. 4. quæst. 6. §. 2. num. 13.* Bannes 2. 2. *quæst. 32. artic. 7. dub. 2.* Reiffenst. *l. cit. num. 296. & 297.* Et probabiliter Palao *de simonia punct. 26. num. 5.* Lessius *l. 2. cap. 35. dub. 31. n. 171.* & alii.

39 Simoniacæ accepta pro ingressu in Religionem possunt retineri a Monasterio in communi usu; at non ad specialem usum Superioris, seu Superiorissæ, aut alterius singularis personæ, id enim, nempe quod talia Simoniace accepta communi Monasterii usui, tanquam piæ causæ remanere, & publicari possint, expresse concessum fuit *in Extravagan. Sane 1. de Simonia*, ibi: *Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra Canonicas Sanctiones peccasse noscuntur, volentes nos reddere gratiosos omnia recepta hujusmodi, si ad communem usum Monasteriorum, seu locorum eorum sunt applicata, & ad dictum usum concedimus retineri; Si vero ad specialem usum Abbatis, vel Abbatissæ, Prioris, aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in commune.* Unde nullam esse obligationem ante Judicis sententiam restituendi Simoniace accepta in ingressu Religionis, sed posse retineri, & applicari, ut supra expresse tenent Pirhing *loc. citat. num. 183.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 298.* Palao *de simonia punct. 26.* Lessius *libro secundo cap. 35. dub. 30.* & alii.

Simoniace accepta pro collatione Ordinis, & administratione aliorum Sacramentorum, & Sacramentalium restitui debent de Jure Divino, & consequenter ante omnem Judicis sententiam. *Communis*. Et ratio est clara, quia cum talia, & similia spiritualia ex mandato Domini Dei *Matthæi 10.* gratis conferri & administrari debeant, si quod temporale pro eorum collatione, seu administratione exigatur, fit gravis injuria Domino Deo, & illis, a quibus exigitur, sicque peccatur contra Justitiam, & insurgit obligatio id restituendi de Jure Divino. 40

Et talis obligatio restituendi Simoniace accepta oritur ex *Simonia mentali*; Licet enim ex ipsa nulla incurratur Juris pœna per dicta, & jura adducta *supra nu. 2.* oritur tamen onus restituendi temporalia Simoniace accepta: quod onus non est pœna Juris, sed obligatio ex Justitia, & Jure Divino procedens ob injuriam illatam tertio; quæ obligatio etiam occultissima delicta afficit, propter quæ tales mentales Simoniaci *apud districtum Judicem (qui Scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur*, ut expresse cavetur in *Cap. Tua nos 34. de Simonia*. 41

Alia ad rem. Vide verb. *Electio, Juspatronatus, Præsentatio, Resignatio*. 42

Novæ additiones ex aliena manu.

Regulariter pœnæ contra simoniacos haud incurruntur propter solam simoniam conventionalem, ut recte notavit. *Auctor, num. 3.* & communiter tradunt *Azorell. de Regim. Eccles. lib. 6. capit. 18. numer. 13. Loter. de Re Benef. lib. 2. quæst. 19. num. 150. & sequent. Navar. in Summ. Bullar. Comment. 117. num. 19. Pamfoll. decis. 91. annot. 1. num. 35. Rot. recentior. decis. 141. num. 16. p. 16.* & cum aliis *in Marian. Benef. 28. Januarii 1746. §. 8. coram bonæ memoriæ Millin.* 1

At in aliquibus casibus ex sola conventionali simonia incurritur pœna nullitatis. Sic permutatio simoniaca, quamvis nihil adhuc datum, vel factum sit, irrita est, careque suo effectu; *Rot. coram Crispo decis. 102. num. 2. cor. Falconer. decis. 5. n. 1. de Benef.* 2 3

Idem dicendum de Resignatione simoniaca labe infecta, ut respondit *Rot. in Paderbon. Beneficii 10. Mart. 1747. §. 2. coram Reverend. Molino*, ibi: „Dubitari namque „non potest, quin detestabile scelus simoniacæ pravita„tis inducat omnino nullitatem resignationis, & Bene„ficii privationem &c. Quod procedit nedum in reali, „verum in simonia etiam conventionali, etsi effectu con„ventio caruerit,“ & in confirmatoria 3. *Junii 1747. §. 2. cor. eod.* 4

Et quod hic silentio prætereundum haud est, mox allegatæ *Decisiones in Paderbon. Beneficii* magistrales sunt circa probationem simoniæ, & fere singulares, nam ut plurimum simonia excludi solet ex defectu idonearum probationum. 5

Num etiam in electionibus ex sola simonia conventionali incurratur pœna nullitatis electionis? Vide apud *Mayr in Decret. lib. 5. tit. 3. n. 138.* 6

De peculiaribus pœnis, quas incurrunt simoniaci pro varietate actuum, in quibus simonia committitur, vide eumdem *Mayr in Decret. dict. lib. 5. dict. tit. 3. a num. 133. ad plur. sequent.* 7

AR-

Articulus IV.

Quoad ea, quæ concernunt causas, & titulos excusantes a simonia, vel pœnis, ac restitutione Simoniace acceptorum. Et quo ad ea, quæ concernunt dispensationem in pœnis simoniæ, & absolutionem a Censuris ob eam incursis, & Judicem, & testes quoad eam.

S U M M A R I U M.

1 *Causæ, & tituli excusantes a simonia recensentur.*
2 *Ab incursu simoniæ excusat dare temporale ad redimendam vexationem injustam, quam quis patitur Jure spirituali jam plene quæsito, & quod habet in re.*
3 *Item ab incursu simoniæ excusat dare temporale ad redimendo injustam vexationem etiam in Jure spirituali nondum quæsito, sed adhuc acquirendo, si dicta injusta vexatio veniat ab eo, qui solum nocere, non autem prodesse potest, ad tale spirituale obtinendum.*
4 *Non excusat tamen ab incursu simoniæ dare temporale ad redimendam injustam vexationem, si ipsa veniat ab eo, qui de Jure prodesse potest ad tale spirituale obtinendum.*
5 *Item non excusat ab incursu simoniæ dare alicui, sive de Jure ad Beneficium prodesse valenti, sive non, temporale, ne vexationem justam incipiat, aut ab ea incepta desistat in Beneficio, sive acquirendo, sive acquisito.*
6 *Ab incursu simoniæ excusat dare, & exigere temporale propter laborem functioni, aut ministerio spirituali extrinsecum, & per accidens conjunctum; Secus autem propter laborem intrinsecum.*
7 *Qualis sit, & dicatur labor extrinsecus, & intrinsecus.*
8 *Ab incursu simoniæ excusat etiam ignorantia vere invincibilis.*
9 *Causæ omnes, & Tituli excusantes a simoniæ culpa, excusant etiam ab ejus pœnis.*
10 *Ignorantia tamen invincibilis pœnarum, Censuris exceptis, non excusat ab eis ipsos simoniacos.*
11 *Et de facto Transgressores Legis puniuntur etiam pœnis, quas ignorarunt.*
12 *Ignorantia vero Censurarum excusat ab eis incurrendis, quamvis contra Legem agendo quis gravissime peccet.*
13 *Temporalia simoniace accepta restituenda sunt, licet quis ea accipiendo ignoraverit se peccare.*
14 *Præscriptio tamen legitima excusat a dicta restitutione simoniace acceptorum; Dummodo tamen habeat omnes conditiones ad ipsam necessarias.*
15 *Ab excommunicatione incursa ob simoniam commissam in ingressu Religionis, vel Beneficio Ecclesiastico solus Papa absolvere potest.*
16 *Possunt tamen absolvere ab ipsa, si sit occulta, Episcopi, & Regulares privilegiati.*
17 *Solus autem Summus Pontifex absolvere potest a Censuris, aliisque pœnis incursis ob commissam simoniam in susceptione, & collatione Ordinum etiamsi simonia sit occulta.*
18 *Si Beneficium simplex simoniace fuit obtentum, Beneficiario ignorante, potest Episcopus dispensare, quod illud retinere, seu de novo acquirere possit, dummodo illud prius libere resignet.*
19 *Idem potest Episcopus, si est Prælatura, aut Dignitas, seu Beneficium Curatum, dummodo electio, seu Collatio illius per sententiam reprobata, seu cassata non sit; secus autem si per sententiam sit reprobata, seu cassata.*
20 *In casu autem, quo talis simoniaca electio, seu collatio reprobata, seu cassata fuerit per sententiam, non potest Episcopus dispensare, ut talis Beneficium illa vice retinere, aut de novo acquirere possit, sed debet tale prius alteri conferre, & postea si iterum vacare contingerit rursus ei conferre.*
21 *Pœnam inhabilitatis ad Beneficium quodcumque Episcopus dispensando tollere non potest, quando simonia commissa est ab ipso Beneficiario, vel ab alio ipso sciente, & consentiente, etiamsi simonia sit occulta.*
22 *Et id procedit nedum in Foro externo, sed etiam interno.*
23 *Quando simonia est publica, dispensatio pro Foro externo obtineri debet a Dataria.*
24 *Quando autem est occulta procuratur pro Foro interno in Sacra Pœnitentiaria.*
25 *In causis simoniæ solus Judex Ecclesiasticus procedit, etiamsi Reus sit Laicus.*
26 *Ad accusandos simoniacos quivis testis etiam criminosus admittitur.*
27 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num, 28,

Causæ, & tituli excusantes a Simonia sunt potissimum 1
sequentes. I. Si temporale pro spirituali, aut e contra detur omnino gratis sine ullo explicito, & implicito pacto; patet ex dictis *art.* 1. *a num.* 29. *ad* 30. II. Si post acceptum spirituale detur temporale, aut e contra ex mera gratitudine ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*. Patet ex dictis citat. *art.* 2. *n.* 34. III. Si temporale detur, ne eligatur indignus, aut minus dignus; Patet ex dictis *art.* 2. *num.* 17. IV. Si Ministris Ecclesiæ dentur temporalia non per modum pretii, sed solum per modum stipendii ad eorum honestam sustentationem pro administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, pro Missis, & aliis functionibus spiritualibus, patet ex dictis *art.* 2. *n.* 26. & 33. V. Si spirituale conferatur propter preces armatas sive gravem metum incussum sine tamen ullo pacto; Patet ex dictis *art.* 1. *n.* 40. VI. Si temporale detur ad redimendam vexationem injustam; Patet ex *dicendis infra n.* 2. & 3. VII. Si temporale detur propter laborem functioni, aut ministerio spirituali extrinsecum, & solum per accidens conjunctum; Patet ex *dicendis infra n.* 6. VIII. Si interveniat ignorantia vera invincibilis; Patet ex dicendis *infra n.* 8.

Ab incursu simoniæ excusat dare temporale ad redimen- 2
dam vexationem injustam, quam quis patitur in Jure spirituali jam plene quæsito, & quod habet in re. *Communis arg. c. Quæsitum* 4. *caus.* 3. *q.* 3. & *c. Dilectus* 28. *de Simonia*. Ubi simoniæ non arguuntur, qui ad redimendam injustam vexationem, quam patiebantur in Jure jam quæsito, temporalia dederunt. Hinc S. Gregorius Magnus (ut ex Baronio refert Fagnanus in *lib.* 6. *c. Nobis*, *de Simonia n.* 105.) pecuniam dedit Imperatori Mauritio pro confirmatione sui Pontificatus sine labe simoniæ; quia cum jam haberet Jus quæsitum, seu in re ad Pontificatum per legitimam electionem, dictam pecuniam non dedit pro Jure aliquo spirituali, seu pro Pontificatu emendo, utpote quem jam plene Jure quæsito habebat, sed pro tollenda injusta, & violenta vexatione, qua a justo exercitio sui legitimi Pontificatus tyrannice impediebatur, quod est quid temporale.

Item ab incursu simoniæ excusat dare temporale ad re- 3
dimendam injustam vexationem etiam in Jure spirituali nondum quæsito, sed adhuc acquirendo, si dicta injusta vexatio veniat ab eo, cui solum nocere, non autem prodesse potest ad tale spirituale verb. gr. Beneficium, seu Officium Ecclesiasticum obtinendum. *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu non dat quis temporale pro acquirendo spirituali, cum conclusio supponat tamen injuste vexantem nihil penitus prodesse posse ad tale spirituale acquirendum, sed dat solum, & præcise ut injustus vexans impedimenta non ponat per suas iniquas machinationes infamando v. g. & denigrando ipsum apud eligentem, præsentem, conferentem, confirmantem, seu alias injuste agendo contra ipsum, ne eligatur, præsentetur, instituatur, confirmetur, vel alias a Beneficio acquirendo injuste, & violente impediatur, uti injuste ipsum detinendo, aut quocunque modo impediendo, ne se conferat ad concursum, ad Electorem, Præsentatorem, Collatorem, & hujusmodi; quæ omnia sunt quid mere temporale, & nihil positive influunt in Beneficii, seu Officii Ecclesiastici Collationem, & acquisitionem.

Non excusat tamen ab incursu simoniæ dare temporale
ad redimendam injustam vexationem, si ipsa veniat ab 4
eo, qui de jure prodesse potest ad spirituale v. gr. Beneficium seu Officium Ecclesiasticum obtinendum; *Communis*. Et ratio est, quia in tali casu temporale datum, vel promissum alicui, ne in electione, v. g. præsentatione, & hujusmodi injuste deneget votum suum, vel alias injuste deneget debitam institutionem, confirmationem, collationem, & hujusmodi, positive influit in collatione, & acquisitione spiritualis, cum aliter collitur, seu redimatur dicta injusta negatio voti, institutionis, confirmationis, collationis &c. nisi per actualem dationem temporalis; Unde tunc datum temporale habet rationem pretii. Sic autem dare temporale, ut detur spirituale, est verissima Simonia. Habetur expresse *in c. Matthæus* 23. *de Simonia*, juncto ejus Summario sic precise dicente: *Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita a contradictione cessat, electus postea confirmatur, est Simoniacus, & Beneficio renunciare tenetur*. Et concordat *cap. Sicut tuis* 33. *eodem*, ubi tam Episcopus injuste negans confirmationem Canonico electo, quam illi, qui ad tollendam injustam Episcopi vexationem pro obtinenda debita cofirmatione pecuniam dederunt, *simoniaci* habentur.

Item non excusat ab incursu Simoniæ dare alicui, sive de Jure ad Beneficium prodesse volenti, sive non, temporale, ne vexationem justam incipiat, aut ab ea incæpta desistat in Beneficio, sive acquirendo, sive acquisito. *Communis*, *arg. c. Cum pridem* 4. *de Pactis*, *c. Matthæus* 23., & *cap. Sic tuis* 33. *de Simonia*; Et ratio est clara; quia quando quis in Beneficio acquirendo, seu acquisito juste impugnatur, seu juste impugnari potest, vel nullum Jus habet, vel saltem non firmum ad dictum Beneficium,

ideo-

adeoque si mediante pecunia, vel temporali, justam impugnationem, seu vexationem tollit, ubi parat viam ad spirituale per temporale, & medio temporali Jus ipsum spirituale, vel saltem ejus firmitatem sibi comparat, quod vere est simoniacum; Unde vera est simonia dare pecuniam, aut aliud temporale alicui, ne electionem, præsentationem, collationem, seu possessionem Beneficii juste, & de Jure, impugnet, aut a justa impugnatione desistat, & hujusmodi.

6 Ab incursu Simoniæ excusat dare, & exigere temporale propter laborem functioni, aut ministerio spirituali extrinsecum, & per accidens conjunctum. Secus autem propter laborem intrinsecum. *Communis*. Et ratio est clara, quia labor extrinsecus est distinctus ab ipsa actione Sacra, & functione spirituali, licet per accidens sit ei conjunctus, adeoque retinet suum valorem, quem ex se tamquam quid temporale distinctum ab ipsa actione Sacra habet, sicque propter ipsum absque incursu Simoniæ potest dari, & exigi temporale, cum non sit Simonia dari, & exigi temporale pro temporali. E contra tamen, quia labor intrinsecus non distinguitur ab ipsa actione sacra, & functione spirituali, sed cum ipsa unum opus efficit, totusque est Sacer, dari, & exigi temporale pro ipso erit Simonia, per textum *in cap. Si quis objecerit 7. caus. 1. qu. 3.*, ibi: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*.

7 Ille autem labor est, & dicitur extrinsecus functioni Sacræ, seu ministerio spirituali, & ei per accidens conjunctus, sine quo functio sacra, seu ministerium spirituale, adhuc in se bene fieri potest. Sic v. g. labor extrinsecus, & per accidens conjunctus celebrationi Missæ est itineratio per unam, vel alteram horam ad locum distantem: Unde cum talis itineratio ad celebrandam Missam in dicto loco distanti sit quid temporale; Labor intrinsecus e contra est, & dicitur ille, sine quo functio sacra, seu ministerium spirituale fieri nequit; Sic v. gr. pronunciatio verborum, motus membrorum, & hujusmodi est labor Missæ intrinsecus, eo quod sine illo, & simili labore Missa celebrari nequeat. *Sic Doctores Communiter*; Unde cum talis pronunciatio verborum, & motus corporis, utpote labor intrinsecus, & necessarius pro celebratione Missæ, & consequenter ab ipsa indistinctus, sit unum totum Sacrum cum ipsa efficiens, ideo pro ipso solo nequit aliquid temporale pro pretio dari, & exigi sine labe Simoniæ, cum sic esset vendere, & emere spirituale pro temporali.

8 Ab incursu Simoniæ excusat etiam ignorantia vere invincibilis. *Communis*; Et ratio est clarissima, quia ad peccatum requiritur consensus, ignorantis autem nullus est consensus, *l. si per errorem 15. ff. de Jurisdict. omnium Judicum*, *l. Non idcirco 9. Cod. de Jur. & Fact. ignorantia*; Unde si ignorantia invincibilis per Communissimam Doctorum excusat ab omni peccato, excusabit infallibiliter etiam a culpa Simoniæ.

9 Caussæ omnes, & Tituli excusantes a Simoniæ culpa excusant etiam ab ejus pœnis. *Communis*. Ubi enim nulla est culpa, ibi nulla debet esse pœna, *arg. leg. Si putatur 31. ff. Ad Legem Aquiliam*, *leg. Sancimus 22. Cod. de pœnis*, *cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, *cap. Sine culpa 23. de Regul. Juris in 6.*, ibi: *Sine culpa, nisi subsit caussa, non est aliquis puniendus*.

10 Ignorantia tamen invincibilis pœnarum culpam Simoniæ ab Ecclesia statutarum ab eis non excusat, Censuris
11 exceptis, ipsos Simoniacos. *Communis*; Ignorantia enim solius pœnæ non tollit caussam pœnæ, idest culpam, adeoque nec effectum, seu ipsam pœnam. Et de facto delinquentes contra alias Leges sub certa pœna aliquid prohibentes eadem pœna justissime plectuntur, quamvis ignorent ipsam pœnam, sub qua Lex talia delicta prohibet; Nec indiget hoc ulteriori probatione, cum quotidiana id demonstret experientia, & praxis omnium Tribunalium Ecclesiasticorum, & Laicalium, qua constat, delinquentes, & Legum transgressores variis affici pœnis Rotæ, combustionis, Patibuli, Decollationis, & hujusmodi, quamvis invincibiliter ignoraverint, delicta a se committenda, & commissa pœnis hujusmodi subjacere.

12 Notanter autem dicitur *Censuris exceptis*, quia ignorantia Censurarum excusat ab eis incurrendis, quamvis contra Legem agendo quis gravissime peccet *Communis*, textu expresso *in cap. Ut animarum periculis 2. de Constitutionibus in 6.*, ibi: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dummodo eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina*. Et ratio manifesta est, quia ad incurrendam Censuram requiritur contumacia, *cap. Qua fronte 15. de appellationibus*, ibi: *Sane si quis pro contumacia ..... Interdicto, vel excommunicatione tenetur adstrictus*, cum similibus, Contumacia autem non adest, ubi ignorantia Censuræ habetur, cum ignorantia excuset a contemptu, & contumacia, *leg. Si ignorans 30. ff. Locati*.

Quamvis temporalia Simoniace accepta restituenda sint, 13
licet quis eas accipiendo ignoraverit se peccare, cum obligatio talis restitutionis oriatur, non tam a Jure humano, seu Ecclesiastico, quam a Jure Divino, seu naturali ex dictis *art. 3. num. 32. ad 35.*, & consequenter, quia ea simoniace accepit, restituere tenetur statim, ac rescit illa tanquam aliena restitutioni esse obnoxia, etiamsi prius ipsa accipiendo id ignoraverit, ut tradunt communiter Doctores. Tamen Præscriptio legitima excusat a 14
dicta restitutione Simoniace acceptorum; Dummodo tamen ad ipsam Præscriptionem vere concurrant omnes conditiones ad ipsam necessariæ, de quibus abunde sub verbo *Præscriptio per tot*, vide *ibi*, ubi plurima ad rem.

Ab excommunicatione incursa ob commissam simoniam 15
in ingressu Religionis, vel Beneficio Ecclesiastico solus Papa absolvere potest. *Communis*; Papa enim sibi illam specialiter reservavit *in Extravagant. Sane 1.*, *& Cum detestabile 2. de simonia*.

Ex privilegio tamen, quo Regulares Medicantes ab- 16
solvere possunt a casibus Papæ reservatis possunt etiam absolvere ab ista Excommunicatione, dummodo non sit publica, & ad Forum contentiosum deducta. Ita Suarez *l. 4. de simonia cap. 61. num. 4.* Castropal. *de simonia punct. ult. num. 2.*, Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 3. num. 334.*, & alii. Sicut, & posse Episcopos absolvere a Simonia occulta declaravit Sac. Congregat. apud Castropal. *de simonia punct. ult. num. 3.* Reiffenstuel *loc. c. n. 340. in fine*.

Solus autem Summus Pontifex absolvere potest ab Ex- 17
communicatione, Suspensione, & interdicto, aliisque pœnis incursis ob commissam simoniam in surreptione, & collatione ordinum, etiamsi simonia sit occulta; Sic enim sibi expresse reservavit Sixtus V. Constit. 91. inc. *Sanctum, & salutare* cum expressa derogatione omnium privilegiorum, ac etiam Concilii Tridentini *sess. 24. de reform. cap. 6.* Vi enim Episcopi alias possunt *in omnibus irregularitatibus, & Suspensionibus a delicto occulto provenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum dispensare, & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputatum in foro conscientiæ gratis absolvere*. Sunt verba præcisa Concilii. Nec quoad hoc dicta Constitutio Sixti V. est moderata, aut revocata a Clemente VIII. Const. 41. inc. *Romanum Pontificem*, ut patet ex dictis *supra art. 3. num. 11.* Quamvis tamen circa id non esse dictam Sixti V. Bullam ubique usu receptam putet Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 24. num. 134.* apud Reiffenstuel *loc. citat. num. 335.*

Si Beneficium simplex simoniace fuit obtentum ab aliis, 18
Beneficiario invincibiliter ignorante, consequenter Beneficium bona fide acceptante, potest Episcopus cum illo dispensare, ut tale Beneficium de novo acquirere, & retinere possit, dummodo illud prius libere resignet. *Communis*, textu expresso *in cap. Si alicujus 59. de electione*, ibi: *Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur*.

Idem potest Episcopus, si est Prælatura, aut dignitas 19
seu Beneficium Curatum, dummodo electio, seu collatio illius per sententiam reprobata, seu cassata non sit; secus autem, si per sententiam sit reprobata, seu cassata, *cit. Cap. Si alicujus*, ibi: *Si alicujus electionem propter simoniam eo ignorante, ac ratum non habente commissam contigerit reprobari, cum eo super prælatione ad quam taliter fuerat electus illa vice non potest Episcopus dispensare*, juncto Summario *ib.* sic expresse sonante; *Cassata Electione propter simoniam etiam sine culpa Electi, non dispensat Episcopus ea vice cum cassato; secus, si Electus libere resignavit*. Reiffenstuel *loco citato numero 337.*, & alii. In casu autem, quo talis Simoniaca Electio, seu 20
Collatio reprobata, seu cassata fuerit per sententiam, non potest Episcopus dispensare, ut talis Beneficium *illa vice* retinere, vel de novo acquirere possit; sed debet tale prius alteri, & postea si iterum vacare contigerit, poterit rursus conferre tali *simoniam* ab illo commissam invincibiliter ignoranti, quia tunc dicta simonia purgabitur per intermediam personam, ut notat Glossa communiter recepta *in cit. cap. si alicujus* verb. *Illa vice* per textum *in cap. Ex transmissa 7. de Filiis Presbyteror.*, ibi: *Quo defuncto media intercessit persona, cui prædictum Beneficium est collatum*. Et tenent Pirhing *loco citato numer. 173.* Reiffenstuel *loco citato numer. 337.* & alii communiter *argument. cit. cap. Si alicujus 59. de electione*.

Pœnam inhabilitatis ad Beneficium quodcumque Epi- 21
scopus dispensando tollere non potest, quando Simonia commissa est ab ipso Beneficiario, vel ab alio, ipso sciente, & consentiente, etiamsi simonia sit occulta; Tunc enim talis simoniacus redditur perpetuo inhabilis non solum ad Beneficium simoniace obtentum iterum obtinendum, sed etiam ad quæcumque alia Beneficia per Jura,

& Con-

& Constitut. Pontific. cit. *supra art.* 3. *num.* 15., *&* 16. Super quibus Episcopus dispensare nequit *Cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Nulli fas sit* 25. *quæst.* 1. *cap. Institutionis* 25. *quæst.* 2. *cap. Quod super his* 9., *&* *cap. Cum inferior* 16. *de Majorit. & Obedient. Clement. Ne Romani* §. 1. *de election.*, ibi: *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*.

22 Et id procedit, nedum in Foro externo, ut tenent Doctores communiter, sed etiam in foro interno, ut expresse declaravit *Sacra Congregat.* apud Castropal. *de Simonia punct. ultim. num.* 3., & Reiffenstuel *loc. cit. num.* 340. his verbis: „ Episcopus, etsi a Simonia occulta absolvere possit; non potest tamen Simoniacum rehabilitare „ in posterum obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ „ per simoniam occultam retinet." Et sic tenent Pirhing *loc. cit. num.* 173. Suarez *lib.* 4. *de Simonia cap.* 61. *num.* 10. *&* 11. & communissime aliorum, teste Reiffenstuel *loc. citat. num.* 140. dicente jam in praxi tutam minime esse contrariam sententiam Henriquez, & paucarum aliorum putantium probabile esse, quod Episcopus pro foro interno dispensare possit, si simonia sit occulta.

23 Quando simonia est publica, dispensatio pro Foro externo obtineri debet a Dataria. Pyr. Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 5. *cap.* 9. *n.* 13. *&* 14. Reiffenst. *loc. cit. num.* 343.

24 & alii passim. Quando autem est occulta, procuratur pro foro interno in Sacra Pœnitentiaria, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 344.

25 In causis simoniæ solus Judex Ecclesiasticus cognoscere, & definitive pronunciare potest, etiamsi Reus sit Laicus. Jul. Clar. *lib.* 5. §. *Simonia num.* 7. Pirhing *loc. cit. num.* 141. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 348. Abbas *in c. Cum sit* 8. *de Foro competen.*, & *ibi* Gloss. verb. *Malefactores*, & alii communiter: Simonia enim, cum versetur circa objecta spiritualia, est causa Spiritualis; Causarum autem spiritualium cognitio, & sententiæ pronunciatio pertinet ad solos Judices Ecclesiasticos, privative quoad Laicos, textu in *c. Decernimus* 2. *de Judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*. Et concordat *cap. Lator* 5. *cap. Causam quæ* 7. *Qui filii legitimi, cap. Contingit* 8. *de Arbitris* cum similibus.

26 Ad accusandos simoniacos quivis testis etiam criminosus admittitur, textu expresso *in cap. Tanta* 7. *de Simonia*, ibi: „ Tanta est labes hujus criminis, quod etiam „ servi adversus Dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem, & concordat *c. Heli* 31. *& c. Per tuas* 35. *eod.*

27 In simonia reali scienter contracta pro Beneficio acquirendo, Pœnitentiaria non revalidat titulum ejusdem Beneficii etiam in casibus occultis, & in foro conscientiæ, (in quo tamen dispensat ad exercitium Ordinum) nisi forte agatur de simonia, ignorantia facti, vel juris, commissa, & Orator quamprimum id rescivit, dispensationem petierit, quod valet, & in pensionibus, in quibus simonia realis scienter contracta fuerit. Benedictus XIV. tom. 1. Const. 95. incip. *Pastor bonus* §. 22.

28 * Abstinendum est illi etiam a condonatione pretii simoniaci, quando in Ecclesiam ipsam, vel pauperes debet erogari, nisi aliter suadeat paupertas delinquentium. *Ibid.* §. 23.

29 Qui simoniace intercessit pro alio ad impetrandum beneficium, tenetur in subsidium restituere Ecclesiæ, vel pauperibus fructus a beneficiario male perceptos, ante omnem sententiam. *Ind. Eccl.* 12. §. 11.

30 Si quis poscat a S. Congregatione absolutionem a simonia commissa in obtinendo Beneficio, impetrare solet rescriptum ut *dimittat, moneat, & restituat*, nempe dimittat beneficium, moneat pro restitutione pretii accepti Ecclesiæ, vel pauperibus, restituat fructus perceptos, *ibid.* §. 12.

31 Si vero simonia commissa est ab aliquo tertio, inscio beneficiario, tunc rescribitur pro convalidatione tituli, dummodo *ante possessionem*, quod valet ac si diceretur, modo id non resciverit ante acceptam Beneficii possessionem. *Ibid.* §. 12.

32 Simonia reali scienter contracta, Pœnitentiaria non revalidat titulos Beneficiorum, aut reservationes Pensionum; Benedict. XIV. tom. 1. Const. 95. incip. *Pastor bonus*,

33 §. 22. Dispensat tamen in foro conscientiæ ad exercitium Ordinum; Idem *ibidem* §. 19.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 SUmmus Pontifex tametsi ea, qua pollet amplissima potestate dispensare valeat super pœnis simoniæ in foro tum interno, tum externo; rarissime tamen hac potestate uti solet, teste Corrado in *Prax. Dispens. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 13.

2 Quinimo nunquam simoniace proviso concessit retentionem Beneficii, super quo simonia commissa est, si eo sciente commissa sit; *Idem Auctor ubi supra*.

3 Cæterum si ignorante Proviso simonia sit commissa; nec ei concedit retentionem illius Beneficii, sed ipsum noviter ei confert.

4 Porro ubi simonia sit publica recursus haberi debet ad Datariam Apostolicam, ibique proponenda est supplicatio pro utroque foro, & exprimi debent fructus ex Beneficio simoniace acquisito percepti, quum debeantur ii Cameræ Apostolicæ, licet nonnunquam pro ipsis fieri soleat transactio. A proviso autem cum ignorantia simoniæ sufficit 5
eos exprimi fructus, qui percepti sunt post habitam notitiam simoniæ, quum priores lucretur.

At si simonia sit occulta, recursus habetur ad Sacram 6
Pœnitentiariam cum supplicatione dispensationis pro Foro interno tantum.

SOCIETAS, SEU SOCIETATIS CONTRACTUS.

SUMMARIUM.

1 *Societas quid sit?*
2 *Ad societatem quæstuosam, ut sit licita, quatuor potissimum requiruntur conditiones, quæ assignantur.*
3 *Contractus vulgo dictus trium Contractuum secundum multos est illicitus, & usurarius.*
4 *Secundum tamen communiorem, & probabiliorem sententiam est licitus, & minime Usurarius.*
5 *Ut justitia dicti Contractus trium Contractuum melius intelligatur, figuratur hic casus.*
6 *Assinatur regula pro determinanda quantitate annui lucri ex hoc contractu societatis licite exigendi.*
7 *Adducitur fundamentum hujus sententiæ deductum ex Jure.*
8 *Adducitur etiam ratio.*
9 *Affertur, & solvitur instantia.*
10 *Affertur, & solvitur alia instantia.*
11 *Hactenus dicta procedunt etiam de societate animalium adjecto pacto assecurationis.*
12 *In contractu societatis, si quid pereat sine ulla culpa sociorum, damnum censetur Commune.*
13 *Si autem quid pereat culpa lata, vel levi unius socii, tenetur solus talis socius ad dictum damnum.*
14 *Ex dictis infertur primo quod si res tradita in societatem fuerit furto sublata defectu debitæ Custodiæ, teneatur ille, cui data fuerit, illam compensare, nec damnum sit commune utrique.*
15 *Infertur secundo, quod non solum teneatur socius ex dolo, culpa lata, & levi in ordine ad damnum, ex casu secutum, sed etiam in ordine ad lucrum cessans, & damnum emergens.*
16 *Infertur tertio, quod ex culpa etiam levi alicujus ex sociis teneantur etiam hæredes ejusdem delinquentis ad compensationem alteri ex sociis faciendam.*
17 *Expensæ, quæ fiunt causa necessitatis, debent esse communes, & solvendæ sunt ex communi pecunia societatis.*
18 *Hinc si ex necessitate societatis quis ex sociis proficiscatur in alias Regiones, & sumptus majores faciat, quos non faceret domi se continens; debet ex bonis societatis, quoad illos compensari.*
19 *An autem deducendæ sint expensæ illæ quas dictus socius domi fecisset, si alio profectus non fuisset; Variant Doctores, quidem enim affirmant, & alii negant.*
20 *Conveniunt tamen, quod essent solvendæ ex bonis societatis expensæ illæ, quæ inutiliter, & irrationabiliter fierent in Conviviis, aliisque rebus non necessariis.*
21 *Si socius aliquis absque sua culpa etiam levi ex causa societatis damnum aliquid incurrit, est ei compensandum ex pecunia Societatis.*
22 *Secus esse dicendum, si talis socius ex culpa in tale damnum incidisset.*
23 *Sicuti etiam damna propria, quæ socius non ex causa societatis incurrit, debent ipsi soli, & non societati imputari.*
24 *Societas finitur, seu dissolvitur quatuor præcipuis modis, & scilicet ex personis, ex rebus, ex voluntate, & ex actione.*
25 Ex personis *dissolvitur societas per mortem naturalem unius socii, quamvis societas cum pluribus contracta fuerit, & plures supersint.*
26 *Item per mortem Civilem.*
27 *Item per maximam, & mediam capitis diminutionem, & non per minimam.*
28 *Quid, quotuplex sit Capitis diminutio, qualisque sit maxima, media, & minima.*
29 Ex rebus *dissolvitur societas, quando sors capitalis periit in totum, vel conditionem ita mutavit, ut non amplius sit in commercio hominum.*
30 *Item societas dissolvitur publicatione bonorum.*
31 *Item societas dissolvitur per cessionem bonorum.*
32 Ex voluntate *dissolvitur per cessionem bonorum.*
33 *Item finita negotiatione.*

34 Ex

34 *Ex Actione dissolvitur societas Judicis Judicio, & Auctoritate.*
35 *Item per stipulationem.*
36 *Item quando socii non inscii separatim agere incipiunt, & unusquisque eorum sibi negotiatur.*
37 *Item quando ipsa actio perit.*
38 *Perit autem actio temporis conventi lapsu, ideft actione finitur societas, finito tempore ad societatem constituto.*
39 *Item perit actio per sententiam judicis; Et per novationem, & delegationem.*
40 *Finita, seu dissoluta societate, divisio bonorum, seu lucri provenientis debet fieri inter socios ad æqualitatem juxta proportionem illius, quod quisque contulit in societatem.*
41 *Finita, seu dissoluta societate, attenta natura contractus, si alter ex sociis contulit rem seu pecuniam, & alter suam meram industriam, seu operam non majoris valoris dictæ pecuniæ, seu rei, capitale est restituendum ei, a quo datum est, & solum lucrum dividendum.*
42 *Si finita, & dissoluta societate, nullum sit lucrum dividendum, adhuc totum Capitale est restituendum ei, qui illud contulit, & si Capitale perierit, totum ipsi conferenti perit.*
43 *Finita, & dissoluta societate, si per ipsa nihil expresse determinet jus, & nulla inter contrahentes præcesserit justa pactio, divisio est facienda juxta probatam consuetudinem loci.*
44 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

1 SOcietas est contractus duorum, vel plurium aliquid pretio æstimabile (utpote suam pecuniam, mercem, operam, industriam, & hujusmodi conferentium pro negotiatione aliqua honesta ad commune lucrum pro portione rerum contributarum inter socios dividendum. Est *in re communis*, & desumitur *ex l. societatem 4. l. societates 4. l. si Societatem 6. ff. Pro socio, & Institut. tit. 26. de Societate.*

2 Ad Societatem quæstuosam, ut sit licita, quatuor potissimum requiruntur conditiones. Prima conditio est, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honesta. Unde iniqua, & invalida est Societas, quæ instituitur, & initur ad illicitum, & inhonestum commercium, ut ad meretricium, lenocinium, usuram, furtum, fraudem, & quemcumque malum dolum, *l. Ex vero 3. §. & l. Nec prætermittendum 17. ff. Pro socio.* Secunda, ut quilibet Socius aliquid pretio æstimabile conferat in communem Societatem, sive dein conferat pecuniam, aut mercem, sive operam, vel industriam suam. Plerumque enim pauperiores supplent sua opera, & industria, quod alii præstant suis mercibus, *l. societates, & l. Si societatem 6. ff. Pro socio.* Tertia, ut servetur æqualitas inter socios, tam quoad damna, quam quoad lucra, ita ut alius præ alio non lædatur, & lucrum, jactura, impendia, & detrimenta communicentur inter omnes Socios, pro rata cujusque sortis, nisi aliter conventum sit, *l. Si societatem 6., & leg. Si non fuerint 29. ff. Pro socio; & §. 1. & 2. Instit. de societate*, Quarta ut Capitale collatum in communem Societatem subjaceat periculo conferentis, ità ut si pereat absque culpa socii, pereat illi, qui illud in Societatem communem contulit, cum talis conferens sit solus Dominus dicti Capitalis, & quælibet res Domino suo pe-
3 reat; Nisi tamen aliter conventum sit per pactum assecurationis per infra dicenda de contractu vulgariter dicto trium Contractuum, *argument. cap. Contractus 85. de Regul. Juris in 6.*, ibi: *Contractus ex Conventione Legem accipere dignoscuntur*, & *§. 2. Instit. de societate, & leg. Si non fuerint 29. ff. Pro socio, & l. Depositum 1. §. 6. ff. Depositi.*

4 Contractus vulgo dictus trium contractuum, scilicet Societatis, Assecurationis Capitalis, & Venditionis lucri incerti pro certo secundum multos est illicitus, & Usurarius, si celebretur cum eadem persona, sive simul, sive successive. Sic *Sotus lib. 6. de Just. quæst. 5. art. 2.* Filliucius *de societat. cap. 19. num. 27.* Arragonius *2. 2. q. 78. art. 2.* Bannes *2. quæst. 78. art. 4. de societat. dub. 1.* Rebellus *lib. 15. quæst. 4.* Azorius *Inst. moral. part. 3. lib. cap. 4. quæst. 5. Vers. Ex his solvitur altera difficultas*, qui pro se citat Sanctum Thomam *2. 2. qu. 78. art. 2. ad quintum*, Sanctum Bernardinum Senens. *part. 2. serm. 39. art. 1. cap. 1. vers. Primus casus*, Sanctum Antoninum *p.*

2. tit. 1. cap. 7. §. 7. Glossam *in cap. Plerique 14. qu. 3.* Abbatem *in cap. Per vestras, de donationibus inter Virum, & Uxorem*, Rodulphum *in cap. Consuluit, de Usuris part. 2. q. 19.* Accursium *in leg. Si non fuerint 39. ff. Pro socio*, Baldum *in leg. 1. C. Pro socio*, innumerosque, tum Canonici, tum Civilis Juris Interpretes; Et sic tenet etiam Henno *tom. 2. tract. 2. disp. 9. q. 5. conclus. unica*. Et novissime cum pluribus aliis Pontas verb. *societas cas. 30. per tot.* ubi mordicus hanc propugnat sententiam adducens ad id Constitutionem 45. Sixti V. incip. *Detestabilis avaritiæ*, & multa alia ad rem, solvendo etiam contraria. V. infra n. 44.

Communior tamen, & probabilior sententia docet ta- 5
men Contractum trium Contractuum esse licitum (a), & minime usurarium, quamvis cum eadem persona, sive simul, sive successive celebratum. Sic tenent Gabriel *in 4. dist. 15. q. 11. dub. 10.* Major *in 4. dist. 15. quæst. 27.* Valentia *disp. 5. tom. 3. quæst. 24. punct. 2.* Molina *de Just., & Jur. lib. 2. cap. 34. dub. 3.* Covarruv. *l. 2. variar. resolut. cap. 2. n. 3.* Tolet. *lib. 5. cap. 41.* Bartholomæus Medina *in Instruct. §. 27.* Garcias *de Contractib. part. 2. cap. 17.* Lodovicus Lopez *de Contractibus lib. 1. cap. 65.* Navarr. *c. 19. nu. 225.* Angelus verb. *Societas 1. §. 17.* Silvester verb. *Societas 1. quæst. 2.* Fumus verb. *Societas n. 6.* Layman *lib. 3. sect. 4. cap. 20. num.* Bonacina *tom. 3. disp. 3. de Contractib. q. 5. punct. 1. num. 3. vers. Dixi nisi*; Reginald. *lib. 25. cap. 20. num. 396.* Lugo *de Just., & Jur. sect. 2. num. 40.* Reiffenstuel *Theol. Moral. tract. 8. dist. 4. p. 10. num. 134.* Petrus Marchant. *Tribunal. tom. 2. tract. 8. tit. 5. sect. 8. dub. 2.* Diana *part. 1. tract. 20. de Contract. resolut. 8.* Sporer *tom. 2. tract. 6. de Contractu societatis n. 58.* La Croix *lib. 3. part. 2. nu. 876.* cum Busemb. & pluribus aliis ibi citatis, Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num. 2420.* & alii innumeri. Et ex Jurisperitis Hostiensis *in summa tit. de Usuris §. In aliis autem, vers. Porro fieri potest*, Joan. Andreas *in Cap. Per vestras de donation. inter Virum & Uxor.*, & alii, & videtur colligi *ex leg. Si non fuerint 29. §. 1. ff. Pro socio, leg. Depositum 1. §. 6. ff. Depositi, cap. Per vestras 7. de donationibus inter Vir, & Uxor. cap. Contractus 85. de Regul. Juris in 6.*

Ut justitia dicti Contractus trium contractuum melius intelligatur, figuratur hic casus. Supponimus quod Titius det Cajo mercatori mille Florenos ad negotiandum, & dicti mille Floreni Titii sint æqualis valoris cum industria Caji, & insuper quod spes lucri Judicio prudentum, & peritorum sit de 300. Florenis: In tali casu ex vi contractus Societatis debentur Titio una cum sorte 150. Floreni, qui sunt dimidium lucri prudenter spectati; At quia ad Titium spectare deberet sortis, seu Capitalis periculum, ideo convenit cum Gajo, ut periculum illud, onus, & onus omne in se suscipiat assecurando sortem, seu Capitale, pro cujus assecurationis, & oneris suscepti compensatione relinquit ei majorem partem dicti lucri prudenter sperati, ita ut sola tertia pars, nempe 100. Floreni pertineat ad ipsum Titium, & aliæ duæ partes nempe 200. Floreni spectent ad Gajum; & quia adhuc in Titio manet incertitudo lucri sperati, ideo tertiam illam partem lucri sperati scilicet 100. Florenos in spe incerta vendit Gajo pro dimidio circiter verb. gr. pro 50. vel 60. Florenis certis: *Spem enim lucri capiendi, non minus quam jactum retis justo pretio vendi posse nemo dubitat*, ut recte advertit Sporer *loc. citat. num. 59.* Dicti autem tres contractus scilicet Societatis, Assecurationis, Venditionis, sicuti secundum se sunt justi, & licite celebrati cum tribus diversis personis, ut omnes fatentur, ita etiam justi, & liciti sunt, si celebrentur simul cum eadem persona, quia nec unio, nec identitas personæ, destruit substantiam Contractus.

Pro determinanda tamen quantitate annui lucri ex 6
hoc Contractu Societatis licite exigendi attendenda est regula, quam ex Cardinali de Lugo tradit Sporer *loc. cit. num. 60.* nempe quod lucrum certum, quod Socius conferens Capitale exigere potest, debet esse ita moderatum, ut attento Capitali, quod confert, & spe lucri, quod potest esse ex tali negotiatione, juste compensetur periculum, quod alter socius subit per assecurationem Capitalis, & certi annui lucri, quod dare promittit. Unde fit, quod aliquando vix quatuor, tria, aut duo certa exigi possint pro 100. collatis, quando scilicet secundum rectum judicium prudentum, & peritorum mercatorum negotiatio suscepta non valde lucrosa est; E contra autem 6. 7. immo & 8. certa juste exigi possunt pro 100. collatis, quando secundum dictum rectum judicium prudentum, & pe-

(a) Contractum trium contractuum nullatenus esse privata auctoritate censura notandum, jubens admitterem monitum in hoc sequens sapientissimi, ac circumspectissimi Pontificis Benedicti XIV. *tom. 10. de Synod. cap. 7.* Periculosum nihilominus, atque in praxi vix ab usura immunem illum pronuntiabo, ac proinde Fideles deterrendos esse, eo in eundo, ut plures præstitere Episcopi, & Synodi, ut optime animadvertit idem Pontifex, *ibidem*, nec diffitetur ipsemet Lucius, num. 44. hujus tituli. His positis, divinari non valent, cur sententiam, quæ talem contractum licitum reddit, possit hic probabiliorem, & communiorem appellari.

Verum hujusmodi utriusque voces non semper rectam suam præseferunt significationem cum a Casuistis usurpantur.

& peritorum mercatorum negotiatio suscepta est adeo notabiliter lucrosa, ut alter socius ex remanente sibi lucro sufficienter satisfactus censeatur pro onere, & periculo, quod subit ratione prædictarum assecurationum, nempe Capitali, & certi annui lucri: & ita Bonacina *disp. 3. de Contractibus qu. 3. proposit. 13.* cum supposuisset licite posse exigi 5. pro 100. *ib. n. 6.* recte addit, in Societati trium contractuum plus posse exigi quando negotiatio majus lucrum affert.

7 Unde illis notatis adducitur fundamentum hujus sententiæ desumptum ex *leg. Si non fuerint 29. §. 1. ff. Pro socio*; ubi præcise dicitur; *Ita coiri societatem posse, ut nullius partem damni alter sentiat, lucrum vero commune sit*. Hoc autem non potest fieri, nisi assecurando Capitale, & lucrum certum, ut explicat Glossa *ibid., vers. Damnum est*, ita ut nullum remaneat periculum damni subeundi. Et favet etiam *Cap. Ad nostras 7. de donationibus inter virum & uxorem*, ubi Innocentius III. præcepit, ut dos uxoris, cujus maritus prodigus vergerat ad inopiam, daretur mercatori ad lucrum, quod dictus Pontifex non præcepisset, nisi supposuisset fuisse licitum, sortem dotis præcipuam salvam præstare apud Mercatorem suscepturum hujus Summæ periculum, & intermedio tempore soluturum fœnus æquum, & honestum compensando se quæstu, quem Societas pareret, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare, vel saltem alicui Mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit Matrimonii sustentare*.

8 Accedit ratio, quia in illo contractu servatur justitia commutativa, cum, ut supponitur, assecuratio Capitalis, & venditio lucri incerti fiant justo pretio, ergo est justus, & licitus; Sicuti enim fit justo pretio cum diversis personis, ita etiam cum eadem; quandoquidem personarum diversitas non mutet pretia rerum, nec variet rationem contractus, adeoque si talis triplex contractus celebratus cum diversis personis licitus est, & non usurarius, ita etiam si celebretur cum eadem persona.

9 Nec valet dicere, quod si tale Capitale pereat, debeat perire ipsi conferenti, qui illius adhuc est verus Dominus cum quælibet res Domino suo pereat. Non valet, inquam, quia hoc verum est regulariter loquendo, ac secluso speciali pacto, quo quis periculum rei alienæ sponte in se suscipit: Alias secus. Quamvis enim in simili Commodatarius, vel Depositarius regulariter non teneatur de casu fortuito, quo res commodata vel deposita absque sua culpa periit; Secus tamen si præcesserit pactum de præstando casu fortuito, textu expresso *in Cap. Cum gratia 1. De Commodato, & c. Bona fides 2. de Deposito*. Contractus enim ex Conventione Legem accipere dignoscuntur; *Cap. Contractus 85. de Reg. Jur. in 6. l. Contractus 23. ff. de Reg. Juris, & l. Depositum 1. §. 6. ff. Depositi*.

10 Nec valet instare, quod Sixtus V. in allegata Constit. 46. incip. *Detestabilis avaritiæ*, damnaverit omnes pactiones, quibus cavetur, ut Capitale salvum maneat, sive contrahatur ad certum, sive ad incertum lucrum. Non valet, inquam, quia, ut referunt Comitolus *lib. 3. Respons. moral. q. 12. num. 3.* & ex ipso Card. de Lugo *c. disp. 20. num. 37.* & alii apud ipsum Card. de Lugo, idem Sixtus V. de sensu Bullæ interrogatus, respondit, se in ea voluisse solum prohibere in Contractibus Societatis illas injustas pactiones, quas Classici Doctores condemnarent; Et sic etiam asseveraverunt Patri Tuccio eximio præclarissimæ Societatis Jesu Theologo, Cardinalis Sanctæ Severinæ, & Cardinalis Toletus, qui jussu Sixti V. dictam Bullam condiderunt. Accedit Rota *in Romana Societatis die 3. Junii 1602. coram Coccino Decano*, ubi censuit dictam Bullam comprehendere solum casus Usurarios de jure communi, additis tamen majoribus pœnis: quam decisionem refert Flavius Cherubinus *in Compendio Bullarii schol. 1. ad dictam Bullam 45. Sixti V.* Tum quia Lessius *loc. cit. num. 33.* apud la Croix *loc. c. n. 876. vers. Hæ rationes*, & alii apud Card. de Lugo *l. c. n. 37.* dicunt, Sixtum V. solum prohibuisse hujusmodi pactiones, quando apponuntur ex vi solius Societatis, non tamen quando Societati adjungitur alius contractus, quo socius propter pretium justum suscipit in se periculum Capitalis assecurando illud, vel emit spem lucri incerti, offerendo pro illo partem minorem certam; Nec S. Thomas, Sanctus Antoninus, & Sanctus Bernardinus Senensis citati pro contraria sententia, si bene perpendantur, habent aliquid in re contra istam sententiam, ut ponderando eorum verba recte advertit Doctissimus Rosignolus præstantissimæ Religionis S. Pauli Decollati, *de contractibus contr. 3. disquisit. 6. 17. n. 8.*

11 Hactenus dicta procedunt etiam de societate animalium adjecto pacto assecurationis, ita ut possit tradi Rustico, seu Pastori certus numerus pecorum, Ovium, Vaccarum, & hujusmodi cum communi participatione fructuum, sed cum hoc, quod periculum non ad dantem, sed ad accipientem spectet, ut scilicet teneatur pro pereuntibus totidem substituere, & adhuc annuam pensionem solvere, sed majorem, quam alias deberet, ut sic fiat justa, & æqualis compensatio pro illo onere imposito, & suscepto, diminuendo scilicet tantum de lucro respectu conferentis, quantum importat onus periculi, quod suscipit ille, cui conferuntur. Sic Lessius *lib. 2. cap. 25. dub. 5.* Molina *loc. cit. disp. 503.* Layman *l. c. num. 4.* Sporer *l. c. n. 60.* & ipso teste Communis aliorum contra paucos: Et ratio est, quia in tali contractu Societatis nulla proprie intervenit usura, cum unica sedes usuræ sit mutuum. In tali autem contractu cum tali pacto nullum proprie intervenit mutuum, nec formale, nec virtuale, cum non transferatur Dominium rei collatæ in recipientem, uti reperitur de ratione mutui, quandoquidem per mutuum proprie transfertur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, adeoque &c. Tum quia mutuum consistit in rebus non frugiferis, sed usu absumendis, ut pecunia, frumentum, vinum, & hujusmodi. In dicto autem contractu dantur res frugiferæ, adeoque pars fructuum pro eis juste exigi potest, non obstante tali pacto; Dummodo tantum diminuatur de lucro, seu de ipsa parte fructuum respectu conferentis, quantum importat onus periculi, quod suscipit ille, cui conferuntur.

12 In contractu Societatis, si quid pereat sine ulla culpa Sociorum, damnum censetur commune, *Communis*, per text. *in l. Cum duobus 52. §. 4. ff. Pro socio*.

13 Si autem quid pereat culpa lata, vel levi unius Socii, tenetur solus talis socius ad ipsum damnum; Socius enim tenetur versus Socios de dolo, culpa lata, & levi, non tamen levissima. *Communis*. Et quidem quod teneatur de dolo, evincitur aperte ex *§. Socius 9. Instit. de societate, l. Cum duobus 52. §. 2. & 3. ff. Pro socio*, cum similibus. Quod teneatur Socius de culpa lata, habetur clare ex *cit. §. Socius 9. Instit. de societate, l. Non ob eam 25. & l. Socius 72. ff. Pro socio*, cum similibus. Quod teneatur socius etiam de culpa levi, demonstrat manifesta ratio, quia Contractus societatis est ex illis, qui conferunt ad utriusque contrahentis utilitatem; In istius autem contractibus contrahens tenetur, nedum de dolo, & culpa lata, sed etiam de levi, textu expresso *in l. Si ut certo 5. §. 2. ff. Commodati, l. Contractus 23. ff. de Regul. Jur.*, cum similibus, adeoque &c. Quod autem non teneatur socius de culpa levissima, habetur, clare ex cit. *§. Socius 9. instit. de societate*: ubi sic expresse dicitur; *Culpa autem non ad exactissimam diligentiam redigenda est*, quod expresse habetur etiam *in c. l. Socius 72. ff. Pro socio*, ibi: *Culpa autem non ad exactissimam diligentiam redigenda est*.

14 Ex dictis infertur primo, quod, si res tradita in societatem, fuerit furto sublata defectu debitæ custodiæ, teneatur ille, cui data fuerat, illam compensare, nec damnum sit commune utrique. *Communis*, per text. in *l. Cum duobus 52. §. 1. 2. & 3. ff. Pro socio*.

15 Infertur secundo, quod non solum teneatur socius ex dolo, culpa lata, & levi in ordine ad damnum ex ea secutum, sed etiam in ordine ad lucrum cessans, & damnum emergens. *Communis*, claris textibus *in l. Cum duobus 52. §. 11. ff. Pro socio, & l. Socium 60. ff. eod.*

16 Infertur tertio, quod ex culpa etiam levi alicujus ex Sociis teneantur etiam heredes ejusdem delinquentis ad compensationem alteri ex sociis faciendam. *Communis*, claris textibus *in l. Heres 40. ff. pro socio, & l. Verum 63. §. 8. ff. eod.* ubi expresse dicitur: *In heredem quoque socii pro socio actio competit, quamvis heres socius non sit, licet enim socius non sit, attamen emolumenti successor est*.

17 Expensæ, quæ fiunt caussa societatis, debent esse communes, & solvendæ sunt ex communi pecunia societatis, *Communis*, textu expresso *in l. Cum duobus 52. §. 15. ff. Pro Socio, cum similibus*.

18 Hinc si ex necessitate societatis quis ex Sociis proficiscatur in alias Regiones, & sumptus longe majores faciat, quos non faceret domi se continens, debet ex bonis societatis quo ad illos compensari. *Communis*, textu expresso *in c. l. Cum duobus 52. §. 15. ff. Pro Socio*, cum similibus.

19 An autem deducendæ sint expensæ illæ, quas dictus socius domi fecisset, si alio propter societatem non fuisset profectus? Variant Doctores. Detrahendas enim esse defendunt Major *in 4. dist. 15. quæst. 47.* Angelus verb. *Societas num. 12.* Sylvester verb. *societas 1. quæst. 12.* Filliucius *tract. 8. cap. 3. numer. 73.* Gama *decis. 213.* Rosignol. *de societate contract. 7. prænot. 13. numer. 5. vers. Limita quarto*, & alii hac ducti non spernenda ratione Jure suffulta, quod expensas, quas Socii in rebus suis privatis faciunt, vel facere deberent ex suo solvere debent; *leg. Cum duobus 52. §. 15. & 16. ff. Pro Socio*. Non esse autem detrahendas sustinent Lessius *lib. 2. cap. 25. dub. ultim. num. 35.* Azorius *lib. 9. cap. 5. q. 8.* Reginald. *l. 25. cap. 27. n. 395.* Layman *loc. cit. num. 5.* Bonacina *loc. cit. punct. 4. n. 3.* Reiffenst. *loc. cit. n. 145.* Navarr. *Manual. cap. 17. num. 285.* & alii, hac ducti ratione, quod Jura præscribentia expensas hujusmodi faciendas esse de bonis Societatis absolute loquuntur sine ulla restrictione, ut patet ex *cit. l. Cum duobus. 52. §. 15. & 16. ff. Pro socio*, & similibus. Quod autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, *c. Quia circa 22. de Priv. & l. De pretio 8. ff.*

De

De Publiciana in rem actione; Accedit praxis, & consuetudo, quæ est optima Legum interpres; *leg. si de interpretatione 37. ff. de Legibus*, *cap. Cum Dilectus 8. de Consuetudine*, quæ ubi vere adsit, est servanda, *arg. cap. Cum tanto 11. de consuetudine*.

Conveniunt tamen omnes, quod non essent solvendæ ex bonis Societatis expensæ illæ, quæ inutiliter, & irrationabiliter fierent in conviviis, aliisque rebus non necessariis; illæ enim cum non cederent in bonum societatis, nec de bonis societatis, sed de bonis propriis eas inutiliter, & irrationabiliter facientis essent solvendæ. Cum justum non sit, ut quod pro se inutiliter consumitur, in aliorum perniciem transfundatur; Peccata enim suos debent tenere Auctores; *l. Sancimus 22. de Pœnis*, *cap. Quæsivit 2. De his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Nec debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *leg. Non debet 7. ff. de Regul. Juris capitul. Non debet 22. de Regul. Juris in 6.*

21 Si socius aliquis absque sua culpa, etiam levi, ex causa, seu ratione societatis damnum incurrit, quia v. g. ad merces comparandas profectus in latrones incidit, qui cum vestibus, & pecunia etiam propria spoliaverunt, vel se, aut servum ejus vulneraverunt, & proinde ad se, vel servum curandum multas fecit expensas, tales expensæ solvendæ sunt ex pecunia societatis. *Communis* in textu expresso *in cit. l. Cum duobus 52. §. 9. ff. Pro socio*, cum similibus.

22 Dicitur autem notanter: *absque sua culpa etiam levi*, quia secus esset dicendum, si dictus socius ex sua culpa in tale damnum incidisset, v. g. pergendo contra expressam consociorum prohibitionem per viam periculosam, latronibus obsessam, provocando alium rixis, in quibus fuit vulneratus, & hujusmodi. *Communis*, *arg. cit. l. Cum duobus 52. §. 4. in fine*, ibi: *Nam sicuti lucrum, ita damnum quoque commune esse oportet, quod non culpa socii contingit*, ubi notat ly *quod non non culpa socii contingit*, ex quibus verbis fit clarum, quod non debeat esse commune damnum, quod culpa socii contingit, ut *ibidem §. 18.* ibi: *si ob maleficium suum ipsum tantum damnum sentire debere*. Socius enim tenetur, non dum de dolo, & culpa lata, sed etiam de culpa levi *per Jura adducta supra num. 13.* Tum quia justum non est, ut societas damnum patiatur ex culpa alicujus socii. Peccata enim suos debent tenere Auctores; *l. Sancimus 22. Cod. de pœnis cap. Quæ sivit 2. De his, quæ fiunt a majori parte Capituli*; Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, ut expresse statuitur *in c. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*. Nec debet aliquis alterius odio prægravari, textu expresso *in c. Non debet 22. de Reg. Jur. in 6. l. Non debet 74. ff. de Reg. Juris*.

23 Dicitur etiam notanter *Ex causa seu ratione societatis*, quia damna propria, quæ socius aliunde incurrit, v. gr. quia iter ad proprium commodum arripuit, & inde a Latronibus pecunia, & rebus fuit spoliatus, seu vulneratus fuit, vel ob privatas inimicitias, seu rixas fuit vulneratus, & hujusmodi, non debent Societati imputari, sed ipsi soli. *Communis*, textu expresso *in l. Socium qui 6. §. 1. ff. Pro socio*, *&* concordat *cit. leg. Cum duobus 62. §. 18.* ibi: *si ob maleficium suum, ipsum tantum damnum sentire debere*.

24 Societas finitur, seu dissolvitur quatuor præcipuis modis, scilicet ex personis, ex rebus, ex voluntate, & ex Actione, textu expresso in *l. Verum est 63. §. 10. ff. pro socio*, ibi: „ Societas solvitur ex personis, ex rebus, „ ex voluntate, ex actione: Ideoque sive homines si„ ve res, sive voluntas, sive actio interierit, distrahi „ videtur Societas. “ Et concordat *leg. Societatem 4. & l. Actione 65. ff. eod. & Inst. de Societate §. 4. 5. 6. 7. & 8.*

25 *Ex personis* dissolvitur societas per mortem naturalem unius socii, quamvis societas cum pluribus contracta fuerit, & plures superfint, *cit. l. Societatem 4. l. Verum 63. §. 10. & leg. Actione 65. §. 9. ff. Pro socio & §. solvitur 5. Institut. de societate*. Nisi enim in coeunda societate aliter convenerint socii, hæres socii defuncti non succedit, cum censeatur electa industria personæ, textu expresso *in cit. l. Actione 65. §. 9. ff. Pro socio*, & *cit. §. Solvitur 5. Instit. de Societate*; Unde hæres socii defuncti non succedit in locum ejus, nisi novo consensu ineatur societas; *leg. Nemo potest. 35. & leg. plane 37. ff. Pro socio*.

26 Et istud extenditur etiam ad mortem Civilem alicujus ex sociis, qualis censetur incurri per exilium, & Professionem Religiosam, *argument. citat. Juribus, & §. Minor 2. Instit. de capitis deminutione*; Cum enim censetur electa in societate industria personæ, & ignoretur qualis futura sit industria hæredis Exulis, seu Professi, non potest ipse hæres in ejus locum succedere, nisi novo consensu ineatur societas, *cit. l. Nemo potest 35. & l. Plane 36. ff. Pro socio*.

27 Item dissolvitur societas per maximam, & mediam capitis diminutionem; non per minimam, textu expresso *in cit. l. Verum 63. §. 10. ff. Pro socio*, ibi: „ Intereunt autem „ homines quidem maxima, aut media capitis diminutio„ ne, aut morte.

28 Quid autem, & quotuplex sit capitis diminutio habetur *in Inst. de capitis deminutione in princip.*, ibi: „ Est au„ tem capitis deminutio prioris status mutatio; Eaque „ tribus modis accidit: Nam aut maxima est capitis de„ minutio, aut minor (quam quidam mediam vocant), „ aut minima; Et §. 1. expresse dicitur: „ Maxima ca„ pitis deminutio est, cum aliquis simul & Civitatem, & „ libertatem amittit, quod accidit in his, qui servi pœ„ næ efficiuntur atrocitate sententiæ; Vel libertus ut in„ gratus erga Patronos condemnatus; Vel his qui se ad „ pretium participandum venumdari passi sunt; “ Et §. 2. sic: „ Minor, seu media capitis deminutio est, cum Civi„ tas quidem amittitur, libertas vero retinetur, quod ac„ cidit ei, cui aqua & igni interdictum fuerit; Vel ei, „ qui in Insulam deportatus est; “ Et §. 3. sic: “ Minima „ capitis deminutio est, cum Civitas retinetur, & liber„ tas, sed status hominis commutatur; quod accidit in „ his, qui cum sui Juris fuerint, cœperunt alieno Juri „ subjecti esse, vel contra; Veluti si filius familias a pa„ tre emancipatus fuerit, est capite deminutus; Et sic §. 5. sic: Quibus autem Dignitas magis quam status permu„ tatur, capite non minuuntur, & ideo a Senatu motos „ capite non minui constat.

29 *Ex rebus* dissolvitur Societas, quando sors capitalis periit in totum, vel conditionem ita mutavit, ut non amplius sit in commercio hominum, quia v. g. facta est Religiosa, & Deo consecrata; *cit. l. Verum §. 10.* ibi: „ Res „ vero, cum aut nullæ relinquantur, aut conditionem „ mutaverint; Neque enim ejus rei, quæ jam nulla sit, „ quisquam Socius est, neque ejus, quæ consecrata ... sit.

30 Item societas dissolvitur publicatione bonorum, *cit. leg. Verum §. 10.* ibi: *publicatave sit*; & *cit. l. Actione 65. §. 12. ff. eod.* ibi: „ Publicatione quoque distrahi Societatem „ diximus: quod videtur spectare ad universorum bono„ rum publicationem, si socii bona publicentur, nam „ cum in ejus locum alius succedat pro mortuo habetur, *§. Publicatione 7. Inst. de Societate*, ubi habentur fere eadem verba.

31 Item societas dissolvitur per cessionem bonorum, cum quis ære alieno, & egestate oppressus bonis suis cedit, *§. Item si quis 8. Inst. de Societate*, ibi: „ Si quis ex sociis „ mole debiti prægravatus bonis suis cesserit, & ideo pro„ pter publica, aut privata debita substantia ejus veneat, „ solvitur societas, & cit. l. Societatem 4. ff. Pro socio, juncta Glossa *ib. verb. Egestate*; ubi expresse dicit: *Ut si quis ea Sociis bonis cesserit*.

32 *Ex voluntate* dissolvitur societas per renunciationem, textu expresso *in cit. l. Verum §. 10.* ibi: *Voluntate distrahitur societas renunciatione*; Intellige tamen per renunciationem seu consensum mutuum omnium sociorum; alias vero, si unus solummodo renunciat, ipse quidem a se liberabit socios suos, se vero non liberabit ab ipsis, quando societati interfui,, non dirimi tunc societatem, textu expresso *in cit. l. Actione 65. §. 3. cum sequent. ff. Pro socio*, & concordat *§. Manet 4. Institut. de Societate*.

33 Item finitur societas finita negotiatione, textu expresso *in cit. l. Actione §.* ibi: „ Item si alicujus rei societas „ sit, & finis negotio impositus finitur societas; & *§. Item 6. Institut. de Societat.*, ibi: *Item si alicujus rei contracta societas sit, & finis negotio impositus est, finitur societas*.

34 *Ex actione* dissolvitur societas Judicis Judicio, & auctoritate, idest quando excitata inter socios controversia per Judicem dirimitur per dissolutionem contractus; *l. Actione 65. in principio ff. Pro socio*, ibi: „ Hoc ipso, quod „ Judicium ideo dictatum est, ut societas distrahatur re„ nunciatam societatem, sive totorum onerum sive unius „ rei societas coita.

35 Item actione dissolvitur societas per stipulationem, idest per novationem, seu delegationem, quando unus socius, non renuente, sed potius altero acceptante, obligationem suam, quam contraxit versus ipsum in celebratione contractus, in tertiam personam transfundit, quam delegat, vel unam in alteram obligationem commutat, *cit. leg. Actione in principio*, ibi: „ Actione distrahitur, cum aut „ stipulatione, aut Judicio mutata sit causa societatis.

36 Item actione dissolvitur societas, quando socii non insimul separatim agere incipiunt, & unusquisque eorum sibi negotiatur, textu expresso *in l. Itaque 64. ff. Pro socio* ibi: *Itaque cum separatim socii agere cœperint, & unusquisque eorum sibi negotiatur, sine dubio Jus societatis dissolvitur*.

37 Item actione dissolvitur societas, quando ipsa actio periit, textu expresso *in cit. l. Verum 63. §. 10. ff. Pro socio*, ibi: „ Ideoque sive homines, sive res, sive voluntas, sive a„ ctio interierit, distrahi videtur societas.

38 Perit autem actio temporis conventi lapsu, idest actione finitur societas, finito tempore ad societatem constitutu, textu expresso *in cit. l. Actione §. 6.* ibi: *Quod si tempus finitum est, liberum est recedere, quia sine dolo id fit*. 39 Item perit actio per sententiam Judicis, *arg. cit. Jur. supra n. 34.* Item per novationem, seu delegationem, *argum. cit. Jur. supra n. 35.*

40 Finita, seu dissoluta societate, divisio bonorum, seu lucri provenientis debet fieri inter socios ad æqualitatem juxta proportionem illius, quod quisque contulit in socie-

tatem,

tatem, ita ut, si æqualem pecuniam, vel industriam contulerint, æquale lucrum recipiant, & si inæqualem contulerint pecuniam vel industriam, inæquale etiam ad proportionem lucrum reportet. *Communis* per textum *in l. Si societatem 6. ff. Pro socio*, ibi: „ Si societatem (mecum) coieris ea conditione, ut partes societatis constitueres, ad boni viri arbitrium ea res redigenda est, & conveniens est viri boni arbitrio, ut non utique ex æquis partibus socii simus. Veluti si alter plus operæ, industriæ, pecuniæ in societatem collaturus sit & in *l.* Si non fuerint 29. digest. eodem, ibi: Si vero placuerit, ut quis duas partes, vel tres habeat, alius unam an valeat? Placet valere, si modo aliquid plus contulit societati, vel pecuniæ, vel operæ, vel cujuscumque alterius rei... Quod ita demum valebit (ut & Sabinus scribit) si tanti sit opera, quanti damnum est. Plerumque enim tanta est industria socii, ut plus societati conferat, quam pecunia. Item si solus naviget, si solus peregrinetur, pericula subeat solus." Et concordat §. *De illa 2. Instit. de societate*.

41 Finita, seu dissoluta societate attenta natura contractus, si alter ex sociis contulit rem, seu pecuniam, & alter suam meram industriam, & operam non majoris valoris dictæ pecuniæ seu rei, capitale est restituendum ei, a quo datum est, & solum lucrum dividendum. Abbas *cons. 77. col. 2.* Bolognetus *in Apostol. ad cons. 99. Joan. de Anan.* Lapus *allegat. 94. n. 3.* S. Thomas *2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.* Silvester verb. *societas 1. q. 20.* Angelus verb. *societas §. 27.* Sotus *lib. 6. de Instit. q. 6. art. 1. in fine*, Navarrus *in Enchirid. cap. 17. num. 253.* Lessius *lib. 25. dub. 20. a n. 15. ad 20.* Manitica *lib. 6. tract. 14. num. 17.* Regn. *de societat. Contract. 7. num. 3.* & alii, *arg. citatis Juribus numer. antecedenti*, aliis *in toto Titul. Pro socio, & Titul. Familiæ Erciscundæ, & Titul. de communi dividendo*, ubi dicitur sociis Capitale integre reddendum, & nullibi fit mentio de Capitali dividendo. Et Ratio est, quia, si Capitale esset inter dictos contrahentes dividendum, non esset æqualis utriusque contrahentis conditio. Conferens enim Capitale non posset habere nisi Jus ad lucrum proportionatum cum amissione partis Capitalis; Conferens autem operam, & industriam haberet Jus ad lucrum etiam proportionatum, & insuper ad determinatam partem Capitalis, quod non est dicendum, adeoque &c. Tum quia, si Capitale perit, perit ipsi Conferenti, ergo sic remanere debet. Unde Caballutius *Juris Canc. Theor. & prax. c. 6. c. 13. num. 7.* sic concludit. *His adde, Sixtum V. in extravagante; Detestabilis avaritiæ, ita sentire, sortem finita societate tradendam esse illi, qui eam contulit, si extat.*

42 Si finita, & dissoluta societate, nullum sit lucrum, adhuc totum Capitale est restituendum ei, qui illud contulit; Et sic capitale perierit, totum ipsi Conferenti perit. Sic contra paucos fere Communis Doctorum, & signanter Caballutius *loco cit. numer. 3.* ubi inter alia requisita ad justam Societatem, hoc quartum enumerat sic expresse dicens: „ Quarto, ut singuli subeant damna, & expensas pro rata quoque eorum, quæ ex parte sua contulerunt, atque seorsim totam incurrant jacturam eorum, quæ in sortem contulerunt, ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ suæ periculum subeat, si absque socii culpa levi, aut lata pereat; Si vero salva pecunia nihil obveniat lucri, socius alter, qui suum laborem, vel industriam contulit, subeat solus jacturam industriæ, seu laboris: pecunia vero tota ad eos redeat, qui eam contulerunt. Et infra n. 7. concludit: Si pecunia pereat, perire illi debet, qui eam contulit, ergo si superstit, eidem tradenda est, ut qui sentit incommodum sentiat quoque commodum; *l. Qui sentit onus 55. de Reg. Juris, & secundum naturam est commodum cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, leg. Secundum naturam 10. ff. de Reg. Juris.*

43 Finita, & dissoluta societate, si pro ipsa nihil expresse determinet Jus, & nulla inter contrahentes præcesserit justa pactio, divisio est facienda juxta probatam consuetudinem cujusque Loci, seu Regionis, quia quando nihil conventum est in Contractibus, & Jura nihil determinate præscribunt, id actum præsumitur, quod consuetum est; *l. Quod si nolit 31. §. 20. ff. de aqua, & aquæ pluviæ arcendæ.* Et hoc cum omnimodo fundamento, cum consuetudo sit Jus non scriptum, seu Jus quoddam moribus utentium comprobatum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex, textu expresso *in cap. Consuetudo 6. dist. 1.* ibi: *Consuetudo est Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex.*

44 Advertendum est circa dicta de contractu vel trium contractuum, quod Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib. 4. cap. 50.* asserit, disputari adhuc, an revera fuerit a Sixto V. peculiari Constitutione super illo edita, prohibitus talis contractus; & erudite allatis, & scite suo more ponderatis utriusque sententiæ rationibus, recte concludit, quod Episcopi in Synodo a definitionibus super eo abstinere debent, sed subditos suos ab illo, utpote periculoso dehortari. Vide ipsum *cit.*, ubi plurima egregie tradit ad rem scitu dignissima; & Rolignolum *loc.* a nobis *cit.* supra, sub *n. 10.* ubi sub *num. 5.* utramque sententiam recte conciliat.

Novæ additiones ex aliena manu.

Tria hic addere libet. Primum est, quod societas jus 1
quodammodo Fraternitatis complecti dicitur; *L. 63.*
princ. ff. Pro socio. Hinc autem varia deduxere Romani Ju- 2
risconsulti. Nam infamiam minantur socio illi qui perfi-
de agit; *L. 6. ff. de his, qui notantur infamia*: Benefi-
cium competentiæ, inter socios locum habere statuunt
qualiscumque fuerit societas; *L. 22. §. 1. L. 63. ff. Pro socio*. 3
Nec obstat *Lex 16 ff. de Re Judic.* quam corruptam esse
docet *Noodt in Comment. ad digest. tit. cit. Pro socio*: In 4
rationibus reddendis multum fidei, & jurijurando ejus, 5
qui administravit, relinquunt ubi de majori quantitate non
est sermo; Confer *Leyserspec. 184. n. 9.*

Alterum est, quod non aliter socius ex contractu alte- 6
rius acquirit, & obligatur, quam si nomine societatis tan-
quam institor, & secundum normam præscriptam seu vo-
luntatem sociorum contraxit; *L. 4. §. 1. ff. de exercit.*
act. si in communem arcam pecuniæ versæ sint *l. 82. ff.*
Pro socio. Alias si socius proprio nomine contraxit, reli- 7
quis jus agendi contra Tertium non nascitur, nec reliqui
obligantur; *l. 13. C. Si cert. petat.* Adi *Lauterbach. de* 8
obligat. socior. quæ oritur ex conventione cum extraneo
inita.

Tertium demum est, quod *contractus trinus* fuit appro- 9
batus a Rota *in Lucana Pecuniaria 21. Januarii 1745. §.*
3. coram Eminent. Bussio, ibi: „ Quum enim hujusmodi
par solutio, & immissio pecuniarum in negotium, sit
contractus in dicta Civitate usitatus, & nuncupetur de-
positum mercantile continens trinum contractum, nem-
pe societatis, assecurationis Capitalis, & conventionis
fructuum, ex quo honestum, & limitatum lucrum re-
trahi valet &c. utique fructus exacti a Canonico in di-
cta quantitate scutorum 557. 12. *reputandi amplius non*
erunt illicitæ usuræ provenientes ex credito mere pe-
cuniario, sed legitime obventione conventæ in dicto
novo contractu, innovativo præcedentis crediti fructi-
feri, quæ justo titulo exigi poterant absque ullo one-
re, & obligatione restitutionis.

SOCIETAS INTER FRATRES.

SUMMARIUM.

1 *Fratres defunctis parentibus possunt inire inter se contractum societatis.*

2 *Per hoc tamen, quod fratres habeant hæreditatem, seu patrimonium indivisum, & de communi mensæ vivant, non censentur strictam, & rigorosam societatem omnium bonorum inisse.*

3 *Hinc frater habens hæreditatem, & patrimonium indivisum cum aliis fratribus non tenetur per hoc communicare ipsis lucrum a se acquisitum ex alicujus officii administratione.*

4 *Item non tenetur per hoc communicare aliis fratribus lucrum acquisitum per negotiationem nomine proprio factam, quamvis cum hæreditaria communi pecunia; Dummodo ratione talis negotiationis non deficiat operibus debitis communi, & indivisioni fraternæ.*

5 *Intellige tamen dummodo talis frater non fuerit Tutor, aut Curator aliorum fratrum.*

6 *Lucrum autem acquisitum per negotiationem nomine communi factam, est aliis communicandum.*

7 *Fratres viventes ex communi mensa post obitum patris, inita societate non repetant quæ contulerunt ad communem victum.*

8 *Posset autem frater, qui plus contulit, illud repetere, si non fuit prius inita societas.*

9 *Excipe tamen, nisi alii fratres fuerint pupilli, amentes, aut furiosi.*

10 *Frater, qui inita societate dotavit de propriis bonis sororem, potest ab aliis fratribus compensationem repetere.*

11 *Frater non habens expressam societatem omnium bonorum cum aliis fratribus, si ex bonis communibus filiam suam dotet, debet in divisione eam dotem in suam partem computare.*

12 *Secus autem si habuerit dictam expressam societatem omnium bonorum.*

13 *Frater habens præ aliis filios laborantes in utilitatem communionis fraternæ, si non inierit cum aliis dictam expressam societatem omnium bonorum, potest exigere compensationem proportionatam dictis laboribus. Et sic frater non habens filios potest exigere ab habente filios illud plus, quod in ipsis alendis fuit consumptum, tamen aliter sit conventum, aut aliud ferat legitima consuetudo.*

14 *Secus autem si dicti fratres inierint inter se expressam rigorosam societatem omnium bonorum.*

15 *Frater habens uxorem lucra acquirentem ex aliqua pecu-*

liari

liari arte, aut professione, si ipsa uxor tenebat lucrum separatum, aut conjectari possit, quod noluerit societatem contrahere, non tenetur in divisione aliis fratribus communicare, compensato tamen defectu uxoris in aliis operibus domesticis propter exercitium talis artis, aut professionis.

16 *Sic a fortiori non tenetur frater communicare lucra aquisita ex bonis paraphernalibus suæ uxoris, si ipsa uxor sit sibi expresse reservata talia lucra, aut conjectari possit, quod noluerit communicare.*

17 *Secus autem si ipsa uxor, & suus vir cum ejusdem fratribus iniissent expressam societatem omnium bonorum.*

18 *Ratione enim hujusmodi rigorosæ societatis communicari debent quodcumque ex qualibet causa acquisita.*

19 *Non obstat, quod in tali societate bona unius fratris sint multo plura bonis alterius.*

20 *Ast debet adverti, quod non intelligitur contracta hæc rigorosa societas, nisi frater, seu socii specialiter, aut expresse voluntarie convenerint, quod sit omnium quorumcumque bonorum societas.*

21 *Nec dici potest societas omnium bonorum illa, quæ vocatur societas simpliciter, & comprehendit sola lucra ex quæstu.*

22 *Pro quæstu intelligitur id, quod ex opere, artificio, industria, vel cura, & diligentia cujusque provenit,*

23 *Unde ratione societatis simpliciter contractæ non communicatur hæreditas, legatum, vel id, quod est donatum.*

24 *Tenetur autem frater ratione societatis simpliciter contractæ communicare thesaurum inventum, sive in suo communi fundo, sive in alieno.*

25 *Socius vero non frater, sed extraneus ratione talis societatis tenetur communicare aliis sociis solum thesaurum repertum in fundo alieno, & non repertum in suo.*

26 *Semper autem esset communicandus cum aliis sociis sive fratribus, sive extraneis talis ubicumque repertus thesaurus, si inter ipsos fuisset inita rigorosa societas omnium bonorum.*

27 *Debitum contractum ab uno fratrum post obitum patris, est de communi solvendum, si conversum fuerit in communem utilitatem.*

28 *Secus autem si conversum fuerit in solum privatum commodum contrahentis.*

29 *In contentione in quem usum fuerit debitum conversum, onus probandi spectat ad illum, qui tale debitum contraxit: qui si non probet fuisse conversum in communem utilitatem debet solvere de proprio.*

30 *Et mortuo fratre, qui debitum contraxit, onus probandi fuisse tale debitum conversum in communem utilitatem spectat ad Creditorem.*

31 *Delictum, seu maleficium unius fratris socii omnium bonorum non nocet aliis fratribus.*

32 *Præscindendo a societate fratres in divisione hereditatis paternæ, & maternæ afferre debent ad partitionem communem, quæ ab ipsis viventibus acceperunt: Dummodo ipsis expresse, vel tacite per conjecturas non præsumantur donata, seu condonnata.*

33 *Primo igitur debet frater adducere, & computare in suam partem pecuniam, quam pater consumpsit pro studiis ipsius, si pater apud se habebat ipsius filii bona castrensia, aut quasi castrensia. Secus autem si non habebat.*

34 *Secundo debet frater adducere libros, quos pater vivens ipsi tradidit pro studio, si sint considerabilis quantitatis, & valoris; Secus autem si tales libri essent modicæ quantitatis, & paucis valoris.*

35 *Et sic est dicendum de pecunia ei tradita a patre pro emendis libris, quam si in magna quantitate insumpsit in ludos, aut meretrices, tenetur computare in suam partem; Secus autem si in modica quantitate.*

36 *In omni tamen casu, quo libri adducendi sint, & computandi, computari debent secundum solum valorem præsentem tempore divisionis.*

37 *Tertio debet frater adducere, quæ de bonis communibus post mortem patris insumpsit in prosecutione studii incæpti ante mortem patris.*

38 *Quarto debet frater adducere expensas factas in assequenda post mortem patris laurea Doctoratus.*

39 *Non sunt autem computandæ expensæ factæ ab ipsomet patre pro obtinendo Doctoratu, Dignitate, vel Beneficio filio, nisi aliter constet tacite, vel expresse de sua voluntate.*

40 *Sunt tamen computandæ expensæ factæ a patre pro obtinendis filio aliis officiis, quæ vendi, & transmitti possunt ad hæredes, & posteros.*

41 *Quinto conferre debet frater secundum valorem præsentem vestes, torques, & alia ornamenta a patre tradita ipsius uxori, si adhuc extent, & sint pretiosa, & non sint necessaria ad quotidianum usum.*

42 *Secus autem si non amplius extent, nec sint pretiosa, & sint necessaria ad quotidianum usum.*

43 *Nec tenetur ea conferre, quamvis sint pretiosa, quoties constat patrem ea nurui donasse.*

44 *Sexto conferre debet frater munera, arrhas, & alias sponsalitias donationes a patre factas propter suas nuptias.*

45 *Filius volens succedere patri, licet non tenetur conferre, quæ ab ipso valide accepit donatione simplici et facta ex mera liberalitate, tenetur tamen conferre, quæ ab ipso accepit donatione, non ex mera liberalitate, sed ob causam &c.*

46 *Non sunt tamen computandæ in divisione expensæ factæ a patre occasione convivii nuptialis, celebrationis primi Sacri, ingressus, & professionis Religiosæ, vel promotionis ad Doctoratum, aut ad aliquam dignitatem, si filius non bona propria.*

47 *Nec tenetur frater computare, quæ pater illi dedit præ aliis ad cibum, vestitum, & equitatem.*

48 *Nec tenetur conferre, quæ a patre vivente accepit ob merita extraordinariorum obsequiorum, dummodo accepta non excedant merita.*

49 *Septimo conferre debet frater, quæ pater insumpsit in ipsius liberatione a captivitate, a carcere, aut a pœna ipsi pro delicto debita, si pater declaraverit esse computanda in divisione; si autem declaraverit non esse computanda, aut non expresserit an vellet computari, non sunt computanda.*

50 *Octavo conferre debet bona profectitia.*

51 *Non tamen bona castrensia, aut quasi castrensia.*

52 *Nec bona adventitia.*

53 *Nono conferre debet frater, quæ accepit a patre titulo patrimonii ad Sacros Ordines, vel ad nuptias contrahendas.*

54 *Non tenetur tamen conferre, si nolit succedere patri in hæreditate.*

55 *Decimo conferre debet, frater expensas factas a patre ad ejus bona adventitia augenda ad perpetuam notabilem utilitatem, si constat quod pater ea fecerit animo repetendi. Et quid si dubitetur de tali animo.*

56 *Sic e contra si pater notabiliter dilapidaverit bona adventitia unius filii, tenentur alii in divisione compensare.*

FRatres, defunctis parentibus, possunt inire inter se 1
strictum, & rigorosum contractum societatis, ita ut omnia lucra, & damna fiant communia, *Communis. Contractus enim ex conventione Legem accipere dignoscuntur* textu expresso *in c. contractus 85. de Regul. Juris in 6. & in l. Contractus 23. ff. de Regul. Juris, ibi: Nam hoc servabitur, quod initio convenit, Legem enim contractus dedit.*

Per hoc tamen quod fratres habeant hereditatem, seu 2
patrimonium indivisum, & de communi mensa vivant, non censentur talem strictam, & rigorosam societatem iniisse, *l. Cum duobus 52. §. 6. ff. Pro socio; l. Ex parte 39. §. 3. ff. Familiæ Erciscundæ* cum similibus, Bartolus *in l. si patronus 4. Cod. Communia utriusque judicii*, Azorius *p. 3. lib. 9. c. 39.* Filliucius *tract. 38. cap. 7. quæst. 6. nu. 145.* Silvester *verb. Peculium 2. quæst. 4.* Bonacin. *de Contractibus disp. 3. quæst. 6. punct. 7. n. 2.* Rosignol. *de societate contr. 7. prænot. 37. n. 1.* & alii passim; Et ratio est, quia ad contrahendam strictam, & rigorosam societatem, qua omnia lucra, & damna communia fiant, requiruntur verba, aut signa aperte indicantia talem contractum societatis: cum de natura talis strictæ, & rigorosæ societatis requiratur, quod sit conventio duorum, vel plurium aliquid pretio æstimabile conferentium pro negotiatione aliqua honesta ad commune lucrum pro portione rerum contributarum inter socios dividendum; *l. Societatem 4. l. Societate 5. l. si societatem 6. ff. Pro socio, & institut. titul. 26. de societate*, adeoque &c.

Hinc frater habens hereditatem, seu patrimonium indi- 3
visum cum aliis fratibus non tenetur per hoc communicare aliis fratribus lucrum a se acquisitum ex publici alicujus officii administratione, quia, nisi aliter sit expresse conventum, indivisio hereditatis, seu patronii, & consequenter societas ex ipsa indivisione proveniens inter fratres se extendit solum ad bona hereditaria, & ad lucra ex illis provenientia. Non vero ad alia, & lucra aliunde fratribus obvenientia, uti sunt bona acquisita donatione, hereditate, dignitate, officio, seu industria non debita tali fraternæ societati, seu divisioni; *l. cum duobus 52. §. 6. ff. Pro socio, l. Cum muneris 12. ff. de muneribus, & honoribus*, cum similibus; Azorius *cit. c. 19. quæst. 4.* Filliuc. *loc. cit. num. 136.* Silvester *loc. cit. num. 20.* Bonacin. *loc. cit. numer. 2.* Rosignol. *loc. cit. numer. 4.* & alii.

Item frater habens hereditatem indivisam cum aliis fra- 4
tribus non tenetur per hoc communicare aliis fratribus lucrum acquisitum per negotiationem nomine proprio factam, quamvis cum hereditaria communi pecunia; Dummodo ratione talis negotiationis non deficiat operibus debitis communioni, & indivisioni fraternæ, quia tunc esset communicandum aliis fratribus pro parte correspon-

dente

dente operibus debitis tali communioni, & indivisioni fraternæ: *l. Qui aliena* 8. *Cod. si quis alteri, vel sibi, l. si patruus* 4. *Cod. communia utriusque judicii, l. Titium, & Mævium* 47. §. 6. *ff. de administr. Tutor.* cum similibus Bald. *in l. si pecunia* 1. *Cod. si quis alteri, vel sibi*. Silvester *loc. cit. q.* 17. & 18. Rosignol. *loc. cit. nu.* 17. & 19. & alii.

5 Intellige tamen dummodo dictus frater non fuerit Tutor, aut Curator aliorum fratrum quia tunc lucrum acquisitum per negotiationem cum communi hereditaria pecunia factam, licet nomine proprio, & non communi, est communicandum aliis fratribus; *l. Si tutor vel Curator* 2. *ff. Quando ex facto Tutoris, vel Curatoris*, Silvester *l. c. q.* 18. Baldus *in l. si quis alteri vel sibi & in l. Si ut proponis* 8. *Cod. de rei vindicat.* & alii.

6 Lucrum acquisitum ab uno ex fratribus per negotiationem factam cum communi hereditaria pecunia nomine communi, debet etiam communicari alii fratribus. *Communis*. Et ratio clara est, quia quod fit de communi & nomine communi est commune.

7 Commanentibus simul pluribus fratribus post obitum patris, si unus de suis bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, aut aliunde suis aliquid in communem victum impenderit, non potest illud repetere, si inter ipsos fuerit prius inita societas ad communem victum. Baldus *in l. Cum duobus* 52. *ff. Pro socio*; Silvester *loc. cit. quæst.* 22. Azorius *cit. c.* 19. *vers.* 6. *quid dicendum*, Rosignol. *loc. cit. num.* 4. & alii; Et ratio est quia stante tali societate, non habetur consideratio ad illud plus ab ipso fratre in communi victu impensum, cum societatis jure intelligitur consumptum, *c. Si duo fratres tit.* 12. *lib.* 2. *Feudorum*. Tum quia cum illud plus impenderit in illis usibus, ad quos inita est societas, præsumitur illud donasse nisi aliter se expresserit, adeoque non potest illud repetere.

8 Posset autem dictus frater illud plus repetere, si non fuerit prius inita societas cum aliis fratribus, Sic citati Doctores, & alii. Et ratio est, quia nullo jure, nec titulo naturalis pietatis obligatur unus frater ad alendos alios fratres de suo, quando isti, ut in casu supponitur, habent ex bonis communibus quantum sufficit ad suam honestam sustentationem, adeoque potest illud plus impensum repetere; *l. Nesennius* 34. *ff. de negotiis gestis*.

9 Excipe tamen, nisi alii fratres fuerint pupilli, amentes an furiosi, quia in tali casu quamvis non fuerit inter ipsos inita societas, non posset dictus frater illud plus impensum repetere, nisi ante impensionem protestatus fuerit se nolle illud plus gratis impendere, seu donare. Sic Doctores citati *supra n.* 7. & alii. Et ratio est, quia seclusa tali protestatione illud plus impensum per dictum fratrem in communem victum fratrum pupillorum, amentium, aut furiosorum præsumitur gratis datum, seu condonatum, adeoque illud repetere nequit, *cit. l. Nesennius* 34. *ff. de negotiis gestis*.

10 Frater, qui inita societate cum aliis fratribus, dotavit de propriis bonis castrensibus, vel quasi castrensibus sororem, quam etiam alii fratres dotare tenebantur, potest pro rata ab aliis compensationem repetere. Bartolus *in l. Si patruus* 4. *Cod. Communia utriusque judicii*, Azorius *loc. cit. c.* 19. *q.* 5. Filliuc. *tr.* 38. *c.* 7. *n.* 146. Bonacina *loc. c. n.* 8. & alii. Et ratio est, quia, in talis frater utiliter gessit negotium aliorum fratrum, adeoque potest ab ipsis pro rata compensationem repetere.

11 Frater habens cum aliis fratribus hereditatem indivisam, & sic solum societatem, simpliciter, & non expresse contractam societatem omnium bonorum, si ex bonis communibus filiam suam dotet debet in divisione bonorum eam dotem in suam partem computare; Speculator in *tit. de Judic.* §. *Sequitur vers. Quid si unus*, Bart. in *l. Si patruus* 4. *Cod. Comm. utriusq. judicii*, Silvester *loc. cit. q.* 20. *circ. fin.* Azorius *l. c. c.* 19. *vers.* 5. Rosign. *l. c. disquis.* 4. §. 9. *n.* 4. cum aliis ibi citatis. Et ratio est, quia, cum non est inita inter fratres expressa societas omnium bonorum, omnes expensæ factæ de hereditate communi & indivisa in utilitatem unius duntaxat, debent ipsi soli imputari; Unde cum talis dos fuerit erogata in utilitatem duntaxat illius fratris, qui tamquam pater tenebatur dotare suam filiam de bonis propriis, si eam dotavit de communibus, tenetur eam in suam partem computare a *arg. l. In hoc judicium* 14. *ff. Communi dividundo*, cum similibus.

12 Si autem dictus frater nedum habuerit cum aliis fratribus hereditatem indivisam, & solum societatem simpliciter, sed etiam expresse contraxerit cum ipsis rigorosam societatem omnium bonorum, & debitorum, tunc talis dos est extrahenda ex bonis communibus absque eo quod teneatur postea ipsam in suam partem computare, Silvester *loc. cit. quæst.* 28. cum Baldo ibi allegato, Azorius *loc. cit. c.* 19. *vers. Nono quæritur*, Rosignol. *loc. cit. prænot.* 27. *num.* 6. & alii per text. in *l. Si socius prosilia* 81. *ff. Pro socio*. Et ratio est, quia ratione hujusmodi societatis omnia bona, lucra, commoda, debita, damna, & pericula fiunt communia fratribus sic sociatis; *l. Ex vero* 3. & *l. Cum duobus* 62. §. *ii. ff. Pro socio*, adeoque unus frater alteri contribuere, ut filiam dotet, sive pro contrahendo Matrimonio, sive pro ingredienda Religione, & sic de similibus aliis expensis faciendis. Tum quia in hujusmodi societate talis censetur intervenire conventio; Contractus autem ex conventione Legem accipere dignoscuntur, textu expresso *in c. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. & *l. Contract.* 23. *de Regul. juris*.

Hinc frater habens aliis filios aptos ad laborem & re ipsa laborantes in commodum, & utilitatem communionis, & indivisionis fraternæ, si non iniverit cum aliis fratribus expressam societatem omnium bonorum, potest in divisione (nisi aliter sit conventum, aut aliud postulet legitima consuetudo) exigere stipendium proportionatum labori præstito a suis filiis, cum labor sit pretio æstimabilis, & dignus sit operarius mercede sua *Luc. c.* 10. *n.* 7. *Matth. c.* 10. *num.* 10. Et sic etiam frater non habens filios potest in divisione (nisi aliter sit conventum, aut aliud ferat legitima consuetudo) exigere a fratre habente filios illud plus, quod in ipsis alendis fuit consumptum. Navarrus *c.* 17. *num.* 161. Bartolus, Balbus, & alii apud Felicium *c.* 13. *n.* 91. & *c.* 27. *n.* 64. & 71. Bonacina *loc. cit. punct.* 7. *n.* 7. cum aliis ibi allegatis. Et ratio clara est, quia sicuti habens filios laborantes in utilitatem communionis, & indivisionis fraternæ potest in divisione exigere stipendium proportionatum eorum labori, ita alter non habens filios potest in divisione exigere ab habente filios illud plus, quod in ipsis alendis fuit consumptum juxta dicta *sub n.* 11. 13

Si vero dicti fratres inierint inter se expressam rigorosam societatem omnium bonorum, & debitorum, nec habens filios laborantes, posset in divisione exigere stipendium pro tali labore, nec alter carens filiis posset exigere sumptus factos in alendis filiis alterius fratris per dicta, & jura adducta *supra num.* 12. 14

Frater habens uxorem lucra acquirentem exercitio alicujus artis, seu mercaturæ, vel quia esset obstetrix, aut Chirurgica, &c. si ipsa uxor lucrum separatum tenebat, aut ex aliis conjectari posset, quod societatem contrahere nolebat, non tenetur in divisione illud lucrum aliis fratribus communicare, sed ipsa uxor teneretur solum erogare viro, & aliis ejusdem fratribus tantum lucri, quantum secundum judicium boni viri corresponderet operibus communibus, & obsequialibus a mulieribus suæ conditionis in domo fieri solitis, quibus ipsa propter exercendam talem artem, aut professionem defecisset; quia cum ipsa teneatur talia officia, & obsequia præstare ex vi sui status, & conditionis, si non præstet ob acquirendum aliud lucrum, debet, ex illo lucro ista compensare. Silvester *loc. cit. q.* 32. cum aliis ibi allegatis Rosignol. *loc. cit. disquis.* 4. §. 10. *n.* 2. & 3. & alii. 15

Sic a fortiori non tenetur frater in divisione communicare aliis fratribus lucra acquisita ex bonis paraphernalibus, seu extradotalibus suæ uxoris si ipsa uxor sit sibi expresse reservata talia lucra, aut ex aliis conjecturis appareat voluisse ipsa sibi reservare, & nullatenus aliis communicare. Nec obstat, quod dictus frater habens ex commissione suæ uxoris administrationem talium bonorum paraphernalium lucra inde provenientia insumpserit in communem utilitatem, quia per hoc non censetur, quod voluerit aliis fratribus communicare, sed donare, cum non sit verisimile, quod voluerit talia lucra auferre sibi, & suis filiis, & dare alienis; Unde si ipse insumpsit in utilitatem communionis fraternæ potest in divisione ea ab aliis fratribus exigere, quia quidquid solus expendit de suo in re communi (nisi aliud sit conventum, aut ex conjecturis constet) potest in ejus rei divisione repetere; *l. In hoc Judicium* 14. *ff. Communi dividundo*. 16

Secus autem esset dicendum, si ipsa uxor, & suus vir cum ejusdem fratribus iniissent expressam rigorosam societatem omnium bonorum, & dicta lucra acquisita ex suis artificiis, vel ex suis bonis paraphernalibus fuissent insumpta in communem utilitatem dictæ societatis; 17 Quia ratione hujusmodi rigorosæ societatis communicari debent quæcumque ex qualibet causa acquisita, videlicet ex labore, opera, industria, negotiatione, donatione, legato, hereditate; *l. Ex vero* 3. *ff. Pro socio*. Item quæcumque obveniunt ex bonis castrensibus, vel quasi castrensibus; *l. Cum duobus* 52. §. 8. *ff. Pro socio*. Et generatim omnia acquisita ex quolibet jure, titulo, vel causa, ac omnia debita contracta, damna, & impensæ; *l. Cum duobus* 2. §. 19. *ff. Pro socio*, ibi: *Socium universa in societatem conferre debere, Neratius ait, si omnium bonorum socius sit*, & concordat *lex Ex vero* 3. §. 1. *ff. eod.* ibi: *Cum specialiter omnium bonorum societas coita est, & tunc hæreditas, & legatum, & quod donatum est aut quaque ratione adquisitum communioni adquiretur*, juncta *l. Si societatem universarum fortunarum* 73. *ff. eod.* 18 Nec obstat, quod in tali societate bona unius fratris sint multo plura bonis alterius, quia ut patet ex adductis juribus, est proprium, & peculiare hujus rigorosæ societatis, quod omnia cunctorum sociorum bona communicentur. 19 Ast debet adverti, quod non intelligitur contracta hæc rigorosa omnium bonorum societas, nisi fratres, seu socii specialiter, & expresse inter se voluntarie convenerint, quod sit omnium quorumcumque bonorum societas; *l. Ex vero* 3. *ff. Pro socio*. 20

Nec

21 Nec dici potest societas omnium bonorum illa, quæ vo-
catur societas simpliciter, quia societas simpliciter, nisi in-
ter fratres, seu socios fuerit expresse conventum, quod
sit omnium bonorum, intelligitur solum contracta, ut sit
22 universorum, quæ veniunt ex quæstu, hoc est si quid lu-
cri ex emptione, venditione, locatione, conductione de-
scendit, textu expresso in *leg. Coiri societatem 7. ff. Pro
socio*. Pro quæstu autem intelligitur id, quod ex opera,
artificio, industria, vel cura & diligentia cujusque pro-
23 venit; *l. Quæstus 8. ff. Pro socio*. Unde ratione societatis
simpliciter contractæ non communicatur hæreditas, lega-
tum, vel si quid donatum est, quia hæc veniunt ex ca-
ritate, liberalitate, vel alia causa, & non ex quæstu, *l.
Nec adjicit 9. ff. Pro socio.*
24 Tenetur autem frater ratione societatis simpliciter con-
tractæ communicare cum aliis fratribus thesaurum inven-
tum, sive in suo communi fundo, sive in alieno, quia
aliqua sua opera industria, diligentia, vel labore illum
quæsivit, sicque talis thesaurus ex quæstu venire videtur
argument. cit. l. Quæstus 8. digesti Pro socio. (a) Socius
25 vero non frater, seu extraneus, tenetur ratione talis so-
cietatis simpliciter contractæ communicare cum alteris so-
ciis solummodo thesaurum repertum in fundo alieno pro-
pter adductam rationem; Non tamen thesaurum repertum
in suo fundo, agro vel domo quia tunc perinde esset, ac
si rem suam amissam invenisset, aut nesciens ubi esset,
postea reperisset. Sic expresse Azorius *l. c. c. 17. vers. 8.*
26 & alii. Semper autem esset communicandus cum aliis so-
ciis sive fratribus, sive extraneis talis ubicumque reper-
tus thesaurus, si inter ipsos fuisset inita rigorosa societas
omnium bonorum, per dicta, & jura adducta *sup. n. 18.*
juncta *l. Si societ. universorum fortunar. 73. ff. Pro socio*.
27 Debitum contractum ab uno fratrum post obitum pa-
tris, est de communi solvendum, si conversum fuerit in
communem fratrum utilitatem. *Communis* per text. in *l.
Omnes aes 27. ff. Pro socio*, *l. Si hi 1. l. Quod si 3. ff.*
28 *De in rem verso, cum similibus*. Si autem tale contractum
debitum conversum fuerit in solum commodum contra-
hentis, non esset de communi solvendum, *Communis*,
textu expresso in *l. Jure societatis 82. ff. Pro socio* cum
similibus, & facit *l. Non debet 74. ff. de Regul. Juris &*
29 *cap. Non debet 22. de Regul. juris in 6.* In contentione
inter fratres in quem usum fuerit debitum conversum,
onus probandi spectat ad illum, qui tale debitum contra-
xit; qui si non probet fuisse conversum in communem u-
tilitatem, debet ex suo solvere, quia in tali contentione
alii fratres sunt veluti Rei in judicio, & qui debitum con-
traxit est Actor: Actori autem incumbit probare; quod si
non probet, Reus absolvitur, *l. Qui accusare 4. Cod. de
edendo*, *l. Actor. 23. Cod. de probat. l. Et 2. ff. de prob.*
30 Et mortuo fratre, qui contraxit debitum in contentione
inter Creditorem, & reliquos fratres debitores, onus pro-
bandi tale debitum fuisse conversum in communem ipso-
rum utilitatem spectat ad Creditorem uti Actorem propter
dicta, & jura adducta n. antecedenti. Sic in universum
Rosign. *l. c. disquis. 4. n. 7.* cum aliis ibi allegatis.
31 Delictum, seu maleficium unius fratris socii omnium
bonorum, non nocet aliis fratribus; *l. Cum duobus 52. §.
2. & 18. ff. Pro socio*. Unde si talis frater delinquens con-
demnetur propter delictum, seu maleficium ad pœnam,
solvere debet de suis, & non de bonis societatis, textu
expresso *in cit. §. 18.* ibi: *si ob maleficium suum, ipsum
tantum damnum sentire debere*. Et ratio est, quia sicuti
societas non est de lucris provenientibus ex culpa, ut ex
furto, homicidio, adulterio, perjurio, *cit. l. Cum duobus
52. §. 17. & l. Quod autem ex furto 53. ff. Pro socio*, ita
neque censetur inita de damnis, quæ frater delinquens
sentire debet in pœnam, *cit. l. Cum duobus 52. §. 3. &
§. 18. ff. Pro socio.*
32 Præscindendo a societate inter fratres jure novo *in l.
Ut liberis 17. Cod. de Collationib. Authent. Ex testamen-
to Cod. eod. tit. Auth. de Triete, & semisse 6. Illud quo-
que collat. 3.* statutum est, quod ipsi in divisione hæredi-
tatis paternæ, & maternæ adducant ad partitionem com-
munem quæ ab ipsis viventibus acceperunt, dummodo ip-
sis expresse vel tacite per conjecturas non præsumantur
donata, seu condonata. Et hic in specie assignantur ea,
quæ in partitione hereditatis adduci debent, vel non.
Primo igitur in divisione cum reliquis fratribus debet al- 33
ter frater adducere & computare in suam partem pecu-
niam, quam pater consumpsit pro studiis ipsius, si pater
apud se habebat ipsius filii bona castrensia, vel quasi ca-
strensia. Colligitur ex *l. Filius a patre 18. ff. de petitione
hæreditatis*, & ex *l. si pater 7. Cod. de dotis promissione*.
In tali enim casu præsumendum est, quod pater admini-
stratorio nomine egerit de dictis bonis ipsius filii, & no-
luerit insumptam pecuniam condonare in præjudicium a-
liorum filiorum, cum ille haberet de propriis bonis suf-
ficientia ad dicta studia; Secus autem si pater non ha-
beret apud se ulla filii bona, quia in tali casu præsumen-
dum est, quod pater eam pecuniam contulerit ut absolu-
tus dominus, & liberaliter donaverit; *l. Quæ pater 32.
ff. Famil. Ercisc.* Molina *tom. 2. dec. 239.* Lopez. *2. p. 2.
concl. 3.* Silvester *l. c. q. 8.* cum Baldo ibi allegato, Rosign.
l. c. prænot. 27. n. 7. & 13. Bonac. *l. c. punct. 7. §. unic.
n. 7.* Navarr. Vasq. Sa, Zecchio ibi citatis, & aliis passim.
Secundo, debet frater adducere in partitionem cum re- 34
liquis fratribus, juxta dicta *num. anteced.* libros, quos Pa-
ter vivens ipsi tradidit pro studio, si sint considerabilis
quantitatis, & valoris; Molina, Lopez, Zechius, Tuscus,
& alii citati, & secuti a Bonacina *l. c. n. 9.* quia in tali
casu non est præsumendum, quod pater voluerit illos ipsi
donare, cum ex hac donatione magna consurgeret inæ-
qualitas inter fratres; Secus autem si tales libri essent par-
væ quantitatis, & parvi valoris, quia in tali casu adesset
præsumptio de liberali paterna donatione. Et sic dicen- 35
dum est de pecunia ei tradita a patre pro emendis libris,
quam si in magna quantitate insumpsit in ludos, aut meretri-
ces tenetur computare in suam partem; Secus autem si in
exigua quantitate, quia circa hanc exiguam quantitatem
quamvis pater præsumatur invitus quoad modum, non ta-
men quoad substantiam, sicque potius præsumitur, quod
pater voluerit illam ei condonare, quam ut ipsam in suam
partem computaret. Navarrus, Molina, Zechius, Vas- 36
quez, Lopez, & alii allegati, & secuti a Bonacina *l. c.
n. 10.* In omni tamen casu, quo libri adducendi, & com-
putandi sint, computari debent secundum valorem, quem
habent tempore divisionis, & non secundum valorem,
quem habuerunt. Glossa *in l. Illud 29. Cod. de Collat. in
V. Ponderati* Rosign. *l. c. num. 15.* & omnes alii allegati
supra n. 34.
Tertio, debet frater adducere in partitionem, quæ de 37
bonis communibus post mortem patris insumpsit in prose-
cutione studii incæpti ante mortem patris, quia factum
per patrem viventem inceptum in favorem alicujus ex fi-
liis, non obligat heredem, nisi quatenus erat obligatus;
l. Et si filius 16. ff. de munerib. & honoribus, *l. Si filia
20. §. 6. Familiæ Erciscundæ*, *l. Honores 7. §. 2. ff. de de-
curionibus*: Pater autem non erat obligatus ad expensas
in prosecutione studii dicti filii. Silvester *loc. cit. quæst.
11.* cum Bartolo ibi allegato, Rosignol. *loc. cit. n. 8.* &
alii.
Quarto, computare debet frater expensas factas in as- 38
sequenda post mortem patris laurea Doctoratus, quia Do-
ctoratus est novus actus distinctus ab ipso studio, *l. Si ser-
vus legatus 108. §. 5. ff. de Legatis 1.* Nec alii fratres ad
ipsas expensas tenentur. Silvester *loc. cit. q. 11. in fine*,
cum Baldo ibi citato, Rosignol. *loc. cit. n. 9.* Azorius *loc.
cit. c. 19. vers. Octavo*, & alii. Non sunt autem confe- 39
rendæ expensæ factæ ab ipsomet patre pro obtinendo
Docto-

(a) Nota scias Dominium, quod inventores in thesaurum acquirunt, hanc ex P. Gabriele Antoine *de Justit. & Jure cap. 2.* exhibere placuit doctrinam; Jure naturali & gentium thesaurus totus est inventoris; nam quæ nullius sunt, fiunt jure naturali & gentium primi occupantis. Thesaurus autem nullum habet Dominium; nam desinitur in jure; *Vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat*; *L. 31. ff. De acquir. rer. Dom.* Ubi per pecuniam intelliguntur quævis opes mobiles, ut vasa, gemmæ, annuli, catenæ aureæ &c. Dicitur autem vetus depositio: nam si non sit vetus, non censetur thesaurus, sed res inventa, quæ Domino, & in ejus defectum ejus heredibus restitui debet: qui si cognosci nequeant, impendi debent in usus pios, qui sunt bona incerta: *Si quis autem vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ, condiderit sub terra, non est thesaurus, cujus etiam furtum sit*; *L. Nunquam ff. De acquir. rer. Dom.*

Jure tamen civili communi obligante in conscientia, hæc statuta sunt de thesauro. 1. Thesaurus totus est illius, qui eum in proprio fundo reperit; *Inst. de rer. Dom.* Si tamen arte magica ibi inventus sit, totus pertinet ad fiscum, saltem post sententiam judicis. 2. Qui fortuito thesaurum in fundo alieno reperit, est Dominus dimidii, alterum vero dimidium tenetur ante sententiam judicis tradere Domino speciali fundi sive privatus, *ex instit. de reg. divis.* quæ dispositio non est pœnalis, sed definitiva proprietatis rerum. 3. Thesaurus de industria quæsitus in fundo alieno sine consensu Domini, totus est Domini; *l. Unica Cod. de Thes.* Varii tamen putant, inventorem non teneri ante sententiam judicis tradere nisi dimidium, ob hæc verba legis ex ea parte pœnalis; *Totum lucrum Domino reddere compellatur*. 4. Si Thesaurus inveniatur in platea, foro, vel via publica, juxta multos dividi debet cum fisco; juxta alios totus est inventoris. In his vero sicut in aliis spectandæ sunt speciales locorum leges, vel consuetudines, & servandæ. Sic in Gallia thesaurus in alieno fundo repertus, in tres partes æquales dividi debet, quarum una sit inventoris, altera Domini fundi, tertia dynastæ, seu alterius justitiarii, vel Regis, si solus in loco sit altus justitiarius. Thesauri vero a Domino fundi inventi media pars est inventoris, alia dynastæ, vel Regis. Immo circa hoc variæ sunt in variis provinciis consuetudines.

Doctoratu, Dignitate, vel Beneficio filio, nisi aliter con-
stet tacite, vel expresse de voluntate dicti patris, *l. Hic*
titulus 1. §. 16. *ff. de Collat. bonorum*, Bartolus *ibid.* Sil-
vester *loc. cit. q.* 26. Bonacina *loc. cit. num.* 15. & alii.
40 Sunt tamen conferendæ expensæ factæ a patre pro obti-
nendis filio aliis officiis, quæ vendi, & transmitti pos-
sunt ad pastores, & heredes, *l. illud* 20. *Cod. de Colla-*
tion. Covarruv. 3. *par. variar. cap.* 19. *n.* 4. Molina *loc.*
cit. disp. 241. cum Bartolo, & Gomezio *ibi cit.* Bonaci-
na *loco cit. n.* 17. cum aliis ibi allegatis, & alii apud
Vasquez *in Opusc. de testamentis cap.* 7. *dub.* 9. Et ratio,
est, quia hæc Officia censentur bona profectitia, adeo-
que in divisione sunt conferenda quo ad pretium, seu
æstimationem illorum.
41 Quinto conferre debet frater secundum valorem præ-
sentem vestes, torques, & alia ornamenta a patre tradi-
ta ipsius uxori, si adhuc extent, & sint pretiosa, & non
sint necessaria ad quotidianum usum, *arg. l. Illud*, seu
Id vestimentum 25. *ff. de peculio*. Et ratio est, quia illa
non præsumuntur ei a patre donata, sed ad solum usum
concessa, *l. Mortis jure causa* 53. *ff. de donationibus in-*
ter virum, & uxorem. Non debet autem frater ea con-
42 ferre, si non amplius extent, nec sint pretiosa, & sint
necessaria ad quotidianum usum. Et ratio est quia reci-
piens non tenetur compensare concessa ad usum, si post
usum non remaneant; nec minus si remaneant, si non
sint pretiosa, & sint necessaria ad quotidianum usum,
tenetur ea conferre, quia in ordine ad ista currit justa
præsumptio, quod pater ea donavit uxori filii, & a prin-
cipio tenuit donatio inter socerum, & nurum, *l. Ex an-*
nuo 15. *ff. de donationib. inter virum & uxorem*, *l. si*
dos 85. *ff. Ad leg. Falcid.* Item nec tenetur frater ea
43 conferre, quamvis sint pretiosa, quoties constat patrem
ea nurui, seu respective ejus uxori donasse, nam illa es-
sent de libero dominio ipsius uxoris, cum a principio
tenuerit donatio inter socerum, & nurum per jure mox
adducta, juncta *l. Filius* 5. *ff. de dotis collatione*. Silve-
ster *loc. cit. quæst.* 12. Sanchez *lib.* 6. *de Matrim. dis.* 25.
Rosignol. *loco cit. n.* 12. Navarrus *cap.* 17. *num.* 116. Bo-
nacina *loc. cit. n.* 12. & alii passim.
44 *Sexto*, conferre debet frater munera arrhas, & alias
sponsalitias donationes a patre factas propter suas nuptias,
quia censentur donationes factæ ob causam Matrimonii,
sicuti censetur facta dos, *l. ut liberis* 17. *de Collationi-*
bus. Filius enim volens succedere patri, licet non tenea-
45 tur conferre, quæ ab ipso valide accepit donatione sim-
plici ei facta ex mera liberalitate, ut patet ex *leg. Illud*
20. *circa finem Cod. de Collationibus*, tenetur tamen con-
ferre quæ ab ipso accepit Donatione non ex mera libe-
ralitate, sed ob causam, verbi gratia ob nuptias, ob do-
tem, ob susceptionem Ordinum, ob ingressum Religio-
nis, & hujusmodi per *cit. l. Illud* cum similibus, cum
donata ob causam de sua natura conferri debeant, ex
suo præsumantur tradita in compensationem Legitimæ.
Vasquez *loc. cit. dub.* 6. Emanuel Sa, verb. *Hereditas*
n. 43. Bonacina *loc. cit. n.* 13. Sanchez *cit. dis.* 26. cum
46 pluribus aliis ibi allegatis. Non sunt tamen computan-
dæ in divisione expensæ factæ a patre in convivio ob
nuptias filii, seu occasione primi Sacri celebrati, aut
ingressus, & professionis Religiosæ, vel promotionis ad
Doctoratum, aut ad aliquam dignitatem, si filius non
habeat bona propria, quia tales expensæ pertinent ad ra-
tionabilem administrationem bonorum patris, & ad ali-
menta filiis debita, nec magis censentur factæ ob filium,
quam in honorem ipsius patris. Molina, *tract.* 2. *dis.*
238. *vers. de expensis*, cum Bartolo, Gomezio & aliis
ibi allegatis, Tuschus *concl.* 417. Vasquez *loc. cit. dub.*
6. *num.* 46. Sa, *loc. cit. n.* 43. Bonacina *loc. cit. n.* 12.
47 cum aliis ibi citatis. Nec tenetur frater in divisione com-
putare quæ pater illi dedit præ aliis ad cibum, vestitum,
& equitatum, quia stat rationabilis præsumptio, quod
pater illa liberaliter ei donaverit, seu condonaverit. Na-
varr. *c.* 17. *n.* 160. Vasquez *loc. cit. dub.* 8. *numer.* 155.
Bonacina *loc. cit. numer.* 8. & alii. Nec tenetur frater
48 conferre quæ a patre vivente accepit ob merita extraor-
dinariorum obsequiorum; dummodo accepta non exce-
dant merita; *l. Si pater* 34. *ff. de donationibus*, Molina
disp. 224. Navarr. *cap.* 17. *n.* 145. & 146. Silvester verb.
Donatio 2. *q.* 7. Vasquez. *loc. cit. dubio* 10. *n.* 163. Bo-
na. *loc. cit. n.* 18. cum aliis ibi allegatis.
49 Septimo, conferre debet frater quæ pater insumpsit in
ipsius liberatione a captivitate, a carcere, aut a pœna
ipsi pro delicto debita, si pater declaraverit esse compu-
tanda in divisione: Pater enim licet teneatur alere filium,
non tamen tenetur cum gravamine aliorum filiorum in-
nocentium ipsius delinquentis delicta solvere; si autem
declaraverit non esse computanda, aut non expresserit
an vellet computari, non sunt computanda in divisione,
quia tunc præsumi debent ex paterna pietate condona-
ta, cum non sit addenda afflictio afflicto, *cap. Cum per-*
cussio 7. *quæst.* 1. *cap. Ex parte* 3. *de Clerico ægrotante*;
Dummodo tamen pater non habeat bona propria ipsius
Filii. Tuscus *conclus.* 417. Vasquez *loc. cit. dub.* 8. *num.*
155. Navarrus *cap.* 17. *num.* 165. Bonacina *loc. cit. num.*
19. cum pluribus aliis ibi allegatis

Octavo, conferre debet frater bona profectitia, quia 49
horum bonorum dominium pertinent ad patrem §. 1. *In-*
stitut. per quas personas cui acquiritur. Non debet tamen 50
conferre bona castrensia, aut quasi castrensia quia horum
dominium absolute pertinent ad filium; *leg. Castrense* 11. 51
ff. de castrensi peculio, *leg. Hic titulus* 1. *Nec castrense ff.*
de collatione bonorum. Nec bona adventitia, *leg. Ut ne-*
mini 21. *Cod. de collationibus*: Adventitiorum enim bo-
norum dominium directum seu proprietatem habet filius,
l. Cum oportet 6. *Cod. de bonis quæ liberis*.
Nono, conferre debet frater quæ accepit a patre titu- 53
lo patrimonii ad Sacros Ordines, vel ad nuptias contra-
hendas, quia traditio horum bonorum non est donatio
omnino libera, sed ob causam: Donata autem ob cau-
sam, & non ex mera liberalitate conferri debent in par-
titionem; *l. Illud* 20. *circa finem*, *Cod. de Collationibus*.
Ast tamen jus fructus percipiendi dum vivit, spectat ad
ipsum solum, nec debet eos fructus afferre in partitio-
nem. Molina *disp.* 233. §. *Hujusmodi autem*, Hugo *tom.*
1. *disp.* 5. *sect.* 2. *n.* 37. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in com-*
plement. septimi præcepti cap. 1. *sect.* 2. *n.* 51. Bonacina
loc. cit. n. 5. *vers. Respondeo secundo*, cum aliis ibi al-
legatis. Non tenetur tamen conferre, si nolit succedere 54
patri in hæreditate, sed contentus sit re sibi tradita, quia
is solum conferre tenetur, qui vult in hæreditate cum
aliis succedere; *l. Fuit quæstionis* 9. *de dotis collatione*,
Molina *disp.* 237. *vers. Reditum*, Emmanuel Sa *loc. cit.*
num. 42. Bonacina *loc. cit. num.* 4. cum Gomezio, &
Zechio ibi citatis, & alii.
Decimo conferre debet frater in divisione expensas fa- 55
ctas a patre ad ejus bona adventitia augenda ad perpe-
tuam considerabilem utilitatem, si constet, quod pater
eas fecerit animo repetendi: Et si dubitetur de tali ani-
mo, attendenda est quantitas dictarum expensarum, & si
parva sit, præsumi debet, quod non habuerit animum
repetendi; si vero magna sit, ita ut quantitas expensa-
rum factarum excedat quantitatem fructuum percepto-
rum, est præsumendum, quod animum habuerit repeten-
di dictas expensas, cum non sit credibile, quod voluerit
pater unum filium dotare cum magno detrimento aliorum;
Navar. *cap.* 17. *n.* 163. Bonacina *loc. cit. n.* 15. & ipso
teste alii communiter. Sic e contra, si pater notabiliter 56
dilapidaverit bona adventitia unius filii, alii fratres in
divisione tenebuntur compensare; cum obligatio ex justi-
tia transmittatur ad hæredes, & hæreditas, seu res tran-
seat cum suo onere; *l. Alienatio ff. de contrahend. emptio-*
ne, *l. Pomponius* §. *Cum quis ff. de acquirend. possess. l.*
Via constituti §. *Quicumque ff. de servitutibus*, *l. Fiscus*
6. *ff. de jure Fisci*, *Clementin.* 1. *de censibus*, cum simi-
libus, Emmanuel Sa verb. *Hæreditas num.* 45. Bonacina
loc. cit. n. 15. *in fine*, & alii.

Novæ Additiones ex aliena manu.

INter Fratres potest esse communio tantum mensæ, fru- 1
ctuumque bonorum patrimonialium, tum potest esse
Societas universalis. Ex hoc autem solum, quod Fratres 2
concorditer vixerint, promiscueque, ac pro indiviso bo-
na possederint, vix habetur communio mensæ, & fru-
ctuum bonorum patrimonialium. Quinimo id procedit,
etiamsi adsit pactum, ut omnia lucra & damna sint com-
munia, quippe quia potest pactum hoc verificari in bo-
nis, tantummodo patrimonialibus, quorum respectu inter
ipsos erat communio. Confer *Rotam in Romana*, *seu Spo-*
letana Fideicommissi 1. *Februarii* 1744. §. 7. & *plur. se-*
quent. coram bon. memor. Vicecom. & 4. *Julii* 1755. §. 9.
& *duob. sequent. coram Illustrissim. Figueroa*.
Societas vero universalis, per quam omnia tum indu- 4
striæ, tum fortunæ lucra communicantur, vel requirit
expressam conventionem, vel deducenda est ex necessa-
riis actibus, & argumentis, de quibus vide *Rotam in Ro-*
mana Hæreditatis super Fidejussione 5. *Maji* 1751. §. 5.
cor. Eminentissimo Bussio. Adde etiam idem Supremum
Tribunal *in dict. Romana*, *seu spoletana Fideicommissi* 1.
Februar. 1757. §. 6. & 7. *coram bon. Vicecomit.* & 4. *Jul.*
1755. §. 9. *cor. Illustriss. Figueroa*.
Num acquisitio proprio nomine facta ab uno ex Fra- 5
tribus excludat inter ipsos Societatem universalem? Quæ-
stionis est. Obtinuit distinctio, quod si certo constet, & 6
quidem vel expresse, vel tacite, de societate universali,
eam minime excludat mox dicta acquisitio, quia tunc
proprio nomine acquirens communi sociorum nomine 7
acquisivisse videtur. At si de societate universali, nec
ex conventione expressa, nec ex argumentis indubiis con-
stet, præfata acquisitio urget in ejus exclusionem; *Mi-*
chalor. de Fratrib. par. 2. *cap.* 17. *n.* 16. & *sequent. Con-*
stantin. de Statut. Urb. annot. 24. *n.* 41. *Rot. in Spoleta-*
na divisionis Bonorum 5. *Febr.* 1745. §. 12. & *in Retina-*
ten. Communionis universalis 25. *Jun.* 1747. §. 6. *utraq.*
cor. bon. mem. Vicecomit.
Ex indole societatis universalis res communi periculo 8
ita pereunt, ut unus alteri ex sociis nonnisi de inexcu-
sabili culpa, probatoque dolo teneatur; *Rota in Romana*
Hæreditatis super Fidejussione 5. *Maji* 1751. §. 4. *cor. Emi-*
nentissimo Bussio.

SODO-

S O D O M I A.

Vide verb. *Luxuria a num.* 50. *ad* 63.

SOLEMNITATES PRO ALIENANDIS REBUS ECCLESIASTICIS.

Vide verb. *Alienatio art.* 2. *per tot.* & *art.* 3. *ac* 4.

SOLEMNITATES CONTRACTUUM.

Vide verb. *Contractus per tot.*

S O L I D U S.

Vide verb. *Cathedraticum num.* 4. & verb. *Donatio art.* 5. *n.* 30.

SOLLICITATIO AD TURPIA.

S U M M A R I U M.

1 *Ad coercendam Sacrilegam sollicitationem ad turpia in Sacramentali Confessione, vel occasione, seu prætextu ejusdem, variæ sunt editæ Pontificiæ Constitutiones.*

2 *Adducitur præ aliis Constitutio Gregorii XV. quæ est norma, & regula in hac materia habenda.*

3 *Sollicitatio quid sit?*

4 *Per personas sollicitantes intelliguntur hic omnes, & singuli Sacerdotes, tam Sæculares, quam Regulares cujuscumque Dignitatis, aut Præeminentiæ existant.*

5 *Hinc sollicitans dicitur, & est denunciandus, etiam Sacerdos non Confessarius, qui se fingens Confessarium, fœminas, seu adolescentulos ad turpia, seu carnalia provocat, & incitat.*

6 *Secus autem si Laicus sit se fingens Sacerdotem, & Confessarium.*

7 *Talis vero Laicus esset denunciandus tamquam suspectus de Hæresi ex aliis Pontificiis Constitutionibus.*

8 *Fœminæ sollicitantes in Confessione Confessarios ad inhonesta non sunt denunciandæ.*

9 *Per personas sollicitatas intelliguntur hic fœminæ, & mares, puellæ, & pueri.*

10 *Hinc tam mares, quam fœminæ quæcumque etiam Moniales, & Mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis ad turpia, tenentur ipsos denunciare, & assignatur modus pro nimis verecundis.*

11 *Sollicitatio fieri potest pluribus modis, nempe scriptis, verbis, signis, & nutibus, tactibus, osculis, & hujusmodi.*

12 *Unde Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti, sive fœminæ, sive mari chartam postea legendam, in qua ad Venerem provocat, tanquam vere sollicitans est denunciandus.*

13 *Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui per inhonestos sermones Pœnitentem ad Venerem provocat.*

14 *Et sic vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui in actu Confessionis, seu immediate ante, vel post dicit Poenitenti:* Si ego essem Sæcularis, vellem te tollere ducere in Uxorem. *Vel si dicit:* Memento mei, quia ego te ex toto corde diligo. *Vel* permitte me, ut in domum tuam veniam, & amorem meum tibi ostendam. *Vel pulchritudinem ejus lascivis verbis laudat, atque commendat, & hujusmodi.*

15 *Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui signis, nutibus, osculis, tactibus lascivis Pœnitentem incitat, seu provocat ad actus venereos.*

16 *Item sollicitatio fieri potest in pluribus, & diversis temporibus, nempe vel tempore actualis Confessionis, seu immediate ante, vel immediate post, seu occasione vel prætextu Confessionis.*

17 *Unde Confessarius, qui tempore actualis Confessionis aliquo ex supradictis obscoenis modis Poenitentem ad venerea incitat, vere sollicitat, & est denunciandus.*

18 *Et talis Confessarius est denunciandus, etiamsi non pro se, sed pro alio sollicitet.*

19 *Confessarius, qui in Confessione per inhonesta verba coepit sollicitare fœminam ad turpia, quæ eidem consensit, sed post illa verba statim destitit, nec tunc Confessarius impendit absolutionem, sed differt tum complementum sollicitationis, tum absolutionis, hoc non obstante est denunciandus.*

20 *Confessarius, qui foeminam Poenitentem ante inceptam Confessionem, & dilata in aliud tempus Confessione, osculis, seu verbis, aut tactibus obscœnis sollicitat, est denunciandus.*

21 *Item denunciandus est Confessarius, qui immediate post Confessionem, & datam absolutionem tradidit Pœnitenti chartam postea legendam, quæ continet verba invitantia, & provocantia ad Venerem.*

22 *Item denunciandus est Confessarius, qui post auditam Confessionem adolescentis, quem novit pluries fuisse Sodomitice cognitum, immediate ipsum ducit ad proprium cubiculum, & ipsum ad turpia sollicitat. Vel ipsi statim post Confessionem dicit:* Veni hodie ad meam domum, & tradam tibi Chirographum Confessionis, *& ipsum illuc porrectum, ad venerem sollicitat.*

23 *Item denunciandus est Confessarius, qui fœminam in Confessione cognitam adulteram, & post ipsam Confessionem pro aliquo notabili tempore in Ecclesia commoratam in recessu ad suam domum sollicitat. Vel ad ejus domum eodem die hac occasione pergit, ibique eam sollicitat.*

24 *Item denunciandus est Confessarius, qui vocatus hodie a muliere ad audiendam ejus Confessionem domi, sequenti die illuc porrectus, eam postposita Confessione sollicitavit.*

25 *Item denunciandus est Confessarius, qui hodie mulierem pro sequenti die ad Confessionem invitat, & ipsam, antequam accedat ad Confessionarium, prævenit, & sollicitat.*

26 *Item sollicitatio fieri potest in pluribus, & diversis locis, nempe vel in Confessionario, aut loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo.*

27 *Unde Confessarius in Confessionario sedens, si mulierem ad se accedentem, non ut confiteatur, sed alicujus negotii caussa sollicitet, est denunciandus.*

28 *Adducitur, & solvitur instantia.*

29 *Hinc denunciandus est Confessarius, qui in loco, ubi Confessiones audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo simulans ibidem Confessiones audire, mulierem ad venerea sollicitat.*

30 *Confessarii sollicitantes in Confessione, vel occasione, seu prætextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, non ad venerea, sed ad alia peccata, non subjacent pœnis sollicitantium, nec ut tales sollicitantes sunt denunciandi.*

31 *Item denunciandi non sunt ex vi dictarum Constitutionum Pontificiarum Confessarii, qui Pœnitentes sollicitant, non in Confessione Sacramentali, sed in aliis Sacramentis, nempe in ministratione Baptismi, Eucharistiæ &c.*

32 *Item propter eamdem rationem plurimi defendunt, quod Confessarius fœminæ sollicitanti consentiens non sit denunciandus.*

33 *Alii tamen volunt talem Confessarium esse denunciandum.*

34 *Pœnitentes tenentur sub mortali denunciare Confessarium sui sollicitatorem Inquisitoribus, seu Episcopis. Et de tali obligatione tenentur etiam sub mortali eos monere Confessarii.*

35 *Denunciare Confessarium sollicitantem tenentur, non solum Pœnitentes sollicitati, sed etiam omnes illi, qui certo sciunt sollicitationem.*

36 *Secus autem secundum multos, si non certo sciant, quamvis alii sentiant oppositum.*

37 *Moniales, & Mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis tenentur eos denunciare, quamvis id facere vereantur, & assignatur aptior modus id faciendi.*

38 *Confessarius sollicitans non tenetur denunciare seipsum, nec monere Pœnitentem ut ipsum denunciet.*

39 *Nec pater, mater, filius, frater, soror tenetur ipsum denunciare.*

40 *Nec denunciare tenetur Pœnitens, si exinde prudenter, & probabiliter grave, & ingens malum sibi, aut suis conjunctissimis timeat.*

41 *Denunciatio Confessarii sollicitantis facienda est Episcopis, vel Inquisitoribus.*

42 *Episcopi sollicitantes non sunt denunciandi Inquisitoribus.*

43 *Inquisitores sollicitantes, ubi sunt veri delegati Sedis Apostolicæ, & ejus Officiales, sunt denunciandi ipsi Sedi Apostolicæ; ubi vero sunt solum subdelegati, & Commissarii Inquisitoris Generalis, sunt denunciandi ipsi Inquisitori Generali.*

44 *Generales Ordinum Regularium sollicitantes denunciandi sunt Inquisitoribus, vel Episcopis.*

45 *Denunciatione autem accepta, non posse ulterius Inquisitores, seu Episcopos contra dictos Generales procedere, sed debere rem totam deferre ad Sedem Apostolicam docent plurimi; Alii tamen defendunt contrarium.*

46 *Obligati ad denunciandum Confessarios sollicitantes, si absque legitima causa, & vero impedimento negligant ipsos intra præfixum tempus denunciare, ultra peccatum mortale, incurrunt etiam Excommunicationem latæ sententiæ.*

47 *Nec obstat, quod Confessarius credatur jam emendatus, vel elapsum sit jam multum tempus a facta sollicitatione.*

48 *Multi tamen sustinent contrarium.*

49 *Terminus pro denunciatione facienda pendet ab Edictis Inquisitorum.*

50 *Unde si non sit perpetuum Decretum supremæ, & Universalis Inquisitionis de die 3. Jan. 1623, assignans pro termino 32. dies, standum est termino præfixo a respectivis Inquisitoribus, cum hac advertentia, quod dies termini non computentur in termino.*

51 *Pœnitens sollicitatus, qui ob non factam denunciationem, intra debitum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, & promittat se statim denunciaturum, non potest ab ipso absolvi, licet sit Privilegiatus.*

52 *Pœnitens sollicitatus, qui ob ommissam denunciationem incidit in Excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi a Privilegiato, non autem a simplici Confessario.*

53 *Sic Pœnitens sollicitatus, qui intra debitum tempus non denunciavit, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato.*

54 *Confessarius sollicitatus potest a quolibet simplici Confessario absolvi.*

55 *Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere Pœnitentes sollicitatos, nisi prius sollicitantem denuncient Inquisitoribus, vel Episcopis.*

56 *In aliquibus tamen casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem.*

57 *Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam Pœnitentibus obligationem denunciandi.*

58 *In casu, quo reperiatur intervenisse veram sollicitationem, nec possit pœnitens induci ad personaliter denunciandum, ut sæpe accidit in verecundis nobilibus mulieribus, Monialibus, servanda est praxis juxta Decretum allatum supra n. 10. Quod si neque ad id possit talis verecundia Pœnitentis flecti, recurrendum est ad Sanctam Sedem, & interim tamquam indisposita nequit absolvi.*

59 *Non est autem sufficiens modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis, si Pœnitens sollicitatus confiteatur cum Confessario sollicitante sub prætextu, quod hic possit ipsum absolvere absque onere denunciandi.*

60 *Quamvis Confessarius non moneat Pœnitentem de obligatione denunciandi, adhuc Pœnitens ad id tenetur.*

61 *Confessarii, qui culpabiliter, & malitiose non monent Pœnitentes ab aliis sollicitatos de obligatione eos denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, & debent illos punire pro modo culpæ.*

62 *Confessarii ipsi vere sollicitantes gravissimis pœnis pro qualitate delicti puniendi sunt.*

63 *Contra Confessarios sollicitantes æque procedere possunt Episcopi, & Inquisitores, sive unitim, sive separatim.*

64 *Ad probandum enorme delictum sollicitationis admittuntur etiam testes singulares concurrentibus tamen præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis simul comprobantibus.*

65 *Una tamen fœmina, quantumvis honesta, non facit sufficientem probationem ad capturam, & torturam, etiamsi concurrant alia indicia, sed tunc est consulenda S. Cong.*

66 *Circa sollicitationem attendenda est nunc novissima Constitutio Benedicti XIV. in qua confirmat, & ampliat Constitutionem Gregorii XV. & reservat Papæ absolutionem eorum, qui falso Sacerdotes de sollicitatione accusant, aut procurant ut ab aliis falso accusentur.*

67 *Subnectuntur supplementa Auctoris.*

1 AD coercendam sacrilegam, & execrabilem sollicitationem ad turpia in Sacramentali Confessione, vel occasione, seu prætextu ejusdem, variæ sunt æditæ Pontificiæ Constitutiones, & signanter a Pio IV. Const. inc. *Cum sicut nuper*, a Paulo V. Const. incip. *Dilecte fili*, & Gregorio XV. Const. incip. *Universi Dominici Gregis*. Quæ Gregorii Constitutio, cum sit norma, & regula in hac materia habenda, hic ad litteram datur.

GREGORIUS PAPA XV,

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

UNiversi Dominici Gregis curam quamquam immeriti cœlesti dispositione gerentes sedulo invigilare tenemur, ut ab omnibus prævijs contagiis conservetur immunis, multoque majori studio providere, ut omnis pestis ab iis avertatur, quibus alios sanandi Officium est commissum, ne quod Evangelica scripta Nos admonent, sale infatuato, non sit in quo saliatur, & ad nihilum prosit ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

§. 1. Quoniam autem Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris quibusdam in locis provisum fuit, ut impium, ac nefandum scelus, quod non solum inter Christi fideles non esse, sed nec etiam nominari debet procul ab iis arceatur, videlicet ut aliquis Sacerdos ad Sacras audiendas Confessiones deputatus Sacrosancto Pœnitentiæ Sacramento, sollicitando Pœnitentes ad turpia, abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane lapidem porrigat, & ex cœlesti medico infernalis veneficus, ex patre spirituali proditor execrabilis Animarum reddatur; idcirco Nos ea, quæ his perniciosissimis Diaboli insidiis arcendis certis locis salubriter constituta sunt, ut nullibi desiderentur, quantum ex alto conceditur, providenda duximus.

§. 2. Alias siquidem a fel. rec. Pio Papa IV. Prædecessore nostro emanarunt Litteræ tenoris subsequentis, videlicet: Pius Papa IV. Venerabili Fratri Archiepiscopo Hispalen. in Regnis Hispaniarum hæreticæ pravitatis Inquisitori Generali. Cum sicut nuper &c.

§. 3. Igitur ut litteræ prædictæ perpetuis futuris temporibus, & ubique Locorum inviolabiliter observentur, Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, ac de consilio Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinal. contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum præinsertas Litteras hujusmodi, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, illasque non solum in prædictis Hispaniarum Regnis, sed in quibusvis Christiani orbis partibus firmiter & inviolabiliter observari præcipimus, & mandamus.

§. 4. Ac præterea ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes & singuli Sacerdotes, tam Sæculares, quam quorumvis, etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectorum Ordinum, Institutorum Societatum, & Congregationum Regulares cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, sive antea, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, sive extra occasionem Confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis severissime, ut infra, puniantur. Et præterea omnes hæreticæ pravitatis Inquisitores, & Locorum Ordinarios, omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominorum, & Locorum Universi Orbis Christiani in suis quemque Diœcesibus, & Territoriis per has nostras Litteras, etiam privative quoad omnes alios, specialiter ac perpetuo Judices delegamus, ut super his, contra prædictos simul, vel separatim in omnibus, prout in causis Fidei juxta Sacrorum Canonum formam, nec non Officii Inquisitionis hujusmodi Constitutiones, privilegia, Consuetudines, & Decreta diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumstantiis suspensionis ab executione Ordinis, privationis Beneficiorum, dignitatum, & Officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ, & passivæ, si Regulares fuerint, exilii, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum absque ulla spe gratiæ, aliasque pœnas decernant, eos quoque, si pro delicti enormitate graviores pœnis meruerint, debita præcedente degradatione Curiæ Sæculari puniendos tradant.

§. 5. Dantes etiam facultatem Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei tam perniciosum ob probationum defectum, impunitum, cum difficilis sit probationis, testibus etiam singularibus concurrentibus, præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis, delictum probatum esse arbitrio suo judicandi, & Curiæ Seculari, ut præfertur, reum tradendum esse, pronunciandi.

§. 6. Non obstantibus omnibus, quæ dictus prædecessor in suis Litteris prædictis voluit non obstare, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. 7. Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus seu Locorum Ordinariis prædictis; quod si hoc Officium prætermiserint, vel Pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes ut supra, iidem

Loco-

Locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ puniri non negligant.

§. 8. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra ubique habeatur, quæ præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 9. Quodque eædem præsentes Litteræ, seu illarum exempla ad valvas Basilicarum Sancti Joann. Lateranen. ac Principis Apostolorum de Urbe, & in Acie Campi Floræ affixæ, omnes ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscat. die 30. Aug. 1622. Pontif. nostri anno 2.

Hanc vero Gregorii XV. Constitutionem Benedictus XIV. An. 1741. confirmavit, ampliavit, & extendit, altera sua Constitutione incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, in qua & reservat Papæ pro tempore existenti absolutionem eorum, qui falso Sacerdotes de sollicitatione accusant, aut procurant ut ab aliis falso accusentur.

3 Unde sollicitatio quantum ad propositum non est nisi provocatio, seu incitatio facta verbis, scriptis, signis, nutibus, osculis aut tactibus ad turpia, & inhonesta, idest ad res carnales, seu venereas. *Sic in re Communis Doctorum.*

4 Per personas sollicitantes intelligunt hic omnes, & singuli Sacerdotes, tam Sæculares, quam Regulares cujuscumque dignitatis, aut Præeminentiæ existant. *Communis* per expressa verba dictæ *Gregorianæ Constitutionis §. 1.*

5 Hinc sollicitans dicitur, & est denunciandus etiam Sacerdos non Confessarius, qui se fingens Confessarium fœminas, seu adolescentulos ad turpia, seu carnalia provocat, & incitat: De ipso enim Sacerdote verificatur, quod sollicitet prætextu Confessionis, quod sufficit de mente dictæ Constitutionis, etiam Sacramentali Confessione non sequuta ibi: *Vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Sacramentali Confessione non sequuta.* Et sic tenent Diana *part. 1. tractat. 4. resolut. 17. & part. 4. tract. 3. resolut.* 8. Sanctius *in Selectis disput.* 11. *num.* 39. Acugna *tractat. de Confess. sollicit.* 14. *num.* 4. Joannes Angelus Bossius *in Appendic. ad tract. de tripl. Jubil. privileg. dub.* 6. Felix Potestas *tom. 2. part. 3. cap. 2. n. 485.* Rosignol. *de Pœnitent. part. 1. qu. 7. art. 21. num. 4. & seq.* Castropal. & alii plures contra Bordon. Leandr. & alios volentes non esse denunciandum.

6 Laicus autem fingens se Sacerdotem, & Confessarium, si sollicitet in Confessione, non est ex vi dictæ Constitutionis denunciandus, ut sollicitans, quia dicta Constitutio expresse loquitur solum de Sacerdote, qualis non est Sacerdos fictus; Si autem voluisset etiam Sacerdotem fictum comprehendere, expressisset; Quod enim voluit expressit, *argument. cap. inter corporalia 2. de translat. Episc.* 5. *Sed neque illud, cap. Quia circa 22. de privileg. & cap. Ad audientiam 22. de Decimis.* Tum quia odia sunt restringenda, *cap. Odia 15. de Regulis Juris in 6.* Et in pœnalibus benignior interpretatio facienda est, *leg. Factum 155. ff. de Regulis juris §. 2.* ibi: *In pœnalibus causis benignius interpretandum est, cap. In pœnis 49. de Regulis juris in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Et concordat *leg. Cum quidem 19. ff. de liberis, & cap. statutum 22. de election. in 6.* Et sic defendunt Rodericus de Acugna *tractat. de Confessar. sollicit. qu. 13. num. 1. & seq.* Diana *part. 1. tractat. 4. resolut. 15. part. 4. tractat. 5. resolut. 9. part. 10. tractat. 14. resolut.* 42. Castropal. *tom. 1. tractat. 4. disput. 9. punct. 9. num.* 5. Leander *de Sacram. Pœnitent. tract. 5. disp. 13. a qu.* 36. Joann. Angelus Bossius *in Appendic. ad tract. de tripl. Jubil. privileg. dub.* 10. Felix Potestas *loco cit. n.* 489. Rosignol. *loc. cit. num.* 7. Viva *ad prop. 6. Alexandri VII. n.* 9. & alii contra Escobar, Trimarchium, & Freitam tenentes contrarium.

7 Talis autem Laicus esset denunciandus tamquam suspectus de hæresi ex aliis Pontificiis Constitutionibus, & signanter ex Const. Gregorii XIII. incip. *Officii nostri partes*, præsertim si simul audisset Confessionem, & absolutionem dedisset, & utramque qualitatem requiri tenent passim Doctores ex verbis dictæ Constitutionis Gregorii XIII. ibi; *Confessiones audire, & absolutionem impartiri nisi fuerint;* Quamvis tamen ex Constitutione Clementis VIII. incipient. *Alias edita die 1. Decembr.* 1601. non videatur requiri dicta qualitas, scilicet, quod absolutionem impertitus fuerit, cum in ipsa Constitutione Pontifex subdat correctioni Inquisitorum eos, qui absque Presbyteratu audent Confessiones audire, nec ibi requirat qualitatem, quod absolutionem impertiti fuerint, ut inter alios recte notat Rosignol. *loc. cit. n.* 9.

8 Fœminæ sollicitantes in Confessione Confessarios ad inhonesta, non sunt denunciandæ. *Communis.* Et ratio est, quia Lex mandat denunciari Confessarios, & non Pœnitentes sollicitantes, adeoque non est extendenda contra Pœnitentes sollicitantes Confessarios ad turpia, cum pœnalia non sint extendenda ultra expressa. *argument. cap. Statutum 22. de election. in 6.* ibi: *Cum sit pœnale, restringi potius convenit, quam laxari,* & aliis citatis Juribus *supra n.* 6.

9 Per personas sollicitatas intelliguntur hic fœminæ, & mares puellæ, & pueri. *Est jam Communis* post dictam Constitutionem Gregorii XV. per verba inibi expressa: *Qui personas quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda.* Ly enim: *Quæcumque illæ sint*, additum personis, importat utrumque sexum.

10 Hinc tam mares, quam fœminæ quæcumque, etiam Moniales, & Mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis ad turpia tenentur ipsos denunciare. Et si valde verentur id per se, personaliter facere, monere debent Episcopum, seu Inquisitorem, ut mittat ad eas Internuntium pro denunciatione recipienda, & satis expediens est, ut delegetur, seu mittatur Confessarius, ut recipiat in Scriptis, & cum juramento denunciationem juxta decretum Inquisition. Roman. jussu Urbani VIII. 27. *Septembris* 1624. apud Bordon. *cap. 23. de sollicitat. n.* 89. his verbis: *E quando il Penitente tuttavia persiste nella medesima renitenza, N. S. si contenta, che dal Vescovo, o Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricercare per scrittura, e con giuramento, la dinunzia per portarla subito a chi gli averà data l' autorità di pigliarla.*

11 Sollicitatio autem fieri potest pluribus modis, nempe scriptis, verbis, signis, nutibus, tactibus, osculis, & hujusmodi. *Communis.*

12 Unde Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti, sive fœminæ, sive mari chartam postea legendam, in qua ad Venerem provocat, allicit, seu incitat, tamquam vere sollicitans est denunciandus. *Communis*, & patet aperte ex propositione 6. inter merito damnatas ab Alexandro VII. *die 7. Septembr.* 1665. ibi: *Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.*

13 Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille qui per inhonestos sermones Pœnitentem ad Venerem allicit, seu incitat. *Communis* per verba dictæ Gregorianæ Constitutionis, ibi: *Aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, sive tractatus habuerit.*

14 Et sic vere sollicitat, & denunciandus est Confessarius ille, qui in actu Confessionis, vel immediate ante, seu post dicit Pœnitenti: *Si ego essem sæcularis, vellem te solam ducere in uxorem.* Vel ei dicit: *Memento mei, quia ego te ex toto corde diligo.* Vel: *permitte me, ut in domum tuam veniam, & amorem meum tibi ostendam.* Vel pulchritudinem ipsius lascivis verbis commendat, & laudat, & hujusmodi. Diana *part. 9. tract. 9. resolut.* 32. Rosignol. *loco cit. num.* 25. Felix Potestas *loc. cit. num.* 558. & 565. & alii plures contra paucos alios; Et ratio est, quia similia verba sine aliqua occasione in Confessione, seu immediate ante, vel post, dicta, sunt impertinentia ad Confessionem, & vehementer provocativa & incitativa ad Venerem.

15 Item vere sollicitat, & est denunciandus Confessarius ille, qui signis, nutibus, osculis vel tactibus lascivis Pœnitentem incitat, seu provocat, vel allicit ad actus venereos, ut si eam osculetur, vel fixis aspectibus lascivis, aut signis vere libidinosis ei suum impurum, & inhonestum amorem studeat aperire. Vel ei suas verecundas partes ad id ostendat, seu ille ipsius tangat pedes, seu manus libidinose premat, & hujusmodi. *Sic in re Communis* per verba dictæ Gregorianæ Constitutionis, ibi: *Ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda:* Similia enim sunt omnia provocativa, incitativa, seu allicitiva ad Venerem.

16 Item sollicitatio fieri potest in pluribus, & diversis temporibus, nempe vel tempore actualis Confessionis, seu immediate ante, vel immediate post, seu occasione, vel prætextu Confessionis. *Communis* per verba expressa dictæ Constitutionis, ibi: *In actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu Confessionis.*

17 Unde Confessarius, qui tempore actualis Sacramentalis Confessionis aliquo ex supradictis obscenis modis Pœnitentem ad venerea, & inhonesta allicit, seu incitat, vere sollicitat, & est denunciandus. *Communis per ipsa clara verba* dictæ Constitutionis: *In actu Sacramentalis Confessionis.* 18
Et talis Confessarius est denunciandus, etiamsi non pro se, sed pro alio, seu nomine alterius sollicitet, *Communis*, & clare habetur ex dicta Gregorii Constitutione, ibi: *Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda.* Et infra: *Aut cum illis illicitos, & inhonestos sermones, aut tractatus habuerint.* Qui enim incitat, seu allicit, vel provocat ad inhonesta, & venerea cum aliis patranda, utique illos, & inhonestos sermones cum incitato, seu provocato habet.

19 Confessarius, qui in Confessione per inhonesta verba cœpit sollicitare fœminam ad turpia, quæ eidem consensit, sed post illa verba statim desistit, nec tunc Confessarius impendit absolutionem, sed differt tum complementum sollicitationis, tum absolutionis, hoc non obstante est denun-

denunciandus. *Communis*. Verificatur enim de ipso, quod *in Confessione habuerit cum Pœnitente illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus*, quod sufficit secundum Bullam ad incurrendas pœnas contra sollicitantes inflictas.

20 Confessarius, qui fœminam pœnitentem ante incœptam Confessionem, & dilata in aliud tempus Confessione osculis, seu verbis, aut tactibus obscenis sollicitat, est tamquam verus sollicitans denunciandus. *Communis*. Ipse enim sollicitavit Pœnitentem *immediate ante Confessionem*, ut loquitur Constitutio, & licet non sit sequuta Sacramentalis Confessio, adhuc Pontifex præcipit esse denunciandum, ibi: *Etiam ipsa sacramentali Confessione non sequuta*.

21 Item denunciandus est Confessarius, qui immediate post Confessionem, & datam absolutionem tradidit Pœnitenti chartam postea legendam, quæ continet verba incitantia, & provocantia ad Venerem. Sanctius *in Selectis disput.* 11. *num.* 31. Rosignolus *l. cit. sect.* 3. *numer.* 17. Viva *ad proposit.* 6. *Alexandri VII. n.* 5. *&* 7. *vers. Ad ultimam*, favet dicta damnata propositio allata *supra n.* 11. Et sic tenent plures alii contra Castropal. & alios sentientes contrarium. Et ratio est quia quantum est ex parte Confessarii tunc *immediate post Confessionem*, ut loquitur Bulla, incipit Sollicitatio; Non enim requiritur, quod actio illa externa appareat mala immediate, quando Pœnitens accipit chartam, sed sufficit, quod deinde innotescat malitia illius actionis externæ Confessarii, ut sit denunciandus; sicut si immediate post Confessionem sollicitaretur Pœnitens verbis ambiguis, & deinde adverteret, quod certo ea verba in sensu sollicitatorio prolata fuerint, sine ullo dubio talem Confessarium, uti vere sollicitantem teneretur denunciare.

22 Item denunciandus est Confessarius, qui post auditam Confessionem adolescentis, quem novit fuisse pluries sodomitice cognitum, immediate ipsum ducit ad proprium cubiculum, & ipsum ad turpia sollicitat; Vel ipsi statim post Confessionem dicit: Veni hodie ad meam domum, & tradam tibi Chirographum tuæ Confessionis & ipsum illuc perrectum, ad inhonesta, & venerea sollicitat. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 11. *& tractat.* 5. *resolut.* 77. Leander *de Sacrament. Pœnitent. tractat.* 5. *disput.* 23. *quæst.* 35. Sousa *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 39. Rosignol. *l. cit. sect.* 3. *n.* 16. Felix Potestas *loc. cit. num.* 507. & alii. Et ratio est, quia de tali Confessario verificatur, ut prætendit Bulla, quod sollicitaverit *immediate post Confessionem*, cum hujusmodi sollicitationes sint actiones continuatæ cum Confessione per signum externum per se ordinatum ad inhonesta datum immediate post Confessionem.

23 Item denunciandus est Confessarius, qui fœminam in Confessione cognitam adulteram, & post ipsam Confessionem pro aliquo notabili tempore in Ecclesia commoratam in recessu ad suam domum sollicitat; Vel ad ejus domum eadem die hac occasione pergit, ibique eam sollicitat. Sic defendunt Lezana *in Summa qq. Regular. cap.* 19. *num.* 34. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 25. *num.* 38. Peyrinus, & Hurtadus apud Felicem Potestatem *loc. cit. num.* 503. qui licet cum Leandro, Diana, Castropal. & aliis sequatur sententiam contrariam, nempe non esse talem Confessarium denunciandum, tamen *ibidem num.* 504. concludit, quod nostra sententia affirmativa valde sibi arrideat, si sollicitatio contingat eodem die, & ex peccato carnis in Confessione audito, quia videtur facta occasione Confessionis, qua cognovit Pœnitentem proclivem ad Venerem, & præsertim si sit facta eodem die cum Hurtadus absolute velit, quod peccatum carnis a Confessario cum Pœnitente commissum intra 24. horas post Confessionem sit casus denunciationis; Talis enim sollicitatio facta eodem die censetur facta incontinenti, *argument. leg. Quod ait* 23. §. 4. *ff. Ad Legem Juliam, de adulteriis*, ubi dicitur, quod si Pater occidat filiam deprehensam adulteram eodem die, interpositis horis, censeatur incontinenti occidisse, ibi: *Sed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpositis horis, adprehensa est a Patre, qui persequebatur, incontinenti videbitur occidisse*. Et sic tenet etiam Graff. *tom.* 1. *consil. lib.* 4. *de cognat. spirit. consil.* 1. *a num.* 37. *& de casibus reservatis lib.* 2. *cap.* 12 *num.* 30. & alii. Quamvis tamen Rosignol. *loc. cit. sect.* 3. *num.* 16. *&* 18. Scortia *in Bull. Pontificum epist.* 77. *Theor.* 179. Leander, Diana, Castropal. & alii sustineant oppositum.

24 Item denunciandus est Confessarius, qui vocatus hodie a muliere ad audiendam ejus Confessionem domi sequenti die, illuc perrectus, eam postposita Confessione sollicitavit. Bordon *in Manual. consult. sect.* 25. *numer.* 38. Felix Potestas *loc. cit. n.* 510. & alii: Et ratio est, quia ipse vere sollicitavit *occasione Confessionis*, ut vult Bulla, cum occasionem sollicitandi acceperit a Confessione petita a persona vere confiteri volente.

25 Item denunciandus est Confessarius, qui hodie mulierem, pro sequenti die ad Confessionem invitat, & ipsam, antequam accedat ad Confessionarium, prævenit, & sollicitat. Bordon. *loc. citat. num.* 39. Felix Potestas *loco cit. num.* 512. & alii. Et ratio est, quia in tali Confessario verificatur, quod dicit Bulla, nempe quod sollicitet *prætextu Confessionis*; Dictio enim *sub prætextu* idem significat, quod sub velamine, vel colore alicujus rei, quæ non est, seu falsa est, vel jam desiit esse, *leg. Sub prætextu* 19. *Cod. de transaction.* adeoque &c.

26 Item sollicitatio fieri potest in pluribus & diversis locis, nempe vel in Confessionario, aut loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo. *Communis* per expressa verba in toties citata Gregoriana Constitutione, ibi: *Sive extra occasionem Confessionis in Confessionario; aut loco quocumque, ubi Confessiones sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo*.

27 Unde Confessarius in Confessionario sedens, si mulierem ad se accedentem non ut confiteatur, sed alicujus negotii caussa sollicitet, est denunciandus. Sic Diana *p.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 18. *part.* 4. *tract.* 5. *resolut.* 38. Bordon. *in sacro Tribun. cap.* 23. *num.* 6. Rosignol. *l. cit. sect.* 3. *num.* 12. *&* 13. Felix Potestas *loc. cit. n.* 522. *&* 523. Escobar, Trullench apud Leandrum *de Sacram. Pœnit. tract.* 5. *disput.* 23. *qu.* 30. & habetur expresse decisum in decreto Pauli V. ut sequitur.

Feria V. die 10. Julii 1614.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico coram S. S. D. N. D. Paulo Divina providentia Papa V. &c. facta relatione, quod multi Confessarii tractent cum mulieribus in Confessionali extra occasionem Confessionis de rebus inhonestis: S. S. decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur in Sancto Officio.

28 Nec valet objicere cum Leandro *l. cit. q.* 30. & apud ipsum Freita, Fagundez, Sousa, Castropalao, Lezana, Sanctio, Hurtado, Bossio, Donato *tom.* 3. *tractat.* 13. *qu.* 53. & aliis, quod dictum Decretum Pauli V. fuit moderatum, ac restrictum a Gregorio XV. in cit. Const. *Universi Dominici Gregis* ad terminos simulationis Confessionis in Confessionario per illa verba: *Simulantes ibidem Confessiones audire, non referuntur ad sollicitationem factam in Confessionario*; Non valet, inquam, quia illa verba: *Simulantes ibidem Confessiones audire*, non referuntur ad sollicitationem factam in Confessionario, sed in aliis locis, in quibus ex electione Confessarii quandoque audiuntur Confessiones; quæ loca secundum se sunt indifferentia pro quocumque munere: In his enim requiritur simulatio Confessionis, ut fiat determinatio, quæ limitatio non videtur requiri quoad Confessionarium, cum hoc ex se sit determinatum ad hoc munus.

29 Hinc denunciandus est Confessarius, qui in loco, ubi Confessiones audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulans ibidem Confessiones audire, mulierem ad inhonesta, & venerea sollicitat. *Communis* per verba expressa in toties repetita Constitutione, ibi: *Aut in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, sed ad Confessionem audiendam electo simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint*.

30 Confessarii sollicitantes Pœnitentes in Confessione, vel occasione, seu prætextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo non ad venerea, seu turpia in hoc genere, sed ad alia peccata, non subjacent pœnis sollicitantium, nec ut tales sollicitantes sunt denunciandi. Sic Rosignolus *loc. cit. sect.* 2. *num.* 11. Peyrinus *tom.* 2. *privileg. Minimorum in Constitution. IV. Gregorii XV. num.* 7. Lezana *in Summa qq Regularium tom.* 1. *cap.* 19. *num.* 34. Sanctarell. *in tractat. de Hæresi* 44. *num.* 19. Bonacina *de onere, & obligat. denunciat.* 6. *punct.* 3. *num.* 13. Venetus *de examin. Episcopor. lib.* 5. *cap.* 17. *numer.* 18. Sanctius *in Selectis disput.* 11. *num.* 23. & alii. Et ratio est, quia dicta Gregoriana Constitutio, sicuti, & aliæ præcise loquuntur de sollicitantibus, seu provocantibus, & incitantibus ad venerea, & inhonesta, unde extra illa non est facienda extensio per citata Jura *supra num.* 5. *&* 7.

31 Item denunciandi non sunt ex vi dictarum Constitutionum Pontificiarum Confessarii, qui Pœnitentes sollicitant, non in Confessione Sacramentali, sed in aliis Sacramentis, nempe in ministratione Baptismi, Eucharistiæ &c. Sic Rosignolus *loc. cit. sect.* 2. *num.* 9. Diana *part.* 4. *tractat.* 15. *resolut.* 16. Rodericus Acugna *tractat. de Confessar. sollicit. qu.* 16. *num.* 4. Sanctarell. *loco citato cap.* 46. *num.* 5. Bonacina *loco citato n.* 14. Sanctius *loco cit. n.* 42. Lezana *in Summa qq. Regul. tom.* 1. *cap.* 19. *num.* 34. & alii. Et ratio est eadem, quæ adducta est *num. antecedenti*, quia dictæ Pontificiæ Constitutiones loquuntur præcise de sollicitantibus in Confessione, non autem in administratione aliorum Sacramentorum, adeoque non est facienda extensio per citata Jura *supra n.* 5. *&* 7.

32 Item propter eamdem rationem Rosignol. *loc. cit. sect.* 1. *num.* 14. Lezana *loco citat. num.* 34. Peyrin. *loc. cit. num.* 9. *&* 10. Bonacina *loc. citat. num.* 17. Sanctarell. *loc. cit. cap.* 46. *num.* 2. Sanctius *loc. citat. num.* 25.

Homo-

Homobonus *de examin. Eccles. tom. 2. tractat. 11. cap. 12. quæst. 26.* Donatus *tom. 3. tract. 13. quæst. 53.* Thomas Hurtados, Portell. Castropal. Freita, Bossius, Delbene, & alii citati licet non secuti a Felice Potestat. *loc. cit. num.* 579. defendunt, quod Confessarius fœminæ sollicitanti consentiens non sit denunciandus, quia Bulla loquitur solum de Confessariis sollicitantibus, qualis non est iste. Nec consensus per ipsum præstitus fœminæ sollicitanti constituit illum reum sollicitationis activæ, sed reum passivæ culpabilis; pœnæ autem inflictæ contra sollicitantem activum, non extenduntur ad passivum, *argument. in citatis Juribus supra n. 5. & 7.* (a) Diana autem *part. 4. tractat. 5. resolut. 4. & 42.* Leander *tract. 5. de Pœnitentia disput. 13. quæst. 42.* Felix Potestas *loco citat. num.* 579. Fagundez, & alii tenent, talem Confessarium esse denunciandum, quia licet de ipso non verificetur, quod sit sollicitans, sed sollicitatus, verificatur tamen de ipso, quod cum Pœnitente habeat illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus prætextu, seu occasione Confessionis, quod sufficit pro debito ipsum denunciandi ex præcisis verbis dictæ Gregorianæ Constitutionis, ibi: *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones sive tractatus habuerint.* At vero primæ negativæ

33 sententiæ Patroni inter alias responsiones dicunt, talia verba, seu tales tractatus intelligenda, seu intelligendos esse, quando ortum habuerunt ab ipso Confessario, quod colligitur ex contextu verborum, nam Bulla dicit denunciandos esse illos Confessarios, qui *Pœnitentes sollicitare, aut provocare tentaverint, aut cum eis*, hoc est Pœnitentibus, *illicitos, aut inhonestos sermones, seu tractatus habuerint.* Ly autem *Cum eis*, cum sit sermo continuatus, habet connexionem cum præcedentibus, quæ indicant tentamentum factum a Confessario, & propterea important sermonem, seu tractatum inductum in origine ab eodem Confessario, quod non verificatur in hoc casu, cum talis illicitus, aut inhonestus sermo, seu tractatus inductus sit in origine a Pœnitente sollicitante, & non a Confessario sollicitato.

34 Pœnitentes tenentur sub mortali denunciare Confessarium sui sollicitatorem Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis; Et de tali obligatione tenentur etiam sub mortali eos monere Confessarii, qui eos fuisse ab aliis sollicitatos cognoverint; Agitur enim de re gravissima, & de execrabili & nefando abusu Sacramenti, & id sub positivo, & gravi præcepto expresse mandatur a Pontifice in dicta Constitutione §. 7. ibi; *Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis.*

35 Denunciare Confessarium sollicitantem tenentur non solum Pœnitentes sollicitati, sed etiam omnes illi, qui certo sciunt sollicitationem, quatenus nempe quis propriis oculis vidit, aut propriis auribus eam audivit, seu ex proprio ore Confessarii sollicitantis, aut Pœnitentis sollicitati, qui sit fide dignus, & bonæ famæ, immediate audivit, & bene intellexit, Diana *part. 1. tractat. 4. resolut. 24. & part. 9. tractat. 8. resolut. 46.* Freitas *in addit. ad tractat. de Confess. sollicit. qu. 21. num 26.* Fagundez *part. 2 lib. 4. cap. 3. num. 21.* Rosignol *loc. cit. sect. 2. num. 13.* Tancred. *tom. 4. tractat. 1. de Pœnitent. quæst. 23.* Felix Potestas *loc. cit. numer.* 590. & alii passim.

36 Si autem tales non bene recordentur verborum, vel non recordentur a quibus audierint, vel audierint a personis levibus, & non fide dignis, non teneri ad denunciandum docent Bordonus *loc. cit. num.* 94. Tancred. *tom. 4. tractat. 1. de Pœnitent. quæst.* 23. Leander *loc. cit. quæst.* 57. cum Trullench, Rodriq. Portell. Cordub. Navarro, & Hurtado ibi citatis, & alii plures, quia dicunt in dubio sollicitationis non est onus denunciandi, cum in dubiis ex una parte quisque suam possideat libertatem, meliorque sit conditio possidentis, *cap. Ad aures 6. de præscriptionibus, cap. Quod autem, 5. de Jurepatronat. cap. In pari 65. ff. de Regulis Juris leg. Nemo 126. §. 2. ff. de Regulis Juris, & leg. In pari 128. ff. eodem.* Et ex alia parte favendum sit Reo, *argument. cap. Sunt, de Regulis in 6.* & promtiora sint Jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, *cap. Ex litteris 3. de probationibus*, cum similibus: Tunc quia dubia in meliorem, & benigniorem partem sunt interpretanda, *leg. Ea quæ 192. ff. de Regul. Juris*, ibi: *In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius est, quam tutius.* Et concordat *lex Semper 56 ff. eod.* ibi: *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt*, & *leg. si fuerit 10. ff. de rebus*, ibi: *In ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet, & cap. In obscuris 30. de Regulis Juris in 6.* ibi: *In obscuris minimum est sequendum*, cum similibus. Diana tamen *part. 4. tract. 5. resol. 28.* Felix Potestas *loc. cit. numer.* 592. Spatharius, & alii tenent contrarium.

37 Moniales, & Mulieres nobiles sollicitatæ a Confessariis tenentur eos denunciare, quamvis id facere valde vereantur, & assignatur aptior modus id faciendi ex decreto relato *supra num.* 10.

38 Confessarius sollicitans non tenetur denunciare seipsum, nec monere Pœnitentem, ut ipsum denunciet. Diana *part. 1. tract. 4. resolut. 8.* Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. 14. distinct. 8. quæst. 5. num.* 65. cum aliis ibi citatis, Leander *loco citat. quæst.* 42. Felix Potestas *loc. citat. num.* 493. & alii passim. De Jure enim naturæ nemo tenetur prodere se ipsum; *cap. Quis aliquando 87. de Pœnitent. dist. 1.* Et clare patet ex verbis dictæ Constitutionis Gregorianæ; ibi: *Ut suos Pœnitentes, quos noverit fuisse ab aliis sollicitatos &c.* ubi nota, quod Bulla dicit *ab aliis*, non autem a se ipso sollicitatos.

39 Nec Pater, Mater, Filius, Frater, Soror tenentur ipsum denunciare; *leg. Quarta § 4. ff. de testibus relat. in cap. Si testes 3. caus. 4. quæst. 2. & 3.* Diana *part. 1. tract. 4. resolut. 6.* Tancred. *tom. 4. tractat. a. quæst.* 23. Felix Potest. *l. c. n.* 599. *vers. Pariter*, & alii.

40 Nec denunciare tenetur Pœnitens, si exinde prudenter, & probabiliter timeat grave, & ingens malum sibi, aut suis conjunctissimis, nempe Patri, Matri, Marito, Filiis, aut Fratribus; Præcepta enim humana non obligant cum tam gravi sui, suorumque conjunctissimorum nocumento; Leander *loc. cit. q.* 44. Lezana *tom. 1. q. Regul. cap. 19. num.* 34. Roderic. Acugna *tractat. de Confessorum sollic. quæst.* 19. Felix Potestas *loc. cit. num.* 495. & 599. Peyrin & alii plures. Rosignol. tamen *loc. citat. sect. 2. num.* 6. Bonacina *de onere, & obligat. denunc. disput. 6. punct. 2. num. 22. in respons. ad 2. ad object. 2.* & alii defendunt oppositum.

41 Denunciatio Confessarii sollicitantis facienda est Episcopis, vel Inquisitoribus, *Communis*, per verba expressa toties repetita Constitutionis, ibi: *Moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis.*

42 Episcopi sollicitantes non sunt denunciandi inquisitoribus, sed Sedi Apostolicæ: Episcopi enim etiam in causa Hæresis non subduntur Inquisitoribus, *cap. Inquisitores 16. de Hæreticis in 6.* & Concil. Tridentin. *sess. 24. de Reformat. cap. 5.* Et sic tenent Leander *tractat. 5. de Pœnitent. disput. 13. quæst.* 50. Thom. Hurtad. Castropal. Fagund., & alii apud ipsum, Felix Potestas *loc. cit. num.* 621. pluresque alii. Rosignol. autem *loc. citat. artic. 21. num. 10. & sequent.* cum aliis ibi citatis dicit, quod Episcopi sollicitantes denunciandi sint Inquisitoribus, qui tamen nequeunt contra illos procedere, nec testes assumere, sed teneantur ad Summum Pontificem deferre.

43 Inquisitores sollicitantes, ubi sunt veri Delegati Sedis Apostolicæ, & ejus Officiales, sunt denunciandi ipsi Sedi Apostolicæ; Ubi vero sunt solum subdelegati, & Commissarii Inquisitoris Generalis, sunt denunciandi ipsi Inquisitori Generali; *Sic in re Communis.*

44 Generales Ordinum Regularium sollicitantes denunciandi sunt Inquisitoribus, vel Episcopis; *Communis*, per verba expressa citat. Bullæ Gregorii, ibi; *Regulares cujuscumque Dignitatis, & præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant.*

45 Denunciatione autem accepta non posse ulterius Inquisitores contra dictos Generales procedere, sed debere rem totam deferre ad Sedem Apostolicam docent Bordon. *in Sacro Tribunal. cap. 27. num.* 27. & uterque Rodriq. Pegna, & Navarr. relati a Diana *part. 4. tract. 8. resolut.* 23. & etiam alii plures per text. *in citat. cap. Inquisitores 16. de Hæreticis in 6.* ibi: *Si tamen Inquisitores ipsi Episcopos, vel alios superiores Prælatos servaverint, vel invenerint circa crimen Hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos, id tenebuntur Sedi Apostolicæ denunciare.* Diana tamen *loc. cit.* Felix Potestas *loc. cit. num.* 626. Freitas, & alii volunt etiam puniendos esse Generales in Officio Sanctissimæ Inquisitionis per clara, & generalia verba; Omnes Regulares cujuscumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis privilegio munitos comprehendentia, & statuentia in Officio Sanctissimæ Inquisitionis severissime esse puniendos, ibi; *In Officio SS. Inquisitionis severissime, ut infra, puniantur.*

46 Obligati ad denunciandum Confessarios sollicitantes, si absque legitima causa, & vero impedimento negligant ipsos intra præfixum tempus denunciare, ultra peccatum mortale incurrunt etiam Excommunicationem latæ sententiæ ex Decreto Supremæ Universalis Romanæ Inquisitionis *die 3. Januarii* 1623. relato a Diana *part. 4 tract. 5. resolut.* 41. in quo præcipitur sub Excommunicatione majori latæ sententiæ denunciandos esse Hæreticos, aut de Hæresi suspectos, intra duodecim dies a notitia delicti, Inquisitoribus, vel Locorum Ordinariis, quod Decre-

(a) Nota. Sententia eximens ab onere denuntiationis nullo modo tenenda est, ut Constitutiones Pontificias consideranti manifestum sit.

gratium esse perpetuum asserit Diana *loc. cit.* contra Bordon. *in Tribunal. Fidei c.* 30. *n.* 2.

47 Nec obstat, quod Confessarius credatur jam emendatus, vel elapsum sit jam multum tempus a tacta sollicitatione, quia adhuc urget præceptum, & obligatio denunciationis. Carena *de sancto Officio p.* 2. *de Confessor. sollic. tit.* 6. §. 20. *n.* 129. *& seq.* Castrop. *in suo opere moral.* §. 19. *n.* 1. Bonacina *disp.* 6. *punct.* 3. *n.* 9. *vers. Hæc limitatio*; Diana *part.* 4. *tract.* 5. *resol.* 23. cum Bonacina, Suarez, & aliis ibi citatis, Deloene *p.* 1. *d.* 18. *& p.* 2. *d.* 237. *sect.* 13. *p.* 1. cum pluribus aliis ibi allegatis, Felix Potestas *l. c. n.* 606. Rosignol. *l. c. sect.* 3. *num.* 23. & alii plures. Et ratio est, quia hoc onus denunciationis non solum inductum est ad finem emendationis, sed etiam ad finem exemplaris punitionis, ut alii deterreantur ab hoc execrabili, & nefando crimine perpetrando; qui finis adhuc viget etiam supposita emendatione Confessarii sollicitantis, adeoque &c.

48 Leander autem *tract.* 5. *de Pœnitent. disp.* 13. *q.* 7. & apud ipsum & Sotus, Mollesius, Naldus, Acugna, Freitas, Portell. Peyrin. Soula, Lezana, Castrop. S. Antoninus, & alii defendunt oppositum, (a) quia dicunt: finis denunciationis est emendatio proximi; Unde hac habita, cessat obligatio denunciationis, quia cessat ejus finis, cum cessante ratione, & causa Legis, vel obligationis, cesset ipsa Lex, seu obligatio; *l. Adigere* 6. §. 2. *ff. de Jurepatr. Cap. Cum cessante* 62. *de appellat.* Ratio enim Legis, *l. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnator.* At illi hodie non sunt amplius audiendi ex Const. *Sacramentum Pœnitentiæ* Benedicti XIV. ubi sub §. 2. obligat ad denunciationem, etsi longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit.

49 Terminus pro denunciatione facienda pendet ab Edictis Inquisitorum; Licet enim onus denunciationis directe oriatur ex lege Pontificia, executive tamen pendet ex Edictis Inquisitorum, qui sub pœna Excommunicationis compellunt intra determinatum tempus ad executionem, & observantiam talis oneris. Carena *p.* 2. *de Confess. sollic. tit.* 6. §. 21. *n.* 120. Sanctarellus *de Hæresi Cap.* 46. *n.* 10. Bonacina *de onere, & obligatione denunciat. disp.* 1. *punct.* 3. *n.* 10. Bellochius *de casibus reserv. p.* 9. 9. *n.* 205. Rosignol. *l. c. sect.* 4. *n.* 3. Felix Potestas *l. c. n.* 631. Leander *l. c. q.* 53. ubi testatur, quod in Edicto In-
50 quisit. Hispan. solent assignari sex, aut septem dies pro termino ad denunciandos Confessarios sollicitantes; qui terminus solet assignari etiam in Edicto Inquisit. Siciliæ, ut refert Felix Potest. *l. c. n.* 634. Unde quatenus Decretum Supremæ, & Universalis Inquisitionis Romanæ *die* 3. *Januarii* 162. relat. *supra n.* 45. assignans pro termino 12. dies non sit perpetuum, ut contendit Bordonus, & alii, standum est termino præfixo a respectivis Inquisitoribus cum hac advertentia, quod dies termini non computantur in termino; *leg. Vicina millia* 1. *ff. Si quis cautionibus, Cap. Frequens* 1. cum concordant, de quibus ibi per Glossam in verb. *Proponitur, de restit. spol. in* 6. Diana *p.* 4. *tract.* 5. *resol.* 41. Felix Potestas *l. c. n.* 632. & alii.

51 Pœnitens sollicitatus, qui ob non factam denunciationem intra debitum terminum incurrit Excommunicationem quamvis accedat ad Confessarium, & promittat se statim denunciaturum, non potest ab ipso absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, nec vigore privilegiorum Regularium, si ipse Confessarius sit Regularis; Nam non potest quis absolvi a peccatis, nisi prius absolvatur a Censuris. A Censuris autem non potest quis absolvi per Bullam Cruciatæ, & Privilegiatus, nisi satisfacta parte; adeoque talis Pœnitens, non obstante dicta promissione, non potest absolvi, nisi prius denunciet. Diana *p.* 4. *tract.* 5. *resol.* 35. Felix Potest. *l. c. n.* 640. & alii contra alios.

52 Pœnitens sollicitatus, qui ob omissam denunciationem incidit in Excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, aut a Regularibus virtute suorum privilegiorum; At non a simplici Confessario. Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 30. *n.* 19. Felix Potestas *l. c. n.* 641. Diana *l. c. resol.* 29. & alii. Et ratio primæ partis est, quia Confessarii virtute Bullæ Cruciatæ, & Regulares virtute suorum privilegiorum possunt satisfacta parte, absolvere ab omnibus reservatis Summo Pontifici; exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & aliis Clementinis, ut patet sub verb. *Absolutio*, verb. *Confessarius*, & verb. *Reservatio Casuum*. Ratio autem secundæ partis est, quia talis Excommunicatio est reservata Pontifici, & Inquisitoribus, ut patet ex eorum Edictis, & ex Decreto die 3. *Januar.* 1623. relat. *supra n.* 45. adeoque non potest absolvi a simplici Confessario non habente ad id privilegium.

53 Sic Pœnitens sollicitatus, qui infra debitum terminum non denunciavit, quamvis postea extinguatur onus denunciationis, ex quo mortuus sit confessarius denunciandus, aut ex alio capite, non potest absolvi a quolibet simplici Confessario, sed solum a supradictis Privilegiatis propter rationem adductam. Leander *tractat.* 5. *de Pœnitentia disp.* 13. *q.* 59. Felix Potestas *l. c. n.* 642. Diana *l. c. resol.* 29. recte advertens insuper, quod tam in hoc, quam in ceteris casibus Inquisitionis illi, qui denunciare neglexerunt, quando postea denunciant, & sic parti satisfaciunt, possint a Confessariis Regularibus, & ab aliis virtute Bullæ Cruciatæ absolvi nullo onere se præsentandi Inquisitoribus.

Confessarius sollicitans potest a quolibet simplici Con- 54
fessario absolvi, quia sollicitatio nullo Jure est reservata; Nisi tamen reservata sit in aliqua Diœcesi, ut in Neapolitana, & aliis. Felix Potest. *l. c. num.* 601. & alii passim.

Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere 55
Pœnitentes sollicitatos, nisi prius sollicitantes denuncient Inquisitoribus, vel Episcopis. Avila *de Censuris p.* 2. *cap.* 7. *dub.* 7. *in fine*. Rosignol. *l. c. sect.* 4. *n.* 4. Diana *p.* 1. *tract.* 4. *resol.* 27. Felix Potestas *l. c. n.* 683. & alii; Tales enim Pœnitentes una semel quod sunt absoluti, non curant amplius denunciare.

Dicitur autem notanter: *Regulariter loquendo*, quia in 56
aliquibus casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem, & signanter si urgeat necessitas Communionis, aut aliqua adsit justa causa, ob quam prudentes Confessarii judicent denunciationem esse differendam, & Pœnitentes sint timoratæ Conscientiæ, & serio promittant quamprimum denunciare. Sic Zanardus *in Direct. Theol. p.* 2. *præcept.* 1. *cap.* 11. *in fine*, Rosignol. *l. c. n.* 5. Felix Potestas *l. c. n.* 639. Diana *p.* 1. *tract.* 4. *resol.* 27. cum aliis ibi citatis. Et idem docent in similibus casibus Emanuel Rodriquez, *in Summa tom.* 2. *cap.* 34. *num.* 6. Sanctarell. *de Hæresi cap.* 9. *dub. unic. n.* 16. *in fin.* Peyrinus *in privileg. Minim. tom.* 1. *Const.* 5. *Gregor. XV.* §. 9. *n.* 23. & alii.

Immo cautissime procedere debent Confessarii circa 57
imponendam Pœnitentibus obligationem denunciandi, antequam eos absolvant, ut recte monent Lezana *in Summa qu. Regul. cap.* 19. *num.* 34. Peyrin *l. c. a n.* 26. & alii passim, ipsos Confessarios serio monentes, ut antequam Pœnitentes obligent ad denunciandos Confessarios, diligentissime attendant qualitates, & conditiones, cum Pœnitentium, tum Confessariorum, & mature examinent naturam & sensum verborum, & significatum signorum, nutuum, tactuum, & hujusmodi prætensæ sollicitationis, & ubi ex ipsis non appareat certa sollicitatio, seu de se cognoscere nequeant, an vera in his intercesserit sollicitatio denuncianda; remittant ad alios Confessarios in his materiis instructiores, & expertiores; Cum non semel a non satis instructis Confessariis immerito fuerint obligati Pœnitentes ad denunciandos innocentes Confessarios cum maximo detrimento suæ famæ, & gravissima sua injusta afflictione, & pœna. Eo vel maxime quod, ut docent Bordonus *l. c. n.* 582. & alii, in dubio sollicitationis non sit onus denunciandi. Vide *supra n.* 35.

In casu vero, quo reperiatur, atque certo percipiatur 58
intervenisse veram sollicitationem, nec possit Pœnitens induci ad personaliter denunciandum, ut sæpe accidit inverecundis nobilibus mulieribus, & ordinarie in Monialibus ratione etiam clausuræ, servanda est expediens praxis juxta Decretum Sacræ Congregationis supremæ, & universalis Inquisitionis allat. *supra n.* 10. Quod si neque ad id possit talis verecunda Pœnitens flecti, voluit Pontifex Urbanus VIII. de cujus mandato editum fuit dictum Decretum, quod ad S. Sedem recurratur pro opportuno remedio; & interim non absolvatur talis Pœnitens, utpote indisposita. Sic ex Carena §. 10. refert Viva *ad propos.* 7. *Alexandri VII. num.* 6. ubi subjungit, quod in casu non absimili adivit ipse per Epistolam Innocentium XI. qui benigne dignatus fuit facultatem ei tribuere absolvendi pro ea vice Pœnitentem circa onus denunciandi, quod fatebatur subire non posse panici cujusdam timoris prætextu.

Non est autem sufficiens modus evadendi obligationem 59
denunciandæ sollicitationis, si Pœnitens sollicitatus confiteatur cum Confessario sollicitante sub prætextu, quod hic possit ipsum absolvere absente onere denunciandi. *Communis ac certa*, per expresse damnatam propositionem 7. in ordine ab Alexandro VII. die 7. Septembris 1665. ibi: *Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi*.

Quamvis enim Confessarius desinat Pœnitentem mone- 60
re de obligatione ipsum denunciandi, ad quod non teneri constat ex dictis *supra num.* 37. adhuc tamen non cessat in Pœnitente obligatio ipsum, seu alium Confessarium sollicitantem denunciandi, si aliunde sciat se ad id lege Pontificia obligari; Sicuti non cessat onus restitutionis in Pœnitente, ex quo Confessarius desinat ipsum monere de tali obligatione, si aliunde eam sciat, nec in-

vin-

(a) Nota, Prima sententia est, posterior vero falsa, Vide *Antoine*.

vincibiliter ipsam ignoret, ut recte docet Viva *ad dictam propositionem 7. Alexandri VII. n. 3.* & alii passim.

61 Confessarii autem, qui culpabiliter, & maliciose non monent Pœnitentes ab aliis sollicitatos de obligatione eos denunciandi, seu docent ad id non teneri, denunciandi sunt Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, & debent illos punire pro modo culpæ, Diana *p. 7. tract. 7. resol. 7.* Rosignol. *l. c. sect. 4. num. 7.* & alii passim per clara verba cit. Const. Gregorianæ, ibi: *Quod si hoc Officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem Locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

62 Confessarii autem ipsi vere sollicitantes gravissimis pœnis pro qualitate delicti puniri mandantur, ut expresse patet in dicta Gregoriana Constitutione §. 4. ibi: *Et quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumstantiis, suspensionis ab exercitio Ordinis, privationis Beneficiorum, & Officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ, & passivæ, si Regulares fuerint, exilii, damnationis ad Triremes, & carceris etiam in perpetuum absque ulla spe gratiæ, aliasque pœnas decernent eos quoque, si pro delicti enormitate graviores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione, Curiæ Sæculari puniendos tradant.*

63 Contra Confessarios sollicitantes æque procedere possunt Episcopi, & Inquisitores, sive unitim, sive separatim; Sic expresse Gregorius XV. in dicta Constitutione incipiente *Universi Dominici gregis* §. 4. ibi: *Omnes hæreticæ pravitatis Inquisitores, & Locorum Ordinarios omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominiorum, & locorum universi Orbis Christiani in suis quemque Diœcesibus, & territoriis per has nostras Litteras, etiam privative quo ad alios omnes specialiter, ac perpetuo Judices delegamus, ut supra his contra prædictos simul, vel separatim in omnibus prout in caussis Fidei &c.*

64 Ad probandum enorme delictum sollicitationis admittuntur etiam testes singulares, concurrentibus tamen præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis simul comprobantibus. Sic expresse Gregorius XV. in cit. Const. §. 5. ibi: *Dantes etiam facultatem Venerab. Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei tam perniciosum ob probationum defectum impunitum remaneat, cum difficilis sit probationis, testibus etiam singularibus, concurrentibus, præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis delictum probatum esse arbitrio suo judicandi, & Curiæ Sæculari, uti præfertur, Reum tradendum esse pronunciandi.*

65 Una tamen fœmina, quantumvis honesta, non facit sufficientem probationem ad capturam, & torturam, etiamsi concurrant alia indicia, nam tunc est consulenda Sacra Congregatio. Sic expresse rescripsit eadem Sacra Supremæ, & universalis Inquisitionis Congregatio Vicario Generali Salernitano *die 17. Jul. 1627.* ut refert Pignatel. *tom. 1. consult. 104. post num. 14. circa medium*, his verbis: *Al molto Rev. Signore il Signor Vicario Generale di Salerno. Acciocchè più profondamente si proceda contro i sollecitanti in Confessione. Questa suprema Congregazione ordina, che per il detto d'una sola Donna non venga a costituire il preteso Reo senza prima di darne qui avviso con relazione della qualità della Donna, del Denonciante e del Denonciato, e allora si scriverà a V. S. se debba, o nò procedere a costiturlo, e carcerarlo. Sarà anche V. S. contenta di significare questo medesimo ordine a' Vescovi suoi Comprovinciali, acciocchè ancora da essi sia eseguito, e il Signor Iddio le conceda ogni bene. Di Roma ai 17. di Luglio del' 1627. Il Cardinal Millino.* Sic apud Pignatell. *l. c.* ubi insuper tradit instructionem pro Muliere verecunda personaliter denunciare recusante, & multa refert, & docet ad rem per totam dictam consultationem 104. merito legendam.

66 Circa sollicitationem attendenda est nunc novissima dispositio Benedicti XIV. felicis record. incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, in qua confirmat, ampliat, & extendit supra allatam Constitutionem Gregorii XV. & reservat Papæ pro tempore absolutionem eorum, qui falso sacerdotes de sollicitatione accusant, aut procurant, ut ab aliis falso accusentur.

Additio ex Autore.

67 Sollicitantes ad turpia occasione Confessionis Sacramentalis, ultra alias pœnas perpetuas etiam inhabilitatem ad celebrationem Missæ incurrunt; ex decreto S. Universalis Inquisitionis de mandato Benedicti XIV. edito *die 5. Augusti 1745.* ut in ejus Bullario *tom. 1. in append. n. 8. pag. 46.* Alia vide *verb. Confessarius art. 4. a n. 12.* ubi plura ad rem.

68 * Sollicitatus nulla lege prohibetur, quominus ante denunciationem sollicitantis, illum occulte admoneat, ut sibi provideat, sponte se offerendo Tribunali. Tenetur tamen etsi admonitus compareat, & sit ex correptione emendatus, illum denunciare, ut ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis eruitur. *De Synod. Diœc. lib. 6. cap. 11. §. 9. & 10. nov. edit.*

Præceptum denunciandi Confessarios sollicitantes ad turpia, & pœnæ aliæ huic sollicitationi in dictæ non extenduntur ad alia crimina a re venerea diversa, *ibid. §. 14.* 69

S O L U T I O.

S U M M A R I U M.

1 *Solutio proprie sumpta quid sit?*

2 *Ad solutionem tenetur quicumque est Debitor, seu obligatus.*

3 *Debitor, qui solvendo amplius non est, si sit Laicus, debet cedere bonis, ac permittere, ut bona ejus subhastentur, ut ex eis Creditores, servato juris ordine, percipiant quantum cuique eorum debetur, quandiu aliquid adest.*

4 *Quis Juris Ordo servandus sit pro solvendis ipsis Creditoribus, cum non sufficiunt Debitoris bona ad cuncta solvenda debita?* remissive.

5 *Quomodo per cessionem bonorum liberetur debitor ab onere solutionis faciendæ, & quæ de ipso in facti contingentia concludenda occurrant?* remissive.

6 *Si Debitor, qui solvendo non est, sit Clericus, non tenetur cedere bonis, nec excommunicari, incarcerari, aut aliter molestari potest.*

7 *Qui rerum suarum liberam administrationem non habet, non possunt sine auctoritate Tutoris, aut respective Curatoris valide solvere.*

8 *Procurator tam specialis, quam universalis potest valide solvere pro Debitore, cujus est Procurator.*

9 *Immo etiam quivis alius pro Debitore, etiam invito, & ignorante, solvere, ac satisfacere, eumque a debito liberare potest.*

10 *Est tamen advertendum, quod solvens pro alio sciente, & volente habet contra illum actionem mandati; Solvens autem pro alio ignorante habet contra illum actionem negotiorum gestorum; Solvens tamen pro alio expresse nolente, & contradicente nullam habet actionem, vel jus ad repetendum ab eo, quod pro ipso solvit.*

11 *Successor in Beneficio Ecclesiastico tenetur solvere debita facta ab antecessore pro vera utilitate, seu necessitate Ecclesiæ, vel Beneficii.*

12 *Immo Successor in Beneficio tenetur solvere debita contracta ab Antecessore pro sua necessaria, honesta, ac decenti sustentatione.*

13 *Ut successor in Beneficio teneatur solvere debita Antecessoris, debet prius Creditor probare, quod pro vera utilitate, seu necessitate Ecclesiæ, aut saltem pro necessaria Prælati sustentatione fuerint contracta.*

14 *Sufficit tamen, quod Creditor probet tunc temporis adfuisse verum casum utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, quamvis non probet in eam pecunias, vel aliam rem creditam fuisse conversam.*

15 *Nullatenus vero tenetur successor in Beneficio solvere debita ab Antecessore contracta alio titulo.*

16 *Solutio primum fieri debet ipsi Creditori etiam invito; Et si Creditor accipere nolit solutionem, poterit Debitor pecuniam debitam Magistratui consignare, sicque se, & a debito principali & ab usuris liberare.*

17 *Nequit vero fieri solutio Creditori, qui liberam rerum suarum administrationem non habet.*

18 *Potest tamen fieri solutio Tutori, aut Curatori ejusdem.*

19 *Item recte fit solutio Creditoris Procuratori, tam generaliter, quam specialiter ad solutionem accipiendam deputato.*

20 *Si Debitore penitus ignorante, seu nesciente; Procurator a Creditore tali Officio privetur, vel ei, ne solutionem accipiat, specialiter mandetur, adhuc Debitor recte ei solvit, & liberatur a sua obligatione: Secus autem si id sciat.*

21 *Item recte fit solutio servis, ac filiis familias, si ad accipiendam solutionem specialiter, vel generaliter sint deputati.*

22 *Item recte fit solutio Creditori Creditoris, nisi ab ipso Creditore expressa ad id habeatur contradictio.*

23 *In qua specie, & quo valore monetæ facienda sit solutio?* remissive.

24 *A debitore existente in culpabili mora solvendi, si interim contingat monetarum mutatio, ipse solus damnum sentire debet.*

25 *Quando in conventione speciali certum tempus ad solvendum præfixum est, debet exacte a debitore observari; Et hoc etiamsi Creditor non urgeat solutionem.*

26 *Unde si ex culpabili mora solvendi præfixo, & determinato tempore, Creditor aliquod damnum patiatur, est ei resarciendum a debitore culpabiliter moroso.*

27 *Si certum tempus determinatum sit in favorem Debitoris, prout ordinarie fieri solet, potest Debitor ante finitum tempus conventum solvere, & Creditor tenetur solutionem acceptare.*

28 *Si autem tempus determinatum sit in gratiam Creditoris, Debitor ante elapsum illud tempus solvere non potest: Nec Creditor solutionem accipere tenetur.*
29 *Si vero nullum tempus pro solutione sit determinatum, potest Debitor eam differre, donec Creditor eam petat.*
30 *Limitatur tamen primo conclusio in casu, quo solutio sit debita ex delicto.*
31 *Et si creditor ex tali culpabili mora aliquod damnum patiatur, est ei a tali Debitore resarciendum.*
32 *Limitatur secundo in casu, quo Creditor ex timore etiam reverentiali debitum petere non audet, aut illud ignorat.*
33 *Alia ad rem de tempore solutionis, seu restitutionis faciendæ,* remissive.
34 Solutio, *seu restitutio in quo loco, & cujus expensis, vel periculis fieri debeat?* remissive.
35 *Quilibet debitor regulariter loquendo tenetur simul, & semel totum solvere debitum; Nec tenetur Creditor solutiones per partes accipere.*
36 *Limitatur tamen conclusio primo in casu, quo specialiter conventum sit inter debitorem, & Creditorem, quod solutio fiat per partes.*
37 *Limitatur secundo in casu, quo debitum per partes contractum sit.*
38 *Limitatur tertio in casu, quo debitor ex diversis causis, seu contractibus debita contraxerit.*
39 *Unde cum quis ex pluribus causis est debitor, & aliquam solutionem facit, in ejus potestate est exprimere, quod potius debitum velit solutum; si vero nihil exprimat, est in potestate Creditoris, pro quo voluerit debito talem solutionem accipere.*
40 *Cum hoc tamen, quod si nihil exprimat, censeatur semper solutum debitum magis onerosum.*
41 *Quando debitor una cum Capitali simul usuras debet per partialem solutionem factam, censentur solutæ usuræ, quamvis debitor capitale se solvere exprimat.*
42 *Debitum tollitur etiam sine solutione per acceptilationem.*
43 *Acceptilatio quid sit?*
44 *Unde ut acceptilatio valeat debet sic fieri, ut appareat, cujus debiti ex pluribus remissio petatur.*
45 *Si autem pluribus debitis ex pluribus stipulationibus factis, gravatus non pro uno, vel altero determinato debito, sed pro omni indefinite roget, tunc per acceptilationem omnia debita, quamvis ex pluribus stipulationibus provenientia, censentur sublata, seu remissa.*
46 *Debitum tollitur, & solutio fieri censetur etiam per justam compensationem.*
47 *Quandonam justa, & licita compensatio fieri possit, & quænam conditiones ad ipsam requirantur?* remissive.
48 *Qui per errorem solvit, quod non Jure naturali, nec Civili debebat, solutum condicere, seu repetere potest.*
49 *Qui per errorem solvit indebitum Jure naturæ, debitum vero Jure Civili, solutum pariter condicere, seu repetere potest, sive per errorem facti, sive Juris solverit.*
50 *Qui indebitum Jure Civili, & debitum Jure naturali solvit per errorem, seu ignorantiam facti; modo ignorantia non sit crassa, vel supina, potest solutum repetere, seu condicere.*
51 *Si autem id solvat per errorem, seu ignorantiam Juris, repetere, seu condicere non potest.*
52 *Qui sciens se non debere, & nihilominus solvit, non potest solutum condicere, seu repetere.*
53 *Et procedit conclusio, etiamsi talis dederit hac mente, quod velit iterum repetere.*
54 *Secus autem esset, si animo dubio, incerto, aut titubante solvisset.*
55 *Asserens se indebitum solvisse, & condictionem intentans probare debet, quod fuerit indebitum.*
56 *Secus autem esset, si adversarius negaret se a condicente solutionem accepisse*
57 *Pro faciliori captu supradictorum datur hic definitio* Condictionis.
58 *Item datur definitio* Indebiti.

1 SOlutio proprie sumpta est idonea, ac sufficiens debiti præstatio, seu satisfactio tempore, & loco convenienti legitime facta. *Sic in re Communis.*

2 Ad solutionem tenetur quicumque est debitor, seu obligatus; Debitum enim seu obligatio non tollitur, nisi solutione, & satisfactione. *Instit. Quibus modis tollitur obligatio, in principio ibi: Tollitur autem omnis obligatio solutione ejus, quod debetur.*

3 Debitor, qui solvendo amplius non est, si sit Laicus, debet cedere bonis, ac permittere, ut bona ejus subhastentur, ut ex eis Creditores, servato Juris ordine, percipiant quantum cuique eorum debetur, quandiu aliquid adest; *l. Qui bonis cesserint* 4. *Cod. Qui bonis cedere possunt*, cum similibus.

4 Quis autem Juris ordo servandus sit pro solvendis ipsis Creditoribus, cum non sufficiunt debitoris bona ad cuncta solvenda dedita? Vide verb. *Restitutio art.* 4. *a n.* 29. *ad* 73.

Quomodo vero per cessionem bonorum liberetur debi- 5
tor ab onere solutionis faciendæ, & quæ de ipso in facti contingentia concludenda occurrant? Vide verb. *Restitutio art.* 5. *a n.* 49. *ad* 39.

Si Debitor, qui solvendo non est, sit Clericus non te- 6
netur cedere bonis, nec excommunicari, incarcerari, aut aliter molestari potest, si vere inops sit, & ad inopiam sine sua culpa devenerit, & juratam cautionem præstet de solvendo, cum ad pinguiorem fortunam venerit. *Communis*, per textum *In cap. Odoardus* 3. *de solutionibus*, juncto ejus Summario, sic expresse habente: „ Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non „ debet excommunicari, nec aliter molestari, præstabit „ tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum „ venerit ad pinguiorem fortunam ". Assignantur tamen quo ad hoc a Doctoribus variæ limitationes videndæ apud Barbosam *in d. c. Odoardus a n.* 6. & alios Canonistas *ibid.*

Qui rerum suarum liberam administrationem non ha- 7
bent, uti sunt Pupilli habentes Tutorem, Minores, Furiosi, & Prodigi habentes Curatorem, sine auctoritate Tutorum, & respective Curatorum valide solvere non possunt. *Communis*, textu expresso *in l. Quod si* 14. §. 8. ff. *de solutionibus*, & 6. *Nunc admonendi* 2. *in fine* 3. *Instit. Quibus alienare licet, vel non.*

Procurator, tam specialis, quam universalis potest va- 8
lide solvere pro Debitore, cujus est Procurator. *Communis*, textu expresso *in l. Procurator* 58. & *l. Sed & id* 59. ff. *de Procuratoribus* 87. ff. *de solutionibus*.

Immo etiam quivis alius pro debitore etiam invito, ac 9
ignorante solvere, ac satisfacere, eumque a debito liberare potest. *Communis*, text. expresso *in l. Solutionem* 23. & *seq. Solvere* 53. *ff. de solutionibus*, ibi: „ Solvere pro „ ignorante, & invito cuique licet, *addita* ibidem *ratione*: Cum sit Jure Civili constitutum licere etiam „ ignorantis, invitique meliorem conditionem facere ". Et concordat *l. solvendo* 39. *ff. de negotiis gestis*, ubi redditur eadem ratio.

Est tamen hic advertendum, quod solvens pro alio scien- 10
te, & volente, habet contra illum actionem mandati, *arg. l. Si remunerandi* 6. §. 2. *ff. Mandati*. Solvens autem pro alio ignorante habet contra illum actionem negotiorum gestorum ad repetendum ab ipso quod pro eo solvit, nisi debitoris interfuerit eam pecuniam non solvi, text. expr. *in l. Cum pecuniam* 43. *ff. de negotiis gestis*. Solvens tamen pro alio expresse nolente, & contradicente, nullam habet actionem, vel Jus ad repetendum ab eo, quod pro ipso solvit, *arg. l. si rem* 40. *ff. de negotiis gestis*, & *c. leg. si remunerandi* 6. §. 2. *ff. Mandati*.

Successor in Beneficio Ecclesiastico, ut in Episcopatu, 11
Prælatura, & quocumque Beneficio etiam simplici, tenetur solvere debita facta ab Antecessore pro vera utilitate, vel necessitate Ecclesiæ, seu Beneficii, *Communis*, text. expr. *in cap. Ad hoc* 1. *de solutionibus*, ibi: „ Sicuti filius debita patris solvere tenetur, ita Prælatus „ sui Prædecessoris pro Ecclesiæ utilitate, contracta, *juncto ejus Summario sic expresse habente*: Successor in Be„ neficio tenetur solvere debita Prædecessoris pro neces„ sitate Ecclesiæ contracta.

Item Successor in beneficio tenetur solvere debita con- 12
tracta a suo Antecessore pro sua necessaria, honesta, ac decenti sustentatione. Sic Abbas *in d. c. Ad hoc n.* 2. Barbosa *ib. n.* 3. Fagn. *ib. n.* 10. citans ad id Rotæ decisionem, Flaminius Paris. *de Resignat. l.* 2. *q.* 16. *n.* 15. Engel *l.* 3. *decr. t.* 23. *n.* 18. Reiffenst. *ib. n.* 16. & alii; Et ratio est, quia etiam hæc debita propter unionem, quam habet Rector cum Ecclesia, censentur contracta pro necessitate Ecclesiæ, eo quod Ecclesia teneatur suum Rectorem alimentare. *Cap. Cum secundum* 15. *de Præbendis*, ibi: „ Cum „ secundum Apostolum qui Altari servit, vivere debeat „ de Altari, & qui ad onus eligetur, repelli non debeat „ a mercede, patet a simili ut Clerici vivere debeant de „ patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut „ ipsa pro nobis ratio persuadet.

Ut Successor autem in beneficio teneatur solvere debita 13
Antecessoris, debet prius Creditor probare, quod pro vera utilitate, seu necessitate Ecclesiæ, aut saltem pro necessaria Prælati sustentatione fuerint contracta, *Communis*, per text. *in Cap. Ea etiam* §. 1. *caus.* 10. *q.* 2. ibi: „ Is Creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat in utilita„ tem Divinæ Domus processisse. *Et concordat c.* Quod qui„ busdam 4. de Fidejussoribus, ibi; Nisi forte in utilita„ tem domus ipsius manifeste constiterit redundasse.

Sufficit tamen, quod Creditor probet tunc temporis ad 14
fuisse verum casum utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, quamvis non probet in eam pecunias, vel aliam rem creditam fuisse conversam; Sic Glossa communiter recepta *in cit. cap. Ea etiam* 2. §. 1. *ad fin. caus.* 10. *q.* 2. *verb. Probat.*, Fagnan. *in cit. cap. Ad hoc* 1. *de solution. n.* 7. Abbas *in cit. cap. Quod quibusdam* 4. *de Fidejussorib. num.* 7. Reiffenst. *loc. cit. n.* 19., & ipso teste communis aliorum, *arg. l. Utilitatem* 1. §. 8. & *l. Lucius* 8. *ff. de exercitatoria actione*.

Nullatenus vero tenetur Successor in Beneficio solve- 15
re debita ab Antecessore contracta, non pro utilitate, aut necessitate Ecclesiæ, nec pro necessaria sui sustentatione, sed alio titulo. *Communissima* per claros textus *in*

cap. Si quorumdam 1. *de Fidejussor*, *c. Gravis* 1. *de Deposito*, *cap. Ea etiam* 2. *caus.* 10. *q.* 2. Et ratio est, quia Clerici debita contrahentis incuria, culpa, vel prodigalitas, non debet nocere Ecclesiæ, textu expresso *in cap. Delictum* 76. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare*; Peccata enim suos debent tenere Auctores *l. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*, *cap. Quæsivit* 2. *de his*, *quæ fiunt a majori parte capituli*.

16 Solutio primum fieri debet, ac potest ipsi Creditori, etiam invito, si ipse Creditor liberam rerum suarum habeat administrationem, & ipsa solutio fiat debito loco, & tempore; Et si creditor solutionem accipere nolit, poterit debitor pecuniam debitam Magistratui consignare, sicque se & debito principali, & ab usuris liberare. *Communis*, text. expresso *in leg. Obligat.* 9. *Cod. de solutionib.* ibi: „ Obsignatione totius debitæ pecuniæ solemniter facta liberationem contingere, manifestum est, „ Sed ita demum oblatio debiti liberationem parit, si eo „ loco, quo debetur, solutio fuerit celebrata, cum similib.

17 Nequit vero fieri solutio Creditori, qui liberam rerum suarum administrationem non habet; Unde si quis debitum solvat Pupillo sine auctoritate Tutoris, vel Minori, Prodigo, Amenti sine auctoritate Curatoris, & pecunia soluta perdatur, seu male consumetur, denuo pro solutione debiti conveniri potest, *Comm.* per text. in §. *Nunc admonendi* 2. *Instit. Quibus alienare licet*, vel non *leg. Pupillo* 15. *ff. de solut.*

18 Potest tamen fieri solutio Tutori, aut Curatori ejusmodi Creditoris non habentis liberam rerum suarum administrationem. *Communis* textu expresso in *l. Quod si* 14. §. 7. *l. Solutam* 49. *ff. de solutionib.* & citat. §. *Nunc admonendi* 2. *Instit. Quibus alienare licet*, *vel non*, cum similibus.

19 Item recte fit solutio Creditoris Procuratori tam generaliter, quam specialiter ad solutionem accipiendam deputato. *Communis*, textu expresso *in l. Vero* 12. *in principio ff. de solution.* & *l. Qui hominem* 34. §. 3. *paragr. eodem.*

20 Si Debitore penitus ignorante, seu nesciente, Procurator a Creditore tali Officio privetur, vel ei, ne solutionem accipiat, specialiter mandetur, adhuc ipse debitor recte ei solvit, & liberatur a sua obligatione; Secus autem, si id sciat. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Vero* 12. §. 2. *ff. de solutionib.* & *cit. l. Qui hominem* 34. §. 3. & *l. Dispensatoris* 5. ff. *eod.*

21 Item recte fit solutio servis, ac filiis familias, si ad accipiendam solutionem specialiter sint deputati, vel liberam, & universalem habeant administrationem. *Communis*, per claros textus *in l. Vero* 12. *l. Si quis* 18. *l. Qui hominem* 34. *l. Solutam pecuniam* 49. ff. *de solutionibus*, cum similibus.

22 Item recte fit solutio Creditori Creditoris, nisi ab ipso Creditore expressa ad id habeatur contradictio, *argum. l. Si liber* 36. ff. *de negotiis gestis*, *l. Solutum* 11. §. 5. ff. *de pignoratitia actione*; Unde casu, quod Creditor a tali Debitore adhuc solutionem prætenderet, posset dictus debitor se liberare exceptione doli mali, dicendo sine tua contradictione jam solvi tuo Creditori, *leg. Si opera* 6. ff. *de doli mali*, & *metus exceptione*, & *ibi* Baldus, Perez *de solutionibus n.* 6. Silvester verb. *solutio n.* 4. Reiffenst. *l. c. n.* 26. & alii.

23 In qua specie, & quo valore monetæ facienda sit solutio? Vide verb. *Moneta a n.* 13. *ad* 25.

24 Debitore existente in culpabili mora solvendi, si interim contingat monetarum mutatio, ipse solus damnum sentire debet. *Communis*; Mora enim cuique sua, non alteri nocere debet, *c. Mora sua* 25. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Mora sua cuilibet est nociva*.

25 Quando in conventione speciali certum tempus ad solvendum præfixum est, debet exacte a debitore observari. *Communis*, per textum *in leg. Solidum* 85. ff. *de solutionibus*, ibi: *Solidum solvitur*, *non minus quantitate*, *quam die*; Et hoc etiamsi Creditor non urgeat solutionem, quia dies statuta interpellat pro eo, textu expresso *in cap. Potuit* 4. *de locato*, & *conducto*, ibi; *Nonobstante*, *quod ut Canonem solveret*, *non extitit nunciatum*, *cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*; Et concordat *l. Magnam* 12. *Cod. De contrahenda stipulatione*, & *leg. In*

26 *Emphiteuticariis* 2. *Cod. de Jure Emphiteutico*. Unde si ex culpabili mora solvendi præfixo, & determinato tempore Creditor aliquod damnum patiatur, est ei resarciendum a Debitore culpabiliter moroso, quia tunc est causa, quod patiatur illud grave interesse lucri cessantis, & damni emergentis; cum qui causam damni dat, damnum dedisse videatur, *c. Si culpa* 9. *de injuriis*, & *damno dato*, *l. Qui occidit* 30. §. 3. ff. *Ad L. Aquiliam*; adeoque &c.

27 Si certum tempus determinatum sit in favorem Debitoris, prout ordinarie fieri solet, *l. Cum tempus* 17. ff. *De Regul. Juris*, potest Debitor ante finitum tempus conventum solvere, & Creditor tenetur solutionem acceptare, textu expresso *in leg. Quod certa* 70. ff. *de solutionib.* ibi: „ Quod certa die promissum est, vel statim dari potest, totum enim medium tempus ad solvendum promis„ sori liberum relinquitur"; Et concordat *l. Qui res* 98. §. 4. ff. *eodem* cum similibus; Et ratio clara est, quia omnes libere possunt his, quæ pro se introducta sunt, renunciare, textu expresso *in l. Si quis in conscribendo* 29. *Cod. De pactis*, ibi: „ Cum alia sit Regula juris antiqui, „ omnes licentiam habere, his quæ pro se introducta sunt, „ renunciare, & c. Si de terra 6. de privileg. ibi: Cum „ liberum sit unicuique Juri suo renunciare.

Si autem tempus determinatum sit in gratiam Creditoris, prout fit, quando pro Summa Capitali mutuo accepta dari debet usura; debitor ante elapsum illud tempus solvere non potest, nec Creditor solutionem accipere tenetur; Et sic in aliis similibus casibus. *Communis*, per text. *in l. Javolenus* 15. ff. *de annuis legatis*. 28

Si vero nullum tempus pro solutione sit determinatum, potest debitor eam differre donec Creditor eam petat. *Communis arg. l. Debitores præsentes* 10. *Cod. de Pignor. l. In Fideicommissi* 3. ff. *De usuris*; Quando enim Creditor non petit solutionem, tunc Debitor prudenter præsumere potest Creditorem quo ad talem dilationem solutionis non esse invitum. 29

Limitatur tamen prima Conclusio in casu, quo solutio sit debita ex delicto, v. g. furto, tunc enim solutio, seu restitutio, facienda est statim moraliter quam primum absque notabili incommodo fieri potest, etiamsi non petatur a Creditore, quia tunc talis debitor ex delicto etiam sine petitione Creditoris est in culpabili mora solvendi seu restituendi. *Communis*, textu expresso *in l. in re furtiva* 8. §. 1. ff. *De conditione furtiva*, ibi: *Semper enim moram fur facere videtur*. Et si Creditor ex tali culpabili mora aliquod damnum patiatur, resarciri debet a culpabiliter moroso debitore. *Communis*, per dicta, & Jura adducta *supra n.* Vide verb. *Restitutio art.* 3. *n.* 87. 30 31

Limitatur secundo conclusio in casu, quo Creditor ex timore etiam reverentiali debitum petere non audet, aut illud ignorat, tunc enim debitor censetur esse in culpabili mora ex eo tempore, quo arbitrio prudentis viri solvere potest, ac debet; Et ita ad præsens intelligi debet id, quod expresse dicitur in *l. In omnibus* 14. ff. *de Regul. Juris*, ibi: *In omnibus obligationibus*, *in quibus dies non ponitur*, *præsenti die debetur*. Sic Reiffenstuel *l. c. n.* 48. Silvester verb. *Mora q.* 1. & alii passim. 32

Alia ad rem de tempore solutionis, seu restitutionis faciendæ. Vide verb. *Restitutio art.* 3. *a n.* 83. *ad* 103. 33

Solutio, seu restitutio in quo loco, & cujus expensis, & periculis fieri debeat? Vide verb. *Restitutio art.* 4. *a n.* 1. *ad* 27. 34

Quilibet Debitor regulariter loquendo tenetur simul, & semel totum solvere debitum, nec tenetur Creditor solutiones per partes accipere. *Communis*, per text. *in leg. Tutor* 41. §. *Lucius*, ff. *De usuris*, *leg. Plane* 3. ff. *Familiæ Erciscundæ*, ubi etiam redditur ratio ibi: „ Quia „ sæpe & solutio, & exactio partium non minima incom„ moda habet. 35

Limitatur tamen conclusio primo in casu, quo specialiter conventum sit inter debitorem, & Creditorem, quod solutio fiat per partes, *Communis*, per textum in *l. Arbitraria* 2. §. 4. ff. *De eo*, *quod certo loco dari oportet*; Et ratio est, quia ut expresse dicitur in *cap. Contractus* 85. *ex Regul. Juris in* 6. *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*, & justa pacta servanda sunt, *l. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi: Inita pacta suam ob„ tineant firmitatem, cap. Qualiter 3. eod. ibi: Studiose „ agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere, comple„ antur; leg. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis, „ ibi: Pacta conventa, quæ neque contra Leges, neque „ dolo malo inita sunt, omnimodo observanda sunt. 36

Limitatur secundo in casu, quo debitum per partes contractum sit, quia obligatio eo modo tolli potest, quo contracta est. *Communis*, per textum *in leg. Nihil tam naturale* 35. ff. *de Regul. Juris*, ibi: „ Nihil tam natura„ le est, quam eo genere quid dissolvere, quo colligatum „ est. 37

Limitatur tertio in casu quo debitor ex diversis causis seu contractibus debita contraxerit, nempe unum debitum ex causa, seu contractu locationis, aliud ex contractu, seu causa emptionis, aliudve ex causa, seu contractu mutui, & sic de aliis; Tunc enim debitor potest, quod vult ex illis debitis solum solvere, & non tenetur omnia dicta debita simul solvere. *Communis*, textu expresso *in l. In potestate* 1. *Cod. de solutionibus*, ibi: „ In potestate „ ejus est, qui ex pluribus contractibus pecuniam debet „ tempore solutionis exprimere in quam causam reddat; „ &c. concordat leg. Quoties 1. ff. de solutionibus ibi: „ Quoties quis debitor ex pluribus causis unum debitum sol„ vit, est in arbitrio solventis dicere, quod potius debitum „ voluerit solutum, & quod dixerit, id erit solutum. 38

Unde cum quis ex pluribus causis est Debitor, & aliquam solutionem facit, in ejus potestate est exprimere, quod potius debitum velit solutum; Si vero nihil exprimat, est in potestate Creditoris, pro quo voluerit debito talem solutionem accipere, textu expresso *in cap. leg. Quoties* 1. ff. & *cit. l. In potestate* 1. *Cod. de solutionibus*, Cum hoc tamen, quod si nihil exprimat, censetur semper solutum debitum magis onerosum. Sic aperte additur *cit. leg. Quoties* 1. ff. *de solutionibus*; Dummodo 39

(creditore) in id constituat solutum, *in quod ipse, si deberet, esset soluturus; quoque debito se exoneraturus esset si deberet . . . Æquissimum enim visum est, Creditorem ita agere rem debitoris, ut suam ageret*, & concordat *l. In his 5. & l. Cum ex pluribus 97. ff. eod.*

40 Quando Debitor una cum capitali simul usuras debet per partialem solutionem factam, censentur solutæ usuræ, quamvis Debitor Capitale se solvere exprimat, textu expresso *in leg. In his vero 5. §. 3. ff. de solutionibus*, ibi: „ Apud Marcellum lib. 20. Digestorum, quæritur, „ si quis ita caverit Debitori in sortem, & usuras se accipere, utrum pro rata, & sorte, & usuris decedat; „ An vero prius in usuras, & si quid superest in sorte? „ Sed ego non dubito, quin hæc cautio in sorte, & in „ usuras, prius usuras admittat, tunc deinde, si quid superfuerit, in sortem cedat.

41 Debitum tollitur etiam sine solutione per acceptilationem. *Communis*; textu expresso *in §. Item 1. Instit. Quibus modis tollitur obligatio* ibi: *Item per acceptilationem tollitur obligatio*, & *l. Pluribus 6. ff. de acceptilatione*, ibi: *Id solum per acceptilationem sublatum est.*

42 Acceptilatio autem est imaginaria solutio, seu habitio rei pro recepta per interrogationem Debitoris, & responsionem Creditoris facta. „ Quod enim Titio debetur, si „ id Titius velit remittere, poterit sic fieri ut patiatur „ hæc verba Debitorem dicere; Quod ego tibi promisi, 43 „ habesne acceptum? Et Titius respondeat: habeo. " Sic expresse habetur *in cit. §. Item leg. Instit. Quibus modis tollitur obligatio*, & concordat *cit. l. Pluribus 6. ff. de acceptilatione*, ibi: „ Pluribus stipulationibus factis si promissor ita accepto rogasset; Quod ego tibi promisi habesne acceptum? Siquidem apparet, qui actum est, id „ solum per acceptilationem sublatum est, si non apparet, omnes stipulationes solutæ sunt ", Vide verb. *Juramentum art. 1. n. 20.*

44 Unde ut acceptilatio valeat, debet sic fieri, ut appareat cujus debiti ex pluribus remissio petatur. Unde *in cit. l. Pluribus* subjungit: *si ego aliud accepto tuli, aliud* 45 *tu rogasti, nihil valere acceptilationem*. Si autem pluribus debitis ex pluribus stipulationibus factis, gravatus non pro uno, vel altero determinato debito, sed pro omni indefinite roget, tunc per acceptilationem omnia debita, quamvis ex pluribus stipulationibus provenientia, censentur sublata, seu remissa, *cit. l. Pluribus*, ibi: *Si quidem apparet, qui actum est, id solum per acceptilationem sublatum est, si non apparet omnes stipulationes solutæ sunt.*

46 Debitum tollitur, & solutio fieri censetur etiam per justam compensationem, *Communis* per textum *in l. Dedisse 76. ff. de verb. significat.* ibi: *Dedisse intelligendus est etiam is, qui compensavit*, & *l. Si Debitor 4. Qui potiores in pignore*, ubi dicitur; *Nihil interesse, solverit ne aliquis, an compensaverit?*

47 Quandonam autem licita, & justa compensatio fieri possit, & quænam conditiones ad ipsam requirantur? Vide verb. *Compensatio per tot.*

48 Qui per errorem solvit, quod nec Jure naturali, nec Civili debebat solutum, condicere seu repetere potest. *Communis per text. in leg. Nunc videndum 1. & leg. si quis 2. ff. de conditione indebiti, l. Pecuniæ indebitæ 1. l. Cum & soluta 3. Cod. eod.* cum similibus; Et ratio clara est, quia Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem, textu expresso *in leg. Nam hoc 14. ff. de conditione indebiti*, ibi: „ Nam hoc „ naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, „ & injuria fieri locupletiorem, leg. Jure naturæ 206. ff. „ de Regul. Juris, ibi: Jure naturæ æquum est neminem „ cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem; „ cap. Locupletari 47. de Regul. Juris in 6. ibi; Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel „ jactura.

49 Qui per errorem solvit indebitum Jure naturæ, debitum vero Jure Civili, solutum pariter condicere, seu repetere potest sive per errorem facti, sive Juris solverit; Glossa *in cap. Is qui 4. de solutionibus verb. Indebitum*, Abbas *ibidem n. 14.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 23. num. 3.* Reiffenstuel *ibidem num. 70. & alii argum. Si non sortem 26. §. 3. ff. de conditione indebiti*. Et ratio est quia, quando agitur de damno vitando, & non lucro captando, ut in hoc casu, non solum non nocet error, seu ignorantia facti, sed nec error, aut ignorantia Juris, textu expresso *in l. Error 8. ff. de Juris, & facti ignorantia* ibi; *Ceterum omnibus Juris error in damnis amittendæ rei suæ non nocet.*

50 Qui indebitum jure Civili, & debitum Jure naturali solvit per errorem, seu ignorantiam facti, modo ignorantia non sit crassa, vel supina, potest solutum repetere, seu condicere. Gloss. 2. *in citat. cap. Is qui 4. de solutionibus verb. Indebitum*, Abbas *ibidem num. 12.* Pirhing *l. cit. num. 33.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 71.* & alii; *arg. leg. Nec supina 6. & leg. Error 8. ff. de Juris, & facti* 51 *ignorantia*. Si autem id solvat per errorem, seu ignorantiam Juris, repetere, seu condicere non potest, quia talis ignorantia non excusat, Gloss. *l. cit.* Abbas *loc. cit. n. 12.* Pirhing *l. c. n. 23.* & alii per text. *in l. Ignorantia 1, l. In omni parte 2. l. Plurimum 3. l. Juris ignorantiam 4. leg. Error 8. leg. Regul. 9. ff. de Juris, & facti ignorantia, & l. Cum quis 10. Cod. eod.* ubi expresse, ac repetitis vicibus habetur, quod Juris ignorantia non prosit. Immo *in cit. leg. Regula 9. ff. de Jur. & facti ignorantia* pro Regula traditur expresse ut sequitur; *Regula est Juris quidem ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere, & in cit. l. Cum quis 10. Cod. eod.* sic præcise statuitur; „ Cum quis Jus ignorans indebitam pecuniam solverit, cessat repetitio. Per ignorantiam enim „ facti tantum repetitionem indebiti soluti competere tibi notum est.

Qui sciens se non debere, & nihilominus solvit, non 52 potest solutum condicere, seu repetere. *Communis*, textu expresso *in l. Nunc videndum 1. §. 1. ff. de Conditione indebiti*, ibi; *Si sciens se non debere solvit, cessat repetitio*, cum similibus; Et ratio est, quia talis præsumitur donare, nam ut expresse dicitur *in leg. Cujus 53. ff. de Regul. Jur. Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est*. Et procedit conclusio, etiamsi ta- 53 lis dederit hac mente, quod velit iterum repetere, textu expresso *in l. Quod quis 50. ff. de conditione indebiti*, ibi: *Quod quis sciens indebitum dedit hac mente, ut postea repetere non potest*. Secus autem esset, si animo dubio, in- 54 certo, aut titubante solvisset, textu expresso *in l. Pro dubietate 11. Cod. de conditione indebiti*, ibi: „ Quod nos „ decidentes sancimus, omnibus, qui incerto animo indebitam dederint pecuniam, vel aliam quandam speciem persolverint, repetitionem non denegari ". Et ratio est, quia, ut expresse statuitur *in l. Non debet 41. §. 1. ff. de Regul. Juris; In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro.*

Asserens se indebitum solvisse, & condictionem intentans, probare debet, quod fuerit indebitum. *Communis*, 55 textu expresso *in cap. Is qui 4. de solutionibus*, ibi: „ Is, „ qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebite sit soluta; leg. Cum debito „ 25. ff. de probationib. " Præsumptio enim stat contra ipsum, quia, ut expresse dicitur *in cit. l. Cum indebito: Qui enim solvit, nunquam ita resupinus est, ut facile suas pecunias jactet, & indebitas effundat.*

Secus autem esset, si adversarius negaret se a condi- 56 cente solutionem accepisse; Tunc enim si de solutione accepta convincatur, ipse probare debet, id quod solutum accepit, sibi revera debitum fuisse, *Communis*, textu expresso *in citat. capitul. Is 4. de solutionibus*; ibi: „ Nisi „ ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur, tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod „ debitum recepisset, & *cit. l. Cum de indebito 25. de probationibus.*

Ad facilius capienda hactenus dicta observandum est, 57 quod condictio indebiti est actio personalis, quam quis habet contra eum, cui indebitum, hoc est, aliquid, quod ei non debebat, per errorem solvit. *Sic in re communis, arg. l. Nunc videndum 1, l. Quod indebitum 7. l. indebiti solutio 15. ff. de conditione indebiti; l. Pecuniæ indebitæ 1. l. Cum & soluta 3. l. Si per ignorantiam 6. l. Fideicommissum 7. Cod. eod.* cum similibus.

Indebitum autem est quasi contractus re initus, quo is, 58 qui rem indebitam per errorem solutam accepit, ad eamdem reddendam obligatur. Sic expresse Pirhing *l. c. n. 20.* & alii per textum *in leg. Si quis 5. §. 3. ff. de obligat. & action. & §. Item 15. Inst. de obligat. quæ quasi ex contractu nascuntur.*

Novæ additiones ex aliena manu.

De præsumpta solutione, de qua frequenter in Foro 1 disseritur, paucis hic agendum.

Solutionem præsumptionibus probari posse non ambigi- 2 tur. At quænam præsumptiones efficaces sint videndum. De existentia Chirographi penes debitorem dubitatur, an ea præsumptionem inducat solutionis. In primis autem constare debet, an Chirographum a debitore in medium productum, sit illud ipsum, quod antea in manibus Creditoris fuit, idque quia accidere potest, ut Debitor sciens Creditorem amisisse Chirographum, aliud confecerit. Con- 3 stituto de identitate Chirographi, alia deinde inspectio occurrit, num voluntate Creditoris Debitor Chirographum consequutus sit, an eo inscio & invito? Hic autem ita distinguunt Doctores. Si debitor suspectus sit, vel Credi- 4 toris domesticus, aut alias familiariter cum eo conversetur, Creditorem admittunt, ut juramento asserat Chirographum se inscio ad debitorem pervenisse. E contrario 5 autem si Debitor vir sit probatæ vitæ, & integritatis, ut suspicio subreptionis locum sibi vindicare nequeat, ejus juramento creditur, si testetur Creditorem sibi Chirographum reddidisse; *Anton. Fab. in Codic. l. 8. t. 3. fin. 24. Carpzov. Jurisprud. Forens. part. 2. Const. 29. defin. 12.* Adde *Freyer de Solut. c. 11. membr. 1. n. 20. & seq.*

Quid juris de Chirographo cancellato? Si Chirogra- 6 phum cancellatum reperiatur apud Debitorem, nec domesticum Creditoris, nec alia de causa suspectum, ipse debitor, vel ad juramentum admittitur Creditorem cancellasse, vel Creditor onus probandi contrarium in se suscipere tenetur; *Carpzov. & Freyer locis mox alleg.* Quod si 7

Chi-

Chirographum apud Creditorem cancellatum reperiatur,
solutio præsumitur, nisi ipse Creditor manifestis proba-
tionibus contrarium ostendat; *Brunemann. ad L. 24. ser.*
8 *per tot. de Solut.* Dubitatio major est, si Chirographum
cancellatum penes Tertium reperiatur. Sunt qui existi-
ment, Debitorem eo ipso non esse liberatum, quum Chi-
rographum illi Tertio, saltem custodiæ causa traditum
fuerit, & sic præsumptio cancellationis a Creditore factæ
cesset; Vide *Freyer ubi supra n. 23. & ab eo allegatos.*
9 Quod tamen ita intelligendum reor, nisi aliæ probationes
10 concurrant. Denique si Notarius Chirographum confecit,
illudque in protocollo Notarii cancellatum reperiatur,
solutionis præsumptio exinde non aliter oritur, quam si
cancellationem consensu Creditoris factam esse probetur;
Confer *Menoch. de Præsumpt. lib. 3. Præsumpt. 141. n. 19.*
11 Succedit privata debitoris adnotatio. Pro regula autem
tenendum est, quod etsi debitor in libro quodam, in quo
consignare soleat res quotidie gestas, aut rationes rerum
suarum, scripserit, se alteri solvisse, hoc ipsi neutiquam
proficiat, quum alias hac ratione quilibet debitor se a
12 vinculo obligationis facile liberare posset. Interim tamen
Regula hæc exceptionem patitur, ut ex adnotatione de-
bitoris præsumptio factæ solutionis resultet, si simul aliæ
13 circumstantiæ eidem adminiculentur. De his autem cir-
cumstantiis, vide *Mevium part. 4. decis. 121. per tot.*
14 Sunt & aliæ præsumptiones factæ solutionis. Huc per-
tinet quando Creditor distulit multos per annos petere
creditum, verb. grat. si non petiit vivo debitore, sed de-
functo eo hæredes convenit, & tamen Creditor est per-
sona cauta, & diligens alias in exigendo, aut est pau-
15 per, aut non admodum dives. Idem dicendum, si Credi-
16 tor a Debitore mutuum petiit; tum si Creditor admini-
stravit bona debitoris, atque ita sibi solvere potuit, ra-
17 tiones tamen non reddidit; tum si quis per tres apochas
probet se tribus annis proximis usuras solvisse; tunc enim
nisi Creditor recipiens usuras ultimas protestando sibi con-
suluerit, easdem usuras ratione præteriti temporis etiam
solvisse censetur; *Fachin. lib. 13. Controv. 89. Finckelth.
observ. 115. Mev. part. 4. decis. 345. & 355.* utrobique
ser. per tot. Sed consule præ cæteris *Freyer de Solut. c.
12. membr. 6. per tot.* qui de his omnibus fusius agit.

S O M N I U M.

S U M M A R I U M.

1 *Somnium quid sit.*
2 *Assignantur secundum varios varia genera somniorum* ad n. 4.
5 *Secundum tamen posteriores Theologos somnia divi-duntur in Divina, Dæmoniaca, & naturalia.*
6 *Divina somnia quæ sint?*
7 *Assignantur varii fines Divinorum somniorum ex Sa-cra Scriptura.*
8 *Et adducuntur multa alia Divina somnia ex historiis Sanctorum.*
9 *Dæmoniaca somnia quæ sint?*
10 *Assignatur intentum Dæmoniacorum somniorum.*
11 *Naturalia somnia quæ sint.*
12 *Somnia naturalia proficiscuntur, vel a causa intrinse-ca somniantis, vel a causa illi extrinseca. Intrin-seca nascuntur quædam potissimum ab anima, & dicitur* causa animalis, *& quædam potissimum a corpore, & vocatur* causa corporalis.
13 *Intrinseca causa animalis quæ sit; & assignantur va-ria somnia ex ipsa procedentia.*
14 *Bonorum hominum somnia meliora sunt quam aliorum.*
15 *Intrinseca causa corporalis quæ sit?*
16 *Extrinseca naturalis causa somniorum quæ sit.*
17 *Species imaginabiles in somniis causatæ producunt in somniantibus varios effectus, qui assignantur, & præsertim patent in noctambulantibus, seu melius somnambulantibus.*
18 *Traditur modus seu regula pro discernendis somniis, an sint Divina, an Dæmoniaca, an naturalia?*
19 *Quando constat non esse somnia naturalia, & dubita-tur, an sint Divina, vel Dæmoniaca, tutius est ea caveri, & contemni ut Dæmoniaca.*
20 *Divinorum somniorum observatio est licita, at inter-pretatio convenit solum quibus a Deo facta est re-velatio.*
21 *Dæmoniacorum somniorum observatio, ut fraudes Dæ-monis caveantur, est licita, sed ad occultorum, vel eventuum futurorum scientiam, seu cognitionem ha-bendam, est illicita.*
22 *Observatio, & interpretatio somniorum naturalium ha-bentium in suis effectibus connexionem, seu adæ-quationem cum suis causis est licita, sive causa sit intrinseca animalis, sive intrinseca corporalis.*
23 *Quid si causa naturalis somniorum sit extrinseca?*
24 *Peccat graviter, qui ex somnis tam procedentibus ex causis intrinsecis, quam extrinsecis divinat futura contingentia, aut quæcumque dependet ab humanæ voluntatis arbitrio.*
25 *Unde est graviter peccaminosa omnis illa Divinatio per somnia, quæ ex ipsis prædicitur, seu creditur ali-quid eventurum, quod nullam prorsus habet conne-xionem cum illis.*
26 *Et multo gravius peccant, qui nedum somniis sibi for-tuito obvenientibus firmiter credunt, sed & ipsa cum abusu rerum sacrarum ex animo procurant.*
27 *Non est tamen culpandus peccati saltem mortalis qui si-ne ulla superstitione, & sortilegio, sed ex mera cu-riositate perquirit thesaurum absconditum sibi in som-nis manifestatum.*
28 *Item non est condemnandus peccati mortalis, qui du-bitans an thesaurus fuerit sibi manifestatus per de-functum apparentem, an per somnium ipsum perqui-rit, nulla adhibita fide somniis.*
29 *Nec sic est culpandus, qui nulla adhibita fide, & ha-bita superstitione terram fodit ad inveniendum the-saurum ibi sibi a Dæmone indicatum.*
30 *Similiter non peccat mortaliter observans somnia non omnino eis credens, sed tantum propter talia somnia aliquod de se non malum operatur, ut evitet quæ-dam mala sibi in ipsis minata.*
31 *Cavendum tamen semper est, ne firma præstetur simi-libus somniis fides, immo generaliter loquendo nul-la est ipsis fides, & observatio præstanda.*

SOmnium est phantasma in somno factum, idest appari- 1
tio phantastica in somno facta, ex Aristotele *lib. de
somno & Vigilia*, sive visum, quod in somno apparet.
Et ut ex Richelet habet Pontas *verb. somnium in princip.*
Somnium est motus vel imaginandi, quæ dormientis in
sensibus exprimit formam rei externæ conformem.
Somnia ex Macrobio *lib. 1. de somn. Scipion.* quem se- 2
quitur Salisber. *l. 2.* dividuntur in quinque genera, sci-
licet insomnium, spectrum, somnium, visum, & ora-
culum; sed Artemidorus *lib. 1. cap. 2.* ea quinque ad
duo revocavit, insomnium nempe, & somnium, sub in-
somnio spectrum, sub somnio comprehendit visum, &
oraculum, quoniam hæc illud consequuntur. Sic refert
Delrius *disquis. tom. 2. lib. 4. cap. 3. quæst. 6. verb. Ma-
crobius.*
Auctor libri *de spiritu, & anima* (sive is sit Hugo Vi- 3
ctorinus, sive alius) *cap. 25. operis* quinque somniorum
genera enarrat, videlicet oraculum, visionem, somnium,
insomnium, phantasma. *Oraculum*, inquit, est cum in
somnis aliqua sancta, gravisque persona, vel etiam Deus
eventurum aliquid aperte, vel non eventurum, facien-
dum, vel evitandum nunciat. *Visum* est, cum id, quod
viderat quis eodem modo, quo apparuerat, evenit. *Som-
nium* est quid figuris tectum, quodque sine interpretatio-
ne intelligi non potest. *Insomnium* est, cum id quod fa-
tigaverat vigilantem ingerit se dormienti, ut cibi cura,
vel studium. *Phantasma* est, quando quis dormire cœpit,
& adhuc se vigilare existimat, aspicereque videtur irru-
entes in se, vel passim vagantes formas, aut lætas, aut
turbulentas, Sic habet Bayerlinch *Theatr. vitæ humanæ,
verb. Somnium, fol. 484. litt. H.*
Sanctus Gregorius *lib. 8. moralium cap. 13. & seg. 4.* 4
Dial. cap. 48. sex genera somniorum ex totidem causis
orta commemorat; aut enim, inquit, ex plenitudine, vel
inanitate corporis somnia existunt, aut ex antecedentibus
diurnis curis, aut ex illusione Dæmonis, aut ex cogi-
tatione hominis simul, & illusione Dæmonis, aut ex re-
velatione Dei, aut denique ex cogitatione hominis si-
mul, & revelatione Dei, sicque rectissime, ut Delrius ob-
servat *l. c. concl. 2.* somnia tribus Auctoribus adscribit;
Deo, Naturæ, & Dæmoni. Unde posteriores Theologi 5
ea diviserunt in Divina, Dæmoniaca, & Naturalia,
quam divisionem variis aliis relictis & nos amplectimur.
Somnia igitur Divina, seu Cœlestia sunt illa, quæ a 6
Deo inspirantur, sive id faciat immediate per se, sive per
ministerium Angelorum, ut plerumque accidit; Unde
Sanctus Thomas 2. 2. *q. 95. art. 6. in corpore* sic ait:
*Spiritualis autem causa est quandoque quidem a Deo,
qui ministerio Angelorum aliqua hominibus revelat in
somniis.*
Divinorum, seu cœlestium somniorum varii fines re- 7
periuntur in Sacra Scriptura. I. Ut quis a malo absler-
reatur, sicut factum Abimelech *Genes. 20.*, & Regi Ge-
raræ, & Labano *Genes. 31.* Et id insinuat Job *cap. 4.
num. 13. & 14.* ibi: *In horrore visionis nocturnæ, quan-
do solet sopor occupare homines, pavor tenuit me, & tre-
mor, & omnia ossa mea perterrita sunt*, & *cap. 7. n. 14.*
ibi: *Terrebis me per somnia, & per visiones horrore con-
cuties.* II. Ut adhortetur ad aliquod bonum, ut Gedeonem
Judic. 7. & Judam, ejusque exercitum 2. *Machabæorum*
15. III. Ut moneat, vel doceat quid agendum, aut fu-
giendum, ut B. Joseph *Matthæi 1. & 2.* & tres Magos
Matthæi 2. Et hunc finem indicat Job *cap. 33. num 15.
& seq.* ibi: *Per somnium in visione nocturna, quando ir-
ruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc
aperuit aures virorum, & erudiens eos instituit disciplina &c.*
IV. Ut spiritum Prophetiæ, aut aliud spirituale donum

fimul largitur, ut *Joelis c. 2. n. 28.* ibi: *Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ; Senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.* Et patet de dono sapientiæ, & prudentiæ in somniis dato Salomoni *3. Reg. 3.* Et de promissione obventuræ Dignitatis Joseph *Genesis 37.* & Mardochæo *Esther 11.* V. ut revelet aliquod Mysterium, ut *Genes. 28.* aut alicujus Reipublicæ, vel Regni, seu Imperii vicissitudinem, ut Israelis *Genes. 41.* Ægypti, & Nabuchdonosor *Daniel. 2. & 4.*

8 Ad hæc capita reduci possunt multa somnia Divina, quorum in historiis Sanctorum fit mentio, ut illa Africana apud Victorem Uticen. de persecut. Vandalic. oblata Eusebio Episcopo Carthaginensi. Item somnium oblatum Monacho Cluniacensi B. Virginis, tempore S. Odonis apud Joann. Monachum *lib. 3. vitæ Odonis cap. 9.* Item aliud Bertæ matri S. Suitberti apud B. Marcellinum *cap. 1. Vitæ S. Suitberti.* Item aliud S. Abramio Confessori, *Metaphrast. in ejus vita.* Item aliud Henrico Imperatori, Rupert. *in vita S. Hereberti cap. 7. numer. 26.* Item aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guidonem *in ejus vita.* Item aliud Theodosio Imperatori, aliud Mauricio Imper. aliud Arnobio Rethori, aliud Bardæ, aliud Eulogio apud Delrium *disquis. Magicar. tom. 3. cap. 3. q. 6. concl. 4.* & multa alia apud Fulgosium *lib. 1. exempl. cap. 5.* & apud Beyerlinck *l. c. fol. 285. §. Somnia Divina*, & alia innumera apud alios.

9 Dæmoniaca somnia sunt illa, quæ mali spiritus studiose dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas ut libidinem, iram, odium, desperationem, vel ad occultorum, aut futurorum significationem. Sic expresse Delrius *loc. cit. post conclusionem 4. vers. Diabolica somnia*, & colligitur ex S. Gregorio *lib. 8. moral. in cap. 7 Job cap. 13.* S. Augustin. *Epist. 9. alias 115.* S. Thom. *2. 2. quæst. 95. art. 6. in corpore*, Blesenses *Epist. 65.* & alii passim.

10 His Dæmoniacis somnii totum intentum malignorum, & fraudulentorum illorum spirituum est homines ad peccata deducere, eosque præsertim incautos, ac ignaros variis superstitionibus imbuere, si eos aliquorum somniorum eventu ad habendam ipsis fidem reduxerint, sicque eos deceptos ad enormia, nefanda, ac sacrilega crimina pertrahere, ut comunis Doctorum, ac quotidiana experientia etiam nimium docet.

11 Naturalia somnia sunt illa, quæ communiter ortum ducunt ab affectione, & dispositione animæ & corporis somniantis, Beyerlinck, & Ponças, *loc. cit.* & alii passim.

12 Et hæc somnia naturalia proficiscuntur, vel a causa intrinseca somnianti, vel a causa illi extrinseca. Intrinseca nascuntur quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur causa animalis; & quædam potissimum a corpore, & vocatur causa corporalis.

13 Intrinseca causa animalis est quando somnia obveniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta, & per diem ipse somnians circa illas multum occupatus fuit, juxta illud *Ecclesiastes cap. 5. n. 2.* ibi: *Multas curas sequuntur somnia.* Unde Lucretius *Poemat*, apud Beyerlinck *loc. cit. fol. 286. §. Animalia* sic habet.

In somnis eadem plerosque videmur obire,
Causidicos causas agere, & componere Leges:
Induperatores pugnare, & prælia obire:
Nautas contractum cum ventis degere bellum;
Et quo quisque fere studio defunctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati.

14 Et ad hæc pertinent somnia de rebus, & personis, in quas odio, amore, timore, aut spe vehementer afficimur; Hinc liberales, & benefici somniant se aliis largiri, mendici petere, cantores canere, Philosophi disputare, avari pecuniam congerere, Vindicativi de inimicis ulcisci, & alii alia similia. Unde Aristoteles *1. Ethicor. cap. 13.* dicit Bonorum hominum somnia meliora esse, quam aliorum, propterea quod consilia, quæ ad virtutum officia exercenda sollicite agitant, eadem eis in somno occurrunt.

15 Intrinseca causa corporalis nascitur a præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhaustum, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit, vel alio interiore vitio laborat; Unde ex variis his causis varia nascuntur somnia: Cholerici enim somniant colores flavos, rixas, jurgia, inimicitias, incendia, & hujusmodi. Sanguine redundantes rubentia, ignes, ustiones, hortos, convivia, & læta omnia: Melancholici funera, caliginem, tenebras, solitaria loca, nocturnas oberrationes, tetra spectra, tristiaque cuncta; Phlegmatici mare, aquas, balnea, navigationes, submersiones, tardam, & impeditam a noxiis fugam. Qui viscido humore affectas, obstructasque habent partes cerebris posteriores, illi comprimi, ac suffocari videntur in somnis, & Latini vocant hunc *incubum* morbum. Qui sinceris, purisque succis constant, somniant se volutari inter odoratos, suavesque flores, & e contra qui fœtidis putridisque sunt repleti humoribus, somniant se versari in cloacis, sepulcris, sordidis, ac cœnosis locis.

Extrinseca naturalis causa somniorum est, quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco movetur. Hujusmodi autem agens est duplex; Alterum est aer ambiens. Alterum impressio, sive influxus corporum cælestium; sicut enim corpora cælestia suo in materiam corpoream influxu varias formas lapidum, tallorum plantarumque gignunt, sic influendo in phantasiam quæ organis corporeis est immersa, possunt a cœlestibus corporibus produci species imaginabiles effectui a corporibus illis cœlestibus præmanenti conformes, erudite suo more ratiocinatur Doctissimus Delrius *loc. cit. post conclusionem secundam vers. Naturalis extrinseca.* Unde ut habetur in *Lexico Medico Castello-Brunoniano verb. Somnium;* Somnia sunt operationes, quæ fiunt inter dormiendum ab Astris in homine.

Species imaginabiles in somniis causatæ sunt quandoque in somniante adeo impressæ, ut distincta afferat verba, recte ad interrogata respondeat, aut electo surgat aliquid exterius tacturus, aut etiam in locis periculosis perambulet, & denuo adhuc dormiens lectum repetat, ut patet de noctambulantibus, seu melius somnambulantibus, cum nedum noctu, sed etiam interdiu id accidat, ut observat *Lexicon Medicum Castello-Brunonianum verb. Sonambulo* referens quemdam celebrem olim somno meridiano indulgentem inter dormiendum surrexisse, deambulasse, cum conjuge locutum fuisse, a qua etiam rursus ad Sellam, in qua dormiverat, reductus, paulum adhuc dormivit, evigilans deinde omnium plane fuit ignarus. Hæc ibi: Nec desunt alia consimilia exempla. 17

Pro descernendis somniis, an sint Divina, an Dæmoniaca, an naturalia? habendus est recursus ad Patrem spiritualem, aliasque pias, & instructas Personas, ut suis consiliis ea dilucident, & in subsidium suis orationibus lumen pro eorum vera discretione, & intelligentia a Deo exquirant. Sic communiter Doctores S. Thoma *2. 2. quæst. 95. art. 7. in corpore.* Hoc tamen retenta pro certa regula, quod quando Deus somnium immittit, solet simul homine interiori certum reddere hoc somnium a se profectum, & cælitus immissum fuisse, ut recte docet Delrius *loc. cit. post conclusionem quintam vers. Discernere:* & relinquit ipsum hominem totum hilarem, humilem, Devotum, ac pium. Quando autem Dæmon somnia immittit, talia somnia aut visiones habentes evadunt tristes, spiritu audaces, elati, & superbi, impuri, ac omni malitiæ proclives, ut advertit Clericatus *nelle sue spiche verb. Sogni num. 898.* Tunc vero somnia sunt naturalia, quando mere procedunt a phantasmatibus in memoria motis ab operationibus diebus antecedentibus factis, aut intenta voluntate, & desiderio diebus sequentibus faciendis, aut ab humoribus a stomacho elevatis ad cerebrum, ubi generantur somnia rerum extravagantium, ridicularum, ac penitus infructuosarum, ut notat Clericat. *loc. citat. numer. 899.* 18

In summa concludit doctissimus Delrius *loc. cit. vers. Discernere* est observandum, si constet neque ex animali, neque ex corporali causa somnium fuisse natum, sicque non esse naturale, dubitetur autem adhuc utrum sit a Deo vel a Dæmone? tutissimum est, si ut a Dæmone immissum caveatur, & contemnatur juxta illud *Ecclesiastici cap. 34. num. 6. & 7.* ubi traditur esse contemnenda extrinseca somnia, quæ non constat a Deo fuisse immissa, ibi: *Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum; multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt spetantes in illis.* 19

Divinorum somniorum observatio licita est, at interpretatio satis convenit illis, quibus a Deo facta est interpretationis revelatio. Delrius *loc. citat. concl. 5.* & alii communiter. Prima pars de se patet, quia somnia Divina nobis immittuntur a Deo, ut ea observemus, ac ab ipsis instruamur, moneamur, & corrigamur. Secunda pars habetur ex *Daniele c. 2. n. 27.* ibi: *Mysterium, quod Rex interrogat sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare Regi, sed est Deus in Cælo revelans Mysteria, quæ indicavi tibi, & ibid. numer. 30.* subjungit: *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plusquam in cunctis viventibus, Sacramentum hoc revelatum est, sed ut interpretatio Regi manifesta fieret, & 1. ad Corinth. c. 2. n. 11.* ibi: *Quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.* 20

Dæmoniacorum somniorum observatio, ut fraudes Dæmonis caveamur, est licita, sed ad occultorum, vel eventuum futurorum scientiam, seu cognitionem habendam, est illicita. Sic expresse Delrius *loc. cit. concl. 4.* & alii passim. Prima pars de se patet, quia hoc est animæ valde salutare, & aliquando necessarium, ut sic Dæmonis fraudulentæ astutiæ eludantur, & peccata, ad quæ per ipsas nos intendit inducere evitentur. Secunda pars probatur, quia hoc est Dei Lege prohibitum *Levit. c. 19. n. 26.* ibi: *Non augurabimini, nec observabitis somnia, Deuteronom. cap. 18. num. 10.* ibi: *Nec inveniatur in te qui . . . . . . observet somnia, & Ecclesiastic. cap. 34. numer. 6. & 7.* per verba adducta *supra numer. 19.* Tum quia non potest horum interpretatio citra miraculum 21

habe-

haberi, nisi ex pacto implicito, vel explicito cum Dæmone, quod est omnino illicitum, dicente expresse Apostolo 1. *ad Corinth. cap.* 10. *n.* 20. *Nolo autem vos socios fieri Dæmoniorum*.

22 Observatio, & interpretatio somniorum naturalium habentium in suis effectibus connexionem, seu adæquationem cum suis causis, est licita, sive causa sit intrinseca animalis, sive intrinseca corporalis. Sic Delrius *loc. cit. concl.* 3., & communis aliorum cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 95. *art.* 6. *in corpore*. Prima pars, quando videlicet causa est intrinseca animalis, clare patet. Si enim quis sit lascivis somniis, fœdisque illusionibus iniquinatus, potest, immo debet causam talium somniorum inquirere, & cognoscens ipsam provenire ex quo obscenis lectionibus, libidinosis cogitationibus, aut turpibus colloquiis operam dederit debet similes lectiones, cogitationes & colloquia cavere, ac vitare, & sic de similibus. Secunda pars, quando scilicet causa est intrinseca, corporalis, est etiam declara, nam ut docent Aristoteles *lib. de Divinatione per somnia cap.* 1., & Hippocrates *lib. de insomniis*, & 6. *Epid.*, & S. Thomas *cit. quæst.* 95. *art.* 6. *in corpore*, & alii passim admonent Medici notanda, & expendenda esse ægrotantium insomnia, seu somnia, ad eorum morbos dijudicandos, & curandos. Ex ea namque observatione satis probabilem de qualitate morbi conjecturam eliciunt, & qui humores intus lateant, qui eorum defectus, vel exsuperantiæ sint, dignoscant; Si quis enim somniet de occupationibus igneis, sanguinis abundantis; si de aqueis, multi phlegmatis; si de terreis, melancholiæ, & sic de similibus, & ideo potest licite sibi per congruentes medicinas præcavere. Qua de re Galenus *lib. de præsagio ex somniis sumendo* refert, quod cum quidam somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticus evasit.

23 Si causa naturalis somniorum sit extrinseca juxta dicta *supra numer.* 16., & talis causa non sit tam a somniante remota, quin possit ab illa naturaliter affici, & pati, tunc dicta somnia includunt aliquid probabilitatis, adeoque observari, & interpretari licite possunt, ut patet de podagricis, & erniosis, qui possunt affici, & pati a causis futuræ cras pluviæ, sicque de illa aliquod suum somnium interpretari. Secus autem dicendum est, si causa extrinseca sit adeo a somniante remota, ut non possit ab illa naturaliter affici, & pati: Sic enim, cum non potest quis hic hodie affici, & pati a causis futuræ pluviæ post triennium propter temporis distantiam, nec a causis futuræ statim pluviæ in Moscovia propter loci intercapedinem, non potest de tali pluvia aliquod suum somnium interpretari, cum causæ hujusmodi nihil pertineant ad ipsius corporis temperamentum, & dispositionem, nihilque possint in ipso agere, seu operari, adeoque somniorum a similibus extrinsecis causis provenientium observatio est penitus incerta, & fallax. Et si aliquando respondeant eventui, id a casu fit, vel ab intelligentia quapiam revelatur, ut recte observat Delrius *loc. cit. post conclus.* 3. *vers. Quando naturalis causa est extrinseca*.

24 Peccat graviter, qui ex somniis, tam procedentibus ex causis intrinsecis, quam extrinsecis divinant futura contingentia, successus, fortuitosque casus, aut quæcumque dependent, seu manant ab humani arbitrii voluntate, sive somniantis, sive alterius. *Communis*. Et ratio est, quia hæc non dependent a causis naturalibus, aut temperamento corporis, nec ab Astris, cum nullam habeant naturalem connexionem cum illis; & omnis similis divinatio est expresse prohibita, tum ex Sacra Scriptura *Levitic.* 19. *Deuteronom.* 18. *Isaiæ* 47. *Ecclesiastici* 34., & ex *cap. Illud, cap. Illos, cap. Sed, & illud caus.* 26. *q.* 2. *c. Igitur eadem caus.* 26. *q.* 5. & præcipue in Const. Sixti V. incip. *Cœli, & terræ Creator*, & Const. Urbani VII. incip. *Inscrutabili judiciorum*.

25 Unde est graviter peccaminosa omnis illa divinatio per somnia, quæ ex somniis prædicitur, aut creditur aliquid eventurum, quod nullam prorsus habet connexionem cum illis. Eodem enim modo est loquendum de divinatione per somnia, ac de divinatione per Astra, quæ est prohibita, etiamsi tales Divinatores id non certo affirmare asserant, & protestentur, ut expresse dicit Sixtus V. cit. Const. incip. *Cœli, & terræ Creator*.

26 Hinc caveant illi, qui nedum somniis sibi fortuito obvenientibus firmiter credunt, sed & ipsa cum abusu rerum Sacrarum, eas nocte capiti in lecto supponentes, vel alibi reponentes ex animo procurant, atque expectant, ut ex iis inde divinent nomina in lodis vulgo Seminariorum dictis sortitura. Proh dolor? quot in istis crimina, quot sacrilegia, quot diabolica sortilegia?

27 Non esset tamen culpandus peccati saltem mortalis, qui sine ulla superstitione, & sortilegio, sed ex mera curiositate pergeret ad locum thesauri sibi somnio manifestati, ibique terram effoderet, quia videtur id tantum esse actus levitatis, & vanitatis; Sic Henno *tom.* 1. *tractat. in Decalogum disp.* 1. *quæst.* 4. *art.* 5. *concl.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *tractat.* 2. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 10. Tamburinus *lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. *num.* 22. ubi ut etiam ex ipso refert La Croix *loc. cit.* dicit, hominem in somno sæpius admonitum, ut certo loco terram effoderet, sicque reperiret ollam auro plenam, non peccasse graviter, quamvis deceptus sit, & invenerit ollam plenam nigris carbonibus.

Item non esset condemnandus peccati mortalis, qui du- 28
bitans, an thesaurus fuerit sibi manifestatus per defun-
ctum apparentem, an per somnium, terram effodit, ut
ut rei veritatem detegat, nulla tamen fide somnus adhi-
bita. Sic expresse Henno *loc. cit.*, & alii. Nec sic esset
culpandus, qui nulla adhibita fide, & habita superstitio-
ne terram foderet ad inveniendum thesaurum ibi sibi a 29
Dæmone indicatum, quia non videtur peccaminosum uti
scientia a Dæmone accepta, ubi saltem non fuit ab eo
explicite, aut implicite petita, nec ullus intercessit ad
eum recursus. Sic expresse Henno *loc. cit.* Lessius *in Auct.
verb. Magia cap.* 6. La Croix *loco cit. dub.* 3. *num.* 25.
& alii.

30 Similiter non est mortale observare somnia, quando quis non omnino creditorem in somnio sibi ostensam esse veram, seu futuram, sed tantum propter tale somnium aliquod de se non malum operatur, ut evitet mala sibi in somnio minuta. Sic Suarez *de Relig. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 25. La Croix *loco citat. dub.* 2. *num.* 10. Tamburinus *loc. citat.*, & alii. Et ratio est, quia licet ibi aliqua levitas, vel simplicitas, aut nimia timiditas, tamen non apparet gravis malitia, quia, ut expresse dicit La Croix *loc. citat.* non tam credit illud esse a Deo, aut ideo esse verum, quam posse aliunde esse verum.

31 Cavendum tamen semper est, ne firma præstetur similibus somniis fides: Immo generaliter loquendo nulla est ipsis fides, & observantia præstanda ex *Levit. cap.* 19. *Deuteronom. cap.* 18. *Isaiæ cap.* 47. *Ecclesiast. cap.* 34. & ex dictis *supra num.* 19. 21. 23. & 24. Unde monet Ecclesiastes *cap.* 5. *num.* 6., quod *ubi sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri, tu vero Deum time*, & Ecclesiasticus *cap.* 34. *num.* 1., & *seqq.* quod *Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia*, *ibidem num.* 7. subjungit, quod *multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis*. Quod & revera docet experientia, nam eos, qui curiose ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio sublecuta, in gravissimas calamitates, & in interitum præcipites egit, ut Agamemnonem Homericum, Cyrum Persarum Regem, & Pompejum, teste Delrio *loc. cit. post conclusionem quintam vers. Discernere in fine*. Nec desunt, & utinam deessent, recentiora exempla eorum, qui bona temporalia, corpus, & animam ex nimia superstitiosa, ac sacrilega somniorum observantia misere perdiderunt.

32 Vide verb. *Pontius Pilatus*, ubi de somnio ab ejus uxore habito Nocte Passionis D. N. J. C.

S O M N U S.

S U M M A R I U M.

1 *Somnus quid sit?*
2 *Somnus quomodo causetur?*
3 *Cibi, qui plurimum vaporem sursum efferunt, somniferi appellantur, & qui pluribus abundant humoribus, procliviores sunt ad somnum.*
4 *Somnus alius diurnus, alius nocturnus.*
5 *Somnus diurnus alius antemeridianus; qui tolerabilis est, nec omnino noxius.*
6 *Et alius meridianus, seu pomeridianus, qui si sine debitis cautionibus capiatur, valetudini non parum nocet.*
7 *Afferuntur mala, quæ gignere solet somnus pomeridianus sine debitis cautionibus captus.*
8 *Assignantur cautiones adhibendæ in tali somno ad dicta mala evitanda.*
9 *Aptissimum tempus pro somno capiendo est nocturnum.*
10 *Arguuntur noctu vigilantes, & diu dormientes.*
11 *Somnus appellatur filius noctis.*
12 *Suavior, & sanior evadit somnus nocturnus, si cœna hominis fuerit sobria.*
13 *Quamvis sanior sit somnus nocturnus, homines tamen noctu dediti studiis, & orationibus etiam diurnum somnum capere consuescunt exemplo ad id Jesu Christi.*
14 *Quoties horis sit somnus capiendus.*
15 *Somnus variis epitetis a Tertulliano laudatur.*
16 *Somnus a Paulo IV. Summo Pontifice vocabatur donum.*
17 *Afferuntur quidam versiculi de somno.*
18 *Solimanus Turcarum Tyranus putavit se evitare perjurium occidendo dormientem, quem jurejurando promiserat non occisurum viventem.*

Somnus

1 SOmnus, secundum Aristotelem *lib. de somno, & vigi-
liis, est ligamentum omnium sensuum ad animalis
quietem, & salutem institutum. Obstruentibus enim va-
2 poribus e ventriculo ascendentibus ad caput sensus com-
munis aditum, iisdemque cerebri membrorum oppleti-
bus, sicque quasi ligatis internis, ac externis sensibus,
anima & corpus sine ulla operatione quiescunt, donec
consumptis dictis vaporibus ipsi interiores, & exteriores
sensus soluti, pristinam suam operativam virtutem recu-
perent, seu resumant. Unde cibi illi, qui plurimum
vaporem sursum efferunt somniferi appellantur, & Phleg-
matici, aliique abundantioribus repleti vaporibus, seu hu-
3 moribus uti & infantes ad somnum procliviores reddun-
tur. Sic ex Aristotele Beyerlinck *Theatr. vitæ humanæ
verb. Somnus §. somni causa efficiens*.
4 Somnus quoad tempus ipsum sumendi alius est diurnus,
& alius nocturnus. Diurnus rursus duplex est, alius an-
temeridianus, qui fit jejuno ventriculo, qui tolerabilis
5 est, nec omnino noxius, cum tunc vacuo ventre, & ma-
teria exhalationem non suppetente, mala, seu morbi non
6 obrepant. Alter meridianus, seu pomeridianus, qui si si-
ne debitis cautionibus capiatur, valetudini non parum
nocet. Unde apud Plautum in Mostell. *Non bonus Somnus
est de prandio*, & Schola Salernit. *Si vis vivere sanum,
fuge somnum meridianum*.
7 Somnus enim pomeridianus cibos in ventriculo non
concoquit, sed corrumpit, ructus, flatusque parit, cere-
brum multa crassa, mordacique humiditate, atque fuligi-
ne replet, unde gravedines, oscitationes, pediculationes,
vertigines, catharri, capitis dolores, anginæ, apoplexia,
incubus, epilepsia paralysis, & alii morbi frigidi, atque
8 mortiferi promanant. Nonnulli tamen certis cautionibus
adhibitis mitiora, ac minime periculosa illa sibi efficiunt,
primum consuetudine, & longo usu, deinde non proxi-
mus a cibo, neque capite demisso dormiendo. Proterea
vel somno plenius indulgendo, vel parum longo utendo,
postremo non subito, nec raptim, sed paulatim vigiliam
revocando. Sic ad litteram Beyerlinck *loc. cit.* §. *Tem-
9 pus*. Ubi subjungit, quod aptissimum somno tempus est
nocturnum, propterea quod ipsum noctis silentium quie-
tem advocat, & circumfusi aeris frigiditate innatus calor
facilius sese colligit, & ad interiora revocat, cum som-
nus, ut Aristot. *cap. 3. lib. de somno, & vig.* asserit,
10 antiperistasis quædam sit naturæ conveniens. Unde Sene-
ca *lib. 22. Epist. 123.* eos reprehendit, qui, ut quidam in
eadem Urbe Antipodes, noctes vigilant, dies dormiunt,
quos appellat Lychnobios, idest lucernarios, atque ejus-
modi homines contra naturam vivere. Quod fecitasse He-
liogabalum Imperatorem testatur Lampridius *in ejus vita*.
Hæc ille.
11 Unde somnus appellatur Filius noctis, & nox Somni
datrix a Poetis, teste Serra in suis Synonymis, & Be-
yerlinck *loco cit. §. Tempus vers. Nec inscite*. Et sua-
12 vior evadit nocturnus somnus, si cœna hominis fuerit so-
bria, & parcus homo in esu, & potu, juxta illud Scho-
læ Salernitanæ. *Ut sit nocte levis, sit tibi cœna brevis*,
& habetur ex Ecclesiastico *cap. 31. n. 24.*, ibi: *Somnus sa-
nitatis in homine parco, dormiet usque mane, & anima
illius cum ipso delectabitur*.
13 Quamvis autem sanior sit somnus nocturnus, homines
tamen noctu dediti studiis, & orationibus, etiam diur-
num, sed pomeridianum somnum capere consuescunt, uti
solent Regulares utriusque sexus hora pomeridiana silen-
tium indicere, & aliquantulum somni, ac quietis cape-
scere, ad id habito exemplo a nostro Salvatore Jesu Chri-
sto, qui uti solitus nocte orare, quadam die naviculam
suorum discipulorum ingressus ibi suavissimum somnum
capiebat, a quo suscitatus ipsos a maritima procella salva-
vit, *Matth. cap. 8. n. 24., & 25.*, ibi:,, Et ecce motus magnus
,, factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus,
,, ipse vero dormiebat, & accesserunt ad eum discipuli
,, ejus, & suscitaverunt eum dicentes: salva nos, peri-
,, mus.
14 Quotis autem horis sit somnus capiendus? Varii va-
riant juxta variorum varias corporis dispositiones, & a-
nimi applicationes: Medici ad horas 6. 7. aut 8. consti-
tuunt, tale enim temporis intervallum sufficit concoctio-
ni, & viribus naturæ reparandis. Cler. *in suis spicis verb.
somno n. 908.* refert a suo satis docto, & erudito Gramma-
ticæ Magistro sic didicisse: *Un buon Scolare non deve dor-
mire più di cinque ore, Un buon Predicatore 6. Un buon
Padre di Famiglia ore 7. Un gran poltrone ore 8.* Ursaya
in 2. Miscellan. sacro, & profano litt. S. 51. sic habet;
,, Quattro, o cinque al Viandante, Altrettante al Mercan-
,, te, Cinque o sei allo studente, Ed otto ad altra gen-
,, te. Tutte sono al Vecchio buone, Nove o dieci al
,, Dormiglione, E chi più è un gran poltrone.
15 Somnus ex Tertulliano *cap. 43. de Anim.* est recreatio
corporum, redintegrator virium, probator valetudinum,
pacator operum, medicus laborum, cui legitime fruendo
dies cedit, nox legem fecit, auferens rerum etiam colo-
rem. Ex quo forsan motu fel. rec. Paulus IV. dicere
solebat, posse ut liber somnum capere non in hominis
situm facultate, sed esse Dei donum. Indeque cum nocte
aliqua obdormire non poterat, surgebat quidem e lecto,
sed neminem excitabat, neque omnino alicui molestiam
afferebat, ne somno, quem Dei donum appellabat, quem- 16
piam privaret, ut per hæc præcisa verba id advertit Giac.
in ejus vita §. Vitæ puritas, & Ursaya *Inst. Crim. lib. 2.
tit. 5. n. 195.*
Et idem Ursaya *in 1. Miscell. Sacro, & profano lit. S.* 17
n. 195., & seq. de somno, sic habet.

Si somnus nihil est nisi mors, nil mors nisi somnus;
Quo plus in vita dormio, vivo minus.
Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Unde Solimanus Turcarum Tyrannus, qui jurejurando 18
promiserat nunquam velle occidere Ibraimum ejus prima-
rium Ministrum viventem, die 15. Martii 1535. fecit
illum occidere quando dormiebat, asserens hoc modo ju-
ramentum non fregisse. Sic ex aliis refert ipse Ursaya *in
2. Miscell. Sacro, & profano litt. S. n. 52.*

S O R S.

S U M M A R I U M.

1 *Sors in genere varie accipitur.*
2 *Sors specialiori, & usitatiori modo sumpta quid sit?*
3 *Hæc sors dividitur in divinatoriam, consultoriam, & divisoriam.*
4 *Sors divinatoria quid sit?*
5 *Sors consultoria quid sit?*
6 *Sors divisoria quid sit?*
7 *Sortes divinatoriæ sunt omni jure illicitæ.*
8 *Sic est illicita versio Cribri ad divinandos fures, homicidas, sagas &c.*
9 *Sortes consultoriæ possunt ex circumstantiis esse licitæ, vel illicitæ, & assignatur quando tales sint.*
10 *Sanctus Augustinus, & Sanctus Pater meus Franciscus, aliique Sancti sanctissime his sortibus consultoriis usi sunt.*
11 *Apud meam, variasque alias Religiones adest prius usus sortiendi singulis annis, & mensibus Sanctum Tutelarem.*
12 *Illicitæ sunt sortes a Gentilibus vocatæ Homericæ, seu Virgilianæ.*
13 *Item illicitæ sunt sortes a quibusdam Christianis vocatæ sortes Sanctorum.*
14 *Sortes divisoriæ extra casum electionis Ecclesiasticæ sunt licitæ; dummodo nihil superstitionis, aut injustitiæ contineant.*
15 *Hæ sortes divisoriæ sunt in praxi apud omnes.*
16 *Per nullam sortem fieri possunt electiones Ecclesiasticæ.*
17 *Affertur, & solvitur objectio de exemplo S. Matthiæ.*
18 *Jure merito fuerunt prohibitæ electiones Ecclesiasticæ, per sortem.*
19 *Immo neque per sortem lis dirimi potest, etiamsi duo omnibus meritis, ac qualitatibus æquales æqualibus votis electi ad Beneficium Ecclesiasticum ambo consentiant in sortem.*
20 *In tali discordia quid agendum?*
21 *Aliæ lites, & discordiæ in causis Beneficialibus extra casum electionis, licet non possint per sortes dirimi proprio, ac privata auctoritate partium, possunt tamen per sortes dirimi interveniente Judicis auctoritate*, ad n. 23.

SOrs interdum sumitur promiscue pro fortuna, vel fa- 1
to, juxta illud Virgilii *lib. 3. Æneid.... Hic exitus il-
lum sorte tulit*, Aliquando sumitur pro statu, juxta illud
Psalm. 30. *In manibus tuis sortes meæ*. Sæpe sumitur pro
prima, & capitali pecunia in societatem, seu contractum
collata, juxta illud Terentii in Adelph. *Egra mihi etiam
de sorte nunc venio in dubium?* quo sensu sors etiam ac-
cipitur *l. Acceptam 19. Cod. de usuris*, *c. Conquestus 8. de
usuris*. Specialiori autem, & usitatiori modo sumitur pro
eo, quod præcise hoc fine agitur; ut ejus eventu specta-
to aliquid occultum, vel dubium innotescat v. gr. quid
cuique debeat competere: seu sors est inquisitio fortunæ,
aut Divinæ Providentiæ de aliquo contingenti, humano-
que eventu, vel signum datum, per quod distinguantur 2
res consulæ ad invicem.
Porro hæc sors est triplicis generis, nempe divinatoria, 3
consultoria, & divisoria, ut tradunt communiter Docto-
res cum S. Thoma 2. 2. *q. 95. art. 8.* Sors divinatoria est su-
perstitiosa inquisitio rerum occultarum, vel futurarum,
quæ naturaliter sciri non possunt. Sors consultoria est in- 4
quisitio Divini consilii circa res agendas, vel cavendas. 5
Sors divisoria est investigatio ex consensu partium, cui 6
in dubio res aliqua tribuenda sit.
Sortes divinatoriæ sunt illicitæ, & damnatæ a jure Di- 7
vino, Canonico, & Civili. Jure Divino vetitæ, & da-
mnatæ sunt, *Exodi cap. 22. Levitici cap. 19., & 20.
Numer. cap. 22, Deuteronom. cap. 18., & 1. Regum cap.*
23.

23. Jure Canonico prohibitæ sunt *in c. si de arte* 10. *c. Licet* 11. *caus.* 26. *q.* 2. *c. In tabulis* 1. *cap. Ex tuarum* 2. *de sortilegiis*, & *caus.* 26. *q.* 5. *per totum*. Jure Civili interdictæ sunt *in l. Artem* 2. *l. Nullus* 3. *l. Eorum* 4. *leg. Nemo* 5. *leg. Multi* 9. *leg. Et si* 7. *l. culpa* 2. & *leg. Quicumque* 9. *Cod. de Maleficis*, & *Mathemat.* Et quidem jure merito sunt sortes divinatoriæ damnatæ; utpote involventes tacitam, vel expressam Dæmonis invocationem, quandoquidem nec ex natura rei, nec ex Dei, aut Ecclesiæ ordinatione inserviant rei manifestandæ. Et huc reducitur versio cribri, qua impii quidem homines tentant divinare fures, homicidas, sagas, &c. & sic de similibus.

9 Sortes consultoriæ possunt ex circumstantiis esse licitæ, vel illicitæ. Illicitæ sunt si fiant sine gravi necessitate, sine debita reverentia ad Deum, & sine modo proportionato: Ubi enim sufficit consilium humanum, illicitum est exercitium sortis consultoriæ pro habendo consilio Divino, cum hæc, & similia præstentur solum divinitus, quando non potest humanitus provideri. Unde in tali casu omnis sors consultoria est irreverentia, & Dei tentatio, adeoque illicita: Licitæ autem sunt sortes consultoriæ, si fiant urgente necessitate cum debita reverentia, & precibus devote ad Deum fusis, & non fiant pro officiis, seu Beneficiis Ecclesiasticis; Tales enim sortes consultoriæ per se primo non ordinantur ad cognoscenda futura contingentia, sed solum ad tollendas dubietates circa res agendas, vel cavendas, quæ dubietates solo humano consilio decerni non possunt, unde licite in tali casu implorare quis potest Divinum consilium per sortes consultorias, ut per eas dignetur Deus indicare quid sibi agendum sit, aut cavendum, juxta illud *proverb.* 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.*

10 Et de facto religiosissime, & sanctissime secundum Deum his sortibus consultoriis usi sunt S. Augustinus, ut fatetur ipsemet *lib.* 8. *Confessarior. cap.* 13. & Seraphicus meus Parens Sanctus Franciscus, ut scribit Sanctus Bonaventura *in ejus vita capit.* 13. ibi: „ Immissum est ejus menti per Divinum oraculum, quod in apertione libri Evangelici aperiretur ei a Christo quid Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptum; Oratione itaque cum multa devotione præmissa, sacrum Evangeliorum librum de ipso Altari sumptum in Sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium virum utique Deo devotum, & sanctum; sane cum in trina libri apertione semper passio Domini occurreret, intellexit Vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus, & doloribus passionis, antequam ex mundo transiret."

11 Et sic etiam plures alii Sancti apud citatos Auctores a Beyerlinck *Theat. vitæ humanæ verb. sors* §. *Apud Christianos*. Hinc apud meam variasque alias Religiones invaluit pius usus sortiendi singulis annis, & singulis mensibus Sanctum Tutelarem, ut & consuescunt multæ aliæ sæculares piæ Personæ.

12 Sunt tamen illicitæ sortes consultoriæ a Gentilibus vocatæ Homericæ, seu Virgilianæ, eo quia aperto Homeri, seu Virgilii Codice, versus, qui primo visui occurrissent, assumebantur in oraculi omen; Livius *lib.* 22.

13 Item illicitæ sunt sortes consultoriæ a quibusdam Christianis vocatæ sortes Sanctorum, eo quia ad libri Sacri aperitionem, vel ad Sacræ lectionis auditionem, putant aliqui ratiocinium captare ex sententiis inibi occurrente. Tales enim consultoriæ sortes saltem vitio vanitatis laborant, cum nullo Spiritus Sancti instinctu, nulla gravi necessitate cogente, nulla ratione sufficienti ad ipsas honestandas fiant, adeoque jure merito prohibentur *C. Aliquanti* 6. *Cap. Si quis* 9. *caus.* 26. *quæst.* 5. & Sanctus Clemens *l.* 7. *Constit. Apostol. c.* 7. dictæ prohibitionis rationem reddit, dicens hoc studium ducere ad Idololatriam.

14 Sortes divisoriæ, per quas ex consensu partium in dubio discernitur, cui res aliqua tribuenda sit, extra casum electionis Ecclesiasticæ, sunt licitæ; Dummodo nihil superstitionis, aut injustitiæ contineant: Has enim sortes divisorias approbavit ipsemet Deus *Num. cap.* 26. & 33. *Deuteronom. cap.* 1. *Paralip. Cap.* 25. & 26. Sic terra per sortem divisa est; *Num. cap.* 26. *vers.* 5. & *cap.* 33. *vers.* 54. & *c.* 36. *vers.* 2. *Deuteronom. c.* 1. *vers.* 28. & 31. *vers.* 7. *Josue cap.* 14. Sic captus fuit Jonathas; 1. *Regum cap.* 14. Sic deprehensus Jonas a Nautis cum a facie Domini fugeret; *Jon. cap.* 1. Sic detectus fuit Achan, *Josue cap.* 7. Sic sorte exiit Zacharias, ut incensum poneret in Altari; *Lucæ cap.* 1.

15 Unde videmus in quotidianam praxim deduci has divisorias sortes tum a Politicis, & Juristis, tum a Canonistis, & Theologis ad terminandas seu declinandas lites, ad dividendas hæreditates, & spolia, ad decernenda munera, & officia sæcularia, & ad multa alia hujusmodi; quæ sortes sunt revera licitæ, si nihil superstitionis, aut injustitiæ contineant. *Proverbiorum enim* 18. expresse dicitur: *Contradictiones comprimit sors, inter potentes quoque dijudicat.*

16 Per nullam autem sortem fieri possunt electiones Ecclesiasticæ, cum sic fieri sit expresse prohibitum *in c. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, ibi: „ Sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes, & in l. Sacris 47. Cod. de Episcop. & Clericis, ibi: Neque ex sortibus, neque ex fortuitis circumstantiis" & concordat *c. Quia propter* 42. *elect.* ubi Innocentius III. præscribens modos in electionibus necessario servandos, methodum de mittendis sortibus omnino siluit, & omnes alias eligendi formas præter tres ibi assignatas, nempe Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis decrevit penitus irritas ac nullas, ibi: *Aliter electio facta non valeat*: volens insuper quod attentantes eligere contra tres dictas formas ea vice priventur potestate eligendi, ibi; *Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur*. Pirhing *l.* 5. *decr. tit.* 21. *n.* 8. & *seq.* Zoesius *ib. n.* 4. Reiffenst. *ib. n.* 8. & alii passim.

Nec valet objicere exemplum de Sancto Matthia Apostolo per sortem ad Apostolatum evecto, *Act. Apostolorum c.* 1. 26. ibi; „ Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolos." Non valet, inquam, quia *in c. Non exemplo* 4. *caus.* 26. *q.* 1. expresse sic habetur; „ Non exemplo Matthiæ, vel quod Jonas Propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum, cum privilegia singulorum (ut Hieronymus ait,) communem Legem omnino facere non possint." Tum quia etiam dato, quod electio Sancti Matthiæ non fuerit facta ex speciali privilegio & manifestatione, seu revelatione Divinæ voluntatis, uti factam fuisse docuerunt Sanctus Dionysius *de Ecclesiastica Hierarchia*, S. Hieronymus *in cap.* 1. *Jonæ*, & Beda relat. *in cit. Cap. Non exemplo Matthiæ*, Nec ex consueta sortione, & simul aliquo signo cœlesti visibili, ut voluerint Origenes *Homil.* 1. *in Josue*, & S. Augustinus *concl.* 2. *in Psalm.* 30. Nec facta fuerit partim consilio proprio, & judicio, & partim auxilio sortium, ut asserunt nonnulli; Nec mediate ab Apostolis, & immediate a Deo, ut sustinent alii volentes, quod duplex fuerit electio, mediata scilicet per suffragia, & immediata per sortem, seu voluntatem Dei; Sed facta fuerit talis electio per communem sortem ex usu, & more veteris Testamenti acceptam ab Apostolis, ut defendunt Sanctus Laurentius Justinianus *in sermon. de Sancto Matthia*, & Abulensis *in c.* 7. *Josue q.* 41. adhuc tamen non valet hodie tale exemplum ad convalidandas electiones Ecclesiasticas factas per sortes, cum ad evitandas fallacias fraudes, & astutias in electionibus per sortes oriri solitas, fuerint ex post reprobatæ, & damnatæ similes electiones per sortes *in cit. Cap. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, & *in cap. l. Sacris* 47. *Cod. de Epis.* & *Clericis*, juncto *c. Quia propter* 42. *de elect.* ubi declaratur irrita, & nulla electio, quæ non sit facta una ex tribus formis ibi assignatis, nempe Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis. 17

Et quidem jure merito fuerunt damnatæ, & reprobatæ tales Ecclesiasticæ electiones per sortem, cum sors sit meri casus, seu cæcæ fortunæ, & non liberi arbitrii electionis, & virtutis, & dum ignorationi, & fortuito casui adhæret, sæpe iis dimissis, qui sunt virtute præditi, eos in medium producit, qui indigni sunt, ut de illis ulla ratio habeatur, ut recte advertit Sanctus Joannes Chrysostomus *Homil.* 2. *c.* 1. *ad Ephes.* & alii passim. 18

Immo neque per sortem lis dirimi potest, etiamsi duo omnibus meritis, qualitatibus; virtutibus, ac dotibus æquales æqualibus votis electi ad Beneficium Ecclesiasticum, ambo contendant in sortem. Sic Glossa fin. & Abbas *in cap. Ecclesia vestra* 3. *de sortilegiis*, Pirhing *l.* 5. *decr. t.* 21. *n.* 10. Zoesius *ib. n.* 4. Reiffenst. *ib. n.* 10. & *l.* 1. *Decr. t.* 6. §. 3. *n.* 63. Miranda *t.* 2. *Manual. Prælatorum t.* 23. *n.* 18. Ridn. *Jus Canon. polit. tom.* 1. *t.* 6. *n.* & alii. Et ratio est, quia stante æqualitate votorum (quidquid sit de æqualibus Candidatorum conditionibus) nondum adest ulla electio, cum electio debeat fieri per majorem partem votorum, & non per mediam, seu æqualem partem, uti esset in casu, adeoque talis electio diceretur absolute celebrata per sortem, quod expresse prohibitum per cit. Jura *in c. Ecclesia vestra* 3. *de sortileg.*, *l. In Sacris* 47. *Cod. Cod. de Epis.*, & *Cler.*, juncto *c. Quia propter* 42. *de elect.* Unde in tali discordia res per compromissarios determinanda est, vel adeundus est Superior, qui Electores ad novam electionem, vel concordiam compellat intra certum præfixum tempus, quo sine nova electione, seu concordia elapso, poterit ipse Superior via devolutiva eligere, ut docet Glossa communiter recepta *in Cap. Duobus* 14. *verb. Tenentur*, *de Rescriptis in* 6. Suarez *t.* 4. *de Relig. l.* 2. *de superst. cap.* 12. *n.* 7. Sanchez *l.* 2. *moral. cap.* 38. *n.* 74. Pirhing *l. c. n.* 10. Reiff. *l. c. n.* 44., & alii contra Glossam *in Rubr. verb. sortes caus.* 26. *q.* 2. ubi tenet posse in tali casu litem per sortem dirimi, ibi: „ Sed quæ fiunt necessitatis causa, non sunt illicitæ, ut si contentio esset de electione aliquorum, & esset paritas utrinque in omnibus, exemplo Matthiæ possunt fieri sortes &c." & Garciam *p.* 5. *de Benef. c.* 1. *n.* 205. & *seq.* asserentem in certo casu, ac paritate votorum tandem esse deveniendum ad sortes. 19 20

Aliæ autem lites, & controversiæ in causis Beneficialibus extra casum electionis, licet non possint per sortes dirimi propria, ac privata auctoritate partium, possunt 21

tamen

tamen per sortes dirimi interveniente Judicis auctoritate. Pirhing *l. cit. n.* 14. Suarez *l. c. n.* 13. & 14. Sanchez *l. cit. n.* 79. & alii.

22 Et ratio primæ partis est, quia si tales lites Beneficiales per sortes componerentur propria, ac privata auctoritate partium, posset fieri, ut per talem sortem beneficium obtineret, qui nullum Canonicum, & legitimum titulum haberet contra *Cap. Benef.* 1. *de Reg. jur. in* 6. ubi expresse dicitur, quod *Beneficium Ecclesiasticum potest licite sine institutione Canonica obtineri*, & contra *C. Cum qui unic. de eo, qui mittit in possessionem*, ubi prohibetur, ut ne litibus Beneficialibus aliquid fiat, per quod ad beneficia ingressus vitiosus patere possit, ibi: *Ne propter hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus*; Nam cum neuter ex litigantibus possit privata sua auctoritate, aut pacto alteri dare legitimum titulum beneficii, nec constet uter litigantium habeat justum titulum, ideo stat grave periculum, ne is, super quem cadit sors, obtineat, & possideat beneficium sine justo titulo. Tum quia talis litis, seu controversiæ beneficialis compositio per sortes nequit fieri sine pacto, & conventione partium; Omne autem pactum propria, & privata auctoritate initum circa beneficia litigiosa, est Simoniacum, *cap. ult. de pactis*, *c. Quam pio* 2. *caus.* 1. *q.* 2. & concordat *Cap. Super eo* 7. *de transf.*, *c. Quæsitum* 5. *de rer. permut. c. Super hoc* 6. *de renunc. c. Matthæus* 23. *de Simonia*, cum similibus.

23 Ratio autem secundæ partis, quod nempe lites, & controversiæ beneficiales per sortes dirimi possint, interveniente Judicis auctoritate, est, quia si partes litigantes super beneficio pactum aliquod, consentiente, & approbante Judice, ineant, & juxta illud Judex sententiam proferat, vigore talis sententiæ is, cui a Judice Beneficium litigiosum adjudicatum est, illud vere consequitur ex titulo sufficienti, nempe titulo, & auctoritate sententiæ Judicialis, ac proinde cessat Simonia, & periculum vitiosi ingressus, quia auctoritate Judicis interveniente purgatur utrumque vitium, & Simoniæ, & vitiosi ingressus, quod utrumque intervenit, non interveniente in tali pacto Judicis auctoritate: Sicque eadem ratione cessabit utrumque periculum, & Simoniæ, & vitiosi ingressus, si pactum de lite beneficiali per sortes componenda, interveniente Judicis auctoritate, & approbatione sit initum, adeoque, licet dictæ lites, & controversiæ Beneficiales non possint per sortes dirimi propria, ac privata auctoritate partium, possunt tamen per sortes dirimi interveniente Judicis auctoritate & approbatione.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE usu sortis in electione Canonica aliqua tetigimus *in
addit. ad verb. Electio art.* 1. *n.* 9. & *dub seq.* Hic vero illud accuratius expendendum, an re vera Honorius
2 III. *in cap.* 3. *de sortileg.* in electione Canonica omnino improbaverit usum sortis.
3 Verba hujus Capituli sunt: *Ecclesia vestra nuper Episcopo destituta circa modum electionis diversos incipientes tractatus unum tandem elegistis ex vobis per sortem. Iterum tres elegit, qui Episcopum Ecclesiæ nominarent. Nos tali examinato processu multa reprehensione digna putamus, sortem in talibus perpetua prohibitione damnantes.*
4 Negari sane haud potest, Honorium III. in recitato
5 Capitulo uti verbis valde momentosis adversus sortem. At enim vero plurima occurrunt, quæ interpretationem suadent, quod Capitulum hoc intelligi non debeat nisi de sorte divinatoria, conjuncta scilicet cum opinione, Deum sorte recturum esse electionem.
6 Primo enim, id vult inscriptio totius tituli *de sortilegiis*, quo verbo plerumque denotantur *Divinatores*.
7 Deinde quum alia decreta *in c.* 4. *sequenti* conquirenda sint, quæ sortis usum approbant, in dubio certe verba Honorii assumenda sunt de sortis abusu.
8 Tum ipsa decreti historia id fere dicit. Quia Collegæ Ecclesiæ Lucanæ, quum in electione Episcopi inquirere debuissent in merita Candidatorum, omissa cura hac, fiduciam in judicio sortis posuerunt, Quod merito illis ex-
9 probat Honorius. Si enim sors illorum fuerit lusoria, tum levitas & incuria erat accusanda Electorum. Sin
10 autem divinatoria, tum coargui poterat superstitio, & Religionis nimietas, qua in globulis fiduciam posuerant divinæ voluntatis, quum illam quærere debuissent in usu rationis meritorum virtutumque utriusque Candidati.
11 Neque est, quod dicat aliquis, Lucanos tamen non elegisse ipsum Episcopum judicio sortis, sed tantum Electores, ut adeo pertinere videatur ad genus electionis per compromissum.
12 In promptu enim est responsio; *Qui sorte decernit Electores, ille etiam sortis facit Electo*; Neque inter hunc, & casus alios quidquam interest, quam quod sortis usus concurrere possit in electione vel *immediate*, vel *mediate*, vel *directe*, vel *indirecte*. Utrumque recte omnino prohibetur. Alia vero est ratio compromissi facti cum ju-
13 dicio, & rationis, alia cœcæ, & superstitiosæ sortis. Primum admittunt Canones, alterum merito refellunt.
14 Ex his non improbabiliter sustineri potest, Capitulum 3. loqui non *de sorte rationabili*, cui præcessit *examen Candidatorum*, non de lusoria, neque etiam de necessaria, sed *de genere sortis superstitiosæ, Divinatoriæ, temerariæ*.
Eo vel maxime, quod in casu hoc *sortis rationabilis* me- 15
tui nequit, ut homo indignus eligatur, quæ est ratio, cur communiter usus sortis improbatur. In eo enim Candidati jam fuerunt missi sub examen industriæ, virtutis, Litterarum. Breviter aliud eligere per sortem, aliud factam electionem judicio sortis definire; Vide *Natalem Alexand.* virum antiquitatum Ecclesiæ callentissimum, qui *Historiæ Ecclesiasticæ sæculo* 1. *disser.* 6. hanc quæstionem ex instituto resolvit, idque his tandem verbis: „ Probatur „ usus sortis, si modo Episcopatus Candidati sint digni, „ & ita pares, ut vix inter eos sit meritorum discrimen. „ Quia ubi humanæ prudentiæ judicium deficit, divina „ voluntas consulenda, & ejus omnia committenda pro- „ videntiæ. Sic inter Antistites, qui tempore pestis manere debeat, merito sortis usu indagatur, suasore Au- „ gustino.

SORTILEGIUM.

SAcerdotes abutentes Sacrificio Missæ ad sortilegia, præ- 1
ter alias pœnas, incurrunt insuper perpetuam inhabilitatem ad celebrationem Missæ ex Decreto Sanctæ universalis Inquisitionis edito de mandato Benedicti XIV. *Die* 5. *Augusti* 1745.
Alia ad rem vide infra verb. *Superstitio* a num. 33. 2
ad 44.

SPADONES.

Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *n.* 38. 39. & *verb. Patria potestas n.* 27.

SPATULOMANTIA.

Vide verb. *Superstitio n.* 24.

SPECTACULA.

* SPectacula inverecunda, uti sunt puerorum, & adolescentum nudorum cursus, & luctæ, etiamsi longa consuetudine introductæ, ne permittantur ab Episcopis, legibusque latis prohibeantur, mandat Benedictus XIV. in encyclica ad Episcopos Campaniæ incip. *Nihil profecto*; Bull. tom. 1. n. 60.

SPES.

Vide verb. *Virtus a num.* 21. *ad* 35.

SPICÆ.

Additio Auctoris e II. Editione.

SPicarum collectio post absolutam messem pauperibus 1
permittenda indicitur a Benedicto XIV. tom. 1. Const. 6. incip. *Acerbi plane Doloris*, directa Archiepiscopis, & Episcopis Dicionis Ecclesiasticæ in qua adducit scripturas, quibus clarius, & luculentius constat agrorum Dominos ad exercendam hanc in pauperes Liberalitatem Dei ipsius oraculo edoceri. Videlicet *Levitici cap.* 19. ibi: „ Cum „ messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad so- „ lum superficiem terræ, nec remanentes spicas colligas: „ Neque in vinea tua racemos, & grana decidentia con- „ gregabis, sed pauperibus, & peregrinis carpenda dimit- „ tes, Ego, Dominus Deus vester. *Et rursus* Deuteronomii „ cap. 24. Quando messueris segetem in agro tuo, & „ oblitus manipulum reliqueris, non reverteris, ut tol- „ las illum: sed advenam, & pupillum, & viduam au- „ ferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus „ omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris oli- „ varum, quidquid remanserit in arboribus, non rever- „ teris, ut colligas, sed relinques advenæ, pupillo, & „ viduæ. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges „ manentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupil- „ li, & viduæ.
Adducit insuper illud *Ruth. cap.* 2. ubi habetur, eam Socrui suæ Noemi dixisse; „ Vadam in agrum, & „ colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, „ ubicumque clementis in me Patrisfamilias repere- „ ro gratiam. “ Et paulo post in agrum Booz ingressam, spicas collegisse, ibi: „ Abiit itaque, & „ colligebat spicas post terga metentium; “ Cum vero percontanti Booz quænam esset illa mulier, Moabitidem esse responderetur, nec deessent, qui testarentur illam a primo mane ad eam usque horam spicas collegisse.

Audi,

Audi, (inquit) „ filia ne vadas in alterum agrum ad „ colligendum, nec recedas ab hoc loco; sed jungere „ puellis meis, & ubi messuerint, sequere; mandavi enim „ pueris meis, ut nemo molestus sit tibi; Præterea tantum pii viri animus a contumeliis abfuit, ut eam non colligere tantum *relictas*, sed integras spicas metere passus sit, jubens ea de causa Messoribus: *Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam.* Quare cum sese domum Ruth recepisset, & tantam frumenti copiam socrui suæ ostendisset acceptam; illa memori, ac grato animo collectas fruges Datori censuit referendas, inquiens: *Sit benedictus, qui misertus est tui.* Hæc ille *loc. cit.*, qui
3 *ib.* §. 6. majori, quo potest paternæ caritatis sensu hortatur, & obtestatur, ut Episcopi causam pauperum, quæ causa Dei est, omne ope, & conatu tueantur, in suam veluti clientelam suscipientes pauperes dignum pietate sua zelum exhibeant, suis primum vocibus, & exhortationibus, ac mandatis etiam in singulis Diœcesum suarum Parochiis inter Missarum solemnia evulgandis commendetur egenorum causa, agnoscatque populus quam turpe, ac Christiano nomini indecorum sit, messe jam absoluta, pauperes ab agri finibus amoveri. Potissimum vero intelligant agrorum domini colligendarum spicarum morem immaturo consilio sublatum fuisse in iis locis, in quibus diuturno usu jam invaluerat, ibique restitui omnino oportere. Ubi vero hæc consuetudo recepta adhuc non sit, pro viribus inducatur in solatium egenorum, qui gravi saltem, si non extrema, laborant inopia, quique in difficilium temporum angustiis magis, magisque conficiuntur. Sic idem in laudata Constitutione *Acerbi plane doloris*.
4 Spicarum egenis collectoribus permittitur sine alio libera extractio quocumque tempore in Ditione Ecclesiastica etiam extra statum Ecclesiasticum. Idem tom. 2. Constit. 53. incip. *Quo die*, num. 11.

SPIRITUS SANCTUS.

Additis Auctoris, e II. Editione.

1 SPiritus Sancti processio a Patre, & Filio est vere credenda. Benedicti XIV. tom. 1. Const. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 1. Etsi autem Græci teneantur credere etiam
2 a Filio Spiritum Sanctum procedere, non tamen tenentur in Symbolo pronunciare. Unde particula *Filioque* in Symbolo omitti potest a Græcis. Idem *ibidem*. Non tamen ab Albanensibus, qui eam recitare consueverunt.
3 Idem *ib.* Nec ab Italo-Græcis, si a locorum Ordinariis,
4 vel ob suspicionem hæresis, vel ob scandalum, vel ob aliam causam, requisiti fuerint; Tunc enim particulam illam *Filioque* in Symbolo pronunciare tenentur. Idem *ib.*
5 Spiritus Sancti Imagines sub humana juvenis forma damnantur, & prohibentur. Idem Const. 145. incip. *Sollicitudini* §. 10. 23. 33. *ad* 37. Spiritus Sancti tamen Imagines in
6 forma columbæ approbantur, & permittuntur. Idem *ib.* §. 16. *ad* 20 *&* 36. Item in figura linguarum ignis ubi
7 repræsentatur mysterium Pentecostes. Idem *ib.* §. 21. *&* 36. Vid. *verb. Imagines.*

SPOLIATOR, SPOLIATUS.

S U M M A R I U M.

1 *Spoliator quis dicatur?*
2 *Spoliatus quis sit?*
3 *Primum remedium, quod habet spoliatus ad recuperandam possessionem, est Interdictum* Unde vi, *& quid importet?*
4 *Dictum remedium, seu Beneficium, vel Interdictum* Unde vi, *quibus, & adversus quos competat?*
5 *Secundum remedium est Condictio ex cap.* Sæpe 18. de restitutione spoliatorum *& quid importet?*
6 *Tertium remedium est Condictio ex cap.* Redintegranda. 3. caus. 3. q. 1., *& quid importet?*
7 *Quartum remedium est Condictio* ex l. Invasor 5. Codic. Unde vi, *& quid importet?*
8 *Quintum remedium est Condictio* ex l. Siquis in tantam 7. Cod. Unde vi, *& quid importet?*
9 *Sextum remedium est Condictio* ex Cum quærebatur 11. Cod. Unde vi, *& quid importet?*
10 *Septimum remedium est Condictio* ex l. Extat ff. De iis, quæ vi, metusve causa, *& quid importet?*
11 *Octavum remedium habetur* ex Officio Judicis, *& quid importet?*
12 *Ut spoliatus ante omnia sit restituendus, quid probare debeat.*
13 *Dicta Regula* Spoliatus ante omnia est restituendus, *procedit, non solum quando quis vi, vel clam fuit spoliatus a privato, sed etiam quando quis est spoliatus a suo Prælato, seu Judice extrajudicialiter, seu non servato Juris ordine.*
14 *Regula illa* Spoliatus ante omnia est restituendus, *fallit primo quando spoliatus consentit, ut spoliator ante restitutionem super proprietate rei sibi competente audiatur.*
15 *Secundo quando notorium est, quod proprietas rei spolio ablatæ non pertineat ad ipsum spoliatum, sed ad spoliatorem.*
16 *Tertio quando spoliatus ante factam suam spoliationem libere renunciavit dominio rei spoliatæ.*
17 *Quarto quando spoliatus post spoliationem cum spoliatore pactum inivit, vel juravit sponte quod agere possessorio recuperandæ.*
18 *Simile autem pactum initum cum spoliatore ante spoliationem non valet.*
19 *Mulier propria auctoritate sub prætextu impedimenti a Marito se separans, sicque cum possessione spolians, si non habet probationes incontinenti paratas ad probandum impedimentum dirimens Matrimonii, est plenarie restituenda marito, & quo ad cohabitationem & quo ad thorum, donec ipsa probationes afferat præparatas.*
20 *Si vero tanta esset viri sævitia, ut mulieri trepidanti non posset sufficiens securitas provideri, tunc non solum non esset ei restituenda, sed ab eo potius removenda. Et e contra si possit dictæ mulieri sufficiens securitas provideri, est ipsa ante causæ cognitione restituenda marito.*
21 *Spoliator violentus restituere debet spoliato non solum rem ablatam, sed etiam cum ipsa omnes fructus, tum extantes, tum consumptos, immo etiam illos, quos non percepit, & prior possessor spoliatus percipere potuisset, si suam possessionem continuasset.*
22 *Unde antequam dictus spoliator audiatur super prætensa rei ablatæ proprietate, est restituendus spoliatus, non solum in pristinam possessionem liberam, ut antea, sed etiam ad omne id, quod sive ratione fructuum non perceptorum, sive ratione factarum expensarum omisit, & damnum passus est.*
23 *Nec talis spoliator excipere potest contra spoliatum per objectionem criminis.*
24 *Nisi tamen opponatur talis criminis exceptio, quæ personam spoliati reddat inhabilem ad agendum, ut est Excommunicato.*
25 *In Civilibus non admittitur spoliationis exceptio facta ab alio, quam ab Actore.*
26 *In Criminalibus autem admittitur spoliationis exceptio, etiam a quocumque tertio facta, dummodo fiat intra quindecim dies, & sit de tota substantia, vel majori parte.*
27 *Spoliatus excipiens spoliationem factam a tertio intra certum tempus a Judice statuendum debet petere restitutionem, alias non juvat exceptio.*
28 *Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatorum rerum. Vel e converso.*

SPoliator hic dicitur quicumque, sive privatus, sive Ju- 1
dex alium vi, vel clam extrajudicialiter, & non servato Juris ordine, de possessione alicujus rei, seu Juris ejicit, aut alias injuste privat, seu spoliat. *Ita in re Communis: arg. c. Conquerente 7. de restitutione spoliatorum*, cum aliis similibus, *& tot. tit. ff. de vi, & de vi armata, & C. Unde vi.*

Spoliatus e contra dicitur, qui vi, vel clam a quo- 2
cumque privato, sive Judice extrajudicialiter, & non servato Juris ordine de possessione alicujus rei, seu Juris est ejectus, aut alias injuste privatus, seu spoliatus. *Sic in re Communis, arg. cit. cap. Conquerente 7. de restit. spoliat.* cum aliis similibus, *tot. tit. ff. de vi, & de vi armata, & Cod. Unde vi.*

Remedia Juris præcipua, quæ habet spoliatus ad recu- 3
perandam possessionem sunt sequentia. Primum remedium est Interdictum *Unde vi*, sic dictum a primis verbis Prætoris illud proponentis *in l. Prætor ait 1. ff. De vi, & vi armata*, ibi: *Unde tu illum vi dejecisti*, per quod Interdictum duo statuuntur in favorem spoliati; Primo scilicet, ut spoliatus ante omnia restituatur in pristinam possessionem, ita ut spoliator volens agere, aut probare proprietatem rei ablatæ, non sit audiendus, nisi prius rem ablatam restituerit, etiam Prædoni; *c. In litteris 5. de restitutione spoliat. & c. Super Spoliatione 4. de ord. Cognit.* Et secundo, ut spoliatus restituatur ad totam causam, idest non solum in pristinam possessionem liberam, ut antea; *arg. c. Pisani 19. §. Porro, de restitutione spoliat.* sed etiam ad omne id, quod ibi amisit, licet ad spoliatorem nihil pervenerit *l. Prætor art. 1. §. 1. ff. De vi, & vi armata, l. Si de possessione 4. Cod. Unde vi, c. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1. c. Gravis 11. de restit. spoliator.* Et hoc juremerito in odium spoliationis; *Clementin. unic. de causa possess. & propriet.*

Dictum Beneficium, seu Interdictum *Unde vi* competit 4
ei soli, & omni, qui vere dejectus est, sive sit Dominus directus, sive utilis, sive non sit Dominus, ut Prædo; item hæredibus, eorumque successoribus adversus omnes, qui per se, vel per alium spoliarunt, aut spoliationem demandarunt, aut spoliationem suo nomine factam ratificarunt; *c. Cum ad Sedem 15. de restitutione spoliatorum*, & Glossa communiter recepta *ibidem verb. Interdictum Unde vi*, cum pluribus Juribus, ibi citatis.

Secundum remedium recuperandæ possessionis est Con- 5
dictio

dictio *ex cap. Sæpe 18. de restitutione spoliatorum*, ratione cujus spoliatus potest agere contra quemcumque tertium possessorem, qui rem invasam scienter recipit, ita ut ille cogatur rem ablatam restituere, quamvis spoliatus non probaverit ejus proprietatem, sed duntaxat spoliationem, textu expresso *in cit. cap. Sæpe §. Unde, de restitutione spoliatorum*.

6 Tertium remedium recuperandæ possessionis est Condictio; *ex cap. Redintegranda 3. caus. 3. quæst. 1.* vi cujus spoliatis, & ejectis Episcopis, per quos veniunt omnes Ecclesiastici, & secundum probabiliorem, & communiorem sententiam etiam Laici, omnia bona, sive mobilia, sive immobilia in eodem loco, ubi sibi erepta fuerunt, redintegrari, seu restitui jubentur, & quidem ante accusationem, ita ut spoliatus ante factam restitutionem omnium sibi ablatorum accusari non possit, & accusatus respondere non teneatur, antequam omnia sibi fuerint restituta, textu expresso *in cit. cap. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1.*

7 Quartum remedium recuperandæ possessionis est Condictio, *ex l. Invasor 5. Cod. Unde vi*; quod datur, & contra eum, qui per vim loca aliqua invasisse probetur, & contra eum, qui per errorem, & bonam fidem occupavit possessionem rei alienæ, qui tenetur, non obstante errore, ac bona fide, restituere possessionem occupatam, textu expresso *in cit. l. Invasor 5. Cod. Unde vi*.

8 Quintum remedium recuperandæ possessionis est Condictio, *ex l. Si quis in tantum 7. Cod. vi*, per quod, quia propria auctoritate violenter ingreditur possessionem penes alium constitutam, cogitur in primis hanc possessionem alteri restituere; Et deinde si Invasor fuit Dominus dictæ rei, ultra possessionem amittit etiam ejus Dominium, & si non fuit Dominus, compellitur insuper ad dandam, seu restituendam æstimationem rei, textu expresso *in cit. l. Si quis tantum 7. Cod. Unde vi*. Quæ tamen pœna amissionis dominii, aut reddendæ æstimationis rei intelligitur solum habere locum post sententiam Judicis, ut notat Glossa communiter recepta, *ib. verb. Amittant*.

9 Sextum remedium recuperandæ possessionis est Condictio, *ex l. Cum quærebatur 11. Cod. Unde vi*, quod datur adversus eum, qui dolose occupavit possessionem rei alienæ vacantem, & sic tamquam prædo rem occupatam, ejusque possessionem restituere cogitur, textu expresso *in cit. l. Cum quærebatur 11. Cod. Unde vi*.

10 Septimum remedium recuperandæ possessionis est Condictio, *ex l. Extat. ff. de iis, quæ vi, metusve causa*, per quod Creditor, qui per vim, aut propria auctoritate rem, vel pecuniam sibi debitam accepit, aut vi illata solvi fecit, cogitur rem acceptam restituere, & insuper perdit Jus Crediti, & actionem adversus Debitorem, textu expresso in cit. *leg. Extat ff. de iis, quæ vi, metusve causa, & l. Creditores 7. ff. ad Legem Juliam, de vi privata*.

11 Octavum remedium recuperandæ possessionis habetur *ex Officio Judicis*, & competit illi, qui non possidet, sed solum detinet rem, & postmodum ipsa spoliatur, ut *Commodatarius, Depositarius, Conductor ad breve tempus*, & similes; Isti enim, cum non possideant, sed solum detineant, *l. Officium 9. ff. de rei vindicatione*, si spolientur detentione talium rerum, non habent ullum ex hucusque enumeratis ordinariis remediis possessoriis ex defectu possessionis, & ideo sic suadente æquitate est eis indultum remedium extraordinarium, ac subsidiarium, ut possint nempe implorare Officium Judicis ad recuperandam rerum præhabitarum detentionem, a qua ceciderunt, *arg. l. Aquilius 47. ff. de donationibus, l. & non tantum 19. ff. de petition. hereditat. c. Quia 11. de Judiciis, c. Bonæ memoriæ 15. de appellat.* cum similibus.

12 Ut Spoliatus ante omnia sit restituendus, ut ante omnia esse restituendum jam diximus *supra n. 3. per Jura ibi adducta*, si agat ex remedio *Interdicti Unde vi*, duo probare debet, scilicet se possedisse, & se fuisse spoliatum tali sua possessione; *c. Consulentibus 10. de Officio Delegati*, juncta Glossa *ib. verb. Possessionem, & dejectionem, l. Prætor ait §. Interdictum autem. ff. De vi, & vi armata*, ibi; *Interdictum autem hoc nulli competit, nisi ei, qui tunc non dejiceretur, possidebat*. Si autem agat ex remedio, *c. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1.* sufficit, quod ipse spoliatus probet suam priorem possessionem, & novam alterius, seu spoliatoris conventi præsentem possessionem; Probata enim justa priore possessione, nova præsumitur clandestina, & vitiosa, cum duo insimul eamdem rem, & eodem modo possidere non possint; *l. Licet causam 9. §. Ex præmissis, de probationibus*, cum similibus.

13 Dicta Regula: *Spoliatus ante omnia est restituendus*, procedit non solum quando quis vi, vel clam fuit spoliatus a privato, ut est indubitatum apud omnes, sed etiam quando quis est spoliatus a suo Prælato, seu Judice extrajudicialiter, seu non servato Juris ordine, textu expresso *in c. Conquerente 7. de restit. spoliatorum*.

14 Regula illa: *Spoliatus ante omnia est restituendus*, fallit in aliquibus casibus. Primo scilicet quando spoliatus consentit, ut spoliator ante restitutionem super proprietate rei sibi competente audiatur, textu expresso *in cap. Licet 2. de restitutione spoliator*. Et ratio clara est, quia Beneficium restitutionis est privilegium Juris, cui libere renunciare potest spoliatus; *cap. Si de terra 6. de privil. & l. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis*.

15 Secundo quando notorium est, quod proprietas rei spolio ablatæ non pertineat ad ipsum spoliatum, sed ad spoliatorem; Tunc enim spoliatus ob notorium defectum proprietatis veluti dolosus Jure repellitur, textu expresso *in c. dolo facit 59. de Regul. Juris in 6*, ibi: *Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem*, & concordat *l. Dolo facit 8. ff. de doli mali, & metus exceptione*.

16 Tertio quando spoliatus ante factam suam spoliationem, libere renunciavit Dominio rei spoliatæ, textu claro *in cap. Accepta 3. de restitutione spoliator*. Nec obstat *c. Sollicite 2. eod. tit.* quia loquitur de renunciatione, nec ante spoliationem facta, quæ non censetur libera, ut argumentatur ibi Pontifex: *Quia non est verisimile, quod sponte Juri suo renunciaverit, qui renunciavit spoliatus*.

17 Quarto quando spoliatus post spoliationem cum spoliatore pactum iniit, vel juravit sponte, quod nolit agere possessorio recuperandæ: Pacta enim inita sunt custodienda, & promissa sunt opere complenda, *c. Antigonus 1. & c. Qualiter 3. de pactis, l. Juris gentium 7. §. 7. ff. de pactis*.

18 Dicitur autem notanter *Post spoliationem*, quia simile pactum initum cum spoliatore ante spoliationem non valet, textu expresso *in l. Si unus 27. §. 3. & 4. ff. De pactis*; Et ratio est, quia tale pactum initum ante spoliationem præberet ansam delinquendi, & animaret homines ad spoliandum, ac proinde veluti continens turpem causam merito reprobatur a Jure, & non valet; *c. l. Si unus §. 3. & §. 4.* ubi expresse dicitur: „ Pacta, quæ turpem causam „ continent, non sunt observanda, veluti si paciscar, ne „ furti agam, vel injuriarum, si feceris, expedit enim „ timere furti, vel injuriarum pœnam, sed post admissa „ hæc, pacisci possumus. “

19 Mulier propria auctoritate sub prætextu impedimenti, v. g. consanguinitatis, a marito se separans, sicque eum possessione spolians, si non habet probationes incontinenti paratas ad probandum impedimentum dirimens Matrimonii, est plenarie restituenda marito, & quo ad cohabitationem, & quoad torum, donec ipsa probationes offerat præparatas. Sic exprese decisum habetur *in c. Litteras 13. §. Quod si non habeat, de restitutione spoliator*. Et ratio est, quia ut ibidem subjungitur, præsumitur mala fides contra ipsam, eo quod propria temeritate, & absque Judicio Ecclesiæ a viro suo recesserit; Unde stante tali casu, viget regula generalis, quod *spoliatus ante omnia sit restituendus*.

20 Si vero tanta esset viri sævitia, ut mulieri trepidanti non posset sufficiens securitas provideri, tunc non solum non esset restituenda, sed ab eo potius removenda. Et e contra, si possit dictæ mulieri sufficiens securitas provideri, est ipsa ante causæ cognitionem restituenda marito, textu expresso *in c. cap. Litteras in fine*, ibi: „ Si „ vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non „ possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri, alioquin suf- „ ficienti (si fieri potest) securitate provisa protecto vi- „ detur conjux ante causæ cognitionem restituenda “. Et concordat *c. Ex transmissa 8. c. Ex conquestione 10. c. Ex p. 14. de restitut. spoliat. & c. Intellexımus 1. De ordine Cognitionum*.

21 Spoliator violentus restituere debet spoliato, non solum rem ablatam, sed etiam cum ipsa omnes fructus, tum extantes, tum consumptos, immo etiam illos, quos non percipit, & prior possessor spoliatus percipere potuisset, si suam possessionem continuasset. *Communis*, textu expresso *in cap. Gravis 11. de restitutione spoliat.* & *l. Si de possessione 4. Cod. Unde vi*.

22 Unde, antequam dictus spoliator audiatur super prætensa rei ablatæ proprietate, est restituendus spoliatus, non solum in pristinam possessionem liberam ut antea, *arg. c. Pisanis 19. §. Porro, de restitutione spoliat.* sed etiam ad omne id, quod ibi, sive ratione fructuum non perceptorum, sive ratione factarum expensarum amisit, & damnum passus est, licet ad spoliatorem nihil pervenerit; *l. Prætor ait, 1. §. 1. ff. De vi, & vi armata, l. Recte possideri 1. l. Ut pulsos 2. l. Auctoritatem 3. & l. Si de possessione 4. Cod. Unde vi; c. Redintegranda 3. caus. 3. q. 1. c. Gravis 14. de restit. spoliatorum*, Et hoc jure merito in odium spoliationis. *Clem. unic. de causa possession. & propriet.* Et sic Rota *in Lavell. seu Melphien. pecuniaria 16. Novemb. 1610. coram Ubaldo, & in Romana Silvæ 15. Maji 1628. coram Verospio*, allegata a Barbosa *in c. cap. Gravis n. 4.* & sic Doctores communiter.

23 Nec talis spoliator excipere potest contra spoliatum per objectionem criminis; Prius enim ut supra restituendus est Actor spoliatus, antequam de crimine objecto per exceptionem audiatur Reus spoliator, textu expresso *in c. Item cum quis 6. de restit. spoliator*, ibi: „ Non occurrit nobis, „ quod illius objectio admitti debeat, vel principalis cau- „ sæ propter hoc executio retardari, quoniam criminali- „ ter adversus eum ante restitutionem agere non potest, „ cum præsumatur ejus existere inimicus.

24 Nisi tamen opponatur talis criminis exceptio, quæ perso-

personam spoliati reddat inhabilem ad agendum, ut est Excommunicatio, cum Excommunicatus in Judicio non sit ut Actor audiendus, nec ibi stare possit, nisi tamquam Reus; *c. Intelleximus 7. de judiciis, c. Conspiratores 6. cap. Nullus anathematizatorum 6. caus. 3. q. 4.* cum similibus.

25 In Civilibus non admittitur spoliationis exceptio facta ab alio, quam ab actore, textu expresso *in cap. Frequens 1. de restitutione spol. in 6.*

26 In Criminalibus autem admittitur spoliationis exceptio etiam a quocumque tertio facta, dummodo fiat intra quindecim dies, & sit de tota substantia, vel majori parte, textu expresso *in cap. Frequens.*

27 Spoliatus excipiens spoliationem factam a tertio intra certum tempus a Judice statuendum, debet petere restitutionem, alias non juvat exceptio, & accusabitur, exceptione non obstante, textu expresso *in c. Frequens §. Solet.*

28 Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatorum rerum. Vel e converso, textu expresso *in cit. c. Frequens §. Ad hoc*, ibi: „ Ad hoc sancimus, ut rerum privatorum spoliatio agenti super Ecclesiasticis, vel e contrario, nullatenus opponatur.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 ADversus violentos Spoliatores alia præter Interdictum *Unde vi* sunt prodita remedia, puta accusatio ex Lege Julia de vi publica, & de vi privata; nec non Constitutiones variæ recentiores, quibus vis coercetur, comprehensæ *in L. 7. & seq. C. Unde vi.*

2 Potiora vero præ cæteris sunt remedia juris Canonici moribus hodiernis passim comprobata *ex cap. Sæpe contingit, de Restitut. spoliator. & Can. Redintegrandæ 3. & 4. caus. 3. q. 1.* Interdictum enim *Unde vi* tantum locum habet in rebus immobilibus, & incorporalibus, quæ immobilium jure censentur, & tantum competit contra dejicientem, non item contra tertios rei possessores, & quidem intra annum. 3

4 At remedium ex *Canon. Reintegrandæ* ad omnes omnino res extensum fuit, & adversus omnes rei possessores datum, sive bona, sive mala fide, sive cum, sive sine titulo possideant, & sive titulus ex quo possident onerosus, sive lucrativus sit, idque sine temporis distinctione.

5 Sed an hæc, quæ usu recepta sunt de remedio *ex Canon. Redintegrandæ*, consona revera sint menti Auctoris ipsius, vide *Bohemer. ad titul. ad Restitut. Spoliat.*

S P O L I U M.

S U M M A R I U M.

1 *Spolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum sine Testamento, aut facultate testandi decedentium spectant ad Cameram Apostolicam.*

2 *Spolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum morientium sine facultate testandi pertinent ad Cameram Apostolicam, eorumque dispositiones nullæ sunt, etiam sint ad pias caussas.*

3 *Spolia Beneficiatorum morientium extra residentiam, etiamsi habuerint facultatem testandi, pertinent ad Cameram Apostolicam.*

4 *Spolia bonorum Clericorum ex illicita negotiatione acquisitorum pertinent ad Cameram Apostolicam.*

5 *Spolia Regularium vagantium, & morientium extra Claustra pertinent ad Cameram Apostolicam, nisi habeant facultatem testandi.*

6 *Non est tamen id intelligendum de omnibus bonis, sed de illis solum, quæ acquisierunt extra Claustra degentes.*

7 *Hinc a fortiori manent Religioni, & illi debentur bona illorum Religiosorum, qui per accidens extra Claustra decedunt.*

8 *Spolium Regularium solet erogari per Prælatos Regulares in usum Conventus absque beneplacito Apostolico, etiamsi sit pecunia deposita absque vinculo in banco publico.*

9 *Spolia Cardinalium ubicumque decedentium non pertinent ad Cameram Apostolicam.*

10 *Spolia Curialium, & Prælatorum habentium facultatem testandi non pertinent ad Cameram Apostolicam.*

11 *Conclavistæ non subjacent spolio.*

12 *Moriente Clerico, sive Romano, sive Curiali, sive Incola ab intestato, si Romæ, vel intra spatium decem milliariorum moritur, succedunt hæredes.*

13 *Spolia fieri non possunt a Collectoribus &c. de iis Beneficiatis, quorum Beneficia non excedunt fructus Ducatorum auri triginta de Camera; & si faciunt, tenentur restituere, & per Censuras ad hoc cogi possunt.*

14 *Spoliorum caussæ agitandæ sunt cum citatione Commissarii Cameræ.*

15 *Spoliorum nomine, quæ ad Cameram Apostolicam pertinent, non intelliguntur paramenta Ecclesiæ, vasa, Libri Ecclesiæ, Gradualia, Missalia, & hujusmodi.*

16 *Vasa, Ornamenta, Vestimenta, & hujusmodi Clerici decedentis intestati, si jam fuerunt dicata Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio expresse, non spectant ad hæredes ab intestato.*

17 *Item ad hæredes non spectant prædicta, si Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio fuerint dicata, etiam solum tacite.*

18 *In dubio autem non concurrentibus supradictis, talia vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi spectant ad hæredes ab intestato.*

19 *Donatio in dubio non præsumitur, sed probari debet.*

20 *Constitutio S. Pii V. loquitur concurrente Ecclesia cum spolio, non autem concurrente Ecclesia cum hærede.*

21 *Dicta Piana Constitutio disponit solum de acquisitis, ex fructibus Beneficiorum, seu redditibus Ecclesiasticis, non autem ex patrimonialibus, aut Officiis lucrosis personalibus.*

22 *Hinc hæredes Beneficiati habentis opulentum patrimonium ante Beneficii consecutionem, non debent amoveri a possessione bonorum, donec discutiatur, an bona fuerint acquisita ante, vel post Beneficii consecutionem, & an ex fructibus Beneficii, vel ex fructibus Patrimonii, seu Officii lucrosi personalis.*

23 *Ad cognoscendum ex quibus redditibus sint acquisita bona Beneficiati habentis Patrimonium, seu lucrosum Officium personale, quid sit attendendum.*

24 *Si clare constet Clericum non habuisse alia bona, quam illa Ecclesiæ, nec etiam aliquod Officium personale lucrosum exercuisse, tunc sine dubio censenda sunt talia bona acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, adeoque cadere sub spolio, & deberi Ecclesiæ.*

25 *Si autem dubium sit, an Clericus ultra bona Ecclesiæ, habuerit etiam bona propria, vel aliquod lucrosum Officium personale, tunc præsumitur Clericum acquisivisse ex fructibus Ecclesiasticis; At si talia bona ab hæredibus Clerici possideantur, onus probandi, quod fuerint acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, spectat ad Cameram, & respective ad Ecclesiam, ubi ipsa ad talia bona succedat.*

26 *Quando constat Clericum simul habuisse bona Ecclesiæ, & etiam patrimonialia, seu Officia personalia lucrosa, aut constare potest, ex quibus fructibus fuerint talia bona acquisita, quid?*

27 *Omnia spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Insula Sardiniæ, & extra, non tamen in Italia decedentium, abdicantur ab eorum Successoribus, & applicantur respectivis Ecclesiis pro fabrica, & manutentione.*

28 *Spolium Clericorum non est in usu in statu Mediolanensi, sed ex antiqua consuetudine transit ad eorum hæredes.*

29 *Spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Regno Neapolis spectant ad Ecclesias Metropolitanas, & Cathedrales.*

30 *Jus spolii ubi, & quomodo sit receptum?*

31 *Spolia defunctorum Canonicorum S. Salvatoris Bononiæ spectant ad eorum Religionem.*

32 *Spolia Defunctorum Equitum Hierosolymitanorum non spectant ad Cameram Apostolicam, sed ad eorum Religionem.*

33 *Nec eorum bona spectant ad hæredes sanguinis, sed Religioni acquiruntur; quod procedit etiam de bonis patrimonialibus, aut aliunde quæsitis.*

34 *Advertitur tamen Religionem Hierosolymitanam ex urbanitate dimittere suis Militibus, & eorum hæredibus, omnia sua bona immobilia, nec fieri spolia, nisi de mobilibus, & se moventibus.*

35 *Spolium omnium eorum, quæ ab Episcopo quæsita fuerunt a priori Ecclesia, a qua fuit translatus, debetur eidem Ecclesiæ.*

36 *Spolium omnium rerum ad usum, & cultum Divinum spectantium debetur Ecclesiis, quibus Episcopi præfuerunt. Et de his Episcopi nequeunt disponere per ultimam voluntatem, & contractum lucrativum donationis; sed solum per contractum onerosum ad satisfaciendum creditoribus, si alia bona non sufficiant.*

37 *Etiam spolia Beneficiatorum sunt dividenda proportionabiliter inter Ecclesias, quibus præfuerunt.*

38 *Spoliorum tamen nomine non veniunt distributiones Canonici defuncti.*

39 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 44.

SPolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum, qui decedunt sine testamento, vel sine facultate testandi disponunt, & illa, quæ ultra facultatem remanent, pertinent ad Cameram Apostolicam; Paulus II. Constitution. 29. incip. *Romani.* 1

Spolia Ecclesiasticorum Beneficiatorum morientium sine facultate testandi pertinent ad Cameram Apostolicam eorumque dispositiones nullæ sunt, etiamsi sint ad pias caustas; Pius IV. Const. 6. incip. *Grave nimis.* 2

Spolia Beneficiatorum morientium extra residentiam, etiamsi habuerint facultatem testandi, pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Const. 91. incip. *In suprema.* 3

Spolia bonorum Clericorum ex illicita negotiatione acquisitorum pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 19. incip. *Decens.* 4

Spolia Regularium vagantium, & morientium extra Claustra pertinent ad Cameram Apostolicam, nisi habeant facultatem testandi, Gregorius XII. Constitut. 42. incip. *Officii nostri.* Advertit tamen Passerinus *de statib.* 5

homicidium tom. 2. part. 189. art. 8. n. 329. talem Con-
6 stitutionem non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis solum, quæ acquisiverunt extra Claustra degentes; De his bonis loquitur Constitutio Pauli IV. 14. incip. *Postquam*, & patet etiam ex citat. Constitut. XIII. ubi dicitur tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita, & tandem §. 3. statuit, ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quæ Religiosus acquisivit, antequam egrederetur de Claustro, concludit dictus Passerinus, Religioni manere, nam fuerunt jam illi acquisita. Vide infra *n.* 39.

7 Hinc a fortiori manent Religioni, & illi debentur bona illorum Religiolorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, & Benefactores, Religiosas vocationes obeuntes per accidens ibi decedunt. Et ita censuit *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. in Vercellens.* 21. *Aprilis* 1650. & 30. *Junii* 1604. apud Pignatell. *tom.* 8. *cons.* 85. allegans ad rem alia Decreta Sacr. Congr. & Officii.

8 Spolium Regularium solet erogari per Prælatos Regulares in usum Conventus absque Beneplacito Apostolico, etiamsi sit pecunia deposita absque vinculo in banco publico, quia vere non est pecunia destinata ad emptionem. *Sac. Congr. Concilii die* 28. *Februarii* 1654. *tom.* 19. *Decret. pag.* 319. proposito dubio: „ N. Superior Regularis quæ„ rit pro quiete suæ conscientiæ: An sit ipse pecunias „ provenientes ex spolio Religiosi defuncti juxta consue„ tudinem Monasterii pure absque aliquo vinculo depo„ suerit in banco publico Civitatis, illas postea juxta „ eamdem consuetudinem erogando in dictum usum, & „ necessitates urgentes ipsius Monasterii ob penuriam, & „ infirmitates supervenientes, ut ex partitis libri ejusdem „ Monasterii libere asseritur, inciderit in pœnas expressas „ in Decreto de rebus Regul. non. alienand. inhærente „ etiam Constitutione Pauli II. eo quod prius non obti„ nuerat licentiam. Sacr. Congr. secundum ea, quæ proponuntur, respondit non incidisse „. Sic refert Cardinal. Petra *tom.* 5. *Comment. ad Constit. V. Pauli II. sect. II. num.* 33.

9 *Spolia* Cardinalium ubicumque decedentium non pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constitut. 19. incipien. *Decens*.

10 Spolia Curialium, & Prælatorum habentium facultatem testandi, non pertinent ad Cameram Apostolicam. Pius IV. Constit. 19. incip. *Decens*.

11 Conclavistæ non subjacent spolio. Gregor. XV. Constit. 1. incip. *Romanus* §. 10.

12 Moriente Clerico, sive Romano sive Curiali, sive incola, ab intestato, si Romæ, vel intra spatium decem milliariorum moritur, succedunt hæredes. Paulus V. Constitut. 28. incip. *In eminenti* §. 4. Alexander VII. Constit. incipient. *Nos volentes*.

13 Spolia fieri non possunt a Collectoribus &c. de iis Beneficiatis, quorum Beneficia non excedunt fructus Ducatorum auri triginta de Camera, & si faciunt, tenentur restituere, & per Censuras ad hoc cogi possunt. S. Pius V. Constitut. 42. incip.

14 Spoliorum causæ agitandæ sunt cum citatione Commissarii Cameræ. S. Pius V. Constit. 51. incip. *Attendentes*.

15 Spoliorum nomine, quæ ad Cameram Apostolicam pertinent, non intelliguntur paramenta Ecclesiæ, Vasa, Libri Ecclesiæ, Gradualia, Missalia, & aliæ res sacræ, etiam auri, & argenti, ac quæcumque alia bona, quæ per quoscumque Episcopos ad usum & cultum Divinum, in eorum privatis ædibus, & capellis, vel Oratoriis destinata tempore eorum obitus reperiuntur; quæ etiam sub quibusvis facultatibus testandi, & alias disponendi minime comprehenduntur, sed ea omnia ad eorum Ecclesias, idque portionaliter habita ratione fructuum, & temporis, quo Beneficia si plura fuerint, possederunt, nec ad hæredes ex testamento, vel ab intestato deveniunt. S. Pius V. Constitut. 42. incip. *Romani Pontifices*.

16 Vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi Clerici decedentis intestati, si jam fuerint dicata Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio expresse, non spectant ad hæredes ab intestato. *Communis*; Quod enim semel Deo dedicatum est, ad humanos usus amplius redire non debet; *cap. Nulli licet* 3. *caus.* 12. *q.* 2. *cap. Quod semel* 4. *caus.* 19. *q.* 3. *cap. Ligna* 36. & *cap. Vestimenta* 46. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Ad hæc* 2. *de Religiosis domibus*, *cap. Mancipia* 3. *de rerum permut. Cap. Semel* 51. *de Regul. Juris in* 6. *l. Si quis sepulcrum* 12. §. 1. *ff. de Religiosis*, & *sumptibus funerum*.

17 Item ad hæredes non spectant prædicta, si Deo, Ecclesiæ, vel Oratorio fuerint dicata, etiam solum tacite, ut si haberent signum, vel Insignia Ecclesiæ, vel essent ita apta tali Ecclesiæ, ut viderentur fuisse a primæva sua emptione, vel confessione ipsi dicata; vel aliæ consimiles adessent conjecturæ, quibus posset rationabiliter præsumi ipsa fuisse tacite dictæ Ecclesiæ dicata, seu donata. Rota divers. *part.* 3. *lib.* 3. *decis.* 582. *n.* 7. & 9. Ventriglia *tom.* 2. *annot.* 16. §. 1. *n.* 11. & alii, *argument. exartis Juribus*. Unde ex Menochio *lib.* 2. *de arbitr. Judic. cas.* 88. *num.* 8. Judicis arbitrio est relinquendum, quænam conjectura ad præsumendam donationem sufficiat, quia conjecturæ in facto consistunt, *argument. leg. si Sed quis* 14. §. 7. *ff. de Religiosis*, & *sumptibus funerum*.

In dubio autem, non concurrentibus supradictis, talia 18
vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi spectant ad hæredes ab intestato; sic expresse pluribus adductis defendit Ventriglia *l. c. a n.* 12. *ad* 18. ubi testatur sic respondisse in facti contingentia, & secundum suum votum sic fuisse judicatum in quadam Curia Episcopali quo ad sequentem casum. „ Reverendus quondam N. N. dum vi„ veret, emit ad suum proprium privatum usum, & com„ moditatem nonnulla vasa, ornamenta, seu vestimenta „ Ecclesiastica, & Sacerdotalia, & deinde creatus Cano„ nicus Ecclesiæ N. adhuc bona prædicta pro suo usu re„ tinuit in eadem Ecclesia successive ab hac vita deces„ sit, nulla facta particulari dispositione prædictorum bo„ norum.

Et ratio est, quia in tali casu bona prædicta non de-
bent censeri donata Ecclesiæ, quia donatio in dubio non 19
præsumitur, sed probari debet, per text. *in l. Cum de indebito* 25. *ff. de probationibus*, & *præsumptionibus*. Immo potius error, seu actus invalidus, quam donatio præsumitur. Mascardus *de probationibus concl.* 554. *n.* 4. Menochius *lib.* 2. *de arbitr. Judic. casu* 88. *n.* 3. Barbosa *de Axiomat. usu frequent. verb. Donare*, Flaminius Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 9. *q.* 19. *n.* 5. Aretin. *in leg. A Titio n.* 3. *de verbor. obligat.* Ventriglia *loc. cit. n.* 15. & alii; Unde cum Donans dicatur perdere per Glossam *in cap.* 3. *de donationibus*, & nemo præsumatur suum jactare, & perdere per *cit. leg. Cum de indebito* 25. *ff. de probationibus* & *præsumptionibus*, & *leg. Campanus* 47. *ff. de bonis libertorum*, merito damnatur præsumptio donationis, prout fuisse damnatam in simili casu asserit Riccius *in Decis. Cur. Archiepisc. Neapol. decis.* 296. ubi quidam privatus fecerat argentea candelabra cum stigmatibus cujusdam Monasterii, illaque penes Monasterium reposuit, & adhuc contra Monasterium fuit judicatum non fuisse donata, ut ad literam refert Ventriglia *loc. cit. n.* 15.

Qui insuper n. 16. subdit, quod non obstat *cit. supra*
num. 15. Constitutio 42. Sancti Pii V. incipiens *Romani* 20
Pontifices, ubi disponitur vasa, ornamenta, vestimenta, & hujusmodi in hæreditate Beneficiati inventa, non ad spolium, sed ad Ecclesiam Beneficii spectare, quia prædicta Constitutio loquitur concurrente Ecclesia cum spolio, quod cum ficta persona sit, & odiosa, præsumendum est defunctum Ecclesiam spolio præferre voluisse; Non autem loquitur Constitutio concurrente Ecclesia cum hærede, ut in casu nostro; Unde cum simus in diverso casu, non est facienda extensio, de uno ad alium casum, *cap. Quæ a Jure* 28. *de Regul. Juris*, & in Glossa communiter recepta *verb. Quæ a jure*, ubi ad id plura Jura adducit, *leg. Quod contra* 141. *ff. de Regul. Juris*, cum similibus, maxime cum non militat eadem ratio; A diversis enim non fit illatio; *leg. Papinianus* 20. *ff. De Minoribus*, *cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*, ad late tradita per Everardum *in sua Topica loco a ratione legis &c. fol.* 57.

Tum quia dicta Piana Constitutio disponit solum de ac-
quisitis ex fructibus Beneficiorum, seu redditibus Eccle- 21
siasticis, non autem ex patrimonialibus, aut Officiis lucrosis personalibus, ut quia Clericus habebat Officium lucrosum in Curia, erat Doctor, publicus Lector & hujusmodi, ut tradunt Navarr. *de Spoliis Cleric.* §. 1. *num.* 4. Bursat. *cons.* 376. *n.* 28. *vers. Attamen cessat*, Barbosa *de Jure Ecclesiastic. lib.* 3. *cap.* 17. *n.* 62. Azor. *Institut. Moral. tom.* 2. *lib.* 8. *cap.* 3. *q.* 11. Paulmol. *decis.* 20. *adnot.* 2. *num.* 11. Bellet. *disquisit. Cleric.* 1. *par. tit. de bonis Cleric.* §. 9. *n.* 5. Ventriglia *loco cit. num.* 17. Rota *in Forolivien. de Monsignoribus* 26. *Februarii* 1603. *coram Penia*. In nostro autem casu talia bona non fuerunt empta ex fructibus Beneficii, cum supponantur empta ante Beneficii consecutionem, adeoque non cadunt sub spolio, sed spectant ad hæredes, ut cavetur *in cap.* 1. *de Testament. in cap. Manifesta*, & *in cap. Sicut manifesta* 12. *q.* 1. & tradunt Paulmol. *decis.* 20. *adnot.* 2. *num.* 6. Navarr. *loc. citat.* §. 5. Ventriglia *loc. cit. n.* 17. & alii per textum *in leg. Edicto* 3. *Cod. De Edicto Divi Adriani tollendo*, ubi hæredi tradendam esse possessionem omnium bonorum defuncti disponitur.

Hinc Hæredes Beneficiati habentis pingue patrimonium 22
ante Beneficii consecutionem non debent amoveri a possessione bonorum, donec discutiatur, an bona fuerint acquisita ante, vel post Beneficii consecutionem, & an ex fructibus Beneficii, vel ex fructibus Patrimonii, seu Officii lucrosi personalis? per textum clarum *in cap. Nulli dubium* 1. *caus.* 12. *q.* 5. *in fine*, ibi: *Nec ei sine cognitione de his, quæ possides, quidquam auferre*. Et tradunt Panormit. *in cap. Cum esses num.* 24. *vers. Sed possessor*, *de testament.* Bursat. *cons.* 376. *num.* 13. Zabar. *consil.* 79. *n.* 2. *vers. Unde in casu nostro*, Roman. *cons.* 159. *num.* 5. *vers. Tertio casu principali*, Redoan. *de spoliator. Clericor. quæst.* 9. *num.* 3. *in fine*, Aloysius Leo *in Thesaur. For. Eccles. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 25. Fillius. *oper. moral. tract.* 43. *cap.* 5. *in fine*, Panimol. *loc. cit. num.* 12. & alii passim.

Ad cognoscendum autem ex quibus redditibus sint ac- 23
quisi-

quisita bona Beneficiati habentis Patrimonium, seu Officium personale lucrosum? attendenda est Summa fructuum Beneficii, ex qua Summa, & non ex Patrimonii, seu personali lucro detrahenda sunt alimenta Beneficiati, & suæ Familiæ, ac omnes expensæ necessariæ, aliæque factæ pro eleemosynis, & piis operibus; Unde, si talis summa ex redditibus Beneficii non sit tam ingens, & exuberans, ut ex ipsa detractis supradictis omnibus, adhuc remaneant superflui redditus, ex quibus verisimiliter detegatur fuisse dicta bona acquisita, tunc censenda sunt acquisita ex fructibus patrimonii, & Officii personalis lucrosi, quæ in tali casu non cadunt sub spolio, sed spectant ad heredes; Sic Innocentius *in cap. Cum in Officiis 27. de testamentis*, ibique communiter ceteri Canonistæ, teste Panimol. *l. cit. num.* 13. apud quem etiam *Communis aliorum*.

24 Si vero clare constet Clericum non habuisse alia bona, quam illa Ecclesiæ, nec etiam aliquod Officium personale lucrosum exercuisse, tunc sine dubio censenda sunt talia bona acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, adeoque cadere sub spolio, & deberi Ecclesiæ. *Communis*, per text. *in cap. Cum unusquisque, de peculio Clericor. & c. 1. caus.* 2. *q.* 3. cum similibus.

25 Si autem dubium sit, an Clericus ultra bona Ecclesiæ habuerit etiam bona propria, vel aliquod Officium personale lucrosum; tunc præsumitur Clericum acquisivisse ex fructibus Ecclesiasticis; Sed si talia bona ab heredibus Clerici possideantur, onus probandi, quod fuerint acquisita ex fructibus Ecclesiasticis, spectat ad Cameram, & respective ad Ecclesiam, ubi ipsa ad talia bona succedat. Menoch. *de arbitr. Judic. cas.* 195. *num.* 9. & 10. & *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 13 *num.* 7. cum pluribus aliis ibi allegatis, Gratian. *disceptat. forens. cap.* 381. *num.* 1. *tom.* 2. Panimol. *loc. citat. num.* 14. & 15. & alii passim.

26 Quando tamen constat Clericum simul habuisse bona Ecclesiæ, & etiam patrimonialia, seu Officia personalia lucrosa, nec constare potest, ex quibus fructibus fuerint talia bona acquisita, tunc præsumitur fuisse acquisita ex utrisque, & dividi debent personaliter inter ipsius Clerici heredem, & Ecclesiam, seu Cameram arbitrio Judicis, bene attenta, & animadversa qualitate, quantitate tum Patrimonii, seu Officii personalis lucrosi, tum fructuum Ecclesiæ; & sic an fructus Ecclesiæ excedant, an vix sufficere possint ad commodam Clerici sustentationem? quæ integra prius sumi debet ex ipsis fructibus Ecclesiasticis, juxta dicta *supra num.* 23. *argument. cap. Cum secundum Apostolum* 16. *de præbend.* & similibus. Sic ex Abbat. Cardinal. Zabarell. Bald. Alexandr. Socin. Roman. Menoch. *de arbitr. Judic. casu* 195. *n.* 7. & 8. *lib.* 3. *præsumpt.* 53. *n.* 5. Panimol. *loc. cit. num.* 18. & alii passim.

27 Omnia Spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Insula Sardiniæ, & extra, non tamen in Italia decedentium abdicantur ab eorum Successoribus, & applicantur respectivis Ecclesiis pro fabrica, & manutentione; Et hoc vigore Brevis Sancti Pii V. ad instantiam Regis Catholici emanati, Rota *part.* 4. *rec. tom.* 3. *decis.* 562. *num.* 7. & 8. & dictum Breve confirmatum fuit etiam a Clemente VIII. Rota *ibid. cap.* 9. & *seq.*

28 Spolium Clericorum non est in usu in statu Mediolanensi, sed ex antiqua consuetudine transit ad eorum heredes, Rota *part.* 4. *recent. tom.* 3. *dec.* 529. *num.* 5. & *seq.* Card. de Luca *de Benefic. disc.* 10. *n.* 5. & 9.

29 Spolia Archiepiscoporum, & Episcoporum in Regno Neapolis spectant ad Ecclesias Cathedrales, & Metropolitanas. Innocent. XII. Constit. incipient. *Inscrutabili*, & Benedict. XIII. Const. incip. *Sacrosancti Apostolatus*, ubi id ampliat, etiamsi Episcopi moriantur extra residentiam. Vide infra *n.* 44.

30 Jus spolii non est receptum in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Lusitania. At in Regno Castellæ sola Episcoporum, non autem aliorum Beneficiatorum spolia Cameræ Apostolicæ acquiruntur. In Italia autem, tam Beneficiatorum inferiorum, quam Episcoporum spolia Fisco cedunt Apostolico, ut testantur Martinus Navarra *tract. de spoliis* §. 14. Azorius *part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 4. & alii.

31 *Spolia* defunctorum Canonicorum Sancti Salvatoris Bononiæ spectant ad eorum Religionem, Rota *part.* 14. *decis.* 363. *n.* 13.

32 Spolia defunctorum Equitum Hierosolymitanorum non spectant ad Cameram Apostolicam, sed ad eorum Religionem, Rota *part.* 8. *rec. dec.* 51. *n.* 11.

33 Nec eorum bona spectant ad heredes sanguinis, sed Religioni acquiruntur. Rota *par.* 4. *dec.* 76. *num.* 1. & 2. & *Annotat. ad dec.* 16. *num.* 9. *part.* 3. quod procedit, non solum de bonis, quæ ad eos perveniunt intuitu suæ Religionis, sed etiam de patrimonialibus, aut aliunde quæsitis, & non solum ex dispositione statutorum Religionis, sed etiam juxta juris communis dispositionem. Rota *part.* 2. *decis.* 76. *num.* 1. & Annotat. *ad dec.* 16. *num.* 8. *part.* 3. Religio enim succedit ad exclusionem omnium in hereditatibus Militum defunctorum, & in omnibus, & singulis eorum bonis. Rota *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 30. *num.* 30. *num.* 43. & Annotat. *ad dec.* 10. *numer.* 8. *part.* 3. Et eorum bona deferuntur in Thesauro Religionis ex Constitutione Clementis XIII. & S. Pii V. Rota *part.* 4. *dec.* 76. *n.* 7.

34 Advertendum tamen est, Religionem Hierosolymitanam ex urbanitate dimittere suis Militibus, & eorum heredibus omnia sua bona immobilia, nec fieri spolia, nisi de mobilibus, & se moventibus, Rota *par.* 9. *tom.* 1. *dec.* 302. *num.* 27.

35 Spolium omnium eorum, quæ ab Episcopo quæsita fuerunt ex priori Ecclesia, a qua fuit translatus, debetur eidem Ecclesiæ. Sic pluries statuit *Sacr. Congr. Conc.* & Signanter *in Cathacen. seu Suessana Spolii*, in qua ad dubium; „ An bona mobilia, libri, pecuniæ, ceteraque „ (præter Sacra paramenta) inventa tempore obitus bon. „ mem. Francisci Gorji Episcopi Suessani, prius Episcopi Cathacen. apud ipsum, spectent ad Ecclesiam „ Cathacen. vel potius ad Ecclesiam Suessanam „? Ead. *Sacr. Congr. Concil. die* 28. *Septembr.* 1709. Respondit, quod *Bona quæsita ex fructibus Ecclesiæ Cathacen. spectabant ad eamdem*. Et repropolito eodem dubio *die* 35. *Januar.* 1710. Sacra Congregatio *stetit in decisis*, uti habetur *lib.* 59. *Decr. pag.* 341. & *lib.* 60. *pag.* 27.

Et in *Trivicana, seu Tricaricen.* in qua propositis Quætuor hisce dubiis.

I. An mobilia, libri, pecuniæ, argenta, aliaque bona, (præter Sacra paramenta) bon. memor. Simonis Viglini prius Episcopi Trivicani, & postea Tricaricen. reperta tempore ejus obitus spectent ad Ecclesiam Trivicanam, vel potius ad Ecclesiam Tricaricen. in casu &c.

II. An paramenta, & vasa Sacra, aliaque argenta, & supellectilia ad usum Cappellæ & cultum Divinum destinata, reperta, ut supra, debeantur Ecclesiæ Trivicanæ, vel potius dictæ Ecclesiæ Tricaricen. in casu &c.

III. An argenta, & mobilia, aliaque bona ab Ecclesia Trivicana commodata dict. bon. memor. Episcopo Viglino, tunc Episcopo Trivicano, debeant eidem Ecclesiæ Trivicanæ restitui in casu &c. & quatenus affirmative.

IV. An, & a quo, & quibus bonis, illis non extantibus, debeat solvi illorum pretium in casu &c.

Sacra Congreg. Concil. die 6. *Jul.* 1725. Respondit: *Ad I. & II. pertinere ad Ecclesiam Trivicanam. Ad III. Affirmative. Ad IV. Solvenda esse ex hereditate Episcopi*. Sic apud *Thesaurum Resolution. Sacræ Congregat. Concil. tom.* 3.

At in Acerrarum, seu Matheranen. & Acheruntina Spolii, in qua ad dubium: *An Capitula Ecclesiarum Matheranensis, & Acheruntinæ teneantur restituere Capitulo Ecclesiæ Acerrarum bona descripta, & contenta in inventario facto per bon. mem. Episcopum Pasitanum* 30. *Sept.* 1723. Respondit *Affirmative*. Sic apud d. *Thesaurum tom.* 6. & 7.

36 Spolium ornamentorum, paramentorum, aliarumque rerum ad usum, & cultum Divinum spectantium, debetur Ecclesiis, quibus Episcopi præfuerunt; Et de his rebus Episcopi nequeunt disponere per ultimam voluntatem, & per contractum lucrativum: secus vero per contractum onerosum, ad satisfaciendum creditoribus, si alia bona non sufficiant. Proposito enim dubio in *Sacra Congregat. Conc.* „ An creditoribus defuncti Episcopi in subsidium, si alia bona non sufficiant, satisfaciendum sit „ ex bonis etiam benedictis, seu Pontificalibus, non obstante Constitutione 42. B. *Pii V. Sacra Congregat. Conc. die* 29. *Maji* 1683. Respondit *Affirmative*. Prædicta enim Bulla 42. incipient. *Romani Pontificis*, sustulit solum contrarias dispositiones de dictis bonis factas per ultimam voluntatem, & per contractum lucrativum donationis, secus autem per contractum onerosum, ut firmant Gutier. Rodric. Garcia & Salzed. citati in expositione caussæ in *dict. Trivicana, seu Tricaricen.* apud *Thesaurum Resolution Sac. Cong. Conc. tom.* 3.

37 Item spolia Beneficiatorum, qui pluribus Ecclesiis præfuerunt, esse dividenda proportionaliter inter dictas Ecclesias, statuit Sanctus Pius V. in dict. Const. 42. incip. *Romani Pontificis*, & tenet Gavant. in *Manual. Episc. verb. Spolium num.* 4.

38 Spoliorum tamen nomine non veniunt distributiones Canonici defuncti, *Sacra Congr. Episcop. & Reg.* 29. *Nov.* 1600. apud Gavant. *l. c. n.* 1.

39 *Numero* 16. addendum est, quod sic in terminis resolvit *Sacra Congregatio Spoliorum in Pistorien. die* 11. *Decembr.* 1731. quod nempe dicta Constitutio Gregorii XIII. loquatur, & intelligenda sit solum de bonis de novo acquisitis a Regularibus tempore, quo degebant extra claustra, & non de illis, quæ jam acquisierant antequam e claustris egrederentur, sicuti nec de illis bonis patrimonialibus, quæ Regulares ante ingressum in Religionem renunciassent cum pacto reversivo in casu reditus ad Sæculum ex indulto Apostolico. Cum enim D. Sigismundus de Seleis Canonicus Regularis Lateranensis ex Indulto Apostolico provisus de Canonicatu in Cathedrali Pistoriensi similem fecisset renunciationem ante ingressum in Religionem, articulo acriter discusso prodiit resolutio dictæ Sacræ Congregationis contra Reverendam Came-

ram

ram fub hac formula, *Nihil conftare pro Camera*. Et fic
etiam cenfuit *Rota decif.* 151. *num.* 18. *& feq. part.* 9.
recent. & eadem *Sacr. Congreg. Spoliorum in Bononien.*
15. *Septemb.* 1701. apud Scarlanton. *part.* 3. *addit.* 20.
num. 17. 27. 28. ac per tot ubi plura tradit ad rem fci-
tu digniffima & pluribus adductis recte declarat, quod
Camera Apoftolica fuccedit Regulari extra clauftra de-
genti, etiam de licentia fuorum Superiorum in bonis
quæfitis per eum extra eadem clauftra, in bonis autem
intra clauftra quæfitis fuccedit Religio, quæ pariformiter
fuccedit in bonis acquifitis a Religiofo vacante extra
clauftra, & poftea ad Monafteria reverfo, in eoque mor-
tuo, quia Conftitutio Gregorii loquitur folum de Reli-
giofis extra clauftra vacantibus, & extra ea decedenti-
bus, ut recte obfervant Novar. in Summa Bullar. *p.* 2.
canon. 9. *Ricc. par.* 4. *dec.* 179. *& decif.* 177. *Capon.
difcept.* 256. *n.* 8. cum aliis ab ipfo allegatis *l. c. n.* 29.
30. *&* 31.

41 Spolio fubjiciuntur bona a Clericis, etiam Curialibus,
acquifita per negotiationem. Benedict. XIV. tom. 1. Con-
42 ftitut. 53. Incip. *Apoftolicæ fervitutis* §. 1. *&* 3. Spolio-
rum Commiffarii tenentur quotannis rationem reddere in
Computifteria Cameræ Apoftolicæ. Idem tom. 2. Conft.
6. inc. *Apoftolicæ Sedis n.* 26.

43 Spoliorum fubcollectores eludi poffunt a Clericis; fi ifti
bona Ecclefiæ, quæ fuperfunt, pauperibus erogent, ne-
que in commodum congregent cognatorum, ut recte ad-
vertit Cardinal. Baronius *ad ann.* 397. *num.* 64. ubi de
bis Collectoribus loquens inquit, „ de quorum importu-
„ na exactione cum multi querantur, hos facile vita-
„ bunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclefiæ
„ quæ fuperfunt, non congregarint, fed in pauperes
„ erogarint „. Quem fequitur Thomaffius *de Beneficiis
part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 17. *fub num.* 9. prout adducit Bene-
dict. XIV. *De Synodo Diœcefana lib.* 3. *cap.* 8. *nume-
ro* 6.

44 Spolia Archiepifcoporum, Epifcoporum, & reliquo-
rum Prælatorum Regni Neapolitani ab Innocentio XII.
Conftit. incipient. *Infcrutabili*; addicta fuerunt Ecclefiis,
quibus Antiftites hujufmodi, dum viverent, præfuerunt.
Benedict. XIV. Conftitut. incip. *Paftoralis follicitudo* §. 2.
Innocentianam Conftitutionem iteratis additis declaratio-
nibus Benedict. XIII. in Conftitut. incipient. *Sacrofancti
Apoftolatus officium*, & in Conftitut. incipient. *Roma-
num decet Pontificem*; defendit adverfus cavillofas quo-
rundam interpretationes. Idem *ibidem* §. 3. *&* 4. Qui
fubinde §. 7. *& fequent.* novam formam affecurandis,
cuftodiendis, diftribuendifque fpoliis hujufmodi Prælato-
rum præfcribit, prohibendo, nempe, quod viventibus
Præfulibus, Canonici, Capitula, quibus fpoliorum appli-
candorum cura fpectat, quidquam attentent; Item Eccle-
fiarum indemnitatem Vicario Generali Præfulis ægrotan-
tis demandando. Demortui inde Præfulis fpolia effe dili-
genter cuftodienda, & ad id claves obfignatorum cubicu-
lorum a præfato Vicario Generali effe tradendas Vicario
Capitulari, & Canonicis deputatis, per actum folemnem
coram iifdem teftibus explendum, & a Notario fimiliter
litteris confignandum; Ac præcipiendo, quod his omni-
bus abfolutis nequaquam liceat rem ullam in defuncti
fpolio repertam, vendere, aut alia ratione alienare, nifi
poftquam Ecclefiæ de novo Paftore, feu Rectore provi-
fum fuerit, atque hic ejufdem Ecclefiæ poffeffionem ade-
ptus fuerit; qua poffeffione adepta præfcribit regulas fer-
vandas ab ipfo circa res in defuncti fpolio repertas. Qui-
cumque interim Sede vacante, quocumque modo fpolia
illa adminiftrarunt, vel adminiftrationi præfuerunt, no-
vo Præfuli rationem reddere tenentur, Idem *ibidem*
§. 12.

Novæ additiones ex aliena manu.

* BEneficiariis nulla fecundum Canones eft poteftas di-
fponendi caufa mortis de fructibus Beneficiorum tam
collectis, quam colligendis, rebufque fibi obventis ab Ec-
clefia, vel pecunia Beneficii comparatis, fed ipfi poft
fuum deceffum omnia Ecclefiæ fuæ reftituere debent;
cap. final. de Pecul. Cleric.

2 Nec de rebus patrimonialibus teftari olim poterant Cle-
rici viventes vitam communem; *Can. Nolo* 12. *quæft.* 1.
3 Poft folutam vero Clericorum Communitatem de rebus
patrimonialibus ad libitum teftari, eis conceffum, fed
nequaquam de Ecclefiafticis proventibus; *cap.* 1. *de Te-
ftam.*

4 Poft conftitutam rerum Ecclefiæ partitionem in Epi-
fcopum, Clerum, Fabricam, & Pauperes, dubitatum
fuit, an Epifcopus nomine Ecclefiæ intelligeretur ad ef-
fectum fuccedendi. At Alexander III. in Decretali ad
Capitulum Caffanenfe in *cap.* 12. *de Teftament.* defini-
vit, quod nomine Ecclefiæ non Epifcopus vel Succeffor
Clerici morientis, ubi eft Collegium Clericorum, fed
communis congregatio intelligatur, quæ rerum in hære-
ditate Clerici remanfarum debet canonicam diftributio-
nem, & curam habere: ubi autem non eft Collegium,
fed in loco Defuncti unus eft ordinandus, ipfemet Suc-
ceffor eadem, ficut & alia ipfius Ecclefiæ in Dei timore

difpenfet. Et Bonifacius VIII. *in cap. Quia fæpe* 40. *de* 5
elect. in 6. cohærenter fanxit, ut bona a Prælatis Ca-
thedralium, & Regularium, & Collegiatarum dimiffa,
vel vacationis tempore obvenientia, in utilitatem dicta-
rum Ecclefiarum expendantur, vel futuris fuccefforibus
debeant fideliter refervari, comminando in particulares
occupatores pœnam fufpenfionis ab Officiis, & Benefi-
ciis.

Nihilo tamen minus confueverant Epifcopi bona Cleri- 6
corum decedentium ab inteftato ufurpare, fibique vindi-
care, vel ex Privilegio Sedis Apoftolicæ, vel ex confue-
tudine. Privilegii monumentum habetur in *cap. Quum* 7
fit 18. *de verb. fignif.* Confuetudinem vero probavit Bo- 8
nifacius VIII. *in cap. Præfenti* 9. *de Offic. ordin. in* 6. 9
Et hanc Bonifacii Conftitutionem probavit *Concilium Con-
ftantienfe feff.* 39. *fub titul. de fpol.*

Intereaque ortum fuum fæculo XIII. habuiffe videtur 10
refervatio fpolii decedentium Clericorum in favorem Ca-
meræ Apoftolicæ. Innocentius enim IV. primus omnium
conftituit anno 1246. ut fi Clericus ex tunc decederet in-
teftatus, ejufdem bona in ufus Domini Papæ converte-
rentur, ut *Matthæus Parifienfis refert ad dictum annum*
1246. Aliæ poftmodum ab aliis Summis Pontificibus, pu-
ta a Clemente VI. anno 1346. & ab Innocentio VI. an-
no 1352. conformes editæ fuerunt Conftitutiones.

Quoniam vero aliqui in dubium revocabant, an bona 11
& fpolia Prælatorum tempore obitus remanentia, ad Ca-
meram Apoftolicam generatim pertinerent ex aliqua ge-
nerali Conftitutione Apoftolica, propterea quod Colle-
ctores in variis, fed non in univerfis Provinciis Romani
Pontifices deftinaffent; Paulus III. tandem anno 1541.
Bullam edidit, quæ incipit *Romani Pontificis Providen-
tiam*, declarantem bona hujufmodi Prælatorum fine fa-
cultate teftandi decedentium ubicumque ad Cameram A-
poftolicam fpectare, & per collectores Apoftolicos exigi
debere.

Hanc Conftitutionem confirmavit, & declaravit Julius 12
III. immediatus fucceffor anno 1550. in Bulla, cui ini-
tium: *Dudum ex certis*, quibus præfcripfit fructus Bene-
ficiorum exactos, & cum reliquis Clericorum bonis pro-
fanis commixtos ac incorporatos, ad liberam Beneficia-
torum difpofitionem, ubi a Sede Apoftolica obtinuerint
indultum difponendi, fpectare; fructus vero tam inexa-
ctos, quam non commixtos ad Cameram Apoftolicam re-
fervari debere in locis, ubi Collectores adfint Apoftolici.
Ad Clericorum autem hæredes profanos five ab intefta-
to, five ex teftamento vigore quarumcumque facultatum
condito, aut Legatarios nequaquam pertinere fructus ma-
turatos in ipforum Clericorum vita, fed non exactos.

Idem fummus Pontifex anno 1550. in Bulla, quæ ini- 13
tium habet: *Cupientes*, quibufvis Prælatis, & Ecclefiafti-
cis Urbem Romam incolentibus, vel Curiam fequenti-
bus, liberam facultatem indulfit, fi in dicta Curia, &
diftrictu deceffernt, difponendi, & teftandi de quibusli-
bet rebus intuitu etiam Ecclefiæ quæfitis in favorem
quarumlibet Perfonarum, nec non tranfmittendi res eaf-
dem Ecclefiafticas ab inteftato ad fuos legitimos fucceffo-
res. Deinde anno 1553. ad fe avocavit cauffas fpoliorum 14
coram aliis quam Thefaurario Pontificio, ejufve Mini-
ftris pendentes, eafque eidem Thefaurario commifit ge-
nerali fpoliorum in tota Italia collectori.

Fuerunt & aliæ Conftitutiones circa eamdem materiam 15
latæ ab aliis fummis Pontificibus, fcilicet S. Pio V. an-
no 1560. 1564. & 1567. Gregorio XIII. anno 1577. In-
nocentio XII. anno 1693. & Benedicto XIII. anno
1726.

Hic vero prætereundum haud eft, fub Sixto V. ortum 16
habuiffe tranfactiones fpoliorum inter Nuntium Pontifi-
cium nomine Curiæ Apoftolicæ, & fingula fere Capitu-
la Civitatum, & Diœcefium Regni Neapolitani, & ple-
raque Italiæ, hoc pacto initæ, ut folum quotannis con-
venta pecuniæ quantitate in favorem Cameræ, Poffeffores
Beneficiorum eorumque profani hæredes exempti fint a
fpolio præter quam in cafu illicitæ negotiationis. Vigo- 17
re igitur harum tranfactionum Beneficiarii fere omnes,
qui annuam fummam pro tranfacto fpolio perfolvunt fub-
collectori Cameræ Apoftolicæ, bona intuitu Ecclefiæ
quæfita, & fructus beneficiorum jam collectos, & exa-
ctos ad hæredes profanos ab inteftato tranfmittunt, &
de iis pro libito difponunt ac teftantur.

In locis igitur, in quibus tranfactio fpolii confecta non 18
fit, datur locus ipfi fpolio.

S P O N S A L I A.

S U M M A R I U M.

1 *Sponfalia, & Sponfus unde dicantur?*
2 *Sponfalia tripliciter potiffimum fumuntur, & quo-
modo?*
3 *Sponfalia proprie accepta definiuntur.*
4 *Ad valorem fponfalium de futuro plura requiruntur.
Primo requiritur, quod promiffio futuri Matrimo-
nii fit*

nii sit vera, ac serio, & non ficta, seu simulata.

5 *Assertur, & solvitur instantia.*

6 *Ficte, aut simulate, seu jocose, vel dolose tantum promittens alteri Matrimonium, quamvis in foro interno non teneatur servare tale promissum; peccat tamen sic promittendo, & tenetur resarcire totum damnum alteri inde secutum.*

7 *In foro autem externo quivis præsumitur vere, & serio promisisse; Unde ad servandum promissum debet condemnari, nisi legitime fictionem, seu simulationem aut jocum, seu dolum probet.*

8 *Secundo ad valorem sponsalium requiritur, quod promissio sit deliberata, & libera ab omni gravi metu, & errore circa personam.*

9 *Tertio requiritur, quod talis promissio sit verbis, aut aliis signis externis sufficienter manifestata.*

10 *Quarto requiritur, quod promissio sit mutua, & reciproca ab utraque parte facta.*

11 *Quinto requiritur, quod sponsalia contrahantur inter personas de jure habiles.*

12 *Ætas legitima requisita, & sufficiens, tam in fœmina, quam in masculo pro contrahendis sponsalibus, est septennium completum.*

13 *Unde sponsalia ante completum septennium, unius, aut utriusque ordinarie sunt invalida, & nulla, quamvis illa loco liberorum contraxerint parentes, liberi facti septennio majores, ea ratificent.*

14 *Adducitur, & solvitur instantia.*

15 *Extraordinarie tamen possunt etiam talia sponsalia esse valida, si nempe in aliquibus malitia suppleat ætatem.*

16 *Si duo impuberes septennio majores sponsalia contrahant, neuter ab illis ante pubertatem resilire potest; Bene vero post illam.*

17 *Nec in tali casu, qui primo sit pubes, tenetur alterum expectare, donec etiam ille pubescat, sed potest statim ac pubescit pro libito resilire.*

18 *Si autem pubes cum impubere contrahat sponsalia, tunc pubes non amplius resilire potest, Bene vero impubes, cum ad pubertatem pervenerit.*

19 *Impubes, quamvis possit, cum ad pubertatem pervenerit, a sponsalibus resilire, tamen debet statim pubertatem adeptus, id facere.*

20 *Facultas resiliendi a sponsalibus impuberibus a jure concessa post adeptam pubertatem, habet locum, tam in foro interno, quam in foro externo.*

21 *Talis facultas resiliendi a Sponsalibus probabilius non est censenda concessa impuberibus, si ipsa sponsalia juramento confirmaverint, quamvis tamen opposita sententia sit probabilis.*

22 *Sponsalia de præsenti, seu Matrimonium ab impuberibus nulliter contractum, valet in vim sponsaliorum, seu transit, & resolvitur in Sponsalia de futuro.*

23 *Matrimonium autem nullum ex aliquo essentiali defectu; ut celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi secuta sit copula in figura Matrimonii.*

24 *Ad valorem sponsalium non requiritur præsentia Parochi, & testium.*

25 *Item ad valorem sponsalium non requiritur consensus, aut consilium parentum, aut eorum, sub quorum cura existunt sponsalia contrahentes.*

26 *Ut licite tamen contrahant filii sponsalia, requiritur saltem, ut prius desuper consulant parentes, quamvis eorum consilium non semper sequi teneantur.*

27 *Parentes contrahere possunt pro suis filiis puberibus, sive impuberibus, & si ipsi filii expresse, vel tacite consenserint, obligantur ad illa, & ex eis oritur justitia publicæ honestatis.*

28 *Parentes, nedum contrahere possunt sponsalia pro suis filiis præsentibus, sed etiam pro ipsis absentibus, & sponsalia ignorantibus, & si ipsi filii post scientiam dicta sponsalia ratificaverint expresse, vel tacite, ad illa obligantur.*

29 *Sponsalia contracta a parentibus pro filiis, sive præsentibus, sive absentibus, aut ignorantibus, & nec expresse, aut tacite consentientibus, & a fortiori contradicentibus sunt invalida, & nulla.*

30 *Item invalida, & nulla sunt sponsalia contracta a filiis per gravem metum eis parentibus, seu ab aliis injuste incussum.*

31 *Talia sponsalia ex gravi metu inita neque firmantur juramento.*

32 *Nec tale juramentum obligat, nec ulla indiget relaxatione, aut absolutione.*

33 *An sponsalia contracta per metum reverentialem sint invalida, & nulla.*

34 *Sponsalia contracta per metum levem, etiamsi injuste incussum, sunt valida.*

35 *In foro externo generaliter loquendo, nisi aliunde de intentione constet, censenda sunt contracta vera sponsalia per illa verba, quæ juxta communem intelligentiam, & communem loci usum aut consuetudinem loquendi, veram promissionem futuri Matrimonii significant.*

36 *Assignantur in specie verba certo significantia, & importantia sponsalia.*

37 *Assignantur verba certo non Sponsalia, sed Matrimonium significantia.*

38 *Assignantur verba sub dubio constituentia Sponsalia, nisi major expressio addatur.*

39 *Hæc verba* Non ducam aliam, seu nullam aliam ducam, quam te, vel præter te, aut nisi te, *probabilius non faciunt sponsalia, nisi aliquando ex circumstantiis alia intentio constet.*

40 *Non solum verbis, seu Epistolis similia verba continentibus, sed etiam signis seu factis consensum internum exprimentibus sponsalia contrahuntur.*

41 *In foro externo generaliter loquendo sponsalia contracta esse censentur, ac præsumuntur per illa signa, seu facta, per quæ concurrentibus circumstantiis juxta communem intelligentiam, ac usum, & consuetudinem loci voluntas, seu consensus internus contrahendi exprimi, & manifestari solet.*

42 *Sic concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii, seu verbis unius censentur, & præsumuntur contracta sponsalia per immissionem, seu donationem, & receptionem annuli.*

43 *Item concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii per missionem, seu donationem, & acceptationem aliorum munerum juxta morem sponsorum censentur, & præsumuntur contracta sponsalia.*

44 *Item in simili circumstantia præcedentis contractus Matrimonii per porrectionem manus ab uno factam, & ab altero sine renitentia, & contradictione acceptatam censentur, & præsumuntur contracta sponsalia.*

45 *Per omnia autem supradicta, si non concurrat circumstantia præcedentis contractus Matrimonii, nec ad hoc speciale quid habeat consuetudo loci, non censentur, nec præsumuntur contracta sponsalia in foro externo.*

46 *Quando verba, signa, aut facta, omnibus consideratis, adhuc remanent dubia, an inducant vera sponsalia, vel non? & qui ea protulit, aut edidit, negat ea protulisse, aut edidisse intentione promittendi Matrimonium: Tunc Judex debet negantem absolvere, præsertim si ei delato juramento purgatorio juret absolute non habuisse talem intentionem.*

47 *Quando vero verba, signa, aut facta secundum communem usum, aut consuetudinem loci sunt clara, & sponsalia vere significant, tunc negans condemnari debet, nec debet admitti ad juramentum, quamvis dicat se ad obtinendum usum corporis, vel ob alium similem finem jocose, ficte, dolose, aut fraudulenter protulisse, seu edidisse, nisi jocum, fictionem, dolum, aut fraudem legitime probaverit.*

48 *Quando verba, signa, aut facta clare significant sponsalia, & Reus absolute negat se ea protulisse, aut edidisse, nec Actor id plene probare potest, quid in tali casu facere debeat Judex, & cui Juramentum sit deferendum?*

49 *Sponsalia vera, quamvis occulta, obligant sub mortali.*

50 *Sponsalia obligant tempore ad nubendum præfixo, nisi justa caussa excuset.*

51 *Et procedit conclusio, quamvis in hoc casu pars altera non urgeat.*

52 *Unde, si ratione culpabilis moræ unius altera pars aliquod damnum patiatur, debet illud damnum ei penitus resarcire.*

53 *Si autem intervenerit aliqua rationabilis caussa, possunt licite sponsalia differri quo ad effectuationem Matrimonii.*

54 *Si nullum certum tempus sit præfixum ad contrahendum Matrimonium, tenetur quisque contrahere altero exigente quamprimum commode potest.*

55 *Recusans post legitima sponsalia contrahere Matrimonium potest, & debet ad id compelli per competentia juris remedia, nisi rationabilis caussa obstiterit.*

56 *Et conclusio procedit, sive sponsalia fuerint jurata, sive non:*

57 *Pro compellendo tali renuente contrahere Matrimonium debet Judex Ecclesiasticus ante omnia ipsum renuentem debito modo monere adjunctis etiam minis, ut suæ obligationi satisfaciat, promissum Matrimonium contrahendo.*

58 *Deinde si monitione, & minis Judex Ecclesiasticus nihil proficiat cum tali renuente Matrimonium contrahere, potest etiam adhibere nedum pœnam pecuniariam, sed & carceres, aut alias pœnas corporis afflictivas, si eas adhibendi occasionem habeat.*

59 Et

59 Et si nec etiam incarceratione, aut aliis pœnis corporis afflictivis aliquid efficiat, tunc potest, & debet renuentem etiam Censura Excommunicationis ad nubendum compellere.
60 Si autem Episcopus, non adhibita carceratione, aliisque pœnis corporis afflictivis, statim Censuras adhibeat pro compellendo ad contrahendum Matrimonium talem renuentem, illicite quidem, sed tamen valide aget, & Censuræ sic statim inflictæ valebunt.
61 Si tandem, adhibitis omnibus supradictis mediis, etiam Censuris, adhuc renuat cum tali nubere, non potest finaliter cogi ad nubendum, sed debet dimitti, & absolvi, præsertim si adverteretur magna animarum aversio, ita ut ex tali futuro Matrimonio forent timenda jurgia, scandala, verbera, mutilationes, perpetuæ inimicitiæ, aut alia similia gravia incommoda.
62 Nec quid novi induxit circa id Concilium Tridentinum, sed in suo robore reliquit dispositionem juris Canonici de non cogendo finaliter ad nubendum talem renuentem nubere.
63 Unde recusans Matrimonium contrahere post Sponsalia potest quidem moneri, & juxta Sacrorum Canonum præscripta compelli comminatione Censurarum, non autem potest præcise cogi; & potissimum ubi adsit aliqua justa causa resiliendi a Sponsalibus, quo casu Judex potest quidem monere, ut ad effectuationem Matrimonii deveniat, non autem potest cogere, neque per Censuras, & præsertim si timeatur, quod Censuræ sperni possint, vel quod per Matrimonium coacte initum, gravius malum oriri possit.
64 In tali enim casu potest Judex omnino abstinere a Censuris, si prudenter prævidet, quod illæ nihil efficient, uti prævidere potest, si animi aversio nimia dignoscitur.
65 Et in casu, quo talis renuens Matrimonium effectuare, fuerit ob id excommunicatus, tunc Judex Ecclesiasticus, non solum sponsum petentem absolutionem absolvere potest, postquam diu stetit Excommunicatione innodatus, sed eumdem etiam non petentem absolvere tenetur.
66 Tempus autem, quod decurrere debet, antequam talis renuens Excommunicatus absolvatur, regulariter solet esse illud unius anni, quamvis Rota in particularibus facti circumstantiis censuerit esse 16. vel 17. Mensium.
67 Nec in tali casu poterit licite Sponsa adhuc urgere negationem talis absolutionis a Censura.
68 Poterit tamen Sponsa licite jure exigere compensationem omnium damnorum emergentium ex hac dissolutione.
69 An autem pars innocens, etiamsi nullum damnum patiatur, possit ab altera parte sine legitima caussa a Sponsalibus recedente exigere pœnam conventam? seu an sit licitum, & validum in sponsalibus apponere pœnam solvendam ab illo, qui ab eis injuste recedit? Negant multi.
70 At probabilius affirmant plures alii.
71 Affertur ratio pro sententia affirmativa, ad n. 74.
75 An, & quando resilientes a sponsalibus amittant arrhas?
76 Sponsalia rite contracta, variis justis de causis, dissolvi possunt. Primo sponsalia Puberum etiam jurata, valide, & licite dissolvi possunt mutuo consensu.
77 Secundo dissolvi possunt per recessum unius a sponsalibus, sive juste, sive injuste.
78 Quando autem una pars injuste recedit, non tenetur altera pars recedere, sed potest injuste recedentem cogere ad sibi nubendum.
79 Tertio dissolvuntur, si unus Sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi.
80 Affertur, & solvitur instantia, ad n. 81.
82 Quarto dissolvuntur per dilationem nimiam Matrimonii ultra tempus, vel terminum præfixum ad finiendam obligationem.
83 Secus autem per dilationem ultra tempus, vel terminum præfixum non ad finiendam, sed tantum ad differendam, seu exequendam obligationem contrahendi Matrimonium.
84 Quid si nullum tempus sit præfixum ad contrahendum Matrimonium?
85 Quinto dissolvuntur per ingressum in Religionem Professione sequuta.
86 Per solum etiam ingressum in Religionem, licet Professione nondum sequuta, dissolvuntur sponsalia ex parte illius, qui in sæculo remanent.
87 Per solum autem ingressum in Religionem, Professione non sequuta, non dissolvuntur sponsalia ex parte ingredientis.
88 Sexto dissolvuntur ex parte utriusque per susceptionem Sacrorum Ordinum.
89 Non dissolvuntur tamen per susceptionem Ordinum Minorum saltem ex parte eos suscipientis.
90 Per votum ingrediendæ Religionis probabilius non dissolvuntur illico sponsalia, sed solum suspenduntur ex parte ipsius voventis.
91 Per tale autem votum dissolvuntur illico ex parte non voventis.
92 Per votum suscipiendi Sacros Ordines probabilius non dissolvuntur Sponsalia ex parte sponsi voventis.
93 Solvuntur tamen per tale votum ex parte Sponsæ.
94 Per votum simplex perpetuæ continentiæ non dissolvuntur Sponsalia ex parte voventis, bene vero ex parte alterius.
95 Septimo dissolvuntur per Matrimonium valide postea, licet illicite, contractum cum alia Sponsa.
96 An autem per tale Matrimonium cum alia initum dissolvuntur in perpetuum priora Sponsalia, vel non? affirmant multi.
97 At tamen probabilius negant alii plures.
98 Affertur, & solvitur instantia.
99 Sponsalia priora legitime contracta non dissolvuntur per alia Sponsalia posteriora cum alia persona celebrata, etiamsi hæc posteriora sint juramento confirmata.
100 Prima Sponsalia legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora, etiamsi posterioribus sponsalibus accesserit copula, si secunda sponsa conscia fuerit priorum Sponsalium.
101 Immo priora sponsalia legitime contracta non dissolvuntur per alia Sponsalia posteriora, etiamsi posterioribus sponsalibus accesserit copula, & pars illa, cum qua posteriora sponsalia fuerunt contracta, ignara fuerit priorum sponsalium, & consequenter fuerit decepta.
102 Octavo dissolvuntur ex parte innocentis, non vero nocentis per fornicationem, sive a sponso, sive a sponsa post sponsalia commissam.
103 Sponsalia dissolvuntur ex parte innocentis, non vero nocentis per fornicationem etiam ante sponsalia commissam, ab innocente tamen ignoratam.
104 Adducitur, & solvitur instantia.
105 Ob fornicationem sponsæ, sive præcedentem, sive subsequentem sponsalia potest sponsus ipsa sponsalia dissolvere, etiamsi sponsa fuerit vi oppressa.
106 Item sponsus sponsalia dissolvere potest etiam ob oscula, amplexus, aut tactus impudicos a sponsa libere, & voluntarie admissos, vel exercitos.
107 An autem, si uterque sponsus fornicationem commiserit, seu similia oscula, similesque amplexus, aut tactus impudicos voluntarie admiserit, vel exercuerit, & in omnibus casibus supradictis, in quibus licet sponso sponsalia dissolvere, liceat etiam sponsæ; Affirmant multi.
108 At negant plures alii communius.
109 Limitatur tamen recte hæc negativa sententia, in casu, quo sponsus cum pluribus fornicationem commisisset, ita ut valde vitiosus in hoc censeretur.
110 Item in casu, quo ex unica fornicatione prolem haberet.
111 Item si oscula, tactus, & amplexus impudici exerciti a sponso sint valde frequentes.
112 Nono dissolvuntur per notabilem mutationem ex parte unius supervenientem post contracta sponsalia.
113 Assignantur in specie mutationes notabiles, & ad id sufficientes in bonis animi, ad n. 114.
115 Assignantur in specie mutationes notabiles, & ad id sufficientes in bonis corporis.
116 Assignantur in specie mutationes notabiles, & ad id sufficientes in bonis fortunæ.
117 An una parte remanente in suo statu, si pars altera ex inopinato fiat notabiliter ditior, aut honoratior, possit propterea hæc ab illa resilire?
118 Decimo dissolvuntur, per subsequens impedimentum dirimens.
119 Tenetur tamen, qui tale impedimentum sua culpa posuit, impetrare a Papa dispensationem suis sumptibus, si pars innocens velit.
120 Quando caussa dissolvendi sponsalia est certa, per se loquendo jure communi non requiritur ad dissolvenda dicta sponsalia Auctoritas Judicis.
121 Potest tamen Auctoritas Judicis ad id requiri per accidens.
122 Quando sponsalia sunt certa, caussa autem ea dissolvendi dubia de Jure, vel facto, tunc necessario requiritur Judicis Auctoritas pro utroque Foro.
123 Judex in caussis sponsalium, & Matrimoniorum est solus Ecclesiasticus.
124 Et jure ordinario est solus Episcopus.
125 Nomine Episcopi hic intelligitur etiam Vicarius Generalis etiam absque speciali ad id mandato.
126 Item Vicarius Capitularis Sede vacante.
127 Judex autem Laicus, sæcularis nullimode se ingerere potest in his caussis.
128 Alia ad rem, remissive.
129 Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 139.

Sponsalia a spondendo sunt dicta, textu expresso in 1
leg. Sponsalia 2. ff. de Sponsalibus, ibi: Sponsalia autem

tem dicta sunt a spondendo; Mos enim olim erat, & adhuc nunc est, ut cupiens uxorem ducere, eam peteret, ac petat prius ab illis, sub cujus cura, & potestate puella existebat, ac existit, & illi deinde ipsi petenti puellam in Matrimonium dare spondebant, seu promittebant, ac spondent, seu promittunt, *cit. leg. sponsalia* 2. *ff. de sponsalibus*, ibi: *Nam moris fuit veteribus stipulari, & spondere sibi uxores futuras*, Unde ille, cui petita puella in uxorem spondebatur, seu promittebatur, ac spondetur, seu promittitur, dictus est, & dicitur *sponsus*, & illa, quæ spondebatur, seu promittebatur, ac spondetur, seu promittitur, dicta est, & dicitur *sponsa*, id est promissa, textu expresso *in leg. Unde* 3. *ff. de sponsalibus*, ibi: *Unde & sponsi, sponsæque appellatio nata est*. Et illi, qui petitam puellam sic promittebant, ac promittunt, dicti sunt, & dicuntur *sponsores*, & dies, in quo sic spondebatur, ac spondetur, dictus est, ac dicitur *sponsalis*, Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 1. *num.* 2. & alii, *argum. l. sponsalia* 1. & *cit. leg. sponsalia* 2. & *leg. Unde* 2. *ff. de sponsalibus*.

2 Sponsalia tripliciter potissimum sumuntur. Primo omnino improprie pro Arrha scilicet, & muneribus, quæ a Sponso Sponsæ dabantur, ac dantur, *Arg. leg. Quidam* 1. C. *si nuptiæ ex rescripto*: „ Qui parentum sponsionem „ de nuptiis filiarum implere desiderant, vel Sponsalia, „ hoc est, arrharum data nomine reddi sibi præcepto Le„ gum cum statuta pœna deposcunt. “ Secundo minus proprie, pro ipso scilicet Matrimonio rato, & non consummato; *argument. cap. Sicut* 22. & *c. Si inter* 31. *de sponsalibus*, ubi sicut & passim in jure Matrimonium ratum *sponsalia de præsenti* dicitur ad distinctionem *sponsaliorum* proprie talium, quæ non sunt ipsum matrimonium jam rite contractum, sed sola sponsio, seu promissio de eodem in futurum contrahendo, & propterea *sponsalia de futuro* appellantur, ad distinctionem *sponsaliorum de præsenti*. Tertio proprie, pro ipsa scilicet promissione futuri Matrimonii.

3 Unde sponsalia sic proprie accepta ita definiuntur; „ Sponsalia sunt mentio, & repromissio nuptiarum futu„ rarum.“ Sic expresse *in leg. sponsalia* 1, *ff. de sponsalibus*: & concordat *cap. Nostrates* 3. *caus.* 30. *quæst.* 5., ibi: „ Sponsalia futurarum sunt nuptiarum promissio.“ Et conveniunt in re Doctores communiter sponsalia sic definientes, „ Sponsalia sunt futuri Matrimonii mutua deli„ berata promissio signo sensibili expressa inter personas „ de Jure habiles.

4 Hinc ad valorem Sponsalium de futuro plura requiruntur. Primo enim requiruntur, quod promissio futuri Matrimonii sit vera, ac seria, & non ficta, seu simulata. *Communis, arg. l. Obligationum* 3. *ff. de act. & obl.* & *cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalibus n.* 6., ubi sponsalia dicuntur *nulla ex defectu consensus*, & *c. Ubi non est* 1. *caus.* 30. *quæst.* 2. ibi: *Ubi non est consensus utriusque non est conjugium, ergo qui pueris dant puellas in Cunabulis, & e converso faciunt*; Consensus autem internus vere contrahendi, ac sese obligandi deest in ficte, & simulate promittente, adeoque &c.

5 Nec valet dicere, quod ficte, & simulate promittens exhibuerit consensum externum, adeoque etiam fictus, & simulata externa promissio sufficiat ad valorem sponsalium. Non valet, inquam, quia talis fictus, & simulatus externus consensus sine formali consensu interno non sufficit ad valorem Sponsalium, nec obligationem contrahendi de futuro inducit, *Communis*, text. expres. *in cap. Tua nos* 26. *de Sponsalibus* hac reddita ratione: „ Cum in eo „ nec substantia conjugalis contractus, nec forma contra„ hendi conjugium valeat inveniri, quoniam ex altera par„ te dolus solummodo affuit, & defuit omnino consen„ sus, sine quo cetera nequeunt fœdus perficere conju„ gale, & *l. simulatæ* 30. *ff. de ritu nuptiarum*, ibi: „ Si„ mulatæ nuptiæ nullius momenti sunt.“ Et ratio clara desumitur ex *cap. Humanæ aures* 11. *caus.* 22. *quæst.* 5. *quia*, ut ibi expresse dicitur, *quia non debet aliquis verba considerare, sed animum, & intentionem*, & ut clarius communis axioma, *Actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum*, *leg. In agris* 16. *§. de acquirer. Domin. leg. Non omnis* 19. *ff. de rebus creditis; Si certum petatur, c. Cum olim* 38, *de præbend.*

6 Ficte, seu simulate, aut jocose, vel dolose tantum promittens alteri Matrimonium, quamvis in Foro interno, seu coram Deo, & in foro conscientiæ non teneatur servare tale promissum per dicta, & jura adducta *num. antecedenti*; Peccat tamen sic promittendo, & tenetur resarcire totum damnum alteri inde secutum. *Communis*, per text. *in c. Si culpa* 9. *de injuriis, & damno dato*, ibi: „ Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irro„ gata . . . Jure super his satisfacere te oportet. Nec „ ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo in„ juriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.“ Et concordant *cap. Si rixati* 1., *cap. Si quis* 2. *c. Si bos* 3. *cap. Si læseris* 4. *cap. Si egressus* 5. *cap. Si quis domum* 6. *cap. Olim* 7. *cap. In nostra* 8. *eodem titulo*, cum similibus.

7 In foro autem externo quivis præsumitur vere, & serio promisisse. Unde ad servandum promissum debet condemnari, nisi legitime fictionem, seu simulationem, aut jocum, seu dolum probet, quia, ut dicitur in *leg. Labeo* *art.* 7. *§.* 2. *ff. de supellectili legata*, in foro externo; *Nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitaverit*; Et habetur *in l. Generaliter* 13. *Cod. de non numerata pecunia*: *Nimis enim indignum esse judicamus quod sua quisque voce dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare, testimonioque proprio resistere*. Et ratio est, quia alias si ad id non condemnaretur, posset quivis facillime in foro externo sponsalia eludere, & ex iis sibi incumbens onus nubendi pro libitu subterfugere, dicendo se tantum ficte, & simulate, aut jocose, vel dolose, seu fraudulenter promisisse contra expressam dispositionem juris statuentis, quod fraus, & dolus nemini patrocinari debent, *c. Sedes* 15. & *c. Ex tenore* 16. *de rescriptis*, *c. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumacia*, *c. Tua* 12. *de Clericis non resident. l. In fundo, ff. de rei vindicat. l. Cum hi, ff. de transactionib. l. Si Legatarius Cod. de Legatis*, cum similibus. *Vide infra n.* 46.

Secundo ad valorem sponsalium requiritur, quod promissio sit deliberata, & libera ab omni gravi metu, & errore circa personam. *Communis, arg. cap. Dilectus* 24. *c. Tua nos* 26. *de sponsalibus*, *l. Furor* 8. *ff. de sponsal.* cum similibus. Et ratio est, quia alias non potest intervenire legitimus requisitus voluntarius consensus. 8

Tertio requiritur, quod talis promissio sit verbis, aut aliis signis externis sufficienter manifestata, quia promissio mere interna, seu mente retenta, nec sufficit, nec obligat, cum intentio mente retenta nihil operetur in humanis contractibus. *Communis, arg. l. Cum in plures* 60. *§. Locato, ff. Locati*. 9

Quarto requiritur, quod promissio sit mutua, & reciproca ab utraque parte facta. *Communis, arg. l. sponsalia* 1. *ff. de sponsalibus*, ubi, ut patet textu allato *supra num.* 3. Sponsalia definiuntur *mentio, & repromissio*, idest mutua, & reciproca partium promissio. 10

Quinto requiritur, quod sponsalia contrahantur inter personas de Jure habiles, id est nullo impedimento perpetuo sive dirimente, sive solum impediente affectas, habentes legitimam ætatem, ut docent Doctores communiter. 11

Ætas autem legitima requisita, & sufficiens, tam in femina, quam in masculo pro contrahendis sponsalibus est septennium completum. *Communis*, per textum *in c. Litteras* 4. *c. Accessit* 5. *c. Ad dissolvendum* 13. *de desponsatione impuberum in* 6, *c. Ubi unic. caus.* 30, *q.* 2. *l. sponsalibus* 14. *ff. de sponsalibus*. 12

Unde sponsalia ante completum septennium unius, aut utriusque ordinarie sunt invalida, & nulla, quamvis illa loco liberorum contraxerint parentes, nisi liberi facti septennio majores ea ratificent. *Communis*, textu expresso *in c. Si infantes unic. de desponsatione impuberum in* 6. ibi: „ Si infantes ad invicem, vel unus major septennio, & „ alter minor Sponsalia contraxerint ipsi, vel paren„ tes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, „ seu alias verbo, vel facto ipsorum liquido appareat, „ eosdem in eadem voluntate factos majores septennio „ perdurare: Sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla „ erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt, „ & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, „ publicæ honestatis Justitiam non inducunt“ & concordat *c. Ubi unic. caus.* 30. *q.* 2. 13

Nec valet obncere, quod ex *c. Tua nos, de desponsat. impuber.* filius postquam pervenerit ad perfectam ætatem, debeat adimplere, non solum sponsalia, sed & matrimonium a patre loco illius, usum rationis nondum habentis, contractum. Non valet, inquam, quia, ut *ibid. n.* 7. advertit Fagn. & Communis Canonistarum, dictus textus est intelligendus, quod filius debeat ea adimplere ex debito honestatis, non autem necessitatis. 14

Dicitur autem notanter, quod sponsalia contracta ante completum septennium sunt invalida *ordinarie*, quia extraordinarie possunt etiam talia sponsalia esse valida, si nempe in aliquibus malitia, seu potius prudentia suppleat, seu præveniat talem ætatem. Sicut enim valet Matrimonium contractum ante legitimam ætatem, si malitia, seu prudentia suppleat, seu præveniat ipsam requisitam ætatem per dicta, & certa jura adducta sub verbo *Matrimonium art.* 2. *nu.* 22, ita a fortiori sic valere debent sponsalia. Ita Joann. Andreas *in cap. Juvenis* 3. *de sponsalibus num.* 9. Covarruv. *part.* 1. *de sponsalibus cap.* 2. *num.* 1, Fagn. *lib.* 4. *decretal. in cap. Ubi non est* 2. *de despons. impub. n.* 5, ubi ex Navarr. testatur de communi, Sanchez *lib.* 1. *disp.* 16. *num.* 9. Silvester verb. *sponsalia* q. 2. Pontas verb. *Sponsalia cas.* 1. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 2. *num.* 4. & communior aliorum contra paucos *arg. c. Juvenis* 3. *de sponsalibus*, ubi habetur, ex sponsalibus ab impubere minore septennio contractis oritum esse impedimentum *publicæ honestatis*, adeoque fuisse valida, cum tale impedimentum non oriatur, nisi ex validis sponsalibus, tam de jure antiquo, *arg. cit. c. Si infantes unic. de desponsatione impuberum in* 6. quam novo Concil. Trident. *sess. de reformatione Matrimonii cap.* 4. Unde si valida fuerunt talia sponsalia, hoc solum fuit, quia in ipso malitia, seu prudentia suppleverat, seu prævenerat ætatem, uti recte notat Glossa *in cit.* 15

cap. Juvenis verb. dubia ad finem; Tum quia Jura generaliter requirunt ad valorem sponsaliorum septennium completum, quia ordinarie ante illud tempus, non censetur adesse usus rationis, defectu cujus non potest præberi necessarius requisitus consensus, arg. cit. cap. Si infantes unic. de despons. impuber. in 6. ibi: Cum sint nulla ratione defectus consensus, ergo quando malitia, seu prudentia extraordinarie supplet, seu prævenit ætatem, habetur sufficiens usus rationis, & consequenter sufficiens consensus requisitus ad valorem sponsalium; Cum ratio Legis sit anima Legis; l. Cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum; Et ubi eadem est ratio, eadem etiam debeat esse juris dispositio, l. Illud ff. Ad Legem Aquiliam, & c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.

16 Si duo impuberes septennio majores sponsalia contrahunt, neuter ab illis ante pubertatem resilire potest, bene vero post illam. Communis, textu expresso in cap. de illis 7. & c. A nobis 8. de desponsatione impuberum. Nec
17 in tali casu, qui primo fit pubes, tenetur alterum expectare, donec etiam ille pubescat, sed potest statim ac pubescit, pro libitu resilire, cit. c. De illis 7. §. Si vero, Glossa ibid. verb. Minoris, licet contrarium dicat ibidem verb. Cum sponsalia, Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 51. num. 9. Pirhing lib. 4. decret. tit. 2. n. 6. Reiffenst. ib. num. 14. testans de communi. Et ratio est quia frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus; c. Cum contingat 36. de Officio Judicis delegati, adeoque si prius pubes factus potest altero pubertatem adepto resilire, poterit etiam statim. Si autem pubes cum impubere contrahat sponsalia, tunc pubes non amplius resilire potest; bene vero impubes, cum ad pubertatem pervenerit, textu expresso in cit. cap. De illis 7. §. Mulier; Et ratio
18 differentiæ est, quia cum contractus possit ex parte impuberis claudicare, ideo in favorem ipsius tantum potest retractari, sicut si Minor sine Tutoris auctoritate contractum cum Majore ineat, propter dictam rationem illi soli resilire permissum est, l. Non eo minus 14. de Procuratoribus.

19 Impubes, quamvis ex dictis possit, cum ad pubertatem pervenerit, a sponsalibus resilire, tamen debet statim pubertatem adeptus id facere, alioquin postea non poterit, quia ex quo non statim contradixit, censetur tacite sponsalia ratificare, præsertim si sponsi nomen adhuc patiatur, aut familiaritatem continuet, vel munera det, aut recipiat, Covarruv. in lib. 4. Decretal. part. 1. cap. 5. §. 1. num. 2. Engel lib. 4. Decretal. tit. 2. num. 6. Reiffenstuel ibid. num. 15. Pirhing ibid. num. 7. notabil. 2. Sanchez cit. disp. 51. num. 14. & alii passim; Statim autem dicitur resilire, si circiter intra triduum resiliat, seu contradicat, quia in jure dicitur in continenti aliquid fieri, quod intra triduum, seu triduo proximo fit; l. Sententia 3. Cod. de errore Advocatorum, ibi: Et continenti, idest triduo proximo contraxisse: leg. Cum specialis 18. de Judiciis; ibi: Illico autem idest intra triduum proximum sine ulla dilatione.

20 Facultas resiliendi a sponsalibus impuberibus a jure concessa post adeptam pubertatem habet locum, tam in foro interno, quam in foro externo, ita ut ex solo impuberis dissensu post adeptam pubertatem absque alia causa in utroque foro licite dissolvi possint sponsalia; Jus enim consulere voluit in maturo, & mutabili puerorum judicio, ne tanto vinculo indissolubiliter, seu irrevocabiliter obligari possint, sicque tenendum est omnem obligationem sublatam esse etiam in foro conscientiæ, arg. cit. cap. De illis 7. cap. A nobis 8. de desponsat. impuberum cum similibus. Sic Doctores supracitati.

21 Talis autem facultas resiliendi a sponsalibus probabilius non est censenda concessa impuberibus, si ipsa sponsalia juramento confirmaverint. Glossa in cit. cap. De illis, verb. Judicio Ecclesiæ, Anchoran. in cap. Ex litteris 10. de Sponsalibus, Covarruv. in lib. 4. Decretal. p. 1. c. 5. §. 1. num. 3. Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 51. n. 22. Becanus tract. de Sacram. cap. 43. qu. 26. num. 7. Pirhing loc. cit. n. 8. & communior aliorum, teste Reiffenstuel loc. cit. n. 16. quamvis ipse ibi cum aliis sentiat oppositum: Et nostra conclusio clare desumitur ex cap. Ex litteris 10. de sponsalibus, ubi expresse statuitur, quod si impuberes sponsalia juramento confirmaverint, ea dissolvere non amplius possint, juncto ejus summario, in quo sic expresse habetur; Qui juravit cum aliqua contrahere si non subest impedimentum per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur? Quamvis tamen non sit improbabilis opposita sententia propugnata a Reiffenstuel loc. cit. & ab aliis ab ipso allegatis.

22 Sponsalia de præsenti, seu Matrimonium ab impuberibus nulliter contractum valet in vim sponsaliorum; seu transit, & resolvitur in sponsalia de futuro. Vide verb. Matrimonium art. 2. n. 26.

23 Matrimonium autem nullum ex aliquo essentiali defectu, ut celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi secuta sit copula in figura Matrimonii. Vide dict. verb. Matrimonium art. 2. n. 2. & 3.

24 Ad valorem sponsalium non requiritur præsentia Parochi, & testium. Communis ac certa, sic enim pluries declaravit sacra Congr. Concilii, ut testantur Sanchez de Matrimonio lib. 1. disput. 12. n. 2. Reiffenstuel loc. cit. num. 22. & alii. Vide infra num. 130.

Item ad valorem sponsalium non requiritur consensus, 25
aut consilium parentum, aut eorum, sub quorum cura existunt sponsalia contrahentes. Communis, arg. cap. Sufficiat 2. causa 27. q. 2. ibi: Sufficiat eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur, & concordat cap. Veniens 12. de sponsalibus & Conc. Trid. sess. 24. de reform. Matrimonii cap. 1. Ut licite tamen contrahant filii sponsalia, requiritur saltem, ut prius desuper consulant Paren- 26
tes, quamvis eorum consilium non semper sequi teneantur. Communis, arg. c. Aliter 1. caus. 30. q. 5. cap. Honorantur parentes 13. caus. 32. qu. 2. cap. Tua nos 1. de desponsation. impuber. l. In sponsalibus 7. §. 1. ff. de sponsalibus, cum similibus. Vide infra n. 140.

Parentes contrahere possunt sponsalia pro suis filiis pu- 27
beribus, sive impuberibus; & si ipsi filii expresse, vel tacite consenserint ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur ad illa, & ex eis oritur Justitia publicæ honestatis. Communis, textu expresso in cap. Si infantes unic. §. Porro, de desponsation. impuber. in 6. ibi: „ Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, „ vel impuberibus, plerumque contrahunt, ipsi filii, si „ expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur „ Justitia publicæ honestatis.

Parentes, nedum contrahere possunt sponsalia pro suis 28
filiis præsentibus, sed etiam pro ipsis absentibus, & sponsalia ignorantibus, & si ipsi filii post scientiam dicta sponsalia ratificaverint expresse, vel tacite, obligantur ad illa. Communis, textu expresso in cit. cap. Si infantes §. Porro, ibi: Et idem si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientiam ratificaverint tacite, vel expresse.

Sponsalia contracta a parentibus pro filiis, sive præ- 29
sentibus, sive absentibus, aut ignorantibus, & ne expresse, nec tacite consentientibus, & a fortiori contradicentibus, sunt invalida, & nulla, & nullatenus obligant ipsos filios, nec inde oritur Justitia publicæ honestatis. Communis, textu expresso in cit. cap. Si Infantes §. Porro, ibi: Alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis Justitia inde surgit.

Item invalida, & nulla sunt etiam sponsalia contracta 30
a filiis per gravem metum eis a parentibus, seu aliis injuste incussum. Sic Abbas in cap. Ex litteris 11. de desponsatione impuberum n. 2. Reiffenstuel lib. 1. Decret. tit. 40. num. 25. & lib. 4. Decretal. tit. 1. num. 13. Rosignol. de sponsalib. 1. contract. 14. prænot. 5. sect. 1. numer. 21. & 22. cum pluribus ibi citatis, Sporer tom. 3. p. 4. cap. 1. sect. 2. de sponsalibus num. 170. cum aliis ibi citatis, Laymann lib. 5. Theolog. moral. tract. 4. cap. 6. num. 3. Barbosa lib. 2. Decretal. collectan. ad cap. 2. numer. 6. de eo, qui duxit in Matrimonium, Joannes Angelus Bossius de Matrimon. contract. cap. 12. num. 239. & seq. Basilius Pontius, lib. 12. cap. 8. §. ultim. numer. 75. Pontas verb. Sponsalia casu 8. & sic communior, probabilior sententia Doctorum, quos citat, & sequitur Sanchez libr. 4. de Matrimon. disp. 19. numer. 2. & 3. Diana part. 3. tract. 4. resolut. 378. contra alios. Sic etiam videtur statui in cap. Ex litteris 11. de desponsation. impuber. & arguitur a pari de Matrimonio, quod ex gravi metu injuste incusso contractum ipso jure nullum est, atque invalidum, textu expresso in cap. Cum locum 14. cap. Veniens 15. cap. Consultationis 28. de sponsalibus, & Matrimonio, & patet ex dictis sub verb. Impedimenta a numer. 103. ad 107. & sub verb. Matrimonium articul. 2. 2. num. 4. 5. 6. 7. & 49. Id enim, quod Jure statutum est de metu irritante ipsum Matrimonium, est quoque intelligendum de metu respectu sponsalium, cum hæc sint via ad illud, & connexorum idem sit judicium; arg. cap. Translato, de Constitutionibus, cum similibus; Unde etiam leg. Orator. 16. ff. de sponsalibus in simili habetur, quod prohibitis in persona Senatorum nuptiis, etiam sponsalia ipso jure prohibita censeantur; Tum quia fieri non potest, ut aliquis promissione sui obligetur ad actum, seu contractum invalidum, adeoque, cum Matrimonium invalide contrahatur a persona gravi metu compulsa, per jura supra adducta, & Communem Doctorum, etiam sponsalia, seu promissio Matrimonii talem personam non obligant, & sunt ipso jure nulla, & invalida. Tum etiam quia omnia quæ fiunt metu & vi, declarantur esse ipso jure nulla, textu expresso in cit. Abbas 2. De his, quæ vi, metusve causa fiunt, ibi: Quæ metu & vi fiunt de jure debent in irritum revocari.

Talia sponsalia ex gravi metu inita neque firmantur jura- 31
mento. Sic desumitur ex cap. Ex litteris 11. desponsat. impuber. & docent Sanchez loc. cit. disp. 21. num. 3. cum pluribus aliis ibi allegatis, Diana loc. cit. Sporer loc. c. testans ex aliis de communi, Rosignol. loc. c. n. 22. Natta consil. 431. n. 3. Seraphinus de privileg. Jur. privileg. 100. num. 11. Barbosa lib. 2. decret. collectan. ad c. 2. n. 6. de eo qui duxit in Matrim. Coninch. de Matrimon. disp. 28. n. 47. Basilius Pontius lib. 12. cap. 8. §. Ultim. n. 75. Joan. Angelus Bossius de Matrimon. cap. 12. n. 239. La Croix lib. 6.

part. 3. *n.* 108. Dominicus Sotus *in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 3. *§. Aliud deinde*, & alii plures contra alios. Et ratio est, quia Juramentum ex genere suo non supplet defectum consensus substantialiter requisiti ad validitatem contractus, ut notant communiter Doctores *in c. fin. de procuratorib. in* 6. Sponsalia autem per metum gravem inita, sunt irrita ex defectu consensus substantialiter requisiti, ut patet ex dictis supra, adeoque per juramentum non possunt absolute revalidari; Et confirmatur per text. *in c. significavit* 2. *de eo, qui duxit in Matrimonium*, ubi expresse statuitur, quod ille, qui post Matrimonium metu contractum, & juratum aliam duxit, debeat permanere cum secunda, & prius Matrimonium sit invalidum: Tum quia juramentum sequitur naturam, & conditiones actus, & contractus, & obligationis, cui apponitur, *l. fin. Cod. de non numerata pecun.* nisi aliud specialiter expressum habeatur in Jure; ergo quia sponsalia gravi metu inita habent habent naturam quod sint invalida, & nulla ex dictis *supra n.* 30. eorum naturam non immutabit, sed solemne Religionis metu gravi emissum est nullum, textu expresso *in cap. Perlatum* 1. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt*, & concordat *cap. Cum dilectus* 6. *eod.* cum similibus, & patet ex dictis, & Juribus adductis sub verb. *Metus numer.* 14. *&* 27. Votum autem solemne Religionis æque præstans est, ac juramentum, adeoque etiam juramentum pari metu præstitum est nullum.

32 Nec tale juramentum obligat, nec ulla indiget relaxatione, aut absolutione, Rosignol. *loc. c. num.* 22. & ipso teste Butrius, Panormitan. & Doctores communiter *in cit. cap. Ex litteris* 11. *de desponsat. impuber.* Joann. Angelus Bossius *de Matrimon. cap.* 12. *num.* 143. Rodriquez *tom.* 1. *Summæ cap.* 221. *conclus.* 4. *& cap.* 242. *conclus.* 4. Azorius *Inst. moral. part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 29. *quæst.* 6. Basilius Pontius *lib.* 4. *c.* 6. *num.* 12. La Croix *loc. c. num.* 108. Layman *lib.* 3. *Theol. moral. tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 170. & alii contra alios; Et ratio est, quia, ut patet ex dictis *num. antecedenti*, juramentum adjectum contractui per metum gravem inito non ligat, & nullum est: Vinculum autem, quod non est, neque indiget solutione, seu relatione; hocque clare patet *ex citat. cap. Ex litteris* 11. *de desponsat. impub.* ubi est sermo de sponsalibus juratis: Tum quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, *cap. Quanto* 18. *de jurejurando*, *cap. Inter cetera* 22. *caus.* 22. *q.* 4. cum similibus, adeoque non potest obligare ad servanda sponsalia de jure nulla, utpote per iniquum, & injustum gravem metum extorta, sicque nulla indiget relaxatione, aut absolutione, cum jus illud ab initio irritet, ut recte dicit La Croix *l. c. n.* 108.

33 An sponsalia contracta per metum reverentialem sint invalida, & nulla; Vid. verb. *Metus a n.* 20. *ad n.* 24. & discurre proportionaliter, sicut *ib.*

34 Sponsalia contracta per metum levem, etiamsi injuste incussum, sunt valida. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *n.* 105. & discurre proportionaliter sicut *ibi*, quia solus & omnis metus sufficiens ad invalidandum matrimonium regula generali tradita a Sporer *loco c. n.* 170. est sufficiens ad invalidanda sponsalia.

35 In foro externo generaliter loquendo, nisi aliunde de intentione constet, censendi sunt contracta vera sponsalia per illa verba, quæ juxta communem intelligentiam & communem loci usum, aut consuetudinem loquendi veram promissionem futuri matrimonii significant. *Communis*, per clarum text. *in cap. Ex litteris* 6. *De sponsalibus*, *leg. Labeo* 7. *ff. De supellectili legata*, *l. Semper in stipulationibus* 34. *ff. de Regulis Juris.*

36 In specie vero certo significantia, & importantia sponsalia sunt sequentia, & similia v. g. *Promitto, me obligo, do tibi fidem meam, quod te ducam.* Vel *habeas me infidum, nisi te ducam*; vel *accipiam te.* Vel *sub mea fide te ducam.* Vel *promitto me ducturum te in meam, vel in sponsam meam.* Vel *Accipio te in uxorem*, si alteri respondeat. *Ego te accipiam in virum.* Vel *Non aliam, sed te ducam.* Vel *promitto tibi tecum contrahere Matrimonium.* Vel *In crastinum te ducam*, & hujusmodi. Sic expresse tradunt Tamburinus *l.* 8. *tract.* 3. *cap.* 1. *num.* 7. Sporer *loc. c. num.* 179. Gobat *l.* 1. *tract.* 10. *nu.* 48. testans cum Sanchez, & aliis de communi, Reiffenstuel *lib.* 4. *Decr. tit.* 1. *num.* 30. ubi sequentia verba tanquam certo significantia sponsalia enumerat. *Promitto tibi Matrimonium, & Ego tibi.* Vel *Obligo me, quod velim tibi nubere.* Vel *te ducere.* Vel *Tecum contrahere.* Vel *fidem meam.* Vel *Quam vere vivo.* Vel *Quam vere homo sum.* Vel *quam vere ita vocor.* Vel *quam vere honestus sum ducam te, vel accipiam te, nubam tibi &c.* Vel *sim nequam.* Vel *sim infidelis.* Vel *volo te habere pro futura mea uxore.* Quamvis enim non in omnibus supradictis habeatur expresse terminus *Promitto, Juro, me obligo &c.* sed simpliciter dicatur *accipiam te, ducam te, volo te accipere, ducere &c.* tamen cum per similia verba juxta communem intelligentiam, communemque usum, & consuetudinem loquendi vera futuri Matrimonii promissio intendatur, & significetur, ita sic loquentes, & promittentes, vera sponsalia intendisse, præsumi & judicari debet; *argum. citat.* *cap. Ex litteris* 6. *de sponsalibus*, *leg. Labeo*, *ff. de supellectili legat. leg. Semper in stipulationibus*, *ff. de Regulis Juris*; Dummodo tamen semper accedat similis reciproca, & mutua utriusque partis promissio per dicta *supra n.* 10.

37 Verba certo non sponsalia, sed Matrimonium significantia sunt sequentia, & similia v. g. *Accipio te in meam.* Vel *Habeo te in uxorem.* Vel *Jam ex nunc reputo te in uxorem.* Vel *Jam ex nunc, seu posthac, ab hoc tempore providebo tibi ut meæ uxori.* Vel *semper, seu post hac omnibus diebus vitæ meæ habebo, tenebo te pro mea uxore.* Vel *Ex nunc, post hac eris mea uxor.* Vel *Ex nunc accipio te in maritum*, & hujusmodi verba mutuo, & reciproce prolata: Quamvis enim ea verba futuri temporis, *mea eris, habebo, tenebo, tractabo, providebo* ex se significent, & constituant tantum sponsalia quatenus tamen additur ejusmodi particula: *Jam, ex nunc, semper, omnibus diebus vitæ meæ &c.* jam important etiam verum consensum de præsenti, adeoque verum Matrimonium, etiam ubi receptum est Concilium Tridentin. si interveniat legitima Parochi, & testium præsentia. Sic Tambur. *loco cit. n.* 28. Sporer *loc. cit. n.* 180. Gobat *loc. cit. n.* 51. *& seq.* & alii passim *arg. c. Si inter virum* 31. *de sponsalibus.*

38 Verba sub dubio constituentia sponsalia nisi major expressio addatur, sunt sequentia, & similia; v. g. *Te desponsabo.* Vel *tecum sponsalia contraham.* Vel *Volo contrahere tecum.* Vel *Placet te ducere.* Vel *Propono tibi ad Matrimonium.* Vel *Promitto tibi amorem, & fidelitatem*, & alia hujusmodi; Similia enim verba, nisi alia addantur, vel adsint aliæ circumstantiæ, non continent certo, sed tantum dubie promissionem matrimonii, cum si loquamur de ultimis, amoris, & fidelitas possint etiam in aliis rebus præstari; Vel loquamur de primis, potest per illa intelligi tantum promissio sponsalium, non Matrimonii: Et si loquamur de ceteris aliis, per illa significatur animus, seu propositum faciendi sponsalia, seu affectus ad Matrimonium: at per illa necdum admittitur obligatio, nisi major expressio addatur, aut tales interveniant circumstantiæ, unde cognoscitur per similia verba sic loquentes vere promittere futurum Matrimonium, sicque vera, & certa contrahere sponsalia cum obligatione promissum Matrimonium realiter effectuandi. Sic Gobat *loc. cit. a num.* 53. Sporer *loc. cit. a num.* 104. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *a num.* 126. Reiffenstuel *loc. cit. a n.* 23. cum pluribus aliis apud ipsos.

39 Hæc verba: *Non ducam aliam*, seu *Nullam aliam ducam quam te*, Vel, *Præter te*, aut *Nisi te*, probabilius non faciunt sponsalia, seu per ipsa non contrahantur sponsalia, nisi aliunde ex circumstantiis alia intentio constet, seu colligatur. Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disp.* 19. *n.* 5. cum pluribus ibi allegatis, Gutierez *Canonicar. qq. lib.* 1. *q.* 41. *n.* 13. Layman *Theol. moral. tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. Sporer *l. c. num.* 185. Alciat. *in l. Ad. Cod. de transact.* Aversa *q.* 8. *§. sect.* 3. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 427. cum aliis ibi citatis, Gobat *tom.* 1. *tract.* 6. *num.* 60. Reiffenst. *l. c. num.* 33. Tamburin. *l. c. n.* 610. Rota *part.* 4. *decis.* 656. *tom.* 3. *recent. num.* 4. Pontas verb. *Sponsalia cas.* 24. & alii plures contra alios; Et ratio est, quia similia verba faciunt solummodo sensum exceptivum, seu exclusivum, & conditionatam promissionem, nempe, *si aliquam sum ducturus, ducam te*, Unde quamvis vi talis promissionis non ducere uxorem, si nubere velles; *argument. leg. Si sterilis* 21. *§.* 5. *de Act. empt.* tamen omnino etiam abstinere potest a Matrimonio.

Et sic censuit S. *Congreg. Conc. in Vintimilien. Sponsalium die* 1. *Jun.* 1709. ubi de sponsalibus contractis sequentibus verbis: „Io infrascritto Antonio Levame dico, e prometto di non sposare altra Figlia che la Signora Benedetta Gena, come anche promette lei di non sposare altro Giovine che me, discussis dubiis 1. An „constet de validitate sponsalium inter Antonium Levame, & Benedictam Genam, & quatenus affirmative, „2. An dictus Antonius Levame sit cogendus, vel potius possit ab eis recedere contrahendo cum altera in „casu &c." fuit rescriptum„ Ad 1. Ex hactenus deductis non constare de sponsalibus absolutis. Ad 2. Negative quoad primam partem & quoad secundam, dilata. Et reproposita causa sub concepto dubio, *An sit standum, vel recedendum a decisis, in casu &c.* Die 28. *Sept. ejusdem an.* 1709. dictum Rescriptum fuit confirmatum, & additum fuit, *Antonium posse cum altera muliere Matrimonium contrahere.* Et sic etiam respondit *ead. S. C. in Mediol. Sponsalium die* 12. *Jul.* 1725.

40 Non solum verbis, seu Epistolis similia verba continentibus sponsalia contrahuntur. *Comm. argum. cap. Cum apud* 23. *de sponsal.* ubi habetur etiam mutum contrahere posse sponsalia addita hac ratione: *Cum quod verbis non potest signis valeat declare*, & concordat *cap. Tuæ* 25. *cod. & cap. Si infantes unic. de desponsat. impuber. in* 6.

41 In foro externo, generaliter loquendo, sponsalia contracta esse censentur, ac præsumuntur per illa signa, seu facta, per quæ concurrentibus circumstantiis juxta com-

munem intelligentiam, ac usum, & consuetudinem loci, voluntas, seu sensus internus contrahendi exprimi, & manifestari solet. *Communis, argumen. cap. Ex litteris* 7. *de sponsalibus, leg. Labeo* 7. *ff. de supellectili legat.* & *l. Semper* 34. *ff. de Regul. Juris*, ibi: „ Semper in stipulationibus, & in ceteris contractibus id sequimur, quod „ actum est. Aut si non appareat, quid actum est, erit „ consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua „ actum est, frequentatur.

42 Sic concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii, seu verbi unius censentur, & præsumentur contracta sponsalia per immissionem, seu donationem, & receptionem annuli, *argument. cap. Si quis* 15. *cauf.* 27. *q.* 2. *cap. final. de despons. impuber.* Glossa communiter recepta *in cap. Si inter* 31. *verb. Dicente, de sponsalibus*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 57. Sporer *loco cit. numer.* 189. Mascard. *de probationibus concl.* 1024. *nu.* 2. & *seq.* Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disput.* 22. *num.* 3. & alii passim. Et ratio est, quia præcedente contractu, aut verbo unius de futuro Matrimonio, traditio annuli facta a juvene, & acceptatio ejusdem facta a puella secundum communem usum, & æstimationem hominum habentur pro certo signo consensus ad futurum Matrimonium, adeoque in foro externo per id censentur, & præsumuntur contracta vera sponsalia, *arg. cit. cap. Ex litteris, cit. l. Labeo.* & *l. Semper*.

43 Item concurrente circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii permissionem, seu donationem, & acceptationem aliorum munerum juxta morem Sponsorum censentur, & præsumuntur contracta sponsalia. Sanchez *l. c. n.* 5. cum aliis ibi allegatis, Sporer *loc. cit. n.* 190. Gobat *loc. cit. n.* 69. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. & alii: Currit enim eadem ratio in simili circumstantia de donatione, & acceptatione aliorum munerum, ac de donatione, & acceptatione annuli; Ubi autem eadem est ratio, eadem est Legis dispositio, *l. Illud* 32. *ff. Ad Legem Aquiliam*, & *c. Inter corporalia* 2. *de translat. Episc.* Cum ratio Legis sit anima Legis, *l. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnatorum*, adeoque &c.

44 Item in simili circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii per porrectionem manus ab uno factam, & ab altera sine renitentia, & contradictione acceptatam censentur, & præsumuntur contracta sponsalia, Sanchez *loc. cit. n.* 188. Gobat *loc. cit. n.* 66. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 60. & ipso teste alii communiter per dicta, & Jura adducta *n.* 42. & 43.

45 Per omnia autem supradicta, si non concurrat circumstantia præcedentis tractatus Matrimonii, nec ad hoc speciale quid habeat consuetudo loci, non censentur, nec præsumuntur contracta sponsalia in foro externo. Abbas *in c. Final. de despons. impuber. n.* 7. Mascard. *loc. cit. n.* 2. & *seq.* Sanchez *loc. cit. disp.* 22. *num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 66. & alii communiter. Et ratio est, quia donatio, & acceptatio annuli, aliorumque munerum, sicuti porrectio, & acceptatio manus sunt signa, & facta æquivoca, cum etiam ob alias causas fieri possint, & soleant, *argument. cap. Illud* 11. *de præsumptionibus*; Fieri enim possunt, & interdum solent ob turpem, vel etiam castum amorem, ob amicitiam, ob signum memoriæ, ob mutuum affectum, aut ob spem futuri Matrimonii, adeoque &c.

46 Quando verba, signa, aut facta, omnibus consideratis, adhuc remanent dubia, an inducant vera sponsalia, vel non? & qui ea protulit, aut edidit, negat ea protulisse, aut edidisse intentione promittendi Matrimonium; Tunc Judex debet negantem absolvere, præsertim si ei delato juramento purgatorio juret absolute non habuisse talem intentionem; In dubio enim magis præsumitur pro libertate, quam pro obligatione; *l. Adrianus* 47. *ff. de obligationibus*, & *actionibus*, ibi: „ Ubi de obligando quæritur, propensiores esse debemus nos, si habeamus occasionem ad negandum; Ubi de liberando ex adverso quæritur, ut faciliores simus ad liberandum, & concordat *c. Ex litteris* 3. *de probationibus*, ubi expresse dicitur, quod *promptiora sint jura ad absolvendum quam ad condemnandum*, & *cap.* In *obscuris* 30. *de Regulis Juris in* 6. ibi: In *obscuris minimum est sequendum*, idest quod minus obligat, & onerat: Tum quia in dubiis ambiguis, & obscuris recurrendum est ad mentem proferentis, eique saltem jurato credendum, *argum. cap. Cum in tua* 6. §. *final. qui Matrimonium accusare possunt*, & *cap. Pastoralis* 4. *in fine de exceptionibus, cap. Præsentium* 31. *de testibus, cap. Si vero* 4. *de sententia excommunication. cap. Si verum esset* 2. *caus.* 31. *quæst.* 2. cum similibus; Et sic in specie tenent Gailus *lib.* 2. *Observat.* 48. *num.* 24. & *sequ.* Felinus *in cap. Quando, de præsumptionibus num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 45. & alii passim. Et universaliter quando de mente, & conscientia alicujus agitur, statur juramento illius, uti recte docet Glossa communiter recepta *in cap. significasti* 18. *de homicid. voluntar. verb. si ita est*.

47 Quando vero verba, signa, aut facta secundum communem usum, & consuetudinem loci sunt clara, & sponsalia vere significant, tunc negans condemnari debet, nec debet admitti ad juramentum, quamvis dicat se ad obtinen dum usum corporis, vel ob alium similem finem joco-se, ficte, dolose, aut, fraudulenter protulisse, aut edidisse, nisi jocum, fictionem, dolum, aut fraudem legitime probaverit; Turpitudinem enim suam allegans jam suspectum se facit, & indignum fide, seque minus habilem, ut ei juramentum deferatur; Nam *allegans suam turpitudinem non est audiendus, nec fides est ei præstanda*, maxime ubi id potest esse in præjudicium tertii; *arg. c. Inter dilectos* 8. *de donationibus*, & Glossa *ibid. verb. Turpitudinem*, adducens varia jura, & alia; Glossa *in cap. Officii, de Pœnitent.* & *remissionib.* Hocque satis evincit textus *in l. Mercedem, C. de condict. ob turpem causam leg. Transactione Cod. de transactionibus*. Sic expresse pluribus adductis defendit Reiffenstuel *loc. cit. num.* 7. 8. & 48. Vide *supra num.* 7. & verb. *Juramentum artic.* 2. *n.* 25.

Quando verba, signa, aut facta clare significant sponsalia, & Reus absolute negat se ea protulisse, aut edidisse, nec Actor id plene probare potest; quid in tali casu facere debeat Judex, & cui juramentum sit deferendum? Vide verb. *Juramentum art.* 2, *n.* 25. discurre proportionaliter sicut *ibi*. 48

Sponsalia vera quamvis occulta obligant sub mortali. *Communissima, argum. cap. Præterea* 2. *de sponsalibus*, ubi expresse statuitur, quod „ Hi, qui Matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fingem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent, & *cap. Ex litteris* 10. *eodem titulo*, ubi sub excommunicationis pœna mandatur, ut qui sponsalia contraxit præstitam fidem de nubendo observet, ibi: „ Mandamus quatenus... eum moneas, & si „ non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet; Pœna „ autem excommunicationis non debet infligi, nisi pro peccato mortali, *c. Nemo* 41. *cauf.* 11. *qu.* 3. ibi: *Non nisi pro mortali debet imponi crimine*; In Ecclesia enim non datur major pœna ipsa excommunicatione *c. Corripiantur* 17. *cauf.* 24. *q.* ibi: *Qua pœna in Ecclesia nulla major est*, adeoque &c. 49

Sponsalia obligant tempore ad nubendum præfixo, nisi justa causa excuset. *Communis argum. l. Solutum* 85. *ff. de solutionibus*, ibi: *Solutum solvitur non minus quantitate, quam die*; Contractus enim ex conventione legem accipere dignoscuntur, ut expresse dicitur *in cap. Contractus* 85. *de Regul. Juris in* 6. & pacta justa servanda sunt, *leg. Si quis in conscribendo* 39. *Cod. de pactis, c. Antigonus* 1. & *c. Qualiter* 3. *de pactis*, cum similibus. 50

Et procedit conclusio, quamvis in hoc casu pars altera non urgeat, quia dies statuta interpellat pro homine, *argument. cap. Potuit* 4. *de Locato*, & *conducto*, ibi: „ Non obstante quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet." Et concordat *leg. Magnam* 12. *C. de contrahenda stipulatione*, & *l. In Emphyteuticariis* 2. *de Jure Emphyteutico*, ubi clare ad rem. 51

Unde si ratione culpabilis moræ unius altera pars aliquod damnum patiatur, debet illud damnum ei penitus resarcire, *argum. cap. Mora sua* 25. *de Regul. in* 6. ibi: *Mora sua cuilibet est nociva*; Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, *cap. Si culpa* 9. *de injuriis*, & *damno, l. Qui occidit* 30. §. 3. *ff. Ad Legem Aquiliam*. 52

Si autem intervenerit aliqua rationabilis causa, possunt licite sponsalia differri quoad effectuationem Matrimonii, *arg. cap. Ex litteris* 10. *de sponsalibus*, ubi dicitur, quod ob rationabilem causam possint sponsalia omnino dissolvi, ibi: *Nisi rationabilis causa obstiterit*, unde a fortiori ob eam licite differri poterunt, & ideo *supra n.* 49. fuit notanter dictum: *Nisi justa causa excuset*, quia ut statuitur *cap. Imputari* 41. *de Regul. Jur. in* 6. „ Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum „ fuerat faciendum, & ex cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus: Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. 53

Si nullum certum tempus sit præfixum ad Matrimonium contrahendum, tenetur quisque contrahere altero exigente, quam primum commode potest, Sanchez *l.* 1. *de sponsalibus disputat.* 28. *num.* 2. Tannerus *tom.* 4. *dis.* 8. *quæst.* 1. *dub.* 4. *num.* 35. Pirhing *libr.* 4. *decretal. tit.* 1. *num.* 19. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 245. & alii plures. Et ratio est, quia id generale est in omni debito, cui dies certus præfixus non est. Non enim prius tenetur debitor solvere, quam Creditor postulaverit, *leg. Debitoris* 10. *de pignoribus*, Reiffenstuel autem *loco cit. numer.* 143. Pontius, Castropal, Coninch. Ledesma, & alii ab ipso ibi allegati tenent, quod sponsalia in tali casu obligent ad contrahendum Matrimonium statim quam primum commode & humanius fieri potest, etiamsi ab aliqua ex spondentibus parte monitio, aut requisitio non fiat. At recte Sporer *tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 2. *numer.* 420. dicit facile has sententias conciliari, si dicatur obligari quidam statim, quia natura promissionis est, ut servetur quam primum moraliter, & humano modo servari potest, at excusari hujusmodi sponsos, quoties alter non requirit, cum posset, quia tunc censetur remittere, 54

& non

& non cura de dilatione, quod & admittit Reiffenstuel ipse *loc. cit. n.* 149. concedendo, quod altera pars censeatur renittere, si tales adsint circumstantiæ, aut signa, ex quibus prudenter colligi possit dictam partem alteram dilationi consentire. Ceterum quo ad hoc servandum salubre monitum Sacræ Congregationis Concilij apud Sporer *loc. cit. num.* 420. & Reiffenstuel *loc. cit. num.* 151. referens ex Gallemart. dictam Sacram Congregationem ad Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. sic provide statuisse: „ Monendi sunt Sponsi, ut factis Sponsalibus quam primum contrahant Matrimonium per verba de præsenti coram Parocho, & testibus, ne Sponsæ stupri periculum subeant.

55 Recusans post legitima sponsalia contrahere Matrimonium potest, & debet ad id compelli per competentia juris remedia, nisi rationabilis causa obstiterit. *Communis, ac certa* per textum *in cap. Præterea* 2. *de Sponsalibus*, ubi expresse statuitur, quod „ hi, qui de Matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent, *& cap. Ex litteris* 10. *eod. tit.* ubi sic expresse mandatur: „ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus, si hoc tibi constiterit, eum moneas, & si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

56 Et conclusio procedit, sive sponsalia fuerint jurata, sive non, ut tradunt communiter Doctores, & Rota *part.* 3. *recent. decis.* 742. *n.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 451. *n.* 2. *decis.* 666. *sub num.* 2. *Adnot. ad decis.* 431. *n.* 62. *part.* 4. *tom.* 2. *& decis.* 163. *n.* 4. *& seq. part.* 6. *tom.* 1. Et ratio est, quia Judex Ecclesiasticus potest, & non debet jurantem tantum, sed etiam simpliciter promittentem, aut contrahentem debitis juris remediis ad observanda promissa, & pacta compellere, præsertim ad instantiam partis, *cap. Antigonus* 1. *de pactis*, ibi; „ Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sentiat disciplinam " & *cap. Qualiter* 3. *eod.* ibi: „ Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur ", juncto ejus Summario, ubi expresse dicitur *Judex debet studiose agere, ut promissa adimpleantur.*

57 Pro compellendo tali renuente contrahere Matrimonium debet Judex Ecclesiasticus ante omnia ipsum renuentem debito modo monere, adjunctis etiam minis, ut suæ obligationi satisfaciat promissum Matrimonium contrahendo. *Communis* textu expresso *in citat. capitul. Ex litteris* 10. *de sponsalibus*, ibi: „ Moneas, & si non acquierit monitis, ... compellas, & concordat *capitul. Non invenitur* 41. *caus.* 33. *quæst.* 4. ubi pro ratione, & modo præscribitur, ut monitio severitatem præcedat.

58 Deinde si monitione, & minis Judex Ecclesiasticus nihil proficiat cum tali renuente Matrimonium contrahere, potest etiam adhibere, nedum pœnam pecuniariam, sed & carceres, aut alias pœnas corporis afflictivas, si eas adhibendi occasionem habeat. Fagnan. *in c. Præveniens* 2. *de Adulteriis a n.* 10. Barbosa ad Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de reformat. n.* 28. Castropal. *de sponsalibus disp.* 1. *punct.* 8. *n.* 2. Marc. Ant. Genuens. *in Practic. Eccles. q.* 780. *n.* 4. Antonell. *in prax. l.* 5. *c.* 2. *num.* 3. *& seq.* Reiffenstuel *l. c. n.* 157. qui testatur supradictos Doctores cum communi, & hodie certa asserere Judicem Ecclesiasticum in causis tam Civilibus, quam criminalibus ad se pertinentibus omnino posse carceribus, & aliis pœnis corporis afflictivis Laicos compellere, quin & debere hoc facere, antequam ad censuras Excommunicationis, aut Interdicti contra eos in præfatis causis procedat.

59 Et si nec etiam carceratione, aut aliis pœnis corporis afflictivis aliquid efficiat, tunc potest, & debet renuentem etiam censura Excommunicationis, ad nubendum compellere. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Ex litteris* 10. *de sponsalibus*, ibi; „ Et si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet "; & concordat Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 3. §. *Quod si executio.*

60 Si autem Episcopus, non adhibita carceratione, aliisque pœnis corporis afflictivis, statim Censuras adhibeat pro compellendo ad contrahendum Matrimonium talem renuentem, illicite quidem, sed tamen valide aget, & Censuræ sic statim inflictæ valebunt. Sic Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 96. *num.* 59. & ad Conc. Trid. *sess.* 25. *reformat. cap.* 3. *num.* 21. cum Gutierez Campan, Escobar, Mascard. Ant. Genuens. & aliis ab ipso citatis *dict. allegat.* 96. *n.* 39. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 162. & alii. Et ratio est, quia Concil. Trid. *loc. cit.* non annullat Censuram latam contra modum ibi præscriptum, sed tantum declarat illicitam, cum non imponat formam necessario observandam, sed tantum tradat instructionem, ut docent supracitati Doctores, *arg. leg. A D. Pio* 5. *In vindicatione, ff. de re judicata*; ubi statuitur modus observandus in quavis executione facienda, hanc pariter admittere interpretationem, ut executio aliter facta non subjaceat nullitati. Sic expresse Barbosa ad Concil. Trid. *l. c. & cit. allegat.* 96. *n.* 39. cum plurimis ibi cit.

Si tandem, adhibitis omnibus supradictis mediis, etiam Censuris, adhuc renuat cum tali nubere, non potest finaliter cogi ad nubendum, sed debet dimitti, & absolvi, præsertim si advertatur magna animorum aversio, ita ut ex tali futuro Matrimonio forent timendæ perpetuæ inimicitiæ, jurgia, & scandala, verbera, mutilationes, & alia similia gravia incommoda. Sic Rota *part.* 4. *recent. tom.* 3. *decis.* 651. *num.* 10. *&* 11. *part.* 15. *decis.* 145. *num.* 6. ubi *n.* 7. subjungit, nec posse damnari ad pœnam pecuniariam, seu conventionalem; Ne quis pœnarum metu cogatur ad Matrimonium, in quo omnimoda libertas consensus esse debet, ut prosequitur *ibidem n.* 8. Et sic Glossa *final.* in *cap. Pervenit.* 2. *de adulteriis*, Joannes Andreas in *cap. Ex litter.* 10. *de Sponsalibus n.* 12. & ibi Ancharanus *n.* 5. Covarruvias *de sponsalibus part.* 1. *cap.* 4. *n.* 3. *& seq.* Gutierez *de juram. part.* 1. *cap.* 51. *n.* 4. Sanchez *lib.* 1. *de sponsalibus disp.* 29. *num.* 7. *&* 8. Gobat. *tom.* 1. *tract.* 10. *n.* 127. *& seq.* cum aliis ibi citatis Sporer *loc. c. n.* 421. cum aliis ibi allegatis, Reiffenstuel *l. c. n.* 163. & ipso teste *Comm. aliorum, argum. cap. Requisivit* 17. *de Sponsalibus*, ubi Lucius III. Papa sic expresse respondet, „ Requisivit a Nobis tua Fraternitas, qua Censura mulier compelli debeat, quæ jurejurando di Religione neglecta nubere renuit ei cui se nupturam interposito juramento confirmavit? Ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere ", quod intelligi debet de finali, & nimia coactione juxta dicta supra, *& c. cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalibus* ubi Censuris compelli jubetur renuens nubere, *Nisi rationabilis causa obstiterit*. Revera autem videtur obstare rationabilis causa non compellendi ipsum Censuris ad sic nubendum, cum Judex ex circumstantiis prudenter colligere possit præfatam animi adversionem, ex qua indubitanter oritura forent tot ingentia dicta mala, & gravia incommoda, *arg. cap. Principatus* 22. *caus.* 1. *quæst.* 1. ubi ex verbis S. Leonis Papæ expresse dicitur; *Difficile est, ut bono peragantur exitu quæ malo sunt inchoata principio*, adeoque &c. 61

Nec quid novi induxit circa id Concilium Trid. sed in suo robore reliquit dispositionem Juris Canonici in citat. cap. Requisivit 17. de Sponsal. de non cogendo finaliter ad nubendum talem renuentem nubere, ut habetur ex sequenti declaratione Sac. Congr. Conc. relata ab Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *dec.* 19. *num.* 216. his verbis. 62

„ Hieracen. Præsupposito, quod Matrimonium sit factum absque Parochi præsentia, & duorum, vel trium testium, quo casu irritum declaratur " *a Trid. Conc. sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. *vers. Qui aliter*; Quæritur.

„ An dictum Matrimonium transeat in Sponsalia de futuro, ita ut cogi possit *Vir* per Censuras, aliaque Juris remedia ad servandam fidem *Sponsæ*, quando maxime sit copula?

„ Et an si fuerint secutæ promissiones, & data fides de contrahendo Matrimonium per verba de futuro, possit cogi nolens contrahere ad contrahendum per verba de præsenti cum solemnitatibus Sacri Conc. cum jure Canonico videatur contrarium decisum ex cap. Requisivit, de Sponsalibus.

„ Die . . . Novembris 1589. Quoad primum S. C. censuit non transire. Quoad secundum de cogendis contrahentibus ad observanda sponsalia nihil novi induxisse Concilium Trident. A Card. Caraffa *l.* 6. *decretal. fol.* 62.

Et abstinendum esse a coactione reluctantis Sponsi, vel Sponsæ, & permittendas nuptias cum alia, seu alio, censuit „ S. Congr. in Senogallien. Sponsalium 1. Septembr. 1714. in Majoricen. Sponsalium 24. April. 1723. in Mediolen. & Salernitanen. Sponsalium 13. Junii 1725. in Neapolitana 17. April. 1728. & in Gallipolitana Sponsalium 28. Februarii 1733. " apud Thesaurum Resolut. Sacræ Congregationis Concilii in dict. Gallipolitana tom. 6. Nec etiam cogenda sunt effectuari sponsalia inter consanguineos, seu affines inita sub conditione Apostolicæ Dispensationis obtinendæ; ipsa enim declarata fuerunt irrita, & invalida a Sacra Congregatione Concilii in Brugnaten. Sponsalium 26. Januar. 1709. & in Januen. Sponsalium 12. Decembr. 1733. apud dictum *Thesaurum tomo* 6.

Unde recusantem Matrimonium contrahere post sponsalia posse quidem moneri, & juxta Sacrorum Canonum præscripta compelli comminatione Censurarum, non autem posse præcise cogi, propugnat Rota part. 4. recentior. tom. 3. decis. 656. n. 10. & 11. part. 16. dec. 142. n. 6. & potissimum ubi adsit aliqua justa causa resiliendi a sponsalibus, quo casu Judex potest quidem monere, ut ad effectuationem Matrimonii deveniat, non autem potest cogere, neque per Censuras, & præsertim si timeatur, quod Censuræ sperni possint; vel quod per Matrimonium coacte initum gravius malum oriri possit, Rota *p.* 10. *recent. dec.* 19. *n.* 2. *&* 44. *part.* 14. *dec.* 183. *n.* 5. In tali enim 63

potest

potest Judex omnino abstinere a Censuris, si prudenter prævidet, quod illæ nihil efficient uti prævidere potest, si animi aversio nimia dignoscitur; Sic Covarruv. *de sponsalibus p.* 1. *c.* 4. §. 5. Sanchez *l. c. n.* 4. & 7. cum pluribus aliis ibi allegatis. Reiffenstuel *l. c. n.* 163. Gobat *l. c. n.* 128. & plures alii.

65 Et in casu, quo talis renuens Matrimonium effectuare, fuerit ob id excommunicatus, tunc Judex Ecclesiasticus non solum sponsum petentem absolutionem absolvere potest postquam diu fuit excommunicatione innodatus, sed eumdem etiam non petentem absolvere tenetur; In simili enim casu æque pia, ac laudabilis praxis Ecclesiæ est talem excommunicatum etiam non petentem, immo invitum absolvere, *Sponsoque primævam libertatem restituere*, juxta præcisa verba Rotæ, & ad terminos Auctoritatum allegatarum *in Comen. Sponsalium* 10. *Junii* 1705. §. *Concurrente*, *coram Molin.* Sic refert, & tenet expresse Ursaja *tom.* 7. *part.* 2. *discept.* 19. *n.* 27. & *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 19. *n.* 252. & sic tenet cum pluribus aliis Gobat *l. c. n.* 128. & 129.

66 Tempus autem, quod decurrere debet, antequam talis renuens excommunicatus absolvatur, regulariter solet esse illud unius anni, ne possea efficiatur de Hæresi suspectus, juxta disposita in Concil. Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 3. cum concordant. apud Menoch. *de Arbitrar. cas.* 416. *num.* 55. Verum tamen est, quod ex particularibus facti circumstantiis Rota *in decis.* 242. *n.* 13. *coram Duran.* censuit esse 16. mensium, & *in Majoric. Censurarum* 15. *Januarii* 1515. §. *Longum*, *coram Cardinal. Scotto* censuit esse spatium 17. mensium, Sic Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *cit. discept.* 19. *n.* 254.

67 Nec in tali casu poterit licite sponsa adhuc urgere negationem talis absolutionis a Censura, ut recte docet Gobat *loc. cit. num.* 129. ubi insuper dicit cum Perez *disp.* 11. *sect.* 1. *num.* 4. quod quando est clarum periculum supradictorum gravium malorum emergens ex horrore, quem sponsus habet adversus sponsam, tunc sponsalium etiam juratorum obligatio hoc ipso cesset; *argum. cit. cap. Ex litteris* 40. *de sponsalibus*, ibi: *Nisi rationabilis causa obstiterit*, & *cit. cap. Requisivit* 17. *eod.* ibi: *Cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.*

68 Quamvis autem dicta sponsa non possit tali casu licite adhuc negationem talis absolutionis urgere, potest tamen licite Jure exigere compensationem omnium damnorum emergentium ex hac dissolutione, ut tradunt communiter Doctores, & expresse Rota *in Majoricen. Censurarum* 15. *Januarii* 1715. §. *final. coram Cardinal. Scotto*, ubi eo tempore, quo demandavit absolutionem sponsi renuentis effectuari sponsalia adjecit modum, qui fuit refectionis omnium expensarum, tam judicialium, quam extrajudicialium in causa facti, cum reservatione jurium respectu mulieris in congruo Judicio petendi dotem, quatenus illa de jure deberetur eidem mulieri.

69 An autem pars innocens, etiamsi nullum damnum patiatur, possit ab altera parte sine legitima causa a sponsalibus recedente, exigere pœnam conventam; seu an sit licitum, & validum in sponsalibus apponere pœnam solvendam ab illo, qui ab eis injuste resilit? Variant Doctores. Negant enim id fieri posse Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 4. sic expresse dicens: „Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modum „pœnæ, & tunc, quia Matrimonia debent esse libera, „talis conditio non stat, nec potest exigi pœna illa ab „eo qui non vult Matrimonium complere“. Rota *part.* 15. *recent. decis.* 142. *n.* 7. & 8. Sanctus Antoninus 3. *p. summ. Theol. tit.* 1. *c.* 18. Tamburin. *l.* 8. *de Matrimon. tract.* 3. §. 2. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 1. *n.* 44. Dicast. *disp.* 1. *dub.* 26. *n.* 36. Beja *part.* 1. *cas.* 1. Onnate *de contractibus disp.* 34. *num.* 15. Tancredus *lib.* 1. *dist.* 30. *num.* 1. Kugler *part.* 1. *n.* 42. Aversa *quæst.* 8. *sect.* 9. Sanchez *lib.* 1. *disp.* 30. *num.* 2. asserens sic omnes sentire secum, Pontas verb. *Sponsalia num.* 36. asserens similes pœnales conventiones, aut pactiones nunquam tenere, nec in foro interiori, nec in exteriori, quamvis essent juramento firmatæ, cum non liceat Jusjurandum servare præstitum ob rem Legibus Ecclesiasticis vetitam, nec efficiendam sine peccato saltem veniali, quod & tenet Sanchez, & Aversa *loc. cit.* cum multis aliis. Et quidem stando in rigore juris tum civilis, tum Canonici videtur hæc sententia tenenda. Etenim in jure Civili *leg. Tertia* 134. *ff. de verborum obligationibus*, sic expresse habetur, *Respondit ex stipulatione, quæ proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit agenti exceptionem doli mali obstaturam, quia inhonestum visum est vinculo pœnæ Matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta*, & in *l. Mulier* 5. *Cod. de sponsalibus in fin.*, ita expresse statuitur: *Extra definitionem autem hujus Legis, si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat*, & *in leg. Libera* 2. *Cod. de inutilibus stipulationibus* sic reperitur præcise sancitum: *Libera Matrimonia esse antiquitus placuit, ideoque pacta, ut liceret divertere, non valere, & stipulationes, quibus pœnæ irrogantur ei, qui, quæve divortium fecisset, ratas non haberi constat*; Et in Jure Canonico *cap. Gemmas* 29. *de Sponsalibus, & Matrimonio* sic clare disponitur: *Cum itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda, mandamus quatenus si ita est, eundem B. ut ab exactione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica Censura compellas.*

70 Nihil minus probabilius id fieri posse, nempe licite, & valide apponi posse in sponsalibus pœnam solvendam ab eo, qui ab illis injuste recesserit, & talem conventam pœnam obligare, affirmant Godofr. *in cit. leg. Titia* 134. *ff. de verb. obligat. vers. Quia inhonestum*, Barbos. *in cit. c. Gemmas* 29. *de spons. num.* 29. Engel *lib.* 4. *Decret. tit.* 1. §. 2. *n.* 7. Reiffenstuel *ibidem a n.* 187. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 8. Henno *tom.* 2. *tract. de Matrimon. disp.* 1. *q.* 9. *conclus.* 2. Bosco *in Theol. Sacramental. disp.* 11. *de Matrimon. sect.* 1. *conclus.* 11. Basilius Pontius *de Matrim. l.* 22. *cap.* 19. *n.* 8. Coninch *disp.* 22. *dub.* 5. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 211. Suarez *tom.* 2. *de Relig. l.* 2. *de jurament. cap.* 23. *n.* 5. Vasquez *Opusc. de testament. c.* 3. *n.* 28. Castropal. *de sponsal. disp.* 1. *punct.* 9. *n.* 3. Gobat *tractat.* 10. *cas.* 4. *a n.* 172. Perez *de Matrimon. disp.* 7. *sect.* 1. *n.* 6. Delbene *cap.* 8. *disput.* 19. *sect.* 4. Harnold. *de justitia tom.* 1. *tract.* 4. *a n.* 362. Molina, Lessius, La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 148. cum pluribus aliis ibi citatis, & valde probabile censet Pirhing *lib.* 4. *tit. sect.* 1. *n.* 23. *vers. Extendunt*, & plures alii.

71 Et ratio est, quia tales pœnales conventiones, nec sunt contra Jus naturale, nec contra Jus positivum, adeoque validæ sunt & licitæ. Quod non sint contra jus naturale concedunt omnes, etiam ipsimet adversarii, cum ipsemet Deus injuste resilienti apponat pœnam damnationis æternæ, ut patet *supra num.* 48. & Ecclesia pœnam pecuniariam, carceris, & Excommunicationis, ut patet *supra num.* 56. & 57. quod non facerent, si appositio pœnæ solvendæ ab injuste resiliente esset contra Jus naturale.

72 Quod autem tales conventiones pœnales non sint contra Jus positivum, tum Civile, tum Canonicum, clare patet, quia in tantum in allatis juribus reprobantur tales pœnales conventiones, in quantum per ipsas læderetur libertas ad Matrimonium requisita, prout fatentur etiam ipsimet adversarii, eo quod hanc rationem allegent omnia *supra citata Jura*. Atqui tales conventiones pœnales non lædunt libertatem ad Matrimonium requisitam, ergo &c. Probatur minor: libertas ad Matrimonium requisita non tollitur per graviores pœnas, nempe per pœnas corporis afflictivas, per carceres, per excommunicationem, per pœnam damnationis æternæ, sub quibus a Deo, & Ecclesia compelluntur sponsi ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa a promisso Matrimonio; ergo neque libertas requisita ad Matrimonium tollitur per dictam pœnam conventionalem omnibus supradictis longe minorem, *arg. leg.* 22. *ff. de adult.* Quod autem pœna æterna gravior, & major sit pœna temporali de se patet, & quod corporalis gravior, & major sit pecuniaria, clare constat, *argument. leg. In servorum §. final. de pœnis*; & quod Excommunicatio sit gravior, & major pœna, quæ in Ecclesia dari possit, habetur expresse *in cap. Corripiantur* 17. *caus.* 24. *q.* 3. ibi; *Qua pœna in Ecclesia nulla major est.*

73 Tum quia posset negari suppositum, quod per dictam conventionem pœnalem tollatur libertas, cum contractis rite sponsalibus, nulla pars libertatem amplius habeat resiliendi injuste, & sine legitima causa a dictis sponsalibus, *argum. cap. Ex litteris* 10. *de sponsalibus*, ibi: *Si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat.* Quia, ut omnes etiam ipsimet adversarii concedunt, sponsalia rite contracta obligant sub mortali, adeoque sub pœna æterna ad promissum Matrimonium effectuandum, neque libertatem adimunt sponsis injuste, & sine legitima causa resiliendi, eisque necessitatem moralem effectuandi dictum promissum Matrimonium imponunt, & consequenter libertas moralis non datur ad resiliendum sine causa. Quod enim est inhonestum, hoc secundum Leges est impossibile, quia de jure illud tantum possibile, & fieri posse censetur, quod licite fieri potest; *cap. Fraternitatis* 15. *caus.* 22. *quæst.* 2. Juncta Glossa *ibidem verb. Quod potest*: Hinc allegata Jura ab adversariis prohibent quidem pœnales conventiones tollentes libertatem ad resiliendum juste, & cum legitima causa, quod & nos ultro concedimus. At non prohibent pœnales conventiones ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa, cum ad injuste resiliendum, contractis rite sponsalibus, moralem libertatem nulla pars amplius habet: Sicque talia Jura permittunt fieri conventiones pœnales ad non resiliendum injuste, & sine legitima causa, quæ est nostra conclusio.

74 Tum etiam quia valide, & licite apponi posse pœnam, ne quis injuste a sponsalibus resiliat, dictamque pœnam ab injuste resiliente posse licite exigi a parte innocente, & debere solvi a parte rea injuste resiliente, conceditur expresse, ut statuitur *in Constitut. seu Novella* 18. *Leonis Imperatoris*: *ut in sponsalibus constituta pœna exigatur*,

vero

vere digna, ut integra legatur; unde cum ibi habeatur tam clare, & explicite ricta dispositio, cessat penitus ratio dubitandi de jure Civili. Immo etiam de jure Canonico, quia, ubi casus, vel materia in Jure Canonico obscure disponitur (uti in præsenti, cum in cit. cap. Gemmas 29. de sponsalibus sermo sit de sponsalibus inter pueros ante septennium contractis per parentes; uti patet ex textu, & fatentur omnes cum Sanchez loc. cit. n. 3. a quibus utpote invalidis non licet argumentari ad sponsalia ab adultis valide contracta). In Jure autem Civili habetur de tali casu, vel materia clara dispositio (uti in præsenti, cum citata Constitutio, seu Novella 18. Leonis Imperatoris contineat ad rem clarissimam, & expressissimam dispositionem) etiam in Foro Canonico causa decidi debet juxta Jus Civile, argument. cap. Intelleximus 1. de novi operis nunciatione: Ubi Summus Pontifex III. sic expresse pronunciat: sicut Leges non dedignant Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum, Principum Constitutionibus adjuvantur. Ubi Glossa verb. Adjuvantur notabiliter infert: Et ita in causa Ecclesiastica Leges possumus allegare, ut etiamsi Canones deficiant, possit judicari secundum Leges, & Abbas ibidem n. 3. merito concludit, quod causa Ecclesiæ debet decidi per Jus civile in defectum Canonum, omnes enim Leges principum non contradicentes Canonibus sunt approbatæ per Ecclesiam, ut patet hic.

75 An, & quando resilientes a sponsalibus amittant arras? Vide verb. *Arrha*.

76 Sponsalia rite contracta variis justis de causis dissolvi possunt. Primo sponsalia puberum etiam jurata valide, & licite dissolvi possunt mutuo consensu. *Communis*, per text. in cap. *Præterea 2. de sponsalibus* juncto ejus Summario, in quo expresse sic habetur: *Sponsalia de futuro dissolvuntur, si Sponsi se dissolvunt, etiamsi fuerint jurata*, Et ratio est, quia ut dicitur *cap. Omnis res 1. de Regul. Juris in 6. Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, & concordat lex *Nihil 35. ff. de Regul. Jur.* ibi: *Nihil tam naturale est, quam eo genere quodam dissolvi, quo colligatum est*, cum similibus.

77 Secundo dissolvi possunt Sponsalia per recessum unius a sponsalibus; Recedente enim una parte a sponsalibus, sive juste, sive injuste, etiam altera pars recedere potest. *Communis*; Et quidem si una pars juste recedat, jam hoc ipso solvit sponsalia, & altera pars libera manet; si autem injuste recedat, procedit illud vulgatum: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*, argument. *leg. Qui fidem 16. de transactionibus & cap. Frustra 75. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui Fidem a se præstitam servare recusat*.

78 Quando tamen una pars injuste recedit, non tenetur altera pars recedere, sed potest injuste recedentem tenere sibi obligatum, ita ut hic teneatur eidem volenti adhuc nubere. *Communis*. Et ratio est, quia peccata suos debent tenere Auctores, *l. Sancimus 22. Cod. de pœnis cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*; Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit: *cap. Cognoscentes 2. de Constit.* Nec debet aliquis alterius odio prægravari, *cap. Non debet 22. de Regul. Jur. in 6. l. Non debet 74. ff. de Regul. Jur.* Et nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest; *l. Non fraudantur 134. §. 1. ff. de Reg. Jur. Ne videatur de sua malitia commodum reportare, cap. Intelleximus 7. de Judiciis*.

79 Tertio dissolvuntur sponsalia, si unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo redeundi, seu sine spe brevi redeundi; tunc enim altera pars ad alia vota transire libere potest. *Communis*, textu expresso in *cap. De illis 5. de sponsalibus*, ibi: „De illis autem, qui „ præstito juramento, promittunt se aliquas mulieres „ ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, „ se ad partes alias transferentes, hoc sibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis, si non „ amplius in facto est processum, ad alia se vota transferre"; juncto ejus Summario sic dicente: *Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahit*.

80 Nec obstant Leges Civiles, *ut leg. Si is qui 2. Cod. de sponsalibus*, ubi statuitur, sponsum absentem intra eamdem provinciam biennio esse expectandum, *leg. Liberam rit 2. Cod. de repudiis*, ubi sancitur esse triennio expectandum, si extra Provinciam abiit, *leg. Sæpe juste 17. ff. de Sponsalibus*, ubi decernitur triennio, quadriennio, & ulterius esse expectandum, si unus ex sponsis ob aliquam causam necessariam abiit. Non obstant, inquam, quia, prælatæ Leges correctæ fuerunt a Jure Canonico *cit. cap. De illis 5. de sponsalibus*; Cui juri Canonico absolute standum esse in utroque Foro, quando sponsus alio se confert ex voluntaria, justa quidem, sed non necessaria causa, docent Henriquez, Rodriguez, aliique citatis Sanchez *lib. 1. de Matrimon. disput. 54. numer. 5.* Tamburin. *loco citato* §. 1. *cap. 1. numer. 9.* apud Sporer *loco citato numer. 244.* & minime attendendas esse prædictas leges in nostro casu, quando scilicet unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi, docet cum aliis Reiffenstuel *loco citato numer. 215.* Quamvis tamen plures Doctores, ut Silvester, Candius, Layman *loc. cit. n.* 81
14. Gloss; & alii apud ipsos dicant, prædictas Leges non esse a Jure Canonico correctas in casu, quo sponsus ex causa necessaria, seu voluntaria, justa tamen, & utili, v. g. ob bellum justum, ob studia, ob negotiationem, & hujusmodi, diutius abest, deinceps reversurus, & in similibus casibus sponsam debere expectare saltem tantum temporis, quantum constituet Judex Ecclesiasticus illud moderando ad breviorem terminum, & significando sponso, intra quem teneatur redire, alioquin sponsam liberam fore; Quæ opinio est probabilissima, & mea videri in praxi sequenda, cum sic conciliatur Jus Civile cum Canonico, nec sit contra nostram conclusionem *sub n. 75.* nam ipsa loquitur de casu, quo unus sponsorum sine licentia alterius longius discedit animo non redeundi, seu sine spe brevi redeundi; Hinc in casu, quo deinceps reversurus abiit ob aliquam supradictam necessariam, seu voluntariam, justam tamen, & utilem causam; tunc sponsa revera expectare debet aliquanto tempore judicis arbitrio, consideratis occurrentibus circumstantiis, significando interim sponso intra quod tempus redire teneatur, alioquin ipsam sponsam liberam fore, ut jam dictum est; Et sic in praxi observari asserit Sporer *loc. cit. n. 244.* Et sic si Sponsus sit in loco propinquo, quod requiri, & admoneri debeat, ut intra certum tempus nubat, docent Sanchez *l. c. n. 11.* Reiffenstuel *l. c. n. 215.* & alii passim.

Quarto sponsalia dissolvuntur per dilationem nimiam 82
Matrimonii ultra tempus, vel terminum præfixum ad finiendam obligationem; Qui enim differt inire Matrimonium ultra tempus, vel terminum in sponsalibus sic præfixum, censetur a sponsalibus resilire, sic, ut altera pars etiam juste resilire, & ad alia vota se transferre possit. *Communis*, per text. *in cap. Sicut 22. de sponsalibus*, & *leg. Fidejussor 29. §. final. ff. Mandati*; Et ratio clara est, quia ut habetur *in c. Contractus 85. de Regulis Juris in 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, & concordat *l. Contractus 23. ff. de Regul. Juris*.

Si autem dilatio fiat ultra tempus, vel terminum præ- 83
fixum, non ad finiendam, sed tantum ad differendam seu ad exequendam obligationem contrahendi Matrimonium ita ut usque ad illud tempus v. g. usque ad Pascha, nulla pars obligetur, sed solum incipiat obligatio post illud tempus tunc nequeunt dissolvi sponsalia ex eo quod intra illum terminum Matrimonium non sit effectuatum, sed manet adhuc obligatio illud effectuandi. *Communis*, argument. *l. Continuus 137. §. 2. ff. de verbor. obligat.* & *l. Celsus 23., ff. de Recept. qui arbitrium receperunt*; Et ratio est, quia cum tempus est præfixum non ad finiendam, sed tantum ad differendam, seu exequendam obligationem contrahendi Matrimonium, duplex consurgit obligatio; Prima Matrimonium contrahendi; Secunda tali tempore contrahendi; Unde licet hæc secunda obligatio violetur, & ob eam violationem altera pars juste resiliat, manet tamen prior obligatio absoluta, & principalis, scilicet Matrimonium contrahendi, si altera pars adhuc velit.

Si vero nullum certum tempus præfixum sit ad Matri- 84
monium contrahendum, discurrendum est sicuti *sup. n. 53.*

Quinto sponsalia dissolvuntur per ingressum in Reli- 85
gionem Professione sequuta. *Communissima*; Per Professionem enim Religiosam solvitur etiam ipsum Matrimonium ratum, *c. Ex publico 7. de convers. conjug.* adeoque multo magis sponsalia de futuro.

Per solum etiam ingressum in Religionem, licet Pro- 86
fessione nondum sequuta, dissolvuntur sponsalia ex parte illius, qui in sæculo remanet, ita ut is a promissione sit liber, & si velit, ad alia vota se transferre possit; Sic Innocentius *in c. Veniens, Qui Clerici, vel voventes*; & ibi Ancharan. *n. 1.* Joan. Andr. *n. 2.* Sanchez *l. 1. disp. 42. n. 2.* Layman *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. n. 3.* Sporer *l. c. n. 247.* cum Soto, Navarr. Henriquez, Rodriquez, Coninch. Tamburin. & aliis ibi citatis, Reiffenstuel *l. c. n. 226.* testans de communi aliorum contra Durandum, & alios apud Sanchez *l. c.* Et ratio est, quia illa pars, quæ Religionem ingreditur, ipso facto significat se mutasse voluntatem, & spiritualibus, ac juri suo renunciasse, adeoque relinquit alteram partem liberam; Tum quia per ingressum in Religionem fit notabilis mutatio ex parte ingredientis; Per notabilem autem mutationem ex parte unius solvuntur sponsalia, & tollitur obligatio ex parte alterius; *arg. cap. Quemadmodum 25. de Jurejurando, & cap. Per vestras 7. de donation. inter virum, & uxorem*.

Per solum autem ingressum in Religionem, Professione 87
non sequuta non dissolvuntur sponsalia ex parte ingredientis, sed manet adhuc obligatio ex parte ipsius, ita ut si remanens in sæculo velit expectare, & adhuc eum habere velit, teneatur eam ducere, si non secuta Professione a Religione egrediatur. Engel *lib. 4. decretal. tit. 1. §. 3. n. 7.* Pirhing *ib. n. 50.* Reiffenstuel *ib. n. 227.* Sporer *l. c. n. 248.* Layman *l. c.* & alii communiter contra Sanchez *l. 1. disp. 42. n. 4.* dicentem etiam ex parte ingredientis dissolvi sponsalia, saltem si bona fide ingrediatur; Et ratio nostra est, quia solus ingressus in Reli-

gio-

gionem, non sequuta Professione, nec ex natura sua, nec ex jure aliquo positivo solvit sponsalia, adeoque &c. Quod enim ex natura sua non solvat sponsalia, clare patet, quia Novitius egredi potest e Religione, & sponsalia adimplere; Quod autem ea non solvat ex Jure aliquo positivo, constat ex eo quod nullum tale Jus allegari possit; nam *cap. Verum 2. & cap. Ex publico 7. de conversione conjugatorum* cum similibus non loquuntur de ingressu, sed de sola Professione, adeoque talis Juris positivi dispositio facta de sola Professione, non debet extendi ad simplicem ingressum sine Professione, quia cum sit odiosa, utpote in præjudicium alterius vertens, restringi potius quam extendi debet, *argum. cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*.

88 Sexto sponsalia dissolvuntur ex parte utriusque per susceptionem Sacrorum Ordinum. *Communis*. Et ratio est clara, quia per susceptionem Sacrorum Ordinum redditur impossibilis adimpletio sponsalium, cum Ordines Sacri ob solemne votum Castitatis ipsis annexum reddant suscipientes incapaces Matrimonii contrahendi. *cap. Presbyteris 8. dist. 27. cap. Ante 1. cap. Sacerdotibus 2. dist. 31. cap. Omnium 1. cap. Multorum 2. cap. De illo 4. cap. Si quis 7. cap. Subdiaconi 9. distin. 40. & cap. Quod votum unic. de voto, & voti redempt. in 6. Extravagant. Joann. XXII. Antiquæ concertationis unic. de voto, & voti redempt.* Concil. Trid. *sess. 24. Can. 9.* adeoque &c.

89 Non dissolvuntur tamen sponsalia per susceptionem Ordinum Minorum saltem ex parte eos suscipientis. *Communis*. Et ratio est evidens, quia per susceptionem Ordinum Minorum non redditur impossibilis adimpletio sponsalium, cum Ordines Minores non repugnent cum Matrimonio, sed promoti ad ipsos possint adhuc valide, & licite nubere, adeoque sponsalia contracta tenentur, quantum est ex parte sua, adimplere: dicitur autem notanter saltem *ex parte eos suscipientis*, quia si Sponsus inscia, vel invita Sponsa suscipiat Ordines Minores, probabilius solvuntur sponsalia ex parte ipsius Sponsæ, ita ut hæc alteri pro libitu nubere possit, ut contra Sanchez *l. 1. disp. 57. n. 1.* docent Gobat. *tract. 10. cas. 8. n. 321.* Tannerus *de sponsalibus disp. 7. tract. 4. q. 1. n. 53.* Sporer *l. c. n. 256.* Reiffenst. *l. c. n. 230.* & alii. Et ratio est, quia tunc Sponsus revera videtur remittere Sponsæ jus suum in illam, cum suscipiendo Ordines Minores censeatur velle etiam ascendere ad Ordines Majores, & sic statum assumere incompossibilem cum Matrimonio per Jura adducta *num. anteced.* Tum quia videtur tunc fieri ex parte Sponsi notabilis mutatio, ob quam communiter nollent puellæ contrahere cum illo, quem scirent in Clericum ordinandum, adeoque ob similem Sponsi notabilem mutationem solvuntur sponsalia ex parte Sponsæ; *arg. c. Quemadmodum 25. de jurejurando, &c. Per vestras 7. de donation. inter virum, & uxorem*.

90 An autem etiam per votum ingrediendi Religionem, aut suscipiendi Ordines Sacros, vel etiam per simplex votum Castitatis dissolvantur sponsalia? Variant Doctores. & quidem quoad votum ingrediendi Religionem, Layman *l. c. n. 4.* Gobat *l. c. n. 314.* & alii volunt, ipsum dissolvere sponsalia ex parte utrinque, id est tam ex parte voventis, quam non voventis, quia, dicunt ipsi, promissio Matrimonii tacite involvit conditionem, seu exceptionem, *Nisi elegero statum perfectiorem*; Castrop. autem *de Sponsalibus disp. 1. punct. 20. n. 4.* Tambur. *l. 2. n. 7.* Sporer *l. c. n. 252.* Reiffenstuel *l. c. n. 234.* La Croix *l. 6. part. 3. n. 190.* & alii probabilius docent, quod per tale votum Religionis non illico dissolvantur sponsalia, sed solum suspendantur ex parte ipsius voventis; Et ratio est, quia tale votum ante Professionem sequutam non constituit statum, sed relinquit potestatem adhuc implendi sponsalia, cum fieri possit, ut talis vovens Religionem nullibi suscipiatur, vel susceptus tempore Novitiatus iterum egrediatur, in quo casu, cum cesset obligatio voti, subintrat obligatio servandi sponsalia, si altera pars in sæculo remanens adhuc sic velit, ut in simili jam dictum est *supra n. 83.* de ingrediente Religionem sine præcedente voto. Nec illa tacita conditio, seu exceptio asserta ab adversariis intellecta in promissione Matrimonii quidquam probat contra nostram conclusionem, quia talis conditio, seu exceptio intelligitur solum in ordine ad ipsum statum perfectiorem Religionis in effectu, & sequuta Professione, non autem in ordine ad solum ejus votum, vel actualem ingressum sine effectuatione Professionis: Tum quia tacita illa conditio, seu exceptio inest solum votis, seu promissionibus Deo factis, non autem factis homini, alias enim posset quis cuncta promissa etiam jurata homini facta ex illa tacita conditione, seu exceptione negligere, quod falsissimum est, ut late ostendit Castropalao *tr. de juram.* Et hoc clare ostenditur exemplo; si quis enim vellet dare, vel vovere Deo Domum, seu vineam, aliamve rem, quam alteri jam serio promisit, & ad quam alter jus jam habet, id certo non liceret, nec valeret, utpote tertio injuriosum, quamvis alias Deo, aut piæ causæ dare talem rem sit perfectius, quam dare homini. Aliud autem est in votis, seu promissionibus Deo factis, utpote in quibus Deus ipse solus promissarius est, qui utique remittit, vel remittere censetur votum minus perfectum, si loco ipsius perfectius præstetur, *cap. Pervenit 3. de jurejurando*; Ratio autem potissima cur liceat Religionem ingredi, & profiteri cum præjudicio Sponsæ, non est, quia Religio est status perfectior, sed quia a jure sic concessum est, *argum. Extrav. Joann. XXII. Antiquæ concertationi unic. de voto, & voti redemptione*; ubi quamvis Ordines Sacri constituant statum perfectiorem, tamen statutum habetur, quod per Ordines Sacros Matrimonium ratum non dirimatur, uti per Professionem Religiosam, addita hac ratione: *Cum nec Jure Divino, nec per Sacros Canones reperiamus hoc statutum*.

91 Conveniunt tamen Doctores omnes, quod per simile votum dissolvantur illico sponsalia ex parte non voventis, seu remanentis in sæculo, quia hoc ipso, quod quis licite vovet assumere statum repugnantem Matrimonio, censetur renunciare sponsalibus, & juri sibi ex ipsis acquisito, adeoque partem alteram relinquere liberam, ut cui vult, nubat; Licet etiam possit, si velit, expectare effectuationem Professionis, & ea non effectuata, compartem suam ad Matrimonium urgere per dicta *supra n. 82. & 83.*

92 Quoad votum suscipiendi Sacros Ordines ipsum solvere sponsalia ex parte utriusque tenent Scotus *de justitia l. 7. q. 1. art. 3.* Henriquez *l. 11. c. 14. n. 4.* Bonacina *q. 1. de Matrim. p. 5. n. 20.* Dicastill. *disp. 478.* Gobat *l. c. n. 319.* & alii quicunque tenentes, quod post contracta sponsalia possint suscipi Sacri Ordines. Et ratio istorum est, quia Sponsalibus videtur inesse hæc tacita conditio seu exceptio: *Nisi voluero ad statum perfectiorem transire*, qualis revera est status Clericalis respectu status conjugalis, adeoque &c. Sanchez autem *l. 1. disp. 47. n. 4.* Coninch. *disp. 23. dub. 3. n. 25.* Castrop. *de sponsalib. disp. 1. punct. 19.* Rebell. *l. 4. de Matrim. q. 6. sect. 5.* Engel *l. 4. decr. tit. 1. n. 8.* Pirhing *ib. n. 57.* Reiffenstl. *ib. n. 235.* Perez *d. 9. sect. 6.* La Croix *l. 6. part. 4. n. 196. & 200.* cum Palud. Krim. & aliis ibi citatis, & plurimi alii, & quotquot docent non posse licite suscipi Sacros Ordines post contracta valida sponsalia, probabilius docent per votum suscipiendi Sacros Ordines non dirimi sponsalia ex parte sponsi voventis; Et ratio patet per dicta *supra n. 86.* ubi enervatur etiam illa prætensa ab adversariis tacita conditio, seu exceptio imbibita sponsalibus; Tum quia hoc ipso, quod sponsus in casu non possit licite suscipere Sacros Ordines, nec licite, nec valide potest emittere votum illos suscipiendi, cum votum de re illicita, nec licitum, nec validum sit, *arg. c. Quanto 18. de jurejuran.*

93 Per tale autem votum solvi sponsalia ex parte Sponsæ tenent Sanchez *l. c. n. 4.* Reiffenst. *l. c. n. 235.* & alii passim Doctores utriusque adductæ sententiæ. Et ratio patet ex dictis *supra n. 83. & 87.* Quamvis enim tale votum sit nullum, ipse tamen sponsus, quantum est in se, revera intendit, & vult assumere statum cum Matrimonio incompossibilem, adeoque censetur renunciare sponsalibus, & juri sibi ex ipsis acquisito, ita ut sponsa, cognito tali voto, possit pro libitu, cui voluerit, nubere, *c. Veniens 5. Qui Clerici, vel voventes*; Vel ita nulliter voventem ad sibi nubendum per viam juris cogere.

94 Quo ad votum simplex perpetuæ continentiæ idem dicendum est, ac de voto suscipiendi Sacros Ordines; Quod videlicet non dissolvat sponsalia ex parte voventis, bene vero ex parte alterius. Sic Barbosa *in c. Veniens 5. Qui Clerici, vel voventes n. 2.* Abbas *ib. n. 2.* Jo. Andreas *n. 3.* & Canonistæ communiter, ac omnes supra citati Doctores, & alii *arg. c. cap. Veniens 5. Qui Clerici, vel voventes*; Et ratio est eadem, quæ *n. 88. & 89.* est adducta de voto suscipiendi Sacros Ordines.

95 Septimo dissolvuntur sponsalia per Matrimonium valide postea, licet illicite contractum cum alia persona. *Communis*, per textum *in cap. Sicut 22. cap. Si inter 31. de sponsalibus, & cap. Duobus modis 1. de Sponsa duorum*; Quamvis enim, qui jam valide contraxit sponsalia cum una persona, illicite postea contrahat Matrimonium cum alia, nihilominus tale Matrimonium valet, & sponsalia solvit, etiamsi priora sponsalia fuerint juramento firmata, textu expresso *in cit. cap. Si inter*, ibi: *sive sit juramentum interpositum, sive non*, cum similibus.

96 An autem per tale Matrimonium cum alia initum dissolvantur in perpetuum priora sponsalia, ita ut, quamvis hæc uxor moriatur, aut profiteatur in Religione, sponsus non amplius teneatur ducere primam sponsam, & e contra? Variant Doctores; Paludanus enim, Gabriel, Henriquez, Bonacina, Becanus, Filiuccius, Villalob. Lessius, Layman, Sanchez *l. 1. disp. 48.* apud La Croix *l. 6. p. 3. n. 20.* Tannerus *tom. 4. disp. 8. q. 1. dub. 4. n. 56. & 57.* Dicastill. *disp. 1. dub. 37.* Pirhing *l. 4. Decr. t. 1. n. 59.* Reiffenst. *ib. n. 243.* & alii affirmativam sententiam tuentur, & dicunt id satis colligi ex *cit. cap. Sicut 22. cap. Si inter 31. de sponsalibus, cap. Duobus modis 1. de sponsalibus, cap. Duobus modis 1. de sponsa duorum, & cap. ult. caus. 27. q. 2.* ex quibus constat, quod sponsalia per Matrimonium cum alia contractum solvuntur, adeoque omnino extinguuntur, & non tantum suspenduntur; Obligatio autem semel extincta non amplius reviviscit; *c. Quæris 129. dist. 4. de cons. l. Qui res 98. §. 8. ff. de solution.* ibi; *In perpetuum enim sublata obligatio resti-*

restitui non potest; Tum quia superveniens fortior, & major obligatio Matrimonii videtur extinxisse totaliter debiliorem, & minorem obligationem priorum sponsalium, sicuti votum strictioris Religionis extinguitur per Professionem secutam in Religione laxiore, textu expresso *in cap. Qui post votum 5. de Reg. in 6.*

97 Negativam autem, nempe non penitus per dict. Matrimonium extinctam esse obligationem priorum sponsalium quoad sponsum, qui primam fidem violavit, sed solum suspensam fuisse, ita ut remanente libero, teneatur priora sponsalia adimplere ducendo primam sponsam, si ipsa velit, defendunt probabilius Adrian. Ledesm. Hurtad. Vega, Pontius, Averfa, Mastrius Castrop. Krimer, Kugler, & alii citati, & secuti a La Croix *loc. cit. n.* 201. Coninch *disp.* 23. *dub.* 4. cum pluribus ibi allegatis, Horinex *disp.* 4. *n.* 42. Tamburinus *cap.* 5. §. 5. *n.* 3. Sylvius *in supplem. S. Thomæ qu.* 43. *art.* 3. Pontas verb. *sponsalia cas.* 18. Sporer *loc. cit. de sponsalibus num.* 263. & alii plures, *arg. cap. Quidem 3. de conversione Conjugatorum*, ubi statuitur, quod qui invita uxore Professionem in Religione emisit, & ob id postea de Jure uxori restituitur, si talis uxor præmoriatur, non possit aliam uxorem ducere, sed teneatur votum continentiæ observare, cum vivente uxore fuerit quidem tale votum ex parte suspensum, sed non totaliter extinctum; Et ratio est, quia licet verum sit secundum allegata Jura ab adversariis, quod obligatio semel extincta non amplius reviviscat; tamen ex nullo jure constat obligationem illam priorum sponsalium omnino extinctam esse cum *cit. cap. Sicut 22. cap. Si inter 31. de sponsalibus, cap. Duobus modis 1. de sponsa duorum, & cap. ult. caus. 27. qu. 2.* ut legenti patet, non definiant, an talis obligatio omnino extinguatur, vel solum interea suspendatur?

98 Nec valet paritas adducta de voto strictioris Religionis extincto penitus per Professionem secutam in Religione laxiore, quia in tantum id evenit, quia Professio est vinculum, & impedimentum ex se perpetuum, quod sola morte tollitur; Vinculum autem, seu impedimentum Matrimonii non est perpetuum, sed tantum durans ad vitam conjugis, nec aliter potens dissolvere priora sponsalia, quam quatenus cum illis erat incompatibile, qua proinde incompatibilitate sublata per mortem conjugis, omnino reviviscet prius vinculum, & obligatio, sicuti si quis post votum simplex Castitatis emissum Matrimonium contraxit, post mortem conjugis statim votum integre reviviscit, cum tale votum pro tempore, quo duravit illud Matrimonium, fuerit quidem suspensum, at non omnino extinctum; Tum quia non potest dici, quod sponsus per tale Matrimonium illicite cum alia contractum post priora valide sponsalia sit constitutus in meliori conditione, quam antea, quia, ut expresse dicitur *in l. Non fraudantur 134. §. 1. ff. de Regul. Jur. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. Ne*, ut habetur expresse *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis: Ne videatur de sua malitia commodum reportare*; adeoque sicuti ante tale illicitum Matrimonium stricte obligatus erat dictis prioribus sponsalibus; ita etiam post solutum tale Matrimonium per mortem conjugis, iisdem ligatur, teneturque ducere primam sponsam, si ipsa velit, cum illa per tale Matrimonium remanserit penitus libera a dictis sponsalibus, ut omnes concedunt. Nam rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, textu expresso *in cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus; & peccata suos debent tenere Auctores, l. Sancimus 22. Cod. de pœnis, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*; Nec debet aliquis alterius odio prægravari, textu expresso *in l. Non debet 74. ff. de Reg. Jur. c. Non debet 22. de Reg. Jur. in 6.*

99 Sponsalia priora legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora cum alia persona celebrata, etiamsi hæc posteriora sint juramento firmata. Unde standum est priori sponsæ, seu sponso, si ipsa, seu ipse velit. *Communis, arg. c. Sicut 22. de sponsalibus, & cap. unic. de sponsalibus in 6.* Et ratio est, quia, quod uni jam promissum est, ac vi promissi Jure debetur, non potest amplius alteri promitti; & si talis promissio alteri fiat, nihil valet, quamvis Juramento firmetur, quia cum tale juramentum utpote in præjudicium tertii sit illicitum, nullimode obligat, textu expresso *in cap. Non est obligatorium 18. de Reg. Jur. in 6.* ibi: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.* Cum juramentum non sit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, ibi: *Cum juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum.* Et concordat *cap. In malis 5. caus. 22. qu. 4.* ibi: *In malis promissis rescinde fidem .... impia est enim promissio quæ scelere impletur.*

100 Priora sponsalia legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora, etiamsi posterioribus sponsalibus accesserit copula, si secunda sponsa conscia fuerit priorum sponsalium. *Communis*. Et ratio est, quia cum ipsa secunda sponsa conscia fuerit priorum sponsalium, fit eo ipso particeps delicti iniquæ promissionis, adeoque contra Jus prioris sponsæ nihil prætendere potest, quia nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest, ut expresse dicitur *in l. Non fraudantur 134. §. 1. ff. de Reg. Jur. Ne*, ut dicitur *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis, Ne videatur de sua malitia commodum reportare.*

Immo priora sponsalia legitime contracta non dissolvuntur per alia sponsalia posteriora etiamsi posterioribus 101
sponsalibus accesserit copula, & pars illa, cum qua posteriora sponsalia fuerunt contracta, ignara fuerit priorum sponsalium, & consequenter fuerit decepta, unde adhuc subsistunt sponsalia priora, & nulla sunt posteriora, *arg. l. Non dubium 5. vers. sed & si, Cod. de Legibus, & c. Illud 8. de Jurepatron.* Sic Sanch. *lib.* 1. *de sponsal. disp.* 49. *n.* 5. Guttier. *de Matrim. c.* 27. *num.* 7. *in fine*, Henriq. *lib.* 11. *de Matrim. c.* 13. *n.* 3. Reiffenst. *l. c. n.* 7. & alii contra alios; Et ratio nostra est, quia per injuriam posteriori illatam non debet, nec potest auferri Jus suum priori, cum rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non debeat; *cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*. Nec debeat aliquis alterius odio prægravari, *l. Non debet 74. ff. de Regulis Juris, c. Non debet 22. de Regulis Juris in 6.* Tum quia maxima sic aperitur via dolis, & fraudibus, cum quivis ad se liberandum a propria sponsa, & cum alia conjungendum posset quoties vellet alteri spondere, & cum ipsa copulam habere, cum non sine ingenti animarum periculo, & gravi Reipublicæ detrimento contra omnia Jura clamantia, quod non debeat aperiri via malitiis, & fraus, & dolus nemini debeant patrocinium impertiri; *l. Cum hi, ff. de transact. l. Legatarius, Cod. de Legatis, cap. ex Litteris 2. de dolo, & contumac. c. Sedes 15. c. Ex tenore 16. de Rescriptis, & c. Tuæ 12. de Clericis non resid.* cum similibus.

Octavo, sponsalia dissolvuntur ex parte innocentis, 102
non vero nocentis, per fornicationem, sive a sponso, sive a sponsa post sponsalia commissam. *Communis*. Et quidem quod solvantur ex parte innocentis expresse deciditur *in c. Quemadmodum 25. de Jurejurando*, Et quod non solvantur ex parte nocentis caret omni dubio, quia ut expresse dicitur *in l. Non fraudantur 134. §. 1. ff. de Regulis Juris*, nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest. *Ne* ut habetur *in c. Intelleximus 7. de Judiciis: Ne videatur de malitia sua commodum reportare*. Peccata enim suos debent tenere Auctores; *l. Sancimus 22. Cod. de pœnis; c. Quæsivit, 2. de his quæ fiunt a majori parte Capituli*. Unde pars nocens compelli potest ad nuptias, si pars innocens velit, quia ut expresse dicitur *in cap. Quod ob gratiam 61. de Regul. Jur. in 6. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, & concordat *l. Quod favore 6. Cod. de Legibus*: Cum rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, *c. Cognoscentes 2. de Constitutionibus*. Nec debeat aliquis alterius odio prægravari; *l. Non debet 74. ff. de Regul. Juris, & cap. Non debet 22. de Regul. Jur. in 6.* & ut dictum est, peccata suos debent tenere Auctores; *cit. leg. Sancimus 22. Cod. de pœnis, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*.

Sponsalia dissolvuntur ex parte Innocentis, non vero 103
nocentis per fornicationem etiam ante sponsalia commissam ab innocente tamen ignoratam. In Jure enim paria sunt aliquid supervenire, & præcedere ignoranter: Res enim dicitur fieri, quando innotescit: *cap. Pastoralis 4. de exceptionibus*. Item paria sunt in Jure non esse, & non apparere; *l. Duo sunt 30. ff. de Testamentaria Tutela: l. In Lege 77. ff. de contrahend. emptione*; adeoque a sensu contrario paria sunt esse, & apparere; Tum quia præcedens nocentis fornicatio ante sponsalia commissa ignorata, & post illa primum cognita ab innocente, causat notabilem mutationem ex parte ipsius nocentis, adeoque sufficit ad dissolvenda sponsalia, *arg. c. Quemadmodum 25. de Jurejurand.* Sanchez *l.* 1. *disp.* 63. *n.* 3. Pirhing *l. c. n.* 62. Reiff. *l. c. n.* 246. & alii plures ibi allegati: Qui tamen solum de fornicatione sponsæ, & non sponsi.

Nec obstat, quod *in c. cap. Quemadmodum 25. de Ju-* 104
rejurando expresse dicitur: „ Si quis juraverit se ductu„ rum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem „ opponere præcedentem, sed subsequentem ut illam non „ ducat in conjugem. " Non obstat, inquam, quia talis textus est intelligendus de fornicatione præcedente a sponso prius jam cognita, quia ex quo probavit scienter, & voluntarie mores illius, censetur cessisse juri suo, & consequenter non potest amplius illos reprobare, nisi nova superveniente caussa, *arg. cap. Horrendus 17. caus. 32. qu. 5.* Sic Glossa *in cap. Quemadmodum, verb. Præcedentem*, & Doctores citati.

Ob fornicationem sponsæ, sive præcedentem, sive sub- 105
sequentem sponsalia, potest sponsus ipsa sponsalia dissolvere etiamsi sponsa fuerit vi oppressa. Sic Pirhing *l. c. num.* 61. Reiffenst. *l. c. n.* 252. Sanchez *l.* 1. *disp.* 55. *num.* 7. Silvester verb. *Sponsalia q.* 10. *caus.* 7. Navarrus *c.* 22. *n.* 27. Layman *l. c. n.* 11. Sporer *loc. c. n.* 272. La Croix *l.* 6. *p.* 2. *n.* 161. & alii passim; *arg. cap. Raptor 33. caus. 27. qu. 2.* & ibi Glossa verb. *Noluerit*; Et ratio est, quia etiam per talem fornicationem sponsæ fit notabilis mutatio ex parte ipsius, cum reddatur notabiliter vilior, & censeatur viro infame talem ducere, præsertim quia exponeretur periculo habendi alienam prolem pro sua.

106 Item sponsus sponsalia dissolvere potest etiam ob oscula, amplexus, aut tactus impudicos a sponsa libere, & voluntarie admissos, vel exercitos, Pirhing *loc. c. n.* 61. Reiffenst. *loc. cit. num.* 253. Sporer *loc. cit. n.* 273. Layman *loc. cit. num.* 11. Sanchez *loc. cit. disp.* 55. *n.* 5. & alii: Et ratio est, quia talis sponsa censetur impudice vivere, unde merito sponsus eam horrere potest cum non possit eam sine gravi nota ducere.

107 An autem si uterque sponsus fornicationem commiserit, seu similia oscula, similesque amplexus, aut tactus impudicos voluntarie admiserit, vel exercuerit, & in omnibus casibus supradictis, in quibus licet sponsalia dissolvere, licet etiam sponsæ? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam docet Castropal. Aversa, Krimer, Kulger citati, & secuti a La Croix *lib.* 3. *num.* 162. dicendo quod uterque possit a sponsalibus resilire, quia uterque violat fidem, & sic uterque dat alteri jus resiliendi, cum quo ad hæc pares debeant esse sponsus, & sponsa, quamobrem in corporum conjunctione vir, & mulier ad paria judicantur, ut notat Abbas *in cit. cap. Quemadmodum* 8. *Illud num.* 4. Et quod in pari casu fornicationis, & similis violatæ fidei neuter resilire a sponsalibus possit, tenent etiam Bonacina *qu.* 1. *punct.* 8. Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *qu.* 1. *art.* 3. *n.* 17. Pontas verb. *Sponsalia cas.* 45. & alii, quia delictum unius compensatur per delictum alterius, *cap. Intelleximus* 6. *de adulteriis, & stupro*; ibi: *Cum* ... *paria delicta mutua compensatione tollantur*, & concordat *cap. Frustra* 75. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat*. Nec refert, quod delictum sponsæ censeatur gravius delicto sponsi, quia adulterium uxoris etiam censetur gravius, & tamen si tam vir, quam uxor adulteraverint, delicta mutua compensatione tolluntur, & non fit divortium, cum maritus æque adulter, ac uxor nullum potius Jus ad id habeat, *c. cap. Intelleximus* 6. *de adulteriis, & stupro*, addita ratione *Cum Matrimonii Jus in utroque læsum consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur*, juncto ejus Summario sic expresse dicente: *Conjux Conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse convincatur, adeoque &c.*

108 Negativam vero sententiam tenent Sanchez *loc. c. disp.* 55. *a num.* 5. *ad* 9. Layman *loc. cit. num.* 5. *&* 12 Sporer *loc. cit. a num.* 271. *ad* 273. Bosco *Theol. Sacr. p.* 3. *disp.* 11. *sect.* 2. *n.* 121. *& seq.* Coninch. *disp.* 23. *dub.* 7. *a num.* 56. Reiffenst. *loc. cit. a num.* 246. *ad* 254. Pirhing *loc. c. num.* 61. *&* 62. & Communior aliorum, adeo ut Layman *loc. cit. num.* 12. Pirhing *loc. cit. num.* 62. Sporer *loc. cit. num.* 271. & alii testentur de communi. Et ratio est quia delicta non sunt paria, sed turpior est fornicatio, & quælibet impudicitia admissa, seu exercita a fœmina, quam a viro, multoque ignominiosius est sponso talem ducere, quam sponsæ tali nubere, *arg. l. Et si crimine* 12. *Cod. ad Legem Juliam, de adulteriis, & stupro*, juncta Glossa *ib. litt.* C. & *leg. Palam* 43. *ff. de ritu nuptiar.* Tum quia ratione fornicationis sponsæ, & non sponsi fit incertum cujus sit futura proles. Nec refert, quod ex *cit. cap. intelleximus* 6. *de adulteriis, & stupro*, vir non possit repudiare adulteram, si adulter sit, quia longe difficilius permittitur divortium, seu separatio Matrimonii quoad torum, quam dissolutio sponsalium, quæ ob quamvis notabilem rerum mutationem fieri potest, ut notant citati Doctores, & alii.

109 Limitant tamen recte citati Doctores dictam sententiam in pluribus casibus, nempe in casu, quo sponsus cum pluribus fornicationem commisisset, ita ut valde vitiosus in hoc cognosceretur; Tunc enim etiam sponsa posset sponsalia dissolvere, quia merito timere posset, ne minus se esset amaturus, aut ei fidem non servaturus.

110 Item in casu, quo ex unica fornicatione prolem haberet, quia tunc censeretur adesse in sponso notabilem mutationem sufficientem ad dissolutionem sponsalium, *arg. c. Quemadmodum* 75. *de Jejurando*; & præsertim quia inde etiam redditur Matrimonium difficilius ob debitam alimentationem prolis, & plurimas discordias oriri solitas; unde in tali casu sponsa posset sponsalia dissolvere.

111 Item si oscula, & tactus, & amplexus impudici exerciti a sponso sint valde frequentes, ita ut ex frequentia talium actuum post sponsalia a sponso cum alia exercitorum justum concipiat sponsa horrorem; tunc enim potest sponsa sponsalia dissolvere, *arg. cap. quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, ubi habetur quod in sponsalibus semper continetur hæc tacita conditio: *Nisi contra Regulam desponsationis venerit*, contra quam regulam desponsationis clare veniret sponsus frequenter cum alia, seu aliis oscula, tactus, & amplexus impudicos exercens.

112 Nono, dissolvuntur sponsalia per notabilem mutationem ex parte unius supervenientem post contracta sponsalia, quam si pars altera scivisset, aut prævidisset, sponsalia non contraxisset, sicque jam contracta dissolvere potest, *Communis* per textum *in c. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, ubi ob hujusmodi mutationem ex parte unius supervenientem conceditur expresse alteri parti facultas dissolvendi sponsalia.

113 In specie in bonis animi mutationes, notabiles, & sufficientes ad dissolutionem Sponsalium sunt sequentes. I. Si alicui ex Sponsis superveniat gravis infamia ob proditorium homicidium, ob adulterium, ob furtum, aut aliud grave crimen; tunc enim pars innocens, potest a Sponsalibus resilire. *Communis, arg. c. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*. II. Si Sponsus cognoscatur esse valde deditus ebrietatibus, ludis, scortationibus, aut similibus gravibus vitiis. *Communis, arg. c. Cap. Quemadmodum*. Si in Sponso cognoscatur notabilis morum asperitas, & sævitia, *Communis*; Sævitia enim mariti est sufficiens causa instituendi divortium Matrimonii, textu expresso *in Cap. Litteras* 13. *in fine, de restitutione spoliatorum*, ergo multo magis erit sufficiens causa dissolvendi sponsalia. IV. Si capitales graves inimicitiæ, odia, & extraordinariæ animorum aversiones oriantur inter ipsos sponsos, *Communis, arg. Cap. Præterea* 2. *& Cap. Requisivit* 17. *de sponsalibus*. V. Si graves, & capitales inimicitiæ, scandala ob id oriantur, seu rationabiliter timeantur inter parentes, aut consanguineos Sponsorum, *Communis*,
arg. Cap. Cum in tua 27. *de sponsalibus*, ibi: *de fama*, 114
vel scandalo. Et a Sponsalibus recedi posse propter indignationem parentum expresse censuit Rota *part.* 4. *recent. tom.* 1. *dec.* 669. *n.* 3. *p.* 10. *dec.* 15. *n.* 56. Et S. C. Conc. in Majoricen. Sponsalium 24. *Augusti* 1723. expresse declaravit, quod in sponsalibus non est locus conditioni, accedente indignatione parentum, quæ reputatur justa causa dissolutionis. Sic refert Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano littera* 5. *num.* 217. & apud eundem *ib. n.* 205. *Eadem* S. C. Conc. *in Mediol. sponsalium* 13. *Jul.* 1725. expresse declaravit, quod dissolvuntur sponsalia per denegationem consensus Patris ex justa causa se declarantis nolle Filium Matrimonium cum certa muliere contrahere.

In bonis corporis mutationes notabiles, & sufficientes 115
ad dissolvenda sponsalia sunt sequentes. I. Si alteruter ex sponsis incidat in gravem morbum, Paralysim, lepram, morbum gallicum, aut alium contagiosum, & incurabilem morbum. *Communis*, per text. *in c. cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*. II. Si oculum, aut nasum, manum, pedem amittat. *Communis*, per text. *in cit. cap. Quemadmodum*, & sponsalia dissolvi per claudicationem superventam sponsæ declaravit *S. C. Conc. in Spoletana sponsalium* 22. *Februar.* 1698. III. Si unius os graviter male oleat, & medice curari non possit, Rota *p.* 4. *rec. tom.* 2. *dec.* 493. *num.* 74. & *Communis Doctorum, arg. c. Cap. Quemadmodum*: Gravem enim, & incurabilem oris fœtorem tolerare in tam arcta corporum conjunctione nimis onerosum esset. IV. Si superveniat præsertim sponsæ notabilis deformitas; Si sponsa enim tempore sponsalium pulcherrima, evadat inde notabiliter deformis, potest sponsus a sponsalibus resilire, cum in materia Matrimonii admodum æstimetur apud homines pulchritudo mulieris. *Communis arg. cit. cap. Quemadmodum*. In sponso tamen valde magna debet esse superveniens deformitas, ut propter illam possit a sponsalibus resilire, quia in viris non ita requiritur, nec tanti æstimatur pulchritudo, sicut in mulieribus, ut recte notat Pirhing *loc. cit. num.* 64. Coninch. *de Sacram. disp.* 23. *dub.* 7. *num.* 66. & alii passim. V. Si superveniat sponsæ sterilitas, aut sponso impotentia, seu inhabilitas congrediendi. *Communis, arg. c. Cap. Quemadmodum*. Ipsa enim est maxime notabilis superventa mutatio, cum Matrimonium sit principaliter institutum ob generationem prolis, quæ sperari non potest in casu superventæ sponsæ sterilitatis, aut sponso impotentiæ, seu inhabilitatis congrediendi.

In bonis fortunæ mutationes notabiles, & sufficientes 116
pro dissolvendis sponsalibus sunt sequentes. I. Si sponsa, aut parentes ejus, vel qui promiserunt, vel non possint, aut nolint dare dotem promissam. *Communis*, textu expresso *in Cap. De illis* 3. *de conditionibus appositis*. II. Si uni ex sponsis superveniat gravis bonorum jactura, & ex honesto statu ad gravem inopiam decidat, etiam sine sua culpa, v. g. ob bella, incendia, furta, & hujusmodi. *Communis, arg. citat. Cap. Quemadmodum*; In tali enim casu intervenit gravis, & notabilis mutatio. III. etiamsi ambo sponsi post sponsalia ad gravem inopiam decidant ob dictas similes causas, nempe ob bella, incendia, furta, & hujusmodi; In tali enim casu potest quælibet pars a sponsalibus resilire, quia dum ambo ex statu honestiori ad gravem inopiam incidunt, in ambobus contingit notabilis, & talis mutatio, ut ex ipsa minus apti sint ad onera Matrimonii sustinenda, Castrop. *de sponsal. disp.* 1. *punct.* 28. *n.* 4. Sporer *loc. cit. n.* 282. Reiffenst. *loc. cit. num.* 263. Tamb. Bonacina, & alii magis communiter, *arg. c. Cap. Quemadmodum* 25. *de Jurejur.*, *& Cap. Per vestras* 7. *de donationibus inter virum, & uxorem*. IV. Si uni ex sponsis comminetur exheredatio, vel ea rationabiliter timeatur, Rota *p.* 4. *rec. tom.* 1. *dec.* 669. *n.* 57. & *Communior Doctorum*: Non enim solum malum præsens, sed etiam rationabilis timor mali futuri, ac imminentis causat notabilem rerum mutationem, *arg. Cap. Requisivit* 17. *de sponsalibus*, & consequenter sufficit ad dissolvenda sponsalia per text. *in c. Cap. Quemadmodum*.

An autem una parte remanente in suo statu, si pars 117
altera ex inopinato fiat notabiliter ditior, aut honestior,

possit

possit propterea hæc ab illa resilire? Variant Doctores. Affirmativam enim sententiam tenent Hurtad. disp. 2. de Matrim. diff. 25. Amicus, Illsung, & alii apud Gobat loc. cit. num. 340. dicentes absolute posse tamen resilire, quia mutatio illa in ipso facta caussat inæqualitatem, qualis si fuisset ab initio, ipse utique non contraxisset; Negativam autem defendunt absolute Sanchez lib. 1. disp. 59. n. 6. Guttier. de Sponsalibus, & Matrim. c. 33. n. 4. Castrop. de sponsal., disp. 1. punct. 28. num. 5. Coninch. disp. 23. dub. 8. n. 29. Reiffenst. l. c. n. 262. Pirhing loc. cit. n. 64. Bulembaum, Reginald. Diana, Krimer, Kulger, & alii volentes non posse talem ob id a sponsalibus resilire, quia altera pars per hoc non est facta deterior, sed mansit qualis erat, adeoque privari non potest Jure suo; Perez vero disp. 9. sect. 22. cum distinctione procedit, dicitque, quod resilire possit, si iniens sponsalia habuit reflexionem ad æqualitatem divitiarum, vel bonorum; E contra resilire non posse, si sine reflexione ad dicta contraxit propter aliam caussam, quæ adhuc perseveret, v. g. ob specialem formalitatem, seu pulchritudinem, & hujusmodi; quæ opinio satis placet, quia promissio non obligat ultra intentionem promittentis, si quidem Actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum, arg. l. Nam omnis 19. ff. de rebus creditis, si certum petatur, & de condictione, Cap. Cum olim 37. de præbendis, in his videlicet, quæ dependent ab intentione agentium, uti sponsalia; Et præsertim quia hæc ex parte convenit cum secunda negativa sententia.

118 Decimo, dissolvuntur sponsalia per superveniens impedimentum dirimens, v. g. per affinitatem contractam ex copula carnali habita post sponsalia cum consanguinea in primo, vel secundo gradu alteri sponsorum juncta. Communis; stante enim impedimento dirimente, nec licite, nec valide contrahi potest Matrimonium; Conc. Trident. sess. 24. de reform. Matrimon. cap. 4. adeoque in tali casu sponsalia non obligant.

119 Tenetur tamen qui tale impedimentum sua culpa posuit, impetrare a Papa dispensationem suis sumptibus, si pars innocens velit; Communis, argum. l. Non fraudantur 134. §. 1. ff. de Regulis Juris, ubi expresse dicitur, quod nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest: Ne, ut habetur in Cap. Intelleximus 7. de Judiciis: Ne videatur de malitia sua commodum reportare. Nec pars innocens ad aliquam tenetur expensam, quia, ut expresse dicitur in Cap. Cognoscentes 2. de Constitutionibus: Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit; Nec debet aliquis alterius odio prægravari; l. Non debet 74. ff. de Regul. Juris, & cap. Non debet de Reg. Jur. in 6. cum peccata suos debeant tenere Auctores; l. Sancimus 22. Cod. de pœnis, cap. Quæsivit 2. de his, quæ fiunt a majori parte Capituli.

120 Quando caussa dissolvendi sponsalia est certa, per se loquendo, nulla de Jure communi requiritur Auctoritas Judicis ad dissolvenda dicta sponsalia, sive publica, sive occulta; Communis, Nullibi enim in Jure reperitur requisita ad id Judicis Auctoritas.

121 Potest tamen Judicis Auctoritas ad id requiri interdum per accidens, ut si sponsalia sint publica, & caussa ea dissolvendi sit occulta, ratione scandali evitandi requiritur tunc Judicis interventus, ut notant communiter Doctores.

122 Et quando sponsalia sunt certa, caussa autem ea dissolvendi dubia, de jure, vel de facto, tunc necessario requiritur Judicis Auctoritas pro utroque Foro; Communis; Et ratio est, quia cum unus sit in possessione sponsalium, non potest per alium ob caussam dubiam privari: In pari enim caussa potior est conditio possidentis, ut expresse habetur in cap. In pari 65. de Regulis Juris in 6., & concordat cap. Quod autem 5. de Jurepatronatus, cap. Ad aures 6. de præscriptionib. leg. Nemo 126. §. 3. ff. de Reg. Jur., & l. In pari caussa 128. ff. eodem ubi expresse statuitur: Quod in pari caussa possessor potior haberi debet. Unde cum nemo Judex sit in propria caussa, textu expresso in l. Generali unic. Cod. Ne quis in sua caussa judicet, vel Jus sibi dicat, necessario in dicto casu requiritur Auctoritas Judicis.

123 Judex in caussis sponsalium, & Matrimoniorum est solus Ecclesiasticus; Communis & certa, utpote definita a Concilio Tridentino sess. 24. Canon. 12. ibi: „ Si quis dixerit, caussas Matrimoniales non spectare ad Judices „ Ecclesiasticos, anathema sit.

124 Et quidem Jure ordinario in caussis Matrimonialibus Judex competens est solus Episcopus; cap. Accedentibus 12. de excessibus Prælator., & Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrimon. cap. 20. verb. Ad hæc, ibi: Caussæ Matrimoniales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum Judicio, sed Episcopi tantum examini, & Jurisdictioni relinquantur.

125 Nomine autem Episcopi hic intelligitur etiam Vicarius Generalis, etiam absque speciali ad id mandato; Communis, arg. cap. final. de Cognat. Spiritual., & c. 1. de frigid., & malefic.

126 Item Vicarius Capitularis, sede vacante; Communis; Ad ipsum enim transit ordinaria Episcopi jurisdictio; cap. Hi qui 11., & c. Cum olim 14. de major. & obedient, cum similibus.

Judex autem Laicus, seu Sæcularis nullimode potest se ingerere in caussis Matrimonialibus; Communis: Illæ enim sunt caussæ Ecclesiasticæ, & spirituales, in quibus Judex Laicus, seu Sæcularis nullimode, nec principaliter, nec incidenter cognoscere potest; cap. Decernimus 2. c. Qualiter, & quando 17. de Judiciis, Cap. Nullus Judicum 2. de foro competent. cap. Lator 5. cap. Caussam, quæ inter 17. Qui filii sint legitimi, cum similibus. 127

Alia ad rem, Vide verb. Impedimenta Matrimonii, verb. Matrimonium, verb. Stuprator. 128

Sponsalia Judæorum majorem tribuunt potestatem in sponsam, quam inter Christianos, itaut corruptor alterius sponsæ pro adultero habeatur, & adulterii pœna puniatur; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 28. incip. Apostolici Ministerii §. 19. Hinc est, ut Sponsus a Judaismo ad Fidem Christianam conversus, hujusmodi potestatis jure ad Baptismum offerre possit sponsam, quæ sic oblata retinenda est, & probanda; Idem ib. 129

Sponsalia apud Hebræos inter sponsum ex una, & sponsæ parentes, aut proximiores agnatos ex altera parte contrahuntur, vocantur autem eorum lingua Tenaim; Idem ibidem §. 63. Sponsalia Hebræorum tunc valida, & rata censentur, quum in scriptis legaliter redacta sunt, addita testium subscriptione, vel juramento coram testibus præstito inter partes conventas; Idem ibidem §. 65. & 66. 130 131 132

Sponsalia ita contracta non obligant mulierem desponsatam ad contrahendum Matrimonium, sed si ipsa recuset, inobedientiæ erga parentes tantummodo arguitur; Idem ib. §. 64. Si tamen copula, post sponsalia sequatur, utraque pars adigitur ad contrahendum Matrimonium, non tam vigore contractus, quam in pœnam commissi reatus, Idem ibidem §. 67. Sponsalia etiam valida, ut præsertur, contracta facile inter Hebræos dissolvuntur auctoritate Rabbini, qui contrahentes a juramento absolvit; Idem ibid. §. 66. 133 134 135

Sponsus a Judaismo ad Fidem conversus, si sponsam offerat ad Baptismum, contractorum sponsalium probationes exhibere tenetur; Idem ibidem §. 69. Si probetur sponsalia juxta nationis suæ mores, contraxisse, sponsa ad catechumenorum domum deferri debet, ibique quamdiu oportebit, non tamen ultra quadraginta dies, retineri, & probari; Idem ibidem §. 70. Si autem probationes tales exhibeat, quæ juxta Christianorum duntaxat leges valida sponsalia evinceret; tum mulier extra vicum, seu Ghettum, evocari, & in Ecclesia, aliove idoneo loco de amplectenda Fide interrogari debet; non tamen retineri, nisi conversionis spem ostendat; Idem ibidem §. 69. 136 137 138

Sponsalia coram Parocho, ac duobus testibus non celebrata, valida sunt, nec potest Episcopus irritare; Idem de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 68. num. 1., & tom. 3. notificat. 5. ubi affert ad id plura Decreta Sacræ Congregationis Concilii; Vide superius num. 24. ubi jam dixi, ad valorem sponsalium non requiri præsentiam Parochi, & testium. 139

* Sponsalia inita invitis parentibus, quanquam judicari possint valida (juxta dicta supra num. 25.) illicita sunt tamen, & defectu dissensu parentum solvi possunt, etiamsi jurata sint, quod invicte probat Archiepiscopus Rossanensis D. Muscettola in Dissertatione legenda in Tom. 1. Operum Zauli ad statuta Faventiæ. Cit. Inst. Eccl. 45. §. 15. 140

Si alteruter ex sponsis se ad alias partes transferat inscio altero, admonendus est Superior Ecclesiasticus, qui tempus aptum assignet absenti, ut redeat, quo elapso si non pareat, vinculum dissolvitur. 141

Sponsalia absque interna voluntate exequendi promissa, dubium est, an obligent; est tamen grave peccatum sic promittere. 142

Promissio de præsenti absque præsentia Parochi, & testium, neque valet ratione matrimonii, neque sponsalium, ut ex pluribus Decretis S. Cong. ib. §. 24. 143

Novæ Additiones ex aliena manu.

Quod ait Auctor num. 35., & plur. sequentibus, contractis scilicet Sponsalibus teneri ... interem inire Matrimonium compelli posse ad illud ineundum etiam per censuras, id non est absolute verum, Distinguere oportet 1 Virum inter, & Mulierem. Si Vir renuat, potest utique etiam per censuras compelli ad Matrimonium ineundum. Et de eo loquuntur Textus in cap. Præterea, & in cap. Ex litteris il secondo de Matrimon. At si renuat Mulier, moneri ea debet, non item cogi etiam per censuras ad ineundum Matrimonium, & de ipsa loquitur Textus in cap. Requisivit d. titul. de Sponsalibus. 2 3 4 5

Et ita conciliando mox allegatos textus processit Rota, & signanter in Majoricen. Sponsalium 24. Aprilis 1746. §. 10. & in confirmatoria 16. Januarii 1747. §. 56., & sequent. cor. Eminentiss. Bussio, & in Constantien. sponsalium 26. Junii 1748. §. 7. coram Eminentiss. Elephantutio, & 17. Januarii 1749. §. 4. cor. bon. mem. de Vais. 6

Non deest autem (ut recte inquit Rot. in dict. Majoricen. 7

gorien. ,, Sponsalium 16. Januarii 1747. §. 6. coram E-
,, minentiss. Bussio) caussa, propter quam mitius in Fœ-
,, minam, & acrius in Masculum animadvertatur. Na-
,, turalis oppido imbecillitas levitasque mulieribus non
,, longe est, ut despectum censurarum facile pariat, ma-
,, gisque suspicari potest ne Fœmina a Fide quam coa-
,, cte spopondit facilius desciscat. Ceteroquin summum est
,, inter Virum & Mulierem in hac materia discrimen, ut
,, mulier si a Sponsalibus declinet, nullum irroget præ-
,, judicium Viro, cui altera ad nubendum nunquam de-
,, ficiet Fœmina. Sin vero a Sponso Mulier relinquatur,
,, gravissimam ipsa nominis subit diminutionem.
8 " Num post censuras possit Vir præcisæ cogi ad Matri-
monium ineundum? Negat absolute *Auctor num. 60.*, *&*
9 *duob. seq.* At possunt esse casus, in quibus cogi præcise
queat Vir ad ineundum Matrimonium. Talis meo judi-
10 cio est, si quis Puellam impraegnavit, & condemnatus
11 est, ut eam, aut ducat, aut certa summa definita do-
tet. Quid si nihil in bonis habeat, ut determinatam
quantitatem pecuniæ solvere nequeat? Id sane videtur
12 inspressse, ut precise cogatur ad ineundum Matrimonium.
Fiert hoc ex natura *obligationis alternativæ*, in qua al-
terum absolute, & præcise debetur, si alterum ex alter-
nativis præstari haud possit. Sine omni effectu foret sen-
tentia, si stuprator neutrum præstare vellet, nec satisfa-
cere Justitiæ, Partique læsæ. Hoc igitur casu admitti
potest, ut vel invitus ad Matrimonium ineundum cogi
13 Vir possit, nec attendi debeat ejus reclamatio, quippe
14 quæ nullum producere effectum potest. Et ita usu serva-
tum est a pluribus Tribunalibus.

S P O N S I.

1 SPonsus, & sponsa unde dicantur? Vide verb. *Sponsalia num. 1.*

2 Conversationes, & commercia sponsorum ante contractum Matrimonium per verba de præsenti Episcopus impediat omnino: Mulctas vero ob earum caussam incursas applicet usibus piis, & interim deponat apud depositarium mulctarum; *Sac Cong. Episcop. in Hieracen.* 20. *April.* 1587. apud Nicol. *in Floscul. verb. Matrim. n.* 8.

3 Sponsi divites invicem conversantes puniri non possunt nisi mulcta infra duos Ducatos. Pauperes vero solis pœnitentiis salutaribus; *Eadem Sacr. Congr. Episcop. in Tarent.* 27. *Novemb.* 1593., *&* in *Lyciens.* 8. *Julii* 1596. apud eumdem *ib.*

4 Quamvis autem cohabitatio sponsorum ante contractum Matrimonium per verba de præsenti punibilis sit; Visitationes tamen, & conversationes, præsertim in præsentia consanguineorum non sint punibiles; *Eadem S. Congreg. Episcop. in Tranen.* 23. *Octobris* 1578. *in Caven.* 28. *Augusti* 1579. *in Cosentina* 15. *Februarii* 1636. apud eumdem verb. *Sponsalia num.* 2.

5 Sponsus an, & quomodo visitare possit sponsam in Clausura Monialium existentem? Vide verb. *Moniales art.* 1. *a n.* 30. *ad* 63. ubi plura ad rem *de sponsalib. & Matrimonio Educandarum*.

6 Sponsi, vel sponsæ fornicatio cum alia, vel cum alio commissa constantibus validis sponsalibus an addat malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Vide verb. *Luxuria n.* 9.

7 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili veneres, morosa, & directe voluntaria, sunt peccata mortalia; alias (a) non sunt, nisi venialia. Et si pudice fiunt ex recto fine secundum consuetudinem patriæ, sunt licita; *Communis*.

8 Quando autem sponsi graviter peccent, vel non, circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c. Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 27. *ad* 29. *& n.* 32.

9 Alia ad rem, Vide verb. *Impedimenta Matrimonii*, verb. *Matrimonium*, verb. *Sponsalia*, verb. *Stuprator*.

S P O R T U L Æ.

Vide verb. *Judex a n.* 12. *ad* 46.

S T E L L I O N A T U S.

Vide verb. *Pœna art.* 2. *n.* 204. *&* 205.

S T I P E S.

Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *n.* 28.

S T O L A.

S U M M A R I U M.

1 *Stolæ delatio an importet jurisdictionem*, ad numer. 2.
3 *Quod ad ingressum Parochorum cum stola*, *& Cruce elevata in Ecclesias Regularium*, *plures adducuntur Sacrarum Congregationum hinc inde Resolutiones*, *& Pontificum Constitutiones*, *cum Auctoris opinione*.
4 *Cappellani Confraternitatum nequeunt deferre stolam in Processionibus*, *quæ fiunt extra suarum Confraternitatum Ecclesias*.
5 *Stolam deferre in Processionibus*, *& funeribus non competit Archipresbytero Collegiatæ privative quo ad Parochos*.
6 *Stolam*, *& Superpelliceum deferre sine licentia parochi licet Archipresbytero Collegiatæ in actu benedictionis dandæ infirmis in articulo mortis*.
7 *Parochi Civitatis possunt in publicis Processionibus*, *in quibus intervenit Capitulum Cathedralis Sacris Paramentis indutum*, *incedere cum stola*.
8 *Regulares*, *non possunt benedicere agros*, *& maledicere locustas cum stola sine licentia Parochi*.
9 *Sacerdotes accedere debent ad communionem cum Stolis albis a collo pendentibus*; *Et Diaconi cum Stolis albis Diaconalibus*.
10 *Stola Sacerdotalis quomodo gestanda a Sacerdotibus*.
11 *Stola Diaconalis quomodo gestanda a Diaconis*.
12 *Stola cur ab Episcopo non ducatur ante pectus ad formam Crucis*.
13 *Stola cur non utantur Romæ Concionatores*.
14 *Stola*, *& Cruce elevata potest deferri processionaliter cadaver ad Ecclesias Regularium per quascumque Diœceses*, *& Parochias*, *etiam irrequisitis earumdem Parochis*.

STolæ delationem esse signum proprie denotans jurisdi- 1
ctionem, & Officium Sacerdotale, tradit Glossa *in l. unica verb. Fibulis*, *Cod. Nulli licere*; & facit textus in *c. Cum sis 6. de auctorit.*, *& usu Palii*, ubi quod Archiepiscopus solum in Ecclesiis suæ Provinciæ Pallio uti potest, secus extra; *cap. Ex tuarum 5. eodem* Quod enim operatur Pallium inter Episcopos, operatur Stola inter Sacerdotes; Theodosius Rubeus *Singularium p. 3. in tit. de præcedentiis n.* 64. Gratian. *discept.* 298. *n.* 74. Panimoll. *p. 3. dec.* 169. *n.* 31. *& seq.* Samuel *de sepult. tract.* 1. *disp.* 3 *controv.* 7. *n.* 9. *& disp.* 4. *controv.* 12. Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *form.* 1. *n.* 77. ubi expresse dicit: *Nam Stolæ delatio jurisdictionem importat*.

Nullam autem importare jurisdictionem, si simpliciter 2
deferatur sine ullo illius actuali exercitio, docet Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 48. *n.* 40. expresse dicens, quod Stola sine suo exercitio non est signum præcipuum jurisdictionis, sed vestis Sacerdotalis; *c. Ecclesiastica* 9. *dist.* 23. &, ut tradit S. Thomas 3. *p. qu. Supplem. art.* 7. *in corpor.* est habitus proprius Sacerdotis, & veluti forma totius ornatus Sacerdotalis; & deducitur *ex Conc. Bracaren. III c. 3. & Toletan. IV. c.* 39. Theodol. Rub. in ejus Respons. impress. apud Gratian. *cap.* 298. *n.* 61. Panimoll. *p.* 3. *dec.* 170. *n.* 11. Rota *in Savonen. Aggregationis* 15. *Junii* 1699. §.
,, Non obstat, coram *Pio*, *ibi*: Non obstat, quod Stola
,, sit signum jurisdictionis, ideoque non concedenda sim-
,, plici Sacerdoti &c. Quapropter aliud Stola significat in
,, Episcopo, aliud in simplici Sacerdote &c. Et propte-
,, rea esse signum æquivocum, nec importare Juridictio-
,, nem, nisi illam deferens expleat Parentalia. Et in Bi-
,, finianen. Præeminentiarum 27. Januar. 1727. §. final.
,, coram Calcagnino; " ubi quod delatio Stolæ in actibus non funeralibus non est signum jurisdictionale, sed dumtaxat distinctivum Parochorum a cæteris Presbyteris; & sic etiam alibi sæpe sæpius, ut refert probando Scarfantonus ad Ceccoper. *part.* 3. *addit.* 39. *sub n.* 80. Et expresse declaravit Benedictus XIII. Const. inc. ,, Pretiosus
,, §. Et ad tollendum, *ibi*: Declarantes, & quatenus opus
,, sit decernentes, ac matura deliberatione mandantes,
,, Crucis erectiones, Stolæ delationem, & ingressus in
,, Ecclesias in omnibus, & singulis enumeratis, ac cæte-
,, ris quibuscumque similibus casibus, nullam penitus ju-
,, risdictionem importare, aut minimum in aliquo præju-
,, dicium cuicumque irrogare, aut quomodocumque, &
,, quandocumque irrogari, & inferri posse.

De qua tamen vide dicta sub verb. *Parochus art.* 3. *n.* 3
57. ubi insuper adducuntur hinc inde plures Sacrarum Congregationum Resolutiones, & Pontificum Constitutiones quoad ingressum Parochorum cum Stola, & Cruce eleva-

---

(a) Nota. Id nimis periculosum est, ac vix casus esse poterit, in quo sola venialis culpa insit; Tum quia raro, aut fere numquam in iis abest delectatio venerea; Tum etiam quia certum est periculo se se exponere hujus delectationis, quod periculum a gravi excusari non potest.

elevata in Ecclesias Regularium; prout etiam plures hinc inde quoad hoc referuntur a Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 48., & ab Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 14., & *tom.* 4. *part.* 1. *discept.* 21. ubi in fine circa hanc diversitatem Resolutionum adducit quod habet doctissimus Faber *in Epistol. ad Lector. sui Codic.*, ibi: *Idem plane senatus, sed non iidem Senatores*; quam sequuta est Rota *decis.* 183. *in prim. coram Emerix Jun.*, & plures etiam alias hinc inde Resolutiones adducit ipse *cit. tom.* 4. *p.* 3. *discept.* 6.

4 Cappellani Confraternitatum nequeunt deferre Stolam in Processionibus, quæ fiunt extra suarum Confraternitatum Ecclesias, ut probant decreta congesta a Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 73. *num.* 21., & per viam Legis generalis decrevit *Sacr. Congreg. Rit. die* 10. *Decembr.* 1703. *in responsione ad* 23. *dub.* & *Sacr. Congreg. in Cremonen. die* 23. *Januar.* 1706. *ad X. dub.* ubi orta controversia inter Cappellanos Confraternitatis Casalis Majoris aggregatæ Archiconfraternit. Mortis, & Orationis Urbis, & Parochum dicti loci super delatione stolæ deferendæ per dictos Cappellanos in functionibus, & Processionibus, partibus informantibus, declaravit, eos extra Oratorium Confraternitatis stolam deferre non debere, nec posse, non obstantibus decisionibus Rotæ *in Savonen. Aggregationis* 27. *Junii* 1698. *coram Pio*, & 15. *Junii* 1699. *coram eodem*, & 15. *Januar.* 1700. *coram dell'Olmo*, & 13. *Junii* 1701. *coram Molines Decano*, quæ afferebantur in Summario Confraternitatis; Sic refert Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *num.* 78. Et sic etiam *eadem Sac. Congregat. Concil. in Novarien. Aggregationis* 24. *Septemb.* 1718. *ad* 6. *dub. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Congreg. Conc. tom.* 1.

5 Stolam deferre in Processionibus, & funeribus non competere Archipresbytero Collegiatæ privative quoad alios Parochos, respondit *Sacr. Congregat. Concil. in Derthonen. oppidi Novarium, Jurium Parochialium* 3. *Decemb.* 1718. *ad* XI. *dub.*

6 Stolam, & superpelliceum deferre sine licentia Parochi licere Archipresbytero Collegiatæ in actu benedictionis in articulo mortis dandæ infirmis, ad quos accessit, respondit *Sac. Congregat. Concil. in d. Derthonen. ad* 14. *dub.*

7 Parochi civitatis possunt in publicis Processionibus, in quibus intervenit Capitulum Cathedralis Sacris paramentis indutum, incedere cum Stola; *Sacra Rit. Congreg. in Ariminen.* 24. *Januar.* 1728. apud Scarfantonum ad Ceccoper. *part.* 3. *addition.* 23. *sub num.* 5.

8 Regulares non possunt benedicere agros, & maledicere locustas cum Stola, sine Parochi licentia; Supplicante enim in *Sacr. Congregat. Concil.* Procuratore Generali Cappucinorum declarari: *Primo, An Regulares dicti Ordinis requisiti ab agrorum Dominis, possint, absque licentia Parochi, benedicere agros, & maledicere locustas, & brugos, & cæteros hujusmodi vermes? Et quatenus affirmative. Secundo: An in hujusmodi functionibus peragendis uti possint Stola absque licentia Parochi? Sacr. Congregat. die* 28. *Augusti* 1689. *respondit ad utrumque Negative*; Sic apud Monacell. *loc. cit. num.* 79.

9 Sacerdotes ad Communionem generalem in Feria V. in Cœna Domini accedere debent cum Stolis albis super Cottam a collo pendentibus; Cæremonial. Episcopor. *lib.* 2. *cap.* 29. §. 3. Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *de Feria V. in Cœna Domini num.* 7. Et Diaconi ad ipsam accedere debent cum stolis diaconalibus albis; Marati *loc. cit. num.* 3., & alii.

10 Stola Sacerdotalis cum Alba, est aptanda, & gestanda in modum Crucis, soluta vero, & pendens a collo hinc inde, si cum superpelliceo, vel pluviali, aut sine eo adhibeatur. Cum superpelliceo enim ligari in modum Crucis non potest; Gavant., & Merati *tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 19. *Rubrica* 4. *vers. Stola*, & alii.

11 Stola autem Diaconalis aptanda, & gestanda est a Diaconis ab humero sinistro sub axillam dexteram connexa, ad distinctionem Sacerdotum, qui utroque humero eam portant, ut supra; Fertur autem a sinistro humero ad latus dexterum ex *Concil. Bracaren. I. cap.* 27. ut ab activa vita laboriosa, ad contemplativam suavem Diaconus transeat; Honorius in *Gemma lib.* 1. *cap.* 230. Vel ut portet hic jugum Domini in sinistra, idest in præsenti vita, cum spe quietis futuræ in dextera; Durand. *lib.* 2. *cap.* 9. quæ ratio valet etiam pro Sacerdote. Cæterum dexteram Diaconi partem vult esse liberam ob ministerium Altaris *Concil. Toletan. IV. cap.* 39. Sic Gavant., & Merati *loc. cit. Rubrica* 7. *vers. Diaconus cum Stola.*

12 Episcopus non ducit Stolam ante pectus in modum Crucis, sed sinit hinc inde utraque extremitates pendere; & antequam accipiat Stolam, accipit parvam Crucem pectoralem; Sic Rubrica Missal. *part.* 2. *tit.* 1. *num.* 4. Et ideo non ducit Stolam in modum crucis, quia ante pectus gestat ejus loco Crucem pectoralem, quam ante Stolam accipit, ut notat Innocentius III. *cap.* 53. apud Gavant., & Merati *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 1. *Rubrica* 4. ubi Merati notat, quod in recentibus Missalis Romani Rubricis, post illa verba, *Si Celebrans sit Episcopus*, adduntur hæc alia, vel *Abbas, ut supra*, ex quibus deducitur, quod non ducere stolam in modum Crucis ante pectus, convenit etiam Abbatibus Pontificalium usum habentibus, præsertim quando Pontificaliter celebrant.

Stola super Cottam non utuntur Romæ Concionatores 13
ob reverentiam Papæ, qui extra Sacramenta Stola utitur; Gavant., & Merati *tom.* 2. *part.* 2. *tit.* 6. *Rubrica* 9. *vers. Orator. Romæ.*

Alia ad rem, Vide verb. *Parochus art.* 3. *num.* 36. ubi 14
quod occasione funerationis cadaverum alterius Diœcesis, aut Parochiæ in Ecclesiis Regularium, potest proprius Parochus defuncti ad effectum deferendi processionaliter cadaver ad dictas Ecclesias libere transire per quascumque Diœceses, & Parochias Stola, & Cruce elevata, etiam irrequisitis eorumdem Parochis; Sic expresse esse *Sacr. Cong. Episcopor. & Regular. in Placentina* 24. *Novemb.* 1715. *ad* 1. *dub.*

Novæ additiones ex aliena manu.

DElatio Stolæ non semper sit signum jurisdictionis. Si 1
actus, in quo Stola defertur, sit indifferens, etiam 2
actus indifferens est actus delationis ipsius Stolæ. Contra
si jurisdictionalis sit actus in quo defertur Stola, signum 3
jurisdictionis est actus, ipsius delationis. Vide Rota *in
Taranen. Præminentiarum super reservatis* 23. *Junii* 1723.
cor. bon. mem. Gamochus ubi & de usu hujus distinctionis
in praxi.

STUPRATOR, STUPRUM.

STuprum stricte, & proprie sumptum est violenta de- 1
floratio puellæ virginis, seu est concubitus cum puel-
la virgine, ipsa invita, seu per vim coacta. *Sic in re
Communis Doctorum.* Ponitur autem ly *violenta*, seu *ipsa* 2
invita, seu *per vim coacta*, ut excludatur copula, in
quam consentit virgo, quia talis copula, in quam con-
sentit virgo, pertinet potius ad simplicem Fornicatio-
nem, quam ad Stuprum stricte, & proprie sumptum;
Communis.

Censetur vero virgo violenter, seu per vim coacta de- 3
florari sic, ut ejus defloratio dicatur Stuprum stricte, &
proprie sumptum, quando vi, timore, dolo, fraude, aut
ficta promissione Matrimonii, & hujusmodi decipitur, &
inducitur ad copulam. *Communis.* Dicitur autem notan-
ter in definitione *puellæ virginis*, seu cum *puella virgi-
ne*, ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ,
seu illius, quæ antea habuerat copulam, quia ille vio- 4
lentus concubitus non est stuprum, cum non sit violatio
integritatis virginalis. *Communis.*

Stuprum igitur est gravissimum, & speciale luxuriæ 5
peccatum ob gravissimam injuriam, quam Stuprator infert puellæ virgini, & ejus parentibus. *Communis.* Unde Stuprator tenetur in foro conscientiæ, aut illam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare secundum sui possibilitatem, & viri prudentis arbitrio; *Communis*, *arg. Cap. Pervenit* 2. *de adulter.*, & *stupr.*

Alia ad rem, Vide verb. *Dos art.* 2. *a n.* 14. *ad* 38. ubi late de omnibus.

SUBCOLLECTOR APOSTOLICUS.

SUMMARIUM.

1 *Subcollectores Cameræ Apostolicæ in causis spoliorum, & jurium præfatæ cameræ exempti sunt a Jurisdictione Ordinariorum.*

2 *Subcollectores Apostolici tamquam prorsus exempti non comprehenduntur sub Decreto Concilii* sess. 6. de refor. cap. 4. & sess. 7. cap. 1. & sess. 25. cap. 6. de reformat.

3 *Subcollectores Apostolici non possunt visitari, nec corrigi ab Episcopo.*

4 *Subcollectores, & Commissarii spoliorum non comprehenduntur sub dispositione Ordinariorum, sed Nuncii Apostolici juxta eorum privilegia.*

5 *Subcollectorum privilegia non suffragantur illis, qui non resident in Diœcesi, cujus sunt deputati Subcollectores.*

6 *Immo Sacra Congregatio non probat, quod quis deputetur Subcollector in aliena Diœcesi.*

7 *Et sic deputati non sunt exempti ab Ordinario loci, ubi Beneficium habent.*

8 *Subcollectorum spoliorum causæ ad Nuncium pertinent.*

9 *Subcollectores si non serviunt amplius, subsunt Jurisdictioni Ordinarii.*

10 *Parochi, aliique Beneficiati residentiales non debent deputari Subcollectores; Et si deputantur, non sunt exempti quoad onera Beneficii.*

11 *Unde Episcopus potest eos cogere ad residentiam, & ad solvendum punctaturas.*

12 *Quod*

12 *Quod dictum est Curatis, intelligitur, etiamsi sint Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel in alia Dignitate constituti.*

13 *Potest Episcopus exequi suam sententiam latam contra suum Clericum, antequam esset Subcollector, vel etiam post, si antea inceptum fuerat judicium.*

14 *Si Subcollectores administraverunt redditus Capitulares, compelli possunt ab Ordinario ad reddendas rationes; sed si fuerint in fraude deprehensi, puniuntur a suo Judice.*

15 *Potest Episcopus cogere etiam Clericos Subcollectores, ut Synodis intersint, & ad publicas Processiones accedant.*

16 *Subcollector absque licentia Ordinarii alloquens Moniales potest excommunicari.*

17 *Subcollectoris delictorum saltem notoriorum informationem potest capere Ordinarius, vel capi facere ad effectum transmittendi suis Superioribus.*

18 *Subcollectores subjecti sunt Episcopo quoad celebrationem Missarum, & alias functiones Ecclesiasticas, & quoad onera ipsis ratione Beneficii incumbentia.*

19 *Non potest tamen Episcopus illos a Divinis suspendere ob delicta occulta sicut ceteros subditos.*

20 *Subcollector Spoliorum nequit percipere distributiones quotidianas, dum ratione Officii Subcollectoris Choro non assistit.*

21 *Episcopus, si in sua Diœcesi omnes Canonici, vel eorum major pars prætextu officii Subcollectoris prætendant exemptionem a sua jurisdictione, debet facere verbum cum Sanctiss.*

22 *Subcollectores, & Commissarii pro locis exemptis, sed habitantes in Civitate Episcopo subdita non gaudent exemptione a jurisdictione Ordinarii.*

23 *Subnectuntur Supplementa Auctoris ad n. 44.*

1 SUbcollectores Cameræ Apostolicæ, Advocati, Procuratores, Fiscales, & Notarii in causis spoliorum, & Jurium præfatæ Cameræ, eorum Officio durante, sunt exempti a Jurisdictione Ordinariorum. Ex Litteris Pauli III. Pii IV. Gregorii XIII. & Sixti V. quarum meminit Joan. Anton. Novar. *in Summ. Bullar. tit. de Subcollectoribus*, & Barbosa *in Summ. Apostolic. Decis. verb. Subcollector. num. 1.*

2 Subcollectores Apostolici tamquam prorsus exempti non comprehenduntur sub Decret. Concilii Tridentini *sess. 6. de reformation. cap. 4. & sess. 7. cap. 2. & sess. 25. cap. 6. de reformat. Sacra Congregat. Concil.* penes Gonzal. *ad Regul. 8. Cancellar. glossa 52. num. 81. & 82.* & Barbosa *loc. cit.*

3 Subcollectores Apostolici non possunt visitari, nec corrigi ab Episcopo. *Sacra Congregat. Concil. in Senogallien. 11. Julii 1595.* apud Barbosam *loc. cit. n. 5.*

4 Subcollectores, vel Commissarii spoliorum non comprehenduntur sub dispositione Ordinariorum, sed Nuncii Apostolici, juxta eorum privilegia. *Sacra Congregat. Concil.* apud Barbosa *loc. cit. num. 6.*

5 Subcollectorum privilegia non suffragantur illis, qui non resident in Diœcesi, cujus sunt Deputati Subcollectores. *Sacr. Congregat. Episcop. in Pistorien. 9. Februar. 1624.* apud Nicol. *in Flosculis*, verb. *Subcollector. numer. 6.*

6 Immo Sacra Congregatio non probat, quod quis deputetur Subcollector in aliena Diœcesi. *Eadem Sacr. Congregat. in Pistorien. 9. Septemb. 1625.*, apud eumdem *loc.*
7 *cit. num. 1.* Et hi Deputati non sunt exempti ab Ordinario loci, ubi Beneficium habent. *Eadem Sacr. Congregat. in Venafran. 8. Decemb. 1645.* apud eumdem *ib. sub num. 1.*

8 Subcollectorum Spoliorum causæ ad Nuncium pertinent. *Sacr. Congregat. Episcop. 14. Decemb. 1619.* apud Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Spolia Clericorum numer. 14.*

9 Subcollectores Cameræ Apostolicæ, si non serviunt amplius, sub Ordinario sunt. *Sacra Congregat. Episcop. 1. Octobris 1602.* apud Gavant. *loc. cit. verb. Exempti num. 9.*, & *Sacr. Congregat. Concilii 14. Aprilis 1646.* quæ apud Nicol. *loc. cit. num. 4.* expresse censuit, quod Subcollectores amoti, vel amplius non servientes, non gaudent exemptione ab Ordinarii jurisdictione.

10 Curam animarum, vel aliud servitium Ecclesiasticum personalem residentiam requirens, obtinentes, non debent deputari Subcollectores, & si deputentur, non sunt exempti quoad onera Beneficii. *Sac. Congregat. Episcop. in Asculana 19. Aprilis 1606.*, *& in Acerran. 23. Maji 1614.* apud Nicol. *loc. cit. num. 2.* Et quod Subcollector non excusetur a residentia Parochiali, decrevit etiam *Sacra Congregat. Concilii* apud Barbosam *loc. cit. n. 3.*

11 Unde Episcopus cogere potest eos ad residentiam, & ad solvendum punctaturas. *Sac. Congregat. Episcop. in Marsican. 20. Junii 1614. & in Avellina 12. Maii 1617.* Et
12 quod dict. est de Curatis, intelligitur etiam sit sint Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel in alia Dignitate constituti. *Eadem Sac. Congregat. Episcop. in Neapolitana unius Masalæ 23. Augusti 1625.* apud Nicol. *loc. cit. numer. 3.*

Potest Episcopus exequi suam sententiam latam contra 13
suum Clericum, antequam esset Subcollector, vel etiam post si antea fuerat inceptum Judicium. *Sac. Congregat. Episcop. in Polycastrens. 12. Maji 1617. in Squillacen. 30. Maji 1626. & in Hydruntin. 24. Martii 1628.* apud Nicol. *loc. cit. n. 7.*

Si Subcollectores administraverint redditus Capitulares, 14
compelli possunt ab Ordinario ad reddendas rationes, sed si fuerint in fraude deprehensi, puniuntur a suo Judice. *Eadem Sacr. Congregat. Episcop. 8. Junii 1646.* apud eumdem *loc. cit. num. 6.*

Potest Episcopus cogere etiam Clericos Subcollectores, 15
ut Synodis intersint, & ad publicas Processiones accedant. *Sac. Cong. Concilii in Cajacensi 21. Martii 1654.* apud Pignatell. *tom. 1. consult. 379.*

Subcollector absque Ordinarii licentia alloquens Monia- 16
les potest excommunicari. *Sac. Cong. Concilii in Hipporegien. 13. Maji 1628.* apud Barbosam *loc. cit. num. 7.*, & Tambur. *de Jure Abbatissar. disp. 25. quæsit. 4. n. 6.*

Subcollectoris delictorum saltem notoriorum informatio- 17
nem potest capere Ordinarius, vel capi facere ad effectum transmittendi suis Superioribus. *Eadem Sac. Congreg. Concilii in d. Hipporegien. 3. Maji 1628.*

Subcollectores subjecti sunt Episcopo quoad celebratio- 18
nem Missarum, & alias functiones Ecclesiasticas, & quoad onera ipsis ratione Beneficii incumbentia; *Sac. Congregat. Concil. 24. Maji 1664.* apud Monacell. *tom. 4. supplem. ad III. tom. n. 87.*

Non potest tamen Episcopus illos a Divinis suspende- 19
re ob delicta occulta, sicut cæteros subditos; *Sac. Congreg. Concil. in Vercellen. 24. Novemb. 1631.* apud Monacell. *loc. cit. num. 88.*

Subcollector spoliorum nequit percipere distributiones 20
quotidianas, dum ratione Officii Subcollectoris Choro non assistit; *Sac. Congregat. Concil. in Cassanen. 9. Febr. 1647. ad cap. 72. sess. 24. de reformat.* & plures alibi, teste Pignatell. *tom. 1. consult. 327.*

Episcopus, si in sua Diœcesi omnes Canonici, vel eo- 21
rum major pars prætextu Officii Subcollectoris prætendant exemptionem a sua Jurisdictione, debet facere verbum cum Sanctissimo; *Sac. Congregat. Concil. in Anagnina 16. Novemb. 1652. ad cap. 10. sess. 24. de reform.* apud Pignatell. *consult. 389.*

Subcollectores, & Commissarii pro locis exemptis, sed 22
habitantes in Civitate Episcopo subdita, non gaudent exemptione a Jurisdictione Ordinarii; *Sac. Congregat. Concilii in Caputaquen. 14. Martii 1722.* Sic refert Urlaya *in Miscellaneo 1. Sacro, & profano litt. S. n. 246.*

Subcollectores Apostolici sunt quidem exempti a juris- 23
dictione Ordinarii, ut liquet ex Constitutione 40. Gregorii XIII. *tom. 3. part. 3. Bullar. nov. pag. 293.*, & Constitut. 7. Urban. VIII. *tom. 4.*, & ex jam allatis superius; sed cum multis limitationibus, nempe quod non obstantibus suis privilegiis adhuc subdantur jurisdictioni Ordinarii in rebus respicientibus, aut Curam animarum, si quam exerceant, aut servitium Ecclesiæ, si Canonicatum, aliudve Beneficium possideant, & in pluribus aliis, ut patet in sequenti Decreto Sacræ Congregationis Concilii approbante san. mem. Innocentio XI. edito; quod ad uberiorem notitiam hic ad litteram datur una cum suis declarationibus, seu additionibus emanatis a Congregatione particulari deputata a Benedicto XIII. 23. Maji 1725.

DECRETUM

DIE 27. Februarii 1677. Sacra Congregatio EE. S. R. E. 24
Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ad occurrendum controversiis, ac querimoniis circa Subcollectores Spoliorum, aliosque Commissarios Cameræ Apostolicæ, præsertim Regni Neapolitani, ad eamdem Sacram Congregationem delatis salubriter intenta, auctoritate etiam a S. mem. Clemente IX, & Sanctissimo D. N. Innocentio XI. tributa, prævia matura consultatione, statuit, ac decrevit, ut in posterum in singulis infrascriptis Diœcesibus, videlicet; Aquinen. Acerrarum, Aliphana, Avellin. Asculana in Piceno, Asculana in Apulia, Atrien. Bisacciarum, Bitecten. Bituntina, Brundusina, Bellicastren., Boven. Carinolen. Calvin. Cajacen. Casertan. Campanien. Caprican. Conversan. Cotronen. Castren. Castellaneten. Civitatis Ducalis, Camplen. Cariaten. Fundana, Frigentin. Guardien. Gravinen. Gallipolitan. Iscan. Insulan. Juvenacen. Literen. Lavellen. Laquedonien. Motulen. Massulubren. Materanen. Minerbinen. Metropolitan. Melphiten. Minoren. Marsicen. Montis Marani, Montis Peloni, Melphien. Murana, Nulcana, Nicoteren. Nucerina, Ostunen. Orient. Ortonen. Pennen. Puteolan. Polignanen. Ravellen. Ruben. Rossanen. Rapollen. Reatina, Surrentina, Suessana, S. Agathæ, Satrianen. Stabien. seu Castri Maris Sarnen. S. Severi, S. Angeli Lombardorum, Troian. Theanen. Thelesina, Trivicana, Tranen. Ugentin. Umbriaticen. Vican. Vulturarien. Vestan. Venusina, Valven. Vigilien. Venafrana.

Et in singulis pariter infrascriptis Locis exemptis, seu 25
nul-

nullius Diœcesis, videlicet; Canusii, Cerignolæ, Casalis novi, Cerrani, Centolæ, Castri S. Laurentii, Castellan. Carbanarien. Brosii, Falan. Montis Virginis, Montis Casini, Marubii, Putignani, Rutiliani, S. Stephani de Nemore, Sanctissimæ Trinitatis Caven. S. Angeli ad Falanell. S. Vincentii de Volturno, & aliis, in quibus fortasse hactenus Subcollectores deputari solitum fuit, unicus Subcollector.

26 In sequentibus vero, scilicet: Aprutina, Aversana, Arianen. Amalphitan. Alexanen. Aquilana, Baren. Bojanen. Bovinen. Bisinen. Canaven. Capuana, Compsan. Cathacen. Hieracen. Hydruntina, Iserinen. Lycien. Marsorum Nolan. Nortonen. Neocastren. Oppiden. Polycastren. Potentin. Rheginen. Sorana, Sypontina, Sulmonen. Squilacen. S. Severinæ, S. Marci, Theatina, Termularum, Triventin. Tarentin. Tricaricen. & Tropien. duo tantum.

27 In sequentibus, nimirum: Acheruntin. & Materanen. unicus, in Anglonen. Beneventan. Consentin. Caputaquen. Cassanen. Mileten. & Salernitan. non plus, quam tres, & in Neapolitana, decem Subcollectores, & non ultra, respective deputentur, & exerceant.

28 Ad evitandam autem confusionem remisit arbitrio Nuncii dividere, & assignare cuilibet subcollectori partem Diœcesis, seu Loca, intra quorum limites debeant in exercitio se continere.

29 Et ne semel in Subcollectores deputati necessitatem inducant multiplicandi alios Subcollectores renunciando Officium licet possint in eo continuare, & idonei sint, declaravit, nullum Subcollectorem post renunciatum Officium gaudere exemptione ab Ordinario, nisi laudabiliter exercuerit, saltem per duodecim annos.

30 Eos vero, qui in Officio, aut alias ita deliquisse comperti fuerint, ut a Nuntio amoveantur, & alii eorum loco deputentur, nullatenus exemptione hujusmodi gaudere; Et e contra illos, qui probe, ac fideliter se gesserint, velintque in Officio continuare, confirmandos esse a Nuntio, nec alios eorum loco deputari posse.

31 Præterea, attenta Subcollectorum hujusmodi multitudine, & causa a fel. mem. Urbano VIII. in sua Constitutione 35. considerata, concedendi illis exemptionem, censuit expedire, ut Sanctissimus declaret, ita esse intelligendam dictam Constitutionem, ut Subcollectores, terminato Officio non gaudeant amplius exemptione, defuncto, vel alias deficiente Ordinario, cujus tempore exercuerunt. Sicuti etiam declaravit, illos, qui licet in Subcollectores deputati fuerunt, nunquam exercuerunt, minime gaudere; Nec pariter illos, qui non resident in Diœcesi, pro qua sunt deputati, & Ordinarium certiorare debere Sac. Congregationem de dicta non residentia, ejusque provisionem expectare.

32 Generaliter vero Subcollectoribus exemptionem ab Ordinario in Civilibus non suffragari, nisi adesset in Diœcesi Judex a Nuntio deputatus, qui habeat tantummodo facultatem in causis passivis, & nullo privilegio, aut exemptione gaudeat.

33 Quod vero attinet ad Substitutos, & Officiales Subcollectorum, declaravit; dd. Substitutos non gaudere exemptione, illam tantum concedendam esse uni tantum Notario pro quolibet Subcollectore in actu exercitii, & quoad Confessarios super illicitis negotiationibus, aut ad alias Causas particulares Deputatos non gaudere exemptione nisi in actu exercitii, & tam Commissarios hujusmodi, quam Subcollectores, quando procedunt contra Denunciatos, vel alios Inquisitos de illicitis negotiationibus, si ex Processu informativo constet de eorum innocentia, non posse illos cogere ad expensas ejusdem Processus, & Decreti absolutorii.

34 Et quod majoris momenti est, ne prætextu hujusmodi Officii cura animarum, servitium Ecclesiæ, ac Divini cultus, morumque honestas detrimentum patiatur, declaravit, Parochos in Subcollectores, aut Commissarios ad qualcumque Causas particulares non esse deputandos, sicuti Pœnitentiarum, nec Theologum. Quod si post deputationem de aliqua Parochiali, aut Pœnitentiali, vel Theologali præbendis fuerint fortasse provisi, tunc minime gaudere exemptione in concernentibus curam animarum, & respective adimplementum onerum ipsarum præbendarum, & eadem ratione non gaudere Canonicos, & alios beneficiatos Subcollectores in concernentibus servitium Ecclesiæ, & adimplementum onerum ipsorum Canonicatuum, & beneficiorum; nec lucrari distributiones quotidianas, si non inserviant; Insuper teneri ratione beneficiorum, quæ obtinent, ad publicas processiones accedere, solvere Cathedraticum, & subsidium caritativum, & interesse Synodo, ac visitationi, non tamen pluries, quam semel in anno. Posse vero solummodo ad exequendam visitationem in iis quæ respiciunt cultum Divinum; ipsumque Ordinarium posse procedere contra Subcollectores accedentes sine ejus licentia ad Monasteria Monialium, aut non servantes præceptum Communionis Paschalis, & contra percutientes Presbyterum, vel Clericum posse procedere ad declaratoriam excommunicationis *ex c. si quis suadente*; & si quando reperiet aliquem subcollectorem in publico concubinatu vivere, certiorare debere eamdem Sacram Congregationem, ac ipsum Nuntium, cujus partes erunt severe eos punire, ac privare Officio. Posse tamen eumdem Ordinarium carceribus mancipare ad Superiorum dispositionem retinendos, subcollectores deprehensos in fraganti crimine, quod meretur pœnam corporalem, non tamen minorem carceratione, dummodo statim de carceratione ad Nuntium certioret.

35 Item administratores Locorum piorum in subcollectores, deputatos subesse Ordinario, quoad redditionem rationum administrationis; Nec posse subcollectores a casibus Episcopo reservatis absolvi absque illius licentia, & nullum Inquisitum posse a Nuntio in subcollectorem deputari, nisi de ejus absolutione constiterit.

36 Ut autem sciant Ordinarii quo sio subcollectores, aut commissarios debeant recognoscere, declaravit, subcollectores teneri ostendere Ordinariis suas commissiones, antequam illas exequantur: Commissarios vero particulares teneri, vel per litteras patentes, vel privatas sui Superioris, aut alio modo certiorare Ordinarium de demandata jurisdictione.

37 Demum quatenus supradictæ declarationes, vel aliquæ illarum futuris temporibus non observentur, Sacra Congregatio voluit, incumbere locorum Ordinariis, ut pro eorum zelo, ac pastorali sollicitudine quæcumque secus audiverint, huic S. Sedi fideliter referant pro opportuna provisione obtinenda.

38 Et die 16. ejusdem facta de præmissis omnibus relatione eidem Sanctissimo D. N. Innocentio XI. Sanctitas sua declaravit, præcitatam Constitutionem fel. recordat. Urbani VIII. esse intelligendam juxta prædictam Sacræ Congregationis sententiam, & præsens Decretum, omniaque, & singula in eo contenta approbavit, & confirmavit, & inconcusse, ac inviolabiliter observari, & exequi mandavit, salva tamen semper ejusdem Sac. Congregationis auctoritate, omniaque, & singula præfata declarandi, moderandi, & ampliandi, & in totum, vel in parte annullandi, & interpretandi.

39 Voluit tamen Sanctitas sua, quod præsenti Decreto, restricto ad Collectores, & Subcollectores, Spoliorum Regni Neapolitani; per Nuntium Apostolicum deputatos, sive deputandos, derogatum, sive præjudicatum minime censeatur reservationibus, & affectionibus beneficiorum eorumdem Collectorum, & Subcollectorum resultantibus ex Regulis Cancellariæ Apostolicæ.

Ita reperitur in registro S. C. C. & in fidem &c.]

Prosper. Archiep. Theodosiæ Secr.

40 Sequuntur aliquæ supra relati Decreti declarationes, seu additiones, emanatæ a Congregatione particulari, deputata in Concilio Romano a SS. D. N. sub die 13. Maji 1725.

Primo: quod in hac parte; scilicet in §. *Et quod majoris momenti*, in quo Decretum ejusdem Congregationis Concilii loquitur de subcollectoribus, qui obtinuerunt postmodum Parochias, vel præbendam Theologalem, seu Pœnitentialem, amplictur Decretum ipsum, & eidem addatur, prout nova hac declaratione additur, quod tunc subcollectorum Officia illico cessent, & Thesaurarius, vel Nuntius Apostolicus alium deputare teneatur.

41 Secundo: Non posse *Thesaurarium Generalem*, & Nuntios in quacumque Diœcesi, etiam extra statum Ecclesiasticum, Litteras Patentales subcollectoribus in futurum concedere, nisi eis attestatio exhibeatur Curiæ Episcopalis, in qua de ipsorum bona vita, & moribus, ac eosdem nec inquisitos, nec processatos esse, testimonium feratur, quam attestationem & Thesaurarius, & Nuntius in actis conservare teneantur, alias Patentales Litteræ, quocumque alio modo concessæ, & expeditæ, nullæ sint, & invalidæ, itaut contra istos procedere possit Episcopus Ordinarius.

F. A. Archiep. Episc. Abellinen. & Frequentin. Concil. Secr.

42 Subcollector nonnisi unus pro qualibet Diœcesi deputari potest, & si plures deputentur, quamvis unus dicatur deputatus pro Diœcesi, alter pro loco exempto intra Diœcesim existente, hic postremus nulla gaudet exemptione. Cum enim in Diœcesi Bituntina tres olim reperirentur subcollectores, unus videlicet pro ipsa Civitate, & Diœcesi Bituntina, alter pro Abbatia *Nullius* Falani, & tertius pro loco *Nullius* Rutiliani, & Episcopus Bituntinus *die* 4. *Maji* a Sacra Congreg. Concil. quæsivisset, *An Subcollectores deputati pro jurisdictione Falani, & Rutiliani, & commorantes Bitunti aliqua in dicto loco gauderent exemptione?* Responsum fuit, *Non gaudere, & Episcopum procedere posse in futurum*, uti habetur *lib.* 47. *Decret. fol.* 183. Atque Episcopo Caputaquensi similem quæstionem proponenti in Congregatione habita *die* 15. *Martii* 1727. rescriptum fuit, ut servaretur prædictum Decretum editum in Bituntina. Sic Benedictus XIV. qui tunc temporis erat Secretarius ejusdem Congregationis, *de synodo Diœcesana lib.* 3. *cap.* 9. *numer.* 7. &

7. & reperitur *in tomo* 5. *Thesaur.* Resolution. dicti anni.

43 Subcollectores tenentur interesse Synodo Diœcesanæ, Processionibus, & Vilitationi, solvere Cathedraticum, & subsidium caritativum. *Sacr. Cong. Concil.* 21. *Mart.* 1614. *&* 27. *Februar.* 1677. in supra allato Decreto approbato ab Innocentio XI. Non adnumerantur Sedis Apostolicæ Officialibus, de quibus loquitur Textus *in cap. Matthæus. de hæreticis; & in cap. Divina in eminenti, de privilegiis, inter Extravagant. Commun.* Sic expresse declaravit *Sac. Congr. Concil. die* 26. *Maji* 1628. quæ ad dubium: *An subcollectores spoliorum pro R. Camera Apostolica recenseri debeant inter Officiales, de quibus loquuntur ipsæ extravagantes ad effectum præmissum?* Respondit *Negative*, & *die* 20. *Junii ejusdem anni*, perstitit *in decisis*, sicuti etiam respondit de Protonotariis non participantibus. Veri enim Officiales Sedis Apostolicæ, de quibus loquuntur citati Textus, altioris sunt gradus, atque ad graviora procuranda negotia destinati, ut scite d. Benedictus XIV. aliis allegatis *loc. cit. n.* 8.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DEputantur Subcollectores Spoliorum, vel a Nuntiis Apostolicis, ut ex Constitutione *Gregorii XIII. in ordine la* 25. *tom.* 2. *& Urbani VIII. la* 147. *tom.* 4. vel a Cardinali Camerario, & a Thesaurario Generali, juxta *Const. ejusdem Urbani la* 160. §. 9. *tom.* 5. *& Alexandri VIII. la* 190. §. 11. *tom.* 6.

2 In subcollectores autem non possunt deputari, nisi ii qui de legitimo matrimonio nati sunt, ut rescripsit *Sacr. Congreg. Concilii interpres in Bituntina* 4. *Maji* 1697.

SUBDIACONATUS. Vide verb. *ordo art.* 1. *a num.* 42.

SUBORNATIO. Vide verb. *Pœna art.* 2. *numer.* 20. *&* 209.

SUBREPTIO. Vide verb. *Rescriptum a n.* 27. *ad* 33.

SUBSIDIUM CHARITATIVUM.

SUMMARIUM.

1 *Subsidium charitativum quare sic appelletur?*
2 *Subsidium charitativum quid sit?*
3 *Subsidium charitativum ex manifesta, & rationabili causa præter Papam possunt in suis Diœcesibus exigere Episcopi, Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ, &c.*
4 *Subsidium charitativum exigere potest Episcopus electus, & confirmatus, licet nondum consecratus.*
5 *Administrator, seu Coadjutor datus Episcopo per Papam, vel Ecclesiæ Cathedrali vacanti, potest a subditis illius Ecclesiæ exigere Charitativum subsidium.*
6 *Capitulum, Sede Episcopali vacante, potest exigere charitativum subsidium.*
7 *Cardinales illud exigere possunt in Ecclesiis suorum Titulorum.*
8 *Legatus Papæ illud exigere potest ab Ecclesiis Provinciæ sibi delegatæ.*
9 *Generalis totius Ordinis Regularis potest illud exigere a Monasteriis sui Ordinis pro sumptibus necessariis ad gubernationem Ordinis, si aliunde non habeat bona sufficientia ad id destinata.*
10 *Commendatarius perpetuus Ecclesiæ Cathedralis potest illud exigere ab Ecclesiis subjectis.*
11 *Prælati Episcopo inferiores an illud exigere possint?*
12 *Vicarius Generalis Episcopi illud exigere nequit, nisi de speciali mandato Episcopi.*
13 *Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi nequeunt illud exigere in Diœcesibus suorum suffraganeorum, nisi id eis alicubi competeret ex legitima conjuctudine.*
14 *Episcopi, aliique supradicti possunt etiam per Censuras compellere, ad illud sibi præstandum Clericos renuentes.*
15 *Ad hoc ut Episcopus, vel alius possit illud exigere, debet intervenire manifesta, & rationabilis causa necessitatis.*
16 *Quæ dicatur manifesta, & rationabilis causa necessitatis, relinquitur arbitrio Episcopi una cum consensu, vel saltem consilio Capituli, quod Episcopus tenetur requirere.*
17 *Quid agendum? si dubium, & controversia sit inter Capitulum, & Episcopum an subsit sufficiens causa illud exigendi, vel quantitas petita sit nimia, & excessiva.*
18 *Assignantur in specie rationabiles, & manifestæ causæ sufficientes ad illud exigendum.*
19 *Prædictæ tamen causæ sunt solummodo sufficientes in casu, quo Episcopi redditus ad satisfaciendum eis non sufficiant.*
20 *Episcopus enim, qui habet congruam pinguem, quæ excedat taxam a Concilio præscriptam, non potest illud exigere.*
21 *Quantitas subsidii Charitativi, cum non sit a jure definita, determinari potest, & debet ab Episcopo cum consilio Capituli juxta exigentiam circumstantiarum necessitatis, expensarum, reddit□um, & hujusmodi.*
22 *Debet tamen ab Episcopo semper taxari, & exigi subsidium moderatum.*
23 *Hodie tamen debet servari taxa solita exigi a quadraginta annis retro.*
24 *Et ad Subsidii contributionem majorem solito nullus cogi debet.*
25 *Nec subsidium charitativum debet excedere expensas factas in Bullis expediendis.*
26 *De Jure communi non tantum semel, sed etiam pluries potest illud exigi.*
27 *Jure tamen novo Taxæ Innocentianæ exigi potest solum unica vice in primo ingressu Episcopi.*
28 *Nec potest exigi, ubi id non est solitum.*
29 *Ad solvendum subsidium charitativum tenentur soli Clerici Beneficiati, & minime Clerici Beneficio carentes, & Laici.*
30 *Affertur, & solvitur instantia.*
31 *Ad illud solvendum tenentur non solum simplices Clerici Beneficiati, sed etiam Canonici omnes etiam Cathedralis.*
32 *Non tenentur tamen Canonici solvere tale subsidium de distributionibus quotidianis, & de oblationibus, & mortuariis.*
33 *Hospitalia, si titulum Beneficii habeant, aut fundata sint auctoritate Ordinarii, quamvis non habeant titulum Beneficii, tenentur illud solvere.*
34 *Monasteria, & eorum Ecclesiæ Regulares non tenentur solvere Subsidium charitativum.*
35 *A Monialibus non potest Episcopus aliquid subsidii charitativi nomine exigere, aut recipere.*
36 *Tenentur tamen Monasteria Regularia illud solvere ratione Sæcularium, si quas tales habent.*
37 *Clerici Beneficiati pauperes non tenentur illud solvere.*
38 *Fratres S. Joannis Hierosolymitani, sive eorum Vicarii non tenentur illud solvere.*
39 *Cardinales non tenentur illud solvere pro suis Beneficiis.*
40 *Tenentur tamen illud solvere eorum Familiares, & alii Curiales, etiam Papæ Familiares, nisi aliter sit legitima consuetudine introductum.*
41 *Successor in Beneficiis compelli potest ad solvendum illud, quod ejus Antecessor non solvit.*
42 *Clericus Beneficiatus habitans in una Diœcesi, & habens Beneficium in alia, tenetur illud solvere soli illi Episcopo, in cujus Diœcesi habet Beneficium.*
43 *Et si Beneficium, seu Ecclesia Beneficialis, sita sit in una Diœcesi, & habeat prædia, seu redditus in aliis, tenetur illud solvere Episcopo Diœcesis suæ Ecclesiæ.*
44 *Quid si Ecclesia sit in confinio duarum Diœcesum, & dubium sit, cui Episcopo competant jura Episcopalia, & collatio in dicta Ecclesia?*
45 *Pensionarius, & Rector Beneficii quomodo, quando, & ubi illud solvere debeant?*
46 *Ecclesiæ pleno jure exemptæ non tenentur illud solvere; Limitatur tamen conclusio in duobus casibus, qui assignantur.*
47 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n.* 50.

SUbsidium charitativum, idest Charitatis auxilium sic appellatur, quia a principio ex charitate peti debet, non violenter extorqueri; *arg. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii, & cap. Cum Apostolus* 6. *& cap. Ex parte* 16. *de censib.* Et dicitur subsidium, quia in subsidium peti debet, nempe quando facultates Episcopi non sufficiunt ad satisfacienda onera, ad exemplum subsidiariæ actionis, ideo sic dictæ, quia datur, quando deficit propria, & specialis actio, ut in §. *final. Institut. Ad Legem Aquil. & in* §. *final.* ubi Glossa *Institut. de Interdict.* Bellencinus *tract. De Caritativo Subsidio quæst.* 14. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 87. *num.* 2. Ventriglia *Prax. rer. notabil. part.* 2. *adnotat.* 25. §. 1. *num.* 2. & alii passim. 1

Subsidium carithativum igitur est exactio, seu pensio extraordinaria, quam Prælati Ecclesiastici, & præsertim Episcopi ex manifesta, & rationabili causa a suis subditis in subsidium exigunt; *Sic in re communi*, atque desumitur *ex cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus*, §. *Prohibemus*, ibi: „ Sustinemus autem pro multis necessitatibus, „ quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta, ac ratio- „ nabilis causa extiterit, cum Caritate moderatum ab eis „ valeant auxilium postulare ". 2

Caritativum Subsidium ex manifesta, & rationabili causa, præter Summum Pontificem, de quo nemo dubitat, possunt in suis Diœcesibus exigere Episcopi, ac iis superiores, ut Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ &c. *Communis, arg. cap. Conquerente* 16. *ad finem de Offic. Ordinar. cap. Cum. Apostolus* 6. §. *Probibemus de censibus.* 3

Caritativum subsidium exigere potest Episcopus electus, & confirmatus, licet nondum consecratus, *arg. cit. c. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*; Hoc enim est Jurisdictionis, & non Ordinis; Bellencinus *loc. cit. q.* 9. Barbosa 4

loc.

loc. cit. n. 8. Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 12. *c.* 14. *q.* 5. & alii.

5 Administrator, seu Coadjutor datus Episcopo per Papam, vel Ecclesiæ Cathedrali vacanti, potest a subditis illius Ecclesiæ exigere caritativum Subsidium, per text. *in c. Is cui, de elect. in* 6. *& c. ultim. in fine, de supplenda negligentia Prælator.* Bellencin. *l. c. q.* 8. Barbosa *l. c. n.* 10. Ventriglia *l. c. q.* 8.

6 Capitulum, Sede Episcopali vacante, potest caritativum Subsidium exigere Glossa verb. *Assumte in c. Punientes §. ad. hæc. de election. in* 6. ubi Joan. Monachus, & Archidiaconus, Bellencin. *l. c. q.* 7. Azorius *l. c. qu.* 5. *vers. Item Collegium*, Barbosa *l. c. n.* 12. Beller. *Disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 12. *n.* 38. Ventriglia *l. c. n.* 31. & alii.

7 Cardinales in Ecclesiis suorum Titulorum charitativum subsidium exigere possunt; Ipsi enim in Ecclesiis suorum Titulorum Jurisdictionem habent de Jure commun, & Episcopalia Jura obtinent; *cap. Querelam de electione*. Et sic tenent Joan. Monachus *in cap.* 1. *de Majorit. & obedient.* Diana *part.* 5. *tract.* 2. *de potest. & privileg. S. R. E. Card. resol.* 55. Bellencin. *loc. cit. q.* 3. Ventriglia *l. c. n.* 20. Azorius *l. c. quæst.* 5. *vers. Quæres*, Barbosa *l. c. n.* 15. & alii ibi allegati.

8 Legatus Papæ habet Jus exigendi caritativum subsidium ab Ecclesiis Provinciæ sibi delegatæ; Ipse enim in Provincia sibi delegata omnia libere, & immediate potest, quæ quilibet Ordinarius Jure, seu consuetudine potest in sua Diœcesi; adeoque sicuti Episcopus in sua Diœcesi, potest ipse in sua Provincia caritativum subsidium exigere; Bellencin. *l. c. q.* 5. *§. Sed quid dicendum* Barbosa *l. c. n.* 16.

9 Generalis totius Ordinis Regularis potest exigere subsidium Caritativum a Monasteriis sui Ordinis pro sumptibus necessariis ad gubernationem Ordinis, si aliunde non habeat bona sufficientia ad hoc destinata; Barbos. *l. c. n.* 19. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 3. *disp.* 10. *q.* 2. *n.* Ventriglia *l. c. n.* 25. & alii.

10 Commendatarius perpetuus Ecclesiæ Cathedralis potest exigere caritativum subsidium ab Ecclesiis sibi subjectis; Sic Bellencin. *l. c. q.* 6. Azorius *l. c. quæst.* 5. *verb. Commendatarius*, Barbosa *l. c. num.* 21. & alii. Et ratio est, quia ipse habet legitimam administrationem, & potest exercere jurisdictionem, quæ competeret Episcopo Titulato, ut tenent Archidiaconus *in c. Nemo deinceps, de election. in* 6. Innocentius *in cap. si confiterit, de accusat.* Cardinal. in *Clementina ultim. de Procuratoribus quæst.* 12.

11 Prælati Episcopo inferiores, quamvis habeant Territorium separatum, & jura Episcopalia, de Jure non debent, nec possunt exigere caritativum subsidium. Sic censuisse *Sacram Congr. Episcop. in una Nullius Altamuræ* 14. *Maj* 1697. refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 1. *form.* 1. *n.* 42. Quod autem Prælati, seu Abbates habentes Territorium, & Diœcesim, & quibus subsunt Ecclesiæ pleno Jure possint caritativum subsidium exigere, tenent Ventriglia *l. c. n.* 24. Meroll. *Theol. moral. part.* 3. *disp.* 7. *cap.* 6. *dub.* 21. *num.* 400. *& seq.* & videtur id tenere Barbosa *l. cit. n.* 18. Monacell. *l. cit.* dicens in Indice; *Nisi habeant Territorium separatum, & Jura Episcopalia* & alii; Quia, ut dicunt, ipsi habent vere proprium Territorium, & Diœcesim, & Jura Episcopalia; adeoque possunt ab Ecclesiis sibi pleno Jure subjectis æque ac Episcopi & alii supradicti caritativum subsidium exigere.

12 Vicarius Generalis Episcopi non potest caritativum subsidium exigere, nisi de speciali mandato ipsius Episcopi. Hoc enim nullo Jure reperitur illi concessum, adeoque in Generali commissione, & mandato sibi ab Episcopo tradito non continetur. Bellencin. *l. c. q.* 21. Azorius *l. c. c.* 14. *q.* 5. *verb. Vicarius*, Barbosa *l. c. n.* 12. Ventriglia *l. c. n.* 23. & alii passim.

13 Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi sine dubio exigere possunt Caritativum subsidium in suis respective Diœcesibus ex dictis *supra n.* 2. Illud tamen exigere non possunt in Diœcesibus suorum Suffraganeorum, nisi alicubi id eis competeret ex legitima consuetudine: Nullibi enim in Jure reperitur id eis concessum. Barbosa *loco citat. numer.* 9. Bellenc. *loco citat. quæst.* 1. Azorius *l. cit. quæst.* 5. *vers. Sed dubiæ quæstionis*, Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 39. *n.* 14. Reiffenstuel *ib. n.* 20. & alii passim.

14 Episcopi, aliique supradicti, quibus competit Jus exigendi Caritativum subsidium, possunt ad illud solvendum compellere, & cogere etiam per Censuras Clericos id dare nolentes seu recusantes. Sic Joann. Andreas *in cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus num.* 7. & *ib.* Innocentius, Hostiensis, Butrius, Abbas, & alii, Bellencin. *loc. cit. q.* 15. Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *part.* 1. *c.* 3. *§. Unic. de subsidio Caritativo num.* 9. Azorius *l. c. n.* 3. Reiffenstuel *l. c. n.* 21. Beller. *Disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 12. *n.* 25. Alexander de Nevo *cons.* 58. *n.* 5. allegans alios, & Rotam in *novissi. decis.* 425. alias 23. quæ incipit; *Item extra Rotam petebatur consilium*, & sic tenent etiam alii plures, *arg. cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus, c. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii; & Clement. Frequens, de excess. Prælator.*

15 Ad hoc autem, ut Episcopus, vel alius possit Subsidium Caritativum exigere, debet intervenire manifesta, & rationabilis causa necessitatis, *communis*, textu expresso *in cit. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, ibi: „ Si manifesta, & rationabilis causa extiterit ", *& c. c. Cum Apostolus* 6. *§. Prohibemus, de Censibus*, ibi: „ Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta, & rationabilis causa extiterit.

16 Quænam vero dicatur manifesta, & rationabilis causa necessitatis, ut Episcopus possit exigere subsidium caritativum, relinquitur arbitrio ipsius Episcopi una cum consensu, vel saltem consilio Capituli, quod Episcopus requirere tenetur, ut docent Joann. Andreas in *c. cap. Cum Apostolus* 6. *de Censibus num.* 7. & *ibid.* Butrius, Innoc. Hostiens. Beller. *l. c. num.* 8. Bellencin. *l. c. quæst.* 10. Ventrigl. *l. c. n.* 6. Barbosa *l. c. n.* 26. Reiffenstuel *l. c. n.* 34. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 142. *num.* 6. & alii per text. in *cap. Novit* 4. *& c. Quanto* 5. *de his, quæ fiunt a Prælat.*

17 Si autem dubium, & controversia sit inter Capitulum, & Episcopum, an subsit sufficiens causa Subsidium Caritativum exigendi, vel quantitas petita sit nimia, & excessiva: tunc vel de consensu partium eligendi sunt arbitri, vel recurrendum est ad Superiorem. Sic Bellencin. *l. c. q.* 17. Azorius *l. c. q.* 4. §. *In dubium vocatur*, Layman *l. c. n.* 9. Pirhing *l. c. n.* 55. Barbosa *l. c. num.* 28. Reiffenstuel *l. c. n.* 36. & alii cum Glossa in *c. Cum Apostolus* 6. *de Censibus verb. Rationabilis arg. c. Si Clericus* 46. *caus.* 11. *q.* 2. Et ratio est, quia tunc solum potest Episcopus ipse compellere, & cogere Clericos nolentes, & recusantes dare subsidium Caritativum quando causa manifesta est, *arg. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii & c. c. Cum Apostolus* 6. §. *Prohibemus, de Censib.* Non autem quando causa est dubia, vel controversa, ut recte notant citati Doctores, & alii.

18 In specie tamen sufficienter rationabiles, & manifestæ pro exigendo Subsidio Caritativo censentur a Doctoribus potissimum causæ sequentes. I. Expensæ necessariæ pro promotione, confirmatione, & consecratione ipsius Episcopi. II. Expensæ necessariæ pro solvendis debitis ab ipso, vel suo Antecessore contractis pro bono communi, aut necessitate Ecclesiæ. III. Expensæ necessariæ ad visitanda Limina Apostolorum. IV. Expensæ pro itinere ad Concilium Generale, vel Provinciale, ad Papam, Imperatorem, vel Regem ob bonum commune Diœcesis, vel Ecclesiæ universalis. V. Expensæ necessariæ pro Adventu Imperatoris, Regis, aut Magni Principis, præsertim si Episcopus ab eo habeat Regalia. VI. Expensæ necessariæ pro tuendis, seu recuperandis Juribus, actionibus, ac bonis Ecclesiæ Cathedralis, seu pro bono communi totius Diœcesis. Sic Reiffenstuel *l. c. num.* 30. Ventriglia *l. c. a num.* 9. Barbosa *l. c. a num.* 29. cum multis apud ipsos, & alii passim.

19 Qui tamen communiter notant prædictas causas esse solummodo sufficientes in casu, quo Episcopi redditus ad satisfaciendum eis non sufficiant, quia si Episcopi redditus in casibus prædictis sufficiunt absque Subsidio Caritativo, illud exigere nequaquam potest, cum deficiat necessitatis ratio, utpote conditio necessario requisita, *c. c. Cum Apostolus* 6. §. *Prohibemus, de Censibus*. 20 Et quod Episcopus, qui habet congruam pinguem, quæ excedat Taxam a Concilio præscriptam, illud non possit exigere, expresse respondit *S. C. C. in Gerund.* 17. *Februar.* 1663. *& S. C. Episcop. in Polycastr.* 16. *April.* 1697. *referente cl. mem. Card. Petrucci* apud Monacell. *tom.* 1. *t.* 1. *form.* 1. *n.* 37.

21 Quantitas Subsidii Caritativi cum non sit in Jure definita, determinari potest, & debet ab Episcopo cum consilio Capituli ex dictis *supra num.* 16. juxta exigentiam circumstantiarum, necessitatis, expensarum, redditiuum, & hujusmodi. Menoch. *de Arbitrar. Judic. cap.* 179. *num.* 4. Pignatell. *l. cit. num.* 12. Barbosa *l. cit. num.* 37. Beller. *l. cit. n.* 14. Reiffenstuel *l. cit. num.* 32. & alii communiter, *argum. leg. In fundo* 30. *ff. De rei vindicat.* 22 Debet tamen ab Episcopo semper taxari, & exigi Subsidium moderatum, ut tradunt communiter Doctores, per text. in *cit. cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinarii*, ibi: „ Non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, „ & citat. cap. Cum Apostolus 6. §. *Prohibemus*, de „ Censibus, ibi: Cum Caritate moderatum valeant auxilium postulare, ubi insuper hæc subjungitur ratio: „ Cum enim dicat Apostolus: Non debent Filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis, multum longe a „ paterna pietate videtur, si Præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus Pastoris debent more fovere ". Hodie tamen debet servari [illegible] solita exigi a quadraginta annis retro ex dispositione [illegible] xæ Innocentianæ per ejus verba relata infra num. 27. 23 Et quod nec possit exigi major solito jam declaravere S. 24 C. Episcopor. 27. *Januar.* 1589. apud Barbosa in *Summa Apost. decis. verb. Subsidium num.* 2. Et etiam quod 25 non debeat excedere expensas factas in Bullis expediendis. *S. Congregat. Episcopor.* 23. *Maji* 1583. apud eumdem *ib. num.* 1.

26 De Jure communi non tantum semel, sed etiam pluries, & quidem quoties juxta prædicta existit rationabilis, & manifesta causa, & redditus non sufficiunt, potest Episcopus Subsidium Caritativum exigere. *Communis*, textu expresso *in c. cap. Cum Apostolus 6. §. Prohibemus de censibus*, ibi: „ Sustinemus autem pro multis necel- „ sitatibus, quæ aliquoties superveniunt.

27 Jure tamen novo *Taxæ* Innocentianæ per viam Legis universalis saltem in Italia promulgatæ, exigi potest solum unica vice in primo ingressu Episcopi, ut expresse ipsa Taxa disponit, ibi: „ Il sussidio caritativo in quelle „ Diocesi, nelle quali sia solito d'esigersi, e non altri- „ menti, si esiga solamente per una sol volta nel primo „ ingresso del Vescovo secondo la Tassa solita antica di „ 40. anni indietro". Unde Charitativum Subsidium non potest exigi ab Episcopo, ubi non est solitum exigi, ut patet ex dictis Taxæ Innocentianæ expressis verbis: *In quelle Diocesi, nelle quali sia solito di esigersi, e non altrimenti*. Monacell. *l. c. n.* 39. & alii passim.

29 An solvendum subsidium caritativum tenentur soli Clerici Beneficiati, & minime Clerici Beneficio carentes, & Laici. *Communis*, *arg. c. Conquerente 16. de Offic. Ordinar.* Et ratio est clara, quia tale subsidium est onus mixtum adhærens personis Ecclesiasticis in ordine ad Ecclesias, & Beneficia, ex quibus redditus percipiunt.

30 Nec obstat quod *in cap. Cum Apostolus 6. de Censibus*, concedatur Episcopis exigere tale subsidium universaliter *subditis*, quorum nomine veniunt etiam Laici, & Clerici Beneficio carentes; Non obstat, inquam, quia *ibi* per subditos intelliguntur soli Clerici Beneficiati, prout communiter advertunt Doctores, ne dictum *cap. Cum Apostolus*, discordet cum *cit. cap. Conquerente 16. de Offic. Ordinarii*, & *cap. Quia cognovimus 6. caus.* 10. *q.* 3. In quibus a solis Clericis Beneficiatis, seu ab Ecclesiis ratione Beneficiorum conceditur posse tale subsidium exigi.

31 Ad solvendum Subsidium caritativum tenentur non solum simplices Clerici Beneficiati, sed etiam Canonici omnes, etiam Cathedralis. *Communis*, *arg. cit. cap. Conquerente*; & *Extravagant. 1. §. Præmiss. de Censibus*,
32 ibi: *Eorumque Capitulis*. Non tenentur tamen Canonici solvere tale subsidium de distributionibus quotidianis, & de oblationibus, & mortuoriis, quia hæc non veniunt nomine fructuum Beneficiorum, de quibus solis fructibus solvitur Subsidium caritativum Bellencin. *loco citat. q.* 76. Gutierez ad *Regul. 9. Cancellar. §. 7. Proœmial numer.* 174. Riccius *in prax. part. 3. resolut. 90. per tot.* Barbosa *loc. cit. num.* 44. Ventriglia *loc. cit. num.* 32. & alii passim.

33 Hospitalia causa communis pietatis fundata, si titulum Beneficii habeant, aut si fundata sint Episcopi auctoritate, quamvis titulum Beneficii non habeant, tenentur solvere Subsidium charitativum, quia cum sint loca Religiosa, & Sacra, sicuti aliæ Ecclesiæ, uti ab istis, ita ab illis potest Episcopus caritativum subsidium exigere. Barbosa *l. c. n.* 35. Azorius *l. c. q. 6. vers. si reges*, Bellencin. *l. c. q.* 39. Meroll. *l. c. c. 3. n.* 477. Ventriglia *l. c. q.* 33. & alii.

34 Monasteria, & eorum Ecclesiæ Regulares non tenentur solvere Subsidium caritativum. Joan. Andreas, Butrius, & Imola *in cap. Dilectus, de Offic. Ordinarii*, Bellencin. *loc. cit. quæst.* 20. Pirhing *lib. 3. Decretal. tit.* 39. *n.* 56. Engel *ibid. num.* 10. Reiffenstuel *ibid. numer.* 27. Smang *ibid. c. 2. num.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 45. & plurimi alii contra alios. Et ratio est, quia Subsidium caritativum debetur Lege Diœcesana; Monasteria autem, & Ecclesiæ Regulares sunt exemptæ a Lege Diœcesana, *arg. cap. Cum pro utilitate 34. caus. 16. q. 1. cap. Quam sit 3. caus. 18. quæst. 2.* & *can. 1. de statu Monachorum*, adeoque &c.

35 Et quod Episcopus Charitativi subsidii nomine non possit a Monialibus quidquam, nedum exigere, sed nec recipere a sponte dantibus sub pœnis tam dantibus, quam accipientibus arbitrio Sacræ Congregationis, expresse decrevit *Sacra Congregat. Episcoporum 9. Mart.* 1635. apud Pitonnius *Constitut. Pontific. & decis. ad Episcopos n.* 984.

36 Tenentur tamen Monasteria Regularia Subsidium caritativum solvere ratione Ecclesiarum sæcularium sibi subjectarum, si quas tales habent. *Communis*: Et ratio, quia tales Ecclesiæ sæculares, antequam subjicerentur Monasterio Regulari, solvere consueverant Episcopo tale Subsidium caritativum, adeoque tenentur unita Monasterio cum suo onere, cum quo transivit res; *cap. Pastoralis, de Decimis, cap. Quia Monasterium, de Religiosis Domibus*; Nisi Monasterium ad id obtinuisset expressum speciale Apostolicum Privilegium.

37 Subsidium Caritativum solvere non tenentur Clerici Beneficiati pauperes. Sic Hostiensis, Hinnola, Butrius *in c. cap. Conquerente 16. de Offic. Ordinar.* Reiffenstuel *l. c. n.* 26. Barbosa *l. cit. n.* 49. Bellencin. *loc. cit. quæst.* 10. Bellet. *l. c. n. 19. & sequent.* Azorius *l. c. c. 14. quæst.* 6. Ventriglia *loc. cit. num.* 39. & alii, *argument. cap. Licet 4. de Censibus*; Illi autem juxta citatos Doctores censentur Clerici Beneficiati pauperes, qui vix necessariam sustentationem, & nil ultra habent ex redditibus Beneficii.

Fratres Sancti Joannis Hierosolymitani, sive eorum Vicarii in Parochialibus Religioni prædictæ unitis non tenentur solvere subsidium caritativum. *Sacr. Congr. Conc. in una Augustana 4. Decembris* 1630. sic ex Bonfadin. & Barbosa refert Ventriglia *l. c. n.* 36. 38

Cardinales non tenentur solvere Subsidium caritativum pro Beneficiis, quæ possident. Bellet. *l. c. n.* 25. Ventriglia *l. c. n.* 37. Roman. *consil. 498. n. 1. & seq.* Cephal. *consil. 2. n. 10. volum.* 1. 39

Familiares autem Cardinalium nec non alii Curiales, etiam Papæ Familiares, quamvis multas habeant immunitates, & exemptiones, tamen non reperiuntur specialiter exempti a solutione Subsidii Caritativi; adeoque, nisi aliter sit legitima consuetudine introductum, ad illud tenentur. Bellet. *l. c. n. 26. & seq.* Ventriglia *l. c. num.* 38. & alii. 40

Successor in Beneficio compelli potest ad solvendum Subsidium caritativum, quod ejus prædecessor non solvit, Barbosa *loc. cit. num.* 38. Meroll. *loc. c. n.* 495. Ventriglia *loc. cit. num.* 31. & alii advertentes, quod licet possit Episcopus agere contra quem velit, sive Successorem, sive antecessorem, si adhuc vivus sit, vel ejus hæredem, si jam sit mortuus, ad hanc solutionem, tamen ex æquitate debet illud exigere ab utroque pro rata fructuum perceptorum. 41

Clericus Beneficiatus habitans in una Diœcesi, & habens Beneficium in alia, tenetur solvere subsidium caritativum soli illi Episcopo, in cujus Diœcesi habet Beneficium. *Sacr. Congreg. Conc. 2. Decembr.* 1673. apud Pitonum *Constit. & dec. ad Episcopos n.* 1398. 42

Et si Beneficium, seu Ecclesia Beneficialis sit sita in una Diœcesi, & habeat prædia, & redditus in alia, Beneficiatus tenetur solvere subsidium Episcopo Diœcesis suæ Ecclesiæ, quæ attendi debet tamquam caput; *argum. leg. Cum in diversis, ff. de Relig. & sumpt. funer.* non autem attendenda sunt prædia, quæ sunt accessoria Ecclesiæ, ut *in cap. Unic. de Consecr. Eccles. vel Altar. in* 6. Ventriglia *loc. cit. n.* 28. Barbosa *l. c. n.* 51. Bellencin. *l. c. q.* 35. & alii passim. 43

Si Ecclesia Beneficialis sita sit in confinio duarum Diœcesum, & dubium sit, cui Episcopo competant jura Episcopalia, & collatio in dicta Ecclesia, tunc ambo Episcopi se concordare debent, ut alternis vicibus subsidium exigant; *arg. Clementin. Plures, de Jurepatronat.* Et si inter se convenire renuant, tunc Jure Metropolitanus poterit eis præcipere, ut conveniant, eo quod talis eorum discordia sit Ecclesiæ damnosa. Bellencin. *loc. citat. quæst.* 32. Azorius *loc. cit. quæst. 6. vers. Quid dicendum*; Barbosa *loc. cit. num.* 53. Ventriglia *loc. cit. n.* 29. & alii. 44

Pensionarius, & Rector Beneficii tenentur ad solvendum Subsidium pro rata portione; Nisi tamen Pensio sit ei concessa libera ab omni onere, etiam subsidii Caritativi, quia tunc Pensionarius nihil deberet solvere. Et in casu, quo Pensio non sit ei concessa libera a tali onere, debet subsidium solvere Episcopo illius Diœcesis, in qua est Beneficium, seu Ecclesia, super cujus fructus est imposita Pensio, licet ipse Pensionarius sit alterius Diœcesis. Gigas *de Pensionibus quæst.* 28. *num.* 18. Bellencin. *l. c. q.* 37. Bellet. *l. c. n.* 32. Barbosa *l. c. n.* 52. Ventriglia *l. c. n.* 41. & alii. 45

Ecclesiæ pleno jure exemptæ non tenentur præstare Episcopo Subsidium Caritativum. Bellencin. *l. c. quæst.* 32. Azorius *loc. cit. quæst. 6. vers. Item non potest*, Cochier. *de Jurisdict. Ordin. in exemptos part. 4. quæst. 9. per tot.* Barbosa *l. c. num.* 47. Ventriglia *l. c. num.* 34. & alii recte limitantes Conclusionem in duobus casibus. Primo quando Ecclesia exempta habet populum non exemptum, quia tunc eo respectu exigi posset tale Subsidium. Secundo quando in concessione privilegii exemptionis apposita est clausula, quod Ecclesia exempta remaneat adhuc cum caritate priori cum suo Episcopo, quia tunc teneretur adhuc ipsi præstare dictum Subsidium Caritativum. 46

Addenda sunt sequentia Decreta relata cum eruditissima doctrina suo more ab Eminentissimo Cardinali Cavalchino in causa *Algaren, Subsidii Caritativi*, apud Thesaurum Resolutionum S. C. C. an. 1738. ibi *in Gerund. Subsidii Caritativi*, ubi disceptatis hisce dubiis. I. An Episcopi pingues redditus habentes, qui videlicet nedum congruam ipsis juxta formam Sacri Conc. Trid. assignatam, verum etiam duplicatam, ac longe majorem habent, possint exigere caritativum subsidium a suis Diœcesanis? An Episcopi, quibus pro exigendo caritativo subsidio non obstat sufficientia, sive exuberantia redditUum, possint illud exigere, nulla urgente causa, & in consultis eorum Capitulis? III. An possint illud exigere a Clericis Beneficiatis, qui licet aliquos redditus habeant non consistentes in distributionibus quotidianis, nihil tamen eis superest ultra honestum victum; immo tales redditus vix sunt sufficientes ad prædictum eorum victum? IV. An, supposito, quod consultis eorum Capitulis, dictum caritativum subsidium exigere valeant, possint illud exigere a suis Clericis

Bene-

Beneficiatis non habentibus alios redditus, quam distributiones quotidianas: die 17. Februarii 1663. Rescriptum fuit *Ad I. II. III. Negative. Ad IV. Explicandam naturam harum distributionum*, ut in lib. Decr. pag. 435.

48 In qua Algaren. subsidii caritativi propositis sequentibus dubiis, I. An Episcopus Algarensis potuerit a Canonicis præbendatis Cathedralis Ecclesiæ exigere subsidium caritativum, & in qua summa, & quatenus negative; II. An teneatur illud restituere? III. An Episcopus potuerit dictum subsidium caritativum exigere non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis perpetuis, & in qua summa? IV. An licuerit prælaudato Episcopo exigere dictum subsidium, tam ab Ecclesiis, & Confraternitatibus habentibus Beneficium unitum, aut alios redditus, quam a Confraternitatibus habentibus Beneficium unitum, aut alios redditus, quam a Confraternitatibus nullum Beneficium unitum possidentibus, aut nullos, aut ad summum tenues redditus piis oneribus gravatos habentibus? V. An potuerit ab Episcopo conniri taxa controversi subsidii caritativi post requisitum, sed non obtentum Capituli consilium, illudque exigi in summa taxata in casu &c. *Sac. Congreg. Conc.* 2. *Augusti* 1738. Respondit: *Omnia ad Eminentissimum Rezzonicum dignetur rem perpendere, auditis partibus, etiam cum facultate agendi pro concordia, & Sacræ Congregationi referre.*

49 In Marianen. subsidij caritativi proposito dubio. *An Episcopo Marianen. debeatur subsidium caritativum ex Rectoriis di Belgodere, e di Rustino, ut prætenditur spectans ad Monachos Olivetanos, vel potius obstet prætensa exemptio DD. PP. in casu &c. Sacra Congregat. Concil. die* 8. *Februar.* 1713. distulit propositionem; *die vero* 11. *Martii* 1713. Respondit *Negative quoad primam, & Affirmative quoad secundam partem, & amplius*. Sic apud Thesaurum *tom.* 9. *circa finem in dict. Marianen, subsidii Caritativi*.

50 Alia vide infra, *ad Verb. Visitatio*.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 QUod ait *Auctor num.* 14. posse Clericos compelli ad charitativum subsidium, id controversia haud caret. Sunt enim, qui post *Innocentium in cap. Quum Apostolus, de Censibus* tenent nunquam Clericos ad subsidium chari-
2 tativum cogi valere. Non ignoramus vero prævaluisse opinionem affirmativam, sed eam amplectendam vellem ea cum moderatione, quam affert *Ziegler. de Episcopor. lib.* 2. *cap.* 27. §. 16. quod scilicet & justæ sint causæ ipsum exigendi, & Episcopus redditibus haud abundet.

3 Qui autem plenius de Charitativo subsidio instrui cupit, is adeat *Gonny in tractatu de Charitat. Subsid.* qui quæstiones omnes ad materiam hanc pertinentes examinat.

SUCCESSIO AB INTESTATO.

S U M M A R I U M.

1 *Quis dicatur decedere intestatus?*
2 *Qui tali succedit, dicitur ab intestato succedere, & hæres ab intestato vocatur.*
3 *Quamvis, qui testari non potuit, proprie non sit dicendus intestatus, tamen hic quoque in jure pro intestato accipitur.*
4 *Et sic etiam, qui tali succedit, dicitur ab intestato succedere, & hæres ab intestato appellatur.*
5 *Successio ab intestato quid sit?*
6 *Successio ab intestato est duplex, scilicet in capita, & in stirpes.*
7 *Successio in capita quæ sit?*
8 *Successio in stirpes quæ sit?*
9 *Succedentium ab intestato quinque Ordines assignantur.*
10 *Filii naturales simul, & legitimi quomodo succedant?*
11 *Filii legitimati per subsequens Matrimonium succedunt eodem modo, quo legitimi.*
12 *Filii legitimi tantum, idest adoptivi, etiam eodem modo, quo legitime nati, æqualiter in capita succedunt adoptanti, vel arroganti.*
13 *Filii naturales legitimati per Rescriptum supremi Principis æquali Jure, ac si fuissent legitime nati, succedunt ab intestato suis parentibus, si tres concurrant conditiones, quæ assignantur.*
14 *Legitimatio filii naturalis facta per Rescriptum supremi Principis tempore, quo nulli existebant filii naturales simul, & legitimi, probabilius non expirat quoad successionem ab intestato, etiamsi postea nascantur patri filii legitimi.*
15 *Filii naturales, extantibus aliis ex legitimo Matrimonio natis, atque uxore legitima, succedunt ab intestato patri una cum sua matre in sextante, seu duobus unciis æqualiter inter eos dividendis.*
16 *Si autem extent filii, aut nepotes legitimi, vel legitima uxor; tunc non succedunt filii naturales patri ab intestato, nec Avo paterno; sed solum debentur illis alimenta ex bonis paternis arbitrio boni viri.*
17 *Succedunt tamen dicti filii naturales matri etiam illustri, & omnibus ascendentibus per lineam maternam una cum legitime natis.*
18 *Filii spurii, vulgo Quæsiti nullatenus succedunt patri ab intestato.*
19 *Succedunt tamen matri non illustri æque ac filii naturales.*
20 *Matri autem illustri, & habenti filios legitimos non succedunt ab intestato; Secus vero si legitimis filiis careat.*
21 *Filii ex damnato coitu nec patri, nec matri ab intestato succedunt, quamvis nulli legitimi filii extent.*
22 *Filiis ex damnato coitu æquiparantur quoad successionem filii, quorum parentes ob crimen læsæ Majestatis sunt condemnati.*
23 *Qui sint, & dicantur filii legitimi, illegitimi, naturales, spurii, quæsiti, filii ex damnato coitu, remissive.*
24 *Nepotes, & Pronepotes succedunt ab intestato Avo, & Aviæ in stirpes, sive adhuc extent filii dicti Avi, & dictæ Aviæ, sive non.*
25 *Deficientibus descendentibus, & fratribus, seu sororibus germanis, succedunt ab intestato soli ascendentes, servata tamen graduum prærogativa, ita ut proximiores gradu excludant remotiores.*
26 *Moriente filio sine liberis, relicto superstite patre, & avo materno, matre jam mortua, solus pater succedit excluso penitus avo materno, etiam quoad bona materna, & sic vice versa.*
27 *Si defunctis patre, & matre, extent plures ascendentes, si sine fratribus, vel sororibus defuncti, v. gr. extent avus, & avia in linea paterna, & simul avus, & avia in linea materna, aut ex parte patris extent solus avus, & ex parte matris avus & avia, vel vice versa, tunc succedunt defuncto nepoti, aut pronepoti omnes æqualiter, non in capita, sed in stirpes.*
28 *Quando cum ascendentibus æqualis gradus existunt etiam germani fratres, & sorores defuncti, tunc succedunt omnes æqualiter, & in capita.*
29 *Sorores autem, & fratres solum uterini, vel solum consanguinei excluduntur per ascendentes, nec possunt cum illis succedere hæreditati fratris uterini defuncti.*
30 *Germanorum filii succedunt cum ascendentibus & fratribus, seu sororibus germanis hæreditati [illegible] prædefuncti germani fratris, aut sororis, [illegible] in stirpem.*
31 *Nepotes autem, seu pronepotes non gaudent hoc privilegio.*
32 *In iis casibus, in quibus filii naturales, & [illegible] succedunt parentibus, parentes etiam [illegible] illis.*
33 *Deficientibus descendentibus, & ascendentibus succedunt ab intestato defuncto ejus sanguine juncti collaterales, & quidem æqualiter, & in capita, cum hoc tamen, quod collateralis proximior semper totaliter excludat remotiorem.*
34 *Quando cum defuncti fratribus, & sororibus germanis extant etiam filii alterius fratris, aut sororis germanæ prædefunctæ, tunc etiam isti cum illis succedunt, ita tamen, ut fratres, & sorores succedant in capita, & dicti filii solum in stirpem.*
35 *Sicuti fratres germani, ita etiam & filii fratrum germanorum excludunt fratres solum uterinos, & solum consanguineos, sublata omni differentia sexus, & emancipationis.*
36 *Si soli filii diversorum fratrum, vel sororum extent, & nullus frater defuncti, nec germanus, neque solum consanguineus, aut solum uterinus, tunc filii, & filiæ fratrum germanorum, non in stirpes, sed in capita succedunt defuncto patruo.*
37 *Si autem nullis extantibus fratribus germanis defuncti, extent ejusdem fratres consanguinei, vel uterini, tunc succedunt quidem soli filii, & filiæ fratrum germanorum exclusis fratribus solum consanguineis, vel solum uterinis; At vero in stirpes, & non in capita.*
38 *Quando nulli extant liberi legitimi, nec germani fratres, aut sorores defuncti, de cujus hæreditate agitur, tunc ab intestato succedunt ejus consanguinei, seu uterini fratres, & sorores, exclusis omnibus aliis collateralibus.*
39 *Quando defunctus relinquit quosdam fratres consanguineos, & quosdam etiam uterinos, tunc probabilius fratres consanguinei succedunt in bonis paternis, & uterini in maternis, in aliis vero bonis æqualiter & indistincte succedunt.*
40 *Sententia tamen opposita est vere probabilis.*
41 *Deficientibus omnibus fratribus, & sororibus, tam germanis, quam consanguineis, & uterinis, eorumque omnibus filii, succedunt ab intestato reliqui collatera-*

rales sanguine juncti gradu propinquiores, & quidem non in stirpes sed in capita.

42 *Ab intestato succedere possunt omnes cognati gradu propinquiores probabilius usque ad decimum gradum tantum secundum computationem civilem.*

43 *Plures tamen alii satis probabiliter censent hodie agnatos, & cognatos etiam ultra decimum gradum admitti ad successionem in infinitum.*

44 *Filii adoptivi non succedunt filiis legitimis patris adoptantis, nec aliis agnatis, & cognatis, nec isti succedunt filio adoptivo.*

45 *Fratres naturales spurii, ac ceteri hujusmodi naturales ex uno patre, & diversis matribus provenientes, sibi invicem ab intestato nullatenus succedunt.*

45 *Neque dicti fratres naturales, & spurii succedunt fratri legitime procreato, nec legitimato; Nec isti illis.*

47 *Fratres naturales, ac spurii, & ceteri hujusmodi collaterales uterini succedunt & sibi invicem, & collateralibus legitime natis, & si legitime nati essent etiam ipsi.*

48 *Collaterales ex damnato coitu, nec sibi invicem, nec legitimis, nec hi illis ab intestato succedere possunt, sive ex parte patris, sive ex parte matris sint conjuncti.*

49 *Deficientibus omnibus consanguineis defuncti, sive descendentibus, sive ascendentibus, sive Collateralibus, tunc nisi adsint in contrarium pacta dotalia, aut statuta, seu consuetudines locorum, succedit superstes conjux excluso Fisco.*

50 *Dummodo tamen tempore mortis unius nullum inter eos reperiatur divortium, etiam quo ad thorum, vel cohabitationem.*

51 *Uxor pauper an, quomodo, & quando succedat defuncto marito d vite, etiam extantibus liberis, vel aliis consanguineis? ad n. 54.*

55 *An, & quomodo etiam maritus pauper succedat reciproce cum liberis, aut sanguine junctis uxori.*

56 *Deficientibus consanguineis ultra decimum gradum, & uxore aut viro, succedit ultimo loco Fiscus in omnibus bonis vacantibus defuncti, seu defunctæ.*

57 *Ut Fiscus legitime succedat dictis bonis, quid prius agere debeat?*

58 *Limitatur tamen conclusio, quo ad bona peregrinorum in remotis locis a sua patria decedentium ab intestato.*

59 *In bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia, industrialia, & parsimonialia succedunt ab intestato eorum legitimi consanguinei.*

60 *Si Clericus consanguineos successionis capaces non habeat in dicta bona succedit Ecclesia, cui servivit, seu in qua Beneficium habuit, excluso Fisco Episcopali.*

61 *Si autem Clericus intestatus decedens, nec habeat consanguineos successionis capaces, aut Beneficium habuerit, in dicta sua bona succedit Fiscus Episcopalis.*

62 *Episcopus tamen in dicto casu non potest sibi ipsi talia bona appropriare, sed debet ipsa erogare in pias causas.*

63 *In bona vero mere Ecclesiastica Clericorum succedit Collegium ipsorum, vel Successor in Beneficio, si Clericus defunctus bona separata possidebat, ab eodem tamen in pios usus fideliter distribuenda.*

64 *In omnia bona Religiosorum Professorum, qui de ipsis ante Professionem nihil deposuerunt, succedit, veluti ab intestato mortuorum morte civili, Monasterium, seu Ordo Religiosus, si successionis sit capax.*

65 *Si autem Monasterium, seu Ordo Religiosus, non sit successionis capax, tunc succedunt hæredes illorum ab intestato, perinde ac si morte naturali obiissent.*

66 *Alia ad rem, remissive.*

1 ILle dicitur decedere intestatus, seu *Intestatus decedit*, *qui autem omnino testamentum non fecit, aut non Jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum, irritumque factum est, aut si ex eo nemo heres extiterit.* Sic expresse habetur in princip. *Institut. de hæreditatibus, quæ ab intestato deferuntur*, & concordat *leg. Intestati 1. ff. de suis, & legitimis hæredibus*, ibi: *Intestati proprie appellantur, qui cum possent Testamentum facere, testati non sunt; sed & is, qui Testamentum fecit, si ejus hæreditas adita non est, vel ruptum, vel irritum est Testamentum, intestatus non*
2 *improprie dicitur decessisse.* Unde qui tali succedit dicitur intestato, seu ab intestato succedere, & hæres ab intesta-
3 to vocatur. *Communis*. Immo quamvis qui testari non potuit, proprie non sit dicendus intestatus, tamen hic quoque in Jure pro intestato accipitur, textu expresso *in d. l. Intestati 1. de suis, & legitimis hæredibus*, ibi: *Plane qui testari non potuit, proprie non est intestatus, puta impubes, furiosus vel cui bonis interdictum est, sed hos*
4 *quoque pro intestatis accipere debemus.* Et sic etiam qui tali succedit, dicitur intestato seu ab intestato succedere, & hæres ab intestato appellatur. *Communis*.

5 Successio ab intestato est acquisitio hæreditatis legibus debita absque Testamento, vel dispositione hominis; *Est in re Communis, argument. tot. Titul. ff. Si quis omissa causa Testamenti ab intestato, vel alio modo possideat hæreditatem.*

Successio ab Intestato est duplex, seu dupliciter fit, sci- 6
licet in Capita, & in stirpes. *Communis*. *Successio in Ca- 7
pita* fit, & est quando hæreditas secundum numerum personarum succedentium, quibus defertur, in portiones seu partes viriles, sive æquales dividitur, ita ut tot fiant partes, seu portiones hæreditatis æquales, quot sunt Capita seu personæ ejusdem gradus, & ob id appellatur *successio in Capita*, textu expresso *in Novella 118. cap. 3. in fine*, ibi: *Quod in Capita nostræ Leges appellant*. *Successio in*
Stirpes, fit, & est, quando plures succedunt in locum ali- 8
cujus, non secundum numerum personarum, sed secundum portionem, quam de Jure accepisset ille, in cujus locum succedunt, ita ut omnes simul, sive multi, sive pauci sint, tantam solum portionem hæreditatis accipiant, quantam suus Principalis, cujus loco succedunt, reciperet, si adhuc viveret. Sic si Pater intestatus decedens, unum filium, & decem nepotes ex alio filio prædefuncto relinquat, isti decem nepotes succedunt *in Stirpem*, idest in locum sui Patris, a quo tamquam stirpe proveniunt, & omnes decem simul tantam solam portionem hæreditatis recipiunt, quantam reciperet suus Pater, si adhuc viveret, idest solummodo tanta inter omnes, quantam accepit de se solo iste adhuc vivens Frater eorum prædefuncti Patris, §. *Cum filius 6. & §. Sed nos 16. Instit. de hæreditatis, quæ ab intestato deferuntur*, ibi: *Quemadmodum inter filios, & nepotes ex filio antiquitas statuit, non in Capita sed in stirpes dividi hæreditatem.* Et concordant *Authentic. In successionem, Cod. de suis, & legitimis*, & *Authent. De hæredibus ab intestato venientibus §. 1. Collat. 9.* ibi: *Tantum de hæreditate morientis accipientes partem quanticumque sint, quantam eorum parens, si viveret, habuisset, quam successionem in Stirpes vocavit antiquitas.*

Succedentium ab intestato quinque ordines assignantur. 9
Primus est *descendentium*, liberorum nempe, nepotum, ac pronepotum &c. Secundus est *Ascendentium*, Parentum nempe, Avorum, ac Proavorum &c. Tertius *Collateralium*, Fratrum nempe, & aliorum Consanguineorum. Quartus *Conjugum* inter se, mariti nempe, & uxoris inter se. Quintus denique *Fisci*, *Authent. de hæredibus ab intestato venientibus, seu Novella 118. cap. 1. 2. & 3. Collat. ac tot. Tit. ff. & Cod. Unde vir, & tot. Tit. Cod. de bonis vacantibus.*

Liberi naturales, & legitimi simul, idest filii ex legi- 10
timo Matrimonio nati, si adhuc omnes sint superstites, sine ulla sexus differentia, sive feminæ, sive mares, sui sint, hoc est in patris potestate, sive emancipati, sive sæculares, sive Clerici, aut Ecclesiasticæ personæ, succedunt in capita, & æqualiter ab intestato suis parentibus, tam patri, quam matri, exclusis omnibus aliis, non solum Collateralibus, sed etiam ascendentibus, & descendentibus; Si autem aliquis ex dictis liberis fuerit præmortuus, succedunt pro ipso ejus filii, aut nepotes non in capita, sed in stirpes. *Communis*, textu expresso *in cit. Authent. de hæredibus ab intestato venientibus*, seu *Novella 118. cap. 1. Collat. 9. & cit. Authent. In Successionem, Cod. de suis, & legitimis.*

Etiam filii legitimati per subsequens Matrimonium suc- 11
cedunt ab intestato parentibus, si soli sint, vel una cum naturalibus & legitimis liberis jam natis, seu nascituris æqualiter, cum habeantur per omnia, ac si ab initio legitime nati fuissent. *Communis*, textu expresso in §. *Sui autem 3. Institut. de hæreditatibus, quæ ab intestato, & cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi.*

Item filii legitimi tantum, idest adoptivi, etiam eo- 12
dem modo, quo legitime nati æqualiter in capita succedunt adoptanti, vel arroganti. *Communis* claris Juribus *in §. 14. Institut. de hæreditatibus, quæ ab intestato, l. Cum in adoptivis 10. §. 1. Cod. de adoptionibus, leg. Si te parens 5. Cod. de suis, & legitimis liberis*, ibi: *Si te parens, in cujus fuisti potestate, solemniter in adoptionem dedit cum filiis naturalibus adoptivæ patris ante, vel post quæsitis defuncto intestato succedere potes.*

Filii naturales legitimati per Rescriptum Supremi Prin- 13
cipis æquali Jure, ac si fuissent legitime nati, succedunt ab intestato suis parentibus, si tres concurrant conditiones, scilicet; Primo si nulli extent filii legitimi: Secundo si pater naturalis peracta generatione ex aliqua justa causa matrem ducere non potuit, sicque subsequens Matrimonium prolem legitimare nequivit, Tertio si proles in legitimationem consenserit; Sic expresse *Novella 74. cap. 1. & Novella 89. cap. 9.* Si autem Supremus princeps in Rescripto legitimationis insereret clausulam: *Non obstante, quod adsint legitimi*, seu: *Etiam in præjudicium legitimorum*, procederet Conclusio, etiam non concurrente prima conditione, quia Supremus Princeps potest antiquas Leges abrogare, & novas condere, *arg. leg. Disputare 3. Cod. de crimine sacrilegii*, cum similibus, & in tali casu standum esset dispositioni posteriori legis, quia posteriora derogant prioribus, *c. Licet Romanus Pontifex 1. de Constitutionibus in 6. leg. Sed & posteriores, ff. de Legibus*, cum similibus. Et sic tenet *Communis Doctorum* teste Gailo *l. 2. Observ. 142. n. 7.*

Legi-

14 Legitimatio filii naturalis facta per Rescriptum Supre-
mi Principis tempore, quo nulli existebant filii naturales
simul, & legitimi, probabilius non expirat quo ad suc-
cessionem ab intestato, etiamsi postea nascantur Patri filii
legitimi. Sic Gailus *loc. c. num.* 5. Reiffenstuel *lib.* 3. *De-
cret. tit.* 27. *num.* 14. Bartolus *in leg. Ex facto num.* 3.
ff. de vulgari, & pupillari substitutione. Baldus *ibidem n.*
1. ac etiam Jason, *num.* 15. citans Communem; Et ratio
est, quia semel perfecta, & consummata non irritantur,
quamvis ad eum casum perveniant, a quo incipere non
potuissent, *leg. In ambiguis* 85. §. 1. *ff. De Regul. Juris*,
ibi: *Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt,
durent, licet ille casus extiterit, a quo initium capere non
potuerunt, cap. Factum* 73. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Fa-
ctum legitime retractari non debet, licet casus postea eve-
niat, a quo non potuit inchoari*: Contrarium tamen sen-
tiunt multi citati a Tiraquell. *in leg. Si umquam n.* 275.
Cod. de revocat. donat. arg. l. Existimo 98. *princ. ff. de
verb. obl.*

15 Filii naturales, non extantibus aliis ex legitimo Matri-
monio natis, neque uxore legitima succedunt ab intestato
patri una cum sua matre in sextante, seu duabus unciis
(idest duabus partibus, si hæreditas in duodecim divida-
tur) æqualiter inter eos dividendis; ita ut una prolibus
naturalibus, altera vero matri remaneat; *Novella* 89. *c.*
16 12. Si autem extent filii, aut nepotes legitimi, vel legi-
tima uxor, tunc non succedunt filii naturales Patri ab
intestato, nec Avo paterno, sed solum debentur illis a-
limenta ex bonis paternis arbitrio boni viri, *cit. Nov.* 18.
17 *cap.* 5. *& Novemb.* 89. *cap.* 12. Succedunt tamen matri
dicti filii naturales etiam illustri, & omnibus ascendenti-
tibus per lineam maternam una cum legitime natis, *leg.
Si qua illustris* 5. *Cod. Ad Sacr. Congregat. Orficianum*, &
§. *Novissime* 3. *Inst. eod.* cum similibus.

18 Filii Spurii, *vulgo quæsiti* nullatenus succedunt patri
ab intestato, *argument.* §. 4. *Institut. de successione Co-
gnat.* Illorum enim certus pater nescitur, adeoque &c.
Succedunt tamen matri non illustri æque ac filii natura-
19 les; *cit.* §. *Novissim. Institut. ad Sacr. Consult. Orficianum*,
& leg. 2. *ff. Unde Cognati*. Matri autem illustri, & ha-
20 benti filios legitimos non succedunt ab intestato; Secus
vero si legitimis filiis careat, *leg. si qua illustris* 55. *Cod.
Ad S. C. Orfician.*

21 Filii ex damnato coitu, nec patri, nec matri ab intestato
succedunt, quamvis nulli legitimi extent. *Novella* 89.
*cap. final. & Authent. Ex complexu, Cod. de incestuosis
nuptiis*.

22 Filiis ex damnato coitu æquiparantur, ita ut nec pa-
tri, nec matri, nec aliis ascendentibus succedant ab inte-
stato filii, quorum parentes ob crimen læsæ Majestatis
sunt condemnati, *leg. Quisquis* 5. §. *Cod. Ad Leg. Jul.
Majestat.* Item filii eorum, qui propter Hæresim con-
demnati sunt, *cap. Excommunicamus* 3. §. *Damnati, de
Hæreticis*.

23 Qui autem sint, & dicantur filii legitimi, , illegitimi,
naturales, spurii, quæsiti, filii ex damnato coitu? Vi-
de verb. *Filii*, ubi late de omnibus.

24 Nepotes, & pronepotes succedunt ab intestato Avo,
vel Aviæ in stirpes, sive adhuc extent filii dicti Avi,
dictæ & Aviæ, sive non, §. *Cum filius* 6. *&* §. *Sed nos*
16. *Institut. de hæredit. quæ ab intestato*, *Novella* 118.
& Authent. In successionem, Cod. de suis, & legitimis,
& l. Nepotes 2. *Cod. eod.* cum similibus.

25 Deficientibus descendentibus & Fratribus, seu sororibus
germanis succedunt ab intestato soli ascendentes, servata
tamen graduum prærogativa, ita ut proximiores gradu
excludant remotiores; Unde Pater, & Mater succedunt
filiis descedentibus sine liberis, & fratribus, vel sorori-
bus germanis, idest utrinque conjunctis, exclusis a ta-
li successione Avo, & Avia. *Novell.* 118. *cap.* 2. *&
Authentic. Defuncto, Cod. Ad Sac. Consult. Tertullia-
num*.

26 Sic etiam si Paulus verb. grat. defunctus sine liberis
relinquat superstitem Patrem, & Avum maternum, Ma-
tre mortua, solus Pater succedit Paulo, excluso penitus
avo materno etiam quoad bona materna, & viceversa,
Patre mortuo, Mater superstes excludit penitus Avum
paternum a successione filii etiam quo ad bona paterna,
argument. leg. Si plures 16. §. *Filio, ff. De vulgari, &
pupillari substitutione, & citat. Novell.* 118. *cap.* 2. jun-
cta Glossa *ibidem verb. Proximi*, & Gloss. *in citat. Au-
thent. defuncto, verb. Gradus*; Pirhing *l.* 3. *Decret. tit.*
27. *n.* 13. Reiffenst. *ibid. n.* 30. testans de communi contra
paucos.

27 Si defunctis Patre, & Matre extent plures ascendentes
sine fratribus, vel sororibus defunctis, verb. grat. extent
Avus, & Avia in linea paterna, & simul Avus, &
Avia in linea materna, aut ex parte Patris extet solus
Avus, & ex parte Matris Avus, & Avia, vel vicever-
sa, tunc succedunt defuncto Nepoti, aut Pronepoti om-
nes æqualiter, non in capita, sed in stirpes, ita ut hæ-
reditas ex æquo inter illos ascendentes, qui eundem gra-
dum obtinent, dividatur, & unam medietatem accipiant
ascendentes a Patre, alteram ascendentes a Matre, sive
plures fuerint, sive unus solus ex una parte. *Communis*,
text. claro *in cit. Novella* 118. *c.* 2.

Quando cum ascendentibus æqualis gradus extant e- 28
tiam germani fratres, & sorores defuncti, tunc succe-
dunt omnes æqualiter, & in capita, ita ut ascendentes
& fratres, & sorores defuncti accipiant æquales partes
hæreditatis, tot faciendo æquales portiones, quot sunt
capita, seu personæ. *Communis*, text. aperto *in citat.
Novella* 118. *cap.* 2. §. *Si vero, & cit. Authent. Defun-
cto, Cod. Ad S. C. Tertullianum*.

Sorores autem, & fratres solum uterini, idest ex sola 29
matre, vel solum consanguinei, idest ex solo Patre exclu-
duntur per ascendentes, nec possunt cum illis succe-
dere hæreditati fratris uterini defuncti. *Communis* per
text. *in citat. Novella* 118. *cap.* 2. ibi: *Si vero cum a-
scendentibus inveniantur fratres, aut sorores ex utrisque
parentibus conjuncti defuncto*, ubi, ut vides, textus ad id
admittit solos fratres, aut sorores germanos, & non so-
lum uterinos, aut solum consanguineos.

Germanorum filii succedunt cum ascendentibus, seu so- 30
roribus germanis hæreditati alterius prædefuncti germani
fratris, aut sororis, non nisi tamen in stirpem, text. ex-
presso *in Novella* 127. *c.* 1.

Nepotes autem, seu pronepotes præmortui fratris non 31
gaudent hoc privilegio, sed excluduntur a dicta hæredi-
tate per ascendentes, & germanos fratres, aut sorores
ipsius præmortui fratris, ut constat clare ex Rubrica
cit. Novella 127. ibi: *Ut fratrum filii succedant pariter
imitationem fratrum etiam ascendentibus extantibus*, ubi,
ut vides, Rubrica ad dictam successionem admittit
solum fratrum filios, non autem nepotes, & pronepo-
tes. Tum quia Jus repræsentationis ultra fratrum fi-
lios locum non habet in linea collaterali. *Authentic.
Post fratres fratrumque filios, Cod. de legitimis hære-
dibus*.

In iis casibus, in quibus filii naturales, & illegitimi suc- 32
cedunt parentibus, parentes etiam succedunt illis, textu
expresso *in Nov.* 89. *c.* 13.

Deficientibus descendentibus, & ascendentibus succe- 33
dunt ab intestato defuncto ejus sanguine juncti collatera-
les, & quidem æqualiter, & in capita cum hoc tamen,
quod collateralis gradu proximior semper totaliter exclu-
dat remotiorem, sicque omnium primo succedunt ger-
mani fratres, & sorores, penitus exclusis fratribus, &
sororibus solum uterinis, vel solum consanguineis, textus
express. *in Novella* 118. *cap.* 3. *& Authent. Itaque, Cod.
Communia, de successionibus*.

Quando cum defunctis fratribus, & sororibus germanis 34
extant etiam filii alterius fratris, aut sororis germa-
næ prædefunctæ, tunc etiam isti cum illis ab intesta-
to succedunt, ita tamen ut fratres, & sorores succe-
dant in capita, & dicti filii solum in stirpem omnes
simul pro unica tantum portione loco sui patris prade-
functi, text. express. *in Novella* 118. *cap.* 3. §. *Si au-
tem, & in Authent. Cessante, Cod. de legitimis hære-
dibus*.

Sicuti fratres germani, ita etiam filii fratrum germa- 35
norum excludunt fratres solum uterinos, vel solum con-
sanguineos, sublata omni differentia sexus, & emancipa-
tionis, textu claro *in cit. Novella* 118. *c.* 3. §. *Si autem
defuncto, & cit. Authent. Cessante, Cod. de legitimis hæ-
redibus*.

Si soli filii diversorum fratrum, vel sororum extent, 36
& nullus frater defuncti, neque germanus, neque solum
consanguineus, aut solum uterinus, tunc filii, & filiæ
fratrum germanorum, non in stirpes, sed in capita succe-
dunt defuncto patruo. Affertur exemplum. Demus,
quod Petrus habens duos fratres Paulum & Joannem, jis
præmortuis, intestatus decedat, & ex fratre Paulo extent
quatuor filii, seu filiæ, & ex altero fratre Joanne sex.
Hi decem filii, seu filiæ duorum fratrum succedunt Pe-
tro patruo suo, non in stirpes, sed in capita, sicque hæ-
reditas Petri non est dividenda in duas partes pro nume-
ro duorum fratrum præmortuorum, sed in decem partes
secundum numerum decem filiorum, seu filiarum dicto-
rum duorum fratrum. Sic clare deducitur ex *leg. Post
consanguineos* §. 2. *ff. de suis, & legitimis hæredibus*,
ibi: *Si plures sint ejusdem gradus, omnibus* (omnibus de-
fertur hæreditas) *in capita scilicet, ut puta duos fratres
habui, vel duos patruos, unus ex his unum filium, alius
duos reliquit, hæreditas mea in tres partes dividetur, &
leg. Lege duodecim* 14. *ad finem, Cod. de legitimis hære-
dibus*, ubi de liberis fratrum, & sororum sic statuitur;
*Illo procul dubio observando, ut successio non in stirpes,
sed in capita dividatur*. Sic Fachin. *lib.* 6. *Controv. cap.*
3. Molina *tract.* 2. *disput.* 164. *num.* 12. Covarruvia *in
Epitom. success. num.* 12. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.*
27. *num.* 39. Pirhing *ibid. num.* 21. testans de communi
contra aliquos, & referens hanc sententiam fuisse appro-
batam a Carolo V. in Comitiis Imperialibus Spiræ habi-
tis anno 1529.

Si autem nullis extantibus fratribus germanis defuncti 37
extent ejusdem fratres consanguinei, vel uterini, tunc
succedunt quidem soli filii, & filiæ fratrum germanorum,
fratri-

fratribus solum consanguineis, vel solum uterinis, ut expresse habetur *in Novella 118. cap. 3. §. Si autem vers. Unde consequens est*; At in stirpes, & non in capita, quia quando prædicti filii, & filiæ fratrum germanorum defuncti concurrunt cum ejusdem defuncti fratribus consanguineis, vel uterinis, tunc succedunt solum jure repræsentationis sui patris fratris germani dicti defuncti, alioquin non possunt excludere ab ejusdem hæreditate ipsius defuncti fratres consanguineos & uterinos, cum essent uno gradu ipsis remotiores; adeoque cum eos solummodo excludant, quatenus repræsentant patrem suum defunctum, qui utpote frater germanus eos excluderet, & succedentes jure repræsentationis, succedant in stirpes, & non in capita *ex citat. Novella 118. cap. 2. §. Si autem, & Authentic. Cessante, Cod. de legitimis hæredibus*, in tali casu dicti filii, & filiæ succedunt in stirpes, & non capita, Sic Fachin. *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. numer.* 21. Reiffenstuel *loc. citat. numer.* 41. & alii communiter.

38 Quando nulli extant liberi legitimi, nec germani fratres, vel sorores defuncti, de cujus hæreditate agitur, tunc ab intestato succedunt ejus consanguinei, seu uterini fratres, & sorores, exclusis omnibus Collateralibus, textu expresso *in cit. Novella 118. cap. 3. vers. His autem non existentibus*; *Et Authent. Post fratres autem, Cod. de legitimis hæredibus*.

39 Quando defunctus relinquit quosdam fratres consanguineos, & etiam quosdam fratres uterinos, tunc probabilius fratres consanguinei succedunt in bonis paternis, nempe quæ a Patre defuncto ad eum pervenerunt, & fratres uterini in bonis maternis, nempe quæ a matre defuncta obtinuit, in aliis vero bonis æqualiter, & indistincte succedunt. *Sic colligitur ex leg. de emancipatis 13. §. Exceptis maternis rebus, Cod. de legitimis hæredibus*, ibi: *Exceptis maternis rebus, in quibus si de eadem matre, fratres, vel sorores sunt, eos solos vocari oportet*. Et ita tenent Glossa *in Authent. Post Fratres 1. verb. Filii eorum Cod. De legitimis hæredibus*, & Gloss. *in Authent. Itaque verb. Utroque parente, Cod. Communia, de successionibus*, & ibi Bartolus, Covarruv. *in cit. Epitome de successionibus ab intestato num. 8. §. Tertio est advertendum*, Jason *in l. Post Dotem, ff. soluto Matrimonio*. Mo-
40 lina *cit. disput.* 164. *num.* 7. Pirhing *loc. cit. num.* 22. & ipso teste alii communiter, & hanc sententiam vocat etiam communissimam Reiffenstuel *loc. cit. num.* 43. quamvis ipse *num.* 44. 45. & 46. cum variis aliis defendat oppositum. Quæ sententia est vere probabilis, ut fatetur etiam ipse Pirhing *loc. cit.* eamque propugnant Fachin. Fulgosius, Corneus, Hauuold. Bald. Salicet. & alii cum Reiffenst. *l. c.*

41 Deficientibus omnibus Fratribus, & sororibus, tam germanis, quam consanguineis, & uterinis, & eorumque omnibus filiis succedunt ab intestato reliqui Collaterales sanguine juncti gradu propinquiores, exclusis remotioribus, & quidem non in stirpes, sed in capita, si plures existant ejusdem gradus, nulla habita dictione, aut differentia sexus masculini, aut fœminini, agnationis, & cognationis, vel bonorum paternorum, aut maternorum, sive utrum ex utroque, an ex uno tantum latere sint conjuncti, quia in istis sola cognatio spectatur, textu expresso *in Authent. Post Fratres 2. Cod. de legitimis hæredibus*, & *cap. Novella 118. c. 3. in fine*, & *cap. 4. per tot.*

42 Ab intestato succedere possunt omnes cognati gradu proximiores probabilius usque ad decimum gradum tantum secundum computationem civilem. Sic Gloss. final. communiter recepta *in Authent. In successione, C. de suis, & legitimis hæredib.* & *cit. Novella 118. cap. 3. §. final. verb. Cognatos*; & debet hæres petens hæreditatem probare se defuncto intra decimum gradum conjunctum fuisse, Schneidevv. *Comm. in Inst. de hæredit. quæ ab intestato §. De tertio ordine succedentium num.* 40. Pirhing *loc. num.* 23. *vers. porro hodie*, & alii, *argum. §. Hoc loco Institut. de Successione Cognatorum*. Plures tamen alii satis probabiliter censent hodie agnatos, & cognatos etiam ultra decimum gradum admitti ad successionem in infinitum, excluso Fisco, dummodo suam genealogiam probare
43 possint; *leg. Post consanguineos 2. §. 1. ff. de suis, & legitimis hæredibus*, ibi: *Deinceps que ceteri, si qui sunt usque ultra in infinitum*, & concordat *§. Ceterum 3. Instit. de legitima Agnatorum successione*; Tum quia *in cit. Novella 118. cap. 3. final. & cap. 4.* omnes & Cognati ad hæreditatem vocantur juxta gradus prærogativam, nulla facta restrictione ad certum gradum, quod idem colligitur ex *l. Vacantia 4. Cod. de bonis vacantibus*. Ceterum recte notat Reiffenstuel *loc. cit. num.* 47. quod inutilis videtur quæstio, an talis successio extendatur usque in infinitum, an vero solum usque ad decimum gradum? quia ultra decimum gradum casus successionis ab intestato vix contingit.

44 Filii adoptivi non succedunt filiis legitimis patris adoptantis, nec aliis agnatis, nec illi succedunt filio adoptivo, textu claro *in l. Cum in adoptivis 10. §. 1. vers. Et ideo, C. de adoptionibus*.

Fratres naturales, spurii, ac ceteri hujusmodi naturales ex uno patre, & diversis matribus provenientibus sibi invicem ab intestato nullatenus succedunt; *leg. Si spurius, ff. Unde cognati*. Et sic communis receptissima Doctorum teste Covarruv. *de Matrim. p. 2. cap. 8. §. 5. n. 25.* & Reiff. *loco cit. n.* 1. 45

Neque dicti fratres naturales, & spurii succedunt fratri legitime procreato, vel legitimato. Et nec illi illis, *arg. Novella 89. cap. 4.* Cum enim ex dicta Novella nisi naturales etiam legitimati soli patri, non autem ceteris collateralibus succedant, sequitur evidenter, quod nec ipsi illis succedere possint, quia hæc successio est reciproca, ut cum aliis recte docent Covarruv. *in Epitome de successionibus ab intestato ad finem*, Reiffenst. *loc. cit. num.* 56. & alii. 46

Fratres naturales, ac spurii, & cæteri hujusmodi Collaterales uterini, seu ex eadem matre succedunt, & sibi invicem, & Collateralibus legitime natis, ac si legitimi nati essent etiam ipsi; *Communis*, textu expresso *in l. Hac parte 2. & l. Si spurius 4. ff. Unde Cognati*. 47

Collaterales nati ex damnato coitu, nec sibi invicem, nec legitimis, nec hi illis ab intestato succedere possunt, sive ex parte patris, sive ex parte matris sint conjuncti; *Sic Communis Doctorum*, teste Schneidevv. *lib. 3. tit. 1. de tertio ordine succedentium n.* 37. Reiffenstuel *loc. cit. sub num.* 51. *argum. Authent.* „ Ex complexu Cod. de incestis, & inutilibus nuptiis, ibi: Ex complexu nefario, „ aut incesto, seu damnato liberi nec naturales sunt nominandi, omni paternæ substantiæ indigni beneficio, „ ut nec alantur a patre,“ ibi, ut vides, adeo odibiles reputantur taliter nati, ut non solum ab omni successione, sed etiam ab alimentatione parentum excludantur, adeoque multo magis a Successione Collateralium. 48

Deficientibus omnibus consanguineis defuncti, sive descendentibus, sive ascendentibus, sive collateralibus, tunc nisi adsint in contrarium pacta dotalia, aut statuta, seu consuetudines locorum, succedit superstes conjux, excluso Fisco; *Communis*, textu expresso *in l. unic. ff. & Cod. Unde vir, & uxor*. 49

Dummodo tamen tempore mortis unius nullum inter eos reperiatur divortium, etiam quoad thorum, vel cohabitationem, textu expresso *in cit. l. unic. ff. Unde vir, & uxor*, ibi: „ Ut autem hæc bonorum successio locum habeat, uxorem esse oportet mortis tempore, sed si divortium secutum sit .... hæc successio locum non „ habet. 50

Uxor pauper succedit ab intestato defuncto marito diviti, etiam extantibus liberis, vel aliis consanguineis, non quidem in omnibus bonis, sicuti quando deficiunt omnes consanguinei, sed in quartam partem hæreditatis, si non sint plures, quam tres liberi, seu consanguinei, vel si quatuor, aut plures extent liberi, seu consanguinei, in portionem virilem, idest in tantam portionem, quanta uni ex liberis, vel consanguineis obtingit, computato tamen in hac portione illo, quod eidem a marito legatum, seu relictum est; *Authent. Præterea C. Unde vir, & uxor*, *Nov. 53. c. 6. & Nov. 117. c. 5.* 51

Cum hac tamen advertentia, quod si si uxor pauper succedat marito una cum liberis, succedit tantum quoad usum fructum sua vita durante, asservata proprietate filiis; Si vero succedit marito cum consanguineis collateralibus, succedit etiam quoad proprietatem; *Sic citata Jura*. 52

Et ad hoc, ut uxor pauper sic succedat bonis mariti, debet esse vere pauper, ita ut nec habeat sufficientem dotem, nec alia media, unde honeste vivere possit, aliàs nihil ei deberetur de bonis mariti; *cit. Authent. Præterea Cod. Unde vir, & uxor*, ibi: „ Si superstes laboret „ inopia, & cit. Novella 53. c. 6. 2. ibi: Nam si aliunde „ forsan habeat... non erit justum gravare filios per suc„ cessionem. 53

Insuper ad hoc, ut Uxor pauper possit sic marito succedere, requiritur, quod tempore mortis mariti nullum fuerit inter eos justum divortium, juxta dicta *supra num. 50. per cit. l. unic. ff. Unde vir, & uxor*; Et quod nulla in contrarium adsint pacta dotalia, aut statuta, seu consuetudines locorum, utpote quæ juri communi derogant, *arg. cap. Cum tanto 11. de consuetudine, & l. De quibus 33. ff. de Legibus*. 54

Maritum etiam pauperem succedere reciproce cum liberis aut sanguine junctis uxoris in quartam, vel virilem partem in bonis ipsius præmortuæ divitis uxoris tenent Schneidevv. *l. c. n.* 16. Engel *l. c.* 16. Glossa *prim. in Authent. Præterea*, & ibi teste Reiffenstuel *l. cit. n.* 58. Doctores communiter, *arg. cit. Authent. præterea, Cod. Unde vir, & uxor*, ubi indistincte id statuitur de conjuge superstite, & *Nov. 53. c. 6.* ubi id expresse sancitur præcisis his verbis: „ Si inops, aut vir, aut mulier inveniatur, & „ moriens, quidem aut vir, aut mulier locuples sit, il„ la superstes pauper existat „ & id etiam inferre videtur identitatis ratio, quia ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio, *l. Illud 32. ff. Ad Legem Aquiliam, & c. Inter corporalia, de translat. Episcopi*; Cum ratio Legis sit anima Legis, *l. Cum ratio ff. ff. de bonis damnatorum*. 55

torum. Nihilominus dubium movent, ut recte advertit
Reiffenst. *l. c. n.* 68. Novissimæ Constitutiones *Nov.* 117.
c. 5. *in fine*, ibi: „ Virum enim in talibus casibus quar-
„ tam secundum priorem nostram Legem ex substantia
„ mulieris accipere modis omnibus prohibemus" quæ ver-
ba, ut subjungit dict. Reiffenst. considerationi legentium
præsertim Legistarum relinquuntur.
56 Deficientibus consanguineis ultra decimum gradum, &
uxore, aut viro, succedit ultimo loco Fiscus in omnibus
bonis vacantibus defuncti, seu defunctæ; *l. Scire debet*
1. *& l. Vacantia* 4. *Cod. de bonis vacantibus*; Pirhing *l.*
c. n. 25. Reiffenst. *l. c. n.* 59. Engel *l. c. n.* 17. & alii
passim. Ut autem Fiscus legitime succedat dictis bonis,
57 debet prius per publicum proclama, seu patentes litteras
publico in loco affixas vocare omnes, qui in talem hæ-
reditatem jus aliquod se habere existimant, & si intra
certum præfixum tempus nullus hæres, seu Actor com-
paruerit tunc omnia dicta bona hæreditaria, tamquam bo-
na vere vacantia Fisco deferuntur; *leg. si vacantia* 5. *Cod.*
de bonis vacantibus.
58 Limitatur tamen conclusio quoad bona peregrinorum
in locis a sua patria decedentium ab intestato; tunc e-
nim si adhibita sufficienti diligentia pro reperiendis eo-
rum hæredibus, nullus hæres ob distantiam locorum re-
periri possit, tunc bona apud ipsos reperta non deferun-
tur Fisco, nec hospiti, in cujus hospitio peregrini decel-
serunt, sed ab Episcopo loci in pias causas erogari de-
bent, textu expresso *in Authent. Omnes peregrini*, *Cod.*
Communia, de successionibus, & tenet Pirhing *loc. cit. n.*
25. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. Engel *loc. cit. num.* 8. &
alii communiter.
59 In bona Clericorum patrimonialia, quasi patrimonialia,
industrialia, & parsimonialia succedunt ab intestato eo-
rum legitimi consanguinei, Glossa *in cap. Sed hoc* 1. *de*
successionibus ab intestato verb. Tradantur. Abbas *ibid. n.*
1. Barbosa *ib. n.* Engel *l. c. n.* 21. Reiffenst. *l. c. n.* 61.
& alii communiter *arg. c. Quicumque* 7. *caus.* 12. *qu.* 4.
Cum similibus.
60 Si Clericus consanguineos successionis capaces non ha-
beat, in dicta bona patrimonialia, quasi patrimonialia,
industrialia, & parsimonialia succedit Ecclesia, cui ser-
vivit, seu in qua Beneficium habuit, excluso Fisco Epi-
scopali. Abbas *l. c. n.* 2. *&* 3. Barbosa *l. c. n.* 2. Engel
n. 22. Pirhing *l. cit. n.* 62. & communis aliorum, per
text. express. *in c. Quicumque* 7. *ead. caus.* 12. *q.* 5. jun-
cto *c. Sed hoc* 1. *de successionibus ab intestato*, in cujus
Summario sic expresse habetur: *Clericus bona propria da-*
re potest cui vult, sed si decedat intestatus, & non habet
consanguineos, succedit Ecclesia.
61 Si autem Clericus intestatus decedens, nec habeat con-
sanguineos successionis capaces, nec Beneficium habuerit,
in dicta sua bona patrimonialia, quasi patrimonialia, in-
dustrialia, & parsimonialia succedit Fiscus Episcopalis. Ab-
bas *in c. sed hoc* 1. *n.* 1. *& c. Sancto Concilio* 2. *n.* 2. *de*
successionibus ab intestato, Engel *l. c. num.* 22. Pirhing *l.*
c. num. 27. Reiffenst. *l. c. n.* 63. cum communi aliorum. Et
ratio clare liquet a pari; Sicuti enim deficientibus con-
sanguineis, & uxore Laici decedentis intestati succedit
Fiscus Sæcularis juxta dicta *supra num.* 60. ita etiam de-
62 ficientibus consanguineis, & Ecclesia Clerici sponsa suc-
cedit Fiscus Ecclesiasticus, cum etiam Episcopus suum
Fiscum, ac jura Episcopalis habeat, ut tradunt Ab-
bas *l. c. num.* 22. Reiffenst. *l. c. num.* 63. & alii com-
muniter cum Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. num.* 16.
per text. *in c. Si quis contumax* 20. *& c. si quis deinceps*
22. *caus.* 17. *quæstion.* 4. cum similibus. Episcopus ta-
men in tali casu non potest sibi ipsi dicta bona appro-
priare, sed debet ipsa erogare in pias causas. Abbas *in*
cit. Cap. sed hoc 1. *in fine de successionibus ab intestato*,
Reiffenst. *l. c. n.* 27. & alii passim, *argum. c. Relatum* 12.
de Testam.
63 In bona vero mere Ecclesiastica Clericorum, seu ac-
quisita ex Beneficiis Ecclesiasticis, vel intuitu Ecclesiæ
succedit Collegium Clericorum, vel successor in Benefi-
cio, si Clericus defunctus bona separata possidebat, ab
eodem tamen in pios usus fideliter distribuenda. Pirhing
l. c. n. 27. Reiffenst. *l. c. n.* 64. Abbas *in leg. Relatum*
12. *de testam. num.* 1. & ibi Doctores communiter, per
text. express. *in cit. cap. Relatum*, ibi: Respondemus,
„ quod generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisi-
„ ta eis Ecclesiis debent juxta Lateranense Concilium
„ post acquirentis obitum remanere: Nomine autem
„ Ecclesiæ, non Episcopus, vel Successor Clerici mo-
„ rientis, ubi est Collegium Clericorum, sed communis
„ congregatio intelligitur, quæ illarum rerum debet ca-
„ nonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem
„ in loco defuncti tantum unus est Ordinandus, is ea
„ bona, sicut & alia ipsius Ecclesiæ in Dei timore di-
„ spenset.
64 In omnia bona Religiosorum Professorum, qui de ipsis
ante Professionem nihil disposuerunt, succedit, velut ab
intestato mortuorum morte Civili, Monasterium, seu Or-
do Religiosus, si successionis, & possessionis in communi
sit capax; Et ratio est, quia quidquid acquirit Monachus
acquirit suo Monasterio. *Authent. Ingressi*, *& Authent.*
Si qua mulier, *Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis*, *Authent. De*
sanctissimis Episcopis §. *Si qua mulier*, *cap.* 38. *Collat.* 9.
Novella 123. *& Authent. de Monachis* §. *Illud quoque*
c. 5. *Novella* 5. *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. *cap. Abba-*
tes 16. *caus.* 18. *q.* 2. *c. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19.
quæst. 3. *cap. In præsentia* 8. *de probationib.* cum simili-
bus.
Si autem Monasterium, seu Ordo Religiosus non sit 65
successionis, & possessionis in communi capax, tunc in
talia bona succedunt hæredes illorum ab intestato, per-
inde ac si morte naturali obiissent; Cum enim Monaste-
rium, seu Ordo Religiosus non sit successionis capax, se-
quitur quod illa bona immediate devolvantur ad proximos
cognatos, & hæredes ab intestato, cum nemo alius jus ad
illa habeat. *Communis*.
Alia ad rem. Vide verb. *Beneficiatus*, verb. *Hæres*, 66
verb. *Filii*, verb. *Parentes*, verb. *Regulares*, verb. *Testa-*
mentum.

Novæ additiones ex aliena manu.

ACcidere nonnumquam solet simul mori eos, qui pos- 1
sunt invicem sibi ab intestato succedere, e. g. Paren- 2
tes, & filios. Interest vero determinare quis prius mor-
tuus habendus sit, idque ut reguletur successio. Ita autem
pro diversitate personarum dijudicandum reor quoad ascen- 3
dentes, & descendentes.
Si Pater cum filio impubere simul mortuus sit, credi- 4
tur Pater supervixisse; *L.* 9. *in final.* *ff. de Reb. dub.* Frinc-
kelthaus. *obs.* 52. *n. n.* 9. *& seq.* Zach. *q. med. legal. lib.* 5. *tit.* 12.
num. 14.
Sunt qui tenent, id obtinere etiamsi filius paululum im- 5
pubertatem excesserit, quum novissima pubertatis ætas
nondum omni imbecillitate exempta sit. Tutius vero est
subsistere in terminis a jure præscriptis; *Fusar. de fideic.* 6
subst. q. 416. *n.* 5.
Num idem procedat si Pater, & Filius impubes in di- 7
versis Locis perierint, & incertum sit quis prior decesse-
rit? Affirmat Menoch. *de præsumpt. l.* 6. *præsumpt.* 59. *n.*
33. Negat vero Donell. *in commentar. ad L.* 9. §. 1. *ff. de Reb.* 8
dub. Meo judicio admitti potest *Menochii* opinio in his
aut similibus casibus: quando ambo eidem quidem peri-
culo expositi, sed separati sunt, ut puta si ambo in eo-
dem Mari, & eodem tempore affligantur. Alias ubi am- 9
bobus in diversis Locis constitutis talia pericula non con-
currant, prius dicendum erit Patrem juxta ordinem mor-
talitatis naturalem citius esse mortuum; Confer Mascard.
de probat. concl. 1344. *n.* 8. *&* 19.
Contra vero si cum filio pubere pariter decedat Pater, 10
supervixisse filius credetur; *Leg.* 9. §. 4. *de Reb. dub.* Id-
que etiam si in bello pereant, Charond. *lib.* 1. *verisimil.*
c. 31. *n.* 4.
Quod dictum est de Patre, & filio simul morientibus,
locum etiam sibi vindicat quoad Patrem, & filiam pari- 11
ter simul morientes; Ecked *in comment. ad tit. ff. de Reb.*
dub. n. 4. tum quoad Matrem cum filiis, aut filiabus de-
cedentem.
Quid autem si fœmina parturiens una cum partu mo- 12
riatur, num fœmina, an partus prior mortuus cen-
sebitur? Vide distinctiones Barry *de success. l.* 17. *tit.* 12. *n.*
24. *Peregr. de fideicommiss. art.* 43. *n.* 26.
Hactenus de ascendentibus, & descendentibus simul 13
morientibus. Quod attinet ad Collaterales simul obeuntes 14
distinguendi pariter essent plures casus. At de Fratre, & 15
Sorore simul morientibus, vide Carpzovv. *part.* 1. *decis.*
19. *num.* 2. *& seq.* De fratribus *L.* 18 *ff. de Reb. dub.*
Pupillo cum fratre substituto Mejer. *in colleg. Argento-* 16
ratens. ad lib. 34. *tit.* 5. *thes.* 5. *num.* 6. *Ab Esbach ad* 17
Carpzov. p. 3. *cap.* 17. *def. fin.* 13. De duabus Sororibus
Fulgos. *consil.* 22. *num.* 54. *& seq.* *Grat. lib.* 2. *Respons.* 6.
num. 26.

SUCCESSOR IN BENEFICIO ECCLESIASTICO.

AN, & quando teneatur stare locationi factæ ab An-
tecessore?
Vide verb. *Locatio n.* 8. *&* 9.

An, & quando teneatur solvere debita Antecessoris?

Vide verb. *Solutio a num.* 12. *ad num.* 15.

Vide etiam verb. *Melioramenta n.* 32. 33.

SUP.

SUFFRAGIA.

SUMMARIUM.

1 SUffragium dicitur a suffragando, seu auxiliando. *Sic*
ex S. Thoma in 4. dist. 45. notat Silvester *in summa verb.*
Suffragium n. 1. Suffragium dupliciter accipitur primo pro
2 voto, quod in electionibus ad Officia, & Dignitates dari
solet, & de suffragio sic accepto satis constat ex dictis
sub verb. *Electio*: Secundo pro auxilio, seu adjutorio
spirituali, quo unus fidelis alterum adjuvat ad obtinendam
a Deo remissionem pœnæ temporalis, vel aliud simile,
de quo suffragio sic sumpto est hic sermo. Unde
suffragium sic acceptum est auxilium, seu adjutorium spi-
3 rituale, quod unus fidelis præbet ad consequendam a Deo
pœnæ temporalis remissionem.

4 Suffragium sic sumptum tripliciter contingere potest: Primo ex opere operato per Sacrificium Missæ. Secundo per Indulgentias; Tertio ex opere operantis, nempe per proprias operationes bonas, ac satisfactorias, ut orationes, jejunia, eleemosynæ, & hujusmodi. De Suffragio primo modo satis constat sub verb. *Missa*; De suffragio secundo modo satis patet sub verb. *Indulgentia*, & *Jubilæum*; & de suffragio tertio modo instituitur hic discursus.

5 Unde hujusmodi suffragium ex opere operantis duobus modis contingere potest; Primo per modum satisfactionis, prout unus offert pro alio valorem satisfactionis, qui est in operibus bonis, ad satisfaciendum pro pœna temporali; Secundo per modum interpretationis, aut meriti de congruo, prout unus suis precibus, aut orationibus impetrat a Deo, ut alteri concedat auxilium ad resurgendum a culpa, & ad obtinendam remissionem debitæ temporalis pœnæ. *Sic in re Doctores communiter* post S. Th. *in 4. dist. 45. q. 2. art. 1.*

6 Personæ fideles, quibus hæc suffragia applicari possunt, sunt duplicis tantum generis, nempe fideles vivi, & fideles defuncti in Purgatorio existentes; Beati enim in Paradiso nullis indigent suffragiis; Damnati autem in Inferno horum sunt penitus incapaces.

7 Certum igitur de Fide est dari inter fideles suffragiorum communicationem, idest communicationem bonorum operum, quibus ipsi fideles se se mutuo juvare, ac sibi invicem suffragari possunt: id enim habetur clarissime in Symbolo Apostolorum per illa verba *Credo Sanctorum Communionem*; Cujus Articuli verus sensus juxta communem Catholicorum Theologorum est, quod detur in Ecclesia Communio bonorum operum inter homines justos, quibus sibi invicem suffragari possunt: Homines enim justi sunt membra unius Mystici corporis Ecclesiæ sub uno capite Christo; Unde ad *Ephes.* 4. comparat Apostolus Ecclesiam Corpori humano, in quo sicuti unum membrum sanum alteri præbet auxilium, ita etiam in Mystico corpore Ecclesiæ unus homo justus alteri auxilium præstare potest per bona opera; Et hoc etiam expresse colligitur ex illo Psalmistæ *Psal.* 18. ibi: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua*, & ex illo *Ad Romanos* 15. ibi: *Obsecro vos fratres per Dominum Jesum Christum, & Caritatem Spiritus Sancti, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum*, & ex illo *Jacobi* 5. *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim Oratio justi assidua.*

8 Unde possunt fideles justi se invicem vivos juvare per suffragia ad satisfaciendum pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis quo ad culpam jam dimissis, *communis, ac certa* inter Catholicos, contra *Hæreticos*; Idque expresse docet Catechismus S. Pii V. *in fine de Sacramento Pœnitentiæ*, ubi sic expresse dicit: „ In eo summa Dei „ bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum „ actionibus prædicanda est; qui humanæ imbecillitati „ hoc condonavit, ut unus pro alio satisfacere „ possit.

9 Fideles possunt suffragari, & juvare suis bonis operibus etiam defunctos, quo ad remissionem pœnæ temporalis in Purgatorio exsolvendæ. *Est de fide*, & patet expresse *ex 2. Machab. c. 12.* ibi: „ Sancta ergo & salubris „ est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur: „ Et hæc veritas definita est in pluribus Conciliis, quæ refert Mastrius *Theol. moral. disp. 23. q. 5. art. 1. num. 7.* & expresse in Concil. Trident. *sess. 25. in Decreto de Purgatorio*, ibi; Cum Ecclesia Catholica Spiritu „ Sancto edocta ex sacris Litteris, & antiqua Patrum traditione „ in Sacris Conciliis; & novissime in hac Œcumenica „ Synodo docuerit Purgatorium esse, Animasque „ ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili „ Altaris Sacrificio juvari.

10 Hinc omnino pium esse, nec Divinæ Justitiæ aut perfectioni contrarium satisfactiones a nobis offerri pro Animabus Purgatorii recte ex Scriptura, & PP. & sensu universalis Ecclesiæ ostendit contra aliquos Raynaudus in *Heter. tract. 15. part. 2. sect. 1. punct. 1. & sequent.* & iterum *punct.* 10 & 11. ubi contra argumenta solvit, & sic tenent etiam La Croix *lib. 6. part. 2. n. 1337.* Kazenberger *in Supplemen. Theol. Sacram. Patris Sporer, Append. de suffragiis §. 2. n. 295.* & alii.

11 An autem laudabilius sit satisfactiones omnium suorum operum totius secuturæ vitæ suæ transferre in Animas Purgatorii, vel sibi retinere? Variant Doctores Raynaudus enim *loco cit. sect. 2. punct. 2.* Arriaga *d. 40. sect. 2.* cum quibus inclinat La Croix *loc. cit. num.* 1336. & alii docent, id esse minus laudabile, & fore prodigalitatem venialiter malam contra Caritatem propriam, & amorem Deo debitum, quia est velle Deum prius; & potius laudari ab alio, quam a se; quod videtur esse hominis minus amantis Deum. Econtra autem Hautinus *in Patr. defunct. a num. 627.* citans pro se Sanctum Thomam, Suarez & Lugo fuse contendit id esse laudabilius, quia per illum actum Charitatis plus meretur gratiæ, & consequenter gloriæ sibi, & Deo per totam æternitatem; Quod & admittunt, ut revera admittendum est etiam Auctores primæ sententiæ de eo, qui multo reatu onustus morti proximus applicat alteri, seu Animabus Purgatorii omnes satisfactiones suas, advertens se per id facere actum, qui merito, & dignitate sua damnum illud compenset, nam ex caritate transferens auget suam gratiam, qui est fructus æternus longe pretiosior.

12 Si quis vivens applicet Animabus Purgatorii omnes Missas, preces, & satisfactiones pro se defuncto offerendas, probabilius invalide applicat. Raynaudus *loc. cit.* La Croix *loc. cit. num.* 1334. Kazenberger *loc. cit. num.* 246. & alii; Et ratio est, quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo offertur, sed pendet ab intentione operantis: Offerens autem, qui suo tempore offerat pro tali defuncto, non offerat ad dictam talis defuncti intentionem, sed offerat, ut ei prosit; Ideoque si ei prodesse poterit, proderit, si autem prodesse non poterit, & offerens non substituat aliam intentionem, a Deo distribuentur secundum interpretativam intentionem, & voluntatem facientis, & offerentis opus, ut in similibus cum S. Thoma tenent Pasqualig. *quæst.* 86. Raynau-
13 dus *loc. cit. p.* 2. *num.* 32. & alii; Quamvis Kazenberger *loc. cit.* & alii apud La Croix *loc. cit. num.* 1330. dicant, quod tunc vel proderunt ipsi operanti, vel reponentur in communem Thesaurum Ecclesiæ; Hautinus autem *in Patr. Defunct. a num.* 627. citans pro se Sanctum Thomam, Suarez, & Lugo, ut refert La Croix *lib.* 2. *num.* 179. fuse contendit nedum id valide fieri, sed etiam laudabilius esse, quia per actum illum Caritatis plus meretur Gratiæ, & consequenter Gloriæ sibi, & Deo per totam æternitatem. Quod tamen Arriaga *d.* 40. *sect.* 2. concludit minus esse laudabile, quia est velle Deum potius laudari ab alio, quam a se, quod videtur esse hominis minus amantis Deum.

14 Suffragia necdum exhibita, etiamsi certo sint exhibenda, nunc non prosunt Animabus in Purgatorio. *Sic Communis, & certa Doctorum* cum Raynaudo *loc. cit. part.* 3. *n.* 43. La Croix *l. cit. n.* 1340. & Kazenberger *l. cit. n.* 247. Nec hoc indiget probatione.

15 Per se loquendo utilius est Animabus, si statim magna copia suffragiorum pro illis offeratur, quia solum illis suffragia prosunt, si sint actu exhibita, non autem, si sint, quamvis certo, exhibenda. Per accidens tamen potest esse laudabilius fundare Missam perpetuam cum possit esse magis ad Dei gloriam, ut populus in perpetuum certo die, & loco Missam pro commoditate habeat; Raynaud. *l. c. a n.* 47. La Croix *l. c. a n.* 1341. & alii passim.

16 Communio oblata pro Animabus Purgatorii de se non prodest ipsis; nisi in quantum actus adjuncti sunt ex opere operantis impetratorii, vel satisfactorii. Sic fuse demonstrat Raynaud. *tom.* 6. *opuscul. de communione pro mortuis*, & sequitur La Croix *l. c. n.* 1344. & alii.

17 Restitutio eorum, quæ defunctus abstulerat, aut edimpletio votorum, quæ non expleverat, quamvis per accidens prodesse possint ratione piorum actuum, quos hæredes nunc eliciunt pro defuncto, tamen de se nihil conferunt ad liberationem Animæ. Sic S. Thomas, Navarr. Sotus, Bellarminus, Suarez, Molina, Valentia, Raynaudus citati, & secuti a La Croix *l. c. num.* 1345. ubi dicit hanc conclusionem esse contra paucos; Et ratio est quia vel defunctus ante mortem fecit quod potuit, & non ideo diutius patietur; vel id neglexit, & ideo patietur, quantum promerita est ipsius negligentia, non obstante, quod ejus hæredes suis dictis omissis obligationibus satisfaciant, *argument. c. Mora sua* 25. *de Regul. Juris in* 6. *& leg. In condemnatione* 173. §. 2. *ff. de Regul. Jur.*

18 Sic econtra negligentia hæredum in tali restitutione, & adimpletione votorum facienda non obest ejus Animæ in Purgatorio existenti, quia hæredum negligentia non est culpa ad ipsum pertinens. Et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, textu expresso *in cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*; Cum peccata suos debeant tenere Auctores, *cap. Quæsivit* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte Capituli*, *leg. Sancimus* 22. *Cod. de pœnis*; Nec debeat aliquis alterius odio prægravari, *c. Non debet* 22. *de Regulis Juris in* 6. *& leg. Non debet* 74. *ff. de Regulis Juris*. Sic Doctores citati *num. antecedent.*
19 Quamvis tamen varii alii apud Mastrium *in Theologia moral. disputat.* 24. *q.* 3. *art.* 3. *num.* 69. affirment dilationem restitutionis a Testatore relictæ obesse ejus Animæ in Purgatorio existenti, & esse causam longioris dilationis in illis pœnis; Unde S. Birgitta *lib.* 7. *Revelationum capit.* 66. affirmat tandiu Animam cruciari in Purgatorio, donec restituatur ablatum; & huic opinioni favent revelationes quædam Animarum defunctorum, quæ vivis apparuerint, & ab hæredibus suorum debitorum restitutionem fieri petierunt, ut a Purgatorio liberarentur.

20 Usus cereorum ardentium prodest defunctis, in quantum conjuncti, & amici nomine defuncti protestantur se confiteri Christum esse verum lumen, & ex ejus meritis sperare misericordiam. Raynaud. *l. cit. sect.* 3. *punct.* 11. *q.* 7. La Croix *l. cit. n.* 1347. Kazenberger *l. cit. n.* 250. & alii.

21 Aspersio Aquæ benedictæ prodest defunctis propter preces Ecclesiæ, quia benedicendo petit prodesse etiam ad condonationem pœnarum. Raynaud. *l. cit. q.* 5. La Croix *l. cit. n.* 1347. Kazenberger *l. cit. n.* 250. & alii.

22 Incensatio Thuris prodest, in quantum orat Ecclesia, ut anima pascatur odore cœlesti, La Croix *l. c. n.* 1347. Kazenberger *l. c. n.* 250. Raynaudus *l. c.* & alii.

23 Campanarum pulsus non juvat defunctis, nisi directe, quatenus movet audientes ad orandum, seu suffragia offerendum pro defuncto. Raynaud. *l. c. punct.* 7. La Croix *l. c. n.* 1346. Kazenberger *l. c. n.* 249. & alii.

Sepultura in loco Sacro prodest defunctis, partim quia 24
preces publicæ Ecclesiæ, quæ in tali loco funduntur, extenduntur etiam ad ibidem sepultos, & partim quia cum fideles frequentius illuc conveniant, frequentius excitantur ad orandum pro ipsis. Rayn. *l. c. punct.* 12. *quæst.* 3. Kazenberger *l. c. n.* 250. La Croix *l. c. n.* 1347. & alii; *arg. cap. Fraternitatem* 3. *de sepul.*

Ut suffragium habeat suum effectum, tres conditiones 25
requiruntur in eo, pro quo suffragium offertur; Prima, quod indigeat suffragio, idest sit debitor alicujus pœnæ temporalis, quia ubi nulla restat talis pœna solvenda, nullum etiam requiritur suffragium pro ejus exsolutione. Secunda, quod sit in statu gratiæ, quia qui est in peccato mortali, utpote membrum mortuum, non potest recipere subsidium, seu suffragium ab aliis membris vivis: Tertia, quod peccata, pro quibus satisfactio, seu suffragium exhibetur, jam sint deleta quoad culpam, quia non remittitur pœna antequam sit remissa culpa, pro qua est pœna promerita. *Communis*.

Item, ut suffragium suum sortiatur effectum, tres con- 26
ditiones requiruntur etiam ex parte illud offerentis. Prima, quod sit in statu gratiæ, quia existens in peccato mortali indignus est remissione culpæ, & pœnæ, adeoque impotens est ad obtinendam aliis remissionem pœnæ temporalis per suffragia ex opere operantis, ac nomine proprio exhibita; Licet tamen id possit per suffragia ex opere operato, ac nomine, & in persona Ecclesiæ oblata, ut Missarum sacrificia, Indulgentiæ, & Divina Officia in persona Ecclesiæ a Sacerdote oblata, quæ suum sortiuntur suffragandi effectum, non obstante Offerentis peccato. Secunda, quod Offerens habeat intentionem offerendi, & applicandi suffragium pro eo, cui prodesse intendit, & talis intentio, seu applicatio, opus bonum præcedat, & non subsequatur. Tertia, quod Suffragium sit opus, quod ex se vim habeat satisfaciendi, idest habeat valorem & pretium ad solvendum debitum illius, pro quo offertur, ut sunt Oratio, Jejunium, & Eleemosyna, sub quibus omnes aliæ operationes pœnales, & satisfactoriæ comprehenduntur. *Sic Doctores communiter*.

Generales, & Provinciales Ordinum Regularium pos- 27
sunt extra Religionem specialibus suis Benefactoribus, sive Secularibus, sive Ecclesiasticis communicare, & applicare omnia bona spiritualia, seu suffragia sui Ordinis, sive omnium Religiosorum sibi subditorum ex speciali privilegio ab Urbano V. concesso Generalibus, & Provincialibus Ordinis Minimorum, prout habetur in *Monumentis Ordinis secundæ impressionis fol.* 151. & *in Compendio privilegiorum verb. Indulgentiæ quoad sæculares quarto n.* 6. nempe: *Ut Generales, & Provinciales totius Ordinis Minimorum possint communicare suffragia, Indulgentias, Orationes, & bona spiritualia Benefactoribus Ordinis*. Et id communiter fieri solet concedendo eis Litteras, quas vocant *Filiantias*, seu *Litteras Filiationis*, vel *Fraternitatis*, aut *Suffragia Ordinis*.

Dicta communicatio omnium bonorum operum, seu suf- 28
fragiorum Ordinis per hujusmodi *Filiantias*, seu *Litteras Filiationis*, vel *Fraternitatis* a Regularibus Prælatis specialibus suæ Religionis Benefactoribus concessas multipliciter ipsis prodest; Inprimis quidem per modum cujusdam meriti de congruo, cum omnino congruum sit, quod ob multiplicia merita Religionis, in cujus *Filiationem*, seu *Fraternitatem* dicti ejusdem speciales Benefactores sunt assumpti, Deus peculiari auxilio, & protectione foveat, defendat, atque custodiat; Ratio enim amicitiæ postulat, ut Deus propter amicos suos specialia beneficia conferat etiam aliis, qui amicitia, & fraternitate illis conjuncti sunt: Propter enim decem justos, si ibi inventi fuissent, pepercisset Dominus Sodomæ, & Gomorrhæ, ac finitimis Civitatibus; *Genes.* 18.

Item talis Communicatio prodest illis per modum im- 29
petrationis, in quantum assiduæ Orationes, pia, & Religiosa exercitia, Divinaque Officia, quæ diu, noctuque in Religione peraguntur, possunt de congruo mereri, & impetrare, ut Deus Confœderatis illis specialia gratiæ auxilia conferat, quibus a peccatis præserventur & si in ipsis sint ab eis avocentur atque ab omnibus animæ, & corporis malis liberentur.

Item talis communicatio prodest illis per modum satis- 30
factionis, quia in Religiosis Ordinibus ultra plurimas Missas, multiplicesque preces, & continua Divina Officia, peraguntur propemodum infinita opera pœnalia, atque satisfactoria, ut jejuniorum, vigiliarum, abstinentiarum, pœnitentiarum, disciplinarum, mortificationum, peregrinationum, prædicationum, lectionum, meditationum, observantiarum laborum, devotionum, & hujusmodi, quæ applicantur pro Fratribus, Benefactoribus, ipsisque Confœderatis, tam vivis, quam defunctis.

Tandem talis communicatio prodest illis, quia Regula- 31
res in casu mortis alicujus sui specialis Benefactoris habentis dictam *Filiantiam*, seu *Suffragia Ordinis*, possunt unica Missa per modum Suffragii ipsius Animam liberare a pœnis Purgatorii ex concessione Clementis VIII. facta Minimis, & consequenter omnibus aliis communican-

tibus cum eis, quæ habetur Tom. 2. *Privilegiorum ejusdem Ordinis Constitut.* 10. *dicti Clementis VIII.* Et referunt Peyrinus *ad dictam Constitutionem num.* 2. Bassæus verb. *Suffragium n.* 2. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 12. *q.* 7. *n.* 88, & alii passim.

SUPERBIA.

SUMMARIUM.

1 *Superbia unde dicatur?*
2 *Superbia quid sit?*
3 *Superbia completa, & consummata, seu in suo genere perfecta, est peccatum mortale.*
4 *Item peccatum mortale est superbia, cum quis existimat habere ex se, & non a Deo bona gratiæ, naturæ, & fortunæ.*
5 *Item peccatum mortale est superbia, cum qui cognoscit quidem se a Deo talia bona habere, sed ex suo merito, & justitia, & non ex liberalitate ipsius Dei.*
6 *Item peccatum mortale est superbia, quoties est conjuncta cum gravi contemptu, & notabili damno proximi.*
7 *Inter alias solitas assignari filias superbiæ, tres sunt præcipuæ, nempe Vanagloria, Præsumptio, & ambitio.*
8 *Quid sit Vanagloria, an, & quando sit peccatum veniale, vel mortale?*
9 *Quid sit Præsumptio, & an, & quando sit peccatum veniale, vel mortale?*
10 *Quid sit Ambitio, & an, & quando sit peccatum veniale, vel mortale?*
11 *Superbia imperfecta, & late accepta, quæ proprio nomine dicitur* Philautia *per se, & ex suo genere, est tantum peccatum veniale.*

1 SUperbia ut sic dicitur ex eo, quod quis in donis naturalibus, vel supernaturalibus inordinate appetat ipse excellere, vel eminere *supra alios*, ac velut *alios superare*; superbia enim sic dicitur a *super*, & *ire*, quia Superbus super alios, & supra suam mensuram ire vult; Un-
2 de Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ super alios; *Ita in re Communis.*

3 Superbia completa, & consummata, seu in suo genere perfecta, est, qua quis inordinate ita excellere, seu eminere appetit super omnes, ut nec ipsi Deo, nec Superioribus eorumque Legibus subjici velit; & est peccatum mortale, & diabolicum, pœna æterna Inferni meritissimum; Unde de sic superbo Lucifero *Isaiæ cap.* 14. habetur: „ Detracta est ad Inferos superbia tua .... qui „ dicebas in corde tuo: In Cœlum conscendam, super „ astra Dei exaltabo solium meum ..... ascendam super „ altitudinem nubium, similis ero Altissimo ".

4 Item peccatum mortale est superbia, cum quis existimat habere ex se, & non a Deo bona gratiæ, naturæ, & fortunæ juxta illud Superborum relatorum *Deuteronomii cap.* 32. *num.* 27. ibi: „ Ne forte superbirent ... & „ dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia ". Unde Apostolus 1. *ad Cor. c.* 4. contra similem superbum sic invehit: *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*

5 Item peccatum mortale est Superbia, cum quis cognoscit quidem se a Deo talia bona habere, sed ex suo merito, & justitia, & non ex liberalitate Dei; *Communis.*

6 Item peccatum mortale est superbia quoties est conjuncta cum gravi contemptu, & notabili damno proximi, ut si quis superbiendo de sua excellentia, valde aspernetur, & reprobet tanquam vilem proximi statum, & conditionem, & se extollendo super alios in aliqua professione, ut Legistæ, Medici, Concionatoris, & hujusmodi injustum, & grave damnum aliis causet; *Communis.*

7 Quamvis plures soleant assignari filiæ superbiæ, ut jactantia, ostentatio, hypocrisis, inobedientia, pertinacia, discordia, curiositas; tres tamen sunt ejus filiæ præcipuæ, nempe Vanagloria, Præsumptio, & Ambitio. *Sic Doctores Communiter*,

8 *Vanagloria* est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ, seu humanæ laudis, & gloriæ. Et hæc ex genere suo, & per se est solum peccatum veniale; quamvis possit fieri peccatum mortale per accidens ratione materiæ, si nimirum gloriatio fiat de re mortaliter mala, vel ratione notabilis damni proximo illati. *Communis.*

9 *Præsumptio* est appetitus inordinatus aggrediendi aliquid supra proprias vires: Unde ille dicitur præsumptuosus qui tentat dicere, vel facere aliquid supra id, quod potest. Per se, & ex genere suo est tantum peccatum veniale; Potest tamen fieri mortale per accidens, si immineat periculum gravis injuriæ Dei, notabilis damni proximi, aut salutis propriæ; Sicque graviter peccat, qui præsumit quærere, & exercere Officium Judicis, Consiliarii, Medici, Confessarii, Lectoris, Magistri, & hujusmodi sine sufficienti scientia. *Communis.*

Ambitio est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ 10
in honoribus, vel Dignitatibus non debitis, vel debitis majoribus; Per se, & ex genere suo est solum peccatum veniale; At vero potest fieri peccatum mortale per accidens, vel ratione materiæ, ut si quis ambiat dignitatem, & notabiliter sit indignus; Vel ratione circumstantiarum, ut si modo, vel medio mortaliter malo, puta per subornationem, per simoniam, & hujusmodi quærat quis fieri Superior, seu Prælatus; Vel ratione damni proximo illati, ut cum quis cum alterius notabili damno, & gravi injuria vult Officium, seu Beneficium, obtinere. *Communis.*

Unde de primo ad ultimum, quamvis superbia comple- 11
ta, & consummata, seu in suo genere perfecta, & proprie capta, sit peccatum mortale, ut patet ex dictis *supra num.* 3. *& seq.* Tamen superbia imperfecta, & late accepta, qua quis non renuens subjici quibus debet, in suo duntaxat interno affectu se se magnificat, est tantum veniale peccatum, quia sine Dei contemptu, & proximi notabili despectu, aut damno se plus justo efferre non est adeo gravis inordinatio; adeoque per se & ex suo genere non excedit peccatum veniale, ut tradunt passim Doctores: Et talis superbia late dicta, quæ proprio nomine dicitur *Philautia*, quamque Scotus *in* 2. *dist.* 6. *q.* 2. vocat Luxuriam quamdam spiritualem, consistit in immoderata propriæ perfectionis complacentia nullo habito ad alios respectu.

SUPERIORES.

Additio Auctoris e II. Editione.

SUperiores Regulares exacte observare debent Sancita 1
in Decretis Clementis VIII. & in suis peculiaribus
Constitutionibus in Tyronum admissione. Bened. XIV.
tom. 2. Constit. 47. incip. *Si datam*. Superiorum con- 2
sensus requiritur a S. Sede, in concedendis dispensationibus pro Regularibus. Idem *ib.*

Superiores Regulares non possunt suis subditis concede- 3
re Litteras Dimissorias ad recipiendos Ordines ab alio, quam ab Episcopo Diœcesano, nisi hic a Diœcesi absit, vel Ordinationes in Temporibus non sit habiturus. Idem Const. 27. incip. *Impositi Nobis*. Eorum Dimissoriæ nullæ declarantur, nisi adjuncta habeant documenta subscripta a Vicario Generali, vel Cancellario, aut Secretario ejusdem Episcopi de ejus absentia a Diœcesi, sive quod Ordinationes non sit habiturus. Idem *Ibidem*.

Superiores Regulares Monasteriorum Monialium, bis, 4
aut ter in anno Confessarium extraordinarium offerre tenentur universæ Communitati. Idem Constitut. 56. in- 5
cip. *Pastoralis curæ*. Et quidem semel in anno hujusmo- 6
di Confessarium deputare debent e Clero sæculari; vel ex
alio Ordine Regulari. Idem *ib.* Singulis autem Monialibus peculiarem Confessarium extra Ordinem in pluribus 7
casibus denegare non debent *ib.* Vide *verb. Confessarius.*

Superiores Regulares non se opponentes Regularibus 8
petentibus Professionis nullitatem, Officio suo deesse censentur. Idem Constitut. 47. incipien. *Si datam*. Superior 9
Regularis una cum Ordinario Loci, cognoscere debet
causas super nullitate Professionis Regularis inter quinquennium promotas, sive actio sit a Religioso intentata, sive a Professo. Idem *ib.* Idem statuitur si causa in- 10
tra quinquennium legitime introducta, post quinquennium denuo instauretur. Idem *ib.*

Superior Regularis similiter cum Ordinario cognoscere 11
debet causas nullitatum Professionum Monialium sibi subjectarum. Idem *ib.* Superior Regularis ad effectum co-
gnoscendi causas super tali nullitate Professionis, est Præ- 12
latus Monasterii, cui concreditum est universum Mona-
sterii regimen, non autem Confessarius Monialium. Idem
ib. Superior Regularis Conjudex in hujusmodi causis exi- 13
stens, juri suo cedere nequit, sed alium potest subdelegare. Idem *ib.*

Superiore Regulari dissentiente a judicio Episcopi in 14
causa nullitatis Professionis, causa devolvitur ad S. Se- 15
dem. Idem *ib.* Superior Regularis alius a primo, una
cum Judice secundæ, aut ulterioris instantiæ semper in
causis hujusmodi judicare debet. Idem *ib.* Si in loco Ju- 16
dicii secundæ aut ulterioris instantiæ non adsit Superior Regularis ejusdem Ordinis, assumendus erit Superior Monasterii vicinioris ipsius Ordinis, vel alius Judex Ecclesiasticus deputandus ab eo, ad quem pertinet, nempe a Superiore, ad quem pertinet, suas vices ad hunc effectum ei delegante. Idem *ib.*

Superior Regularis in casibus nullitatis Professionis non 17
admittitur ad judicium ferendum, quum causa apud S.
Sedem judicatur quacumque de causa. Idem *ib.* E- 18
tiamsi agatur de causa infra quinquennium promota. Idem *ib.*

Superiores Regulares, & non Parochi, debent exqui- 19
rere a suis familiaribus, & continuis commensalibus,

eisque

eisque actu inservientibus, an præcepto Paschalis Communionis satisfecerint. Sic *S. Cong. Concil.* ex Bullario Ord. Prædicatorum *tom. 7. pag. 322. Constit. 69.*

SUPERSTITIO.

SUMMARIUM.

1 *Superstitio unde dicta, & quid sit?*
2 *Superstitio est duplex, una* ratione rei cultæ, *& alia* ratione cultus, *& quæ utraque sit?*
3 *Superstitio ratione cultus dividitur in tres species, scilicet in superstitionem* cultus falsi, *in superstitionem* cultus superflui, *& in Superstitionem* cultus indecentis.
4 *Superstitio* cultus falsi *quæ sit?*
5 *Superstitio* cultus superflui *quæ sit?*
6 *superstitio* cultus indecentis *quæ sit?*
7 *superstitio* ratione rei cultæ *dividitur in quinque species, nempe in Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam observantiam, & maleficium.*
8 *Idololatria quid sit?*
9 *Idololatria est triplex, & assignatur.*
10 *Magia est duplex, nempe naturalis, & superstitiosa, seu diabolica, & quid sit magia naturalis?*
11 *Quid sit Magia Superstitiosa, & diabolica?*
12 *Divinatio quid sit?*
13 *Divinatio superstitiosa sit semper per pactum expressum, vel implicitum cum Dæmone, pluresque continet species, quæ hic assignantur.*
14 *Prima Divinationis species est* Præstigium, *& quid sit?*
15 *Secunda est* Necromantia, *& quid sit?*
16 *Tertia est* Geomantia, *& quid sit?*
17 *Quarta est* Hydromantia, *& quid sit?*
18 *Quinta est* Aeromantia, *& quid sit?*
19 *Sexta est* Pyromantia, *& quid sit?*
20 *Septima est* Chiromantia, *& quid sit?*
21 *Octava est* Spatulomantia, *& quid sit?*
22 *Nona est* Metopolcopia, *& quid sit?*
23 *Decima est* Pedomantia, *& quid sit?*
24 *Undecima est* Phisiognomia, *& quid sit?*
25 *Duodecima est* Onyromantia, *& quid sit?*
26 *Tertiadecima est* Astrologia judiciaria, *& quid sit?*
27 *Quartadecima est* Pythonia, *& quid sit?*
28 *Quintadecima est* Augurium, *& quid sit?*
29 *Sextadecima est* Auspicium, *& quid sit?*
30 *Decimaseptima est* Omen, *& quid sit?*
31 *Decimaoctava est* Aruspicium, *& quid sit?*
32 *Decimanona est* Oraculum, *& quid sit?*
33 *Vigesima est* Sortilegium, *& quid sit?*
34 *Sortes sunt triplices, nempe Divinatoriæ, Consultoriæ, & Divisoriæ.*
35 *Sortes divinatoriæ quæ sint.*
36 *Tales sortes graviter prohibentur, & inter alia affertur ad id Constit. Sixti V.*
37 *Sortes Consultoriæ quæ sint, & an sint prohibitæ?*
38 *Sortes Divisoriæ quæ sint, & an sint prohibitæ?*
39 *Dictarum sortium usus est omnino prohibitus in electionibus ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica; seu electio per sortes ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica est illicita, & omnino prohibita.*
40 *Sortilegiorum pœnæ de Jure Canonico, si Clerici sint, quæ sint?*
41 *Si Laici, quæ sint?*
42 *Sortilegi tam Clerici, quam Laici sunt infames; & quas pœnas incurrant, si exerceant Sortilegia, quæ Hæresim sapiant?*
43 *Sortilegorum pœnæ de Jure Civili quæ sint?*
44 *Quis sit Judex competens Sortilegorum, seu Divinatorum?*
45 *Vana observantia quid sit?*
46 *Vana observantia quomodo differat a Divinatione.*
47 *Species præcipuæ vanæ observantiæ sunt tres, nempe Ars notoria, Observantia sanitatum, & Observantia eventuum.*
48 *Ars notoria quid sit?*
49 *Observantia sanitatum quid sit?*
50 *Assignantur in specie Rei hujus Superstitionis* ad n. 51.
52 *Refertur Ecclesia dedicata septem Archangelis proprio nomine nuncupatis, licet non omnia talia nomina in Sacra Scriptura reperiantur.*
53 *Observantia eventuum quid sit*
54 *Assignantur in specie Rei hujus superstitionis.*
55 *Regula prima ad cognoscendas veras superstitiones culpabiles.*
56 *Regula secunda.*
57 *Regula tertia.*
58 *Regula quarta.*
59 *Regula quinta.*
60 *Regula sexta.*
61 *Regula septima.*
62 *Regula octava.*
63 *Regula nona.*
64 *Regula decima.*
65 *Maleficium unde dictum, & quid sit?*
66 *Maleficium est duplex, nempe Veneficum, & Amatorium.*
67 *Maleficium Veneficum quid?*
68 *Maleficium Amatorium quid sit?*
69 *Nunquam licet solvere Maleficium novo Maleficio, sique qui id petit, vel jubet, graviter peccat.*
70 *Item graviter peccat, qui petit a Mago, seu Saga, aut ab alio, ut Maleficium solvat, si sciat non nisi per aliud Maleficium dissolvi posse.*
71 *Item graviter peccat, qui petit, seu jubet dissolutionem Maleficii, si dubitet, an solvi possit sine Maleficio.*
72 *Immo neque id licet permittere, quamvis Maleficus se se offerat non rogatus ad Maleficium dissolvendum alio Maleficio.*
73 *Quando constat, quod Maleficus potest licito modo a se novo Maleficium dissolvere, licitum est petere & immo jubere, ut solvat, quamvis suspicetur, aut credatur eum id facturum per novum Maleficium.*
74 *Licitum est ad dissolvendum Maleficium adhibere aliquod signum positum contrarium Maleficio ex pacto conditionato Diaboli; Dummodo illud signum de se sit honestum, vel indifferens.*
75 *Vere licitum est sine novo Maleficio tollere signa Magica.*
76 *Vere superstitiosi sunt denunciandi, si sua superstitio sit cum expressa, vel tacita Dæmonis invocatione], & sit mortaliter peccaminosa.*
77 *Assignantur præcipua remedia spiritualia adversus Maleficia adhibenda.*
78 *Assignantur pœnæ statutæ contra Maleficos, divinatores, aliosque similes Superstitiosos.*
79 *Quis sit Judex competens Maleficorum, Divinatorum Sortilegorum, aliorumque Superstitiosorum.*
80 *Confessarii, de quibus interrogare debeant suos Pœnitentes Maleficos, Divinatores, Sortilegos, Superstitiosos.*
81 *Confessarii de quibus tales suos Pœnitentes monere debeant; & quando eos absolvere possint, vel non.*
82 *Quoad ea, quæ concernunt Astrologiam Judiciariam,* remissive.

Superstitio, hic dicta, eo quod homines nimium timerent iram Deorum superne imminentem, quasi superstantem, ut ex aliis observat Gobat *tom. 3. p. 4. de Superstitionibus n. 896.* definitur, quod sit vitium Religioni oppositum secundum excessum, quo quis Divinum exhibet cultum, vel quem non debet, seu modo indebito, vel illi, cui non debet. *Ita in re Communis.* 1

Unde Superstitio est duplex, una *ratione rei cultæ*, quæ coli non deberet; cum scilicet cultus Deo debitus falso Deo, seu Creaturæ tribuitur, & alia *ratione cultus* indebiti, scilicet, seu incongrui, vel inconvenientis, quo verus Deus quidem colitur, sed cultu & modo indebito, tribuendo ei cultum falsum, vel superfluum, aut indecentem contra, vel præter Ecclesiæ consuetudinem, ac præscriptum. *Sic in re Doctores Communiter.* 2

Hinc superstitio *ratione cultus* dividitur in tres species, scilicet in Superstitionem *cultus falsi*, in Superstitionem *cultus superflui*, & in Superstitionem *cultus indecentis.* 3

Superstitio *cultus falsi* est Deum colere Judaicis, aut Mahumeticis cæremoniis, ut per circumcisionem, immolationem Agni, & hujusmodi, quæ significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse; Item falsas Reliquias intrudere adorandas, falsa miracula prædicare, aut imprimere, falsas revelationes fingere, & hujusmodi; Et hæc superstitio ex genere suo est peccatum mortale, quia gravem injuriam, & irreverentiam irrogat Deo primæ veritati, & Religionem fundat in falsitatibus; Quamvis tamen interdum possit in aliquibus excusare ignorantia, & simplicitas. *Sic Doctores passim.* 4

Superstitio *superflui cultus* est Deum colere ritibus, seu Cæremoniis ad ipsius Dei gloriam, & ad Spiritus devotionem excitandam non inservientibus, uti in Missa plures formare Cruces, pluris repetere *Alleluja*, dicere *Gloria*, vel *Credo* contra Rubricas, aliasque non præscriptas addere Cæremonias; Item Missam audire cum certo numero, & ordine cereorum in tali situ, & dispositione corporis, & alia hujusmodi præter, vel contra consuetudinem, & præscriptum Ecclesiæ. Et hæc Superstitio, secluso scandalo, & Ecclesiæ contemptu ac mala intentione agentis, ordinarie est tantum peccatum veniale, quia est materia levis, & actio ex se non mala, & multa excusat simplicitas. *Ita Communis Doctorum.* 5

Superstitio *cultus indecentis* est Deum colere verbis, factis, & rebus potius ad ejus offensam, quam ad ejus gloriam, & laudem inservientibus, uti in Divinis Officiis adhibere Musicam, cantum, sonum, vocem, verba, gestus, instrumenta, & alia hujusmodi, quæ potius ad lasciviam, seu impuritatem provocent, quam Dei laudem, & populi devotionem excitent, & hæc superstitio, seclusa magna indecentia, gravi scandalo, prava intentione agentium & periculo animarum non est peccatum mortale; 6

tale: (a) Secus autem si talia intervenirent. *Sic Doctores Communiter.*

7 Superstitio ratione *vel cultæ* dividitur in quinque species, nempe in Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam observantiam, & Maleficium.

8 *Idololatria* est superstitio, qua cultus soli Deo, seu Creatori debitus tribuitur Creaturæ: Unde Apostolus *ad Romanos* 1. scribit: *Servierunt Creaturæ potius, quam Creatori.*

9 Idololatria est triplex. *Prima* est Idololatria externa simul & interna, quoad existimationem, & affectum; Et est, cum quis, & intellectu existimat erronee Creaturæ aliquid inesse Divinitatis, & voluntate intendit eam colere, & hæc est Idololatria perfecta, & semper conjuncta cum infidelitate, sicque duplex peccatum mortale includit, infidelitatis contra fidem, & superstitionis contra Religionem: Nec absolvi potest a Confessario non habente specialem facultatem absolvendi ab Hæresi. *Secunda* est Idololatria externa simul, & interna quoad effectum non quoad existimationem; Et est, cum quis cognoscit quidem Idolis nihil inesse Divinitatis, & unicum tantum ac verum Deum agnoscit, & confitetur, sed tamen ex pravo affectu, cupiditate nempe aliquid a Diabolo impetrandi, Idolis, vel ipsi Dæmoni voluntarium cultum externum tamquam Deo defert, qualis ordinarie est Idololatria, seu potius Dæmonolatria Sagarum, & Magorum: Et ob hanc Idololatriam non incurritur Excommunicatio in Bulla Cœnæ, sed solum Excommunicatio lata a *Joanne* XXII. non reservata Pontifici, ut habetur in Directorio Inquisitorum: adeoque a quovis legitimo Confessario absolvi potest, ut notat Sporer *tom. 1. tract. 2. in Præcept. Decalog. cap. 9. sect. 1. n. 4. Tertia* est Idololatria externa, & simulata tantum; Et est, cum quis absque existimatione Divinitatis, & sine ullo affectu interno colendi aliquid pro Deo, ex timore tormentorum, & mortis, Idolo, seu Dæmoni exterius tantum exhibet cultum Deo debitum v. gr. Sacrificium Thuris, ut fuit Idololatria S. Marcellini Papæ, & aliorum; Marcellini in Idololatriam lapsum purum putumque esse figmentum, & Donatistis inventum ad invidiam creandam in Romanos Pontifices, nemo est hodie, vel mediocriter in Ecclesiastica Historia versatus, qui id ignoret. Confer præ ceteris Nat ab Alex. Dissert. 20. in H. E. sæc. 3., & Cardinalem Orsi H. E. l. 9. n. 41. & hæc Idololatria, quamvis sit tantum materialis, cum careat affectu interno colendi aliquid pro Deo, est tamen gravissimum peccatum mortale contra debitam professionem externam Fidei, & contra virtutem Religionis: Potest vero absolvi a quolibet legitimo Confessario.

10 *Magia* est duplex nempe naturalis, & superstitiosa, seu diabolica. Magia *naturalis* est ratio quædam, seu facultas operandi mira per vires rerum naturalium occultas absque ope Dæmonis; Et hæc non est superstitionis species, quamvis tamen ut periculosam ex eo, quod diabolus facile se illi immisceat, ideoque sensim ad superstitionem introducentem diligenter cavendam esse merito censeant graviores saniores que Doctores.

11 *Magia superstitiosa*, seu *diabolica* est ratio quædam, seu facultas operandi mira, ope, & ministerio Dæmonum per signa ab ipsis instituta; *Communis*. Magia superstitiosa est ex genere suo peccatum mortale gravissimum, quia continet expressam, vel tacitam Dæmonis invocationem, ac proinde benevolentiam erga ipsum, & confœderationem, ac societatem cum ipso; Est autem Deo summe injuriosum, quod ipso relicto ad Dæmonem perpetuum ejus hostem recurratur, & cum eo societas ineatur. *Communis*.

12 *Divinatio* est superstitiosa inquisitio, aut prædictio alicujus occulti per invocationem, & disciplinam Dæmonis; *Est in re Communis*.

13 Divinatio superstitiosa fit semper per pactum expressum, vel implicitum cum Dæmone, pluresque continet species, quæ hic assignantur.

14 Prima Divinationis species est *Præstigium*, cum Dæmon nempe quibusdam apparitionibus præstigiosis in imaginibus, aut corporibus aliunde asportatis, vel compactis ex aere, se oculis, aut sensibus hominum ingerit ad occulta pronuncianda.

15 Secunda est *Necromantia*, quæ est Divinatio facta per fictas mortuorum suscitationes, vel locutiones, adhibitis certis verbis, aut signis, quibus mortui videntur resurgere, loqui, & docere occulta.

16 Tertia est *Geomantia*, quæ est Divinatio facta per certa signa, & puncta in corporibus terrestribus, ut lapide, ligno, charta, & hujusmodi.

17 Quarta est *Hydromantia*, quæ est Divinatio facta per signa apparentia in aqua.

Quinta est *Aeromantia*, quæ est divinatio facta per si- 18
gna apparentia in aere.

Sexta est *Pyromantia*, quæ est divinatio facta per signa 19
apparentia in igne.

Septima est *Chiromantia*, quæ est divinatio facta ex 20
manuum lineis.

Octava est *Spatulomantia*, quæ est divinatio facta ex
spatulæ signis, quibus occulta de statu hominis præsen- 21
ti, vel futuro divinantur.

Nona est *Metoposcopia*, quæ est divinatio facta per si- 22
gna frontis.

Decima est *Pedomantia*, quæ est divinatio facta per 23
inspectionem pedum.

Undecima est *Physiognomia*, quæ est divinatio facta ex 24
totius hominis signis.

Duodecima est *Onyromantia*, seu *Onyrocritica*, quæ est 25
divinatio facta ex somniis habitis.

Tertiadecima est *Astrologia Judiciaria*, quæ est divina- 26
tio facta ex situ, motu, ac positione Astrorum, & Planetarum.

Quartadecima est *Pythonia*, & est, cum Diabolus ex 27
pacto docet occulta per homines arreptitios.

Quintadecima est *Augurium*, & est, cum ex hominis 28
animalium, & avium vocibus, cantu, garritu, sternutatione, & hujusmodi divinantur occulta.

Sextadecima est *Auspicium*, & est cum ex volatu 29
avium occulta divinantur.

Decimaseptima est *Omen*, & est Divinatio facta ex ho- 30
minum vocibus, casu, & præter intentionem prolatis.

Decimaoctava est *Aruspicium*, & est, cum signa appa- 31
rentia in arteriis, seu intestinis Sacrificatorum animalium Dæmon responsa dat, ut fiebat apud Gentiles, qui ipsum Dæmonem consulebant per Sacrificia animalium.

Decimanona est *Oraculum*, & est, cum Dæmon con- 32
sultus per preces coram idolis persusas responsa dat per ipsa Idola, ut frequentissimum erat apud Gentiles, qui per Idola Dæmonis *Oracula* recipiebant.

Vigesima est *Sortilegium*, nomine cujus, quamvis ge- 33
neralius loquendo veniant omnes *Superstitiones Divinationes, & Magiæ* ut recte advertunt Engel *lib. 5. Decretal. tit. 21. num. 1.* Reiffenstuel *ibidem num. 2.* & alii, proprie tamen, & specialius loquendo *Sortilegium* est Divinatio, qua per *sortes Divinatorias*, & falsa signa ope Dæmonis futura, vel occulta manifestantur. *Ita in re Communis.*

Notanter autem dicitur *per sortes divinatorias*, quia 34
triplices sunt sortes, nempe Divinatoriæ, Consultoriæ, & Divisoriæ, *Sic Doctores communiter.*

Sortes Divinatoriæ sunt illæ, quibus occultorum, seu 35
futurorum manifestatio, vel consilii alicujus directio petitur per media vana, & impertinentia minime ad Deum relata, & consequenter ad Dæmonem pacto expresso, vel tacito; Et hæ sortes passim sumuntur pro Divinationibus, sortilegiis, aut Maleficiis, indeque ut vere superstitiosæ, & illicitæ graviter prohibentur tum Jure divino *Exodi cap. 22. n. 8. Levit. cap. 19. num. 31. & cap. 20. n. 6. & 27. Deuteron. cap. 18. num. 10. cum seq.* & sæpe alibi: Tum Jure Canonico in *c. Illud* 6. *c. Qui sine* 7. *c. Illos* 8. *c. Sed illud* 9. *caus. 26. q. 2. c. Si quis Ariolos* 1. *c. Qui divinationes* 2. *cap. Non licet* 3. *cap. Non oportet* 4. *c. Si quis Episcopus* 5. *c. Aliquanti* 6. *c. Sortes* 7. *c. Pervenit.* 8. *c. Si quis Clericus* 9. *c. Contra* 10. *c. Auguriis* 11. *c. Episcopi* 12. *caus. 26. quæst. 5. c. In tabulis* 1. *& c. Ex tuarum tenore* 2. *de Sortilegiis*, & Const. Sixti V. incip. *Cœli & terræ*, quæ ut ad rem multum faciens, hic ad litteram datur.

SIXTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Ad perpetuam rei memoriam.

§. 1. CŒli, & Terræ Creator Deus, quem unum Omni- 36
potentem corde credimus ad justitiam, & ore confitemur ad salutem, etsi homini, quem ad imaginem, & similitudinem suam creavit, mentem dederit, quæ non solum divino Fidei lumine illustrata Mysteria illa cognosceret, quæ humanam intelligentiam superant, sed etiam naturæ suæ vi, magno licet cum labore, præclara multa investigaret, atque intelligeret, tamen ut superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam Conditoris sui Majestatem humi stratus veneraretur, sibi soli eorum quæ eventura sunt, scientiam, & futurarum rerum cognitionem reservavit. Solus enim ipse cujus omnia nuda, & aperta sunt, & ad internas hominum

(a) Deum colere verbis, factis, & rebus potius ad ejus offensam, quam ad ejus gloriam, & laudem inservientibus, atque ad lasciviam, seu impuritatem potius provocantibus, quam Dei laudem, & populi devotionem excitantibus, peccatum mortale minime esse, affirmari neutiquam potest, nisi vera Religionis notio penitus subvertatur. Hinc corrigenda est Authoris sententia sub hoc numero tradita, nec absque alia limitatione suscipienda videntur ea, quæ statuuntur sub num. 4., & 5.

num cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse, qui vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt, omnia præsentia, & ante oculas posita habet, solus denique omnia, & singula quæcumque totius temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate novit, & admirabili providentia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec Dæmones ipsi præsentire possunt. Quare Idolorum in futuris annunciandis falsitatem, & imbecillitatem, & eorum, qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet Spiritus Sanctus apud Isaiam illis verbis: Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos; & in novo Testamento Christus Dominus Discipulorum suorum de futuris eventibus paulo cupidius inquirentium, interrogationem gravi illa responsione retudit, qua etiam omnium fidelium suorum curiositatem coercuit: Non est vestrum scire tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Nec vero ad futuros eventus, & fortuitos casus prænoscendos (futuris eventibus, ex naturalibus causis necessario, vel frequenter provenientibus, quæ ad Divinationem non pertinent duntaxat exceptis) ullæ sunt veræ artes, aut disciplinæ, sed fallaces, & vanæ improborum hominum astutia, & Dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, vel auxilio omnis divinatio manat, sive quod expresse ad futura manifestanda invocentur, sive quod ipsi pravitate sua, & odio in genus humanum occulte etiam præter hominis intentionem se ingerant, & intrudant vanis inquisitionibus futurorum, & mentes hominum perniciosis vanitatibus, & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere depraventur. Quæ quidem ipsis cognita sunt, non Divinitate aliqua, nec vera futurarum rerum scientia, sed naturæ subtilioris acumine, & aliis quibusdam modis, quod hominum obtusior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non est, in hujusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum eventuum inquisitione, & præcognitione, Diaboli operationem se fallaciter immiscere, ut sua fraude, ac dolis miseros homines a via salutis avertat, & laqueo damnationis involvat. Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter, & religiose, ut debent, non attendentes, sed curiosa sectantes, graviter Deum offendunt, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes: Tales in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarii vocati, qui vanam, falsamque Syderum, & Astrorum scientiam profitentes, Divinæque dispositionis ordinationem suo tempore revelandam prævenire audacissime satagentes, hominum nativitates, seu genituras, ex motu Syderum, & Astrorum cursu metiuntur, ac judicant futura, sive etiam præsentia, & præterita occulta, atque ex puerorum ortu, & natali die, sive quovis alia temporum, & momentorum vanissima observatione, & notatione de uniuscujusque hominis statu, conditione, vitæ cursu, honoribus, divitiis, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiis, carceribus, cædibus, variis discriminibus, aliisque prosperis, & adversis casibus, & eventibus præcognoscere, judicare, & affirmare temere præsumunt, non sine magno periculo erroris, & infidelitatis, cum Sanctus Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hæc observat, qui attendit, qui in domum recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & Baptismum prævaricasse affirmet, ut illos merito Apostolus arguat, atque increpet illis verbis: Dies observatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Hi igitur levissimi, & temerarii homines in miserandam animarum suarum ruinam, grave fidelium scandalum, & Christianæ Fidei detrimentum futuros rerum eventus, & quæcumque prospere, vel adverse obventura sunt, ac actus humanos, ea denique, quæ cum ex libera hominum voluntate proficiscantur, Astris, Syderibusque adscribunt, eisque eam facultatem, vim, seu virtutem, & efficaciam tribuunt futura significandi, & ad præcognita ita inclinandi, ut sic omnino, nec aliter eventura sint, atque ob eam causam de iis rebus omnibus judicia facere, prognostica, prædicationes, & præcognitiones, sibi assumere, & palam venditare non dubitant; quibus pauci rudes, & imprudentes aliique nimis creduli, & imprudentes tantam fidem præstant, ut ex hujusmodi judiciorum & prædictionum præscripto aliquid certo esse credant, aut sperent, quorum sane, & mendacium magistrorum temeritas, & infelicium discipulorum credulitas magnopere deploranda est, qui vel Divinis Litteris admoniti non intelligunt hominis præstantiam, cui Cœli, & Stellæ, & clarissima Cœli Sydera, Sol, Luna, Deo ita disponente non imperant, sed inserviunt, sic enim Moyses populum Dei, ut hunc errorem caveret, præmonebat. Ne forte elevatis oculis ad Cœlum, ut videas Solem, & Lunam, & omnia Astra Cœli, & errore deceptus adores ea, & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cœlo sunt. Sed quid Sydera mirandum est homini servire? nonne nobilissimæ Intelligentiæ Angeli ipsi omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? nam rationabiles oves ita diligit Deus, ut non solum Episcopos, quemadmodum a S. Ambrosio scriptum est, ad tuendum gregem ordinaverit, sed etiam Angelos destinaverit. Præclare etiam S. Hieronymus: Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quod si Angeli homines custodiunt, quid adversus Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri, aut afficere poterunt, quæ cum ipsis Angelis nullo modo sint comparanda. Nec sane hoc loco prætereunda est eximii Ecclesiæ Doctoris, & Beatissimi Pontificis Magni Gregorii sententia, qui Priscillianistas Hæreticos unumquemque hominem sub constitutionibus Stellarum nasci putantes, magno rerum, & verborum pondere confutat. Absit, inquit, a fidelium cordibus, ut aliquid esse Factum dicant; vitam quippe hominum solus hanc Conditor, qui creavit, administrat; neque enim propter Stellas homo, sed Stellæ propter hominem factæ sunt, & si stella factum hominis esse dicitur, ipsis suis ministeriis subesse homo perhibetur. Utinam insani homines hæc saperent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Levitico dicentis, Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Neque enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, tanto studio investigarent; iisdem misere se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & curiosi, vel impii, & irreligiosi, qui futurarum, & occultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie habere student, ut ob eadem prænoscenda, & investiganda in Divinæ Legis offensionem multipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, aliisque Sortilegiis, & Superstitionibus non sine Dæmonum saltem occulta societate, aut tacita pactione operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum jactu uti non verentur. Alii vero aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per Crucis victoriam prostratæ Idololatriæ reliquias retinentes quibusdam auguriis, auspiciis, similibus signis, & vanis observationibus ad futurorum divinationem intendunt. Alii autem sunt, qui cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum Inferno, qui similiter ad occultorum divinationem, & inveniendos thesauros, vel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ Artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent, circulos, & diabolicos characteres describunt, Dæmones invocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliave sacrificia, offerunt, candelas accendunt, aut rebus Sacris, vel Sacramentis, aut Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quævis alia impietatis obsequia præstant, cultum, venerationemve tribuunt; aut annulum, seu speculum, aut parvas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad Dæmones in eis alligandos, seu includendos, ut putant, ad responsa ab ipsis inde petenda, aut habenda. Alii præterea etiam in corporibus obsessis, vel fanaticis, & phanaticis mulieribus Dæmones de futuris, vel occultis rebus aut factis exquirunt, ut in ... ab his, quos Dominus in Evangelio tacere imperavit, vanas, mendacesque referant responsiones. Alii quoque pro fasciculis, frequentius vero mulierculæ quædam super ... dedita in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo accensis candelis etiam benedictis sub nomine Angeli Sancti, & Albi Diabolum omnium malorum Satorem supplices adorantes, vel in unguibus, aut palma manus quandoque etiam oleo perunctis eumdem omnium fallaciarum Architectum orant, ut similiter futura, vel occulta quævis per spectra, & apparentes imagines, phantasticas visiones sibi ostendat, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus, aut variis superstitiosis observationibus, futurorum, & occultorum hujusmodi veritatem exquirunt, & hominibus prædicere contendunt. Quorum omnium, quos supra enumeravimus, consimilis impietas parem exitum habet, nimirum quod Dæmonis præstigiis, & dolis, tum qui divinant, tum qui divinationem expetunt illusi, ac delusi miserrime reperiuntur. Itaque cum futuros eventus in se ipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium, illud necessario consequitur, ut Astrologi, & alii prædicti, qui hujusmodi futura prænunciare, aut prænoscere quocunque modo, nisi Deo revelante, audent, injuste, atque imprudenter, quod Dei est, sibi assumunt, & usurpent; sic fit, ut dum ab eis, quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, Divina Majestas graviter lædatur, Fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi Sanguine redemptis pestis, atque exitium importetur.

§. 2. Et licet jam pridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex Decreto Sacris generalis Trid. Conc. confecto, illud inter cætera constitutum fuerit, ut Episcopi diligenter provideant, ne hujusmodi Astrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, & indices legerentur, vel haberentur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent, præ-

præmissis tamen judiciis, & naturalibus observationibus, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia conscripta fuissent; Libros vero omnes, & scripta Geomantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejici, & aboleri curarent; Non tamen errorum, corruptelarum, delictorum, & abusuum prædictorum extirpationi usque adeo provisum est, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud plurimos curiosius vigeant, cum valde frequenter, detectis, Diaboli insidiis, Divinationum, sortilegiorum, & variarum superstitionum omnia plena esse in dies detegantur.

§. 3. Nos igitur, qui pro Nostro Pastoralis Officii munere Fidei integritatem inviolatam conservare debemus, & animarum saluti prospicere, quantum Divina Gratia adjutrice possumus, ex paternæ charitatis visceribus optamus, damnantes & reprobantes omne genus divinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem a prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent; Cupientes præterea sanctam illam Christianæ Religionis simplicitatem, præsertim ubi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & providentia ab omni erroris labe integram, atque incorruptam, ut par est, retineri; Volentes quoque prædictæ falsæ credulitati, ac hujusmodi illicitarum Divinationum, & Superstitionum, detestabili studio, & execrandis flagitiis, atque impietatibus occurrere, ut de Christiano populo merito dici possit, quod de antiquo Dei populo scriptum est: Non est augurium in Jacob, neque Divinatio in Israel. Hac perpetuo valitura Constitutione Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus ut tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ Astrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, navigationem, & rem medicam, in posterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiamsi id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, quam contra alios utriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas divinandi artes, sive scientias exercent, profitentur, docent, aut discunt, quive hujusmodi illicitas Divinationes, Sortilegia, Superstitiones, Veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera, & delicta, ut præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt cujuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi, & Prælati, Superiores, & alii Ordinarii Locorum, quam Inquisitores hæreticæ pravitatis ubique gentium deputati, etiam in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant, & procedant, atque in eos severius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animadvertant.

§. 4. Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus hujusmodi Judiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Onyromantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, Artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur: ac ut supra in memorato Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis a quibuscumque Christifidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & Ordinariis Locorum, & Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere; Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, ut contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta hujusmodi, seu in quibus talia continentur, similiter iidem Inquisitores libere, & licite procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.

§. 5. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 6. Ut autem præsentes nostræ Litteræ ad communem omnium notitiam facilius deducantur, jubemus illas in Valvis Basilicarum S. Jo. Lateranen. & Principis Apostolorum de Urbe, ac in acie Campi Floræ affigi, seu appendi, eisque detractis ipsarum exempla etiam impressa eisdem in locis affixa relinqui.

§. 7. Et insuper universis, & singulis venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, locorum Ordinariis, & Prælatis, necnon Inquisitoribus hæreticæ pravitatis ubilibet constitutis, per hæc committimus, & in virtute Sanctæ Obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios easdem præsentes Litteras, postquam eas receperint, seu earum notitiam habuerint in suis & singulis Parochialibus Ecclesiis dum in eis populi multitudo ad Divina convenerint, deinde vero semel in anno, & quoties eis expedire videbitur, vulgari sermone publicent, aut publicari faciant.

§. 8. Quia vero difficile foret præsentes Litteras ad singula quæque loca, in quibus de eis fides facienda erit, deferri, volumus, ut earum transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, ac parvo sigillo Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis, aut alicujus Prælati, vel Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra ubique locorum adhibeatur, quæ eisdem originalibus Litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo &c.

Dat. Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1586. Nonis Jan. Pontificatus Nostri anno 1.

37 Sortes consultoriæ sunt illæ, quibus a Deo postulatur occultæ veritatis manifestatio, aut ancipitis consilii alicujus directio: Et hæ sortes non sunt illicitæ, nec prohibitæ, si Dei jussu, aut instinctu fiant, de quibus *Proverb.* 16. expresse dicitur: *sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur*; Tales enim sortes consultivæ sæpe factæ leguntur in Sacris Litteris, ut in investigatione furis *Achan*, *Josue* 7. in electione Matthiæ *Actor.* 2. cujus electionem signo visibili a Deo demonstratam fuisse testatur S. Dionysius *lib. de Cœlesti Hierarch. cap.* 5. *num.* 2.

38 Sortes divisoriæ sunt illæ, quæ adhibentur ad dividendas res, seu hereditates inter plures, vel ad dirimendas lites, & controversias. & hujusmodi; Et illæ sortes per se malæ, & illicitæ non sunt, sed sæpe sunt bonæ, ac utiles, juxta illud *Proverb.* 18. *Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat*. Unde de Jure communi in judiciis, & sententiis proferendis locus datur sorti, *l. Sed cum ambo* 14. *ff. de judiciis*; Sicque si plures, quibus optio alicujus rei fuit relicta, discordant in eligendo, sorte dirimitur lis: *l. Si duobus* 3. *Cod. Communia, de Legatis*, & concordant *l. Judæi* 8. *Cod. de Judæis*, *l. Quoties* 4. *Cod. de privileg. scholar. l. Meminimus* 2. *Cod. Quando & quibus pars*, *l. Denunciasse* 17. §. 6. *ff. Ad Leg. Jul. de adulter. l. Si quæ sunt* 5. *ff. Familiæ Erciscundæ*, *leg. Generaliter* 24. §. 17. *ff. De Fideicommiss. Libert. leg. Ait prætor* 10. § 1. *ff. Quæ in fraudem creditor. Novella* 162. *c.* 3. & §. *Optionis* 23. *Instit. de Legatis*.

39 Dictarum autem sortium usus est omnino prohibitus in electionibus ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica, seu electio per sortes ad Prælaturas, & Officia Ecclesiastica est illicita, & absolute prohibita. *Communis*, textu expresso in *c. Ecclesia nostra* 3. *de sortilegiis*, ibi; *Sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes*, & concordat *c. Quia propter* 42. *de electione*, ubi omnis electio aliter facta, quam per formam scrutinii, compromissi, vel inspirationis declaratur nulla.

40 Sortilegi, seu Divinatores, & Magi de jure Canonico, si Clerici sint, ab Officio, & Beneficio deponi, & in arctum Monasterium (hodie in perpetuos carceres) detrudi debent *c. Non oportet* 4. *c. si quis Episcopus* 5. & *c. Aliquanti* 7. *caus.* 26. *qu.* 5. Et insuper Magi degradari, & Curiæ sæculari tradi debent, *c. Admoneant* 15. *caus.* 26. *quæst.* 7. & ad id speciales Pontificiæ Constitutiones habentur, & signanter. Const. Innoc. VIII. inc. *Summis*; Leonis X. inc. *Honestis*; Greg. XIII. inc. *Omnipotentis*. & Sixti V. inc. *Cœli, & Terræ*.

41 Sortilegi vero, seu Divinatores, & Magi Laici de jure Canonico, si servi, seu viles existant, verberibus, & cruciatibus castigandi sunt; liberi autem, ac honestiores in perpetuum carcerem sunt redigendi, *c. Contra Idolorum cultores* 10. *caus.* 26. *qu.* 5. immo si contumaces fuerint, debent etiam excommunicari, *c. Admoneant* 15. *caus.* 26. *qu.* 7. Et insuper possunt ab Episcopo dehonestari, & e Diœcesi ejici, *cap. Episcopi* 12. *caus.* 26. *qu.* 5. Et ratione Magiæ tradi possunt Curiæ Sæculari severius juxta suas Leges puniendi per cit. Pontific. Constit. Innocent. VIII. Leonis X. Gregor. XIII. & Sixti V.

42 Sortilegi seu Divinatores, & Magi, tam Clerici, quam sunt infames, ideoque a testimonio, & accusatione repelluntur, *cap. Constituimus* 9. *caus.* 3. *q.* 5. Et si exerceant Sortilegia, seu Divinationes, ac Magias, quæ Hæresim sapiant, ut invocando Dæmonem per preces, & sacrificia, eique tribuendo, quæ soli Deo competunt ex Const. 13. Joan. XXII. inc. *Supra*, sunt puniendi iisdem pœnis, quibus puniendos esse Hæreticos diximus sub verb. *Hæreticus*. Vide *ibi*, & citatas Pontificias Constitutiones.

43 Sortilegi, seu Divinatores, & Magi de jure Civili puniuntur pœna publicationis omnium bonorum, & ultimi supplicii, etiam aliquando per ignem interendi, *leg. Nullus* 3. & *l. Nemo* 5. *Cod. de Maleficis*. Ex Constitutionibus autem Caroli V. qui per Magiam aliis damna inferunt, igne cremari; qui autem sine damno Magiam exercent, pœna arbitraria etiam ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum puniri jubentur. Engel *lib.* 5. *Decr. tit.* 21. Reiffenst. *ibid. numer.* 17. Vide infra *numer.* 78.

44 Judex Ecclesiasticus punire potest Sortilegos, seu Divinatores, & Magos etiam Laicos: Abbas *in cap. In tantibus* 1. *num.* 3. *de sortilegiis*, Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 21. *num.* 19. Reiffenstuel *ibid. num.* 19. Julius Clarus *§. Hæresis n.* 26. & ipso teste Communis aliorum, *arg. c. Contra Idolorum cultores* 10. *caus.* 26. *qu.* 5. & expresse Judicibus Ecclesiasticis hanc facultatem etiam in Laicos tribuerunt Adrianus VI. Const. 2. inc. *Dudum*, & Sixtus V. Const. 17. inc. *Cœli, & Terræ*, statuentes tales Sortilegos, seu Divinatores, & Magos, aliosque simi-

les etiam Laicos posse puniri ab Inquisitoribus. Vide infra n. 79.

45 *Vana observantia* est Superstitio, qua adhibentur media inutilia, & improportionata ad aliquem effectum obtinendum, vel impediendum, ad quem nec a Deo, nec a natura ullam vim habent, nec sunt ab Ecclesia ad id ordinata. *Est in re Communis*.

46 Vana observantia differt a divinatione per hoc, quod Divinatio primario, & per se ordinetur ad speculativam alicujus occulti, seu futuri cognitionem; Vana observantia autem totaliter ad cognitionem practicam aliquid agendo, vel ommittendo. *Sic Doctores Communiter*.

47 Species præcipuæ Vanæ Observantiæ sunt tres, scilicet Ars notoria, Observantia sanitatum, & Observantia eventuum; Ad has namque reducuntur omnes aliæ species Vanæ Observantiæ, sive fiant cum expressa, sive cum tacita, aut implicita Dæmonis invocatione. *Sic in re Communiter*.

48 *Ars notoria* est superstitio, qua per quasdam ignotorum verborum precationes, per certa aliqua jejunia, per certa aliqua signa, & alia hujusmodi prorsus inutilia media expectatur scientiæ infusio, seu acquisitio absque aliquo studio; Hac arte utuntur potissimum Anabaptistæ, qui profanæ cœnæ suæ sumpto poculo statim in instante aliquando scientiarum, & scripturarum antea penitus ignotarum notitiam consequuntur ipsas memoriter recitant, sacras etiam Scripturas se intelligere existimantes, de ipsis tamquam periti discurrunt Dæmone semper verba suggerente, vel per os ipsorum loquente ipsosque sic dementante; Unde sæpe evenit, quod Catholici per Exorcismos scientam illam cum magna eorum confusione ipsis adimant; Et si abjecta sua falsa secta ad veram Catholicam Fidem convertantur, statim ad pristinam ignorantiam redeunt, ut de multiplici experientia testantur passim Doctores.

49 *Observantia sanitatum*, est superstitio, qua media inania, & inutilia adhibentur ad sanitatem hominum, aut Brutorum conservandam, vel recuperandam. *Sic in re*
50 *Communiter*. Sic hujus superstitionis rei evadunt, qui certa ignota nomina, certa determinata verba, certos characteres, certas scripturas, certa involucra, certa signa, certum numerum Crucium, & Orationum, & alia hujusmodi inutilia adhibent, & applicant ad sanandas infirmitates, ad curanda vulnera, ad mitigandos dolores, ad sistendum sanguinem, ad se, vel alios reddendos impenetrabiles, seu invulnerabiles telis, ensibus, globorum ictibus, ut sint immunes ab hostium læsionibus, & ab omni infortunio, & qualibet infirmitate liberi, quia supradicta omnia, & similia, nec a Deo, nec a natura, nec ab Ecclesia sunt ad id ordinata, & consequenter si id interdum eveniat, nonnisi a Dæmone per tacitam ejus invocationem evenire censetur. Immo hujus superstitionis rei sunt etiam illi, qui res sacras gestant, v. gr. Reliquias, Cruces benedictas, Agnos Dei, Evangelium S. Joannis, & hujusmodi, seu pias preces, aut Sacræ Scripturæ versus recitant, si ab illis sanitatem, aut alium hujusmodi effectum infallibiliter expectent, quia cum præter Sacramenta, & Sacramentalia nihil sit ex sacris rebus, & verbis, quod est etum habeat infallibiliter, qui illum sic expectant, nonnisi a Dæmone per tacitam ejus invocationem expectare censendi sunt.

51 Aliud autem esset, si per verba Sacra, per Reliquias, per Cruces benedictas, per Agnos Dei, & hujusmodi supradictos effectus cum fiducia, & non cum infallibilitate exposcerent, tunc enim esset res pia, & non superstitiosa; Et de facto leguntur in libris asceticis exempla plurima illorum, qui similibus verbis, & rebus sacris fuerunt præservati a letalibus vulneribus, liberati a doloribus, & sanati ab infirmitatibus. Unde si quis ex talibus exemplis animatus per similia verba Sacra, per Reliquias per Agnos Dei, & hujusmodi pia invocatione Sanctorum speret a Deo consimiles effectus obtinere, dummodo non credat infallibiliter a Deo sibi deberi sic concedi, non est peccati damnandus, ut notant passim Doctores.

52 Hic juvat adducere refert Felix Potestas *tom.* 2. *p.* 2. *num.* 257. quod nempe Panormi est dedicata Ecclesia septem præcipuis Archangelis, qui adstant ante Deum Beato Amadeo revelatis, quorum nomina ibi, & in Cathedrali in Sacello Archiepiscopi Hajedi sculpta sunt, *Michael Victoriosus*, *Gabriel Nuncius*, *Raphael Medicus*, *Uriel Fortis Socius*, *Jehudiel Remunerator*, *Barachiel Adjutor*, *Sealtiel Orator*. Ceterum sola priora tria sunt de Fide, quia habentur in Sacra Scriptura; Quartum nempe *Uriel* non est de Fide, sed magnæ auctoritatis, quia habetur *in lib.* 4. *Esdræ cap.* 4. ibi: *Et respondit ad me Angelus qui missus est ad me, cui nomen Uriel*. Qui liber licet sit extra Canonicos, fuit tamen ipsis libris Sacris, & Canonicis jussu Sixti V. annexus, ut de facto reperitur impressus in fine *Sacræ Bibliæ vulgatæ* Editionis Sixti V. jussu recognitæ, & Clementis VIII. auctoritate editæ.

Observantia eventuum est Superstitio, qua quis ex cu- 53
jusdam rei impertinentis occursu bona vel male sibi, aut aliis eventura ominatur, & inde actiones suas dirigit observans facta, verba, loca, dies, tempora, occursum hominis, cadaveris, animalis, garritum aviculæ, & hujusmodi. *Ita in re Communis*.

Unde hujus superstitionis rei evadunt, qui in ludo mu- 54
tant locum, aut chartas ad evitandam malam ludi fortunam; Qui ferunt lignum particulare ad lucrandum in ludo; Qui nolunt adire convivium, in quo cum suo interventu sunt tredecim, eo quod unus certo credatur brevi moriturus, uti e tredecim convivis in ultima Cœna unus mortuus est, Christus scilicet, aut Judas. Qui in nocte S. Joannis orant, in somno appareant illi, quibus nubere debeant. Qui credunt se non ducturos uxorem eo anno quo coram se ignis fuit coopertus cineribus. Qui scopas invertunt, ut mulier de qua suspicantur, quod sit Saga, si talis sit, abire non possit, nisi gressu averso, seu cancrino. Qui certam schedam affigunt, januæ, ut ad eam cogatur venire fur. Qui cum gallina instar galli cantat credunt malum imminere. Qui credunt prænunciari alicui mortem, vel infortunium, dum avis mœstum canit, corvus crocitat, lepus occurrit. Qui aliquid infaustum metuuntur, si videant duos Sacerdotes simul elevantes hostiam in Missa. Qui credunt gallinas fore liberas ab accipitre, si primum suum ovum detur pauperi. Qui conservant ova die Parasceves a gallinis exclusa ad extinguendum incendium, & sic de aliis fere infinitis similibus Superstitionibus, quæ ad longum adducuntur a doctissimo Patre Gobat *tom.* 3. *part.* 4. *de Superstitionibus per tot.*, & ibi brevitatis gratia videndæ relinquuntur; Unde sufficiat hic tradere ex communi Doctorum quasdam regulas generales, ex quibus facile cognosci potest, quænam sint veræ Superstitiones, & quandonam sint mortales, vel veniales?

Regula prima. *Quoties tribuitur, seu creditur inesse vis* 55
aliqua rebus, verbis, factis, signis, figuris, characteribus, & hujusmodi ad aliquem effectum, ad quem talem vim, nec natura sua, nec a Deo, vel Ecclesiæ institutione habent, semper est Superstitio.

Regula secunda. *Quoties preces, characteres, signa,* 56
aut ignota sunt, aut vana, vel frivola, vel falsa; Aut si nota, bona, & sancta sint, sunt tamen eis admixtæ circumstantiæ, certi modi, numeri, temporis, loci, personæ & aliæ vanæ, inutiles, & omnino impertinentes ad talem effectum, qui intenditur, semper est Superstitio.

Regula tertia. *Quoties ex rebus, verbis, factis, scri-* 57
ptis, signis etiam de se bonis, & sanctis promittitur, & creditur infallibiliter obtinendus effectus intentus, & aliunde neque ex Dei, neque ex Ecclesiæ institutione inest ipsis dicta virtus infallibiliter præstandi talem effectum, est superstitio.

Regula quarta. *Quoties res Sacræ adhibentur ad effe-* 58
ctus vanos, & inutiles, aut signa, seu res vanæ, vel inutiles adhibentur ad effectum qualemcumque est semper Superstitio. Deus enim non immiscet se rebus vanis, & ridiculis, adeoque effectus non potest expectari, nisi a Dæmone.

Regula quinta. *Quando prudenter dubitatur, an effe-* 59
ctus productus proveniat a naturali occulta vi rei; an a vi superstitiosa, & Diabolica? potius judicandum est esse a vi naturali occulta rei, adeoque non esse Superstitionem; Miræ enim sunt naturalium caussarum virtutes, præsertim herbarum, lapidum, & hujusmodi, etiam viris doctissimis incognitæ; adeoque licet nobis sit virtus illa ignota, vel dubia, non est a nobis statim censenda superstitiosa, donec resciatur non esse a virtute naturali occulta, cum in tali dubio simus in possessione Juris ad utendum hujusmodi rebus; Consulunt tamen Doctores cuilibet, qui ejusmodi re dubia uti vellet ad aliquem effectum, ut expresse protestetur, si ulla vis Diabolica inibi insit, nolle se effectum consequi.

Regula sexta. *Quando certo probabiliter constat rem ap-* 60
plicatam ad effectum aliquem non habere ullam vim naturalem ad illud caussandum; Dubitatur tamen an habeat vim a Deo, vel a Dæmone, censenda est Superstitio saltem ex pacto implicito cum Dæmone. Nec in tali casu, ubi constat certo de inefficacia rei, seu mediorum, prodest protestatio, cum sit contraria facto.

Regula septima. *Quando ab aliquo homine bonæ* 61
famæ magnique ingenii aliquid mirum efficitur, potius censeri debet fieri naturaliter, vel supernaturaliter, quam Superstitiose, & Diabolice; Nemo enim præsumendus est malus, nisi probetur talis, cap. In cunctis 52. caus. 11.

(x) Nota. Quæ de Anabaptistis, secundum Auctorem nostrum testantur passim Doctores, tacent historici, veluti Bossuetius, Dupinius, Fleurius; immo inter fanaticos recensent Anabaptistas.

cauf. 11. *quæst.* 3. *cap. Mandata* 6. & *cap. Dudum* 17. *de præsumptionibus*. Tum quia quandoque etiam maxima Sanctitas operantis, vel alia urgentissima indicia suadent aliquid fieri supernaturaliter, & per miraculum, Deo per Sanctos suos operante.

62 Regula octava. *Pro vere Superstitiosis, aut saltem valde suspectis mediis ad aliquid obtinendum, vel impediendum, habenda sunt omnia illa, quibus tamquam necessariæ adhibendæ sunt, seu admiscentur circumstantiæ vanæ, ineptæ, & ridiculæ.*

63 Regula nona. *Omnis Superstitio, quæ fit cum pacto expresso cum Dæmone, seu cum expressa invocatione ejusdem, aut voce, aut signo, aut ipso facto, adhibente scilicet signa, quæ quis scit a Dæmone esse instituta, ac ipsum per illa operari, sive cum alio conventa sint, est semper peccatum.*

64 Regula decima. *Superstitio quæ fit cum pacto implicito tantum cum Dæmone, seu cum implicita tantum, & tacita invocatione ejusdem, quamvis ex genere suo sit peccatum mortale; Ex simplicitate tamen, vel ignorantia culpabili, sed tamen levi, & non crassa, seu affectata, & simplici curiositate, ex levitate actus, ex defectu integræ credulitatis, seu certæ Fidei frequentissime redditur solum veniale.* Si enim fiunt actiones de se Superstitiosæ ex simplicitate, vel ignorantia etiam vincibili, non crassa, nec affectata, sunt quidem ex defectu requisitionis debitę, culpabiles venialiter, at non mortaliter. Item non mortaliter peccat, qui in re levi utitur signo, vel medio superstitioso habito ex sola curiositate exercendi caussa, verbi gratia semel, vel iterum faciendo annulum moveri super filum, aut alia ad latera vasis. Item non peccat mortaliter, qui utitur similibus signis, rebus, seu verbis, aut characteribus solum ex jucunditate joci, vel risus caussa, nullo expectato eventu, qualia multa jocosa fieri solent in certis vigiliis; Tunc enim non est vera Superstitio, quia licet supradicta instituta sint a Dæmone, si tamen joco, & non serio expectando eventum, usurpentur, irrisio potius est, quam invocatio Dæmonis; Item non peccat mortaliter, qui absque integra credulitate, seu certa fide, & vana solum formidine in agendis, vel cavendis observat hujusmodi vana signa, & alia similia, cum non videatur gravis ordinatio aliquid operari, vel cavere ob metum vanum conceptum ex somniis, ex sternutatione, auris tinnitu, cantu corvi, vel noctuę, occursu vulturis seu leporis, & hujusmodi absque certa fide.

65 *Maleficium* (quod a *male* & *facio* dictum) est superstitio, qua per certa signa, & media, opera, & potestate Dæmonis proximos, vel in se, vel in suis nocumentum infertur. *Ita in re Communis.*

66 *Maleficium* est duplex, nempe Veneficum, & Amatorium; *Communis.*

67 Maleficium *Veneficum* est illud, quo per certa hujusmodi signa, vel media ope Dæmonis hominibus in ipso corpore, vel rebus suis nocumentum infertur, & hoc utuntur malefici, ut reddant homines infirmos, proles languidas, pecora morbida, fœminas steriles, & conjuges impotentes ad inter se coëundum, quod communiter Maleficium ligaminis appellatur; Item ad afferendas non semel mortes pueris, & hominibus, & animalibus; Item ad caussandas tempestates, pluvias immodicas, ad destructionem fructuum, & ad alia gravissima hominum dam-
68 na. Maleficium *Amatorium* est illud, quo per certa hujusmodi signa, vel media, ope Dæmonis immutatio in effectibus caussatur; Et hoc utuntur Malefici ad excessivos, vel impotentes amores carnales excitandos, seu econtra ad capitalia odia, præsertim inter conjuges caussanda, Dæmone hominum phantasiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Dicitur autem Maleficium simpliciter amatorium a potiori parte, seu principaliori animæ, videlicet amore, & casu frequentius contigente.

69 Nunquam licet Maleficium solvere novo Maleficio, nempe applicando novum signum magicum, quo Dæmon moveatur ad novum aliquod operandum ad prius maleficium tollendum. Sicque non licet petere, vel jubere Magum, aut Sagam, ut Maleficium novo Maleficio solvat; Hoc enim est intrinsece malum, adeoque &c. *Communis.*

70 Item graviter peccat, qui petit a Mago, seu Saga, aut ab alio, ut Maleficium solvat, si sciat nonnisi per aliud Maleficium dissolvi posse. *Communis*, per rationem mox adducendam.

71 Item graviter peccat, qui petit, seu jubet dissolutionem Maleficii, si dubitet, an solvi possit sine novo Maleficio? *Communis*. Et ratio clara est, quia nunquam licet petere, jubere, vel quomodolibet alterum inducere ad id, quod ab eo sine peccato fieri non potest, uti est Maleficium alio Maleficio solvere.

72 Immo neque id licet permittere, quamvis Maleficus se te offerat non rogatus ad Maleficium alio Maleficio dissolvendum. *Communis*. Sic enim consentiendo esset concurrere ad intrinsece malum; Unde Apostolus *ad Romanos* 1. sic habet: *Qui talia agunt, digni sunt morte non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

Quando constat (a), quod Maleficus potest licito mo- 73
do, absque novo Maleficio prius Maleficium dissolvere, licitum est petere, immo jubere ut solvat, quamvis suspicetur, seu credatur eum id facturum per novum Maleficium. *Communis*, contra paucos. Et ratio est, quia, cum habeam jus in tali casu petendi quod ab alio recte præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id cum peccato faciat.

Licitum est ad dissolvendum Maleficium adhibere ali- 74
quod signum positivum contrarium Maleficio ex pacto constituto Diaboli; Dummodo illud signum de se sit honestum, vel indifferens, verbi gratia si Dæmon sit pactus cum Malefico, ut tamdiu duret Maleficium, quamdiu Maleficatus se Cruce non signet, non confiteatur, non communicet, non lavet manus, & hujusmodi, licet tunc non tantum se Cruce signare, confiteri, communicare, sed etiam manus lavare, & hujusmodi, non quidem intentione eo modo, vel signo aliquid efficiendi ope Dæmonis in se, vel in alio, sed præcise intentione dissolvendi pactum diabolicum, ac impediendi signum magicum noxium, sicque solvendi Maleficium; quod vero licitum est, cum talis intentio sit bona, & medium ac signum sit licitum; *Sic* pluribus congestis Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 19. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 14. *num.* 5. Lessius *de Just. & Jur. lib.* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *num.* 43. Martin. Delrius *disquisit. magic. lib.* 2. *cap.* 2. *sect.* 1. *q.* 2. Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 4. *num.* 9. Gilleopal. *tract.* 17. *d.* 1. *p.* 11. La Croix *lib.* 3. *part.* 11. *num.* 42. cum Busemb. & aliis ibi citatis, Sporer *loco cit. sect.* 4. *num.* 41. Tamburin. *lib.* 2. *c.* 6. §. 2. *n.* 13. & alii Recentiores passim. Unde Tamburinus *loc. cit. num.* 17. Sporer *loc. cit. num.* 42. La Croix *l. c. n.* 42. & alii recte docent, non peccasse peccato superstitionis quemdam lepidum rusticum, qui cum audisset Dæmonem pactum fecisse cum quodam sene avaro, ut nemo suum thesaurum terra defossum invenire, & auferre posset, nisi qui supra locum bona pulte se reficeret, vinumque hilariter biberet, ibidem pultem comedit, vinumque bibit, & thesaurum invenit, ac abstulit.

Hinc docet Communis opinio, ut testatur praxis uni- 75
versalis, quod vere licitum sit sine novo Maleficio tollere signa Magica verb. gr. Ligaturas, nodos, volumina capillorum, & alia hujusmodi eo fine, ut Diabolus nocere desinat; Et hoc tum in contemptum Diaboli, atque Magicæ superstitionis, tum in odium facinoris, quo Maleficus ea posuit, veluti tesseram sui pacti cum Dæmone; Immo non tantum id licitum est, sed & meritorium, ut recte dicet Scotus *in* 4. *dist.* 34. *qu. unica*, dicens, quod ridiculum sit quærere: *An liceat tollere Maleficium intentione curandi maleficiatum: Non enim (inquit) solum licet, sed est meritorium destruere opera diaboli.*

Vere superstitiosi sunt denunciandi; Ut tamen eorum 76
Superstitio pariat onus denunciationis, duo requiruntur; Primo ut adsit expressa, vel tacita Dæmonis invocatio; Secundo quod sit mortaliter peccaminosa; Lupus *part.* 3. *lib.* 15. *art.* 4. *differ.* 2. *pag.* 237. Felix Potestas *tom.* 2. *p.* 2. *num.* 234. & alii passim.

Præcipua remedia spiritualia adversus Maleficia adhiben- 77
da decem passim a Doctoribus assignari solent. I. Magna fides, & plena fiducia in Deum, ejusque Divinam protectionem. II. Oratio præsertim conjuncta cum jejunio, ut patet ex verbis Christi *Matth. cap.* 17. *num.* 20. ibi; *Hoc autem Dæmoniorum genus non ejicitur, nisi per Orationem, & jejunium.* III. Susceptio Baptismi, si quis nondum sit baptizatus. IV. Confessio Sacramentalis peccatorum, loquendo de baptizatis. V. Sumptio Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti. VI. Devota invocatio Sanctissimi Nominis Jesu, Beatæ Mariæ Virginis, Sancti Angeli Custodis, aliorumque Sanctorum. VII. Signum *Sanctæ* Crucis. VIII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei Sacri, Panis, Sal, aliæque res rite ab Ecclesia benedictæ. IX. Aqua benedicta. X. Exorcismi ab Ecclesia ad id instituti, & approbati.

Pœnæ statutæ contra Maleficos, Divinatores, aliosque 78
similes Superstitiosos, sunt illæ assignatæ *supra a n.* 39. *ad* 42. contra Sortilegos, servata proportione secundum majorem, vel minorem gravitatem delicti; Et advertendo, quod Deus *Exodi* 22. *num.* 8. sic expresse decrevit: *Maleficos non patieris vivere*, per Maleficos intelligens omnes habentes pactum (etiam tacitum) cum Dæmone, ut recte notant Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 19. Gobat *tom.* 3. *part.* 4. *de superstitionibus numer.* 1040. & alii. Et *Deuter. cap.* 18. *numer.* 10. *cum seq.* statuit gentes integre delendas esse propter Superstitiones expressas *ib. n.* 10. & 11. inter quas sunt observatores somniorum, augures, aliique similes superstitiosi. Item multæ sunt pœnæ decretatæ contra ipsos in Sacris Cano-

(a) Nota. Si constet, Maleficium posse licito modo tolli absque novo Maleficio; ergo non suspicatur, nec credit quis tolli per aliud Maleficium; at si ita suspicatur, & credit, peccat, ut habetur *n.* 71.

Canonibus apud Gratianum *tota caus.* 26. & in Codice Justiniani *lib.* 19. *tit.* 18. *de Maleficis, & Mathematicis, & cæteris similibus*.

79 Judex competens Maleficiorum, Divinatorum, sortilegiorum, aliorumque Superstitiosorum, si rei sint Ecclesiastici, est solus Ecclesiasticus; si Laici, sed qui Superstitioni addiderint hæresim, est solus Ecclesiasticus, ut per se clarum est; Si autem Laici superstitioni non addiderint, tunc etiam Laicus est Judex competens, & datur locus præventioni, cum crimen Maleficii, seu superstitionis sit mixti fori, ex quo contra ipsum, non tantum in Jure Canonico, sed etiam in Civili statutæ sint pœnæ, ut patet *in Codice toto titulo de Maleficiis, & cæteris similibus*; Sic Abbas *in cap.* 2. *de Sortilegiis* Gregorius de Valentia *tom.* 3. *disput.* 4. *part.* 4. Gobat *l. c. n.* 1048. Delrius *lib.* 5. *disquis. Magic.* & alii passim *supra n.* 43. & 44.

80 Confessarii suos Pœnitentes reos de aliqua Superstitione, Divinatione, Magia, Incantatione, Maleficio, & hujusmodi, debent specialiter interrogare de sequentibus.

I. Quo fine tali Superstitioni se addixerint, v. gr. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, luxuriæ, avaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ sunt sacrilega hypocrisis.

II. De Idololatria, an Dæmonem loco Dei habuerint, eique obtulerint sacrificia, aut preces fuderint.

III. De Apostasia, an Deo, B. Mariæ Virgini, Sanctis, vel Fidei Sacramentis renunciaverint.

IV. De Hæresi, an crediderint Dæmonem esse Deum, esse adorandum, non esse damnatum, eique adhærentes non esse damnandos, seu alios articulos nostræ veræ Fidei abnegaverint.

V. De Blasphemiis in Deum, Christi humanitatem, B. Mariam Virginem, & Sanctos.

VI. De Sacrilegiis, an Sacra, & præsertim Eucharistiam profanaverint, aut iis indigne usi fuerint.

VII. De luxuria, & nefandissima commixtione cum Dæmonibus incubis, vel succubis, ut solent Lamiæ, & Striges.

VIII. De damnis proximo illatis, an segetibus, animalibus, hominibus, & præsertim infantibus, & sponsis nocuerint per Maleficia, ligamina, incantiones, & hujusmodi.

81 Insuper Confessarii debent eos monere de infrascriptis suis obligationibus.

I. Quod ipsi tenentur pactum expressum, si quod statim dissolvere.

II. Comburere, aut Confessario consignare Chirographum, seu signum, si quod habent. Non est tamen necesse, ut Malefici pœnitentes curent sibi a Dæmone restitui tale Chirographum, vel signum, si ipse habeat, quia per veram pœnitentiam sufficienter recedunt a pacto, illudque totaliter dissolvunt.

III. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque instrumenta superstitiosæ magicæ artis comburere, seu consignare Confessario.

IV. Omnia damna illata resarcire omni modo possibili juxta regulas generales restitutionis ex damno dato; ad quod proinde etiam tenetur Fiscus (ubi Veneficorum bona confiscantur) uti & hæredes, si ad eos bona deveniant.

V. Excommunicationem in Bulla Cœnæ incurrisse, si suis superstitionibus formalem Hæresim addiderint, ideoque non posse absolvi a Confessario non habente facultatem specialem absolvendi ab Hæresi. Secus vero, si non fuerint formales Hæretici, vel Apostatæ, aut Idololatræ, juxta dicta *supra num.* 9.

82 Quoad ea, quæ concernunt Astrologiam Judiciariam, Vide verb. *Astrologia*; *Astrologus per tot.* ubi late de omnibus.

SURRIPIENTES.

Additio ex Auctore.

1 Surripientes, asportantes, aut apud se retinentes Hostias, vel Particulas consecratas Curiæ sæculari tradi debent puniendi; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 93. incip. *Ab augustissimo* §. 1.

2 Et si Ecclesiastici sint, sunt degradandi, & Curiæ sæculari tradendi; Idem *ibid.*

3 Etiam pro prima vice; etiam minores 25. anni, dummodo vigesimum attigerint; Idem *ibid.*

4 Rejectis exceptionibus de non consecratione, aut de honesta intentione, nisi ab ipsis reis probetur; Idem *ibid.* §. 4. & 5.

Additio altera ex Auctore.

Insuper attendenda nunc est novissima Sanctio feliciter Regnantis S. P. Clementis XIII. in Constitut. incip. *Gratissimum*, in qua confirmatis Apostolicis Constitutionibus contra surripientes, vel asportantes, aut apud se retinentes Sacras Hostias, vel Particulas consecratas, editis ab Innocentio XI. Anno 1677. quarto Idus Martii Pontificatus sui Anno I. & ab Alexandro VIII. Anno 1690. undecimo Calendas Februarii Pontificatus sui Anno II. & a Benedicto XIV. Anno 1743. tertio Nonas Martii Pontificatus sui Anno IV. Decernitur, ut hujusmodi criminis Reis constitutis, sincera delicti Confessio facta in primo Generali Interrogatorio, nil suffragetur minuendam pœnam traditionis Brachio sæculari, in dictis Constitutionibus inflictam. 5

SUSPECTA DE HÆRESI PROPOSITIO.

Vide verb. *Propositiones damnatæ n.* 24.

SUSPENSIO.

ARTICULUS I.

Quoad ejus esse, & divisionem.

SUMMARIUM.

1 *Suspensio quid sit?*
2 *Suspensio dividitur in suspensionem ab Officio, in Suspensionem a Beneficio, & in suspensionem ab Officio, & Beneficio simul.*
3 *Suspensio ab Officio quæ sit?*
4 *Suspensio a Beneficio quæ sit?*
5 *Suspensio ab Officio, & Beneficio simul quæ sit?*
6 *Suspensio ab Officio, & Beneficio dividitur in totalem, & partialem.*
7 *Quæ sit dicta suspensio totalis.*
8 *Quæ sit partialis ab Officio, & partialis a Beneficio?*
9 *Suspensio absolute, & sine ulla limitatione imposita, si ex adjunctis colligi nequeat, an sit ab Officio, vel Beneficio, est censenda totalis, & ab utroque simul.*
10 *Suspensio alia est a Jure, & alia ab homine.*
11 *Suspensiones ab homine quæ sint?*
12 *Suspensiones a Jure quæ sint?*

Suspensio est Censura Ecclesiastica, qua Clericus prohibetur exercere aliquos actus Ecclesiasticos, alias sibi competentes; *Est communis.* 1

Suspensio dividitur in Suspensionem ab Officio, in suspensionem a Beneficio, & in suspensionem ab Officio, & Beneficio simul. 2

Suspensio ab Officio, qua Clerico prohibetur exercitium suorum Ordinum, vel aliarum functionum ipsi ratione Ordinis competentium. 3

Suspensio a Beneficio est, qua Clericus prohibetur percipere fructus sui Beneficii Ecclesiastici. 4

Suspensio ab Officio, & Beneficio simul est, qua Clerico prohibentur Jura utriusque, Officii scilicet, & Beneficii. 5

Suspensio ab Officio, & Beneficio dividitur in totalem, & partialem. 6

Totalis est, qua Clericus ab omni prorsus Officio Ecclesiastico, vel a perceptione omnium omnino fructuum beneficialium suspenditur; colligitur ex *cap. Tuarum, de privileg. & Clem.* 1. *de Decimis.* 7

Partialis ab Officio est, qua Clerico prohibetur aliquis tantum sui Officii actus, ut cum Sacerdos suspenditur solum ab exceptione Confessionum, vel Episcopus solum a Collatione Ordinum; isti enim possunt omnes alios actus sibi competentes ratione Ordinis exercere. Et partialis a Beneficio est, qua Clericus ab aliqua tantum parte fructuum Beneficialium suspenditur, ut a tertia, vel quarta parte illorum. Nec in una includitur alia, & propter hoc suspensus ab Officio determinate, non intelligitur suspensus a Beneficio, ut colligitur ex *c. Tam litteris* 33. *de testibus, & c. Tuarum* 11. *de privil.* 8

Suspensio absolute, & sine ulla limitatione imposita, si ex adjunctis colligi nequeat, an sit ab Officio, vel Beneficio, est censenda totalis, & ab utroque simul, quia propositio indefinita æquivalet universali, nec apparet fundamentum, cur potius de Officio, quam de Beneficio debeat intelligi; sic enim est intelligenda dispositio *c. Cum bonæ* 3. *de ætate, & qualitat. & Clement.* 1. §. *Quib. de privil.* 9

Suspensio alia est a Jure, & alia ab homine. 10

Suspensiones ab homine sunt, quæ imponuntur a Su- 11

periore Ecclesiastico pro aliqua actione particulari, ut fiat, vel non fiat. Suspensiones a Jure sunt, quæ variis personis propter varia in Jure communi, & Constitutionibus Apostolicis sunt impositæ, & sunt præcipue sequentes, distinctæ ad majorem commoditatem in diversos articulos notatæ.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE suspensione ex informata conscientia agendum hic paucis est.

2 Suspensio hæc infligitur nullis præmissis monitionibus, adeoque non censura sed pœna est. Suspensio enim ubi
3 est censura requirit omnino monitiones, & ubi est pœna,
4 eas minime requirit; *Schmalzgrueb. in Decret. lib. 5. tit. 39. n. 30. Mayr. pariter in Decret. lib. 5. tit. 39. n. 122. Hurtad. de censur. difficult. 18. n. 80. & seq. Bluna. eodem tract. disp. 6. art. 2.*

5 Potestas hæc suspendendi ex informata conscientia concessa est Episcopo a *Concilio Tridentino sess. 14. cap. 1. de reformat.*

6 Quæstionis vero est, an Episcopus ex informata conscientia suspendere valeat tum ab ordine, tum a beneficio?

7 Fuerunt qui tenuere, Episcopum ex informata conscientia suspendere duntaxat posse ab ascensu ad Ordines, idque quia *Concilium Tridentinum* ubi potestatem facit suspendendi ex informata conscientia loquitur de suspensione ab ascensu ad Ordines.

8 Nihilo tamen minus S. Cong. Conc. interpres referente S. M. Benedicto XIV. *de Synod. Diœces. lib. 12. cap. 8. §. 3.* sensit, posse Episcopum suspendere & ab exercitio Ordinis jam suscepti; ea de ratione quod verba illa quibus facultas Episcopo data est suspendendi ex informata conscientia reperita intelligantur ubi sermo est de suspensione ab exercitio Ordinis suscepti.

9 Innixi autem huic sententiæ dict. S. Congregationis plures etiam existimarunt, posse Episcopum ex informata conscientia suspendere a Beneficio; idque quia ubi agitur
10 de suspensione ab exercitio Ordinis suscepti, videtur, simul agi de suspensione a beneficio, ut præseferunt verba illa: „ *Aut qui a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus.*

11 Contra alii in ea sunt opinione, ut Episcopus ex informata conscientia suspendere nec valeat ab exercitio Beneficii. Confer *Van-Espen de censur. c. Alter. eodem tract. n. 2. disp. 14. cap. 1.*

12 At dicta Sacra Congregatio sustinuit suspensionem, quam Episcopus ex informata conscientia inflixerat ab exercitio curæ in *Segonensi* (sunt ipsissima verba) *ex facultate sibi attributa Decr. Conc. cap. 1. sess. 14. ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio curæ, sed: ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto celebravit, & curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, ita ut Parochus non obstante appellatione interposita per exercitium curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Conc. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem & Parochum, qui Sacramenta ut supra administravit, irregularitatem contraxisse.*

13 Hæc vero resolutio aliquam difficultatem in ea pati videtur, quod contrahat irregularitatem, qui violat suspensionem hanc ex informata conscientia. Contrahitur enim irregularitas ex violatione suspensionis, quæ sit censura,
14 non item ex violatione suspensionis, quæ sit pœna, uti est suspensio ex informata conscientia.

15 Quidquid autem hujus rei sit, adhuc decisum haud est, an Episcopus suspendere queat ex informata conscientia a Beneficio, sed solum decisum est, posse suspendere ex informata conscientia ab exercitio Beneficii, quæ suspensio partialis est, nec fructibus privat.

16 Ad pleniorem vero hujus suspensionis ex informata conscientia notitiam, congruum est hic subnectere epistolam a dicta S. Congregatione datam ad Venetum Nuntium.

Quandoquidem (sunt propria verba) *experientia compertum est, Reos criminum plerumque ad evitandas pœnas, & Episcoporum correctiones, querelas & gravamina simulare. Hujusmodi itaque appellationes imposterum Amplitudo Tua omnino rejici mandabit, nec ullam inhibitionem vigore appellationis relaxari permittet. Sed quoniam disciplina Ecclesiastica ac stylo inductum est, ut Judex Superior, quamvis appellationes proprie dictas eorum, qui ab Ordinario suo extrajudicialiter, & ex informata conscientia suspensi fuerint, recipere non possit, recursibus tamen aditum non præcludat, quo salva jurisdictione Episcopali, ac disciplinæ rigore caveatur, ne quis forte Episcopus potestate sua in Subditos sibi Ecclesiasticos abutatur; Posthac Amplitudini Tuæ ac Successoribus ejusmodi recursus excipere duntaxat licebit, servatis infrascriptis conditionibus, atque cautelis.*

Primo *namque, non ita facile locum illis dabit, sed congrua adhibita ratione, & circumspectione, nec sane alias, quam cum vehemens suspicio subsit, quod Ordinarius auctoritate sua abusus sit, procedendo videlicet modo prædicto ad pœnam suspensionis, sine gravi causa adversus sacrorum Canonum præscripta, & in animæ propriæ perniciem.*

Secundo: *Recursu quomvis admisso, suspensi in statu, quo erant, permaneant; illoque pendente Ordines, a quibus suspensi fuerint, exercere nullatenus valeant.*

Tertio: *Recursu ita admisso, requiratur per litteras ejusdem suspensi Ordinarius, ut irrogatæ suspensionis causas aperire non gravetur, addita etiam promissione de servando secreto, quatenus illud justitia exigat, aut Christiana charitas suadeat.*

Articulus II.

Suspensiones contra Episcopos.

ORdinantes ad Sacros Ordines Religiosos non Professos; S. Pii V. Const. incip. *Romanus Pontifex*. 1

Ordinantes Monachum sine Licentia Abbatis; *c. fin. dist. 58.* ubi Barbosa, & alii. 2

Ordinantes non subditum absque licentia proprii Ordinarii; Conc. Trid. *c. 8. sess. 23. de reform.* 3

Conferentes Ordines Simoniace; *c. penult. de Simonia, & Extravag. Pauli II. de Simon.* 4

Conferentes Clericalem Tonsuram infanti, aut illiterato, vel conjugato, per annum a Clericalis Tonsuræ collatione suspenduntur; *c. Nullus, de temp. Ord. in 6.* 5

Conferentes Ordines suspenso propter malam promotionem; *cap. final. de temp. Ordinat. in 6. cap. Si quis Episcopus 1. quæst. 1.* 6

Privantes Beneficiis eos, qui in Romana Curia commorantur; Eugen. IV. *Extravag. incip. Divina, de privileg.* 7

In proprium usum convertentes bona beneficiorum vacantium pertinentium ad eorum provisionem; *cap. fin. de officio Ordinarii in 6.* 8

Submittentes Laicis bona, & jura Ecclesiæ absque consensu Capituli, & Sedis Apostolicæ licentia; *c. Hoc consultissimo de rebus Eccl. non alien. in 6.* 9

Alienantes bona Ecclesiæ ultra triennium. *Extrav. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alien.* 10

Admittentes Resignationes Beneficiorum contra formam præscriptam, Constitut. S. Pii V. in incip. *Quarta.* 11

In causa alienationis bonorum Ecclesiæ male utentes delegata potestate. Paul. II. Constitut. incip. *Cum omnibus.* 12

Intromittentes se in causis spectantibus ad electionem Episcoporum, postquam appellatum est ad Papam, *capit. Quamvis, & c. Provida, de elect. in 6.* 13

Negligentes procedere contra Simoniacos, *c. Quidquid 101. q. 1.* 14

Foventes usuras, & Usurariis locantes suas domus, *c. 1. de usuris in 6.* 15

Delinquentes contra Clericorum immunitatem. *Clem. 2. de pœnis.* 16

Accedentes ad Ecclesias, ad quas fuerunt promoti, nondum expeditis Litteris Apostolicis suæ promotionis. *Extrav. 1. de elect.* 17

Abutentes munere Inquisitorum in causis Fidei. *Clem. 1. Verum, de hæreticis.* 18

Non servantes Extravagant. 2. de elect. quo ad perceptionem fructuum 1. vel 2. anni; *Extrav. Joan. XXII. de elect.* 19

Relaxantes incendiarii pœnam contentam in jure, *cap. Pessimam. 23. q. 8.* 20

Publicantes Simoniace populo indicem Casuum, Gratiarum, & Indulgentiarum, S. Pii V. Const. incip. *Quamprimum.* 21

Concubinarias a Synodo Provinciali admonitos, & non se emendantes. Concil. Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 14.* 22

Non visitantes Limina Apostolorum statutis temporibus. Sixt. V. Const. incip. *Romanus Pontifex.* 23

Ingredientes Monasteria Monialium sine necessitate, & non cum paucis, iisque senioribus, ac Religiosis personis, uti expresse præscribit Gregorius XIII. Constitut. incip. *Dubiis* in qua transgressores pro secunda vice, munere Pontificali, & a Divinis suspendit. 24

Publicantes Indulgentias, & facultatem eligendi Confessarios solventibus aliquid. Pii V. Const. 99. 25

Articulus III.

Suspensiones contra Capitula, seu Capitulares.

REcipientes Prælatos, eisque obedientes absque Litteris Pontificiis. *Extrav. 1. de elect.* 1

Recipientes ex pacto in ingressu ad Religionem ab admisso prandia, pecunias, aut jocalia. *Extravag. Sane, de Simonia.* 2

Occu-

3 Occupantes bona a Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, *c. Quia sæpe, de elect. in 6.*
4 Recipientes ad Professionem ante annum probationis; *c. Non solum, de Regularibus in 6.*
5 Non facientes confessionem pœnitentibus de solvendis decimis; *Clement. Cupientes, de pœnis.*
6 Recipientes ad Ordines Sacros non professos, Sanct. Pii V. Const. incip. *Romanus Pontifex.*
7 Introducentes mulieres in Monasteria. S. Pii V. Const. incip. *Regularium.*
8 Non observantes in Resignatione Beneficiorum contenta in Const. S. Pii V. incip. *Quanta.*
9 Usurpantes decimas sibi non convenientes. *Clem. 1. de Decimis.*

ARTICULUS IV.

Suspensiones contra Clericos.

1 Recipientes Ordines Sacros ante legitimam ætatem; *c. Vel non est compos, de temp. Ord.*
2 Recipientes tales Ordines extra tempora absque dispensatione. Pii II. Constitut. incip. *Cum ex Sacrorum.*
3 Recipientes ipsos Ordines, non servatis Interstitiis sine dispensatione, *c. Cum quidam; & cap. Litteris, de temp. Ordinat.*
4 Recipientes Ordines ab alieno Episcopo sine licentia proprii, *c. 1. & 5. dist. 71.* Concil. Trident. *sess. 23. cap. 8. de reform.*
5 Recipientes Ordines ab eo, qui renunciavit Episcopatui, *cap. 1. de Ordinato ab Episcopo qui renunciavit Episcopatui.*
6 Recipientes Ordines a proprio Episcopo in aliena Diœcesi sine licentia Episcopi loci Conc. Trident. *sess. 6. de reform. c. 5.*
7 Recipientes Ordines ab Episcopo Titulari absque licentia proprii Episcopi, etiam prætextu familiaritatis Conc. Trid. *sess. 14. de reform. c. 2.*
8 Recipientes Ordines a Schismaticis, *cap. 1. & 2. de Schismatic.*
9 Recipientes scienter Ordines ab Excommunicato, vel Suspenso, *arg. cit. cap. 1. & 2. de Schismaticis.*
10 Recipientes Sacrum Ordinem post Matrimonium ratum, etiam non consummatum. *Extravagant. Antiquæ, de voto.*
11 Recipientes Ordines, dum sunt excommunicati, suspensi aut interdicti, *cap. Cum illorum, de sentent. Excommun.*
12 Ordinatos sine, vel ficto Titulo, *c. Neminem, & cap. Sanctorum dist. 70.*
13 Promotos per saltum. Conc. Trident. *sess. 23. cap. 14. de reformat.*
14 Objicientes in personam electi, & postea deficientes in probatione, *c. 1. de elect. §. Adjicientes in 6.*
15 Ordinatos in Majoribus cum litteris Dimissoriis Capituli, sive ejus Vicarii Sede vacante intra annum. Conc. Trid. *sess. 7. de reform. cap. 2.*
16 Celebrantes coram Excommunicato, vel Interdicto, *c. Episcoporum de privilegiis.*
17 Parochos non prohibentes Matrimonia Clandestina, vel contra Interdictum Ecclesiæ, *c. Cum inhibiti §. fin. de Clandestinis desponf.*
18 Tradentes sepulturæ publicos usurarios, *c. Quia in omnibus, de usuris.*
19 Parochos jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. Concil. Trident. *cap. 1. sess. 24. de reformat. Matrimon.*
20 Abutentes vestibus contra statuta a jure. *Clement. 2. de vita, & honestate Cleric.*
21 Occupantes bona Ecclesiarum vacantium, vel a Prælatis ipsarum defunctis relicta, *cap. Quia sæpe, de electione. in 6.*
22 Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas, *c. 2. de solutionib.*
23 Electores Episcoporum non præsentantes electionem electi infra 8. dies, *c. Cupientes, de elect. in 6.*
24 Eligentes indignum ad Episcopatum, vel Curam animarum, *c. Cum in cunctis, de elect. in 6.*
25 Postulantes in Prælatos Cathedralium Minores 28. annis *Extrav. unic. de Postulat. prælator.*
26 Compromissarios scientes eligentes indignum, *cap. Compromissarium, de elect.*
27 Celebrantes electionem per abusum sæcularis potestatis, *c. Quisquis 13. de elect.*
28 Inferiores Episcopis recipientes in Visitationibus procurationem in pecunia, vel in victualibus Visitationis Officio non impenso, *c. Exigit de Censibus in 6.*
29 Facientes in Judicio per sordes aliquid contra justitiam, & conscientiam in gravamen partis, *c. 1. de sentent. & re judicata in 6.*
30 Conferentes Beneficia eorum, qui serviunt in Curia, vel eadem recipientes. *Extravag. 3. de Privil.*

Conservatores Regularium se intromittentes in aliis quam manifestis injuriis, *c. fin. de Off. & potestate Judicis delegat. in 6.* 31
Concubinarios notorios; *cap. fin. de cohabit. Cleric. & mulier.* 32
Occupantes bona, Census &c. Ecclesiæ, Beneficii, vel alterius pii loci, & occupantibus consentientes. Concil. Trid. *c. 11. sess. 22. de reform.* 33
Sodomiam exercentes. S. Pii V. *Constitut. 5. & 72. in ordine.* 34
Consequentes Ordines Simoniace, & Simoniam aliter committentes. S. Pii V. Const. incip. *Cum primum, & Extrav. Pauli II. de Simonia.* 35
Provocantes ad duellum, vel illud acceptantes, *c. 1. de Cler. pugnant. in duello.* 36
Sponte jurantes detenendo Schismate, *c. 1. de Schismat.* 37
Raptores mulierum, & ad raptum auxilium præbentes. Conc. Trid. *c. 6. sess. de reform. Matr.* 38
Disputantes de Immaculata Conceptione B. M. V., S. Pii V. Constit. incip. *Super specula*, aut impugnantes illum, Gregor. XV. Const. 29. incip. *Sanctissimus.* 39
Recipientes, & admittentes Prælatos promotos a Sede Apost. eisque obedientes sine Litteris Papæ. *Extrav. 1. de elect.* 40
Superiores Ecclesiarum non exigentes singulis annis rationem de adimplemento onerum Missarum. Innocent. XII. Const. incip. *Nuper a Congregatione.* 41
Celebrantes Missam, & in ea non communicantes, *c. Relatum de consecr. dist. 2.* 42
Non perficientes sine gravi causa Missam jam inchoatam, *c. Nullus Episcopus 57. de consecr. dist. 1.* 43

ARTICULUS V.

Suspensiones contra Religiosos.

Recipientes Alumnos ad Professionem ante annum probationis, *c. Non solum, de Regul. in 6.* 1
Non deferentes Habitum a Regula statutum; *Clem. 1. §. si quis, de statu Monachor.* 2
Apostatas in Apostasia Ordines suscipientes, *cap. fin. de Apostat.* 3
Non Professos recipientes Ordines Sacros; S. Pii V. *Const. 75.* 4
Ejectos a Religione; *Urb. VIII. Const. 26. §. 10.* 5
Introducentes mulieres intra Clausuram Conventuum; *S. Pii V. Constit. 20.* 6
Appropriantes sibi, & usurpantes Decimas ipsis non convenientes; *Clem. 1. de Decimis.* 7
Superiores concedentes redditus, aut possessiones Monasteriorum alicui ad vitam, seu aliud certum tempus, nisi necessitas expostat; *Clem. de rebus Eccl.* 8
Superiores non exigentes singulis annis a Deputatis pro Libris Missarum rationem de adimplemento totali onerum eorumdem; Innocent. XII. Constitut. incipient. *Nuper a Congregatione.* 9
Superiores, ad quos occasione excessuum suorum Religiosorum bona aliqua pervenerint, non satisfacientes personis damnificatis; *Clem. 1. §. Quibus, de privileg.* 10

ARTICULUS VI.

Suspensio quoad eos, qui possunt suspendere, vel suspendi.

SUMMARIUM.

1 *Suspensio potest infligi in primis a Summo Pontifice, & Episcopis.*
2 *Et ab omnibus, & solis illis, a quibus potest infligi Excommunicatio.*
3 *Et suspensio pariter, sicut Excommunicatio regulariter est scripto ferenda.*
4 *Omnes, & soli Clerici præter Papam possunt Suspensionem incurrere.*
5 *Episcopi vero hanc Censuram non incurrunt, nisi eorum fiat expressa mentio.*
6 *Non solum personæ singulares, sed etiam tota Communitas, seu Collegium Clericorum potest suspendi.*
7 *Suspensio in Communitatem, seu Capitulum potest dupliciter ferri, vel collective, vel distributive.*
8 *Et interdum hi duo modi suspendendi collective, & distributive conjunguntur.*

Suspensio potest infligi inprimis a Summo Pontifice, & Episcopis; *cap. 1. & cap. Conquerente 16. de Officio Ordinarii.* 1
Et ab omnibus, & solis illis, a quibus potest infligi Ex- 2

communicati; Eadem enim est potestas jurisdictionis ad ferendas omnes Censuras, cum omnes ordinentur ad eundem finem, scilicet ad coercendam contumaciam, & inobedientiam subditorum rebellium. Et suspensio pariter,
3 sicut Excommunicatio, regulariter est scripto ferenda; *c. 1. de sent. Excomm. in 6.*

4 Omnes, & soli Clerici præter Papam possunt suspensionem incurrere. Hæc enim est Censura propria Clericorum, ad differentiam Excommunicationis, & Interdi-
5 cti, quæ sunt Censuræ communes Clericis, & Laicis. Episcopi vero hanc Censuram non incurrunt, nisi eorum fiat expressa mentio ex privilegio eis concesso; *c. Quia periculosum 4. de sentent. Excom. in 6.*

6 Non solum personæ singulares, sed etiam tota Communitas, seu Collegium Clericorum potest suspendi, ut con-
7 stat ex *c. Quia sæpe, de elect. in 6.* Suspensio autem in Communitatem, seu Capitulum dupliciter ferri potest, vel collective, ut si totum corpus Capituli habens jus alicujus Beneficii Jurisdictionis, & administrationis ab eo suspendatur. Vel distributive, ut singuli e corpore Capituli,
8 dummodo noxii sint, eamdem pœnam Suspensionis incurrant. Et interdum hi duo modi suspendendi, collective, & distributive conjunguntur, uti patet *in c. Ne sede vacante, & c. Quia sæpe 40. de elect. in 6.* ubi tam totum corpus Capituli, quam singuli e corpore ipsius, bona Prælati defuncti occupantes, vel diripientes, ab Officiis, & Beneficiis suspenduntur, donec restituant.

ARTICULUS VII.

Suspensio quoad ejus effectus.

SUMMARIUM.

1 *Si suspensus aliquem actum, a quo est suspensus, exerceat, graviter peccat, si materia est gravis, & si durante suspensione actus Ordinis exerceat, ipso facto incurrit Irregularitatem.*
2 *Suspensus ab Officio, & Beneficio non potest eligere, & est incapax Beneficii Ecclesiastici, & provisio ei facta est nulla.*
3 *Suspensus ab Ordine, & Beneficio voluntarie, & scienter violans suspensionem, præsertim celebrando, in perpetuum ab Officio, & Beneficio est deponendus.*
4 *Si suspensus a Beneficio audeat se ingerere usurpando fructus ejusdem Beneficii, graviter peccat, & tenetur ad restitutionem.*
5 *Et præter hoc onus restitutionis, & grave peccatum, usurpans hos fructus contrahit perpetuam privationem Beneficiorum.*
6 *Si quis suspensus ob vitium incontinentiæ, quo fuerit cognitus laborare, scienter ausus fuerit celebrare Divina, est deponendus non solum ab Officio, sed a Beneficio.*
7 *Suspensus a Minori Ordine non potest ad Majores ascendere, nisi prius absolvatur.*
8 *Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si celebrat in ea, fit Irregularis, & si moritur impœnitens, durante suspensione, caret Ecclesiastica sepultura.*
9 *Suspensus ab Officio, Ordine, & Jurisdictione in uno loco, ubique est suspensus.*
10 *Ordines, & alii actus per suspensionem prohibiti, sunt validi, exceptis electionibus.*
11 *Et exceptis actibus Jurisdictionis, & per hoc absolute suspensus invalide absolvit, nisi ob suspensionem occultam sit error communis, ob quem Ecclesia Jurisdictionem supplet.*
12 *Suspensio a divinis tempore appellationis est nulla.*

1 Si Suspensus aliquem actum, a quo est suspensus, exerceat, graviter peccat, si materia est gravis; & si durante suspensione actus Ordinis exerceat, ipso facto incurrit Irregularitatem, ut habetur *in c. 1. de sent. & re Judic. & cap. 1. de sent. Excom. in 6.*

2 Suspensus ab Officio, & Beneficio non potest eligere, & est incapax Beneficii Ecclesiastici, & provisio ei facta est nulla, sicuti constat *ex c. Cum dilectus, de consuetud.* Cum enim Beneficium detur propter Officium, non recte confertur ei, qui Officium præstare non potest, *C. ultim. de Clerico excom. ministrant.*

3 Suspensus ab Ordine, & Beneficio voluntarie, & scienter violans suspensionem, præsertim celebrando, in perpetuum ab Officio, & Beneficio est deponendus, ut colligitur *ex c. Clerici, & c. Latores, de Clerico excomm.*

4 Si suspensus a Beneficio audeat se ingerere usurpando fructus ejusdem Beneficii graviter peccat, & tenetur ad illorum restitutionem; cum hac distinctione, quod si sint fructus Præbendæ, sunt restituendi Ecclesiæ, vel pauperibus; si vero sint fructus quotidianarum distributionum ob assistentiam Divinis Officiis, sunt restituendi iis, qui adsiterunt Divinis Officiis, juxta textum *in c. Si quis deinceps 17. q. 4.* Et præter hoc onus restitutionis, & grave peccatum usurpans hos fructus contrahit perpetuam privationem 5
Beneficiorum, ex textu *in c. 1. §. ult. & c. Cupientes, vers. Ceterum de elect. in 6.*

Si quis suspensus ob vitium incontinentiæ, quo fuerit 6
cognitus laborare, scienter ausus fuerit celebrare Divina, est deponendus, non solum ab Officio, sed etiam a Beneficio; sic expresse habetur *in Cap. Ut Clericorum, verb. Si quis, de vita, & honestate Cler.*

Suspensus a Minori Ordine non potest ad Majores ascen- 7
dere, nisi prius absolvatur, quia suspensus ab Ordine inferiore censetur etiam suspensus a Superiore, non vice versa; nam cui non licet quod minus est, non debet licere quod est majus, *arg. l. Legatorum §. Ult. ff. de interdictis*, ubi expresse habetur: „ Est enim perquam ridiculum, „ eum qui Minoribus honoribus pœnæ causa prohibitus „ est, ad Majores aspirare; Majoribus tamen prohibitus „ Minores petere non prohibetur.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si celebrat in ea, fit Ir- 8
regularis, & si moritur impœnitens durante suspensione, caret Ecclesiastica sepultura, *Cap. Is cui, de sentent. excom. in 6.*

Suspensus ab Officio, Ordine, & Jurisdictione in uno 9
loco, ubique est suspensus, ita ut nullibi possit exercere actus illius potestatis, a qua fuit suspensus, donec absolvatur: quia Censura afficit immediate personam, ideoque eam comitatur etiam extra territorium ferentis, uti notant Doctores cum Glossa in *Cap. Pastoralis §. Verum, de appell.*

Sciendum tamen est, quod Ordines, & alii actus per su- 10
spensionem prohibiti sunt validi, exceptis Electionibus, *cap. Cum dilectus, de consuetud. Cap. Cum inter 16. de elect.* Et exceptis actibus Jurisdictionis, & per hoc absolute suspensus invalide absolvit; Absolutio enim a sic suspenso dicta est nulla, nisi ob suspensionem occultam sit error Communis, ob (a) quem Ecclesia Jurisdictionem
supplet, *arg. Cap. Infamis 1. caus. 3. q. 8. l. Barbarius 3.* 11
ff. de Off. Prætor.

Suspensio a divinis inflicta pendente appellatione decla- 12
rata fuit invalida a *S. Congregat. Concil. in Amalphitana* 19. Augusti 1724. apud Thes. *Resol. sacra Congregat. Conc. tom. 3.*

ARTICULUS VIII.

Suspensio quoad modos, quibus tollitur.

SUMMARIUM.

1 *Suspensio inflicta propter contumaciam cum hac lege tacita, vel expressa, ut suspensus non possit prius absolvi, quam a contumacia, seu inobedientia recedat, tollitur per absolutionem.*
2 *Dicta absolutio a tali suspensione Juris potest dari ab Episcopo, vel alio quasi Episcopali Jurisdictione prædito, si non sit specialiter reservata Pontifici.*
3 *Suspensio imposita ad determinatum tempus, vel sub conditione, elapso tempore, vel conditione adimpleta, eo ipso cessat per se ipsam sine alia superioris declaratione.*
4 *Suspensio lata præcise ut pœna alicujus patrati delicti, tollitur per dispensationem, quæ dispensatio dari solum potest ab Auctore Canonis, aut ejus successore, delegato, vel superiore, non autem ab inferiore.*
5 *Per suspensionis absolutionem nulla sunt præscripta determinata verba; Unde sufficiunt quæcumque verba apta ad etiam exprimendam, quocumque idiomate proferantur.*
6 *Datur tamen forma adhiberi solita ex usu Ecclesiæ.*
7 *Prius autem quam detur hæc absolutio, exigendum est ab absolvendo, ultra promissionem de cætero non committendi tale crimen, juramentum de stando mandatis Ecclesiæ.*
8 *Et si crimen, propter quod incursa est suspensio, tangat tertiam personam, quod satisfaciat parti offensæ.*

Suspensio inflicta propter contumaciam cum hac lege ta- 1
cita, vel expressa, ut suspensus non possit prius absolvi, quam a contumacia, seu inobedientia recedat, tollitur per absolutionem. Quæ absolutio a tali Suspensione Juris potest dari ab Episcopo, vel alio quasi Episcopali Jurisdictione prædito, si non sit specialiter reservata Pontifici, *arg. Cap. Nuper, de sentent. Excomm. & Cap. Ex litteris, de constitut.*

Suspensio imposita ad determinatum tempus, verbi gr. 3
ad annum, vel sub conditione: *Donec restituat*, elapso tempore, vel conditione adimpleta, eo ipso cessat per se ipsam sine alia Superioris declaratione. Sic Glossa recepta *in Clement. 1. De Decimis verb. Donec, & in cap. Quia sæpe, de election. in 6. verb. Donec.*

Suspen-

(a) Nota. Non sufficit error communis, sed requiritur etiam titulus coloratus, ut alias diximus.

4 Suſpenſio lata præciſe ut pœna alicujus patrati delicti tollitur per diſpenſationem, quæ diſpenſatio dari ſolum poteſt ab Auctore Canonis, aut ejus Succeſſore, Delegato, vel ſuperiore, non autem ab inferiore, ſive ſuſpenſio lata ſit a Jure, ſive lata ab homine, ſive lata ſit ad determinatum tempus, ſive ſine temporis limitatione, quia ſicut Legem Superioris, ita & annexam ei pœnam inferior ſolvere non poteſt. Gloſſa *in Cap. Cupientes §. Ceterum verb. Suſpenſus, de elect. in 6.*

5 Pro Suſpenſionis abſolutione nulla ſunt præſcripta determinata verba, unde ſufficiunt quæcumque verba apta
ad illam exprimendam, quocumque idiomate proferan-
6 tur. Ex uſu tamen Eccleſiæ conſueto hæc, vel ſimilis forma adhiberi ſolet: *Abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis, quod incurriſti ob talem cauſam, & reſtituo te priſtinæ executioni tuorum Ordinum, vel officiorum.*

7 Prius autem, quam detur hæc abſolutio, exigendum eſt ab abſolvendo, ultra promiſſionem de cetero non committendi tale crimen, juramentum de ſtando manda-
tis Eccleſiæ, ut habetur *in Cap. ſuper eo 1. Cap. Vene-*
8 *rabili 52. de ſentent. excommunicat.* Et ſi crimen, propter quod incurſa eſt Suſpenſio, tangat tertiam perſonam, quod ſatisfaciat parti offenſæ, ut habetur *in Cap. Porro, & in Cap. Parochianus, de ſentent. Excommunic.*

SUSPICIO.

Vide verb. *Judicium temerarium a n. 13. ad 14.*

SUSURRATIO.

Vide verb. *Detractio art. 1. n. 10.*

SYMBOLUM.

SUMMARIUM.

1 *Symbolum unde ſic dictum?*

2 *Symbolum quid ſit?*

3 *Symbola principaliora ſunt quatuor, nempe Apoſtolicum, Nicænum, Conſtantinopolitanum, & Sancti Athanaſii.*

4 *Symbolum Apoſtolicum eſt ſic dictum, quia ab Apoſtolis fuit confectum ſingulis ſuum Articulum apponentibus.*

5 *Quo ordine quiſque Apoſtolus ſuum appoſuit Articulum?*

6 *Symbolum Nicænum quare ſic dictum, & confectum?*

7 *Affertur ipſum ſymbolum Nicænum.*

8 *Symbolum Conſtantinopolitanum quare ſic dictum, & confectum?*

9 *Affertur ipſum ſymbolum Conſtantinopolitanum.*

10 *Ipſi ſymbolis fuit facta hæc additio* Filioque, *primum in Concilio Toletano, & deinde confirmata ab aliis.*

11 *Affertur ſymbolum cum tali additione* Filioque, *prout traditur a Concilio Trindentino, & recitatur, ſeu canitur in Miſſa.*

12 *Symbolum Apoſtolicum cœpit recitari in Miſſa a tempore ipſorum Apoſtolorum.*

13 *Et idem Apoſtolorum ſymbolum recitatum fuit in Miſſa apud Romanos, ſeu in Eccleſia Romana pluſquam mille annis, hoc eſt uſque ad tempora Bened. VII. dicti VIII.*

14 *In aliis autem Eccleſiis loco ſymboli Apoſtolorum jam antea in Miſſa cœperat recitari, & cani ſymbolum Nicenum juxta Decretum Sancti Marci Papæ, & deinde ſymbolum Conſtantinopolitanum juxta Decret. S. Damaſi Papæ I.*

15 *Conſuetudo recitandi in Miſſa ſymbolum prius Apoſtolicum, deinde Nicenum, & demum Conſtantinopolitanum aſſeritur a plurimis.*

16 *Symbolum Sancti Athanaſii ab ipſo compoſitum fuiſſe traditur tempore, quo Romam a Julio Papa vocatus fuit, ut calumniis adverſariorum reſponderet.*

17 *Symbolum Sancti Athanaſii laudabilius in Choro recitatur ſtando.*

18 *Plures magni nominis Doctores negant tale ſymbolum eſſe genuinum fœtum Sancti Athanaſii.*

19 *Symbolum in quibus Feſtis, & Miſſis ſit dicendum, vel non, & cur, ac quomodo?* ad n. 31.

32 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 35.

1 SYmbolum dictum eſt a *Syn*, quod eſt ſimul, & *Bolus*, quod eſt Morſellus, quia nempe Symbolum Apoſtolorum, quod eſt primum, & a quo cetera appellantur Symbola, confectum eſt ab omnibus ſimul Apoſtolis, ſingulis eorum aliquem morſellum, ſeu particulam quamdam apponentibus. Sic Gloſſa *in Rubr. tit. de ſumma Trinitate circa finem*, & alia Gloſſa *in Cap. Canones 1. verb. Apoſtolo diſtinct.* 15. & Canoniſtæ paſſim. Non deſunt tamen qui dicant, quod Symbolum Græce, ſonet latine indicium. Et ſic Symbolum Fidei ſit quoddam indicium, ſive ſignum, vel Teſſera, aut nota Chriſtianorum, quo veri fideles diſcernuntur ab infidelibus nempe Paganis, Judæis, & Hæreticis; ſicut a ſimili Teſſera illa, quam Milites aſſumere conſueverunt ad diſcernendum ſocios ab hoſtibus, & exploratoribus, Symbolum militare appellatur, ut docet Rufinus Præsbyter Aquilejenſ. *fol. 169. in ſymboli Apoſtolici Commentariis paulo poſt initium*, ibi: *Symbola diſtincta unuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ latine ſigna, vel indicia nuncupantur, ut ſi forte occurrerit, quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat, ſi ſit hoſtis, vel Socius*. Card. Petra *tom. 1. Commentar. in Conſt. 2. Divi Leonis Magni, n. 6.* Card. Bellarm. *præfat. ad explicat. Symboli Apoſtolici*, Calepinus verb. *Symbolum*, & alii.

Symbolum in propoſito eſt Regula Fidei, brevis, ac 2
perfecta confeſſio, breve prædicationis indicium, brevis Credendorum collectio. *Ita in re Communis.* Unde Sanctus Auguſtinus *in lib. 1. de Symbolo cap. 1.* ait: *Eſt autem Catholica Fides in ſymbolo nota fidelibus memoriæque mandata, quantum res paſſa eſt, brevitate ſermonis utque incipientibus atque lactentibus . . . . paucis verbis credendum conſtitueretur, quod multis verbis exponendum eſſet proficientibus, & ad divinam doctrinam . . . . ſurgentibus.*

Symbola principaliora, in quibus ſubſtantialiter omnia 3
alia continentur, quatuor ſunt, nempe Symbolum Apoſtolorum, Symbolum Nicænum, Symbolum Conſtantinopolitanum, & Symbolum S. Athanaſii, cujus tamen an ipſe S. Athanaſius fuerit Auctor, multi dubitant, ut dicetur infra.

Symbolum Apoſtolicum ſic dicitur, quia confectum fuit 4
ab Apoſtolis, qui Magiſtri Orbis Terrarum a Chriſto conſtituti, antequam ſepararentur ab invicem ad prædicanda cunctis gentibus Myſteria Fidei ab omnibus credenda Spiritu Sancto afflati ſingillatim conferendo ſuas ſententias, illas in unam brevem ſummam duodecim Articulorum collegerunt, ut ſic quorum una erat Fides, unum Baptiſma, una eademque eſſet Evengelicæ veritatis prædicatio per univerſum Orbem diffuſa juxta illud Propheticum *Pſalm.* 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.*

In dicto igitur Symbolo ſinguli Apoſtoli poſuerunt 5
ſuum Articulum; & quamvis varient Doctores in aſſignando ordine, quo quiſque Apoſtolus ſuum Articulum poſuit, inter omnes tamen veriſimilior videtur ordo, quem tradidit Doctor Subtilis *in 3. diſt. 25. q. unica §. Horum Articulorum*. Sic S. Petrus poſuit primum Articulum, ſcilicet: *Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ*; Sanctus Joannes poſuit ſecundum, ſcilicet: *Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum*. S. Jacobus Zebedæi poſuit tertium, ſcilicet: *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*; Sanctus Andreas poſuit quartum, ſcilicet: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*; Sanctus Philippus poſuit quintum, ſcilicet: *Deſcendit ad Inferos*: S. Thomas poſuit ſextum, ſcilicet: *Tertia die reſurrexit a mortuis*: Sanctus Bartholomæus poſuit ſeptimum, ſcilicet: *Aſcendit ad Cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis*, S. Matthæus poſuit octavum, ſcilicet: *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos*; S. Jacobus Alphæi poſuit nonum, ſcilicet. *Credo in ſpiritum Sanctum*; S. Simon Zelotes poſuit decimum, ſcilicet, *Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum Communionem*. S. Judas Jacobi poſuit undecimum, ſcilicet: *Remiſſionem peccatorum*; S. Matthias poſuit duodecimum, ſcilicet. *Carnis reſurrectionem, & vitam æternam*: Et hic Scoti ordo fundatur in Sacra Scriptura, nam *Actorum Cap. 1. n. 13.* hoc eodem ordine referuntur Apoſtoli poſt Chriſti in Cœlos Aſcenſionem, ibi: *Et cum introiſſent in Cœnaculum, aſcenderunt, ubi manebat Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi*, Et exinde *cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis*, ibi: *num.* 26. Unde veroſimilius eſt, quod ſinguli Apoſtoli poſuerint ſuos Articulos in Symbolo ab ipſis confecto juxta ordinem poſt Chriſti Aſcenſionem inter ſe obſervatum, & a S. Luca hic *Actorum Cap. 1. n. 13.* relatum.

Symbolum Nicænum ſic dicitur, quia conditum fuit 6
anno 325. ſub ſancto Silveſtro Papa a trecentis decem & octo Patribus in primo Concilio Nicæno ad majorem, & expreſſiorem Fidei explicationem, atque expreſſe ad confutandas Hæreſes de novo inſurgentes, ad quarum explicatam reprobationem Patres ſanctæ Generalis Nicænæ Synodi nonnulla in ſuo Symbolo addiderunt verba ad Symbolum Apoſtolorum; ut patet inductione, Unde hic datur ad litteram, prout refertur a Ludovico Bail *in ſumma Conciliorum tom. 2. p. 1. Concilii Nicæni p. 164.*

Symbolum Nicæni Concilii.

„ Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, 7
„ omnium viſibilium, & inviſibilium factorem. Et in u-
„ num

„ num Dominum Jesum Christum, Filium Dei ex Patre natum, unigenitum idest ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, & quæ in Cælo, & quæ in in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in Cœlos; & iterum venturus est judicare vivos, & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem, qui dicunt: Erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat; & quia ex iis, quæ non sunt, factus est, aut ex alia substantia, vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

8 Symbolum Constantinopolitanum sic dicitur, quia confectum fuit anno 381. sub Damaso Papa a centum quinquaginta Patribus in primo Concilio Constantinopolitano, & dicto Symbolo Nicæno ad uberiorem adhuc, & clariorem Fidei explanationem, & novarum Hæresum confutationem, quædam per primum Generale Concilium Constantinopolitanum denuo apposita fuerunt, prout clare patet intuenti, tum supra allatum Symbolum Nicænum, tum sequens Symbolum Constantinopolitanum, quod ad hunc finem hic etiam ad litteram datur, prout refertur ab eodem Bail *l. c. prima parte Concilii Constantinopolitani primi p. 197.*

Symbolum Concilii Constantinopolitani.

9 „ Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, Factorem Cæli, & Terræ, visibilium omnium & invisibilium conditorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homousion Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlo, & in Terra. Qui propter nos homines, &propter nostram salutem descendit de Cœlis, & incarnatus est deSpiritu Sancto, ex Maria Virgine, & Homo factus est; Crucifixus etiam pro nobis; sub Pontio Pilato passus, ac sepultus, tertia die resurrexit secundum Scripturas; ascendit in Cœlos; sedet ad dexteram Patris, inde venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Credimus in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas; & unam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expectamus resurrectionem mortuorum, & Vitam futuri sæculi. Amen.

10 Quibus Symbolis ad confutandum errorem Græcorum negantium Processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio, facta fuit additio *Filioque* primum in Concilio Toletano 1. anno 405 celebrato sub Innocentio Papa I. ubi dictum Concilium in Symbolo (ut refertur *in Tomo primo Conciliorum*) sic profitetur; *Credimus Spiritum quoque esse Paraclitum, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed a Patre Filioque procedit. Est ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paraclitus, sed a Patre, Filioque procedens.* Idemque statutum fuit in Concilio Ephesino 1. celebrato contra Nestorium anno 431. sub Cælestino Papa. & relato *in Cap. De Spiritu* 38. *dist.* 5. *dist. de consecratione*, ibi; *Nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est, unde & ab isto similiter sicut ex Patre procedit.* Et idipsum præter alia etiam in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III, anno 1215. celebrato fuit definitum, ac refertur *in cap. Firmiter* 1. §. 1. *de summa Trinitate, & Fide Catholica*, ibi: *At Spiritus Sanctus pariter ab utroque . . . . Procedens*, & Cap. *Damnamus* 2. §. *Nos autem, eodem titulo*, ibi: *Et sic eadem res est Pater, & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens.* Et idem iterumque definitum fuit in Concilio Florentino sub Eugenio IV. celebrato anno 1438. & 1439. & his verbis in *decreto Unionis* expressis; *Definimus insuper explicationem verborum illorum Filioque veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite, ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.* Et eidem denique definitum, confirmatumque fuit in Concilio Tridentino sub Paulo III. Julio III. ac Pio IV. Contra Lutheri, ac aliorum Hæreticorum errores, nec non pro pace inter Principes, ac reformatione Ecclesiæ inchoato anno 1545. ac cum aliquandiu fuisset interruptum, finito tandem anno 1563. In cujus *sessione* 3. *in decreto de Symbolo Fidei* sic expresse habetur: „ symbolum Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, tamquam principium illud, in quo omnes, qui Fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum, & unicum, contra quod Portæ Inferi nunquam prævalebunt, totidem verbis, quibus in omnibus Ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit, quod quidem ejusmodi est.

11 „ Credo in unum Deum, Patrem Omnipotentem, factorem Cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum; Et ex Patre natum ante omnia sæcula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est; & resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in Cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum; Et expecto resurrectionem mortuorum; & vitam venturi sæculi. Amen.

Symbolum Apostolicum cœpit recitari in Missa tempore ipsorum Apostolorum, ut tradunt Dionysius Areopagita *de Ecclesiast. Hierarch. Cap.* 3. Durand. *de Ritibus Eccles. lib.* 2. *Cap.* 24. *n.* 14. Barbosa *ad Concilium Trid. sess.* 5. *n.* 3. & alii. Et idem Apostolicum Symbolum recitatum fuit in Missa apud Romanos, seu in Ecclesia Romana plusquam mille annis, hoc est usque ad tempora Benedicti VII. dicti VIII. qui metu divisionis, aut schismatis, & precibus Sancti Imperatoris Henrici II. jussit ad majorem Ecclesiarum conformitatem, ut Romana Ecclesia in Missa, omisso Apostolorum Symbolo, caneret Symbolum, quod Ecclesiæ Hispaniarum, & Galliæ canebant, idest Symbolum Constantinopolitanum cum illa additione *Filioque* in supradicto Concilio Toletano contra errorem Græcorum facta. Sic Berno *de rebus ad Missam pertinentibus cap.* Baronius ad ann. 447. n. 19. Severus Binius *in notis ad Concil. I. Constantinopolit.* Barbosa *l. c. n.* 3. Lupus *tom.* 2. *Schol. ad synod. Nicæn. cap.* 4. *fol.* 13. *n.* 14. Ciacon. *in vitis pontif. t.* 1. *fol.* 759. & alii notantes, quod Ecclesia Romana in Missa per totum illud tempus retinuit, ac recitavit Symbolum Apostolorum, quia nunquam a Fide Apostolica aberraverat, & deinde ob supradictum motivum Symbolum Constantinopolitanum recitare incæpit. 12

13

In aliis autem Ecclesiis loco Symboli Apostolorum jam antea in Missa cœperat recitari, & cani Symbolum Nicænum juxta Decretum Sancti Marci Papæ, ut referunt Platina in vita ejusdem Pontificis, Ciaconius in vita Pontif. tom. 1. fol. 229. & alii id extendentes etiam ad Ecclesiam Romanam; & deinde Symbolum Constantinopolitanum ex Decreto Sancti Damasi Papæ I. & mandato ejusdem Concilii Constantinopolitani, ut notant Glossa Marginalis *in cap. Canones* 1. *dist.* 15. Archidiaconus *ibid. n.* 3. Pinell. *lib.* 2. *de Missa cap.* 19. & 49. & alii id pariter extendentes ad Ecclesiam Romanam, quamvis tamen probabilius ex dictis *supra n.* 12. ipsa Ecclesia Romana retinuerit, & recitaverit in Missa Symbolum Apostolorum usque ad tempus Benedicti VII. dicti VIII. 14

Consuetudo autem recitandi in Missa Symbolum prius Apostolorum, deinde Nicænum, & demum Constantinopolitanum asseritur a Durand. *de Ritibus Eccles. lib.* 2. *Cap.* 24. *n.* 14. Anton. Possevin. *in Apparatu Sacro verb. symbolum*, Card. Petra *tom.* 1. *Comment. ad Const.* 2. *Leonis Magni n.* 13. & ab aliis plurimis. 15

Symbolum Sancti Athanasii, quod incipit *Quicumque vult salvus esse*, ab ipso compositum fuisse traditur tempore, quo Romam a Julio Papa vocatus fuit, ut judicaretur; cum enim ibi Eusebianorum adventum per sesquiannum expectaret, hoc Fidei Symbolum, scripsit, ac tamquam Catholicæ Fidei suæ professionem publice edidit, quod deinde una cum actis Nicænæ Synodi, cum ipse Athanasius præsens interfuit, in Archivio Romano diu asservatum fuit; Donec tandem post multos annos Ecclesiæ recitandum tradi meruerit; Baronius *ad annum Christi* 340. & *ad notas, in Concil. Roman. II. tom.* 1. *p.* 1. *Conciliorum*, Fagnanus *in cap. Firmiter* 1. *num.* 33. *de Summa Trinitate, & Fide Catholica*, Reiffenst. *lib.* 1. *Decret. tit.* 1. *num.* 77. Ciacon. *in Vitis Pontif. t.* 1. *fol.* 233. *litt. A.* Card. Petra *l. c. n.* 16. & alii. 16

Et quod tale 17 Symbolum fuerit compositum ab ipso Sancto Athanasio testantur ultra supradictos Belarminus *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis* §. *de Sancto Athanasio circa finem*; Hincmarus Rhemensis, qui anno Christi 484. floruit, ita de ipso statuit; „ Sermonem Athanasii de Fide, cujus initium est: Quicumque vult salvus esse &c. memoriæ quisque commendet, & sensum illius intelligat „; Ayton Episcopus Basileensis tempore Ludovici Pii *in suo Capitulari cap.* 4. sic decernit; „ Quarto ut Fides Sancti Athanasii a sacerdotibus discatur, & ex corde die Dominico ad horam Primam recitetur "; Concilium Augustodunense editum anno Christi 670. ita sancivit: „ Si quis Presbyter, vel Diaconus, vel Clericus symbolum, quod inspirante Sancto Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem Sancti Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnetur ". Et ipsa Catholica

Eccle-

Ecclesia testimonium perhibet, prædictum Symbolum sub nomine sancti Athanasii in Divino Officio recitandum proponens, & mandans. Et Sacra Congregatio Rituum ipsum Symbolum sancti Athanasii appellat, dum expressis his verbis de ipso sic censet: *Symbolum S. Athanasii, quod dicitur ad Primam, laudabilius in Choro recitatur stando.* Dicta S. C. *Rituum* 23. *Decemb.* 1624. apud La Croix *l.* 6. *p.* 2. *n.* 2035. *Decret.* 168.

18 Nihilominus Cabassutius *Notit. Ecclesiast. sæculi* 2. *dissert.* 19. pluribus probat Sanctum Athanasium non esse illius Symboli Auctorem. Et Graveson *tom.* 1. *Histor. Ecclesiast. colloq.* 4. *pag.* 367. *&* 368. primæ Impressionis Rom. hoc Symbolum inter opera dubia S. Athanasii reponit, plurimasque rationes adducit variorum Auctorum, qui hoc Symbolum Sancto Athanasio adjudicant, dicitque quod aliqui illud tribuunt Eusebio Vercellensi, alii Vincentio Lirinensi, nonnulli Athanasio Sinaitæ, alii Anonymo Theologo Gallo, qui Pipini, vel Caroli Magni temporibus floruit. Et alii denique longe plures hoc Symbolum tribuunt Vigilio Tapsensi in Africa Episcopo acerrimo sub finem quinti sæculi Fidei Catholicæ defensori, qui multa opera scripsit, & non suo, sed sub antiquorum Patrum, præsertim sub nomine Sancti Athanasii evulgavit; Unde dicit ipse Graveson, quod difficile creditu non est hoc Symbolum fuisse editum a Vigilio Tapsensi sub nomine Sancti Athanasii, & postea *tom.* 3. *coll.* 4. *fol.* 157. sic expresse habet: *Sed nunc convenit inter omnes viros eruditos hoc symbolum Sancti Athanasii nomine inscriptum non esse genuinum illius fœtum.*

19 Symbolum in Missa dicendum est diebus præscriptis in Rubricis Missalis *cap.* XI. *de Symbolo.* Unde *Sacrarum Rit. Congregat. in Curien. die* 19. *Junii* 1700. expresse statuit, ut sequitur: „ In Festis Sanctorum Martyrum, „ Confessorum, & Virginum, quæ celebrantur sub Ritu „ duplici majori, non est dicendum symbolum in Missa „ sed serventur Rubricæ generales Missalis Romani capi„ te XI. de Symbolo.

20 Item in Festo translationis Patroni Principalis Cathedralis sub Ritu duplici majori, non potest in Missa dici Symbolum, nec in ipsa Ecclesia Cathedrali, neque per totam Diœcesim. *Ead. S. R. C. in d. Curien.* 19. *Jun.* 1700.

21 Quamvis cit. Rubrica Missalis *cap. XI. de symbolo*, ubi declarat in Festo Patroni alicujus loci, vel Tituli Ecclesiæ dicendum esse *Credo*, excipiat Festum Tituli alicujus Capellæ, vel Altaris; talis tamen Rubricæ exceptio intelligenda est de Missis privatis, non vero de Missa solemni, ut recte explicat eruditissimus P. Merati *ibidem num.* 12. afferens ad id sequens Decretum: „ Symbolum „ in Missa solemni potest decantari in illa Ecclesia, ubi „ est Altare erectum sub invocatione alicujus Sancti ra„ tione concursus ad præscriptum Rubricar. licet de eo „ fiat Officium sub Ritu semiduplici"; ut pro Festo Sancti Antonii de Padua declaravit: *Sac. Rit. Congr.* 1. *Aprilis* 1651. *in una Burgi sancti Domini*. Festum enim Sancti Antonii tunc erat semiduplex, cum elevatum sit ad Ritum duplicem pro Ecclesia universali a Clemente X. anno 1670. 18. Junii.

22 Nomine Festorum principalium Ordinum, in quorum Missis a supradicta Rubrica de Symbolo conceditur *Credo*, venire solent Festa, quæ sub Ritu primæ classis celebrantur, nempe Fundatoris Ordinis, seu principalis Tituli, aut Patroni. An autem sub eodem nomine principalium Festorum Ordinum comprehendantur etiam insigniores Sancti cujusque respective Ordinis, controvertitur inter Doctores; Guyetus enim, & Bissus apud Merati *l. c. n.* 13. censent servandum esse in hoc casu legitimum cujuslibet Ordinis usum, saltem quoad Festa duplicia secundæ classis; hoc comprobante praxi fere omnium Ordinum Regularium, qui in Festis suorum Sanctorum secundæ classis Symbolum recitant; Ipse autem Merati *l. cit.* videtur sentire contrarium, etiamsi talia Festa secundæ classis celebrentur cum octava, id probans exemplo Sancti Laurentii, quod licet celebretur sub Ritu secundæ classis, & cum Octava ab Ecclesia universali, nihilominus quia Sanctis Martyribus non convenit *Credo*, idcirco in tali Festo non dicitur *Credo*, nisi in Ecclesia ejusdem Titularis, ut patet ex communi praxi, & Decreto *Sacræ Rituum Congregationis, in Perusina* 23. *Martii* 1709. ibi: *In die Sancti Laurentii Titularis alicujus Ecclesiæ Cathedralis, vel Matricis nullius Diœcesis non est recitandum Symbolum Apostolicum in aliis Ecclesiis ejusdem Loci, sed tantum in Ecclesia propria*; adeoque a fortiori, concludit ipse, concedi non debet *Credo* in Festis Sanctorum Confessorum alicujus Ordinis particularis, quamvis ab eodem celebrentur sub Ritu secundæ classis, & cum octava; At vero donec aliter a Sede Apostolica, seu Sacra Congregatione definiatur, non videtur recedendum a priori Guyeti, & Bissi, aliorumque opinione fundata in communi praxi, & consuetudine omnium fere Ordinum Regularium; cum consuetudo sit optima Legum interpres, *cap. cum dilectus* 8. *de consuetud. leg. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus*. Immo consuetudo inveterata, & legitime præscripta pro Lege est observanda. *L. De quibus* 137. *ff. de Legibus, cap. cum tanto* 11. *de consuet. cap. Non est eod. in* 6, cum similibus.

23 Fatemur tamen quod, præcisa dicta communi praxi, & consuetudine, in Festis Sanctorum Martyrum, Confessorum, & Virginum, seu Viduarum, aliarumque non Virginum, non debet dici *Credo* juxta illud vulgare dictum *Mvc non credit*, per cujus primam litteram *M.* indicatur non debere dici *Credo* in Festis Sanctorum Martyrum, per secundam *V.* non debere dici in Festis Sanctorum Virginum, & Viduarum, & per tertiam *C.* non debere dici in Festis Sanctorum Confessorum nisi sint Doctores Ecclesiæ, & nisi prædicti omnes Sancti, & Sanctæ sint Fundatores Ordinis, Patroni, aut Titulares Ecclesiæ, seu in ipsa Ecclesia habeatur eorum Insignis Reliquia, aut nisi talia Festa venerint in Dominicis, & infra octavas Festorum Symbolum habentium, ut recte ex aliis notat Merati *l. c. n.* 8. *in fine*. Et ratio est, quia ut docent Alexander Alensis *q.* 10. *de Sacram. Eucharistiæ* §. 9. Quarti *part.* 1. *titul.* XI. *de Symbolo vers. Ex quibus*, & alii, de ipsis nulla fit mentio in Symbolo, neque in ipsis locum habent motiva, quæ de aliis in *dicta Rubrica de Symbolo* exceptis occurrunt.

24 Prima enim ratio, seu motivum, cur dicatur *Credo* in variis ex ibi assignatis Festivitatibus, est; quia de ipsis fit aliqua mentio in dicto Symbolo, ut tradunt Innocentius III. *de Mysteriis Missæ lib.* 2. *cap.* 51. Sanctus Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 4. Durand. *lib.* 4. *cap.* 25. Quarti *l. c. vers. Prima ratio*, Gavant. & Merati *l. cit. Rubrica de Symbolo*, & alii passim. Et ob id dicitur in omnibus Dominicis, quia dies Dominici dedicati sunt in memoriam Resurrectionis Christi, & cultum Sanctissimæ Trinitatis, de quibus Mysteriis fit mentio in symbolo quæ ratio militat de omnibus Festivitatibus Domini de quo principaliter fit mentio in ipso symbolo; sicut fit de Beata Virgine Maria, ac etiam de Angelis indicatis per ly *Invisibilium*.

25 Secunda ratio, seu motivum, cur dicatur *Credo* in aliquibus aliis ibi enumeratis, est, ut docent Sanctus Thomas *loc. cit.* Durandus *loc. cit.* Quarti *l. c. vers. Secunda ratio*, & ipso teste alii communiter, quia ipsi Sancti vel primo symbolum composuerunt, vel egregie Fidem in eo contentam propagarunt prædicatione, & doctrina; Et ideo dicitur in Festis Apostolorum, & Evangelistarum; Item in Festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ, quæ ex Innocentio III. *l. c.* fuit Apostolorum Apostola. Item in solemnitatibus Creationis, & Consecrationis Summi Pontificis, & consecrationis Episcoporum, quia ipsi sunt Successores Apostolorum; Et in Festis insigniorum Doctorum, quia singulari sua prædicatione & doctrina plurimum Fidem in symbolo contentam propagarunt.

26 Tertia ratio, seu motivum tandem cur dicatur in reliquis aliis, est, ut volunt Alexander Alensis *l. c.* Quarti *l. c. vers. Tertia ratio*, Gutierez *lib.* 3. *c.* 28. *q.* 3. Merati *l. c. n.* 4. & alii, quia tales Sancti ob excellentiam auctoritatis, seu ratione solemnitatis, vel objus speciale in aliquam Ecclesiam, aut locum hoc honore dignantur, ut eorum Missæ votivæ solemniter pro re gravi, aut pro publica Ecclesiæ causa celebrentur; Et ob id dicitur *Credo* in Festis Patroni, & Titularis Ecclesiæ, Dedicationis, seu Consecrationis ejusdem, in Festis Fundatorum Ordinum ac in Festis illorum, de quibus in Ecclesia habentur Insignes Reliquiæ.

27 In festo Sancti Joannis Baptistæ, quamvis sit primæ classis, & cum octava, non dicitur *Credo*, quia Sanct. Joannes Baptista figurat Legem veterem, & consummavit cursum ante promulgationem Evangelii, & Institutionem symboli, ut tradit Quarti *l. c. vers. Oppani potest*; & simili Durandus *l.* 7. *c.* 14. *n.* 8. & alii. Quæ ratio militat etiam pro Festo Sancti Joseph, & aliis similibus. In Festo autem Sancti Laurentii Martyris, quamvis sit secundæ classis, & cum octava, non dicitur *Credo*, quia in ipso non habent locum supra assignatæ rationes, & motiva dicendi symbolum, nec adest ad id praxis, ac legitima consuetudo, cum potius universalis Ecclesia in ejus Festo illud omittat, sicut illud omitteret in Festis Sancti Stephani, & Sanctorum Innocentium, si caderent extra octavam Nativitatis Domini, sicuti de facto omittitur in die octavæ Innocentium currentis extra dictam Octavam.

28 In Missa Patroni minus principalis non debet dici *Credo*. *Sacr. Rit. Congr. in Beneventana* 2. *Decembris* 1684. *&* *in Lysien.* 15. *Septemb.* 1691.

29 Sola ratione Ss. Sacramenti expositi, non est dicendum symbolum in Missis privatis. *S. R. C. in una Canonicor. Regular. Lateranen.* 2. *Decemb.* 1684. Et idem statuitur in Instructione Clementis XI. & XII. pro expositione Ss. Sacramenti oratione 40. Horarum §. 10.

30 Dum in Missa solemni canitur *Credo*, non debent pulsari Organa. Concil. Provincial. Mediolanens. tert. apud Gavant. in *Manual. Episcopor. verb. Missa Conventualis sub. n.* 22. ibi: *symbolum totum canatur a Choro, non alternatim cum Organo. Sic etiam Cæremonial. Episcopor. l.* 1. *c.* 28. ac Cæremonial. Ordinis Minor. *part.* 4. *c.* 9. quod tamen *ibid. n.* 7. subjungit: Quod si numerus Cantorum, seu fratrum sit modicus, poterit alternatim cantari a Choro, & Organo. Sed Organo sonante, duo Cantores legant alta, & intelligibili voce quæ a Choro non cantantur,

tur, ut sequitur, ac docet etiam Sacon Buongiovanni in *Sacrarum Cæremoniarum Silva* 1. n. 6. *vers. Quod si*. In hoc enim casu subintrat necessitas, quæ facit licitum, quod alias est illicitum, c. *Quod non est licitum* 4. *de Reg. Jur.* c. *Omnes* 1. *de Fer.* c. *Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.* cum non subjaceat Legi necessitas, c. *Consilium* 2. *de observ. jejun. cap. Sicut* 11. *de consecration. dist.* 1. cum multis similibus. Celebrans autem, dum canitur *credo*, non potest prosequi Missam. S. R. C. *in Beneventana* 13. *Septemb.* 1670. *& in Januen.* 17. *Decemb.* 1695.

31 Alia ad rem. Vide verb. *Missa art.* 12. *&* 13.

32 Symbolum in qualibet Missa, etiam pro defunctis recitatur a Græcis, eumque morem servari a Monachis Ordinis Sancti Basilii jubet Benedictus XIV. Constitutione incip. *Quam Religionis sensum* §. 6. Symboli recitatio in Missa a Græca ad Latinam Ecclesiam traducta est. Idem

33 Constit. inc. *Allatæ sunt* §. 28. Symbolum idem sine additamento *Filioque* a Græcis, & Orientalibus quandoque recitari permisit Apostolica Sedes; quandoque vero hanc facultatem denegavit, prout diversæ facti circumstantiæ

34 exegerunt, Idem *ibid.* §. 10. Symbolo autem Nicæno non solum licuit, sed & decuit superaddere particulam *Filioque*. Hinc non modo Patres Concilii Zamosciæ *tit.* 1. *de Fide Catholica*, sed etiam Patres Concilii Libanensis *part.* 1. *cod. tit. n.* 11. provide, ac recte statuerunt, ut Sacerdotes omnes eorum legibus subjecti, Symbolum juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, cum particula *Filioque* usurpent, Idem *Ibid.* §. 30.

SYNDICUS.

SUMMARIUM.

1 *Syndicus græce idem est, ac latine* Defensor.

2 *Syndicus proprie acceptus quid sit?*

3 *Syndicus, quamvis generaliter acceptus conveniat cum Procuratore generaliter accepto; Tamen proprie & stricte acceptus distinguitur a Procuratore proprie dicto, & accepto, & quare?*

4 *Syndicus proprie captus distinguitur etiam ab Actore, & quare?*

5 *Syndicus proprie captus distinguitur etiam ab Administratore, seu Oeconomo, & quare?*

6 *Syndicus quomodo sit constituendus?*

7 *Consultius est, ut Religiosi pro causis sui Monasterii non sint ipsi syndici, sed potius aliquem extraneum Procuratorem generaliter, seu syndicum constituant.*

8 *Attamen exigente utilitate sui Monasterii possunt Religiosi ipsi esse syndici.*

9 *In Ordine Minorum ex concessione plurimorum Pontificum pro unoquoque conventu constituitur unus Syndicus Apostolicus.*

10 *Sed prius concesserant Nicolaus* III. *& Clemens* V. *& quomodo.*

11 *Deinde ad facilius, & commodius esse, specialem pro unoquoque Conventu concesserunt Martinus* IV. *&* V. *ac Paulus* IV.

12 *Hæc secunda concessio non est contraria primæ; & hi speciales syndici parificantur cum substitutis dantium, seu donantium.*

13 *Horum syndicorum usus nullatenus repugnat observantiæ puritatis Regulæ, nec est dispensatio in ipsa.*

14 *Modus utendi syndico ad præscriptum Martinianæ, & paulinæ est facilior, & tutior pro unoquoque Conventu; Immo non habens hujusmodi syndicum ponit se in periculo transgrediendi Regulam.*

15 *Syndici Apostolici deputantur pro toto Ordine a Generali; pro Provinciis, & Custodiis ac Conventibus sibi subjectis a Provincialibus, & respective Custodibus: Vel etiam a Guardianis de expressa Prælatorum licentia.*

16 *Etiam Procurator, & Commissarius Generalis Curiæ Romanæ possunt syndicos pro ipsorum respective Officio deputare.*

17 *Non possunt a dictis Superioribus deputari plures syndici, sed unus duntaxat pro unoquoque Conventu.*

18 *Unus Syndicus potest deputari etiam pro Hospitio habente suum Præsidem, & unus a Superiore Generali pro Religione, & a Provinciali pro Provincia. Quod idem currit pro infirmariis rectis distincto regimine ab illo Conventus.*

19 *Non possunt autem dicti Superiores deputare alios syndicos pro Religiosis particularibus.*

20 *Immo Fratres privati nec de licentia Superiorum possunt habere apud syndicum Conventus pecunias a massa communi separatas.*

21 *Nec Frater particularis sine vera necessitate, & licentia Superioris, potest uti pecunia sponte deposita pro ipsius indigentiis ab Amico spirituali apud syndicum tamquam suum substitutum, & retento sibi dominio.*

22 *Posita tamen vera necessitate, & negligentia Superioris in ministrando necessaria, potest Frater subditus, nedum in tale depositum sponte oblatum consentire, sed suis indigentiis providere, etiam per recursum ad Amicos spirituales, dummodo servet modificationes per declarationes Pontificias præfinitas.*

23 *Quænam autem sint dictæ Pontificiæ modificationes observandæ, & pro quibus necessitatibus possit a Fratribus pro pecunia haberi recursus ad Amicos spirituales?* remissive.

24 *Bona syndici sunt tacite hypothecata pro securitate eleemosynarum, & ex ejus bonis debet damnum a se causatum reparari.*

25 *Habet ad id novus Syndicus actionem contra Exsyndicum, & ejus hæredes.*

26 *Coram quo Judice possit, & debeat ad id conveniri?*

27 *Syndicus Apostolicus debet admitti in concursu creditorum adversus Exsyndicum decoctum, vel ejus hæredes, & adversus alios veros debitores.*

28 *Possunt Conventus præter Syndicum habere etiam substitutum, & etiam plures prout opus fuerit. Substituti autem, seu substitutorum deputatio fieri debet a Syndico, & non a fratribus*, ad n. 29.

30 *Non possunt Fratres a syndicis computus juridicos exigere.*

31 *Possunt tamen Generales, & Provinciales, quoties eis opportunum videbitur, dictos Syndicos removere, aliosque subrogare, seu constituere.*

32 *Sine dicto Procuratore, vel Substituto nihil emi, aut vendi potest; Nec Guardianus eleemosynas pecuniarias tenere potest in manu alterius, nisi in manu syndici, vel Substituti de ejus licentia.*

33 *Syndici Apostolici, seu Procuratores Fratrum Minorum amplissimam habent facultatem, quæ assignatur.*

34 *Non possunt tamen alienare mobilia pretiosa Ecclesiæ incorporata sine Beneplacito Apostolico; Nec alias res vendere sine prævia affixione Edictorum, ut venditio fiat majori oblatori.*

35 *Syndici Apostolici gaudent privilegio Fori in causis Civilibus, Criminalibus, & mixtis, motis, & movendis. Et affertur ad id Constitutio Clementis* VII.

36 *Affertur etiam Constitutio Innocentii* XI. *qua confirmantur in forma specifica Decreta variarum Sacrarum Congregationum emanata super exemptione præfatorum syndicorum.*

37 *Dicti syndici Apostolici non possunt compelli ad exercenda munia publica Communitatis, nec conveniri, nisi coram Judice Conservatore.*

38 *Tales syndici gaudentes privilegio Fori sunt exempti a Represaliis.*

39 *Subnectuntur hic varia Decreta Sacræ Congreg. Imm. ad rem facientia*, usque ad n. 60.

61 *Unus tantummodo syndicus pro unoquoque Conventu gaudet prædictis Apostolicis privilegiis.*

62 *Syndici Apostolici in præsenti tenentur ad onera commutativa.*

63 *Ecclesiastici assumpti in syndicos Apostolicos non sunt exempti a Jurisdictione Ordinarii.*

64 *Syndici Apostolici non comprehenduntur in Decreto, quod Sæculares non pernoctent in Conventibus Fratrum Minorum.*

65 *Soli syndico Apostolico, & non Fratribus Minoribus de Observantia, seu Reformatis licet exigere in judicio Legata.*

66 *Syndicus Apostolicus, nequit habere dominium, & possessionem Census relicti dictis fratribus. Nec dicti fratres nomine syndici possunt retinere bona stabilia census, aliosque annuos redditus.*

67 *Dictus syndicus in concernentibus correctionem morum non est exemptus a jurisdictione Ordinarii.*

SYndicus græce idem est ac latine, *Defensor*. Sic no- 1
tant communiter Doctores *in cap. Sicut studii unic. de syndico*. Unde Syndicus proprie acceptus est ille, qui 2
constituitur ab aliqua Universitate, seu Collegio, vel Capitulo ad negotia illius pertractanda, ac potissimum ad causas, & lites illius in Judicio persequendas. *Sic in re Communis*, per text. & Glos. *in citat. cap. Sicut studii, verb. Generaliter, & leg. Neque societas* 1. §. 1. *ff. Quod cujuscumque Universitatis nomine, vel contra eam agatur.*

Syndicus, quamvis generaliter acceptus conveniat cum 3
Procuratore generaliter accepto, cum nomen Procuratoris generaliter acceptum etiam Syndicum sub se complectatur, *argumen. cap. Salvator* 8. *vers. In nomine caus.* 1. *quæst.* 2. *cap. Quia in causis* 7. *& cap. Petitio* 9. *de Procuratoribus*, tamen proprie, & stricte acceptus distinguitur a Procuratore proprie dicto, quia hic constituitur a quocumque privato Domino, & in causis privatis; Syndicus vero ab Universitate, Collegio, Capitulo, & in causis publicis, & communibus, ut colligitur ex *cap. Petitio* 9. *de Procuratoribus*, & notant Abbas *in citat. cap. sicut studii unic. de syndico num.* 2. Engel *lib.* 1. *Decret. tit.* 39. *num.* 1. Pirhing *ib. n.* 1. Reiffenstuel *ib. n.* 3. & alii passim.

Syndicus proprie captus differt etiam ad Actore, 4
quia Actor constituitur specialiter ad unam causam, vel

ad

ad plures, sed tantum præsentes; Syndicus vero constituitur generaliter ad omnes caussas tractandas, tam præsentes, quam futuras. Glossa in cit. l. *Neque Societas* 1. *verb. Syndicum*, *ff. Quod cujuscumque Universitatis &c.* & citati Doctores. Quamvis etiam Actor Universitatis quandoque pro Syndico sumatur, & e contra, ut patet ex *cit. l. Neque societas* §. 1. ibi: *Actorem, sive syndicum.*

5 Syndicus proprie captus differt etiam ab Administratore, seu Œconomo, quia hic præcipue in Administratione pecuniæ, aliorumque negotiorum extrajudicialium; Syndicus vero potissimum in litibus prosequendis versatur. Engel *l. c. n.* 2. Reiff. *l. c. n.* 3. Pirhing *l. c. n.* 1. & alii.

6 Ad constituendum Syndicum omnes Communitate, seu Collegio, vel Capitulo, qui jus suffragii habent, citandi, seu convocandi sunt, quia quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet textu expresso *in cap. Ad hæc* 7. *de Offic. Archidiaconi*, ibi: *Cum ab omnibus quod omnes tangit, approbari debeat*; Si autem aliqui vocati nolint intervenire, aut recedant, possunt præsentes eum constituere; Dummodo duæ partes ex tribus de Communitate, Collegio, seu Capitulo eorum, qui volunt, possunt, ac debent interesse, sint præsentes, & major pars præsentium consentiat; *leg. Nulli* 3. juncta Glossa verb. *Duæ partes*, *ff. Quod cujuscumque Universitatis &c.* ibidem Bartolus *n.* 8. *leg. Quod major* 19. *ff. Ad municip.* Hostiens. *in Summa de Syndico num.* 10. Pirhing *loc. cit. n.* 2. & alii passim.

7 Quamvis consultius sit, ut Religiosi pro causis sui Monasterii non sint ipsi Syndici, sed potius aliquem extraneum Procuratorem Generalem, seu Syndicum constituant, cui caussas in Judicio tractandas demandent, assignato ipsi convenienti salario, ut disponitur *in cit. cap. Sicut studii unic. de syndico*, cum, ut ibi dicitur præstet, ut servi Dei modicum aliquid expendant in Salarium Syndici, quam ut ipsi forensi caussarum strepitu involvantur, ibi: *Expedit pro parvo incommodo a strepitu caussarum servos Dei esse quietos.*

8 Nihilominus loquendo de necessitate, non possunt Religiosi compelli ad constituendum Syndicum extraneum, sed exigente sui Monasterii utilitate, verb. grat. si Monasterium sit inops, ut extraneo Syndico Salarium dare non possit, aut si alius idoneus, & fidelis vir haberi nequeat, potest Religiosus in causis sui Monasterii Syndicus constitui, *argument. cap. Monachi* 16. *quæst.* 1. *cap. Insuper* 16. *de testibus*, & *cap. Cum deputatis* 16. *de Judic.* Et sic notant Abbas *in cit. cap. Sicut studii n.* 4. Layman *ib. n.* 1. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Reiff. *l. c. n.* 6. & alii.

9 Pro ordine FF. Minorum plures Summi Pontifices concesserunt, ut unusquisque Conventus unum Syndicum seu Procuratorem Apostolicum extra Religionem habere posset, qui nomine Romanæ Sedis eleemosynas Fratribus Minoribus a fidelibus elargitas, recipiat, & administret, eorum providendo necessitatibus. Sic concessit Martinus IV. Constitut. inc. *Exultantes in Domino*, qua concessione licite utuntur, non obstante quod id prohibuerit Joann. XXII. Extravagant. *Ad Conditorem de verbor. signif.* Nam prohibitio fuit moderata: *nisi de speciali Sedis Apostolicæ licentia*, quæ subinde emanavit a Martino V. Const. inc. *Amabiles fructus*, & a Paulo IV. Const. inc. *Ex Clementi*, in qua Paulus Litteras concessivas Prædecessorum confirmavit, & innovavit, dictamque facultatem iterum expresse concessit; insuper declarando quod id non sit dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus prædecessoribus suis provisus pro puriori illius observantia, ut & declaravit novissime etiam Innocentius XI. Const. inc. *Sollicitudo Pastoralis Officii* confirmat. ab Innoc. XII. Const. incip. *Alias*.

10 Concesserant prius Nicolaus III. in *cap. Exiit qui seminat* 3. *de verbor. signific. in* 6. & Clemens V. in *cap. Exivi de Paradiso* 1. *inter Clementinas*, *de verb. significat.* quod Fratres Minores pro pura suæ Regulæ observantia possent in suis indigentiis, & necessitatibus recurrere ad amicos, seu benefactores spirituales, qui vel per se immediate, vel per alias personas substitutas, ac depositarias sibi benevisas, aut etiam sibi a prædictis fratribus nominatas, seu præsentatas, pecunia, aliisque rebus necessariis ipsis succurrerent, remanente tamen (si secus non expresserint, aut declaraverint) apud ipsos donantes benefactores pecuniæ, donec fuerit expensa dominio; Vel ipso in Sedem Apostolicam assumpto, si donantes, offerentes, aut legantes intellicerentur omnimode a se illud abdicasse, seu e vivis decessisse; & in tali casu possunt fratres ad personam deputatam, seu substitutam, aut depositariam (non obstante concedentis, seu donantis morte, vel heredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere, sicut poterant ad ipsum dominum concedentem, seu donantem. Cum autem advertissent, & experimento didicissent Fratres, sibi grave, onerosum, molestumve esse ad plures personas, pro diversitate benefactorum, recurrere, sibique facilius, commodiusque esse informare unam, quam plures, de modo debito expendendi pecunias in suas necessitates, ac indigentias, de qualitate necessitatum, aliisque conducentibus ad puram Regulæ observantiam, pro securitate, ac serenitate conscientiæ, & ad removendos scrupulos, recursum habuerunt ad Sedem Apostolicam sub Martino IV. & V. ac Paulo IV. qui per suas peculiares supra allegatas Constitutiones concesserunt, ut ad id unusquisque Conventus unum Syndicum, seu Procuratorem Apostolicum extra Religionem tute habere posset. Qui Syndici, seu Procuratores in omnibus parificantur cum substitutis dantium, seu donantium: Sicut enim donantes ex concessione Nicolai III. & Clementis V. dum nolunt per seipsos pecunias in necessitate Fratrum expendere, possunt substitutos nominare, qui eorum vice, & nomine id agant; & si nolint ipsi eos nominare, possunt tales substituti ipsis præsentari, & nominari a Fratribus, talesque sic nominati substituti auctoritate donantium tenentur modo Fratribus licito pecunias expendere; Ita etiam Syndici, seu Procuratores Apostolici ex concessione, & declaratione Martini IV. & V. ac Pauli IV. per Superiores Fratrum electi, ac nominati, tamquam substituti Papæ nolentis seu non potentis per seipsum expendere, & administrare de ejusdem nomine, & auctoritate, possunt, ac debent modis Ordini congruis, Fratribusque licitis pecunias administrare. Tum quia Syndici Apostolici duplicem gerunt personam, idest *substitutorum* donantium quoad pecunias, quorum dominium dantes, seu donantes sibi reservassent; & *substitutorum* Papæ quoad pecunias, quæ sunt de dominio Papæ, (cum illud dantes, seu donantes a se ablegasse censeantur.) Hinc sicut substituti donantium nihil Regulæ puritati præjudicant ex declarationibus Nicolai III. & Clementis V. Ita a pari nihil Regulæ puritati officiunt Syndici Apostolici ex declarationibus Martini IV. & Innocent. XI. Const. inc. *Sollicitudo Pastoralis officii* §. 6. ubi sic expresse habetur: „ declarantes tamen pariter, quod per „ præmissa non prohibentur in dicto Ordine Syndici Apostolici; cum eorum usus non sit Dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris provisus pro puriori illius observatione; sive ejusmodi Syndici assumantur ad præscriptum Constitut. Nicolai III. & Clementis V. prædecessorum prædictorum, sive secundum dispositionem Constitutionum recol. memor. Martini IV. & V. ac Pauli IV. prædecessorum pariter nostrorum, prout illorum usus in singulis Familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis prædicti respective fuerit receptus.

Ex quibus clare, & expresse constat, quod Syndicorum, seu Procuratorum Apostolicorum usus sit omnimode licitus Fratribus Minoribus, nec sit dispensatio in Regula, sed modus a Romanis Pontificibus provisus pro puriori illius observantia, sive ejusmodi Syndici assumantur ad præscriptum Constitutionum Nicolai III. & Clementis V. sive secundum dispositionem Constitutionum Martini IV. & V. ac Pauli IV. prout illorum usus in singulis Familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis Fratrum Minorum respective fuerit receptus ex supra allata litterali declaratione Innocentii XI. Et quod dispositio Martiniana, & Paulina nominandi, & deputandi Syndicos non sit in re contraria declarationibus Nicolai III. & Clementis V. 13

Modus tamen utendi Syndico Apostolico assumpto ad præscriptum Martinianæ, & Paulinæ videtur facilior, commodior, & tutior pro unoquoque Conventu. Immo Portellus *dub. Regul. verb. Syndicus n.* 4. & Matthæuc. *Schola paupertatis tit.* 4. *tract.* 1. *num.* 44. volunt, quod Conventus non habens hujusmodi Syndicum ponit se in periculo transgrediendi Regulam, cum, ut dicunt ipsi, vix inveniendus sit Conventus quantumcumque reformatus, qui tali Syndico non indigeat ad recipiendas, ac retinendas nomine Sedis Apostolicæ pecunias adventitias, oblatas, ac traditas, præsertim ab advenis, transeuntibus, in longinqua abeuntibus, pro Fratrum necessitatibus subveniendis. Quod non tam facile aut tute semper fieri potest per amicos spirituales, qui velint per seipsos, vel alios deputatos, seu substitutos suas pecunias in Fratrum necessitates expendere; Ultraquamquod cum nimiis incommodis ac periculis tot deberent esse substituti, quot essent donantes: Quotidiana enim experientia magistra similes amici spirituales, ac benefactores, aliique eleemosynas pro Missis, aliasque adventitias Fratribus offerentes, atque donantes rogati, vel quod ipsi eas in Fratrum indigentias expendant, vel quod id alteri personæ committant, respondere solent, *Habetis Syndicum*, *mittatis ad syndicum*, *nec possum*, *nec volo ulteriorem curam suscipere*. Immo plures, ac plures, præsertim a Conventibus distantes, advenæ, & peregrini, ac alii aliud nolentes incommodum, solent sine ulla intentione retinendi in se dominium, mittere ad Conventus pecunias, aliasque eleemosynas, quæ certo sine tali Syndico non possent tute recipi, retineri, & expendi; cum ad id per tales dantes non censeatur nominata, & substituta alia persona, nec ipsis per Fratres præsentata, nec alia in tali casu reperiatur auctoritate Pontificis nominata, & deputata, quæ tute possit ipsas pecunias recipere, retinere, & expendere in fratrum necessitates contra dispositionem, ac declarationem respective tum Nicolai III. & Clement. V. tum Martini IV. & V. ac Pauli IV. 14

25 *Syndici Apostolici* deputantur pro toto Ordine a Generali pro Provinciis, & Custodiis, ac Conventibus sibi subjectis a Provincialibus, & respective Custodibus, vel etiam a Guardianis de expressa Prælatorum licentia juxta dispositionem Pauli IV. in dict. Constitut. incip. *Ex Clementi*, ut recte notat Matthæucc. *Schola paupertatis tit.*
26 *4. conf. 1. num. 1. & Official. Curiæ cap. 51. num. 1.* Qui insuper addit, quod etiam Procurator, & Commissarius Generalis Romanæ Curiæ possunt Syndicos pro ipsorum respective officiis constituere, ut probat Sanctorius *Comment. cap. 8. statut. 37. in fine*. Et ad id can. 4. *stat. 4. in princip.* refert concessionem Eugenii IV. *Kalend. Maji* 1432. ibi: *Quod possint etiam facere Provinciales in Provinciis, & Procuratores Ordinis in Romana Curia.*

27 Non possunt tamen a dictis Superioribus deputari plures Syndici, sed unus dumtaxat pro unoquoque Conventu; Colligitur ex infra afferenda Constitutione Clementis VII. inc. *Dum consideramus*, in qua *uni tantum Syndico* Conventus quædam privilegia conceduntur. Et ex infra etiam afferendis Litteris Innocentii XI. inc. *Alias*, in quibus ipse Pontifex decreta Sacræ Congregationis memorata privilegia concernentia confirmat, habetur, *Ut unicuique Conventui dicti Ordinis assignetur unus Procurator, sive Syndicus Apostolicus qui omnes eleemosynas* (nota ly *omnes* poni adversative ad alium, qui aliquas recipiat) *tam pecuniarias, quam aliarum rerum colligere, illasque solus* (nota ly *Solus* poni exclusive seu privative ad alios) *in necessitates Fratrum applicare debeat*. De qua re notas est docente, ut expresse eruditissimus Matthæucc. in *Schola paupertatis tit. 4. consil. 2. num. 5.* cum omnia decreta Apostolica uniformiter procedant, & pro unico semper disponant, & supponant, ut patet in Decretis approbatis, & confirmatis in dicta Constitutione Innoc. XI. & in aliis editis a Congregatione particulari ab Urbano VIII. præpositæ constitutionibus fratrum Minorum de Observantia, & a nobis allatis sub verb. *Legatum*. Ac in provisione Apostolica Martini V. in Constitutionibus, & declarationibus suis a Sancto Joanne de Capistrano ad annum 1430. impetratis, sic expresse habetur; *Quoad quartum Capitulum Regulæ quod Fratres non recipiant pecuniam, statuimus, & ordinamus juxta declarationem Nicolai III. & Clementis V. & Martini V. quod quilibet Conventus, & locus habeat Procuratorem, Œconomum, Syndicum, & Actorem, cui omnis eleemosyna pecuniaria, & alia, quæ ad pecuniam reduci possunt, integraliter assignetur; Qui easdem dispensare legaliter, & fideliter pro reparatione Conventuum, & librorum & ad alias necessitates pro tempore occurrentes debent, sic quod Fratres nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant.* Hæc Martinus V. ut refert doctissimus P. Petrus Marchant. *in Relatione Theologicæ difficultat. 3. §. Provisi Apostolica Martini V.* Et sic in statutis Generalibus in Compilatione Sambucana *cap. 4. §. 1. num. 4.* ubi sic præscribitur, *Ut quilibet conventus habeat Syndicum, & Procuratorem ac etiam substitutum, si opus fuerit, & non alios*. Nota *Syndicum* in singulari, & ly *non alios*. Quocirca recte infert Matthæucc. in *Schola paupertatis tit. 4. consil. 2. n. 5. in fine*, non est recipienda doctrina Corduba in *cap. 4. Regulæ qu. 16. vers. Tertio notandum*, ubi tradit plures Syndicos posse esse pro uno Conventu, ad effectum recipiendi eleemosynas pecuniarias, licet duo tantum privilegiis fruerentur: Cum enim adversus ipsum stent jura superius allegata, non est ejus opinio in praxim deducenda, ne quis velit in Regulam offendere, & pro Syndico uti persona interposita; Hæc ille.

28 Qui tamen *loc. cit. tit. 4. conf. 3. n. 26. & seq.* recte probat, quod potest nominari, & deputari unus etiam Syndicus pro quocumque Hospitio habente suum Præsidem, & Religiosos ibi degentes, & unus a Superiore Generali pro Religione, & a Provinciali pro Provincia, qui gaudeat omnibus privilegiis, quibus gaudet Syndicus cujusque Conventus. Accedente ad id etiam inveterata praxi, & consuetudine, quæ est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus 8. de consuetudine, et leg. si de interpretatione 37. ff. de Legibus*. Quod idem dicendum videtur de Infirmariis, quæ reguntur diverso, ac distincto regimine ab illo Conventus. Cum ubi eadem est ratio, eadem debeat esse juris dispositio; *L. Ideo 27. ff. de Legibus, L. Illud 32. ff. ad Leg. Aquil. cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.*

29 Non possunt autem dicti Superiores deputare alios Syndicos pro Religiosis particularibus, ut colligitur ex Constit. Urbani VIII. incip. *Militantis*, & Const. Innoc. XI. incip. *Exponi Nobis*: ubi statuitur quarumcumque eleemosynarum oblationem ipsis fratribus factam, etiam ratione concionum, *Syndicis Conventuum duntaxat libere, et in-*
30 *tegre transmittendam, et consignandam fore*: Immo fratres privati neque de licentia Superioris possunt habere apud Syndicum Conventus pecunias a massa communi separatas; Sicut enim nec pro se potest Superior apud Syndicum denarios habere nomine, & auctoritate sua expendendos, alias censeretur reus proprietatis, utpote disponens de re non sua, ac si sui juris esset: Ita nec potest id subdito concedere, sive agatur de pecunia, quæ obvenit Fratri titulo concionis, vel etiam ratione donationis aut mercedis oblatæ; nam quovis titulo non est Fratris, nec sub dominio Superioris, sed Pontificis juxta citatas Constitutiones Martini IV. & V. ac Pauli IV. ideoque neque est in potestate Superioris disponere, ut a Syndico ab alia sequestrata retineatur in commodum Fratris particularis ad ejus occurrentes necessitates relevandas, alias de alieno disponeret, & particeps, vel caussa esset proprietatis, qua Frater contra Regulam delinqueret, Sic expresse Matthæucc. *in citat. Schola paupertatis tit. 2. consil. 3. num. 45.* Quinimmo Innocent. XI. Constit. inc. *Sollicitudo Pastoralis Officii* confirmat. ab Innocent. XII. Constitut. incipient. *Alias*, sic expresse statuit; *Demum ut omnis occasio transgrediendi præceptum de non contrectandis denariis, seu pecuniis auferatur, omnibus, & singulis dicti Ordinis Prælatis, sive Superioribus in virtute Sanctæ Obedientiæ, ac sub pœna privationis suorum officiorum injungimus, ut nulli Religioso ejusdem Ordinis permittant administrationem fundorum, redditaum, aut quarumcumque aliarum rerum, & bonorum mobilium vel immobilium, cujuscumque Domini illa sint; & signanter, ut nulli Religiosorum Ordinis hujusmodi permittatur administratio bonorum temporalium alicujus Monasterii Monialium sub quovis prætextu, aut nomine, nempe Administratoris, Syndici, Factoris, Coloni, Superintendentis, Villici, aut alio quovis imaginabili.*

Insuper dict. P. Matthæucc. in *citat. Schola paupertatis* 31
tit. 2. consil. 3. sub num. 45. proposito hoc dubio: *Quid, si quis sibi reservato dominio, sponte deponat apud Syndicum, non velut Syndicum, sed tamquam suum substitutum, vel Depositarium summam pecuniæ expendendam in necessitates talis Fratris, eique significet*: Tradidi Syndico centum aureos, ut illis tuis necessitatibus provideas? Respondet, quod in casu talis Frater non potest consentire in depositum, & debet protestari, ac informare Syndicum se non posse in pecunias depositas consentire, ad quas sic depositas recurrere nequit, nisi posita vera necessitate, & accedente licentia Superioris; Hæc ille.

Posita tamen vera necessitate, & negligentia Superioris 32
in ministrando necessaria, potest Frater subditus, nedum in tale depositum sponte oblatum, & factum consentire: sed sine peccato suis indigentiis providere per recursum ad amicos spirituales, dummodo servet modificationes per declarationes Pontificias in citat. Constitutionibus præfinitas; Necessitas enim non habet Legem; *cap. sicut 11. de consecrat. distinct. 1. cap. Consilium 2. de observation. jejunior. cap. Omnes 1. de Fer. cap. Consuluisti 3. de celebrat. Missar., & cit. cap. Exiit 3. de verborum signific. in 6.* quia ut expresse habetur *in cap. Quod non est licitum 3. de Regul. juris*: *Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum*: Cavere tamen debet subditus, ne proprium commodum pro necessitate sumat; & judicet; nec facile sibi ipsi credere debet, cum regulariter quis in re propria soleat cæcutire; Unde Superiorum aliorumque prudentum expertorum judicium, & consilium exquirere debet; Quinimmo numquam recurrere debet ad amicos spirituales, ut iis suis necessitatibus pecunia provideant, nisi prius requisita explicita Superiorum licentia; quamvis possit in aliquo casu sufficere tacita, & præsumpta.

Quænam autem sint dictæ Pontificiæ modificationes ob- 33
servandæ, & pro quibus necessitatibus possit a Fratribus Minoribus haberi recursus pro pecunia ad amicos spirituales, brevitatis gratia, utpote extra titulum, videndæ relinquuntur in citatis Decretalibus Nicolai III. & Clementis V. & in allegatis Constitutionibus, & declarationibus Martini IV. & V. ac Pauli IV. a Religione acceptatis, & novissime ab Innoc. XI. confirmatis; & abunde apud Regulæ Expositores, & signanter apud Marchant. in *expositione cap. 4. & in Relectione Theologica per tot.* & Matthæuc. *in schola paupertatis tit. 2. conf. 3. & 4. & tit. 4. per tot.* ac Felic. Potest. *tom. 1. p. 2. a num. 1149.* ubi *a num. 1161.* duos tradit modos, quibus Fratres uti possunt in suis subveniendis necessitatibus cum omnimoda observantia Paupertatis a S. P. Francisco præceptæ. Vide omnino, & serva.

Bona Syndici sunt tacite hypothecata pro securitate 34
eleemosynarum: Unde ex bonis ex Syndici debet damnum reparari, si ipse indebite, ac injuste administraverit, ne pia Benefactorum destituatur intentio & ipsi Fratres opportunis auxiliis fraudentur, textu expresso in *cit. cap. Exiit 3. §. Ad hæc quia, de verbor. signif. in 6.* Matthæucc. *loc. cit. tit. 4. conf. 4. num. 16.* & alii passim: Sicque novus Syndicus instare debet pro recuperatione pecuniæ, habetque actionem contra ex Syndicum, & ejus heredes; Matthæuc. *loc. cit. tit. 4. conf. 4. num. 7. & 13. & tit. 5. conf. 3. num. 6. & 26.* ubi refert ad id caussas sic Romæ decisas. Cum enim eleemosynæ non conferantur Syndico, ut eas suo arbitrio ludis, ac negotiationibus exponat, vel aliis dissipet, sed taxative pro solis Fratrum necessitatibus, sibi imputari debet, si ex propriis supplere teneatur, quæ in alios usus illicite, & male consumpsit contra donantium intentionem, & mentem Pontificis, sciens in Clementina: „ Quia contingit 2. de Religiosis „ domibus, *expresse esse statutum*, quod ea quæ ad certum usum largitione sunt destinata Fidelium, ad illum

deleant;

debeant, non ad alium (salva Sedis Apostolicæ auctoritate) converti; " Et ob id Syndicus conveniri debet coram Judice Conservatore ex infra afferenda constitutione Clementis VII. incipient. *Dum consideramus* §. 2. Et Ex syndicus, si sit Laicus, conveniri potest etiam coram Judice Laico, & si sit Ecclesiasticus conveniri debet coram Judice Ecclesiastico, *cap. Si quis Clericus* 1. *et cap. Nullus* 2. *de Foro competenti*, cum similibus; Et etiam conveniri potest coram Judice Ecclesiastico ex-Syndicus Laicus, si Judex Laicus fuerit negligens in administrando Syndico debitam de jure justitiam, *cap. Licet* 10. *et cap. Ex tenore* 11. *de Foro competenti*, Matthæuc. *loc. cit. tit.* 4. *consil.* 3. *n.* 3. *et tit.* 4. *consil.* 4. *n.* 23. *et* 24. & alii passim.

27 Syndicus Apostolicus debet admitti in concursu Creditorum adversus ex-Syndicum decoctum, vel ejus heredes, & sic etiam adversus substitutos dantium, seu donantium, & alios vero debitores. Cum enim pecuniæ pro necessitatibus Fratrum Syndico, seu substituto consignatæ, sint sub dominio Papæ, & Syndicus Apostolicus a Fratribus nominatus, sit ipsius Papæ Minister, Œconomus, & Procurator, debet cum ceteris Creditoribus in concursu admitti ut judicialem petitionem intentet, & hac forma pecunias male ab infideli administratore alienatas, seu dissipatas, aut aliis justo titulo vere debitas, Papæ suo Principali recuperet; Et quidem suo ordine anterioritatis juxta ordinem faciendi restitutionem assignatam sub *verb. Restitutio art.* 4. *num.* 29. Cum hac tamen advertentia, quod si pecunia, pro indigentiis Fratrum Syndico, seu Substituto tradita, in individuo ab aliis distincta, & separata reperiatur (de quo vel syngrapha appareret, vel esset in capsula deputata ad asservandas solas dictas eleemosynas pro Fratrum necessitatibus oblatas) esset novo Syndico integre tradenda, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfieri posset, per jura a simili allata sub *dict. verb. Restitutio art.* 4. *num.* 31. Hinc pro obviandis litigiis, quæ possent suboriri circa dictas pecunias pro Fratribus a Benefactoribus donatas, instruendi, & serio admonendi sunt Syndici, ut supradictam omnino fideliter servent praxim in illarum asservatione, & custodia.

28 Possunt Conventus præter etiam Substitutum nominandum a dicto Syndico. *Communis*, per text. in *cit. cap. Exiit.* 3. §. *In ea vero, de verbor. significatione in* 6. ubi deciditur Substitutum principalis Domini posse alium substitutum nominare; Syndicus autem est substitutus, seu Delegatus Domini principalis, nempe Papæ, de cujus dominio sunt res pro Fratribus relictæ, & per ipsum in in eorum necessitates applicandæ: Et id habetur in statutis Capituli Generalis anni 1676. confirmatis in forma specifica ab Innocentio XI. Constitut. incip. „ Militantis, *ibi*: Capitulum Generale præcipit sub pœna privationis suffragii, quod Minister, seu Pro-Minister, & Custos cujuscumque Provinciæ simul capitul. iter faciant cum unico tantum socio Religioso pro utroque & si expensæ aliquæ in itinere ex necessitate faciendæ sint, adducant secum Tertiarium, qui Syndici Apostolici substitutus sit, & ipsius nomine expensas prædictas inevitabiles faciat.

29 Talis igitur Substitutus non est deputandus a Fratribus, cum Generales, Provinciales, & Custodes privilegiati non sint ad deputandos hujusmodi substitutos, sed Syndicos duntaxat, prout clare patet in d. Constitutione Pauli IV. incipient. *Ex Clementi*; Unde talis substitutus nominandus, & deputandus est ab ipsomet Syndico, ubi prospiciat se non posse in totum per seipsum munus implere; arg. cit. statut. General. confirmat. in d. Constit. *Militantis*, & *cap. Si pro debilitate* 3. *& cap. Præterea* 5. *de Offic.*, *& potestat. Judicis delegat. cap. Cum causam* 62. *de appellationib. L. A judic.* 5. *Cod. de judiciis*, ubi disponitur, quod Delegatus a Papa, vel Principe (uti est Syndicus Apostolicus) potest subdelegare. Immo Syndicus Apostolicus, nedum unum, sed & plures substitutos, prout opus fuerit, potest deputare: Sic expresse Felix Potestas tom. 1. *part.* 2. *num.* 1148. *verb. Syndicus*, & alii. *arg. cap. Cum te consulente* 18. *de Offic.*, *& potestat. judic. delegat*, ubi statuitur, quod Delegatus a Papa potest unum vel plures subdelegare, & tenet Glossa 1. *ibidem*, & alii passim; Et id videtur expresse concessum etiam in cit. cap. *Exiit* 3. §. *Articulum istum*, *&* §. *In ea vero*, *de verb. significat. in* 6. Hinc Substitutus, seu Substituti non dicitur, seu non dicuntur, Substitutus, seu Substituti Fratrum, sed Syndici Apostolici; Et ideo debet substitutus, vel debent substituti pecunias recipere nomine Syndici, easque de ejus auctoritate saltem generali in Fratrum necessitates expendere, & ei rationem reddere, non autem Fratribus, ut recte advertit Matthæucc. *Official. Curiæ cap.* 51. *n.* 8., & in *Schola paupertat.* 4. *consil.* 2. *num.* 8. dicens posse solum Fratres Syndicum monere de assumenda persona apta, & idonea, seu de assumendis personis aptis, & idoneis, eamque, seu eas proponere, ut eam, seu eas assumat, si sibi placuerit, ad text. in *d. cap. Exiit* §. *Articulum istum*.

30 Nec possunt Fratres a Syndicis computus juridicos tamquam Domini exigere, sed solum ad experiendam fidelitatem ipsorum, ad quam exhortandi sunt, possunt cum eis computus naturales facere. Sic Constit. Generales Ordinis *cap.* 4. §. 2. *pag.* 83. Lantusca *Theatr. Reg. verb. Syndicus in fine*, Matthæucc. *Offic. Cur. c.* 27. *num.* 44. & alii.

31 Possunt tamen Generales, & Provinciales, quoties eis opportunum videbitur, dictos Syndicos removere, aliosque subrogare, seu nominare, vel deputare. Sic concessisse Innocentium IV. refert Cafarub. „ in Compend. Privilegiorum, verb. Procuratores Fratrum, seu Syndici num. 1., *ibi*: Concessit etiam, quod licet prædictis Ministris præfatos viros sic constitutos removere, aliosque ad prædicta exequenda sine difficultate aliqua subrogare, quoties videbitur opportunum; Et idem concessit Paulus IV. in d. Const. inc. *Ex Clementi*; Et concordant statuta Generalia Ordinis *cap.* 4. §. 1. *n.* 3. ibi: „ Declaramus, *quod* Generalis, vel Provinciales Ministri, non autem Guardiani, possint nominare aliquos extra Ordinem, sicuti nominatos privare, qui sint veri, & legitimi Administratores, Œconomi, Syndici, Actores, & Procuratores &c.

32 Quæ Generalia statuta Ordinis *ib. n.* 5. expresse ordinant, quod „ sine dicto Procuratore, vel substituto nihil emi, aut vendi, vel de eleemosynis prædictis sub quocumque prætextu disponi posse sub pœna proprietatis. Sub qua etiam pœna prohibemus, ne Guardianus, nisi in manu Syndici, vel substituti de ejusdem licentia eleemosynas pecuniarias teneat, vel per manus aliorum expendat.

33 Syndici Apostolici, seu Procuratores Fratrum Minorum amplissimam habent facultatem ex concessione plurium Summorum Pontificum, & signanter ex concessione Pauli V. Const. 1. inc. *Ex Clementi*, in qua inter alias confirmat, & innovat concessionem eis factam a Martino IV. circa eleemosynas omnes quomodocumque ad dictos Religiosos provenientes, seu spectantes, nimirum illas, „ Per se petendi, recipiendi, exigendi, alienandi, transigendi, pacificendi, agendi, conveniendi, promittendi, remittendi, quietationem faciendi, agendi, defendendi &c. cum illis, & contra illos qui hujusmodi res mobiles, & immobiles, aut pretium earum, seu relictas eleemosynas Fratribus in Testamento occuparent &c. ac generaliter in omnibus causis pro rebus, & locis hujusmodi ad ipsam Ecclesiam spectantibus &c. in Judicio, & extra &c. " ut fuse in dict. Constit. Pauli IV. inc. *Ex Clementi*, & de quibus late P. D. Gubernatis *in Orbe Seraphico lib.* 3. *tom.* 1. *cap.* 17. ac Rota *in Romana*, *& Mexicana* 22. *Junii* 1699. §. *Quamobrem*, *coram Cardinal. de la Tremoille*.

34 Ad impedienda autem multa inconvenientia ex parte dictorum Syndicorum, seu Procuratorum oriri solita in alienationibus rerum relictarum ipsis Religiosis, seu Conventibus congruum existimatum fuit *in Sacra Congregat. Conc. die* 18. *Martii* 1719. exquirere aliquod remedium, narrando quod Syndicis Apostolicis res, & bona Conventibus, & Religiosis relictæ aliquando vilissimo pretio venduntur, vel quia Syndici eas vendunt favore Propinquorum, vel quia contrahunt cum personis, quibus resistere non possunt, vel nolunt. Fuit propterea in Congregatione habita dicta die quæsitum: „ An, & quale temperamentum sit capiendum? *Fuitque Rescriptum*: Quoad mobilia pretiosa Ecclesiæ incorporata esse necessarium Beneplacitum Apostolicum: Quo vero ad omnes alias res, in futurum non posse Syndicos procedere ad venditionem, nisi prævia affixione Edictorum, ut venditio fiat majori Oblatori. " Sic refert Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 30. *in fine*, & Cardinal Petra *tom.* 5. *Commentar. in Const.* 5. *Pauli II. sect.* 5. *num.* 5. Vide Matthæucc. *Official. Cur. cap.* 30. *num.* 28., ubi, & ipse dicit: magnifica ornamenta Ecclesiastica non posse alienari sine licentia Sedis Apostolicæ.

35 Syndici Apostolici gaudent privilegio Fori in causis Civilibus, Criminalibus, & mixtis, motis, & movendis: Sic expresse concessit Clemens VII. Const. 19. inc. *Dum consideramus*, ut infra.

Dum consideramus assiduos labores, & vigilias, quos dilecti Filii Syndici, & Procuratores Domorum, et Monasteriorum Fratrum Minorum Sancti Francisci Regularis Observantiæ, et Monialium Sanctæ Claræ, Conceptionis, et Annunciationis Ordinum, et sororum Tertiæ Regulæ Sancti Francisci sustinere non cessant, merito Nos obligant, ut animarum suarum saluti consulamus, ipsosque a quibus molestiis, et injuriis sibi pro tempore illatis, quantum cum Deo possumus relevemus.

Idcirco uni Syndico, et Procuratori hujusmodi cum illius Uxore, et liberis præsenti, et futuro singulæ Domui, et Monasterio prædictis pro tempore servientibus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus, ipsi, et eorum quilibet omnibus, et singulis Indulgentiis, et peccatorum remissionibus, favoribus, et gratiis, quibus Fratres Ordinis Observantiæ prædictorum utuntur, potiuntur, et gaudent, seu uti, potiri, et gaudere possint, et valeant.

Insuper in quibusvis causis, & rebus ipsos Syndicum, & Procuratorem concernentibus, Civilibus, Criminalibus, & mixtis; non nisi coram Judicibus Conservatoribus Domorum illarum, quarum ipse Syndicus, & Procurator fuerit de justitia respondere teneatur, auctoritate Apostolica concedimus, & indulgemus.

Inhibendo sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna universis, & singulis Judicibus, Commissariis Ecclesiasticis, & sæcularibus, quacumque auctoritate fulgentibus, ne de causis contra dictos Syndicos, & Procuratores, motis, & movendis, directe, vel indirecte, quovis quæsito colore, seu prætextu se intromittere quomodolibet de cetero audeant, vel præsumant. Decernentes quoscumque processus contra dictos Syndicos, & Procuratores per alios, quam dictos Conservatores, in causis duntaxat contra eos motis, & movendis, habendos, & sententias ferendas, nullos, & invalidos, nulliusque roboris, vel momenti fuisse, & esse, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari, non obstantibus &c. 16. Aprilis 1562.

Ad hoc ab Innocentio XI. confirmantur in forma specifica Decreta variarum Sac. Congr. emanata super exemptione præfatorum Syndicorum.

Alias pro parte dilecti Filii Francisci Mariæ Tagliaferri Procuratoris Generalis Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcop. & Regul. præpositæ, exposito, quod dudum nonnulli Romani Pontifices, & præsertim fel. record. Nicolaus III. & Nicolaus IV. Martinus V. & Eugenius IV. prædecessores nostri, ut vera observantia, Regulæque puritas in Ordine prædicto vigeret, & magis augeretur, Fratresque ipsius Ordinis ab omni Dominio, & proprietate alieni conservarentur, statuerant, & ordinaverant, ut unicuique Conventui dicti Ord. assignaretur unus Procurator, sive Syndicus Apostolicus, qui omnes eleemosynas, tam pecuniarias, quam aliarum rerum colligere, illasque solus in necessitates FF. præfatorum applicare deberet.

§. 1. Et subinde recol. mem. Clem. Papa VII. etiam prædecessor Noster, intuitu laborum, quos ejusmodi Syndici in Beneficio dictorum FF. quocumque tempore, & quavis occasione assidue substinebant, eosdem Syndicos a Foro sæculari exemerat, volens, ut in causis tam Civilibus, quam Criminalibus, & mixtis, nonnisi coram Judicibus Conservatoribus eorundem FF. Minor. de Observantia de justitia respondere tenerentur, & alia prout in ipsius Clementis Prædecessoris Litteris, desuper in simili forma Brevis die 15. Apr. 1526. expeditis plenius dicitur contineri.

§. 2. At in eadem expositione subjuncto, quod nonnulli dicerent, privilegium hujusmodi in aliqua sui parte amplius in usu non esse, alii vero prætenderent, illud Syndicis prædictis, ratione eorum Officii tantum, non autem uti talibus personis, competere, unde fiebat, ut Fratres prædicti non sine Paupertatis, & Regulæ, quam profitentur, suarum conscientiarum detrimento, neminem amplius reperire possent, qui eorum Syndici, sive Procuratoris munus in se suscipere, eumque laborem assumere vellet.

§. 3. Ideoque pro parte præfati Francisci Mariæ Procuratoris Generalis d. Congregat. Cardinalium supplicato, ut non solum auctoritate Apostolica confirmaretur dictum privilegium, sed etiam illud Syndicis, sive Procuratoribus hujusmodi, ut talibus personis competere declararetur.

§. 4. Emanavit ab eadem Congregat. Cardinalium Decretum tenoris sequentis, videlicet: Sacra Congregatio EE. S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, atque attenta remissione Libelli per S. D. Nostrum facta, referente Emin. Norfolch censuit danda esse Oratori Decreta alias edita: nempe super præmissis servandam esse præfatam Constitutionem san. mem. Clem. VII. prout præsentis Decreti tenore omnino servari mandat, & præcipit. Romæ 28. Martii 1686.

§. 5. Porro cum dictus Franciscus Maria Procurat. General. prænarrata pariter exposuisset Congregationi etiam Venerabilium FF. Nostrorum, ejusdem S. R. E. Cardinalium super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis Jurisdictionalibus deputatorum: hæc Congregatio censuit danda esse decreta anteriora tenoris, qui sequitur, videlicet: Sacra Congregatio super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis Jurisdictionalibus, habita sub hac die Martii 1686. circa exposita in præsenti supplici Libello, dixit, danda esse decreta, ut infra. Die 31. Maji 1639. Fanen. Provincialis Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci sac. &c. censuit respondendum Episcopo, ut quoad exemptionem Syndici Fratrum Min. de Observ. loci de Cartoceto faciat Bullam Clem. VII. observari, si in eo concurrant requisita ejusdem Bullæ.

§. 6. Die 17. Nov. 1642. Perusina. Fratres S. Francisci Minor. Observ. Sacra &c. censuit servandam esse Bullam Clem. VII. circa privilegium Fori, & exemptionis Syndicorum, & Procuratorum Ordinis FF. Minorum S. Francisci de Observantia.

§. 7. Die 4. Aug. 1654. Fanen. Episcopus: An Syndicus FF. Minorum de Observantia S. Francisci gaudere debeat privilegio Fori? Sacra &c. censuit hujusmodi Syndicum gaudere privilegio Fori juxta Constitutionem Clementis. VII.

§. 8. Die 23. Maji 1645. Romana. P. Commissarius Generalis Curiæ quærit: An Syndici, & Procuratores Apostolici Conventuum suæ Religionis gaudeant privilegio Fori etiam in causis, tam Civilibus, quam Criminalibus, & mixtis motis ante institutionem Officiorum virtute Bullæ Clement. fel. rec. Papæ VII. Sacra Congregatio respondit Syndicos Conventuum Ordinis FF. Minorum de Observ. Sancti Francisci ex Bulla fel. rec. Clementis VII. gaudere privilegio Fori, tam in causis Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis etiam motis ante eorum deputationem, seu institutionem in Officium Syndicatus.

§. 9. Die 22. Maji 1654. Recinaten. An Syndicus Monialium S. Claræ gaudeat privilegio Fori, pro ut gaudent Syndici Fratrum Minorum de Observantia? Sacra &c. censuit hujusmodi Syndicum gaudere debere privilegio Fori, in quorum fidem &c. Datam Romæ sub hac die 20. Aprilis 1686.

§. 10. Cum autem &c. Nos &c. Decreta præinserta a memoratis Congregationibus Cardinalium respective emanata Auctoritate Apostol. tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate earumdem respective Congregationum Cardinalium. Decernentes &c. sicque in præmissis &c. irritum, et inane, &c. non obstantibus &c. Romæ 19. Junii 1686.

Dicti Syndici Apostolici non possunt compelli ad exer- 37
cenda munia publica Communitatis, nec conveniri, nisi coram Judice Conservatore. Ita reperitur in libro Decretorum Sac. Congregationis super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus *sub die 10. Maji 1669.* videlicet: „ Sacra Congregatio inhærendo declarationibus „ alias factis censuit Procuratorem, & Syndicum FF. Mi- „ norum de Observantia ex Bulla fel. rec. Clement. VII. „ gaudere Privilegio Fori, tam in causis Civilibus, quam „ in Criminalibus & mixtis, & insuper non posse com- „ pelli ad exercenda munia publica Communitatis, ne- „ que a quoquam posse molestari, nisi coram legitimo „ Conservatore. Romæ hac die 7. *Januar.* 1659.

Et sub die 9. Augusti 1701. Sacra Consulta in favorem Syndici Conventus Terræ Fabriani, extracti ad effectum, ut exerceret munus Communitatis, rescripsit: *extrahi alium:* & iterum proposita causa, & instante loci Gubernatore sub die 19. ejusdem mensis, & anni respondit: *In decisis.*

Tales Syndici gaudentes privilegio Fori sunt exempti 38
a Repræsaliis.

Spoletana.

„ Instantibus Monialibus Monasteriorum Sanctissimæ „ Trinitatis, Sancti Pontiani, & Sanctæ Catharinæ „ pro declaratione Agentes dictorum Monasteriorum „ esse exemptos a Repræsaliis: Sacra Congregatio su- „ per Immunitate Ecclesiastica, & controversiis ju- „ risdictionalibus habita sub die 14. Januarii 1698. „ censuit Syndicos tantum gaudentes privilegio Fori esse „ exemptos a Repræsaliis. Romæ die 7. Januarii „ 1699.

Hic juvat subnectere varia Decreta Sacræ Congre- 39
gationis Immunitatis ad rem facientia prout referuntur a D. Riccio *in sua Synopsi ver. Syndicus*, nempe.

Bulla fel. mem. Clementis VII. circa privilegium Fo- 40
ri, & exemptionis Syndicorum, & Procuratorum Ordinis Fratrum Minorum Observ. S. Francisci est observanda. *Sac. Congr. Immun. in Perusina 17. Nov. 1642. lib. Decret. Paulucc. pag. 190. in Maceraten. 8. Martii 1644. ib. pag. 221. in Fanen. 4. Augusti 1654. lib. 5. Decretal. Paul. pag. 48.*

Syndici Conventuum Ordinis FF. Min. Observ. ex 41
Bulla supracitata gaudent privilegio Fori, tam in causis Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis, etiam motis ante eorum deputationem, seu institutionem ad Officium Syndicatus. *Sacra Congregat. Immunit. in Romana 23. Maji 1645. libr. 3. Decretal. Paulucc. pag. 251.*

Syndicus legitimus, & unicus Fratrum Minorum stri- 42
ctioris Observantiæ ex laudata Bulla gaudere debet privilegio Fori, tam in causis Civilibus, quam in Criminalibus, & mixtis, nec a quoquam potest molestari, nisi coram legitimo Conservatore. *Sacr. Congr. Immun. in Terracinen. 6. Septembr. 1666. lib. 1. Decret. Ætoviti p. 32.*

Non potest compelli ad exercenda munia publica Com- 43
munitatis. *Sac. Cong. Imm. in Sabin. 10. Maji 1667. ibi pag. 124.*

Nec

44 Nec ad solvendas collectas pro oneribus communitativis super propria ipsius bona: Dummodo sit unicus Syndicus Conventus. *S. Congr. Immun. in Feretrana 19. Maij 1703. lib. 3. Decret. Vall. pag. 488.*, *& in Martirana 28. Martii 1704. dict. lib. pag. 566.*

45 Syndicus Conventus FF. S. Francisci Min. Observ. est subjectus Jurisdictioni Episcoporum, non existente legitimo Conservatore Religiosis, *S. Cong. Immun. in Assisens. 21. Aprilis 1643. lib. 3. Decretal. Paul. p. 189.*

46 Syndicus Conventus S. Francisci de Alvernia habitans in Civitate Æsina non gaudet privilegio Syndicorum vigore Bullæ Clementis VIII. *S. Cong. Immun. in Æsina 24. Maji 1801. lib. 3. Decr. Val. p. 353.*

47 Episcopus potest procedere contra Syndicum Fratrum Min. Observ. S. Francisci ob contraventionem diei Festi. *S. Cong. Immun. in Forosempronien. 25. Januarii 1650. lib. 4. Decr. Paul. p. 97.*

48 Sacra Congregatio declarat bene processum fuisse per Curiam Episcopalem contra Syndicum hujusmodi attento consensu ejusdem Syndici in Jurisdictionem. *S. Cong. Immunit. in Auximana 10. Septemb. 1647. ibi p. 26.*

49 Episcopus insinuet Syndico FF. Minor. Observ. ut vel abstineat a Syndicatu, vel ab Officiis publicis. *S. Cong. Immun. in Asculana 4. Aprilis 1659. lib. 5. Decret. Paul. pag. 9.*

150 Immo Syndicus FF. Min. Observ., & simul Appaltator Ovorum in loco Montis Falchi quoad pertinentia ad appaltum non gaudet privilegio Fori. *S. Cong. Immun. in Spoletana 21. Novembris 1702. lib. 6. Decr. Vallem. pagin. 200.*

51 Syndici FF. Min. Observ. S. Francisci tenentur parere mandatis Ædilium quoad merces, & earum emptionem & venditionem, sive etiam translationem ad loca Nundinarum. *S. Cong. Immun. in Ariminen. 15. Decemb. 1671. lib. 1. Decr. Altovit. p. 671.*

52 Pro Syndicis FF. Cappucinorum dantur Decreta emanata pro exemptione Syndicorum Fratrum Min. *S. Cong. Immun. in Romana 15. Decemb. 1671. ibi p. 633.*

53 Syndicus fabricæ Conventus FF. Cappuccinorum gaudet privilegio Fori ad tenorem Constit. felic. memor. Clement. VII. *S. Cong. Immun. in Recinaten. 17. Martii 1674. ubi p. 911.*

54 Syndicus Monialium S. Claræ allegare potest privilegium Fori coram Conservatore, eoque gaudere. *S. Cong. Immun. in Urbanien. 8. Apr. 1642. lib. 3. Decr. Val. pagin. 174. & 5. Septemb. 1668. lib. 1. Decretal. Altovit. pag. 263.*

55 Syndici Monialium S. Claræ gaudent privilegio Fori, prout gaudent Syndici Fratrum Min. Observ. S. Francisci. *S. Cong. Immun. in Recinat. 15. Februarii 1756. lib. 5. Decret. Paul. p. 89.*

56 Et sunt exempti a Repræsaliis. *S. Cong. Immun. in Spoletana 15. Januarii 1698. lib. 2. Dec. Val. p. 133.*

57 Syndicus Monialium S. Claræ gaudet exemptione quoad onera personalia tantum. *S. Cong. Immun. in Ariminen. 15. Martii 1672. lib. 1. Decr. Alt. p. 682.*, *& in Feretrana 27. Februar. 1674. ibi p. 93.*

58 Syndicus Monialium S. Claræ, licet teneatur ad collectas Communitatis impositas pro solutione salarii inservientium Communitati, cum non sint onera personalia, attamen, quia fuit in bona fide, & actus executionis factus a Judice Laico non potest ipsum constituere in mala fide, non tenetur ad solutionem dictarum collectarum, nisi post Decretum Sacræ Congregat. quo declaratum fuit dictum Syndicum gaudere privilegio Fori, & exemptione ab oneribus personalibus tantum. *S. Cong. Immun. in Feretrana 31. Junii 1674. lib. 2. Decret. Alt. p. 974.*

59 Syndicus Monialium S. Claræ quoad privilegium personale non gaudet, nisi in loco, ubi exercet Officium. *S. Cong. Immun. in Feretrana 31. Augusti 1671. lib. 1. Decret. Alt. p. 1445.*

60 Syndici Terræ Sancti Petri gaudent privilegio quoad Forum, & Personam. *S. Cong. Immun. in Catacen. 14. Sept. 1626. lib. 1. Decret. Paul. p. 15.*

61 Unus autem tantummodo Syndicus Apostolicus pro unoquoque Conventu gaudet prædictis Apostolicis privilegiis, prout pluries rescripsit *S. Cong. Boni Regiminis*, & signanter *in Pisaurien. 24. Januarii 1693.*, & patet ex allata Constitutione Clementis VIII. §. 2., ibi: *Idcirco uni syndico, & Procuratori hujusmodi*, & ex allata etiam Constitutione Innocentii XII. §. 1., ibi: *Unus Procurator, sive syndicus Apostolicus*.

62 Insuper eadem Sacra Congr. Boni Regiminis die 19. Julii 1654. proposita causa ad instantiam quarumdam Communitatum, partibus auditis, censuit *syndicus Apostolicus teneri ad onera Communicativa*. Sic referunt Matthæuc. *Official. Cur. c. 51. n. 6.*, & Ursaya *tom. 3. part. 1. discept. 30. num. 58.*

63 Ecclesiastici assumpti in Syndicos Apostolicos non sunt exempti a Jurisdictione Ordinarii. *S. Cong. Concilii die 5. Julii 1710. in Insulana Exemptionis*, in qua pro Syndico Apostolico, qui erat Sacerdos, proposito dubio: „ An „ sacerdos Felix de Sola syndicus unicus PP. Minorum „ Sancti Francisci de Observantia Civitatis Insulæ sit „ exemptus a Jurisdictione Episcopi, tam extra Visitatio„ nem, quam in actu Sanctæ Visitationis "; fuit rescriptum, *Negative in casu, de quo agitur*, in quo concurrebant multæ circumstantiæ exclusivæ talis exemptionis, propter quas Sacra Congregatio addidit illa verba: *In casu, de quo agitur*. Sic refert Ursaya *tom. 3. p. 1. discept. 30. num. 59.*

Syndici Apostolici non comprehenduntur in Decreto, quod sæculares non pernoctent in Conventibus Fratrum Minorum. *Sic Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium*, expresse respondit ad dubium eidem super ea re per Patrem Fratrem Joannem Baptistam ab Atina Procuratorem Generalem Ordinis propositum: *An scilicet dicti syndici comprehenderentur in Decreto emanato die 1. Decemb. 1679.* Audito enim Patre Ministro Generali Ordinis, & attentis narratis, *dicta Sacra Congregatio censuit, ac declaravit præfatos Syndicos Conventuum ejusdem Ordinis non comprehendi in enunciato Decreto. Romæ 4. Decembr. 1699. H. Card. Carpineus.* 64

Syndico Apostolico dumtaxat licitum est, non Fratribus Minoribus de Observantia, seu Reformatis exigere in judicio Legata facta Sacristiæ, vel Fabricæ Ecclesiæ, aut Conventus. Cum enim in Congregatione ad id specialiter ab Urbano VIII. deputata, fuissent proposita hæc duo dubia: „ I. An valeat Legatum annui redditus factum „ fabricæ sacristiæ, vel Ecclesiæ Fratrum Minorum tam „ de Familia, quam ex Reformatione. II. An liceat Fra„ tribus hujusmodi Legata in judicio exigere per eorum „ Procuratores, vel syndicos Apostolicos; *Responsum* „ *fuit*: Ad I. Valere Legatum annui redditus factum „ Sacristiæ, vel fabricæ Ecclesiæ, vel Conventus Fra„ trum Minorum, tam de Familia, quam de Reforma„ tione, nisi adsit excessus in quantitate. Ad II. Nec per „ seipsos, nec per alios licere Fratribus in judicio exi„ gere hujusmodi Legata, sed syndico Apostolico dumta„ xat ". Sic apud Fagnanum dictæ Congregationis Secretarium *in cap. Nimis prava num. 49.*, *& 12. de excessibus Prælat.* & apud *tom. 2. Thesauri Resolutionum Sacræ Congregation. Concilii in expositione causæ in Firmana Legatorum §. Hæc sunt.* 65

Syndicus Apostolicus nequit habere dominium, & possessionem census relicti Fratribus Observ. & Reformatis. Et dicti Syndici nomine nequeunt præfati Fratres retinere bona stabilia, census, aliosque annuos redditus. Sic apud *d. tom. 2. Thesauri Resolut. Sacræ Congregationis Concilii in expositione causæ in Firmana Legatorum §. Tum quia*, ubi refertur ad id Resolutio cit. specialis Congregationis, & Congregationis R. Fabricæ *in Æsina Legati 26. Novembr. 1692.*, *& S. Cong. Concil. 2. Octobr. 1721.* ubi ad dubium: „ An Religiosis S. Francisci Min. Observant. „ Murri Vallium liceat retinere Legatum relictum a quon„ dam Ludovica Moretti in casu &c. " Responsum fuit: „ Negative, & syndicum teneri censum dimittere, sed „ Patres posse recipere fructus ab hæredibus per modum „ eleemosynæ ". 66

Syndicus Minorum de Observantia, & Reformatorum in concernentibus correctionem eorum, non est exemptus a Jurisdictione Ordinarii. *S. Cong. Concil. in Nullius Altamuræ Exemptionis 3. Augusti 1715. ad V.* apud D. Thesaurum *tom. 9. circa fin.* 67

SYNODUS DIŒCESANA.

SUMMARIUM.

1 *Synodus ex Græco interpretatur Comitatus vel Cætus.*

2 *Synodus Diœcesana est celebranda singulis annis ab unoquoque Episcopo in sua Diœcesi; Potestque celebrari etiam extra Ecclesiam.*

3 *Et si necessitas postularet, posset Synodus etiam sæpius in anno celebrari.*

4 *Episcopus non celebrans singulis annis Synodum Diœcesanam incurrit pœnas a Jure statutas.*

5 *Episcopus duarum civitatum unitarum debet in utraque Diœcesi alternative Synodum celebrare; Nec Capitulum unius Cathedralis cogi potest, ut accedat ad Synodum alterius.*

6 *Afferuntur a id aliæ Novissimæ Resolutiones Congregationis Concilii.*

7 *Episcopus nondum consecratus, si Bullas expedivit, potest Synodum convocare.*

8 *Archiepiscopus non potest Synodum congregare ante susceptionem Pallii.*

9 *Synodus Cleri Romani convocari potest ab Eminentissimo Cardinali Urbis Vicario.*

10 *Vicarius Generalis Episcopi absque ejus speciali mandato non potest synodum convocare.*

11 *Vicarius Capitularis, sede vacante, potest immo debet synodum congregare.*

12 *Abbates, aliique Prælati Episcopo inferiores non possunt congregare synodum, nisi habeant tria requisita, quæ assignantur.*

13 Epi-

13 *Episcopus justo aliquo impedimento detentus potest synodum congregare per alium.*

14 *Si in Diœcesi sit constitutus Vicarius Apostolicus, ad ipsum solum, & non ad Episcopum spectat congregare synodum.*

15 *Non est ordinarie convocanda synodus, nisi prius expleta fuerit Visitatio Generalis Diœcesis.*

16 *Debet autem synodus fieri ante Visitationem, quando habita non fuit a multo tempore.*

17 *Episcopus in convocatione synodi non tenetur consilium Capituli requirere, nec in aliis actibus præparatoriis.*

18 *Alii tamen tenent contrarium.*

19 *Episcopus debet in publicatione Decretorum synodi Capituli consilium exquirere, licet sequi non teneatur.*

20 *Requisitio consilii Capituli debet ab Episcopo fieri capitulo congregato, alias non valeret.*

21 *Immo valde expedit, quod dicta requisitio facta Capitulo congregato, registretur in actibus synodi.*

22 *Si Canonici, & Dignitates nollent die ipsis indicta congregari, tunc sufficeret requisitio facta per Edictum.*

23 *Et in casu, quo totum Capitulum congregatum contradiceret, vel protestaretur contra synodum, posset Episcopus, his non obstantibus, ad synodi celebrationem procedere.*

24 *Capitulum Cathedralis debet necessario expresse in specie, & nominatim ad synodum invitari.*

25 *Si autem Canonici, & capitulum synodo interesse recusent, cogi possunt ab Episcopo per Censuras Ecclesiasticas.*

26 *Laici, quamvis sit in facultate Episcopi eos invitare, non tamen possunt de jure prætendere, quod teneatur eos invitare ad synodum.*

27 *Ad synodum accedere tenentur, & admitti debent solum Curati, & Beneficiati, nisi esset consuetudo, quod interveniret totus Clerus.*

28 *In casu autem, quod in synodo agendum sit de reformatione morum, vel de alia re, quæ clerum universum tangat, omnes Presbyteri, & Clerici interesse debent.*

29 *Tunc tamen si Episcopus acturus sit super aliquo ex præmissis, debet facere mentionem verbis specificis in Edicto convocationis.*

30 *Exempti omnes, qui alias, cessante exemptione, synodo interesse deberent, nec capitulis Generalibus subduntur, ad eam accedere tenentur.*

31 *Omnes Curati, sive sæculares, sive Regulares, tenentur ratione curæ Parochialis accedere ad synodum, etiamsi Curati Regulares subdantur capitulis Generalibus.*

32 *Synodo interesse tenentur etiam Abbates, aliique superiores Regulares, & Prælati inferiores exempti, si per se ipsos curam Parochialem exerceant; secus autem, si per alium, quia tunc ipsi soli alteri hoc onus incumbit.*

33 *Item synodo interesse tenentur Vicarii, seu Cappellani Religionis Hierosolimitanæ curam animarum habentes.*

34 *Item synodo interesse tenentur parochi exempti Ecclesiæ Lateranensis.*

35 *Rectores Parochialium Nullius Diœcesis, etiamsi sint Abbates, tenentur accedere ad synodum illius Episcopi, qui tamquam vicinior potest eos visitare.*

36 *Abbates Regulares, Priores, Rectores, Guardiani, aliique superiores parvorum Conventuum, qui subjiciuntur jurisdictioni Ordinarii, tenentur vocati accedere ad synodum.*

37 *Et si non interveniant, potest Episcopus suo arbitrio illos mulctare, accepta mulcta pecuniaria.*

38 *Conventus tamen, qui non fuerunt suppressi, & in quibus adest numerus sex Religiosorum, non comprehenduntur sub hac obligatione.*

39 *Episcopus potest cogere etiam Clericos subcollectores Apostolicos, ut synodo intersint.*

40 *Episcopus potest juris remediis, etiam per Censuras Ecclesiasticas compellere ad interessendum synodo omnes supradictos obligatos synodo intervenire.*

41 *Et sic etiam juris remediis compelli possunt ab Episcopo ad interessendum synodo Curati Regulares Parochiarum illorum Conventuum, in quibus Residentiam habent Generales suorum Ordinum, quamvis istæ Parochiæ non subjaceant Visitationi Ordinariorum.*

42 *In synodo Diœcesana potest Episcopus facere constitutiones, & Decreta absque consensu, & approbatione capituli, & Cleri.*

43 *Solus Episcopus in synodo votum decisivum habet.*

44 *Decreta tamen, seu constitutiones synodales, antequam usu recipiantur, debent ostendi capitulo, & aliis interessatis, eisque duarum mensium præfigi terminus, ut si se senserint gravatos, recurrere possint ad ipsum Episcopum, vel ad sedem Apostolicam.*

45 *Non tenetur tamen Episcopus synodum ostendere civitati, vel Laicis antequam imprimatur, vel promulgetur.*

46 *Dum Romæ revidentur Decreta synodalia, non convenit, quod Episcopus procedat ad eorum executionem.*

47 *Non tenetur tamen Episcopus ante synodi publicationem ejus Decreta Romam mittere.*

48 *Constitutiones, seu Ordinationes factæ in synodo sunt perpetuæ, & non expirant morte conditoris.*

49 *Constitutiones, seu Ordinationes synodales ligant Clericos, & Laicos Episcopo subjectos.*

50 *Tales autem Constitutiones synodales ex defectu auctoritatis non obligant Regulares.*

51 *Servanda tamen est synodus a Regularibus quoad tempus humationis cadaverum.*

52 *Item servandæ sunt constitutiones synodales a Regularibus in iis omnibus, quæ concernunt observantiam Sacrorum Canonum, Conciliorum, Pontificiarum constitutionum, & Decretorum S. Congr.*

53 *Delenda est pœna Excommunicationis in Decreto synodali contra Moniales scribentes, vel recipientes Literas, quas Abbatissa non legerit.*

54 *Expensis propriis vivere debent Canonici euntes ad synodum, & non gravare capitulum.*

55 *Canonici Ecclesiæ Collegiatæ cedere debent locum in synodo Beneficiatis Ecclesiæ Cathedralis.*

56 *An Canonici, & Clerici Cathedralis sedere debeant in synodo ad dexteram, Canonici vero cum Clero Collegiatæ ad sinistram?*

57 *Beneficiati tamquam singuli, & vocati ab Episcopo possunt intervenire synodo, & in loco juxta præscriptum pontificalis.*

58 *Adducitur Decisio S. Rit. Congr. in una Spoletana Juris sedendi in synodo pro Collegiatis S. Petri, & Sancti Georgii Civitatis Spoleti cum capitulo Cathedralis ejusdem civitatis.*

59 *Affertur Decisio Sacræ Congregationis Episcoporum in una Senogallien. de duobus Curatis reclamantibus in synodo adversus illius Decreta.*

60 *In fine synodi non interrogatur clerus per verba Placet ne vobis.*

61 *Non licet Episcopo cogere etiam mulctis singulos Presbyteros, & Clericos ad synodum impressam retinendam.*

62 *Ad synodum Diœcesanam non tenentur adire omnes Canonici Collegiatæ, sed tantum ex his quatuor, nisi adsit legitima consuetudo in contrarium.*

63 *Simplices Sacerdotes tenentur servire Ecclesiæ Cathedrali diebus Festivis juxta consuetudinem, & constitutiones Synodales.*

64 *Decreto synodali prohiberi non potest ne Regulares celebrent ex Legato in Ecclesiis sæcularibus.*

65 *Synodali Decreto vetari non potest ne in aliis Ecclesiis exponatur adoranda Reliquia SS. Crucis diebus quibus exponitur in cathedrali.*

66 *Constitutione synodali, aut alio modo potest ab Episcopis statui ne Sacerdotes quicumque sive sæculares, sive Regulares officium exorcizandi exerceant sine speciali sua facultate sub pœnis arbitrio suo imponendis.*

67 *Synodalibus constitutionibus tenentur Presbyteri Parochialium S. Joannis Hierosolymitani se conformare quo ad omnia Sacramentorum administrationem, & curam animarum concernentia.*

68 *Constitutionibus synodalibus, aliisque Legibus etiam per edicta panditis ab Episcopo sine capituli consilio, & assensu subjicitur idem capitulum.*

69 *Synodus Alexanen. celebrata anno 1739. fuit declarata nulla.*

70 *Alia ad rem, remissive.*

71 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad num. 155.*

SYnodus ex Græco interpretatur Comitatus, vel Cœ- 1
tus, textu expresso *in Cap. Canones 1. dist. 15. vers.*
Synodus, ibi: *Synodus autem ex Græco interpretatur Comitatus, vel Cœtus.*

Synodus Diœcesana est celebranda singulis annis ab uno- 2
quoque Episcopo in sua Diœcesi, Sic expresse statuit
Concilium Tridentinum *sess. 24. de reformatione cap. 2.*
ibi: *synodi quoque Diœcesanæ quotannis celebrentur*. Po-
testque celebrari etiam extra Ecclesiam, ex Monacell. *t. 1.*
tit. 5. formul. n. 7. Bott. Mastabr. ibi citatis. Et si ne- 3
cessitas postularet, posset synodus Diœcesana etiam sæ-
pius in anno celebrari, Barbosa *ad Concil. cit. sess. 22. C.*
2. n. 17. & p. 3. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 93. n.
2. Ugolin. *de Offic. Episcop. c. 48. n. 3.* & alii per tex-
tum *in c. De Conciliis 2. dist. 18.*

Episcopus non celebrans singulis annis synodum Diœ- 4
cesanam incurrit pœnas a jure statutas, *S. Cong. Conc.*
25. Junii 1621. Episcopus omittens sine causa celebrare
quotannis synodum de jure communi est suspendendus ab
executione Officii, ex *c. sicut olim, de accusationibus. S.*
Cong. Conc. 21. Martii 1590. apud Pignatell. *tom. 4. con-*
sult. 132. Barbosa *ad Conc. l. c. n. 18.* Gavant. *in manual.*
Episcop. verb. synodus n. 5.

Episcopus duarum Civitatum unitarum debet in utraque 5
Diœcesi alternative Synodum celebrare, nec Capitulum
unius

unius Cathedralis cogi potest, ut accedat ad synodum alterius. S. Cong. Conc. in una Civitatis Castellanæ, & Hortanæ 8. Januarii 1624. & sæpius aliàs teste Pignatell. tom. 4. consult. 132. Hinc eadem S. Cong. Conc. in Valven. & Sulmon. 3. Septembris 1650. declaravit, quod in qualibet Civitate deputandi sunt Examinatores synodales distincti ab illis, qui deputantur in altera Civitate; Et quod Episcopus pro causis Diœcesanorum unius Diœcesis deputare debeat Vicarium Generalem in illa Diœcesi. Ac etiam quod Clerici unius Diœcesis delinquentes debeant ibidem in carcerem condi, & non transmitti ad carceres alterius Diœcesis; sic apud Pignatell. l. c. ubi insuper adducit ad rem alia Decreta sacræ Congregationis Episcoporum.

6 Afferuntur ad id aliæ novissimæ Resolutiones sacræ Congregationis Concilii, nempe, in Ampurien. synodi, ubi ita habetur; „ Approximante tempore celebrationis „ synodi, Episcopus, stante quod Ampuriensis Diœcesis „ unita sit æque principaliter Civitatensi Diœcesi, nulla „ in hac parte suffultus consuetudine, supplicat ab Emi- „ nentiis VV. edoceri ... I. An ipse teneatur celebrare „ synodum in utraque Diœcesi, & quatenus negative. „ II. An renuentibus Civitatensibus accedere ad Cathe- „ dralem Ampuriensem, eos juris remediis ad accessum, „ & ad synodi observantiam compellere possit? Et sacra Congregatio 8. Maji 1694., Respondit; Ad I. Affirmative alternatim. Ad II. Negative, ut in lib. 44. Decret. p. 212. Et in Geruntinen. & in Cariaten. synodi & Gravaminum: Cum Capitulares, & reliqui de Clero Geruntinen. ad synodum per Episcopum indictam, & in Civitate Cariatensi habitam, non accessissent, tum ob itineris incommodum, tum etiam quia Ecclesiæ Geruntinen. & Cariaten. fuerint inter se accessoriæ unitæ, reservata tamen præeminentia Geruntinensi, inter cetera disceptata fuerunt hæc dubia. I. An synodus ab Episcopo celebrata in Cathedrali Cariaten. sustineatur? Et quatenus negative. II. An Censuræ ab Episcopo fulminatæ contra Canonicos Geruntinos sustineantur? Et sacra Congregatio die 3. Octobris 1706. Respondit: Ad I. Affirmative. Ad II. & III. Negative. Sed proposita causa sub dubio: An, & in quibus sit standum, vel recedendum a decisis sub die 2. Octobris 1706. in casu &c. Die 1. Februarii 1708. Rescripsit: Ad I. In decisis. Ad II. prævio recessu a decisis, Affirmative. Ad III. usque ad ultimum in decisis; ut in lib. 58. decr. p. 53. Et in Matheranen. & Acheruntina synodi, ad sequentia dubia. 1. „ An licitum sit Ar- „ chiepiscopo Matheranensi, & Acheruntino convocare „ synodum Diœcesanam in civitate Matheræ pro utra- „ que Diœcesi, seu potius eam celebrare teneatur in ci- „ vitate Acheruntina "? At quatenus affirmative ad primam partem, & negative ad secundam. II. An idem Archiepiscopus compellere possit Ecclesiasticos dictæ Civitatis, & Diœcesis Acheruntinæ ad interveniendum prædictæ synodo in casu &c. Sacra Congregatio 24. Martii 1736. Respondit, dilata, non retardato pro hac vice interventu Cleri Acheruntini synodo jam indictæ in civitate Matheranensi sine præjudicio juxtum ambarum partium. Sic apud Thesaurum Resolutionum S. Congregationis Concilii tom. 7. in dict. Matheranen. & Acheruntina synodi, in cujus causæ expositione refertur etiam sequens Decretum in Pennen. & Adrien. ubi eadem Sacra Congregatio die 27. Jul. 1647. Respondit: „ Synodum ab Episcopo „ congregatam, & celebratam in Civitate Pennen. quæ „ ratione alternativæ celebranda erat in Civitate Adrien- „ si, non esse abolendam, sed acriter corripiendum Epi- „ scopum, & faciendam declarationem, quod hujusmodi „ celebratio nullo modo præjudicet Civitati Adriensi ra- „ tione dictæ Alternativæ, prout hæc Sacra Congr. de- „ clarat " ut in lib. 18. Decr. p. 367.

7 Episcopus nondum consecratus, si Bullas expedivit, potest synodum convocare; Gavant. in Manual. Episc. verb. synodus Diœcesana n. 1. Massobrius de synodo Episcopi Cap. 2. dub. 1. n. 9. Barbosa ad Concil. l. c. n. 20. & c. allegat. 93. post n. 3. cum aliis ibi citatis.

8 Archiepiscopus non potest synodum congregare ante susceptionem Pallii. Sic expresse Glossa in cap. Pallium 6. verb. Missarum dist. 100. ibi: Et in synodo etiam uti valet, sed non potest synodum congregare ante susceptionem Pallii, Pirhing in Jus Canonicum tom. 1. lib. 1. tit. 8. n. 11. Azorius Instit. moral. p. 2. lib. 3. Cap. 34. q. 2. Card. Petra tom. 5. Commentar. ad Constit. Pii II. num. 31. & alii cum Barbosa cit. alleg. 93. per text. in Cap. Quod sicut §. super eo de elect.

9 Synodus Cleri Romani convocari potest ab Eminentissimo Cardinale Urbis Vicario, ut actum fuisse liquet in proœmio statutorum Cleri Romani impressorum, & expresse data fuisset facultas a Paulo III. Const. 36. a 10. ibi: Synodum in Romano Clero pro correctione malorum „ morum, & pro necessitate, juxta temporum opportu- „ nitates in Clero occurrentes, ubi, & quando libuerit „ celebrandi, & congregandi statuta, & ordinationes, „ seu Constitutiones pro tempore observandas edendi. Sic Card. Petra tom. 5. Comment. ad const. 1. Pauli II. numer. 64.

10 Vicarius Generalis Episcopi absque ejus speciali mandato non potest synodum Diœcesanam convocare. S. C. Concil. 11. Aug. 1618. apud Sell. in selectis Canon. c. 25. n. 31. Barbos. ad Concilium l. c. n. 21. & tenent passim doctores, Vide verb. Vicarius Generalis art. 2. n. 20.

11 Vicarius Capitularis, sede vacante potest, immo debet synodum congregare; In illum enim transfertur jurisdictio Episcopalis. Sic decisum fuisse a S. C. Concil. referunt Garzias de Benef. p. 9. cap. 2. n. 8. Card. Petra tom. 5. Comment. ad const. 4. Callisti III. sect. 2. n. 113. Gavant. l. c. verb. synodus Diœcesana n. 2. Barbosa ad Conc. l. c. n. 22. & ad id teneri docent Sbroz de Offic. Vicar. l. 2. q. III. in addit. sub n. 5. Pavin. de potest. capituli sede vacante p. 1. q. 9. vers. Ex præmissis, & q. 10. Boxius de synodo p. 1. q. 6. num. 40. Massobrius l. c. cap. 2. dub. 4. Barbosa c. alleg. 93. sub n. 4. & alii.

12 Abbates, aliique Prælati Episcopo inferiores non possunt congregare synodum, nisi habeant copulative tria requisita, scilicet Territorium vere separatum cum Jurisdictione quasi Episcopali in Clerum, & populum, & speciale Indultum Apostolicum cum subsecuta consuetudine, Barbosa ad Concil. disc. 30. n. 12. Lotter. de re Benef. l. 2. q. 31. n. 88. & plurimi alii citati a Card. Petra tom. 5. Comment. ad Const. 4. Calixti III. sect. 2. num. 114. & 115. ubi ad id refert plura Decreta S. C. Concil. Vide ibi multa ad rem.

13 Episcopus justo aliquo impedimento detentus potest synodum congregare per alium. Sic decisum fuisse a S. C. Concilii referunt Ugolinus de Offic. Episc. cap. 48. n. 3. Barbosa ad Concil. sess. 24. de reform. cap. 2. n. 19. & cit. alleg. 45. num. 3. ubi dicit, quod id innuit ipsummet Concilium cit. c. 2. dum inquit synodi Diœcesanæ quotannis celebrentur, indeterminate enim loquitur, & non speciatim mandat Episcopis, ut ipsimet synodum congregent, adeoque per alios possunt; Ita enim Piasec. in praxi p. 2. Cap. 2. num. 1. & alii.

14 Si in Diœcesi sit constitutus Vicarius Apostolicus, ad ipsum solum, & non ad Episcopum pertinet congregare synodum, & facere concursum, quia Episcopus non habet nisi administrationem Ordinis. S. C. Episc. in Lycien. 9. Jun. 1608. & in Bisinianen. 16. Maji 1653. apud Piton. const. & dec. ad Episc. n. 1205.

15 Non est ordinarie convocanda synodus, nisi prius expleta fuerit Visitatio Generalis Diœcesis; Ipsa enim prævia Visitatio videtur necessaria, ut opportuna remedia malis, & pravis consuetudinibus, ac corruptelis, quæ in Diœcesi sunt, possint applicari. Crispin. de Visitat. p. 3. §. 18. num. 4. Pax Jord. Lucubrat. tom. 2. l. 8. tit. 2. n. 9. Monacell. t. 1. tit. 5. formul. 3. n. 2. & alii.

16 Debet autem synodus fieri ante Visitationem, quando habita non fuit multo tempore. S. C. Episc. in Tarentina 24. Octobr. 1586. apud Nicol. in Flosculis verb. synodus num. 1.

17 Episcopus in convocatione synodi non tenetur consilium Capituli requirere, nec in aliis actionibus præparatoriis; Id enim sola sua auctoritate facere potest: Sic declaravit S. C. Conc. in Orvol. 22. Mart. 1631. apud Barbos. in summa Apost. dec. coll. 4. 124. n. 24. & in Fulginat. 26. Febr. 1639. apud Nicol. Lucubrat. Canon. l. 5. tit. 6. de judic. num. 6. & in Hispal. Visitationis 18. Aug. 1695. apud Monac. tom. 1. tit. 5. form. 3. n. 5.

18 Piasec. tamen prax. Episcop. p. 2. art. 1. n. 4. tit. de modo convocandi syn. Pignatell. t. 1. consult. 69. & apud ipsum Rota in Bononien. Jurisdictionis 7. Jun. 1585. coram Card. Pamphilio, & alii dicunt quod Episcopus, antequam indicat synodum, teneatur requirere saltem consilium Capituli juxta Regulam c. Quanto, De his, quæ fiunt a Prælat. sine consensu Capituli.

19 Episcopus debet in publicatione Decretorum synodi, Capituli consilium exquirere, licet sequi non teneatur: Episcopus enim prudens, antequam Decreta synodi promulget, debet prius in privatis congressibus a Viris doctrina, prudentia, & pietate præstantibus, & deinde ex obligatione a Capitulo collegialiter coadunato consilium exquirere: Licet solus potestatem legislativam statuendi habeat, & consilium sequi non teneatur. S. Cong. Concil. in Hispal. synodi 26. Novemb. 1689. apud Monacell. l. c. n. 9. ubi dicit esse hanc propositionem, quæ non habet hodie oppositorem.

20 Requisito consilio Capituli pro publicatione Decretorum synodi, debet fieri ab Episcopo Capitulo congregato, non autem Canonicis particulariter, syndico, aut Procuratori, alias non valeret, ut tradunt Rota cor. Verallop. 1. dec. 305. num. 3. Card. de Luca de Jurisd. dis. 9. n. 4. & 6. Gavant. in prax. synod. tit. de confect. Decr. c. 6. n. 8. Pax Jordan. Lucubr. tom. 2. lib. 8. tit. 1. de Constit. n. 10. Monacell. l. c. n. 14. & alii.

21 Immo valde expedit, quod dicta requisitio facta Capitulo congregato registretur in actibus synodi, quia cum sub pœna nullitatis synodi teneatur Episcopus consilium Capituli exquirere, ut pluries declaravit S. Cong. Conc., & signanter in una S. Marci synodi 10. Maji 1666. & in Bovien. synodi 17. Febr. 1682. & in Hispal. synodi 26. Novemb. 1689. constando sic de tali facta requisitione evitantur omnes recursus, qui non semel in sacr. Congr. audiuntur adversus hunc defectum.

Si autem Canonici, & Dignitates nollent coram Episcopo 22

copo die ipsis indicta congregari, tunc sufficeret requisitio facta per Edictum affixum in loco Capituli, seu ad Valvas sacristiæ, aut Ecclesiæ Cathedralis, protestando in eodem Edicto quod sic habeantur pro requisitis, & ad celebrationem synodi velle procedere, quod in tali casu sufficiet ad ejus validitatem, prout declaravit *S. C. Conc. in Ostunen. synodi 15. Decemb.* 1626. apud Monacell. *l. c. num.* 12.

23 Et in casu, quo totum Capitulum congregatum, seu aliqua ejus pars contradiceret desiderio, aut propositioni Episcopi, & protestaretur, & appellationem interponeret, posset Episcopus, his protestantibus, & appellationibus non obstantibus, suam synodum libere celebrare, cum synodi celebratio impediri, vel retardari nequaquam possit, etiam prætextu cujuscumque appellationis, ut expresse *S. Cong. Conc. in Ostolen.* 27. *Mart.* 1632. *in respons. ad* 17. *dub.* apud Barbosa *in summa Apostol. dec. verb. synodus n.* 8. quia Episcopus tenetur solummodo Capituli consilium petere, non tamen sequi, ut declaravit *S. C. Conc. in d. Ostolen. in respons. ad* 15. *dub.* apud Barbosa *l. c. num.* 7. *in Fulginaten.* 26. *Februar.* 1639. apud Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 6. *de Judæis n.* 6. *& in Hispal. synodi* 26. *Novemb.* 1689. *in respons. ad* 2. apud Monacell. *l. c. n.* 13.

24 Capitulum Cathedralis debet necessario expresse in specie, & nominatim ad synodum invitari juxta dispositionem Text. *in cap. Ultimo, De his, quæ fiunt a Prælat. sine consensu Capituli*, Fagnan. *in cap. Grave n.* 11. *&* 15. *de Præbendis*, Monacell. *l. c. n.* 5. & alii.

25 Si autem Canonici, & Capitulum synodo interesse recusent, cogi possunt ab Episcopo etiam per censuras Ecclesiasticas. *S. Cong. Conc. in Ostol.* 11. *Mart.* 1632. *in respon. ad* 19. *dub.* apud Barbosa *in summ. Apostol. dec. verb. synod. num.* 9. & Bonacin. *in Thes. Eccles. dec. resol.* 52. *n.* 13.

26 Laici, quamvis sit in facultate Episcopi eos invitare, non tamen possunt de jure prætendere, quod teneatur eos invitare ad synodum. *S. C. Con. in Lycien. synodi* 10. *Januar.*, & 10. *April.* 1688. *in respons. ad primum, & S. C. Rit. in Urbinaten.* 23. *Januar.* 1700. *in responsione ad septimum*.

27 Ad synodum accedere tenentur, & admitti debent solum Curati, & Beneficiati, nisi esset consuetudo, quod interveniret totus Clerus, *S. C. Episcop. in Aquil.* 31. *Maji* 1589. apud Nicol. *in Flosscul. verb. synodus n.* 2. *& in Eugubina* 13. *Augusti* 1650. *in Foroliovien.* 17. *Januar.* 1554. apud Piton. *Constit. ad Episc. n.* 1212. In casu autem,
28 quod in synodo agendum sit de reformatione morum, vel de alia re, quæ Clerum universum tangat, omnes Presbyteri Cleri interesse debent, ut declaravit *S. C. Conc. in Eugubina* 13. *Aug.* 1650. apud Crispin. *de Visitat. p.* 3. *§.* 12. *n.* 4. & Monac. *l. c. n.* 3. Tunc tamen si Episcopus
29 acturus sit super aliquo ex præmissis, debet facere mentionem verbis specificis in Edicto convocationis. *S. Cong. Conc.* 1654. *l. Positton.* 98. *fol.* 124. apud Monac. *tom.* 4. *suppl. ad* 2. *tom. n.* 155.

30 Exempti omnes, qui alias cessante exemptione, synodo interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, ad eam accedere tenentur, textu expresso *in Conc. Trid. cit. sess.* 24. *de reformat. cap.* 2. ibi: „ Synodique „ quæ Diœcesanæ quotannis celebrentur, ad quas exem„ pti etiam omnes, qui alias cessante exemptione inte„ resse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, „ accedere tenentur.

31 Omnes Curati, sive sæculares, sive Regulares tenentur ratione Curæ Parochialis accedere ad synodum, etiamsi ipsi Curati Regulares subdantur Capitulis Generalibus. *Communis*, per textum expressum in Concilio Trid. *l. c.* ibi: „ Ratione tamen Parochialium, aut alia„ rum secularium Ecclesiarum etiam annexarum, debe„ ant ii, qui illarum curam gerunt, quicumque illi sunt, „ interesse ".

32 Synodo interesse tenentur etiam Abbates, aliique Superiores Regulares, & Prælati inferiores exempti, si per se ipsos Curam Parochialem exerceant; *Secus autem*, si ipsam Curam per alium ab ipsis eligendum exerceant, quia tunc onus accedendi illi soli incumbit, & non Abbati, seu alteri Superiori Regulari, aut Prælato inferiori exempto; Sic decisum fuisse a *S. C. Conc.* referunt Card. Petra *t.* 5. *Comment. ad Const.* 4. *Calisti III. sect.* 2. *num.* 110. Sellius *in selectis Can. cap.* 25. *n.* 32. Barbosa *ad Trid. cit. cap.* 2. *n.* 27. & tenent alii communiter.

* Accedere tamen ad synodum Diœcesanam non tenentur Abbates Regulares nullam animarum curam gerentes; ut ex Decretis S. Cong. Bened. XIV. *de synod. Diœces. lib.* 3. *c.* 2. *§.* 5. iterumque, *lib.* 7. *c.* 65. *§.* 2. *

33 Item synodo interesse tenentur Vicarii, seu Cappellani Religionis Hierosolymitanæ Curam animarum habentes. *S. C. Conc. in Ilerden.* 17. *Jun.* 1683. apud Monacell. *t.* 4. *supplem. ad* 3. *t. n.* 158. & aliud *ejusd. S. Cong.* Decretum *in una Militen.* refert ad id Cardinal. Petra *l. c. n.* 111.

34 Item synodo interesse tenentur Parochi exempti Ecclesiæ Lateranensis; Cardinal. de Luca *de Jurisdict. discurs.* 38. *n.* 6. & ad Concil. Tridentin. *discurs.* 30. *n.* 10. *& sequent.* Card. Petra *l. cit. numer.* 9. Tambur. *de jure Abbat. tom.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 4. *n.* 5. *& Communiter aliorum*.

Rectores Parochialium Nullius Diœcesis, etiamsi sint 35 Abbates, tenentur accedere ad synodum illius Episcopi, qui tamquam vicinior potest eos visitare. *Sic* decisum fuisse a *S. C. Concil.* referunt Franciscus Leo *in Thesaur. Fori Ecclesiast. par.* 1. *cap.* 9. *n.* 13. Barbosa *l. cit. n.* 28. Cardinal. Petra *l. cit. n.* 17. ubi expresse habet, quod *S. C. Concil.* declaravit debere *hujusmodi Abbates Nullius accedere ad synodum viciniotis Episcopi*, *ut in Adrien.* 12. *Jun.* 1592. *l.* 7. *pag.* 51. *a tergo*; „ Teneri Curatos Nullius Diœ„ cesis interesse synodo illius Episcopi, qui tamquam vi„ cinior potest eos visitare. Abbatem vero, si sit Nul„ lius Diœcesis, non teneri, nisi Curam animarum exer„ ceat. " *Et* 12. *Februar.* 1612. *tom.* 12. „ Rectores Nul„ lius tenentur accedere ad synodum Diœcesanam illius „ Episcopi, qui tamquam proximior potest eos visitare; Ac refert Fagnanus *in c. Super his n.* 16. *de Majorit. & Obedient. & in cit. Militen. ad secundum* Sacra Congregatio censuit: „ Rectores Nullius Diœcesis & ratio„ ne Visitationis ad synodum sunt obligati, & ad ea „ omnia, quæ in synodo decreta sunt, si visitentur ab „ Episcopo tamquam viciniore. "

Abbates Regulares, Priores, Rectores, Guardiani, 36 aliique Superiores parvorum Conventuum, qui vigore Decreti Innocentii X. *Ut in parvis*, subjiciuntur Jurisdictioni Ordinarii, tenentur accedere ad synodum quatenus vocati fuerint ab Episcopo tamquam *Sedis Apostolicæ* delegato, prout declaravit Alexander VIII. suo Decreto emanato 30. *Martii* 1691. quod refert per extensum Fagna- 37
nus *in c. Quando n.* 64. *de Offic. Ordinarii*. Et si non interveniant, potest Episcopus suo arbitrio illos mulctare excepta mulcta pecuniaria. *S. C. Concil. in Pientina* 16. *Jun.* 1703. *apud* Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad tom. n.* 156.

Conventus tamen, qui non fuerunt suppressi, & in 38 quibus adest numerus sex Religiosorum, non comprehenduntur sub hac obligatione. *Eadem S. C. in dicta Pientina* 15. *Septembr. ejusdem anni* 1703. apud Monacell. *l. c. n.* 157. & habetur clare ex Conc. Trident. *c. cap.* 2. quia *subduntur Capitulis Generalibus*.

Episcopus potest cogere etiam Clericos Subcollectores 39 Apostolicos, ut synodo intersint. *S. C. Conc. in una Montis pelusii* 4. *Februar.* 1651. *& in Cajacen.* 21. *Mart.* 1654.

Episcopus potest Juris remediis etiam per Censuras Ec- 40 clesiasticas compellere ad interessendum synodo omnes supradictos obligatos synodo intervenire. *S. C. Concil. in Ostolen.* 27. *Mart.* 1532. *in respon. ad* 19. *dub. in Ilerden.* 9. *Septemb.* 1624. *in Pientina* 17. *Jun.* 1703. & sæpe alias.

Et sic etiam Juris remediis compelli possunt ab Episco- 41 po ad interessendum synodo Curati Regulares Parochiarum illorum Conventuum, in quibus residentiam habent Generales suorum Ordinum, quamvis istæ Parochiæ ex Concil. Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 11. *& S. C. Concil. in Lauden. Jurisdictionis* 1. *Decembr.* 1691. non subjaceant Visitationi Ordinariorum. Sic *S. C. Conc. in dicta Laudensi* 1. *Decembr.* 1691. *in responsion. ad octavum, & nonum confirmata* 29. *Septembr.* 1692. juxta resoluta *in Justinopolitana* 24. *Septembr.* 1639. *in Comen.* 16. *Decembris* 1645. *& in Forojulien. procuratorum* 3. *Septembris* 1650. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 20. *n.* 15. Vide ibi *n.* 14. *&* 15.

In Synodo Diœcesana potest Episcopus facere Constitu- 42 tiones, & Decreta absque consensu, & approbatione Capituli, & Cleri; Licet enim teneatur ad id consilium Capituli exquirere, non tamen tenetur illud sequi, ut declaravit *S. C. Concil. in Ostolen.* 27. *Mart.* 1632. *in respons.*
43 *ad* 15. *dub. in Fulginaten.* 26. *Februar.* 1639. *& in Hispal. synodi* 26. *Novembr.* 1688. Solus enim Episcopus in synodo Diœcesana votum decisivum habet. *S. C. Concil.* 15. *Januar.* 1594. apud Sellium *in Selectis Canonicis cap.* 25. *n.* 32. & Barbosa ad Trident. *cit. cap.* 2. *n.* 29.

Decreta tamen, seu Constitutiones synodales, ante- 44 quam usu recipiantur, debent ostendi Capitulo, & aliis interessatis, eisque duorum mensium præfigi terminus, ut si se senserint gravatos, recurrere possint ad ipsum Episcopum, vel ad Sedem Apostolicam. *S. C. Episc. in Fundana* 4. *Dec.* 1592. apud Nicol. *in Flosculis verb. synodus*.

Non tenetur autem Episcopus synodum ostendere Ci- 45 vitati, vel Laicis, antequam imprimatur, vel promulgetur. *S. C. Episcop. in Civitate Castelli* 15. *April.* 1615. apud eundem *l. c.* & apud Barbosam *ad Tridentin. c. cap.* 2. *n.* 3.

Dum Romæ revidentur Decreta synodalia, non con- 46 venit, quod Episcopus procedat ad eorum executionem. *S. C. Episcop. in Vintimillien.* 21. *August.* 1665. apud Nicol. *l. cit. n.* 7.

Non tenetur tamen Episcopus ante synodi publicatio- 47 nem ejus Decreta Romam mittere. Piasec. *in prax. Episcop. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 12. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. synodus Diœcesana n.* 68. Barbosa *ad Concil. Tridentin. cit. cap.* 2. *sub n.* 33. *& part.* 3. *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 93. *n.* 25. ubi dicit sic *eamdem S. C. rescripsisse Episcopo Ostiensi*, teste Quaranta verb. *synodus Diœcesana in fine*.

Constitutiones, seu Ordinationes factæ in synodo Diœ- 48 cesana sunt perpetuæ, & non expirant morte Conditoris. Glossa *in cap. Ut animarum verb. statuto, de Constitutio-*

tutionibus in 6. Zerola *in praxi Episcopor. part.* 1. *verb. Edicta* §. 3. Arced. *de præcellent. Episcopor. Dignit. part.* n. c. 1. n. 41. Barbosa *cit. allegat.* 92. n. 24. & alii.

49 Constitutiones, seu Ordinationes Synodales ligant Clericos, & Laicos Episcopo subjectos; Barbosa *ad Triden. cit. cap.* 2. *num.* 34. Mossobr. *de synodo cap.* 4. *dub.* 76.

50 & 70. Gavant. *l. c. n.* 65. & alii passim. Tales autem Constitutiones Synodales ex defectu auctoritatis non obligant Regulares. Rota *in Neapolitana Jurium Parochialium* 13. *Mart.* 1711. §. *Atque hæc, cor. Ansaldo.* Sic expresse Ursaya *in* 2. *Miscellaneo sacro, & profano litt.* S. *n.* 97. & tenent Peyrin. *de privileg. ad Constitut.* 2. *Jul. II.* §. 25. *n.* 77. Lezana *summa q. Regul.* 1. *c.* 11. *n.* 11. Laurusc. verb. *Const. n.* 5. Habens, *summa Select. quæst. verb. Constit. n.* III. & alii passim quoad Constitutiones Synodales concurrentes reformationes Clericorum.

51 Servanda tamen est synodus Diœcesana a Regularibus quoad tempus humationis Cadaverum, *Sac. Congreg. Rit. in una Senogall.* 22. *Junii* 1675, *in resp. ad primum* apud *supplem. Theatr. Regul. verb. Associatio num.* 5. & Matthæuc. *Offic. Cur. quoad Diœcesan. Legem n.* 11. & *quoad*

52 *exequias n.* 1. Item servandæ sunt Constitutiones synodales a Regularibus in iis omnibus, quæ concernunt observantiam Sacrorum Canonum, Conciliorum, Pontificiarum Constitutionum, & Decretorum Sacrarum Congregationum.

53 Delenda est pœna Excommunicationis in Decreto Synodali contra Moniales scribentes, vel recipientes litteras quas Abbatissa non legerit. *Sac. C. C. in Cæsenat.* 26. *Mart.* 1695.

54 Expensis propriis vivere debent Canonici euntes ad synodum, & non gravare Capitulum. *Sacr. Congr. Episc. in Sarzan.* 16. *Jun.* 1595. apud Nicol. *in Floscul. verb. synodus n.* 4.

55 Canonici Ecclesiæ Collegiatæ cedere debent locum in synodo Beneficiatis Ecclesiæ Cathedralis, quando conveniunt cum Capitulo ipsius Cathedralis. Sic *Sac. Congr. Rit. in Ampuriensi Præcedentiæ* 20. *Jan.* 1635, quia membra non debent separari a suo capite. Pignatell. *tom.* 4.

56 *consult.* 186. An autem Canonici, & Clerus Cathedralis sedere debeant in synodo ad dexteram, Canonici vero cum Clero Collegiatæ ad sinistram? Quamvis *eadem sac. Congr. Rit. in dict. Ampuriensi* 21. *Maji* 1641. censuerit *Affirmative*, apud Pignatell. *loc. cit.* tamen ipse Pignatell. *ibidem* censet *Negative*, & id multis probat. Vide *ibidem*.

57 Beneficiati tamquam singuli, & vocati ab Episcopo possunt intervenire synodo, & in loco juxta Præscriptum Pontificalis. Ita declaravit *Sacr. Congr. Con.* 5. *Nov.* 1644. apud Pignat. *tom.* 1. *conf.* 293.

58 Hic juvat adducere decisionem Sacr. Rit. Congregat. in una Spoletana Juris sedendi in Synodo pro Collegiatis Sancti Petri, & Sancti Georgii Civitatis Spoleti cum Capitulo Cathedralis ejusdem Civitatis. *Die enim* 10. *Mart.* 1728. proposita causa *in Sacra Rituum Congregat.* per Cardinal. Colloredum, rescriptum fuit: *Canonicis Collegiatarum Sancti Petri, & Sancti Georgii detur scamnum coopertum aliquo panno arbitrio Episcopi, & habeant Posergale cum Pradella, nec non vocentur titulo Canonicali sigillatim*, Sic refert Ursaya *t.* 2. *part.* 1. *disc.* 29. *n.* 60.

59 Cum Episcopus Senogalliensis pœnitentiam publicam vellet imponere duobus Presbyteris Curatis, qui in Synodo adversus illius Decreta (quæ munia Parochialia per se ipsos adimplere debere Parochos arctabant) reclamaverant, & alta voce protulerant hæc verba, *Tu quoque prædicare teneris, & non prædicas*. *Sac. Congr. Episcop.* hac die, & ante sub 20. Martii ejusdem anni proposita causa, & Episcopo informante, eidem injunxit, ut petita per eos venia, & imposita pœnitentia salutari illos reciperet privatim. *Sacr. Congr. Episcop.* 27. *Mart.* 1692. Sic ex Monacell. refert Pitonius *Constit. & dec. ad Episcopos n.* 1881.

60 In fine Synodi non interrogatur Clerus per verb. *placet ne vobis? Sacr. Congr. Conc.* 27. *April.* 1592. apud Gavant. in Manual. Episcop. verb. *synodus Diœcesana num.* 62.

61 Non licet Episcopo cogere etiam mulctis singulos Presbyteros, & Clericos ad Synodum impressam retinendam. *Sacr. Congregat. Concil.* 14. *Decembr.* 1658. Sic ex Nicolio refert Pitonius *l. c. num.* 1281. *Et Sacr. Congregat. Episcop. & Reg. in una Sancti Marci* 21. *Mart.* 1728. & *d. Sacr. Congr. Concil. in Larinen. Decretorum Synodalium* 30. *August.* 1732. *ad* 12. *dub. apud Tom.* 5. *Thesaur. Resolut. S. C. C.*

62 Ad Synodum Diœcesanam non teneri adire omnes Canonicos Collegiatæ, sed tantum ex his quatuor, respondit *Sac. Rit. Congreg. in Vicentina* 23. *Maji* 1639. apud Scarfantonium ad Ceccoper. *part.* 2. *l.* 2. *tit.* 10. *sub num.* 33. & 34. ubi etiam, quod inconveniens profecto esset universos Canonicos propriam Ecclesiam insolitam relinquere, ut inquit Piasec. in *prax. part.* 2. *c.* 2. *n.* 3. Videtur tamen circa id attendenda legitima cujusque loci consuetudo, *arg. c. Cum. dilectus* 8. *de consuetud. leg. si*

63 *de interpretatione* 37. *ff. de Legib.* Sacerdotes simplices teneri inservire Ecclesiæ Cathedrali omnibus diebus festivis, & cogi posse juxta formam consuetudinis, & juxta Constitutiones Synodales, respondit *Sacr. Rit. Congr. in Bellicastren. servit.* 15. *Nov.* 1670. quam Resolutionem utraque parte informante confirmavit *anno* 1706. 21. *August.* cum Rescripto, *In decisis, & amplius*, ut testatur Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 24. *sub n.* 13. Et attenta consuetudine, & necessitate Ecclesiæ Cathedralis Sacerdotes, & Clericos cogi posse ab Episcopo interesse Missis in diebus Dominicis, & aliis festis, necnon in Processionibus, jam decreverat *Sac. Congr. Conc. in Bertinorien.* 11. *Jan.* 1648. apud d. Ursayam *l. c. sub n.* 23.

Decretum Synodale, quo prohibebatur Regularibus, ut in Ecclesiis sæcularibus ex Legato celebrarent, defendum esse statuit *Sacr. Congregat. Concil. in Melliten.* 27. *Nov.* 1694. & stetit in *decisis anno* 1695. 11. *Jul.* & iterum contra reclamantes una cum Parocho Presbyteros sæculares *die* 1. *Decembr.* 1695. rescripsit *in decisis*, ut Patres Dominicani continuare possent celebrationem Missarum in Ecclesia Parochiali oppidi Pizzoni, ut refert Card. Petra *tom.* 4. *commentar. ad Constitut.* 6. *Gregor. XII. n.* 19. 64

Synodale Decretum, quo Episcopus Parmensis determinaverat, ne in Sodalitatibus Civitatis sibi subjectis, nec in aliis Ecclesiis, ubi aliqua adsit Particula Ligni SS. Crucis Christi Domini publicæ adorationi exponatur iis diebus, quibus in sua Cathedrali exponitur, non esse attendendum respondit *Sacr. Congr. Concil. in Parmen.* 9. *Augusti* 1698. Proposito enim dubio, *An idem Decretum synodale sit observandum?* Rescripsit; *Non competere privativam Ecclesiæ Cathedrali*; & stetit in *decisis anno* 1699. 28. *Mart.* cum additione quod *amplius causa non proponatur*, ut refert Ursaya *tom.* 3. *part.* 2. *discept.* 5. *sub n.* 48. & 49. 65

Synodali decreto, aut alio modo potest ab Episcopis statui, ne Sacerdotes quicumque sive sæculares, sive Regulares Officium exorcizandi exerceant sine sua expressa licentia in scriptis sub pœnis arbitrio suo imponendis: Sic habetur in synodo Fulginatensi *c.* 11. *n.* 8. & synodo Lucana de anno 1681. *part.* 2. *c.* 11. *sub n.* 14. Immo & in Concilio Mediolan. quarto *part.* 2. *tit. Quæ ad Sacramenta* §. 1. Et jussu Clementis XI. *Sac. Congr. Sancti Officii* 25. *Jun.* 1710. in Litteris Encyclicis relatis in Appendice synodi Fulginaten. *de anno* 1722. *fol.* 158. mandat, quod Episcopi non permittant quemquam sacerdotem sæcularem, vel Regularem Energumenos exorcizare, nisi eis constet de Exorcistarum ætate, pietate, gravitate, integritate vitæ, prudentia, & aliis qualitatibus a Rituali Romano desideratis, cujus directione uti debeant & regulas in illo præscriptas nullatenus trasgrediantur, sed adamussim custodiant; uti videri potest etiam in synodo hujus Alexandrinæ Civitatis, ac Diœcesis celebrata anno 1741. *pag.* 232. & 433. ubi referuntur supradictæ Litteræ Encyclicæ cum simili synodali prohibitione, confirmat. de anno 1732. in alia synodo *sub tit. de Sacramento Ordinis pag.* 55. 66

Synodalibus Constitutionibus tenentur Presbyteri nominati, & deputati in Ecclesiis Parochialibus ad Ordinem Equitum Sancti Joannis Hierosolymitani spectantibus se conformare quoad omnia Sacramentorum administrationem & curam animarum concernentia. *Sacr. Cong. Conc. in Pragen. Jurisdict.* 3. & 17. *Dec.* 1707. & 14. *Jan.* 1707. & 9. *Jun. ejusdem anni* 1708. *ad V. dub.* 67

* Constitutionibus synodalibus subjiciuntur etiam cæteri Regulares omnes, in iis, quæ respiciunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ex *Tridentin. sess.* 25. *cap.* 11. *de Regul.* quamvis secus sit in aliis; sed ad evitandam deformitatem se se illis conformare oportet, non tamen sub gravi eas negligerent, notante Suario. Censet tamen Benedictus XIV. contra nonnullos Regulares, quamvis teneantur ad festa Diœceseos ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* non tamen teneri ad jejunia ab Episcopo indicta, nisi alia consuetudo in quibusdam Monasteriis forte invaluisset. *De synodo Diœces. lib.* 8. *c.* 4. §. 5. *

Constitutionibus synodalibus, aliisque Legibus, etiam per Edicta panditis ab Episcopo sine Capituli consilio, & assensu, subjicitur idem Capitulum. *Sacr. Congr. Conc. in Gerunden. Exemptionis* 19. *Decemb.* 1729. ubi ad IV. dub. „ An dictum Capitulum subjiciatur Constitutionibus „ synodalibus, sive aliis Legibus etiam per Edicta pan„ ditis ab Episcopo absque illius consilio, & assensu; vel „ potius editis cum ejusdem consilio tantum, in casu &c. „ *Respondit*: ad IV. Affirmative ad primam partem, & „ negative ad secundam; & amplius. 68

Synodum Alexanen. celebratam anno 1739. nullam declaravit *S. C. C. in Alexanen. synodi* 20. *Jan.* 1742. in qua ad primum, inter varia proposita dubia, sic conceptum. 1. *An constet de validitate synodi celebratæ anno* 1739. & *quatenus affirmative*. Respondit. *Ad primum constare de nullitate; In reliquis ad Eminentissimum Præfectum juxta mentem.* Sic apud *Thesaurum Resolutionum S. C. C. tom.* 10. 69

Alia ad rem; Vid. verb. *Concursus*, & verb. *Examinatores*. 70

Synodorum, & Conciliorum Celebratio Ecclesiæ est 71

sum-

summe utilis, quapropter a Concilio Tridentino *sess.* 24.
de reformat. cap. 2. fuit expresse præceptum, quod Con-
cilia Provincialia, sicubi omissa fuissent pro moderandis
moribus, corrigendis excessibus, controversiis componen-
dis, aliisque statuendis, quolibet saltem triennio; Diœ-
cesanæ vero synodi quotannis renoventur. Bened. XIV.
tom. 1. Constitut. 32. incipient. *singularis* §. 1. *&* *de sy-*
72 *nodo Diœcesana lib.* 1. *cap.* 2. *a num.* 1. *ad* 5. Hinc ad
synodorum & Conciliorum celebrationem pro injuncta si-
bi omnium Ecclesiarum sollicitudine, Archiepiscopus &
Episcopos jugiter hortatur, obtestaturque Pontifex, ut
sublatis quibusvis impedimentis sicubi omissa sit, quam-
primum haberi curent. Idem Constit. 28. incip. *Quamvis*
73 *Paternæ vigilantiæ* §. 1. Non esse autem omnino, & ab-
solute necessariam synodorum celebrationem tradit *idem*
citat. cap. 2. *num.* 5. cum Episcopis, qui ob aliquod im-
pedimentum suas synodos, juxta Tridentini Decretum
congregare nequeunt, alii suppetant modi Diœceses ad-
ministrandi, & synodi defectum supplendi, iterum, ite-
rumque tamen synodorum celebrationem commendans, &
inculcans.

74 Sola synodus Generalis insignitur titulo *sanctæ*. Idem
de synodo Diœcesana cap. 3. *n.* 1. ubi refert quod Litteris
in forma Brevis ad Archiepiscopum Valentinum datis sic
rescripsit Sanctus Pius V. Hæc verb. *Sancta synodus, non*
75 *convenient synodo Provinciali, sed universali*. Synodus
Generalis indicitur ad definiendum, quid credendum sit;
& hujusmodi definitiones dicuntur *Dogmata*, & quid a-
gendum sit, & istæ Leges dicuntur *Canones*. Sed Conci-
lium Tridentinum fere semper primas appellavit *Canones*,
& alteras *Decreta*: Idem *ib. n.* 2.

76 Diœcesanæ synodi convocatio pertinet ad potestatem
jurisdictionis, & insuper ad legem jurisdictionis simul,
77 & Diœcesanam, Idem *ibidem c.* 4. *per tot.* In quocumque
Diœcesis loco cogi potest, & ex necessitate extra Diœce-
sim consentiente Ordinario; Congruentius tamen nullo
interveniente impedimento, celebranda est in sua Cathe-
drali, ut declaravit Sacra Congregat. Concil. *in Aternen.*
Die 17. *Maji* 1636. hisce verbis: *Posse Episcopum etiam*
in dicto Oppido, Diœcesanam synodum congregare, sed sa-
tius esse, ut illam apud suam Cathedralem celebret. Idem
ibid. c. 5. *n.* 2. *&* 3.

78 Si duæ sint Cathedrales æque principaliter unitæ, uni-
ca synodus, sola inspecta juris severitate, in alterutra,
quam maluerit Episcopus, celebrari potest, cui utriusque
Ecclesiæ Ecclesiastici interesse tenentur, & statuta obser-
79 vare. At æquitate, vel decentia inspecta ad evitandas
inter utramque Ecclesiam simultates, & concordiam fo-
vendam, maxime expedit, ut illa modo in una, modo
80 in altera, alternatim celebretur. Et præterea, si alterna-
tivam induxerit legitima consuetudo, tenetur Episcopus
hanc omnino servare. Hac enim opportuna distinctione,
invicem conciliantur variæ sacræ Congregationis Concilii
responsiones, quæ minus peritis videri possent inter se
pugnantes, uti patet in adductis *supra num.* 5. *&* 6. Idem
81 *ibidem capitulo* 5. *num.* 3. *&* 4. ubi scite advertit, quod
ubi sacra Congregatio judicat ad exactam juris normam,
decidit synodum celebrari in una ex dictis Diœcesibus
ligare etiam subditos alterius, ut in *Gerun. seu Carfaten.*
82 *sub die* 1. *Februar.* 1708. jam allata *supra n.* 6. Ubi ve-
ro judicat, non secundum juris apices, sed secundum æ-
quitatem & decentiam, si nulla intercedat consuetudo,
pronunciat Synodum esse celebrandam alternatim, modo
in una, modo in alia Diœcesi, uti *in Ampurien. synodi*
83 *sub die* 8. *Maji* 1697. jam etiam allata *l. c.* Ubi autem
judicat secundum probatam consuetudinem, sententiam
non ex mera æquitate, & decentia, sed ex justitia esse
servandam celebrando synodum alternis vicibus in utra-
que Civitate, ut *in Aternen. & Pennen. sub die* 12. *April.*
1625. ibi: *Sacra &c. Partibus auditis, ac Sanctissimo Do-*
mino Nostro approbante, censuit Episcopum Pennensem, &
Aternensem debere primam Diœcesanam synodum, cum ulti-
ma in Civitate Pennen. peracta fuerit, in Aternensi Civi-
tate indicere, ac celebrare lib. 2. *Decr. p.* 276. & rursus
in eadem caus. 27. *Jul.* 1647. jam item allata *loc. cit. n.*
84 6. Et quia in alia simili causa Matheranen. & Acherun-
tina Diœcesibus unitis, Capitulum Acheruntinum non-
dum legitime probaverat prætensam consuetudinem suæ
Ecclesiæ favorabilem, cujus prætextu adesse renuebat Sy-
nodo, quam Archiepiscopus celebrandam indixerat in Ci-
vitate Matheranensi; ideo S. C. *die* 24. *Mart.* 1736. di-
stulit controversiæ decisionem; at ne interim Synodi ce-
lebratio non sine utriusque Diœcesis detrimento protra-
heretur, prudentissime addidit in responsione; post verb.
Dilata, Non retardato pro hac vice interventu Cleri A-
cheruntini Synodo jam indictæ in Civitate Matheranensi
sine præjudicio jurium ambarum partium. Idem *ibidem n.*
4. Vide etiam dict. Decretum jam allatum a me *loc. cit.*
n. 6.

85 Synodus Provincialis bis in anno olim celebranda erat,
& aliquando semel. Quæ in illa decernebantur, promul-
ganda erant in Diœcesana. Idem *ibid. cap.* 6. *n.* 1. 2. *&*
86 3. Diœcesana quoque bis in anno olim cogenda erat,
statutis temporibus, & diebus. Idem *ib. n.* 2. Nunc Pro-
vincialis quolibet triennio, & Diœcesana semel in anno,

Sic expresse Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform.* ubi
contra contumaces huic Decreto parere recusantes, pœ-
nas a sacris Canonibus sancitas renovat, iterumque infli-
git. *Quod si in his tam Metropolitani, quam Episcopi, &*
alii suprascripti negligentes fuerint, pœnas a Sacris Cano-
nibus sancitas incurrant. Idem *ib. n.* 4. *&* 5. ubi acriter
improbat sententiam Doctorum asserentium contrarium,
reprehendendo illos Episcopos, qui ex sola socordia, &
negligentia Synodum celebrare prætermittunt, eosque in-
super magis redarguendo, qui cum plures annos Diœce-
sim gubernaverint, nec de cogenda quidem Synodo un-
quam cogitarunt. Hi enim, sequitur ipse, cæterique, qui 87
ex mera incuria, & inertia præfato Trident. præcepto
non parent, & sine ulla causa synodum celebrare omit-
tunt, meminisse deberent, se præter reatum inobedien-
tiæ, pœnam incurrere suspensionis ab Officio statutam *in*
c. Sicut olim, de accusat. Quisquis autem hoc salutare sta-
tutum neglexerit adimplere, a sui executione Officii sus-
pendatur, licet pœna hujusmodi, ut ipsa incidat vox *sus-*
pendatur, non sit latæ, sed ferendæ sententiæ, ut *ib.* ad-
notarunt Ostiensis *in fine*, Joann. Andreas *n.* 7. Fagna-
nus *n.* 105. referens etiam ad id resolutiones Sacræ Con-
gregationis Concil. Neque audiendi sunt, qui ad propriam
obtegendam ignaviam, se consulto, & prudenter abstine-
re dictitant a synodi coactione, ne novarum Constitutio-
num in dies accessione, commissæ sibi Diœcesis status
perturbetur; Cum in primis non sit necesse, ut in singu-
lis synodis novæ constitutiones condantur, sed sufficiat,
ut antiquarum executio urgeatur. Et deinde difficile vi- 88
deatur hoc tempore, quo Ecclesiastica disciplina quotidie
consenescit, & labefactatur aliquam inveniri Diœcesim,
cui opus non sit ulla nova Constitutione, qua saltem an-
tiquæ leges corroborentur, & quæ morum corruptela pœ-
næ absolverunt, reviviscant. Sic expresse zelantissimus
Pontifex *ib. n.* 5. Vide tradita *in tom.* 2. *verb. Concil.*

Synodus olim celebrabatur in Ecclesia, aut loco Sacro 89
Ecclesiæ adjuncto; nunc sessiones præparatoriæ antecedšen-
tes haberi solent in ædibus Episcopalibus, sessiones vero
synodales in Ecclesia, & quidem Cathedrali, nisi urgens,
& honesta causa obstet, ut plurimis ad id erudite suo mo-
re adductis tradit idem *ib. n.* 5. *&* 6.

Synodis Generalibus Imperatores, Reges, & Principes 90
per se, vel per suos Legatos adstiterunt, non ut Judices,
sed ut Defensores, Unde illis abscedentibus synodi aucto- 91
ritas non minuitur, Idem *ib. c.* 9. *n. &* 2. Vide ad *id t.*
2. *verb. Concil. art.* 1.

Synodis autem Provincialibus Laici cujuscumque Digni- 92
tatis intervenire non consueverunt. Idem *ib. n.* 3. Hinc 93
quædam ex his synodis ob Laicorum potentium præsen-
tiam reprobatæ sunt, ut patet de synodo Tyria anni 335.
reprobata a Concilio Alexandrino; & variis aliis contra
S. Athanasium congregatis, reprobatis a Liberio Papa,
eo quod illis potentes Laici interfuissent. Idem *ibidem*
num. 4.

Possunt tamen etiam Laici interesse ex consuetudine, 94
aut invitati, aut ex aliis circumstantiis, ut si de rebus
etiam politicis agendum sit, ut pluribus demonstrat, Idem
ib. n. 5. His autem circumstantiis exceptis, nullus Lai- 95
cus jus habet interveniendi synodis Provincialibus, præ-
cipue post Concilium Tridentinum. Quapropter Sac. Con- 96
cilii Acta synodi Toletanæ anno 1582. celebratæ noluit
approbare nisi expuncto nomine Administri Regii eidem
interventi, & tandem Gregorius XIII. post longas hac
super re habitas disceptationes suis Apostolicis Litteris in
forma Brevis datis *die* 26. *Januar.* 1583. nomen Regii
Legati ex præfato Concilio omnino deleri mandavit. Idem
ibid. n. 5.

Quamvis autem Laici nequeant invitari, ut Synodo 97
Provinciali intersint tamquam præsides, aut Judices, quod
nunquam licuit, possunt tamen etiam nunc invitari, ut
intersint tamquam meri Auditores, seu testes eorum, quæ
decernuntur, præsertim si tales occurrant circumstantiæ,
quæ quandoque Laicorum præsentiam Synodo valde uti-
lem, & fructuosam reddant. Hinc eadem S. Congregat. 98
Concilii post præfatum Decretum editum in causa Tole-
tana *die* 22. *April.* 1598. in alia causa Turritana respon-
dit, *Gubernatorem, aliosque Laicos non debere Concilio*
Provinciali interesse, nisi a Synodo fuerint invitati. Et id
tamquam certum ponit Cœremoniale Episcop. *lib.* 1. *c.*
31. Ubi loquens de Conciliis Provincialibus, etiam Lai-
cis locum assignat. *Sedilia in Ecclesia disponentur, in Pro-*
vincialibus quidem capacia pro numero Episcoporum, Ab-
batum, aliorumque Ecclesiastica Dignitate fulgentium, item
pro Canonicis, ac pro Laicis, si qui interfuturi sunt. Idem
ib. n. 8. Ubi recte, & opportune cum Pignatel. *Consult.* 99
70. *tom.* 1. Episcopos monet, ut caute in hoc se gerant,
neque nimis faciles se præbeant in Laicis ad Synodum in-
vitandis, ne quod ab initio meræ voluntatis, & urbani-
tatis fuit, tractu temporis fiat necessitatis, juxta illud
vulgatum. *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit*
necessitatis, arg. l. sicut 5. *Cod. de obligat. & act. Vide*
dict. Verb. *Concilium art.* 2. *n.* 27.

Ad Synodos Diœcesanas Laici olim aliquando intro- 100
ducti fuerunt: Nunc de jure non licet, nisi ex consue-
tudine, aut urgenti causa, dummodo suffragium non

ferant;

ſerant, nec in Synodo conſulantur. *Idem ib. n. 8.* ubi
contra aſſertionem Monacell. *tom. 1. form. 3. n. 6.* & Do-
mini de Aſte *in methodo Viſitationis Apoſtolicæ p. 5. §. 3.*
n. 23. in arbitrio Epiſcopi plene permittentium, adducit
Sacram Congregationem Concilii, quæ in cauſa Oriolen.
ſynodi interrogata, *An Epiſcopus poſſit ad ſynodum voca-*
re Laicos, ſi eorum Conſilio uti velit, Reſpondit, *Epiſco-*
pum non poſſe; l. 14. Decret. p. 600. & 601. monens in-
ſuper Epiſcopus, ne ſine vera, & gravi neceſſitate laicos
ad ſynodum accerſant, & admittant, cum paulatim poſ-
ſent illi, conſuetudinis obtentu, jus interveniendi ſibi
deinceps arrogare juxta paulo ante de ſynodo Provinciali
102 cum Pignarelio animadverſa. Concedit tamen quod laici
ſermoni adeſſe poſſint, *ib. n. 9.*

103 Synodi celebrandæ dies in Eccleſia Cathedrali denun-
ciari convenit in die Epiphaniæ, dum frequenti populo
intra Miſſarum ſolemnia Feſtivitates ejus anni ſolemnio-
res promulgantur; Et per duos, aut ſaltem unum men-
ſem ante dictam diem, ſchedula manu Notarii, ſeu Can-
cellarii ſubſcripta Eccleſiæ Cathedralis valvis affigi ſub
hujuſmodi, aut ſimili tenore. *Synodus Diœceſana N. per*
Reverendiſſ. Dominum N. Epiſcopum indicta hoc anno &c.
die &c. Deo adjuvante in Cathedrali Eccleſia inchoabi-
104 *tur.* Rurſus tribus proximis diebus Dominicis antedi-
ctam diem conveniens erit, ut tam in Eccleſia Cathedra-
li per concionatorem, quam in ſingulis Parochialibus per
Parochos iterum, atque iterum denuncietur, populique
fideles ad devotionem, orationes, jejunia, Sacramen-
rum Pœnitentiæ, Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſumptionem,
aliaque pii opera hortentur, ut actio hujuſmodi, Deo
opitulante, dignum ſortiatur exordium feliceroque & fru-
105 ctuoſum progreſſum, & exitum habeat. Sic expreſſe Cæ-
remoniale Epiſcop. *lib. 1. cap. 31.* Et S. Carolus Borro-
mæus in Concil. Provinciali IV. *p. 3.* (*pag. 177. p. Act.*
Eccl. Mediol.) & in Conc. Provinciali V. *p. 3.* (*ibid. p.*
276.) ſtatuit diem celebrandæ Synodi de Epiphaniæ, vel
Kalendarum Jan. in Cathedrali e ſuggeſtu indici, promul-
gari, atque Calendario annuario adſcribi, præcipitque Pa-
rochis, ut per menſem ante ſtatutam diem quinta quaque
feria Miſſam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diverſi-
tate temporum orationem ſaltem de Spiritu Sancto in Miſ-
ſa recitent, & populum hortentur, ut Die Dominico Sy-
nodi diem antecedente, vere pœnitentes, & confeſſi ſa-
cram Communionem ſumant, precantes, prout ſupra ex
Cæremoniali Epiſcoporum. Sic tradit etiam Bened. XIV.
l. c. lib. 5. n. 1.

106 Synodus Diœceſana triduo abſolvitur, niſi aliqua ur-
genti ratione ſit protrahenda. Sic Pontificale Romanum
tit. de Ordine ad Synodum. S. Carolus Borromæus *l. c.* &
107 Benedict. XIV. *l. c. n. 2.* Prima die Epiſcopus mane cap-
pa indutus, comitante Clero cum ſuperpelliceis Eccleſiam
adit, & Proceſſionem inſtituit, Miſſam de Spiritu San-
cto per ſeipſum ſolemniter celebrat, & Clero Sacram Com-
munionem porrigit, quam acceptis Stolis rubeis, etiam
ſument ſacerdotes, qui forte ea die non celebraverint.
Idem *ibidem n. 2. & 3.* ex Pontificali Romano *l. c.* &
S. Carolo in Conc. Provinciali Mediolanenſi IV. *part. 2.*
tit. quæ pertinent ad Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium pa-
gin. 152.

108 Secunda die, unus ex Canonicis Miſſam ſolemniter ca-
nit pro defunctis, cui Epiſcopus aſſiſtit, eaque peracta,
ſtolam, & Pluviales nigri coloris aſſumit, & conſuetas
orationes recitat pro defunctis, poſt quas veſtes nigras, in
rubeas mutat, & accepto Paſtorali baculo ad ſedem ſy-
109 nodalem aſcendit. Tertia demum die, unus pariter ex Ca-
nonicis Miſſam celebrat de Sanctiſſima Trinitate, addita
collecta in gratiarum actionem, cui aſſiſtit Epiſcopus ſto-
la, & Pluviali albi coloris, & abſoluta Miſſa, rubea ac-
cipit indumenta, ad conſuetam ſedem ſe confert, ultimæ
ſeſſioni præſidet, & ſynodo finem imponit. Sic expreſſe
idem *ib. n. 4.*

110 Poſt ultimam ſeſſionem, alia fieri ſolet ſupplicatio,
ſeu Proceſſio minus tamen ſolemnis intra; vel circa Ec-
cleſiam, qua abſoluta Epiſcopus conſueto ritu Clero, &
populo benedicit, & quadraginta dierum Indulgentiam
111 impertitur. Immo ſolent Epiſcopi ſaltem cum primam ſy-
nodum celebrant, Indulgentiam plenariam a ſummo Pon-
tifice ſub conſueta formula illis impetrare, qui una ex
tribus ſynodi diebus Eccleſiam Cathedralem viſitaverint.
112 Idem *ib. n. 5.* recte, ac ſancte ſubdens *n. 6.* quod juxta
vetus inſtitutum Epiſcopus in ſynodo brevi, gravique ſer-
mone Clerum alloquatur, & de iis admoneat, quæ in il-
lo corrigenda deprehenderit, quod ſaltem in poſtrema ſeſ-
ſione omnino fieri ſtatuerunt Patres Concil. Mediolanenſ.
V. *cit. p. 3. p. 279.* ibi: *Epiſcopus antequam ſynodum di-*
mittat, ſermonem habeat paternis monitionibus plenum, ac
113 *dimiſſioni accomodatum.* Quibus omnibus, aliiſque ſecun-
dum laudabilem cujuſque Diœceſis conſuetudinem rite pe-
ractis, Epiſcopus a Clero aſſociatus, eodem ritu, quo
prius ab Eccleſia ſe domum recipit, ex Pontificali Ro-
mano, *l. c.* ibi: *Tunc omnes pariter ſurgentes Pontificem*
Cappa indutum, cum ſuperpelliceis ad domum reducunt.
114 Idem *ib. n. 2.* recte concludens poſſe quoad hæc ſervari
ſuam cujuſque Eccleſiæ legitimam conſuetudinem.

115 Sedendi Ordinem in ſynodis tradit Idem *ib. lib. 3. c. 10.*
ut ſequitur. Card. in ſynodis Generalibus, & Nationali-
bus præferuntur Epiſcopis. In ſynodo Diœceſana primus
ſedet Epiſcopus; Poſtea Vicarius Generalis, niſi legitima
conſuetudo alteri faveat, aut Dignitates, & Canonici ſa-
cris veſtibus induti ſynodo aſſiſtant; Secus ſi Vicario con-
ſuetudo faveat, aut ipſe etiam habitu Prælatitio ſit indu-
tus. Sequuntur Dignitates, & Canonici Cathedralis, in-
de horum Coadjutores, ſi tamen Canonici capitulariter
interveniant; aliter præferuntur Abbates, & Protonotarii
non participantes induti Mantelleta, & Rocchetto. Poſt
Canonicos ſedent Beneficiarii, & Manſionarii ejuſdem
Eccleſiæ. Poſt hos Canonici Collegiatarum Civitatis, ſer-
vatis Dignitate, & antiquitate in præcedentia, quin ob-
ſtet nobilius indumentum ex privilegio conceſſum; Dein-
de Canonici Collegiatarum Diœceſeos, ſervatis pariter
Dignitate, & antiquitate; Aliquando præcedunt Abba-
tes, videlicet cum habent uſum Mitræ, & baculi. Etiam
Titulares, & Commendatarii, ſive Sæculares ſive Regula-
res præcedunt in ſynodo Canonicis, capitulariter non in-
tervenientibus, & inter ipſos Abbates præcedit, qui Di-
gnitatem prior eſt aſſecutus; Poſt Canonicos ſedent Vi-
carii Foranei, inde Plebani, ſive Archipresbyteri Rura-
les: Poſt hos Parochi, niſi uſum habeant ſedendi cum
Plebanis; præcedit vero qui primus Parœciam obtinuit,
ſuccedunt Beneficiarii ſimplices, poſt hos Clerici, ſerva-
ta Ordinis Dignitate, ſi æqualis ſit, ſervatur Ordinatio-
nis antiquitas, quæ ſi par ſit, habenda eſt ratio ætatis:
Omnibus tamen præfertur ordinatus a Summo Pontifice.
Poſtea ſedent Regulares, ultimi Laici, ſi adſint. Quo- 116
ad hunc autem ſedendi Ordinem, eſt potiſſimum ſer-
vanda legitima conſuetudo, quæ eſt optima legum inter-
pres, *l. Si de interpretatione 37. ff. de legibus, cap. Cum*
Dilectus 8. de conſuetudine. At præcavendas tamen, &
amputandas lites, & cujuſque jura illæſa ſervanda, expe-
dit, quod in ſynodi initio Epiſcopus Decretum promul-
get, quo declaretur, ex ordine inibi ſedendi, nihil detra-
ctum iri juri habendi præſtantiorem locum, quod quiſpiam
ſibi competere credat, uti habetur in *Conc. Provinc. Me-*
diolan. V. p. 3. ubi inter Decreta initio Diœceſanæ ſyno-
di legenda, hoc a S. Carolo conditum quarto loco tradi-
tur, (*Actor. Eccleſ. Mediol. p. 7. p. 278.*) ibi: *Si cui in*
ſynodo contigerit ſuo loco non ſedere, aut incedere, aut a-
liud quidquam agere, ad id propterea nemini jus acqui-
ri, acquiſitumve eſſe, neque quidquam de cujuſquam ju-
re poſſeſſioneve detrahi; ſed omnia in eo ſtatu permanere,
quo antea fuiſſe compertum erit. Quod & ſtatutum jam fue-
rat in Concilio Trident. in fine *ſeſſionis 2.* ibi: *Inſuper*
ipſa Sacra ſynodus ſtatuit, & decernit, quod ſi forte conti-
gerit, aliquos debito in loco non ſedere . . . nulli propter-
ea præjudicium generetur, nullique novum jus acquiratur.
Et idem denuo in fine *ſeſſionis 25.* ſtatuit de loco aſſignan-
do *Oratoribus tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus in ſe-*
dendo, incedendo, aut quibuſcumque aliis actibus, per quem
nulli jus de novo acquiſitum, nulli ablatum declaravit.

In Diœceſana ſynodo notificanda ſunt recentia Decre- 117
ta ſummorum Pontificum, & ſacrarum Urbis Congrega-
tionum, & aliquo modo addenda in Appendice ad ſyno-
dum. Idem *ib. lib. 5. c. 2. n. 2.* Conſtituenda ſunt quæ ad 118
vitia coercenda, virtutem promovendam, mores refor-
mandos, Diſciplinam Eccleſiaſticam reſtituendam, vel fo-
venda utilia, & neceſſaria exiſtimantur, & alia juxta
Diœceſium circumſtantias, & indigentias. Idem *ib. lib.*
6. c. 1. & ſeq. Ubi plurima erudite adducit ad rem. In 119
ſynodis abſtinendum eſt a quocumque verbo, quo videatur
approbari opinio inter Catholicos controverſa, Idem *ib.*
l. 7. cap. 27. n. 1.

Conſtitutiones Synodales, aliæque Sanctiones extra ſy- 120
nodum, conſulto Capitulo, latæ, Epiſcopo moriente, vel
Diœceſim relinquente, in ſuo robore perpetuo durant.
Idem *ib. l. 8. cap. 5. n. 2.* Vide ſupra *n. 42. 48. & 68.*
Niſi ab eodem Epiſcopo, ejuſque ſucceſſore revocentur, 121
aut poſteriorum ſynodorum Conſtitutiones iis adverſen-
tur. Idem *ib. num. 2.* Non perſiſtunt tamen, ſi nunquam 122
moribus recipiantur, tolerante Epiſcopo, aut receptas Diœ-
ceſani contraria conſuetudine excuſſerint. Ad utrumque
probabiliter ſufficit ſpatium decem annorum. Idem *ib. n.*
3. & 4. Dummodo tamen conſuetudo habeat conditiones 123
a jure requiſitas, & jam aſſignatas *t. 2. verb. Conſuetu-*
do. Poteſt tamen aliquis a Conſtitutionibus ſynodalibus 124
eximi per diſpenſationem a ſuperiore, aut ab Epiſcopo,
ejuſve ſucceſſore obtentam, etiam inconſulto Capitulo,
ſed ut licita ſit, requiritur juſta cauſa. Idem *ibid. n. 7.*
Conſtitutiones vero ſynodi Provincialis, nec Epiſcopus, 125
nec Archiepiſcopus relaxare poſſunt. Idem *ib. n. 8.* Con-
firmatæ a ſummo Pontifice *in forma ſpecifica* non poſſunt
ab alia ſynodo Provinciali relaxari; Bene vero ſi con-
firmatio fuerit *in forma communi*. Idem *n. 9. 10. & 11.*
Conſtitutionum ſynodalium vires non retardantur per ap- 126
pellationem ad Superiorem, eaque nullo modo eſt admit-
tenda in ſuſpenſivo; Nec prudenter in devolutivo. *Idem*
ib. n. 12. & 13. Si appellatio ad ſacram Congr. Conc.
interponatur, ſacius erit, ut ejuſdem D. Secretarius ap-
pellantes compellat ad deſignandas ſingulas Conſtitutio-
nes, contra quas reclamant, & ad aſſignandas rationes
peculiares ſuarum tum reclamationum, quas ſigilli ...

sacræ Congregationi, quæ sic rite instructa, provide decernet, an appellatio sit admittenda, vel potius rejicien-
128 da. Quam rectam methodum a se adhibitam fuisse, dum
esset dictæ Congregationis secretarius fatetur in gravi controversia excitata adversus synodum Fulginatensem celebratam anno 1722. ab Episcopo Baptistello. Eoque pacto ex innumeris causæ articulis ab appellantibus propositis, paucis selectis, visis aliqua discussione dignis, eisque dumtaxat sacræ Congregationis judicio subjectis, causam contra Appellantes in omnibus obtinuit Episcopus, ut patet in eadem synodo typis impressa, *pag.* 285. Idem *ibidem* §. 13.

129 Cavere debet Episcopus, ne Clericos sub Censuris, & mulctis compellat ad emendum Codicem Constitutionum synodalium; sed potius præcipere, ut eas crebro pervolvant, memoriæ mandent, atque observent. Idem *ib. n.* 14. afferens ad id Decretum sacræ Congregationis Concilii *in Lunen. Decretorum Synodalium die* 30. *August.* 1732. Vide supra *n.* 61. ubi affertur dictum Decretum una simul cum aliis.

130 Synodis non omnes intervenientes subscribere debent, solus enim Episcopus, vel ejus Delegatus subscribendi jus habet synodo Diœcesanæ, solusque ipse in eo votum decisivum habet. Idem *ib. l.* 9. *c.* 2. *n.* 1. Vide supra *n.* 43. ubi affertur ad id Decretum sacræ Congregationis Conci-
131 lii. Synodo Generali omnes Episcopi subscribunt uti Ju-
132 dices. Idem *ib. n.* 2. Etiam Episcopi Titulares. Vide *tom.*
133 2. *verb. Concilium art.* 1. *n.* 29. Etiam Abbates habentes proprium Territorium, & jurisdictionem quasi Episco-
134 palem. Idem *ib. n.* 5. Et aliquando etiam superiores Generales Ordinum Regularium synodis Generalibus subscripserunt, ut Concilio Florentino, & Tridentino. Idem
135 *ib. n.* 4. *Vid. verb. Concil. art.* 1. *n.* 30. Synodo Provinciali subscribunt omnes Provinciæ Episcopi, uti Judices.
136 Idem *ib. n.* 4. Capitula autem, seu Canonici Cathedralium non subscribunt, nec synodis Provincialibus, nec Diœcesanis; In ipsis enim non habent votum decisivum, sed mere consultivum. Idem *ib. n.* 7.

137 Synodus Generalis nullam vim obtinet, nisi sit a Summo Pontifice confirmata; Supremum enim judicium in synodo Generali est pœnes ipsum, qui nec majorem partem Episcoporum, aliorumque suffraganeorum sequi tenetur. Idem *ib. c.* 2. *n.* 3. Vide *tom.* 2. *verb. Concilium art.*
138 1. *num.* 56. Synodus Provincialis debet prius recognosci, & approbari a summo Pontifice, seu a sacra Congregatione Concilii. Idem *ib. cap.* 3. & 4. ubi ad id plura af-
139 fert exempla. *Vid. d. verb. Concilium art.* 2. *n.* 50. Synodus Provincialis quamvis a summo Pontifice confirmata, non obstringit universam Ecclesiam, nisi Pontifex expresse dixerit. Idem *ib. n.* 5. Vid. *d. art.* 2. *a n.* 52. &
140 *per tot.* ubi plurima ad rem. Synodus Diœcesana non oportet, ut Romam mittatur, pro revisione, & confirmatione. Idem *ib. n.* 6. referens Decretum sacræ Congregationis Concilii, quæ rogata, ut recognosceret Acta Diœcesanæ synodi Strongulensis die 17 Junii 1645. Respondit: *Se non consuevisse revidere, & approbare, nisi synodos Provinciales, ex Constitutione Sixti V. & quod idcirco Episcopus utcretur jure sibi ex sacro Concilio competente l.* 17. *Decretorum p.* 484. & *ib. d. n.* 6. concludit expresse talo Cardinalem de Luca, & Van-Espenium asserentes, Diœcesanas synodos robore, & efficacia carere, nisi a prædicta sacra Congregatione approbentur. Non enim sacra Congregatio eas recognoscere consuevit, nisi quis ad ipsam ab iis appellet. Idem *ib. n.* 7. Vid. supra *n.* 46. & 47.

141 In fine synodorum fieri solent faustæ Acclamationes, & præsertim in fine synodorum Generalium, uti videre est in Concilio Tridentino post sessionem vigesimam quintam, ibi: De fine Concilii, & confirmatione petenda a sanctissimo Domino Nostro.

142 Illustrissimi Domini, Reverendissimique Patres, Placetne vobis, ut ad laudem Dei Omnipotentis huic sacræ Œcumenicæ synodo finis imponatur, & omnium, & singulorum, quæ tam sub fel. rec. Paulo III. & Julio III. quam sub Sanctissimo Domino Nostro Pio IV. Romanis Pontificibus, in ea decreta, & definita sunt, confirmatio nomine sanctæ hujus synodi per Apostolicæ Sedis Legatos, & Præsidentes petatur a Beatissimo Romano Pontifice, Responderunt, placet.

143 Postmodum Illustrissimus & Reverendissimus Cardinalis Moronus, primus legatus, & Præsidens benedicens sanctæ synodo, dixit.

Post gratias Deo actas Reverendissimi Patres ite in pace, Qui responderunt, Amen.

Acclamationes Patrum in fine Concilii.

CARDINALIS A LOTHARINGIA 144

Beatissimo Pio papæ, & Domino Nostro Sanctæ Universalis Ecclesiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria.

RESPONSUM PATRUM.

DOmine Deus, Sanctissimum Patrem diutissime Ecclesiæ tuæ conserva, multos annos.

Card. Beatissimorum Summorum Pontificum animabus Pauli III. & Julii III., quorum auctoritate hoc Sacrum generale Concilium inchoatum est, pax a Domino, & æterna gloria, aut felicitas in luce Sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

Card. Caroli V. Imperatoris, & Serenissimorum Regum, qui hoc universale Concilium promoverunt & protexerunt memoria in benedictione sit.

Resp. Amen, Amen.

Card. Serenissimo Imperatori Ferdinando, semper Augusto, Orthodoxo, & pacifico & omnibus Regibus, & Reipub. & Principibus nostris multi anni.

Resp. Pium, & Christianum Imperatorem Domine conserva; Imperator cœlestis terrenos Reges, rectæ fidei conservatores, custodi.

Card. Apostolicæ Romanæ Sedis Legatis, & in hac synodo Præsidentibus cum multis annis magnæ gratiæ.

Resp. Magnæ gratiæ: Dominus retribuat.

Card. Reverendiss. Card. & Illustribus Oratoribus.

Resp. Magnas gratias, multos annos.

Card. Sanctiss. Epis. vita & felix ad Ecclesias suas reditus.

Resp. Præconibus veritatis perpetua memoria, Orthodoxo Senatui multos annos.

Card. Sacros. Œcumenica Trident. synodus, ejus fidem confiteamur, ejus Decreta semper servemus.

Resp. Semper confiteamur, semper servemus.

Card. Omnes ita credimus, omnes ad ipsum sentimus, omnes consentientes, & amplectentes subscribimus. Hæc est fides Petri, & Apostolorum, hæc est fides Patrum, hæc est fides Orthodoxorum.

Resp. Ita Credimus, ita sentimus, ita subscribimus.

Card. His Decretis inhærentes, digni reddamur misericordiis, gratia primi, & magni supremi Sacerdotis, Jesu Christi Dei, intercedente simul inviolata Domina nostra Sancta Deipara, & omnibus Sanctis.

Resp. Fiat, Fiat. Amen, Amen.

Card. Anathema cunctis hæreticis.

Resp. Anathema, anathema.

Post hæc mandatum fuit a Legatis, & Præsidentibus 145
sub pœna excommunicationis omnibus Patribus, ut antequam discederent e Civitate Tridentina, subscriberent manu propria Decretis Concilii, aut ea per publicum instrumentum approbarent, qui omnes deinde subscripserunt, & fuerunt numero CCLV. videlicet Legati quatuor, Cardin. duo, Patriarchæ tres, Archiepiscopi XXV. Episcopi CLXVIII. Abbates septem, Procurator. absentium cum legitimo mandato XXXIX. Generales Ordinum VII.

Laus Deo.

Concordat cum Originali, in cujus fidem subscripsimus.

Ego Angelus Massarellus Episcopus Thelesinus Sacri Concilii Tridentini Secretarius.

Ego Marcus Antonius Peregrinus, Comensis ejusdem Concilii Notarius.

Ego Cynthius Pamphilius, Clericus Camerinensis Diœcesis, ejusdem Concilii Notarius.

Item in fine Conciliorum Provincialium, licet raro, ut 146
advertit idem Benedictus *loc. cit. lib.* 5. *capitul.* 1. *numer.* 10. & afferuntur prout factæ fuerunt in Concilio Provinciali Mediolanensi sexto, ut habentur impressæ in Actis dictæ Ecclesiæ *part.* 8. *pag.* 1229. ultimæ impressionis Bergomensis, ibi.

Acclamationes Reverendissimorum Patrum in Concil. Provincial. Mediolanensi sexto.

Archid. Deo Patri misericordiarum, & Deo totius con- 147
solationis gratiæ.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, nos Conciliorum Provincialium frequentia consolari jugiter dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in sæculum, & in æternum.

Archid. Beatiss. Gregorio Papæ & Domino nostro Sanctæ universalis Ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obedientia, & Christiani nominis in omnem terram propagatio

Resp. Domine Deus Sanctiss. Patrem gratia tua custodi, ut eo gubernante, gentes Sancto veræ Fidei lumine perfusæ, in unum Ecclesiæ tuæ ovile colligantur.

Archid.

Archid. Patriarchis, & Archiepiscopis, & Episcopis omnibus salutaris vigilantia.

Resp. Deus Pater luminum, illustra faciem tuam super servos tuos, accende corda eorum in ædificationem corporis tui.

Archid. Regi Catholico, & aliis Regibus, principibusque Christianis perpetua felicitas.

Resp. Æterne Deus, Christianæ Religionis Defensoribus optabilem de hostibus Crucis filii tui victoriam dextera potentiæ tuæ semper concede.

Archid. Fidelibus Provinciæ nostræ, & populo Christiano universo Pax Christi æterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui, & confirma in omni virtute gressus ejus, perpetuumque tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Archid. Reverendiss. hujus provinciæ Episcop. ad Ecclesias suas redditus cum spirituali fructu uberrimo.

Resp. Deduc nos Domine in viam rectam, & dirige gressus nostros in viam pacis, & ad dandam scientiam plebi tuæ.

Archid. Nos Domine, operarii in messem tuam missi, in omni opere bono ministerium nostrum explentes, Decreta Sancta exequentes, digni reddamur misericordia, & gratia æterni, & supremi Sacerdotis Jesu Christi Dei, intercedente simul beata ejus genitrice Maria, & Beato Ambrosio Confessore, atque aliis hujus provinciæ patronis, & omnibus Sanctis.

Resp. Amen Amen.

148 Acclamationibus de more absolutis, statim Reverend. Patres ordine singuli ad Illustris. Metropolitanum adhuc in sessione persistentem pro osculo pacis accesserunt: quibus sigillatim Illustriss. Metropolitanus, dum appropinquarent, assurgens prævia mutua capitis inclinatione osculum impartitus est.

149 Tandem Illustris. Metrop. deposita Mitra, & assumpto Baculo, surgens universæ Synodo solemniter benedixit, & Indulgentiam centum dierum concessit, ac postremo per Rev. Archidiaconum alta voce, *Redeamus cum pace*, enunciatum est, & Responsum *in nomine Domini*. Et Sacras Vestes in sessionali loco statim exuit illustriss. Metrop. & Reverendiss. Patres, & ibidem facta brevi oratione, cum jam secunda hora noctis immineret, in ædes Archiepiscopales &c.

150 Post Acclamationes in Conciliis Provincialibus, ut tradit Cœremoniale Episcop. *cap.* 31. & notat idem Benedictus *loc. cit. n.* 10. omnes Episcopi accedunt ad osculum pacis a Metropolitano accipiendum, quod deinde sibi invicem pariter dant, & accipiunt, ut mutuam caritatem, animorumque conjunctionem ostendant.

151 Etiam in fine Synodorum Diœcesanarum aliquando fieri solent dictæ Acclamationes, licet rarius, ut notat Idem *ibid. n.* 11. ex Cœremoniali Episcoporum *cit. c.* 31. in fine sic expresse concludente: *In Synodis Diœcesanis magis expediret, ut Acclamationes, & oscula pacis omitterentur.* At quia nihilominus Gavantus *in praxi Synodi*
152 *Diœcesanæ pag.* 62. ait: *Acclamationes fiunt saltem in prima synodi, aut aliquando fiant, & Cæremoniale non eas prohibet, sed parcius adhiberi censet in Diœcesanis synodis*, adductis exemplis de Acclamationibus factis in variis synodis Diœcesanis hinc inde celebratis, & tradita dispositione Concilii Provincialis V. Mediolanensis, prout *Actis Eccl. Mediolan.* 1. *pag.* 279. ibi *Tum postea Acclamationes sanctæ fiant ex formula ab Episcopo præscripta. Acclamationibus factis omnes sacerdotes, & Clerici surgentes, cum reverentia osculum pacis ab Episcopo accipiant, & sibi invicem dent cum timore, & amore Dei. Si vero Cleri, qui convenerit numerus is est, ut longius hic osculi ritus ducatur, ea ratio teneatur, ut Præpositi, & Archipresbyter solum ab Episcopo illud accipiant: Deinceps suo quisque Clero dent, eique inter se mutuo item*; tandem ipsemet *loc. cit. n.* 11. *in fine*, sic expresse concludit; Verum cum hæc in Cœremoniali Episcoporum, nec præcipiantur, nec prohibeantur, liberum erit Episcopis ea vel facere, vel omittere, sicut fert cujuslibet Diœcesis consuetudo.

Hinc ad exemplum traduntur Acclamationes factæ in 153
fine synodi Diœcesanæ XI. Mediolanensis ann. 1584. Archiepiscopo S. Carolo Borromæo, & Summo Pontifice Gregor. XIII. prout traduntur in Actis d. Eccles. part. 8. pag. 1241. 101. Acclamationes Cleri in synodo Diœcesana.

Archid. Deo patri Misericordiarum, & Deo totius consolationis, gratiæ.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine, qui Conciliorum exercitationibus rectum Justitiæ tuæ tramitem, & disciplinæ regiam jugiter docere dignatus es. Tibi laus, Tibi honor, Tibi gloria in sæculum, & in æternum.

Archid. Beatissimo Gregorio papæ, & Domino Nostro Sanctæ universalis Ecclesiæ Pontifici cunctarum gentium obedientia, & Christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus Sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut eo gubernante, gentes Sancto veræ fidei lumine perfusæ, in unum Ecclesiæ tuæ ovile colligantur.

Archid. Reverendiss. Archiepiscopo Nostro salutaris vigilantia.

Resp. Omnipotens Deus, super Antistitem nostrum benedictionum tuarum dona perpetuo multiplica.

Archid. Serenissimo Regi Philippo, Christianæ religionis defensori perpetua felicitas.

Resp. Æterne Deus, Catholicorum Regem nostrum in Amore tuo conserva, ut cœlesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Archid. Populo Mediolanensi Pax Christi æterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui, ac perpetuum tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Archid. Nos Dei voluntatem explentes, & Sancta Decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, & gratia magni, & Summi Sacerdotis Jesu Christi Dei, intercedente simul Beata ejus Genitrice Virgine Maria, Beato Ambrosio Confessore Patre nostro, & omnibus Sanctis.

Resp. Amen, Amen.

Quibus absolutus Illustriss. Archiepisc. dedit omnibus 154
Canonicis ordinariis Ecclesiæ Metropol. & Præpositis Collegiatarum Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis, & Vicariis Foraneis, & Syndicis regionum Civitatis osculum Pacis; Et demum cum benedictione solemni, & publicatione Indulgentiarum dimisit universum Clerum.

Benedictus autem XIV. *loc. cit. n.* 9. Acclamationes 155
fieri solitas generatim recensens, sic expresse tradit: In fine Synodi fieri solent Acclamationes, quibus, Diaconus, ceteris respondentibus, omnem laudem, honorem, & gloriam refert Deo Patri misericordiarum, aut Spiritus Sancti invisibili gratia Synodum dirigere, atque ad felicem exitum perducere dignatus est; Summo Pontifici universalem Ecclesiam gubernanti, veram, & diuturnam prosperitatem, Episcopo Synodo præsidenti, ejusque Ministris salutarem vigilantiam, & Divinarum miserationum abundantiam; Civitati; & Oppidis Diœcesanis pacem, animorumque concordiam, omniaque fausta precatur; supplicatque Deo, ut uberem opem elargiatur, qua singuli adjuti, edita in Synodo Decreta sancte, inviolatque custodiant, & exequantur.

Novæ additiones ex aliena manu.

Multa sane ad materiam hanc pertinentia addi possent, 1
sed & longum esset, & prorsus inutile postquam æternæ, & gloriosæ memoriæ Benedictus XIV. Tractatum edidit repetitæ præsertim prælectionis *de Synodo Diœcesana*. Eum igitur, ubi res postulat, adi.

T

TABACCUM.

SUMMARIUM.

1 *Tabaccum in quibusvis Civitatis, & Diœcesi Hispalensis Ecclesiis, Atriis, & Ambitu sumi non potest sub pœna Excommunicationis imposita ab Urbano VIII.*

2 *Item sub eadem Excommunicationis pœna Tabaccum sumere in Basilica Vaticana, ejusque Choro, Capellis, Sacrario, & Atriis sumere prohibuerat Innocentius X.*

3 *Ast istam Excommunicationem sustulit Benedictus XIII.*

4 *Adducitur ad id notificatio facta ab Eminentissimo Archipresbytero illius Basilicæ.*

5 *Tabacci cujuscumque usus ante Missam, & Communionem indecens est, & multo magis dedecet, si masticaretur.*

6 *Qui fumum, vel pulverem Tabacci naribus sumunt, non frangunt jejunium naturale.*

7 *An illud frangant, qui folia Tabacci ore sumunt, & dentibus conterunt ad sputa, & phlegmata ex ore projicienda?*

8 *Tabacci excessivus usus, seu abusus non parva affert incommoda, quæ assignantur, ad n.* 9.

10 *Tabaccum Jacobus VI. Britanorum Rex interdixit in suo Regno bene persuasus ex ejus usu corpora hominum enervari. Et Amurathes VI. Turcarum Imperator sub pœna capitali ipsum prohibuit, ne subditi vel inebriarentur, vel infecundi redderentur.*

16 *Adducitur de Tabacco lepidum scriptum.*
17 *Adducuntur varia Decreta sacræ Congregationis Immunitatis in ordine ad faciendum perquisitionem Tabacci in locis immunibus*, *usque* ad n. 19.
18 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 19.

1 TAbaccum, sive solidum, sive in frustra concisum, aut in pulverem redactum, ore, vel naribus, in fumo per tubulos, & alias quomodolibet sumere prohibetur sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ eo ipso absque aliqua alia declaratione incurrenda, omnibus, & singulis utriusque sexus personis tam Sæcularibus, quam Ecclesiasticis, etiam cujusvis Ordinis, ac Instituti Regularibus quomodolibet qualificatis in quibulvis Civitatis, & Diœcesis Hispalensis Ecclesiis, earumque Atriis, & Ambitu; Urban. VIII. Constitut. incip. *Cum Ecclesiæ* emanat. *die* 30. *Januarii* 1642.

2 Item sub eadem Excommunicationis pœna Tabaccum sumere in Basilica Vaticana, ejusque Choro, Capellis, Sacrario, Porticu, & Atriis sumere prohibuerat Innocentius X. sub die 8. *Januarii* 1650. Constitut. incip. *Cum*
3 *sicut*. Ast illam sustulit Benedictus XIII. sub die 10. *Januarii* 1725. ut patet in sequenti Notificatione.

4 ,, Annibal miseratione Divina Tit. Sanct. Clementis Presbyter Cardinalis Albanus S. R. E. Camerarius, & hujus Sacrosanctæ Basilicæ Archipresbyter.

,, Omnibus, & singulis nostras hasce litteras inspecturis compertum esse volumus, a SS. D. N. Benedicto Divina Providentia PP. XIII. per ejus speciale Chirographum, seu motum proprium ad nos directum, & datum sub die X. mensis hujus Januarii anni 1725. nobis a Sanctitate sua demandatum fuisse, ut cunctis Christi fidelibus utriusque sexus, ac præsertim Reverendiss. Capitulo, & Clero Sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ significemus, & notum faciamus, prout præsentibus exequimur, ab eadem Sanctitate sua, justis, prudentibusque de causis in eodem motu proprio indicatis, certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, abolitam fuisse, ac penitus abrogatam prohibitionem, alias a fel. rec. Innocentio PP. X. factam qua sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, omnibus, & singulis vetuerat, ne in Basilica præfata, ejusdemque Sacrario, Choro, Capellis, Porticu, & Atrio Herbam Nicosianam, vulgo Tabaccum nuncupatam, sive in solidum, sive in frustra concisum, sive in pulverem redactum, fumum ex eo elicitum, ore, naribus, aut alias quomodolibet sumere auderent, vel præsumerent: & virtute memorati Chirographi quibuscumque a Sanctitate sua factam fuisse potestatem dicto Tabacco in recensitis sacris locis pro libito utendi, illumque sumendi, cujusvis Ecclesiasticæ comminatione omnino sublata.

,, Quia tamen in laudato Motu Proprio eadem Sanctitas sua expresse declaravit, ejusdem mentem non esse, aut unquam fuisse, ut ex narrata permissione, reverentia, & honor dictæ Sacrosanctæ Basilicæ debitus ullatenus minuatur, & ideo nobis, qui præfatæ Basilicæ immeriti quamvis Archipresbyteri munere fungimur, districte præceperit, ut ejusdem Reverendiss. Capitulo, & Clero, qui ceteris aliis exemplo præire debet, ea servanda mandaremus, quæ ad augendam Domus Domini Sanctitudinem, & cultum hujus toto Orbe celeberrimæ Basilicæ præstandum, cujus incrementum Sanctitas sua, quam maxime in votis habet, facere, & conducere judicaremus."

,, Hinc pientissimis hisce Sanctitatis suæ mandatis morem ex animo gerentes præsenti Edicto Rev. Capitulo, totique Clero suprad. Basilicæ districte in Domino præcipimus, non modo, ut in ipsa Basilica, vel ejus Choro, aut Sacrario Tabaccum ita circumspecte sumant, ut nemini eorum, qui aderunt, scandali, & offensionis ingerant occasionem, verum etiam, quod illorum nullus, præsertim dum Choro interest, & Divinis operatur Officiis, Arculam, seu Thecam, in qua Nicosianum pulverem servat, ad alios in orbem, seu gyrum mittere palam & publice audeat, sub pœnis arbitrio nostro juxta modum inobedientiæ infligendis. Volumus autem, ut hæc voluntatis nostræ significatio præsentibus Litteris consignata in Sacrario memoratæ Basilicæ, ac in loco conspicuo, qui ab omnibus cerni possit, semper affixa remaneat in perpetuum omnium supradictorum, præceptorumque monumentum. Dat. Romæ ex nostro Palatio ad quatuor fontes 15. Januarii 1725."

Loco ✠ Sigilli.

A Card. S. Clem. Arch.

5 Tabacci cujuscumque usus ante Missam, & Communionem indecens est, ut notant passim Doctores, & signanter La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 560. ubi dicit, quod Urbanus VIII. Constit. 161. & Synodus Coloniensis *pag.* 88. prohibeat, nec ullus Clericus, vel Laicus ante Missam, vel Communionem sumat Tabaccum nasale; Si autem Tabaccum traheret fumo, adhuc magis dedeceret, uti notant Doctores cum Busemb. *l.* 7. *p.* 1. *tract.* 3. *c.* 2. *dub.* 2. *art.* 2. *vers. Et si parvitas*, & multo magis dedeceret, si masticaretur.

An vero sumptio Tabaci frangat jejunium naturale? 6
Variant Doctores. Antonius enim de Leone *in quæstionibus moralibus de Chocolata p.* 1. §. 4. *n.* 10. *& seq.* Lezana *tom.* 3. *verb. Eucharistia n.* 16. & alii, dicunt violari jejunium naturale ad Communionem requisitum, quando aliquis fumum, vel pulverem Tabaci naribus sumit. At vero rectius hanc sententiam rejiciunt Diana *p.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 1. *& part.* 8. *tract.* 7. *resolut.* 3. Pasqualig. *in praxi jejunii decis.* 438. Lugo *in respons. moral. lib.* 1. *dub.* 9. La Croix *lib.* 9. *part.* 1. *n.* 570. cum aliis ibi citatis, & alii passim; Et ratio est, quia illa non est vera comestio, vel potatio, quibus solis jejunium solvitur; sed vel est trajectio salivæ, vel respiratio, vel attractio, seu efflatio narium.

Difficultas major est de his, qui folia Tabaci ore su- 7
munt, & dentibus conterunt ad sputa, & phlegmata ex ore projicienda; De illis enim Antonius de Leone *loc. cit.* dicit non esse dubium, quod violent jejunium, quia semper aliquid ex succo in stomachum trajicitur, & ipsum sequuntur alii, & præsertim Lezana *loc. cit.* dicens frangi jejunium, nisi moraliter certum sit nihil in stomachum pervenisse. Et Alphonsus de Leone, & Joannes Præpositus, quos affert, & sequitur Diana *loc. cit.* Raynaud. *in Heter. tom.* 16. *sect. p.* 3. *num.* 23. & alii dicunt, non violari jejunium, si nihil in stomachum trajiciatur; Violari tamen si aliquid trajiciatur. Gobat autem *tom.* 1. *tract.* 4. *num.* 265. Burg. & Mercant. cum La Croix *lib.* 2. *part.* 1. *n.* 569. & alii plures, & ex professo Lugo *in Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 9. *n.* 5. dicunt, per id minime frangi jejunium, fateturque *ibi* Lugo, quod talis sit praxis Doctorum, & piorum virorum, qui absque ullo scrupulo Tabaco utuntur, & ejus folia primo mane ore versant, & dentibus conterunt, & postea ad Communionem, & Missam celebrandam accedunt, sicque sibi respondisse omnes a se consultos viros doctos, & Theologiæ Professores volentes, quod ad hoc, ut Tabacum ore sumptum, & dentibus contritum sputa, & phlegmata, aliosque superfluos humores attrahat, non sit necesse ut aliquis succus foliorum Tabaci descendat in stomachum, quia fieri potest per vim attractivam, ex consensu linguæ, & palati cum stomacho, cerebro, aliisque partibus continentibus; Cæterum tenendum est, quod si aliquis Tabaci succus in stomachum trajicitur, tunc frangatur jejunium naturale; Secus autem non, ut præter supracitatos cum alii docent etiam Pontas verb. *Missa c.* 6.

Tabaci præsertim excessivus usus, ni dicam abusus non 8
parva affert incommoda, si expertibus in arte medica fidem habere velimus. Simeon Paulus enim Medicus Regius Tarbuliensis *pag.* 6. *terg. litt. D.* sic expresse habet: ,, Quotus quisque ergo est, nisi ipse sit Architabacarius, atque adeo animo occupato, qui non intelligat, quod meatibus aut foraminulis ossis ethmoidis a pulvere Tabaci obturatis cum cerebrum pro os ethmoidis neque aerem, ut eo ventiletur, neque rerum odorabilium species admittere possit, quin necessario olfactu intercidat. *Et paulo post*: Cum, ergo ad nasi radices usque pulvis Tabaci narcoticus magna copia violenter attrahatur, & punctum temporis natura otiosa non sit, ac in vivo corpore ex Decretis Hyppocratis nostri, omnia sint permeabilia, ac transpirabilia, utique aliter fieri non potest, ut inquit, quin partes olfactui destinatæ a narcotica Tabaci facultate misere affligantur.

Et Jo. Chrysostomus Magnenus Professor Medicus in U- 9
niversitate Ticinensi *Exercit.* 8. §. 4. sequentia Tabaci incommoda recenset. ,, Primum incommodum est Odoratus abolitio, membranarumque, nervique odoratorii exsiccatio, processuum Mamillarium tabes, ut probavimus §. 15. Exerc. 6. Secund. Inducta cerebro intemperies, quæ memoriam labefaciat. Tertio operantur in Medicina illi, quando quiescere licet, quod furoris genus appellat Celsus. Quarto attrahunt a ventriculo ad cerebrum humores pravos, immoderataque cerebri exsiccatione aliqui vix sibi satis constant. Quinto senium, mortemque accellerant adventitia siccitate humido radicali infesta. Sexto Febribus acutis magis obnoxii redduntur, itemque deliriis, & phrenitidi. Septimo, vidi non neminem, cui insanus hujus pulveris usus crystallinum corrugaverat humorem, unde & fluitantia cernebat objecta. Octavo durior auditus fit iis, qui parvum caput sortiti sunt, tinnitusque aurium cuipiam contingit effrenato hujus pulveris usu.

Tabacum Jacobus VI. Britanniorum Rex interdixit suo 10
in Regno, bene persuasus ex ejus usu corpora hominum enervari. Et Amurate; IV. Turcarum Imperator sub pœna capitali ipsum prohibit, teste dicto Magneno *Exercit.* 6. §. 10. & 11. ne subditi, vel inebriarentur, vel infæcundi redderentur.

His de Tabaco ad eruditorum curiositatem addere lubet, quæ ex Anton. Abbati *in suis lepidissimis Frascherie Fascio* 2. *tit. la Pazzia*, *Satira circa medium* refert Ursaya *instit. Crim. lib.* 3. *tit.* 3. *n.* 58. ibi.

Nos

Una certa pazzia nasi innamorà,
Che nome ha di Tabacco, e a mio giudizio
Già dall'urna del mal trasse Pandora.
E' medicina, e non fa mai servizio,
Non fa servizio, e a chi la piglia è grata,
Grata è per uso, ed usasi per vizio.
A lordar nasi, e fazzoletti è nata,
Però scerner non sò, se più conviene
Ai nasi, o a'fazzoletti una buccata.
Come in suol polveroso ondose vene
Piovon dal Ciel, così dal naso esclusa,
Su la polvere sua la pioggia viene.
S'a sgravare il cervello un Uomo l'usa,
Ragione non averà, mentre si lagna,
Che leggier di Cervell' altri l'accusa.
Sempre cola un umor, ch'il labbro bagna,
Ond' io non so, se magni, o sacchi il naso,
O faccia collazion naso, che magna.

12 Adducuntur varia Decreta Sac. Congr. Immunitatis in ordine ad faciendam perquisitionem Tabacci in locis immunibus, prout referuntur a D. Riccio *in sua synopsi verb. Tabaccum*, ibi.

13 Sac. Congr. ultra facultates in Decreto sub 21. Dec. 1676. ex speciali commissione Sanctissimi concessas Reverendissimo Nuncio Apostolico, & Ordinariis Locorum in Regnis Lusitaniæ, & Algarbiorum, sequentes de ejusdem Sanctissimi permissione addendas esse censuit: firma in reliquis remanente dispositione ejusdem Decreti, videlicet.

Quod Reverendissimus Dominus Nuncius, retenta sibi potestate procedendi, & inquirendi contra Regulares, exemptos in Civitate, & Diœcesi Ulixiponen. pro aliis locis cognitionem causarum contra cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti de necessitate etiam exprimendi Regulares, mercimonii causa Tabaccum contrahentes, seu contundentes, vel etiam ad effectum præfatum retinentes, propriis in Civitatibus, & locis intra fines cujuslibet illarum Diœcesis, & quoad loca, quæ Nullius, vel extra Diœcesim existunt, aliis Episcopis vicinioribus committere possit, & valeat communicando eidem nomine Sedis Apostolicæ facultatem inquirendi, & procedendi contra dictos Regulares, & exemptos privative quo ad omnes etiam ipsorum Prælatos, & Regulares; insuper tam idem Nuncius, Sanctissimo pariter annuente, in Diœcesi, & Civitate Ulixiponen. quam dicti Episcopi, & Ordinarii locorum, sive procedentes contra Ecclesiasticas Personas ex propria facultate, sive delegata contra Regulares, aliosque exemptos possint pariter, & valeant in casibus præfatis perquirere toties, quoties opus fuerit in locis immunibus, ac intra Claustra, & Domos Regularium, seu Monasteria, quamvis exempta. *S. C. Immun. in Lusitana 21. Junii 1678. lib. 2. Decret. Altov. pag. 1599.*

14 Ad instantiam Proregis Neapolis editum fuit simile Decretum quoad Tabacum cum iisdem facultatibus Nuncio, Episcopis Regni Neapolitani, ac in suprapostio pro Regnis Lusitaniæ. *S. Congreg. Immunit. in Neapolitana 29. Jun. 1678. lib. 2. Decret. Altov. pag. 1603.*

15 Ad instantiam Appaltatorum Tabaci R. Cameræ Apostolicæ conceditur eadem facultas Episcopis Status Ecclesiastici perquirendi in quocumque loco, & procedendi, & inquirendi contra quoscumque quomodolibet exemptos eodem modo, & forma, ac in Neapolitana suprascripta circa Tabacum. *S. C. Immun. in Romana 17. Martii 1682. lib. 3. Decret. Alt. pag. 23.*

16 Edicta, & Banna publicata a D. Nuncio, & controversia ab Eminentissimo Archiepiscopo super Tabaco sustinentur. *S. C. Immun. in Neapolitana 13. Nov. 1668. lib. 1. Decr. Alt. p. 286.*

17 Tabacum extractum ab Executoribus Curiæ Episcopalis sine interventu Personæ Ecclesiasticæ a loco immuni, debet restitui loco immuni, *Sacra Congreg. Immun. in Tudertina 30. Augusti 1679. lib. 2. Decretal. Altoviti pag. 1826.*

18 Quamvis Tabacum cujuscumque generis ante, & paulo post celebrationem Missæ, & sumptionem Eucharistiæ,
quædam Synodi etiam sub Censuris interdixerint; Qua
propter his fulfulti auctoritatibus Clericatus *de Sacrament.*
Eucharist. decis. 54. n. 12. cas. 2. Natalis Alexander *Theolog.*
Dogmat. & Moral. tom. 1. in appendic. 1. variar. Epistolar. 45.
Sarnellus Episcopus *tom. 6. Epistol. Ecclesiast. Epist. 30.* Hurtad. *resolut. moral. tom. 2. tract. 11. cap. ultim.* docuerunt
19 oportere, ac docere, ut Episcopi in suis Synodis edicant
ante Missæ celebrationem, aut Sanctissimæ Eucharistiæ
perceptionem, tabaci folium mandatur; Benedict. XIV.
De Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 63. num. 3. relicta in
medio, seu indecisa quæstione de tabaci folii masticatione, tradit nequaquam hodie expedire, ut usus tabaci fumi, aut pulveris naribus attracti sub Censurarum pœna
interdicatur; Cum hodie a communi consuetudine sit adeo
talis usus cohonestatus, ut nulli prorsus scandalum præbeat, aut admirationem causet. Unde nimium severus
20 notaretur Episcopus, qui dictis antiquis Synodis insistens
dicti Tabaci usum, aut omnibus ante Sacræ Echaristiæ perceptionem, aut solis Sacerdotibus ante Missæ celebrationem, interdiceret, adjecta præsertim in transgressores Censurarum pœna.

TABERNACULUM.

S U M M A R I U M.

1 *Claves Tabernaculi nec relinqui debent in sacristia, nec a Laico servari, sed a solo sacerdote.*
2 *Immo ipsas retinere debet Parochus privative ad sacristiam, & Capellanum.*
3 *In tabernaculo, ubi asservatur Sanctissimum Sacramentum, non sunt retinendæ Reliquiæ, nel Vasa sacrorum Oleorum, nec aliud.*
4 *Clavis tabernaculi, ubi reponitur Hostia consecrata in Feria quinta Cœnæ Dominicæ, non est danda Laico quantumvis Nobili.*
5 *Monialibus non committitur clavis tabernaculi Sanctissimi Sacramenti, sed penes eum sacerdotem semper esse debet, ad quem spectat cura illud administrandi.*
6 *Nec etiam in Monasteriis Monialium asservari debent Reliquiæ, sed in exterioribus Ecclesiis.*
7 *Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari Majori propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare.*
8 *Capuccini ritinere possunt tabernaculum ligneum affabre laboratum.*
9 *Ante ostiolum Tabernaculi SS. Eucharistiæ, in quo depicta, vel insculta est Imago Salvatoris, non est retinendum vas florum, vel quid simile, sed collocandum in humiliori, & decentiori loco.*

Claves Tabernaculi nec relinqui debent in Sacristia, 1
nec a Laico servari, sed a solo Sacerdote. *S. Congr.*
Rit. 22. Feb. 1593. Immo ipsas retinere debet Parochus privative ad Sacristiam, & Capellanum. *S. C. Concilii in Nea-* 2
politana 14. Nov. 1693.
In Tabernaculo, ubi asservatur Sanctissimum Sacramen- 3
tum, non sunt retinendæ Reliquiæ, nec Vasa Sacrorum
Oleorum, nec aliud, *Ead. S. Cong. Rit. dict. die 22. Febr.*
1593.
Clavis Tabernaculi, ubi reponitur Hostia consecrata in 4
feria V. Cœnæ Dominicæ, non est danda Laico, quantumvis nobili. *S. Sac. Cong. Rit. 30. Jan. 1616.*
Monialibus non committitur Clavis Tabernaculi SS. Sa- 5
cramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debet,
ad quem spectat cura illud administrandi. *S. Cong. Conc.*
in Vallisoletana 12. Jan. 1604.
Nec etiam in Monasteriis Monialium asservari debent Re- 6
liquiæ, sed in exterioribus Ecclesiis. *S. C. Congr. Concil. in*
Faventina 7. Martii 1617.
Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti in Cathedralibus 7
non debet esse in Altari majori propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare. *S. C. Rit.*
24. Nov. 1598.
Capuccini ritinere possunt Tabernaculum ligneum af- 8
fabre laboratum, *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. 13. Julii*
1646.
Ante ostiolum Tabernaculi SS. Eucharistiæ, in quo de- 9
picta, vel insculpta est Imago Salvatoris non est retinendum vas florum, vel quid simile, sed collocandum in humiliori, & decentiori loco. *Sac. Congreg. Rit. 32. Januar. 1701.*

TABERNA, TABERNARII, SEU CAUPONES.

S U M M A R I U M.

1 *Tabernæ nomine quid veniat?*
2 *Tabernas ingredi non possunt Clerici ad comedendum, & bibendum, nisi in itinere, aut causa necessitatis.*
3 *Tabernas habere nullimode licet Clericis, alias deponendi sunt.*
4 *Tabernarii, seu Caupones mortaliter peccant, si inebriandos, plura vendendi, aut lucrandi prætextu ad potum continuandum provocant.*
5 *Item mortaliter peccant Tabernarii, seu caupones, qui potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda,*
6 *Idem dicendum est cum proportione de Tabernariis, qui carnes, aut secundam refectionem ministrant in die jejunii, ac de illis, qui potum ministrant se inebriantibus.*

7 Ta-

7 *Tabernarii, seu caupones, si, ut plures habeant hospites, permittant, seu curent ad ædes suas venire meretrices, & inservire mensis, peccant mortaliter.*

8 *Tabernarii graviter peccant, si admoniti, ut desistant, adhuc diebus festis tempore divinorum Officiorum in suas Tabernas incolas, seu Parœcianos ad potandum, ludendum, aut aliud non necessarium agendum permittunt, præsertim cum scandalo aliorum.*

9 *De Tabernariis vendentibus pro puro vinum aquæ commixtum, aliasque res majori pretio quam valeant,* remissive.

10 *Episcopus potest prohibere aperiri tabernas pro ludis alearum, & taxillorum.*

11 *Magistratus non potest prohibere Tabernariis appendere res venales in columnis porticus, quas Ecclesia habet Jus locandi.*

TAbernæ nomine intelligitur Domus, in qua panis, vinum, carnes coctæ, & alia hujusmodi venduntur. Sic Glossa communiter recepta *in Clem. 1. de vita, & honestate Clericorum.*

2 Tabernas ingredi non possunt Clerici ad comedendum, & bibendum nisi in itinere, aut causa necessitatis; *c. Non oportet 2. c. Clerici 4. dist. 43.*

3 Tabernas habere nullimode licet Clericis, alias deponendi sunt, textu expresso *in c. Nulli Clerico 3. dist. 44.* ibi: *Nulli Clerico licet Tabernam, aut ergasterium habere; si enim hujusmodi Tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? si quis vero tale quid fecerit, aut cesset, aut deponatur.*

4 Tabernarii, seu Caupones mortaliter peccant, si inebriandos plura vendendi, aut lucrandi prætextu ad potum continuandum provocent. *Communis.* Et ratio est quia si ex Apostolo *ad Rom. 1. n. 31. Digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus,* a fortiori qui alios ad male agendum provocant, & inducunt.

5 Item mortaliter peccant Tabernarii, seu Caupones, qui potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda. *Communis.* Et ratio est, quia licet ipsi vendant, & ministrent rem de se indifferentem; quia tamen hic & nunc est materia ebrietatis, & consequenter etiam peccati gravis, tenentur illam denegare, sicuti tenentur peccatum proximi

6 impedire, quia, ut habetur *Eccl. 17. n. 12. Mandavit (Deus)... unicuique de proximo suo.* Idem dicendum est cum proportione de Tabernariis, qui carnes, aut secundam refectionem ministrant in die jejunii, ac de illis, qui potum ministrant se inebriaturis, cum sit omnino par ratio.

7 Tabernarii, seu Caupones, si, ut plures habeant hospites, permittant, seu curent ad ædes suas venire meretrices, & inservire mensis, peccant mortaliter, quia dant occasionem proximam peccatis, tum meretricum, tum hospitum. Beja *part. 1. cas. 48.* La Croix *lib. 2. num. 26.,* & alii passim.

8 Tabernarii graviter peccant, si, admoniti ut desistant, adhuc diebus Festis, tempore Divinorum Officiorum in suas Tabernas incolas, seu Parœcianos ad potandum, ludendum, aut aliud non necessarium agendum permittunt, præsertim cum scandalo aliorum. Colligitur ex pluribus Conciliis, & signanter ex Concilio Rothomagensi *de Curatorum, & aliorum Presbyterorum, & Parœcianorum Officiis,* ubi statuit, ut Parochi *in Pronao pro excommunicatis denuncient, qui post admonitionem ausi fuerint Dominicis, & festivis diebus tempore Divini servitii Parœcianos Domum suam ad potandum, ludendum, aut aliud non necessarium agendum recipere.* Item ex Concilio Turonensi tit. *De Festorum cultu,* ibi: *In Hospitiis, seu Cauponis aliis, quam peregrinis cibaria, & vinum ministrari...... sub anathematis pœna prohibet hæc sancta Synodus.* Quæ duo Concilia, ut testatur Pontas verb. *Campo cas. 2.* confirmata fuerunt a Gregorio XIII. Anathematis autem pœna non nisi pro peccato mortali infligi potest, ut declarat Concilium Meldense *cap. 56. relat. in cap. Nemo 41. caus. 11. q. 3.,* ibi: *Quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine,* & concordat *c. Corripiantur 17. caus. 24. q. 3.* ubi dicitur, quod in Ecclesia nulla major dari potest pœna, quam Excommunicatio, ibi: *Qua pœna in Ecclesia nulla major esse potest.*

9 De Tabernariis vendentibus pro puro vinum aquæ commixtum, aliasque res majori pretio, quam valeant, discurrendum est cum proportione, sicuti dictum est sub verb. *Emptio, & Venditio art. 3.* Vide ibi.

10 Episcopus potest prohibere aperiri Tabernas pro ludis alearum, & Taxillorum. *S. C. Immun. in una S. Severini 8. Julii 1687. lib. 1. Martelli p. 231. & 16. Nov. 1688. ibi pag. 380.*

Magistratus non potest prohibere Tabernariis appendere res venales in columnis porticus de jure Ecclesiæ, seu 11 quas Ecclesia habet Jus locandi. *S. C. Immun. in Imolen. 5. Maji 1699. lib. 2. Decr. Vall. p. 118.*

TACTUS IMPUDICI.

SUMMARIUM.

1 *Omnes tactus impudici animo deliberate libidinoso facti in personis solutis in quacumque corporis parte sive in alio, sive in seipso sunt semper peccatum mortale.*

2 *Tactus facti in se ipso in partibus verendis præcise ex joco, seu levitate, ordinarie non sunt peccatum mortale.*

3 *Tactus facti in alio cujusque sexus in parte corporis honesta ex joco, levitate, aut propter delectationem mere sensualem, ordinarie excusantur a peccato mortali.*

4 *Mortales autem ordinarie sunt dicti tactus, si fiant in partibus verendis.*

5 *Si tamen dicti tactus fiant quidem in partibus verendis, sed supra vestes ordinarie excusantur a peccato gravi.*

6 *Fœminæ permittentes se tangi impudice, præsertim in partibus libidinosis, peccant graviter.*

7 *Ancillæ, nutrices pueros vestientes, lavantes, eorum pudenda tangentes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita suum officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter ex joco, aut curiositate faciant; Si autem id facerent cum notabili mora, ordinarie peccarent mortaliter.*

8 *Tactus venerei, seu impudici inter personas ejusdem sexus sunt graviora peccata mortalia, quam inter personas solutas.*

9 *Tactus in quacumque parte corporis, sive proprii, sive alieni, facti a Medicis, Chirurgis, Infirmariis, aut aliis causa medendi, aut alterius necessitatis, quamvis inde interdum suboriantur motus inordinati, quamdiu abest pravus affectus & consensus, aut ejusdem periculum, nullimode sunt peccaminosi; Immo de se sunt meritorii.*

10 *Item nequidem erit peccatum veniale tangere verenda proprii corporis, ex naturali aliquo, & non malo fine.*

11 *Tangere, seu complecti pueros ex affectu teneræ infantilis ætatis, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis teneræ, per se loquendo, secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale.*

12 *Tactus etiam in partibus verendis acti inter conjuges, si ordinentur ad copulam conjugalem, sunt per se liciti.*

13 *Si autem similes tactus inter conjuges fiant causa solius voluptatis, & delectationis absque ordinatione ad copulam conjugalem, sunt quidem culpabiles, sed non mortaliter.*

14 *Dummodo tamen in dictis tactibus absit periculum pollutionis.*

15 *Tactus, qui fiunt inter sponsos de futuro cum delectatione sensibili, venerea, morosa, & directe voluntaria, sunt peccata mortalia. Alias non sunt nisi venialia, & si pudice fiant ex recto, & honesto fine secundum consuetudinem, patriæ sunt licita.*

16 *Bruta, & animalia, minora præsertim, molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare ex sola jocositate, vel levitate, sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum peccatum veniale.*

17 *Esset autem mortale ita bruti, seu animalis alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret ex curiositate illud videndi, & ob delectationem sensibilem.*

18 *Alia ad rem, remissive.*

19 *Affertur ad complementum dictum poeticum.*

OMnes tactus impudici animo determinate libidinoso facti in quacumque corporis parte, sive in alio, sive in ipso sunt semper peccatum mortale; *Communis.* 1

Tactus facti in se ipso in partibus verendis præcise ex levitate ordinarie non sunt peccatum mortale, quia tactus in corpore proprio non ita excitant ad libidinem, ac tactus in corpore alieno; (a) *Communis.* 2

Tactus

(a) Nota. Non adeo facile a gravi culpa excusari debent tactus illi deliberati, qui aut in honestis partibus fiant, ob delectationem tamen sensualem percipiendam, vel in partibus pudendis supra vestes, aut in signum mutuæ benevo-

3 Tactus facti in alio cujuscumque sexus in parte corpo-
ris honesta ex joco, levitate, aut propter delectationem
minime inhonestam, ordinarie excusantur a peccato mor-
tali. *Communis*; Et ratio est, quia tactus illi, cum sint
de se indifferentes, non plus habent malitiæ, quam com-
municet ipsis affectus tangentis, adeoque, cum in dicto
casu affectus tangentis non sit mortalis, neque mortales
4 erunt dicti tactus. Mortales autem ordinarie sunt dicti,
si fiant in partibus verendis. *Communis*; Et ratio est,
quia licet tactus illi procedant absque affectu vere libidi-
noso, quia tamen sunt in partibus libidinosis, seu libi-
dinem ex natura sua (ubi non adest justa dictorum ta-
ctuum necessitas) valde excitantibus, & ad delectatio-
nem veneream, & pollutionem proxime disponentibus,
5 sunt ordinarie mortiferi*, juxta illud *Eccl. 3. n. 27. Qui
amat periculum peribit in illo* (*). Si tamen dicti tactus
fiant quidem in partibus verendis, sed supra vestes, or-
dinarie excusantur a peccato gravi, quia non videtur
ipsis adesse tantum periculum, ut notant communiter
Doctores, quamvis semo moneant esse id vitandum, præ-
sertim in personis alterius sexus.
6 Feminæ permittentes se tangi impudice præsertim in
partibus libidinosis, peccant graviter, non solum ratio-
ne cooperationis alterius peccato, sed etiam ratione ta-
ctus passivi. *Communis*; Et ratio est, quia non minus ad
libidinem excitat tactus passivus, quam activus, adeo-
que &c.
7 Ancillæ, nutrices teneros pueros vestientes, lavantes,
eorumque pudenda tangentes, etsi motus sensualis exur-
gat secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non
peccant, si ita suum officium exigat, aut solum peccant
venialiter, si leviter ex joco, aut curiositate faciant; Si
autem id facerent cum notabili mora, ordinarie morta-
liter, ob mortale periculum consensus libidinosi, & a for-
tiori, si in faciendis intermisceretur delectatio venerea.
Communis.
Tactus venerei, seu impudici inter personas ejusdem
sexus sunt graviora peccata mortalia, quam inter perso-
nas solutas diversi sexus; *Communis*; Et ratio est, quia
tales actus venerei ex natura sua tendunt ad peccatum
mollitiei, vel etiam *Sodomiæ*, quod est peccatum gra-
vius simplici pollutione.
Tactus in quacumque parte corporis, sive proprii, si-
ve alieni, facti a Medicis, Chirurgis, Infirmariis, aut
aliis causa medendi, aut alterius necessitatis, quamvis
inde interdum suboriantur motus inordinati, quamdiu
abest pravus affectus, & consensus, aut ejusdem pericu-
lum, nullimode sunt peccaminosi; Immo de se merito-
rii. *Communis*.
8 Item ne quidem erit peccatum veniale tangere veren-
da proprii corporis ex naturali aliquo, & non malo fi-
ne, ut si quis v. g. fricatione velit extinguere pruritum
non venereum in illis partibus quandoque vehementius
consurgentem. Vide verb. *Luxuria n. 84.*
9 Tangere, seu complecti pueros ex affectu teneræ infan-
tilis ætatis captando delectationem sensibilem ex mollitie
carnis terrenæ, per se loquendo, secluso consensu, aut
complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tan-
tum veniale. Vide d. verb. *Luxuria n. 77.*
10 Tactus etiam in partibus verendis facti inter conjuges,
si ordinentur ad copulam conjugalem, sunt per se liciti.
Communis; Conjuges enim licite se possunt simili modo
ad copulam conjugalem excitare (*). Si autem similes
tactus inter conjuges fiant causa solius voluptatis, & de-
11 lectationis absque ordinatione ad copulam conjugalem,
sunt quidem culpabiles, sed non mortaliter. *Communis*.
Et ratio est, quia Matrimonium eos cohonestat, & de-
fectus debiti finis non est mortalis. Dummodo tamen in
dictis tactibus absit periculum pollutionis, quia alioquin
12 essent mortales, cum voluntaria pollutio extra debitum
vas etiam inter conjuges sit mortalis. *Sic Doctores Com-
muniter*.
13 Tactus qui fiunt inter sponsos de futuro cum delecta-
tione sensibili venerea, morosa, & directe voluntaria,
sunt peccata mortalia; alias non sunt nisi venialia; Et
si pudice fiant ex recto, & honesto fine secundum con- 14
suetudinem patriæ in signum mutuæ benevolentiæ, & de-
biti obsequii, sunt licita. *Communis*.
Bruta, seu animalia minora præsertim, ut catellos, ca- 15
tos & hujusmodi molliter tractare, demulcere, etiam eo- 16
rum pudenda contrectare ex sola jocositate, vel levitate,
sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum pec-
catum veniale; Vide verb. *Luxuria n. 80.* Esset autem
mortale ita bruti, seu animalis alicujus pudenda fricare,
ut semen expelleret ex curiositate illud videndi, & ob 17
delectationem sensibilem. Vide *ibid. n. 81.*
Alia ad rem. Vide verb. *Fœmina*, verb. *Luxuria*, 18
verb. *Sponsi*.
Ad complementum affertur Poeticum dictum relatum 19
ab Urlaya *in Miscellaneo 1. Sacro, & prof. litt. n. 11.*

Ni fugias tactus, vix evitabitur actus.
Hos ergo vita, ne moriaris ita.

TALIONIS PŒNA.

Vide verb. *Falsarius n. 69.* & verb. *Pœna, art. 2. n.*
24. ac verb. *Accusator n. 3. & 4.*

TARRACONENSE CONCILIUM.

Tarraconense Concilium Provinciale Festorum dierum 1
imminuendorum methodum [excogitat, quæ a Be-
nedicto XIII. approbatur; Nimirum, ut omnibus diebus 2
dominicis, aliisque solemnioribus Festis, Fideles Missæ
intersint, & ab operibus servilibus abstineant. In aliis
vero Missam audiant, sed operibus servilibus navare pos-
sint; Sic Benedictus XIV. tom. 2. Bullar. Constitut. 63.
incip. *Non multi menses*. Qui eamdem methodum sequi-
tur in concedendis hujusmodi imminutionum indultis,
ibid., & Constitut. 65. incip. *Cum sint*.

TAXA.

SUMMARIUM.

1 *Affertur Taxa Innocentiana Fori Ecclesiastici in ma-
teriis spiritualibus.*
2 *Tassa Innocentiana non est, nisi reassumptum Ordina-
tionum Sacrorum Canonum, & Sacrarum Congrega-
tionum. & ejus Executrix est Sacra Congregatio
Concilii privative quoad alios.*
3 *Affertur Taxa Advocatis, & Procuratoribus patro-
cinantibus causas Beatificationum, & Canonizatio-
num.*
4 *Affertur Taxa observanda a Notario Sacræ Congre-
gationis cum aliquibus ejusdem Ordinis.*
5 *Taxa facta a Laicis non afficit Ecclesiasticos.*
6 *Adimuntur plures Resolutiones Sacræ Congregationis
quoad Taxam, tum pro funeribus, tum pro Semi-
nario, tum pro Cathedratico, tum pro observantia
Taxæ Innocentianæ, ad n. 13.*

TASSA INNOCENZIANA.

del Foro Ecclesiastico nelle materie spirituali.

Ovvero

*Dichiarazioni sopra quelle cause, e materie Ecclesiastiche,
e spirituali, nelle quali nel Foro Ecclesiastico, ed Epis-
copale non si può, nè si deve esigere emolumento alcuno,
eccetto quello, che si dichiara per il solo Cancelliere con
la riforma degli contrarj.*

Essendosi avuto ricorso alla Santità di Nostro Signore
Innocenzio XI. per molti Vescovi, ed Arcivescovi,
ed altri Prelati, acciò per sicurezza della loro coscien-

nevolentiæ inter sponsos de futuro &c. Nam ubi ordinarie lethalis culpæ periculum adest, ibi peccatum mortale fit necesse est. Huc enim spectat illud Ecclesiastici a Lucio citatum: *Qui amat periculum, peribit in illo*; ordinarie vero, qui deliberate tactus illos exercet, periculo graviter peccandi se se exponit: Nam delectatio venerea, fatentibus omnibus, peccatum mortale est; inhonestæ quoque hac de re cogitationes, & desideria inde sequentia, mortalia quoque peccata sunt. Quis vero dicat, tangentes ex. ca. faciem captandæ delectationis sensibilis causa ex ipsius mollitie; tangentes ex joco, & levitate propria pudenda, atque tangentes, & osculantes futuram sponsam, in mutuæ benevolentiæ significationem, periculo non sese exponere delectationis venereæ, inhonestæ cogitationis, turpisque desiderii? Nam ex tactibus illis delectatio ordinarie consurgit, quæ ad venerem incitat, & motus inde nascentes nonnisi venerei sunt, atque ad veneris usum provocantes. Itidem tactus illi rei inhonestæ ideam suggerunt; ex idea inhonesta, inhonesta cogitatio oritur; ex inhonesta cogitatione, turpe desiderium enascitur, ut rem consideranti liquet. Quamobrem ordinarie loquendo tactus hujusmodi a gravi culpa excusari non debent, ac rari admodum casus esse possunt, in quibus hujusmodi deliberati sint, non ex necessitate fiant, & gravi culpa careant.

(*) Vestes impedimento non sunt, quominus imaginatio actus impudici excitet affectum, affectusque ipse contingat. Audiat quisque S. Paulum dicentem: Ab omni specie mala abstinete vos. 1. Thessal. 5. 22.

(*) Non est communis hæc sententia Auctoris nostri. Nam S. Antonin. Sylvester, aliique affirmant, tactus, de quibus hic sermo est esse copulam mortalem, si exerceantur absque animo perveniendi ad copulam.

ta, e per togliere ogni occasione di dubbio, che potesse nascere dalle diverse consuetudini delle Diocesi, ed anche acciò non siano ingannati da' loro Vicarj, Cancellieri, ed altri Ministri, e famigliari; si stabilisca una Tassa generale, ed uniforme per il Foro Episcopale, ovvero Ecclesiastico, nè mancando i Ricorsi de' Cleri, e de' Popoli, ha perciò la Santità sua deputato una Congregazione particolare di due Signori Cardinali Prefetti delle Congregazioni del Concilio, e de' Vescovi, e di quattro altri Signori Cardinali delle medesime Congregazioni, e di due Monsignori loro Segretarj, e delli Monsignori Datario, ed Auditore della Santità sua, e da questa si è risoluto non potersi nelle cause contenziose, civili, criminali, e miste venire alla suddetta Tassa generale senza la precedente notizia delle Tasse particolari di ciascheduna Diocesi, o Provincia, potendo giuridicamente quella esser varia secondo la diversa consuetudine regolata dalla diversità de' Paesi, e de' luoghi. Bensì doversi con qualche maggior chiarezza per togliere tutti i dubbj, e gli equivoci, dar fuori le dichiarazioni, che in più tempi, e diverse occasioni si son fatte dalle Sacre Congregazioni del Concilio, e de Vescovi nelle materie Ecclesiastiche, ovvero meramente spirituali; acciò in tal modo sappia ciascuno quel che sia allecito, e si tolga ogni scusa, o pretesto d'ignoranza, o di consuetudine, dovendo in sì fatte materie l'osservanza essere da per tutto uniforme per le generalità de' Canoni, e Concilj, e particolarmente del Tridentino in modo, che deve dirsi reproba, ed illicita ogni contraria consuetudine, e Tassa diversa in qualunque modo per l'addietro fatta, conforme dalla medesima Congregazione si è stabilito, in modo che le seguenti dichiarazioni debbano osservarsi da per tutto senza eccettuazione alcuna, sotto le pene contenute ne' Sacri Canoni, e Concilj, ed altre ad arbitrio del Sommo Pontefice, che sarà pro tempore, e nascendo qualche dubbio in contrario, se ne debba consultare la suddetta Sacra Congregazione del Concilio, e non altrimente.

Nella materia delli Ordini Sagri, e Minori, e prima Tonsura, così per la Collazione, come per la facoltà, che ad altro si dia di conferirli, ed anche per il loro esercizio, e per la facoltà di esercitarli in qualunque luogo, e qualunque tempo, si stabilisce la regola generale, da non ricevere altra eccettuazione, che quella si dirà di sotto, e che nè il Vescovo, o altro Prelato, nè il suo Vicario Generale, o Foraneo, Cancelliero, ed altro Officiale qual si voglia, nè Parenti, e Famigliari, o Servitori possano esigere, e ricevere emolumento, e cosa alcuna, sotto qualsivoglia colore, o pretesto di atti per la giustificazione de' requisiti, ovvero di Tavaglia, Forbici, Bettine, ed altro, nè sotto titolo di regalo, o di mancia, anche se spontaneamente si offerisse e desse, eccetto che l'Ordinante possa ricevere l'Oblazione della Candela, secondo dispone il Pontificale a libero arbitrio dell'Ordinario circa la qualità, e peso. Ed il Cancelliero, secondo la disposizione del Sacro Concilio di Trento per le lettere testimoniali della collazione dell'Ordine già dato, ovvero per le lettere dimissoriali per la collazione da farsi per un altro Vescovo, possa ricevere solamente la decima parte d'uno scudo di Moneta Romana, cioè un giulio, ovvero l'equivalente nella moneta del Paese, e non più da persone, le quali abbino l'uso del denaro, non già da quei Religiosi, i quali non ne hanno l'uso, come sono i Cappuccini, ed i Minori osservanti; eccetto che nella collazione del Subdiaconato per gli atti che si devono fare per la giustificazione della verità, e sufficienza del Patrimonio, ovvero del Benefizio, o titolo del quale si deve promovere, possa esigere quell'emolumento, che sia proporzionato alla mera fatica personale per la scrittura, e carta, senza che il Vescovo, o Vicario, o altr'Officiale, direttamente, nè indirettamente ne possa partecipare in modo alcuno, purchè detto emolumento non possa, nè debba eccedere uno scudo d'oro; ma se la fatica richiede minor mercede si debba esigere solamente quel meno. Ma rispetto agli altri Ordini, nè alla prima Tonsura possa esigere cosa alcuna sotto pretesto di registratura de' Brevi, e dispense, e di altre Scritture, o di presentata, e di qualunque altra giustificazione, o solennità, o remozione d'impedimento.

Con dichiarazione, che se le suddette Lettere testimoniali, ovvero dimissoriali contengono più Ordini, tuttavia non si possa esigere altra mercede, che la suddetta di un giulio sicchè non si possa moltiplicare a ragione di ciascun Ordine. Non sia però tenuto il Cancelliero a far una sola scrittura per più Ordini, quando quelli siano stati conferiti in diversi tempi, & diverse Ordinazioni, ma volendo, possa farle separate, non già rispetto a quegli Ordini che si conferiscono in uno istesso giorno, come segue ne' Minori, ne' quali dovrà farsi una sola scrittura, e nelle lettere dimissoriali che si diano per l'Ordinazione da farsi per un altro Vescovo a più Ordini parimente non si possano moltiplicare scritture, nè possa esigere cosa alcuna per il rogito della collazione degli Ordini, ovvero per l'accesso al luogo dell'Ordinazione con altro pretesto anche di mancia, e di regalo.

Nella materia de' Benefici Ecclesiastici, quando si tratta di quelli, che come di libera collazione, ovvero come devoluti, si conferiscono dal Vescovo, o altro Ordinario Collatore, parimente si stabilisce la regola generale, che nè il Vescovo, o altro Collatore, nè il suo Vicario, nè il Cancelliero, o Parenti, famigliari, servitori possano esigere, e ricevere emolumento alcuno, ed altra cosa sotto qualsivoglia altro colore, e pretesto, anche di mancia, o regalo, volontario donativo così se siano Curati, o residenziali, come se semplici o non residenziali, ed anche se siano Cappellanie manuali; ma solamente il Cancelliero per le lettere della collazione, compresa carta sigillo, corde, ed ogni altra cosa, possa esigere la mercede proporzionata alla scrittura, e materia, purchè non ecceda la somma di giulj dieci di Moneta Romana, ovvero l'equivalente nella moneta del Paese, senza che si possa pretendere altra mercede, sotto qualsivoglia pretesto, e particolarmente per l'approvazione e prelezione nel concorso alle Chiese Parrocchiali. E per il possesso il Vescovo, o Vicario, o altr' Officiale non possa esigere cosa alcuna ed il Cancelliero, se sarà dentro la Città, possa per il rogito, ed ogn' altro atto esigere giulj tre, se ne' Borghi, ovvero Suburgi giulj quattro, e se in altro luogo i medesimi giulj quattro il giorno, e le spese di vitto e viatico; Bensì che se nel luogo del Benefizio vi sarà il Cancelliero del Vicario Foraneo, o altro Notaro, si dovrà il possesso commettere al Vicario Foraneo, e suo Cancelliero senza la necessità del viaggio del Cancelliero Episcopale.

Quanto a' Benefizj di Provisione Appostolica, perchè siano riservati, ovvero affetti avanti la loro provvisione così ne' Benefizj curati, ne' quali per l'ordinario si danno le lettere testimoniali alla Dataria dell'approvazione, e della prelezione nel concorso secondo la forma del Concilio di Trento, come anche negli altri Benefizj non curati, e particolarmente ne' residenziali per i quali si sogliono dare le attestazioni alla Dataria sopra la vita, costumi, ed idoneità de' concorrenti per le dette lettere, non si possa esigere, o ricevere mercede, ed emolumento alcuno in denaro, o in altre cose sotto qualsivoglia pretesto, o colore, anche di volontario donativo, ma si debbano dare affatto gratis.

E dopo la provvisione per l'esecuzione delle lettere Appostoliche, quando siano nella forma graziosa, non possano il Vescovo o altro Prelato Ordinario del luogo, o suo Vicario, e Cancelliero, ed altr' Officiale pretendere di doverne essere per necessità Esecutori; ma sia in arbitrio de' Provisti l'eleggersi l'Esecutore, ed il Notaro per il possesso, ma se il provisto eleggesse l'ordinario Officiale, ed il suo Cancelliere, o veramente se le lettere fossero nella forma che si dice dignum indrizzate all'Ordinario, ovvero al suo Vicario, il quale per ciò ne fosse necessariamente l'Esecutore, così nell'uno, come nell'altro caso, non essendovi legittimo contradditore in modo che l'Esecutore sia mero, parimente il Vescovo o altro Prelato, ed il suo Vicario, o altr' Officiale, e suoi famigliari, servitori, ed attinenti, non possano nè debbano esigere, e ricevere emolumento alcuno, in quell'istesso modo che di sopra si è detto ne' Benefici d'inord naria collazione; ma il Cancelliero possa per la copia, o registro delle lettere Apostoliche, ed altri atti ricevere la mercede proporzionata alla fatica per la scrittura, purchè non ecceda in tutto uno scudo d'oro. Ed essendovi contradittore sicchè convenga di far processo giudiziale, la mercede del Cancelliero per la sua fatica si possa stendere a due scudi d'oro, e non più senza che il Vescovo, o Vicario o altro Officiale possa esigere, e ricevere emolumento alcuno, mentre nelle cause Ecclesiastiche, e spirituali, ordinano i Sacri Canoni, che non ostante qualsivoglia consuetudine il giudizio si debba interporre gratis. E per il possesso si osservi quell'istesso, che si è detto di sopra ne' Benefici conferiti dall'Ordinario Collatore.

Nelli Benefici del Padronato, nascendo dubbio sopra l'esistenza del Padronato con il Procurator Fiscale, ovvero col Provisto, che ne pretenda la libertà, si debba in tutto, e per tutto osservar quell'istesso, che di sopra si è detto ne' Benefici di libera collazione col Contradditore. Ma se controvertendosi l'esistenza, sia la controversia tra' Compatroni, ovvero Presentati da essi sopra la pertinenza, in tal caso si reputi come causa civile profana, e per conseguenza si osservi la solita Tassa di ciascuna Curia, sino a tanto che si faccia l'altra Tassa delle cause profane Civili, Criminali, e miste.

Generalmente così nelle Cappellanie manuali, come nelle nuove fondazioni, ed erezioni de' Benefici, Cappellanie, Confraternità, Congregazioni, ovvero fondazioni, benedizioni, consegrazioni, e respettivamente Visite, ed approvazioni di Chiese, e di Oratorj così con l'autorità Apostolica, come con l'ordinaria, il Vescovo, o altro Prelato, e suo Vicario e qualunque Officiale non possa esigere, e ricevere emolumento alcuno, ma solamente il Cancelliero possa esigere quella mercede, che sia proporzionata alla sua fatica per la scrittura, purchè non possa eccedere il tutto uno scudo d'oro, ma sia meno, se minore sarà la fatica.

Nelle cause, e materie, che riguardano il Matrimonio, ed i Sponsali, così per l'esecuzione delle Dispense Appostoliche Matrimoniali, come per la giustificazione dello stato libero, o che non vi sia Canonico impedimento, ed anche per la Dispensa dalle pubblicazioni, o per la licenza di potersi contrarre in Casa, o in altro luogo, o tempo insolito, e proibito, o che si possa contrarre in presenza d'altri,

altri, che del Parroco, ed ogni altro atto, che occoresse fare il Vescovo, e il suo Vicario, ed ogni altro Officiale, o Ministro, o Famigliare, non possa sotto qualsivoglia pretesto, o colore, anche di mancia, e di volontario donativo esigere, e ricevere emolumento alcuno, nè in danaro, nè in altre cose, ma solamente il Cancelliero possa esigere la mercede proporzionata alla fatica della scrittura, cioè nell'esecuzione delle dispense giulj tre, e per i testimonj sopra lo stato libero, o che non vi sia impedimento, un giulio per testimonio, purchè in tutto non si ecceda uno scudo di moneta Romana, cioè dieci giulj, ovvero il loro equivalente nella moneta del Paese. Non comprendendosi le cause contenziose tra i conjugi sopra la validità del Matrimonio, ovvero sopra la separazione del Toro, stimandosi quella causa giudiziale profana, nella quale si osserverà la Tassa di ciascun Tribunale, finche si provveda.

Generalmente in tutto quello, che riguarda i Monasteri delle Monache, ed i Conservatorj delle Donne, le quali a guisa de' Monasterj, e Monache respettivamente vivono ritirate, il Vescovo, o altro Prelato, il Vicario così generale, come particolare, e qualunque altro Officiale, o Deputato, ed il Cancelliero, ed anche i parenti, e Famigliari del Vescovo, o Prelato, e de' suoi Officiali non possano esigere, e ricevere emolumento alcuno in danaro, e in altre cose, eccetto che quelle comestibili, che siano proporzionate all'uso, e consumo proprio dentro tre giorni, anche con titolo di donativo per l'ammissione all' Abito Monastico, per l'approvazione del Deposito della Dote, per la professione per l'ammissione dell'Educande, ed altre Donne secolari, per le rinunzie, che si fanno dalle Novizie, per l'elezione dell' Abbadessa, o altra Superiora, e per le licenze de' Medici, Chirurghi, ed altri Operarj, per le licenze di parlare alle Monache, ed altre, che sono nel Monastero, per la Deputazione de' Confessori, Cappellani, Procuratori, Esattori, ed altri Ministri, e generalmente per ogni atto, che riguarda al governo, ma solamente il Cancelliero per il rogito delle rinunzie, e per gli atti, che convenga fare sopra la giustificazione del Deposito della Dote, possa esigere la mercede proporzionata alla fatica della scrittura, purchè non ecceda in tutto giulj cinque Moneta Romana, ovvero l'equivalente nella moneta del paese.

Parimente per una regola generale da non soggiacere a limitazione alcuna, il Vescovo, o altro prelato suo Vicario generale, o particolare, Cancelliere, e qualunque altro Officiale, Ministro, e Famigliare, sotto nome di Mancia, o volontario donativo, non potrà esigere, e ricevere emolumento alcuno, così in denaro, come in qualunque altra cosa in tutto quello, che riguarda l'amministrazione de' Sagramenti, del Battesimo, della Cresima, della penitenza, dell'Eucharistia, dell'Estrema Unzione, anche per l'esame, ed approvazione, o licenza d'amministrarli. Anzi s'incarica a' Vescovi, e Prelati, e loro Vicarj, ed Officiali che non lo permettano a' Curati, e a' Confessori, ed altri Ministri, e particolarmente nel prendere il piatto, o altro vaso, nel quale sia riposto il Vase dell'Olio Santo per l'Estrema Unzione, o del Crisma nel Battesimo, ovvero Tovaglie, fazzoletti, ed altre cose, dichiarandosi tutto ciò illecito. Come anche a non chiedere, nè esigere cosa alcuna per la benedizione delle Donne infantate, quando il parto secondo il Rito Ecclesiastico per la prima volta entrano in Chiesa.

In quelle Diecesi, nelle quali regna l'antica consuetudine, che il Vescovo, o altro prelato, ed Officiale faccia il Testamento per l'anima di quelli, i quali muojono ab intestato di quella somma moderata, nella quale secondo i Decreti della Sacra Congregazione può esercitare tal facoltà, non possano esso, e suoi Officiali, Ministri, parenti e Famigliari pertecipare in modo alcuno sotto qualsivoglia colore, o pretesto, anche di povertà, ma il tutto si debba effettivamente applicare ad usi, ed opere pie, nè per l'adempimento di tal disposizionne si possano in modo alcuno impedire, e ritardare la sepoltura e l'Esequie, o funerale al Defonto, dovendosi esercitare giuridicamente azioni sopra i beni creditarj, e si debba osservare la Lettera Circolare della Sacra Congregazione de' Vescovi sotto li 19. Agosto 1678.

Come anche in modo alcuno non si possano impedire, o ritardare la sepoltura, e l'esequie, o funerali a defonti, così Cittadini, come forastieri per il pagamento di quegli emolumenti, che dal Vescovo, o dal Capitolo, e dal Curato, e qualunque altro per la consuetudine del paese, si pretendono, ma parimente rimangano illese le azioni giuridiche ne' beni, sopra i quali si doveranno esercitare, senza, che in modo alcuno si faccia represaglia al cadavere, ovvero, che si diano molestie personali a' figli, e moglie, e parenti. E ancora non si possa esigere cosa alcuna per la licenza di trasportare i Cadaveri, ovvero di sepelirli più in un luogo, che nell'altro.

Si dichiara ancora illecito ogni emolumento diretto, ed indiretto, e per conseguenza se ne proibisce al Vescovo, o Prelato, suo Vicario, e Cancelliero, e ogni altro Ministro, e Famigliare, ogni esazione sotto qualsivoglia pretesto, anche di mancia o donativo nell'infrascritte cose, cioè.

Per la licenza, o patente di predicare, così nella Quaresima, nell' Avvento, come in tutti gli altri tempi, e in qualsivoglia luogo.

Per la licenza di lavorare nelle feste, anche per applicarsi ad usi pii, sicchè si dia onninamente gratis, e quanto alle contravenzioni d'aver lavorato, le pene tutte si applichino effettivamente ad opere, o luoghi pii, senza participazione alcuna benchè minima, eccetto che alli Esecutori, e Ministri inferiori, volgarmente Sbirri, per la cattura si dia la mercede proporzionata alla diligenza, e fatica, purchè non ecceda tre giulj in tutto.

Per la revisione de' conti de' Luogi pii.

Per la recognizione, ed approvazione, e pubblicazione delle Reliquie, delle Indulgenze, ed Altari privilegiati.

Per le licenze di questuare.

Per l'attestazione della povertà, o altro requisito, eccetto che il Cancelliero possa esigere in tutto, e per tutto un giulio di moneta Romana, o l'equivalente.

Per la licenza d'esser cessante dalla residenza, e generalmente per le Dimissorie, che si sogliono concedere a quelli, li quali partono di casa per andar in altro paese.

Per le monitoriali, Per le revelazioni di scomuniche, così quando si diano da essa Curia, ed Ordinario, come quando si pubblicano le Lettere Apostoliche, eccetto che il Cancelliero possa per la mercede della Scrittura esigere un giulio solamente.

Per la dichiarazione dell'incorso nelle Censure per la percussione de' Cherici, ed altre somiglianti cause, e per la loro assoluzione, eccetto che il Cancelliero per la fatica della Scrittura possa esigere giulj due, eccetto che nell'esecuzione de Brevi della penitenziaria, nel qual caso per quel, che appartiene all'assoluzione, nè anche il Cancelliero possa esigere cosa alcuna.

Per la facoltà d'esercitare i pontificali.

Per l'esecuzione de' Brevi Apostolici, ovvero licenza della Sacra Congregazione nell'alienazione de' Beni di Chiesa, e Luoghi pii, ovvero imposizione de' censi, solamente il Cancelliero possa esigere la mercede proporzionata alla fatica della Scrittura, purchè non ecceda in tutto giulj dieci di Moneta Romana, o suo equivalente, come anche per tutto quello, che appartiene alla difesa dell'Immunità Ecclesiastica, così personale, come reale, e locale, e particolarmente di quest'ultima non si possa in modo alcuno sotto qualsivoglia pretesto ricevere, ed esigere mercede, ovvero emolumento, ma il tutto si debba far gratis.

Le pene, le multe, le composizioni si applichino per intiero ad uso de' Luoghi pii, senza, che il Vescovo, o Vicario, e suoi Officiali direttamente, nè indirettamente ne abbiano partecipazione alcuna.

Il Sussidio caritativo in quelle Diocesi, nelle quali sia solito esigersi, e non altrimente, si esiga solamente per una volta nel primo ingresso del Vescovo secondo la Tassa solita antica d'anni 40. in dietro, sicchè non s'attenda il solito più moderno da detto tempo in giù, nè si possa più esigere sotto qualsivoglia pretesto anche di volontario donativo.

Quanto alla visita si osservino inviolabilmente il Decreto del Sacro Concilio di Trento, e le dichiarazioni della Sacra Congregazione, e particolarmente di quelli, i quali concorrono alle specie de' cibarj, nè mediatamente, nè immediatamente si possino ricevere regali, e donativi, anche di cose comestibili. Ed ancora non si possa esigere emolumento alcuno per gli atti della Visita, e presentare di scritture, ovvero per le revisioni de' Decreti delle Visite antecedenti, e della loro osservanza, mentre da quelli, i quali sono visitati si ricevono le spese del vitto.

Die prima Octobris 1678. facta per me infrascriptum istarum resolutionum, seu declarationum relatione D. N. mediante illarum lectura de verbo ad verbum Sanctitas sua laudavit, approbavit, ac servari mandavit, earumque observantiam, & publicationem injunxit Sacrae Congr. Concilii.

Jo: B[...]ista de Luca praefati SS. D. N. Innocentii Papae XI. Auditor, & Secretarius Memorialium.

Die 8. Octobris 1678. S. Congr. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhaerendo mandatis Sanctitatis Suae censuit praemissam Taxam, seu Declarationes Typis dandas esse, & per litteras Circulares ad quoscumque Locorum Ordinarios transmittendas, ut eas in Cancellaria in loco omnibus patenti retineri faciant, easdem adamussim observent, ac faciant observari.

F. Card. Columna Praefect.

Loco ✠ Sigilli.

S. Archiepisc. Brancaccius Episcop. Viterbien. Secr.

Taxa Innocentiana non est nisi reassumptum Ordinationum Sacrorum Canonum, & Sacrarum Congregationum.

Et ejus Executrix est Sacra Congregatio Concilii privative quoad omnes. Sic ex ejusdem Taxæ verbis Cardinal Petra *tom.* 1. §. 3. *pag.* 8. *num.* 22.

T A S S A

Per li Avvocati, e Procuratori, che patrocinano le cause di Beatificazione, e Canonizazione nella Sacra Congregazione de' Riti, rinnovata, e stabilita dalla medesima Sac. Congregazione.

1. Per lo Spoglio universale, che si fa pro una vice tantum, si osservi la Tassa del 1658, al §. 3. ove si dice, che non si possi dare più di scudi 4. per ogni centinajo di fogli di esso processo ridotto, cioè, che il foglio sia di due facciate, e ciascheduna facciata sia di linee 24, e la linea di sillabe 16.

2. Per le scritture ne' due soli dubbj principali, cioè super virtutibus, & miraculis si possino dare scudi 20. per ciascheduna, e non più.

3. Per le risposte ne' medesimi dubbj si possino dare scudi 10. e per tutte le altre scritture, che riguardano fatica considerabile in tutti gli dubbj, si possono dare scudi 15. per ciascheduna scrittura, & non più.

4. Per le scritture d'introduzione delle cause nuove, e di reassunzione di quelle introdotte avanti gli Decreti del 1642. ad effetto di segnarsi nell'une, e nell'altre la Commissione si possono dare scudi 15. e non più.

5. Per le copie originali di tutte le scritture si paghino bajocchi 15. il foglio ridotti come sopra.

6. Per il sommario, che si farà sopra ciascun dubbio, si diano cinque bajocchi per carta dell'istesso sommario, che sarà fatto, ridotte le carte come sopra.

7. Per li Memoriali di qualsivoglia sorte, o grandi, o piccoli che siano, non si diano più di Giulj 12. per ciascheduno, eccettuate le scritture di reassunzione, o introduzione delle cause, quali sogliono andare sotto nome di Memoriali, per li quali s'osservi ciò, che s'è disposto di sopra al num. 4.

8. Per la prima copia originale tanto delli sopraddetti sommarj quanto de' Memoriali si diano solo bajocchi sei la carta ridotta come sopra.

9. Per l'informazione in voce, quando s'informa tutta la Congregazione con l'intervento de' Consultori non si diano più di scudi 30. tra il Procuratore, e gli Avvocati, e quando s'informa la sola Congregazione ordinaria, si dia la metà.

10. L'emolumento degli Avvocati sia di scudi 10. per scrittura, e per l'informazione in voce sia il medesimo, che si dà a' Procuratori.

11. Per la minuta di qualsivoglia Commissione non si paghi più di Giulj 15. e per le due copie da darsi al Sign. Card. Ponente, ed al Segretario, si paghi a ragione di bajocchi sei il foglio ridotto come sopra.

12. Per l'accesso del Procuratore al Sig. Card. Ponente, e al Promotore, e per la minuta, o copia originale del fatto concordato non si paghi più di Giuli 12.

13. Per l'informazione in voce di Nostro Signore, e dell'Auditore di sua Santità si diano al Procuratore scudi 3. moneta, ed altrettanti all'Avvocato, se informerà anch'esso.

14. Per le Citazioni, ed intimazioni non si paghi cosa alcuna, e per l'esecuzione di esse si paghi a ragione della Tassa de' Cursori.

15. Le Copie delle Opposizioni del Promotore, eccetto la Prima Originale, si faccino fare delle parti, le quali fatte che saranno, doveranno portarle al Promotore, che sigillate le darà alle medesime parti per distribuirle alli signori Cardinali, Protonotario, Segretario, e Consultori.

16 Per qualsivoglia fatica, o scrittura non espresse di sopra, s'intenda l'arbitrio de' signori Cardinali Prefetto della Sacra Congregazione, e Ponente della causa, nè possino i Curiali arbitrar da sè medesimi.

17. E li suddetti Ordini si debbano registrare ne' registri della Sacra Congregazione, e si debbano fare stampate e pubblicate, e pontualmente osservare sotto pena di perpetua privazione del Patrocinio, o sollecitazione delle cause vertenti nella detta Congregazione, e sotto altre pene ad arbitrio della medesima Sacra Congregazione.

A 15. Ottobre 1678. Avendo io infrascritto fatto relazione della presente Tassa a Nostro Signore Innocenzo XI, la Santità sua l'ha lodata, ed approvata, ed ha comandato, che si osservi, e si pubblichi.

Gio: Battista de Luca Auditore, e Segretario de' Memoriali.

Luogo ✠ del Sigillo.

Bernardino Casali Segret. della Sagra Congregazione de' Riti.

ORDINI, E TASSA

Da osservarsi dal Notaro della Sacra Congregazione de' Riti rinnovati, e stabiliti dalla medesima Sagra Congregazione.

S'Ordina, che il Notaro non faccia Registri, se non degli Atti giudiziarj, e non dell'esame de' Testimonj, o altro, e quelli siano senza estensione dei termini, o repetizioni de' titoli, eccetto che nel primo Atto, quali Registri debbansi onninamente farsi in tutte le Cause.

2. Che per ogni centinajo di fogli di Registro ben fatto, e secondo la Riforma della fel. mem. di Paolo V. sotto il titolo de' Registri, non pigli più di quattro scudi, nè per collazionatura, nè per rubricatura, nè per qualsivoglia altro pretesto.

3. L'istanze de' Principi, Religioni, Università, ed altri nelle cause di Beatificazioni, e Canonizazioni dal Segretario si consegnino al Notaro, il quale le registri negli Atti, non altrimente per extensum, ma indicando solamente il nome del Principe, o altri, che fa l'istanza, e la data della lettera, cioè *pro introductione causæ instant talis Rex suis litteris datis die tali &c. talis Rex &c.* e in altra separata, o susseguente carta dopo gli Atti fatti per l'introduzione della causa scriva: *Pro causæ prosequutione ad effectum obtinendi Litteras remissionales in genere instant N. Rex &c.* e gli originali si conservino nell'Archivio, nè se ne dia l'estratto de verbo ad verbum, ma ogni volta, che sarà richiesto il Notaro, ne dovrà dare un ristretto da cavarsi dal detto Registro, o Manuale come sopra, e per esse copie si paghi a ragione di copia, come si dirà al seguente numero 4. E per la fede di esse si dieno due Giulj per ciascuna copia, delle quali una data all'Eminentissimo Sig. Cardinal Ponente, l'altra a Monsignor Segretario, e l'altra a Monsignor Promotore della Fede.

4. Per la copia degli Atti fatti in Curia, o fuori di essa in forma di buon originale non si paghi più di bajocchi 7. e mezzo per foglio da tutte due le bande, la facciata sia di linee ventiquattro, e la linea di sillabe sedici, ed essendo scritta in forma di Registro, si paghi a ragione di registro come sopra.

5. Per la copia pubblica di qualsivoglia processo, tanto fatto auctoritate Ordinaria, quanto Apostolica, si paghino al Notaro bajocchi sette, e mezzo per foglio solamente senz'alcun altro emolumento, o mercede per detta copia o scrittura, ed il foglio sia di facciate, linee e sillabe come al detto num. 4.

6. Tutti li Registri, copie, e scritture si debbano fare in carta buona, e lettera intelligibile, e secondo la Riforma, e Ordini sopradetti, altrimenti il Notaro sia tenuto farlo copiare di nuovo senza altra spesa.

7. Che li processi che vengono de partibus, tanto fatti auctoritate ordinaria, quanto auctoritate Apostolica non si registrino per conto alcuno, secondo la detta Riforma, ancorchè non passassero 20. fogli, ma solo si possano rubricare, se non saranno rubricati, e non intieramente, nel caso si possa solo rubricare quello, che manca, e non altro.

8. Per la rubricazione di qualsivoglia cosa, che n'abbia bisogno ridotto il processo a carte buone, conforme alla detta Riforma, oltre detti bajocchi sette, e mezzo per foglio per la scrittura, si paghino Giulj dieci per cento, e tale rubricazione debba in sostanza contenere tutto quello, che contiene il corpo della scrittura, e venendo processo, o altra scrittura rubricata de partibus, non essendo intieramente rubricata, si paghi solamente quello, che manca; come si è detto.

9. Per l'ascoltazione, o collazione de' processi ogni volta, che sia continuata a ragione di sei ore il giorno, non si paghi al Notaro più di uno scudo il giorno, oltre li emolumenti suddetti, e li Ajutanti siano deputati dalle parti, dalle quali se li paghi quel tanto, che sarà convenuto, e per la fede dell'ascoltazione di tutto il processo si paghino giuli cinque per la prima copia solamente, e quando le parti volessero altre copie autentiche di detti processi, oltre la prima, non possa il Notaro pretendere più di bajocchi cinque per foglio ridotto come sopra, compresovi la Rubricatura, ma oltre detti bajocchi cinque per foglio se gli debba la mercede della collazionatura, ed ascoltazione come sopra, e per la fede di detta ascoltazione bajocchi venticinque per ciascuna di dette copie duplicate.

10. Per le compulsorie si paghino giulj dodeci conforme prescrive la Riforma suddetta di Paolo V. al Tribunale dell' A. C.

11. Per le remissorie in genere anco super non cultu, super casu excepto, o altre, in osservanza, ed esecuzione de Decreti della Santissima Inquisizione, non si paghi più di scudi sei per quelle in specie, di scudi dieci in tutto, compresavi la scrittura, ed ogni altra cosa spettanti alle medesime spedizioni. Nè per la scrittura degl' interrogatorj, che si mandano chiusi, prenda il Notaro mercede alcuna, ma per gli Articoli l'eccessività della scrit-

scrittura sopra a quindici fogli se gli paghi a ragione di bajocchi sette, e mezzo il foglio, come al n. 5. ed occorrendo di dette lettere darne duplicati non debba il Notaro per essi esigere altro che la metà della metà della mercede stabilita per la prima spedizione, ed essendovi eccessività di scrittura degli Articoli come sopra, debba la detta eccessività pagarsi a ragione di bajocchi cinque il foglio.

12. Per compulsa di qualsivoglia scrittura fuori di Officio, per l'accesso, e sessione di tre ore non possa pigliar più d'otto giulj. Per la fede in fin del Processo compulsato cinque giulj, e per la scrittura a ragione di bajocchi sette, e mezzo per foglio, come al n. 4. Dentro l'Officio per ciascuna sessione di tre ore giulj cinque per la Fede, e Scrittura come sopra.

13. Dovendosi compulsare Libri stampati dandosi dalle Parti un sunto, sia tenuto il Notaro inserirlo in fine del Processo senza farne copia, o registro di sorte veruna.

14. Per ogni esame nell'Officio, se finisce in una sessione si paghino giulj tre, se vi vogliono più sessioni, finchè si finisce l'esame di detto Testimonio, non possa il Notaro pretendere più di giulj due per sessione, e fuori dell'officio il doppio.

15. Per le surrogazioni de' giudici, o nuovi termini nelle cause di Beatificazioni, e Canonizzazioni non se gli paghi più di quindici giulj in tutto, per ciascuna spedizione di lettere remissoriali, compulsoriali, proroghe di termini, e surrogazioni di giudici da farsi solamente per comandamento degli Eminentissimi Sig. Cardinali, Prefetto della Sagra Congregazione, o Ponente nelle cause controverse, non si paghi più di quello, che prescrive la Riforma suddetta al Tribunale dell' A. C.

16. Per qualsivoglia Citazione semplice da spedirsi solamente, come sopra, e da eseguirsi fuori di Roma, non si paghi più di giulj tre, e per quelle, che si spediscono con le Inibizioni in virtù delle commissioni, giulj dieci.

17. Per il dupplicato di qualsivoglia Scrittura pubblica, o privata con sottoscrizione, sigillo ec. o senza, non si debba pagare più di cinque bajocchi per foglio.

18. Occorrendo dar altra Scrittura, o far altre fatiche non espresse nella presente Tassa, l'emolumento si stabilisca dall' Eminentissimo Signor Card. Prefetto, nè possa il Notaro prendere alcun' altro emolumento ancorchè concorra la medesima, o maggior ragione delle mercedi espresse.

19. Che nelli Processi delle Beatificazioni, e Canonizzazioni s'osservi pontualmente per le Commissioni remissorie, compulsorie, Articoli, Interrogatorj, ed altro, la forma prescritta nelli Decreti, e norma di fare detti Processi pubblicati d'ordine della san. mem. d'Urbano VIII. l'anno 1631. ed ora confermati da Nostro Signore coll' aggiunte, che si sono fatte.

20. Che il Notaro debba ritenere il Libro receptorum, e fedelmente in esso notare quanto gli entra in mano de' suoi emolumenti sotto pena della privazione dell' officio.

21. Che si faccino due Manuali, cioè uno degli atti delle cause di Beatificazioni, e Canonizzazioni, e l' altro degli Atti delle cause controverse, nelle quali si registrino tutte le comparse, proteste, citazioni, ed intimazioni con le sue intitolazioni, quali restino sempre nell' Officio, nè per questi si paghi cosa alcuna, e possano sempre da tutti gl' interessati esser veduti, e letti gratis, ed il Notaro sia sempre obbligato mostrarli.

22. Non possa il Notaro estrarre fuori d' officio li Processi originali, o qualsivoglia altra Scrittura prodotta, ma debba darne copia pubblica, o semplice, secondo che le parti chiederanno.

23. Per la restituzione di qualsivoglia Scrittura prodotta, dimissa copia, si diano tre giulj, e debba il Notaro far buoni due fogli, e dalle due in su gli paghi a ragione di sette bajocchi, e mezzo come sopra al n. 4. ma se si restituiscono in una volta più Scritture prodotte in un sol atto, si debbano solamente tre giulj, e di più l'eccessività della copia come sopra.

24. Che volendo le Parti veder Processi, o qualsivoglia altra Scrittura originale dentro l'Officio, sia il Notaro tenuto lasciarli vedere senza mercede alcuna.

25. Sappino le Parti, che nella Segretaria della Sagra Congregazione tutto si spedisce gratis, nè perciò debbano al Notaro per sigillo, scrittura, sottoscrizione, o qualunque altra cosa, che si faccia in Segretaria, emolumento, o mercede alcuna.

26. Che non possa pretendere il Notaro per il Viatico cosa alcuna nell'andare a legare citazioni.

27. Che il Notaro debba dare il giuramento in Sagra Congregazione d'osservare la presente Tassa, ed Ordini nella forma seguente:

Ego N. Notarius a sacra Congregat. specialiter deputatus in caussis ejusdem Sacræ Congregationis, tactis Sacrosanctis Dei Evangeliis juro, & promitto fideliter exercere Officium mihi concessum, & ad unguem observare supradictam Taxam sub pœna perjurii, privationis officii ipso facto incurren. & restitutionis contra dictam Taxam habitorum, & acceptorum, aliisque pœnis arbitrio ipsius Sacræ Congregationis.

28. Che si faccino stampare li presenti Ordini, e Tassa, ed il Notaro debba tenerli pubblicamente affissi nell'Officio, affinchè a ciascuno possano apparire, ed il tutto sia obbligato ad osservare tanto nelle Cause di Beatificazioni, e Canonizzazioni, quanto respettivamente in quelle de' Sagri Riti sotto le pene contenute nel detto giuramento, dandosi facoltà di ricorrere ad ognuno, che si sentisse gravato, e vedesse non osservarsi quanto è espresso di sopra, perchè vi si prenderà la debita provisione.

Dato in Roma li 6. Agosto 1678.

A' 15. Ottobre 1678. Avendo io infrascritto fatta relazione della suddetta Tassa a N. S. Innocenzo XI. con la sua intiera lettura, la santità sua l'ha lodata, ed approvata, ed ha comandato che si osservi, e si pubblichi.

Gio: Battista de Luca Auditore, e Segretario de' Memoriali.

Luogo ✠ del Sigillo.

Bernardino Casali Segretar. della Sacra Congregazione dei Riti.

5 Taxa facta a Laicis non afficit Ecclesiasticos. Sic pluries decrevit *S. Cong. Immun.* & signanter *in Melevit.* 1. *Dec.* 1648. *l.* 4. *Decr. Paul. pag.* 28. ibi: *Edictum taxæ super pretio frumenti editum a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat publicum bonum, injungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum.* Et *in Aprutina* 1. *April.* 1695. *l.* 1. *Decr. Vallem. p.* 180. ibi: *Taxæ Edicto Regis impositæ ex caussa Monetæ novæ non comprehendunt Ecclesiasticos, & injungit D. Nuncio, ut tueatur Immunitatem Ecclesiasticam.*

6 Capitulum Cathedralis non potest ad suum libitum pro ratione personarum taxare emolumenta funerum, neque funeri interesse non vocatum. *S. Cong. Concil. in Matheran. loco Grotulæ*, in qua propositis dubiis I. *An attenta consuetudine, cujus vigore Capitulum expensas funerum pro ratione personarum defunctarum taxare solet, sit locus certam, ac perpetuam taxam pro funeribus quibuscumque præscribendi. II. An Capitulum, quamvis non vocatum, possit invitis heredibus, lucrandi stipendii caussa, funeribus interesse. Dicta sacra Congregatio die* 13. *Novemb.* 1660. *secundum ea quæ narrantur*, Respondit; *Ad I. Non licere Capitulo taxam ad suum libitum facere, & Archiepiscopo injungendum, ut ipse auditis partibus taxam conficiat, eamque Sacræ Congregationi probandam transmittat. Ad II. Non posse.* Et id confirmatum fuit *in Lavellen.* in qua *die* 16. *Junii* 1668. *ead. S. Congregatio Concil. Audita relatione Episcopi Lavellen. inhærendo declarationi ejusdem Sacræ Congreg. in Matheranen. sub die* 13. *Novemb.* 1660. *emanatæ, censuit non posse funeralibus invitis heredibus interesse, nec licere taxam ad suum libitum facere, sed eidem Episcopo injungendum, prout injungit, ut auditis partibus taxam conficiat, eamque S. Congr. probandam transmittat.*

7 Taxam ab Episcopo statutam in scutis sex pro constructione sepulcri in Ecclesia esse augendam arbitrio Eminentissimi Præfecti, respondit *S. Cong. Conc. in Spoletana sepulcrorum* 24. *Augusti* 1729.

8 Taxam seminario solvere tenentur Parochi, Beneficiati, Confraternitates ceterique omnes in taxa facta de an. 1653. per clar. mem. Cardinalem Rapacciolum Episcopum, & cogendi sunt pro terminis decursis, & decurrendis, quacumque appellatione suspensiva, & quibuscumque inhibitionibus Urbis non obstantibus. *S. Congr. Conc. in Interamn. Taxæ seminarii* 11. *Maji* 1720.

9 Taxa Innocentiana prohibet Parochis, Confessoribus, aliisque Ministris accipere discum, aut aliud vas, in quo Oleum sanctum fuit repositum pro extrema unctione ministranda. *S. Congregat. Conc. in Senogall.* 24. *Maji* 1710. *ad* 2. ubi quod nempe a sponte dantibus accipi potest, & *in Albanen.* 30. *Januar.* 1723.

10 Taxæ seminarii est subjectum Beneficium B. M. V. erectum in Cathedrali Veliterna, ac per Sixtum V. unitum Collegio S. Bonaventuræ Urbis. *S. Congr. Conc. in Veliterna Taxæ seminarii* 12. *Apr.* 1723.

11 Taxa Ceræ adhibendæ ab heredibus circa cadavera defunctorum statuenda, & ab Ordinario, auditis interesse habentibus, transmittenda est ad sacram Congregationem. *S. C. Concil. in Nullius, seu Montis Casini*, 26. *Januarii* 1726. *ad VIII.*

12 Taxa Innocentiana servanda est in omnibus Curiis, etiam extra Italiam. Unde *S. C. Conc. in Vasion. Taxarum synodalium*, quæ præscripta erant contra dictam Taxam Innocentianam ad dubium: „ An Taxæ præscriptæ in „ synodo Diœcesana Vasionen. sint observandæ, & exe„ cutioni mandandæ in casu &c. “ sub *die* 6. *Febr.* 1734. Respondit *Negative, & amplius.*

13 Taxa Cathedratici quæ, & a quibus sit observanda, ac solvenda? ostenditur in sequentibus Sacr. Congregationis Resolutionibus. In Congregatione particulari super Cathe-

Cathedraticis pridem a sanctissimo D. N. deputata quatuor ad instantiam Fiscalis Curiæ Archiepiscopalis Firmanæ *die* 29. *April.* 1731. contra Collegiatam Murri Vallis propositis dubiis; nempe. „ I. An Beneficia, quæ sunt ad collationem Capituli Firmani præter solutionem census, quam ei facere solent, teneantur etiam solvere Cathedraticum Reverendissimo Archiepiscopo? II. An Cappellæ, & Confraternitates laicales teneantur solvere Cathedraticum? III. An Cathedraticum jam in certa summa taxatum, & solvi consuetum potuerit augeri? IV. An augmentum hactenus exactum veniat restituendum? *Responsum fuit*: Ad I. Affirmative. Ad II. Cappellanias, & Confraternitates laicales non teneri. Ad III. Negative. Ad IV. Affirmative. *Quatuor etiam aliis propositis contra Collegiata s. Elpidii; nimirum*. I. An capitulares, & Beneficiati S. Elpidii, quatenus habeant Præbendas distinctas a Massa communi, teneantur solvere Cathedraticum pro qualibet eorum Præbenda ultra Cathedraticum in communi? II. An antiqua, seu potius nova taxa Cathedratici etiam quoad Beneficia extra gremium dictæ Collegiatæ, & Loca pia dictæ Terræ sit exequenda? III. An Beneficia, & Loca Pia de præterito non taxata pro Cathedratico teneantur in posterum illud solvere: & ad cujus taxæ rationem? IV. An constet de attentatis? *Responsum fuit*. Ad I. Negative, Ad II. Antiquam Taxam esse servandam. Ad III. Ad mentem, *quæ fuit* ut servetur dispositio Concilii Romani. Ad IV. Negative. *Ac deinde reproposita caussa* die 5. Octobris ejusdem anni 1731. *rescriptum fuit*. In Decisis in omnibus, & amplius. *Et tandem* in dicta Firmana Cathedratici die 24. Julii 1734. *propositis hisce tribus dubiis*; I. An Beneficia, quorum redditus non excedunt annua scuta 15. deductis oneribus, teneantur solvere Cathedraticum, & in qua summa in casu? II. An confraternitates erectæ auctoritate ordinaria, & habentes propriam Ecclesiam teneantur solvere Cathedraticum in casu? III. An ad solutionem Cathedratici teneantur etiam Confraternitates non habentes propriam Ecclesiam, sed simplicem tantum Cappellam in honorem Sanctorum, sub quorum titulo sunt erectæ in casu? *Responsum fuit*: Ad I. & II. Affirmative. Ad III. Negative, & amplius.

14 Taxa Innocentiana est omnino servanda. Propositis enim inter alia duobus sequentibus dubiis. „ XII. An constet de inobservantia Taxæ Innocentianæ in Curia Episcopali Alexani quoad collationem Beneficiorum, Ordinum, & executionem dispensationum Matrimonialium, *& quatenus affirmative*; XIII. An, & quas pœnas incurrerint Episcopus, ejusque Officiales in casu &c. Sacra Congregatio Concilii in Alexanen. die 1. Septembr. 1742. *Respondit*; ad XII. & XIII. Episcopus sedulo invigilet, ut Taxa Innocentiana omnino servetur; & quoad præteritum consulat conscientiæ suæ.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 POssunt Episcopi taxare stipendium pro Missis tum in Synodo, tum extra Synodum; *Amostaz. de Caussis piis l.* 2. *c.* 4. *n.* 6. *& seq. Romaguer. ad Const. Synod. Gerund. l.* 3. *t.* 17. *c.* 18. *num.* 5. *& plur. seq.*

2 Nota tamen, quod non possunt Episcopi stipendium taxare negative, ut nec sit majus, nec minus, & ita ut libere non dari possit in quacumque quantitate & libere in quacumque quantitate recipi; *Passer. de stat. Homin. quæst.* 187. *art.* 4. *a n.* 394. *& maxime n.* 397. *Giballin. de Simon. quæst.* 18. *consect.* 7. *num.* 5.

3 In taxando vero hoc stipendio attendendæ sunt circumstantiæ Loci & Temporis, & qualitatis Missarum, quum majus stipendium sit taxandum pro una Missa, quam pro alia, nempe pro solemni ac cantata, quam pro non solemni. Confer præter allegatos *Cortiad. dec.* 244. *n.* 12. *p.* 4.

4 Taxato ab Episcopo stipendio, tenentur ad illud etiam Laici, ita ut in Foro possint conveniri; *Tanchred. consul.* 59. *n.* 24. *Romaguer ad Const. Synod. Gerund. lib.* 3. *titul.* 17. *cap.* 18. *n.* 10

5 A Potestate sæculari taxari minime potest hoc stipendium; *Amostaz. de caussis piis l.* 2. *c.* 4. *n.* 13. *Cortiad. dec.* 244. *n.* 13. *part.* 4.

6 Num pro exequiis & sepulturis sint debita aliqua emolumenta, praesertim ea taxari ab Episcopo, vide *Romaguer. ad Synod. Gerund. l.* 3. *t.* 19. *c.* 4. *num.* 48. ubi

7 an taxæ huic stare teneantur Laici, ac Clerici, pariterque Regulares exempti.

TEMERARIA PROPOSITIO.

Vid. verb. *Propositiones damnatæ n.* 36.

TEMPERANTIA.

Vid. verb. *Virtus n.* 130.

TEMPLA GENTILIUM.

Additio ex Auctore.

IN Templis, Festivitatibus, & Sacrificiis Gentilium, seu Infidelium prohibentur Christiani tibicinibus, musicis instrumentis, aliisque modis operam ipsis præstare, seu inservire; Benedict. XIV. t. 1. Const. 107. inc. *Omnium sollicitudinum*, ubi plurima alia ad rem merito observanda. 1

TERRACONENSE CONCILIUM.

Additio ex Auctore.

TErraconense Concilium Provinciale Festorum dierum imminuendorum methodum excogitat, quæ a Benedicto XIII. approbatur, nimirum, ut omnibus diebus Dominicis, aliisque solemnioribus Festis, Fideles Missæ intersint, & ad operibus servilibus abstineant; In aliis vero Missam audiant, sed operibus servilibus navare possint; Sic tradit Bened. XIV. t. 2. Bullar. Const. 63. inc. *Non multi menses*, Qui eamdem methodum sequitur in concedendis hujusmodi imminutionum Indultis, *ib.* & Const. 65. inc. *Cum sicut*, & t. 1. const. 62. pariter inc. *Cum sicut*, & sæpe alibi, ut ibi videri potest. 1 2

TERRITORIUM SEPARATUM.

Additio ex Auctore.

TErritorium separatum importat jurisdictionem in Clerum, & populum, in Ecclesias, & loca. Bened. XIV. t. 1. Const. 76. inc. *Apostolicæ servitutis* §. 6. Territorium autem separatum Prælato inferiori competere non censetur in loco intra certam Diœcesim existente, nisi constet de Privilegio Apostolico, aut de immemorabili consuetudine. Idem t. 2. Const. 33. inc. *Inter multa*. Territorii separati jura ex mera denominatione *Nullius Diœcesis* non probatur. Idem *ib.* 1 2 3

TERTIARII, TERTIARIÆ.

SUMMARIUM.

1 *Tertiarii, & Tertiariæ habentes requisita Const. Leonis X. & Decreti generalis Sac. Congr. Episcop. & Regul. innovantis, & confirmantis ad id Decreta Sac. Congreg. Concilii, gaudent privilegiis, quibus gaudent Fratres Ordinis, cujus Tertiæ Regulæ Habitum gestant.*

2 *Assignantur requisita ex Constit. Leonis X.*

3 *Assignantur requisita ex dicto Decreto generali Sacr. Cong. quod integre affertur.*

4 *Ex supra assignatis requisitis soli illi Tertiarii viri gaudent privilegiis sui Ordinis, & exemptione ab Ordinarii Jurisdictione, qui Collegialiter vivunt, aut cum Claustralibus habitant.*

5 *Item solæ illæ Tertiariæ mulieres gaudent dictis privilegiis, & exemptione, quæ virginalem, seu cælibem, aut castam vidualem vitam ducunt in Domibus suis, aut suorum consanguineorum, vel affinium, facto prius voto simplici in manu sui superioris de servando vitam cælibem, aut castitatem vidualem sub Habitu, & Regula proprii Ordinis; Non autem ad id requiritur, quod dictæ Tetiariæ Collegialiter, ut Tertiarii, vivant, aut cum Claustralibus habitent.*

6 *Ut prædictæ Tertiariæ gaudeant omnibus privilegiis sui Ordinis, & exemptione ab Ordinarii Jurisdictione, requiritur etiam, quod a superioribus Regularibus admittantur ad Habitum de expressa licentia Ordinarii, & sint in ætate 40. annorum, probatæ vitæ, ac bonis moribus præditæ, & habeant de proprio, unde sufficienter vivere possint, & non cum aliis viris quam cum consanguineis, vel affinibus in primo tantum gradu sibi conjunctis cohabitent.*

7 *An autem prædictæ qualitates in hujusmodi Tertiariis concurrant? spectat ad Ordinarium loci id declarare.*

8 *Affertur ad id propria formula.*

9 *An si omnia supradicta requisita in allato Decreto non serventur, Professio sit nulla?*

10 *Tertiariæ habentes prædicta requisita gaudent privilegio Fori, & Exemptionis a Gabellis.*

11 *Unde ipsæ conveniri debent coram Conservatore illius Ordinis, cujus Habitum deferunt.*

12 Item

12 Item Tertiariæ habentes dicta requisita gaudent privilegio Canonis.
13 Tertiariæ habentes requisita Const. Leonis X. non sunt molestandæ pro solutione oneris, ut dicitur Delle Bocche.
14 Item sunt immunes a Gabellis etiam quo ad animalia.
15 Tertiariæ, quæ vivunt in Congregatione absque Clausura, non gaudent dictis Privilegiis.
16 Tales Tertiariæ possunt prohiberi, ne in Communitate maneant, nisi Professionem cum quarto voto de perpetua clausura emittant ad formam Constitutionis S. Pii V.
17 Consimiles Tertiariorum, seu mulierum Congregationes, vel penitus dissolvuntur, vel si tolerentur, remanent sub omnimoda jurisdictione Ordinarii.
18 Tertiarii & Tertiariæ habentes requisita Constitutionis Leonis X. & dicti Decreti generalis, si decedant, non sibi electa sepultura, & in Ecclesiis Ordinis cujus Habitum assumpserunt, communis sepultura pro ipsis reperiatur, debent in ipsa sepeliri, alias sepeliri debent in Parochiali.
19 Si Tertiariæ post votum castitatis, & professionem emissam, aliaque requisita servantes contrahant Matrimonium, est quidem illicitum, sed tamen validum.
20 Tertiariæ, quamvis dicta requisita habeant, acquirere non possunt Legatum relictum pro puellis Monachandis.
21 Tertiarii utriusque sexus in claustro non viventes subjiciuntur Parochis quoad Sacramentorum administrationem, nec possunt alteri peccata sua confiteri, quam Confessario ab Episcopo approbato.
22 Tertiarii utriusque sexus non habentes dd. requisita, habitantes in propriis domibus, sicut alii Laici, non gaudent privilegio Fori, nec Canonis, nec exemptionis ab oneribus publicis aliorum Laicorum.
23 Si tamen adsit alicubi consuetudo, ut fruantur privilegiis exemptionum, etiam non habentes dicta requisita, talis consuetudo debet servari.
24 Tertiarios utriusque sexus ad Habitum propriæ Religionis admittere possunt omnes Regulares ad id facultatem a Sede Apostolica obtinentes, & juxta legitimam consuetudinem cujusvis Ordinis.
25 Quo ad Tertiarios utriusque sexus Ordinis Minorum varia pro diversitate temporum, locorum, & personarum emanarunt Apostolicæ Decreta; At hic juvat adducere solum novissimas Constitutiones ad id editas a Benedicto XIII.
26 Et primo refertur Constitutio incip. Paterna Sedis Apostolicæ providentia, edita pro Minoribus de Observantia, in qua varia ad eorum favorem disponuntur, & hic adducuntur.
27 Deinde refertur Constitutio inc. Ratio Apostolici ministerii edita pro FF. Capuccinis, in qua disponitur, quod eorum Tertiarii fruantur gratiis, & Indulgentiis concessis Tertiariis Fratrum Minorum.
28 Et successive refertur Constitutio in cap. Singularis Devotio, edita pro PP. Conventualibus, in qua statuitur, quod eorum Tertiarii gaudeant privilegiis, & gratiis spiritualibus ceteris aliis Tertiariis concessis.
29 Ast vero postremo idem Benedictus aliam edidit Constit. inc. Dilecti filii, in qua denuo confirmavit, quæ pro Tertiariis Minorum de Observantia in d. Constitut. Paterna Sedis Apostolicæ &c. sancita sunt.
30 Unde ex verbis istius ultimæ Constitutionis expresse patet, quod in quibuscumque Civitatibus, & locis, ubi erectus est, seu fundatus Ordo, seu Congregatio Tertiariorum utriusque sexus a Minoribus de Observantia, non potest amplius erigi, nec fundari a PP. Conventualibus, & Cappuccinis. Nec ab ipsis possunt alii ad Habitum Tertii Ordinis admitti; alias nullis gauderent Indulgentiis, & Privilegiis.
31 Tertiarii utriusque sexus Ordinis Minorum, etiamsi in propriis Domibus sæcularibus habitent, nec habeant requisita Leonis X. & allati Decreti generalis Sacræ Congreg. gaudent omnibus Indulgentiis, quibus gaudent ipsimet Fratres Minores, ac Moniales Sanctæ Claræ.
32 Dicti tamen Tertiarii, quamvis gaudeant Indulgentiis, si non habeant præfata requisita, non gaudent, nec privilegio Fori, nec Canonis, nec exemptione aliqua ab oneribus, & muneribus publicis aliorum Laicorum.
33 Nisi tamen alicubi adesset consuetudo, ut fruerentur privilegiis exemptionum, etiam non habentes dicta requisita.
34 Ad hoc ut Tertiarii utriusque sexus in propriis Domibus Sæcularibus degentes gaudeant omnibus Indulgentiis, quibus gaudent ipsimet Fratres Minores, & Moniales S. Claræ, sufficit ut recipiant, & deferant Habitum juxta morem, & formam, qua pro diversitate regionum hactenus ab eisdem Tertiariis servata est.
35 Etiamsi sit parvus Habitus, seu parvum scapulare, ad num. 36.
37 Habitus Tertiis Ordinis non potest conferri nisi a Superioribus Religionis, aut ab aliis delegatis ab ipsis, & nullatenus conferri potest ab aliis Tertiariis.
38 Tertiariis utriusque sexus post integrum annum Probationis, seu Novitiatus a die recepti Habitus, Professionem emittunt sub forma, quæ hic datur.
39 Et hæc formula Professionis est ad tenorem præscripti in cap. secundo ejusdem Regulæ Tertii ordinis.
40 Ex hac formula Professionis clare stat dictam Regulam fuisse a S. P. Francisco concinnatam.
41 Assignatur quando, & quomodo hic tertius Ordo fuerit a seraphico P. Sancto Francisco institutus, & sua Regulare corroboratus.
42 Tertius Ordo S. P. F. est omnium aliorum origine primus.
43 In Coronatione summi Pontificis post Orationem Spiritus S. & B. M. Virgin. sola illa S. P. N. Francisci canitur, & quare?
44 Affertur mysteriosa, & miraculosa Christi apparitio, ac revelatio S. P. N. Francisco facta ad comprobationem, & commendationem hujus tertii Ordinis ab ipso instituti.
45 Tertiarii utriusque sexus, non obstante hac sic emissa Professione, per transgressionem præscriptorum in sua Regula, nisi alias ad ea sint obligati ex Divinis, vel Ecclesiasticis præceptis nullum committunt peccatum, nec mortale, nec veniale.
46 Affertur monitum de instructione ad id danda ipsis Tertiariis, antequam Professionem emittant.
47 Tertiarii nostri Ordinis in sæculo degentes possunt uti nostro Breviario Franciscano.
48 Alia ad rem, Remissive.
49 Tertiarii, qui nondum compleverint ann. 20. nequeunt retineri in Conventibus.
50 Additur attendenda specialis Constitutio Benedicti XIII.
51 Subnectuntur supplementa Auctoris, ad num. 53.

Tertiarii, & Tertiariæ habentes requisita Constitutio- 1
nis Leonis V. & Decreti generalis infra ponendi Sacræ Congregationis Episcop. & Regular. innovantis, & confirmantis ad id Decreta Sacræ Congreg. Concilii, gaudent privilegiis, quibus gaudent Fratres Ordinis; cujus tertiæ Regulæ Habitum gestant. *Communis*, ex repetitis Declarationibus *Sac. congregationum, tum Concilii, tum Episcop. & Regul. tum Immunitatis*; ut abunde in decursu patebit.

Requisita autem ex Constitut. Leonis X. incip. *Dum* 2
intra, edita in *Concilio Lateranensi sess.* 11. pro Tertiariis viris sunt, quod collegialiter vivant, seu cum Claustralibus habitent, ibi: *Collegialiter autem viventes, seu cum Claustralibus habitantes*, & pro Tertiariis mulieribus, ut ibi sequitur: „ Ac mulieres virginalem, seu Cœlibem aut castam vidualem expresso voto, & sub dicto habitu vitam ducentes privilegiis, quibus Fratres Ordinis, cujus Tertiæ Regulæ Habitu gestant, gaudere debeant. " Et in alia Constitutione incip. *Nuper in Concilio Lateranensi* edita *die* 1. *Martii* 1518. sic declarat: „ Nos ad tollendum omne dubium motu proprio, & ex certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine harum serie decernimus, & declaramus, quod in præmissis de voto solemni Religionis minime intelligi debeat, ita ut mulieres virginalem, seu cælibem vitam simpliciter voventes, etiam in consanguineorum, & affinium suorum, aut propriis domibus, vel seorsim habitantes, & privilegiis, & immunitatibus prædictis in omnibus, & per omnia frui, & gaudere debeant.

Supradictæ Pontificiæ dispositioni inhærendo *Sac. Con-* 3
greg. & Reg. sub die 20. *Dec.* 1616. innovans, & confirmans Decreta Sacræ Cong. Concilii ad id edita statuit, ut sequitur.

Sacra Congregatio Cardinalium negotiis Episcop. & Regul. præposita ad tollendas omnes contentiones inter Episcopos, & superiores Regulares super Immunitates, & exemptiones Tertiariarum, quæ in privatis Domibus degunt, vulgo Bizzoche: *seu alio quovis nomine nuncupatarum, in primis, & ante omnia in memoriam revocat ea, quæ Sacra Congreg. Conc. in eadem sententia respondit, videlicet.*

§. 1. *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sæpius respondit, minime posse sacerdotes Regulares Mulierum Tertii Ordinis, quas de pœnitentia vel Bizzochas vocant, Confessiones Sacramentales audire, nisi fuerint ab Ordinario approbati ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, quemadmodum nec posse illis sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum administrare in die Paschatis Resurrectionis SS. D. Nostri Jesu Christi.*

§. 2. *Verum quo ad sepulturam, atque alia Privilegia, Fratres Tertiarios, Mantellatos, Corrigeatos, aliosque similes, ita demum Ordinis, cujus Tertiæ Regulæ Habitum assumpserunt, privilegiis potiri, & ab Ordinariis jurisdictione exemptos esse, si viri Collegialiter vivant aut cum Claustralibus habitent; Mulie-*

res

rem virginalem, seu Cælibem, aut castam vidualem expresso voto, & sub habitu vitam traduxerint, quemadmodum cavetur Constitut. Concil. Lateranen. sub Leone X. quæ habetur sess. 21. in fine.

§. 3. Hoc autem voto mulierum alia duo scilicet Paupertatis, & Obedientiæ nequaquam includi; quinimmo hujusmodi mulieri, si virginalem, aut Cælibem simpliciter, expresse voverint, etiam in consanguineorum, & affinium suorum, aut propriis domibus vel seorsim habitantes, supradictis Privilegiis Ordinis, cujus Tertiæ Regulæ habitum deferunt, exemptionemque ab Ordinarii jurisdictione frui debere, ut idem Leo postea declaravit Constitut. edita 1. Martii 1517.

§. 4. An autem prædictæ qualitates in hujusmodi Tertiariis concurrant? Ordinarii loci esse judicium.

§. 5. Præterea si contingat aliquas ex prædictis Tertiariis sine sepulturæ electione decedere, eas sic decedentes, ita demum in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, si in ipsis earum communis sepultura reperiatur, minus in Ecclesiis Parochialibus sepeliendas esse decernit.

Superioribus autem Regularibus sufficienti facultate ad id a Sancta Sede Apostolica suffultis (Capuccinis exceptis) libere Mulieres ad hujusmodi habitum recipere, atque ad ipsos vestiendi eas officium pertinere; non autem ad habitum admittendas, & recipiendas esse, nisi probatæ vitæ, ac bonis moribus præditas, ac in ætate saltem quadraginta annorum constitutas, quæ de proprio habeant, unde sufficienter vivere possint, & non cum aliis viris, quam cum consanguineis vel affinibus in primo tantum gradu sibi conjunctis cohabiterent, & ab Ordinario loci licentia prius impetrata, qui non aliter eam concedat, nisi de prædictis prævio examine diligenti sibi constiterit.

§. 6. Verum in hujusmodi habitu concedendo, & respective deferendo, omnino a velo supra caput, quod Superpositum vocant, & a pectorali quod vulgo dicitur Soggolo, & a patentia abstinendum esse; quinimmo eas, quæ supradicta tria, vel aliquod ipsorum deferre comprehensæ fuerint, illa dimittere etiam per censuras Ecclesiasticas ab Ordinariis locorum compellendas esse decernit.

§. 7. Supradictis vero Decretis Mulieres Tertii Ordinis, quæ collegialiter vivunt, non comprehendi, quinimmo eas dispositioni Constitutionis Pii V. editæ Romæ anno 1566. 4. Kalend. Julii, quæ incipit Cura Pastoralis &c. *penitus subjacere expresse declarat. Non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus. Dat. Romæ Decembr. 1616.*

4 Ex quibus clare patet, quod soli illi Tertiarii viri gaudent privilegiis sui Ordinis, & exemptione ab Ordinarii jurisdictione qui *Collegialiter vivunt*, idest qui vivunt in aliqua communi Domo in Sæculo, aut Collegio sub Habitu, & Regula Tertiariorum approbata a Sancta Sede, *aut cum Claustralibus habitant*, idest qui dicto Habitu, & Regula Tertiariorum utuntur intra septa sub Obedientia Superioris suæ Religionis, ut recte explicat Donatus *prax. Rer. Regular. tom. 2. tract. 17. qu. 3. n. 2. & alii passim*, id aperte colligentes ex verbis citatæ Const. Leonis X. incip. *Dum intra*; & ex verbis adducti Decreti § 2.

5 Item ex suprapositis clare patet, quod solæ illæ Tertiariæ mulieres gaudent dictis privilegiis, & exemptione, quæ virginalem, seu cælibem, aut castam vidualem vitam ducunt in domibus suis, aut suorum consanguineorum, vel affinium facto tamen prius voto simplici in manu sui Superioris de servando vitam cælibem, aut castitatem vidualem sub Habitu, & Regula proprii Ordinis; Non autem ad id requiritur, quod dictæ Tertiariæ, Bizzoche, seu Pizzocheræ, Mantellatæ, Corrigiatæ, aliæque similes *Collegialiter*, ut Tertiarii viri, vivant, *aut cum Claustralibus habitent*, ut recte notat Donatus *loc. cit. n. 4.*, & alii passim id clare desumentes ex verbis expressis citatæ Const. Leonis X. inc. *Dum intra*, & citat. alterius Constitutionis ejusdem Pontificis inc. *Nuper in Concil. Lateranensi*; & ex verbis adducti Decreti §. 2. & 3.

6 Ut prædictæ Tertiariæ gaudeant omnino privilegiis sui Ordinis, & exemptione ab Ordinarii jurisdictione, requiritur etiam, quod a Superioribus Regularibus recipiantur, & admittantur ad Habitum de expressa licentia Ordinarii loci, & sint in ætate quadraginta annorum probatæ vitæ, ac bonis moribus præditæ, & habeant de proprio, unde sufficienter vivere possint, & non cum aliis viris, quam cum consanguineis, vel affinibus in primo tantum gradu sibi conjunctis cohabitent. Sic expresse statuitur in adducto decreto §. 3. *verb. Superioribus autem.*

7 An autem prædictæ qualitates in hujusmodi Tertiariis concurrant? spectat ad Ordinarium loci id declarare. Sic expresse cit. Decret. §. 4. vide supra.

8 Unde ad id Monacell. *tom. 1. tit. 6. formul. 14. n. 1.* Card. Petra *tom. 4. Comm. ad Constit. 15. Martini V. n. 21.* tradunt sequentem formulam,

Dilecta Nobis in Christo N. Salutem, benedictionem in Domino.

Ut tu, quæ bonis moribus induta, bonæque frugis, ac laudabilis vitæ existis, in ætate annorum quadraginta constituta, propria bona ex quorum fructibus honeste vivere valeas, possides, & non cum aliis viris, quam cum tuis consanguineis, vel affinibus in primo tantum gradu conjunctis habitas, prout hæc omnia nobis prævia informatione constare fecisti, Habitum Tertii Ordinis S. P. N. quem postulasti, possis, per R. P. N. Ordinis Provincialem illum tibi conferendi licentiam, & facultatem concedimus, & impertimur. In quorum &c. Dat. &c.

N. Episcopus N.

An autem si omnia prædicta requisita in allato Decreto non serventur, Professio sit nulla? Variant Doctores. 9
Lezana enim *Qu. Regul. seu de casibus conscientiæ ad personas Religiosas utriusque sexus titul. de Tertiariis Regul. eorumque privil. cap. 4. n. 4.* & alii, dicunt Professionem adhuc esse validam ex eo quod in dicto Decreto non adsit Clausula irritans, nec Sacra Congregatio usa fuerit verbis *Non possint admitti nisi &c.* sed verbo *Non admittantur*, & proinde actus admissionis dicendus est illicitus, non autem nullus. De Angelis vero *Opusc. de Tertiariis post tract. de expensi. & melior. num. 14. & seq.* & alii dicunt oppositum, ex eo quod requisita sint de forma Professionis, ibi: *& ab Ordinario loci licentia prius impetrata*, sicque adimat Superioribus Regularibus, aliter habitum ipsis conferendi facultatem, & perinde facit, ut Tertiariæ a non habente facultatem Habitum obtinerent. At placet sententia, quam docet Cardinalis Petra *loco cit. num. 22.* dicens, quod dictum Decretum duas habet partes; Unam scilicet de contentis in Bulla Leonis X. quoad Habitus assumptionem, & votum, quæ cum essentialiter requirantur ad dictam Professionem certum est, quod si unum ex ipsis deficiat, Professio sit nulla. *Sacra Congreg. Immunit. in Asculana 8. Augusti 1702.* de quadam Tertiaria, quæ receperat quidem Habitum, sed non emiserat explicite votum Castitatis licet crederet teneri ad ejus observantiam ex dicto Religiosi tradentis Habitum, accusata de Infanticidio, censuit non gaudere privilegio Fori; verum dicta Sacra Congregat. supplicavit Sanctissimum pro aliquali commiseratione, ne deveniretur ad pœnam ultimi supplicii. Sic Cardin. Petra *loco citato* ex Riccio *synops. Tertiariæ num. 9.* Et aliam habet partem de aliis contentis in allato Decreto Generali §. *V. verb. Superioribus*, quæ non important nullitatem Professionis; Unde si aliquod ex ipsis deficiat, adhuc Tertiaria gaudet privilegiis; Hinc *Sacra Congr. Immun. in Spoletana 12. Septemb. 1684.* de quadam Tertiaria, quæ emiserat quidem Professionem, sed solum in anno vigesimo octavo contra allatum Decretum requirens ætatem quadraginta annorum, censuit hoc non obstante adhuc ipsam gaudere privilegio Fori. Card. Petra *loc. cit.* ex Riccio *cit. n. 8.*

Tertiariæ habentes privilegium Fori, dicta requisita gaudent & exemptionis a Gabellis; *Sic sæpius respondit Sacra Congreg. Immunit.* & signanter *in Neocastren. 16. Julii 1626. in Salernit. 29. Maji 1629. & in Interamnen. 10. Novemb. 1638.* apud Monacell. *tom. 1. tit. 6. formul. 14. num. 1.* Etiamsi votum emiserint post ætatem istam, ut censuit *eadem Sacra Congregat. Immun. in dicta Interamnensi* apud Riccium *in synopsi verb. Tertiariæ n. 3.* 10
Unde ipsæ uti exemptæ etiam a jurisdictione Ordinarii, ut patet expresse ex §. 3. allati Decreti generalis, conveniri debent coram Conservatore illius Ordinis, cujus Habitum deferunt, ut recte observat Matthæuc. *Offic. Curiæ c. 32. sub num. 4. vers. Exempto.* Ubi *n. 5.* ex Fagnan. *in cap. Nullus, de Foro competent. n. 63.* recte subjungit, gaudere etiam privilegio Canonis, & cum multis censet Card. Petra *loc. cit. n. 10.* 11 12

Tertiariæ, si habent requisita necessaria Constitutionis Leonis X. non sunt molestandæ pro solutione oneris, ut dicitur *delle Bocche*. Sic *Sacr. Congreg. Immun. in Firmana 21. Februar. 1699. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 204.* apud Riccium *loc. cit. n. 4.* 13

Item sunt immunes a Gabellis etiam quoad animalia, quare injungitur Episcopo, ut publicet Cedulones contra Datiarios ob executata earumdem animalia. *Sacra Congr. Immunitat. in Tarentina 27. Martii 1703. lib. 3. Decret. Vallem. pag. 482.* apud Ricc. *loc. cit. n. 5.* 14

Tertiariæ, quæ vivunt in Congregatione absque Clausura non gaudent dictis privilegiis. Card. Petra *loc. cit. num. 19.* Pisler. *in praxi part. 2. cap. 3. artic. 7. n. 13.* Mattheucc. *loc. cit. n. 6.* Nicol. *in Flosculis, verb. Clausura n. 38.* & alii passim. Et ratio est, quia ipsæ *in allato Decreto generali §. 7.* ut clare ibi patet, relinquuntur sub dispositione Constitutionis S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis Officii*, ubi Pontifex receptiones, & Professiones talium Tertiariarum in Congregatione absque Clausura viventium omnino irritat, & annullat, ibi: *Mulieres quoque, quæ Tertiariæ, seu de Pœnitentia dicuntur, cujuscumque fuerint Ordinis in Congregatione viventes, si* 15

& ipsæ

„ & ipsæ professæ fuerint, ita ut solemne votum emiserint, ad Clausuram præcisce, ut præmittitur, & ipsæ teneantur. Quod si votum solemne non emiserint, Ordinarii, una cum superioribus earum hortentur, & persuadere studeant, ut illud emittant, & profiteantur, ac post emissionem, & Professionem eidem Clausuræ se subjiciant. Quod si recusaverint, & aliquæ ex eis inventæ fuerint scandalose vivere, severissime puniantur. Ceteris autem omnibus sic absque emissione Professionis, & clausura vivere omnino volentibus, interdicimus, & perpetuo prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum Ordinem, Religionem, Congregationemve recipiant; Quod si contra hujusmodi hanc nostram prohibitionem, & Decretum aliquas receperint, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet Professiones, & receptiones irritas facimus. & annullamus" Quod, & confirmavit Gregorius XIII. Constitution. inc. *Deo Sacris Virginibus*.

16 Et tales Tertiarias posse hoc tempore prohiberi, ne in Communitate maneant, nisi Professionem cum quarto voto de perpetua Clausura emittant ad formam dictæ Pianæ Constitutionis, rescripsit *Sacra Cong. Episc. & Regul. in Lucen.* 22. *Januar.* 1596. apud Pitig. *loco citato* Matthæuc. *num.* 6. Card. Petra *loc. c. num.* 19. Et de facto Urbanus VIII. Const. inc. *Pastoralis Romani Pontificis*, edita sub *anno* 1630. *die* 13. *Januarii* suppressit, & annullavit quamdam Congregationem Mulierum, quæ in nonnullis Italiæ, & Ultramontanis partibus sine ulla Sedis Apostolicæ approbatione ab aliquot annis in unum conveniebat vitæ religiosæ ducendæ prætextu, peculiarem, & distinctum Habitum deferentes, & multa pia
17 opera peragentes; Unde consimiles Tertiariarum, seu Mulierum Congregationes, vel penitus dissolvuntur, vel si tolerentur, remanent sub omnimoda Jurisdictione Ordinarii, ut censuit *S. Congregat. Conc.* 27. *Maji* 1677. in qua quidem agebatur de Congregatione duodecim mulierum Tertiariarum in Oppido Cottunei emittentium quædam vota Castitatis, Paupertatis, Obedientiæ, sed non solemnia, & Clausura; Ideoque proposito dubio: *An mulieres hujusmodi subsint Visitationi, & correctioni Episcopi? Sac. Congreg.* audito Procuratore Generali PP. Reformatorum S. Francisci, censuit *Affirmative*; Et *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* confirmavit Decreta Episcopi facta circa dictas mulieres *in Laudensi* 27. *Jun.* 1704. Et *Sac. Congr. Conc. in eadem* 15. *Jun.* 1709. mandavit, ut Episcopus procederet ad Visitationem, & correctionem earum. Sic expresse refert Card. Petr. *loc. c. n.* 20. Vide infra *n.* 52.

18 Tertiarii, & Tertiariæ habentes requisita Const. Leonis X. & allati Decreti Sacræ Congregat. si decedant non sibi electa sepultura, & in Ecclesiis Ordinis, cujus Habitum assumpserunt, communis sepultura pro ipsis reperiatur, debent in ipsa sepeliri, alias sepeliri debent in Parochiali. Sic expresse statuitur *in allato Decreto* §. 5. Vide *supra sub numer.* 3.

19 Si Tertiariæ post votum castitatis, & Professionem emissam, aliaque requisita servantes, contrahant Matrimonium, quamvis peccent, ex quo violent suum simplex votum castitatis, tamen Matrimonium est validum. *Sac. Congr. Conc. in Marsicana Validitatis Matrimonii* 12. *April.* 1660. & jam prius etiam *in Tudertina seu Balneoregien.* 8. *Jul.* 1648.

20 Tertiariæ, quamvis dicta requisita habeant, acquirere non possunt Legatum relictum pro puellis professuris, quia debet dari iis, quæ profitentur tria vota substantialia, & solemnia. *S. Congr. Conc. in Æsina* 8. *Jun.* 1766, apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 10. *formul.* 19. *num.* 7. Et in terminis Monialium, quæ sunt in Conservatoriis, ut non valeant habere Dotes relictas pro Monialibus, censuit *Sacra Congr. Conc. in Spoletana* 20. *Sept.* 1710. denegando hujusmodi Indultum Conservatorio pueri Jesu.

21 Tertiarii utriusque sexus in Claustro non viventes subjiciuntur Parochis quo ad Sacramentorum administrationem, nec possunt alteri peccata sua confiteri, quam Confessario ab Episcopo approbato; *Communis*. Sic enim sæpe sæpius declaravit *Sacra Congr. Conc.* & signanter *in Aquilana* 5. *Februar.* 1604. *in Stagnen.* 19. *Decemb.* 1620. *& in una Civitatis Castelli* 2. *Decemb.* 1623. *& S. Cong. Episcop.* & *Regul. in cit. Decreto generali* §. 1. & sæpe *alibi*.

22 Tertiarii utriusque sexus non habentes dicta requisita Const. Leonis X. & allati Decreti generalis Sacræ Cong. habitantes in propriis Domibus, sicut alii Laici, non gaudent privilegio Fori, nec exemptioni, ab oneribus publicis aliorum Laicorum. Sic statuit Leo X. in citat. Constit. inc. „ Inter cetera, *ibi*: Fratres autem, & Sorores Tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizzocharæ, Cordellati, & alii quocumque nomine nuncupati in propriis Domibus habitantes, sepulturam, ubi voluerint, eligere valeant, Sed die Paschatis tantum Eucharistiam, nec non Extremam Unctionem, ceteraque Ecclesiastica Sacramenta (Pœnitentiæ Sacramento dumtaxat excepto) a proprio Sacerdote recipere, & ad onera, quæ Laicis incumbunt, perferenda teneantur, ac in Foro sæculari coram Judicibus sæcularibus conveniri possint." Et sæpe sæpius decrevit *S. Congr. Immun.* & signanter *in Eugubina* 26. *Julii* 1665. *in Forolivien.* 22. *Novemb.* 1663. *in Policastr.* 19. *Julii* 1635. *in Tricaric.* 7. *Septemb.* 1638. *& in Tudertina* 20. *Decemb.* 1667. *& novissime in Faventina* 13. *Maji* 1717. & pluries etiam *Sac. Congr. Conc. & Episcop. ac Regul.* ut refert Ursaya *tom.* 7. *part.* 1. *discept.* 3. *a n.* 8. cum aliis ibi cit.

23 Si tamen adsit alicubi consuetudo, ut fruantur privilegiis exemptionum etiam non habentes dicta requisita, talis consuetudo debet servari, ut declaravit *Sac. Congr. Immun. in Policastren.* 23. *Decemb.* 1639. *lib.* 3. *Decretal. Paul. p.* 20. apud Riccium *in synopsi verb. Tertiarii n.* 1. ubi *sub n.* 6. subjungit; Et ubi adservatur contraria consuetudo, nihil innovetur, tam per Curiam Ecclesiasticam, quam Laicam, donec cognitum sit de tali consuetudine, *S. Congr. Immun. in Soanen.* 9. *Maji* 1695. *lib.* 1. *Decret. Eall. pag.* 188, quem citat, & sequitur Card. Petra *loc. cit. n.* 16.

24 Tertiarios utriusque sexus ad Habitum propriæ Religionis admittere, & recipere possunt omnes Regulares ad id facultatem a Sede Apostolica obtinentes, & juxta legitimam consuetudinem cujusvis Ordinis, sive Superiores immediate per se, sive per alios ab ipsis delegatos. *Communis*.

25 Deveniendo autem specialiter ad Tertiarios utriusque sexus Ordinis Minorum, varia pro diversitate temporum, locorum, & personarum emanarunt Apostolica Decreta, quibus brevitatis gratia relictis videndis, tum apud Orbem Seraphicum P. de Gubernatis, tum apud Lantusceam in Theatro Regularium, tum apud Matthæucium *Official. Curiæ cap.* 32. tum apud Cardinal. Petram *tom.* 3. *Commentar. ad Constit.* 4 *Nicolai IV. & tom.* 4. *Commentar. ad Const.* 15. *Martini V.* tum apud Bullarium Clementis XI. *in Decretis memorabilibus Sac. Congregationis*; Hic solum juvat referre novissimas Constitutiones ad id editas a Benedicto XIII.

26 Et primo refertur ejusdem Bened. XIII. Const. 6. inc. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia*; edita *Die* 10. *Decembris* 1725. in qua *sub* §. 4. omnia privilegia a Summis Pontificibus Tertio Ordini Sancti Patris Francisci concessa approbantur, & renovantur. Et *sub* §. 5. declaratur juxta alias Antecessorum Pontificum declarationes, quod triplex Tertiariorum status unum & eundem Tertium Ordinem, sanctum, meritorium, & verum, non Confraternitatem componit, & denuo eorum Regula confirmatur. Et *sub* §. 6. Minister Generalis totius Ordinis Minorum, & secundarii Superiores confirmantur in auctoritate supra omnes Tertiarios utriusque sexus. Et *sub* §. 9. Ministro Generali totius Ordinis injungitur propagatio Tertiariorum utriusque sexus per universum Orbem, eidemque Ministro facultas conceditur statuendi, quæ bonum eorum respiciunt. Et *sub* §. 10. declaratur, quod solis Superioribus Minorum de Observantia privative ad alios competit quoscumque recipere ad Tertium Ordinem, ejusque Confessarium, & visitatorem, qui præsideat, & rationes examinet, assignare. Et *sub* §. 11. declarantur omnia irrita, & mera attentata quæcumque ab aliis præter voluntatem dictorum Superiorum de Observantia circa Tertios Ordines istos, aut innovari, aut mandari contigerit. Et insuper declaratur, quod ubi jam est institutus, & fundatus dictus Tertius Ordo, alii fundari minime possint, nec a Conventu, ubi jam fundatus est, possint transferri ad alium dicto Generali Ministro totius Ordinis non subjectum, & quod alias inter Tertios Ordines approbatos ab Apostolica Sede habendi non sint, nec gaudeant Indulgentiis, & privilegiis Tertio huic Ordini per eamdem Sedem Apostolicam impertitis.

27 Deinde nono Kalendas Junii 1726. idem Bened. XIII. Const. 17. inc. *Ratio Apostolici ministerii* statuit, quod Tertiarii PP. Cappuccinorum ubicumque existentes, ab eorum Ministro Generali, & non ab alio dependeant. & fruantur omnibus Indulgentiis, & gratiis Tertiariis Fratrum Minorum concessis.

28 Et postea die 6. Julii 1726. idem Pontifex Benedictus XIII. Const. 29. incip. *Singularis Devotio* decrevit, quod Tertiarii PP. Minorum Conventualium fruantur privilegiis, & gratiis spiritualibus, quæ ceteris Tertiariis concessæ fuerunt. Quæ tres tamen Constitutiones fuerunt una cum aliis moderatæ, & redactæ ad terminos juris a Clemente XII. Const. incip. *Romanus Pontifex*.

29 Ast vero postremo die 21. Junii 1728. idem Benedictus XIII. Const. 47. incip. *Dilecti Filii*, denuo confirmavit, quæ pro Tertiariis Minorum de Observantia in cit. Const. 6. inc. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia* sancita sunt. Et hic ad uberiorem, & clariorem notitiam dantur præcisa hujus Constitutionis verba *sub* §. *Præterea* contenta, ibi: „ Præterea quascumque Indulgentias, Indulta, Privilegia, Prærogativas, Favores, exemptiones, Libertas, Extensiones, & Concessiones, tam in genere, quam in specie in memorata Constitutione, quæ incipit Paterna, Tertiariis Fratrum Minorum de Observantia tributas, & per alias superius indicatas ad Tertiarios Fratrum Minorum Conventualium, & Cappuccinorum, ex-

,, eorumque Superiores extendas, & ampliatas tenore præ- ,, sentium confirmamus, & approbamus, & quatenus ,, opus sit, ipsis Fratribus Conventualibus, & Cappuc- ,, cinis, eorumque Tertiariis, in iis tamen, quæ præfa- ,, tæ nostræ Constitutioni pro Observantium Tertiariis ,, editæ non adversantur, & non alias de novo conce- ,, dimus, mandantes potissimum, utque in ipsa circa ere- ,, ctionem unius duntaxat Congregationis Tertiariorum ,, pro unaquaque Civitate, aut loco, deque eorum tran- ,, situ præscripta, & sancita sunt, aliis posterioribus no- ,, stris non obstantibus, inviolabiliter observentur. " Et hæc postrema Constitutio, cum sit hactenus revocata, nec moderata, est simpliciter attendenda, & per extensum est adducta sub verb. *Religiones Regulares art. 3. num. 55.*

30 Unde expresse patet, quod in quibuscumque Civitatibus, aut locis, ubi erectus est, seu fundatus Ordo, seu Congregatio Tertiariorum utriusque sexus a Minoribus de Observantia, non potest amplius erigi, nec fundari a PP. Conventualibus, & PP. Cappuccinis, Nec ab ipsis possunt alii ad Habitum Tertii Ordinis recipi, & admitti, alias nullis gauderent Indulgentiis, & Privilegiis, ut expresse sancitum est in dicta Constitutione *Paterna*. Nota. Attamen quidquid sit de hoc, nunc vide quæ in tom. 2. sub verb. *Cappuccini num.* 1. novissime adducta sunt, & conclude sicut ibi.

31 Tertiarii utriusque sexus Ordinis Minorum, etiamsi in propriis domibus sæcularibus habitent, nec habeant requisita Const. Leonis X. & Decreti generalis Sac. Cong. allati supra *sub n.* 3. gaudent omnibus Indulgentiis, quibus gaudent ipsimet Fratres Minores, ac Moniales S. Claræ. Vide verb. *Indulgentia art.* 5. *a num.* 23. *ad* 27. ubi multa de plurimis Indulgentiis, quibus fruuntur dicti Tertiarii utriusque sexus, etiamsi in propriis domibus sæcularibus habitent.

32 Dicti tamen Tertiarii Ordinis Minorum, sicuti & ceteri alii, si non habeant præfata requisita Const. Leonis X. & Decreti generalis Sacræ Congregationis non gaudent, nec privilegio Fori, nec Canonis, nec exemptione aliqua ab oneribus, & muneribus publicis aliorum Laicorum, ut patet ex adductis supra *n.* 21.

33 Nisi tamen alicubi adesset consuetudo, ut fruerentur privilegiis exemptionum etiam non habentes dicta requisita, ut per allata decreta *sub n.* 23.

34 Ad hoc, ut Tertiarii utriusque sexus in propriis domibus secularibus degentes gaudeant omnibus Indulgentiis, quibus gaudent ipsimet Fratres Minores, & Moniales S. Claræ, sufficit, ut recipiant, & deferant Habitum juxta morem, & formam, quæ pro diversitate Regionum hactenus ab eisdem Tertiariis servata est; Sic colligitur ex cit. Const. Benedicti XIII. incip. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia* §. 10. ubi expresse conceditur Superioribus nostri Ordinis *Utriusque sexus Christifideles juxta morem dicti Ordinis recipere*, quæ Constitutio confirmata est in citata alia ejusdem Pontificis inc. *Dilecti Filii*, quæ hactenus nec est revocata, nec moderata; Item ex ejusdem Benedicti XIII. Constitut. inc. *Pretiosus* §. 5. ibi: *Retineri tamen posse Habitus formam, quæ pro Religionum*

35 *diversitate hactenus ab eisdem Tertiariis servata est*; Etiamsi sit parvus Habitus, seu parvum scapulare, ut sæpe sæpius ipsum sic appellatur, tum a Sacra Congregatione, tum a Summis Pontificibus, & signanter in caussa vertente inter Cappuccinos, & Minores de Observantia Regni Sardiniæ, ubi quærebatur: An Patribus Cappuccinis Regni Sardiniæ liceat dispensare, seu distribuere *Habitum*, seu *Scapulare parvum* cum cingulo S. Francisci? Et *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. die* 16. *Novemb.* 1703. respondendo ad quæsitum vocat ipsum *Scapulare*, seu *Habitum parvum*. Quod & confirmarunt Clemens XI. Const. inc. *Emanarunt nuper Ratio Apostolici ministerii* ipsum appellando, uti ipsa Sacra Congregatio, *Scapulare*, seu *Habitum parvum*: sub quo nomine, & modo, sive forma ipsum non vocassent, nec permisissent, si non sufficeret pro lucrandis Indulgentiis ipsum recipientibus, & deferentibus concessis. Vide dictam Const. inc. *Ratio Apostolici ministerii*, in qua continetur dicta Constitutio Clementis, & Decretum Sacræ Congregationis; Et revera Pater Michael Angelus Buglialco in Regula Tertii Ordinis Penitentium Seraphici P. Sancti Francisci Typis edita Januæ, *cap. Dell' unità di quest' Ordine de' Penitenti pag.* 81. sic habet expresse: *Portano i Fratelli, e sorelle di quest' Ordine il Scapulario sotto le vesti cinto col Cordone, il quale se sarà solo un terzo di palmo come concede Giulio II. avrà le cordicelle per poterlo cingere.*

36 Tum quia, ut habetur ,, in Compendio privilegiorum ,, Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non ,, Mendicantium ab Alphonso de Casarubios secundo edi- ,, to, & a P. Hieronymo a Sorbo quibusdam additioni- ,, bus locupletato sub verb. Tertiarii Fratres, & Sorores ,, §. 29. *Innocentius VIII. concessit ut* suscipientes Habi- ,, tum Mantellatorum, sive Mantellatarum Ordinis S. ,, Augustini, licet Habitum illum cum licentia Prioris ,, loci non retineant, nec continue deferant, Corrigiam ,, tamen retinentes, ac deferentes, eisdem privilegiis, ,, gratiis, Immunitatibus, & Indulgentiis gaudeant, qui- ,, bus ipsi Mantellati, & Mantellatæ gaudere possunt. "

Unde dicendum est, quod simili modo per viam Communicationis gaudeant iisdem Indulgentiis Tertiarii Ordinis Minorum deferentes cingulum, & insuper ipsum *Scapulare*, seu *parvum Habitum*, ut appellant citati Pontifices, & S. Congr. Eo vel maxime, quod Cordigeri lucrari possunt etiam illas Indulgentias, quas Paulus V. concessit omnibus Regularibus, & Indulgentias omnes Fratribus Minoribus directe, & in specie concessas, ut patet ex dictis sub verb. *Indulgentia art.* 5. *n.* 30. *&* 31.

Habitus Tertii Ordinis S. P. N. Francisci non potest 37 conferri nisi a Superioribus Ordinis, aut ab aliis ab ipsis delegatis; Et nullatenus conferri potest ab aliis Tertiariis, ut referente Urlaya *tom.* 8. *p.* 1. *discept.* decisum fuit *a Sacra Congreg. Episcop. & Reg. in Faventina Superioritatis*, inter PP. Reformatos Sancti Francisci Faventiæ, & Tertiarios Sancti Antonii ejusdem Civitatis, in qua *die* 18. *Junii* 1717. proposita caussa in Congregatione Episcop. & Regul. per Card. Corsinum sub sequentibus quatuor dubiis.

I. An Donatio facta Patribus sustineatur in casu &c.

II. An Tertiarii sint subjecti gubernio spirituali PP. Reformatorum in casu &c.

III. An Tertiarii possint alios admittere ad Habitum, eorumque Professiones recipere? Et quatenus Affirmative?

IV. An admissiones ad habitum, & Professiones hacte- 38 nus sequutæ in manibus Tertiariorum sustineantur?

Ad I. Responsum fuit Affirmative.

Ad II. Affirmative in concernentibus spiritualia in Ecclesia S. Antonii.

Ad III. Negative.

Ad IV. Pro sanatione.

Tertiarii utriusque sexus post annum integrum Proba- 39 tionis, seu Noviciatus a die recepti, seu suscepti habitus, Professionem emittunt in manibus Superioris Ordinis, seu Visitatoris sub hac forma.

Io Fratello N. o Sorella N. prometto a Dio Onnipotente, ed alla B. Maria sempre Vergine, ed al Beato S. Francesco, ed a tutti i Santi del Cielo, ed a Voi Padre d'osservar tutto il tempo di mia Vita la Regola de' Frati di Penitenza instituita dal P. S. Francesco, e per Papa Nicolò IV. confermata, ed i Comandamenti di Dio, e di soddisfare come conviene per le trasgressioni, che commetterò contro questo modo di vivere, ogni volta che sarò dimandato dal mio Visitatore.

Et hæc formula Professionis est ad tenorem præscriptæ in capite secundo ejusdem Regulæ Tertii Ordinis approbatæ a Nicolao IV. Const. inc. *Supra montem*, ut etiam recte observat Matthæucc. *loc. c. num.* 2.

Ex qua formula Professionis, & præsertim ex illis ver- 40 bis, *instituita dal Padre S. Francesco*, clare constat dictam Regulam Fratrum, & Sororum de Pœnitentia fuisse a Seraphico nostro P. S. Francisco, Deo inspirante primo concinnatam, & non a Nicolao IV. ut aliqui non satis de hac re conscii existimarunt; Et id expresse asserit Leo X. Const. inc. *Inter cetera*; ubi pluries ait dictam Tertiariorum Regulam fuisse a S. P. Francisco editam, & a Nicolao IV. confirmatam, & approbatam; Quod & asserit Lectius Cherubin. ad Constitut. 2. Nicolai IV. & 42. Leonis X. Idem ceteris clarius sæpius affirmat Clemens VII. Const. inc. *Ad uberes fructus*; Et jam a sua origine fuit hic tertius Ordo communiter Sancti Francisci a Summis Pontificibus appellatus, & uti talis recognitus, plurimis privilegiis ornatus, ac omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, & aliisque Prælatis summe commendatus, ut apparet ex Brevi Gregorii IX. inc. *Detestanda humani hostis*; Quod fecit Innocentius IV. Brevi inc. *Debemus Nos*, aliique Summi Pontifices Nicolao IV. anteriores. Unde Minoritica Religio in Officio ejusdem Seraphici P. Sancti Francisci a Sancto Bonaventura præcipue composito, & a S. Romana Ecclesia comprobato, Antiphona tertia ad Laudes solemniter canit: *Tres Ordines hic ordinat: primumque Fratrum nominat Minorum; pauperumque fit Dominarum medius, sed Pœnitentium tertius sexum capit utrumque.* Facile tamen crediderim Nicolaum IV. ejusdem Sancti Patris Francisci Filium, quædam ex illis inseruisse, aliquidque pro temporis, & ipsius Ordinis ratione immutasse; Quorum utrumque ipse Nicolaus IV. non obscure insinuavit Constit. inc. *Unigenitus*, quam refert Antonius de Sillis *lib. de Origine, & profectu tertii Ord. tom.* 2. *pag.* 7. & sequitur eruditissimus P. Wadingus *tom.* 2. *Opusculorum B. Franc. in Argumento Regulæ Tertiariorum, sive Fratrum de Pœnitentia*; ubi ante hæc habet,

,, Quam (Pœnitentiam) dum Cœlesti fervore, & cumula- 41 ,, to fructu in multis Italiæ locis Beatus hic Legislator noster ,, prædicaret, sed præcipue in Oppido Canarii, quod in Um- ,, bria in Valle Spoletana per quatuor millia passuum ab As- ,, sio distat, oppidani omnes, & ex aliis Pagis, & Civita- ,, tibus catervatim ad Virum Dei ejus prædicationis igne suc- ,, censi, undique confluebant, nullo pavore suspensi, nul- ,, la cura distracti, & se nobis pœnitentia legibus vincere ,, velle significabant. Qui ne imbecilles mulieres, & peri- ,, culis facile expositas, consortiinm præsidio orbaret, nec

,, ho-

„ homines uxorum licentia, & optata societate privaret,
„ & loca, urbesque penitus depopulari videret; nec hos
„ in Religiosorum sodalitium recipere, nec illas in San-
„ ctimonialium claustra recludere, consultum judicavit.
„ Unde commune utriusque hoc Institutum præscripsit ad
„ 14. suæ plenæ conversionis annum, & Virginei partus
„ 1221. in quo sexus omne genus, tam Sæcularium,
„ quam Ecclesiasticorum, facillime, & sub suavi jugo,
„ sub propriis tectis, propria gaudens hæreditate, Deo
„ inserviret, Ordinem suis statutis firmavit, legibus mu-
„ nivit, & propria Regula corroboravit. " Hæc ille.
42 Unde S. P. N. Francisci inter omnes Religionum Re-
gularium Fundatores primus, ut dicam unicus, fuit, qui
tertium Ordinem de Pœnitentia instituit, cujus exem-
plum deinde aliquæ aliæ præsertim Mendicantes sequutæ
sunt Religiones, ut tradit P. Petrus Antonius de Vene-
tiis, in *Viridario Seraphico italicæ impresso tom. 1. p. 1,
cap. 2*, & alii de hac re scribentes. Eumque S. Pater *de
Pœnitentia* nuncupavit, fortasse, ut placet S. Bonaven-
turæ, quia sicut Pœnitentia est via communis ad Cœ-
lum, sic Ordo iste cujuscumque status, & sexus viros,
& fœminas, Clericos, & Laicos, solutos, & ligatos, seu
conjugatos amplectitur, ac neminem excludit, omnesque
hunc Ordinem ingredi, illumque profiteri possunt; Sic-
que per omnium Pœnitentiam in hoc mirifico Ordine om-
nibus commodam, omnibusque ab ipso paratam, verifice-
tur universalis prolabentis Ecclesiæ reparatio sibi a Jesu
Christo, e Cruce pendente miraculose indicta, juxta pri-
mam Laudum Antiphonam in Festo ejusdem Sacrorum
Stigmatum a Minoritica Religione a Sede Apostolica com-
probatam quotannis cani consuetam; *Crucis vox hunc al-
loquitur, ter dicens; Tu te præpara; Vade Francisce re-
para Domum meam, quæ labitur*; Quapropter Deo grata
43 Sancta Catholica Romana Ecclesia tanto pro beneficio
recepto medio Seraphici S. P. N. Francisci, ac trium
Sacrorum Ordinum ab ipso institutorum, in Coronatione
Summi Pontificis, nullius alterius *Sancti* canit collectam,
præter illam ipsius, tres dumtaxat canendo, primam
nempe de Spiritu Sancto, ut eam illuminet, secundam
de B. M. V. ut eam protegat, tertiam de S. P. N. Fran-
cisco, ut sicut eam casu reparavit, eamdem continue su-
stentet; uti jam adnotavimus sub verb. *Papa art. 1. n. 73.*
& notant passim de hac Coronatione scribentes.
44 Et fuisse vere hunc tertium Ordinem a S. P. N. Fran-
cisco institutum, Christus ipse testari voluit mysteriosa
illa, ac miraculosa revelatione in Monte Alverniæ ei
facta ipsi apparens in forma Seraphim, terque ei dicens,
ut aliquid donaret, ac omnibus nudus Seraphicus Pater,
suo in sinu tres aureas monetas miraculose reperiens,
easdemque statim ipsi Christo summa cum lætitia elar-
giens, meruit hæc ab ipso audire: Scias Francisce, tres
has pretiosissimas monetas mihi elargitas, tres illos esse
Ordines a te tanto charitatis, ac pietatis favore institu-
tos, quorum præmio, ac remuneratione mox te faciam
mearum Plagarum participem, ut sic te ducem, ac signi-
ferum meæ Passionis, & Crucis constituam. Inde, ut
ostenderet Christus Dominus, æque sibi gratam fore pre-
tiosam illam auream monetam hujus tertii Ordinis, ac
alias duas aliorum duorum Ordinum; sicuti hos duos,
ita & istum amplissimis favoribus insignire voluit, tum
in ordine naturæ, tum in ordine Gratiæ, & Gloriæ,
ipsum ditando innumerabilibus Potentatibus, Imperatori-
bus, Imperatricibus, Regibus, Reginis, utriusque sexus
Ducibus, ac Principibus, Marchionibus, Marchionissis,
Comitibus, ac Comitissis, aliisque conspicuis undequaque
Personis, etiam Ecclesiasticis, Episcopis nempe, Archie-
piscopis, Patriarchis, Cardinalibus, & insuper etiam plu-
ribus Summis Pontificibus, qui teste Miranda *in Regula
Tertii Ordinis pag.* 340. huic Seraphico Ordini se adscri-
pserunt, & sub Pontificiis vestibus suum Sacrum habitum
gestaverunt, ut vere, ac jure gloriari possent se esse Fi-
lios Seraphici Patriarchæ Institutoris. E quibus omnibus
supradictis plurimi virtutum laude, miraculorum gratia,
& sanctitatis gloria conspicui evasere, ac in dies conti-
nue evadunt, ut videre est apud Antonium de Silis,
Waddingum, Mirandam, Petrum Antonium de Venetiis,
Chronicas Fratrum Minorum, omnesque de hoc mirifico
Tertio Ordine S. P. N. Francisci Scriptores, & Regulæ
Expositores, de qua merito potest dici illud Apostoli *ad
Galatas cap. 6. numer. 16. Quicumque hanc Regulam
sequuti fuerint, pax super illos, & misericordia.*
45 Tertiarii utriusque sexus hujus Tertii Ordinis non ob-
stante supradicta formula emissæ Professionis, per trans-
gressionem præscriptorum in sua Regula, nisi alias ad ea
sint obligati ex Divinis, vel Ecclesiasticis preceptis, nul-
lum committunt peccatum, nec mortale, nec veniale;
Et quod nullum incurrant peccatum mortale, habetur
expresse decisum a Nicolao IV. in cit. Const. *Supra mon-
tem cap. 20. ipsiusmet Regulæ*, ibi: *Ceterum in præmissis
omnibus, ad quæ Fratres vestri Ordinis, non ex Divinis
præceptis, vel statutis tenentur Ecclesiæ, nullum ipsorum
ad culpam mortalem volumus obligare, sed impositam sibi
pœnitentiam pro transgressionis excessu prompta humilitate
recipiant, & efficaciter studeant adimplere.* Item a Leone
X. Constit. 42. inc. *Inter cetera cap. 10. ejusdem Regu-
læ*, ibi: „ Omnia, & singula in presenti Regula conten-
„ ta sunt consilia ad facilius salvandas animas Viatorum,
„ & nulla sunt obligatoria ad peccatum mortale, vel ve-
„ niale, nisi humano, vel Divino jure aliquis alius esset
„ obligatus. Obligantur tamen Fratres, & Sorores face-
„ re pœnitentias sibi a Superioribus impositas, quando
„ super hoc requiruntur. " Ubi, ut clare vides, hic Pon-
tifex expresse declarat, quod nulla contra in dicta Regu-
la sint obligatoria ad peccatum, nequidem veniale, ibi:
Nulla sunt obligatoria ad peccatum mortale, vel veniale.
Hinc, ut recte monent passim Doctores, debent Ter- 46
tiarii utriusque sexus, antequam Professionem emittant,
plene instrui a Superioribus, seu Visitatoribus, aut Com-
missariis specialiter deputatis, quod præfati Pontifices no-
lunt eos ex vi Professionis, & Regulæ, obligari, nec ad
peccatum mortale, nec veniale, nisi propter ignoran-
tiam, & errorem existiment, se ad promissa in vim pro-
missionis sub culpa obligari.
Tertiarii nostri Ordinis in sæculo degentes possunt uti 47
nostro Breviario Franciscano. Vide verb. *Officium Divi-
num art. n. 57. & seq.*
Alia ad rem Vide verb. *Eremita a n. 18.* & verb. *Re-* 48
ligiones Regulares art. 5. a n. 14. verb. *Vestis n. 17.*
Tertiarii qui nondum compleverint annum 20. ne- 49
queunt retineri in Conventibus. Vide verb. *Habitus a n.
33. ad 35.*
Additur attendenda peculiaris Constitutio Benedicti XIII. 50
inc. *Exponi Nobis*, edita 30. Septembris 1729. anno sex-
to sui Pontificatus, in qua ad instantiam P. F. Bonaven-
turæ Gervasi Procuratoris Generalis Fratrum Tertii Ordi-
nis S. Francisci, ad tollendas qualscumque molestias, &
vexationes, quas non minus Tertiariis Sæculares hujus-
modi, quam Minister Generalis, aliique Superiores sub-
alterni sibi inferre posse verentur ab iis locorum Ordina-
riis, qui dictos Tertiarios Sæculares suæ obedientiæ sub-
jicere vellent, Litteras suas anni 1725. 10. Dec. editas
anno secundo, per quas inter alia Tertiarii de Pœniten-
tia nuncupati, directioni, curæ, & Regimini Ministri
Generalis, ac Superioribus Ordinis S. Francisci de Ob-
servantia subjiciuntur, seu subjecti declarantur, confir-
mat ad tenorem Constitutionis Clementis VII. inc. *Dum
uberes fructus*, & Pauli III. inc. *Ad uberes fructus*: In
quibus prædictus Tertius Ordo admissus fuit ad participa-
tionem privilegiorum quatuor Ordinibus Mendicantibus,
& nominatim Ordini Fratrum Minorum S. Francisci ab
S. Sede concessorum; & hanc participationem in suis Lit-
teris confirmatam, ad majorem cautelam denuo conce-
dit: & dictas suas Litteras, quibus præfati Tertiarii cu-
ræ, & regimini Ministri Generalis, ac Superiorum Fra-
trum Minorum S. Francisci de Observantia subjiciuntur,
seu subjecti declarantur, ad Tertiarios etiam Sæculares
Tertii Ordinis, aut ejusdem Superiorum directioni, cu-
ræ, & regimini pariter subjaceant, Auctoritate Aposto-
lica perpetuo extendit, & ampliat.
Alia ad rem addita, & observanda: Vide Constitutio- 51
nem Clementis XII. inc. *Apostolicæ Servitutis*; Consti-
tutionem Benedicti XIV. inc. *Emanavit nuper*; aliam
ejusdem inc. *Ad Romanum Pontificem*; & adhuc aliam
ejusdem inc. *Inexhausti Ecclesiæ Thesauri*: Et attendenda
est sequens resolutio Sacr. Congregat. Episc. & Reg.
nempe.
In causa Narniensi Juris admittendi, & vestiendi Ter-
tiarios vertente inter Episcopum Narniensem, illiusque
Promotorem Fiscalem ex una, & Conventum & Patres
Minorum Sancti Francisci Stronconii, illorumque Pa-
trem Procuratorem Generalem ex altera, Partibus, pro-
positum fuit infrascriptum dubium, videlicet.
An liceat Regularibus Observantiæ admittere Tertia-
rias ad Habitum sine votis, irrequisito Ordinario, & an
illarum admissio facta irrequisito Episcopo sustineatur in
casu?
Sacra Congregatio Eminentissimor. & Reverendissimor.
S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episc.
& Regularium præposita, referente Eminentissimo D.
Card. Bichi Ponente, Partibus auditis, ac re matura di-
scussa ad supra scriptum dubium Respondit: *Affirmative,
absque tamen ulla exemptione.*
Romæ 5. Septembris 1738.

Huic articulo sub num. 17. addendum est, quod ex- 52
citata controversia inter Episcopum Lunen. Sarzanen.
& Tertiarias Ord. S. Francis. de Observantia Collegiali-
ter in Conservatorio Massæ viventes sub cura dictorum
Patrum; *Sacra Congregatio Concilii die 30. Januarii 1723.*
respondit *Conservatorium esse subjectum omnimode jurisdi-
ctioni Episcopi, citra tamen approbationem Sacræ Congrega-
tionis quoad dictum Conservatorium*. Sic apud Thesau-
rum Resolutionum *Sacræ* Congregationis Concil. *tom. 2.
in dict. Lunen. Sarzanen. Visitationis sacrorum Limi-
num*. Nec obstat Constitut. Bened. XIII. inc. *Paterna
Sedis Apostolicæ Providentia*, edita pro omnimoda exem-
ptione Tertiariorum, & Tertiariarum Ordinis Minorum de
Observantia a jurisdictione Ordinariorum, & Parocho-
rum; nec alia ejusdem Constitut. incip. *Pretiosus*
edita pro simili omnimoda exemptione Tertiariarum

præclariss. Ordinis S. P. Dominici, in qua §. 55. ita sancivit: *Attendentes insuper per annos, ut accepimus, centum, & sexaginta ab edita dicta Constitutione S. Pii V. & per sæculum & ultra post Decretum Congregationis Episcoporum, & Regularium emanatum 20. Decemb. 1626. ejusmodi Tertiarias collegialiter viventes pluribus in locis, scientibus, ac tacentibus Ordinariis floruisse, & etiam nunc florere sine clausura, declaramus, volumus, et mandamus, easdem ad neutram absolute teneri, aut esse compellendas; non obstantibus contrariis ordinationibus, etiam Apostolicis, quibus expresse per præsentes derogamus.*

54 Non obstat inquam dicta utraque Constit. Bened. XIII. quia cum aliis ad favorem Regularium editis ab eodem Pontifice, fuit utraque moderata, & reducta ad terminos juris communis, Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum, a Clemente XII. tertio Kalendas Aprilis 1723. Constitut. inc. *Romanus Pontifex* jam a me ad litteram adducta tom. 5. *verb. Privilegium art. 3. num. 64.* in qua sic expresse habetur: *statuimus et decernimus, de omnibus et singulis prædictis Litteris, et Constitutionibus, quæ ab eodem Antecessore nostro Benedicto prodierunt, nec non de omnibus Privilegiis, Gratiis, Favoribus, Indultis, Exemptionibus, Facultatibus, et Declarationibus in iisdem contentis eam deinceps decisionem, ac judicium, etiam in foro conscientiæ habendum, quod sive ex jure communi, sive ex Concilio, sive ex Decretis et Constitutionibus Apostolicis, sive ex aliis legitime habebatur, antequam eædem Litteræ, et Declarationes ab eodem Benedicto concessæ fuissent, perinde scilicet ac si illæ non emanassent, ad quam dispositionem, ejusque pristinum statum, ac terminum omnia superius enunciata, omnino redocimus et reducta esse volumus, itaut in posterum supradicti Ordines Regulares earumdem Litterarum, et Constitutionum usu, commodo, et effectu penitus carere debere intelligantur.* Unde, ut vides & recte tradit Bened. XIV. *volum. 5. notificat. 17. §. 2.* redit in pristinum jurisdictio Ordinariorum supra Tertiarias collegialiter viventes, ac si nunquam emanassent dictæ Benedictinæ Constitutiones, eas a tali jurisdictione eximentes, qua dicta pristina jurisdictione utens ipse, ceu vigilantissimus, & Zelantissimus Archiepiscopus Bononiensis, uti sibi omnino subjectas eas libere visitavit. Vide *in volum. 2. notificat. et volum. 5. ita notificat. 17. §. 2.* ubi plurima scite & erudite suo more adducit ad rem.

55 Sæculares Tertii Ordinis gaudent præcedentia supra qualcumque laicales Confraternitates. Sic expresse statuit Benedictus XIII. Constitut. inc. *Ad nostram Audientiam.* Et novissime Benedictus XIV. Constitut. inc. *Emanavit nuper*, in qua confirmat etiam Decretum Sacr. Congregationis Episcoporum, & Regularium ad id editum. Et talis præcedentia eis competit, sive sub propria Cruce, sive sub illa FF. incedant. Idem ib. Eorum habitum esse non solum vestem totalem, sed etiam particularem, scilicet scapularem. & cingulum, expresse declarat. Idem

56 ib. Nova concessio, & præfinitio Indulgentiarum pro Fratribus, & Sororibus Tertii Ordinis sæcularis S. P. N. Francisci Assisiensis facta est novissime ab eodem Benedicto XIV. Constit. incip. *Ad Romanum Pontificem*. Item nova Indulgentiarum concessio pro Personis sæcularibus utriusque sexus, tam Tertio Ordini S. Francisci de Paula adscriptis, quam Chordigeris ejusdem Sancti funiculum benedictum deferentibus facta est ab eodem Constit. inc.

57 *Inexhausti*. Tertiarias subjectas esse jurisdictioni Parochorum, in quorum Parochiis sine clausura convivunt, censuit *Sacra Congregat. Concil. die 26. Aprilis 1749. in Januen.* pro Tertiariis inclyti Ordinis S. P. Dominici, & confirmavit idem Benedict. XIV. Constit. incip. *Emanavit nuper*. Quæ omnes Constitutiones attendendæ nunc sunt, non attentis amplius aliis, quæ in contrarium jam in Opere his de rebus tradidimus.

58 * Mulieribus Tertiariis non collegialiter viventibus non possunt Regulares dare habitum sui Ordinis sine licentia Episcopi Diœcesani, cui debent rite probare habere se hoc privilegium Sedis Apostolicæ, fœminas illas esse moribus probatas, habere illas ultra annum decimum quartum, tantum possidere de annuis redditibus, ut habeant satis ad alimenta; ac denique non cum aliis eas cohabitare, quam cum necessariis in primo tantum gradu consanguinitatis, vel affinitatis sibi conjunctis, ut ex Decr. S. Congr. in causa Mazzariensi die 10. Maji 1727. *De Synodo Diœces. lib. 7. cap. 41. §. 8.*

59 Tertiariæ non collegialiter viventes ex recenta Sacra
60 Congr. Immunitatis opinione gaudent immunitate fori. Vicissim autem Tertiariæ in domibus privatis habitantes eodem privilegio non gaudent, ut ex Doctoribus definitur *Instit. Eccl.* 105. §. 68.

Additiones ex aliena manu.

1 DE argumento hujus Articuli plura ad rem differit P. *Gentius a Janua de Visitat. tom. 2. cap. 7. dub. 17. sect. 3. in notitia de Tertiariis a numer. 29. ad plur. sequent.* Eum igitur consule, ubi necessitas exigat.

In quinti Tomi fronte additionem ad verbum TERTIARII promiseramus. Habes itaque, Lector, Instructionem editam a Sacra Congregatione de Propaganda Fide, in qua collectum habes totum id, quod ad Tertiarias pertinet, præsertim pro Sacrarum Missionum Regionibus.

CUm diuturna experientia Eminentissimi PP. non sine gravi mœrore edocti sint non levia inter Ordinarios locorum, & Superiores Regularium de Tertiariis, earumque exemptione ac jurisdictione in dies oriri dissidia, ea potissimum causa, quod Pontificum Constitutiones omnes hac de re non satis sint notæ, ac privilegia a Sede Apostolica Tertio Ordini concessa non probe intelligantur: ne malum hoc diutius perseveret, in locis præsertim Missionum, in quibus pacis, & concordiæ vinculum inter Clerum Sæcularem, & Regularem maxime conservatum oportuit ad cavendum a fidelium scandalis, ab infidelium blasphemiis, & ab hæreticorum schismaticorumque calumniis, iidem Eminentissimi PP. in Congregatione Generali habita die 2. Augusti 1762. provide decreverunt instructionem aliquam esse adornandam, in qua exerta veterum Decretorum summa, & norma in causis occurentibus ab omnibus servanda contineatur.

Pro cujus Decreti exequutione, ut ordine procedatur, primo illud præ oculis habendum, hic non agi de Tertiariis, quæ Latini ritus non sint; hujusmodi enim mulieres a Missionariis Latinis cujusvis Ordinis, aut Instituti, minime licere ad habitum Tertii Ordinis suscipiendum admittere; quin immo, & admissæ siquæ fuerint, ab iisdem Missionariis curandum esse, ut quantocius susceptum habitum deponant sub pœnis Apostolicæ Sedis arbitrio subeundis, jam declaravit Sacra Congregatio Decreto edito in Congregat. Gen. sub die 9. Maji 1757., & a san. mem. Benedicto XIV. approbato, quod sic se habet.

,, Referente Eminentissimo, & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Tamburino Ponente litteras R. P. D. Patriarchæ Catholici Armenorum Ciciliæ, quibus querebatur, Patres Terræ Sanctæ plures Mulieres Armenas ad habitum Tertii Ordinis admisisse, easque insolita in illis Regionibus veste indutas incedere, aliaque in iisdem litteris plane exposita peragere, unde gravia mala, scandala, & incommoda oriebantur; ideo orabat, ut aliquod opportunum remedium adhiberetur: Eminentissimi Patres, re mature perpensa, censuerunt consulendum esse Sanctissimo, ut præcipiat Patribus Terræ Sanctæ, aliisque Religiosis Viris cujuscumque Ordinis, & Instituti, ne Mulieres cujuscumque ritus Orientalis admittant ad habitum Tertii Ordinis, vel ad alium quemcumque ejusmodi: admissas vero habitum jam receptum quamprimum deponere, & veste illius Regionis, in qua degunt, communi uti omnino curent, sub pœnis Sanctitati suæ benevisis.

,, Facta autem per R. P. D. Nicolaum Antonelli Secretarium Sanctissimo Domino Nostro in audientia eadem die habita de supradictis omnibus relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacræ Congregationis in omnibus approbavit, eamque servari mandavit sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ, non obstantibus Apostolicis Constitutionibus, Statutis, Consuetudinibus etiam auctoritate Apostolica confirmatis, aliisque in contrarium quibuscumque. Datum Romæ, die, & anno, quibus supra. "

Cum igitur ad unius Latini ritus Mulieres Regularium circumscripta facultas intelligatur, pronum est habitum Tertii Ordinis professas duas in Classes referre: alteram earum, quæ simul collegialiter vivunt, alteram vero earum, quæ seorsum suis in domibus degunt.

Quoad primas explorata res est, privilegiis Tertii Ordinis minime frui etiam illas, quæ votum simplex Castitatis emiserint, nisi vota solemnia nuncuparint, & clausuram sancte, religioseque custodiant: Quamvis enim ejusmodi privilegiis olim fruerentur vigore Constitutionum Leonis X., quarum altera incipit *Dum intra*, altera incipit *Nuper*, ea tamen privilegia diserte revocata leguntur a san. mem. Pio V. Constitutione, quæ incipit *Cura Pastoralis Officii*, in qua districtius cautum est, ne Tertiariis, quæ vota solemnia non emittunt, & clausuræ lege obstrictæ non sunt, usquam collegialiter vivere liceat: Quod etiam a Gregorio XIII. plane confirmatum est Constitutione, quæ incipit *Deo Sacris Virginibus*.

Fatendum quidem est his non obstantibus & hactenus fuisse, & adhuc esse Conservatoria quædam, ubi Tertiariæ collegialiter vivunt, etiamsi nec solemnia vota emittant, nec clausuræ lege teneantur; At cum ea ab Apostolica Sede tolerata, non approbata esse intelligantur, ut Religiosæ domus canonice erectæ haberi non possunt, sed potius ut domicilia fundata contra mentem Sedis Apostolicæ, & contra Decreta Pontificum Pii V. & Gregorii XIII., ideoque certis privilegiis, quæ nonnisi clausis Tertii Ordinis Monasteriis propria sunt, carere omnino necesse est: Quomodo enim Apostolicæ Sedis Indultis, & Gratiis frui possent, quæ contra ejus-

dem

dem Apostolicæ Sedis mentem sine clausura, & votis solemnibus, adhuc tamen collegialiter vivunt? Sequitur ergo hujusmodi Tertiariis jurisdictioni Ordinarii integre, solideque subjectas manere.

Quod huc usque deductum est juxta Doctorum omnium sensum, luculentissime docuit san. mem. Benedictus XIV. Institut. Can. 105. n. 75., ac constanti stylo rescripsere Sacræ Urbis Congregationes, quarum celebriora duo afferre Decreta abs re non erit.

Primum nempe Sacræ Congregationis Concilii in una *Lauden*. die 27. Maji 1677. In qua quidem causa, cum de Tertiariis Oppidi Cremonæ vota quædam simplicia Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ emittentibus, sine solemnitate tamen, & sine clausura, ageretur, proposito Dubio: „ An mulieres hujusmodi subsint visitationi, & correctioni Episcopi, Sacra Congregatio, audito Procuratore Generali Patrum Reformatorum Sancti „ Francisci, sub quorum cura vivebant, respondendum „ censuit " *Affirmative*.

Alterum vero est Sacræ Congregationis Concilii in una *Lunen*. Sarzanen. die 30. Januarii 1723. In qua quidem cum de Mulierum, assumpto habitu Tertii Ordinis Sancti Francisci, collegialiter in Conservatorio Missæ viventium, exemptione disceptaretur, Sacra Congregatio de more rescripsit. „ Conservatorium esse subjectum omnimodæ jurisdictioni Episcopi, citra tamen approbationem Sacræ Congregationis quoad dictum Conservatorium " : In quo quidem Decreto, eodem temporis, ac loci vestigio, quo ejusmodi Mulieres subjectæ declarantur omnimodæ jurisdictioni Episcopi, ne probari sub ea forma viderentur hujusmodi Conservatoria, verbis adjectis, *citra approbationem*, solertissime cautum est; adeo Sacræ Congregationis mens ab ejusmodi Collegiis sine votorum solemnitate, & sine clausuræ lege fundatis vel ipsa specie probandis aliena est.

Disciplinam hanc aliquantulum immutavit Benedictus XIII. nonnullis Constitutionibus editis, nimirum ea, quæ incipit *Paterna*, altera, quæ incipit *Exponi Nobis*, tertia denique, quæ incipit *Pretiosus*, quarum dispositione Tertiariæ, quæ sine solemnibus votis, & sine clausuræ lege collegialiter viverent, a jurisdictione Episcoporum subductæ in jurisdictionem, & curam Superiorum Ordinis redierunt; At vix defuncto laudato Pontifice, ejus Successor Clemens XII. Constitutione, quæ incipit *Romanus Pontifex*, sublatis iterum ejusmodi gratiis, & privilegiis, pristinam de Tertiariis Ordinario subjectis disciplinam restituit; in ea quippe sic expresse habetur: *Statuimus, & decernimus de omnibus, & singulis prædictis Literis, & Constitutionibus, quæ ab eodem Antecessore nostro Benedicto prodierunt, nec non de omnibus privilegiis, gratiis, favoribus, indultis, exemptionibus, facultatibus, & declarationibus in iisdem contentis eamdemque decisionem ac judicium etiam in foro conscientiæ habendum, quod sive ex jure communi, sive ex Concilio, sive ex Decretis, & Constitutionibus Apostolicis, sive ex aliis legitime habeatur antequam eædem Literæ, & Declarationes ab eodem Benedicto concessæ fuissent, perinde scilicet ac si illæ non emanassent; ad quam dispositionem, ejusque pristinum statum, ac terminum omnia superius enunciata omnino reducimus, & reducta esse volumus; ita ut in posterum supradicti Ordines Regulares earumdem Literarum, & Constitutionum usu, commodo, & effectu penitus carere debere intelligantur*: Ex quibus sane verbis colligit Benedictus XIV. Institut. Can. 105. num. 76.: *Redit in pristinum Ordinariorum jurisdictio supra Tertiarias collegialiter sine votorum solemnitate, & sine clausuræ lege viventes; eademque de causa ut nobis subjectas eas libere visitavimus*.

Gradum nunc faciendo ad alteram Tertiariarum Classem, quæ seorsim suis in domibus degunt, majoribus privilegiis olim gavisas eas fuisse compertum est, inter quæ præcipua numerantur: 1. privilegium Fori quod tamen locum non habet in locis missionis, ubi vix Religio toleratur, 2. ut Patribus illius Ordinis, cujus regulam profitentur, sua peccata in sacramento pœnitentiæ aperire liceret, quamquam ab Ordinario non approbatis: 3. ut Communionem Paschalem in eorumdem Regularium Ecclesia recipientes, præcepto Ecclesiæ satis facerent: 4. ut ab iis etiam Viaticum, atque extremam unctionem in exitu vitæ possent percipere. Hæc tamen omnia successivis temporibus a Summis Pontificibus, atque a Sacris Cardinalium Congregationibus, pluribus editis Constitutionibus, & Decretis, penitus sublata, atque ad terminos juris communis redacta sunt, ut late Fagnanus in Cap. *Omnis* n. 64. de Pœnit. & Remiss. ex S. C. rescripto refert his verbis: *Cum Fratres Monasterii Sancti Dominici de Lugo Imol. Diœcesis declarari postulassent, an ipsis liceret præsertim ex jure privilegiis audire confessiones virorum, & mulierum professorum Tertii Ordinis Sancti Dominici, eisque in Paschate Sacramentum Eucharistiæ ministrare, Viaticum præbere, atque extremam unctionem ministrare? Sacra Congregatio consideravit, præsupposito, quod hujusmodi professi eodem jure censeantur cum aliis professis Tertii Ordinis Sancti Francisci, de quibus in gloss. in Clem. Cum ex eo de sentent. excommunicat. Eorum non esse aliquam Religionem, seu modum quemdam vivendi approbatum a Sede Apostolica, nec dici posse translatos ad Ordinem, itaut desinant esse de seculo. Cardinal. in Clem. Per litteras num. 9. de Præb. Quod cum ita sit, non magis horum, quam aliorum secularium confessiones prædictos Religiosos audire posse, juxta cap. 15. sess. 23. ubi privilegiis quibuscumque derogatum est, & amplior derogatio habetur in Bulla Pii IV. revocatoria omnium privilegiorum sub quibusvis formulis in his, quæ Sacro Tridentino Concilio sunt contraria; Ex quo sequitur, tales Religiosos non esse proprios Sacerdotes horum professorum; ac proinde non posse eisdem sacramentum pœnitentiæ, vel Eucharistiæ in Paschate ministrare, juxta Cap.* Omnis utriusque sexus *de pœnitent. & remiss. idemque juris esse de Viatico: siquidem præcedente confessione exhiberi debet Cap. 7. de præpar., quæ adhibenda est &c. sess. 13. in Decreto de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, De extrema unctione non esse judicium Congregationis, sed tamen constare ejus administrationem, sicut aliorum sacramentorum, pertinere ad Parochum, de cujus Parochia dicuntur esse tales professi, nisi speciali privilegio sint exempti*.

Latius hoc ipsum Benedictus XIV. ex Pontificum Constitutionibus inter se collatis, & S. C. Decretis deducit *Institut. Can. 105. num. 67. & sequent. his verbis: Si Leonis X. Constitutio vim totam, & integram obtineat, hæ Tertiariæ privatam vitam agentes, Episcopi jurisdictione prorsus immunes esse deberent: Eos sibi Confessarios deligere possent, qui ad Monialium confessiones, non vero secularium excipiendas probantur: Ad Parochiam accedere non tenerentur, ut Paschali præcepto satisfacerent: Tandem a Præfectis suis Regularibus extremam unctionem percipere, & post mortem in Ecclesia sui Ordinis sepeliri jure possent; sed aliter se res habet: nam Leonis X. Constitutio ad certos quosdam limites redacta fuit a Summis Pontificibus, qui deinde sedem Apostolicam tenuerunt. Cum hæ Mulieres revera non habeantur Regulares, eo quod tribus votis solemnibus non adstringantur, ideo non censentur immunes ullo modo ab Episcopi facultate ..... Insuper de his Mulieribus Tertiariis hæc S. Congregatio Concilii decernit: S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum sæpius respondit, minime posse Sacerdotes Regulares Mulierum Tertii Ordinis, quas de pœnitentia, vel Pinzocheras vocant confessiones sacramentales audire, nisi fuerint ab Ordinario approbati ad confessiones personarum secularium audiendas, quemadmodum ne [illegible]se illis Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum administrare in die Paschatis Resurrectionis Sanctissimi Domini Nostri Jesu Christi: Item ex epistola sacræ Congregationis pro causis Episcoporum, & Regularium conscripta ad Episcopum Mutinensem die 17. Junii anno 1639. hæc in ipsas Tertiarias sancita deprehenduntur: Circa Tertiariam similiter censuerunt (nempe Cardinales sacræ Congregationis) permissum haud fuisse Fratribus ejusdem Monasterii ob quodcumque privilegium Ordinis administrare ipsi Sacramentum Divinæ Eucharistiæ, & extremæ Unctionis, neque ejus cadaver domo efferre indicata funebri pompa sine Parocho, aut sine ipsius licentia: Nam hæc revera ad Parochos pertinent, qui debent assiduo, sed hoc præsertim tempore, cognoscere, juvare, accuratoque studio fideles sibi traditos instituere: Accedit quod Tertiaria licet nuncupatis votis, claustro non tenebatur: sed domi suæ intra Parochi ejusdem ditionem habitabat*.

Possunt tamen earum cadavera sepeliri in Ecclesiis suis Ordinis, si locus Tertiariis designatus seorsum existat; sin minus in Parochiali Ecclesia, ut cæterarum cadavera, sepelienda sunt.

Lucrantur etiam indulgentias gaudentque aliis spiritualibus gratiis Ordini adnexis, quem profitentur, statim ac ad habitum Tertii Ordinis, ac ad votum simplex Castitatis a Superioribus Regularibus admittuntur, quibus hanc facultatem ex Apostolicæ Sedis indulto reservari compertum est.

Non tamen ad omne Mulierum genus hæc facultas extenditur sed ad eas dumtaxat, quæ conditiones a Sacris Congregationibus rite præscriptas habuerint: nimirum ut honestis, probisque moribus fulgeant, ut annos quadraginta saltem attingant, ut necessaria ad congruam vitæ sustentationem bona possideant, & nonnisi cum consanguineis, vel affinibus in primo gradu cohabitent.

Hujusmodi autem conditionum examen, & judicium non ad Superiores ipsos Regulares, sed ad locorum Ordinarios pertinere Summi Pontifices decreverunt; adeo ut recte subjiciat Benedictus XIV. loc. cit. *Quare si quod proprium est, unicuique tribuatur, ad Præfectum Regularem spectat, religiosum habitum his Mulieribus impertiri; ad Episcopum vero facultatem tradere, & præscriptas conditiones accurato examine cognoscere*.

Hæc omnia, quæ exerte tradit Benedictus XIV. cit. Institut. 105. Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium negotiis præpositæ Decreto edito sub die 20. Decembris 1616. disertissime sanciuntur; Sic enim §. 5. „ Præterea si contingat aliquas ex prædictis Tertiariis in-

ne

„ne sepulturæ electione decedere, eas sic decedentes ita demum in Ecclesiis Ordinis, cujus habitum assumpserunt, sepelire debeant, si in ipsis earum communis sepultura reperiatur; sin minus, in Ecclesiis Parochialibus sepeliendas esse decernit: Superioribus autem Regularibus sufficienti facultate ad id a Sancta Sede Apostolica suffultis (Cappuccinis exceptis) libere Mulieres ad hujusmodi habitum recipere, atque ad ipsos vestiendi eas officium pertinere; non autem ad habitum admittendas, & recipiendas esse, nisi probatæ vitæ, ac bonis moribus perditas, ac in ætate saltem quadraginta annorum constitutas, quæ de proprio habeant unde sufficienter vivere possint, & non cum aliis viris quam consanguineis, vel affinibus in primo tantum gradu sibi conjunctis cohabitent, & ab Ordinario loci licentia prius impetrata, qui non aliter eam concedat, nisi de prædictis prævio examine diligenti sibi constiterit."

Universa hæc iterum a Sacra Congregatione Concilii confirmata sunt; nam Episcopo Mazaræ quærenti anno 1727. „Quænam sint conditiones requisitæ, ut Regulares habentes facultatem dandi habitum suæ Religionis Mulieribus non collegialiter viventibus, dictum habitum dare possint, & an examen dictarum facultatum pertineat ad Episcopum?" Sacra Congregatio Concilii respondit: „Examen facultatum concedendi habitum pertinere ad Sedem Apostolicam, examen conditionum quoad Mulieres vestiendas, & licentiam vestiendi pertinere ad Ordinarium, & conditiones vestiendarum esse expressas in Decretis generalibus alias editis, & hæc Decreta esse omnino servanda."

Ad normam hujusce Decreti subjecta hac formula Episcopi uti consuevere, qua Mulieri facultatem assumendi habitum Tertii Ordinis concedere testificantur.

„Dilectæ Nobis in Christo N. salutem, & benedictionem in Domino. Ut tu, quæ bonis moribus imbuta, bonæque frugis, ac laudabilis vitæ existis, in ætate annorum quadraginta constituta, propria bona, ex quorum fructibus honeste vivere vales, possides, & non cum aliis viris, quam cum tuis consanguineis, vel affinibus in primo gradu constitutis, prout hæc omnia nobis prævia informatione constare fecisti, habitum Tertii Ordinis S. N., quem postulasti, suscipere possis per R. P. N. Ordinis Provincialem, illum tibi conferendi licentiam, & facultatem concedimus, & impertimur". In quorum &c. Datum &c.

N. Episcopus N.

Ex quibus omnibus consequitur, quam recte Sacra Congregatio de Propaganda Fide in Congregatione Particulari habita die 31. Augusti 1761. per modum Decreti Generalis servandi in toto Regno Hiberniæ inter alia rescripserit pro Tertiariis nullo modo licere Regularibus admittere ad habitum, nisi servatis servandis, & de licentia Ordinarii: alter admissas declaretur ab Episcopis non esse Tertiarias, nec ullis gaudere privilegiis aut indulgentiis.

Etiamsi vero ejusmodi casus occurrere aliquando possit, in quo potius expedire videatur adolescentulam aliquam habitu Tertii Ordinis ante præfixam ætatem quodam veluti tegumento securitatis assumpto a periculis liberare, quam medias inter insidias inermem relinquere: non ideo sequitur fas esse Superioribus Regularibus sine licentia Episcopi, vel Vicarii Apostolici Puellas ad habitum suscipiendum admittere: Consulant ipsi potius in hujusmodi casibus loci Ordinarium, qui se facilem pro sui prudentia, atque adeo conscientia, motus ipsius periculi gravitate, præbebit. Nec expedit semper in adolescentulis votum Castitatis cum habitus susceptione conjungi, quin potius ad ætatem provectiorem quandoque differri; ab ea quippe longius abesse solent illa, sive pericula, sive scandala, quæ ferventiori, quam prudentiori zelo agitante possunt oriri.

Hæc habet Sacra Congregatio, quo dissidia, ac jurgia hisce de rebus in posterum tollantur, iisque sublatis, unitas spiritus, & vinculum pacis inter Operarios Vineæ Domini conservetur: Et ut maxima, quæ in Terris a Domino relicta est, potestate roborentur SS. D. N. P. CLEMENTI XIII. feliciter regnanti legenda, consideranda, probanda curavit, & idem SS. D. hæc omnia lecta, considerata, probata authoritate Apostolica confirmavit.

Confidit in D. J. Sacr. Congregat. hinc Superioribus Regularibus ad normam Instructionis hujusce ambulantibus, inde locorum Ordinariis, & Vicariis Apostolicis ad aliorum jura servanda sollicitis, collatis utrinque studiis, illud concordiæ gluten coaliturum, quo qui ex adverso sunt, nihil habentes malum dicere de eis, vereantur magis, & domus Dei, quæ est Ecclesia, ipsa unitate terribilis ut Castrorum Acies ordinata, fideles lætitia, Infideles, Hæreticos, Schismaticos rubore suffundat.

Quam Sacr. Congregat. Instructionem Sanctissimo Domino Nostro CLEMENTI III. per me infrascriptum Secretarium ejusdem Sacræ Congregationis relatum in audientia habita die 16. Januarii anni 1763. Sanctitas Sua benigne in omnibus approbavit, & omnino servari mandavit. Datum ex Ædibus Sacræ Congregationis die 17. mensis, & anni quibus supra.

M. Marefuscus Secretarius.

TESTAMENTUM.

ARTICULUS I.

Testamentum quoad ejus naturam, divisionem, & solemnitates ad ipsum requisitas.

SUMMARIUM.

1 *Testamentum unde sit dictum?*
2 *Testamentum quid sit?*
3 *Nullum Testamentum quantumvis privilegiatum valet sine Hæredis directa institutione.*
4 *Testamentum dividitur in solemne, & non solemne, seu privilegiatum, & quale sit utrumque.*
5 *Testamentum solemne subdividitur in scriptum, & Nuncupativum.*
6 *Testamentum solemne scriptum quale sit?*
7 *Testamentum solemne Nuncupativum, quale sit?*
8 *Quamvis etiam hoc Testamentum soleat hodie redigi in Scripturam, non cessat esse Nuncupativum.*
9 *Ad valorem Testamenti solemnis Scripti præter Hæredis directam institutionem, requiritur primo ut sit in Scripturam redactum, vel manu ipsius Testatoris, vel manu alterius de expresso ejus mandato.*
10 *Si manu alterius sit scriptum, debet ei Testator propria manu subscribere coram testibus, vel octavum testem adhibere, qui nomine, & loco ipsius subscribat.*
11 *Si autem ipsemet testator propria manu testamentum scripserit, non requiritur amplius propria, vel alterius octavi testis subscriptio.*
12 *Nec refert, an isto, vel alio tempore scriptum, dictatumque sit testamentum.*
13 *Nec requiritur, quod testator testamentum scriptum prælegat, sed sufficit, quod scripturam clausam, aut convolutam exhibeat testibus dicendo in illa suum contineri testamentum.*
14 *Secundo ad valorem testamenti solemnis scripti requiritur, quod in illo adhibeantur septem testes idonei.*
15 *Testes, ut sint idonei, debent esse masculi.*
16 *Item debent esse liberi, & non servi.*
17 *Item debent esse puberes.*
18 *Testes ad id idonei non sunt furiosi, muti, surdi.*
19 *Item nec cæci.*
20 *Item testes ad id idonei non sunt personæ suspectæ, ut ipse Hæres in testamento institutus.*
21 *Item neque is, qui in potestate testatoris, seu Hæredis est, neque pater ejus, qui eum habet in potestate, neque fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt.*
22 *Ceteri consanguinei, & affines testatoris, seu Hæredis, nec non famuli, Officiales, Ministri, ac Domestici ejus testes ad id esse possunt. Immo etiam fratres emancipati, pater in testamento filii testatoris jam emancipati, item maritus in testamento uxoris.*
23 *Possunt etiam plures ex eadem domo, quamvis consanguinei, ut pater, & filius, duo, vel plures fratres testes esse in eodem testamento, dummodo non sint sub patria potestate testatoris.*
24 *De vigore juris Canonici non possunt saltem licite extra casum necessitatis testes esse in testamentis, & instrumentis, aliisque contractibus Laicorum, nec Clerici sine licentia Episcopi, nec Religiosi sine facultate sui Prælati.*
25 *Quamvis tamen id ipsis sit illicitum, validum tamen est eorum testimonium, etiamsi sine præscitu, & licentia Superiorum testes in supradictis agant.*
26 *Tertio ad valorem testamenti solemnis scripti requiritur ut omnes testes ita sint præsentes, ut testatorem non tantum audire, sed & videre possint.*
27 *Quarto requiritur, non solum quod testes sint præsentes, sed insuper quod ad testificandum sint rogati, seu invitati, ac moniti.*
28 *Quinto requiritur, quod testator testibus, ut supra, præsentibus Scripturam clausam, aut convolutam exhibeat, dicendo in illa suum contineri testamentum.*
29 *Sexto requiritur, quod testamentum sic exhibitum, vel propria manu subscribat, si ipsemet totum non scripsit, vel si subscribere nequeat, aut nesciat, octavum testem, qui nomine ipsius subscribat, adhibeat.*
30 *Septimo requiritur, ut omnes, & singuli testes nomen suum propria manu subscribant, & illud subsignent annulo, seu sigillo suo, aut alieno, etiam a testatore accepto.*
31 *Octavo requiritur, ut totum negotium testamenti solemnis scripti peragatur uno eodemque loco, & tempore unoque contextu.*

32 *Ad valorem testamenti solemnis* Nuncupativi *requiritur, quod testator coram septem testibus idoneis, ut supra, & ad id specialiter rogatis, simul uno, eodemque tempore ultimam suam voluntatem, tam circa Heredis institutionem, quam circa legata pronunciet, seu alias sufficienter manifestet, ita ut intelligi possit.*

33 *Unde pauciores solemnitates requiruntur ad testamentum* Nuncupativum, *quam ad* Scriptum.

34 *Testamentum* Nuncupativum, *& testamentum* scriptum *in quo inter se differant?*

35 *Supradictæ solemnitates requisitæ ad valorem testamenti de Jure Civili, non requiruntur omnes de Jure Canonico.*

36 *De Jure Canonico ad valorem testamenti sive ad causas pias, sive profanas non plus requiritur, quam adsint duo testes idonei, & Parochus.*

37 *Testes requisiti de Jure Canonico debent esse idonei, ac testes requisiti de Jure Civili.*

38 *Item tales testes, sicuti de Jure Civili, ita etiam de Jure Canonico, debent esse rogati.*

39 *In defectu Parochi proprii de Jure Canonico sufficit si quatuor testes sint adhibiti.*

40 *In Ditionibus Romano Imperio subjectis, tam in Foro Ecclesiastico, quam Laicali fieri, & judicari debent testamenta secundum solemnitates de Jure Civili requisitas. In Ditionibus autem temporali Jurisdictioni Romani Pontificis subjectis secundum solemnitates de Jure Canonico requisitas.*

41 *Quamvis tamen gravissimi Doctores teneant, quod Clerici etiam in Terris Imperii, aliorumque Regnorum, possint condere testamenta juxta dispositionem, & formam Juris Canonici.*

42 *Unde in praxi est attendenda consuetudo locorum.*

43 *Testamentum ad causas profanas carens una, vel pluribus solemnitatibus a Jure positivo requisitis nullum, & invalidum est in foro externo.*

44 *An autem tale testamentum sit nullum, & invalidum etiam in foro interno, seu conscientiæ, tres sunt Doctorum sententiæ.*

45 *Prima sententia tenet tale testamentum in Foro interno, seu conscientiæ esse validum.*

46 *Afferuntur hujus sententiæ fundamenta, ex Jure Canonico.*

47 *Item ex Jure Civili.*

48 *Item ex ratione.*

49 *Secunda sententia opposita tenet dictum testamentum esse invalidum etiam in Foro interno, seu conscientiæ.*

50 *Afferuntur hujus sententiæ fundamenta ex pluribus Legibus.*

51 *Item ex ratione.*

52 *Tertia sententia est media, per quam fere conciliantur inter se prædictæ duæ sententiæ oppositæ. Et docet, quod dictum testamentum imperfectum, & minus solemne non sit quidem irritum, & invalidum ipso jure in Foro conscientiæ, At tamen possit tale declarari per sententiam Judicis.*

53 *Juxta hanc sententiam concludimus, quod tale testamentum ad causas profanas validum est, & obligat in conscientia ante sententiam Judicis; Secus autem post Judicis sententiam.*

54 *Adducitur probatio primæ partis.*

55 *Adducitur probatio secundæ partis.*

56 *Affertur ad id probatio a simili variis exemplis ex Jure desumptis.*

57 *Adducitur ad id brevis, & clara resolutio.*

58 *Item adducitur alia ad id similis resolutio.*

1 TEstamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis
sit. Texto expresso *in princip. Institut. de testamentis ordinandi*. Et sic *Communis Doctorum*.
2 Testamentum est ultima nostræ voluntatis dispositio seu
ordinatio cum directa Heredis institutione. *Ita tenet Communis, arg. leg. testamentum 1. ff. Qui testamenta facere
possunt*, ubi testamentum a Modestio sic definitur: *Testamentum est voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod
quis post mortem suam fieri vult*. Quæ definitio, quamvis a multis ut legitima recipiatur, a pluribus tamen ob
omissam particulam *cum Heredis institutione*, ut manca,
& imperfecta rejicitur, eo quod Heredis institutio sit de
essentia Testamenti. Nullum enim Testamentum, quan-
3 tumvis privilegiatum valet, vel subsistit sine Heredis institutione, ut tenet Communissima Doctorum ob textus
expressos §. *Ante Heredis 34. Institut. de Legatis*, ibi:
„ Testamenta vim ex institutione Heredis accipiunt, &
„ ob id veluti caput, atque fundamentum intelligitur to-
„ tius testamenti institutio §. In primis 1. Institut. de Fi-
„ deicommissariis hereditatibus, *ibi*: In primis sciendum
„ est opus esse, ut aliquis recto Jure testamento Heres
„ instituatur . . . . alioquin inutile est testamentum, in quo
„ nemo Heres instituitur; leg. Proxime 3. ff. De his, quæ
„ in testamento delentur, inducuntur, vel inscribuntur,
„ *ibi*: Non potest ullum testamentum valere, quod He-
„ redem non habet, leg. Quod per manus 10. ff. de Ju-
„ re Codicillorum, *ibi*: Testamentum, quod vires per in-
„ stitutionem Heredum accipit; leg. Jubemus 29. ff. Quod
„ si, Cod. de testamentis, *ibi*: Quod si non fuerit obser-
„ vatum, & nomen Heredis, vel Heredum non fuerit,
„ manu testatoris scriptum, vel voce coram testibus nun-
„ cupatum, hoc testamentum stare minime patimur,
cum similibus.

Testamentum dividitur in solemne, & non solemne, 4
seu privilegiatum. Testamentum *solemne est*, quod habet
omnes solemnitates a Jure requisitas, quæ infra assignabuntur. Testamentum *non solemne*, seu *privilegiatum* est,
quod licet careat solemnitatibus alias de jure communi
requisitis, ex speciali tamen privilegio valet, ac si ipsas
haberet, cujusmodi est testamentum ad pias causas, testamentum militis in expeditione bellica factum, testamentum conditum tempore pestis, testamentum factum coram
Principe, seu ipsi oblatum, vel ad Acta Judicis traditum.
Communis.

Testamentum solemne subdividitur in scriptum, & Nun- 5
cupativum; §. *Sed hæc 15. Instit. de testamentis ordinandis*. Testamentum solemne *scriptum*, seu *in scriptis* (quod
etiam *clausum* vulgo appellatur, eo quia plerumque te- 6
stator latere vult tabellionem, & testes qui in eo continentur) est illud quod fit in scripturam redactum, scriptum, & subsignatum, servata juris forma præscripta,
leg. Hac consultissima 21. Cod. de testamentis.

Testamentum solemne *Nuncupativum* est illud, quod si- 7
ne scriptura, ac etiam sine subscriptione, & subsignatione testium fit, cum testator coram requisitis testibus Heredem oretenus nominat, seu nuncupat, simulque declarat, quid de bonis suis post mortem fieri velit; §. *Sed
hæc 14. Institution. de testamentis ordinandis*. Hodie tamen talis nuncupatio, seu declaratio ultimæ voluntatis 8
in scripturam a Notario publico redigi solet; Non quod
ad illam requiratur scriptura tanquam forma ad substantiam actus, sed ne memoriæ excidat, & ut facilius probari possit voluntas testatoris, si fortasse testes interim mori, vel inhabiles reddi contingeret, antequam coram Judice voluntatem defuncti declararent; quorum defectus
suppletur per publicum Notarii Instrumentum, ut insinuatio alia apud Judicem non sit necessaria; nec per hoc
cessat esse testamentum Nuncupativum, quia talis scriptura non adhibetur, nec sit necessaria, sed ut dictum est,
adhibetur, & fit solum pro commodiori, & faciliori probatione, prout in simili dicitur, *leg. in re 4. ff. de Fide
instrument.*, ibi: *Fiunt enim de his scripturæ, ut quod actum
est per eas, facilius probari possit, & sine his autem valet quod actum est, si habeat probationem*.

Ad valorem testamenti solemnis *scripti*, seu *in scriptis* 9
(præter Heredis directam institutionem, quæ ex Juribus
adductis *supra n. 3.* necessaria est ad valorem cujuscumque testamenti quantumvis privilegiati) requiritur primo,
ut sit in Scripturam redactum, vel manu ipsius testatoris, vel manu alterius de expresso ejus mandato, *l. Hac
consultissima 21. Cod. de testamentis*, ibi: *Vel ipsius testatoris, vel cujuslibet manu conscriptum*. Cum hoc tamen,
quod, si manu alterius sit scriptum, debet ei testator pro- 10
pria manu subscribere coram testibus, vel octavum testem adhibere, qui nomine, & loco ipsius subscribat; *cit.
l. Hac consultissima 21. & leg. Cum antiquitas 28. Cod. de
test.* Si autem ipsemet testator manu propria testamentum 11
scripserit, non requiritur amplius propria, vel alterius
octavi testis subscriptio, tex. *expr. in cit. l. Cum antiquitas 28. §. Cum autem, Cod. de testamentis*, ibi: *Sancimus,
si quis sua manu totum testamentum, vel Codicillum conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod
hæc sua manu confecerit, sufficiet ei totius testamenti scriptura, & non alia subscriptio requiretur, neque ab eo,
neque pro eo ab alio*. Nec refert, an isto, vel alio tempo- 12
re scriptum, dictatumque sit testamentum, textu expresso
in cit. l. Hac consultissima 21. Cod. de testamentis, ibi:
Licet alio tempore dictatum, scriptumve proferatur testamentum, sufficiet. Nec requiritur, quod testator testamen- 13
tum scriptum prælegat, vel tenorem illius manifestet, sed
sufficit, quod scripturam clausam, aut convolutam exhibeat
testibus, dicendo in illa suum contineri testamentum, *cit.
l. hac consultissima*, ibi: *Dummodo tamen testibus præsentibus testator suum esse testamentum dixerit, quod offertur*.

Secundo ad valorem testamenti solemnis Scripti, seu 14
in scriptis requiritur quod in illo adhibeantur septem testes idonei, *l. Hac consultissima 21. Cod. de testamentis,
& l. Heredes 21. §. in testamentis, ff. Qui testamenta facere possunt*.

Testes autem, ut sint ad id idonei, debent esse mascu- 15
li; Mulieres enim ad id non admittuntur, §. *Testes autem
6. Institut. de testamentis ordinandis, l. Qui testamenta 20.
ff. Qui testamenta facere possunt*. Item debent esse liberi, 16
& non servi: servi enim excluduntur, *cit. leg. Hac consultissima; & cit. §. testes autem*, Item debent esse pube- 17
res, quia impuberes ad id inhabiles declarantur, *cit. §. testes autem, & cit. l. Hac consultissima*. Item testes, ut 18
sint idonei, non debent esse furiosi, neque muti, nec
surdi, omnes enim isti excluduntur, *cit. §. testes autem
6. Instit. de testamentis ordinandis*. Ad quos reducuntur
etiam cæci, ex eo quod testamentum videre non possunt,
quod tamen requiritur *arg. l. si non speciali 9. Cod. de
test.*

testamentis, Item, debent esse testes extra omnem suspicionem; Unde testis esse non potest in testamento ipse Heres institutus; *l. Qui testamento* 20. *ff. Qui testamenta facere possunt*; *§. Sed neque Heres, Instit. de testament. ordinand.* Neque is, qui in potestate testatoris, seu Heredis est, neque pater ejus, qui eum habet in potestate, neque fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt; *§. In testibus* 9., *& tit. §. Sed neque Heres* 10. *Institut. de testament. ordinand.*

21 Ceteri autem consanguinei, & affines testatoris, seu Heredis, necnon famuli, Officiales, Ministri, ac Domestici ejus testes ad id esse possunt; Immo etiam fratres jam emancipati, & pater in testamento filii testatoris jam emancipati; Item maritus in testamento uxoris; In aliis enim omnibus cessat ratio Legis, vinculum scilicet unitatis ex patria potestate proveniens. Nec obstat *citat. §. In testibus* 9. *instit. de testam. ordinandis*, ubi ad id excluduntur *testimonium domesticum*, & *cit. §. Neque Heres* 10. *Instit. eodem* ubi declaratur inhabilis *is*, *qui in potestate ejus*, (id est Heredis) *est*; Quia uterque textus intelligendus est de iis, quos vinculum patriæ potestatis unit cum Herede, vel testatore, ita ut qui sub Heredis vel testatoris patria potestate est, filius videlicet, & qui hac ratione domesticus reperitur, testis esse non possit, ut communiter interpretantur Doctores.

22 Possunt etiam plures ex eadem domo, quamvis consanguinei, ut pater, & filius, duo, vel plures fratres testes esse in eodem testamento; Dummodo non sint sub patria potestate testatoris; *l. Ad testium* 22. *ff. Qui testamenta facere possunt*, *& §. pater* 8. *Institut. de testament. ordin. cap. Si testes* 3. *caus.* 4. *quæst.* 2.

23 De rigore Juris Canonici non possunt saltem licite extra casum necessitatis Clerici sine licentia Episcopi, & Religiosi, seu Monachi sine Prælati sui facultate, & consensu testes esse, seu testimonium ferre in testamentis, seu Instrumentis Sæcularium conficiendis, aliisque causis, sive contractibus Locorum. Glossa in *Authentic. de Monachis §. Cogitandum vers. testes Collation.* 1., juncta Glossa Marginal. *ibidem* Abbas *in cap. Cum Nuncius n.* 3. *de testibus*, Farinacius *qu.* 61. *de testibus n.* 63., & plurimi alii per textum *in cap. Quamquam* 2. *caus.* 14. *qu.* 2., ubi in Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. *capit.* 13. sic statutum legitur: „ Quamquam Sacerdotum testimonium credibilius habeatur; tamen ipsi in sæcularibus „ negotiis pro testimonio, aut in conficiendis instrumentis non rogentur; quia eos in talibus rebus esse non „ convenit; Si autem eventu aliquo causæ interfuerint, „ & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ „ sæcularium inveniantur personæ; ne veritas occultetur, aut malus ut bonus æstimetur, in providentia pro„ prii Episcopi sit, ut, aut coram se, & competentibus „ Judicibus, aut aliter honorifice veritatem attollant; Et in ejus Summario expresse dicitur: *In conficiendis Instrumentis Sacerdotes ad testimonium non vocentur*; Tum quia Clerici subsunt suo Episcopo, & strictius Religiosi, seu Monachi suo Prælato Regulari, cum sub ejus omnimoda Obedientia sunt positi, nec habeant velle nec nolle; *cap. Si Religiosus* 27. *de election. in* 6. *cap. Religiosus* 2. *de testament. in* 6. *cap. Religiosi* 5. *de sepulturis in* 6. ergo hoc ipso non possunt esse testes sine licentia ejus, cui subsunt; *arg. cap. Monachi vagantes* 33., *& cap. Monachi a Monasterio* 35. *caus.* 16. *q.* 1. cum similibus; tum etiam quia Clericis, vel Monachis, seu Religiosis illicitum est negotiis sæcularibus se immiscere. *Tot. tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant*, juncto illo Apostoli 2. *ad Timoth. cap.* 2., ibi: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*; Et quod Clericus absque licentia Episcopi non possit testimonium ferre etiam in causa Civili coram Judice Laico, expresse declaravit *S. Congreg. Immunit. in Aquilana* 5. *Maji* 1637. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 30. *in Synops. verb. Testis n.* 1., & sæpe sæpius alibi: Et hoc a fortiori dicendum est de Religioso, seu Monacho sine licentia sui Prælati supra adducta: In casibus enim, in quibus necessarium est eorum testimonium, solet a S. Congregat. concedi facultas Episcopo loci eos examinandi, sicuti alios exemptos, ut videre est apud d. Riccium *in Synops. verb. Facultas examinandi Ecclesiasticos, & exemptos.*

24 Quamvis tamen de rigore Juris Canonici id sit illicitum Clericis, & Religiosis; nihilominus validum est eorum testimonium, etiamsi sine licentia, & præscitu Superiorum testes in supradictis agant. Abbas *in cap. Cum nuncius n.* 3., *&* 4., & Felinus *ibid. n.* 3. *de testibus*, Mascardus *de probationibus conclus.* 263. *n.* 12. *&* 13. Farinacius *de testibus qu.* 61. *n.* 84. *&* 134. allegans plures alios, Reiffenstuel *lib.* 3. *tit.* 26. *n.* 13. Pirhing *ibid. n.* 3. Lezana *tom.* 1. *cap.* 9. *n.* 13. *& tom.* 4. *verb. Testis Regularis n.* 2. testans ex Novario sic decisum fuisse a Sacr. Congreg., & alii passim. Et ratio est, quia licentia Superioris est quoddam accidentale, non autem de substantia actus testimonii; *argum. cap.* 1. *de testibus*; tum quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem; *cap. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus*; tum etiam quia nullibi reperitur tale testimonium a Jure declarari irritum, ac invalidum; Immo, ut experientia docet; solent Clerici Sæculares passim in testamentis, aliisque contractibus Laicorum ex generali consuetudine in testes adhiberi etiam sine alia licentia Superioris Ecclesiastici, prout observant Farinacius *loc. cit n.* 64. Azorius *consil.* 590. *n.* 20. Pirhing *lib.* 2. *Decret. tit.* 20. *n.* 60. Reiffenst. *ibid. num.* 184., & alii. Quinimmo etiam Religiosi non semel sine alia suorum Superiorum expressa licentia in testes assumuntur pro conficiendis, ad quos testatores pro majori celatione in dies accedunt: Nec desunt auctores dicentes citatum Canonem *Quamquam* 2. *caus.* 14. *q.* 2. procedere potius de honestate, quam de necessitate, prout videtur innuere ly *Eos in talibus rebus esse non convenit*. Vel non ipsum Canonem esse usu receptum: Vel si receptum, denuo fuisse per contrariam consuetudinem abrogatum: Consultius tamen, & tutius est, ut monent supra citati Doctores, & alii passim; ad effugiendas omnes difficultates, Superiorum ad id petere, & obtinere facultatem; Nam quod possit impugnari testamentum, in quo Religiosus absque sui Superioris licentia est testis eo quod pro mortuo habeatur, tradit Joan. Faber *§. testes n.* 3. *inst. de testamentis*, junctis nonnullis aliis, quos in oppositum citat Mascard. *de Prob. concl.* 26. *n.* 1. *&* 2.

Tertio ad valorem testamenti solemnis scripti, seu in scriptis, requiritur, ut omnes testes ita sint præsentes, ut testatorem, non tantum audire, sed, & videre possint. *Communis, argum. l. Si non non speciali* 9. *Cod. de testamentis*, ibi: *Si testes non conspectu testatoris testimoniorum officio functi sunt, nullo jure testamentum valet.* 25

Quarto requiritur non solum, quod testes sint præsentes, sed insuper quod ad testificandum sint rogati, seu invitati, ac moniti, *l. Hac consultissima* 21. *Cod. De testamentis*, ibi: *Rogatis testibus.* 26

Quinto requiritur, quod testator, testibus, ut supra, præsentibus, scripturam clausam, aut convolutam exhibeat, dicendo in illa suum contineri testamentum, *l. Hac consultissima* 21. *Cod. de testamentis*, ibi: *Dummodo testibus præsentibus testator suum esse testamentum dixerit quod offertur.* 27

Sexto sequitur, quod testamentum sic exhibitum, vel propria manu subscribat, si ipse met totum non scripsit, vel si subscribere nequeat, aut nesciat, octavum testem, qui nomine ipsius subscribat, adhibeat, *cit. l. Hac consultissima* 21., *& l. Cum antiquitas* 28. *Cod. de testamentis.* 28

Septimo requiritur, ut omnes, & singuli testes nomen suum propria manu subscribant, & illud subsignent annulo, seu sigillo suo, aut alieno, etiam a testatore accepto. *§. Sed cum* 3., *& §. Possunt* 5. *Instit. de testamentis ordinandis*, *l. Ad testium* 22. *§.* 4. *ff. Qui testamenta facere possunt*, *l. Singulos testes* 30. *ff. eodem l. Hac consultissima* 21. *Cod. de testamentis*; 29

Octavo requiritur, ut totum negotium testamenti solemnis scripti peragatur uno, eodemque loco, & tempore, unoque contextu, idest nullo actu alieno, sive extraneo (qui ad testamenti factionem non pertineat) interveniente, nisi ad modicum intervallum ex necessitate, interruptio aliqua facta sit, quæ in tali casu non obest, *§. Sed cum* 3. *Inst. de testamentis*, ibi: Constitutum est, „ ut uno eodemque tempore septem testibus adhibitis, & „ subscriptione testium signacula testamentis apponerentur. Et concordant lex Heres 21. §. final. ff. Qui te„ stamenta facere possunt, lex Hac consultissima 21., & „ l. Cum antiquitas 28. Cod. de Testamentis. 30

Ad valorem testamenti solemnis *Nuncupativi* requiritur, quod testator coram septem testibus idoneis ut supra, & ad id specialiter rogatis, simul uno, eodemque tempore ultimam suam voluntatem, tam circa Heredis institutionem, quam circa Legata palam pronunciet, seu alias sufficienter manifestet, ita ut intelligi possit, *Communis*, per textus expressos *in §. Sed hæc* 14. *Institut. de testamentis ordinandis*, ibi: " Si quis autem sine scriptis „ voluerit ordinare jure Civili testamentum, septem te„ stibus adhibitis, & sua voluntate coram eis nuncupata sciat hoc perfectissimum testamentum Jure Civili, „ firmumque constitutum. Authentic. Hoc inter §. 2. „ *Cod. de testamentis*, ibi: *Per Nuncupationem quoque*, „ hoc est, sine scriptura, testamenta non alias valere sancimus, quam, si septem testes, ut supra dictum est, „ simul uno, eodemque tempore collecti, testatoris voluntatem, ut testamentum sine scriptura facientis audierint, & leg. In testamentis 26. Cod. eodem, *ibi*: „ In testamentis sine scriptis faciendis omnem formalem „ observationem penitus amputamus, ut postquam septem „ testes convenerint, satis sit voluntatem Testatoris, vel „ Testatricis simul omnibus manifestari significantis, ad „ quos substantiam suam pervenire velit, vel quibus legata dare, vel fideicommissa, vel libertates disponere. " 31

Ex quibus clare patet, quod pauciores solemnitates requiruntur ad Testamentum *Nuncupativum*, quam ad testamentum *scriptum*; cum ad *Nuncupativum* non requiritur testium subscriptio, nec sigillatio eorundem, nec 32

testa-

testatoris, uti requiritur ad testamentum *scriptum* ex supradictis. *Communis*.

33 Unde testamentum *Nuncupativum*, & testamentum *Scriptum*, seu in scriptis inter se differunt. Primo, quia in testamento *scripto* plerumque celatur ultima voluntas testatoris & hæres institutus. In *Nuncupativo* autem debet ultima voluntas testatoris manifestari, & palam nuncupari hæres, ut sciant testes, quinam sit institutus. *Authent. Hoc inter §. 2. Cod. de Testamentis, l. Jubemus 29. C. eod.* Secundo, quia ad testamentum *Scriptum* necessario requiritur Scriptura, sine qua testamentum est nullum. *Nuncupativum* autem potest fieri sine ulla scriptura, sola nuda voce coram testibus; Et quamvis hodie redigi soleat in scripturam, non cessat tamen per hoc esse testamentum nuncupativum, cum scriptura adhibeatur, & fiat solum pro commodiori, & faciliori probatione, *argument. l. In re 4. de fide instrumentorum*, ut patet ex dictis *supra n.* 8. ubi adducitur textus, tertio, quia in testamento *Nuncupativo* testes nec subscribunt, nec subsignant, sicuti nec testator; totum autem id requiritur ad testamentum *Scriptum*, *l. Hac consultissima* 21., *& l. Cum antiquitas* 18. *Cod. de testamentis §. Sed* 3. *&* 4. *Possunt* 5. *Inst. de testamentis ordinandis*, cum similibus. Vide *supra n.* 10. 11. 29. 30.

34 Supradictæ solemnitates requisitæ ad valorem testamenti de jure Civili non requiruntur omnes de jure Canonico. *Communis*, textu expresso *in c. Cum esses 10. de testamentis*.

35 De Jure enim Canonico ad valorem testamenti, sive ad causas pias, sive profanas non plus requiritur, quam ut adsint duo testes idonei, & Parochus loci. *Communis*, per expressum textum *in cit. c. Cum esses 10. de testamentis*, ibi: „ Proposuisti in tuo Episcopatu consuetudinem „ obtinere, quod testamenta, quæ fiunt in ultima volun„ tate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione se„ ptem, vel quinque testium fiant, secundum quod Leges „ humanæ decernunt; Quia vero a divina Lege, & SS. „ Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine, „ id esse noscitur alienum, cum scriptum sit (*Deuteronom. cap. 17. num. 6., & cap. 19. num. 15., & Matth. cap. 18. n. 16.*) „ In ore duorum, vel trium testium stat omne „ verbum, præscriptam consuetudinem improbamus, & „ testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & „ tribus, vel duabus aliis personis idoneis in extrema „ fecerint voluntate, firma decernimus permanere, sub „ interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujus„ modi audeat rescindere testamenta.

36 Testes requisiti de Jure Canonico debent esse idonei, ac testes requisiti de jure Civili, & assignati *supra n.* 15. Fagnanus *in cit. c. Cum esses n.* 36. Covarruv. *ibidem n.* 14. Clarus §. *Testamentum q.* 55. *n.* 3. Reiffenstuel *lib.* 3. *tit.* 26. *n.* 133. Pirhing *ibidem n.* 12., & alii. Et ratio est, quia *in cit. c. Cum esses*, immutata est forma testandi Juris Civilis quoad numerum tantum, non autem quoad qualitatem testium; cum sicuti in jure Civili etiam in *d. c. Cum esses*, exigatur, quod testamenta fiant coram personis idoneis; Ubique autem dispositio Juris Civilis non reperitur expresse immutata, vel correcta a Jure Canonico, debet Jus Civile etiam in Foro Canonico, & Ecclesiastico servari, ut tradunt Doctores communiter per textum *in cap. Intelleximus 1. de novi operis nunciatione*, ibi: „ Sicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Con„ stitutionibus adjuvantur.

37 Item per eamdem rationem dicendum est, quod tales testes sicuti de Jure Civili, ita etiam de Jure Canonico debeant esse rogati, cum dispositio Juris Civilis id requirens non sit expresse correcta per Jus Canonicum, quia potius videtur approbata *in c. Relatum 11. de Testamentis*, ibi: *Tribus, aut duobus testibus requisitis*, idest rogatis Reiffenstuel; *loc. cit. num.* 133. Pirhing *loc. cit. n.* 12. Fagnanus *loc. cit. a n.* 17. ubi sub *nu.* 19. dicit, quod hæc est communis opinio.

38 In defectu Parochi proprii de jure Canonico sufficit, si quatuor testes sint adhibiti, quia duo testes æquivalent Parocho, & vices supplent unius, quamvis maximæ sit auctoritatis, ut patet ex *c. Cum a nobis 28., & c. Licet 47. de testibus*. Sic docent Abbas *in cit. Cum esses nu.* 7. Convarruv. *ibid. num.* 12., & 13. Clarus *loc. cit. quæst.* 53. *num.* 3. Molina *tract. 2. de Justitia disp.* 133. *num.* 4., & 5. Pirhing *loc. cit. nu.* 10., & ipso teste alii communiter.

39 In Ditionibus Romano Imperio subjectis, tam in Foro Ecclesiastico, quam Laicali fieri, & judicari debent Testamenta secundum solemnitates de Jure Civili requisitas; In ditionibus autem temporali jurisdictioni Romani Pontificis subjectis secundum solemnitates de Jure Canonico requisitas, & præscriptas *in cit. c. Cum esses 10. de testamentis*. Sic Glossa *ibid. verb. Improbamus*, Layman *lib. 1. tract. 4. 13. n. 1., & in c. Ecclesia 10. n. 15. de Constitutionibus*, Alexander *consil. 146. num. 6. lib. 2., & cons. 177. num. 2. lib.* 2. dicens hanc esse communem, Parisius *consil. 51. num. lib.* 3. testans sic affirmare scribentes omnes, nullo excepto, dicentes hanc conclusionem esse communem, & sequendam in judicando, & consulendo, & *num.* 15. asserit eam esse firmissimam, & indubitabilem, Pirhing *loc. cit. num.* 11. Reiff. *loc. cit. num.* 153. dicens opinionem hanc esse consuetudine receptam, sicque confirmatam, & consequenter tenendam, sicque tenere communem aliorum apud Fagnanum *in cit. c. Cum esses num.* 46. Et ratio est, quia cum Clerici sint Cives, ac membra Reipublicæ, ubi degunt, æquum est, & rectæ rationi consonum, ut in rebus mere politicis, Legibus sæcularibus locorum se conforment. Eo vel maxime quod *citat. Cap. cum esses 10. de Testamentis*, inscribatur ab Alexand. III. Hostieni Episcopo, quæ Civitas Hostiensis est de temporali Jurisdictione Romani Pontificis.

Quamvis tamen gravissimi Doctores teneant, quod Cle- 40
rici etiam in terris Imperii, aliorumque Regnorum possint condere testamenta juxta dispositionem, & formam Juris Canonici, traditam *in cit. cap. Cum esses 10. de testamentis*, ita ubique servanda sit in Foro Ecclesiastico. Sic Joann. Andreas *in cit. Cap. Cum esses num. 6. vers. Communiter*; Cardinal. *ibid. n. 5. vers. Joannes Andreas dicit*; ubi asserit, hanc opinionem esse veriorem. Imola *ibid. num.* 13. dicens hanc opinionem videri consuetudine roboratam, & per consequens servandam, Calderin. *cons. 8. circa finem de Testamentis*, dicens hanc servari de facto, Clarus in §. *Testamentum qu. 57. vers. Quæ quidem*, dicens non esse ab in consulendo, & judicando recedendum, & paulo infra subdens: „ A qua non rece„ das in practica, quia quantum ego vidi omnes, ita ser„ vatur sine controversia, & sic tenent alii apud Fagn. *in cit. Cum esses num.* 41. Unde in praxi est attendendum ad consuetudinem locorum, ut recte monent Molina *loc. cit. num. 7., & 8.* Pirhing *loc. cit. num.* 11. ubi ex Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 13. n. 1., & in cap. Ecclesia 10. n. 15. de Constitutionibus* dicit, quod in Imperio Romano est usu receptum, quod testamenta a Clericis fiant secundum Jus Civile, & Cæsareum, & si aliter fiant non valeant.

Testamentum ad causas profanas carens una, vel plu- 42
ribus solemnitatibus a Jure positivo requisitis nullum, & invalidum est in foro externo. *Communis*, per text. in *leg. Si non speciali 9. l. Si unus 12., & leg. Hac consultissima 21. Cod. de testamento* (idest solemnitatibus requisitis destituto) *voluntatem defuncti tenere non volumus*, & §. *Ex eo 7. Inst. Quibus modis testamenta infirmentur*, ibi: *Imperfectum testamentum nullum est*, cum similibus. Et sic semper censuit Rota, & signanter *p. 4. tom. 3. decis. 97. num. 9. p. 10. decis. 289. num. 3. part. 15. decis. 467. num. 1. part. 15. dec. 328. num. 2. part. 16. decis. num.* 4.

An autem, sicut testamentum ad causas profanas carens una, vel pluribus solemnitatibus a jure positivo requisitis invalidum, & nullum est in foro externo, ita etiam 43
sit invalidum, & nullum in foro interno, seu conscientiæ? celebris, & gravis controversia est, in qua tres extant Doctorum sententiæ.

Prima sententia docet, quod testamentum ad causas profanas carens una, vel pluribus solemnitatibus a Jure positivo requisitis sit validum in foro interno, seu conscien- 44
tiæ, ac proinde quod Hæres, vel Legatarius scriptus licite retinere possit hæreditatem, vel Legatum ex tali testamento imperfecto acquisitum, nec reddere debeat hæredi ab intestato, dummodo aliunde sufficienter constet hanc fuisse voluntatem testatoris, & quod hæres ab intestato in conscientia teneatur ipsi tradere hæreditatem, & solvere Legata ex tali testamento imperfecto relicta. Ita Fagnanus *in cap. Cum esses 10. de testamentis*, Abbas *ibidem*, Jason *in leg. Cum quis 10. Cod. de Juris, & facti ignorant*. Clarus, §. *Testamentum q.* 90. Zoesius *in Commentar. ad Decretal. num. 19. de testament., & ff. eodem num.* 43. Fachineus *lib. controvers. capit.* 5. Molina *tract. 2. de Inst. disp. 81. num.* 2. Lessius *de Jure, & Inst. lib. 2. cap. 10. dub.* 3. Mastrius *disputat. 4. Theolog. moral. num.* 52. Sannig *disputat. 12. de Justitia quæst. 3. numer.* 9., Malder. *tractat. 1. de Justitia cap. 11. dub.* 5. Felix Potestas *tom. 1. part. 2. sub num.* 2518. Matthæuccius *Official. Curiæ cap. 52. numer.* 9. S. Antoninus *part. 3. titul. 10. cap. 3. §.* 14. Silvester *in Summa verb. Legatum 4. §.* 10. Sotus *lib. 4. de Justitia, & Jur. quæst.* 4. Petrus de Aragonia *in 2. 2. de Justitia quæst.* 62. Reginald. *prax. fori Pœnitent. lib. 25. num.* 105. Petrus Ancharanus *in Regul. Possessor, de Regul. Jur. in* 6. Bartolus *tractat. de Minoritat. cap.* 3. Plinius secundus *lib. 2. Epistol. ad Arrianum*, his verbis: „ Ego propriam Le„ gem mihi dixi, ut defunctorum voluntates, etiam de„ ficerent, quasi perfectas tuerer, " & *lib. 5. Epistol. ad Calvisium*, his clarioribus verbis: „ Hoc enim si Jus „ adspicias, irritum, si defunctos, ratum, & fir„ mum est, mihi autem defuncti voluntas (vereor, „ quam in partem Jurisconsulti, quod dicturus sum, ac„ cipiant) antiquior Jure est: " La Croix *lib. 3. part. 2. numer.* 717. Eamdem sententiam tenent etiam Innocentius Imola, Alexander, Alciat. Albert. Brun. Alber. Florianus, Guido, Corneus, Tiraquell. Felin. Orosius, Angelus, Adrian. Joann. Medina, Armilla, Navarrus Caldar. Sarmiento, Perez, Tabiena, Segura, Comico-

lus, Pillitius, Molfesius, Homobonus, Mantica, & alii quos affert Cardin. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 22. *sect.* 9. *num.* 249. ubi observat, quod supradicti inferunt hæredem ab intestato conscium voluntatis defuncti, qui hæreditatem, vel Legatum alicui reliquit, teneri in conscientia ea solvere, vel si dubius fuerit, componere cum illo pro ratione dubii; Item si hæres, aut Legatarius ab intestato possideat, posse hæredem, aut Legatarium ex testamento minus solemni, servatis debitis conditionibus, sibi occulte compensare.

46 Et fundamenta hujus sententiæ desumuntur, tum ex Jure Canonico *c. Ultima voluntas 4. caus.* 13. *quæst.* 2. ex verbis S. Gregorii Papæ expresse habetur: *Ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet*, & *c. Indicante* 4. *de Testamentis*, ubi statuitur deberi Legatum quamvis nudis verbis relictum, ibi: *In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri*, & in ejus Summario præcise dicitur: *Debetur Legatum, quamvis nudis verbis a Testatore relictum* & *cap. Cum esses* 10. *eod.* decernitur, quod, quamvis desit solemnitas septem, vel quinque testium, sit validum Testamentum, si constet de voluntate testatoris, v. g. Parochum, & tres, vel duos testes.

47 Ex Jure autem Civili habetur *leg. Non dubium* 16. *cod. de Testamentis*, ubi sic expresse statuitur: *Illud etiam adjiciendum est, ut qui ex testamento, vel ab intestato Hæres extiterit, etsi voluntas defuncti circa Legata non sit subnixa, tamen si sua sponte agnoverit, implendi eam, necessitatem habeant*; *Et leg. Si* 2. *Cod. de Fideicommissis*, ubi decernitur, quod si quis alicui Fideicommissum Testamento minus solemni, & consequenter invalido in foro externo relictum, solvat, & tradat, revocari, seu repeti postea non amplius possit, quia illud solvit, & tradidit urgente conscientia, cum sciverit talem revera fuisse Testatoris voluntatem, quamvis ejus Testamentum ex defectu solemnitatum fuerit invalidum in foro externo, ibi: *Et si inutiliter*, (idest absque requisitis a Jure solemnitatibus) *Fideicommissum relictum sit, tamen si Hæredes, comperta voluntate defuncti, prædia ex causa Fideicommissi Avo tuo præstiterunt, frustra ab Hæredibus ejus de ea re quæstio tibi movetur, cum non ex ea sola scriptura* (solemnitatibus destituta) *sed ex conscientia relicti Fideicommissi defuncti voluntati satisfactum esse videatur*. Item §. *Et quia* 12. *Instit. de Fideicommissariis hæreditatibus*, ubi statuitur, quod si quis Testator Testamento minus solemni mandaverit suo Hæredi, ut vel Hæreditatem, vel speciale Fideicommissum restituat, & talis Hæres perfidia tentus, neget hoc sibi impositum fuisse, nec quidquam de hoc a Testatore audivisse; tunc *Necesse eum habere, vel Jusjurandum subire, quod nihil tale a Testatore audiverit, vel recusantem ad Fideicommissi, vel universalis, vel specialis solutionem coarctari, ne depereat ultima voluntas Testatoris fidei Hæredis commissa*: Et infra subjungitur, quod si is, postquam negaverit, confiteatur quidem, sed excipiat dicendo Testamentum non valere, ex quo careat debitis solemnitatibus, sit, hoc non obstante, ad solutionem compellendus. Item §. *Per traditionem* 20. *Inst. de rerum divisione*, ubi sic expresse habetur: *Nihil enim tam conveniens est naturali æquitati, quam voluntatem Domini volentis rem suam in alium transferre ratam haberi*.

48 Insuper hæc sententia ostenditur etiam ratione, quia ex Testamento minus solemni oritur obligatio naturalis, ut ex Communi sententia docet Clarus §. *Testamentum q.* 90. *n.* 1. Atqui hoc nihil aliud est, quam tale Testamentum in foro conscientiæ esse validum, ita ut hæres ab intestato teneatur ei satisfacere, & institutus possit tuta conscientia sibi relictum retinere, quamvis Jus Civile nullam actionem concedat ex tali Testamento, ergo &c. Tum quia Leges præscribentes dictas solemnitates ad Testamenta, fundantur in præsumptione fraudis; conditæ enim sunt, ut sic omnis fraus in testamentis evitetur, *l. Quæstiones* 32. *Cod. de Fideicommissis*, ibi: „ Lex etenim, ne „ quid falsitatis incurret, per duos forte testes composi„ tum testamentum, majorem numerum testium expostu„ lat, ut per ampliores homines perfectissima veritas re„ veletur." Præsumptio autem cedit veritati, *argument. cap. Super hoc* 5. *de renunciatione*, *leg. Continuus* 137. *ff. de verbor. significat. l. Ultim. ff. quod metus causa*, *leg. Imperatores* 29. *ff. de probationibus*, adeoque si aliunde constet de vera voluntate testatoris, sicque cesset præsumptio fraudis, cessant etiam ipsæ Leges, nec amplius obligant saltem in conscientia, cum cessante ratione, & causa Legis, vel obligatione, cesset Lex, seu obligatio ipsa, *leg. Adigere* 6. §. 2. *ff. Jurepatronat.* Card. de Luca tamen *disc.* 21. *de donat.* dicit, quod licet illa opinio apud morales sit magis communis, & recepta, reputatur per Canonistas minus vera, & in Foro nullatenus recepta, ita ut nunquam practicari visa fuerit.

49 Secunda sententia opposita expresse tenet, quod testamentum ad causas profanas carens una vel pluribus solemnitatibus a Jure Civili requisitis, sit invalidum, & nullum, non solum in foro externo, sed etiam in foro interno, seu conscientiæ, adeo ut Hæredes, & Legatarii vi talis testamenti, nec possint aliquid accipere, nec, si jam acceperint, illud tuta conscientia retinere valeant, seu hæredibus ab intestato teneantur sub gravi cuncta relinquere, aut restituere, quantumcunque de voluntate testatoris certo constet. Sic Covarruvias *de testamentis cap.* 10. *n.* 12. Cardin. Petra *tom.* 2. *Commentar. ad Constitut. X. Innocent. III sect.* 4. *num.* 4. Vasquez *in Opusc. de Testament. cap.* 3. *dub.* 1. Suarez *lib.* 5. *de legibus cap.* 24. *num.* 4. Valentia *tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 6. *part.* 5. §. 1. *quæstiuncul.* 1. Salas *de Legibus disp.* 16. *sect.* 12. *num.* 52. Bonacina *de Contract. disp.* 3. *qu.* 1. *punct.* 3. Diana *tom.* 1. *tract. de Contractib. resolut.* 75. Hentinez *disp.* 2. *qu.* 3. *de testament.* Hainoll. *tract.* 6. *cap.* 1. *controv.* 3. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *de Jure & Just. disput.* 6. *qu.* 7. *art.* 4. *conclus.* 1. Beja *part.* 1. *cas.* 53. Dicastil. *lib.* 2. *tractat.* 2. *dub.* 8. Baldus, Fulgosius, Paulus de Castro, Fortunius, Matienzo, Padilla, Gregorius Lopez, Antonius Gomez, Victoria, Ledesma, Valerus, Veja, Aragonius, Salonius, Naldus, Bannes, Becanus, & alii, quos affert Card. de Lugo *loc. citat. num.* 250. & hanc fatentur probabilem, Lessius, Sanchez, Maldetus, Joan. de la Crux apud ipsum *loco citat.* & plures alii.

Et fundamentum præcipuum hujus sententiæ petitur a 50
pluribus Legibus, quæ aperte declarant testamentum censendum esse ut non factum, cui deest aliqua solemnitas requisita, & signanter *leg. Si non special.* 9. *Cod. de testamentis*, ibi: „ Si testes non in conspectu Testatoris te„ stimonium Officio functi fuerint, nullo Jure testamen„ tum valet, *leg. Si unus* 12. *Cod. eod.* ibi: „ Si unus „ de septem testibus defuerit, vel coram Testatore omnes „ eodem loco testes, suo, vel alieno annulo non signa„ verint Jure deficit testamentum, *l. Hac consultissima* 21. *Cod. eod.* ibi: „ Non subscriptum autem a testibus, ac „ non signatum testamentum pro infecto haberi conve„ nit. Et *ibid.* infra: „ Ex imperfecto autem testamento „ voluntatem tenere defuncti . . . . . non volumus, §. *Ex eo* 7. *Inst.* „ Quibus modis testamenta infirmentur, ibi: „ Imperfectum testamentum sine dubio nullum est." Et concordat *leg. Si quæramus* 4. *ff. Qui testamenta facere possunt*; *leg. Et ab antiquis* 31. *Cod. de testamentis*, ac plures aliæ.

Ex quibus Juribus Patroni hujus sententiæ sic arguunt: 51
Testamentum solemnitatibus destitutum declaratur imperfectum, nullum, irritum, ac invalidum, ut patet ex allatis textibus; Atqui ubi Jus positivum declarat certos actus esse nullos, & invalidos, ipsi non obligant in conscientia, ut patet in Donationibus pupillorum, & similibus, in Matrimonio sine præsentia testium, & Parochi, & hujusmodi, ergo &c. Tum quia ad valorem cujuscunque actus requiritur voluntas, & potentia, *argument. c. Cum super* 23. *de Offic. & potest. Deleg.* Atqui nemo testari potest sine solemnitatibus a Jure Civili requisitis, ut clare patet ex citatis Juribus, & ut expresse dicitur in *c. Quæ contra* 64. *de regul. Juris in* 6. *Quæ contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, ergo &c. Unde Card. de Luca *loc. cit. de donationibus dis.* 21. *n.* 9. videtur asserere, hanc secundam sententiam esse in praxi tenendam, cum dicat, quod licet prima opinio sit apud morales magis communis, & recepta, reputatur tamen per Canonistas minus vera, atque in foro nullatenus recepta, ita ut nunquam practicari visa fuerit.

Tertia sententia est media, per quam, ut recte no- 52
tat Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *n.* 13. *in fine*, sese conciliantur inter se prædictæ duæ sententiæ oppositæ, & docet, quod dictum testamentum minus solemne, seu imperfectum non sit quidem irritum, & invalidum ipso Jure, in foro conscientiæ attamen possit tale declarari per sententiam Judicis, apud quem, tam hæres ab intestato, quam hæres scriptus possunt licite agere, ut jus suum pro sua bona fide in diversis Legibus, & rationibus fundata defendant, quamvis sint de voluntate Testatoris omnino certi; Unde tale testamentum quadam ratione est validum, idest antequam per sententiam Judicis irritetur, seu irritum declaretur, & quadam alia ratione est invalidum, idest quatenus potest, immo etiam debet per sententiam Judicis invalidum declarari, si super eo in Judicio lis fuerit mota. Ita Gibalinus *Juris Canonici Theoria, & praxis lib.* 6. *cap.* 3. Pontas *verb. Testamentum cap.* 20. *in fin.* Menochius *de præsumptionibus lib.* 3. *præsumption.* 80. *n.* 7. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 2. Sotus *de justitia l.* 4. *qu.* 5. *art.* 3. Bannes *dis.* 3. *a l. q.* 62. Thomas Sanchez *lib.* 4. *Consil. c.* 1. Beja *puncto de facto, & damno dato casu* 2. Sa *verb. Hæreditas n.* 32. *verb. Testamentum n.* 3. Tanner. *tom.* 3. *Theol. disp.* 4. *q.* 6. 332. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 56. *n.* 13. Reiff. *ib. n.* 118. & *in Theolog. moral. tract.* 8. *dist.* 3. *q.* 2. *n.* 15. *& seq.* & alii.

Unde juxta hanc sententiam prædictarum duarum fe- 53
re conciliativam concludimus, quod tale Testamentum minus solemne, seu imperfectum ad causas profanas validum est, & obligat in conscientia ante sententiam Judicis. Secus autem postquam, uti debet, Judex sententiam tulerit pro ejus invaliditate, & hanc in primis videntur inferre præmissa fundamenta utriusque prædictæ inter se oppositæ sententiæ, cum prior locum habeat ante sententiam judicis, & posterior solum post Judicis sententiam.

54 Probatur tamen ulterius quoad primam partem, quia ex tali Testamento oritur obligatio naturalis, cujus præcipuus effectus est tribuere creditori jus accipiendi, ac retinendi in conscientia id, quod sibi naturaliter debitum est, donec excepti ne Legis Civilis, & per sententiam Judicis elidatur. Obligatio enim naturalis sufficit ad transferendum dominium, adeoque testamentum illud validum est, & obligat in conscientia ante sententiam Judicis, seu donec per sententiam Judicis irritetur, vel irritum declaretur.

55 Probatur etiam ulterius quoad secundam partem, quia, cum Judex secundum Leges judicare debeat, *cap. In istis 2. distinct.* 4. & testamentum imperfectum, seu minus solemne secundum Leges citatas *supra num.* 50. sic invalidum, & nullum, & pro infecto haberi debeat, sententia sic prolata, & juxta in foro externo, erit etiam justa in foro interno, adeoque obligans in conscientia ad habendum tale testamentum sic declaratum pro invalido, & nullius roboris; Cum Judex auctoritate Divina sententiam ferat, eique juste secundum Leges Judicanti, ut obediatur, præcipiunt Leges Divinæ, ac humanæ *argument. cap. Quo jure* 1. *dist.* 8. *cap. Omnis anima* 2. *de Censibus*, ibi: „ Omnis anima sublimioribus potestatibus „ subjecta sit," *cap. Si quis* 2. *de Majorit. & Obedient.* ibi: „ In libro Regum legitur, qui non obedierit Prin„ cipi morte moriatur." *Deuteronom. cap.* 17. *num.* 9. *& sequent.* præcipit Deus: „ Venielque ad Sacerdotes Le„ vitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempo„ re... sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad „ dextram, neque ad sinistram.

56 Et quod post Judicis sententiam etiam in foro conscientiæ pro irrito sit habendum tale testamentum, quamvis ante Judicis sententiam pro valido haberetur, patet a simili variis exemplis ex Jure desumptis; Sic enim sine essentialibus solemnitatibus a Jure requisitis electus, quamvis tuta conscientia Beneficium retinere possit, si nemo se opponat, vel Electionem impugnet, *cap. Quod sicut, de election.* tamen post sententiam Judicis illam electionem irritam, & nullam declarantis, etiam in foro conscientiæ obedire, ac Beneficium dimittere tenetur ut tradunt communiter Doctores. Item quamvis contrahens, cum pupillo sine auctoritate Tutoris, naturaliter, & in foro interno valide agat, & tuta conscientia retinere possit quod vi talis contractus accepit, *argum. leg. Stichum* 95. *de solutionibus*, tamen postquam Judex contractum nullum, & irritum declaraverit, acceptum restituere tenetur, ut fatentur omnes. Idem dicendum est in casu alienationis rerum Ecclesiasticarum, non servatis debitis solemnitatibus, & de multis aliis similibus.

57 Hinc resolves, quod testamentum sine debitis solemnitatibus conditum ante sententiam Judicis, & quando nemo se opponit, ita validum est in foro interno, seu conscientiæ, ut Hæredes, & Legatarii in eo constituti, tuta conscientia accipere, & retinere possint Hæreditatem, & Legata sibi in tali testamento relicta: Post sententiam vero Judicis etiam in foro interno est ita nullum, ut ipsi tuta conscientia nihil accipere possint, & si quid acceperint, id totum restituere teneantur.

58 Item resolves, quod quando Hæres ab intestato testamentum sine debitis solemnitatibus factum, beneficio Legis utens impugnat, & Judex, prout debet, illud irritum, & nullum declarat, tunc etiam in foro interno, seu conscientiæ, erit invalidum, itaut nec naturaliter amplius obliget, & consequenter Hæres ab intestato, vi illius, Hæredibus, & Legatariis institutis, Hæreditatem, & Legata tradere nec in conscientia teneatur.

59 * Quoad dispositionem Capitis *Cum esses*, non sufficit, si sint duo, vel tres testes, & absit Parochus, cum in Canone sit *coram Presbytero suo*. Nec sufficit, si defectum Parochi suppleat Capellanus. Demum testes masculi requiruntur, nec fœminæ valent. Tandem valet testamentum ita conditum etiamsi testator non sit in extremo vitæ periculo. *Institut. Ecclesiastic.* 105. §. 8. 9. 10.

60 Scribenda sunt Testamenta a Parocho coram testibus, & a testatore subscribenda, sicut etiam a Parocho, & testibus. Si tamen scribere ignorent, sufficit scriptura Parochi, & signum Crucis impressum in charta a testibus. *Ibid.* §. 14.

61 Ita scriptum testamentum saltem intra octo dies Parochus cum testibus deferre debet tabellioni; & si adsit subscriptio testatoris, & testium, non requiritur, ut singula contenta testamento referant Notario. Si nulla sit testatoris subscriptio, tunc Parochus seu Sacerdos viva voce exprimere debet, quidquid in eo testamento continetur; quod, & a singulis testibus seorsim præstandum est. Denique, & singuli illi subscriptionem suam agnoscant.

Ibidem §. 15. Has vero omnes depositiones scribat tabellio, & jungat testamento.

62 Ad servanda vero quæ in testamento mandantur, discussio Parochi, & testium agenda est a Judice competente, citata parte, cujus interest, excepta tamen consuetudine, ut valeant testamenta, nulla facta publicatione, si illa reposita sint in Archivio, *Ibidem* §. 16.

Novæ additiones ex aliena manu.

GRavissima est quæstio, de qua hic agit *Auctor*, an 1
scilicet testamentum minus solemne obliget in conscientia. Ad rectam autem hujus quæstionis resolutionem prius videndum, utrum testamentum sit juris naturalis, an juris positivi.

Jus autem naturale pro pace generis humani exposcere, 2
ut introducto dominio, aliqua statuatur successio, non est, quod dubitari possit. Assiduis enim discordiis, a quibus abhorret jus naturale, expositi essent homines, si in obitu cujuscumque, quæ ab eo relinquuntur bona, essent primi occupantis, minimeque ex ordine successionis stabilito ad vocatos pertinerent. At quod successio 3
hæc sit potius testamentaria, quam legitima, non determinat jus naturale. Nec jus proprietatis eo extenden- 4
dum, ut quis etiam post mortem de rebus suis disponere valeat.

Convenit propterea hodie fere inter omnes, testamen- 5
tum non esse juris naturalis, sed Juris positivi. Confer Bynkershoeck *Observ. lib.* 2. *c.* 7.

Posito autem, quod testamentum sit non juris natura- 6
lis, sed juris positivi, facile est dignoscere, ut ad propositam quæstionem veniamus, testamentum minus solemne non obligare in conscientia.

Obligatio enim in conscientia descendere debet, vel a 7
jure naturali, vel a jure positivo.

At testamentum minus solemne nec obligat de Jure na- 8
turali, quia ut mox recognitum est, testamentum etiam solemne non est juris naturalis, nec obligat de jure positivo, quia jus positivum non aliter vim obligandi tribuit testamento, quam concurrentibus solemnitatibus ab ipso præscriptis.

Patet igitur, & quidem ad evidentiam usque, testa- 9
mentum minus solemne obligare in conscientia haud posse. Habes resolutionem gravissimæ quæstionis ex genuinis principiis petitam.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt omnia Testamenta privilegiata.

SUMMARIUM.

1 *Testamenta privilegiata quid sint?*
2 *Assignantur testamenta privilegiata.*
3 *Testamentum ad pias causas quale sit?*
4 *Nomine causæ piæ quæ veniant?*
5 *Testamentum ad pias causas perfecte, & pro utroque Foro est privilegiatum.*
6 *In Testamento ad pias causas sufficiunt duo testes.*
7 *Dicti duo testes non sunt necessarii ad substantiam, & valorem testamenti ad pias causas, sed tantum ad probationem.*
8 *Unde si aliunde sufficienter constet de voluntate Testatoris, testamentum ad pias causas est validum in utroque Foro etiam sine testibus.*
9 *Sic validum est testamentum ad pias causas etiam sine ullis testibus, si manu propria testatoris sit, & indubitata sit scriptum, vel subscriptum; Sicuti etiam valet, & sufficit cedula scripta, vel subscripta ab ipso testatore, etiam nullo teste in ea subscripto, vel præsente.*
10 *Item valida est dispositio Testatoris ad pias causas, si ipse Hæres ab intestato sine omni teste audivit Defuncti voluntatem.*
11 *Testamentum inchoatum, sed non perfectum valet quo ad Legata pia in eo relicta.*
12 *Item quamvis testamentum ad causam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis corruat, valet nihilominus quo ad Legata pia in eo relicta.*
13 *Testamentum sine solemnitatibus a Jure Civili requisitis conditum ad causas pias, valet etiam quo ad Legata profana in eo contenta.*
14 *Quamvis testamentum ad interrogationem alterius, & solis nutibus, seu signis factum non valeat de Jure Civili, valet nihilominus ad pias causas.*
15 *Item quamvis non valeat testamentum sine institutione Hæredis, valent tamen Legata pia in eodem testamento adjecta.*
16 *Item quamvis non valeat testamentum cum Hærede incerto, valet tamen favore causæ piæ.*
17 *Item quamvis non valeat testamentum, quo quis Hæreditatem, vel Legata alterius arbitrio distribuenda committit, valet tamen si id fiat ad pias causas.*
18 *Si aliunde de voluntate testatoris sufficienter non constet, tunc in testamento ad pias causas necessario requiruntur duo testes legitimi.*

19 *Afferitur ad id doctrina practica pro Testatoribus, pro Parochis, & Confessariis.*
20 *Tales testes in his testamentis ad pias causas, non est, necesse quod sint rogati.*
21 *Ad id possunt esse testes etiam fœminæ, & aliæ personæ, quæ a Jure civili non solent admitti.*
22 *Item in testamento ad pias causas testis esse potest Parochus, Confessarius, Beneficiatus, & Religiosus, quamvis legata sint ad favorem propriæ Ecclesiæ, seu Monasterii.*
23 *An ex bonis relictis in testamento ad pias causas, seu ex legatis piis detrahi possit Falcidia?* remissive.
24 *Testamentum inter liberos quale sit.*
25 *Testamentum inter liberos est pro utroque Foro privilegiatum.*
26 *Ad valorem testamenti inter liberos quid de jure specialiter requiratur.*
27 *Si parens manu propria Testamentum inter liberos totum scripsit, valet, etiamsi ipsemet nomen suum non subscribat.*
28 *Secus autem si non ab ipso parente, sed ab alio scriptum sit testamentum.*
29 *Etiam Nuncupativum testamentum inter liberos valet, quamvis careat omni alia solemnitate; Dummodo per duos testes de voluntate constet testatoris.*
30 *Nec tales testes in testamento nuncupativo debent necessario esse rogati; Et in tali testamento possunt esse testes etiam fœminæ.*
31 *Testamentum inter liberos est validum, quamvis parens eos inæqualiter instituat, dummodo cuivis Legitimam relinquat.*
32 *Testamentum inter liberos non valet, si nullus in eo institutus sit Hæres.*
33 *Testamentum minus solemne inter liberos non valet quoad extraneas personas hæredes institutas.*
34 *Si autem in testamento minus solemni inter liberos extraneæ personæ relinquitur aliquid per modum Legati, aut Fideicommissi, valet.*
35 *Testamentum minus solemne patris inter liberos naturales, & spurios, non est privilegiatum; adeoque non valet.*
36 *Valet tamen testamentum minus solemne Matris inter liberos naturales, & spurios.*
37 *Testamentum militis in actuali expeditione bellica factum, nullam penitus Juris Civilis solemnitatem requirit.*
38 *Qui Urbem obsident, vel obsessam actualiter defendunt, censentur quo ad hoc esse in actuali expeditione bellica.*
39 *Ad testamentum militis in Castris quidem, sed absque actuali expeditione bellica, seu actuali conflictu secure degentis requiruntur duo saltem testes.*
40 *Ad valorem testamenti militis, nec in Castris, nec in aliqua actuali expeditione bellica, sed vel in hybernis, vel in fortalitiis obsidionem actualem non patientibus præsidiariis existentis, seu alibi secure degentis requiruntur ordinariæ juris solemnitates.*
41 *Quamvis testamentum militis in actuali expeditione bellica quomodocumque valide fieri possit, si tamen ejus voluntas non aliter, quam per testes probari possit, duo saltem testes ad id requiruntur.*
42 *Testamenta militum in actuali expeditione bellica facta, gaudent adhuc aliis privilegiis, quæ assignantur.*
43 *Testamentum rustici potest ruri fieri coram quinque testibus casu, quo septem testes commode haberi nequeant.*
44 *Dicti testes pro testamento rustici debent esse litterati, si haberi possint, & omnes se subscribere debent.*
45 *Si autem non omnes septem, vel respective quinque, unus tamen, vel plures scribere scientes facile inveniri possunt, debent illi loco aliorum litteras ignorantium, ipsis præsentibus, testamentum subscribere.*
46 *Si vero nullus litteratus haberi possit, potest rusticus etiam oretenus coram septem testibus, si haberi possunt, vel coram quinque, si septem commode haberi nequeant, valide testari per verba.*
47 *Testamentum rustici coram paucioribus, quam quinque testibus, nullo modo valet, etiamsi in loco ubi quinque testes haberi non possunt.*
48 *Testes in testamento rustici eodem modo debent esse idonei, & qualificati, sicuti in aliis testamentis non privilegiatis.*
49 *Rustici habitantes in pagis, ubi septem testes facile haberi possunt, sicuti si in Urbe, vel Oppido testamentum faciant, licet alias ordinarie ruri habitent, nullo gaudent ad id privilegio.*
50 *An tali privilegio rusticorum gaudeant etiam Cives, & Nobiles ruri recreationis gratia, vel alia de causa degentes, & ibi ægrotantes, ac ideo ibidem testantes?*
51 *Ad testamentum factum tempore pestis ita sævientis, ut septem testes haberi nequeant, sufficiunt quinque, vel etiam duo soli testes.*
52 *Immo varii volunt, quod ad tale testamentum tempore pestis adeo sævientis, ea sola sufficiant, quæ de jure naturæ, & gentium requiruntur, & consequenter hujusmodi testamentum coram duobus testibus factum in utroque Foro subsistat.*
53 *Stando tamen in præciso rigore Juris communis, ad testamentum tempore pestis non ita sævientis, quin haberi possint septem testes, & observari aliæ solemnitates, & omnes dicti septem testes adhiberi, quamvis alioquin non omnes septem simul, & semel congregati esse debeant, sed successive venire possint.*
54 *Testamentum Principi oblatum quale sit?*
55 *Testamentum coram Principe factum quale sit?*
56 *Non solum Testamentum in scriptis jam factum Principi offerri, sed etiam oretenus coram eodem potest fieri testamentum validissimum absque omni Juris solemnitate.*
57 *Testamentum Principi oblatum, vel coram eo factum, est validissimum absque omni Juris solemnitate.*
58 *Item privilegiatum est testamentum ad* Acta *datum, & quodnam illud sit?*
59 *Item privilegiatum est testamentum apud* Acta *factum, seu coram* Actis *factum, & quodnam illud sit?*
60 *Ad valorem testamenti ad* Acta *dati, seu apud* Acta, *vel coram* Actis *facti, sive in loco Judicii, sive extra illud, nulla alia requiritur Juris solemnitas, dummodo legitime constet, & probari possit Testamentum revera ad* Acta *datum, seu apud* Acta, *vel coram* Actis *factum fuisse.*
61 *Testamenta Cardinalium sunt æque privilegiata, ac testamenta Militum.*
62 *Et in illis attenditur sola veritas naturalis.*
63 *Atque sufficit sola schedula scripta, vel subscripta manu Cardinalium, absque testibus.*

TEstamenta privilegiata sunt Testamenta, quæ licet careant solemnitatibus alias de Jure communi requisitis, ex speciali tamen privilegio valent, ac si ipsas haberent, *Communis*. Et Testamenta privilegiata sunt, Testamentum ad pias causas; Testamentum parentum inter liberos; Testamentum Militum in expeditione bellica conditum; Testamentum Rusticorum; Testamentum tempore pestis factum; Testamentum publicum, idest fide, & Auctoritate publica, Principis nempe, vel Judicis. *Communis*. 1 2

Testamentum ad pias causas est illud, in quo pro Herede instituta est causa pia; *Communis*. Nomine causæ piæ veniunt hic omnia loca, & Instituta pia, ut Ecclesiæ; Conventus, seu Monasteria, Hospitalia, Nosocomia, Confraternitates, & pauperes omnes, non solum qui carent necessariis vitæ, & naturæ, sed etiam qui carent necessariis ad decentem sustentationem juxta qualitatem, & conditionem sui status, quales interdum possunt esse etiam Nobiles, Barones, Comites, immo & Principes, qui non ob excessivam pompam, & luxum, nec ob malam dilapidationem, nec ob aliam culpam propriam, sed ex infortunio, vel casu aliquo, ut incendio, ruina, bello, latrociniis, multitudine prolium, & hujusmodi, valde egent necessariis statui, ac conditioni suæ; Dummodo tamen eisdem principaliter ob honorem, & amorem Dei, & animæ salutem Hereditas, vel legata relinquantur. *Communis* per text. *in c. Considerandæ 17. dist. 86.* ubi expresse fit mentio etiam de iis, qui Divites, vel Nobiles ad egestatem absque proprio vitio pervenerunt. 3 4

Testamentum ad pias causas perfecte, & pro utroque Foro est privilegiatum, ita ut non solum in Foro interno, se etiam in Foro externo valeat; quamvis careat solemnitatibus a Jure Civili alias ad Testamentum requisitis; Dummodo aliunde sufficienter constet de Testatoris ultima voluntate; *Communis*, textu expresso *in cap. Relatum 11. de Testamentis*, ibi: „ Mandamus, quatenus „ cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen de„ ducta, eam non secundum Leges, sed secundum De„ cretorum statuta tractetis, tribus, aut duobus legitimis „ testibus requisitis. “ Et tale Testamentum esse privilegiatum etiam de Jure Civili, non obscure deducitur *ex leg. Si eum servum 29. ff. De Fideicommissariis libertatibus*, ubi licet pater in imperfecto Testamento libertatem quidem reliquisset, eum nihilominus manumittere debuerunt filii, *& ex leg. Habeat 1. Cod. De Sacrosanctis Ecclesiis*; Et dato, quod tale Testamentum non esset privilegiatum de Jure Civili, adhuc debet dici privilegiatum pro Foro Civili a Jure Canonico *in cit. cap. Relatum*; ubi, ut fatentur Doctores communiter, sunt correctæ Leges Civiles solemnitatem requirentes in Testamento ad pias causas; Et ratio est, quia in causa, & materia spirituali, qualis est testamentum ad pias causas, servandum est Jus Canonicum in utroque Foro, tam Civili, seu Laicali, quam Ecclesiastico, ac in quovis Loco, seu territorio; *argument. cap. Quæ in Ecclesiam 7. & cap. Ecclesia S. Mariæ 10. de Constitutionibus*; Sicque servat praxis, & consuetudo universalis, quæ est optima Legum interpres; *leg. Si de interpretatione 37. & l. Nam Imperat. 38. ff. de Legibus, cap. Cum dilectus 8. de consuetudine*. 5

In

6 In Testamento ad pias causas sufficiunt duo testes. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Relatum 11. de te-*
7 *stamentis*. Dicti duo testes non sunt necessarii ad substantiam, & valorem Testamenti ad pias causas, sed tantum ad probationem in Foro externo, in casu, quo aliunde non constet, nec probari possit voluntas Testatoris nisi per testes, Fagnan. *in cap. Cum esset 10. de testament. n.* 8. Covarruv. *de testam. cap. 11. num.* 12. Menochius *lib.* 3. *consil.* 224. *a num.* 58. Engel *lib. 3. Decretal. tit.* 26. *num.* 18. Pirhing *ibid. num.* 20. Reiffenstuel *ibid. numer.* 143. Card. Petra *tom. 2. Commentar. ad Constitut. X. Innocent. III. sect. 3. num.* 15. Card. de Luca *de testam. disc.* 14. *num. 5. & 7.* & aliis passim, ac Rota *decis.* 374. *n. 6. part. 1. divers. decis.* 311. *num. 16. & 17. coram Card. Cerro, & decis. 665. num. 3. coram Emerix. Jun. & in Barchinonen. Hæreditatis 11. Mart. 1689. §. Cumque, coram D. Molines, & in Coloniens. testamentis 23.*
8 *Jun. 1702. §. Quoniam, coram D. Lancetta*. Unde, si aliunde sufficienter constet de voluntate Testatoris, Testamentum ad pias causas in utroque Foro, tam externo Civili, & Canonico, etiam sine testibus validum existit. *Communis* cum omnibus supracitatis, & aliis. Modus enim probatorius per duos testes inductus *in cit. cap. Relatum* non importet necessitatem testium, sed exemplificative fuit dictum de iis, ut naturalis probatio resultet, & sufficienter constet de voluntate Testatoris, de qua aliunde sufficienter constante non est curandum, an testes intervenerint, nec ne. Cum non sit opus alia probatione, quando de veritate constat.

9 Sic validum est Testamentum ad pias causas etiam sine ullis testibus, si manu propria testatoris nota, & indubitata sit scriptum, vel subscriptum. Sicuti etiam valet, & sufficit ad id Cedula scripta, vel subscripta ab ipso Testatore, etiam nullo teste in ea subscripto, vel præsente, quidquid dicant aliqui apud Mantic. *de Conject. l. 6. tit. 3. n. 4.* Tiraquell. *de privil. piæ causæ privil.* 1. Nam si communiter sustinent Doctores citati, & Velasc. *consil. 67. n. 8.* Barbosa *in cit. c. Relatum n. 4.* Card. de Luca *discurs. 26. n. 8. de testamentis*, Grazian. *disceptat.* 705. *n. 20. & seq.* Gabed. *decis. Lusitan. 129. n. 12. lib.* 2. Rota *part. 19. tom. 2. recent. decisione* 449. *n. 3.* & sæpe alibi.

10 Item valida est dispositio Testatoris ad pias causas, si ipse Hæres ab intestato sine omni teste audivit defuncti voluntatem: In hoc enim casu omnino tenetur in Foro interno adimplere defuncti voluntatem; immo etiam in Foro externo, si fateatur se revera eam audivisse; *arg.* a Fortiori, *Non dubium 16. Cod. de testament.* ubi de Testamentaria voluntate Defuncti etiam ad causas profanas, quamvis carente debitis solemnitatibus sic statuitur: *Tamen si sua sponte, agnoverit, implendi eam, necessitatem habeat*. Et concordat *leg. Etsi 2. Cod. de Fideicommissis* ibi: *Si Hæredes comperta voluntate defuncti &c.* & aliæ adductæ *articul. antecedenti sub numer.* 47. Vide *ibi*.

11 Testamentum inchoatum, sed non perfectum, quia Testator morte præventus non potuit illud absolvere, licet alias invalidum sit; *leg. Si is, qui 25. ff. qui testamenta facere possunt*, valet tamen quoad legata pia in eo relicta, quæ in alia imperfecta dispositione jam expressa erant; Covarruv. *de testamentis cap. 11. num.* 14. Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 2. num.* 6. Molina *disput.* 134. *num.* 9. Abbas in *cap. 1. successiон. ab intestato numer.* 2. Pirhing *l. c. num.* 22. Reiffenstuel *l. c. num.* 175. Tiraquel. *l. c. privileg.* 7. Decius *cons.* 159. restans de communi, Bartolus, Jason, Alexandr. & *Communis aliorum* contra Clarum §. *testamentum q. 7. n.* 4. Et ratio est, quia in Testamento ad pias causas non attenditur rigor Juris Civilis; *arg. cap. Relatum 11. de testam.* sed sufficit, quod vere constet de voluntate Testatoris, uti revera constat in hoc casu quoad legata pia in tali Testamento jam expressa.

12 Item quamvis Testamentum ad causam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis corruat, valet nihilominus quoad legata pia in eo relicta; Pirhing. *loc. cit. num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 163. Engel *loc. cit. num.* 20. Covarruv. *in cap. Relatum 11. num. 2. & 3. de testam.* Molina *loc. cit. de Justitia tract. 2. disput.* 134. *num.* 2. Tuscus verb. *Legatum conclus.* 109. *numer.* 7. Layman *loc. cit.* Card. Petra *loc. cit. num.* 62. & ipsa teste *Communis aliorum*; Et ratio est, quia in relictis ad causam piam non attenditur Jus Civile; *arg. c. c. Relatum 11. de testam.* adeoque quamvis teste Testamentum corruat quoad profana, valet tamen quoad legata pia in eo relicta.

13 Testamentum sine solemnitatibus a jure civili requisitis conditum ad causas pias, valet etiam quoad legata profana in eo contenta. Covarruv. *de testam. cap. 11. numer.* 2. Molina *cit. disp.* 134. Tiraquell. *l. c. privil.* 80. Pirhing *l. c. num.* 22. Engel. *loc. cit. num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 161. Layman *l. c. num.* 10. & alii passim contra paucos alios. Et ratio est, quia cum tale Testamentum valeat tamquam principale, debent valere etiam legata tamquam accessoria: *arg. c. Accessorium 42. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*.

Quamvis Testamentum ad interrogationem alterius, & 14
solis nutibus, seu signis factum non valeat de Jure Civili, per text. in *leg. Jubemus 29. Cod. de testamentis*, valet nihilominus ad pias causas. Tiraquell. *loc. cit. privileg.* 8. Barbosa in *cap. Cum tibi 13. num. 3. de testamentis* Menoch. *l. c. num.* 24. Card. Petra *loc. cit. num.* 40. Jul. Clar. §. *testam. quæst. 6. num.* 7. & alii communiter. Testari enim ad interrogationem alterius, & solis nutibus, ac signis non est prohibitum Jure naturæ, & gentium, sed Jure Civili, quod in testamentis ad pias causas non attenditur, *argum. c. c. Relatum 11. de testamentis*.

Item quamvis non valeat testamentum sine institutio- 15
ne Hæredis, valent tamen legata pia in eodem testamento adjecta. Rota *part. 19. tom. 2. rec. decis.* 484. *n.* 4. Cardinal. de Luca *de testam. dis. 16. n.* 4. Card. Petra *l. c. n.* 43. & alii passim.

Item quamvis non valeat Testamentum cum hærede in- 16
certo, valet tamen favore piæ causæ, ut si Testator dicat; Instituo Hæredes pauperes, animas Purgatorii, Ecclesiam & hujusmodi. Barbosa *in c. c. Cum tibi 13. num. 4. de testam.* Tiraquell. *l. c. privileg. 15. & 56.* Card. de Luca *de Testamentum disc.* 22. *num.* 5. Card. Petra *loc. cit. num.* 42. Reiffenstuel. *l. c. num.* 151. & *Communis aliorum*.

Item quamvis non valeat Testamentum, quo quis hæ- 17
reditatem, vel legata alterius arbitrio distribuenda committit, per text. in *leg. Illa 32. leg. Si quis 68. ff. de hæred. Instit.* tamen valet, si id fiat ad pias causas, v. gr. dicendo: Instituo hæredes bonorum meorum pauperes, quos Franciscus elegerit, vel lego mille aureos decem puellis, centum pro unaquaque, si hæres meus voluerit, & hujusmodi, Ita Jul. Clar. §. *testamentum quæst. 6. n.* 5. Covarruv. *de testam. in c. Cum tibi n.* 12. Layman *l. c. n.* 7. Pirhing *l. c. num.* 23. Reiffenstuel *l. c. num.* 151. & alii communiter; *argum. cap. Cum tibi 13. de testam.* juncto ejus Summario sic expresse dicente. " Tenet Te-
" stamentum, si quis extremam voluntatem suam alte-
" rius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias
" causas.

Si aliunde de voluntate Testatoris sufficienter non con- 18
stet tunc in Testamento ad pias causas necessario requiruntur duo testes legitimi, adeo ut nec in Foro interno Hæres ab intestato credere teneatur uni soli testi, licet omni exceptione majori testimonium suum etiam juramento confirmanti; Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 2. num.* 4. Reiffenstuel *l. c. num.* 152. & ipso teste *Communis aliorum*, *arg. cit. cap. Relatum 11. de testamentis*, ubi ad valorem Testamenti ad pias causas duo saltem, vel tres testes requiruntur, & *cap. Licet universis 23. de testibus*, ubi tamquam Regula Juris traditur, quod unius testis ad probandum non sufficiat cum alterius præjudicio; Alioquin enim plurimæ fraudes, & injuriæ contingerent.

Hinc recte advertunt Reiffenstuel, & Layman *l. c.* & 19
alii, quod improvide, ac periculose agunt, tam Testator, qui uni soli, v. g. soli Parocho, aut soli Confessario manifestat, quam ipse Parochus, seu Confessarius, qui suscipit voluntatem ultimam referendam Hæredibus ab intestato, quia hoc ipso, quod uni soli, quisquis ille sit, credere non teneantur Hæredes ab intestato, dispositio talis ultima periculo nullitatis semper exponitur. Quamvis ipsemet Parochus, seu Confessarius legata in Scheda adnotaverit, non creditur illi sine alio teste, ut expresse dicit *ibid.* Layman. Quare, subjungit, monendi sunt Parochi, aliique Confessarii, ut ultimas ejusmodi dispositiones ad causas pias non excipiant, nisi advocatis duobus testibus masculis, aut fœminis; vel saltem uno, qui simul cum Parocho, vel Confessario sufficere poterit. Et in tali casu, si Testator coram testibus dicat, quod velit quædam ad pias causas erogari, sicuti Parocho, aut Confessario suo mandavit, tunc Parochus, seu Confessarius audiri debet, & secundum ejus relationem executio fieri, modo talia indicia afferat, ut, inspectis circumstantiis, verisimile esse possit, defunctum ea ipsi mandasse: Sic Covarruvias *in cap. Cum tibi 13. num. 23. de testamentis*, Navarr. *lib. 3. consil. 16. de testam. edit. 2.* Layman *l. c.* Reiffenstuel *l. c. n.* 153. recte addens, quod vel Testator communicet ipsi Hæredi ab intestato suam dispositionem ad piam causam vel quod melius est, manu propria scribat, aut duos testes adhibeat.

Tales testes in his Testamentis ad pias causas non est 20
necesse, quod sint rogati. Abbas *in c. Relatum 11. num. 3. de testam.* Fagnan. *ib. n.* 12. Barbosa *ib. in fine*, Covarruv. *ib. n.* 5. Card. Petra *l. c. n.* 28. Jul. Clarus *l. c. n.* 3. Reiffenstuel *l. c. n.* 154. & alii communiter. Ad id possunt esse testes etiam Fœminæ, & aliæ personæ, quæ a Jure Civili non solent admitti, dummodo non sint infames, mentis impotes, vel alias reprobatæ ratione delicti. Fagnan. in *c. cap. Relatum num.* 14. & *c. cap. Cum esset num. 34. & seq.* Reiffenstuel *l. 3. Decret. tit. 20. num.* 88. Card. Petra *l. c. n.* 29. Ancharanus in *cit.*

21 cit. cap. *Cum esset num.* 6. & plurimi alii volentes, quod in testamento ad pias causas testis esse possit quicumque de Jure naturæ, & gentium a ferendo testimonio non repellitur.

22 Item in Testamento ad pias causas testis esse potest Parochus, Consiliarius, Beneficiatus, & Religiosus; quamvis legata sint ad favorem propriæ Ecclesiæ, seu Monasterii. Layman *cit. l.* 3. *tract.* 5. *cap.* 2. *sub num.* 5. Tiraquell. *de privileg. causæ piæ privileg.* 93. Card. de Luca *de testam. disc.* 8. *num.* 20. Farinaccius *q.* 60. *de testib. num.* 463. *& seq.* Mascard. *conclus.* 3. *n.* 11. *&* 12. Pirhing *l.* 2. *Decretal. tit.* 20. *num.* 101. Reiffenstuel *ib. num.* 197. *&* 198. *cum seq.* & *Comm. Aliorum* per clar. text. in *cap. Insuper* 6. *& cap. Cum Nuncius* 12. *de testibus*.

23 An ex bonis relictis in Testamento ad pias causas, seu ex legatis piis detrahi possit Falcidia? Vide verb. *Falcidia*, & verb. *Legatum a n.* 137.

24 Testamentum inter liberos est illud, quod parentes, Pater nempe vel Mater, vel ascendentes in linea recta faciunt, & in eo liberos vel Nepotes instituunt. *Comm.* per text. *in l. Inter omnes* 26. *Cod. de Familiæ Erciscundæ*; *l. Hac consultissima* 21. §. *Ex imperfecto*, *Cod. de testam.* ibi: „ Ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus ": Et quia, ut expresse habetur in *leg. Appellatione* 51. *ff. de verb. appel.* „ Appellatione parentis, non tantum pater, sed etiam Avus, & Proavus, & deinceps omnes Superiores continentur, sed & Mater, & Avia, & Proavia", ideo etiam illud Testamentum, quod ascendentes pro hæredibus instituunt, Testamentum inter liberos, & consequenter privilegiatum erit. Layman *lib.* 3. *de Justitia tract.* 5. *cap.* 2. *num.* 11. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *numer.* 188. & alii per text. in *Novella* 107. *in Præfatione*, ibi: „ Insuper & Theodosius decrevit, non in Patribus solum hoc disponens, sed etiam in Matribus, & ascendentibus utriusque naturæ.

25 Testamentum inter liberos est pro utroque Foro privilegiatum, unde valet in utroque Foro, quamvis careat solemnitatibus de jure Civili ad testamentum ut sic requisitis; Dummodo ad illud concurrant ea, quæ pro eodem a Jure specialiter requiruntur. *Comm.* text. expresso in *cit. leg. Inter omnes* 26. *Cod. Familiæ Erciscundæ*, *& c. leg. Hac consultissima* 21. §. *Ex imperfecto*, *Cod. de testamentis*.

26 Ad valorem Testamenti inter liberos de Jure specialiter requiritur, & sufficit, quod in hoc in scriptis, parens testans „ primum ejus subscriptione tempus, quo Testamentum fecit, declaret; deinde quoque filiorum nomina propria manu; ad hoc uncias, in quibus scripti eos hæredes (mens id, quod cuncis ex liberis relinquere intendit) non signis numerorum significandas, sed per totas litteras declarandas, ut undique clare, & indubitate consistant". Sic expresse habetur *in Novella* 107. *c.* 1. Et concordat *cit. l. Inter omnes* 26. *Cod. Familiæ Erciscundæ* ibi: „ *Sive cæptum*, neque impletum Testamentum, vel Codicillus, seu Epistola parentum esse memoretur, sive quocumque alio modo scripturæ quibuscumque verbis, vel indiciis inveniantur relictæ . . . . defuncti dispositio custodiatur, etiamsi solemnitate Legum hujusmodi dispositio fuerit destituta". Et *Authent. quod sine*, *Cod. de testamentis*, ibi: Quod sine subscriptione ita procedit, si parens litteras eductus, manu propria, non signis, sed litterarum consequentia declaret, & tempus, & liberorum nomina, item & unciarum numerum, seu signa rerum specialium.

27 Si sup. dicto modo parens manu propria testamentum inter liberos totum scripsit, valet etiamsi ipse sub nomen suum non subscripsit. *Comm. arg. c. leg. Hac consultissima*

28 21. *& c. Authentic. Quod sine*, *Cod. de testamentis*. Si autem non ab ipso parente, sed ab alio scriptum sit Testamentum, ad hoc ut sit validum absque omni alia solemnitate, debet parens propria manu ipsum subscribere. *Communis*, *arg. cit. l. Hac consultissima* 21, *Cod. De testamentis*.

29 Etiam Nuncupativum Testamentum inter liberos valet, quamvis careat omni alia solemnitate, dummodo per duos testes, constet de voluntate Testatoris. *Comm. cit. leg. Hac consultissima* 21. §. *Ex imperfecto*, *Cod. de testamentis*, ubi sine ulla distinctione Testamenti scripti, & Nuncupativi absolute dicitur Testamentum valere, si sit inter liberos.

30 Nec tales testes in Testamento Nuncupativo inter liberos debent necessario esse rogati. Et in tali testamento possunt esse testes etiam fœminæ. *Communis*. Quod enim testes debeant esse rogati, & masculi, est solemnitas Juris Civilis requisita ad testamentum non privilegiatum, quæ in testamento privilegiato, uti est testamentum inter liberos, non attenditur, textu expresso in *cit. l. Inter omnes* 36. *Cod. Familiæ Erciscundæ*, ibi: „ Etiamsi solemnitate Legum hujusmodi dispositio fuerit destituta,

Testamentum inter liberos est validum, quamvis pa- 31
rens eos inequaliter instituat, ut majorem, & pinguiorem partem hæreditatis assignando, quam alteri; dummodo cuivis Legitimam relinquat. Sic fere Communis Doctorum contra paucos per textum in *l. Parentibus* 8. *Cod. de inofficioso Testamento Parentibus arbitrium dividendæ hæreditatis inter liberos adimendum non est*: „ Dummodo non minus is, qui pietatis sibi conscius est, partis, quæ intestato defuncto potuit ad eum pertinere, quartam ex judicio parentis obtinerat ", & concordat *lex Cum pater* 77. §. 8. *ff. de Legatis*.

Testamentum inter liberos non valet, si nullus in eo 32
institutus sit hæres. *Communis*. Nullum enim testamentum, quantumvis privilegiatum valet, seu subsistit sine hæredis directa institutione per Jura adducta *art. antecedenti n.* 3. *Vide ibi*.

Testamentum minus solemne inter liberos non valet 33
quoad extraneas personas hæredes institutas. *Communis*, textu expresso in *cit. l. Hac consultissima* 21. §. *Ex imperfecto*, *Cod. de testamentis*, ibi: „ Ex imperfecto autem Testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos a parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus; Si vero in hujusmodi voluntate liberis alia sit extranea mixta persona, certum est eam voluntatem defuncti quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nullo haberi, sed liberis adcrescere.

Si autem in Testamento minus solemni inter liberos ex- 34
traneæ personæ relinquitur aliquid per modum legati, aut Fidecommissi, valet. Covarr. *de testam. cap.* 11. *n.* 2. Molina *disp.* 128. *n.* 2. citans communem, Alexander *consil.* 41. *& consil.* 103. testatus de communi, Reiff. *l. c. n.* 104. & plurimi alii contra Jasonem, & alios per text. tunc in *Authent. Quod sine*, *Cod. de testam.* ibi: *In quo* (scilicet Testamento minus solemni inter liberos) & aliis legari, & fideicommitti, & libertas relinqui potest. Et ratio est, quia, cum tale testamentum valeat tamquam principale, debet valere etiam legatum aut fideicommissum tamquam accessorium, *arg. cap. Accessorium* 24. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: „ Accessorium naturam sequi congruit principalis.

Testamentum minus solemne patris inter liberos natu- 35
rales, & spurios non est privilegiatum, adeoque non valet. *Comm.* Et ratio est, quia, dum Lex mentionem facit de liberis, ac filiis, ordinarie filii legitimi intelliguntur, *leg. Filium* 6. *ff. De his, qui sunt sui*: Tum quia non est credibile, quod Jura speciale privilegium concedere velint filiis illegitimis ob inordinatam patris libidinem aliis suspectis.

Valet tamen testamentum minus solemne matris inter 36
liberos naturales, & spurios. *Comm.* Et ratio est, quia respectu matris filii naturales reputantur pro legitimis in ordine ad capiendam hæreditatem; *l. Novissime* 3. *Instit. de Senatusconsulto Orphitiano*, *leg. Hac parte* 2. *ff. Unde cognati*.

Testamentum militis factum ab ipso in expeditione bel- 37
lica, prælio, vel conflictu actuali, consequenter in periculo, ac discrimine belli constituto, nullam penitus Juris Civilis solemnitatem ad ejus valorem requirit, sed sufficit, si de voluntate ipsius militis satis constet, quomodocumque dein innotescat. *Communissima*, textu expresso in *leg. Milites* 15 *Cod. De testamento militis*, ibi: „ Milites in expeditione degentes, si uxores, aut filios, aut amicos, aut commilitones postremo cujuslibet generis homines amplecti voluerint supremæ voluntatis affectu, quomodo possint, ac velint, testentur: nec uxorum aut filiorum eorum, cum voluntatem patris reportaverint, meritum, aut libertas, dignitasve quæratur. Proinde sicut Juris rationibus licuit, ac semper licebit, si quid in vagina, aut clypeo litteris sanguine suo rutilantibus annotaverint, aut in pulvere inscripserint gladio suo ipso tempore, quo in prælio vitæ sortem derelinquunt, hujusmodi voluntatem stabilem esse oportet". Et concordat *leg. Militibus* 1. *ff. de testam. Militis*: ibi: „ Simplicitati eorum consulendum existimavi, ut quoquo modo testati fuissent, rata esset eorum voluntas. Faciant igitur Testamenta, quo modo volunt, faciant quo modo poterint. Sufficiatque ad bonorum suorum divisionem faciendam nuda voluntas Testatoris ". Item concordat *Instit. de militari testamento, in principio*, ibi: „ Quamvis ii neque legitimum numerum testium adhibuerint, neque etiam testamentorum solemnitatem observaverint, recte nihilominus testantur, videlicet cum in expeditionibus occupati sunt.

Qui Urbem obsident, vel obsessam actualiter defen- 38
dunt, in expeditione bellica, quo ad hoc, esse censentur, ideoque eodem privilegio, quoad testamentum gaudere debent: Omnes enim isti in manifestis periculis ob machinationes reciprocas versantur, & quasi in continuo conflictu, & præ aliis potissimum in expeditione bellica existunt. Unde cum de istis militet eadem ratio, debet de istis militare eadem Legis dispositio, *leg. Illud* 32. *ff. Ad Legem Aquil. & cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* Cum ratio Legis sit anima Legis, *leg. Cum ratio* 7. *ff. de bonis damnatorum*. Ita Anderus in *Medulla Juris*,

de

de testamento Milit. num. 1. Schmidit *Ad statuta Bavarica tit. 34. art. 7. num. 4.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 213.* & alii.

39 Ad Testamentum militis in castris quidem, sed absque actuali expeditione bellica, seu actuali conflictu secure degentis requiruntur duo saltem testes. *Communis hodie ac certa* per recessum Imperii 1512. teste Reiffenst. *l. c. n. 214.* cum aliis ibi allegatis.

40 Ad valorem Testamenti Militis nec in castris, nec in aliqua actuali expeditione bellica, sed vel in hybernis, vel in fortalitiis obsidionem actualem non patientibus præsidiarii existentis, seu alibi secure degentis, requiruntur ordinariæ Juris solemnitates: simile enim testamentum non est ad id a Jure privilegiatum. *Communis*, textu expresso *in principio Instit. de Militari testamento*, ibi: „ Illis autem temporibus, per quæ citra expeditionum necessitatem in aliis locis, vel suis ædibus degunt, minime ad vindicandum tale privilegium adjuvantur, sed testari quidem & si filii familiarum sint propter militiam conceduntur, Jure tamen communi eadem observatione, & in eorum Testamentis adhibenda, quam in Testamentis paganorum proxime exposuimus.

41 Quamvis Testamentum militis in actuali expeditione bellica quomodocumque valide fieri possit, si tamen ejus voluntas non aliter quam per testes probari possit, duo saltem testes ad id requiruntur. *Communis*, per text. in §. *Plane 1. Institut. de militari testamento*. Et ratio est, quia Regula generalis est, quod unus testis ad probandum non sufficiat cum alterius præjudicio, *argum. cap. Licet universis 23. de testibus*. Unde militis hæredes ab intestato cum suo, vel alterius præjudicio uni soli testi, quamvis omni exceptione majori, credere in tali casu non tenerentur.

42 Testamenta Militum in Actuali expeditione bellica facta gaudent adhuc aliis privilegiis. Primo, quod Testamentum factum in actuali expeditione bellica per integrum adhuc annum validum subsistat, postquam miles a militia jam dimissus vel a castris rediens in alio securo loco degit. *Communis*, textu expresso in §. *Sed hactenus 3. Instit. de Militari testamento*, ibi: „ Et quod in castris fecerint Testamentum non communi Jure, sed quomodo voluerint post missionem intra annum valebit. Quid ergo si intra annum quis decesserit, conditio autem hæredis adscripta post annum extiterit? An quasi militis Testamentum valeat? & placet valere quasi militis". Unde hæres institutus posset vi talis testamenti hæreditatem capere, si miles intra annum in sua Domo decesserit, & concordat *lex Quod dicitur 38. ff. De testamento Militis*, ibi: „ Quod dicitur, si miles intra annum quam missus est, decesserit, valere ejus Testamentum, quod jure militari fecerat, verum est, etiam si post annum conditio institutionis extiterit, mortuo eo intra annum. Et ideo si hæredi filio substituerit, nihil interest, quando filius moriatur, sufficit enim patrem intra annum obiisse". Secundo, si quis ante militiam non Jure fecit Testamentum, & miles factus in actuali expeditione bellica degens resignavit illud, & quædam adjecit, sive detraxit, vel alias manifesta est militis voluntas hoc valere volentis tunc valet tale Testamentum, ac si haberet omnes solemnitates. *Communis*, textu expresso in §. *Sed & si quis 4. Instit. de militari testamento*. Tertio, Testamentum in actuali expeditione bellica factum non subjacet Legi Falcidiæ. *Communis*, textu expresso *in l. Si certarum 17. §. 4. ff. de testamento Militis*. Quarto nec subjacet querelæ inofficiosi testamenti. *Communis* per textu *in l. Cum antiquis 37. Cod. de inofficioso testamento*. Quinto possunt in eis institui hæredes etiam deportati, & fere omnes, qui Testamenta facere non possunt. *Communis*, textu expresso *in leg. Idem est 15. §. 2. ff. de testamento Militis*.

43 Testamentum Rustici potest Ruri fieri coram quinque testibus, casu, quo Rusticus in loco, ubi testatur, septem testes alias de Jure requisitos, habere commode nequeat. *Communis*, textu expresso *in l. Et ab antiquis 31. Cod. de testamentis*, ibi: „ In illis vero locis, in quibus raro inveniuntur homines litterati, per præsentem Legem rusticanis concedimus antiquam eorum consuetudinem Legis vicem obtinere, ita tamen ut ubi scientes litteras inventi fuerint, septem testes, quos ad testimonium convocari necesse est, adhibeantur, ut unusquisque pro sua persona subscribat. Ubi autem non inveniuntur litterati septem testes, etiam sine scriptura testimonium adhibentes admittit; sin autem in illo loco minime inventi fuerint septem testes, usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi jubemus, minus autem nullo modo concedimus; Si vero unus, aut duo, vel plures fuerint litterati, liceat eis pro ignorantibus litteras, præsentibus tamen, subscriptionem suam interponere. Sic tamen ut ipsi testes cognoscant testatoris voluntatem, & maxime quem, vel quos hæredes sibi relinquere voluerit, & hoc post mortem testatoris jurati deponant: Quod igitur quisque rusticorum, sicut prædictum est, pro suis rebus disposuerit, hoc omnimodo Legum subtilitate remissa firmum, validumque consistat.

Dicti testes pro testamento rustici debent esse litterati, si haberi possint & omnes se subscribere debent, ut clare patet ex expressis verbis textus adducti, ibi: *Ita tamen, ut ubi scientes litteras inventi fuerint septem testes, quos ad testimonium convocari necesse est, adhibeantur, ut unusquisque pro sua persona subscribat.* 44

Si autem non omnes septem, vel respective quinque, unus tamen, vel plures scribere scientes facile inveniri possunt, debent illi loco aliorum, litteras ignorantium, ipsis præsentibus, testamentum subscribere, ut expresse habetur ex adductis illis verbis: *Si vero unus, aut duo, vel plures fuerint litterati, liceat eis pro ignorantibus litteras, præsentibus tamen, subscriptionem suam interponere.* 45

Si vero nullus litteratus haberi possit, potest Rusticus etiam oretenus coram septem testibus, si haberi possint, vel coram quinque, si septem commode haberi nequeant, valide testari per verba. Sic expresse ex illis verbis: „ Ubi autem non inveniuntur litterati septem testes, etiam sine scriptura testimonium adhibentes admittit; Sin autem in illo loco minime inventi fuerint septem testes, usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi jubemus. 46

Testamentum rustici coram paucioribus, quam quinque testibus, nullo modo valet, etiamsi fiat in loco, ubi quinque testes haberi non possunt. Sic expresse habetur ex illis verbis: *Usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi jubemus, minus autem nullo modo concedimus.* 47

Testes in Testamento rustici eodem modo debent esse idonei, & qualificati, sicuti in aliis Testamentis non privilegiatis. Reiffenstuel *loc. cit. num. 121.* cum variis aliis ibi citatis. Et ratio est, quia eo ipso, quod Jura pro testamento rustici dispensant solummodo in quantitate testium, videntur, velle quod dicti testes habeant etiam pro ipso easdem qualitates, quas habere debent pro aliis non privilegiatis; cum exceptio unius firmet Regulam in contrarium, *leg. In iis, ff. de Legibus, & leg. Quæsitum 12. §. 43. ff. de Instrum. legato*, & dispensationes sint odiosæ, & ideo restringendæ, nec extendendæ de uno ad aliud, *arg. cap. Si is 2. de filiis Presbyterorum in 6.* 48

Rustici habitantes in Pagis ubi septem testes facile haberi possunt, sicut si in Urbe, vel Oppido Testamentum faciant, licet alias ordinarie ruri habitent, nullo gaudent ad id privilegio. *Communis*, testibus Julio Claro *l. c. q. 56. num. 6.* & Reiffenstuel *l. c. num. 219.* Et ratio est, quia tunc non sunt in loco, ubi testes haberi nequeunt ut ad tale privilegium requirit *cit. l. Et ab antiquis 31. Cod. de testamentis*: Cessante autem ratione, & causa legis, cessat ipsa Lex *leg. Adigere 6. §. 2. de Jure Patron.* Cum ratio Legis sit anima Legis; *l. Cum ratio 7. ff. De bonis damnatorum*. 49

An autem tali privilegio Rusticorum gaudeant etiam Cives, & nobiles ruri recreationis gratia, vel alia de causa degentes, & ibi ægrotantes, ac ideo ibidem testantes? Controversia est inter Doctores. Varii enim apud Reiffenstuel *l. c. n. 221.* tenent absolute affirmativam sententiam, quia, dicunt, in his eadem militat ratio, defectus nempe testium, & consequenter eadem debet militare juris dispositio, *l. Illud 42. ff. Ad Legem Aquil. l. Ideo 27. ff. De Legibus, cap. Inter corporalia 2. de translatione Episcopi* Cum ratio Legis sit anima Legis, *cit. l. Cum Ratio 7. ff. de bonis damnatorum*. Clarus ante §. *Testamentum q. 56. num. 6.* Bartolus *in cit. leg. Et ab antiquis 31. n. 2. Cod. de Testamentis* & Reiffenstuel *l. c.* ubi testatur de communi, tenent probabilius negativam sententiam, & ratio est, quia *in cit. leg. Et ab antiquis* tale privilegium est concessum rusticis, non solum ob defectum testium, sed etiam, & primario ob simplicitatem, & imperitiam rusticorum, ut patet ex verbis ipsiusmet Legis, ibi: „ & ab antiquis Legibus, & a diversis retro Principibus semper rusticitati consultum est, & in multis Legum subtilitatibus stricta observatio eis remissa... homines rustici, & quibus non est litterarum peritia quomodo tantam Legum subtilitatem custodire in ultimis suis voluntatibus? Ideoque ad Dei humanitatem respicientes, necessarium duximus per hanc Legem eorum simplicitati subvenire": Tum quia ibidem subjungitur: *In illis vero locis, in quibus raro inveniuntur homines litterati, per præsentem Legem rusticanis concedimus*. Unde hoc ipso quod *solis rusticanis* id conceditur, cæteris implicitate negatur, quamvis per accidens existant etiam in loco, ubi litterati non reperiuntur; Cum dispensationes Legis sint odiosæ, ac ideo restringendæ, nec extendendæ de uno ad aliud, *arg. c. Si is 2. de filiis Presbyterorum in 6. c. Odia 15. de Regul. Jur. in 6.* 50

Ad Testamentum factum tempore pestis ita sævientis, ut septem testes haberi nequeant, sufficiunt quinque, vel etiam duo soli testes. Gailus *l. 2. observ. 118. n. 18.* dicens ita practicari in Camera Imperiali; ita etiam Mynsing. *Cent. 1. Observ. 96.* Clarus *loc. cit. q. 56. n. 6.* Jason. *in cit. l. Et ab antiquis 31. n. 3. 4. & 5. C. de testamen-* 51

stamentis, Reiffenstuel loc. cit. n. 259. & plures alii. Et ratio est, quia, ubi clarus non habetur textus, *optima Legum interpres est consuetudo*, *leg. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus*, & *cap. Cum dilectus 8. de consuetudine*. Unde cum consuetudo, & praxis recepta in Camera Imperiali ex supracitatis Doctoribus habeat, quod ad tale testamentum duo testes sufficiant, stat firma nostra conclusio.

52 Immo varii volunt, quod ad tale testamentum tempore pestis adeo sevientis ea sola sufficiant, quæ de Jure naturæ, & gentium requiruntur, & consequenter hujusmodi Testamentum coram duobus testibus factum in utroque Foro subsistat, Sic Florianus *in l. Milites 15. Cod. de Testamentis Milit.* Portius §. *final. Institut. de Testam.* Paulus Comitolus *lib. 7. respons. moral. quæst. 1. conclus. 2.* & alii. Et ratio est, quia in casu necessitatis receditur a Jure communi, cum ipsi illa non subjaceat, *l. Ubi absunt 19. ff. de Tutoribus*, & *Curatoribus*: *l. Cæsar 15. ff. de Publicianis*, & *vectigalibus*, & *cap. Consilium 2. de observ. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat Legi necessitas*, *c. Sicut 11. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Necessitas non habet legem*, cum similibus.

53 Stando tamen in præciso rigore Juris Communis, ad Testamentum tempore pestis non ita sævientis, quin haberi possint septem testes, & observari aliæ solemnitates alias requisitæ debent omnes tales solemnitates observari, & omnes dicti septem testes adhiberi, quamvis alioquin non omnes septem simul, & semel congregari esse debeant, sed successive venire possint, textu expresso *in leg. Casus majoris 8. Cod. de Testamentis*, ibi: „ Casus majoris, ac „ novi contingentis ratione adversus timorem contagio„ nis quæ testes deterret, licet aliquid de Jure laxatum „ est, non tamen prorsus reliqua testamentorum solemni„ tas perempta est; Testes enim hujusmodi morbo op„ pressos eo tempore jungi, atque sociari remissum est; „ Non etiam conveniendi numeri eorum sublata est.

54 Testamentum Principi oblatum inter omnia privilegiatissimum, est illud, quod Testator prius absque ulla Juris solemnitate in Scripturam redigit, & postea Supremo Principi vel ejus nomine Deputatis offert rogans, ut illud auctoritate Principis sustineatur. *Sic in re Communis*, per text. *in leg. Omnium 9. Codic. de testamentis*.

55 Testamentum coram Principe factum æque privilegiatum, est illud, quod testator coram Principe, vel ejus Deputatis oretenus absque ulla Juris solemnitate facit, ultimam suam voluntatem declarando, seu manifestando, & rogando, ut Principis auctoritate sustineatur. *Sic in in re Communis* per text. *in cit. leg. Omnium 19. Cod. de*
56 *testamentis*. Unde, ut vides, non solum testamentum in scriptis jam factum Principi offerri, sed etiam oretenus coram eodem potest fieri testamentum validissimum absque omni Juris solemnitate, ut tradit Communissima Doctorum.

57 Testamentum Principi oblatum, vel coram eo factum est validissimum absque omni Juris solemnitate. *Communis*, per expressum textum *in cit. l. Omnium 19. de testamentis*, ubi dicitur, quod æque securus sit testator, sive auribus privatorum adhibita solemnitate ordinaria, sive sine solemnitate ordinaria coram Principe testatur, ibi: „ Aut auribus privatorum mentis suæ postremum „ publicavit judicium, ita nec de ejus unquam successio„ ne tractabitur, qui Nobis mediis, & toto jure (quod „ in nostris est scriniis constitutum) teste succedit". Et ratio potissima est, quia ut ibi dicitur, Principis auctoritas omnem solemnitatem superat; Eo vel maxime quod Princeps nunquam solus, sed semper Nobilibus, aliisque omni exceptione majoribus personis stipatus existat, ibi; „ Omnium Testamentorum solemnitatem superare vide„ tur, quod insertum mera fide precibus inter tot Nobi„ les, probatasque personas, etiam conscientiam Principis „ tenent.

58 Item privilegiatum est Testamentum *Ad Acta datum*, & est illud, quod Testator prius jam absque solemnitate factum, & in scripturam redactum Judici, vel Deputatis ab eo, offert. *Sic in re Communis*, per text. *in cit. leg. Omnium 19. Cod. de testamentis*.

59 Item privilegiatum est Testamentum *apud Acta*, seu *coram Actis factum*, & est illud, quod Testator facit oretenus suam ultimam voluntatem coram Judice, vel Deputatis ab eo, clarando, & manifestando. *Sic in re Communis*, per textum *in cit. l. Omnium*.

60 Ad valorem Testamenti *ad acta dati*, seu *apud Acta*, vel coram *Actis facti*, sive in loco Judicii, sive extra illud nulla alia requiritur Juris solemnitas; Dummodo aliás legitime constet, & probari possit Testamentum revera *ad acta datum*, seu *apud Acta*, vel *cor. Actis factum* fuisse. *Communis*, per text. *in cit. l. Omnium 19.* & *l. sancimus 27. cod. de testamentis*. Et ratio est, quia in tali Testamento auctoritas Judicis requisitas solemnitates supplet; immo superat, ut expresse dicitur *in c. leg. Omnium*, ibi: *Omnium, testamentorum solemnitatem superare videtur &c.* Unde *leg. In donationibus 31. Cod. de donationibus* sic expresse statuitur: „ In donationibus, quæ A„ ctis insinuantur, non esse necessarium judicamus vici„ nos, vel alios testes adhibere. Nam superfluum est pri„ vatum testimonium, cum publica monumenta sufficiant.

Testamenta Cardinalium sunt æque privilegiata, ac te- 61
stamenta militum. Card. de Luca *de testamentis disc. 7. num. 7.* Alban. *de Cardinalibus q. 42. §. 2.* Germon. *de Sacror. Immun. lib. 3. cap. 6. num. 65.* Gratian. *discept. 318. n. 11.* Diana *part. 5. tract. 2. de Cardinal. cap. 41.* Barbos. *lib. 1. Juris Ecclesiastic. univers. cap. 5. n. 101.* cum aliis ibi citatis. Et in ipsis attenditur sola veritas naturalis. Rota *in Romana Legati 14. April. 1660. coram Priolo*, Card. de Luca *loc. cit. num. 8.* Jacob Gall. *consil. 60.* & alii. Atque sufficit sola schedula scripta, vel subscripta manu Cardinalium absque testibus. Card. de Luca *de testam. disc. 14. n. 9.* Card. Petra *tom. 2. comment. ad Constit. X. Innocent. III. Sect. 3. n. 18.* Abb. *consil. 32. n. 2. & seq. lib. 2.* Achill. de Grass. *decis. 1. de testam.* & alii.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Agit hic *Auctor* de Testamentis, in quibus remissus est 1
rigor solemnitatum Juris Civilis, Libet vero aliqua addere de testamento ad pias causas.

Quod attinet ad testamentum ad pias causas, quæstio- 2
nis est, an testamentum, in quo pia causa per fideicommissum vocata est, dici queat ad pias causas. De hac au- 3
tem quæstione hic fuit sensus Rotæ *in Majoricen. Immissionis 31. Jan. 1735. cor. Eminen. Crescen*: Frustra (sunt ejus verba §. 5. & sequent.) „ ad evitandam prædicti „ textus censuram impugnatur in hypothesi favor piæ cau„ sæ, ex quo Collegium nec directe institutum legeretur, „ neque substitutum sub aliqua conditione certo extitu„ ra, sed vocatum tantummodo sub duplici conditione, „ quod nempe Antonius primus hæres obiret sine filiis, „ quod isti sine liberis ac descendentibus decederent, „ quod nunquam evenire quum posset, non erat proinde „ cur in his terminis dispositio diceretur ad pias causas „ ad effectum gaudendi illius privilegiis &c. Assumptum „ namque procederet, & contrariæ auctoritates locum „ haberent, ubi jus & vocatio piæ causæ adhuc sub in„ certa conditione maneret, ita ut privilegium respiceret „ prius commodum intermediæ privatæ Personæ illud al„ legantis. Secus autem ubi prout in casu purificata jam „ conditione præsens ac certum est jus causæ piæ, fa„ ctusque jam locus illius substitutioni. In his quippe ter„ minis nihil refert an directa vel obliqua, an proxima „ vel remota fuerit ab initio vocatio ejusdem causæ piæ „ ad hoc ut testamentum non subjaceat censuræ juris civilis, ejusque solemnitatibus &c.". Confer etiam *confirmatoriam 13. Aprilis 1736. §. Neque, & plur. sequent. cor. eodem*.

Num privilegium testamenti ad causas pias ad legata 4
profana in eo contenta etiam extendatur, acerrima quæstio est, Affirmativam opinionem pluribus cumulatis tenet *Lanfredin. Respons. Eccles. 4. n. 11.* ea de ratione.
„ Quod propter individuitatem testamenti, & mutuæ ra- 5
„ tionem justitiæ, cujus Ecclesia cultrix esse debet; va„ liditas ex piæ causæ ratione inducta legatis etiam pro„ fanis communicetur, & quæcumque disposita in testa„ mento ubi pia causa sit instituta, exequutioni deman„ danda sint.

In concernentibus vero voluntatem, nullum est privi- 6
legium piæ causæ. Utile propterea est nosse quando schedula ad pias causas contineat perfectam dispositionem, & quando præparationem ad disponendum. Vide tamen *Lanfredin. Respons. Eccles. 29. n. 16. & plur. seq.* Rota *in Anconitana Legati pii 18. Jun. 1742. cor. Reverendiss. Molin.*

ARTICULUS III.

Testamentum quo ad ea, quæ concernunt illos, qui possunt, vel non ipsum facere, hæredes in ipso institui, & ejusdem Executores esse, eorumque obligationem.

SUMMARIUM.

1 *Quilibet Testamentum facere potest, qui nec Jure naturali, nec positivo prohibetur.*
2 *Jure naturæ Testamentum facere non possunt infantes ante septennium.*
3 *Item Testamentum facere non possunt furiosi, amentes, mente capti, ac omnes, qui usu rationis carent, eo tempore, quo usu rationis actualiter privati existunt.*
4 *Valet tamen Testamentum ab ipsis factum, antequam essent furiosi, amentes, seu usu rationis privati.*
5 *Valet etiam Testamentum ab ipsis factum tempore, quo habent lucida intervalla.*
6 *Dummodo tamen durante lucido intervallo totum absolvant,*

solvant, alias si durante actu testandi in furorem, amentiam, vel insaniam, seu usus rationis privationem incidant, totum testamentum quo ad causas profanas est nullum.

7 Item Testamentum facere non potest mutus, & surdus simul a nativitate; Secus autem si ex accidenti, modo scribere sciat, vel si mutus, aut surdus tantum sit, & voluntatem suam scripto declarare possit.

8 Item testari non potest Cæcus, nisi nuncupative, & observatis solemnitatibus præscriptis.

9 Item testamentum facere non potest prodigus, cui a Judice interdicta est bonorum administratio.

10 Item testamentum facere non potest servus, seu mancipium.

11 Item testari non potest captivus, vel obses apud hostes detentus.

12 Item testari non potest damnatus ad mortem naturalem, vel Civilem.

13 Item testamentum facere non possunt impuberes.

14 Item filius familias, qui sub patris potestate est, non potest testari nisi de bonis castrensibus jure militari, & quasi castrensibus, servatis solemnitatibus Juris Communis.

15 De bonis vero adventitiis testari non potest, ne quidem patre consentiente.

16 Item damnati ob libellum famosum testari non possunt.

17 Item testari non possunt Rei criminis Læsæ Majestatis.

18 Item testari prohibentur Hæretici, eorumque receptores, fautores, & defensores.

19 Item testari prohibentur usurarii publici, nisi prius usuras restituant, aut de restitutione facienda idoneam cautionem præstent.

20 Item testari prohibentur omnes hostiliter insequentes, percutientes, aut offendentes S. R. E. Cardinalem.

21 Item non desunt Doctores volentes, quod omnes excommunicati notorii, & vitandi testari non possunt. At communis sententia tenet contrarium.

22 Qui sunt inhabiles a natura ad testandum, testamentum facere nequeunt, neque ad causas pias.

23 Qui autem ad testandum sunt inhabiles solum de jure Civili possunt valide testari quo ad causas pias de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent.

24 De bonis vero jam propter delicta amissis, & Fisco addictis, neque ad causas pias testari possunt.

25 Prodigi, & impuberes judicium naturale sufficiens ad peccatum mortale jam habentes, & damnati ad mortem, quorum bona non confiscantur, testari possunt ad causas pias.

26 Clerici Sæculares omnes, tam majores, quam minores, æque ac Laici facere possunt Testamentum de bonis suis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus, seu industrialibus.

27 Item etiam de bonis parsimonialibus.

28 Clerici de bonis Ecclesiasticis superfluis, seu de fructibus Beneficii de jure nullum penitus testamentum, nec ad causas pias facere possunt.

29 De legitima tamen consuetudine introduci potest, ut Clerici Sæculares de bonis Ecclesiasticis superfluis ad causas pias testari possint.

30 Non possunt etiam Clerici Sæculares, sive majores, sive inferiores, neque vi consuetudinis, licite, vel valide testari de bonis Ecclesiasticis superfluis in notabili quantitate ad causas profanas. Nec hæres profanus potest tuta conscientia talem hæreditatem recipere, & retinere, sed si eam accipiat, tenetur ex Justitia eam iterum restituere.

31 Clerici autem incolæ, & Cives Urbis Romanæ, qui in ea, vel ejus districtu decesserint, possunt libere, ac licite, tam inter vivos, quam mortis causa de bonis Ecclesiasticis superfluis disponere etiam ad causas profanas.

32 Regulares omnes professi, tam Superiores quam subditi nequeunt ullum facere Testamentum.

44 Neque Regulares testari possunt ad pias causas.

34 Immo neque de licentia Prælati, seu Superioris.

35 Neque possunt Regulares testari, etiamsi ante Professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservasset, cum facultate testandi.

36 Quinimmo Regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissam Professionem moderare per viam declarationis.

37 Possunt autem Regulares professi testamentum a se factum ante Professionem interpretari, & declarare, si declaratione, aut interpretatione egeat.

38 Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, & durante Novitiatu aliud condere.

39 Novitius in Testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post Professionem.

40 Potest tamen Novitius in suo Testamento præcipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam post suam Professionem quotannis expendatur in pios usus, seu quid alicui solvatur annuum legatum, vel ne quid de eis alienetur, & hujusmodi.

41 Si, Novitius ante Professionem testari omittat, succedit in ejus bona, Jura, & actiones Monasterium, si sit capax bonorum; Si autem Monasterium sit incapax, succedunt consanguinei ab intestato.

42 Post Professionem emissam non potest Religiosus Testamentum ante Professionem factum revocare, quamvis possit ipsum declarare.

43 Novitii possunt, sive ante ingressum, sive etiam tempore Novitiatus, Testamentum condere etiam ante duos menses proxime præcedentes Professionem, & sine licentia Episcopi, vel ejus Vicarii Generalis.

44 Qui possint, vel non hæredes institui in testamento? remissive.

45 Executores testamentorum qui sint, & dicantur?

46 Executores testamentorum alii sunt Legitimi, alii Testamentarii, alii Dativi, & qui sint omnes?

47 Si nullus a Testatore sit deputatus Executor, ipso jure Executor est ejus hæres, qui de jure debet integram defuncti voluntatem, etiam quo ad Legata exequi.

48 Quo ad ea autem, quæ pro redemptione captivorum, vel pauperum alimentis, aut aliis causis piis relicta sunt, Executor est Episcopus loci.

49 Immo Episcopus potest compellere Executores Testamentarios ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi Testator hoc interdixisset.

50 Executores testamenti deputari possunt a Testatore unus, vel plures, sive ex heredibus, sive ex extraneis, sive Clericis, sive Laicis.

51 Etiam fœminæ, esse possunt Executrices Testamentorum.

52 Item etiam minores 25. annis, dummodo 17. excesserint.

53 Executores testamenti possunt esse etiam Religiosi omnes (exceptis Fratribus Minoribus) dummodo ad id licentiam habeant a suo Superiore.

54 Per talem Superiorem quis intelligatur?

55 Si Religiosus absque licentia Superioris munus Executoris Testamentarii, sive ad causas profanas, sive ad causas pias suscipiat, & peragat, adhuc per eum gesta sunt valida.

56 Opposita tamen sententia est etiam probabilis.

57 Fratres Minores, nullatenus possunt esse Executores Testamentorum, neque ad causas profanas, neque ad causas pias, neque a Superioribus potest eis ad id licentia concedi.

58 Possunt tamen Fratres Minores dare consilium Executoribus a testatore deputatis.

59 Insuper potest Testator committere alicui Fratri Minori, ut ipse denominet unum, vel plures Executores, & etiam præcipere potest Executoribus, ut non nisi illis pauperibus, & causis piis designatis a d. Fratre Minore hæreditatem, vel legata distribuant; Et in tali casu id licite Frater Minor perageret.

60 Regulares Executores Testamentarii tenentur reddere rationem administrationis, seu Executionis Episcopo, & si in hoc delinquerint, possunt ab ipso puniri.

61 Immo Regularis Executor ultimæ voluntatis defuncti, quamvis ei secreto communicatæ, tenetur adhuc Episcopo requirenti aperire summam, & circa quæ sit distribuenda, ac rationem administrationis reddere.

62 Executor deputatus a Testatore non potest ordinarie compelli ad acceptandum, & exequendum tale munus, sive dispositio sit ad causam profanam, sive piam, postquam tamen expresse, vel tacite acceptavit, omnino etiam invitus cogi potest, ut defuncti voluntatem exequatur.

63 Aliquando tamen ob rationabilem causam potest ad id compelli.

64 Executores tenentur quamprimum possunt exequi ultimam voluntatem, nisi certum tempus ab ipso Testatore sit designatum.

65 Tam Judex Ecclesiasticus, quam Laicus potest defuncti, sive dispositio sit ad causam profanam, sive ad causam piam, ita ut hæc causa sit mixti fori, & detur locus præventionis.

66 Judex Laicus nullimode ad id compellere potest Executores Clericos.

67 Judex præsertim Ecclesiasticus statim post aditam ab Hærede hæreditatem compellere potest Executores, ut voluntatem defuncti executioni mandent; Quamvis Testator id expresse ei inhibuerit.

68 Si plures sint a Testatore deputati Executores, & unus eorum sit mortuus, vel in remotis existat, seu exequi forte nolit, potest alius etiam unicus ex deputatis, nisi Testator aliud disposuerit, Officium executionis libere adimplere.

69 Nulli Executores, præter Summum Pontificem, nec Episcopi quidem, relicta ad certas causas in alios usus, vel causas, quamvis evidenter meliores essent, possunt ordinarie commutare, si voluntas determinata testatoris commode, ac juste adimpleri possit.

70 An autem quando, & ob quas causas possit mutari ultima voluntas testatoris, præsertim quo ad Legata aliasque pias causas, a Papa & ab aliis? remissive.

71 Executores, & hæredes intra quod tempus tenentur adim-

adimplere voluntatem testatoris, & quas pœnas incurrant, si negligentes fuerint? remissive.

75. *Executores, & hæredes quibus, & quo ordine distribuere possint, & debeant legata pia a testatore relicta? remissive.*

1 QUilibet Testamentum facere potest, qui nec Jure naturali, nec positivo prohibetur. *Communis*, per textu expressum *in l. Habeat unusquisque 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis; & leg. Ex facto 43. in principio ff. de vulgari, & pupillari substitut.* ubi dicitur, iniquum esse auferre Testamenti factionem homini sanæ mentis, ibi: „ Etenim iniquum incipit fieri Beneficium Principis, si „ adhuc id valere dicamus, auferre enim Testamenti fa- „ ctionem homini sanæ mentis ".

2 Jure Naturæ Testamentum facere non possunt infantes ante septennium, utpote usu rationis carentes, qui usus rationis de Jure naturæ requiritur ut actus humanus valeat: *Communis, arg. §. Præterea 1. Instit. Quibus non est permissum facere testamentum*, ibi: *Item furiosi, qui mente carent*, & concordat *l. In eo 2. & l. In adversa 17. ff. Qui testamenta facere possunt.*

3 Item Testamentum facere non possunt furiosi, amentes, mente capti, ac omnes, qui usu rationis carent, tempore, quo usu rationis actualiter privati existunt, *Communis*, per textus expressos *in cit. §. Præterea 1. Instit. Quibus non est permissum facere testamentum*, ibi: *In eo 2. ff. Qui testamenta facere possunt*, ibi: *In eo qui testatur, ejus temporis, quo testamentum facit, integritas mentis, non corporis sanitas exigenda est*; *l. In adversa 17. ff. eod.* ibi: *in adversa corporis valetudine mente captus eo tempore testamentum facere non potest.* Et concordat *lex Furiosum 9. Cod. Qui testamenta facere possunt*, & *leg. Furiosi 40. ff. de Regulis Juris.*

4 Valet tamen Testamentum ab ipsis factum, antequam essent furiosi, amentes, mente capti, seu usu rationis privati, *Communis*, textu expresso *in cit. §. Præterea 1. Instit. Quibus non est permissum facere testamentum*, ibi: *Certe eo quod ante furorem fecerint, valent testamenta*: *leg. Qui testamenta 20. §. 4. ff. Qui testamenta facere possunt*; ibi: *testamentum quoque, quod ante furorem consummavit, valebit.*

5 Valet etiam Testamentum ab ipsis factum tempore, quo habent lucida intervalla. *Communis*, textu expresso *in cit. §. Præterea*, ibi: „ *Furiosi autem, si per id tem-* „ *pus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus* „ *est, Jure Testati esse videntur*, " *leg. Furiosum 6. Cod. Qui testamenta facere possunt*, ibi: „ Si vero voluerit in „ dilucidis intervallis aliquod condere Testamentum, vel „ ultimam voluntatem & hoc sana mente inceperit fa- „ cere, & consummavit, nullo tali morbo interveniente, „ stare Testamentum, sive quamcumque ultimam „ voluntatem censemus, & alia omnia accesserint, quæ „ in hujusmodi actibus legitime observatio requirit ".

6 Quomodo tamen durante lucido intervallo totum absolvant; alias, si durante actu testandi, in furorem, amentiam, vel insaniam, seu usus rationis privationem incidant, totum Testamentum quo ad causas profanas est nullum. *Communis* textu expresso *in c. l. Furiosum*: ibi: „ Si cœpto Testamento furor eum invasit, sancimus tale „ Testamentum hominis, qui in ipso actu Testamenti va- „ letudine tentus est, pro nihilo esse.

7 Item Testamentum facere non potest mutus, & surdus simul a nativitate; Secus autem si ex accidenti modo scribere sciat, vel si mutus, aut surdus tantum sit, & voluntatem suam scripto declarare possit. *Communis*, textu claro *in §. Item 3. Institut. Quibus non est permissum facere testamentum*, *l. Qui in potestate 6. ff. Qui testamenta facere possunt*, *l. Discretis 10. Cod. eod.*

8 Item Testari non potest cæcus, nisi nuncupative, & observatis solemnitatibus, quæ describuntur in *leg. Hac consultissima 8. Cod. Qui testamenta facere possunt*. *Communis*, per textum expressum *in dicta leg. Hac consultissima.*

9 Item Testamentum facere non potest prodigus, cui a Judice interdicta est bonorum administratio. *Communis*, textu expresso *in §. Item prodigus 2. Inst. Quibus non est permissum facere Testamentum*, & *l. Is cui 18. ff. Qui testamenta facere possunt.*

10 Item Testamentum facere non potest servus, sive mancipium, *Communis*, textu claro *in l. Filius familias 16. & l. Si Filius 19. ff. qui Testamenta facere possunt*, & *c. illud 5. caus. 13. q. 2.*

11 Item Testari non potest captivus, vel obses apud hostes detentus. *Communis*, textu expresso in *§. Ejus qui 5. Instit. quibus non est permissum facere testamentum*; *l. Ejus qui 8. & l. Obsides 11. ff. qui testamenta facere possunt.*

12 Item Testari non potest damnatus ad mortem naturalem, vel civilem. *Communis* textu expresso *in l. Ejus qui 8. §. 1. & 2. ff. qui testamenta facere possunt*, & *l. Si quis 6. §. 6. ff. De injusto, rupto, irrito facto Testamento.*

13 Item Testamentum facere non possunt impuberes, masculi ante annum 14. & feminæ ante annum duodecimum completum. *Communis*, textu claro *in l. Si frater 4. Cod. qui testamenta facere possint*, *l. A qua ætate 5. ff. qui testamenta facere possunt*, & *§. Præterea 1. Instit. quibus non est permissum facere testamentum*, ibi: *Præterea testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum est eorum animi judicium.*

Item filius familias, qui sub patris potestate est, non potest testari, nisi de bonis castrensibus Jure militari, & quasi castrensibus, servatis solemnitatibus Juris Communis, si pubes sit. *Communis*, per textus *in l. Nemo 11. juncta Glossa ibid. verb. certe*, & *leg. Omnes 12. Cod. qui testamenta facere possunt*. De bonis vero adventitiis Testamentum facere non potest, ne quidem patre consentiente, textu expresso *in l. qui in potestate 6. ff. qui testamenta facere possunt*, & *princip. Instit. quibus non est permissum facere testamentum.* 14

De bonis vero adventitiis 15

Item damnati ob libellum famosum testari non possunt. *Communis*, textu expresso *in l. Is cui 19. §. 1. ff. qui testamenta facere possunt*, ibi: *si quis ob carmen famosum damnetur, Senatus consulto expressum est, ut intestabilis sit, ergo nec testamentum facere poterit*, *l. Ob carmen 21. §. de testibus*, ibi: *Ob carmen famosum damnatus intestabilis fit.* 16

Item Testari non possunt rei criminis læsæ Majestatis, idest qui hostile quid contra Supremum Principem, vel ejus Consiliarios moliuntur. *Communis*, textu expresso *in l. quisquis 5. Cod. ad Leg. Juliam Majestatis.* 17

Item Testari prohibentur Hæretici; *Communis*, textu expresso *in l. Manichæos 4. & l. Ariani 5. Cod. de Hæreticis*. Et idem est dicendum de receptoribus, defensoribus, & fautoribus ipsorum Hæreticorum; *Authent. Credentes Cod. eod.* ibi: „ Præterea receptatores, & defen- „ sores, & fautores Hæreticorum ... quilibet talium ... „ sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat „ facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat, „ cap. Excommunicamus 13. §. Credentes, de Hæreti- „ cis ". Advertendum tamen est, quod vi pacis Westphalicæ, Lutherani, & Calvinistæ in Imperio tolerati sint testandi, & aliorum Jurium Civilium capaces. 18

Item Testari prohibentur Usurarii publici, & manifesti, nisi prius usuras restituant, aut de restitutione facienda idoneam cautionem præstent; *Communis* textu expresso *in cap. Quamquam usurarii 2. de usuris in 6.* 19

Item Testari prohibentur omnes hostiliter insequentes, percutientes, aut offendentes S. R. E. Cardinalem; *Communis*, textu expresso *in cap. Felicis 5. de pœnis in 6.* 20

Item non desunt Doctores volentes, quod omnes excommunicati notorii, & vitandi testari non possint. At communis sententia tenet contrarium, quia nullibi id reperitur in Jure expressum, cum eorum actus privati non sint irriti, iis tamen exceptis, qui excommunicati sunt propter Hæresim, ob dicta *supra n. 18.* Sic de communi testantur Pirhing *loc. cit. n. 15. in fine*, & Reiffenstuel *loc. cit. n. 319.* 21

Qui sunt inhabiles ex natura ad testandum, ut infantes, amentes, insani, furiosi, muti, & surdi simul a nativitate, Testamenta facere nequeunt neque ad causas pias. *Communis* teste Reiff. *loc. cit. n. 320.* 22

Qui autem ad Testandum sunt inhabiles solum de Jure Civili, possunt valide Testari quoad causas pias de iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent; Riccius *in Prax. aurea part. 4. resolut. 88.* Bartolus *in l. 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis Ecclesiis* Engel *lib. 3. Decretal. titul. 26. n. 4.* Reiffenstuel *ibid. n. 321.* cum Molina, Lessio, Sanchez ibi citatis, & alii *arg. l. Habeat 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi Constantinus Imperator *Unicuique* absque limitatione, consequenter etiam aliis inhabilibus de Jure Civili concedit licentiam Testandi ad piam causam: Natura enim hujus Dictionis *Unusquisque* est neminem excludere; *l. hoc articulo 29. ff. de hæredibus instituendis*, ibi: *Hoc articulo quisque omnes signantur*; Tum quia Testamentum ad pias causas nullo modo subjacet dispositioni Juris Civilis, sed secundum Canones, Juraque naturæ & gentium judicandum est textu expresso *in cap. Relatum 11. de testamentis.* 23

Fuit autem notanter dictum: *De iis bonis, quorum perfectum dominium adhuc habent*, quia de bonis jam propter delicta amissis, & Fisco addictis neque ad causas pias Testari possunt, ut præsertim patet de reis criminis læsæ Majestatis, de Hæreticis, eorumque fautoribus, qui cum illico bona sua amittant, eaque Fisco cedere debeant, neque ad causas pias de ipsis, utpote non amplius suis, testari possunt, ut notat Reiffenstuel *l. c. n. 324.* Ubi *n. 325.* subdit, quod prodigi, impuberes judicium naturale sufficiens ad peccatum mortale jam habentes, & damnati ad mortem, quorum bona non confiscantur, Testari possint ad causas pias. 24

beant, neque ad causas pias de ipsis 25

Clerici Sæculares omnes, tam majores, quam minores æque ac Laici facere possunt Testamentum de bonis suis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus, seu industrialibus. *Communis*, textu expresso *in c. Quia nos 9. de testamentis*, ibi: *Consideratione tuæ respondemus, quod Clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant; De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure facere possunt testamentum.* Et concordat cap. 26

Epis-

Episcopi 19. caus. 12. q. 1. & c. Placuit 1. & c. Quicumque 1. ead. caus. 12. q. 3.

27 Clerici sæculares Testamentum facere possunt etiam de bonis patrimonialibus, S. Thomas 2. 2. *q. 175. art. 7. in resp. ad 2.* Covarruv. *de Testam. cap. 7. n. 9.* Navarr. *de Redditibus Eccles. q. 1. n. 26. & 41.* Pirhing. *l. c. n. 33.* Reiffenst. *l. c. n. 327.* Barbos. *in c. Cum in Officiis 7. de Testamentis*, & ipso teste *Communis aliorum*, *arg. cit. c. Episcopi 19. caus. 12. qu. 1.*

28 Clerici de bonis Ecclesiasticis superfluis, seu de fructibus Beneficii de Jure nullum penitus Testamentum, nec ad causas pias facere possunt. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Quia nos 9. de Testamentis*: ibi: *De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de Jure facere possunt testamentum.* Et concordant *c. Quorumdam 1. c. Cum in Officiis 7. c. Ad hæc 8. c. Relatum 12. de testament.* Vide verb. *Beneficiatus art. 3. n. 1.*

29 Notanter autem dicitur Clericum de bonis Ecclesiasticis nec ad causam piam testari posse *de Jure*, quia de consuetudine legitima potest introduci, ut Clerici Sæculares de bonis Ecclesiasticis superfluis ad causas pias valide testari possint. *Communis*. Vide d. verb. *Beneficiatus art. 3. n. 2.*

30 Non possunt tamen Clerici sæculares, sive majores, sive inferiores, neque vi consuetudinis licite, vel valide testari de bonis Ecclesiasticis superfluis in notabili quantitate ad causas profanas. Nec heres profanus potest tuta conscientia talem hæreditatem recipere, & retinere; sed si eam accipiat, tenetur ex Justitia eam iterum restituere. Vide d. verb. *Beneficiatus art. 3. a n. 3. ad n. 7. & art. 1. a n. 36. ad 62.*

31 Clerici autem incolæ, & Cives Urbis Romanæ, qui in ea, vel ejus districtu decesserint, possunt libere, & licite, tam inter vivos, quam mortis causa de bonis Ecclesiasticis superfluis disponere etiam ad causas profanas. Vide dict. verb. *Beneficiatus art. 3. n. 8. & 9.*

32 Regulares omnes professi, tam Superiores, quam subditi nequeunt ullum facere Testamentum. *Communis*, *ac certa*. Vide verb. *Regulares art. 1. n. 62.*

33 Neque Regulares testari possunt ad pias causas. *Communis*. Vide *ib. n. 63.*

34 Immo neque de licentia Prælati, seu Superioris. *Communis*. Vide *ib. n. 64.*

35 Nec possunt Regulares testari, etiamsi ante Professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi. *Communis*. Vide *ib. n. 65.*

36 Quinimmo Regularibus professis neque licet Testamentum a se conditum ante emissam Professionem moderare per viam declarationis. Vid. *ib. n. 66.*

37 Possunt autem Regulares Professi Testamentum a se factum ante Professionem interpretari, & declarare, si declaratione, aut interpretatione egeat, quia hoc non est disponere de aliquibus bonis, sed declarare, & explicare dispositionem a se factam, quando poterant illam facere. Novarius *in Lucerna Regularium verb. testamentum n. 7.* Portellus *in dubiis Regularium verb. testamentum num. 2.* Lezana *in Summa qu. Regul. verb. testamentum n. 2.* Rodriq. *t. 3. q. 69. art. 3.* Sanchez *l. 7. moral. cap. 11. num. 16.* Gozadin. *cons. 41. n. 15. 16. 17.* Reginald. *l. 18. cap. 17. n. 397.* Molina *de commutat. ult. volunt. c. 5. q. 1. n. 14.* Barbosa *ad Conc. Trid. sess. 25. de Regular. c. 16. n. 21.* cum aliis ibi citatis. Vid. verb. *Novitius num. 55.*

38 Novitius potest revocare Testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, & durante Noviatu aliud condere. Vid. d. verb. *Novitius n. 50*

39 Novitius in Testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post professionem. Vid. *ibid. num. 51.*

40 Potest tamen Novitius in suo Testamento præcipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam post Professionem suam quotannis expendatur in pios usus, sed quod alicui solvatur annuum legatum, vel ne quid de eis alienetur, & hujusmodi. Vid. *ib. n. 52.*

41 Si Novitius ante professionem testari omittat, succedit in ejus bona, actiones, & Jura Monasterium, si sit capax bonorum: Si autem Monasterium sit incapax, succedunt consanguinei ab intestato. Vid. *ib. n. 53.*

42 Post Professionem emissam non potest Religiosus, Testamentum ante Professionem factum revocare, quamvis, ut supra dictum est, possit ipsum declarare. Vid. *num. 54. & 55.*

43 Novitii possunt, sive ante ingressum Religionis, sive etiam tempore Novitiatus Testamentum condere, etiam ante duos menses proxime præcedentes Professionem, & sine licentia Episcopi, vel ejus Vicarii Generalis, non obstante Decreto Conc. Trid. *sess. 25. c. 16. de Regularibus*, quia ibi non admitur illis facultas testandi, sed solum disponendi inter vivos, non servatis, quæ ibi præscribuntur. Vid. verb. *Novitius n. 25.*

44 Qui possunt, vel non, Heredes institui in Testamento, Vid. verb. *Heres per tot.*

45 Executores Testamentorum sunt, & dicuntur illi, qui vel ex dispositione Legis, vel Testatoris, vel Judicis exequuntur defuncti voluntatem. *Sic in re Communis*.

46 Executores Testamentorum alii sunt *Legitimi*, alii *Testamentarii*, alii *Dativi*. Executores *Legitimi* sunt, & dicuntur illi, qui ab ipsa Lege, seu Jure dantur, sive quibus munus exequendi a Lege competit. Executores *testamentarii* sunt, qui ab ipso testatore in Testamento designantur, seu deputantur. Executores *Dativi* sunt, quia a Judice, vel Magistratu dantur casu, quo Heres institutus Executor esse nequit, aut designatus in Testamento munus exequendi accipere nolit, vel non possit. Ita in re Doctores communiter; *arg. tot. titul. ff. de testam. tut. & titul. ff. de tutoribus, & curatoribus*, ubi tutores alii sunt Legitimi, alii Testamentarii, alii Dativi.

Si nullus a Testatore sit designatus, seu deputatus in Testamento Executor, ipso Jure Executor est ejus Heres, qui de Jure debet integram defuncti voluntatem etiam quoad Legata exequi. *Communis*, *arg. cap. Nos quidem 3. & cap. Si Hæredes 6. de testam. l. Nulli 28. Cod. de Episc. & Cler. & Novell. 131. cap. 11.* 47

Excipiuntur tamen ea, quæ pro redemptione captivorum, vel pauperum alimentis, aut aliis causis piis relicta sunt. Horum enim exequutio, non ad Hæredes, sed ad Episcopum loci, tamquam Patrem pauperum, & miserabilium personarum, ac piarum defunctorum voluntatum Executorem de Jure pertinet, si nullus alius sit Executor designatus; Sicuti etiam si heres, aut Executor designatus voluntatem defuncti exiqui negligit. Abbas *in cit. cap. Nos quidem n. 4.* Covarr. *ibid. n. 8.* Silvester verb. *testamentum 2. q. 8.* Molina *de Justitia disp. 247. n. 4.* Layman *l. 3. tract. 6. cap. 11. n. 4.* Pirhing. *l. c. num. 101.* Reiffenst. *l. c. n. 774. & 775.* & alii passim, per text. *in c. Nos quidem 3. cap. Si Hæredes 6. & c. tua nobis 17. de testamentis*; *l. Hæreditas 50. ad finem, ff. de Petit. hæreditat. l. Nulli 28. Cod. de Episc. & Clericis, & Novell. 131. c. 10. & 11.* Et Conc. Trid. *sess. 22. cap. 8. de reform.* ibi: *Episcopi etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati in casibus a Jure concessis omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos sint Executores.* 48

Immo Episcopus potest compellere Executores testamentarios ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset. *Communis*, textu expresso *in cap. tua nobis 17. de testamentis*, ibi: *Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam a testatoribus id contigeret interdici; Mandamus quatenus Executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter, & plenarie in usus prædictos expendant, monitione præmissa compellas*, juncto ejus Summario sic expresse dicente, ibi: *Episcopus compellit Fideicommissarios, seu Executores Testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset.* Et sic pluries decrevit Sacra Congregatio Concil. Vide verb. *Administrator a numer. 3.* ubi referuntur decreta. 49

Executores Testamenti deputari possunt a Testatore unus, vel plures, sive ex Heredibus, sive ex extraneis, sive Clericis, sive Laicis. Molina *l. c. n. 6.* Laym. *l. c. n. 102.* Pirhing *l. c. n. 102.* Reiffenst. *l. c. n. 776.* & alii communiter, per textus *in cap. Joannes 19. de testamentis*: ibi: *Joannes Clericus, & P. Laicus Executores ultimæ voluntatis*, & concordat *c. tua nobis 17. eodem.* 50

Etiam fœminæ esse possunt Executrices Testamentorum. *Communis*, cum supracitatis Doctoribus, per text. *in c. Nos quidem 3. de testamentis*, & *l. A filio 15. ff. de Aliment. legat.* 51

Item etiam minores 25. annis possunt esse Executores, dummodo septemdecim annos excesserint. Hæc enim ætas sufficit, ut quis sit Procurator ad negotia; *c. Qui generaliter 5. §. fin. de Procuratoribus in 6.* Sic Covarruv. *l. c. n. 4.* Molina *l. c. n. 14.* Pirhing *l. c. num. 102.* Reiffenst. *l. c. n. 776.* & alii passim. 52

Executores Testamentarii possunt esse etiam Religiosi omnes (exceptis Fratribus Minoribus) dummodo ad id licentiam habeant a legitimo suo Superiore. *Communis*, per clarum text. *in c. Religiosus Executor 2. de testamentis in 6.* & *Clementina Religiosis, de testamentis.* Per Superiorem autem, qui talem licentiam dare potest, intelligitur Superior Localis, seu Prælatus Conventus Monasterii, aut Domus Religiosæ, nisi speciales Constitutiones alicujus Religionis aliud ordinent. Pirhing *l. c. n. 108.* Reiffenst. *l. c. n. 777.* Sanch. *l. 6. moral. cap. 11. n. 15. & 16.* Franc. *in cit. cap. Religiosus Executor n. 1.* Laym. *l. c.* & alii passim. 53 54

Si Religiosus absque licentia Superioris munus Executoris Testamentarii, sive ad causas profanas, sive ad causas pias suscipiat, & peragat, adhuc per eum gesta sunt valida. Felin. *in c. 2. de Judiciis*, Layman *l. c. c. 11. num. 5.* Pirhing *l. c. n. 109.* Sanchez *l. c. cap. 11. n. 43.* Barbosa *l. 3. Jur. Eccles. univers. c. 42. n. 65.* Azor. *t. 1. Instit. moral. l. 12. c. 11. q. 1.* Lezana *in summa q. Regul. verb. testam. quoad Regulares n. 4.* & alii plures; Et ratio est, quia licet Sacri Canones prohibeant, tamen non annullant executionem a Religioso absque licentia Superioris factam, adeoque talis executio est quidem illicita, & peccaminosa, sed non est irrita, & invalida: Tum quia quamvis Religiosi 55

velle, & nolle non habeat, *c. si Religiosus 27. de elect. in 6. & c. Religiosus 2. de testamentis in 6. c. Religiosi 3. de sepulturis in 6.* habet tamen consensum naturalem, qui una cum consensu testatoris sufficiens esse videtur ad hoc officium; *arg. l. Filius familias §. Veteranus, ff. de Procuratoribus*, ubi deciditur; quod licet miles esse nequeat Procurator in Judicio; tamen; si non repellatur;
56 actus ab eo gestus valeat.

Oppositum tamen non improbabiliter tenent Covarr. *de testam. c. 17. n. 2.* Molina *l. c. n. 9.* Silvester *loc. cit. qu. 2. dict. 3.* Franc. *in cit. cap. Religiosus 2. n. 2. de testam. in 6.* & alii; cum quibus videtur inclinare Reiffenstuel *l. c. n. 279.* quamvis *n. 278.* dicat, quod aliam sententiam affirmativam cum communi aliorum tenet Felinus *in c. 2. de Judiciis*, Laym. *l. c. n. 5.* Pirhing *l. c. n. 109.* Sanch. *l. c.*

57 Fratres Minores nullatenus possunt esse Executores testamentorum; neque ad causas profanas, neque ad causas pias; neque a Superioribus potest eis ad id licentia concedi. *Communis* text. expresso *in Clementina Exivi 1. §. Verum etiam, de verb. signif.* ibi: „ Prædictis fratribus „ non licet; nec competit; quia potius (considerata sui „ puritate status) debent sibi scire interdictum quod hu„ jusmodi executionibus, & dispositionibus se exponant; „ cum hæc sæpius absque litigio, & contradictione, vel „ administratione pecuniæ nequeant expediri; “

58 Possunt tamen Fratres Minores dare ad id consilium Executoribus a testatore deputatis. *Communis*, textu expresso *in cit. Clementina Exivi §. Verum etiam*, ibi: *Veruntamen in his exequendis dare consilium ipsorum statui non obsistit, cum in hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio, sive actio in judicio; sive dispensatio tribuatur:*

59 Insuper potest testator committere alicui Fratri Minori, ut ipse denominet unum, vel plures Executores. Et etiam præcipere potest Executoribus, ut non nisi illis pauperibus, vel causis piis hereditatem, vel legata distribuant, quos dictus Frater Minor elegerit; designaverit; vel dominaverit. Et in tali casu id licet Frater Minor peragere. Sic Barbosa *in cit. Clementina Exivi num. 26.* Covar. *de testamentis cap. 17. n. 1.* Abbas *in Clem. Religiosus n. penult. de Relig.* Sanch. *l. 6. moral. c. 11. n. 32. & 41.* Rodriquez *Quæst. Regul. tom. 3. q. 70. art. 2.* Reiffenst. *l. c. n. 283.* Bartolus ibi cit. & alii contra Molinam, & alios a Sanchez citatos; & ratio est, quia in tali casu cessat motivum, & ratio prohibitionis, cum hoc munus sine ullo litigio, & contractione, vel administratione pecuniæ omnino exequi valeat Frater Minor, ut de se patet: cessante autem ratione, & causa legis, vel obligationis; cessat lex, seu obligatio ipsa, *l. Adigere 6. §. 2. ff. De Jure Patron.* Cum ratio Legis sit anima legis *l. Cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum*, adeoque &c.

Hinc concludo, quod testatorum voluntates Fratres Capuccini, & alii Minoritæ exequi possunt, nominando, vel eligendo ad subsidia dotalia, & ad Beneficia, ac juvenes ad seminaria. Sic Sacra Congregatio Concilii in Papien. *Subsidii dotalis die 18. Augusti 1731.* ex Bullario Cappuccinor. *tom. 1. par. 187.* ubi refertur integra hæc causa cum sua resolutione, & egregiis notis. Vide etiam nostr. *t. 8.* in Appendice Resolutionum S. C. Conc.

60 Regulares Executores Testamentarii, seu ultimarum voluntatum, tenentur reddere rationem administrationis, seu executionis Episcopo; & si in hoc deliquerint, possunt ab ipso puniri. *Communis*, textu expresso *in Clement. Religiosis, de Testamentis*, ibi: „ Religiosis etiam „ exemptis deputatis ad executionem cujuslibet ultimæ „ voluntatis circa ipsius executionis Officium (quod uti„ que non possunt, nisi a Superiore suo petita super hoc „ licentia & obtenta, suscipere) volentes præscindere „ materiam delinquendi, Pontificiæ constitutionis aucto„ ritate statuimus, quod tales (etiamsi Prælationis fun„ gantur Officio) locorum Ordinariis debitam reddere, „ ipsique Ordinarii absque dolo, fraude, seu negligentia „ de suscepto executionis Officio teneantur exigere ra„ tionem, illos, quos circa id deliquisse repererint, in „ aliorum exemplum pœna debita (quocumque non ob„ stante privilegio) puniituri. “

61 Immo Regularis Executor ultimæ voluntatis defuncti, quamvis ei secreto communicatæ, tenetur adhuc Episcopo requirenti aperire Summam, & circa quæ sit distribuenda, ac rationem administrationis reddere, & tunc est eidem fides adhibenda, si juratus deponat, & concurrant probabiles conjecturæ de verisimili voluntate testatoris. Sic expresse Fagnan. *in c. tua nobis 17. de testam. n. 61.* testans hunc casum suo tempore contigisse Mediolani, & in hanc sententiam a S. Congr. scriptas fuisse litteras ad Card. Borromæum Archiep.

62 Executor designatus, seu deputatus a Testatore non potest ordinarie compelli ad acceptandum, & exequendum tale munus, sive dispositio sit ad causam profanam, sive ad causam piam. Postquam tamen acceptavit expresse, vel tacite, omnino etiam invitus cogi potest, ut defuncti voluntatem exequatur. Abbas *in c. Joannes 19. n. 3. de testamentis*, Covarruv. *ib. num. 3.* Molina *disp. 248. n. 3.* Pirhing *l. c. n. 113.* Reiffenst. *l. c. n. 784.* & alii communiter, *arg. cit. cap. Joannes 19. de testam.* ibi: *Post susceptum mandatum cogi debent*. Et ratio est, quia universaliter loquendo, ut expresse habetur *§. Mandatum 11. Inst. de mandato: Mandatum non suscipere cuilibet liberum est, susceptum autem consummandum est*.

Dicitur autem notanter *Ordinarie*, quia aliquando ob 63 rationabilem causam potest Episcopus Clericum in Testamento Executorem designatum compellere, ut tale munus suscipiat, præsertim ad exequenda pia legata, si non ut Executorem Testamentarium, saltem ut delegatum, seu Commissarium suum, *arg. cap. Pastoralis 28. de Offic. deleg.* Et ratio est, quia universaliter potest Episcopus, quando ipsi aliqua Executio competit, munus suum alteri delegare, & delegatum, ut obediat, si sit suus subditus, compellere. Sic Abbas *l. c.* Silvester *verb. Testamentum 2. q. 3. dict. 1.* & alii supracitati, *arg. l. In causarum delegationibus; Cod. Qui pro sua Jurisdictione.* Et ita Judex Laicus ob rationabilem causam poterit interdum Laicum suum subditum cogere ad munus Executoris suscipiendum, & exequendum. Sic citati Doctores, *arg. cit. l. In causarum delegationibus*.

Executores tenentur quamprimum possunt exequi ulti- 64 mam voluntatem, nisi certum tempus ab ipso Testatore sit designatum. *Communis*, *arg. c. Si heredes 6. de testamentis, & l. Cum res 47. ff. de leg. 1.* ubi expresse præcipitur, ut legata sine mora præstentur. Vide vero, *Legatum n. 41. & 42.*

Tam Judex Ecclesiasticus quam laicus potest compelle- 65 re executores fucus ad exequendam voluntatem defuncti, sive dispositio sit ad causam profanam, sive ad causam piam, ita ut hæc causa sit mixti Fori, & detur locus præventioni, *Communis*. Et quidem quod id possit Episcopus seu Judex Ecclesiasticus, si dispositio sit ad causam piam, etiamsi testator sit laicus, habetur decisum *in c. tua nobis 17. de testamentis*. Et concordat *cap. Nos quidem 3. & cap. si heredes 6. eodem*. Et quod id possit etiam Judex laicus, quamvis dispositio sit ad causam piam; patet ex *Novella 131. c. 10.* ibi: „ Si quis ædificationem Vene„ rabilis Oratorii, aut Xenodochii, aut Ptochii, aut „ Orphanotrophii, aut Nosocomii, aut alterius venerabi„ lis Domus in novissima voluntate fieri disposuerit, ... „ compleri jubemus providentia locorum Episcopi, & „ Civilis Judicis “. Quod autem id possit Judex laicus in casu, quo dispositio sit ad causam prophanam, & testator, & Executor sit laicus, est extra controversiam indubitatum ad omnes. Quod vero in tali casu id possit etiam Episcopus, quamvis testator, & Executor ipsius dispositionis ad causam prophanam sit laicus, tenet (teste Covarruv. *l. c. n. 5.* & Reiffenst. *l. c. n. 789.*) *Communis Doctorum*, *arg. cit. cap. Si hæredes 6. de testamentis*; ubi sine ulla distinctione an dispositio testatoris sit ad causam piam, vel prophanam, & hæres, seu Executor sit laicus, vel Ecclesiasticus, tribuitur Episcopo facultas compellendi hæredes, seu Executores ad exequendam defuncti voluntatem, ibi: *Si hæredes jussa testatoris non adimpleverint, ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, Canonice interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis, ut vota defuncti adimpleantur.*

Judex autem laicus nullimode compellere ad id potest 66 Executorem Clericum, cum Judici laico nulla competat Jurisdictio in personas Ecclesiasticas; *Communis*, per text. *in cap. Bene quidem 1. dist. 96. cap. Ecclesia S. Mariæ 10. de Constitutionibus, cap. Cum laicis 12. de rebus Eccles. alienand. vel non, c. Decernimus 2. de judiciis*, cum similibus.

Judex præsertim Ecclesiasticus statim post aditam ab 67 Herede hæreditatem compellere potest Executores, ut voluntatem defuncti exequi mandent, quamvis Testator id expresse ei inhibuerit; *Communis*, & quidem quoad primam partem, ex Juribus adductis *supra n. 63.* juncta *l. Si domus 71. §. 2. ff. de legatis 1.* ubi cum Executores jubeantur voluntatem Defuncti statim adimplere, sequitur clare, quod possint statim ad id compelli. Quoad secundam autem partem, nempe quod Executores possint ad id compelli, quamvis Testator id expresse inhibuerit, patet ex Juribus, & decretis adductis *supra n. 48.* Et ratio est, quia privata persona non potest generalem Constitutionem publici Juris Ecclesiastici, vel Civilis immutare, aut impedire; *l. Nemo 55. ff. De leg. 1.* ibi: „ Nemo potest in testamento suo cavere, ne leges in suo „ testamento locum habeant, & cap. Requisivit 15. de „ testamentis, *ibi*: Quia privata dispositio testatoris non „ potest generalem Constitutionem Canonis immu„ tare “.

Si plures sint a testatore deputati Executores, & unus 68 existat, seu exequi forte nolit; potest alius, etiam unicus ex deputatis, nisi testator aliud disposuerit, officium executionis libere adimplere; *Communis*, textu expresso *in cap. Religiosus Executor 2. de testam. in 6. §. Sane*, ibi: *Sane* pluribus a testatore simpliciter executoribus „ deputatis, uno eorum mortuo, vel in remotis agente, „ aut id exequi forte nolente, ne voluntatem testatoris „ impediri, vel nimium differri contingat, poterit alius, „ nisi testator aliud expresserit, officium Executionis in„ junctum libere adimplere “.

Nulli

69 Nulli executores, præter Summum Pontificem, nec Episcopi quidem, relicta ad certas pias caussas in alios usus, vel causas, quamvis evidenter meliores essent, possunt ordinarie commutare, si voluntas determinata Testatoris commode, ac juste adimpleri possit; *Communis*, per text. *in c. Nos quidem 3. de testamentis*, *c. Ultima voluntas 4. caus. 13. qu. 2. Clement. Quia contingit 2. de Religiosis domibus*, cum similibus.

70 An autem, quando, & ob quas caussas possit mutari ultima voluntas testatoris, præsertim quoad legata, aliasque pias causas a Papa, & ab aliis, Vide verb. *Legatum a num. 143. ad 165.*

71 Executores, & Hæredes intra quod tempus teneantur adimplere voluntatem testatoris, & quas pœnas incurrant, si negligentes fuerint? Vid. d. verb. *legatum a n. 41. ad 46.* & verb. *Hæres a n. 44. ad 52.*

72 Executores, & Hæredes quibus, & quo ordine distribuere possint, & debeant legata pia a Testatore relicta? Vide d. verb. *legatum a num. 47. ad num. 95. & a num. 125. ad 132.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE exequutoribus testamentariis, de quibus & hic disserit *Auctor*, gravis est quæstio illa, utrum ipsi ubi sunt plures conveniri in solidum queant de gesta administratione, tametsi non omnes administraverint?

2 Hanc autem quæstionem sibi proposuit Rota *in Posnanien. legatorum 6. Decembr. 1748. cor. bon. mem. Viceconn.* & ita §. 7. *& seq.* resolvit: „ Constito ex hisce de acceptatione exequutoriæ, & administratione hæreditatis per Gulielmum exercita, inutiliter opponebatur, quod eidem saltem suffragari debeat beneficium ordinis, & excussionis, ut nempe ceteri quoque Administratores, qui administrant, conveniri debeant, quodque ipse pro illis dumtaxat rebus hereditariis, quæ ad ejus manus pervenisse constet, remanserit obligatus. Objectum namque plenissime confutatur ex eo quod quum agatur de exequutore, & Administratore voluntario, cum eo rigidius procedi solet, quia quum potuisset injunctum munus respuere, sibi debet imputare, si administrationem, prout debebat, non exercuit, ideoque nec beneficio ordinis, & excussionis juvari debet, sed etiamsi non administraverit in solidum conveniri potest &c. vel saltem exuberat, ut quid modicum, vel minimum de eadem administratione participaverit: Præcipue quia nulla habetur divisio hujusce administrationis, vel a Judice, vel a testatore facta; adeoque quemadmodum apud omnes individua fuit administratio hæreditatis, ita quoque individua, & solidalis resultat eorum obligatio erga legatarios. Nec unusquisque amplius excipere valet se rationem redditurum de bonis ad ejus manus perventis; quippe id procederet, ubi ageretur de administratione particulari, & adesset divisio administrationis, vel a Judice, vel a testatore facta: secus autem ubi administratio fuit omnibus generalis, & solidaliter attributa, & ab omnibus unitim acceptata.

ARTICULUS IV.

Quoad ea, quæ concernunt Codicillum, seu Clausulam Codicillarem.

SUMMARIUM.

1 Codicillus sic dictus quasi parvus Codex.
2 Codicillus quid sit?
3 Codicillus debet esse sine Hæredis institutione.
4 Potest tamen esse cum Hæredis institutione indirecta.
5 Ad Codicillum requiruntur solum quinque testes.
6 Ad Codicillum sufficiunt testes, sive fœminæ, sive masculi, sive rogati, sive non.
7 In Codicillis parentum inter liberos, & ad pias caussas sufficiunt duo testes.
8 Codicillum facere potest omnis, & solus, qui testari valet.
9 Codicillus fieri potest, tam in scriptis, quam sine scriptis, seu oretenus.
10 Codicillus fieri potest absque testamento.
11 Item Codicillus fieri potest cum testamento, & post illum jam factum.
12 Item Codicillus fieri potest ante Testamentum.
13 Ad hoc tamen, ut valeat Codicillus factus ante testamentum, requiritur, quod Testator in testamento subsequenti illum confirmet.
14 Quamvis non possit quis duo testamenta facere, ita ut ambo valeant:
15 Potest tamen quis duos, vel plures valides Codicillos facere.
16 Nec revocatur prior per posteriorem.
17 Dispositio dicentis se velle Testamentum facere, si ex defectu solemnitatis non valet ut testamentum, neque valebit ut Codicillus, quamvis omnes solemnitates ad Codicillum requisitæ concurrant, nisi talis dispositio clausulam habeat Codicillarem.
18 Et idem est sentiendum, quamvis expresse quidem non dicat, quod testari velit, sed tamen Hæredem instituat, vel exhæredationem faciat.
19 Si Testamentum habeat clausulam Codicillarem, quamvis ex defectu solemnitatis non valeat ut Testamentum, valebit tamen ut Codicillus.
20 Clausula Codicillaris quæ sit?
21 Duplex est clausula Codicillaris, expressa scilicet, & tacita, & quæ utraque sit?
22 Assignatur primus effectus Clausulæ Codicillaris.
23 Assignatur secundus effectus ejusdem ad n. 24.
25 Assignatur tertius ejusdem effectus.
26 Testamentum minus solemne non potest vi dictæ Clausulæ Codicillaris valere ut Codicillus, nisi habeat saltem solemnitates ad Codicillum requisitas.
27 Excipe tamen, nisi dispositio esset ad pias caussas, seu inter liberos.
28 Assignatur ad quid sint introducti, & ad quid inserviant Codicilli.
29 Primus, qui codicillos introduxit, fuit Lucius Lentulus.
30 Alia ad rem, remissive.

COdicillus sic dicitur, quasi parvus Codex, seu parva 1
Scriptura; Sic Layman *l. 3. de Justitia tract. 5. c. 8. n. 1.* Pirhing *l. 3. Decr. tit. 26. num. 7.* & alii passim.
Unde „ Codicillus est ultimæ voluntatis testificatio sine 2
Hæredis directa institutione, & solemnitate testamentaria; Est in re Communis “ & desumitur *ex tot. tit. Instit. & Cod. de Codicill. & ex tit. ff. De Jure Codicilli.*

3 Codicillus potissimum differt a testamento per illa verba; *Sine Hæredis directa institutione*: Testamentum enim non subsistit sine Hæredis directa institutione, ut supra probavimus *art. 1. n. 3.* per expressa Jura ibi adducta. Et e contra Codicillus debet esse sine Hæredis directa institutione, quia in Codicillo neque Hæreditas directe dari, neque auferri alicui potest, textu expresso in §. *Codicillis autem 2. Instit. de Codicillis*, *l. Hæreditatem 2, & l. Si idem 7. Cod. de Codicillis*, & *l. Quod per manus 10. ff. De Jure Codicillorum*. Et hoc: *Ne confundatur Jus testamentorum, & Codicillorum*, ut expresse dicitur *in c. §. Codicillis*.

4 Dicitur autem notanter; *sine directa Hæredis institutione*, quia licet in Codicillo nequeat Hæres institui directe, potest tamen institui indirecte, quatenus nempe in Codicillo potest relinqui Fideicommissum, & sic Hæres institui indirecte, prout contingit, si quis sine Testamento decedens faciat Codicillum, & in eo roget Hæredem ab intestato, ut Hæreditatem, vel totam, vel partem restituat alteri; In hoc enim casu Hæres parere tenetur, quamvis Trebellianicam deducere possit; *Communis*, textu expresso in *cit. §. Codicillis 2. Instit. de Codicillis*, ibi: *Nam per Fideicommissum hæreditas Codicilli Jure relinquitur*. Et concordat *l. hæreditatem 2. Cod. De Codicillis*.

Item Codicillus speciatim differt a testamento per illa 5
verba; *Et sine solemnitate testamentaria*, quia, ubi ad testamentum non privilegiatum requiruntur septem testes, ut patet ex dictis, & adductis Juribus *supra art. 1.*
num. 14. & 32. ad Codicillum requiruntur solum quin- 6
que testes. Et ubi ad dictum Testamentum requiritur, quod testes sint masculi, & rogati, ut patet ex dictis, & adductis Juribus *ib. num. 15. 17. & 38.* ad Codicillum sufficiunt testes, sive fœminæ, sive masculi, sive rogati, sive non; *Sic Communis Doctorum* per textum *in l. Si quis 8. §. 3. Cod. de Codicillis*, ibi: „ In omni autem ultima voluntate, excepto testamento, quinque testes, vel rogati, vel qui fortuito venerint, in uno eodemque tempore debent adhiberi, sive in scriptis, sive sine scriptis voluntas conficiatur, testibus videlicet, quando in scriptis voluntas componitur, subnotationem suam accommodantibus „. Et licet in allato textu, quod possint in Codicillo testes esse etiam fœminæ, non habeatur explicite, habetur tamen implicite, quia in requisito numero testium non requiruntur soli masculi, nec fœminæ excluduntur, sicut in numero testium requisitorum ad testamentum, ut patet ex dictis, & adductis Juribus *supra art. 1. num. 15.* Ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *c. Quia circa 22. de privil. & l. De pretio ff. De publiciana in rem actione*. Et si id voluisset etiam pro Codicillo, expressisset, uti expressit pro testamento; *arg. c. Inter corporalia 2. de translatione Episc. §. Sed neque illud, cap. Ad audientiam 12. de Decimis*, Ita Glossa *in cit. l. si quis 8. Cod. De Codicillis*, Toschus *lit. C. conclus. 405. num. 1.* Baldus *cons. 282. circa finem lib. 3.* Reiffenst. *l. 3. Decret. tit. 26. n. 7.* ubi testatur de communi; Vid. verb. *testis art. 1. n. 47.*

In Codicillis parentum inter liberos, & ad pias caussas 7
sui-

sufficiunt duo testes; Ita Tuschus *litt. C. conclus.* 405. *num.* 11. Molina *disp.* 131. *n.* 8. Reiffenst. *l.* 4. *n.* 712. & alii; Et ratio est clara, quia cum duo testes sufficiant ex dictis, & adductis Juribus *supra art.* 3. *n.* 6. & 29. ad testamentum inter liberos, & ad pias caussas, a fortiori sufficient ad Codicillum, utpote ad sui formam minorem requirens solemnitatem, quam testamentum.

8 Codicillum facere potest omnis, & solus, qui testari valet; *Communis*; textu expresso *in l. Divi* 6. *ff. De Jure Codicillos*, ibi; *Codicillos is demum facere potest, qui & Testamentum facere potest*.

9 Codicillus fieri potest, tam in scriptis, quam sine scriptis, seu oretenus; *Communis*, textu expresso *in l. Si quis* 8. §. 3. *Cod. De Codicillis*, ibi; Sive in scriptis, sive sine scriptis voluntas conficiatur.

10 Codicillus fieri potest absque testamento; *Communis*; per text. *in l. Non idcirco* 4. *Cod. de Codicillis*, & §. *Non tantum* 1. *Inst. de codicillis*.

11 Item Codicillus fieri potest cum testamento, & post illud jam factum; *Communis*; per text. *in cit.* §. *Non tantum* 1. *Instit. de Codicillis*, & *l. Si quis* 3. *ff. de Jure Codicillorum*.

12 Item Codicillus fieri potest etiam ante Testamentum factum; *Commun.* per textum *in c.* §. *Non tantum* 1. *Inst.*
13 *de Codicill.* Ad hoc tamen, ut valeat Codicillus factus ante testamentum, requiritur, quod testator in testamento subsequenti expresse illum confirmet; *Commun.* textu expresso *in cit.* §. *Non tantum*, ibi; „ Sed cum ante testamentum factum Codicilli facti erant, Papianus ait, non aliter vires habere, quam si speciali postea voluntate confirmentur.

14 Quamvis non possit quis duo Testamenta facere, ita ut ambo valeant, cum per posterius rumpatur prius, textu expresso in §. Posteriore 2. Institut. Quibus modis testamenta infirmentur, ibi: Posteriore quoque testamento, quod Jure perfectum est, superius rumpitur "
15 cum similibus. Potest tamen quis duos, vel plures validos Codicillos facere; textu expresso in §. Codicillos autem 3. Cod. De Codicillis; ibi: Codicillos autem etiam plures quis facere potest; & l. Divis 6. 1. ff. de Jure Codicillorum, ibi: " Codicillos, & plures quis
16 facere potest. Non revocatur prior per posteriorem, nisi quatenus sibi contrarii sunt. *Communis*, per textum expressum *in cap. Cum proponetis* 3. *Cod. de Codicillis*. Et ratio disparitatis est, quia in Codicillis res singulares tantum relinquuntur, & ideo possunt quædam res relinqui in uno Codicillo, & quædam aliæ in altero, & sic utrumque potest subsistere absque contrarietate. In testamentis autem relinquitur necessario Hereditas, quæ est successio „ in universum Jus defuncti; l. Hereditas 62. ff. de Reg. Jur., ibi: Hereditas nihil aliud est, quam successio in universum Jus, quod defunctus habuerit: " & ideo prius testamentum rumpitur per posterius, cum non possit utrumque subsistere cum tali contrarietate relictæ integræ Hereditatis.

17 Dispositio dicentis se velle testamentum facere, si ex defectu solemnitatis non valet ut Testamentum, neque valebit ut Codicillus, quamvis omnes solemnitates requisitæ ad Codicillum concurrant, nisi talis dispositio Clausulam habeat Codicillarem. *Communis* text. expresso in „ l. Sæpissime 1. ff. de Jure Codicillorum, ibi: Sæpissime rescriptum, & constitutum est eum, qui testamentum facere opinatus est, nec voluit quasi Codicillos id valere, videri nec Codicillos fecisse; ideoque quod in illo testamento scriptum est, licet quasi in Codicillis poterit valere, tamen non debetur.

18 Et idem est sentiendum, quamvis quis expresse quidem non dicat, quod testari velit, sed tantum Heredem instituat, vel exheredationem faciat, quia sic faciendo „ præsumitur, quod testari voluerit, per textum in l. Non Codicillum 14. Cod. de testamentis, ibi: Non Codicillum, sed testamentum aviam vestram facere voluisse, institutio, & exheredatio facta probant evidenter.

19 Dicitur autem notanter in conclusione: *Nisi talis dispositio Clausulam habeat Codicillarem*, quia si testamentum habeat talem Clausulam Codicillarem, quamvis ex defectu solemnitatis non valeat ut Testamentum, valebit „ tamen ut Codicillus; *Communis*, per textum in l. Si quis 8. §. 1. Cod. de Codicillis; & l. Ex ea Scriptura 29. ff. Qui testamenta facere possunt.

20 Unde Clausula Codicillaris est, quam testator testamento apponit, & per eam expresse, vel tacite declarat, quod si sua ultima dispositio ex defectu alicujus solemnitatis non valeret ut testamentum, valeat tamen ut Codicillus. *Ita in re Communis*.

21 Duplex igitur est Clausula Codicillaris, expressa scilicet, & tacita. *Expressa* est, dum testator expresse dicit, v. g. *Si hæc mea dispositio non valet vi testamenti, volo, ut valeat vi Codicilli*. *Tacita* est, dum Testator id non expresse, sed tacite, vel virtualiter innuit, dicendo, „ v. g. Si hæc mea dispositio non valeat ut testamentum, volo, ut valeat omni meliori modo, quo potest. Sic Communis Doctorum, argum. l. Si quis 8. Cod. de Codicillis, l. Sæpissime 1. ff. De Jure Codicillorum, & l. Ex ea Scriptura 29. ff. Qui testamenta facere possunt, l. Si Jure 11. Cod. de Testament. manumissione.

Effectus Clausulæ Codicillaris, sive expressæ, sive tacitæ sunt plures, & præcipui sunt sequentes; Primus 22
est, quod in casu, quo testamentum ex defectu alicujus solemnitatis ad ipsum requisitæ est nullius vigore testamenti, valet nihilominus vigore Codicilli, seu ut Codicillus; Unde quamvis Heredis institutio omnino irrita sit, tamen Heres ab intestato succedens tenetur solvere omnia Legata, ac Fideicommissa particularia in tali nullo testamento recepta; & hoc propter adjectam illam clausulam Codicillarem. *Communis*, per text. *in cit. l. Si quis* 8. §. 1. *Cod. de Codicillis*, *cit. l. Si Jure* 11. *Cod. de testamentaria manumissione*, & *cit. l. Ex ea scriptura* 29. *ff. Qui testamenta facere possunt*.

Secundus effectus est, quod, si Testator carens Here- 23
dibus necessariis in hujusmodi irrito, & invalido Testamento instituat Heredem extraneum, virtute dictæ clausulæ codicillaris institutio directa vertitur in Fideicommissariam, & proximi Heredes ab intestato tenentur restituere Heredi extraneo in tali irrito testamento per modum Fideicommissi instituto totam hereditatem, sola pro se retenta trebellianica. Jason. *in Authent. Ex caussa* 22. *Cod. De liber. præter.* Tuschus *litt. C. conclus.* 404. & *sequent.* Laym. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 4. Gailus *lib.* 2. *Observ.* 114. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 728., & alii Communiter, per text. *in l. Ex ea scriptura* 29. *ff. Qui testamenta facere possunt*, *l. Scævola* 76. *ff. Ad Senatus consult. Trebellian*, *l. Si Frater* 5. *Cod. De Fideicommissis*; & *l. Si quis* 8. *Cod. de codicillis*.

Item si testator Herede necessario scienter præterito, 24
vel injuste exheredato in tali testamento nullo instituat Heredem extraneum, virtute dictæ Clausulæ codicillaris tenetur Heres necessarius restituere dicto instituto heredi extraneo totam hereditatem, sola retenta pro se Legitima, & trebellianica simul. Ita Clarus §. *Testamentum qu.* 46. Tuschus *lib.* 6. *conclus.* 292. *num.* 1. Gailus *l. c. num.* 3. dicens hanc conclusionem esse indubitabilem. Layman *loc. cit.* cum Molina *disp.* 132. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 721., & ipso teste *Communis aliorum*, *arg. citatis Juribus*.

Tertius effectus est, quod Heres institutus in tali te- 25
stamento possit pro libitu agere, vel ex testamento, vel in vim codicilli, idest possit, vel vi testamenti petere totam hereditatem in ipso sibi relictam, vel timens testamentum non subsistere, agere in vim Codicilli, & vi illius petere, ut hereditas per modum Fideicommissi sibi restituatur; cum hac tamen advertentia, quod, si Heres institutus incœpit agere ex Testamento, non possit amplius variare, & hereditatem petere in vim codicilli, nisi esset ex agnatis usque ad quartum gradum, vel ex cognatis usque ad tertium gradum. *Communis*, textu expresso *in l. Si quis* 8. 1., & 2. *Cod. de codicillis*, ibi: „ Illo electionis videlicet jure perdurante, ut, qui ex Testamento agere voluerit, ad Fideicommissum migrare non possit. Si quis vero ex parentibus utriusque sexus, ac liberis usque ad quartum gradum agnationis vinculis alligatus, vel cognationis nexu constrictus usque ad tertium scriptus Heres fuerit, vel nuncupatus, in eo videlicet testamento; quod testator vicem quoque codicillorum voluit obtinere, licebit ei, si de hereditate ex testamento secundum mortui voluntatem agens fuerit superatus, vel certe ipse sponte voluerit ad Fideicomm. subsidium convolare.

Testamentum autem minus solemne non potest vi di- 26
ctæ clausulæ codicillaris valere ut codicillus, nisi habeat saltem solemnitates ad codicillum requisitas, nempe quod interfuerint quinque testes, & adhibiti fuerint uno, eodemque tempore, & si in scriptis conficiatur codicillus, dicti testes suam subnotationem interposuerint, ut patet ex *l. Si quis* 8. §. 3. *Cod. De codicillis*, & ex dictis *supra num.* 6. Excipe tamen, nisi dispositio esset ad pias 27
caussas, seu inter liberos, quia tunc sufficerent duo testes, ut patet ex dictis *supra n.* 7.

Ad complementum de codicillis advertendum est, quod 28
codicilli introducti fuerunt, & præcipue inserviunt ad Fideicommissa, & legata relinquenda. Item ad testamentum declarandum, immutandum, minuendum, augendum, et addendum, vel demendum, & hujusmodi, salva semper tamen Heredis institutione, cum hereditas per codicillum, nec dari, nec adimi possit, ut patet ex §. *codicillis autem* 2. *Instit. de codicillis*, & *l. Hereditatem* 2. *Cod. de codicillis*. Et primus, qui codicillos introdu- 29
xit, fuit *Lucius Lentulus*, ut expresse habetur *in princip. Institut. de codicillis*, ibi: *Augusti tempora constat codicillorum Jus in usu non fuisse, sed primus Lucius Lentulus (ex cujus persona etiam Fideicommissa esse cœperunt) codicillos introduxit &c.*

Alia ad rem. Vide verb. *Fideicommissum*, verb. *Lega- 30
tum*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 SOlet clausula codicillaris apponi testamentis Rusticorum, Mulierum, & aliorum, qui ejus vim haud in-
2 telligunt. Quæstionis propterea est, an ea in hisce testamentis expressa effectus suos pariat?

3 Sunt qui negant, idque quia quum Personæ hæ clausulam, ejusque effectum ignorent, hinc non præsumuntur rogasse hæredem ab intestato, ut is vi clausulæ illius præstanda præstet. Vide quos pro hac sententia citat doctores *Turrett. de effect. & defect. clausul. codicill. q. 9. num. 3.*

4 Affirmativa tamen prævaluit sententia. Mox dictæ enim personæ adhibendo Notarium, censentur eum rogasse, ut ita condat testamentum, qui omne meliori modo subsistere possit. Jam ergo non commodius sustinetur quam per clausulam codicillarem. Ergo ut hunc quoque addant voluisse videntur. Qui enim vult finem censetur etiam voluisse media ad finem conducentia. Qua propter
5 clausulam codicillarem semper voluntate Testatoris adjectam præsumi, tradunt post alios *Carpzov. lib. 6. Respons. 7. per tot. Castill. lib. 4. de conjectur. ultim. volunt. c. 49. num. 27.*

ARTICULUS V.

Quoad ea, quæ concernunt revocationem, seu mutationem, irritationem, ruptionem, & destitutionem Testamenti, & codicilli.

SUMMARIUM.

1 *Quilibet Testator potest usque ad mortem semper & pro libitu suum Testamentum, & Codicillum penitus revocare, aut mutare.*
2 *Etiamsi promiserit, seu pacto se obligaverit de non revocando, aut mutando.*
3 *Et etiamsi fuerit a Principe confirmatum.*
4 *Dummodo tamen in posteriori testamento mentionem faciat, quod non obstante tali promissione, & pacto velit revocatum testamentum prius.*
5 *Quæ tamen mentio non est necessaria, si testator secundum testamentum juramento confirmet.*
6 *An revocari possit testamentum, quod testator juravit se non revocaturum?* ad num. 7.
8 *Etiam testamentum reciprocum inter conjuges, & alias personas potest a quovis conjugum, seu a quovis ex illis personis pro sua parte libere revocari etiam inscio, vel invito altero.*
9 *Et id valet, sive unus ex illis jam obierit, sive ambo adhuc vivant, sive alter revocationem sciat, & consentiat, sive nesciat, aut contradicat.*
10 *Item id etiam valet quamvis in una, & eadem charta fuerit scriptum tale reciprocum testamentum.*
11 *Quando una pars clandestine suum revocat testamentum reciprocum, censetur etiam ab altera tacite revocatum & suum.*
12 *Testamentum reciprocum potest fieri oretenus, & in scriptis, eodem, vel diverso tempore, & quomodo?* ad num. 13.
14 *Affertur specialis advertentia pro testamentis reciprocis conjugum.*
15 *Testamentum revocari potest & verbis, & factis.*
16 *Revocatio testamenti facta nudis verbis, ut sit valida, duo copulative requirit, quæ assignantur.*
17 *Testamentum censetur vere revocatum factis, nedum per validam alterius posterioris testamenti confectionem, sed etiam per ipsius cancellationem, deletionem, incisionem, lacerationem, inductionem, corruptionem, exustionem, vel alio simili modo a testatore, vel ejus mandato ab alio consulto factam.*
18 *Non censetur autem revocatum factis, si prædictæ actiones, & aliæ similes fiant inconsulto, seu fortuito, dummodo hæres institutus adhuc legi possit.*
19 *In dubio an fuerit consulto, vel inconsulto cancellatum, præsumendum est fuisse cancellatum consulto, si testamentum apud testatorem servabatur; Secus vero, si alibi.*
20 *Si testator omnem scripturam testamenti cancellavit, etiam quo ad legata censetur revocatum.*
21 *Immo etiamsi testator non totam scripturam cancellet, sed solum aliquid substantiale, sine quo ultima voluntas consistere nequit, totum testamentum etiam quo ad legata censendum est revocatum.*
22 *Si testator consulto cancellaverit in testamento solum nomen unius ex pluribus hæredibus, testamentum non censetur revocatum quo ad alios, sed ille solus erit exclusus, & tota hæreditas debebitur hæredibus non deletis.*
23 *Si autem testator consulto deleverit nomina omnium hæredum, tunc testamentum corruit, quo ad institutionem respectu omnium, sicuti corruit, si deleatur nomen hæredis solius instituti, & tunc datur successio ab intestato.*
24 *Deletis consulto nominibus omnium hæredum, nedum corruit testamentum quo ad institutionem, sed probabilius corruit etiam quoad legata profana.*
25 *Alii tamen non improbabiliter sentiunt contrarium.*
26 *Testamentum facto revocatur per posterius legitime conditum, quamvis hoc posterius non sortiatur suum effectum.*
27 *Et id etiam currit, quamvis in primo testamento hæres fuisset ex Asse institutus, in secundo autem in re certa.*
28 *Item etiamsi prius testamentum clausulam derogatoriam contineat; dummodo talis derogatoriæ clausulæ fiat mentio in testamento posteriori revocatorio.*
29 *Ad id autem requiritur, quod testamentum posterius sit rite, & legitime factum.*
30 *Vel si non sit legitime factum, necesse est, ut in ipso institutus sit qui alias ab intestato succederet.*
31 *Testamentum prius legitime factum rumpitur per posterius privilegiatum.*
32 *Item testamentum prius ad Acta, seu coram Principe factum revocari potest per aliud posterius sine Actis, seu in absentia Actorum ordinaria, vel privilegiata solemnitate factum.*
33 *Testamentum parentum inter liberos non aliter revocari potest quam per aliud testamentum coram septem testibus legitime factum.*
34 *Testamentum nedum potest revocari, sed etiam potest irritari, rumpi, & destitui.*
35 *Testamentum irritari quid sit? & quomodo, ac quando fiat?*
36 *Testamentum rumpi quid sit? & quomodo, ac quando fiat?*
37 *Testamentum destitui quid sit? & quomodo, ac quando fiat?*
38 *Revocari possunt non solum testamenta, sed etiam aliæ ultimæ voluntates, videlicet legata, Codicilli, & donationes mortis causa.*
39 *Et quidem legata revocari possunt facto, verbis, & signis intra, & extra testamentum, expresse, & tacite, dummodo concurrant eædem solemnitates, quæ ad eorum confectionem requiruntur.*
40 *Facto revocantur legata, quando ipsa serio, ac consulto delentur, cancellantur, aut calamo inducuntur.*
41 *Confectione tamen posterioris legati, aut Codicilli, legatum, aut codicillus antecedens non revocatur in quantum eidem contrarius existit.*
42 *Legata revocari possunt etiam verbis, signis, & nutu, & quomodo?*
43 *Tacite revocantur, vel potius revocata ipso jure censentur legata, si testator in vivis rem legatam alteri donaverit, etiamsi talis donatio fuerit invalida.*
44 *Item tacite ipso jure revocata censentur legata, si testator nulla urgente necessitate titulo oneroso illa alienet, vendat, seu commutet.*
45 *Si vero rem legatam testator ex necessitate urgente alienaverit, seu hypothecaverit, non censetur revocatum legatum, nisi hæres probet voluisse per id testatorem legatum revocare.*
45 *Item tacite ipso jure censetur revocatum legatum, si capitales, & graves inimicitiæ oriantur inter testatorem, & legatarium; Non autem si solum leves; Et idem est dicendum, si legatarius gravem irroget injuriam testatori.*
47 *Si autem ante mortem in amicitiam redeant, reviviscit iterum legatum.*
48 *Item ipso jure revocatum, seu potius expiratum censetur legatum, si legatarius ante testatorem moriatur.*
49 *Alia ad rem.*

QUilibet testator potest usque ad mortem semper, & 1
pro libitu suum testamentum, & codicillum penitus revocare, aut mutare. Sic Doctores communiter per clarum textum in *l. Quod si 4. ff. de adimendis legatis*: *Ambulatoria enim est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum*, & novissima ipsius voluntas est servanda, textu expresso *in l. Translatio 6. ff. de adimendis legatis*, ibi: *Novissima enim voluntas servatur*. Et sic Rota recent. *part. 4. tom. 2. decis. 436. num. 16. p. 10. dec. 103. num. 33., & 34.* & sæpe alibi.

Etiamsi promiserit, seu pacto se obligaverit de non re- 2
vocando, aut mutando. *Communis*, per text. *in cit. l. Si quis 24. ff. de legatis 3. Nemo enim*, ut expresse ibi dicitur, *eam sibi potest legem dicere, ut a priori* (voluntate) *ei recedere non liceat*; sic expresse Glossa *in cap. Cum Marth. 9. verb. Non valet, de celebrat. Missar.*, ibi: *Unde potest mutari testamentum, etiamsi pactum intervenerit, ne possit mutari*, per text. in *leg. Pactum quod dotali 15. Cod. de pactis.*

Et etiamsi fuerit a Principe confirmatum. Sic expresse 3
Glossa *in c. cap. Martha verb. Non valet*, per text. in *l. Omnium testamentorum 19. Cod. de testamentis*, quia dicit Glossa *ibid. Nemo hanc legem sibi dicere potest, ut a priori testamento sibi recedere non liceat*, per cit. *leg. Si quis 22. ff. de legat. 3.*

4 Dummodo tamen in posteriori testamento mentionem faciat, quod non obstante tali obligatione, seu promissione de non revocando, velit revocatum testamentum prius, *l. Si mihi, & tibi 12. §. final. & ibi Glossa verb. Non valebit, ff. de legatis 1.,* & *cit. l. Si quis 22. ff. de legatis* 3. ubi postquam dictum est: *Nemo enim eam sibi potest legem dicere, ut a priori ei recedere non liceat,* statim subjungitur: *Sed hoc ita locum habebit, si specialiter dixerit, prioris voluntatis sibi pœnituisse:* Sic Fachineus *lib. 4. cap. 29.* Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. tit. 26. num. 730.* Menochius *lib. 4. Decretal. 169. num. 25., &* 26. ubi plurimos alios citat, vereque asserit hanc esse receptam, & communem sententiam contra Bartol. in *leg. Si quis 12. num. 9. ff. de legat. 3.* Fabrum, Morandum, & alios volentes etiam, ut sine mentione prioris clausulæ derogatoriæ possit revocari, vel censeatur revocatum per posterius testamentum.

5 Non est tamen necessaria talis mentio, si testator posterius testamentum juramento confirmat. Covarruvias *de testam. p. 2. Rub. num. 59.* Molina *disp. 153. num. 26.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 740.*, & ipso teste communis aliorum, quia tunc merito præsumitur pœnitere prioris voluntatis, quamvis nullam penitus mentionem faciat prioris testamenti, aut clausulæ derogatoriæ prioris voluntatis eidem insertæ.

6 An autem revocari possit testamentum, quod Testator juramento confirmavit se nullatenus revocaturum? Variant Doctores. Communior, & probabilior Canonistarum tenet, quod tale testamentum saltem licite revocari nequeat. Glossa *in cap. Ultima voluntas 4. caus. 13. qu. 2. quia,* ut dicit ipsa, *hoc juramentum non vergit in interitum salutis æternæ, ergo est servandum,* ut extra *de jurejurando, Si vero,* Molina *loco cit.* Reiffenstuel *loco cit. n. 741.* Albert. *in l. 1. Cod. de Sacrosanct. Eccles.* & ipso teste apud Clarum §. *Testamentum qu. 94. num. 3.* Communior Canonistarum *argument. cap. Si vero 8., & c. Cum contingat 28. de jurejurando,* ubi universaliter decernitur, quod omne juramentum, quod non vergit in præjudicium tertii, nec in interitum salutis æternæ, sit omnino servandum, & adimplendum, quamvis caderet super actu Legibus infirmato, ut expresse habetur in Summario dicti *cap. Cum contingat,* ibi: *Juramentum præstitum super actu a Lege infirmato.* Legistæ autem defendunt communiter quod tale testamentum adhuc revocari possit, uti asserunt & tenent Clarus §. *Testamentum qu. 94. num. 3.* Alexander in *l. stipulatio hoc modo num. 1. ff. de verbor. obligat.* Dauth. *de mutat. testam. num. 89. & seq. argum. cit. leg. Si quis 22. ff. de Legat. 3.* Et id expresse statuitur in jure Bavarico teste Land. Recht. *t. 34. art. 15.* Quæ Legistarum opinio admittenda revera

7 est in casu, quo gravis prius non prævisa emergeret mutatio circumstantiarum, ut si graves inter Testatorem, & hæredem ortæ essent non prævisæ inimicitiæ, & hujusmodi; Juramentum enim sicuti, & cæteri actus tacitam includens conditionem, *rebus sic stantibus,* prout tenet communis Doctorum, *arg. cap. Quemadmodum 25. de jurejurando.* Ubi expresse deciditur, quod licet quis juraverit certam ducere uxorem, eam ducere non tenetur, si post juramentum mulier illa meretrix, vel leprosa, aut paralytica fieret, aut oculos, vel nasum amitteret, seu quidquam ei turpius eveniret, ibi: „Quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet illa in legem conjugii non peccaret .... Quia in „illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet contra regulam desponsationis non venerit &c." Et sic expresse tenet ibi Glossa *verb. Conditio* plurimas adducens similes conditiones in juramentis tacite subintellectas, & in utroque jure tum Canonico, tum Civili admissas.

8 Etiam testamentum reciprocum, seu mutuum factum inter conjuges, seu inter duas, aut plures alias personas nulla ratione conjunctas, potest a quovis conjugum, seu quavis ex illis personis pro sua parte libere revocari, etiam inscio, vel invito altero conjuge, seu inscia, vel invita altera persona. Sic Gailus *lib. 2. observ. 117. n. 2.* Peck. *de Testam. conjug. lib. 1. cap. 43.* Berlik. *in aureis decision. dec. 92.* Mynsiger. *centur. 1. observ. 8. n. 5.* Reiffenstuel *loco cit. num. 381.*, & ipso teste communissima aliorum, per text. *in cit. leg. Si quis 22. ff. de Legat. 3.* ubi expresse dicitur: „Nemo enim eam sibi potest legem dicere, ut a priori (*voluntate, seu Testamento*) ei recedere non liceat. *Et ratio est, quia* ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum, *textu expresso* in l. Quod si 4. ff. de „adimendis legatis: " Testamentum enim non est firmum, nec effectum aliquem habet, seu nihil valet ante mortem testatoris, ut expresse habetur „in Epistola ad „Hebræos cap. 9. num. 16., & 18. ibi: Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris; „Testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est; Cap. „Cum Marthæ 6. de celebrat. Missarum, l. cum hic „status 32. ff. de donationibus inter virum, & uxor. „cum similibus.

9 Et id valet, non solum in casu, quo unus conjux, seu una ex illis personis jam obiit, sed etiam si ambo, vel ambæ adhuc vivant, sive dein alter conjux, seu altera persona revocationem sciat, & consentiat, sive nesciat, & contradicat: Valor enim testamenti neutiquam dependere potest a voluntate, seu arbitrio alterius, textu expresso „in l. Illa institutio 32. ff. de Heredibus in„stituendis, *ibi*: Nam satis constanter veteres decreve„runt Testamentorum jura ipsa per se firma esse opor„tere, non ex alieno arbitrio pendere. Sic supracit. Doctores cum communi aliorum.

Item id etiam valet quamvis in una, & eadem charta 10 reciprocum, seu mutuum testamentum conscripserint, seu scribi fecerint. Licet enim una sola sit charta, nihilominus duplex distinctum, ac separabile censetur esse, & est Testamentum, ita ut quivis de suis bonis præsumatur Testamentum fuisse, & consequenter pro sua parte potest illud denuo libere revocare, per omnia allegata, & similia jura. Sic cum communi supralaudati Doctores.

Quando una pars clandestine suum revocat Testamen- 11 tum reciprocum, censetur etiam ab altera tacite revocatum, & suum, seu prius statim illud expirasse censetur. Sic Menochius *de præsumptionibus lib. 4. præsumpt. 95. num. 20.* Peck. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 382.*, & alii; Et ratio est, quia, hujusmodi reciproca, & mutua Testamenta censentur & præsumuntur ordinarie facta sub spe, & tacita conditione, quod nullus ante mortem alterius Testamentum revocare, sed potius unus alteri in eventum mortis tali Testamento favere velit. Actus autem agentium non operatur ultra intentionem & voluntatem eorum; *leg. Non omnis 19. ff. de rebus creditis si certum petatur, cap. Cum olim 37. de præbend.*, & actus sub conditione celebratus, conditione non impleta nullum operatur effectum, *argum. §. Sub conditione 4. Instit. de verb. obligat., & l. Unic. §. sin autem, Cod. de caducis. tollend.* cum similibus. Idem habetur in statutis Bavariæ *tit. 3. art. 3.* ubi universaliter statuitur, quod si unus conjugum Testamentum inter eos reciproce factum clandestine revocet, etiam alterius Testamentum revocatum censetur, & quidem merito, quia frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servari recusat, textu expresso *in cap. Frustra 75. de reg. jur. in 6.* & concordant *cap. Cum pridem 4. §. Ille igitur. de pactis, cap. Pervenit,* & ibi Glossa 2. *de jurejurando, cap. Innocens 23. caus. 22. qu. 4.* cum similibus. Tum quia sic clandestine revocans suum reciprocum Testamentum, censetur dolose, & fraudulenter agere; fraus autem, & dolus nemini patrocinari debent, *c. Sedes 15. & Cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, c. Tuæ 32. de Clericis non residentibus, cap. Intelleximus 7. de judiciis,* ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare; l. In fundo 38. ff. de rei vindic. leg. Cum his 8. ff. de transact. l. Non fraudantur 134. ff. de Regul. jur. l. Si Legatarius 25. Cod. de Legatis.* Si vero, ut prosequuntur statuta Bavarica *loc. cit.* unus non clandestine, sed sciente altero, Testamentum revocavit, remanet conjugis alterum Testamentum in suo valore, si post revocationem ab altero factam tamdiu adhuc vixit, quod etiam ipse suum Testamentum facile revocare, vel mutare expresse potuisset, & tamen non fecit. Ipse enim in tali casu videretur cessisse juri suo, ut quilibet potest, textu expresso *in c. Si de terra 6. de privilegiis,* ibi; *Cum liberum sit unicuique juri suo renunciare,* & concordant *cap. Si diligenti 12. de foro competente, leg. Si Judex 41. ff. de minoribus, leg. Si quis in conscribendo 29. Cod. de pactis.*

Testamentum reciprocum, seu mutuum inter conjuges 12 seu alias personas fieri potest oretenus, & in scriptis in una, vel diversa charta, eodem vel diverso tempore, coram iisdem, vel diversis testibus; Ita tamen quod si in eadem charta, & coram iisdem testibus fiat, seu utraque persona illud signare, & subscribere, ac testes, ad ferendum Testimonium rogare, seu requirere debeat; Et ipsi testes in subscriptione, non tantum proprium nomen, sed etiam illud utriusque conjugis, vel personæ separatim, ac specifice exprimere debeant. Et sic uterque conjux, seu utraque persona necessario debeat rogare, seu requirere testes casu, quo coram iisdem testibus eodem tempore simul Testamentum reciprocum, seu mutuum oretenus ab ipsis fiat. Gailus *lib. 2. observ. 117. n. 1.* Schmidt. *ad tit. 34. a. 12. n. 1. & seq.* Jul. Clar. §. *Testamentum num. 1., & seq.* Molina *disp. 152. num. 1., & seq.* Reiffenstuel *l. c. num. 371.*, & ipso teste communis aliorum, *arg. leg. Licet, 19. Cod. de pactis, l. Eo quod, Cod. Si certum petatur, l. Hac consultissima 21. Cod. de Testam. leg. singulos testes 30. ff. Qui Testamenta facere possint.* Et ratio est, quia licet uterque conjux, seu utraque persona coram iisdem testibus eodem tempore simul Testamentum reciprocum oretenus condat, seu in una, & eadem charta suam Testamentariam voluntatem exprimat, duplex tamen Testamentum est, cum quivis tantum de sua substantia testetur. Berlick. *in aureis decisionib. dec. 92. n. 4.* Gailus *loc. c.* Myntinger. *centur. 1. observ. 8. num. 6.* Reiffenstuel *l. c. num. 371.*, & alii communiter, *arg. l. Servi electione 5. §. 2. ff. de Legatis 1.* cum similibus.

Testamenta reciproca, seu mutua inter conjuges, vel 13 alias personas possunt confici his, vel aliis similibus formulis.

mulis. Si ambo conjuges simul v. g. in eadem charta suam reciprocam testamentariam voluntatem scribant, vel scribi faciant, poterunt hujusmodi verbis uti „ Nos infra- „ frascripti conjuges hisce testamur, quod unus alterum „ post mortem suam Hæredem suum instituat, & insti- „ tutum velit, vel unus alteri omnium bonorum relin- „ quat ususfructum cum hoc onere, quod &c." Si vero quivis conjux distincte, separatim, ac in singulari in eadem charta suam dictam testamentariam voluntatem scribi faciat, poterit uti hujusmodi verbis „ Ego N. maritus „ hisce testor, quod post mortem meam volo pro Hære- „ rede mea habere, seu Hæredem meam instituo dilectis- „ simam uxorem meam N. vel lego eidem bonorum om- „ nium, vel certorum usumfructum &c." Et sic vicissim „ uxor voluntate Mariti integra expressa, ac scripta sub- „ junget „ Et Ego N. uxor reciproce post mortem meam „ volo pro Hærede meo habere, seu Hæredem meum „ instituo dilectissimum Maritum N. vel lego eidem usum- „ fructum &c. vel hoc, vel illud &c. Hac etiam alia forma, vel simili uti poterunt duo conjuges, seu duæ aliæ personæ mutuo consensu volentes se reciproce Hæredes instituere, seu reciproce sibi aliquid legare „ Si er- „ go N. ante te N. decessero, Hæredem omnium bono- „ rum meorum te instituo, vel usumfructum omnium „ bonorum ad dies tuæ tibi N. lego &c. *Et alter recipro-* „ *ce*. Si ego N. ante te N. obiero, te N, quoque Hæ- „ redem omnium bonorum meorum instituo, aut hoc, „ vel illud tibi N. lego &c." Idem etiam in separatis duabus chartis, vel etiam oretenus præstare poterunt, dummodo semper illud signent, & subscribant, ac testes ad ferendum testimonium rogent, seu requirant, ut dictum est supra *num.* 12. *arg. leg. Licet* 19. *Cod. de pactis*, *leg. Eo quod* 10. *Cod. si certum petatur*, *leg. Hac consultissima* 21. *Cod. de testamentis*, *leg. Singulos testes* 30. *ff. Qui testamenta facere possunt*. Et est hic advertendum, quod non refert an conjuges, seu aliæ personæ æqualiter, vel inæqualiter se invicem instituant, uti cum aliis ex jure, & praxi ostendit, ac probat Berlik. *in aureis decisionibus dec.* 92., & sequitur Reiffenstuel *loc. cit. num.* 371.

14 Quoad reciproca testamenta conjugum est specialiter notandum, quod tunc maxime fieri solent, & possunt, quoad Hæreditatem, seu usumfructum omnium bonorum, quando conjuges filiis carentes Hæredem necessarium non habent. Si vero filios, seu hæredes necessarios habeant, possunt quidem se reciproce hæredes, seu usufructuarios instituere; sed tamen in hoc casu, ut eorum reciprocum testamentum subsistat, debet necessario relinqui filiis, seu hæredibus necessariis legitima sine omni onere, & quidem ex titulo hæredis tradenda statim post mortem patris, seu matris, & quoad proprietatem, & quoad usumfructum, ut docent communiter Doctores per text. *in Authentic. Novissima Lege*, *& l. Quoniam* 32. *ac l. Scimus* 36. *C. de inofficioso Testamento*, *& Novella* 18. *c.* 3. *ac cap. Raynucius* 16. *de Testamentis*, Unde si unus conjugum cæco ductus amore alteri usumfructum omnium bonorum ad dies vitæ suæ in testamento universaliter legaret, vel relinqueret, adhuc censendus esset exceptus ususfructus legitimæ, ita ut extantes post mortem testatoris filii possent a patre, vel matre, cui ususfructus omnium bonorum relictus esset, petere statim secuta dicta morte legitimam una cum usufructu, ut tradunt communiter Doctores per citata jura, & signanter per dict. *Novellam* 18. cap. 3. nisi id expresse statuatur. Legitima enim debita filiis non dependet a voluntate parentum, sed procedit a jura naturæ, Canonico, & Civili „ l. Cum ra- „ tio 7. ff. de bonis damnator. cap. Raynucius 16. de „ Testamentis, ibi: Legitima portio jure naturæ de- „ bita, juncto ejus Summario, in quo sic ex- „ presse habetur: In bonis patris, matris, & Aviæ ha- „ bet, quis debitam jure naturæ, in qua gravari ne- „ quit.

15 Testamentum revocari potest, & verbis, & factis. „ Communis, arg. l. Sancimus 27., & l. Nostram 30. Cod. „ de testamentis, l. Quæ in testamentis 1. & l. Cancella- „ verat 2. ff. de his, quæ in testamento delentur. l. Post- „ eaquam 1. §. 8. ff. Si tabulæ testamenti nullæ extabunt, cum similibus.

16 Revocatio testamenti facta nudis verbis, ut sit valida, duo copulative requirit, nem 1. Ut coram tribus testibus, aut coram Actis, seu apud Acta fiat. 2. Ut elapsum jam sit decennium a tempore conditi testamenti; Si enim una ex his duabus conditionibus deficiat, revocatio verbalis est nulla. Sic contra Martinum Covarruviam, & alios, Alexander „ in l. Sancimus 29. Cod. de testamen- „ tis n. 8. Jul. Clar. §. Testamentum §. 91. Fulgosius in cit. „ l. Sancimus, Fachin. lib. 4. Controvers. 8. Reiffenstuel „ loco cit. n. 743., & 745. testans quod hæc sententia sit communior, & juri conformior, per expressum, & clarum textum „ in l. Sancimus 27. Cod. de testamentis, & „ concordant c. Militis 36. §. 3. ff. de testamento Militis, „ & §. Et eo 7. Institut. Quibus modis testamenta infir- „ mentur.

17 Testamentum censetur vere revocatum factis, nedum per validam alterius posterioris testamenti confectionem, sed etiam per ipsius cancellationem, deletionem, incisionem, lacerationem, inductionem, corruptionem, exustionem, aut aliosimili modo a testatore, vel ejus ab alio dato serio, seu consulto factam. *Communis*, per claros, „ & expressos textus in l. Quæ in testamento 1. l. Cancel- „ laverat 2. l. Proxime 3. & l. Pluribus tabulis 4. ff. de „ his, quæ in testamento delentur, inducuntur, vel in- „ scribuntur, leg. Posteaquam 1. §. 8. ff. Si tabulæ testa- „ menti nullæ extabunt, l. Nostram provisionem 38. C. „ de testamentis, cum similibus. Et ratio est, quia ex hujusmodi actionibus, seu factis sufficiens habetur signum mutatæ voluntatis testatoris, „ arg. cit. l. Posteaquam 1. §. 8. ff. „ Si tabulæ testamenti nullæ extabunt, ibi: quia volunta- „ tem testator mutavit, & cit. leg. Nostram provisionem „ 30. C. de testamentis, ibi: Utpote ejus voluntate mu- „ tata.

Non censetur autem testamentum revocatum factis, si 18
supradictæ actiones, & aliæ similes fiant inconsulto, fortuito, aut præter voluntatem testatoris, dummodo hæres institutus adhuc legi possit. *Communis*, textu expresso *in citat. leg. Quæ in testamento* 1. *ff. de his quæ in testamento delentur*.

In dubio an testamentum consulto, aut inconsulto fue- 19
rit cancellatum, seu deletum? Præsumendum est deletum consulto, si testamentum servabatur apud testatorem; Secus vero si alibi. Mantica *de Conjectur. ultim. volunt. l.* 12. *tit.* 1. *n.* 18. Bruneman *ad leg.* 12. *Cod. de testament.* Zoesius *lib.* 1. *cons.* 2. *n.* 1. Reiffenstuel *loco cit. n.* 734. cum aliis allegatis.

Si testator omnem scripturam testamenti cancellavit, e- 20
tiam quoad legata censetur revocatum „ l. Proxime 3. ff. „ De his, quæ in testamento delentur, leg. Posteaquam „ 1. lib. 8. ff. Si tabulæ testamenti nullæ extabunt, leg „ Nostram provisionem 30. C. de testamentis; & Doctores passim.

Immo etiamsi testator non totam scripturam testamen- 21
ti cancellet, sed solum aliquid substantiale, sine quo ultima voluntas consistere nequit, ut si consulto deleat nomina testium, aut infringat, aut auferat sigilla, tum testamentum etiam quo ad legata censendum est revocatum, quia in tali casu merito præsumitur totam mutasse voluntatem, ac intestatum decedere voluisse, *arg. citatis juribus*, Duarh. *l.* 21. *Cod. de testamentis n.* 17. Roc. *disp.* 37. Struv. *Syntagma jur. Civil. Exercit.* 33. Reiffenstuel *l. c. n.* 749. & alii.

Si testator consulto cancellaverit in testamento solum 22
nomen unius ex pluribus hæredibus, testamentum non censetur revocatum quo ad alios, sed ille solus erit exclusus. alii vero, & tota hæreditas debebitur hæredibus non deletis, *l. Cancellaverat* 2. *ff. De his, quæ in testamento delentur*, Castr. *in l. Proxime* 3. *ff. De his, quæ in testamento delentur*, Gilken *in l. Nostram* 30. *num.* 5. *C. de testamentis*, Mantica *de Conject. ultim. volunt. lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 31. Reiffenstuel *loco citato num.* 750. & ipso teste *Communis aliorum*; Et ratio est, quia nemo partim testatus decedere potest; *leg. Jus nostrum* 7. *ff. de Regul. Juris*.

Si autem testator consulto deleverit nomina omnium 23
hæredum, tunc testamentum corruit quoad institutionem respectu omnium, sicuti corruit, si deleatur nomen hæredis solius instituti, & tunc datur successio ab intestato, quia in tali casu merito est præsumendum, quod ipso voluerit decedere intestatus. *Communis*, cum Doctoribus n. antecedenti, *arg. leg. Proxime* 3. *ff. De his, quæ in testamento delentur*; *leg. Posteaquam* 1. §. 8. *ff. Si tabulæ testamenti nullæ extabunt*, *l. Nostram* 3. *Cod. de testamentis*, cum similibus.

Deletis consulto nominibus omnium hæredum, nedum 24
corruit testamentum quoad institutionem, sed probabilius corruit etiam quoad legata profana non deleta, ita ut non debentur legatariis; sic cum pluribus aliis Cujacius *in l. Proxime* 3. *ff. de his, quæ in testamento delentur*, per textum *in cit. l. Proxime*, ibi: *Non potest ullum testamentum valere, quod hæredem non habet*, *argument. leg. Ex testamento* 29. *Cod. de Fideicommissis*, ibi: *Ex testamento, quod jure non valet, Fideicommissum quidem*, & faciunt dicta & adducta supra *num.* 20. 21.

Alii tamen, ut Ludovell. *p.* 1. *c.* 10. *fol.* 173. Castrensis *in* 25
citat. l. Proxime 3. *ff. de his, quæ in testamento delentur*, Gilken *in cit. l. Nostram* 30. *Cod. de testamentis*, & *ibidem* Bruneman cum aliis, quibus adhærere videtur Reiffenst. *l. c. n.* 772. tenent contrarium, nempe, quod deleto nomine omnium hæredum, valent legata non deleta, *arg. cit. l. Proxime in fine*, ubi rupto propter deletionem hæredis testamento, legatum deleri deciditur, quod nempe est tenendum in speciali casu, quo, ut ibi libertas est legata; Quamvis alioquin non sine rationabili fundamento supra allegati Doctores dictam Legis decisionem extendant ad quodlibet aliud legatum propter rationem universaliter ibi allegatam, nempe „ Sed in re dubia beni- „ gniorem interpretationem sequi non minus justius est „ quam tutius.

Testamentum facto revocatur per posterius legitime 26
conditum, quamvis hoc posterius non sortiatur suum effectum, ex quo hæres verbi grat. in illo institutus repudiavit hæreditatem, vel ante Testatorem decesserit, & hujus-

hujusmodi. *Communis*, per clarum textum in §. *Posteriore quoque* 2. *Instit. Quibus modis testamenta infirmentur*, *&* in *l. Testamentum* 1 ff. *de injusto, rupto, irrito facto*
27 *testamento*. Et idem etiam currit, quamvis in primo testamento hæres fuisset ex Asse institutus, in secundo autem in re certa. *Communis*, textu expresso in §. *Sed*
28 *&* *si* 3. *Instit. Quibus modis testamenta infirmentur*. Item etiamsi prius testamentum clausulam testamenti derogatoriam contineat, dummodo talis derogatoriæ clausulæ fiat mentio in testamento posteriori revocatorio juxta dicta & adducta supra *n.* 4.

29 Ad hoc autem, ut Testamentum prius revocetur per posterius, necesse est quod posterius sit rite, & legitime cum requisitis juris solemnitatibus factum; Si enim ex defectu alicujus solemnitatis posterius esset nullum, prius remaneret validum, *Communis*, *argum. cit.* §. *Posteriore quoque* 2. *Instit. Quibus modis testamenta infirmentur &* *l. Tunc autem* 2. ff. *de injusto, rupto &c.*

30 Vel si Testamentum posterius non sit rite, & legitime factum, necesse est, ad hoc ut rumpat prius, ut in ipso institutus sit, qui alias ab intestato succederet. *Tunc enim & posteriore non perfecto superius rumpitur*, textu expresso in *cit. leg. tunc autem* 2. ff. *de injusto, rupto, irrito facto testamento*. Dummodo tamen posterius Testamentum coram saltem quinque testibus fuerit factum, textu expresso in *Authentic. Hoc inter* §. 3. *Cod. de testamentis*, ibi: „ In qua voluntate quinque testium juratorum depositiones sufficiunt, quo non facto valebit prius testamentum, licet in eo scripti videantur extranei.

31 Testamentum prius solemniter, & legitime factum rumpitur per posterius privilegiatum v. g. datum ad Acta, vel factum ad causas pias, aut tempore pestis, & hujusmodi. Sic communior, jurique conformior, ac usu recepta sententia cum Harprech. in §. *Instit. Quibus modis testamenta infirmentur*, Salicet in *l. sancimus* 27. *Cod. de testamentis num.* 3. Covarruv. *de testamentis part.* 2. *Rubr. n.* 2. *& sequent.* Carp. *part.* 3. *Const.* 3. *defin.* 42. Reiffenstuel *l. c. n.* 759. cum Mantica, & aliis. Et ratio clara est, quia, ut prius Testamentum revocetur per posterius, sufficit quod posterius sit factum secundum dispositionem juris, *argum. cit. leg. Posteriore quoque* 2. *Instit. Quibus modis testamenta infirmentur*, *cit. leg. Tunc autem* 2. ff. *de injusto, rupto, &c.* & *cit. Authent. Hoc inter Cod. de Testamentis*; atqui Testamentum privilegiatum quamvis careat solemnitatibus ordinariis ad aliud non privilegiatum requisitis, est factum secundum veram dispositionem specialis juris per expressos textus in *leg. Inter omnes* 26. *Cod. Familiæ Erciscundæ*, *leg. Hac consultissima* 21. §. *Ex imperfecto*, *Cod. de testamentis* pro testamentis inter liberos; *leg. Si milites* 15. *Cod. de testamentis militis* pro testamentis militum *l. Et ab antiquis* 31. *Cod. de testamentis* pro testamentis rusticorum, *l. omnium* 19. *Cod. de testamentis* pro testamentis Principi oblatis, & ad Acta factis seu datis, *c. Relatum* 11. *de Testam.* pro testamentis ad pias causas, & sic de aliis similibus, ergo &c. Tum quia Testamentum privilegiatum habet eamdem vim, ac solemne; *arg. l. de militibus* 1. *& l. Divus Trajanus*, ff. *de Testam. militis*, immo majorem, *arg. l. Omnium* 19. *Cod. de Testam*, ibi: „ Omnium testamentorum solemnitatem superare videtur.

32 Item Testamentum prius ad Acta, seu coram Principe factum revocari potest per aliud posterius sine Actis, seu in absentia Actorum ordinaria, vel privilegiata solemnitate factum. *Communis*, per textum in *c. l. Omnium* 19. *verb. Nec sane*, *Cod. de testam.* & faciunt rationes & jura *n. antec.* adducta.

33 Testamentum autem parentum inter liberos non aliter revocari potest, quam per aliud Testamentum coram septem testibus legitime factum, quamvis prius coram duobus solum esset factum. *Communis*, textu expresso in *Authent. Hoc inter*, *Cod. de Testam.* & in *Novella* 107. *cap.* 2.

34 Testamentum nedum, ut ex hucusque dictis, potest revocari, seu mutari, sed etiam potest irritari, rumpi & destitui. *Communis*, *arg. tot. tit. Instit. Quibus modis Testam. infirmentur* §. 3. *n.* 4. *Instit. de capitis deminut.* *& leg.* 1. ff. *eod. l. In quantitate* 73. ff. *de Falcidia*, *leg. Posthumi* 3. §. 4. ff. *de injusto, rupto, irrito facto Testamento* §. 2. *Instit. de adopt. Novella* 89. *cap.* 12. cum similibus.

35 Testamentum irritari dicitur, quando non ex parte ipsius Testamenti, sed ex parte Testatoris accidens, defectus, vel vitium aliquod emergit, vi cujus Testamentum prius validum infirmatur, & redditur nullum, §. Alio autem modo 4. §. Hoc autem casu 5. & §. Non tamen 6. Institut. Quibus modis testamenta infirmentur. Præcipue tamen irritatur Testamentum, quando testator patitur capitis deminutionem, seu status mutationem: capitis enim deminutio est status mutatio, *Princip. Instit. de capitis deminutione*, ibi: „ Est autem capitis deminutio „ prioris status mutatio, leg. 1. ff. de capite minutis, „ ibi: Capitis minutio est status permutatio. Et hæc capitis deminutio est duplex scilicet Maxima, quæ fit cum quis libertatem amittit, servus efficitur, §. Maxima 1. Instit. de capitis deminutione; Minor, seu media quæ fit, cum quis Civitatem amittit, sed adhuc libertatem retinet §. *Minor, seu media* 2. *Inst. eod.* Minima, quæ fit, cum quis prius sui juris alterius juri subjicitur, sed adhuc retinet Civitatem, & libertatem, ut fit si testator alteri ad rogandum se tradit; §. *Minima* 3. *Inst. eodem &* totum id habetur expresse *in l. Capitis Deminutationis* 11. ff. *de c. minutis*, ibi: „ Capitis deminutationis tria genera sunt, Maxima, Media, Minima. Tria enim sunt, „ quæ habemus, libertatem, Civitatem, familiam. Igi„ tur cum omnia hæc amittimus, hoc est libertatem, Ci„ vitatem, & familiam, maximam esse capitis deminu„ tionem. Cum vero amittimus Civitatem & libertatem „ retinemus, mediam esse capitis deminutionem. Cum & „ libertas, & Civitas retinetur, familia tantum mutatur, „ Minimam esse capitis deminutionem constat". Quælibet autem ex dictis tribus Capitis deminutionibus irritatur testamentum; §. *Alio autem modo* 4. *Inst. Quibus modis Testam. infirmentur*, *l. Si quis* 6. §. 5. *&* 6. ff. *de injusto, rupto, irrito facto Testam.* *l. Conficiuntur* 8. §. 3. ff. *de jure Codicillor.* cum similibus.

Testamentum rumpi dicitur, cum in eodem statu manente testatore, ipsius testamenti jus vitiatur, textu expresso in §. *Rumpitur* 1. *Inst. Quibus modis Testam. infirmentur*. Tripliciter autem de jure rumpitur Testamentum. Primo scilicet si post conditum Testamentum nascitur suus hæres legitimus, proles nempe legitima; *leg. Posthumi* 3. §. 4. *de injusto rupto &c.* dummodo tamen vivus, & verus homo in monstrum, vel prodigium non declinans veniat in lucem, nam si vel mortuus editus sit, vel vivus quidem, sed declinans in monstrum, vel prodigium, per ipsum non rumpitur Testamentum, sicuti per ipsum rumpitur, si vivus perfecte natus sit, licet statim moriatur, textu expresso *in l. Quod certum* 3. *Cod. de posthumis hæredibus instituendis*. Secundo, rumpitur, si post Testamentum conditum aliquis testatori suus hæres efficiatur, ut si filius naturalis post Testamentum legitimetur; *Novella* 89. *c.* 12. vel si quis in filium a testatore adoptetur, vel adrogetur, §. *Rumpitur* 1. *Inst. Quibus modis testam. infirmentur*. Tertio, rumpitur per revocationem, & mutationem, quæ pluribus potest fieri modis juxta dicta, & jura allegata supra *a n.* 1. *ad* 33. 36

Testamentum destitui dicitur, quando nullus ex eo hæres existit, *arg. l. In quantitate* 73. ff. *ad l. Falcidiam*, ibi in principio: „ Ne destituto testamento nihil consequatur, & §. Posteriore quoque 2. Instit. Quibus modis testamenta infirmentur". Et id tripliciter contingere potest. Primo, si institutus hæres noluerit esse hæres. Secundo, si institutus hæres, aut vivo testatore, post mortem ejus, antequam hæreditatem adiret, decesserit. Tertio, si conditione sub qua hæres institutus est, defectus sit. In his enim casibus paterfamilias intestatus moritur. Sic expresse habetur in *c.* §. *posteriore quoque*: ubi ratio subjungitur: „ Nam & prius Testamentum non „ valet ruptum a posteriore, & posterius æque nullas ha„ bet vires, cum ex eo nemo hæres extiterit. 37

Revocari possunt non solum testamenta, sed etiam aliæ ultimæ voluntates, videlicet legata, Codicilli, & donationes mortis causa. *Communis*, per text. in *l. Si quis* 22. ff. *de Legatis* 3. *in l. Quod si* 4. *in l. Translatio* 6. ff. *de adimendis Legatis*, cum similibus. 38

Et quidem Legata revocari possunt facto, verbis, & signis intra, & extra Testamentum, tacite & expresse; dummodo concurrant eædem solemnitates, quæ ad eorum confectionem requiruntur, videlicet quinque testes. *Comm.* per claros textus, *in toto* ff. *de adimendis Legatis*, *leg. Nutu* 21. ff. *de legatis* 3. & §. *unic. Institut. de adoptione Legatorum*, & quod requirantur, & sufficiant quinque testes, habetur in *l. Si quis* 8. §. 3. *Cod. de Codicillis*; Omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur, textu expresso in *c. Omnis res* 1. *de Regul. juris in antiquis*. 39

Facto revocantur legata, quando ipsa serio ac consulto delentur, cancellantur, aut calamo inducuntur. *Comm.* per expressos textus in *l. Quæ in Testam.* 1, *& l. proxime* 3. ff. *De his, quæ in Testam. delentur*. Sic etiam facto revocantur legata, quando totum Testamentum per legitimam confectionem alterius, aut per totalem cancellationem, vel destructionem, aut revocationem verbalem rumpitur, aut revocatur. „ Communis, arg. §. Posteriore „ quoque 2. Instit. Quibus modis testamenta infirmentur, „ l. Quæ in Testamento 1. & l. Proxime 3. ff. De his, „ quæ in testamento delentur, l. Posteaquam 1. §. 8. ff. „ Si tabulæ testamenti nullæ extabunt, l. Nostram pro„ visionem 30. Cod. de Testamentis", cum similibus. Rupto enim, seu invalido existente testamento, legata profana non debentur. *l. Sæpissime* 1. ff. *de jure Codicillorum*, *l. Ex Testam.* 29. *Cod. de fideicomm.* 40

Confessione tamen posterioris legati, vel Codicilli legatum, aut Codicillus antecedens non revocatur, nisi in quantum eidem contrarius existit. *Comm.* textu expresso in *l. Cum proponatis* 3. *Cod. de Codicill.* *Vide supra art.* 4. *n.* 16. ubi assignatur circa hoc ratio disparitatis inter Codicillum, seu legatum, & Testamentum. 41

Legata sola nuda voluntate, signis, nutu, vel litteris etiam ad interrogationem alterius manifestata revocari 42
posse,

possie, clare habetur *in l. Si quis* 3. §. 11. *ff. de alienandis legatis*. Dummodo tamen legans loqui possit, nisi superveniens morbus ei impediat, textu expresso *in l. Nutu etiam* 21. *ff. de legatis* 3. ibi: *Nutu etiam relinquitur fideicommissum, dummodo is nutu relinquat, qui & loqui potest, nisi superveniens morbus ei impedimento sit*. Propter quæ ultima verba probabilius etiam infirmus morti proximus, & non amplius loqui potens solo nutu ad interrogationem alterius legata facere, & revocare potest; Covarruvias *in c. Cum tibi* 13. *n.* 3. *de testamentis*; Molina *disp.* 127. *n.* 6. & *disp.* 212. *num.* 1. & multi alii, Glossa *in leg. Si quis* 4. *verb. Vocabula*, *ff. de legatis* 3. & *l. Cum proponebatur* 64. *ff. de legatis* 2. Reiffenstuel tamen *loc. cit. n.* 766. quamvis dicat hanc sententiam non esse improbabilem, sequitur tamen ut probabilem opinionem contrariam.

44 Tacite revocantur, vel potius revocata ipso jure censentur legata, si testator vivus rem legatam alteri donaverit, textu expresso in *leg. Rem legatam* 18. *ff. de adimendis legatis*, Etiamsi talis donatio fuerit invalida, textu claro in *l. legatum* 24. *ff. de adimendis legatis*.

45 Item tacite ipso jure revocata censentur legata, si testator nulla urgente necessitate, sed ex mera voluntate titulo oneroso illa alienet, vendat, seu commutet, *argum. cit. leg. Rem legatam*, Glossa *in l. Lucius* 22. *verb. Reliqui*, *ff. de legatis* 2. Glossa in *l. Qui* 3. *verb. Dedit*, *Cod. de legatis*. Per talem enim mere voluntariam alienationem rei legatæ clare patet, quod testator mutaverit circa id suam voluntatem, & voluerit revocare legatum. Unde nec reviviscit legatum per donationem, vel alienationem revocatum, quamvis illud postea testator emptione, vel alia ratione iterum recuperet, *leg. Cum servus* 15. *ff. de adimendis legatis*, *leg. Qui res* 98. §. 8. *ff. de solutionibus*. Si vero rem legatam testator ex necessitate urgente alienaverit, seu hypothecaverit, non censetum revocatum legatum, nisi hæres sufficienter probet intentionem, & voluntatem testatoris fuisse tali alienatione, seu oppignoratione legatum adimere, seu revocare; §. *si rem suam* 12. *Instit. de legatis*, *l. Fideicommissa* 11. §. *Si rem* 12. *ff. de legatis* 3. Glossa 1. *in cit.* §. *Si rem suam*, *Institut. de legatis*, Glossa *in l. Lucius* 22. *verbo Reliqui*, *ff. de legatis* 2.

46 Item tacite ipso jure censetur revocatum legatum, si capitales, & graves inimicitiæ oriantur inter testatorem, & legatarium, non autem si solum leves; textu expresso in *l. Si quis* 3. §. 11. *ff. de adimendis legatis*, *l. si inimicitiæ* 9. *ff. de his, quæ ut indignis*. Et idem dicendum est, si legatarius testatori verbo, aut facto gravem irroget injuriam, aut gravem accusationem, vel damnum attentet, textu expresso in cit. *l. Si inimicitiæ* 9. ff. *de his, quæ ut indignis*, & *l. Filio* 31. §. 2. ff. *de adimendis legatis*.

47 Si vero ante mortem in amicitiam redeant, reviviscit iterum legatum, textu expresso *in l. Quod si* 4. *de adimendis legatis*.

48 Item ipso jure revocatum, vel potius expiratum censetur legatum, si Legatarius ante Testatorem, vel ante completam conditionem moriatur, aut si hæreditas non adeatur; §. *Si peculium* 20. *Institut. de legatis*; §. *Posteriore quoque* 2. *Instit, Quibus modis testamenta infirmentur*, *leg. Si habitatio* 9. ff. *Quando dies legati cedat*, *leg. In quantitate* 73. ff. *Ad legem Falcidiam*, *c. Raynaldus* 18. *de testamentis*, cum similibus.

49 Quoad revocationem Codicillorum, ea proportionaliter dicenda sunt, quæ de legatis, cum legata extra testamentum non nisi per Codicillos fiant; de revocatione autem donationis mortis causa, vide verb. *Donatio art.* 3. 4. *n.* 28. *ad* 31.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 Potissimum prius testamentum rumpitur per posterius
2 perfectum. De eo vero sæpissime disputari in Foro
solet, an posterius testamentum rumpat prius testamentum, si priori testamento adjecta sit clausula derogatoria; illa tamen haud revocata fuit in posteriori testamento.
3 Affirmare videntur *Carpzov. jurisprud. Forens. p.* 3. *constit.* 5. *defin.* 19. *num.* 5. *Ludwell. de ultim. volunt. c.* 1. *thes.* 4. Adde Bachov. *ad* §. *Instit. quot mod. testam. infir-*
4 *mentur*. At negant *Brunneman. ad l.* 22. *fer. per tot. ff. de legat.* 3. *vult. Consil. Marpurg. vol.* 2. *consil.* 21. *nu.* 23. *Hilliger. in suo Donell. Enucleat. lib.* 8. *cap.* 4. *litt. E. Sand. decis. Frisic. lib.* 4. *tit.* 1. *dec.*
5 Alii varie distinguere hic solent, ut videre est apud *Mantic. de conjectur. ultim. volunt. lib.* 2. *tit.* 8. Confer etiam *Cocceï dissert. de clausul. testament. cap.* 2. Recte *Strik. in usu modern. pandect. lib.* 28. *tit.* 3. §. 9. *Scilicet* (ait) „ hic non tam quæstio juris, quam facti vertitur, quid Testator re vera voluerit, & inde ex circumstantiis judicandum, an ea posterior voluntas suspicione quadam laboret, necne? De jure sane non præcise requiritur, ut expresse revocatio prioris fiat, nec hoc probari potest ex l. 22. ff. de legat. 3. ubi agitur de casu si quis in testamento sibi legem præscripsit, & in eodem in fine ab ea recedere velit, quod lex non aliter factum esse dici possit, quam si expresserit se prioris voluntatis pœnitere. At hic quæstio est de testamento posteriori diverso tempore condito, ubi ex ipsa nova ordinatione mutatio voluntatis inducitur". Consentit etiam *Philipp. in us. pract. Instit. lib.* 2. *Eclog.* 66. At consule præ cæteris *Rot. in Barchinonen. Hæreditatis* 26. *Januar.* 1733. *cor. per tot. cor. Eminen. Crescentio inter impressas dec.* 203. *quæ in materia hac magistralis est.*

TESTIS.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt illos, qui possunt, vel non, esse testes, tum generaliter quoad omnia, tum specialiter quoad certas personas, & causas.

SUMMARIUM.

1 *Testes unde sint dicti?*
2 *Testes generatim loquendo qui sint?*
3 *In testibus sex præcipue sunt attendenda, nempe conditio, sexus, vita, ætas, dignitas, atque fortuna, & ad id dantur versus Glossæ.*
4 *Testes ad hoc, ut ad testificandum possint admitti, debent esse idonei, seu habiles, legitimi, & integri.*
5 *Testes sunt, & habentur idonei, ac legitimi quicumque a testimonio dicendo per Canones, vel Leges non repelluntur.*
6 *Et e contra testes idonei, ac inhabiles ad testificandum sunt omnes illi, qui jure probibentur, sive arcentur a testimonio ferendo.*
7 *Ex istis aliqui in totum, sive omnino, & generaliter probibentur esse testes, & alii limitate tantum, scilicet vel pro certis personis, vel contra certas personas, vel in certis causis tantum.*
8 *Generaliter, & absolute inhabiles ad testificandum, tam in causis Civilibus, quam Criminalibus sunt infantes, & impuberes.*
9 *Item inhabiles ad ferendum testimonium sunt amentes, & furiosi.*
10 *Item inhabiles ad id sunt surdi, & muti simul a nativitate.*
11 *Excipiuntur tamen qui ex accidenti surdi, & muti scribere, aut certis, & indubitatis signis, seu nutibus cogitationes suas explicare possunt.*
12 *Item inhabiles regulariter sunt Cæci.*
13 *Item inhabiles sunt servi, seu mancipia.*
14 *Possunt tamen servi, seu mancipia esse testes, quando non habetur alia probatio ad eruendam veritatem.*
15 *Insuper possunt servi, seu mancipia esse testes etiam in exceptis criminibus.*
16 *Item inhabiles sunt ad testificandum, qui pretio ad id sunt conducti.*
17 *Item inhabiles ad testificandum, tam in causis Civilibus, quam Criminalibus sunt infames infamia Juris.*
18 *Item inhabiles sunt ad testificandum in causis Criminalibus criminaliter motis etiam infames infamia facti.*
19 *In causis autem Criminalibus civiliter agitatis, & in causis Civilibus non gravioribus regulariter admittuntur ad testificandum tales infames infamia facti.*
20 *Etiam infames infamia Juris admittuntur ad testificandum in criminibus exceptis.*
21 *Item quando veritas aliter haberi non potest, quam per tales infames.*
22 *Item quando tales infames rogati fuerunt ab utraque parte, ut essent testes.*
23 *Item valet testimonium infamis, quando tempore dati dicti testimonii communi opinione reputabatur bonæ famæ, sicut valet testimonium servi communi opinione habiti ut liberi.*
24 *Item inhabiles ad testificandum sunt criminosi, etiam non infames.*
25 *In causis Civilibus admittuntur ad testimonium tales criminosi, si jam sint emendati; secus vero, si nondum sint emendati.*
26 *Et hoc procedit de Jure Canonico; quamvis tales criminosi de crimine nondum fuerint condemnati: Dummodo crimen ipsis objectum legitime probetur.*
27 *De Jure Civili tamen requiritur, ut de crimine illo fuerint antea judicialiter condemnati.*
28 *Criminosi jam emendati admittuntur pro testibus etiam in causis criminaliter motis in variis casibus, qui assignantur.*
29 *Perjuri non possunt esse testes, neque in causis Civilibus, neque Criminalibus.*
30 *Et hoc procedit, etiamsi jam fuerint emendati.*
31 *Valet tamen testimonium perjuri in crimine Hæresis.*
32 *Excommunicati vitandi nequeunt ad testimonium ferendum in Judicio admitti.*

33 *Immo Excommunicati neque possunt admitti ad testificandum contra alios Excommunicatos.*

34 *Possunt tamen tales Excommunicati admitti ad testificandum in crimine Hæresis.*

35 *Et generaliter tales Excommunicati possunt esse testes in omni casu, in quo testes infames ad testificandum admittuntur.*

36 *Item tales Excommunicati possunt esse testes instrumentarii, testamentarii, præsertim in casu, in quo non possunt haberi alii testes idonei non Excommunicati.*

37 *Pauperes, & viles personæ nequeunt esse testes in causis Criminalibus.*

38 *Item in causis Civilibus arduis, & magni momenti.*

39 *In causis autem Civilibus non adeo arduis, & magnis, pauperes, & viles personæ, nisi aliunde suspectæ sint, non repelluntur a ferendo testimonio in Judicio.*

40 *Immo & in exteris quoque casibus admittuntur pauperes ad testimonium, si cæteroquin sint personæ honestæ, & neutiquam suspectæ propter suam paupertatem.*

41 *Fœminæ regulariter possunt esse testes in causis Civilibus, tam de Jure Canonico, quam Civili.*

42 *Et hoc procedit etiam in causa Matrimoniali.*

43 *Nequeunt tamen Fœminæ esse Testes in causis Feudalibus.*

44 *Nisi sint Fœminæ Illustres, & habentes Feudum sub se.*

45 *Neque fœminæ possunt esse testes in causis Civilibus arduis, & magni momenti.*

46 *Item neque in Testamentis.*

47 *Possunt tamen esse testes in Codicillis.*

48 *Insuper possunt esse testes etiam in Testamentis ad pias causas.*

49 *Fœminæ de Jure Canonico nequeunt esse testes in causis Criminalibus criminaliter motis.*

50 *Possunt tamen etiam de Jure Canonico esse testes in causis criminalibus solum civiliter motis.*

51 *Item de Jure Canonico possunt fœminæ esse testes, si agatur de crimine per modum denunciationis, exceptionis, vel inquisitionis.*

52 *Item etiam in crimine Hæresis, & aliis exceptis.*

53 *Item etiam in causis criminalibus, quando non possunt haberi aliæ probationes vel quando agitur ad defensionem alicujus. Et generaliter in omnibus illis casibus, in quibus de Jure Canonico possunt esse testes etiam personæ infames.*

54 *De Jure Civili possunt fœminæ, dummodo non sint criminosæ, aut infames, esse testes etiam in causis Criminalibus criminaliter motis.*

55 *Si autem sint criminosæ, aut infames, neque de Jure Civili possunt esse testes in causis criminali ut criminaliter motis.*

56 *Item neque de Jure Civili possunt fœminæ esse testes in causis criminali ut valde gravibus & arduis.*

57 *Pupilli, seu impuberes regulariter in nulla causa sive Civili, sive Criminali possunt esse testes.*

58 *Unde impuberes neque possunt esse testes in Testamentis.*

59 *Possunt tamen impuberes esse testes pro Matrimonio contrahendo in locis recepti Concilii Tridentini.*

60 *Item impubes factus Pubes testificari potest de iis, quæ vidit in impubertate sua.*

61 *Item impuberes pubertati proximi possunt esse testes in revelanda occisione sui Domini, & similibus.*

62 *Item tales impuberes possunt esse testes in crimine læsæ Majestatis.*

63 *Item in crimine Hæresis.*

64 *Item quando veritas aliter haberi non potest, quam per istos impuberes.*

65 *Puberes minores viginti annis regulariter non possunt esse testes in causis criminalibus.*

66 *Possunt tamen tales puberes esse testes in criminibus exceptis & quando veritas aliter haberi non potest.*

67 *Puberes majores viginti annis, quamvis adhuc sint minores viginti quinque annis, possunt esse testes in causis criminalibus.*

68 *Puberes minores viginti annis possunt ordinarie esse testes in causis Civilibus.*

69 *Nequeunt tamen esse testes in causis Civilibus arduis, & magni momenti.*

70 *Parentes regulariter prohibentur ferre testimonium pro filiis & e contra filii pro parentibus.*

71 *Et hoc extenditur etiam ad omnes ascendentes, & descendentes, tam in linea paterna, quam materna usque in infinitum.*

72 *Valet tamen testimonium patris, & matris pro probanda filii ætate.*

73 *Talis autem testificatio parentum de ætate filiorum non facit semiplenam probationem, sicut alterius testis extranei, si redundet in commodum filii cum alterius præjudicio.*

74 *Item quando causa agitatur inter duos filios.*

75 *Item possunt parentes, aliique consanguinei testes esse in causa Matrimoniali filiorum, ubi agitur super consanguinitate, vel affinitate aliorum.*

76 *Item parentes, aliique consanguinei, aut affines utriusque sexus possunt esse testes, ubi agitur de Matrimonio inter æquales contrahendo.*

77 *Secus autem si magna adsit disparitas inter contrahentes.*

78 *Maritus pro Uxore, & e contra Uxor pro marito regulariter testis esse non potest.*

79 *Et hoc extenditur etiam ad sponsam de futuro, & ad concubinam, atque amasiam.*

80 *Consanguinei, & affines illius, qui ipsos produxit ut testes pro se adversus extraneos, non sunt testes idonei.*

81 *Domestici ipsius producentis non sunt testes idonei.*

82 *Supradictæ conclusiones de Marito, & Uxore, de Consanguineis, & affinibus, & de Domesticis limitantur, quando pars adversa sponte eos ad ferendum contra se testimonium, expresse, vel tacite admisit.*

83 *Item Consanguinei, Affines, & Domestici possunt esse testes in casibus, ubi veritas aliter, quam per ipsos haberi non potest.*

84 *Item Domestici possunt esse testes, quando sunt Domestici utriusque partis.*

85 *Item Domestici possunt esse testes instrumentarii, & testamentarii.*

86 *Inimici non possunt esse testes contra eos, cum quibus gerunt inimicitiam.*

87 *Immo inimici contra suos inimicos nequeunt esse testes, neque in criminibus exceptis.*

88 *Parentes contra suos filios, & vicissim filii contra suos parentes in Judicio testificari non possunt.*

89 *Possunt tamen in criminibus exceptis.*

90 *Liberti contra Patronos non possunt esse testes, nec volentes, nec inviti.*

91 *Exceptis tamen criminibus Hæresis, læsæ Majestatis, & aliis similibus atrocissimis.*

92 *Judæi nequeunt in Judicio esse testes contra Christianos.*

93 *Idem dicendum est de Paganis, Hæreticis, & quibuscumque aliis Infidelibus.*

94 *Prædictæ duæ conclusiones limitantur in criminibus exceptis, ac in casibus, in quibus veritas aliter, quam per ipsos haberi non potest.*

95 *Possunt insuper Judæi, aliique infideles in instrumentis, contractibus, & testamentis esse testes, saltem si alii commode haberi non possint.*

96 *Laici ordinarie non possunt esse testes contra Clericos, & Religiosos in causa criminali criminaliter mota.*

97 *Adducitur, & solvitur instantia.*

98 *Possunt tamen Laici esse testes contra Clericos, & Religiosos in criminibus exceptis.*

99 *Item in causa criminali civiliter mota, & in causis Civilibus.*

100 *Insuper possunt Laici esse testes contra Clericos, & Religiosos in defectu testium Ecclesiasticorum.*

101 *Clerici, & Religiosi non possunt esse testes contra Laicos in causa criminali criminaliter mota.*

102 *Et ubi agitur de imponenda Laico criminoso pœna sanguinis, non possunt Clerici esse testes, nequidem in criminibus exceptis.*

103 *Possunt tamen Clerici esse testes contra Laicos in causis Criminalibus civiliter motis, & in causis Civilibus.*

104 *Insuper Clerici possunt esse testes contra Laicos, ubi veritas aliter haberi non potest non solum in Civilibus, & Criminalibus Civiliter motis, sed etiam in criminalibus criminaliter agitatis; dummodo non agatur de imponenda pœna sanguinis.*

105 *In dictis tamen, & similibus casibus Clerici, & Religiosi ad testificandum cogi non possunt per Judicem Laicum.*

106 *Unde si in defectu testium Laicorum oportuerit Clericum ferre testimonium, Episcopus ejus ad requisitionem Judicis sæcularis debet per se aut per alium examinare Clericum, & ejus Judicialem depositionem sub sigillo suo transmittere ad Judicem Laicum.*

107 *Immo plures volunt, quod in simili casu examen Clerici contra Laicum de licentia, & assensu Episcopi, si ita expedire judicaverit, possit etiam fieri per Judicem sæcularem.*

108 *Afferuntur ad rem varia Decreta Sacræ Congregationis Immunitatis.*

109 *An Clerici, & Religiosi possint sine licentia suorum respective superiorum valide, & licite esse testes in testamentis, instrumentis, & contractibus Laicorum.*

110 *Nemo potest esse idoneus testis in propria causa.*

111 *Advocati, & Procuratores nequeunt esse testes in causa, cui patrocinium præstiterunt.*

112 *Neque Judices possunt esse testes in causis, quas judicarunt.*

113 *Dicta de Judicibus, Advocatis, & Procuratoribus dicenda sunt etiam de Tutoribus, vel curatoribus in causis suorum Pupillorum, vel Minorum. Item de Administratoribus, Syndicis, & Assertibus.*

114 Cau-

114 *Causa propria quæ dicatur.*
115 *Proxeneta, seu mediator inter contrahentes regulariter testis esse non potest in actu, seu negotio, in quo operam suam impendit, præsertim si salarium, aut emolumentum aliquod receperit.*
116 *Potest tamen proxeneta, seu mediator testis esse de consensu ambarum partium litigantium.*
117 *Item potest esse testis, quando aliter sine ipso veritas haberi non potest.*
118 *Item mediator potest esse testis favore Matrimonii.*
119 *Prælatus, aliique Clerici possunt esse testes in causa Civili suæ Ecclesiæ; Dummodo non subsit alia rationabilis causa illos impediens a testificando.*
120 *Et idem dicendum est a fortiori de Regularibus, qui sine dubio testes idonei pro suo Monasterio reputantur.*
121 *Canonici testes esse possunt eorum, quæ gesta sunt in Capitulo.*
122 *Clerici tum sæculares, tum Regulares ex antiqua rationabili causa, ut Excommunicatione, perjurio, infamia, aut alio gravi crimine impediuntur testificando etiam in causa suæ Ecclesiæ.*
123 *Item nequeunt esse in causa suæ Ecclesiæ, quando in eadem causa constituti sunt Actores, Procuratores, ac Responsales.*
124 *Item Clerici nequeunt esse testes in causa suæ Ecclesiæ, quando commodum, sed utilitas inde proveniens est singulorum.*
125 *Unde Canonicus nequit esse testis idoneus in causa suæ particularis Præbendæ.*
126 *Sic etiam Episcopus, Abbas, Prælatus, seu Rector Ecclesiæ non Collegiatæ nequeunt esse testes in rebus spectantibus ad solam suam Mensam, seu Præbendam.*
127 *Item in causa Universitatis sæcularis, vel cujuslibet alterius possunt regulariter esse illi, qui sunt de Universitate, vel Communitate.*
128 *Hinc quando agitur de probatione Confinium admittuntur testes de Civitate, Oppido, seu Communitate.*
129 *Possunt autem testes de Universitate repelli in causis illis, ubi commodum inde resultans tangit singulos eorum, & signanter in lite super nemore, vel pascuis, ubi singuli de Communitate possunt ligna cædere, vel animalia sua pascere.*
130 *Item repelli possunt testes de Universitate, quando agitur de prædio, aut vinea, cujus proprietas est quidem Universitatis, sed ususfructus, & utilitas pertinet ad singulos.*
131 *Item repelli possunt dicti testes, quando lite perdita in singulos de Universitate imponenda est certa Collecta.*

1 TEstes dicti sunt, quasi superstites, textu expresso in *c.*
Forus 10. de verborum significatione, ibi: *Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super causæ statu proferebantur, nunc (parte ablata nominis) testes vocantur.*
2 Unde testes generatim loquendo sunt personæ, quæ ad fidem alicujus rei faciendam adhibentur; *Ita in re Communis Doctorum.*
3 In testibus sex præcipue sunt attendenda, nempe conditio, sexus, vita, ætas, dignitas, atque fortuna; sic Glossa communiter recepta *in c. In nomine Domini 2. de testibus, verb. Utilissimi*, ubi ad id dat sequentes versus.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides in testibus ista requires.

4 Testes igitur ad hoc, ut ad testificandum possint admitti, debent esse idonei, seu habiles, legitimi, & integri,
seu integræ opinionis, ac *famæ. Communis.* Tales autem
5 sunt, & habentur idonei, & legitimi, quicumque a testimonio dicendo per Canones, vel Leges non repelluntur. *Communis*, per textum *in leg. Testimoniorum 1. de testibus*, ubi omnes illi pro testibus idoneis, habilibus, legitimis, aut integris agnoscuntur, *quibus non interdicitur testimonium*: Unde qui nulla legitima exceptione testimonio repelli possunt, idonei testes dicuntur, & omni exceptione majores, *cap. Ex litteris 1. de consanguinitate, & affinitate*, juncta Glossa *ibidem verb. Majores*, sic expresse dicente: *Illi dicuntur omni exceptione majores, qui repelli non possunt aliqua exceptione.*
6 E contra autem testes inidonei, seu inhabiles ad testificandum sunt omnes illi, qui Jure prohibentur, sive arcentur testimonio ferendo. *Ita in re communis.* Et ex istis aliqui in totum, sive omnino, & generaliter prohibentur esse testes, & alii limitate tantum, scilicet vel pro certis personis, vel contra certas personas, vel in certis causis tantum; ut infra singuli distincte assignabuntur.
8 Et in primis generaliter, & absolute inhabiles ad testificandum, cum in causis civilibus, quam criminalibus sunt infames, & impuberes, idest masculi minores 14. annis, & fœminæ minores annis 12. *l. Testium fides 3. §. 5. & l. Inviti 19. ff. de testibus*, juncta Glossa communiter
recepta *ibidem verb. Sed nec pupillis.* Et hoc propter de- 8
fectum, & infirmitatem Judicii, ut expresse dicitur *in c. Infamis 1. caus. 3. q. 7. Et Impubes, quia judicio caret.* Vide tamen *infra a n. 59.*
Item inhabiles ad ferendum testimonium sunt amentes, 9
& furiosi: Isti enim sicut non possunt esse Judices, per text. *in cit. cap. Infamis*, ita etiam nequeunt esse testes, quia mente carent, *§. Testes autem 6. Inst. de testamentis ordinandis, §. Præterea 1. Inst. Quibus non est permissum facere testamentum*, ibi: *Item Furiosi, quia mente carent.* Et concordant *l. In negotiis 5. & l. Furiosi 40. ff. de Reg. Juris*; & *cit. c. Infamis 1. caus. 3. q. 7.* cum similibus.
Item inhabiles ad id sunt surdi, & muti simul a nati- 10
vitate: Isti enim animi sui sensus exprimere nequeunt, & ideo etiam testamenta facere non possunt; *§. Item surdus 3. Inst. Quibus non est permissum facere testamentum l. Qui in potestate 6. ff. Qui testamenta facere possunt, & l. Discretis 10. Cod. eod.* Tum quia testes viva voce deponere, eorumque dicta a Judice audiri debent; *l. Cum ab initio 4. & l. Vel negare 5. ff. testamenta quemadmodum aperiantur, leg. testium 3. §. 1. de testibus.* Excipiuntur tamen qui ex accidenti surdi, & muti, scribere, aut certis, & in-
dubitatis signis, seu nutibus cogitationes suas explicare 11
possunt, *l. sermo 95. §. si pupillo, ff. Ad Senatus consult. Trebellian.*
Item inhabiles regulariter sunt cæci, quia solus auditus 12
in testibus non sufficit, sed præsentia, & visus requiritur, *c. Testes 15. caus. 3. q. 9. c. Cum caus. 32. de testibus*, ibi: *Visu, Auditu &c. l. Testium 18. Cod. de testibus.* Qui autem non vident, præsentes non dicuntur, *l. Coram Titio 209. ff. De verb. signific. l. 1. in fine*, & ibi Bartolus, *ff. de Auctorit. & consens. Tutor.* adeoque qui non vident, testes esse non possunt.
Item inhabiles sunt servi, seu mancipia, *leg. Quoniam* 13
liberi 1. Cod. De testib. Authent. de testibus §. Si vero titul. 2. collat. 7. & c. Forus 10. de verb. signific. ubi etiam ratio redditur, quia nempe servus sæpe metu Dominantis testimonium supprimit veritatis. Possunt tamen
servi, seu mancipia esse testes, quando non habetur alia 14
probatio ad eruendam veritatem, *l. servi, ff. de testibus*, ibi: „ Servi responso credendum est, cum alia probatio
„ ad eruendam veritatem non est, “ Et concordat *l. Cum* 15
probatio, ff. de probationibus, & cap. Si testes §. Servi 4. quæst. 3. Insuper possunt servi, seu mancipia esse testes etiam in exceptis criminibus, quia in ipsis admittuntur testes etiam inhabiles, *cap. In fidei 5. cap. Accusatus §. licet, de Hæreticis in 6.*
Vide etiam *infra n. 23.*
Item inhabiles sunt ad testificandum, qui pretio ad id 16
sunt conducti, cum eo ipso corrupti censeantur, ac proinde eorum Testimonium non valet, sed a parte adversa, immo etiam officio Judicis rejici potest, *cap. Placuit 1. de testibus*, ibi: „ Placuit Convenrui, ut testes non „ conducantur pretio, cap. Sicut nobis 9. eodem cap. Licet 9. de probationib. ibi: Objecit in testes prædictos, „ quod corrupti falsa dixissent, cap. Non sane 15. caus. „ 14. q. 5. leg. Testium 3. §. 5. ff. de testibus“ cum similibus.
Item inhabiles ad testificandum, tam in causis Crimina- 17
libus, quam Civilibus sunt Infames infamia Juris. *Communis*, per text. *in cap. Testes 2. q. 7. c. Nulli 3. qu. 3. c. Constituimus 3. q. 5. cap. Præterea 7. de testibus cogendis; leg. Testium 3. §. 5. ff. de testibus*, ibi: „ Alii vero propter no„ tam, & infamiam vitæ suæ admittendi non sunt ad Te„ stimonii fidem.
Item inhabiles sunt ad testificandum in causis crimina- 18
libus criminaliter motis etiam infames infamia facti: In istis enim causis requiruntur probationes indubitatæ, & omni exceptione majores; *cap. Denique 1. de exceptionibus, cap. Testium 2. quæst. 7. leg. sciant cuncti 27. Cod. de probationibus*, adeoque ad id non sufficiunt testes infames infamia facti, quorum fama, & existimatio, & consequenter fides apud viros prudentes, & honestos gra-
viter læsa est. *Communis.* In causis autem criminalibus ci- 19
viliter agitatis, & in causis Civilibus non gravioribus regulariter admittuntur ad testificandum tales infames infamia facti, quamvis eisdem de fide non parum diminuatur. Glossa *in cap. Testimonium 54. vers. Emendatur, de testibus*; Abbas *ibidem n. 6.* Mascard. *de probationib. conclus. 1363. n. 59. & 65.* Farinac. *de testibus q. 56. n. 115. et seq.* allegans alios, Engel *lib. 2. Decret. t. 20. n. 16.* Reiffen. *ib. n. 49.* & alii.
Etiam infames infamia Juris admittuntur ad testifican- 20
dum in variis casibus, & signanter in criminibus exceptis, ut Hæresis, Læsæ Majestatis, & hujusmodi, quia in ipsis propter eorum enormitatem, ac maximam, quam Reipublicæ afferunt perniciem, admittuntur etiam testes inhabiles, *cap. In fidei 5. & cap. Accusatus 8. §. Licet, de Hæreticis in 6.*
Item quando veritas aliter haberi non potest, quam per 21
tales infames, *arg. l. Servi 5. ff. de testibus*, Abbas *in cap. testimonium 54. n. 7. de testibus*, Felinus *ibidem num. 11.* Mascard. *loc. cit. num. 52.* Farinac. *loc. cit. q. 56. n. 50. & 55.* cum aliis ibi allegatis.

Item

22 Item quando infames rogati fuerunt ab utraque parte, ut essent testes: Tunc enim præsumitur ejus fides mutuo partium consensu approbata. Sic Glossa *in Authent. de testibus §. Et licet collat. 7.* Jason *in leg. Cunctos populos num. 67. Cod. de Summa Trinitat.* Baldus *in cap. 2. n. 3. de testibus*, Farinac. *loc. cit. q. 56. num. 92.* Mascard. *loc. cit. conclus. 1363. n. 53.* & alii.

23 Item valet testimonium infamis, quando tempore dati dicti testimonii communi opinione reputabatur bonæ famæ, sicuti valet testimonium Servi communi opinione habiti ut liberi. *Comm. per text. in l. testes 1. C. de testam.*

24 Item inhabiles ad testificandum sunt criminosi, etiam non infames, idest qui commiserunt crimen grave, seu peccatum mortale non habens annexam infamiam Juris: Illi enim criminosi, sive perseverent in crimine, sive jam fuerint emendati, repelluntur omnino a testimonio ferendo in causis criminalibus criminaliter motis; *c. testimonium 54. de testibus* & Glossa *ib. verb. Confessus, verb. Emendatus, & verb. Opinio*: Hostiens. *verb. eodem*, Abbas *n. 8, & 12.* Felin. *n. 24. & 31*, Barbosa *n. 1.* Farinac. *loc. cit. q. 56. n. 135.* Pirhing *loc. cit. num. 22.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 61.* & alii plures, & concordat *cap. super eo 13. de testibus*. Et ratio est, quia in istis causis requiruntur probationes indubitatæ, & omni exceptione majores; *l. Sciant cuncti 25. Cod. de probationibus, cap. testes 2. q. 7. cap. Denique 1. de exceptionibus, cap. super eo 13. de testibus*, adeoque ad id non sufficiunt tales testes criminosi, cum ratione commissi gravis criminis eorum fides reddatur suspecta.

25 In causis autem Civilibus admittuntur ad testimonium tales criminosi, si jam sint emendati; secus vero, si nondum sint emendati, *cap. testimonium 54. de testibus*, & ibi Glossa verb. *Emendatus*: Abbas *num. 6.* Barbosa *n. 1.* Farinacius *loc. cit. q. 56. num. 126. & 134. ac sequent.* Mascard. *de probationibus conclus. 465. num. 2. & 6.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 58*, Pirhing *loc. cit. n. 20. & 21.* & alii. Et ratio est, quia, licet digni sint fide tales criminosi jam emendati ex quo criminosi post pœnitentiam non censeantur amplius mali, *cap. Ferram 18. dist. 50.* indigni tamen fide sunt criminosi nondum emendati, cum non sit credendum contra alios; qui criminibus implicentur; *cap. Neganda 1. caus. 3. q. 11.*

26 Et hoc procedit de Jure Canonico quamvis tales criminosi de crimine nondum fuerint condemnati; Dummodo crimen ipsis objectum legitime probetur, textu expresso *in cap. Super eo 13. de testibus*, ibi: „ Respondemus, quod si etiam ante non sint confessi de criminibus „ illis; Dummodo inde convincantur, in testimonium non debent admitti “. Et in ejus Summario sic expresse dicitur; „ Crimen nunc probatum repellet testem, „ alias de illo crimine non damnatum.

27 De Jure Civili tamen requiritur, ut de crimine illo fuerint antea judicialiter condemnati, *leg. testium 3. §. 5. ff. de testibus*, ibi; Quique Judicio publico damnatus erit, *leg. Athletas 4. §. 4. ff. De his, qui notantur infamia*; ibi; „ Calumniator ita demum notatur (*infamia*) si „ fuerit calumniæ causa damnatus, neque enim sufficit „ calumniatum „. Ita Glossa *final. in cit. cap. Super eo*, & ibi Abbas *n. 3*, Felinus *n. 3.* Farinac. *l. c. q. 56. n. 129.* Pirhing *l. c. n. 19.* Reiffen. *l. c. n. 60.* & alii.

28 Criminosi jam emendati admittuntur pro testibus in causis etiam criminaliter motis in variis casibus, & signanter in criminibus exceptis, ut de infamibus infamia Juris dictum est *supra n. 20.* Item quando veritas aliter haberi non potest, quam per tales criminosos, ut dictum est *supra n. 21.* Item quando tales criminosi rogati fuerunt ab utraque parte, ut essent testes, ut dictum est *supra n. 22.* Item quando pars adversa nihil opposuit contra testes criminosos, quos sciebat esse tales; Tunc enim censetur tacite consentisse in tales criminosas personas, easque approbasse; adeoque postea, seu post factam eorum examinationem, nihil amplius opponere potest; *arg. leg. Si quis testibus 17. Cod. de testibus*; juncta Glossa *ib. verb. Excipere*, Mascard. *de probationibus conclus. 465. n. 22.* Felin. *in cap. testimonium 54. n. 3. de testibus*, Pirhing *l. c. n. 25.* Reiffenstuel *l. c. n. 63.* & alii.

29 Perjuri, idest qui falsum juramento confirmarunt, non possunt esse testes, neque in Criminalibus, *cap. Quicumque 18. caus. 6. q. 1. cap. Parvuli 14. caus. 22. q. 5. cap.*
30 *Ex parte 7.* juncta Glossa *ib. verb. De Perjurio, de testibus, & cap. testimonium 54. eod.* Et hoc procedit, etiamsi jam fuerint emendati, & de perjurio pœnitentiam egerint, *cit. cap. testimonium 54. de testibus*, & ibi Glossa verb. *Perjuri*, & Abbas *ibid. n. 7.* Glossa *in cit. Quicumque verb. testimonium*. Et ratio est, quia qui semel pejeraverunt præsumuntur iterum pejeraturi. Glossa *in cit. cap. Parvuli, verb. Causa*; *arg. cap. Non potest 24. caus. 2. q. 7.* ibi; „ Non potest erga homines esse fidelis qui Deo „ extiterit infidus.

31 Valet tamen testimonium perjuri in crimine Hæresis. Ad hujus enim pestiferi criminis probationem in Fidei favorem potest perjurus esse testis, deponendo tam contra se, quam contra complices, quod prius celaverat; Dummodo ex manifestis indiciis appareat, quod ipse perjurus, non ex animi levitate, aut odio, sed zelo Fidei Orthodoxæ id faciat, textu expresso *in cap. Accusatus, de Hæresi 8. §. licet, de Hæreticis in 6.* juncto ejus Summario sic dicente; „ Testis in causa Hæresis falsum deponens, „ licet perjurus sit, probat dicendo contrarium; Dummodo tamen ex indiciis constet dictum non corruptionem, „ sed veritatem continere.

Excommunicati vitandi nequeunt ad testimonium ferendum in Judicio admitti, quia ipsi inter infames reputantur, *cap. Illi qui 3. cap. Infames 17. caus. 6. q. 1.* Et concordat textus *in cap. Veniens 38. in fine de testibus*, ubi decernitur, quod testes, de quorum Excommunicatione dubitatur, quia excommunicati dicuntur prius ad cautelam absolvantur, quam ad Judiciale testimonium admittantur; *cap. Decernimus 8. de sententia Excommun. in 6. & cap. Excommunicamus 13. §. Credentes, de Hæreticis*, ubi excommunicati non solum non admittuntur ad testificandum, sed etiam Judex Laicus ab Ecclesiastico compellitur per Censuras ad eos repellendos. Immo excom- 33
municati, neque possunt admitti ad testificandum contra alios excommunicatos. Sic Mascardus *de probationib. vol. 2. conclus. 705. num. 4.* Farinac. *q. 56. n. 257.* Pirhing *l. c. n. 31.* Reiffen. *l. c. n. 43. & sequent.* 32

Possunt tamen dicti Excommunicati admitti ad testimonium in crimine Hæresis, textu expresso *in cap. In Fidei favorem 5. de Hæreticis in 6.* ibi; In Fidei favorem „ concedimus ut in negotio Inquisitionis hæreticæ pravitatis excommunicati, & participes, vel socii criminis „ ad testimonium admittantur. Et generaliter possunt ta- 35
„ les excommunicati esse testes in omni casu, in quo testes infames ad testificandum admittuntur. Mascard. *loc. cit. n. 15.* Farinac. *loc. cit. n. 281.* Pirhing *loc. cit. n. 31.* 36
in fine & alii. Item tales excommunicati possunt esse testes Instrumentarii, scilicet in contractibus, & Testamentis, præsertim in casu, quo haberi non possint alii testes idonei non excommunicati. Mascard. *l. cit. n. 12. & 13.* Pirhing *l. c. n. 31. in fine*, & alii. 34

Pauperes, & viles personæ nequeunt esse testes in causis criminalibus, *arg. l. Nonnulli 10. ff. de Accusationibus*, ibi; *Nulli* prohibentur accusare *propter paupertatem, ut sunt, qui minus quam quinquaginta aureos habent*. Et ratio, est, quia in criminalibus causis requiruntur probationes indubitatæ, & testes omni suspicione, & macula carentes, *l. Sciant cuncti 25. Cod. de probationibus, cap. Denique 1. de exceptionibus, cap. Testes 2. q. 7.* Id autem non reperitur in testibus pauperibus, & vilibus, cum semper eis possit opponi exceptio paupertatis, & vilitatis, seu plebeitatis, per text. *in l. Testium 3. in princip. ff. de testibus*, ibi; „ Testium fides diligenter examinanda „ est, ideoque in persona eorum exploranda erit in primis „ conditio cujusque. Utrum quis Decurio, an Plebejus sit, „ & an honestæ, & inculpatæ vitæ .... an locuples, vel „ egens sit, ut lucri causa quid facile admittat. Quæ Lex est canonizata in *cap. Si testes § Testium fides 4. q. 2.* Et concordat *cap. in primis §. Sed & de personis 2. q. 1.* ibi; *Aut ne inopes sint*, cum similibus. Sic Farinac. *l. c. q. 57. n. 15. & 16.* Mascard. *de probationibus conclus. 1161. n. 11. & seq.* Reiffenst. *l. c. num. 97.* Pirhing. *l. c. n. 77.* & alii. 37

Item pauperes, & viles personæ non admittuntur tamquam testes idonei in causis Civilibus arduis, & magni momenti. Sic Farinacius *cit. q. 57. n. 26. & 27.* illud exemplificans in causa unius hereditatis, vel majoris partis bonorum, *arg. l. Propter litem §. 1. ff. De Excusat. tutor.* Pirhing *l. c. n. 77.* Reiffenst. *l. c. n. 98.* Mascard. *l. c. n. 16.* Paris *consil. 188. n. 27. vol. 5.* & alii. Et ratio est, quia causæ Civiles arduæ, & magni momenti æquiparantur causis Criminalibus, *arg. leg. l. Advocati; Cod. de Advocat. divers. judic.* ubi Advocati patrimonia hominum defendentes dicuntur *laborantium spem, vitam, & posteros defendere*, unde sicut dictæ pauperes, & viles personæ nequeunt esse testes in causis Criminalibus, neque in Civilibus arduis & magni momenti. 38

In causis autem Civilibus, non adeo arduis & magnis, pauperes, & viles personæ, nisi aliunde suspectæ sint, non repelluntur a ferendo testimonio in Judiciis, prout colligitur *ex cap. Si quis testium 8. de Testibus*, juncta Glossa *ib. verb. Paupertate*, ubi statuitur, quod Judex mittere debeat personas idoneas ad recipiendum testimonium eorum, qui *paupertate depressi* personaliter ad ipsum Judicem accedere nequeunt, adeoque pauperes, & viles non repelluntur a testificando. Et ratio est, quia non tam ex facultatibus, quam ex fide, & moribus testis idoneus æstimatur, *arg. §. Suspectum 13. Instit. de suspectis Tutoribus, & Curatoribus*, Glossa *in leg. testium 3. in princ. verb. Egens, ff. de testibus*. Tum quia si aliter teneretur, nimis coarctaretur facultas probandi contra *l. Quoniam, Cod. de hered.*, cum multo plures sint pauperes, quam divites, prout arguunt Farinac. *l. c. q. 57. n. 13.* Piring. *l. c. n. 76.* Reifenst. *l. c. n. 99* & alii. 39

Immo & in ceteris quoque casibus admittuntur pauperes ad testimonium, si ceteroquin sint personæ honestæ, & neutiquam suspectæ propter suam paupertatem; prout clare desumitur *ex cit. cap. Si qui testium 8. de testibus*, & tenet Glossa *ib. verb. paupertate*, & DD. *ib.* teste Reiffen. *l. c. n. 100.* ac tenuit Rota apud Rubeum *p. 12. dec.* 40

57. n. 12. Auctoritate Baldi *in cit. c. Si quis testium n. 5.*
intelligens etiam in causa ardua, qualis de facto erat il-
la, in qua Rotalis decisio emanavit. Et hoc idem proce-
dit quamvis pauper sit vilis, si tantum sit vilis, quia pau-
per. *Rota l. c.* Menochius *l. 3. de Arbitr. Jud. cauf. 96. n. 5.*
& cum pluribus aliis ibi allegatis Reiff. *l. c. n. 100.* & alii.
41 Feminæ regulariter possunt esse testes in causis Civili-
bus, tam de Jure Canonico, quam Civili. *Sic Commu-
nis Doctorum*, teste Pirhing *l. c. n. 66.* Et quidem lo-
quendo de Jure Civili habetur *in l. Ex eo 18. ff. de testi-
bus, l. Qui Testamento 20. §. Mulier, ff. Qui testamenta fa-
cere possunt.* Et loquendo de Jure Canonico habetur *in
cap. Mulieres 2. de Judiciis in 6. & c. Ex eo 2.* & ibi Glos-
sa verb. *testimonium cauf. 15. q. 3.*
42 Et hoc procedit etiam in causa Matrimoniali, quam-
vis inter causas Civiles gravissima, & valde ardua cen-
seatur. *Communis*, & colligitur aperte *ex c. Super eo
22. de testibus, & c. Videtur 3. Qui testimonium accusare
possunt.*
43 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia feminæ in
aliquibus causis Civilibus nequeunt esse testes, & signan-
ter in causis Feudalibus, textu claro *l. 2. Feud. tit. 32.
Qui testes sunt necessarii*, Mascard. *conclus. 764. n. 2.* Fa-
rinac. *q. 59. n. 39.* Pirhing *l. c. n. 67.* Reiffen. *l. c. n. 89.* &
44 alii. Excipiuntur tamen Feminæ illustres, & habentes
Feudum sub se, quia tales possunt esse testes etiam in
causis Feudalibus. Mascard. *l. c. n. 3.* Farinac. *l. c. n. 40.*
Pirhing *l. c. n. 67.* Reiffen. *l. c. n. 89.* & alii.
45 Neque feminæ possunt esse testes in Causis Civilibus
arduis, & magni momenti; In illis enim requiruntur
testes magis idonei, quibus nihil prorsus vitii objici pos-
sit, quales non sunt feminæ; *Nam*, ut expresse dicitur
*in c. Forus 10. de verb. signif. in fine: Nam varium, &
mutabile testimonium semper femina producit.* Ita Farinac.
c. q. 59. n. 37. & 38. Pirhing. *l. c. n. 66.* Reiffenst. *l. c.
n. 90.* & alii.
46 Item nequeunt feminæ esse testes in testamentis, textu
expresso *in §. testes autem 6. Instit. de testamentis ordinan-
dis, & l. Qui testamento 20. ff. Qui testamenta facere pos-
sunt.* Possunt tamen feminæ esse testes in Codicillis.
47 Glossa *in l. Si qui 8. Cod. de Codicillis*, Tuschus *litt. C.
conclus. 405. n. 1.* Baldus *cons. 283. circa finem l. 3.* Molina
disp. 131. n. 6. Pirhing *l. c. n. 74.* ubi ex aliis dicit id esse
verum, etiamsi omnes testes essent feminæ; Reiffen. *l. c.
n. 8. & l. 3. decr. tit. 26. n. 711.* ubi testatur de communi
aliorum. Vide verb. *testam. art. 4. n. 6.* Insuper possunt fe-
minæ esse testes etiam in testamentis ad pias causas. Et
48 id favore piæ causæ, & animæ testatoris; Ancharanus *in
cap. Cum esses 10. n. 6. de testam.*, Fagnan. *ib. n. 24. & seq.*
Card. Petra *t. 2. Comment. ad Const. X. Innocen. III. sect. 2.
n. 29.* Reiffen. *l. 3. decr. titul. 20. n. 88.* & alii. Vide verb.
testam. art. 2. n. 21.
49 Feminæ de Jure Canonico nequeunt esse testes in cau-
sis Criminalibus criminaliter motis *c. Mulierem 27.* juncta
Glossa verb. *Nec testis cauf. 33. q. 5. c. Forus 10.* juncta Glos-
sa verb. *Mulier., de verb. signif.* Et ita Mascard. *concl. 762.
n. 1.* Farin. *q. 59. n. 1. & plur. seq.* Pirhing *l. c. n. 69.* ubi te-
statur de communi. Et ratio est, quia feminæ de sua na-
tura sunt mutabiles, & inconstantes, & ideo minus ido-
neæ reputantur a Sacris Canonibus, ut sint testes in causis
criminalibus criminaliter motis, in quibus agitur de gra-
vissimo præjudicio Reorum.
50 Notanter autem dicitur *in causis criminalibus crimina-
liter motis*, quia in causis Criminalibus solum Civiliter
motis, v. g. ad compensationem damni illati, vel ad pri-
vationem Beneficii alicujus inhabilis, seu non Canonice
electi, vel promoti etiam de Jure Canonico possunt fe-
minæ esse testes, *c. Tam litteris 33.* & ibi Glossa verb.
Fœminas, de testibus; Pirhing *l. c. n. 70.* Reiffenst. *l. c. n.
91.* & alii.
51 Item de Jure Canonico possunt feminæ esse testes, si
agatur de crimine per modum denunciationis, exceptio-
nis vel inquisitionis, ut clare constat *ex cap. Quoniam 3.
de testibus*, ubi cum quædam crimina Epiphanii Presby-
teri denunciata fuissent Papæ Gregorio, is mandavit Sa-
binio Defensori Sardiniæ, ut tam Mulieres, cum quibus
illa commisisse asserebatur, quam alios de ea re conscios
Romam adduci curaret, seu ut ibi notant Hostiensis, &
alii Canonistæ, eorum examen eo mitteret, ut sic veritas
aperiri posset. Sic Glossa *in c. cap. Quoniam in principio*,
Pirhing *l. c. n. 70.* Reiffen. *l. c. n. 92.* Farin. *c. q. 59. n. 9.* al-
legans plurimos alios.
52 Item de Jure Canonico possunt feminæ esse testes et-
iam in crimine Hæresis, Læsæ Majestatis, Simoniæ, &
aliis exceptis criminibus; *Communis*, per text. *c. In Fidei
favorem 5. de hæreticis in 6. cap. tanta 7. & c. Per tuas 32.
de simonia*, cum similibus.
53 Item de Jure Canonico possunt feminæ esse testes etiam in
causis criminalibus, quando non possunt haberi aliæ pro-
bationes; Vel quando agitur ad defensionem alicujus, seu
ad probandam ejus innocentiam; & generaliter in omni-
bus illis casibus, in quibus de Jure Canonico possunt esse
testes etiam personæ infames; In ipsis possunt etiam, ac
multo magis feminæ esse testes; Glossa *in cit. cap. Mulie-
rem 17. verb. Nec testis cauf. 33. q. 6.* Reiffen. *l. c. n. 92.*
Pirhing *l. c. n. 77.* Farin. *c. q. 59. n. 8. & 10. & seq.* & alii
passim. Unde vide dicta *supra a n. 20.*
De Jure Civili possunt feminæ, dummodo non sint cri- 54
minosæ, aut infames, esse testes etiam in Causis Crimi-
nalibus criminaliter motis, *l. Ex eo 18. ff. de testibus, &
l. Qui testamento 20. §. Mulier, ff. Qui testamenta facere
possunt.* Ita Abbas *in cit. c. Quoniam 3. n. 2. de testibus*,
Clarus *in Practic. §. fin. q. 24. n. 2.* Mascard. *l. c. concl. 762.
n. 11.* Farinac. *cit. q. 59. n. 17.* Pirhing *l. c. n. 68.* testans de
Communi.
Dicitur autem notanter, *Dummodo non sint criminosæ*, 55
aut infames, quia istæ, ut quæ corpore palam, ac sine
delectu quæstum fecerunt, nec de Jure Civili possunt in
causis Criminalibus criminaliter motis, esse testes; *l. te-
stium 3. §. 5.* & ibi Glossa verb. *Quæ palam, ff. de testi-
bus.*
Item neque de Jure Civili possunt feminæ esse testes 56
in causis criminalibus valde gravibus, & arduis, ut cum
agitur de pœna mortis inferendæ, tunc enim etiam tres
feminæ contestes Reum non convincunt, & id propter
exceptiones ex earum sexu resultantes, cum feminæ sua-
pte natura sint nimis mutabiles, fragiles, ac inconstan-
tes. Mascard. *l. c. n. 14.* Farin. *l. c. n. 21. 23. & 26.*
Pirhing *l. c. n. 68.* & alii.
Pupilli, seu impuberes regulariter in nulla causa, sive 57
Civili, sive Criminali possunt esse testes, & hoc ob de-
fectum, seu infirmitatem sui Judicii, aut consilii, tex-
tu claro *in l. testium 3. §. 5.* & ibi Glossa verb. *Impu-
bes*, & verb. *Lubricum, ff. de testibus, l. Invitti 19. ff.
eodem cap. Infamis 1. cauf. 3. q. 7.* ibi; „ Et impubes, 58
quia judicio caret ". Unde impuberes neque possunt esse
testes in testamentis, textu expresso *in §. testes autem 6.
Inst. de testam. ordinandis; leg. Hac consultissima 12. Cod.
testam.*
Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia in variis ca- 59
sibus possunt impuberes esse testes. Et signanter pro Ma-
trimonio contrahendo in locis recepti Concil. Triden. *sess.
24. c. 1. de reform. Matrim.;* Duo enim testes præter
Parochum ibi a Concilio requisiti possunt etiam esse im-
puberes; Dummodo sint rationis compotes, & bene per-
cipiant, quid agatur; Concilium enim Triden. *l. c.* duos,
vel tres simpliciter, & sine ullius peculiaris qualitatis men-
tione ad valorem matrimonii requirit. Ubi autem lex
non distinguit inter puberes, & impuberes, neque nos
distinguere debemus, *cap. quia circa 22. de privil. & l.
De pretio 8. ff. De Publiciana in rem actione:* Si enim il-
los voluisset puberes, expressisset; quia, quod voluit, ex-
pressit, *arg. cap. Inter corporalia 2. de translatione Episc.*
& *sed neque illud, cap. Ad audientiam 12. de Decimis*,
adeoque &c. Et ita expresse tenent Barbosa *p. 2. de Offic.
& potest. Episc. alleg. 32. n. 138.* Sanchez *l. 3. de Matrim.
disp. 41. n. 4. & 5.* Layman *l. 5. theol. moral. tract. 10.
p. 2. cap. 4. n. 6.* Reiff. *l. 2. Decr. tit. 20. n. 74. & l.
4. tit. 3. n. 103.* & alii passim.
Item impubes factus pubes testificari potest de iis, quæ 60
vidit in impubertate sua. Glossa *in l. Testium 3. verb.
Impubes, ff. de testibus*, Farin. *q. 58. n. 53.* allegans alios,
Speculator *tit. de teste §. 1. n. 35.* asserens ita tenere om-
nes, Reiffen. *l. c. n. 77.* & ratio est, quia pubes factus non
prohibetur ullo jure testificari de iis, quæ vidit tempore
suæ impubertatis, adeoque debet admitti, *l. testimoniorum
usus 1. §. 1. ff. de testibus*, ibi; „ Adhiberi quoque te-
„ stes possunt non solum in criminalibus causis, sed et-
„ iam in pecuniariis litibus, sicubi res postulat, & hi, qui-
„ bus non interdicitur testimonium, nec ulla lege a di-
„ cendo testimonio excusantur ". Concessum enim intel-
ligitur, quod expresse non prohibetur, uti habet glossa
marginal. communiter recepta *in c. Inter corporalia 2. de
translatione Episc. verb. Non invenitur, arg. l. Mutus 43.
§. 1. ff. De Procuratoribus, & c. l. Testimoniorum usus 1.
§. 1. de testib.*
Item impuberes pubertati proximi possunt esse testes 61
in revelanda occisione sui Domini & similibus, textu ex-
presso *in l. Excipiuntur 14. ff. de S. C. Silaniano*, Farin.
c. q. 58. n. 15. 16. & 28. cum aliis citatis, Speculator *l.
c. n. 34.* Reiffen. *l. c. n. 76.* & alii.
Item tales impuberes possunt esse testes in crimine læ- 62
sæ Majestatis. *Communis, arg. l. Nullus, Cod. Ad legem
Juliam Majestatis.* Item in crimine Hæresis. *Communis*, 63
per text. in *c. In Fidei 5. & cap. Accusatus 8. §. Licet
de Hæreticis in 6.* Item quando aliæ probationes haberi 64
non possunt, seu veritas aliter haberi non potest, quam
per tales impuberes, per dicta a simili de infamibus *supra
a n. 20.* Vide ibi.
Puberes minores viginti annis non possunt regulariter 65
esse testes in causis criminalibus, Farin. *q. 57. n. 10.
& 23.* Speculator *tit. de teste §. 1. n. 34.* Pirhing *l. c.
n. 75.* Reiffenst. *l. c. n. 80.* & alii passim per clarum tex-
tum *in l. In testimonium 20. ff. de testibus, & in c. te-
stes 3. §. In testimonium cauf. 4. q. 2.* quo utroque in lo-
co sic præcise statuitur: „ In testimonium accusator cita-
„ re non debet eum, qui Judicio publico reus erit, aut
„ qui minor viginti annis erit " ubi Glossa *final.* illud re-
cte intelligit in causa criminali, uti etiam non obscure
indicat ly *Accusator.*

Dici-

66 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia tales puberes minores viginti annis possunt esse testes in criminibus exceptis, & quando aliter veritas haberi non potest, cum in similibus, ut dictum est *supra n.* 62. possint esse testes etiam impuberes, adeoque a fortiori puberes licet minores viginti annis. Farinacius *q.* 57. *n.* 29. cum pluribus aliis ibi citatis, Alexander *cons.* 64. *n. &* 6. Mascard. *de probat. concl.* 1253. *num.* 7. Reiffenst. *l. c. n.* 84. & alii passim.

67 Puberes majores viginti annis, quamvis adhuc sint minorennes, seu minores vigintiquinque annis possunt esse testes in causis criminalibus, prout colligitur clare a sensu contrario *ex cit. l. In testimonium* 20. *ff. de testibus*, *& cit. cap. Testes* 3. *§. In testimonium caus.* 4. *q.* 2. Reiff. *loc. cit. num.* 83. Farinac. *q.* 58. *n.* 19. *&* 21. citans plurimos alios, & appellans hanc sententiam verissimam, & magis communiter receptam, quamvis nonnulli sentiant contrarium.

68 Puberes minores viginti annis possunt ordinarie esse testes in causis Civilibus. *Communis*. Et ratio est, quia tales puberes nullibi prohibentur esse testes in dictis causis Civilibus; adeoque debent admitti per dicta, & Jura adducta *supra n.* 60.

69 Dicitur tamen notanter *Ordinarie*, quia tales puberes minores viginti annis nequeunt esse testes in causis Civilibus valde arduis, & magni momenti per dicta & Jura adducta *supra n.* 38.

70 Parentes regulariter prohibentur ferre testimonium pro filiis, & e contra filii pro parentibus. *Communis*, textu expresso *in l. Testis* 9. *ff. de testib.*, ibi: „ Testis idoneus „ pater filio, aut filius patri non est, l. Parentes 6. Cod. „ de testibus, ibi: Parentes, & liberi invicem adversus „ se nec volentes ad testimonium admittendi sunt." Et concordat *c. Si testes* 3. §. *testis idoneus*; & §. *Parentes caus.* 4. *q.* 2. Et id propter naturalem affectionem, quam inter se gerunt, ob quam eorum testimonium redditur suspectum.

71 Et hoc extenditur etiam ad omnes ascendentes, & descendentes, tam in linea paterna, quam materna usque in infinitum, quia dicti omnes quantum ad propositum veniunt appellatione parentis. *Communis*, textu expresso *in l. Appellatione* 51. *de verb. signif.* ibi: „ Appellatione „ parentis non tantum pater, sed etiam avus, & proavus, „ & deinceps omnes superiores continentur, sed & ma„ ter, & avia, & proavia.

72 Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia plures sunt casus, in quibus valet testimonium patris, vel matris pro filio, & signanter in probanda filii ætate, quia parentes de ætate filiorum meliorem præ ceteris notitiam habent. *Communis*, per textum *in l. Etiam* 16. *ff. de pro-*
73 *bat.*, ibi: „ Etiam matris professio filiorum recipitur, sed „ & Avi recipienda est." Talis autem testificatio parentum de ætate filiorum non facit semiplenam probationem, sicut alterius testis extranei, si redundet in commodum filii cum alterius præjudicio, sed solum præsumptionem aliquam, & leve indicium affert, nisi adminiculis adjuvetur, ut est v. g. liber patris, in quo scripta est ætas filii, & hujusmodi, Mascard. *de probat. concl.* 665. *n.* 12. *& seq.* Farinac. *q.* 54. *n.* 178. *& seq.* Pirhing *l. c. n.* 34. Reiff. *l. c. n.* 103. & alii.

74 Item quando causa agitatur inter duos filios; tunc enim parentes potest esse testis pro uno contra alium, quia æqualis affectio, quam præsumitur habere erga omnes filios, tollit omnem suspicionem, *arg. l. Non solum* 67. §. 1. *ff. De ritu nuptiarum*, ibi: „ Quia par affectionis causa su„ spicionem fraudis amovet." Mascard. *conj.* 1148. *n.* 29. Farin. *q.* 54. *n.* 205. Pirhing *l. c. n.* 34. Reiff. *l. c. num.* 107. & alii.

75 Item possunt parentes, aliique consanguinei testes esse in causa Matrimoniali filiorum, ubi agitur super consanguinitate, vel affinitate aliquorum, quia illi melius præ ceteris id scire præsumuntur, *cap. Videtur* 3. *Qui Matrimonium accusare possunt*, *cap. Licet ex quadam* 47. *de testibus*, *cap. De parentela* 8. *caus.* 35. *quæstio.* 6.

76 Item parentes, aliique consanguinei, aut affines utriusque sexus possunt esse testes, ubi agitur de Matrimonio inter æquales contrahendo, & dubitatur, an vir, & mulier sibi invicem promiserint, *c. cap. Videtur* 3. *qui Matrimonium accusare possunt*, *& c. Super eo* 22. juncta Glossa verb. *Cum mater*, & Abbate *n.* 8. ac Barbosa *ib. n.* 5. *de testibus q.* 54. *n.* 191. Mascardus *de probat. concl.* 1024. *n.* 23. cum pluribus aliis ibi citatis, Pirhing *l. c. n.* 36. Reiffen. *l. c. n.* 100. & alii.

77 Dicitur autem notanter *Inter æquales*, quia si magna adsit disparitas inter contrahentes, ut si mulier longe superet, & excedat virum nobilitate, honore, potentia, divitiis, & hujusmodi, vel vir mulierem; Tunc parentes, aliique consanguinei, aut affines non censentur testes idonei, cum ob eorum affectionem, & conjunctionem sanguinis, seu parentelæ semper præstantiores, aut locupletiores nuptias ipsi præcipiant, adeoque reddantur suspecti, ut expresse deciditur *in c. cap. Super eo* 22. *de testibus*, tenet ibi Glossa verb. *Cum mater*, & Abbas *n.* 8. ac Barbosa *n.* 5. *&* 5. Pirhing *l. c. n.* 36. Reiff. *l. c. num.* 111. Menoch. *de Arbitr. Jud. l.* 2. *cas.* 102. *n.* 6. *&* 7. & alii. Qui tamen recte concludunt tale testimonium esse relinquendum Judicis arbitrio, ut inspecta qualitate personæ, & affectionis dijudicet, qualis fides sit ipsi præstanda, ut cum aliis etiam advertit Ventriglia *tom.* 1. *Annot.* 3. §. 3. *num.* 2. *& seq.*

Maritus pro Uxore, & contra Uxor pro Marito regulariter testis esse non potest. *Communis*, per text. *in c. Si testes* 3. §. *Idonei caus.* 2. *q.* 2. juncta Glossa *ib. verb. Imperari*, *& l. Etiam Jure* 3. *de testibus*, juncta Glossa *ibid. verb. Etiam Jure vers. quod in Viro, & Uxore*: 78 Et id merito est statutum propter magnam affectionem, quæ est, vel præsumitur inter conjuges, aliis relictis non inferioribus motivis. 79 Et hoc propter eamdem rationem extenditur etiam ad Sponsam de futuro, & ad concubinam, atque Amasiam. Mascard. *conclus.* 1429. *n.* 4. *&* 5. Farin. *q.* 54. *n.* 215. Pirhing *l. c. n.* 37. Reiffen. *loc. c. n.* 114. *&* 115. & alii.

80 Consanguinei, & affines illius, qui ipsos producit testes pro se adversus extraneos, non sunt testes idonei: Ipsi enim ob naturalem affectionem erga suos consanguineos, & affines redduntur nimis suspecti. *Communis*, per text. „ in l. Testium Fides 3. in princip. ff. De testib., & „ cap. Si testes 3. §. testium fides caus. 4. q. 2. c. Consanguinei 1. cap. Accusatores 2. cap. Accusatoribus 3. & „ cap. Suspectos 4. caus. 3. quæst. 5. cap. Absens per „ alium 18. caus. 3. q. 9." cum similibus.

81 Domestici ipsius producentis non sunt testes idonei *Communis*, per textum expressum *in cit. l. Etiam Jure* 3. *Cod. de testibus*, ibi: „ Etiam Jure Civili domestici testi„ monii fides improbatur" & concordat *cit. cap. Si testes* 3. §. *Etiam caus.* 4. *q.* 2. ubi ipsissima tradita verba adducuntur, *l. testes eos* 24. *ff. De testibus*, ibi: „ Testes eos, quos „ accusator de domo produxerit, interrogari non placuit." Et concordat *cit. c. Si testes*, ubi eademmet præcisa verba habentur, & *c. In litteris* 24. *de testibus*, juncto ejus Summario sic præcise dicente: „ Non sunt idonei testes, quos „ Actor de familia sua produxit.

82 Supradictæ autem conclusiones de marito, & uxore, de consanguineis, & affinibus, & de Domesticis, limitantur in variis casibus, & signanter quando pars adversa, contra quam supradicti testificantur, sponte eos ad ferendum contra se testimonium admittit, sive expresse, sive tacite nihil contra eorum testimonium opponendo: Quisquis enim potest renuntiare favori pro se introducto; *l. Si quis in conscribendo* 29. *Cod. de pactis*, *c. Si diligenti* 12. *de Foro competenti*, *c. Si de terra* 6. *de privil.* adeoque &c.

83 Item consanguinei, affines, & domestici possunt esse testes in casibus, ubi veritas aliter, quam per ipsos haberi non potest, ut si agatur de commissis in domo, nemore, aut alio loco secreto, *c. Veniens* 38. §. *fin. de testibus*, *c. Venerabilis* 11. juncta Glossa *verb. Si testes* 3. §. *servi responsio* 4. *q.* 2. *l. Consensu* 8. §. 6. *vers. super plagis*, *Cod. de repudiis*, cum similibus.

84 Item domestici possunt esse testes, quando sunt domestici utriusque partis, idest tam ejus, pro quo, quam ejus, contra quem producuntur; Tunc enim cessat ratio suspicionis ob parem affectionem erga utrumque. Gabriel *com. concl. l.* 1. *de testibus concl.* 10. *n.* 68. Mascard. *de prob. concl.* 533. *n.* 36. Farinac. *q.* 55. *n.* 92. Pirhing *l. c. n.* 44. *vers. Limitatur quinto*, & alii passim.

85 Item domestici possunt esse testes Instrumentarii, & Testamentarii; cum enim ipsi adsint ab utraque parte rogati, censentur etiam ab utraque approbati, adeoque nequeunt amplius reprobari, sub prætextu quod sint domestici, *arg. leg. Si quis* 17. *Cod. de testibus*, Mascard. *concl.* 354. *n. &* 30 cum aliis ibi citatis, Farin. *q.* 55. *n.* 83. Pirhing *l. c. n.* 45. *vers. Denique*; Reiff. *l. c. n.* 139. & alii.

86 Inimici testes esse non possunt contra eos, cum quibus gerunt inimicitiam. *Communis*, per claros textus *in leg. Testium fides* 3. *in princ. ff. de testib.*, *Authent. de testib.*, §. *Si vero dicatur*, *Collat.* 7. *c. Accusatore* 2. *& c. Accusat.* 3. *caus.* 3. *q.* 5. *c. Si testes* 3. §. *Testium fides caus.* 4. *q.* 2. *cap. Cum oporteat* 19. *de accusat.* cum similibus

87 Immo inimici contra suos inimicos nequeunt esse testes, neque in criminibus exceptis, ut Hæresi, Simoniæ, Læsæ Majestatis, & hujusmodi, *cap. Per tuas* 32. §. *Nos vero*, *de Simonia*, juncta Glossa *ib. verb. Inimici sui capitales*, Menoch. *de Arbitr. Judic. l.* 1. *quæst.* 29. *n.* 2. *&* 3. Mascard. *conclus.* 901. *num.* 2. Farinac. *quæst.* 53. *n.* 5. *& seq.* Pirhing *l. c. n.* 53. Reiffenst. *l. c. n.* 133. & alii passim.

88 Parentes contra suos filios, & vicissim filii contra suos parentes in Judicio testificari non possunt. *Communis*, textu expresso *in leg. Parentes* 6. *Cod. de testibus*, ibi: „ Parentes, & liberi invicem adversus se nec volentes „ ad testimonium admittendi sunt, & concordat per ex„ pressa eadem verba" *cap. Si testes* 3. *caus.* 4. *quæstio* 2.

89 Parentum autem testimonium contra filios, & filiorum contra parentes admittitur in crimine læsæ Majestatis, Hæresis, & aliis atrocissimis exceptis criminibus. Clarus *in Pract. Crimin.* §. *fin. q.* 24. *n.* 22. Farinac. *de Testibus q.* 55. *&* 173. *&* 174. Mascard. *concl.* 463. *num.* 9. *&* 10.

Pirhing *l. cit. n.* 65. Reiffenst. *l. cit. n.* 149. Glossa *in c. laudabilem* 1. *de conversat. Infidelium, verb. Et Christiani*, quod pugnantes pro patria, & Fide pater in filium, & filius in patrem insurgere debeat, *argum. leg. Minime* 35. ff. *de Religiosis, & sumptibus funerum*; Tum quia Filii nascuntur patriæ, seu Reipublicæ, *l. Sicuti liberorum* 1. §. 15. ff. *De ventre in possessionem mittendo*. Et quidem magis quam parentibus, ut inquit Glossa *in cit. l. Sicuti liberorum* §. 15. *vers. Reipublicæ* id probans *ex l. Postliminium* 19. §. 7. *de captivis, & Postliminio*; & sic Doctores passim. *arg. c. In fidei* 5. *de Hæret. in* 6.

90 Liberti contra Patronos, & e contra Patroni contra libertos non possunt esse testes, nec volentes, nec inviti, *Communis, c. Episcopus* 58. *caus.* 12. *qu.* 2. *cap. Si testes* 3. §. *Ne patroni caus.* 4. *q.* 2. & 3. *l. libertorum* 12. *Cod. de testibus*, ibi: „ Libertorum adversus patronos illicitas, atque improbas voces pœnæ objectione præcludimus, atque ita, ut non solummodo sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in Judicium venire cogantur.

91 Exceptis tamen criminibus Hæresis, Læsæ Majestatis, & aliis similibus atrocissimis perdicta, & adducta Jura *n. ant.*

92 Judæi nequeunt in Judicio esse testes contra Christianos. *Communis*, textu expresso *in cap. Non potest* 24. *caus.* 2. *q.* 7. *& l. Quoniam* 21. *Cod. de Hæreticis*, cum similibus.

93 Idem dicendum est de paganis, Hæreticis, & quibuscumque aliis infidelibus. *Communis*, per text. *in cap. Pagani* 24. *& cap. Si Hæreticus* 26. *caus.* 2. *q.* 7. *cit. l. Quoniam* 21. *Cod. de Hæreticis*, cum similibus.

94 Prædictæ tamen duæ conclusiones limitantur in criminibus exceptis, ut Hæresis, læsæ Majestatis, & similibus; ac in casibus, in quibus veritas aliter, quam per ipsos haberi non potest. *Communis*, per textum *in cap. In fidei* 5. *& cap. Contra Christianos* 13. *de Hæret. in* 6.

95 Possunt insuper Judæi, aliique infideles in Instrumentis, contractibus, & Testamentis esse testes saltem si alii commode haberi non possit. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Quoniam* 21. *in fine, Cod. de Hæret.*, ibi: „ Ceterum Testamentaria testimonia eorum, & quæ in ultimis elogiis, vel in contractibus consistunt propter utilitatem necessariis usus eis sine ulla distinctione permittimus, ne probationum facultas angustetur.

96 Laici ordinarie non possunt esse testes contra Clericos, & Religiosos in caussis criminaliter motis. *Communis*, per claros textus *in cap. Nullus Laicus* 5. *caus.* 2. *q.* 7. *cap. Beatus Petrus* 5. *caus.* 6. *quæst.* 1. *cap. De cetero* 14. *de testibus*, cum similibus.

97 Nec valet objicere, quod Laici possunt Clericos, & Religiosos accusare, & contra eos agere etiam in caussa criminali, saltem si suam, vel suorum injuriam prosequantur, ut expresse dicitur *in cit. cap. De cetero* 14. *de testibus*, adeoque possunt etiam contra eos esse testes. Non valet, inquam, quia ultra quam quod *in cit. cap. De cetero* statim additur: „ Nec tunc etiam ad Testimonium, sed ad accusationem possunt admitti; “ Stat adhuc evidens disparitas, quia Testimonium dicere est majoris præjudicii, quam accusare, quia Judex tenetur ferre sententiam secundum allegata, & probata per testes, non autem secundum propositam accusationem, *c. Judicet* 4. *caus.* 3. *q.* 7. *leg. Rem novam* 14. *Cod. de Judiciis*, cum similibus.

98 Dicitur autem in conclusione notanter *Ordinarie*, quia secus est in criminibus exceptis, & Hæresis, Læsæ Majestatis, Simoniæ, & hujusmodi, quia in ipsis possunt Laici testificari etiamsi contra Clericos, & Religiosos, si zelo justitiæ, & non odii procedant. *Commun.* per text. *in c. tanta* 7. *de Simonia*, *c. In fidei* 5. *de Hæretic. in* 6. cum similibus.

99 Item notanter dicitur, *In caussa criminaliter mota*, quia in caussa criminali civiliter mota, sicuti in causis civilibus possunt laici esse testes contra Clericos, & Religiosos, *arg. cap. quoniam* 3. *cap. Ex part.* 7. *& c. De cetero* 14. *de testibus*, Sic Abbas *in dict. cap. De cetero num.* 6. Barbosa *ib. n.* 4. argumento a sensu contrario desumpto, Mascard. *conclus.* 1364. *n.* 44. Farinacius *q.* 61. *de testibus n.* 120. cum pluribus aliis ibi allegatis, Pirhing *loco cit. num.* 58. Reiffenst. *loc. cit. n.* 164. & alii.

100 Insuper possunt laici esse testes contra Clericos, & Religiosos ob defectum testium Ecclesiasticorum, quia verb. gr. crimen a Clerico inter solos laicos commissum est, ut in Villa, qua nulli reperiebantur Ecclesiastici. Et hoc ne alioquin crimina Clericorum, & Religiosorum remaneant impunita, & ipsis præbeatur ansa impune delinquendi; *arg. cap. Venerabilis* XI. *de testibus cogendis*, ibi: *Ne pro defectu testium pereat sua Justitia*. Abbas *in cit. cap. de cetero num.* 3. Barbosa *ib. n.* 4. Mascard. *l. c. n.* 46. Farinac. *l. c. n.* 107. Pirhing *l. c. n.* 58. Reiffenst. *loc. c. n.* 167. & alii.

101 Clerici, & Religiosi non possunt esse testes contra Laicos in caussa criminaliter mota; *cap. Testimonium* 9. *caus.* 11. *qu.* 1. juncta Glossa *ib. verb. Recipiat.*, & Archidiacon. *ibidem n.* 3. *arg. cit. cap. De cetero* 14. *de testibus*, Mascard. *concl.* 1358. *num.* 62. Pirhing *loco cit. num.* 59. Reiffenst. *l. c. num.* 168. & alii passim.

102 Et ubi agitur de imponenda Laico criminoso pœna sanguinis, non possunt Clerici esse testes, nequidem in criminibus exceptis. Glossa *in cap. Aliquantos* 1. *dist.* 50. *verb. ad sacerdotium*, Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part.* 2. §. 4. *num.* 5. Farinac. *cit. qu.* 61. *n.* 66. & 67. Felin. *in cit. c. De cetero num.* 1. Mascard. *conclus.* 1358. *n.* 62. Pirhing *l. c. n.* 59. Reiffenst. *l. cit. n.* 150. & alii.

Possunt tamen Clerici esse testes contra Laicos in caussis criminalibus civiliter motis, & in causis Civilibus. Archidiaconus *in cit. cap. testimonium num.* 1. Abbas *in cit. cap. De cetero* 14. *de testibus num.* 1. Felin. *ib. num.* 1. Farinac. *cit. qu.* 61. *n.* 68. *& seq.* Pirhing *l. c. n.* 60. Reiffenst. *loc. cit. n.* 179. & ipso teste alii passim, *arg. cap. quamquam* 7. *caus.* 14. *q.* 2. 103

Insuper Clerici possunt esse testes contra Laicos, ubi veritas aliter haberi non potest, non solum in civilibus, & Criminalibus civiliter motis, sed etiam in criminalibus criminaliter agitatis, dummodo non agatur de imponenda pœna sanguinis. Farinac. *cit. qu.* 61. *num.* 71. & 72. cum aliis ibi allegatis, Felinus *in cit. cap. De cetero num.* 1. *vers. Fallit secundo*, Alexander *consil.* 65. *num.* 7. *lib.* 7. Pirhing *l. c. num.* 60. Reiffenst. *loc. cit. num.* 175. & alii per textum *in cit. cap. Quamquam* 2. *caus.* 14. *q.* 2. Et hoc ut ibi dicitur: *Ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur.* 104

In dictis tamen, & similibus casibus Clerici, & Religiosi ad testificandum cogi non possunt per Judicem Laicum; Clerici enim, & Religiosi sunt omnino exempti a Jurisdictione Fori Laicalis. *Communis*, textu expresso *in cap. Nullus Judicum* 2. *de Foro competenti* cum similibus. Vide verb. *Juramentum art.* 2. *n.* 44. 105

Unde si in defectu testium laicorum oportuerit Clericorum ferre testimonium, Episcopus ejus ad requisitionem Judicis sæcularis debet per se, aut per alium examinare Clericum, & ejus Judicialem depositionem sub sigillo suo transmittere ad Judicem laicum, textu expresso *in cap. quamquam* 2. *caus.* 14. *qu.* 2. ubi ex Concilio Romano sub Eugenio Papa statuitur, quod in similibus casibus: „ Ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur, in providentia proprii Episcopi sit, ut aut coram se, & competentibus Judicibus, aut aliter honorifice veritatem testificentur “. Ita Archidiaconus *in cit. cap quamquam num.* 2. Abbas *in cap. Cum nuncius num.* 3. & Felinus *ib. num.* 3. *de testibus*, Mascard. *conclus.* 364. *n.* 51. Farinac. *qu.* 61. *num.* 83. Pirhing *l. c. n.* 60. Reiffenst. *loco cit. n.* 177. & alii passim. 106

Immo plures præfatorum Doctorum volunt, quod in simili casu examen clerici contra Laicum de licentia, & assensu Episcopi, si ita expedire judicaverit, possit etiam fieri per Judicem Secularem, imo, dicunt, de licentia Episcopi potest clericus coram Judice sæculari testimonium ferre. Abbas, Mascard., Farinac. Pirhing locis cit., & alii. Ac tamen textus *in cap. Super prudentia* 1. *in fine caus.* 14. *qu.* 2. ibi, „ Sed si casu contractui eos interfuisse contigerit, jubente Episcopo testimonium dicant, & *cit. cap. quamquam* 2. *ead. caussa, & qu.* ibi: *Aut aliter honorifice veritatem testificentur*. Et ad id facit sequens Decretum Sacræ Congregationis Immunitatis relatum a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi verb. Testis num.* 1. his præcise verbis: Clericus absque licentia Testimonium ferre etiam in caussa Civili coram Judice Laico; sed pro licentia nihil est solvendum. *In Aquilana* 5. *Maji* 1657. *lib.* 3. *Decretal. Paul. pag.* 30. 107

Quinimo Riccius *in dicta sua Synopsi verb. Facultas examinandi Ecclesiasticos & Exemptos* adducit sequentia decem & octo Decreta ejusdem Sacræ Congregationis Immunitatis, ibi: 108

1. Attentis circumstantiis particularibus temporum de ordine Sanctissimi datur Eminentiss. Legato facultas examinandi pro quinque casibus, qui possunt occurri etiam per alium (modo sit Clericus) omnes personas Ecclesiasticas utcumque privilegiatas, & speciali nota dignas cum præservatione ab irregularitate pro hac vice tantum, & non transeat in exemplum, modo crimina sint gravia, & enormia, scilicet contra quietem publicam. *Bononien.* 8. *Maji* 1697. *lib.* 2. *Decretal. Vallem. pag.* 90.

2. Si veritas pro defensione Rei aliunde haberi non potest, datur Episcopo facultas, ut Clerici possint in Tribunali Laico examinari in caussa Criminali pro defensione, præstito tamen prius juramento coram dicto Episcopo de servandis expressis in praxi Genuensi *cap.* 35. *num.* 6. scilicet ut articuli, super quibus deponent, non contineant Criminalitatem, infamiam, negativam, aut repulsam. Et cum dispensatione ab incursu irregularitatis. Et detur salvus conductus Clericis examinandis. *Mediolan.* 24. *April.* 1646. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 373.

3. Supplicante Carcerato a Curia Laica pro examine Sacerdotis in ejus defensam, injungitur Vicario Generali, ut eum examinet, & postea communicet examen Curiæ sæculari. *Firmana* 19. *Julii* 1673. *lib.* 1. *Decr. Alt. p.* 822.

4. Ad hoc, ut, ut Immunitas possit reintegrari, & justitia adimpleatur, quando aliter, & aliunde non potest justificari, an carceratio sit facta in loco Immuni? Conceditur facultas examinandi Fratres Ordinis Cappuccinorum, *Prænestina* 7. *Julii* 1668. *lib.* 1. *Decret. Alt. p.* 239.

5. Sanctissimus concedit facultatem Ordinario examinandi Regulares, & Sæculares exemptos in caussa pro-

cessus contra Gubernatorem ob obsidionem positam Ecclesiis pro capiendis confugitis cum solita præservatione. *Narnien.* 26. *Julii* 1672. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 719.

6. Episcopo conceditur facultas examinandi Patentatos Sanctæ Domus in caussa extractionis. *Lauretana* 1. *Aprilis* 1679. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 332.

7. Archiepiscopo conceditur facultas, ut mandet per suos Judices examinari Equitem Christi super interesse cujusdam laici, & deinde tradat parti copiam authenticam examinis. *Neapolitana* 16. *Septemb.* 1625. *lib. Script. Vet. p.* 71.

8. In caussa mortis ex veneno secutæ Sanctissimus tribuit facultatem examinandi coram Episcopo Medicum Sacerdotem, & consignandi examen Curiæ Sæculari. *Tropien.* 30. *Martii* 1694. *lib.* 1. *Decretal. Valleman. pag.* 114.

9. Ut deveniatur in cognitionem furti, quatenus alii testes haberi non possint, conceditur Vicario Generali facultas examinandi Sacerdotem. *Mediolanen.* 30. *Julii* 1678. *lib.* 2. *Decret. Altoviti p.* 1621.

10. Episcopus cum facultate Sacr. Congregat. prævio juramento coram se præstando ab Ecclesiasticis concedit facultatem Judici sæculari examinandi, & iisdem Ecclesiasticis se se subjiciendi examini coram eodem Judice, prævia declaratione facienda per Fiscum utendi depositione citra pœnam sanguinis. *Ostunen.* 31. *Maji* 1703. *lib.* 3. *Decret. Valleman. pag.* 584. *Eugubina* 9. *Septemb.* 1673. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 837.

11. Ex Secretaria status jussu Sanctissimi pro indaganda veritate quoad rapinas, & furta patrata in Legationibus Ferrariæ &c. Datur Vicario Generali facultas examinandi mulierem existentem in Conservatorio, ac etiam perquirendi in Hospitali. *Faventina* 6. *Decemb.* 1692. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 9.

12. Datur Eminentissimo Legato facultas examinandi, annuente Sanctissimo, etiam per alium (modo sit Clericus) in caussa furti sacrilegi Vasorum Sacrorum facti a fratre laico, Regulares Capuccinos, & cogendi etiam per censuras cum præservatione ab Irregularitate. *Ravennaten.* 1. *Octobr.* 1678. *l.* 2. *Dec. Alt. p.* 165. Similis facultas conceditur etiam quoad Monachos Cassinenses. *Bonon.* 14. *Januar.* 1679. *lib.* 2. *Decret. Alt. p.* 1699.

13. Ad hoc, ut dilucidari possit delictum residentiæ, seu oppositionis armis factæ contra Curiam Laicam Eminentiss. Legatus Urbini ex mandato Sanctissimi potest examinare Clericum, eumque cogere in casu renitentiæ cum solita præservatione ab irregularitate. *Urbinaten.* 27. *Jan.* 1674. *lib.* 1. *Decret. Vallem. p.* 101.

14. Datur Eminentiss. Archiepiscopo facultas cogendi Monachos Cœlestinos non obstantibus eorum privilegiis ad se subjiciendum examini in Tribunali legationis, præstito prius juramento in Curia Eccles. de dicenda veritate: dummodo agatur tantum judicio Civili. *Bononiens.* 30. *Novembr.* 1697. *lib.* 2. *Decret. Vallem. p.* 122.

15. Conceditur Gubernatori facultas examinandi Ecclesiasticos in caussa furti lampadæ secuti in Sacra Æde Lauretana cum solita præservatione ab irregularitate. *Lauretana* 23. *Augusti* 1667. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 147.

16. Jubente Sanctissimo datur Gubernatori facultas in caussas homicidii cujusdam Canonici, ut possit examinare etiam per alium (dummodo sit Clericus) Personas Ecclesiasticas, & Notarium Vicarii Foranei, & in casu renitentiæ, eos cogendi, ac procedendi contra easdem, si culpabiles reperiantur, præmissa solita protestatione ad formam, *cap. Prælatis, de homicid. in* 6. sicque Sanctissimus eos præservat ab omni Irregularitate. *Reatina* 27. *Decemb.* 1682. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 14. *Verulana* 5. *Decembris* 1693. *d. lib. pag.* 91. *Maceraten.* 16. *Decembr.* 1693., & 24. *Aprilis* 1694. *Dict. lib. pag.* 11. & *alibi*.

17. Annuente Sanctissimo in caussa grassationis datur Gubernatori facultas examinandi etiam alium (dummodo sit Clericus) Fratrem Religiosum, qui parum distabat a loco commissæ grassationis. *Spoletana* 22. *Novemb.* 1693. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 87.

18. Conceditur Episcopo facultas impertiendi licentiam examinandi Ecclesiasticos in caussa homicidii, quando ex aliorum depositione nequeunt haberi probationes sufficientes ad justitiam subministrandam cum solida præservatione, facta protestatione ad tenorem *c. Prælatis, de homicid. in* 6. *Eugubina* 9. *Septemb.* 1673. *lib.* 1. *Decret. Alt. p.* 837.

109 An Clerici, & Religiosi possint sine licentia suorum respective Superiorum valide, & licite esse testes in Testamentis, Instrumentis, & contractibus Laicorum; Vide verb. *Testamentum art.* 1. *n.* 24., & 25.

110 Nemo potest esse idoneus testis in propria caussa. *Communis*, textu expresso *in l. Nullus* 10. *ff. de Testibus*, ibi: *Nullus idoneus testis in re sua intelligitur*, *l. Omnibus* 10. *C. eod.* ibi: *Omnibus in re propria dicendi Testimonii facultatem Jure submoverunt*, *cap. Si testes* 3. §. *Nullus*, & §. *Omnibus caus.* 4. *qu.* 2. & 3. ubi ambæ dictæ Leges canonizantur.

* Cum Gratiani Decretum, quantumvis pluries Romanorum Pontificum cura emendatum fuisse non ignoretur, vim, ac pondus legis non habeat; quin immo inter omnes receptum sit, quidquid in ipso continetur, tantum auctoritatis habere, quantum ex se habuisset, si nunquam in Gratiani collectione insertum foret: ut præ cæteris testatur SS. D. N. Benedictus XIV. *lib.* 7. *de Synodo*, *cap.* 15. *num.* 6. hinc sequitur, quod prædictæ Leges nequeant dici canonizatæ, quæ tantum ex corpore Juris Civilis desumptæ sunt. *

Advocati, & Procuratores nequeunt esse testes in caus- 111
sa, cui patrocinium præstiterunt. *Communis*, textu expresso *in l. Mandari* 25. *ff. de testibus*, ibi: Mandari cavetur, ut Præsides attendant, ne patroni in caussa, cui patrocinium præstiterunt, Testimonium dicant, c. Romanæ 3. de Testibus in 6., ibi: In appellationis caussa is, qui appellantis Procurator, vel Advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in testem. Et concordant cap. Si testes 3. §. Patroni caus. 4. quæst. 2., & 3., & cap. Insuper 6. in fine de Testibus. Et id propter præsumptam actionem in illam caussam, cui patrocinium præstiterunt.

Neque Judices possunt esse testes in caussis, quas judi- 112
carunt. *Communis*, per textum *in c. Dilecto* 30. *de testibus*. Et ratio est eadem, quæ *n. antecedenti*. Tum quia Judex, Actor, Reus, Testis distinctæ in Judicio personæ esse debent; *cap. Nullus unquam* 1. & *cap. Nullus introducatur* 2. *caus.* 4. *qu.* 4. *cap. Forus* 10. §. *In omni*, *de verbor. significat.* cum similibus.

Dicta de Judicibus, Advocatis, & Procuratoribus di- 113
cenda sunt etiam de Tutoribus, vel curatoribus in caussis suorum Pupillorum, vel Minorum; item de Administratoribus, Syndicis, & Actoribus, cum eadem sit ratio eos repellendi a Testimonio propter præsumptam affectionem ad negotium, quod gesserunt, quandoquidem commodum inde, vel honorem saltem, aut gratiam consequi possunt. *Communis*, per text. in cit. l. Mandari 25.
„ ff. de Testibus, ibi: Quod & in executoribus nego-
„ tiorum observandum est. Tum quia supradicti omnes
„ censerentur quodammodo esse testes in propria caussa,
„ argum. l. Si quidem 1. §. In propria caussa 11. ff.
„ Quando appellatum sit, ubi sic expresse habetur: Pro-
„ priam caussam ab aliena quemadmodum discernimus, 114
„ & palam est eam esse propriam caussam, cujus emo-
„ lumentum, vel damnum suo nomine pertinet „ Quæ
„ ipsissima expressa verba habentur canonizata (* Vide
„ supra numer. 110. *) in cap. Biduum 29. caus. 2. q.
„ 6. §. Palam est, ibi: Palam est eam esse propriam
„ caussam, cujus emolumentum, vel damnum ad ali-
„ quem suo nomine pertinet.

Proxeneta, seu Mediator inter contrahentes regulariter 115
testis esse non potest in actu, seu negotio, in quo operam suam impendit, præsertim si propter hujusmodi Officium aliquod salarium, seu emolumentum receperit, ut colligitur *ex cap. Mediatores* 1., & ibi Glossa verb. *Civiliter*, *de Testibus in* 6. & *Authent. de Testibus* §. *Quoniam vero collat.* 7. & *cit. leg. Mandari* 25. *ff. de testibus*. Et ratio est, quia propensus, & affectus præsumitur ad negotium illud, cujus fuit mediator, perficiendum, confirmandum, & approbandum, tum ne salarium, aut emolumentum amittat, tum ne ei objiciatur (etiamsi salarium non receperit) quod non bene in eo negotio se gesserit. Gloss. *in cit. Authent. De testibus* §. *Quoniam verb. Prohibitione*, Farinac. *qu.* 60. *num.* 206. *cum seq.* & alii ab ipso ibi allegati, Pirhing *loc. cit. n.* 95. & alii passim.

Dicitur autem notanter *Regulariter*, quia in aliquibus 116
casibus Mediator, seu Proxeneta testis esse potest, & signanter quod ambæ partes litigantes consentiunt, ut Mediator ad testificandum admittatur, tunc enim etiam invitus compellitur esse testis. *Communis*, text. expresso *in cit. Authent. De Testibus* §. *Quoniam vero*, & ibi Glossa *verb. Legem*, & Glossa *in cit. capit. Mediatores* 1. *verb. Civiliter*, *de testibus in* 6.

Item Mediator, seu Proxeneta potest esse testis, quan- 117
do aliter absque ipso veritas haberi non potest, tunc enim etiam invitus cogi potest ad testificandum in caussis civilibus. Franc. *in cit. cap. Mediatores* 1. *num.* 5. *de Testibus in* 6. Farinac. *loco cit. num.* 417., & *seq.* Mascard. *de probationib. conclus.* 1039. *n.* 16. Pirhing *loc. cit. n.* 96. *vers. Excipitur secundo*, & alii passim.

Item Mediator potest esse testis favore Matrimonii. 118
Mascard. *loc. cit. num.* 11. Farinac. *loc. cit. numer.* 442. Pirhing *loc. cit. n.* 96. *vers. Quinto*, & alii.

Prælatus, aliique Clerici possunt esse testes in caussa 119
Civili suæ Ecclesiæ; Dummodo non subsit alia rationabilis caussa illos impediens „ in cap. Cum Nuncius 12.
„ Testibus, ibi: Non lateat prudentiam vestram, quod
„ Clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio
„ Ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis caussa impediat)
„ repellendi. Et concordat cap. Super prudentia 1. caus.
„ 14. qu. 2. " Et ratio est, quia Jura Ecclesiæ non sunt Jura propria Clericorum, cum bona Ecclesiæ sint bona Dei, & patrimonium Christi, *cap. Quia tua* 8. & *cap. Nulli* 27. *caus.* 12. *q.* 1, cum similibus. Et quod bona Ec-

cieſiæ non ſint bona propria Clericorum, & conſequenter ipſi teſtificando de iis non ſint teſtes in propria cauſa, colligitur a ſimili de bonis Univerſitatis, quæ non ſunt ſingulorum, ſed Univerſitatis, ut expreſse dicitur „ in leg. In tantum §. 1. ff. de diviſione rerum, ibi: Univerſitatis ſunt, non ſingulorum ..... ſi qua alia ſunt communia Civitatum, & leg. Sicut 7. §. 1. ff. Quod cujuſcumque Univerſitatis nomine, ibi: Si quid Univerſitati debetur, ſingulis non debetur, nec quod debet Univerſitas, ſinguli debent, & concordat lex Sed ſi 10. §. 4. ff. de in jus vocando.

120 Et idem a fortiori dicendum eſt de Regularibus, qui ſine dubio teſtes idonei pro ſuo Monaſterio reputantur, cum in ipſis magis ceſset præſumptio affectionis, ac ſuſpicio proprii intereſse, *Communis*, per clarum textum *in cap. Inſuper 6. de Teſtibus*, ubi Summus Pontifex Eugenius III. expreſse concedit Priori, & Fratribus SS. Trinitatis, ut liceat ipſis in cauſis propriæ Eccleſiæ teſtimonium ferre, ibi: *Inſuper ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis Eccleſiæ veſtræ ferre Teſtimonium*.

121 Canonici teſtes eſse poſsunt eorum, quæ geſta ſunt in Capitulo, ut in Electionibus, & hujuſmodi, quæ ſecreto inter ipſos fieri ſolent, textu expreſso *in cap. Veniens 38. §. final. de teſtibus*, ubi id expreſse ipſi conceditur, addita hac ratione: Quia quæ in Capitulo aguntur, non „ poſsint facile, niſi per Canonicos ipſos probari: Et concordat cap. Cum dilectus 32. §. Nos attendentes, de electione. cum ſimilibus.

122 Notanter autem in concluſione ſub num. 11. fuit dictum: *Dummodo non ſubſit alia rationabilis cauſa illos impediens a teſtificando*, quia in aliquibus caſibus Clerici tum Sæculares, tum Regulares impediuntur a teſtificando etiam in cauſa ſuæ Eccleſiæ ex aliqua rationabili cauſa, ut ex Excommunicatione, perjurio, infamia, aut alio gravi crimine, ut patet ex dictis ſupra de infamibus *a n.* 27. de criminoſis *a n.* 24. de perjuris *a n.* 29. de excommunicatis *a n.* 32.

123 Item Clerici tum Sæculares, tum Regulares nequeunt eſse teſtes in cauſa ſuæ Eccleſiæ, quando in eadem cauſa conſtituti ſunt Actores, ut Procuratores, ſeu Reſponſales, qui nomine ipſius Eccleſiæ, ſeu Monaſterii cauſam exercerent, textu expreſso *in c. c. Inſuper 6. de Teſtibus*. Et ratio eſt, quia nemo poteſt ſimul eſse Actor, & teſtis in eadem cauſa, *c. Nullus unquam 1. & c. Nullus introducatur 2. cauſ. 4. q. 4. cap. Forus 10. §. In omni, de verb. ſignificat.* cum ſimilibus.

124 Item Clerici nequeunt eſse teſtes in cauſa ſuæ Eccleſiæ, quando commodum, ſeu utilitas inde proveniens eſt ſingulorum; tunc enim cenſerentur eſse teſtes in re, & cauſa propria, in qua nemo teſtis idoneus reputatur, per jura adducta *ſupra num.* 110. & Doct. citatos *infra n.* 127.

125 Unde Canonicus nequit eſse teſtis idoneus in cauſa ſuæ particularis Præbendæ, cum redditus ipſius, non ad Capitulum, ſed ad ſe ipſum ſolum ſpectent, ſicque in tali caſu eſset teſtis in propria cauſa, quod eſt omnino prohibitum per dicta adducta jura *ſupra n.* 110. & Doctores allegandos *n. ſequenti*.

126 Sic etiam ob eamdem rationem Epiſcopus, Abbas, Prælatus, ſeu Rector Eccleſiæ non Collegiatæ nequeunt eſse teſtes in rebus ſpectantibus ad ſolam ſuam Menſam, ſeu Præbendam; Nam tales redditus immediate, & totaliter ipſis, & non Eccleſiæ proveniunt, ſicque cenſerentur eſse teſtes, præſertim quoad fructus, in propria cauſa, quod penitus vetitum eſt per citata Jura. Maſcard. *de probationibus concluſ.* 1364. *num* 29. Socinus *in Fallentiis Regul.* 408. *fall.* 4. Joann. Andr. *in addition. ad ſpeculatorem tit. de Teſte num.* 14. *verſ. Dominicalis*, Farinac. *q.* 60. *num.* 462. Reiffenſtuel *l. c. n.* 206. 207., & 208. cum pluribus aliis ibi allegatis, Pirhing. *l. c. n.* 102. & alii.

127 Item in cauſa Univerſitatis Sæcularis, vel alterius cujuslibet poſſunt regulariter eſse teſtes illi, qui ſunt de Univerſitate, vel Communitate, ut Cives pro ſua Civitate, Oppidani pro ſuo Oppido. *Communis*. Et ratio eſt, quia tales revera non ſunt teſtes in propria cauſa per adducta jura *ſupra n.* 119.

128 Hinc quando agitur de probatione confinium, admittuntur teſtes de Civitate, Oppido, ſeu Communitate, quia non teſtificantur in re propria, ſed in ea, quæ eſt Univerſitatis, ſeu Communitatis „ cit. l. In tantum §. 1. ff. de diviſione rerum, l. Sicut 7. §. 1. ff. Quod cujuſcumque Univerſitatis nomine, l. Sed ſi 10. §. 4. ff. De in jus vocando. Et ſic Communis Doctorum teſte Maſcardo de probationibus concluſ. 393. num. 9., & Reiffenſtuel *l. c. n.* 215.

129 Dicitur autem notanter in Concluſione *Regulariter*, quia teſtes de Univerſitate poſsunt repelli in cauſis illis, ubi commodum inde reſultans tangit ſingulos eorum. Et ſignanter in lite ſuper nemore, vel paſcuis, ubi ſinguli de Communitate poſsunt ligna cædere, vel animalia ſua paſcere, quia tunc cenſerentur teſtificari ſinguli in ſua propria cauſa. Ita Jaſon *in l. ſed ſi* 10. §. *Petronium n.* 7. *ff. De in jus vocando*, Felinus *in cap. Inſuper* 6. *n.* 5. *de teſtibus*, Menoch. *cap.* 106. *num.* 13. Farinac. *q.* 60. *num.* 459. *& ſeq.* Pirhing *loc. cit. num.* 20. Reiffenſtuel *loco cit. numer.* 219. Covarruv. *Practic. Quæſtion. c.* 18. *n.* 4. teſtans de communi.

Item quando agitur de prædio, aut vinea, cujus proprietas eſt quidem Univerſitatis, uſusfructus, & utilitas pertinet ad ſingulos; Tunc enim teſtes de Univerſitate repelli poſſunt, quia cenſerentur teſtificari in propria cauſa. Felinus *in citat. cap. Inſuper num.* 4. Baldus *in cap. Cum nuncius* 12. *numer.* 1. *de teſtibus*, Farinac. *cit. q.* 60. *num.* 499. & 504. Pirhing *l. c. n.* 102. Reiffenſt. *l. c. n.* 220, & alii. 130

Item propter eamdem rationem repelli poſſunt teſtes de Univerſitate, quando, lite perdita, in ſingulos de Univerſitate imponenda eſt certa collecta. Felinus *in cit. cap. Inſuper num.* 6. Baldus *ibid. num.* 3. Menochius *cap.* 106. *num.* 15. Farinac. *c. q.* 60. *num.* 505. & 507. Maſcard. *concl.* 1422. *numer.* 5., & 6. Reiffenſtuel *l. c. n.* 221, & alii. 131

Novæ Additiones ex aliena manu.

De infamibus quæſtio apud DD. vertitur, num abſolute, & in genere repellantur, an admittentur ſalvis exceptionibus? 1

De jure civili *infamies juris notati* indiſtincte a teſtimonio non repelluntur, ſed quidem tantum ſpecialiter enumerati in *L. 3. ff. de Teſtib.* quales ſunt judicio publico damnati, qui pugnant cum beſtiis lucri cauſa, quæſtum corpore facientes, ad teſtimonium falſum dicendum pecunia corrupti; Sic etiam *in l. 15. princ. ff. eod.* repelluntur ſpeciatim damnati repetundarum; porro damnati ob adulterium *l. 18. ff. eod.*, & ob carmen famoſum *l. 21. ff. eod.* Præterea Senatu moti ob turpitudinem, nec reſtituti *l. 2. ff. de ſenat.* quæ ſpecialis enumeratio argumento eſt, non omnes in genere infames excludi ſed cæteros quidem admitti, non tamen eſse teſtes omni exceptione majores; *Umm. in Proceſſ. diſſ. 16. num. 9. Menoch. de Arbitr. Jud. q. lib. 1. 27.* 2

At de jure canonico indiſtincte repelluntur *cap. 54. dict. titul. C. 15. C. 6. q. 1.* adeo ut etiam Judex Teſtes infames nemine opponente repellere debeat. 3

Infamia vero facti notati nec jure civili, nec jure Canonico abſolute repelluntur; *Carpzov. Juriſprud. Forenſ. conſt. 16. de fin. 71. n. 7. Hann. ad Vveſembec. titul. de Teſt. n. 3.* 4

Poſtulat tamen aliquando rei conditio, ut Infames admittantur, ſi alii Teſtes deficiant, & per infames tantum 5
veritas haberi queat. Sed quantum tunc fides ipſis haberi 6
queat exponit Juriſconſultus *in l. 21. §. 2. ff. dict. titul.* his verbis: *Si ea rei conditio ſit, ubi arenarium teſtem, vel ſimilem Perſonam admittere cogimur, ſine tormento teſtimonio ejus credendum non eſt.*

Ex qua lege generaliter Doctores inferunt: *Quibus caſibus ſi Teſtis infamis jure permittente ad teſtimonium admittitur, fides ei ſine tormentis non habetur.* Faciunt etiam *l. 13. C. dict. titul. & novell. 90. cap. 1.* 7

Provocat huc etiam Pontifex *in c. 7. c. 2. q. 1. in fine*, inquiens: *Multæ Leges ſanciunt, ut viliſſimis Teſtibus ſine corporali diſcuſſione credi non debeat.* 8

Hi autem textus conjunctim conſiderati oſtendunt, 9
non abſolute Teſtes viliſſimos & infames torturæ eſse ſubjiciendos, ſed ubi gravitas cauſæ hoc poſtulat, ut veritas abſque eis aliter haberi non poſſit, & tamen ſuſpicio falſi, vel corruptionis adſit, quod veritatem fateri nolint, ut adeoque tormenta non fidem per ſe faciant, ſed tantum operentur, ut a ſuſpecto fides eo fa- 10
cilius erui poſſit; *Tabor. de Tortur. c. 5. num. 18., & ſequent.* Quorſum potiſſimum pertinet, ſi teſtes vacil- 11
lent, aut varient, de quibus tamen conſtat, quod facti notitiam habeant: *Carpzov. Proceſſ. crimin. q. 119. n. 46. & ſequent.*

Articulus II.

Quoad ea, quæ concernunt teſtium numerum, teſtes conteſtes, teſtes ſingulares, teſtes de ſcientia, teſtes de credulitate, teſtes de auditu, teſtium productionem, juramentum, & examen, ac interrogatoria ſuggeſtiva.

Summarium.

1 *Regulariter in qualibet cauſa, ſive profana, vel Sæculari, ſive Eccleſiaſtica, ſive criminali, ſive Civili, ad legitimam probationem requiruntur, & ſufficiunt duo teſtes idonei, & omni exceptione majores; Niſi expreſſe per Legem, aut Canonem plures in aliqua cauſa requirantur.*

2 *Aſſignantur variæ cauſæ, in quibus tum de Jure Civili, tum de Jure Canonico requiruntur plures, quam duo teſtes, ad n. 4.*

3 *Unus ſolus teſtis cujuſcumque ſit dignitatis non ſufficit ad legitimam probationem.*

6 Afferuntur tamen varii casus, in quibus sufficit unicus testis.
7 Testes quoad probationem alii vocantur testes contestes, & alii singulares, & qui sint utrique?
8 Singularitas testium est triplex, nempe Obstativa, Adminiculativa, & Diversificativa.
9 Singularitas Obstativa quæ sit?
10 Singularitas Adminiculativa quæ sit?
11 Singularitas Diversificativa quæ sit?
12 Testes singulares singularitate obstativa nihil probant.
13 Testes singulares singularitate Diversificativa, quamvis plene non probent, singuli tamen probant tantum, quantum unus.
14 Testes singulares singularitate Adminiculativa probant in caussis Civilibus idem factum genericum continuum successivum.
15 Quinimmo etiam in caussis Criminalibus, si testes plures testentur de diversis actibus, seu indiciis ad eumdem omnino finem, & effectum tendentibus.
16 Quamvis tamen in caussis Criminalibus caute sit procedendum ad Reos pœna ordinaria condemnandos per solas attestationes similium testium.
17 Testes quoad probationem, alii dicuntur Testes de scientia, alii testes de credulitate, & alii testes de auditu, & qui sint omnes?
18 Ordinarie loquendo ad legitimam facti probationem requiruntur testes de scientia.
19 Hinc ordinarie loquendo ad legitimam facti probationem non sufficiunt testes de credulitate, & testes de auditu alieno.
20 Assignantur tamen aliqui casus, in quibus admittuntur ad probationem etiam testes de credulitate, & testes de auditu alieno.
21 Testes regulariter producendi sunt post litem contestatam, & citata parte adversa.
22 Dantur tamen plures casus, in quibus testes produci possunt etiam ante litem contestatam. Et signanter in caussis Civilibus, cum adest periculum, ne testimonii facultas pereat.
23 Item si reus legitime citatus comparere noluerit, sicque contumax fuerit, simulque periculum sit in mora.
24 Item etiam lite non contestata possunt produci, & recipi testes ad perpetuam rei memoriam, ne videlicet in posterum probationis copia pereat.
25 Item quando agitur per viam inquisitionis super aliquibus excessibus; Vel testium publicatio imminet facienda
26 Item in Judiciis Summariis.
27 In Caussis autem Criminalibus criminaliter motis non possunt unquam produci, & recipi testes lite non contestata pro instituenda futura accusatione.
28 Secus autem est dicendum in caussis criminalibus solum civiliter motis.
29 Ordinarie tres solum testium productiones fieri, & admitti possunt, quarta vero nonnisi ex gravi caussa, & cum solemnitate Legali admitti potest.
30 Dicta requisita solemnitas Legalis in quarta productione testium importat juramentum super tribus punctis judicialiter præstandum, quæ tria puncta assignantur.
31 Qui testificata, seu depositiones testium nondum didicit, neque testibus producendis renunciavit, potest in eodem etiam Judicio, & super eisdem articulis iterum eosdem, vel alios testes producere.
32 Post didicita autem testificata, seu didicitas testium depositiones, aut post factam publicationem attestationum non potest pars super eisdem articulis, vel directe contrariis reproducere priores testes, neque alios novos producere.
33 Dantur tamen varii casus, in quibus etiam post publicationem attestationum, aut didicita attestata, & insuper etiam post conclusionem in caussa possunt adhuc produci novi testes, aut reproduci priores, etiam super eisdem articulis, & admitti novæ probationes.
34 Testes e longinquo producendi sunt sumptibus ipsius producentis.
35 Insuper producens testes de longinquo debet eis compensare emolumenta, quibus testes ob absentiam carere debent, seu operas ob id ab eis omissas.
36 Pars adversa, seu quicumque alius testium productionem injuste impediens peccat graviter, & potest ob id excommunicari.
37 Testes antequam deponant, debent jurare, alioquin eorum Testimonium non valet, & nihil probat in Judicio.
38 Testium juramentum non est calumniæ, sed veritatis, idest de tota veritate dicenda, quam noverunt circa rem illam, super qua deposituri jurant.
39 Juramentum testium debet esse personale, ac præstari tactis Sacrosanctis Evangeliis.
40 Episcopi non jurant tactis corporaliter Sacris Evangeliis, sed tantummodo iis coram se positis, & inspectis tacto suo pectore jurant. Quod extenditur etiam ad alios Sacerdotes, & alios in Sacris constitutos.
41 Testes possunt interdum testificari de consensu partium etiam sine juramento.
42 Testes examinandi sunt ab ipsomet Judice.
43 Ob justam tamen caussam potest Judex alteri personæ idoneæ eorum examen committere.
44 Testes secreto, & sigillatim seorsim ab aliis sunt examinandi, & non plures simul.
45 Potest tamen, immo debet Judex adhibere Notarium, aut duos viros idoneos, qui testium depositiones conscribant.
46 Et insuper in examine testium super crimine Hæresis, præter Notarium adhiberi debent aliæ duæ Religiosæ, & discretæ personæ.
47 Examinatio testium ordinarie fit in loco Judicii, & ante prandium, dum testes adhuc sunt jejuni.
48 Si autem expediens videatur, potest examinatio testium fieri etiam post prandium, ipsis testibus non jejunis, & etiam extra locum judicii.
49 Personæ egregiæ, quando producuntur in testes, domi suæ examinari possunt, ac debent.
50 Assignantur qui comprehenduntur inter personas egregias.
51 Eodem privilegio gaudent etiam testes valetudinarii, & senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, & fœminæ.
52 Quod dictum est de personis egregiis, locum non habet in caussis criminalibus.
53 Nec in caussis Civilibus valde arduis.
54 In examinatione testium ultra interrogatoria generalia, sunt eis facienda interrogatoria specialia, quæ generatim ad decem adducuntur, & hic assignantur.
55 In testibus examinandis sunt omnino, utpote a Jure prohibita, evitanda interrogatoria suggestiva.
56 Assignantur interrogatoria suggestiva.
57 Duplex potest esse suggestio, una scilicet aperta, & alia palliata, & quæ sit utraque?
58 Confessio Rei per interrogationem suggestivam extorta, non præcedentibus signis, non sufficit ad ipsum condemnandum, & omnia inde secuta sunt pœnitus nulla, & invalida.

Regulariter in qualibet caussa sive profana, vel Sæculari, sive Civili ad legitimam probationem requiruntur, & sufficiunt duo testes idonei, & omni exceptione majores; Nisi expresse per legem, aut Canonem plures in aliqua caussa requirantur. Communis, per expressos textus *in cap. 17. n. 6. Deuteronomii*, ibi, „ In „ ore duorum, aut trium testium peribit, qui interficie- „ tur, c. 19. n. 15. ejusdem Deuteron. *ibi*: In ore duo- „ rum, aut trium, testium stabit omne verbum; Matth. „ c. 18. num. 16. *ibi*: Ubi in ore duorum, vel trium te- „ stium stat omne verbum; cap. In omni 4. de Testibus, „ *ibi*: Ut in ore duorum, vel trium testium stet omne „ verbum cap. Licet 23. eod. *ibi*: Juxta illud Domini- „ cum: In ore duorum, vel trium testium stat omne „ verbum, cap. Si testes 3. §. Ubi numerus cauf. 4. q. 2. „ & 3. *ibi*: Ubi numerus testium non adjicitur, etiam „ duo sufficiunt; pluralis enim locutio duorum numero „ contenta est, *leg.* Ubi numerus 12. ff. De testibus, *ibi*: „ Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo suf- „ ficient: pluralis enim locutio duorum numero conten- „ ta est. 1

Dicitur autem notanter: *Nisi expresse per Legem, seu Canonem plures in aliqua caussa requirantur*, quia in variis caussis plures, quam duo testes requiruntur, tum de Jure Civili, tum de Jure Canonico. Et quidem de Jure Civili in Testamentis requiruntur septem testes *leg. hac consultissima 21. Cod. de testamentis*; *l. heredes 21. §. In testamentis, ff. Qui testamenta facere possunt*. Et quinque testes in Codicillis; *l. Si quis 8. §. 3. Cod. de Codicillis*; Item quinque testes requiruntur in donatione facta caussa mortis; *leg. Cum de mortis caussa 4. Cod. de donationibus caussa mortis*. Item aliæ plures sunt caussæ, in quibus plures, quam duo testes requiruntur, quæ brevitatis gratia relinquuntur videndæ apud Speculatorem, *tit. de teste §. De numero testium n. 1.* Farin, *tract. de testibus q. 63. n. 223.* qui plures hujusmodi caussas enumerant. 2

De Jure Canonico etiam in variis caussis plures, quam duo requiruntur testes. Et signanter in purgatione Canonica Episcopi requiruntur testes duodecim; *c. Omnibus 19. caus. 2. q. 4.* & concordat *c. Nobilis 1. de purgatione Canonica*. Et in purgatione Presbyteri septem, & in purgatione Diaconi tres requiruntur, *c. Si legitimi 12. ead. caus. 2. & q. 4.* Item in caussa divortii ob impotentiam viri septem requiruntur testes ex parte utriusque conjugis, qui jurent, quod invicem cohabitaverint, & nunquam copulam habere potuerint, *c. Requisivisti 2. caus. 33. q. 1. cap. Laudabilem 5. & c. Litteræ 7. de Frigidis, & Maleficiatis*. Item ad condemnandum Episcopum testes 72. Presbyterum 44. Diaconum 27. & ad Subdiaconum, vel inferiorem Clericum Ecclesiæ Romanæ 7. requiruntur, *in c. Præsul. 2. caus. 2. q. 5.* Unde in *c. Licet 23. de testibus* expresse dicitur, quod *quædam sint caussæ, quæ plures quam duos exigant testes*. Quamvis tamen de consuetudine hodie ad convincendam quamcumque personam in quacumque Dignitate constitutam sufficiant duo testes idonei, & omni exceptione majores, Gratianus *in cit. cap. Præsul. 2. caus. 2. quæst. 4. §. Ex præmissis, & cap. Nullam 3. §. Sed hoc* 3

eað.

eod. caus. & *q.* Clarus *in Practic. criminal. lib. 5. §. final. q.* 66. *n.* 5. Pirhing *l. c. n.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 244. Farinac. *q.* 63. *de testibus n.* 224. citans alios, & communem.

4 Unus solus testis, cujuscumque sit dignitatis, non sufficit ad legitimam probationem, ita ut nulla Judicialis controversia testimonio unius hominis quamvis legitimo terminari possit. *Communis*, & habetur expresse tum de Jure Divino ex adductis testibus *supra n.* 1. & *ex c.* 17. *n.* 6. *Deuteronomii*, ibi: *Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium*, & *ex ejusdem cap.* 19. *n.* 15. ibi: *Non stabit testis unus contra aliqua*. Tum de jure Canonico *cap. Venient* 10. *de Testibus* ibi: *Nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus*; *cap. Licet* 23. *eod.* ibi: *Nulla est tamen causa, quæ unius testimonio quamvis legitimo terminetur*, *cap. Si testes* 3. §. *Jurisjurandi caus.* 4. *q.* 2. & 3. ibi: *Unius testis responsio omnino non audiatur, etiamsi præclaræ Curiæ honore præfulgeat*,
5 *c. Admonere* 8. *caus.* 33. *q.* 2. ibi: *Nec Evangelium, nec ulla divina, humanaque Lex unius testimonio etiam idoneo quempiam condemnat, vel justificat*. Tum de jure Civili *L. Jurisjurandi* 9. *Cod. de testibus*, ibi: *Manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiatur, etiamsi præclaræ Curiæ honore præfulgeat*, juncto ejus Summario *ib.*, ubi refert illud vulgatum: *vox unius, vox nullius*.

6 Dantur tamen plures casus, in quibus etiam unius testimonium ad plenam fidem, & probationem faciendam sufficit. Et signanter in quibusdam causis non judicialibus, nec alteri præjudicalibus, ut quod talis infans sit baptizatus, talis Clericus sit ordinatus, talis pœnitens sit confessus, talis moribundus signa pœnitentiæ dederit, talis excommunicatus sit ab excommunicatione absolutus, talis Ecclesia sit consecrata, & hujusmodi, *arg. c. Cumitaque* 112. juncta Glossa *ibid. verb. Qui testimonio dist.* 4. *de consecrat.* Mascard. *de probationibus vol.* 1. *q.* 11. *n.* 14. & *conclus.* 103. Farinac. *q.* 64. *num.* 26. & 27. Pirhing *loc. cit. num.* 112. & alii passim. Item in causis Judicialibus levioribus, in quibus non agitur de gravi præjudicio tertii, & in causis Summariis, in quibus de plano proceditur sola facti veritate inspecta. Mascard. *cit. q.* 11. *n.* 19. Farinac. *cit. q.* 63. *n.* 30. Maranta *de ordin. judic. part.* 4. *dist.* 9. *num.* 75. Gabriel *Commun., conclus. lib.* 1. *de testibus concl.* 1. *num.* 22. & 41. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 280. & alii communiter. Item quando agitur de evitando peccato, dummodo partis Jus non sit acquisitum, ut si ante contractum Matrimonium dubitetur de impedimento dirimente tunc enim sufficit testis unicus id affirmans, ut patet ex *cap. Super eo* 22. *de testibus*, & *cap.* 2. *de sponsalibus*, Abbas *in c. cap. Super eo num.* 7. Farin. *c. q.* 63. *n.* 48. Sanchez *lib.* 4. *de Matrimon. disp.* 71. *n.* 1. testans de communi. Item creditur publico Officiali jurato in his, quæ pertinent ad suum Officium, ut Nuncio, seu Apparitori asserenti citationem a se factam esse. Ponderatori publico circa mensurationem, seu ponderationem justam rerum ad se delatarum, Medico, Architecto, Agrimensori, & hujusmodi. *Communis*.

7 Testes quo ad probationem alii vocantur Testes contestes, & alii Testes singulares. *Testes contestes* sunt illi, qui unum & idem ipsum factum testantur, ut quod viderint Petrum furantem talem rem, tali loco, & tempore, v. g. Candelabrum argenteum, tali die, in tali Ecclesia: *Testes singulares* e contra sunt illi, qui testantur super diversis factis, ita ut quilibet sit singularis in suo dicto, & non concordet cum alio. *Sic, in re Doctores communiter*.

8 Singularitas testium est triplex, nempe Obstativa, Adminiculativa, & Diversificativa. Sic Baldus *in cap. Licet causam n.* 11. *de probationibus*, Farinac. *de testibus q.* 6. *n.* 4. cum aliis ibi citatis, Pirhing. *l. c. n.* 142. Reiff. *l. c. n.* 285. & alii passim.

9 *Singularitas obstativa*, seu *Adversativa* est ea, quæ continet contrariam, seu repugnantem testium depositionem, ut si unus deponat talem homicidium, seu adulterium commissum esse in tali loco, & tali tempore, alter vero asserat commissum esse in alio loco, & alio tempore, ut patet de singularitate Obstativa, seu Adversativa duorum illorum impudicorum testium senum, *Daniel. cap.* 13. quorum unus testabatur castam Susannam commisisse adulterium sub Schino, & alter sub Primo; repugnat enim, quod idem numero adulterium committatur, eodem tempore, in diversis locis, seu sub diversis, & distinctis arboribus.

10 *Singularitas adminiculativa*, seu *cumulativa* est, ea quæ continet testium depositionem de actibus quidem diversis, sed tamen mutuo sese adjuvantibus ad probandum id, de quo est quæstio: ut si ad probandam controversam possessionem agri, unus testis asserat, se vidisse illum arari a Paulo, alter dicat se vidisse illum ab eodem Paulo seminari, & alter deponat se vidisse messem ab eodem Paulo ex eo colligi. Isti enim testes, quamvis sint singulares, quia deponunt de diversis actibus possessoriis, uti sunt arare, seminare, & messem colligere, tamen cum tendant ad eumdem finem probandi nempe possessionem illius agri habitam a Paulo, dictum unius testis coadjuvat dictum alterius, & sic de aliis similibus, ut cum ad probandum idem factum concurrunt diversæ quidem testium depositiones mutuo tamen sese adjuvantes, ut si unus testis deponat de facto a se viso, alter de eodem a se audito, alter de fama ejusdem, & hujusmodi.

Singularitas diversificativa est ea, quæ continet testium 11
depositionem de actibus diversis, quorum unus neque repugnat alteri, neque ipsius probationem coadjuvat, ut si unus testis asserat, quod Petrus ludens cum Paulo amisit scuta centum tali die, & tali loco, & alter dicat, quod amisit octoginta alio loco, & alio tempore; Tales enim testes non contrarii sed diversi, deponentes de diversis actibus reputantur, cum non repugnet, quod Petrus ludens cum Paulo bis, & ter, & adhuc pluries, diversas summas diverso loco, & tempore amiserit. Unde neque una depositio repugnat alteri, neque eadem adjuvat, sed quælibet manet singularis in substantia objecti, & effectus, ac si altera depositio non fuisset facta.

Testes singulares singularitate *obstativa* seu *adversati-* 12
va nihil probant; *Communis*, & patet expresse *ex c.* 13. *Danielis* de adductis *supra n.* 9. duobus impudicis testibus Senibus accusantibus castam Susannam de adulterio, qui ex quo essent testes singulares singularitate *obstativa*, seu *adversativa*, succubuerunt in probatione, & falsitatis convicti fuerunt. Unde melius est habere pro se unum solum testem alioquin idoneum, quam mille testes singulares singularitate obstativa, cum isti omnes nihil probent, & ille solus probet saltem semiplene.

Testes singulares *singularitate diversificativa*, quamvis 13
plene non probent, singuli tamen probant tantum, quantum unus, adeoque ex eorum depositione oritur saltem semiplena probatio. Prima pars, scilicet quod plene non probent, habetur clare ex *cap. Bonæ memoriæ* 23. §. *Contra de Electione*, ibi: *Cum etsi quilibet de se posset asserere, quod ad eum citatio minime pervenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares*. Et sic, ut explicat Glossa *ibidem verb. singulares*. *Et sic esset insufficiens testimonium illorum*. Et concordat *cap. Cum Dilectus* 32. §. *Nos vero, de elect.* ibi: *Cum contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo quod singuli essent in suis testimoniis singulares*, juncta Glossa *ibid. verb. Probatio*, & *cap. Licet causam* 9. §. *quamquam, de probationibus*, ibi: *Et quidem alii sunt in dicto sui testimonii singulares*. Secunda autem pars, scilicet, quod singuli probent tantum, quantum unus, adeoque ex eorum depositione oriatur saltem semiplena probatio, suadetur clara ratione, quia, cum eorum depositiones in nihilo sint contrariæ, & repugnantes, ut patet ex dictis *sub. n.* 11. quælibet de se habere debet totum illum valorem, quem habet depositio unius testis ceteroquin idonei, & omni exceptione majoris, uti esse supponitur quilibet istorum in hoc casu, adeoque semiplenam facit probationem, uti facit depositio unius testis legitimi, & omni exceptione majoris. Farinac. *cit. q.* 64. *n.* 42. & 47. Reiffen. *loc. cit. n.* 294. & *seq.* Jason. *in l. Admonendi n.* 178. *de jurejurand.* Ciccialupus *ibid. n.* 91. 92. & 93. testans de communi.

Testes singulares *singularitate adminiculativa*, seu *cu-* 14
mulativa probant in causis Civilibus idem factum genericum, continuum, seu successivum. Ita Glossa *final. in l. Ob carmen*, *ff. de testibus*, Mascard. *de probationibus conclus.* 1205. *n.* 24. & *seq.* Card. de Luca *tract. de dote disp.* 144. *n.* 9. Farin. *cit. q.* 64. *n.* 112. 130. 160. & 164. Pirhing *l. c. n.* 144. Reiffenst. *loc. cit. n.* 277. & *seq.* Felin. *in cap. Licet ex quadam n.* 2. Bald. *ib. n.* 9. *de testibus*. Tuschus *litt. T. concl.* 265. & alii passim. Et ratio est, quia, ut patet ex dictis *supra n.* 10. tales testes quoad rem, & substantiam quæstionis non censentur esse testes singulares, sed potius contestes, per notabilem textum *in l. Qui sententiam* 16. *Cod. de pœnis*. Tum quia licet adhuc possent dici testes singulares, & quod deponant de alio, & alio actu specifico, nihilominus tales testes etiam singulares conjunguntur in dicto casu ad plene probandum cum tendant ad eumdem finem, quamvis per diversa media; *arg. cap. Cum dilectus* 3. juncto ejus Summario, & Abbat. *ibidem numer.* 7. *de successionibus ab intestato*.

Quinimmo etiam in causis criminalibus, si testes plures 15
testentur de diversis actibus, seu indiciis ad eumdem omnino finem, & effectum tendentibus, ut si aliqui jurati deponant se vidisse Paulum egredientem e domo occisi, alii testentur de fuga ipsius, & alii de fama publica, poterunt conjungi ad faciendam plenam probationem; Mynsing. *Cent.* 3. *observ.* 106. Pirhing *l. c. n.* 144. *vers. Quia etiam*. Layman *lib.* 3. *de Justitia tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 5. *vers. Interim verum est, in fine*, dicens id colligi *ex l.* 3. *de Testibus*. Quamvis tamen in causis criminali- 16
bus criminaliter motis caute sit procedendum ad Reos pœna ordinaria condemnandos per solas attestationes similium testium, cum ad id requirantur probationes indubitatæ; *l. sciant cuncti Cod. de probationib. c. Testes* 2. *q.* 7. & *cap.* 1. *de exceptionibus*, & notant passim Doctores.

Testes quoad probationem alii dicuntur Testes de scien- 17
tia, alii testes de credulitate, & alii testes de auditu. *Testes de scientia* dicuntur, & sunt illi, qui deponunt se

scire

scire aliquid ita esse gestum, eo quod proprio sensu corporeo, v. g. visu, vel auditu, id perceperint, nempe viderint tale furtum fieri a Petro, audierint talem blasphemiam proferri a Paulo, & hujusmodi. *Testes de credulitate* dicuntur, & sunt illi, qui jurati deponunt se credere rem ita se habere. *Testes de auditu auditus*, seu *ex audito alieno* dicuntur, & sunt illi, qui jurati deponunt se ita audivisse narrari a viris fide dignis. *Sic in re Doctores communiter.*

18 Ordinarie loquendo ad legitimam facti probationem requiruntur *Testes de scientia. Communis.* Et ratio est quia de factis externis, & sensu perceptibilibus nequeunt Testes esse certi, nisi per aliquem proprium sensum corporeum; Certitudo autem de eo, quod testantur, est omnino necessaria ad legitimam probationem, cum teneantur reddere causam suæ scientiæ, seu testimonii sui, quando desuper interrogantur, prout a Judice interrogari debent; *cap. Cum causam* 37. juncta Glossa *ibid. verb. de testibus*, quam causam suæ scientiæ, seu sui Testimonii, si non reddiderint, non valebit eorum dictum, seu testimonium, ut pluribus juribus adductis notat Glossa *in c. verb. de Causis*, & tenet *Communis Doctorum* per textum *in cap. Sicut nobis* 16. *de sententia, & re judicata*; ibi: „ Verum quia testimonium ipsorum quasi unde prolatum fuerat, cum de causis, quæ Judicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint &c.

19 Hinc ordinarie loquendo ad legitimam facti probationem non sufficiunt *Testes de credulitate, & Testes de auditu alieno*, cum tales, ut notant passim Doctores, non dicantur vere, & proprie testes, sed solum improprie.

20 Dicitur autem notanter *ordinarie loquendo*, quia in quibusdam casibus admittuntur ad probationem etiam *Testes de credulitate, & testes de auditu alieno*. Et signanter *testes de credulitate*, admittuntur contra producentem. Item ad probandam Rei innocentiam, ut quod hominem occiderit ad necessariam sui defensionem. Item in iis, quæ difficilis probationis sunt. Item quando concurrunt alia adminicula præsumptionis, vel indicia. Sic pariter admittuntur Testes de auditu alieno, si deponatur super factis antiquis ætatem, & memoriam hominum actu viventium excedentibus. Item in iis, quæ facta sunt tempore pestis, cum in iis difficile reperiantur testes, qui de visu, aut auditu proprio deponere possint. Item quando Testimonium de auditu alieno est adminiculatum, seu conjunctum cum aliis conjecturis aut præsumptionibus, vel probationibus. Item in aliis casibus, in quibus admittuntur Testes de credulitate. *Sic in re Doctores communiter.*

21 Testes regulariter producendi sunt post litem contestatam, & citata parte adversa. *Communis.* Et quidem pro ad primam partem, textu expresso *in cap. Quoniam* 2. §. 3. *Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem*, ibi: „ Quoniam frequenter in dubium revocatur a multis: An lite non contestata testes recipi valeant? Auctoritate præsentium duximus declarandum regulariter verum esse, quod lite non contestata, non est ad receptionem Testium procedendum ". Et quo ad secundam partem, textu expresso *in cap. In nomine Domini* 2. *de testibus, & in Authent. de Testibus* §. *Et hic vero, collat.* 7.

22 Dicitur tamen notanter *Regulariter*, quia dantur speciales casus, in quibus Testes produci possunt etiam ante litem contestatam. Et signanter in causis Civilibus, si adest periculum, ne Testimonii facultas pereat, si timeatur de Testium morte, vel absentia diuturna, textu expresso *in c. cap. Quoniam* statim post verba *n. antecedenti* adducta, ibi: „ Nisi forte de morte Testium timeatur, vel absentia diuturna, in quibus casibus, cum civiliter est agendum, ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valetudinarii, & alii Testes, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, etiam lite non contestata, sunt procul dubio admittendi ".

23 Item si Reus legitime citatus comparere noluerit, sicque contumax fuerit, simulque periculum sit in mora, tunc contra contumacem, etiam lite non contestata, possunt testes produci, & recipi, ac insuper si de causa liquido constet, etiam sententia definitiva ferri, textu expresso *in c. cap. Quoniam* §. *Porro.*

24 Item etiam lite non contestata possunt produci, & recipi testes *ad perpetuam rei memoriam*, ne videlicet in posterum probationis copia pereat, textu expresso *in c. cap. Quoniam* §. *Sunt & alii*, juncto ejus Summario, & Glossa *ibid. verb. Publicatio, & cap. Significavit* 41. *de Testibus, & Authent. de Testibus* §. *Et hic vero collat.* 6.

25 Item etiam lite non contestata possunt produci, & recipi testes, quando agitur per viam inquisitionis super aliquibus excessibus; Vel testium publicatio imminet facienda, textu expresso *in c. cap. Quoniam* §. *Sunt & alii.*

26 Item etiam lite non contestata possunt produci, & recipi testes in Judiciis summariis; Cum enim in illis procedatur simpliciter, summariter, ac de plano; non est necessario præmittenda litis contestatio. *Clementin. Sæpe contingit, verbo. significat*, Glossa communiter recepta *in c. cap. Quoniam* §. 1. *verb. Regulariter*, ubi plures enumerat speciales casus, in quibus summarie procedi potest, & lite non contestata possunt testes produci, & recipi.

In causis autem criminalibus criminaliter motis non possunt unquam produci, & recipi Testes, lite non contestata, pro instituenda futura accusatione. Sic Glossa communiter recepta *in c. cap. Quoniam* §. 1. *verb. Civiliter*, ubi sic expresse habet: *Civiliter hoc ideo dicit, quia in criminalibus nunquam recipiuntur Testes, licet non contestata.* Et id desumitur aperte *ex c. cap. Quoniam* §. 1. ubi: *In quibus casibus, cum civiliter est agendum &c.* ergo secus, quando criminaliter est agendum; Exceptio enim unius firmat Regulam in contrarium in casu non excepto, *l. Quæsitum* §. *Denique, ff. De fundo instructo, cap. Dominus* 32. *q.* 7. *& cap.* 2. *De Conjug. leprosorum.* Et ratio efficax est, quia, cum in criminalibus causis criminaliter motis non agatur de solo interesse pecuniario, ut in Civilibus, sed de gravissimo præjudicio vitæ hominis, requiruntur in ipsis probationes strictissimæ, & apertissimæ, ut dicit Glossa *in c. cap. Quoniam* §. 1. *verb. Civiliter*, per textum *in cap. Epiphanium* 5. *q.* 6. *& leg. Ultim. Cod. de probationibus.* 27

Dicitur autem notanter *criminaliter motis*, quia secus est dicendum in causis Criminalibus solum *civiliter motis*, cum de ipsis sit discurrendum ac de Causis mere Civilibus; Paria enim censentur, quod agatur mere civiliter, vel quod de crimine agatur civiliter, *arg. l. Ultim. ff. de privatis delictis*, & concordat *c. cap. Quoniam* §. 1. ubi dicit indistincte; *Cum civiliter est agendum*, non distinguens de causis mere Civilibus, ac de Criminalibus civiliter agitatis. Sic *Doctores Communiter.* 28

Ordinarie tres solum testium productiones fieri, & admitti possunt, quarta vero nonnisi ex gravi causa, & cum solemnitate Legali admitti potest. *Communis*, textu expresso *in causis* 15. *de testibus* ibi: „ In causis Ecclesiasticis, vel Civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quæ in legibus invenitur expressa ". Et concordat *Authent. de testibus* §. *Quia vero collat.* 7. *& cap. Ultra tertiam* 55. *de testibus*, ubi insuper determinatur solemnitas Legalis observanda in quarta testium productione, ibi: Ultra tertiam productionem non debent testes produci in causa: Nisi præstito ab eo qui hoc postulat, juramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus; neque per dolum, aut artem aliquam, quartam productionem exposcat, sed quia, quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit ". 29

Ubi, ut vides, dicta requisita solemnitas Legalis in quarta productione testium importat juramentum super tribus punctis judicialiter præstandum. Primo, quod *testificata*, idest factas, sive pro sua, sive pro contraria parte (ut explicat Gloss. *in c. cap. Ultra tertiam verb. testificata*) testium depositiones, *neque per se, neque per alium subtraxerit*; idest suppresserit, vel occultaverit, forsan advertens, quod sibi non faveant. Secundo, quod nec dicta testificata *fuerit percunctatus*, idest non didicerit, aut exploraverit, cum de facili posset tunc periculum, & præsumptio subornationis testium si illi post jam percunctata, seu dedicata testificata produci possent, *cap. Fraternitatis* 17. juncta Gloss. *ibidem verb. Noviss. de testibus.* Tertio, quod *nec per dolum, aut artem aliquam, quartam productionem exposcat*; idest quod non ad malitiose protrahendam litem, donec *aliquis interim moriatur, vel se absentet* (ut explicat Glossa *ibidem verb. per dolum*) *sed quia, quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit*, ut expresse habet textus *in c. cap. Ultra tertiam & cit. Authent. de testibus* §. *Quia vero, Collation.* 4. *tit.* 2. *cap.* 4. 30

Qui testificata, seu depositiones testium nondum didicit neque testibus producendis renunciavit, potest in eodem etiam Judicio, & super eisdem articulis, iterum eosdem, vel alios testes producere. *Communis*, textu expresso *in c. Constituti* 46. *de testibus*, juncto ejus Summario, in quo sic præcise habetur: *Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis super antiquis articulis, seu Capitulis, testes etiam alias productos producere potest.* Et ratio est clara, quia in tali casu cessat periculum subornationis testium. 31

Post dedicata autem testificata, seu dedicitas testium productiones, aut post factam publicationem attestationum non potest pars super eisdem articulis, vel directe contrariis reproducere priores testes, neque alios novos producere. *Communis*, textu expresso *in c. Authent. de testibus* §. *Quia vero c.* 4. *Collat.* 7. *tit.* 2. ibi: *Illud tamen indubium est, quia & si semel producens testes, aut bis, aut testificationes tractaverit* (idest descripserit, ut explicat ibi Glossa) *aut adversario hoc faciente, ipse disputationem acceperit, & ex hoc didicerit testificata, non habebit omnino licentiam ullam ulterius ad testium productione.* Et concordat *citat. cap. Constitutis* 46. *de testibus*, ibi: *Cum nondum testificata dedicerint*, sumpto argumento a sensu contrario *& c. Ex tenore* 35. *de testibus*, ibi: *Cum attestationes jam essent hinc inde solemniter publicatæ, locus productioni testium jam non erat*, juncta Glossa 32

Final.

„ Final. ibidem cap. Veniens 38. §. Pars autem, de Testibus “, ibi: „ Non licebat eidem, postquam testificata dedicerat, super eisdem articulis alios testes producere “. Et ratio est manifesta, quia tunc subest præsumptum periculum subornationis testium, idest ne pars, quæ testes produxit, eos subornet, ac instruat, ut aliquid addant, vel demant, seu corrigant de propria a se facta testificatione. *Clement. testibus 2. de testibus*, ibi: *Testibus rite receptis, & eorum attestationibus publicatis, sicuti non licet super eisdem, vel directe contrariis articulis, alios, vel eosdem testes in principali causa producere; sic non debet in appellationis causa licere: Cum non minus in appellationibus, quam in principali causa subornatio sit timenda.*

33 Dantur tamen varii casus, in quibus etiam post publicationem attestationum, aut dedicata, attestata, & insuper etiam post conclusionem in causa possunt adhuc produci novi testes, aut reproduci priores, etiam super eisdem articulis, & admitti novæ probationes. Vide verb. *Probatio a num. 66. usque in fin.* ubi id clare ostenditur.

34 Testes e longiquo producendi sunt sumptibus ipsius producentis, seu ipsorum Testimonium desiderantis, qui tenetur proinde eis subministrare competentes expensas in veniendo, stando, & redeundo factas juxta conditionem, & qualitatem ipsorum. *Communis*, textu expresso *in cap. Statutum 11. §. Pro ferendo, de Rescriptis in 6.* ibi: „ Sed nec tunc, nisi a producente competentes vocato pro testimonio veniendo, stando, & redeundo faciat ministrari expensas, & leg. Quoniam libri 11. Cod. de Testibus “, ibi: *Talis debet esse cautio judicantis, ut his* (scilicet testibus) *venturis ad judicium per accusatorem, vel ab his, per quos fuerunt postulati, sumptus competentes dari præcipiat, quæ ipsissima verba repetuntur* in capit. *Si testes 3. §. Venturis caus. 4. q. 2. & 3.*

35 Insuper producentes Testes de longinquo debent eis compensare emolumenta, quibus testes ob absentiam carere debent, seu operas ob id ab eis omissas. Et hoc ad servandos Testes indemnes, ne videlicet Testimonium sit Testificantibus damnosum ex jactura talium emolumentorum, quia licet Testimonium non debeat Testibus esse lucro, non tamen debet ipsis esse nocumento. Farinac. *de testibus q. 76. n. 271. & 272.* Reiffenstuel *loc. c. n.* 443. & Testans de veriori, & magis communi contra Gailum, & alios.

36 Pars adversa, seu quicumque alius Testium productionem injuste impediens, peccat graviter, & potest ob id excommunicari. *Communis*, textu expresso *in cap. Constitutus 45. de testibus*, ibi: „ Cum quosdam induxerint ad jurandum, ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus a Testimonio prohibendo arcere nitantur. Nos ex Officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem literas excommunicationis sententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in Testibus producendis “, *juncto ejus summario sic dicente:* Excommunicari possunt, qui partem impediunt in Testibus producendis.

37 Testes antequam deponant suum Testimonium, debent jurare, alioquin eorum Testimonium non valet, & nihil probat in Judicio. *Communis*, textu expresso *in cap. Nuper nobis 51. de testibus*, ibi: *Nullius testimonio quantumcumque Religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in alterius præjudicium debet credi.* Et concordat *cap. Fraternitatis 17. cap. De Testibus 29. cap. Tuis 39. de Testibus, cap. Si Testes 3. §. Jurisjurandi caus. 4. q. 2. & 3. cap. Hortamur 20. caus. 3. q. 9. Item l. Jurisjurandi Cod. de testibus*, ibi: *Jurisjurandi religione testes priusquam perhibeant testimonium, jam dudum arctari præcipimus, & l. testium 18.* ibi: *Cod. eod. Hique cum Sacramenti religione deposuerint.*

38 Testium juramentum non est calumniæ, sed *veritatis, idest de tota veritate dicenda*, quam noverunt circa rem illam super qua deposituri jurant. *Communis*, per text. *in c. Nullam damnationem 3. caus. 2. q. 5. c. Hortamur 20. caus. 3. q. 9. c. Non sane 15. caus. 15. q. 6.* cum similibus.

39 Juramentum Testium debet esse personale, ac præstari tactis Sacrosanctis Evangeliis. *Communis*, per text. *in c. cap. Nullam damnationem* ibi: „ Et prius ad Sacra Christi, quatuor Evangelia Sacramenta præstent, in cit. cap. Hortamur “, ibi: „ Tactis Sacrosanctis Evangeliis, & Clem. 1. §. Porro, de Hæreticis, ibi: Jurabunt ad Sancta Dei Evangelia corporaliter a se tacta.

40 Episcopi autem non jurant tactis corporaliter Sacris Evangeliis, sed tantummodo iis coram se positis, & inspectis tacto suo pectore jurant. *Authent. Sed Judex, Cod. de Episcop. & Cleric. & cap. Ultim.* juncta Glossa *ibidem verb. Per te ipsum, de juramento calumniæ*, Vestrius *in practic. lib. 6. cap. 2. n. 7.* Farinac. *q. 74. n. 81. & 82.* Pirhing. *loc. cit. n. 121.*, & alii, id extendentes etiam ad alios Sacerdotes, aliasque personas in Sacris constitutas juxta praxim, & consuetudinem fere generalem.

Testes possunt interdum testificari de consensu partium etiam sine juramento: Potest enim a partibus tale juramentum ipsis remitti. *Communis*, per textum *in c. tuis quæstionibus 39. de testibus*, ibi: „ Testes producere absque juramenti dispositione non possunt, nisi forte a parte remittatur adversa “. 41

Testes examinandi sunt ab ipsomet Judice. *Aut. Ut defuncti, seu funera cap. 2. collat. 5. Novella 60.* & concordat *l. testium 3. ff. de Legibus*. Et id ut possint a Judice terreri, & cogi justum testimonium ferre, ut dicitur *in cit. Auth.* seu *Novella*, & notat Gloss. communiter recepta *ibidem verb. testibus*. 42

Ob justam tamen causam, ut si Judex fuerit legitime impeditus, aut testes fuerint remote absentes, ita ut difficulter ad Judicem accedere possint, potest Judex alteri personæ idoneæ eorum examen committere, *cit. Novella 60. cap. 2. l. Judices 18. Cod. de Fide instrument. c. Constitutus 3. §. Præterea, de Fidejussor. cap. Mulieres 2. de Judiciis in 6.* 43

Testes secreto, & sigillatim seorsim ab aliis sunt examinandi, & non plures simul; *c. Venerabili 52. de testibus*, juncta Glossa communiter recepta *ib. verb. Examinare; c. Inquisitionis 21. §. tertiæ dubitationis, de accusationib.* ibi: *Qui post juramentum interrogati secreto, leg. Nullum 15. Cod. de testibus.* 44

Potest tamen, immo debet Judex adhibere Notarium, seu duo viros idoneos, qui testium depositiones conscribant, *c. Quoniam 11. de probationib.* 45

Et insuper in examine testium super crimine Hæresis præter Notarium adhiberi debent aliæ duæ religiosæ, & discretæ personæ textu expresso *in cap. Ut Officium 11. §. Verum quia, de Hæreticis in 6.* 46

Examinatio testium ordinarie fit in loco Judicii, & ante prandium, dum testes adhuc sunt jejuni, & melius sibi præsentes existunt, *c. Placuit 1. de testibus*, ibi: *At Nullus testimonium dicat, nisi jejunus*, quod tamen ut notat Glossa communiter recepta, *ib. verb. Jejunus: Hoc de honestate dictum est non de necessitate*; per text. *in c. Honestum 16. caus. 22. q. 6.* ibi: „ Honestum etiam videtur, ut qui in sanctis audet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate, & timore Dei “. 47

Unde si opus sit, aut expediens videatur, potest examinatio testium fieri etiam post prandium ipsis testibus non jejunis, ut constat de communi consuetudine, & etiam extra locum Judicii, ubicumque expediens visum fuerit. Glossa communiter recepta *in cit. c. Quoniam 11 verb. Tempora, de probationibus*, ibi: *in quo loco facta sint*, Abbas *ib. n. 31.* & alii passim id desumentes ex ipsomet Textu dicti Canonis, dum ibi jubetur Notarius in actis Judicii scribere depositiones Testium, *loca designando, & tempora, & personas.* 48

Personæ egregiæ, quando producuntur in Testes, domi suæ examinari possunt, ac debent, text. expresso *in l. Ad personas 15. ff. de Jurejurando*, ibi: „ Ad personas egregias, eosque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad jurandum “. 49

Inter *personas egregias* comprehenduntur Episcopi. *Aut. Sed. Judex, Cod. De Episcop. & Cleric.* Immo etiam Presbyteri, & Diaconi, vel etiam alii Clerici. Abbas *in cap. Si qui testium 8. num. 5. & 6. de testibus*, Pirhing. *loc. c. n.* 199. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 505. Farinac. *de testibus qu. 77. n.* 213. cum aliis ibi citatis; Item Personæ illustres & in Dignitate constitutæ. Felin. *in c. cap. Si qui testium n. 6.* Farinac. *loc. cit. n.* 210. Pirhing. *l. cit. num.* 189. Reiff. *l. c. n.* 505. Item Doctores *l. Medicos 6. Cod. de Professoribus*, Gloss. *in cit. l. Ad Personas 15. verb. Ad personas, ff. de Jurejurando*, Abbas *l. c. n.* 5. Farinac. *l. c. n.* 214. Pirhing. *cit. n.* 189. Reiffenstuel *loc. c. num.* 505. Item Milites, seu Equestris ordinis personæ, Pirhing *cit. n.* 189. Reiffenstuel *cit. n.* 505. Farinac. *loc. cit. num.* 223. cum aliis ibi allegatis. 50

Eodem privilegio gaudent etiam Testes valetudinarii, & senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita ut coram Judice commode comparere nequeant propter virium imbecillitatem, vel quia cum honestæ personæ sint, non sine dedecore suo ad locum Judicii venire possunt; Unde etiam ad horum Testimonium recipiendum debet Judex mittere personas idoneas, & discretas, textu expresso *in cap. Si quis testium 8. de testibus*, ibi „ Si qui Vestrum valetudinarii sunt, & senes, vel debilitate confecti, ac paupertate depressi, ita quod non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos mittatis personas idoneas, & discretas, *juncto ejus summario sic dicente:* Judex mittere debet examinatorem discretum ad Testes recipiendos, qui ad eum commode venire non possunt “, & concordat *cap. Mulieres 2. de Judiciis*, ubi idem de fœminis statuitur. 51

Quod autem dictum est *supra n. 50.* de personis egregiis, v. g. Personis Illustribus, Doctoribus, Militibus &c. locum non habet in causis Criminalibus, quia in his magis decet, ut Personæ etiam egregiæ ad Judicem se conferant, quam Judex ad ipsas. Abbas *loc. cit. num. 1.* Felin. *loc. cit. n. 2.* Farinac. *l. cit. n. 235. & 238.* Pirhing *l. cit. n. 190.* & alii; per textus *in Authent. Apud eo* 52

quen-

quentissimum, *Cod. de Fide instrumentor.* ibi: „ Sed hoc „ in Civilibus tantummodo causis, nam in Criminalibus „ Testes apud Judices repræsentandi sunt, & cum res „ exegerit, tormentis subjiciendi “ juncta Glossa *in cit. cap. Mulieres*, *verb. Jure prohibente*, ibi: *Jure prohibente*, *ut in Criminali criminaliter intentata*. Et id supracitati Doctores extendunt etiam ad causas Civiles valde
53 arduas, quia causæ Civiles valde arduæ & magni momenti æquiparantur causis criminalibus, *arg. l. Advocati*, *Cod. de Advocat. diversor. Judicior.*

54 In examinatione Testium ultra interrogatoria generalia, quæ eis fieri solent, nempe cujus sint ætatis, & conditionis, an sint conjuncti producenti, an inimici parti adversæ, an subornati, an in causa controversa interesse habent, & hujusmodi, sunt eis facienda interrogatoria specialia circa causam controversam, & ejus peculiares circumstantias, quæ generatim ad decem reducuntur, prout habentur expressæ *in cap. Cum causam 37. de testibus*, ibi: *De singulis circumstantiis prudenter inquires, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, fama, & certitudine*. Quæ decem particularia interrogatoria breviter a Glossa *ibidem verb. Tempore* sequentibus versiculis perstringuntur.

> *Auditus, visus, persona, scientia, causa,*
> *Fama, locus, tempus, ac certum, credulatisque;*
> *Dum Testes recipit, Judex hæc cuncta notabit.*

55 In Testibus examinandis sunt omnino evitanda interrogatoria suggestiva, utpote in jure expresse prohibita. Unde tenetur judex ab ipsis abstinere non solum quando tendunt in damnum Rei, sed etiam quando tendunt in damnum Fisci; Ita Farinac. *de testibus q. 79. num. 78.* Scaccia *lib. 1. de Judiciis q. 86. num. 8. & 40.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 514.* & ipso Teste Communis aliorum, per clarum textum *in l. In Criminibus 1. §. 21. ff. de quæstionibus*, ibi: „ Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quam requirentis videtur “.

56 Unde, ut vides, interrogatoria suggestiva dicuntur, & sunt ea, quæ fiunt de aliquibus in specie, sive exprimendo speciales personas, circumstantias, & qualitates alicujus causæ Civilis, vel Criminalis, seu rei gestæ, aut criminis commissi, ut si Judex interroget testem, an viderit, quod Paulus occiderit Petrum tali die, in tali loco, percutiendo ipsum baculo, vulnerando in capite &c. seu an viderit Cajum tali die furari Calicem in tali Sacello, furari equum in tali domo, tali die &c. hoc enim modo dicitur Testis interrogari per suggestionem, suggerendo nempe, seu ipsi indicendo quid respondeat, scilicet: „ Ita vidi, quod Paulus occiderit Petrum tali „ die, & loco percutiendo ipsum baculo, & vulnerando in capite &c. *seu*: Vere vidi Cajum tali die furari „ Calicem in tali Sacello, furari equum in tali domo, „ tali die “ &c. Farinac. *tom. 3. Praxis Criminalis q. 83. n. 95. & 92.* Scaccia *lib. 1. de Judiciis cap. 86.* Reiffenstuel *l. cit. n. 516.* & alii.

57 Duplex autem potest esse suggestio; una scilicet aperta, & palliata. *Suggestio aperta dicitur*, quando de ea aperte, seu clare constat ex ipsamet facta interrogatione, uti liquet in allatis exemplis. *Suggestio palliata* dicitur, quando testo aliquo modo aperitur via respondendi, sed de ea ex interrogatione non apparet; Et hoc dupliciter accidit; Primo quando nullo modo apparet, de qua re testis fuerit interrogatus, ut si in Actis scribatur: *Ad opportunam interrogationem respondit* &c. Sic enim libera datur via respondendi: Secundo quando interrogans prævenit testem in responsione, quasi subtiliter indicando modum respondendi; seu quando interrogans prævenit Reum in responsione, si ipsemet Reus interrogetur, quasi subtiliter ei indicendo modum evadendi Farinac. *loc. cit. n. 91. & 92.* Scaccia *cit. cap. 86. n. 8. & 40.* cum aliis ibi citatis, & litteraliter Reiffenstuel *loc. cit. n. 517.*

58 Confessio Rei per interrogationem suggestivam extorta, non præcedentibus signis, non sufficit ad ipsum condemnandum, & omnia inde secuta sunt penitus nulla, & invalida. Scaccia *lib. 1. de Judiciis cap. 86. num. 7. & 40.* Farinac. *tom. 3. Prax. Crim. quæst. 83. num. 84.* cum pluribus aliis ibi allegatis. Reiffenstuel *loc. cit. num. 522.* Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim. tit. 19. §. 4. num. 17.* & ipso Teste alii communiter. Et ratio est, quia interrogationes suggestivæ sunt omnino in jure prohibitæ, *cit. in leg. Crim. 1. §. 21. ff. de Quæstionibus Quæ autem contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, textu expresso *in cap. Quæ contra Jus 64. de Regul. Jur. in 6.* & concordat *cap. Imperiali 13. caus. 23. q. 2. & l. Non dubium 5. Cod. de Legibus.*

Novæ additiones ex aliena manu.

Nunc (ait Imperator Constantinus *in L. 9. §. 10. Cod. de Testib.*) *manifeste sancimus, ut unius omnino Testis responsio non audiatur etiamsi præclaræ Curiæ honore fulgeat*; Quod adeo Doctores extendunt, ut ne consuetudine quidem, aut per summum Principem introduci possit, ut uni Testi plene credatur. Confer. *Umm. ad Process. disput. 16. n. 42.* 1

Justa vero ratione evenire interdum potest, ut unico Testi credatur; *Horn. dissert. de Probat. per unic. Testes*, 2 Quorum in praxi recurri solet, quando persona in officio publico constituta de illis testificatur, quæ egit ratione officii, vel coram ipso gesta sunt. Et ita credendum est Judici, si asserat Testamentum coram se conditum fuisse, licet vel maxime juramentum non præstet; *Carpzov. Jurisprud. Forens. par. 1. Const. 16. defin. 27. Philippi 44. observ. 3. n. 18.*

Sic etiam Nuncio publico in iis, quæ ad officium ejus 3 spectant, creditur, non item in illis, quæ extra officium sunt. Adi *Mev. ad Jus Lubecens. lib. 1. tit. 1. art. 3. n. 17.* veluti si testificetur de exequutione eorum, quæ ipsi sunt commissa; *L. 5. C. de Exect. Tribut.* nequaquam vero de facto Tertii. Idem quoque hodie locum habet 4 quoad Actuarios, Secretarios &c. quum æque juratæ personæ sunt, ut fidem publicam in iis, quæ ad officia eorum spectant, habere debeant; *Philippi ad decis. 38. observ. 3.*

Natura quoque negotii admittit aliquando probatio- 5 nem per unum Testem, veluti si in summarissimo de præsentanea possessione agatur; *Brunemann. in L. 91. Cod. de Testib. Horn. dissert. cap. 3. n. 5.*

Pro rei vero gravitate quandoque ne duo quidem Te- 6 stes sufficiunt, ut patet *ex L. 18. Cod. de testib.* Disponit hic Imperator, quod contra debitum in scriptis contractum testes non facile audiendi sint, qui solutionem probare velint. Quin potius qui exceptionem solutionis recte docere vult, producere debet vel quinque Testes idoneos, & summæ integræque opinionis, qui solutioni præsentes fuerint, vel per apocham. Cæterum moribus 7 non quinque amplius testes requiruntur, sed duo sufficiunt; *Anton. Faber. in Cod. lib. 4. tit. 15. defin. 23. n. 12. & sequent. Gudelin. de Jur. noviss. lib. 4. cap. 11. Groenewegen. de Leg. Abrog. ad dict. L. 18. n. 2. Sande lib. 1. tit. 10. defin. 1.*

Simile quid est in *L. ultim. C. si certum petatur*, ubi 8 cavetur, ut si debitum excedat 10. libras auri, hic Chirographum, & quietantia alias robur non habeant, nisi trium testium subscriptione munita sint. Sed moribus nec requiritur hæc trina testium subscriptio; *Gudelin. loco mox citato*, *Groenewegen. ad dict. L. ultim. vol. 5. decis. 5. n. 8.*

Articulus III.

Quoad testium exceptionem, seu reprobationem, coactionem, & obligationem.

S U M M A R I U M.

1 *Exceptiones, quæ testibus possunt objici, sunt triplicis generis.*
2 *Exceptio contra* personas testium *quomodo fiat?*
3 *Exceptio contra* eorum examen *quomodo fiat?*
4 *Exceptio contra* eorum depositiones, seu dicta, *quomodo fiat?*
5 *Exceptiones contra personas testium sunt opponendæ ante publicationem attestationum, alioquin non valent, nisi in tribus casibus, qui assignantur.*
6 *Exceptiones contra depositiones, & dicta testium opponendæ sunt post publicationem attestationum.*
7 *Et idem servata proportione dicendum venit de exceptionibus contra examen testium.*
8 *Nemo potest excipere contra, seu reprobare testes, quos induxit pro se, sed tenetur eos admittere contra se, etiam in alio Judicio, nisi nova causa superveniat.*
9 *Item potest quis excipere contra, & reprobare testem antea a se productum, non solum ex inimicitia postea inter se orta, sed etiam ex quacumque nova causa de Jure sufficiente ad aliquos testes repellendos.*
10 *Testes probatorii possunt reprobari per alios testes reprobatoris reprobatoriorum; Ultra vero non est permissum alios testes reprobatorios producere.*
11 *Qui sint testes probatorii, qui reprobatorii, & qui reprobatorii reprobatoriorum.*
12 *Testes legitime citati testificari recusantes in causa Civili cogi possunt a Judice ad testificandum.*
13 *De Jure Civili etiam in causis Criminalibus cogi possunt testes Laici ad testificandum.*

14 De

14 De Jure Canonico in causis Criminalibus criminaliter motis etiam testes Laici ordinarie cogi non possunt ad testificandum.
15 Et a fortiori dicendum est, quod testes etiam Laici cogi non possunt ad testificandum de crimine occulto, & non notorio, quamvis forte duobus, vel tribus cognitum sit.
16 Item nec cogi possunt testes etiam Laici ad testificandum in causis criminalibus, quando ex tali testificatione imminet ipsis testibus grave periculum, v. g. inimicitiæ capitalis.
17 Dantur tamen varii casus, in quibus etiam de Jure Canonico cogi possunt testes ad testificandum etiam in causis criminalibus motis, & signanter quando veritas aliter haberi non potest.
18 Item sic compelli possunt testes, quando malitiose se subtrahunt a ferendo Testimonio timore adversæ partis, aut gratia, vel odio aliquo.
19 Item sic cogi possunt, quando pars adversa malitiose impedit eorum productionem.
20 Item testes cogi possunt ad testificandum in crimine Hæresis, Læsæ Majestatis, Conjurationis, Simoniæ, & aliis similibus atrocioribus delictis.
21 Ad testificandum regulariter in nulla causa cogi possunt parentes, & liberi contra se invicem; Immo illi neque volentes admittuntur.
22 Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum agnati, & cognati contra suos consanguineos usque ad tertium gradum inclusive.
23 Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum contra se invicem Socer, & Socrus, Gener, & Nurus, Vitricus & Noverca, Privignus & Privigna, Patruus & Amita, Avunculus & Matertera, Maritus & Uxor, & hujusmodi Affines.
24 Item regulariter in nulla causa cogi possunt Liberti ad testificandum contra Patronos, nec Patroni contra suos Libertos.
25 Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum senes majores 70. annis, valetudinarii, milites, & illi, qui cum Magistratu Reipublicæ causa absunt, vel quibus venire non licet.
26 Supradicti tamen privilegiati cogi possunt ad testificandum in aliquibus casibus; Et signanter quando veritas aliter, quam per ipsos, haberi non potest.
27 Item dicti privilegiati cogi possunt ad testificandum in crimine Læsæ Majestatis, Hæresis, & aliis atrocissimis exceptis criminibus.
28 Clerici autem, & Religiosi, ubi agitur de imponenda pœna sanguinis, nequidem cogi possunt ad testificandum in dictis criminibus exceptis propter periculum Irregularitatis.
29 Clerici, si non adsunt alii testes, cogi possunt ad perhibendum testimonium veritatis, etiamsi cederet in aliquod damnum Ecclesiæ.
30 Non obstante juramento, quo testis juravit se nihil dicturum, neque depositurum in Judicio, potest is ad testificandum compelli.
31 Immo talis potest testificari nulla prævia dicti sui juramenti absolutione.
32 Consultius tamen est absolutionem ejusdem ad cautelam petere. Vel saltem quod Judex prius declaret, nullitatem ipsius.
33 Testes an, & quando possint, vel non in præstando juramento uti restrictione mentali, seu amphibologia aut æquivocatione? remissive.
34 Obligatur testis sub gravi peccato ex charitate, & sponte sua Testimonium dicere, quando proximus in gravi necessitate de vita, fama, vel bonis fortunæ periclitatur, & malum, testando, impediri potest.
35 Ex justitia autem Legali, seu ex obedientia tenetur sub gravi Testimonium ferre solum, quando a competente Judice legitime est citatus, & interrogatus.
36 Judex quando censeatur juste, & Juridice exigere a testibus Testimonium.
37 Assignantur aliqui casus, in quibus testis sub mortali tenetur Testimonium ferre in legitimo Judicio.
38 Assignantur aliqui casus, in quibus testis non obligatur Testimonium ferre etiam interrogante & præcipiente Judice.
39 Unde in dictis casibus, & quoties Judex non legitime interrogat, licitum est Testimonium recusare, subterfugere, tergiversari. Aut si necessario sit respondendum, veritatem dissimulare, aut aliqua licita amphibologia, vel restrictione mentali eludere.
40 Testis in pluribus peccat, & assignatur quando.
41 Testis, qui ex malitia scienter falsum deponit, præter pœnas perjurii, quas incurrit, tenetur etiam ad restitutionem totius damni inde secuti propter injustitiam commissam.
42 Item tenetur talis malitiosus, & falsus testis revocare suum falsum Testimonium cum pari suo damno, & periculo etiam vitæ, si Reus a se injuste pro tali testificatus de ea periclitatur, & putetur revocando aliquid effecturus.
43 Si autem testis ex ignorantia invincibili, inadvertentia, aut oblivione inculpabili falsum deposuit, quamvis teneatur retractare id, quod dixit, & damnum impedire eo modo, quo potest, non tenetur tamen ex justitia ad restitutionem damni illati.
44 Item ad restitutionem non tenetur talis testis in casu, quo a parte rei per dictum suum falsum Testimonium nihil effecerit, seu nullum damnum causaverit, ex quo per falsa Testimonia aliorum jam tota causa damni fuerit posita, ita ut Judex ex hoc testimonio nihil penitus fuerit motus.
45 Testis autem, qui falsum deposuit non scienter, & nec ex notabili negligentia, seu non ex culpa lata, sed tantum ex culpa levi, licet non teneatur ad restitutionem partis juxta proportionem culpæ.
46 Alia ad rem? remissive.
47 Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 62.

EXceptiones, quæ testibus objici possunt, sunt triplicis generis, scilicet contra personas testium, contra examen testium, & contra depositiones, seu dicta testium. Hiltorpius *in Process. Jud. tit. 9. cap. 6.* Pirhing *l. c. n. 239.* Reiff. *l. c. n. 334.* & alii. 1

Exceptio *contra personas testium* fit opponendo ipsis, quod vel omnino, vel saltem respectu talis causæ inhabiles sint ad ferendum Testimonium; Et qui sint tales sic inhabiles, abunde patet ex supradictis *art. 2.* 2

Exceptio *contra examen testium*, fit opponendo, quod non sit legitime factum, vel ex defectu Jurisdictionis, si nempe a Judice incompetente testes fuerint examinati, v. g. Clerici a Judice sæculari sine consensu proprii Superioris, vel quia testes producti, & recepti sunt ante litem contestatam, aut parte adversa non citata, aut post tertiam productionem non observata requisita solemnitate legali, aut post dicita testificata, seu cognitas depositiones eorum, aut post conclusionem in causa, sive renunciationem a partibus factam productioni testium; vel quia non jurati sunt recepti, & examinati, aut non singillatim, & seorsim in secreto, sed simul plures admissi, & hujusmodi, de quibus exceptionibus satis constat ex supradictis *art. 2.* 3

Exceptio *contra depositiones, seu dicta testium* fit opponendo, quod deposuerint contraria, sive unus testis sibi ipsi, sive unus alteri contradicat. Vel quod deposuerint singularia, vel sine certa scientia, vel deposuerint inverisimilia, aut penitus falsa. Vel etiam quod deposuerint per interrogatoria suggestiva sibi facta, & hujusmodi, de quibus plene constat ex dictis *supra art. 2.* 4

Exceptiones contra personas testium sunt opponendæ ante publicationem attestationum, alioquin non valent, in tribus casibus. *Communis*, textu expresso *in cap. Præsentium 31. de testibus*, ubi assignantur dicti tres casus. Primo scilicet: „ Si quis cum juramento firmaverit, quod „ hoc ex malitia non procedat. Secundo, si forsan ante „ publicationem id fuerit protestatus. Tertio, quando quis „ poterit, quod post publicationem didicerit, quod ob„ jicit in personas. 5

Exceptiones contra depositiones, seu dicta testium opponendæ sunt post publicationem attestationum. *Communis*. Et ratio est clara, quia partes ante publicationem attestationum ignorant penitus, quid testes deposuerint, sicque nesciunt quid in eorum dictis, seu depositionibus sit reprobandum, adeoque &c. 6

Et idem servata proportione dicendum venit de exceptionibus contra examen testium; Tales enim exceptiones, ut de se patet, nequeunt opponi, nisi quando examine illo testium producto altera pars cognoscere potuit, illud, se non citata, aut alias illegitime fuisse attentatum, & factum. Sic præcisis verbis Reiffenst. *loc. c. num. 339.* & passim. 7

Nemo potest excipere contra, seu reprobare testes, quos induxit pro se, sed tenetur eos admittere contra se, etiam in alio Judicio, nisi nova causa supervenerit. *Communis*, textu expresso *in l. Si quis testibus 17. Cod. de testibus*, ibi: „ Si quis testibus usus fuerit, iidemque testes adversus eum „ in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum „ excipere, nisi ostenderit inimicitias inter se, & illos „ postea emersisse, ex quibus testes repelli Leges præci„ piunt; & concordat *cap. Si testes 3. §. Si quis testibus caus. 4. quæst. 2. & 3.* ubi repetuntur ipsissima præcisa verba. 8

Item potest quis excipere contra, & reprobare testem antea a se productum, non solum ex inimicitia postea inter se orta, sed etiam ex quacunque nova causa de Jure sufficiente ad aliquos testes repellendos, ut si postea testis ille factus sit infamis, perjurus, & hujusmodi. *Communis, arg. cit. l. Si quis testibus 17. C. de testibus, & cit. c. Si testes 3. §. Si quis testibus caus. 4. quæst. 2. & 3.* Ubi enim eadem est ratio, ibi etiam eadem est legis dispositio; *leg. Ideo 27. ff. de legibus, l. Illud 32. ff. Ad legem Aquiliam, & c. Inter corporalia 2. de translatione Episcopi*; Cum ratio legis sit anima legis, *l. Cum ratio 7. De bonis damnatorum.* 9

10 Testes probatorii possunt reprobari per alios testes reprobatorios a parte adversa productos; & etiam hi ipsi reprobatorii possunt reprobari per testes reprobatorios reprobatoriorum; Ultra vero, idest contra testes istos reprobatorios reprobatoriorum non est permissum alios testes reprobatorios producere. *Communis*, textu expresso *in cap. Licet dilectus 45. de testibus*; juncto ejus Summario sic expresse dicente: „ Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatoriorum non „ licet “. Unde, ut vides, ad æqualitatem servandam in judiciis, & ne veritas succumbat, ac per falsos testes opprimatur, jure merito tam Actori, quam reo permittitur reprobare, tum testes probatorios super principali negotio ab altera parte productos, tum etiam horum reprobatorios, & ne detur processus in infinitum, statuitur, quod in tertia productione testium priores testes reprobantium utrobique detur status; nec ultra ad quartam testium productionem contra tertios productos possit procedi, textu expresso *in cit. cap. Licet dilectus*, ibi: „ Ne si pro„ ducendi quartos contra tertios, & sic deinceps par„ tibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari con„ tingat.

11 Testes autem *probatorii* dicuntur, & sunt illi, qui super causa, seu negotio principali producuntur ad probationem illius; Testes reprobatorii vero dicuntur, & sunt illi, qui ab altera parte producuntur ad reprobandum, seu refutandum personas, aut dicta illorum testium probatoriorum, probando scilicet per eos, quod testes illi probatorii sint a Jure inhabiles, utpote servi, infames, & hujusmodi, aut quod eorum depositio sit contradictoria, falsa &c. & sic ipsi nihil probent. *Testes reprobatorii reprobatoriorum* tandem dicuntur, & sunt illi qui vicissim producuntur ad reprobandum personas, aut dicta testium reprobatoriorum. *Sic in re Doctores communiter*, id defumentes, *ex c. cap. licet Dilectus 49. De testibus*; & ejus Summario, *& cap. Præsentium 4. de testibus in 6.* juncto pariter ejus Summario.

12 Quando testes legitime citati venire, aut testificari in causa Civili recusant, tunc per Judicem sive ordinarium, sive Delegatum ad testificandum compelli possunt. *Communis*, textu expresso *in cap. Causam 1. De testibus cogendis*, ibi: „ Mandamus quatenus testes ab alterutra par„ tium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne ve„ ritatem occultent, diligentius moneas, & inducas; Si „ autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, eos „ ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus, vel „ eorum nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica di„ strictione compellas, juncto ejus Summario sic dicen„ te: *In causa Civili monendi, & inducendi testes sunt ad testificandum, Et si se subtrahant odio, gratia &c. compelluntur*, & concordant *cap. Cum super 2. cap. Super eo 3. cap. Pervenit ad audientiam 4. cap. Pervenit ad nos 5. cap. Ceterum 6. eod. l. Temporibus 1. §. 3. ff. de inspiciendo ventre*, cum similibus.

13 De Jure Civili etiam in causis criminalibus cogi possunt testes Laici ad testificandum. Pirhing *lib. 2. decretal. tit. 21. num. 15. in fin.* Reiffenstuel *ib. num. 18.* Sigismund. Scaccia *lib. de Judiciis cap. 10. num. 13.* Julius Clarus *in Praxi Criminal. l. 5. §. final. quæst. 24. num. 21.* testans sic servari in Jure civili de communi consuetudine, *argum. l. Si quando 19. Cod. De testibus*, juncta Glossa *ib. verb. Causis*, cum similibus, & *c. super eo 3. in fine, de testibus cogendis*.

14 De Jure Canonico in Causis Criminalibus criminaliter motis testes etiam Laici ordinarie cogi non possunt ad testificandum. Sic Glossa *in cap. Super eo verb. Passim; in cap. Pervenit ad nos, verb. Recusant, in cap. Dilectorum, verb. Super criminibus, de testibus cogendis*, Pirhing *loc. c. num. 11.* cum Innocent. Abbate, Imola, & aliis ibi citatis, testans insuper sic sentire alios Canonistas communiter, Reiffenstuel *l. c. numer. 20.* Farinac. *Tractat. de testibus q. 78. num. 115.* dicens hanc esse communem sententiam Canonistarum per text. *in cap. Dilectorum 10. de testibus cogendis*, ibi: „ Testes qui fuerint nomina„ ti, præterquam super criminibus (si se gratia, odio, „ vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam „ cogatis veritati testimonium perhibere, ubi, ut vides, expresse excipiuntur Causæ Criminales per verba: *Præterquam super criminibus*.

15 Et a fortiori dicendum est, quod testes etiam Laici cogi non possunt ad testificandum de crimine occulto, & non notorio, quamvis forte duobus, vel tribus cognitum sit, textu expresso *in cap. Super eo 3. de testibus cogendis*, ibi: „ Verum si non est notorium, & is, qui conve„ nitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, „ monendi sunt, non cogendi, ad ferendum testimonium, „ & sic tenent Jo. Andr. *in cit. cap. Dilectorum 10. n. 11. versi. In occultis, de testibus cogendis*, Layman *l. 3. Theolog. moral. tract. 6. cap. 4. n. 9.* Farinac. *q. 78. n. 121.* cum aliis ibi allegatis, Reiff. *l. c. n. 22.* Pirhing *l. c. n. 12.* ubi allegat Sanctum Thomam, & alios.

16 Item nec cogi possunt testes etiam Laici ad testificandum in causis criminalibus, quando ex tali depositione, seu testificatione imminet ipsis testibus grave periculum, verb. grat. capitalis inimicitiæ; Baldus *in c. cap. Dilectorum numer. 6.* & Felinus *ib. numer. 3.* Layman *l. c.* Pirhing *l. c.* Reiffenstuel *l. c. n. 23.* Lessius *lib. 2. de Just. cap. 30. dub. 6. n. 50.* Menochius *de Arbitrar. Judic. lib. 2. casu 437. n. 3. & sequent.* & alii passim. Et ratio est, quia nemo potest cogi testificari in præjudicium suorum consanguineorum, vel affinium, textu expresso *in l. Lege Julia 4. ff. De testibus*, quæ est canonizata *in cap. Si testes 3. caus. 4. q. 2. & 3. §. lege Julia*; Et concordat *l. Parentes, & l. 6. Cod. de testibus*, cum similibus; ergo multo minus cogitur quis testificari in tam grave proprium præjudicium, ut est inimicitia capitalis.

Dantur tamen varii casus, in quibus etiam de Jure Canonico cogi possunt testes ad testificandum etiam in causis criminalibus criminaliter motis. Et signanter quando veritas aliter haberi non potest, textu expresso *in cap. Pervenit ad nos 5. de testibus cogendis*, ibi „ Qui ... te„ stificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad „ illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi, „ juncto ejus Summario sic habente: *Si res aliter probari non potest, & in causa criminali compellendi sunt testes*. Et sic Glossa *ib. verb. Ecclesiasticis*, Abbas *in cit. cap. Dilectorum n. 6.* Socinus *in Fallentiis Regul. 417. fallent. 1.* Farinac. *dict. quæst. 78. num. 121.* cum plurimis aliis ibi citatis, Pirhing *l. c. n. 13.* Reiffenstuel *l. c. n. 25.* & alii. 17

Item compelli possunt testes ad testificandum etiam in Criminalibus, quando malitiose se subtrahunt a ferendo testimonio timore adversæ partis, aut gratia, vel odio aliquo; *cap. Super eo 3. de testibus cogendis*, juncto ejus Summario, in quo sic dicitur: „ Testis, qui timore ad„ versæ partis se subtrahit, testificari compellitur: Adde „ etiam in Criminali secundum communem intellectum, „ cap. Cum contra 9. eod. ibi: „ Nos igitur responde„ mus, quod testes prædicti, si se gratia, odio, vel ti„ more subtraxerint, per Censuram Ecclesiasticam, debes „ appellatione remota compellere veritati testimonium per„ hibere; juncto ejus Summario sic dicente: *Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt*; Farinac. *q. 78. n. 126.* cum pluribus aliis ibi citatis, Pirhing *l. c. n. 14.* Reiff. *l. c. n. 26.* & alii passim. 18

Item Testes etiam in Criminalibus cogi possunt ad testificandum, quando pars adversa malitiose impedit eorum productionem; *cap. Pervenit ad audientiam 4. de testibus cogendis*, juncto ejus Summario sic habente: „ Compelluntur testes etiam in Criminali, quos accusatus „ malitiose accusatori subtrahit, Pirhing *l. c. n. 14.* cum aliis ibi allegatis, Reiff. *l. c. n. 26.* Farinac. *l. c.* & alii passim. 19

Item testes cogi possunt ad testificandum in Crimine Hæresis, Læsæ Majestatis, Conjurationis, Simoniæ, & aliis similibus atrocioribus delictis; *Communis* per claros textus *in cap. Si quis per capillum 10. caus. 22. q. 1. cap. Venerabilis 11. de testibus cogendis*, juncto ejus Summario sic habente: *Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii, etiam jurati*, cum similibus aliis. 20

Ad testificandum regulariter in nulla causa cogi possunt parentes, & liberi contra se invicem; immo illi neque volentes admittuntur; *Communis*, textu expresso *in l. Parentes 6. Cod. de testibus*, ibi: *Parentes, & liberi invicem adversus se nec volentes ad testimonium admittendi sunt*. Et concordat *cap. Si testes 3. §. Parentes caus. 4. q. 2. & 3.* ubi ipsissima verba repetuntur. 21

Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum agnati, & cognati contra suos consanguineos usque ad tertium gradum inclusive; Colligitur aperte ex *l. lege Julia 4. ff. de testibus, & cap. Si testes 3. §. lege Julia caus. 4. q. 2. & 3.* in quo utroque loco expresse cavetur, ne consanguinei inviti cogantur adversus se dicere testimonium usque *ad Sobrinum, & sobrinam, Sobrinove natum*, qui tertio grado ab invicem distant, ut patet ex Arbore Consanguinitatis. 22

Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum contra se invicem Socer, & Socrus: Gener, & Nurus; Vitricus, & Noverca; Privignus, & Privigna; Patruus, & Amita; Avunculus, & Matertera; Maritus, & Uxor, & hujusmodi affines; *c. leg. lege Julia, & c. cap. Si testes 3. §. lege Julia, causa 4. q. 2. & 3.* juncta Glossa *ib. verb. Imperati*, cum similibus, Pirhing *l. c. n. 23.* & alii communiter. 23

Item regulariter in nulla causa cogi possunt Liberti ad testificandum contra Patronos, nec Patroni contra suos Libertos, textu expresso *in c. lege Julia, & c. cap. Si testes §. Ne Liberto, & §. Ne Patroni*. Et concordat *leg. Libertorum 12. Cod. de testibus*, cum similibus. 24

Item regulariter in nulla causa cogi possunt ad testificandum senes majores 70. annis, valetudinarii, Milites, & illi, qui cum Magistratu Reipublicæ causa absunt, vel quibus venire non licet, textu expresso *in c. cap. Testes 3. §. Inviti caus. 4. 2. & 3.* & *l. Inviti ff. de Testibus*, cum similibus. 25

Notanter autem in conclusionibus *a n. 20.* dicitur *Regulariter*, quia supradicti privilegiati cogi possunt ad testificandum in aliquibus casibus. Et signanter, quando veritas aliter quam per ipsos haberi non potest; *Communis* per textum *in cap. Pervenit ad nos 5. de testibus cogendis*, ibi: *si aliter veritas nequiverit elici*, *cap. Venerabilis 11. eod.* ibi: 26

Ne

Ne pro defectu testium pereat sua Justitia, *cap. Quamquam* 2. *caus.* 14. *q.* 2. ibi: *Ne veritas occultetur*, cum similibus. Et ratio est clara, quia tunc favore eruendæ veritatis eorum privilegium cessat, cum publica utilitas, quæ in perhibendo testimonio veritati versatur, merito præponderare debeat.

27 Item dicti privilegiati cogi possunt ad testificandum in crimine læsæ Majestatis, Hæresis, & aliis atrocissimis exceptis criminibus; Farinac. *tract. de testibus q.* 55. *n.* 170. *& seq.* Pithing *l. c. n.* 23. & alii communiter; Vide dicta *art.* 1. *n.* 99.

28 Clerici autem, & Religiosi, ubi agitur de imponenda pœna sanguinis, ne quidem cogi possunt ad testificandum in dictis criminibus exceptis propter periculum Irregularitatis, ut notat Reiffenstuel *l. cit. num.* 37. & Fulius id probat *lib.* 2. *Decretal, tit.* 20. *a n.* 170, solvens contraria; Vide *art.* 1. *n.* 101.

29 Clerici, si non adsint alii testes, cogi possunt ad perhibendum testimonium veritatis, etiamsi cederet in aliquod damnum Ecclesiæ; Glossa unica *in cap. Cum nuncius* 12. *de testibus*, Abbas *ib. n.* 4. Reiffenst. *l. cit. tit.* 21. *n.* 41. & alii passim. Et ratio est, quia in defectu probationum cessat omne privilegium, ne veritas occultetur, & injustitia foveatur, per Jura adducta *supra n.*26. Iniquum enim esset Ecclesiam contra alium injuste locupletari, aut manuteneri, atque etiam gravi alterius læsione veritatem opprimi.

30 Non obstante juramento, quo testis juraverit, se nihil dicturum, neque depositurum in Judicio, potest is ad testificandum compelli; *Communis* textu expresso *in c. Pervenit ad audientiam* 4. *de testibus cogendis*, juncta Glossa *ibid. verb. Juramento adstrinxit*, *c. Venerabilis* 11. *eodem*, juncto ejus Summario sic dicente: *Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii etiam jurati*. Et concordat *c. Intimavit* 18. *de testibus*, ibi: „ Injungimus, ut...., „ eos qui sunt juramento adstricti... in testimonium re- „ cipere non postponas. Item *c. Constitutis* 45. *de testibus*, ibi: „ Illos autem, quos, ut dictum est, jurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nihil dicerent, de- „ nuncies juramento hujusmodi non teneri. Item *c. Olim* 26. *de accusationibus*, ibi: *Juramentis, si qua de tacenda veritate Abbas extorserit, relaxatis*.

31 Immo talis potest testificari nulla prævia dicti sui juramenti absolutione; Glossa *in cit. c. Venerabilis* 11. *verb. Absolvant, de Testibus cogendis*, Abbas *ibid. n.* 3. Pithing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 21. *n.* 10. Reiffenst. *ibid. n.* 45. Vallens. *ib. n.* 3. Mascard. *de probationibus qu.* 4. *proœmia. n.* 48. *&* 54. Farinac. *dict. q.* 78. *n.* 150. *&* 151. Et ratio est, quia, cum tale juramentum sit temerarium, & contra bonos mores præstitum, ne scilicet veritas manifestetur, & justa sententia sequatur, non est obligatorium, textu expresso *in c. Non est obligatorium* 18. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*. Unde absque ullo periculo perjurii potest quis ipsi contravenire; *c. Quanto* 18. *de Jurejurando*, juncto ejus Summario, in quo sic habetur: *Jurans scienter illicitum non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare*. Cum, ut dicitur *ibid.* in textu, *Cum juramentum, non ut esset*
32 *iniquitatis vinculum, fuerit institutum*. Et concordat *cit. c. Constitutis* 45. *de Testibus* per textum adductum numero antecedenti, ubi, ut vides, posteriora illa verba; *Denuncies juramento hujusmodi non teneri*, aperte indicant, tale juramentum ipso Jure fuisse invalidum, veluti contra bonos mores præstitum, quia ibi Pontifex non mandat suo Delegato, ut illos, qui sic jurarunt, a suo juramento prius absolvat, sed solum ut denunciet illos, tali suo facto juramento non teneri. Recte tamen monent supracitati Doctores, & alii, quod consultius sit absolutionem ejusdem ad cautelam petere, vel saltem quod Judex prius declaret nullitatem ejus, *arg. cap. Veniens ad Apostolicam* 38. *in fine de testibus*, ibi: *Ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque parte testari*.

33 Testes quod non possint in præstando juramentum uti restrictione mentali, seu amphibologia, aut æquivocatione? Vide verb. *Juramentum art.* 1. *a n.* 23. & verb. *Restrictio mentalis per tot.* & vide etiam aliqua ad rem sub verb. *Reus*.

34 Obligatur testis sub gravi peccato ex charitate, & sponte sua testimonium dicere, quando proximus in gravi necessitate de vita, fama, vel bonis fortunæ periclitatur, & malum, testificando, impediri potest; *Communissima Doctorum* in materia de Charitate; Tunc enim urget Charitas, ut innocenti, & sic indigenti succurramus.

35 Ex justitia autem Legali, seu ex Obedientia tenetur sub gravi testimonium ferre solum, quando a Competente Judice legitime est citatus & interrogatus; *Sic Doctores communiter* cum S. Thoma 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. *n.* 4. & Scoto *in* 4. *dist.* 15. *q.* 3. Et ratio est manifesta, quia justo legitimi Su-

perioris præcepto in gravi, uti testimonium exigentis parendum est sub mortali.

Tunc vero Judex juste, sive juridice exigit a testibus 36
testimonium, quando hominis infamia, justa accusatio, vel denunciatio criminis cum semiplena probatione, vel aliis indiciis sufficientibus ad testes examinandos præcesserunt; *Sic* ex communi Lessius *lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 6. Layman *Theolog. moral. lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 8. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in VIII. præcept. Decalog. cap.* 4. *sect.* 3. *num.* 51. & alii passim.

Unde testis sub mortali tenetur testimonium ferre in le- 37
gitimo Judicio in sequentibus casibus. I. Si de Auctore delicti sit saltem semiplene probatum, aut sufficientia de hoc habeantur Indicia. II. Si procedatur via accusationis, & possit crimen sufficienter probari. III. Si Auctor laboret infamia criminis patrati; *Communis*; Et ratio est clara quia nisi in his casibus obligetur quis testimonium ferre, nihil prodessent Tribunalia Justitiæ cum maximo Reipublicæ, & particularium detrimento.

Non obligatur autem testis, etiam interrogante, & præ- 38
cipiente Judice, testimonium ferre in sequentibus casibus. I. Si rem solum ex Confessione Sacramentali noverit, ut patet ex dictis sub verb. *Juramentum art.* 1. *n.* 15. II. Si criminis notitiam accepit sub secreto naturali ad honestum finem, utpote Advocatus, Medicus, Chirurgus, Obstetrix, Vir doctus, aut valde amicus &c. ad consilium, auxilium, vel remedium adhibendum misero criminoso, alias secluderetur miseris subsidium necessarium. Excipe tamen, si defectu testimonii immineret Communitati, aut privato aliquod grave, & notabile damnum, quia in tali casu cessaret naturale Secretum. III. Si crimen est occultum, ita ut nulla publica de eo adsint indicia, quamvis forte duobus, vel tribus privatim cognitum esset; Nisi tamen crimen valde perniciosum esset Reipublicæ, quia tunc teneretur illud testificari, cum bonum commune prævalere debeat particulari. IV. Si rem noverit a personis dubiæ, aut modicæ fidei, quia tunc potest se habere, ac si nihil sciret. V. Si Auctor non laboret infamia, nec damnum timeatur postea. VI. Si notitiam delicti alteriusve secreti per injuriam accepit, v. g. litteras aperiendo, vel hominem per vim cogendo, aut per ebrietatem ad id inducendo, tunc enim id testificari non tenetur, nec juste potest, cum injuria semel illata non sit extendenda. VII. Si sciat factum hominis, de quo interrogatur, a peccato & pœna alienum esse, ut si ex ignorantia hominem pro fera occidit, si rem alienam abstulit ob justam compensationem, vel gravissima necessitate coactus, tunc enim non tenetur de eo testari, immo factum simpliciter negare potest, sicuti & ipse Reus etiam addito juramento, quia interrogatio Judicis procedit ex præsumptione commissæ culpæ, seu de facto criminoso, quale factum recte negat etiam juratus; Sicuti ex communi docent Lessius *l. cit. cap.* 31. *dub.* 3. *num.* 14. Layman *l. cit. n.* 9. *verb. Si sciat*, Sporer *loc. cit. n.* 52. & alii passim. VIII. Si ex testificatione sibi, vel suis notabile damnum immineat, non tenetur testari, nisi crimen Reipublicæ perniciosum sit, ut proditio, & hujusmodi, & alia ratione impediri non possit; Sic docent Navarra *lib.* 2. *cap.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 30. *&* 31. Layman *lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4. *& lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 14. Busemb. *lib.* 4. *cap.* 3. *art.* 4. *dub.* 6. secutus a La Croix *lib.* 4. *n.* 1514. Sporer *l. cit. n.* 52. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *disput. accessoria q.* 4. *conclus.* 2. Pontas verb. *Testis*, Merbesius *tit.* 1. *summæ Christ. p.* 3. *q.* 192.

Unde in dictis casibus, & quoties Judex non legitime 39
interrogat, licitum est testimonium recusare, subterfugere, tergiversari. Aut si necessario sit respondendum, veritatem dissimulare, aut aliqua licita amphibologia, vel restrictione mentali eludere, (a) juxta notata, & dicta sub verb. *Juramentum art.* 1. *a n.* 13. verb. *Restrictio mentalis per tot.* & partim sub verb. *Judex*, ac verb. *Reus*. Vide *ibi*.

Testis in pluribus peccat. Et signanter si affirmet, quod 40
ignorat; Item si veritatem, quam debebat edere, aperiat; Item si se occultet, ne interrogetur, casu quo tenetur testari; Item si Judici juste, & legitime interroganti ad rem non respondeat; Item si pretium pro dicenda veritate accipiat, sicuti peccat Judex, si pretium accipiat pro ferenda sententia justa, cum nemo possit aliquid accipere pro eo, ad quod tenetur ex officio. Vide verb. *Judex a num.* 53.

Testis, qui ex malitia scienter falsum deposuit, præter 41
pœnas perjurii, quas incurrit, tenetur etiam ad restitutionem totius damni inde secuti propter injustitiam commissam: *Communis*. Item tenetur talis malitiosus, & falsus testis revocare suum falsum testimonium cum pari suo pro damno, & periculo, etiam vitæ, si Reus a se injuste tali testificatus, de eo periclitetur, & putetur revocando aliquid effecturus; *Communis*. In damno enim æquali potius habenda est ratio innocentis.

(a) Nota. Circa Testes in ordine ad dicendam veritatem Judici legitime interroganti, absque ulla mentali restrictione, vide quæ Tom. 1. hujus Bibliothecæ verb. *Accusatus*, post n. 43. adnotavimus.

43 Si autem testis ex ignorantia invincibili, inadvertentia,
aut oblivione inculpabili falsum deposuit, quamvis teneatur
retractare id quod dixit, & damnum impedire eo
modo, quo potest, non tenetur tamen ex justitia ad restitutionem
damni illati, cum neque teneatur ex re acceptа,
neque ex injusta acceptione, seu ex delicto, & vere
injustitiam non commiserit; Cajetanus 2. 2. q. 70. *art.* 4.
Navarrus *in Manuali cap.* 25. *n.* 40. Sanchez *tom.* 2. *Consil.
moral. l. 6. cap.* 5. *dub.* 7. Busemb. *l. cit.* Lezana *in Summa qq.
Regul. verb. Testis Regularis n.* 4. Diana, Fagundez, Corduba,
& alii passim.
44 Item ad restitutionem non tenetur talis testis in casu
quo a parte rei per suum falsum testimonium nihil effecerit,
seu nullum damnum causaverit, ex quo per falsa testimonia
aliorum jam tota causa damni fuerit posita, ita
ut Judex ex hoc testimonio nihil penitus fuerit motus;
Lessius *lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 7. Diana *p.* 3. *resol.* 105. Fagundez
in VIII. præcept. Decalog. lib. 8. *cap.* 42. *n.* 3. Busemb. *l. c.
circa finem* & alii.
45 Testis autem, qui falsum deposuit, non scienter, nec
ex notabili negligentia, seu non ex culpa lata, sed tantum
ex culpa levi, licet non teneatur ad restitutionem
totalis damni, tenetur tamen ad restitutionem partis juxta
proportionem culpæ; Navarr. *l. cit. n.* 1. Lezana *l. c. n.*
4. Sotus *lib.* 5. *de Justitia q.* 7. *art.* 4.
46 Alia ad rem. Verb. *Judex*, verb. *Juramentum*, verb.
Restitutio, verb. *Restrictio mentalis*, verb. *Reus*, & dicta
hactenus sub hoc verb. *Testis*.
47 Testes plures, sed singulares quoad varios actus successivos,
ex quibus unicum delictum conflatur, si non ad
pœnam, sufficientes decernuntur ad torturam pro eruenda
veritate, Benedict. XIV. tom. 1. Const. 97. incip. *Sacerdos
in æternum* §. 5. Testimonium Judicis omni exceptio-
48 ne majoris in antiquis attendi debet; Idem Const. 76. incip.
Apostolicæ servitus §. 15.
49 Testis unicus non probat de jure; Idem tom. 2. Const.
28. incip. *Postremo mense* §. 55. Limita quando testis unicus
legitimis præsumptionibus, & validis conjecturis ad-
50 miniculatus est; Idem *ib.* §. 55. Item limita, ut collatio
51 Baptismi per unicum testem fide dignum probari possit;
52 Idem *ib.* §. 31. Testes in judiciis Civilibus, & Canonicis
admittuntur etiam mulieres; Idem *ib.* §. 55.
53 Testes *habentes notam manum*, identitatem scripturæ autographæ
non probant, nisi validis adminiculis fulciantur,
idest comparentur cum aliis ejusdem scriptis per peritos,
qui de identitate characteris juxta eorum artis regulas judicium
faciant, & hujusmodi; Idem Constit. 26. incip. *Po-
54 stulatum*. Testes examinati *turmatim* invalidam probationem
in causis Beatificationis, seu Canonizationis constituunt,
sed de substantia examinis formalis est, ut singuli
seorsim audiantur; Idem *ibid.*
55 Testes pro electione sepulturæ sufficiunt duo; Sic expresse
resolvit *Sacra Congr. Concil. in Neapolitana Electionis
sepulturæ* 13. *Februarii* 666. *Decretor. pag.* 29. *apud Thesaur.
Resolut. t.* 2. *p.* 204. *in Causa Sorana Funerum* & *Redacta*,
& sæpe alibi. Nec requiritur, quod tales testes de-
56 ponentes super electione sepulturæ recipiantur medio juramento
per publicum Notarium, ut expresse statuit *eadem
Sac. Cong. in Senogallien. Funerum die* 19. *Decembris*
1739. ubi ad secundum sic propositum dubium: An testes
„ super electione sepulturæ deponentes, recipi debeant
„ medio juramento per publicum Notarium; sive potius
„ sufficiat, eosdem testes deponere oretenus cum juramen-
„ to coram ipsomet Parocho, vel Vicario Foraneo? Respondit:
*Ad II. Negative ad primam partem, & affirmative
ad secundam*; Ita apud Thesaurum Resolutionum
tom. 9. *part.* 1. *pag.* 156 in dicta *Senogallien. Funerum*.
57 Testes Synodales olim tum in Synodis Provincialibus,
tum Diœcesanis eligebantur viri probatæ fidei, ut Diœcesim
perlustrarent, exploraturi, an Synodalia statuta
custodirentur, & omnia in futura Synodo fideliter
referrent, quæ emendanda deprehendissent. Dif-
58 ferebant a *Periodeutis*, seu Visitatoribus, quia jurisdictione
carebant. Valde utiles erant, & adhuc essent; Difficulter
tamen idonei inveniuntur, qui velint tale munus
59 suscipere, adeoque fere ubique in desuetudinem abierunt,
& in eorum locum suffecti sunt Fiscales Episcoporum, &
Decani, hoc est Vicarii Foranei, qui utique, si doctrina,
pietate, prudentia, & zelo præstarent, ac munus suum
diligenter obirent, Synodalium Testium defectum supplerent,
& compensarent; Sic pluribus ad rem erudite suo
more adductis tradit Benedict. *de Synodo Diœcesana lib.* 4.
cap. 3. *per tot.*
60 In testes assistentes Matrimonio contracto non præmissis
debitis denuntiationibus, excommunicatio latæ sententiæ
decerni potest; Idem *ib. lib.* 7. *cap.* 69. *n.* 2. Vide *tom.* 5.
verb. Matrimonium art. 2. *sub n.* 1.
61 Testes de auditu, allati in processu Apostolico, conjungi
non possunt in linea æqualis probationis, cum testibus
de visu extantibus in Processu Ordinario in causis
Beatificationis, & Canonizationis Sanctorum. Bene-
62 dictus XIV. in Appendice ad Tomum 4. sui Bullarii
pag. 2. Const. incip. *Cum ex relatione* §. 2. Vim tamen adminiculativam
habere possunt, modo majorem, modo minorem,
pro varia circumstantiarum conditione. Idem *ibid.*
§. 3.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Debent Testes produci coram Judice, cui fides est fa- 1
cienda, & quidem in Loco Judicii, quum major dicatur
auctoritas præsentium Testium, quam Testimoniorum,
L. 3. §. 4. *ff. de Testib.*
Nihilo tamen minus potest Judex interdum examen te- 2
stium delegare, præsertim in civilibus; *Novell.* 90. *cap.* 5.
Auth. apud C. de Fide Instrum.
Hinc sponte sua fluit, Notarios non aliter posse Testes 3
per se examinare, quam si examen hoc a Judice delegatum
sit. Et ita hoc examen privatum a Notario factum
nullum est; Beust *ad l.* 31. *n.* 212. *ff. de Jurejur. Carpzov. l.* 4
3. *Respons.* 87. *n.* 3. *Grev. conclus.* 102. *n.* 4. & 9. atque adeo
nihilominus modo probatio adhuc salva sit, denuo a Ju- 5
dice juramento adstringendi, & examinandi sunt.
De cætero ubi non requiritur solemnis probatio, sed 6
sufficit nuda demonstratio, facilius depositio testium coram
Notario admittitur, uti communiter hodie in possessorio
summariissimo fieri solet, ubi præsentes, vel quasi
demonstrasse sufficit.
Pariter in processu executivo ad probandam exceptio- 7
nem incontinenti admitti posse examen Testium coram
Notario citra delegationem, tenet *Carpzov. Jurisprud.
Forens. p.* 1. *Const.* 8. *defin.* 32. quum judicium summarie
peragatur.

TESTIUM PRÆSENTIA QUOAD MATRIMONIA.

Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a num.* 19. *ad* 119.

THALMUD HEBRÆORUM.

S U M M A R I U M.

1 *Judæi, & Hebræi unde sint dicti?*
2 *Thalmud Hebræorum, seu Judæorum quid sit, & importet?*
3 *Quando, & a quibus fuerit compilatum?*
4 *Thalmud aliud est Hierosolymitanum, & aliud Babylonicum.*
5 *Thalmud secundum Pignatell. quando fuerit inceptum, & completum, & a quo in compendium redactum, quod secundo loco habetur post Bibliam.*
6 *Thalmud sive Hierosolymitanum, sive Babylonicum quid contineat.*
7 *Thalmud jussu Gregorii IX. fuit per totam Galliam combustum.*
8 *Idemque fieri statuerunt Innocentius IV. Clemens IV. Honorius IV. & Joan. XXI.*
9 *Referuntur plures ejusdem libri combustiones ordinatæ a diversis pontificibus in Urbe, & per Italiam.*
10 *Demum Clemens VIII. prohibitionem confirmavit, nulloque pacto retineri, vendi, aut iterum excudi mandavit, quodque infra duos menses Ordinariis, seu Inquisitoribus deferretur.*
11 *Et contra omnes transgressores tum Hebræos, tum Christianos gravissimas pœnas imposuit.*
12 *Addita contra transgressores Christianos Excommunicatione latæ sententiæ.*
13 *Hæc excommunicatio licet per dictam Constitutionem non sit explicite, & expresse reservata quo ad omnes, asseritur tamen implicite reservata quo ad aliquos, qui assignantur causa reservationis.*

Judæi dicti sunt a Juda quarto Jacobi Patriarchæ filio: 1
Unde dicta Palæstina Syriæ Regio utpote ab eis inhabitata,
Judææ nomen obtinuit; Joann. Bohem. *de nation.
in Constitut.* 2. *Innocentii IV. num.* 1. Et Hebræi dicti
sunt ab Heber abnepote Sem filii Noe, ut notant Tertull.
in Apol. cap. 18. & post plures Gonzal. *in cap. Judæi*
5. *num.* 1. *de Judæis*, Petra *loco citat. num.* 1. recte
advertens, quod Sacri Canones tum antiqui, cum
recentiores eos utroque nomine promiscue appellant,
& Josephus *lib.* 1. *Antiquitat. Judaicarum*; Alii tamen
autumant, Hebraicam gentem, & linguam fuisse cognominatam
ex eo, quod cum ipsi Abraham de terra,
& cognatione sua egredi, & in terram Chanaam
ingredi a Deo jusso, ut eam terram iret, superandus
fuisset Euphrates, dictus sit *Hebræus*, idest *Transitor*,
& inde ejusdem posteri Hebræi fuerint appellati.
Thalmud Hæbræorum, seu Judæorum hebraicæ idem 2
importat, quod latine sonat disciplina, seu doctrina; Sic
Decian. *l.* 5. *tract. crim. cap.* 12. Card. Petra *tom.* 3. *Comment.
in Const.* 2. *Innocentii IV. n.* 3. & alii. Sixtus autem

Senensis l. 4. Bibl. Sanct. dicit nomine Thalmud signifi-
cari ingens, ac vastum opus Judaicarum Traditionum, in
quo collecta sunt Decreta omnia Rabinorum, Sammai,
Hillel, Akiba, Joseph, & filiorum Alamonæi una cum
aliis innumeris aliorum Magistratorum Statutis, sententiis,
& tam Divinarum, quam humanarum Legum expositio-
nibus, quibus nunc tota Judæorum natio regitur. Ab a-
liis vero vocatur jus judaicum, tam Civile, quam Sa-
crum, doctrinale etiam, ac Pandectæ, & Digesta; Sic
Pignat. *tom. 5. consult.* 24. *n.* 10.

3 Thalmud compilare cœpit quidam Judas Simonis filius
circa annum Christi 150. post ultimam Hierosolymæ de-
solationem, inde circa annum 300. auctum, & Thalmud
Hierosolymitanum appellatum a quodam R. Johanna. Po-
stremo iterum compilatum fuit cum aliis additionibus cir-
ca annum 479. a R. R. Ase, Jesse, & Hemai, quæ com-
pilatio cum Babyloniæ contigerit, exinde Thalmud Ba-
bylonicum appellatum est, ut referunt Decianus *l. c. n.*
3. Cherubin. junior *ad Const.* 20. *Clementis VIII. schol.* 2.
Voisin. *in proem. pugion. Fidei pag.* 57. Rota *l. c. n.* 4.
4 Unde Thalmud aliud est Hierosolymitanum, & aliud Ba-
bylonicum.

5 Pignatell. autem *l. c. n.* 10. habet, quod Liber Thal-
mud cœptus est anno a Domino Jesu 100. ad umbilicum
productus anno ejusdem 400. sed Ben-Majemon in com-
pendium redegit Thalmud, & scripsit anno 1150. & ha-
betur secundo loco post Biblia, & tantæ est auctoritatis,
ut Thalmud.

6 Thalmud sive Hierosolymitanum, sive Babylonicum,
ultra infinitas ineptias, abusiones erroneas, & stultitias
inauditas, continet tacite, vel expresse innumerabiles hæ-
reses, seu errores contra veteris, ac novæ Legis Scriptu-
ras, nec non contumeliosas impietates, & blasphemias
contra Deum, Sanctissimam Trinitatem, Salvatorem no-
strum, Beatissimam Virginem, Beatos Angelos, Patriar-
chas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, San-
ctissimam Crucem, Sacramenta novæ Legis, sacras Ima-
gines, sanctam Catholicam Ecclesiam, Sedem Apostolicam,
Christianam Religionem, ac Christianos, ac plurima alia
deliramenta, quæ videri possunt apud Sixtum *Senensem*
lib. 2. tom. 1. Bibliothecæ Sacræ, Isidor. Episcop. Hispal.
lib. contra Judæos n. 49. Marquard. *de Judæis p. 3. cap.*
1. n. 49. inter Tract. magn. tom. 14. & plura ejusdem
libri capita affert Pignatell. *cit. t. 5. consult.* 14. *nu.* 11.
quæ referuntur sub verb. *Hebræus a n.* 38.

7 Hujus impii, nefandique Thalmud fere infinita volu-
mina in tota Gallia reperta fuerunt Parisiis jussu Gre-
gorii IX. Summi Pontificis, & auxilio Regis Galliæ tunc
8 S. Ludovici anno circiter 1239. igne combusta. Hoc i-
dem quo ad combustionem Thalmudicorum voluminum
statuerunt Innocentius IV. Clemens IV. Honorius IV. &
9 Joannes XXII. In Italia quoque Julius III. anno 1553.
cum Festa Tabernaculorum a Judæis mense Septembri ce-
lebrarentur, per omnes Urbes Thalmudica volumina in-
quiri, & comburi jussit. Deinde Paulus IV. per Decre-
tum Supremæ Inquisitionis anno 1559. eorumdem Thal-
mudicorum voluminum perquisitionem, & combustionem
fieri mandavit, sicque fecere Sanctus Pius V. anno 1556.
& Gregorius XIII. statuentes, ut ab Inquisitoribus pro-
cedatur contra Judæos hujusmodi volumina retinentes.
10 Et postremo Clemens VIII. Const. 20. incip. *Cum Hebræo-*
rum, omnes præcedentes circa Thalmudicos libros prohi-
bitiones approbans, omnibus tum Judæis, tum Christia-
nis eos retinere, aut quovis modo uti vetuit, etiam sub
prætextu expurgationis factæ, aut faciendæ, revocans
quascumque licentias ad id obtentas a quibuscumque, etiam
a Nunciis Apostolicis, aut de Latere Legatis, ac prohi-
bens in futurum quibuscumque concedere facultatem eos re-
tinendi, legendi, deferendi, emendi, vendendi, aut de
11 novo excudendi. Iterum jubendo, ut infra duos menses a
die publicationis eos retinentes locorum Ordinariis, sive
Inquisitoribus deferrent, ab his statim comburrendos, in-
dicta contra transgressores Hebræos pœna amissionis li-
brorum, publicationis bonorum, aliisque gravioribus,
etiam corporis afflictivis arbitrio Ordinariorum, aut In-
12 quisitorum. Et contra Christianos ultra præfatas pœnas
Excommunicatione latæ sententiæ etiam imposita.

13 An autem Excommunicatio lata contra Christianos le-
gentes, aut retinentes libros Thalmudicos sit reservata
Summo Pontifici, dubitant Doctores; Quoad Excommu-
nicationem enim appositam per bullam Pii IV. *in Indice*
librorum prohibitorum possunt absolvi a proprio Confessa-
rio, ut recensendo tenorem ipsius Excommunicationis ab
altera imposita in bulla Cœnæ Domini docent Suarez *de*
Fide disp. 20. sect. 3. num. 39. Becanus *de Fide cap.* 15.
quæst. 8. Delbene *de off. Inquisit. part. 1. dub. 46. pet.*
n. 5. & seq. Bonacina *t. 3. de Censur. in Bulla Cœnæ*
disp. 1. q. 2. punct. 4. num. 2. Card. Petra *l. c. nu.* 13.
ubi subjungit, quod nec etiam potest dici, quod incur-
ratur Excommunicatio lata in bulla Cœnæ, quia proce-
dit contra legentes libros Hæreticorum, & sic non com-
prehendit istos Judæorum, & firmat idem Delbene *dub.*
36. in Corol. n. 1. 2., & 6. Bonacina *cit disp. 1. q. 2.*
punct. 4. n. 21. Unde idem Petra recte concludit, quod
cum in Constitutione Clementis VIII. nulla adsit servatio
Censuræ, non videtur, quare possit dici reservata; Sic-
que solum elicitur talis reservatio quoad ferentes, vel
auxilium præstantes Hebræis, ut dictos libros habeant;
quia, cum ex eadem Constitutione isti incurrant pœnas
fautorum Hæreticorum, proinde incurrunt etiam Excom-
municationem contentam in Bulla Cœnæ. Hactenus eru-
dite suo more Eminentissimus Petra *l. c. nu. 13. & 14.*
Vide verb. *Libri prohibiti num.* 28.

Additio Novissima.

LOnge a veritate aberrat Ferraris noster in taxanda Thalmudi Epoca; præterquamquod Misna cum Thalmud, itemque Thalmud utrumque Hierosolymitanum cum Babylonico confundit. Quoniam vero meum non est nunc Cronologum, aut Historicum Litterarium agere Lectores remitto ad *Rabbinicas Bibliothecas* Bartoloecci, & Wolfii. Illud autem, de quo Lectorem eumdem admonendum esse censeo, est, quod etsi Corpus Thalmudicum multis, ac fere innumeris refertum sit fabellis, nugis, contradictionibus, erroribus, vel etiam blasphemiis, quarum amplissimum catalogum elaboravit prædictus Bartoloecci *Tom. 3. a pag. 359. ad pag.* 663. ac propterea jure in illud animadversum sit, dirisque flammis devorandum traditum: negari tamen nequit, quin multa adhuc in eodem reserventur divinarum scripturarum explanationi, rectæque earumdem intelligentiæ, perquam utilia, necnon antiquæ, genuinæque traditiones Israeliticæ gentis, tum argumenta adversus Judæorum pervicaciam; & quod maxime est notandum, Catholicæ Ecclesiæ apologia adversus hujus temporis hæreticos. Abstinere omnino nequeo ab adducendis nonnullorum Clarissimorum Virorum testimonia, & judicia de eodem Thalmud. Illustrissimus Boluetius in amirabili suo Opere, cui titulus. *Discours sur l' histoire universelle, part.* 2. hæc scripta reliquit; „ Habent (Judæi) opus ab iis appellatum Thalmud, idest, „ *doctrina*, quod æquali cum sacra scriptura veneratione „ prosequuntur. Antiquorum eorum Magistrorum tractatus, atque sententias in unum collectas complectitur; „ & quamvis partes singulæ, quibus magnum hujusmodi „ Opus constat, eadem minime potiantur antiquitate; „ posteriores tamen, qui inibi referuntur, auctores, priora Ecclesiæ sæcula attigere. Hac autem in collectione, „ inter innumeras, indecentesque fabellas, quarum pleræque evulgatæ, conspiciuntur post Christi adventum, „ quædam occurrunt vetustissimarum traditionum lipsana hæbraicæ gentis, probationesque, quibus facile redarguatur". Idem est judicium quod de eodem Thalmud novissime efformavit Clar. Abbas Houtteville in egregio Opere adversus Incredulos edito, *tom. 1. discours critique pag.* 148. „ Generatim, *inquit*, de Thalmud loquendo, magnum hoc Opus residua quædam pretiosa continet veterum Judaicorum traditionum, a quibus adjutorium postulari posse recognosco ad Sacrarum Scripturarum intellectum . . . Neque asserere vereor, quin in „ ea Tractatuum, sententiarumve caterva, quibus compactum est, talia reperiantur, ut si quis ea seligere apprime norit, invictissima ex iis elaborare possit argumenta pro Ecclesia cum Judæis disceptaturus", Præiverat Claudius Fleurit; *Discours sur l' Histoire Ecclesiastique*, V. *discours* §. V.

Hinc mirum non est, si Raymundus Martini dominicanæ familiæ sec. XIII. splendidissimum ornamentum in Proœmio eximii, singularisque Operis *Pugionis fidei*, *n.* V. profiteatur; „ Secundaria vero (materia hujus Pugionis „ erit) quædam traditiones, quas in Thalmud, & Midraschim, idest Glossis, & traditionibus antiquorum „ Judæorum reperi, & tamquam Margaritas, quasi de „ quodam maximo firmario sustuli non modice lætabundus". Quod & fideliter præstitit pius, doctusque Vir maximo cum Ecclesiæ emolumento, adeo ut, omnes quotquot in posterum Christianam Religionem adversus Judaicam perfidiam vindicare aggressi sunt; a Raymundo arma commodarint. Eumdem & ipse Spartam secutus quantocius, nedum adversus Judæos, verum etiam adversus Eterodoxos hujus temporis, Ecclesiæ Catholicæ dogmata propugnabit thalmudicis, cæterisque Judaicis traditionibus in cœno Rabbinicorum voluminum involutis V. C. Abbas D. Bernardus Poch.

THEOLOGIA, THEOLOGUS.

S U M M A R I U M.

1 *Theologia quid sit.*
2 *Theologia est quintuplex, scilicet Positiva, Ascetica, Polemica, scholastica, & Moralis.*
3 *Quæ sit Theologia Positiva.*
4 *Quæ sit Ascetica.*
5 *Quæ sit Polemica.*
6 *Quæ sit Scholastica.*
7 *Quæ sit Moralis.*
8 *Theologia ratione subjecti, in quo recipitur, dividi-*

io

tur in Theologiam Dei, in Theologiam Beatorum, & in Theologiam Viatorum, & quæ sint hæ tres Theologiæ.
9 *Theologia ratione objecti, circa quod versatur, dividitur in Theologiam necessariorum, & in Theologiam contingentium, & quæ utraque sit.*
10 *Theologiæ Objectum quodnam sit.*
11 *Theologia Dei non est proprie scientia.*
12 *Theologia Beatorum de necessariis est scientia.*
13 *Theologia Viatorum non est proprie scientia.*
14 *Theologia in se, & in quocumque intellectu est sapientia, seposita tamen evidentia in intellectu Viatorum.*
15 *Quid sit sapientia.*
16 *Theologia Dei non est practica, sed speculativa.*
17 *Theologia autem Beatorum, & Viatorum est practica.*
18 *Assertur origo Cathedræ Scholasticæ Religionis Seraphicæ.*
19 *Quoad ea, quæ concernunt Theologum*, remissive.

1 THeologia est Divinarum rerum ex iis, quæ revelata sunt, Sacra Doctrina; *Est in re Communis.*

2 Theologia est quintuplex, scilicet Positiva, Ascetica, Polemica, Scholastica, Moralis; *sic Doctores Communiter.*

3 Theologia *Positiva* est, quæ in sensu Scripturæ, Traditionum, Decretorum Pontificiorum, & Definitionum Conciliorum explicando occupatur, uti est Theologia Sanctorum Patrum, & aliorum Sacræ Scripturæ, ac Sanctorum Canonum Interpretum, & ideo dicitur *Positiva*, quia ponit fundamenta pro construendis argumentationibus Theologicis; ejus præcipua functio est interpretari Sacras Scripturas, Traditiones, ac Sacros Canones.

4 Theologia *Ascetica*, seu *Mystica*, aut *Affectiva* est, quæ non tam rationis discursu, quam simplici mentis intuitu affectuose res divinas contemplatur, & sapit, & ideo non solum intellectum illuminat, sed præsertim voluntatem inflammat, & dicitur *Ascetica*, quia potissimum docetur in Asceteriis Religiosorum; ac ejus præcipua functio est tradere Doctrinas ad perfecte virtutes consequendas necessarias, & docere veram perfectionem Christianam.

5 Theologia *Polemica*, seu *Dogmatica*, aut *Theoretica* est, quæ Fidei dogmata, & Mysteria Fidelibus exponit, & contra Infideles defendit, & dicitur *polemica* a quodam verbo Græco, quod bellum significat, quia tractat controversias, & docet modum defendendi veram Fidem, & expugnandi Hæreses. Et ejus præcipua functio est proponere vera Fidei Mysteria fidelibus, ut confirmentur, & infideles convincere de erroribus, ut convertantur.

6 Theologia *Scholastica* est, quæ artificiosa methodo, & Syllogistice de rebus Divinis disserit ad differentiam Positivæ, quæ privata Sacrarum Scripturarum lectione, & exercitatione SS. PP. comparatur. Et dicitur *Scholastica*, quia in Scholis traditur, & a Doctoribus Scholasticis est inducta. Et ejus præcipua functio est deducere conclusiones certas ex principiis partim Fidei, & partim luminis naturalis.

7 Theologia *Moralis* est, quæ de rebus ad mores pertinentibus in ordine ad salutem conclusiones proponit, easque argumentis facilioribus declarat, & confirmat. Et dicitur *Moralis* quia Mores ad Fidei Christianæ regulam ordinat; Et ejus præcipua functio est actus humanos, seu morales hominum dirigere, & ad id explicare, & resolvere casus conscientiæ.

8 Theologia ratione subjecti, in quo recipitur, dividitur in Theologiam Dei, in Theologiam Beatorum, & in Theologiam Viatorum. *Theologia Dei* est, quæ immediate innititur lumini supernaturali, increato, nempe intellectui Divino. *Theologia Beatorum* est, quæ innititur lumini supernaturali creato clare, & evidenter manifestativo, nempe visioni beatificæ. *Theologia Viatorum* est, quæ innititur lumini supernaturali creato, sed obscuro, nempe Fidei. Theologia Dei est comprehensiva, Theologia Beatorum est intuitiva, Theologia Viatorum est discursiva.

9 Theologia ratione objecti, circa quod versatur, dividitur in Theologiam necessariorum, & in Theologiam contingentium. *Theologiam necessariorum* est, quæ respicit veritates necessarias; ut Unitatem Dei in Essentia, Trinitatem in personis, Infinitatem in suis Attributis, seu unico verbo est, quæ respicit Deum ad intra. *Theologia contingentium* est, quæ respicit veritates contingentes, ut Creationem Mundi, Incarnationem Divini Verbi, Creaturas, quas Deus libere vel creat, & moderatur in ordine Naturæ; vel vocat, & justificat in ordine gratiæ; vel beatificat, & coronat in ordine gloriæ, seu unico verbo est, quæ respicit Deum ad extra.

10 Theologiæ objectum est omnis veritas aliquo modo ad Deum pertinens, & deducibilis ex revelatis, reductive autem, & ultimate est ipse Deus; Et hoc clare patet tum ex ipsius nomine: vocatur enim Theologia, ex quo sit scientia, vel sermo de Deo; & tum ex hoc, quod omnia, de quibus agitur in Theologia, directe, vel indirecte ipsum Deum respiciant.

Theologia Dei non est proprie scientia: Ad rationem 11
enim scientiæ requiritur discursus, seu progressus a minus
notis ad notiora; Deus autem omnia unico actu clarissime
intelligit. Theologia Beatorum de necessariis est scien- 12
tia; Habet enim omnes conditiones ad scientiam requisitas,
& etiam discursum, de quo majus est dubium, quia
Beati ex Scoto prius saltem natura intelligunt quidditatem
rei, quam proprietates. Theologia Viatorum non 13
est proprie scientia: Deficit enim ipsi evidentia, cum nitatur
in Fide, quæ est obscura; Potest tamen dici scientia
lato modo, sumendo scientiam pro cognitione ita certa,
ut ipsius certitudo æquipolleat evidentiæ, ut habetur
ex Scoto q. 3. *Prolog.*

Theologia in se, & in quocumque intellectu est sapien- 14
tia; seposita tamen evidentia in intellectu Viatorum; Est
enim cognitio rerum altissimarum, nempe Dei, & Divinorum,
quæ habetur per rationes altissimas, scilicet per
Fidem in intellectu Viatorum, per lumen gloriæ in in- 15
tellectu Beatorum, & per essentiam Divinam in intellectu
Dei; Quod est proprium Sapientiæ, quæ definitur,
quod sit notitia rerum Divinarum per altissimas causas.

Theologia Dei non est practica, sed speculativa; Ipsa 16
enim non est regulativa, cum intellectus Dei nequeat regulare
Divinam voluntatem, ex quo ipsa sit summe recta,
& regula omnium, nec possit habere malos actus,
ideoque non est regulabilis, & consequenter Dei Theologia
nec est regulativa, nec practica. Theologia autem 17
beatorum, & Viatorum est practica: Operatur enim circa
objectum ipsum diligendo, nec manet in sola contemplatione
Dei, sed excitat voluntatem ad Deum amandum,
& sic dirigit praxim: Et hæc aliqualis breviter de
Theologia perstricta notitia sufficiat. Reliqua de ea, tum
Positiva, tum Asceptica, tum Polemica, tum Scholastica,
tum Morali relinquendo videnda apud suos respective
Auctores, qui fuse ad rem integra volumina ediderunt.

Hinc juvat addere, quod in nostro Minoritico Ordine 18
primus omnium legitime Sacram Theologiam interpretatus
est S. Antonius de Padua cum facultate ut sequitur S. P. nostri.

Charissimo meo Fratri Antonio

Frater Francius in Christo salutem.

Placet mihi, quod Sanctæ Theologiæ Litteras Fratribus interpreteris, ita tamen, ut neque in te, neque in ceteris (quod vehementer cupio) extinguatur sanctæ orationis spiritus juxta Regulam, quam profitemur. Vale.

Recepta hac Seraphis S. Patris Patentali facultate primam Cathedram Scholasticæ Doctrinæ aperuit S. noster Antonius in nostro Fratrum Minorum Ordine, eamque docuit in Alma studiorum Matre Civitate Bononiæ, ac in aliis Galliæ, & Italiæ Civitatibus, & postremo in Civitate Paduæ, ubi gloriosum, ac miraculosum vitæ suæ cursum complevit; & præ innumerabili miraculorum multitudine, nondum a suæ gloriosæ mortis transactu (quod mirum est) a Gregorio IX. plaudente Urbe, & Orbe in Civitate Spoleti (ubi tunc aderat Romana Curia) Sanctorum Festis omni cum solemnitate fuit adscriptus. Sic P. Petrus Antonius de Venetiis in Viridario Seraphico italice conscripto *tom.* 2. *c.* 2. *p.* 9. aliique apud Wadingum ad *annum* 1222. & habetur in Opusculis ejusdem S. P. Francisci *tom.* 1. *Epistola tertia.*

Quo ad ea, quæ concernunt Theologum. Vide verb. 19
Canonicus art. 9. *a n.* 1. *usque ad n.* 44. ubi abunde de omnibus.

THESAURUS S. M. ECCLESIÆ.

Vide verb. *Indulgentia art.* 1. *a n.* 4.

THESAURUS.

Vide verb. *Dominium art.* 3. *a n.* 26. *a n.* 45.

THURIFICATIO.

SUMMARIUM.

1 *Thurificatio juxta formam Cæremonialis cum unico tantum thuribulo est facienda.*
2 *Usus duorum thuribulorum non probatur.*
3 *Thurificatio est munus Diaconi.*
4 *Thurificatio debetur Canonicis paratis ante Vicarium Generalem.*
5 *Thurificatio debetur prius Canonicis Cathedralis, & Collegiatæ, quam Gubernatori, Vide tamen infra*, a n. 32. ad 39.

6 *Fini.*

6 *Finito Evangelio Missæ solemnis, cui cum Cappa assistit Episcopus, thurificandus est Celebrandus, & non Episcopus.*
7 *Thurificatio in Ecclesia Collegiata exempta, præsente Episcopo, & Abbate, quomodo facienda.*
8 *Canonicis Collegiatæ debetur thurificatio ante Rectores, & Beneficiatos Parochialium.*
9 *Thurificatio debetur duplici ductu Canonicis, Clericis vero Parochialium Ecclesiarum unico ductu.*
10 *Portionariis, & aliis Beneficiatis quando debeatur thurificatio duplici ductu.*
11 *Dignitatibus, & Canonicis hinc inde distributis in choro quomodo fieri debeat thurificatio.*
12 *Assistentes Episcopo thurificantur, & recipiunt pacem ante Dignitates.*
13 *Archidiaconus, qui tenet Baculum Episcopi, thurificandus est immediate post Diaconos assistentes.*
14 *Assistens Presbyter, & non Diaconus Evangelii, thurificare debet Episcopum.*
15 *Canonici stantes, & non genuflexi thurificare debent Episcopum.*
16 *Thurificatio cum triplici ductu thuribuli unico tantum, & Digniori, idest Episcopo convenit.*
17 *In absentia Episcopi thurificatio fieri debet Celebranti triplici ductu.*
18 *Dignitatibus, & Canonicis Cathedralium debetur thurificatio duplici ductu, ceteris vero de choro unico ductu.*
19 *Dignitatibus Cathedralium debetur thurificatio solum duplici ductu, quando firmiter non probatur immemorabilis, quod triplici ductu incensentur, absente Episcopo.*
20 *Thurificatio non debetur Canonicis ab Episcopo celebrante.*
21 *Thurificatio duplici solum ductu debetur Vicario Generali sedenti in choro, licet sit prælatus.*
22 *Thurificatio debetur Magistratui post Canonicos æquis ductibus.*
23 *Dominus loci, & quivis alius non est thurificandus a Presbytero celebrante.*
24 *Est tamen servanda consuetudo circa thurificationem Baronis Domini loci.*
25 *Curatus, sive Rector Ecclesiæ thurificandus est ante Dominum Loci.*
26 *Diaconus Evangelii debet thurificare chorum, non obstante prætensa contraria consuetudine.*
27 *Diaconus debet incensare Canonicos, & alios, non tamen Mansionarios.*
28 *Diaconus non debet dare pacem Laicis, nec Domino Loci.*
29 *Consuetudo, ut Vicarius Generalis thurificetur ante Canonicos, est servanda.*
30 *Consuetudo Loci, vel Ecclesiæ servanda est, ut Vicarius Generalis sit thurificandus ante, vel post Capitulum.*
31 *Consuetudo, ut Mansionarii ab una parte thurificentur immediate post Canonicos ejusdem partis antequam thurificentur Dignitates, & Canonici alterius partis, non est servanda.*
32 *Consuetudo, ut Gubernator thurificetur immediate post Episcopum, est servanda.*
33 *Consuetudo incensandi Gubernatores Civitatum sedis Apostolicæ, qui sunt Referendarii, & utuntur Rochetto ante Canonicos, est servanda.*
34 *Consuetudo, quod Gubernator Status thurificetur, & habeat pacem ante Rectores, & Curator Ecclesiarum, servanda est.*
35 *Consuetudo laudabilis, quod Gubernator non thurificetur, nec osculetur librum Evangelii, nec habeat pacem immediate post Episcopum, servanda est.*
36 *Gubernator Protonotarius cum habitu Prælatitio Divinis assistens thurificandus est ante Canonicos immediate post Episcopum.*
37 *Gubernator dignissimus, & perpetuus thurificandus est immediate post Episcopum, & ante Canonicos etiam paratos.*
38 *Gubernator Civitatis etiam non Prælatus thurificandus est immediate post Canonicos assistentes ante alios Canonicos, & absente Episcopo immediate post Vicarium Generalem.*
39 *Etiamsi Gubernator sit Uxoratus.*
40 *Gubernator Civitatis thurificandus est duplici, & non triplici ductu.*
41 *Si adsit autem consuetudo, quod ipse Gubernator, seu alii thurificentur triplici ductu, est servanda.*
42 *Dignitatibus in choro, quamvis cum Rochetto, & habitu Protonotarii existentibus, non debetur thurificatio triplici, sed solum duplici ductu.*
43 *Thurificatio cum triplici ductu non debetur Vicario Apostolico.*
44 *Neque primæ Dignitati Sanctæ Mariæ in Cosmedin Urbis.*
45 *Thus, & pax Domino Loci debet dari juxta formam Libri Cæremonialis.*
45 *Mulieribus non datur thus, & pax inter Missarum* *solemnia. Et an aliquando dari debeat? remittitur arbitrio Episcopi. Non deberi autem nisi Reginis, & magnis Principissis est novissime statutum.*
47 *Canonici & Beneficiati, ac Magistratus in Vesperis, quando assistunt Beneficiati cum Pluvialibus, thurificandi sunt per aliquem ex dictis Beneficiatis assistentibus Pluviali indutis.*
48 *Canonicus Locumtenens Episcopi non est thurificandus ante Dignitates.*
49 *Prior Collegiatæ, si in Cathedrali præsens fuerit cum illius Dignitatibus, & Canonicis thurificandus est duplici ductu.*
50 *Tam Dignitates, quam Canonici lateris dignioris chori incensandi sunt prius quam dignitates Canonici alterius lateris.*
51 *In Feria VI. Parasceve post thurificationem Oblatorum, non est iterum thurificandum Ss. Sacramentum, nec ob ejus præsentiam est omittenda incensatio Crucis.*
52 *Reliquia Ss. Crucis non est thurificanda a Celebrante genuflexo.*
53 *Thurificatio non debetur Laicis a Diacono parato, sed a solo Clerico Cotta induto.*
54 *Diaconus ministrans Thus Canonico celebranti debet dicere* Benedicite Pater Reverende, *& non* Pater Reverendissime; *quod dicitur solum si celebret Episcopus, &* Pater Eminentissime, *si Cardinalis.*
55 *Traditur modus, & ordo servandus a Diacono in thurificatione,* ad num. 57.
58 *Si Altare, in quo canitur Missa, longe distet a Choro, thuriferarius, & non Diaconus ipsum incensabit.*
59 *Imperator, Reges, aliique Supremi Principes, & Proreges, quando, & quomodo thurificandi?*
60 *Quomodo incensandi Domini locorum minorum?* ad n. 61.
62 *Omnibus de more incensatis thurificandus est populus ter.*
63 *Quando Chorum incensat thuriferarius, potest illum incensare, vel in communi transeundo ante sedilia, vel singillatim omnes.*
64 *Si in Presbyterio, vel in choro, ubi benedicendum est incensum, adsit Episcopus Diœcesanus, vel aliquis eo major, tunc ipse illud benedicit.*
65 *Quando ad Vesperas præter Altare majus, est incensandum aliud Altare, quomodo facienda incensatio?*
66 *Incensatio chori ad Vesperas quando cessare debeat?*
67 *Quando duo sunt thuriferarii, quomodo facienda incensatio?*
68 *Qui thurificat, semper stare debet; solus Papa a genuflexo incensatur.*
69 *Adducitur responsio sacræ Cong. Rit. ad varia dubia.*
70 *In choro thurificandi sunt omnes singillatim.*
71 *Alia ad rem, remissive.*

THurificatio juxta formam Cæremonialis cum unico 1
tantum Thuribulo est facienda. *S. C. R. in Lucerina* 21. *Jul.* 1618. apud Aldan. *in Compendio Canonicorum resolutionum l.* 1. *t.* 9. *n.* 34. & Barbos. *in summ. Apostolic. dec. verb. thurificatio n.* 1. Usus enim duorum 2
thuribulorum non probatur. *S. C. R. in Alexandrina* 15. *Mart.* 1608. *in respons. ad* 2. *dub. & in dict. Lucerina.* apud Aldan. *l. c. n.* 36. & Barbosa *l. c. n.* 2.

Thurificationis munus est Diaconi, qui etiamsi sit ex 3
Dignitatibus, vel Canonicis, post incensatum Episcopum, debet alios Prælatos, si adsint, Magistratum Sæcularem, Dignitates, & Canonicos incensare; Mansionarios vero, & alios Capellanos, alius Capellanus, seu Magister Cæremoniarum pro Ecclesiæ consuetudine incensare debet. *S. C. in Lucen.* 10. *Jul.* 1600. apud Aldanum *l. c. n.* 37. Barbos. *l. c. n.* 3.

Thurificatio debetur Canonicis paratis ante Vicarium 4
generalem. *S. C. R. in Egitanen.* 3. *Aug.* 1602. *& in Tiburtina* 6. *Mart.* 1610. apud Barbos. *l. c. n.* 10. *& tract. de Canonicis c.* 18. *n.* 29.

Thurificatio debetur prius Canonicis Cathedralis, & 5
Collegiatæ, quam Gubernatori, & Officialibus. *S. C. R. in Complen.* 28. *Januar.* 1612. apud Sellium *in select. Canonicis c.* 16. *n.* 23. & Barbosa *l. c. n.* 11. Vide tamen *infra a n.* 32. *ad* 39.

Finito Evangelio Missæ solemnis, cui assistit Episcopus 6
cum Cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus. *S. R. C.* 4. *Augusti* 1663. apud Pitonium *Const. ad Canonicos n.* 720.

Thurificatio in Ecclesia Collegiata exempta, præsente 7
Episcopo cum Canonico Ecclesiæ Cathedralis, & Abbate cum Canonicis dictæ Ecclesiæ Collegiatæ, debetur primum Episcopo triplici ductu thuribuli, & post Episcopum immediate Canonico Cathedralis Ecclesiæ duplici ductu, deinde Abbati etiam duplici ductu. *S. C. R. in Alexandrina S. Petri in Burgolio* 7. *Februar.* 1604. apud Barbosa *l. c. n.* 12. *& tract. de Canon. c.* 34. *n.* 32. Et iterum in Decretis Generalibus 22. *Septemb.* 1659. §. 15. ibi; „ Episcopus præterea trino ductu, & immediate Ca-
„ nonici Cathedralis duplici, moxque Abbas (nisi cele-
„ bret)

„ brec) pariter duplici, ac subinde Canonici, vel Mo-„ nachi Abbatialis Ecclesiæ unico tantum ductu thurifi-„ centur. Vide verb. *Abbas*, ubi dantur Decreta per extensum.

8 Canonicis Collegiatæ thurificatio debetur ante Rectores, & Beneficiatos aliarum Ecclesiarum Parochialium, etiam quando in eorum propriis Ecclesiis simul Divinis intersunt, nec est hujusmodi Cæremonia aliquo prætextu omittenda, si ex consuetudine fieri solet. *Sacr. C. R. in Calaguritana* 1. *Jun.* 1601. Apud Aldan. *l. c. n.* 40. Barbosa *l. c. n.* 25.

9 Thurificatio debetur duplici ductu thuribuli Canonicis Collegiatæ; Clericis vero Parochialium Ecclesiarum unico ductu. *S. C. R. in Cæsaraugustana de Daroca* 19. *Januar.* 1615. apud Barbol. *l. c. n.* 14. *& tract. de Canon. c.* 18. *n.* 66.

10 Thurificatio debetur duplici ductu Portionariis, & aliis Beneficiatis, sicut & Canonicis, quando tales Portionarii, & Beneficiati in reliquis omnibus, & per omnia æquiparantur Canonicis, & æqualiter incedant in Processionibus, & sedent in æqualibus scamnis, non obstante Cæremonialis Libro, qui intelligitur, quando non adsunt Presbyteri, qui sunt omnino æquales Canonicis. *S. C. R. in dicta Cæsaraugustana de Daroca* 21. *Mart.* 1615. apud Barbosa *l. cit. num.* 25. *& tractat. de Canon. capit.* 34. *num.* 34.

11 Dignitatibus hinc inde distributis in choro debent incensari eæ cum Canonicis ab una parte, deinde aliæ cum aliis Canonicis ab altera parte; Non vero omnes Dignitates simul ante omnes Canonicos. *S. C. R.* apud Gavant. *in Manal. Episcop. verb. Missa Conventualis in addit. nu.* 3. apud Piton. *Const. ad Canonicos n.* 123.

12 Assistentes Episcopo, licet sint minus digni, ratione assistentiæ ante Dignitates thurificantur, & recipiunt pacem; *Sacr. Congregat. R. in Brachar.* 19. *Jun.* 1608. apud Barbosa *tract. de Canon. cap.* 33. *n.* 15. *&* 16. & Piton. *l. c. n.* 140.

13 Archidiaconus, qui sustinet baculum Episcopi, dum celebrat solemniter, thurificandus est immediate post Diaconos assistens; *S. C. in dict. Brachar.* 19. *Jun.* 1608. apud Barb. *tract. de Canonicis cap.* 5. *num.* 52. *& cap.* 33 *n.* 22.

14 Assistens Presbyter, sive Dignitas sit; sive Canonicus, thurificare debet Episcopum, non Diaconus Evangelii; *S. Rituum Congregat. in Placentina* 19. *Maji* 1607. apud Barbos. *tract. de Canon. cap.* 33. *n.* 17. & Pitonium *l. c. num.* 103.

15 Thurificatio non debetur Episcopo a Canonico, vel Dignitate assistente genibus flexis, sed stante; *Sacr. Congr. Rituum in Oscensi* apud Barbos. *in Summa l. c. n.* 4. *& tract. de Canon. Cap.* 33. *n.* 29. & Aldan. *l. c. n.* 38.

16 Thurificatio cum triplici ductu Thuribuli, unico tantum, & digniori, idest Episcopo convenit; *S. C. R. in Vintimil.* 11. *Decemb.* 1604. *& in Civit. Ducal.* 11. *Nov.* 1614. apud Barbol. *l. c. n.* 5. *& tract. de Canon. Cap.* 34. *n.* 26. & Piton. *l. c. n.* 281.

17 In absentia vero Episcopi thurificatio fieri debet Celebranti triplici ductu juxta Regulas Cæremonialis; *Sacr. Congr. Rit. in Patavina. Plebis Sacci* 9. *Maji* 1606. *& in Comen. Valutiæ* 30. *Januar.* 1616. apud Piton. *l. c. n.*

18 281. & Barbosa *l. c. n.* 6. Dignitatibus autem, & Canonicis Cathedralium in suis Ecclesiis duplici, cæteris vero de Choro unico ductu thurificatio debetur; *Ead. S. C. R. in dict. Patavina, & Comensi* apud Piton. *l. c.* & Barbosa *l. c. n.* 7.

19 Unde thurificatio duplici solum ductu debetur Dignitatibus Cathedralium, nisi firmiter probetur immemorabilis, quod triplici ductu thurificentur, absente Episcopo; *S. C. R. in Casertana* 16. *Septemb.* 1632. apud Barbosa *l. c. n.* 8. *& tract. de Canon. c.* 34. *n.* 31.

20 Thurificatio non debetur Canonicis ab Episcopo celebrante; *S. C. R. in Uladislavien.* 2. *Mart.* 1613. apud Sellium *in Select. Canon. cap.* 16. *num.* 22. Barbosa *l. c. num.* 9.

21 Thurificatio duplici, non autem triplici ductu debetur Vicario Generali sedenti in Choro, licet supra Canonicos, & sit Prælatus; *S. C. R. in Nepesina* 14. *Januar.* 1617. apud Barbosa *l. c. n.* 16. *& tract. de Canon. c.* 34. *num.* 29.

22 Thurificatio debetur Magistratui post Canonicos æquis ductibus; *S. C. R. in Interamn.* 29. *Jun.* 1660. *& in Faventina eadem die & anno* apud Aldan. *l. c. n.* 41. Barbosa *l. c. n.* 17. Nam Canonici ante Magistratum thurificandi sunt, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in aliis, in quibus simul convenerint, ubi talis est consuetudo; *S. R. C. in Narnien.* 15. *Jun.* 1605. apud Barbosa *l. c. n.* 17. *& tract. de Canon. cap.* 18. *n.* 75.

23 Thurificatio a Presbytero celebrante non est præstanda Domino loci, nec aliis; *S. C. R. in Calaguritana* 5. *Jul.* 1614. apud Aldan. *l. c. n.* 42. & Barbosa *l. c. n.* 18.

24 Circa thurificationem autem Baronis Domini loci servanda est consuetudo; *S. R. C. in S. Agathæ* 17. *Nov.* 1607. apud Sellium *in Select. Canon. cap.* 56. *n.* 58. & Barbosa *in summ. Apost. dec. verb. Consuetudo circa thurificationem n.* 5.

Curatus, sive rector Ecclesiæ Parochialis tamquam caput Ecclesiæ thurificandus est ante Dominum Loci; *S. C. R. in Turritana* 7. *Aug.* 1610. apud Sellium *l. c. c.* 71. *n.* 20. & Barbosa *l. c. verb. Curatus n.* 2. 25

Diaconus Evangelii debet thurificare Chorum, nec ab eo munere excusatur sub prætextu contrariæ consuetudinis, *S. C. R. in Alexandrina* 15. *Mart.* 1608. *in respons. ad dub.* apud Aldan. *l. c. t.* 9. *n.* 35. & Barbosa *l. c. verb. Diaconus num.* 4. 26

Diaconus debet incensare Canonicos, & alios, non tamen Mansionarios; *S. C. R. in Lucerina* 20. *Apr.* 1610. apud Aldan. *l. c. n.* 34. & Barbosam *l. c. n.* 3. 27

Diaconus non debet dare pacem Laicis, nec Domino Loci; *Sacr. C. R.* 5. *Jul.* 1614. apud Gavan. *in Rubr. Missalis p.* 2. *tit.* 10. *num.* 8. *vers. Ordo*, & Barbosam *l. c. n.* 6. 28

Consuetudo, ut Vicarius Generalis thurificetur ante Canonicos, servanda est, sive qui thurificat, sit Canonicus, sive Acolytus; *S. C. R. in Alexandr.* 15. *Mart.* 1608. apud Sellium *l. c. c.* 59. *num.* 53. & Barbosam *l. c. verb. Consuetudo circa thurificationem n.* 1. 29

Consuetudo loci, vel Ecclesiæ servanda est, ut Vicarius Generalis sit thurificandus, & debeat accipere Candelam, Cinerem, Palmam, & adorare Crucem ante, vel post Capitulum; *S. C. R. in Neocastr.* 16. *Januar.* 1607. apud Sellium *loc. cit. cap.* 56. *num.* 54. Barbosa *loc. cit. num.* 2. 30

Consuetudo, ut Mansionarii ab una parte thurificentur immediate post Canonicos ejusdem partis, antequam thurificentur Dignitates, & Canonici, qui sedent ab alia parte Chori, non est servanda; *S. C. R. in Placentina* 29. *Maji* 1607. *in responsione ad dub.* 3. apud Sellium *l. c. Cap.* 56. *n.* 57. & Barbosa *l. c. n.* 4. 31

Consuetudo, ut Gubernator thurificetur immediate post Episcopum, servanda est; *S. C. R. in Alexand.* 15. *Mar.* 1608. *in respons. ad dub.* 4. apud Sellium *l. c. c.* 56. *n.* 59. Barbosa *l. c. n.* 6. 32

Consuetudo incensandi Gubernatores Civitatum Sedis Apostolicæ, qui sunt Referendarii, & Prælati, & utuntur Rochetto, ante Canonicos post Episcopum, servanda est; *S. C. R. in Cæsenat.* 7. *Decemb.* 1601. apud Sellium *l. c. n.* 56. & Barb. *l. c. n.* 7. 33

Consuetudo, quod gubernator Status thurificetur, & habeat pacem ante Rectores, & Curatos Ecclesiarum, servanda est; *S. C. R. in Gotian. in Sardinia* 5. *Jul.* 1615. apud Sellium *loc. c. c.* 56. *n.* 61. Barbosa *l. c. n.* 8. 34

Consuetudo laudabilis, quod Gubernator non thurificetur, nec osculetur Librum Evangelii, nec habeat pacem immediate post Episcopum, servanda est; *S. C. R. in Tullen.* 2. *August.* 1603. apud Sellium *l. c. n.* 62. Barbosam *l. c. n.* 9. 35

Gubernator Protonotarius cum habitu Prælatitio, idest Rochetto, & Mantelletta, Divinis assistens thurificandus est ante Canonicos immediate post Episcopum; *S. C. R. in Favent.* 5. *Jul.* 1602. apud Aldan. *l. c. t.* 16. *n.* 64. & Barb. *l. c. verb. Gubernator n.* 10. 36

Gubernator dignissimus, & perpetuus, thurificandus est immediate post Episcopum, & ante Canonicos, etiam paratos; *S. C. R. in Alexandr.* 15. *Mart.* 1608. *in respons. ad dub.* 4. apud Sellium *l. c. c.* 27. *n.* 33. Barbosam *l. c. verb. Gubern. n.* 11. 37

Gubernator Civitatis etiam non Prælatus thurificandus est immediate post Canonicos assistentes ante alios Canonicos; absente vero Episcopo, immediate post Vicarium Generalem; *Sacr. C. R. in Favent.* 9. *Maji* 1606. *& in Fanen.* 3. *Septemb.* 1607. apud Sell. *l. c. c.* 27. *n.* 35. Barb. 38

l. c. n. 12. Etiamsi Gubernator sit uxoratus; *Ead. S. C. in Favent.* 17. *Nov.* 1607. apud Sell. *l. c. c.* 27. *n.* 36. Barb. *l. c. n.* 12. 39

Gubernator Civitatis thurificandus est duplici, & non triplici ductu Thuribuli; *S. R. C. in Civitat. Ducalis* 11. *Nov.* 1614. apud Sellium *citat. cap.* 27. *num.* 38. Barbol. *l. c. n.* 15. 40

Quoad thurificationem triplicis ductus licet per Regulas Cæremonialis debeatur soli Episcopo, vel Celebranti; Nihilominus si adest immemorabilis consuetudo, quod alii pariter thurificentur triplici ductu, ea omnino servari debet; *S. R. C. in Casertana* 18. *Septemb.* 1632. apud Piton. *Const. ad Canonicos n.* 957. 41

Dignitatibus in Choro non debetur thurificatio triplici, sed duplici tantum ductu, non obstante quod ibi amissis distributionibus, persona, quæ habet Dignitatem, incederet cum Rochetto, & habitu Protonotarii, ut respondit *S. C. R. contra Præpositum Ecclesiæ Insulana* 21. *Mart.* 1699. apud Monacelli *tom.* 4. *supplem. ad* 2. *tom. numer.* 18. 42

Thurificatio cum triplici ductu, nec debetur Vicario Apostolico; *S. C. Episcop. in Melphien.* 28. *August.* 1589. apud eumdem *n.* 19. 43

Neque primæ Dignitati Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariæ in Cosmedin Urbis; *Congregatio deputata trium Cardinalium die* 4. *Septemb.* 1705. *in respons. ad dub.* 31. apud eumdem Monacell. *l. c. n.* 20. 44

Thus, & Pax Domino Loci debet dari juxta formam libri Cæremonialis; *S. C. R. in Strongol.* 4. *Mart.* 1606. 45

apud

apud Sellium *in Selectis Canon. cap.* 17. *n.* 29., & Barbos. *loc. cit. verb. Pax num.* 6.

46 Mulieribus non datur thus, & pax inter Missarum solemnia; *S. C. R. in Pacen.* 28. *Januarii* 1612. *& in Lucerina* 3. *Junii* 1617. Et an aliquando debeat dari, remittitur arbitrio Episcopi. *Eadem S. C. in d. Pacen.* 28. *Januarii* 1612, apud Sell. *l. c. n.* 11. *& cap.* 51, *num.* 16. Barbos. *l. c. verb. Mulier n.* 5. *& verb. Pax num.* 8. Non debere autem dari nisi Regibus, & magnis Principissis, non obstante consuetudine contraria, decrevit eadem Cong. *in Lerinen.* 9. *Decem.* 1702. apud Monacell. *supplem. ad* 3. *tom. num.* 4.

47 Canonici, & Beneficiati, ac Magistratus in Vesperis quando assistunt Beneficiati cum Pluvialibus, thurificandi sunt per aliquem ex dictis Beneficiatis assistentibus Pluviali indutis. *S. C. R. in Turritana* 5. *Jul.* 1631. apud Piton. *Cons. ad Canon. n.* 554.

48 Canonicus Locumtenens Episcopi debet in Choro sedere in loco suæ receptionis in habitu Canonicali, nec ei competit Pacis, & Thuris honor ante Dignitates, & non lucratur distributiones, nisi sedeat in suo Stallo cum habitu Canonicali. *S. C. R. in Hidruntina* 10. *Novemb.* 1612. apud Piton. *loc. c. n.* 264. & Barbosa *tract. de Canon. c.* 38. *num.* 40.

49 Prior Collegiatæ, si in Cathedrali præsens fuerit simul cum illius Dignitatibus & Canonicis duplici ductu thurificandus est, quamvis nullam habeat præcedentiam supra Canonicos Cathedralis. *S. R. C. in Tuscanensi* 19. *August.* 1619. apud Pitton. *l. c. n.* 356. & Barbosa *tract. de Canonicis cap.* 11. *num.* 8. *&* 9.

50 Tam Dignitates, quam Canonici a latere digniori Chori sedentes prius thurificandi sunt, quam Dignitates, & Canonici qui sedent a latere Chori minus digno. *S. R. Congreg. in Benevent.* 5. *Dec.* 1648.

51 In Feria VI. Parasceves thurificanda sunt Oblata; sed post thurificationem Oblatorum, non est iterum thurificandum SS. Sacramentum, ob cujus tamen præsentiam non est omittenda thurificatio Crucis; sed Crux, & Altare thurificanda sunt eo prorsus modo, quo fit in aliis Missis, non omissis debitis genuflexionibus, transeundo ante SS. Sacramentum. *Sac. Rit. Cong. in Panormit.* 5. *Jul.* 1698.

52 Reliquia SS. Crucis non est incensanda a celebrante genuflexo. *Sac. Rit. Congr. in Brixien.* 15. *Septemb.* 1536. ubi etiam statuit, quod non est genuflectendum a Capitulo, & Clero processionaliter transeuntibus ante Altare, in quo recondita est ipsa Reliquia SS. Crucis; Et quod post expositionem dictæ Reliquiæ SS. Crucis, vel post ejus delationem in Processione, benedicendus est populus cum ipsa.

53 Thurificatio non debetur Laicis a Diacono Parato, vel Beneficiato, sed a solo Clerico cotta induto, ut sæpe resolvit *Sacr. Congregat. Rit.*, & signanter *in Pacen.* 21. *Mart.* 1609. *& in Calagurit.* 5. *Jul.* 1614. teste Pignatell. *t.* 1. *consult.* 7. *n. n.* 30., & Ursaya *t.* 2. *disceptat.* 7. *n.* 12.

54 Diaconus ministrans thus Canonico celebranti, ut benedicat, debet dicere *Benedicite Pater Reverende*, & non *Pater Reverendissime*. *S. C. R.* 4. *Apr.* 1699. Si autem celebrans sit Episcopus, debet dicere *Pater Reverendissime* ex Cæremon. Episcop. *lib.* 1. *cap.* 23. Et nonnulla Cæremonialia Regularium relata a Francisco Maggio *in lib. de Offic. Chori tom.* 2. 4. *disquisit.* 13. præscribunt etiam Abbatibus, Generalibus, seu Præpositis pariter Generalibus in tali circumstantia debere dici a Diacono *Benedicite Pater Reverendissime*. Sic eruditissimum P. Merati *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 4. *n.* 19. Si vero Celebrans sit Cardinalis, dicit *Benedicite Pater Eminentissime*, ut tradit dict. Merati *loc. cit.* 14. *n.* 26. Sicut celebrante Summo Pontifice *Pater Beatissime*.

55 Facta de more a Celebrante incensatione Altaris, Diaconus incenset ipsum Celebrantem triplici ductu. Si autem in Presbyterio adsit Episcopus Diœcesanus, Diaconus ipsum incensabit triplici ductu, & Celebrantem duplici; Et si adsit Legatus, vel alii Cardinales, ipsi triplici ductu, & Episcopus, ac Celebrans duplici thurificantur; Cæremon. Episcop. *lib.* 1. *cap.* 23. Cæremon. Ordinis Minor. *part.* 3. *cap.* 2. Bongiovanni in Silva Sacrar. Cæremoniar. *lib.* 3. *cap.* 11., *& lib.* 9. *cap.* 2. Merati *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 73. post Gavant. *ibid. lit.* C. & alii passim. Et si adsint Episcopi exteri, vel alii Prælati, honoris gratia thurificantur immediate post Celebrantem triplici ductu, sicuti & triplici ductu incensabitur ipse Celebrans; Cæremon. Ord. Minor. *loc. cit.* Merati *loc. cit.* Bongiovanni *loc. cit.*, & alii; Quod tamen intelligendum est in absentia suprad. Digniorum.

56 Cum Diaconus accesserit ad incensandum Chorum, si ibi existat aliquis ex prædictis, incensabit modo dicto *n. antec.* Et si nullus dignior ibi existat, & adsit P. Generalis, thurificabit eum triplici ductu. At sic etiam in absente Generali, adsit Provincialis, & ita absentibus Generali, & Provinciali Prælatus localis, qui, sive alius Prælatus, præsente Præsule majori, duplici tantum ductu thurificabitur. Cæremon. Ord. Minor. *part.* 3. *c.* 2. Bongiovanni *lib.* 3. *c.* 11., & alii. Incensato Prælato, Diaconus incensabit Cantores paratos duplici ductu, deinde incensabit Patres singillatim in prima, & secunda parte Chori duplici ductu, sicuti ex supra allatis Decretis singillatim sunt duplici ductu incensandi omnes Canonici; Alios autem Fratres unico tantum ductu incensabit; Et omnes in Choro incensandi, stantes extra Stallum se mutuo invitare debent modesta capitis inclinatione ad thurificationem prius recipiendam, itaut quilibet alium sibi immediate subsequentem sic reverenter præmoneat. Cæremon. Episcop. *lib.* 1. *cap.* 23. Gavant. *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *Rub.* 10. *lit.* C. Merati *ibid. n.* 71. Bisfus *lit.* I. *num.* 8., §. 3. Bauldry *p.* 3. *c.* 11. *n.* 18. Cæremon. Ord. Minor. *p.* 3. *c.* 2. *p.* 4. *c.* 6. *&* 7. Bongiovanni *lib.* 3. *c.* 11. *& lib.* 9. *c.* 2. & alii.

57 Diaconus procedens ad incensandum Chorum debet incedere manibus junctis, & capite detecto ex parte Epistolæ; Cæremon. Ord. Minor. *part.* 1. *cap.* 4. *part.* 2. *cap.* 9. *& part.* 3. *cap.* 2. Bongiovanni *lib.* 3. *cap.* 11. & alii. Ac debet incensationem absolvere antequam Præfatio incipiatur, quia Celebranti debet assistere, vel stare retro post eum, Cæremon. Ordin. Minor. *part.* 2. *c.* 9. *n.* 7., *& part.* 3. *cap.* 2. *n.* 10. Bongiovanni *lib.* 3. *cap.* 11. & alii, ac Rubrica Missalis 7. *n.* 11. ubi expresse habetur; *Cum dicitur Præfatio, Diaconus, & Subdiaconus, stant retro Celebrantem, & paulo ante priusquam dicatur Sanctus, accedunt ad Altare &c.* Et in eadem Rubrica 7. *n.* 10. statuitur sic: *Cum reddit thuribulum Diacono, dicit, Accendat in nobis &c. & incensatur ab eo; Deinde Diaconus incensat Chorum.* Unde fit clarum, quod incensatio Chori facienda est immediate post incensationem Altaris, & Celebrantis, antequam incipiatur Præfatio, & non tempore quo canitur ipsa Præfatio; Et si tanta sit multitudo Clericorum, & Religiosorum, ut incensatio finiri non possit, antequam Præfatio incipiatur, tunc sufficit incensare separatim Prælatum, & omnes paratos, ac illos, qui sunt in sedibus superioribus; Reliqui autem inferiores brevitatis gratia poterunt incensari sine mora, itaut incensatio fit antequam incipiatur Præfatio, ut salvetur dispositio Rubricarum, ut docet Bongiovanni *loc. cit.* ex Cæremon. Ord. Minor. *loc. cit.*, & alii, & non paulo ante priusquam dicatur *Sanctus*, ut tradunt Corsettus *tract.* 1. *cap.* 11. *n.* 21. Merati *loc. cit. n.* 71. Bisfus *loc. cit.* §. 7. Baldus *l. c. n.* 18.

58 Si Altare, in quo canitur Missa, longius distet a Choro, thuriferarius pro Diacono ad ipsum incensandum se conferet; Nisi in Choro Superior aliquis præcipuus adesset, aut Magnus Præsul; quia tunc convenientius id præstare debebit Cæremoniarius comitatus a Thuriferario. Cæremonial. Ord. Minor. *p.* 2. *c.* 9. *n.* 4. Bongiovanni *l. c.* Alcozer, & Bauldry *p.* 2. *c.* 9. *art.* 1. & alii.

59 Imperator, & Reges ante Episcopum triplici ductu thurificantur. Cæremon. Episcop. *lib.* 1. *cap.* 23. Bongiovanni *lib.* 9. *c.* 2. & alii passim. Princeps Magnus non recognoscens Superiorem; Proreges, & Gubernatores Regnorum, & Provinciarum thurificantur a primo assistente immediate post Episcopum triplici ductu. Cæremon. Episcop. *l. c.* Bongiovanni *l. c.* Merati *l. c. n.* 73. Fiumara *p.* 1. *c.* 3. & alii.

60 Domini locorum minorum, & Magistratus incensari poterunt a Thuriferario duplici, vel unico ductu pro qualitate personarum; illi videlicet, quibus proprium scamnum seu sedes ab aliis distincta parari solet, distincte incensandi sunt juxta laudabilem consuetudinem in toto incensationis ordine, & ritu ad pacem tam Laicorum, quam Clericorum conservandam. Cæremon. Episcopor. *lib.* 1. *cap.* 23. Ord. Minor. *par.* 2. *cap.* 9. *& par.* 3. *cap.* 2. Bongiovanni *lib.* 3. *cap.* 11. Castald. *in Epitome par.* 2. *tract.* 1. *tit.* 7. Pollac. *Aphorism. par.* 2. *Cer.* 3. *pag.* 128. Gavant. *l. c. lit.* C., & alii passim.

61 Et quod in similibus incensationibus servanda sit laudabilis, & legitima consuetudo, pluries decrevit *S. R. Congreg.* ut refert Capon. *discept.* 329. *a num.* 17., & signanter *in Casertana* 18. *Septembris* 1632. quam referunt etiam, & sequuntur Barbosa *in Summa Apostolicar. decision. collect.* 705. *num.* 8., *& de Canonicis cap.* 34. *num.* 31. *vers. supradicta*, Pasumol. *decis.* 1. *annotat.* 13. *num.* 29., & Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 4. *num.* 4. ubi sententiam adducit congruam rationem; *quia quod non thurificetur triplici ductu, nisi Episcopus, & Celebrans, est justum ex regulis Cæremonialis, atque adeo de puro, atque mero jure Ecclesiastico; ergo consuetudo thurificandi alios etiam triplici ductu, potest illis prævalere.* Quod confirmat etiam Matthæuc. *in official. Cur. cap.* 28. *verb. Officialis quoad Juspatronatus numer.* 3. Et statuit eid. *Sacra Congregatio in Aprutina* 6. *Octob.* 1696. *ad sextum dubium*, ubi cum quæsitum fuisset; „ An Magistratui Terami debeatur thurificatio duplici, vel unico ductu, „ & a quo sit thurificandus? *Respondit; Servetur solitum* ".

62 Omnibus de more incensatis, incensandus est a thuriferario populus ter, primo in medio, deinde versus latus Epistolæ, quod est dextrum populi, tertio versus latus aliud cum honoris significatione, & debitis reverentiis ante, & post. Cæremon. Ord. Minor. *p.* 2. *c.* 9. *numer.* 5. Bongiovanni *lib.* 3. *cap.* 11. Gavant. *loco citat. lit.* D., & alii passim juxta Missalis Rubricam *tit.* 7. *num.* 10.

63 Quando Chorum incensat thurificarius, potest illum incensare, vel in communi transeundo ante sedilia; vel singillatim Patres, & alios suo ordine facie ad faciem, juxta laudabilem cujusque Provinciæ consuetudinem. Cærem. Ordin. Minor. *par.* 3. *cap.* 2. *num.* 2. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 2., & alii.

64 Si in Presbyterio, vel in Choro, ubi benedicendum est incensum, adsit Episcopus Diœcesanus, vel aliquis eo major, tunc spectat ad ipsum incensum imponere, & benedicere, ministrante thuribulum primo ex Assistentibus cum debitis osculis, & dicente *Benedicite Pater Reverendissime*, & si erit Cardinalis, *Pater Eminentissime*, & thurificatur triplici ductu, Celebrans vero duplici. Cæremon. Episcopor. *lib.* 1. *cap.* 23. Cæremon. Ord. Minor. *part.* 3. *cap.* 2. *n.* 5., & *par.* 4. *cap.* 7. *num.* 11. Bongiovanni *lib.* 3. *cap.* 11., & *lib.* 9. *cap.* 2. Gavant, & Merati *tom.* 2. *sect.* 10. *cap.* 3. *num.* 15., & alii passim. Si autem ad Vesperas est præsens Generalis, aut Provincialis in sua Provincia; seu Episcopus Diœcesanus; vel alius eo major, tunc expedit quod Celebrans incensetur apud Altare, sicut in Missa, triplici ductu in cornu Epistolæ; & inde revertatur ad Chorum; ubi fit incensatio de more secundum dignitatem, & ordinem omnium ibi existentium. Cæremon. Ordin. Minor. *part.* 3. *cap.* 3. *num.* 6. & *part.* 4. *cap.* 7. *num.* 11. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 2. & alii.

65 Quando ad Vesperas præter Altare majus aliud Altare, seu alia Altaria incensanda sunt, tunc facta incensatione Altaris majoris, vel illius, ubi SS. Sacramentum asservatur (quod prius est incensandum, quam Altare, ad quod Vesperæ fiunt, ut docent Gavant. *tom.* 2. *sect.* 19. *cap.* 3. *n.* 18., & Merati *ibid. n.* 15. ac alii) incensantur alia Altaria; & peracta incensatione Altarium omnium; quæ incensanda sunt, revertuntur omnes parati ad Chorum, & fit ibi de more incensatio secundum modum, & ordinem prædictum; Pergendo autem de Choro ad Altaria, & redeundo de Altaribus ad Chorum, Celebrans cum Ministris incedere debent detecto capite ob reverentiam Cantici Evangelici *Magnificat.*; Cæremon. Ord. Minor. *part.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 3. Bauldry *part.* 2. *cap.* 11. Merati *loc. cit. n.* 12. Castaldus *in Cæremon. Cleric. Regularium lib.* 2. *cap.* 20. Vlamara in eod. Cæremon. *part.* 2. *cap.* 4. & alii plures.

66 Incensatio (quæ omnibus dari debet, quia Christus communicat omnibus odorem suum; Sanct. Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 5. & quia quæ facit Sacerdos, pertinent *ad omnes*; Durand. *cap.* 31. Item quia thurificatio repræsentat diffusionem gratiarum spiritualium in capite, & ab eo ad membra; Idem *lib.* 4. *cap.* 9. Gavant. *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *litt.* G.) cessare debet ad Vesperas antequam Celebrans dicat vers. *Dominus vobiscum*, ex Cæremonial. Episcopor. *lib.* 2. *cap.* 3., & Cæremonial. Ord. Minor. *part.* 3. *cap.* 2. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 2. Gavant. *tom.* 2. *sect.* 10. *cap.* 3. *n.* 20. Unde qui in Choro sunt Cantores, vel Musici, majori causa, ac graviori modulatione Canticum *Magnificat* præcinere debent, & Organista sonum sufficientius in longum protrahere, ut ante ver. *Dominus vobiscum*, & Orationem, incensatio compleatur. Merati *tom.* 2. *sect.* 10. *cap.* 3. *n.* 16. Bongiovanni *loc. cit.* & alii passim.

67 Quando duo sunt Thuriferarii, quisque a parte sua incensat unum ex Assistentibus, & postea Cantores per ordinem duplici ductu; Sicque etiam quisque suo thuribulo incensat suam partem Chori, vel singillatim Patres, & alios suo ordine facie ad faciem cum debitis reverentiis ante, & post; vel in communi transeundo ante sedilia, una simul egredientes ad planum Chori, ubi Ceroferarios per ordinem incensabunt; Tandem ter populum, unusquisque a sua parte, incipiendo in medio; & ultimo seipsos, peractis simul ante, & post incensationem reverentiis, & genuflexionibus debitis; Cæremon. Ord. Minor. *part.* 3. *cap.* 2. *num.* 1. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 2. Gavant. in Epitom. *tract.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 23., & *tract. secund. part.* 2. *tit.* 3., & alii.

68 Qui thurificat semper stare debet; *Solus* Summus Pontifex a genuflexo incensatur. Cæremon. Episcopor. *lib.* 1. *cap.* 23. Bongiovanni *lib.* 9. *cap.* 2. & alii passim.

69 Hic juvat adducere responsionem S. Rit. Congreg. *in Ostunen.* 24. *Novembris* 1703.

I. An Duci Ostuni liceat retinere Sedem cameralem coopertam serico villoso rubeo, cum Genuflexorio tam in Cathedrali, quam in aliis Ecclesiis Sæcularibus, & Regularibus Civitatis extra Presbyterium, sive absente, sive præsente Episcopo? Et quatenus affirmative. *Nihil de sede fixa, & dentur Decreta.*

II. An idem liceat etiam ejus Fratribus? *Negative.*

III. An dicto Duci debeatur Thurificatio triplici ductu per aliquem Magistrum Cæremoniarum, sive alium Presbyterum Cotta indutum? *Duplici ductu per alium Cappellanum, sive Acolythum.*

IV. An eadem debeatur etiam ejusdem Fratribus? *Negative.*

V. An dici debeatur Pax cum Instrumento per aliquem Magistrum Cæremoniarum, sive alium Presbyterum Cotta indutum? *Affirmative.*

VI. An eadem debeatur etiam Fratribus? *Affirmative.*

VII. An dicto Duci accedenti ad Ecclesiam Cathedralem, debeat obviam ire Procurator Capituli, sive alius Canonicus ejusdem nomine in habitu Canonicali, eidemque in janua Ecclesiæ porrigere Aspersorium Aquæ Benedictæ?

VIII. An idem debeatur etiam Fratribus? *Ad VII., & VIII. Negative prout jacent.*

Reproposita vero causa die 12. Julii 1704. per Card. Coloredum sub sequentibus duobus dubiis.

I. An Fratribus Ducis Ostuni instantibus liceat retinere Sedem cameralem non fixam cum Genuflexorio inferioris ornatus, ac est illa, quæ juxta antiqua Decreta conceditur dicto Duci tam in Cathedrali, quam in aliis Ecclesiis Sæcularibus, & Regularibus ejusdem Civitatis, extra tamen Presbyterium, sive præsente, sive absente Episcopo? Et quatenus affirmative.

II. An dictis Fratribus Ducis Ostuni debeatur Thurificatio unico ductu per Cappellanum, sive Acolytum Cotta indutum?

Sacra Congregatio tam in voce, quam in scriptis, Patribus informantibus auditis; Ad utrumque: *Nihil* respondendum censuit.

Iterum, & tertio reproposita eadem causa die 4. April. 1705. ad instantiam Episcopi prætendentis denegare dictum Genuflexorium, Responsum fuit: *In decisis*; videlicet: *Nihil de sede fixa, & Dentur Decreta*, quibus alias declaratum fuit, Domino Loci permitti posse Sedem Genuflexorio, & Tapeto; non tamen gradatam, neque fixam, sed amovibilem, & extra Presbyterium; Sic refert D. Ursaya *tom.* 4. *part.* 2. *discept.* 4. *num.* 1. qui *ibidem n.* 90. alias ejusdem Sacræ Congregationis resolutiones adducit præcisis his verbis:

Mileten. 26. Aprilis 1704. Obtento ab A. C. adversus Promotorem Fiscalem Curiæ Episcopalis Mileten. per Alphonsum Toralba Baronem Calimeræ &c. Monitorio super manutentione in possessione &c. detinendi in Parochiali dict. Sedem, Stratum, & Genuflexorium, & recipiendi Aquam Benedictam &c. remissa &c. Causa &c. ad Sacr. Rit. Cong. super infrascriptis dubiis.

Primo: An liceat Alphonso Toralba Baroni Calimeræ retinere in Ecclesia Matrici, seu Parochiali dicti Loci pro audiendis Divinis, Sedem fixam extra Presbyterium, absente, & non residente Episcopo? Vel potius amovibilem cum Scabello, Tapeto, Suppedaneis, & Postergalibus in casu &c.

Secundo: An eidem liceat retinere Genuflexorium cum Tapeto, & Pulvinaribus? & quatenus affirmative.

Tertio: An eædem prærogativæ, in utroque dubio recensitæ, competant etiam Baronissæ ejus Matri in casu &c.

Ad primum: Quoad Sedem fixam, Negative. Quoad amobilem, & cameralem tantum Affirmative; In reliquis vero Negative.

Ad secundum: Affirmative, juxta Decreta in Larin. 12. Septemb. 1699. in Ostunen. 24. Novembris 1703.

Ad tertium: Negative.

„ Toletana. Capitulum, & Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ Toletanæ ad evitandos abusus pomparum, & fastus Nobilium ad dictam Ecclesiam confluentium, qui sellas, strata, & pulvinaria præmittebant, decreverunt, alias nemini licere in posterum supradictis commoditatibus, seu vanitatibus in dict. Ecclesia uti, exceptis dumtaxat Regalibus Personis, & Magnatibus. Quod Decretum fuit Litteris S. Pii V. confirmatum anno 1571. ex quo Decreto cum effectum esset, ut Nobiles retraxerint se a dicta Ecclesia; tandem dictum Capitulum, & Canonici ad revocandos Nobiles decreverunt ampliare, & extendere dictum Decretum ad omnes Titulares, & Magistratus, & Officiales, eorumque Uxores, Filios, & alios narratos in Libello supplici ipsius Capituli; quod cum per se facere nequirent, ex quo Decretum illud erat Auctoritate Apostolica confirmatum, ad Sacram Congregationem recursum habuerunt, quæ respondit: Nihil, die 28. Martii 1626. ”

In Choro thurificari debent omnes singillatim. Quod 70
si tanta sit multitudo Clericorum, ut incensatio finiri non possit ante finem Præfationis, tunc sufficit incensare separatim illos, qui sunt in sedibus superioribus, & reliqui inferiores poterunt incensari sine mora, ita ut finita sit incensatio paulo antequam dicatur *Sanctus*; Merati *tom.* 1. *par.* 2. *titul.* 7. *numer.* 70., & 71.

Bissus

Biffus *litt.* I. §. 7. Bauldry *part.* 3. *art.* 7. *num.* 18. Corfer. *tract.* 11. *numer.* 21. Gavant. *tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *litt.* C. cum aliis ibi citatis. Et ad hoc facit Decretum *Sac. Rit. Congreg. in Placentina ad tertium dubium sub die* 10. *Maji* 1607. Vide verb. *Resolutiones Sacr. Congr. tom.* 8., & verb. *Aspersorium n.* 8.

71 Alia ad rem, Vide verb. *Ecclesia art.* 5. *a num.* 33. verb. *Gubernator a num.* 8. *ad* 16. & verb. *Magistratus num.* 3. & 9. & doctissimum P. Cajetanum Mariam Merati *in tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 72. & 73. ubi ait, quod ex Cæremoniali Episcopor. *lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 32. inter alia habetur; Quod si adsit Dominus loci Laicus, vel alius Princeps major, debeat incensari ter, sicut incensatur Episcopus; Celebrans, Dignitates, & Canonici bis &c.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 SAnctissimum Sacramentum Eucharistiæ in Tabernaculo
Altari reconditum thurificari non debet, sed solum ei
2 unicum genu in transitu tum in reditu flectendum est ante illud, dum thurificatur. At vero si fuerit ibidem expositum, incensatio illius debet a celebrante fieri genuflexo utroque poplite super gradu superiori suppedanei Altaris, *Gavanti in Rubric. Missal. par.* 2. *tit.* 8. *num.* 10. §. *Incensat*. Et tunc non incensatur Crux, quæ im-
3 mo adesse haud deberet in Altari; *Bauldry in Manual. Sacr. Cærem. part.* 2. *c.* 9. *art.* 3. *num.* 5., & *rursus par.* 3. *cap.* 20. *num.* 6. Et celebrans in primo gradu suppedanei stans thurificatur; *Synod. Diœces. Benevent. part.* 1. *tit.* 29. *sect.* 4. §. 2. *n.* 11.

TITULUS.

SUMMARIUM.

1 *Titulus Crucis Domini quando Romæ inventus?*
2 *Titulus* Servus Servorum Dei, *quo utitur Papa in Bullis, a quo fuerit primo inventus.*
3 *Papa quare se vocat tali titulo.*
4 *Titulus* Eminentissimi, & Vestræ Eminentiæ *quando cœperit dari Cardinalibus &c.*
5 *Tali titulo contenti esse debent Cardinales, quamvis sint magni Principes.*
6 *Tituli Cardinales in aliis Civitatibus extra Romam olim erant, qui erant tituli Parochiales, & sub Episcopi Jurisdictione erant.*
7 *Tituli Cardinalitii Romæ erant olim Parochiæ.*
8 *Tituli Cardinalitii Ecclesiarum Romæ a Sixto V. fuerunt præscripti, & numerati, & postea designati a Clemente VIII. & a Sacr. Cong. Rit. approbati, ac a Paulo V. confirmati.*
9 *Cardinales in suis titulis circa suos Clericos uti possunt Censuris.*
10 *Cardinales tenentur residere in suis titulis.*
11 *Titulus* Messere *anno 1564. tribui solebat Nobilibus Personis.*
12 *Titulum honorificum sibimetipsi attribuere nimis absonum est.*
13 *Titulo* de Suor, *non* de Donne *vocari debent Moniales.*
14 *Titulum, Characterem, & Ordinem semper retinet Episcopus licet dimittat Ecclesiam.*
15 *Episcopus ordinans aliquem sine legitimo titulo, tenetur sustentare Ordinatum.*
16 *Quis, & quotuplex sit legitimus titulus pro sacris Ordinibus recipiendis?* remissive.
17 *Ut quis possit ordinari titulo Familiaritatis quid requiratur?* remissive.
18 *Titulus coloratus an, & quando sufficiat ad inducendum valorem iis, quæ publici Ministri faciunt, præsertim in administratione Sacramentorum, & signanter Sacramenti Pœnitentiæ*, remissive.
19 *Titulus potest esse, vel verus, vel coloratus, vel apparens, vel præsumptus, & qui sint omnes præsertim respectu Præscriptionis?*
20 *Titulus verus non requiritur ad præscribendum.*
21 *Titulus coloratus sufficit ad præscribendum.*
22 *Titulus etiam existimatus, dummodo non sit titulus pro Emptore, sufficit ad præscribendum.*
23 *Cetera autem, quæ concernunt justum titulum ad scriptionem requisitum?* remissive.
24 *Titulus coloratus Beneficii qui sit, & quando habeatur?*
25 *Titulus Beneficii quando amittatur, & quando non?* remissive.
26 *Titulus antiquus Ecclesiæ mutari non potest a Confraternitate.*
27 *Titulus alienus non potest assumi cum alterius præjudicio, alias punitur assumens.*
28 *Capitulum Cathedralis non est salutandum a Concionatore cum Titulo Reverendissimi, atque in absentia Episcopi.*
29 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 34.

TItulus Crucis D. N. Jesu Christi inventus fuit Romæ
in Ecclesia Sanctæ Crucis in Hierusalem die ultima
mensis Januarii 1492. Græcis, Hebraicis, & Latinis Cha-
racteribus conscriptus. Alexander VI. Constitut. 4. incip. 1
Admirabile.

Titulus *Servus Servorum Dei*, quo utitur Papa in Bullis, fuit primo inventus a S. Damaso Papa.

Quidquid dicant alii id attribuentes Sancto Gregorio 2
Magno. Vide verb. *Papa art.* 2. *n.* 33. Papa quare se vo-
cet tali Titulo. Vide *ibid. n.* 34.

Titulus *Eminentissimi*, & *Vestræ Eminentiæ* cœpit da- 3
ri Cardinalibus anno 1630. ex Decreto Sacræ Congrega-
tionis Rituum, confirmato ab Urbano VIII. die 10. Junii
1630. quo statuitur, quod talis Titulus a nemine præter
quam ab Ecclesiasticis Romani Imperii Electoribus, ac 4
Magno Magistro Hospitalis Hierosolymitani usurpari pos-
sit, aut aliis attribui. Vide verb. *Cardinales art.* 2. *num.*
13. ubi affertur ad litteram tale Decretum.

Quod postea Innocentius X. Sanctione firmavit jubens omnes tali titulo contentos esse, quamvis sint magni principes, 24. Apr. 1643.

Tituli Cardinales in aliis Civitatibus extra Romam 5
olim erant, qui erant tituli Parochiales & sub Episcopi
Jurisdictione erant. *Concil. Meldense cap.* 54., & *Concil.
Roman. sub Leone IV.*

Tituli Cardinalitii Romæ erant olim Parochiæ. *Con-* 6
cil. Roman. sub Leone IV.

Tituli Cardinalitii Ecclesiarum Romæ a Sixto V. fue-
runt præscripti, & numerati Constitut. 55. incip. *Reli-
giosa*. Quæ affertur ad litteram sub verb. *Cardinales art.* 7
5. *num.* 43. Vide *ibi*, ubi insuper *sub num.* 54. afferun-
tur, prout postea fuerunt designati a Clemente VIII., & 8
a Sacr. Congr. Rit. approbati, ac a Paulo V. Confirmati.

Cardinales in suis titulis circa suos Clericos uti possunt Censuris, ut Excommunicatione, suspensione, & Interdicto; *c. His quæ, de Majorit. & Obedient.*

Cardinales tenentur residere in suis titulis, alias si Ro- 9
mæ non resideant, & sine Papæ dispensatione alibi de-
gant, deponendi sunt, ut fuit depositus Cardinalis Ana-
stasius, quia per quinque annos non resederat in titulo
Sancti Marcelli Romæ, *c. Ex gestis, de Clericis non re-
sidentibus*.

Titulus *Messere* anno 1564. tribui solebat Nobilibus per- 10
sonis. Rota *in Melevitana* 29. *Januarii* 1706. §. *Nec ex
alio, coram Caffarel.* Uraya *Miscellan.* 1. *litt. V. n.* 81.

Titulum honorificum sibimet ipsi attribuere nimis ab- 11
sonum est. *Rota in Salisburgen. Primogenituræ de Lodro-
no* 20. *Febr.* 1713. §. *Certius, coram Ansaldo*, Uraya
Miscellan. 2. *litt. T. num.* 34.

Titulo *de Suor*, non *de Donne* vocari debent Monia- 12
les. *Sacr. Congregat. Episcop., & Regul. in toletana* 9. *Ja-
nuar.* 1595. apud Jo. Mariam Novarr. verb. *Monialis
n.* 5. & Barbos. *in Summ. Apostolic. decis. eodem verb.
Monialis n.* 10.

Titulum, Characterem, & Ordinem semper retinet E- 13
piscopus, licet dimittat Ecclesiam. *Sacr. Congregat. Rit.
in Mineruen.* 4. *Martii* 1601. apud Sell. *in selectis Ca-
nonic. cap.* 3. *num.* 64., & Barbosa *loco cit. verb. Episco-
pus n.* 6.

Episcopus ordinans aliquem sine legitimo Titulo tene- 14
tur sustentare Ordinatum, textu expresso *in capit.* 2. *E-
piscopus* 37. *de Præbend. in* 6.

Quis, & quotuplex sit legitimus Titulus pro Sacris Or- 15
dinibus recipiendis; Vide verb. *Ordo* 2. *a n.* 47.

Ut quis possit ordinari Titulo Familiaritatis, quid requiratur; Vide verb. *Ordo art.* 3. *a n.* 29.

Titulus coloratus, an, & quando sufficiat ad inducen- 16
dum valorem iis, quæ publici ministri faciunt præsertim
in administratione Sacramentorum, & signanter Sacramen- 17
ti Pœnitentiæ; Vide verb. *Confessarius art.* 2. *a n.* 33. *ad* 42.

Quo ad ea, quæ concernunt titulum ad præscriptio- 18
nem requisitum, advertendum est, quod titulus potest
esse, vel verus, vel coloratus, vel apparens, vel præ-
sumptus. Titulus *verus* est cum re ipsa existit, uti si res
sit reipsa legitima hæreditate acquisita. Titulus *coloratus*
est, cum intervenit talis titulus, sed ob ignoratam cau-
sam fuit invalidus, ut si hæreditas sit acquisita a non po-
tente propter aliquem occultum Juris, vel facti defectum
talem hæreditatem relinquere. Titulus *apparens*, seu exi- 19
stimatus est, cum talis titulus re ipsa non existit, atta-
men bona fide putatur existere, ut si quis prudenter exi-
stimet talem hæreditatem legitime a Patre suo relictam
fuisse, cum tamen contra dispositionem Legis ei obvene-
rit. Titulus *præsumptus* est, cum non scitur de ullo cer-
to titulo, quo res incæpta sit possideri; nihilominus pru-
denter præsumitur aliquis adfuisse ratione possessionis lon-
gissimi temporis, & hic etiam titulus sufficit ad præscri-
ptionem; *l.* 4. *Cod. de præscriptione* 30. *vel* 40. *annorum*,
& *cap. Ad aures, de præscriptionibus*.

Titulus verus non requiritur ad præscribendum. *Commu-* 20
nis. Et ratio est evidens, quia ubi adest verus titulus rem
possidendi, jam antecedenter ad præscriptionem habetur
dominium, cum nullus possit rem suam præscribere.

Titulus coloratus sufficit ad præscribendum. *Communis-* 21
sima per clara Jura in tot. Titul. ff. & Cod. de Usucapio-

nib. Titul. pro Emptore, titul. pro herede, titul. pro donato, titul. pro derelicto, titul. pro Legato, titul. pro Dote, & Instit. de usucapionibus.

22 Titulus etiam apparens, seu existimatus, dummodo non sit titulus pro Emptore, sufficit ad præscribendum, *leg. si existimans 48. ff. de Usurpationibus, & Usurpationibus*, cum similibus.

23 Cetera autem, quæ concernunt justum Titulum ad præscriptionem requisitum; Vide verb. *Præscriptio §. 3. & per tot.* ubi abunde de omnibus.

24 Titulus coloratus Beneficii dicitur, qui apparet, seu probabiliter videri potest esse justus, ut si collatio habeatur ab eo, qui habet potestatem ordinariam conferendi, quamvis nunc adfuerit impedimentum legitimum validæ provisionis. Unde si Petro v. g. conferatur Beneficium Pauli adhuc viventis, mortuo Paulo, Petrus habebit Titulum coloratum. Item si Beneficium prius conferatur Petro, & postea Paulo, Paulus habebit Titulum coloratum, quamvis de Jure Titulus verus sit penes Petrum. Item si impetratum sit Beneficium non expresso ejus valore, quando id pro validitate impetrationem, & collationem sequitur Titulus coloratus, & sic de similibus, ut notant passim Doctores.

25 Titulus Beneficii quando amittatur, & quando non. Vide verb. *Resignatio Beneficii*.

26 Titulus antiquus Ecclesiæ mutari non potest a Confraternitate. *Sac. Rit. Congr. 26. Octob.* 1604.

27 Titulus alienus non potest assumi cum alterius præjudicio, alias ponitur assumens, ut pluribus adductis egregie suo more probat Eminentissimus Card. Petra *tom. 2. Commentar. ad Constitut. 1. Cœlestini III.*

28 Capitulum Cathedralis non est salutandum a Concionatore cum titulo Reverendissimi neque in absentia Episcopi. *Sacr. Congregat. Rit. in Capuana 23. Januar.* 1700. *in respons. ad III.* apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad 1. tom. 20.*

29 Titulares Episcopi nequeunt cogere Synodum Diæcesanam, nisi qui a suis Ecclesiis expulsi sunt, aut in terris Christianorum jurisdictionem exercent in determinatis locis. Benedict. XVI. *de Synodo Diœcesana lib. 2. cap. 4. a num. 2. ad 6.* Episcopi Titulares non fuerunt admis-
30 si ad Concilium Romanum sub Benedicto XIII. celebratum anno 1725. Idem *ibid. lib. 5. cap. 16. num. 3.*

31 Fraudibus, quæ contingere possunt in assignatione tituli pro Sacris Ordinibus suscipiendis, sive in Beneficiis, & Patrimoniis fictitiis, sive in Patrimoniis conditionaliter constitutis, cum pacto ut Clerici ad Sacros Ordines promoti, si aliude acquirant, unde honeste vivere possint, bona sibi assignata in Patrimonium, eorumque usufructum domino restituant, & relinquant, variis Decretis occurrit Sacra Congregatio Concilii, ut patet ex jam adductis *tom. 5. verb. Ordo art. 2. a num. 90. ad 100. & tom. 6. verb. Patrimonium a num. 3. ad 44.* quibus exprese definivit non solum non licere Clericis Patrimonium distrahere, ad cujus titulum fuerint ordinati, sed neque cum aliis bonis cujuscumque generis, sine expressa Episcopi licentia illud permutare, ut declaravit eadem *Sacr. Congregat. die 20. Julii* 1619. *lib. 17. Decretor. pag. 17. ibi: Patrimonium, ad cujus titulum aliquis est promotus, posse utique de licentia Episcopi permutari cum aliis bonis non minoris redditus, aut valoris, sed debere Episcopum declarare, Bona ex permutatione acquisita esse subrogata in locum prioris Patrimonii, itaut deinceps alienari nequeant, nisi servata forma a Concilio præscripta.* Et die 6. *Martii* 1738. *lib. 15. Decretor. pag.* 667. Sacra &c. *censuit eum, qui de facto alienavit Patrimonium, ad cujus titulum fuerat ordinatus, nulla facta mentione, quod ad illius titulum promotus fuisset, in Censuras non incidisse, sed alienationem, ut proponitur, factam, esse ipso jure nullam.* Sic refert Benedict. XIV. *tom. 2. notific. 6.* ubi plurima erudite suo more ad rem tradit merito observanda, & alia similia *de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 7. num. 1. & sequent.*

32 Si quis ordinandus sit ad titulum Beneficii in aliena Diœcesi obtenti, & hoc perpetuam exigat residentiam, proventus respondere debent taxæ Diœcesis, in qua Beneficium erectum reperitur. Aliter respondere debent taxæ Diœcesis, in qua Clericus habet Domicilium. Idem *ibid. num. 2.* ex Decret. Sacræ Congregationis Concil. *in Alatrina 9. Julii* 1708. *& in Romana, seu Sanctæ Agathæ Gothorum 27. Maji* 1713. & ex Constitutione Innocentii XIII. incip. *Apostolici Ministerii*; ubi expresse habetur; *Cum etiam juxta memoratam Innocentii VII. Prædecessoris Constitutionem, ratione ac titulo Beneficii in aliena Diœcesi obtenti, non aliter liceat Ordines ab Episcopo ejusdem Diœcesis suscipere, quam si Beneficium sit ejus redditus, ut ad congruam vitæ sustentationem, detractis oneribus, per se sufficiat, Declaramus sufficientiam hujusmodi præfiniendam esse, non juxta taxam synodalem, sive morem pro promovendis ad Sacros Ordines, vigentem in loco prædicti Beneficii (nisi tamen illud continuam, & præcisam residentiam requirat) sed juxta taxam, vel ea deficiente, juxta morem, in alio loco domicilii vigentem.*

33 Si Beneficium habeat annexum onus Missarum a Beneficiato per se, vel per alium celebrandarum, poterit Episcopum determinare, ut inter proventus sit numeranda, vel detrahenda stipes, respondens numero Missarum, ad quas celebrandas Clericus, sive per se, sive per alium tenetur ex lege Beneficii. Idem *ibidem a num. 3. ad 7.* Vide *tom. 5. verb. Ordo, art. 2. a numer. 105. ad numer. 110.*

Titulus Beneficii, aut Patrimonii est necessarius etiam 34
pro Ordinatione Græcorum; Nec loco Patrimonii potest Clericus Græcus assignare dotem suæ uxoris; Nec Ordinarius eam admittere. Idem tom. 1. Bullar. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis §. 7.*

Benedictus XIV. Constitut. incip. *Maxima*, Portugal- 35
liæ, & Algarbiorum Regi, ejusque successoribus in perpetuum *Fidelissimi* titulum assignavit.

Novæ additiones ex aliena manu.

Titulus *Insignis* cuinam Ecclesiæ competat? Et quibus 1
competat titulus Capitularium? Vide unam item- 2
que alteram rem examinatam a Rota in *Theatina delationis titulorum 18. Martii* 1732. *coram bon. mem. Nunez.*

T O N S U R A.

Tonsura sit, nec ne Ordo, non est definitum. Bene- 1
dictus XIV, Constit. incip. *Ad audientiam §. 52.*
Alia ast rem, vide verb. *Ordo, art. 1. a n. 8. ad 15.* 2
& art. 2. n. 1.

T R A D I T I O N E S.

S U M M A R I U M.

1 *Traditio generatim sumpta quid sit?*
2 *Traditio speciatim, & prout moris est magis stricte sumpta, quid sit?*
3 *Traditio dividitur in Divinam, Apostolicam, & Ecclesiasticam, & quæ sit istarum quælibet?*
4 *Præter sacram Scripturam, seu Verbum Dei scriptum, admittendæ, & observandæ sunt traditiones Apostolico Divinæ, seu Verbum Dei non scriptum.*
5 *Traditiones Divinæ sunt infallibiles Fidei Regulæ, ac Verbum Dei scriptum.*
6 *Traditiones pure Apostolicæ & pure Ecclesiasticæ, quamvis non habeant parem cum traditionibus Divinis, seu Apostolico-Divinis auctoritatem, nihilominus sunt ab omnibus observandæ, si sint universales.*
7 *Immo tales traditiones violans est anathema.*

Traditio generatim sumpta est doctrina successive per 1
tempora ab uno in alterum trasmissa, sive interim
scripta sit, sive non. *Sic in re communis Doctorum.* 2
Traditio autem speciatim, & prout moris est, magis stricte sumpta, est doctrina non scripta a primo suo Auctore, seu ab exordio: licet postea ab aliis fuerit conscripta, & per Codices ad nos transmissa. *Sic Doctores communiter.*

Traditio dividitur in Divinam, Apostolicam, & Ec- 3
clesiasticam. Traditio *Divina*, seu *Verbum Dei non scriptum* est doctrina Fidei, & morum, non scripta in libris Canonicis, sed ex ore Christi docentis immediate Apostolos procedens, vel a Spiritu Sancto iisdem dictata, & ab eis viva voce Ecclesiæ tradita, & continua successione in posteros ad nos usque transmissa, & in Ecclesia Catholica pro revelata a Deo semper habita, qualis traditio potissimum habetur circa materiam, & formam Sacramentorum, circa perpetuam Virginitatem B. M. Virginis, & hujusmodi in Ecclesia Catholica perpetuo conservata, licet in sacra Scriptura non habeantur. Traditio *Apostolica* licet interdum soleat confundi cum Divina, eo quod per Apostolos, ut Christi Præcones, seu nomine Christi loquentes, viva voce fuerit Ecclesiæ tradita, seu promulgata, proprie tamen est illa, quæ ab Apostolis ex instinctu Spiritus Sancti primo viva voce profecta est, & ab ipsis ad nos usque per Majores intermedios transmissa; quamvis in eorum Libris, & Epistolis non reperiatur expressa, uti est Jejunium Quadragesimæ, Observatio diei Dominicæ loco Sabbati, & alia hujusmodi. Traditio *Ecclesiastica* proprie est illa, quæ nec a Christo, neque ab Apostolis, sed post Christi Ascensionem, & Apostolorum mortem, est ab Ecclesiæ auctoritate, aut praxi, aut Prælatis inchoata, & in populum fidelem introducta, uti est Consecratio Ecclesiarum, & Altarium, abstinentia a carnibus, ovis, & lacticiniis certis diebus, aliquorum Jejuniorum, & Festorum observantia, & alia hujusmodi.

Præter Sacram Scripturam, seu Verbum Dei Scriptum 4
admittendæ, & observandæ sunt Traditiones Apostolico-Divinæ, seu Verbum Dei non scriptum. *Communis Catholicorum* contra modernos Hæreticos, & habetur exprese ex 2. *ad Thessalonicenses* 2. *ibi: tenete traditiones,*

quas

quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram. Estque definitum in Conc. Trid. *Sess.* 4. *de Canonicis Scripturis.*

5 Traditiones Divinæ sunt infallibiles Fidei Regulæ, ac Verbum Dei scriptum. *Communis inter Catholicos* contra dictos modernos Hæreticos. Et ratio est, quia Verbum Dei scriptum non habet, quod sit infallibilis Fidei Regula ex eo quod scriptum sit, sed ex eo quod a Deo procedat; sed æque procedit a Deo verbum Dei non scriptum, ac scriptum, ergo &c. Scriptura enim confert ad memoriæ commoditatem, non vero ad rei veritatem: Unde Concilium Tridentinum *cit. sess.* 4. sic expresse habet: „ Sacrosancta Synodus Traditiones, tum ad Fidem, „ tum ad mores pertinentes, tamquam vel oretenus a „ Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continua suc- „ cessione in Ecclesia Catholica conservatas pari pieta- „ te, affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur. " Et S. Joannes Chrysostomus *in cit. Epist.* 2. *ad Thessalonicenses* 2. dicit: „ Hinc patet, quod non omnia per Epi- „ stolam tradiderit, sed multa etiam sine litteris; eadem „ vero Fide digna sunt tam illa, quam ista " quo pari sensu loquuntur ceteri alii Sancti Patres.

6 Traditiones pure Apostolicæ, & pure Ecclesiasticæ, quamvis, ut de se patet, non habeant partem cum Traditionibus Divinis, seu Apostolico-Divinis auctoritatem, nihilominus sunt ab omnibus observandæ, si sint universales. Ita Catholici communiter, Concil. Coloniens. II, *par.* 9. *cap.* 1. *cap. Si quis omnem* 2. *caus.* 1. *qu.* 7. Unde S. Augustinus *Ep.* 118. *cap.* 5. loquens de his traditionibus sic expresse dicit: „ Si quid horum tota per Orbem „ frequentat Ecclesia .... quin ita faciendum sit, dispu-
7 „ tare insolentissimæ insaniæ est ". Immo tales Traditiones violans est anathema, textu expresso *in cit. cap. Si quis omnem* 2. *caus.* 1. *quæst.* 7. ibi: „ Si quis omnem „ Traditionem Ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam „ violat, anathema sit.

TRANSACTIO.

SUMMARIUM.

1 *Transactio dupliciter sumitur, scilicet late, seu minus proprie, & stricte, seu magis proprie.*

2 *Transactio late, seu minus proprie sumpta quid sit?*

3 *Transactio stricte, seu magis proprie sumpta quid sit?*

4 *Tria ad transactionem stricte, & magis proprie sumptam requiruntur: Primo quod fiat de re dubia.*

5 *Hinc si tempore transactionis pars transigens certo cognoscat, sibi nullum in re, de qua transigitur, Jus competere, tunc non valet transactio inde secuta, & tenetur in foro conscientiæ restituere totum id, quod ob talem transactionem ab altera parte recepit, seu ei debitum non dedit.*

6 *Immo nedum in Foro interno, sed etiam in Foro externo invalida est talis transactio.*

7 *Secundo requiritur ad strictam, & propriam transactionem, quod fiat super lite incerta, & necdum finita.*

8 *Tertio requiritur, quod non fiat gratis, sed onerose aliquo hinc inde dato, & retento, promisso vel remisso.*

9 *Generatim, & universim loquendo, transigere possunt omnes qui liberam rerum suarum administrationem habent, easque aliis donare, seu quovis modo alienare possunt.*

10 *Item generatim, & universim loquendo potest fieri transactio de omnibus rebus dubiis, & litibus incertis, de quibus id nullo Jure prohibitum reperitur.*

11 *Hinc super Matrimonio nequit fieri transactio, nec amicabilis compositio.*

12 *Quamvis tamen fieri possit transactio seu amicabilis compositio super sponsalibus.*

13 *Item fieri nequit transactio super relictis in Testamento, vel Codicillo, nisi prius inspectis cognitisque verbis illius.*

14 *Item non valet transactio super alimentis in ultima voluntate relictis, nisi fiat caussa cognita, & auctoritate Judicis interveniente.*

15 *De quolibet Crimine capitali (excepto adulterio) licitum est transigere.*

16 *De aliis autem criminibus, quæ pœnam sanguinis non irrogant, non est licitum transigere, præterquam de crimine falsi.*

17 *Transactio super Beneficio Ecclesiastico, vel alia re spirituali cum interventu rei temporalis vicissim datæ, remissæ, vel promissæ, neque privato partium consensu, neque auctoritate Judicis Ordinarii fieri potest absque labe simoniæ, bene tamen gratuita, & amicabilis compositio.*

18 *Potest tamen super spiritualibus fieri transactio absque labe simoniæ, si detur spirituale pro spirituali.*

19 *Transactio super spirituali subjectione est simoniaca, & consequenter illicita, & nulla, si fiat dato, vel remisso aliquo temporali.*

20 *Neque potest absque labe simoniæ fieri transactio super Jurepatronatus interventu rei temporalis, ac pretio æstimabilis.*

21 *Prælatus, seu Rector Ecclesiæ nequit transigere de rebus Ecclesiæ immobilibus, vel pretiosis absque solemnitatibus a Jure requisitis.*

22 *Potest tamen Prælatus, seu Rector Ecclesiæ transigere super Juribus Ecclesiæ in præjudicium sui ipsius, ita ut talis transactio sit mere personalis, & non transeat ad successores.*

23 *Talis autem transactio personalis super rebus, seu Juribus Ecclesiæ fit realis, & obligat Successores, si fuerit a Papa ex certa scientia confirmata.*

24 *Transactio semel bona fide, ac legitime celebrata, invita altera parte transigentium, revocari, aut rescindi non potest.*

25 *Immo talis transactio, nequidem interveniente Rescripto Principis, revocari valet.*

26 *Item nec talis transactio rescindi potest prætextu instrumentorum de novo postea repertorum ad litem sopitam pertinentium.*

27 *Dummodo tamen in supradictis nulla intervenerit fraus, aut dolus.*

28 *Unde si quis graviter lædat alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiæ ad restitutionem rei injustæ acceptæ, seu retentæ. Et insuper contra eum in Foro externo datur actio de dolo malo, & rescinditur transactio, si dolus vere intervenisse probatur.*

29 *Probabilius est quod transactio bona fide hic inde celebrata rescindi possit ob læsionem ultra dimidium.*

30 *Est tamen vere probabilis etiam contraria sententia.*

31 *Afferuntur varia Decreta S. Cong. Immun. concernentia transactionem inter Ecclesiasticos, & Laicos, ad n.* 37.

38 *Transactio super rebus Ecclesiasticis nequit fieri sine Beneplacito Apostolico; & si fiat cum reservatione ipsius, ante hujus impetrationem revocari potest.*

Transactio dupliciter sumitur, scilicet late, seu minus 1 proprie, & stricte, seu magis proprie. *Communis.* Transactio late, seu minus proprie sumitur pro omni 2 actu quo ab obligatione receditur, & quasi transitur, ac negotium aliquod inter quosdam componitur, sive id fiat litis componendæ caussa, sive non. Et juxta hanc acceptionem omnis distractus, & etiam res judicata, Jusjurandum, ac quodlibet pactum nomine Transactionis comprehenditur, *l. Hujus Edicti* 1. §. 3. & *l. Tres Fratres* 35. *ff. De pactis*, *l. Jusjurandum* 2. *ff. De Jurejurando*, *l. transacta* 229. *ff. de verbor. significatione.* Transactio 3 stricte, seu magis proprie sumpta est, *de re dubia, & controversa, sive lite incerta, & necdum finita, non gratuita, sed onerosa inter partes conventio, seu pactio, vel compositio.* Desumitur clare ex *l. Qui transigit* 1. *ff. de transactionibus*, ibi: *Qui transigit quasi de re dubia, & lite incerta neque finita transigit.* Et concordant *l. Præses* 12. *l. transactio* 38. & *l. Jubemus* 43. *Cod. eod.*

Unde ex data definitione colligitur tria requiri ad stri- 4 ctam, & propriam Transactionem. Primo requiritur, ut dicta Transactio fiat de re dubia, Et sic distinguatur a pacto, quod est de re certa, & indubitata, quæ per pactum subinde remittitur; Ad quod Glossa in *Rubrica de transactionibus* ante *c. Sicut gravæ* 1. *eod.* hos duos affert vulgares versiculos.

„ Incerta de re transactio dicitur esse,
„ Sed sunt certæ pacta favore rei.

Hinc si tempore transactionis pars transigens certo co- 5 gnoscat, sibi nullum in re, de qua transigitur, Jus competere, tunc non valet Transactio inde sequuta, & tenetur in Foro conscientiæ restituere totum id, quod ob talem Transactionem ab altera parte recepit, seu ei debitum non dedit, cum talis sic transigens nullum habeat justum titulum, vi cujus possit aliquid accipere, ut recedat ab actione, vel retineat id, de quo agitur, ut de se patet, & docet communissima Doctorum. Immo ne- 6 dum in Foro interno, seu in Foro conscientiæ, sed etiam in Foro externo invalida est talis transactio; Vel ipso Jure, si sit Actor, qui sic transigat, sciens certo rem ad alteram partem spectare, uti constat ex *l. in Summa* 65. *ff. de condition. indebit.* Vel per exceptionem, seu replicationem doli, instante Actore, rescindenda erit, si sit Reus, qui sic transegerit, sciens certo rem ad Actorem pertinere, uti habetur ex *l. Sub prætextu* 19. *Cod. de transaction.* & docet Glossa *in c. Super eo* 6. *verb. Dato de transaction.* Abbas *ib. in fine*, Molina *tract.* 2. *de Justitia disp.* 555. *num.* 1. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 36. *num.* 3. Reiffenstuel *ib. num.* 4. Engel *ib. num.* 3. & alii passim.

Secundo sequitur ad strictam, & propriam transactio- 7 nem, quod fiat super lite incerta, & necdum finita, quia

si lis

si lis jam sit per latam a Judice sententiam finita, & nulla fuerit super ipsa interposita appellatio, jam transit in rem judicatam, sicque non amplius locus est transactioni super ea, cum non amplius lis sit incerta, nam res judicata pro veritate accipitur, textu expresso *in l. Res judicata 206. ff. de Reg. Juris*, ibi: *Res judicata pro veritate accipitur*. Unde *in l. Eleganter 23. §. 1. ff. De Conditione indebiti*, recte statuitur: *Si post rem judicatam quis transegerit, & solverit, repetere poterit, idcirco quia placuit transactionem nullius esse momenti*. Et concordat textu expresso *in l. Si causa 32. Cod. de transactionibus*. Nec transactio est de qualibet re dubia, sed de re dubia propter litem jam motam, & necdum finitam, vel saltem movendam, utpote quia controversia, seu dubium inter partes ortum est, timetur quod lis possit in Judicio moveri, quamvis nondum sit mota; tunc enim inter partes ad eam controversiam dirimendam, & litem impediendam valide, & licite possunt antea inter se transigere, textu expresso, *in l. Cum te 2. Cod. de transactionibus*.

8 Tertio requiritur ad strictam, & propriam Transactionem, quod non fiat gratis, sed onerose aliquo hinc inde dato, & retento, promisso, vel remisso, textu expresso *in leg. transactio 36. Cod. de transactionib.* ubi dicitur quod *transactio nullo dato* (pro eo quod remittitur) *retento, seu promisso, minime procedit*. Et in hoc differt a compositione amicabili, quæ gratis fit, nullo dato, aut retento, seu promisso, sed per ipsam pars debiti gratis remittitur, & condonatur, *c. Super eo 7. de transactionibus*: Quamvis tamen compositio amicabilis in largiori significatione interdum pro Transactione sumatur, & e contra transactio pro amicabili compositione, ut colligitur ex *cap. Ex litteris 6. & cap. Veniens 8. de transactionib.*

9 Generatim, & universim loquendo transigere possunt omnes qui liberam rerum suarum administrationem habent, easque aliis donare seu quovis alio modo alienare possunt, *arg. l. In re 12. Cod. Mandati*. Qui autem non possunt res alienare, neque circa illas transigere possunt. Transactio enim est species alienationis. *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Ecclesiast. non alienand.* Et sic tenent *Doctores communiter*.

10 Item generatim, & universim loquendo potest fieri Transactio de omnibus rebus dubiis, & litibus incertis, de quibus id nullo Jure prohibitum reperitur; Concessum enim intelligitur quidquid expresse prohibitum non reperitur, *leg. Nec non 28. §. 2. ff. Ex quibus causis*, *l. testamentorum 1. §. 1. ff. De testibus l. Mutus 43. §. 1. ff. De procuratoribus*, Glossa marginal. communiter recepta *in cap. Inter corporalia 2. de translatione Episcop. verb. Non inveniatur*. E contra autem transactio fieri non potest super iis, de quibus aliquo Jure prohibitum reperitur: Juri enim publico nequit derogari pacto privatorum, textu expresso *in l. Jus publicum 38. ff. de Pactis*, *cap. Si diligenti 12. de foro competenti*. Unde immerito *in c. Quæ contra 64. de Reg. Jur. in 6.* dicitur expresse: *Quæ contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*.

11 Hinc super Matrimonio nequit fieri transactio, nec amicabilis compositio, utpote expresse prohibita *in cap. Ex parte sua 11. de transact.* juncta Glossa communiter recepta *ibidem verb. Sacramentum*, ibi: *Sic patet, quod in Matrimonio transactio, seu compositio non habet locum*.

12 Quamvis tamen fieri possit transactio, seu amicabilis compositio super Sponsalibus de futuro, cum ea dependeant ex libero contrahentium assensu, vel dissensu, nec ad id habeatur resistentia Juris. *Communis*.

13 Item fieri nequit Transactio super relictis in Testamento, vel Codicillo, nisi prius inspectis cognitisque verbis illius, textu expresso *in l. De his 6. ff. de transactionibus*, ibi: „ De his controversiis, quæ ex testamento „ proficiscuntur, neque transigi, nec exquiri veritas ali„ ter potest, quam inspectis, cognitisque verbis testamen„ ti ". Et concordat *lex Cum hi 8. §. 2. ff. eod. & leg. Omnibus 1. §. 1. ff. testamenta quemadmodum aperiantur*, ubi ad id requiritur insuper auctoritas Judicis. Et ratio est quia tales transactiones sunt captiosæ, cum possint heredes testamenta occultare, & facile Legatarios inducere, ut modico statim sibi dato contenti, magna relicta, sive legata, inexpectato evenientia, & nerdum certo scita, repudient, ut cavetur *in cit. l. Cum hi 8. ff. de transactionibus*, & sic depereant cum non parvo boni publici præjudicio ultimæ defunctorum voluntates contra præscriptum *l. Habeat unusquisque 1. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, *l. Vel negare 6. ff. Testamenta quemadmodum aperiantur*, *cap. ultima voluntate 4. caus. 13. qu. 2.* cum similibus, ubi statuitur, quod *ultima voluntas, seu dispositio defuncti modis omnibus servari debeat*.

14 Item propter eandem rationem non valet transactio super alimentis in ultima voluntate relictis, nisi fiat causa cognita, & auctoritate Judicis interveniente. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Cum hi 8. ff. de transactionibus*, ibi: „ Cum hi quibus alimenta relicta erant, fa„ cile transigerent, contenti modico præsenti, divus Mar„ cus oratione in Senatu recitata effecit, ne aliter ali„ mentorum transactio rata esset, quam si auctore Præ„ tore facta; Solet igitur Prætor intervenire, & inter „ consentientes arbitrari, an transactio, vel quæ admit„ ti debeat, ejusdem Prætoris notio ob transactionem „ erit, sive habitatio, sive vestiarium, sive de prædiis alimentum legabitur.

De quolibet crimine capitali (excepto adulterio) lici- 15
tum est transigere, textu expresso *in leg. Transigere 18. C. de Transactionibus*, ibi: *Transigere, vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est*. Et ratio est, quia licitum est unicuique sanguinem suum quovis modo redimere, corrumpendo etiam adversarium, ut ab accusatione desistat, textu expresso *in leg. In capitalibus 1. de bonis eorum qui sententiam*, ibi: „ In ca„ pitalibus criminibus a Principibus decretum est non „ nocere ei, qui adversarium corrupit, sed in his de„ mum, quæ pœnam mortis continent, nam ignoscen„ dum censuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercun„ que redemptum voluerit.

De aliis autem criminibus, quæ pœnam sanguinis non 16
irrogant, non est licitum transigere, præterquam de crimine falsi, textu expresso *in cit. l. Transigere 18. Cod. de transactionibus*, ibi: *In aliis autem publicis criminibus, quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem*. Et ratio est, quia hic cessat periculum capitis, & sanguinis, & ideo transigentes excusationem non merentur; tum quia id exigit bonum commune Reipublicæ, ne crimina maneant impunita. Unde merito *l. In omnibus causis 7. ff. de prævaricatione* statuitur, quod in omnibus causis, præterquam in causa capitali, & sanguinis, qui delatorem, seu accusatorem corrupit, provisio habeatur, ibi: *In omnibus causis, præterquam in sanguine, qui delatorem corrupit, ex Senatus consulto provisio habetur*.

Transactio super Beneficio Ecclesiastico, vel alia re 17
spirituali, de qua litigatur, neque privato partium consensu, neque auctoritate Judicis Ordinarii fieri potest absque labe Simoniæ interventu rei temporalis vicissim datæ, remissæ, vel promissæ; Bene tamen gratuita, & amicabilis compositio. *Communis*, textu expresso *in c. Super eo 7. de transactionibus*, ibi: „ Transigi super re Sacra, „ & litigiosa non potest, etenim res Sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel remisso, sive promisso, speciem „ credimus habere Simoniæ. Alias si gratis, & amicabi„ liter inter se litigantes componant, sacris Canonibus „ nequaquam dicimus obviare. Et concordat *cap. Constitutus 4. eod. & cap. Exhibita 9. de rerum permutat. c. Cum pridem 4. de pactis*. Pitonius *de controv. Patronor. allegat. 100. n. 669. & seq.* cum aliis ibi allegatis.

Potest tamen super spiritualibus fieri transactio absque 18
labe Simoniæ, si detur spirituale pro spirituali, ut decimæ litigiosæ pro parte per transactionem dividantur, aut Clerici pro Jure decimandi controverso sese obligent ad administranda Sacramenta, & hujusmodi. *Communis*, *arg. c. Ad quæstiones 6. juncto ejus Summario, de rerum permutat.* ubi habetur expresse, quod spiritualia possunt adinvicem permutari, adeoque potest etiam super eisdem transigi.

Transactio super spirituali subjectione est Simoniaca, 19
& consequenter illicita, & nulla, si fiat dato, vel remisso aliquo temporali. *Communis*, textu expresso *in c. Præterea 10.* juncto ejus Summario *de transactionibus*.

Neque potest absque labe simoniæ fieri transactio super 20
Jurepatronatus, seu præsentandi ad Beneficia interventu rei temporalis, ac pretio æstimabilis, *Communis*, textu expresso *in c. Præterea quando 9. de transactionibus*: Et ratio est, quia res spiritualis non potest absque Simonia dari, aut promitti pro temporali, *cit. c. Super eo 7. de transactionibus*, Juspatronatus autem, vel secundum se, & intrinsece est spirituale, ut tradit Glossa *in d. c. Præterea quando*, *verb. Simoniaca*, ibi: *Quia Juspatronatus est spirituale*, vel saltem spirituali annexum, *c. Quanto 3. de judiciis* juncta Glossa *ib. verb. Connexa*; *Unde*, ut ibi dicit Glossa. *Spirituale censetur propter connexitatem*, & ideo non potest super ipso transigi interventu rei temporalis, sine labe Simoniæ, cum ipsa non solum committatur in spiritualibus, sed etiam in spiritualibus annexis, *c. Si quis objecerit 7. caus. 1. q. 3.* quia de connexis idem est Judicium, *c. translato 3. de Constitutionibus*. Unde ob id Juspatronatus per se vendi non potest, *c. De Jure 16. de Jurepatronat.* cum similibus.

Prælatus, seu Rector Ecclesiæ nequit transigere de re- 21
bus Ecclesiæ immobilibus, vel pretiosis absque Solemnitatibus a jure requisitis. Cum enim transactio sit species alienationis, qua vel rem nobis competentem, aut quam credimus competere, dimittimus, *arg. l. Si quid 1. §. 6. & 9. ff. si quid in fraudem*, nequit fieri super dictis rebus, sicut nequit fieri alienatio sine solemnitatibus a Jure requisitis. *Extravagant. Ambitiosæ de rebus Eccles. non alienandis*.

Potest tamen Prælatus, seu Rector Ecclesiæ transigere 22
super Juribus Ecclesiæ in præjudicium sui ipsius, itaut transactio teneat pro toto tempore, quod Ecclesiam possidebit. Sic desumitur ex *cap. Veniens 7. §. Mandamus, de transactionibus*, & notat Abbas *ib. num. 1.* & Fagnan. *num. 2., & communis aliorum*, teste Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 36. num. 63.* Et ratio est, quia talis transactio

factio est potius inter personas, quam inter Ecclesias, sicque non realis, sed mere personalis, quæ non transit ad Successores, ut *ibi* innuit Pontifex: „ Cum alias tran„ sactio inter personas facta potius, quam inter Ecclesias „ videatur, ne pacta inter alios acta, aliis obesse patia„ mur &c. " & habet Glossa *ibidem verb. Inter alios*.

23 Talis autem Transactio personalis super rebus, seu Juribus Ecclesiæ fit realis, & obligat successores, si fuerit a Papa ex certa scientia confirmata. Sic colligitur ex *cit. cap. Veniens* 8. *de transactionibus*, & habet expresse Glossa *ib. verb. Confirmata* ex pluribus Juribus ibi adductis, & sequitur Fagnan. *ib. numer.* 3. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 64. & alii passim; ac Rota *part.* 4. *Recent. dec.* 31. *num.* 2. Et ratio est, quia, ut argumentatur citata Glossa *ib. verb. Confirmata*, Papa potest facere, ut Transactio, quæ nulla est, sit aliqua, *arg. cap. ultim. caus.* 16. *quæst.* 1. & *cap. Cum Apostolicæ* 7. *De his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli*, adeoque prosequitur dicta Glossa, multo magis potest efficere, ut sit alia, nempe ut ex personali fiat realis, cum plus sit de nihilo aliquid facere, quam de aliquo aliud, *arg. cap. Revera, de consecrat. dist.* 2., & *l. Rem in præsenti* 1. *in princ. Cod. de rei uxoriæ actione*.

24 Transactio semel bona fide, ac legitime celebrata, invita altera parte transigentium revocari, aut rescindi non potest, *l. Cum te* 5. *Cod. De Transactionib. l. Postquam lit.* 4. *Cod. De Pactis*.

25 Immo talis Transactio, ne quidem interveniente Rescripto Principis, revocari valet, textu expresso *in l. Caussas* 16. *Cod. de transactionibus*, ibi: „ Caussas, vel „ lites Transactionibus legitimis finitas Imperiali Rescri„ pto resuscitari non oportet.

26 Item nec talis Transactio rescindi potest prætextu Instrumentorum de novo postea repertorum ad litem sopitam pertinentium, textu expresso *in l. Sub prætextu* 19. *Cod. de transactionibus*, ibi: „ Sub prætextu Instrumenti „ post reperti Transactionem bona fide finitam rescindi „ Jura non patiuntur: *Et concordat* leg. Sub prætextu 29. „ cod. eod. ibi: Sub prætextu specierum post reperta„ rum generali Transactione finita rescindi prohibent Ju„ ra, & cap. Sicut grave 1. de Transactionibus.

27 Dummodo tamen in supradictis nulla intervenerit fraus, aut dolus, quia si adversarius per se, vel per alium alteri parti transigenti Instrumenta, quibus veritas cognosci potuisset, dolo subtraxisset, sicque defectu talium instrumentorum cum sui præjudicio ad transigendum coegisset, Transactio posset rescindi actione doli mali competente parti innocenti, & deceptæ. *Commun.* textu expresso *in cit. l. Sub prætextu* 19. *Cod. de Transactionib.* Fraus enim, & dolus nemini patrocinari debent, „ cap. Ex „ litteris 2. de dolo & contumac. cap. Sedes 15. cap. Ex „ tenore 16. de Rescriptis, cap. tuæ 12. de Clericis non „ resident. l. In fundo, ff. de rei vindicat leg. Cum hi, „ ff. de Transactionibus leg. Legatarius, Cod. de Lega„ tis.

28 Unde si quis graviter lædat alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiæ ad restitutionem rei injuste acceptæ, seu retentæ ut certum est apud omnes, & insuper contra eum in Foro externo datur actio de dolo malo, & rescinditur Transactio, si dolus vere intervenisse probatur. *Communis*, per text. *in l. De dolo* 2. & *Non possunt* 4. *Cod. de Dolo malo*, *l. Qui cum tutoribus* 9. §. 2. *ff. de transactionibus*, cum similibus, & juribus *num. antecedenti* allegatis.

29 Probabilius est, quod Transactio etiam bona fide hinc inde celebrata rescindi posset ob læsionem ultra dimi„ dium; Bartolus „ in l. Si quis cum aliter 36. num. 4. „ ff. de verb. significat. & l. Rem majoris 2. n. 9. Cod. „ de rescindend. vendit. Abbas in c. Cum causa 6. n. 7. „ & 8. de empt. vendit. Engel lib. 1. decretal. tit. 36. „ num. 14. & Reiffenstuel ib. n. 56. Fachineus lib. 2. „ Controvers. cap. 6. " allegans Rotam Romanam *in p. novissima dec.* 102. *num.* 2. & plures alios contra plures alios, & conclusio desumitur *ex l. In summa* 65. §. 1. *ff. De conditione indebiti*, ubi propter immodicam læsionem, aut evidentem calumniam permittitur quis adversus transactionem venire. Item *ex l. Si Superstite* 5. *Cod. de dolo malo*, ubi expresse statuitur, quod filia emancipata, & cum patre bona fide transigens, si læsa est immodice, habeat actionem in factum contra patrem. *Idem ex leg. Rem majoris* 2. *Cod. de rescindenda venditione*, ubi rescinditur venditio, in qua intervenit læsio ultra dimidium, & de hoc datur ratio, quia istud *humanum est*, cum autem non sit hoc minus humanum in Transactione ob læsionem ultra dimidium, idem de ipsa concludendum est. Et concordat *cap. Cum caussa* 6. *de emption. & vendition.* cum similibus. Tum quia in Jure dolus ex proposito, & dolus re ipsa æquiparantur, „ arg. l. Si quis „ cum aliter 36. ff. de verbor. significat. ibi: Idem est, „ etsi nullus dolus intercesserit stipulantis, sed ipsa res „ in se dolum habeat, & tradunt Covarr. in c. Quamvis „ part. 3. §. 4. num. 5. de Pactis in 6. Gailus lib. 2. Pra„ ctio observat. 147. num. 11. Fachineus lib. 12. Con„ trovers. cap. 6. §. *Movet secundo*, " citans alios, Reiffenst. *loc. c. num.* 58. & alii. Atqui ex læsione ultra dimidium dolus re ipsa apparet, atque præsumitur, *l. Omnes* 17. §. *Lucius ff. Quæ in fraudem Creditor.* & notant citati Auctores cum communi, ergo sicuti ob dolum ex proposito rescindi debet, transactio ex dictis *supra n.* 27. & 28. ita etiam rescindi debet ob dolum re ipsa, sive ob læsionem ultra dimidium; Est enim hoc conformius æquitati naturali, ne quis cum alterius jactura locupletetur, & Justitiæ commutativæ, quæ æqualitatem inter contrahentes desiderat.

30 Est tamen vere probabilis etiam contraria sententia, quam tenent Glossa *final. in cit. cap. Cum caussa* 6. *de emption. & vendit.* Jason in *l. Si quis cum aliter* 36. *n.* 33. & *seq. de verbor. significat.* & plures alii variis muniti Juribus, & signanter *l. Lucius* 78. §. *Ultim. ff. Ad S. Cons. Trebellianum*, ubi negatur rescissio Transactionis super Fideicommisso factæ, quamvis ex Instrumentis postea appareat quadruplo plus in hereditate fuisse, & favent *l. Sub prætextu* 19. & *l. Sub prætextu* 19. & *l. Sub prætextu* 29. *Cod. de Transactionibus*, *l. A Divo Pio* 15. §. *Pignora* 3. *ff. De re judicata*, & plures aliæ, quas affert, sed tamen solvit Fachineus *lib.* 2. *Controv. Juris cap.* 6.

31 Afferuntur varia Decreta Sacræ Congregationis Immunitatis concernentia Transactionem inter Ecclesiasticos, & Laicos, prout referuntur a D. Riccio *in sua Synopsi, verb. transactio*, ut infra. Transactio, seu Concordia inter utrumque Clerum, & Ducem, ac Consiliarios Reipublicæ Sancti Marini pro Collectis certis contribuendis ab Ecclesiasticis Reipublicæ in perpetuum pro nobis acquisitis ab Ecclesiasticis, & locis piis, non tamen primæ erectionis, nec pro Patrimoniis ad Ordines recipiendos assignatis confirmatur, dummodo exactio dd. Collectarum ab Ecclesiasticis fiat per Deputatos Ecclesiasticos. *S. C. Imm. in Feretrana* 22. *Septemb.* 1693. *lib.* 1. *Decr. Vallem. pag.* 76.

32 Confirmatur, annuente Sanctissimo, concordia super gabella carnis Civitatis Oscen. facta inter Clerum, & Civitatem, modo accedat consensus Cleri Regularis, qui in concordia non interfuit. In hac concordia Ecclesiastici se obligabant ad emendas carnes in Macellis Civitatis cum certis limitationibus, & reservationibus, & Civitas se obligabat ad solutionem certæ summæ quolibet anno augendæ, vel minuendæ juxta augumentum, vel diminutionem Ecclesiasticorum in Civitate secundum Fidem Episcopi. *S. Cong. Immun. in Oscen.* 22. *April.* 1692. *lib. decret. Crim. pag.* 122.

33 Regularibus repugnantibus suprascriptæ concordiæ Civitatis Oscen. Episcopus præfigat terminum ad deducendum eorum difficultates in Sacra Congregatione. *S. C. Immun. in Oscen.* 2. *Junii* 1693. *lib.* 1. *Decret. Valleman. pag.* 50.

34 Tandem concordia præfata approbatur juxta declarationem faciendam a D. Secretario, quæ præcipue tenebat ad explicanda aliqua loca dictæ Transactionis pro manutentione Jurisdictionis Ecclesiasticæ, & exequi permittitur, etiam dissentientibus aliquibus ex Regularibus. *S. Congr. Immun. in Oscen.* 25. *Maji* 1694. *l.* 1. *Decr. Vallem. pag.* 124.

35 Non obstante Transactione, & aliis contractibus factis per superiorem, & Regulares cum Communitate pro solvendis oneribus laicis pro bonis acquisitis, Archiepiscopus tueatur Libertatem Ecclesiasticam. *S. Congr. Immun. in Taurinen.* 14. *Januarii* 1698. *lib.* 4. *Decretal. Vallem. pag.* 133.

36 Transactio facta ab Ecclesiastico de solvendis collectis Regiis, est cassanda. *Sacra Cong. Immun. in Reatina* 8. *Augusti* 1702. *lib.* 3. *Decret. Vallem. pag.* 435.

37 Quo ad Transactionem inter Communitatem, & Monasterium Sanctimonialium Sacra Congr. decernit servandam esse primam Transactionem anni 1671. approbatam a Clemente X., quæ eximit Monasteria a Collectis super bonis acquisitis usque ad illum annum. *Sac. Cong. Imm. in Nullius S. Angeli in Vado* 14. *Januar.* 1698. *lib.* 2. *Decr. Vallem. pag.* 133.

38 Transactio super rebus Ecclesiasticis nequit fieri sine Beneplacito Apostolico. *Communis*. Vide verb. *alienatio art.* 4. *num.* 12. Et si fiat cum reservatione dicti Beneplaciti, revocari potest, adestque locus pœnitentiæ ante ipsius impetrationem. Rota *part.* 1. *recent. dec.* 624. *numer.* 12. Card. de Luca *Benefic. disc.* 51. *num.* 5. & 6. cum aliis Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 136. *num.* 4. & alii plures.

Novæ additiones ex aliena manu.

Jure Romano transactio super relictis in Testamento 1
non inspectis tabulis facta vitiosa est, *L.* 6. *ff. de*
Transact. Disquiri vero solet an transactio hæc mori- 2
bus sustineatur, si inspectioni huic fuerit renunciatum,
vel juramento ipsa transactio confirmata fuerit?

Simplicem renunciationem non sufficere existimant 3
Mantic. de Tacit. & Ambigu. lib. 1. *tit.* 2. *n.* 2. & *seq.*
A Sande dec. Frisic. l. 4. *tit.* 5. *defin.* 15. ex ratione illa, quod juri prohibitivo renunciari haud potest.

At si

4 At si accesserit juramentum, valere transactionem ex
dispositione juris canonici, tenet *Vinnius de Transact.*
cap. 5. num. 8. eo quia potest juramentum hoc sine pec-
cato servari,
5 Cæterum pactum remissorium, seu gratuitum, quo re-
nunciat quis omni illi quod sibi in Testamento relictum
est, subsistere firmat *Lauterbach. in compend. jur. lib. 2.*
tit. 15. Barcholten. de Transact. cap. 5. n. 20. ex adducta
ratione quod cessat hic ratio illa prohibitiva transactio-
nis, quod Homines modico incontinenti dato, inexpe-
ctato obvenientia facile repudiare solent; *L. 8. princ. ff.*
6 *de transact.* Contrarius vero est *Strich. in us. modern.*
Pandect. lib. 2. tit. 15. §. 10. Verum (inquit) „ & hic
forte existimabit paciscens parum sibi relictum esse; un-
„ de ad liberalem repudiationem exigui lucri facile in-
„ duci potuit, non idem forte facturus, si quantitatem
„ relicti in Testamento scivisset. Nec quidquam stringit
„ Hunii ratio, quod illa, quæ in Testamento relicta,
„ aut integra acceptanda, aut integra repudianda. Hoc
„ enim in ipsa Hæreditate concedo, in Legato nego. Im-
„ mo nec legatum pro parte sic accepto, sed integrum;
„ partem vero vi transactionis alteri cedo. Vix ergo sine
„ juramento tale subsistet pactum.
7 Pariter Jure Romano de alimentis in testamento reli-
ctis transigi haud potest, nisi auctore Prætore, *L. 8.*
8 *prin. ff. de transact. & L. 8. Cod. eod.* nisi melior red-
9 datur conditio alimentorum, *dict. l. 8. §. 6.* At prohibi-
tum haud esse pactum, quo alimenta futura gratis remit-
tantur, tenent *Hunnius de transact. c. 3. exerc. 22. Vinn.*
eod. tract. cap. 6. n. final.
10 Sed & contradicit *Stryk. in us. modern. Pandect. l. 2.*
dict. tit. 15. §. 11. Adde *Coler. de Aliment. lib. 2. c. 8.*
11 *num. 48. & seq.* Accedente vero juramento sustineri &
& transactionem, sentiunt *Bachov. hoc titul. de transact.*
cap. 2. n. 8. Vinn. eod. tractat. cap. 6. num. 16.
12 An & Decretum Judicis requiratur in cessione alimen-
torum ex contractu debitorum, vide apud *Rot. in Roma-*
na Cessionis 12. Jun. 1731. & in confirmatoria *8. Dec.*
ejusdem anni cor. clar. mem. Aldrov.
13 Reliquum est, ut dispiciatur, an transactio hodie in-
volvat novationem. Affirmat *Anton. Faber in Cod. hoc.*
tit. de fin. 2. At negat, & quidem rectius innixus in *leg.*
final. Cod. de Novat. Strykius in us. modern. Pandect.
dict. l. 2. dict. tit. 15. §. 4.
14 Utilis vero est hæc observatio; nam si Transactioni
haud inest novatio, non liberantur pignora, & fidejusso-
15 res prioris obligationis. Immo, & pristina actione agi
potest, recusante altero implere transactionem; *Stryk. ubi*
supra.

TRANSITUS.

SUMMARIUM.

1 *Regulares professi non possunt ad aliam Religionem etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ.*

2 *Regulares professi transeuntes de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem Religionem etiam ejusdem Ordinis, tenentur in secunda Religione novum annum probationis peragere, & ibi Professionem emittere.*

3 *Regularis professus habens Indultum Apostolicum transeundi ad aliam Religionem, non potest transire ad laxiorem.*

4 *Si tamen indultum sit concessum transeundi ad quamcumque Religionem, in qua Regularis, & Claustralis Observantia vigeat, tunc potest transire etiam ad laxiorem, dummodo sit Religio Claustralis, & Regularis.*

5 *Transitus Regularium conversorum ad statum Clericalem etiam in anno Novitiatus est prohibitus; Unde non potest concedi nisi a Sede Apostolica.*

6 *Et a fortiori, si jam Professionem emiserint in statu Laicorum, & Conversorum, non possunt de sola licentia Prælati Regularis, & Definitorii transire ad statum Clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica, ad numer. 7*

8 *Conversi transeuntis ex Indulto Apostolico ad statum Clericalem præcedentia initium sumere debet a die Clericatus, non autem a die susceptionis Habitus.*

9 *Transitus de statu Clericali ad illum conversorum justa caussa concurrente potest fieri cum sola licentia Prælati Regularis cum consensu Discretorum, vel aliter, prout cujusque statuta præscribunt: Dummodo transiens in Ordinibus Sacris non sit constitutus.*

10 *Quo ad ea, quæ concernunt Affiliationes Regularium in aliis Conventibus, & transitus eorum ad alienas Provincias,* remissive.

11 *Transitus de Ritu Græco ad Latinum, & e contra, non permittitur absque licentia Papæ.*

12 *Facilius tamen permittitur transitus a Græco ad Latinum, & nunquam regulariter de Latino ad Græcum.*

13 *Ratione Transitus cadaveris per alias Parochias nequeunt ipsi Parochi aliquid exigere.*

14 *Talis Transitus potest fieri per quascumque Diœceses, & Parochias, stola, & Cruce elevata etiam irrequisitis earumdem Parochis.*

15 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 43.

Regulares professi non possunt ad aliam Religionem et- 1
iam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostoli-
cæ; Monacell. *tom. 2. tit. 16. formul. 3. num. 18.* Do-
natus *Prax. rerum Reg. tom. 2. part. 2. tract. 5. qu. 22.*
n. 11. & *Communis aliorum* ex praxi, & Stylo Curiæ, &
quoad Transitum ad alias Religiones edita est novissime
a Benedicto XIII. Const. inc. *Licet Sacra*. Vide verb.
Regulares art. 1. numer. 61. ubi affertur ad litte-
ram.
Regulares professi transeuntes de licentia Sedis Apostolo- 2
licæ ad laxiorem Religionem etiam ejusdem Ordinis te-
nentur in secunda Religione novum annum probationis
peragere, & ibi Professionem emittere; Sic „ Sac. Cong.
„ Concilii, quæ apud Fagnan. lib. 3. Decretal. in cap.
„ Ad Apostolicam 16. de Regularibus num. 67. expres-
„ se respondit: Transeuntem de licentia Sedis Apostolicæ
„ ad laxiorem etiam ejusdem Ordinis teneri in secunda
„ Religione novum annum probationis peragere.
Regularis professus, qui habet Indultum Apostolicum 3
transeundi ad aliam Religionem, non potest Transire ad
laxiorem; Concil. Trid. „ cap. 19. sess. 25. de Regulari-
„ bus, & Sac. Congr. Concilii in Cajetana Transitus 24.
„ Martii 1703. in qua rescriptum fuit: Transitum ad la-
„ xiorem fuisse nullum, & Orator omnino intra men-
„ sem redeat ad suam Religionem; Sic apud Monacell.
„ tom. 4. supplement. ad 2. tom. n. 455.
Si tamen indultum sit concessum transeundi ad quam- 4
cumque Religionem, in qua Regularis, & Claustralis
Observantia vigeat, tunc potest transire etiam ad laxio-
rem; Dummodo sit Religio Claustralis, & Regularis,
quia, cum Apostolicum Indultum limitaverit Religionem
Claustralem, & Regularem, videtur noluisse limitare
qualitatem Religionis circa arctitudinem majorem, vel
minorem, alias id expressisset, „ arg. cap. Inter corpo-
„ ralia 2. de translation. Episcop. §. Sed neque illud,
„ cap. Ad audientiam 12. de decimis, & cap. Quia cir-
„ ca 22. de Privilegiis. Sic recte notat Eminent. Petra
„ tom. 5. Commentar. ad Constit. 3. Callisti III. num. 9.
referens, quod cum hujusmodi Breve obtinuisset quidam
Monachus Camaldulensis generaliter ad aliam Religio-
nem, ubi regularis, & Claustralis Observantia vigeret,
& inde transisset ad laxiorem Canonicorum Regularium
S. Augustini Congregationis Ulitensis, & disputato dubio
in Sacra Congregatione Concilii ex remissione facta per
Sacram Pœnitentiariam; *Sac. Congr. in Taurinensi Tran-*
situs 6. Augusti 1712. rescripsit, Constare de validitate
Transitus, nulla facta difficultate circa laxiorem qualita-
tem Canonicorum Regularium. Hæc ipse.
Transitus Regularium Conversorum ad statum Clerica- 5
lem etiam in anno Novitiatus est prohibitus; Unde non
potest concedi, nisi a Sede Apostolica; Habetur ex
Decretis Clementis VIII. editis pro Institutione Novitio-
rum in Monasteriis designatis, vel designandis, Const.
incip. *Cum ad Regularem num. 23.* ubi sic expresse sta-
tuitur: „ Sed qui ad Conversorum habitum recepti fue-
„ rint, ad Clericorum statum transire, etiam durante
„ tempore probationis, non possunt. " Quæ Decreta
Clementis VIII. confirmata fuerunt jussu Urbani VIII. a
Sacra Congreg. Conc. *in Decretis de Apostatis, & Eje-*
ctis, & ita Card. Petra *tom. 4. Commentar. ad Constit. 8.*
Eugenii IV. num. 6. ubi expresse dicit, quod proinde
hic Transitus fieri non potest, nisi cum licentia Pa-
pæ, quamvis Jure antiquo id fieri potuerit cum licentia
Superiorum Regularium; Passerin. *de statib. homin.*
tom. 3. quæst. 189. art. 8. num. 227. Donatus *Prax.*
rer. Regul. tom. 2. tract. 14. quæst. 14. recte dicens,
quod optima ratione id factum est, ut juxta præce-
ptum Apostoli *1. ad Corinth. cap. 7. Unusquisque perma-*
neat in ea vocatione, in qua vocatus est, ut auferatur
ansa, & occasio ambitionis, qua solent homines al-
tiora appetere non sine murmure, & prælatorum mole-
stia.
Et a fortiori, si jam Professionem emiserint in statu 6
Laicorum, seu Conversorum, non possunt de sola licen-
tia Prælati Regularis, & Definitorii transire ad statum
Clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apo-
stolica, quæ ad id solet expedire Brevia cum clausula,
De licentia tamen suorum Superiorum, quæ debet intel-
ligi copulative de illa Generalis, & Provincialis simul,

prout expresse declaravit *S. C. Episcop. & Regul. de man-
dato Urbani VIII. die 2. August.* 1630. apud Peyrin. *de
Prælat. quæst. 3. cap.* 1. §. 6. *n.* 149. nempe clausulam :
„ De licentia Superiorum in Brevibus prædictis appositam,
„ esse intelligendam de Generali Ordinis , & Provinciali
„ Oblatorum hujusmodi , ita ut pro eorumdem Brevium
„ executione requiratur utriusque licentia , & consensus.

7 Et quod Laici, seu Conversi professi non possint transi-
re ad statum Clericalem de sola licentia Prælati Regula-
ris, clare habetur ex cit. Decret. Clementis VIII. per il-
la adducta verba : *Etiam durante tempore probationis , non
possint*, quæ manifeste indicant a fortiori sic transire non
posse post emissam Professionem . Et id expresse decrevit
Sac. Congregatio Episcop. & Regular. sub pœna suspen-
sionis ab Officio Superioribus talem facultatem conceden-
tibus , ut refert Nicolius *in Flosculis verb. conversus n.*
3. his verbis : Superiores , qui contra Decretum Clemen-
tis VIII. super receptione , & institutione Novitiorum 19.
Mart. 1603. sub Constit. 82. incip. *Cum ad Regularem* ,
§. 23. tenoris subsequentis : *Qui ad conversorum habitum
recepti fuerint , ad clericorum statum transire etiam duran-
te tempore probationis non possint* ; Qui dant eisdem Conversis
licentiam transeundi ad statum Clericalem , suspendi de-
bent ab Officio ad tempus ; Transeuntes vero reducendi
sunt ad Laicalem cum perpetua suspensione a susceptis
Ordinibus. Hæc ille adducens ad id Decretum *S. Congr.
Episcopor. & Regul. in una Minimorum* 13. *Febr.* 1620.
& 26. *Januar.* 1646. Et sic etiam *Ead. Sacra Congregat.
Episcop. & Regul. decrevit in una Augustinianorum* 23.
Jan. 1631. apud d. Nicolium *l. c.* Item pro Congrega-
tione Hispaniæ , Fratrum discalceatorum de Ordine SS.
Trinitatis Redemptionis Captivor. id statuit Alexander
VII. Constitut. 138. incip. *Pastoralis Offic.* Item pro Or-
dine Eremitarum S. Augustini Clemens X. Const. incip.
Exponi, teste Lanctusca *in Theatr. Regul. verb. Laici seu
Conversi in supplement. sub. n.* 2. Et hoc probat praxis ,
& Stylus Curiæ, & signanter Sac. Cong. Concilii , quæ
dignis de causis hanc licentiam concedit, ut concessit in
una Ordinis S. Mariæ de Mercede *die* 16. *Jan.* 1700.
cuidam Laico , seu Converso, attento quod in Religione
studiis vacasset , ac se ad Clericorum munus idoneum red-
didisset ; Et aliis dignis de causis hanc licentiam denegat,
ut denegavit in una Ordinis Prædicatorum Provinciæ Bæ-
ticæ *die* 16. *Mart.* 1700. cuidam alteri Religioso Laico
vix idoneo ad Divina peragenda , quamvis ipse transitum
exoptaret ob nimiam devotionem erga SS. Eucharistiæ
Sacramentum , essetque vitæ exemplaris , ac de Religione
optime meritus. *Sic refert Eminent. Petra cit. tom.* 4. *Com-
mentar. ad Constitut.* 8. *Eugenii IV. n.* 16.

8 Conversi , seu Laici ex Indulto Apostolico transeuntis
ad statum Clericalem præcedentia initium sumere debet
a die Clericatus , non autem a die susceptionis Habitus
Conversorum . *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in una Mi-
norum de Observantia* 26. *Februar.* 1649. apud Lantusc.
in Theatr. Regul. verb. Præcedentia n. 3. & *Sac. Congr.
Concil. in una Minimorum sancti Francisci de Paula* 15.
Apr. 1648. apud Card. Petram *tom.* 4. *Commentar. ad
Constit.* 8. *Eugen. IV. sub n.* 17.

9 Transitus de statu Clerical. ad illum Conversorum ju-
sta causa concurrente potest fieri cum sola licentia Præla-
ti Regularis , scilicet Provincialis , aut Generalis cum
consensu Diffinitorum , vel alias prout cujusque Ordinis
statuta præscribunt ; Dummodo transiens in Ordinibus Sa-
cris non sit constitutus . Donatus „ loc. cit. quæst. 19.
„ cum pluribus ibi citatis, Pellizzarius in Manual. Regul.
„ tom. 1. tract. 3. cap. 5. sect. 3. num. 136. Lezana in
„ summa q. Regul. part. 1. cap. 22. num. 25. Murga ad
„ Constit. 7. Alexandri IV. num. 153. Card. Petra loc.
„ cit. n. 16. non cum Sanchez lib. 6. Moral. cap. 7. n.
„ 80. “ dicit, Prælatum Regularem hunc transitum non
„ solum permittere , sed etiam jubere posse ob punitio-
nem delicti ; Quamvis tamen consultius censeam in simi-
libus casibus recurrendum esse pro providentia ad Sedem
Apostolicam.

10 Quoad ea, quæ concernunt Affiliationes Regularium in
aliis Conventibus, & transitus ad alienas Provincias . Vi-
de verb. *Affiliatio per tot.*

11 Transitus de Ritu Græco ad Latinum , vel e contra ,
non permittitur absque licentia Papæ . Card. Petra *tom.
4. Comment. ad Constit.* 17. *Eugenii IV. sect.* 2. *n.* 12. &
Communi aliorum per Constitutionem 11. S. Pii V. incip.
Providentia .

12 Facilius tamen permittitur transitus a Græco ad Lati-
num , & nunquam regulariter de Latino ad Græcum .
Card. Petra *loc. cit. n.* 13. cum Verricell. & Diodino ibi
citatis , testans de usu Sac. Congr. Supremæ Inquisitio-
nis.

13 Capitulo , Canonicis, & Parochis licitum non est ali-
quid exigere ratione transitus per eorum Parochiam ,
quando funus ducitur ab una Parochia ad Ecclesiam sitam
in alia Parochia ; *Sacr. Congr. Conc. in Tropa-
na Funerum* 7. *&* 21. *Maji* 1702. *ad* 4. *dub. Sac. Congr.
Episcopor. & Regul. in Placentina* 14. *Novembris* 1713.
14 *ad* 2. *dub.* Ubi etiam statuit , quod occasione funerationis
cadaverum Fratrum Diœcesis , aut Parochiæ in Ecclesiis

Regularium , potest proprius Parochus defuncti ad effectum
deferendi processionaliter cadaver ad dictas Ecclesias , li-
bere transire per quascunque Diœceses , & Parochias
Stola, & Cruce elevata , etiam inquisitis earumdem Pa-
rochis . Vide verb. *Parochus art.* 3. *numer.* 36 *& se-
quentib.*

Transitus Regularium de uno ad alium Ordinem con- 15
cedi potest a Cardinali Summo Pœnitentiario , nedum a
laxiore ad arctiorem , verum etiam ad æqualem ; & ab
arctiori ad laxiorem , ob justas tamen , & graves respecti-
ve causas ab eodem probandas , audito prius Superiore Or-
dinis a quo , & cum consensu Superioris Ordinis ad quem.
Et pro majori transitus firmitate , potest in his omnibus 16
idem major Pœnitentiarius Statutis , & Privilegiis Apostoli-
cis quomodolibet obstantibus opportune derogare ; Bene-
dictus XIV. tom. 1. Constitut. 95. incipient. *Pastor bonus*
§. 34.

Non potest tamen ipsum transitum concedere Summus 17
Pœnitentiarius a Religione Claustrali ad Ordines Hospi-
talarios , aut Militares , excepto Ordine S. Joannis de
Deo , nec ad Ordinem S. Benedicti antiquioris observan-
tiæ, aliasque similes Congregationes ; *Idem ib.* §. 35. Tran- 18
situs autem ad Ordinem Hospitalarium S. Spiritus in Sa-
xia specialiter , & omnino prohibetur ; Idem Constit. 15.
incip. *Sæpe Romanorum* §. 5. confirmans ad id Constitu-
tionem Benedict. XIII. incip. *sacra* .

Concedere etiam potest Major Pœnitentiarius transitum 19
ab uno Monasterio ad aliud , Monialibus tantum ultra
montes existentibus, legitima concurrente causa , in Si-
gnatura discutienda , & approbanda ; Committendo tamen 20
facultatem hujusmodi transitus admittendi , & exequen-
di , arbitrio Ordinarii , clausulis opportunis pro ca-
suum veritate ; Idem in cit. Constitut. *Pastor bonus*
§. 36.

Transitus Regularium ab Ordine laxiore ad strictio- 21
rem impediri non debet sine causa . Idem tom. 2. Consti-
tut. incip. *Ex quo* . Si Superiores duorum Ordinum dis- 22
sentiant , Judicium ad Sedem Apostolicam devolvitur ,
quæ concedere solet strictum transitum cum derogatione
super consensu Superioris Ordinis laxioris . Idem *ibi-
dem* .

A Regularibus se prætendentibus Apostolica facultate 23
translatos ad statum Clericalem sæcularem , vel ad Or-
dines , in quibus non vigeat Claustralis observantia , vel
ad Ordines Militares , aut Hospitalarios (ad quos non nisi
perraro , & gravissimis , rationabilibusque de causis solet
transitus concedi) & actu degentibus extra claustra , de-
bent Episcopi exquirere de veritate talis Indulti , & eos
compellere adhibita etiam vi , ad sibi hujusmodi Indul-
tum ostendendum , atque insimul , postquam illud perle-
gerint , diligenter expendere causas in ipso Indulto con-
tentas , & expressas , veræ ne , an falsæ sint . Quod si il-
lud Indultum commonstrare , & tradere detrectaverint ,
adversus ipsos , juris Ordine servato statim procedere jux-
ta facultatem sibi attributam a Concilio Tridentino cap.
3. sess. 6. de reform. Et si Indulti causas minime veras 24
esse compererint , non debent dubitare super ejus subre-
ptione , seu obreptione pronunciare , & adversus Religio-
sum procedere extra claustra sine facultate degentem .
Idem tom. 2. Constitut. incip. Pontificia commendatio-
ne .

Transitus a Ritu Laico ad Græcum est omnino inter- 25
dictus. Benedictus XIV. tom. 1. Const. incip. Etsi Pasto-
ralis §. 2. Transitus vero a Ritu Græco ad Latinum per- 26
mittitur pueris de consensu Patris Græci , & licentia E-
piscopi Latini . Idem ibid. Adultis autem laicis de licen- 27
tia Episcopi Diœcesani. Idem ibid.

Transitus a Ritu Græco ad Latinum prohibetur Com- 28
munitatibus Italo Græcorum , sive Albanensium absque
licentia Sedis Apostolicæ . Idem ibid. Item Ecclesiasticis 29
quibuscumque absque simili licentia S. Sedis , Idem ibid.
Transitus a Ritu Græcorum Melchitarum ad Latinum , 30
aut Maroniticum Ritum interdicitur . Idem Const. 87. in-
cip. Demandatam .

Novæ Additiones ex aliena manu.

GRavis hic se offert quæstio , an transeunte Abbate a- 1
licujus Monasterii ad Religionem strictioris obser-
vantiæ procedi statim valeat ad electionem Successoris in
Prælaturam?

In casu itum est sententiam , non posse durante Novi- 2
tiatu , & ante professionem novæ Religionis ; idque quia
ad electionem Successoris deveniri haud potest , priusquam
vacet Abbatia ; *cap. Nulla de concess. Præbend.* Hæc au-
tem minime vacat ante emissam ab Abbate professionem
in nova Religione . Durante enim Novitiatu non desinit
ille esse Abbas Monasterii , a quo transiit ; & ita quidem,
ut si a Novitiatu egrederetur , forsasse quod perferre ne-
quiret rigorem novæ Religionis , rediret ad Monasterium ,
& ipsam etiam Abbatiam ; „ Wiestner. in Decretal. lib.
„ 3. tit. 31. num. 133. Donat. Prax. Regul. tom. 1. p.
„ 2. tract. 5. quæst. 52. num. 1. & plur. sequent. & rur-
„ sus quæst. 55. num. 1. & 4. “ ubi quod durante Novi-

ciatu in suspenso remanent jura omnia a priori Religione dependentia.

3 Non ignoro, esse, qui tenent ipso ingressu in Novitiatum strictioris Religionis Abbatiam vacare per tacitam renunciationem. At opinio hæc aperte contradicit *capit. 4. de Regul. in 6*, ibi: „ Beneficium illius, qui Religionem ingreditur non est intra probationis annum alicui „ conferendum, nisi prius accedat assensus". Hinc enim manifestum redditur, solo ingressu in Novitiatu non induci renunciationem Beneficii, quum alias citra assensum fas esset conferre Beneficium illud. Confer *Voitesner in Decretal. lib. 3. tit. 31. num. 155.* qui & aliam reddit rationem, quod ex dispositione Concilii Tridentini sess. 25. cap. 16. de Regular. non aliter teneat qualibet renunciaciatio emissa a Novitio, nisi facta sit intra duos menses ante professionem. Sed dubito an dispositio hæc locum sibi vindicare queat quoad Regulares transeuntes ad aliam Religionem.

TRANSLATIO.

SUMMARIUM.

1 *Translato Festo ordinarie non transfertur Indulgentia.*

2 *Festum duplex occurrens ante Octavam non privilegiatam, non est transferendum post octavam, sed infra eamdem celebrandum est prima die non impedita.*

3 *Festum semiduplex occurrens in Festo Duplici infra Octavam non privilegiatam, non est transferendum post illam, quando dies immediate sequens impedita non fuerit.*

4 *Officium semiduplex occurrens in Dominica infra Octavam non privilegiatam olim non erat celebrandum in feria secunda sequenti, licet non impedita, si adesset reponendum aliud Festum altioris ritus: Secus tamen hodie propter posterius Decretum relatum, infra*, sub num. 19. & 20.

5 *Non est transferendum in diem immediate sequentem Festum illud, ante cujus translationem habentur reponenda alia Officia prius translata ejusdem ritus, excepto Festo Semiduplici in Dominica infra Octavam non privilegiatam occurrente. Adest tamen posterius contrar. Decret.*

6 *In responsione duorum, vel plurium Festorum ritum habentium eumdem, & die occurrentium diversa, debet attendi prioritas translationis, nisi attendenda sit major Dignitas.*

7 *Si plura sint transferenda Festa eadem die occurrentia, quibus non convenit ratio majoris dignitatis, debet attendi in eorum repositione major apparatus, vel populi concursus.*

8 *Officium particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis occurrens die 25. Februarii est transferendum in anno Bissextili ad primam diem non impeditam; Dummodo non sit duplex primæ Classis.*

9 *Si occurrerint, vel fuerint transferenda duo Festa ejusdem ritus unica die occurrentia, quorum unum sit universale, & alterum particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis, debet fieri prius de universali, & deinde de particulari, nisi obstet ratio majoris Dignitatis.*

10 *Si simul sint transferenda Festa S. Marci Evangelistæ, & Ss. Apostolorum Philippi, & Jacobi, debet prius reponi Festum Sancti Marci, deinde Festum Apostolorum.*

11 *Si simul tranferenda sint Festa S. Josephi, & Annunciationis B. Mariæ Virginis, debet prius fieri Officium Annunciationis, & deinde de S. Josepho.*

12 *Si Festum Annunciationis B. M. V. occurrerit in Feria sexta in Parasceve, vel Sabbato Sancto, transferri debet ejus Officium una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus ad feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad alium diem Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ Classis.*

13 *Si Festum S. Confessoris transferatur in proxime sequentem diem, in Hymno* Iste Confessor *nulla fit mutatio versiculi, sed debet dici* Meruit beatas.

14 *Translato autem Festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in Hymno* Iste Confessor *facienda est mutatio versiculi dicendo* Meruit Supremos.

15 *Officium Nominis B. M. V. occurrens in Festo Exaltationis S. Crucis, vel in alio altioris ritus, aut dignitatis, debet transferri, non vero omitti.*

16 *Si in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum occurrerit Dominica, vel aliquod Festum de præcepto, Officium cum Missa Defunctorum transfertur in sequentem diem, etiam Festo duplici impeditam.*

17 *Festa duplicia, & semiduplicia translata præferenda sunt officiis semel in hebdomada concessis.*

18 *Officia Sanctorum, quæ alicubi supersunt de mense Decembri, licet alias transferri possent in annum sequentem, secus nunc.*

19 *Officium semiduplex in Dominica infra Octavam non privilegiatam occurrens tantum habet Juris in feria 2. immediate sequenti non impedita, ut non cedat duplici 1. Classis translato.*

20 *Pluribus Festis ejusdem ritus translatis, Officium de primo translato recitandum est, etiamsi ultimo translatum posset in diem immediate sequentem transferri, semiduplici tamen occurrente in Dominica infra octavam non privilegiatam excepto.*

21 *Alia ad rem*, remissive.

22 *Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi aliud disponat Sacra Congregatio, relinquit Dotem primo, solvitque novam secundo.*

23 *An Monialis translata, vel Regularis translatus possit secum deferre ad Monasterium* ad quod, *vel debeat relinquere Monasterio* a quo *bona, quæ habet*, remissive.

24 *Quo ad ea, quæ concernunt translationem Episcopi de una ad aliam Ecclesiam*, remissive.

25 *Quo ad ea, quæ concernunt translationem Conventuum*, remissive.

26 *Quo ad ea, quæ concernunt translationem Imaginum, & Reliquiarum*, remissive.

TRanslato Festo, in cujus die conceditur Indulgentia, 1 non transfertur etiam Indulgentia, nisi ex concessione speciali. *S. C. R. 10. Jun. 1690.*

Festum duplex occurrens ante Octavam non privilegia- 2 tam non est transferendum post Octavam, sed infra eamdem celebrandum prima die non impedita. *S. C. R. 30. Septemb. 1679.*

Festum semiduplex occurrens in Festo duplici infra O- 3 ctavam non privilegiatam non est transferendum post illam, quando dies immediate sequens alio Festo duplici, vel semiduplici, impedita non fuerit, sed faciendum tunc est Officium die immediate sequenti, *S. Rit. Cong. 30. Septemb. 1679.*

Officium semiduplex occurrens in Dominica infra Octa- 4 vam non privilegiatam non erat olim celebrandum in feria secunda sequenti licet non impedita, si adesset reponendum aliud Festum altioris ritus. *S. R. C. 1. Maji 1681.* Secus tamen hodie propter posterius Decretum relatum infra *sub n. 19. & 20.*

Non est transferendum in diem immediate sequentem 5 Festum illud, ante cujus translationem habentur reponenda alia Officia prius translata ejusdem ritus, non obstante Decreto edito *die 30. Septembris 1679.* Quoad vero Festum semiduplex in Dominica infra Octavam occurrens, omnino servanda est Rubrica generalis Breviarii de Translatione Festorum *n. 5. Sacr. Congregat. Rit. 22. Decemb. 1696.* Vide tamen Resolutiones Sacræ Congr. *tom.* 8. ubi afferuntur contraria recentiora Decreta, & serva ut ibi.

In responsione duorum, vel plurium Festorum ritum 6 habentium eumdem, & die occurrentium, diversa attendatur prioritas translationis, nisi attendenda sit major Dignitas. *Sac. R. Cong. 13. Junii 1682.*

Si plura sint transferenda Festa, quæ eadem die occur- 7 runt, & quibus non convenit ratio majoris Dignitatis, attendatur in eorum repositione major apparatus, vel populi concursus, ex quo vocatur etiam major solemnitas, supposito tamen, quod sint ejusdem ritus. *S. R. C. 20. Jul. 1686.*

Officium particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis, 8 quod occurrit die 25. Februarii, est transferendum in anno Bissextili ad primam diem non impeditam; Dummodo sit duplex primæ Classis. *Sac. Rit. Cong. 7. Septemb. 1680.*

Si occurrerint, vel fuerint transferenda duo Festa ejus- 9 dem ritus, quæ unica die occurrebant, quorum unum sit universale, & alterum particulare alicujus Diœcesis, vel Religionis, prius fiat de universali, deinde de particulari, nisi obstet ratio majoris dignitatis, *Sacr. Rit. Congreg. 27. Septembris. 1698.*

Si simul sint transferenda Festa S. Marci Evangelistæ, 10 & Ss. Apostolorum Philippi, & Jacobi, prius reponatur Festum S. Marci, deinde Festum Apostolorum. *S. R. C. 18. Septemb. 1666.*

Si simul transferrenda sint Festa S. Josephi, & Annun- 11 ciationis B. M. V. prius reponatur Annunciationis Festum, deinde S. Josephi, non obstante Decreto edito in contrarium *sub die 12. Junii 1602. Sacr. Congr. Rituum 14. Junii 1602.*

Si Festum Annunciationis B. M. V. occurrerit in feria 12 sexta in Parasceve, vel Sabbato Sancto, transfertur ejus Officium una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad aliam diem Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ Classis. *Sacra Rit. Congreg. 11. Mart. 1690.* Vide tamen verb. *Resolutiones Sacrarum Congregationum tom. 8.* ubi dantur ad id quædam notabilia.

Si Fe-

13 Si Festum S. Confessoris transferatur in proxime sequentem diem, in Hymno *Iste Confessor &c.* nulla fit mutatio Versiculi, sed dicitur *Meruit beatas*. Dummodo primæ Vesperæ non sint impeditæ. *S. R. C. 13. Januar.*
14 *1683.* Translato autem Festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in Hymno *Iste Confessor* facienda est mutatio Versiculi, dicendo *Meruit supremos*. *Sacra R. Congregat. 14. Jun. 1692.*
15 Officium Nominis B. M. Virginis occurrens in Festo Exaltationis Sanctæ Crucis, vel in alio altioris ritus, aut Dignitatis, transferatur, non vero omittatur. *S. R. C. 20. Jul. 1686.*
16 Si in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum occurrerit Dominica, vel alicubi Festum de præcepto diei Dominico æquale, officium cum Missa Defunctorum transferatur in sequentem diem etiam Festo duplici impeditam. *S. R. C. 5. Octob. 1687.*
17 Festa duplicia, & semiduplicia translata præferenda sunt Officiis semel in hebdomada concessis, ita ut Festum duplex, seu Semiduplex etiam translatum, nec non dies Octavæ sit dies impeditus respectu talium Officiorum. *S. Congreg. Rit. 8. Febr. 1699. & 20. Mart. 1706.* Vide *Resolut. Sacrarum Congregationum*, ubi affertur Decret. ad litteram.
18 Officia Sanctorum, quæ alicubi supersunt de mense Decembris alias transferri poterant in annum sequentem ex Decreto *S. Rit. Congreg. 7. Decembr. 1680.* At nunc id vetitum est ex Decreto ejusdem *Sacr. Rit. Congr. die 26. Novemb. 1734. & 8. Mart. 1738.* Vide *Resolutiones Sacrorum Congregationum*, ubi affertur Decretum ad litteram.
19 Officium Semiduplex in Dominica infra Octavam non privilegiatam occurrens tantum habet Juris in feria secunda immediate sequenti non impedita, ut non cedat duplici primæ Classis translato. *Sacr. Rit. Congr. 16. Septemb. 1701.*
20 Pluribus Festis ejusdem ritus translatis, Officium de primo translato recitandum est, etiamsi ultimo translatum posset in diem immediate sequentem transferri, non obstante quocumque alio Decreto in contrarium. Semiduplex tamen occurrens in Dominica infra Octavam non privilegiatam celebrandum est ante quodcumque prius translatum etiam 1. Classis feria 2. immediate sequenti, alio Festo occurrente non impedita. *Sac. Rit. Congr. 16. Septemb. 1702.*
21 Alia ad rem. Vide verb. *Festum Octavæ*, verb. *Officium Divinum*, *Resolutiones Sacrarum Congregationum*, Rubr. *De Translatione Festorum*.
22 Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi aliud disponat Sacra Congregatio, relinquit dotem primo, solvitque novam secundo. Sic pluries decrevit *Sac. Episcop. Congregat.* Vide verb. *Monialis art. 2. num. 50.* ubi dantur Decreta.
23 An Monialis translata, vel Regularis translatus possit secum deferre ad Monasterium, *ad quod*, vel debeat relinquere Monasterio *a quo* bona quæ habet, Vide dicto verb. *Monialis art. 2. n. 52.* & verb. *Affiliatio Religiosorum*.
24 Quoad ea, quæ concernunt translationem Episcopi de una ad aliam Ecclesiam, Vide verb. *Episcopus art. 3. a num. 40. ad 46.*
25 Quoad ea, quæ concernunt translationem Conventuum. Vide verb. *Conventus art. 11. & 12.*
26 Quoad ea quæ concernunt translationem Immaginum, & Reliquiarum. Vide verb. *Immagines*, & verb. *Veneratio Sanctorum*.

TREBELLIANICA.

Vide verb. *Imagines*, & verb. *Veneratio Sanctorum*.

TREGUA.

SUMMARIUM.

1 *Tregua quid sit?*
2 *Treguæ in Jure Civili alio nomine vocantur* Induciæ, *vulgo* Armistitium.
3 *Pax quid sit?*
4 *Tregua est duplex, scilicet Conventionalis, & Canonica, seu Legalis.*
5 *Tregua* Conventionalis *quæ sit?*
6 *Tregua* Canonica, *seu legalis quæ sit?*
7 *Treguæ Canonicæ quibus sint servandæ?*
8 *Quæ pœnæ sint statutæ contra eas violantes?*
9 *Quæ personæ gaudeant Tregua, seu securitate perpetua.*
10 *Supradicti duo Canones de Tregua non sunt usu recepti, nec proinde hodie tenent.*
11 *An, & quando, & quibus de causis inita pax, & Tregua cum hostibus frangi possit, eique bellum indici, vel non?* remissive.

Tregua est securitas personis, & rebus ad tempus præstita bello, vel discordia, seu lite nondum finita. 1
Sic in re Communis. Unde Treguæ in iure Civili vocantur alio nomine *Induciæ* (vulgo Armistitium) quia Tregua proprie dicta nihil aliud est, quam Induciæ belli, cum scilicet inter hostes ad breve tempus convenit, ne se invicem armis lacessant, textu expresso *in l. Postliminium 29. §. 1. ff. De Captivis, & postliminio reversis*, ibi: „ Induciæ sunt, cum in breve, & in præsentetempus „ convenit, ne invicem se lacessant “. Pax autem ad differentiam Treguæ est totalis, & perpetua discordiæ, seu litis, aut belli peremptio voluntarie inter litigantes facta: Non enim Pax quæritur, ut bellum exerceatur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur, *c. Noli 3. caus. 23. q. 1.* 2 3

Tregua est duplex, scilicet Conventionalis, & Canonica, seu Legalis. Sic Glossa communiter recepta *in c. Treguas 3. verb. Frangere, de Tregua, & pace*. 4

Tregua *Conventionalis* est illa, quæ ex libera litigantium voluntate initur, & ex conventione formam, & modum recipit, sicuti quilibet alius contractus; *l. Depositum 1. §. 6. ff. Depositi*, *c. Contractus 86. de Reg. Jur. in 6.* Unde hæ Treguæ, seu Induciæ conventionales inter gentium Jura numerantur, *c. Jus gentium 9. dist. 1.* Omnium enim gentium usu, & consensu secundum naturalem æquitatem constitutum est ut etiam hosti fides data servandæ sit, *c. Nullis 3. caus. 23. q. 1.* Dummodo is quoque ex sua parte fidem servet, *c. Pervenit 2. de Jurejurando c. 2. caus. 28. q. 2.* 5

Tregua *Canonica*, seu *Legalis* est illa, quæ per Canonem, seu Legem constituta est, de qua fit mentio *in c. Tregua 1. & c. Innovamus 2. de Tregua, & pace*. 6

Unde *in cit. cap. Treguas* assignantur dies, in quibus servandæ sunt Treguæ præcisis his verbis: „ *Treguas a* „ quarta Feria post occasum solis usque ad secundam fe- „ riam in ortu solis ab adventu Domini usque ad Octa- „ vas Epiphaniæ, & a Septuagesima usque ad Octavas „ Paschæ ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Et insuper statuuntur gravissimæ pœnæ contra eas violantes ibi: „ Si quis autem Treguas frangere præsumpserit, „ post tertiam admonitionem (si non satisfecerit) suus E- „ piscopus sententiam Excommunicationis dictet in eum, „ & scriptam vicinis Episcopis annuntient, quorum nul- „ lus excommunicatum in communione recipiat, immo „ scriptam sententiam quisque confirmet. 7 8

Et *in c. c. Innovamus 2. de tregua*, assignantur personæ, quæ gaudent Tregua, seu securitate perpetua, ita ut belli Duces, & milites eas molestare non possint, ibi: „ Innovamus, ut Presbyteri, Monachi, Conversi, Pere- „ grini, Rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultu- „ ra existentes, & animalia, quibus arant, & semina „ portant ad agrum, congrua securitate lætentur. 9

At vero isti duo Canones non sunt usu recepti, nec proinde hodie tenent, ut notant Glossa *in cit. cap. Treguas verb. Frangere*, Abbas, Innoc. & alii Expositores communiter. 10

An autem, quando, & quibus de causis inita Pax, & Tregua cum hostibus frangi possit, eique bellum indici, vel non? Vide verb. *Bellum per tot.* ubi cuncta, quæ Bellum concernunt in quinque distinctis articulis fuse discutiuntur. 11

TRIBUTUM.

Vide verb. *Gabella*.

TRIDENTINI CONCILII DECRETA.

Supplementa Auctoris e II. Editione.

Tridentini Concilii Decreta enunciantur, & impleri jubentur circa Jurisdictionem Episcoporum in omnes animarum curam gerentes, & in Ecclesias, quibus adnexa est ejusmodi cura. Benedictus XIV. tom. 2. Constitut. 1. incip. *Quamvis* & Constit. 33. incip. *Inter multa*. 1
Item super electione dignioris inter approbatos ad animarum curam. Idem Constit. 4. incip. *Redditæ Nobis*. 2
Item super jurisdictione Episcoporum in Regulares extra Claustra degentes, Idem Constitut. 7. incip. *Pontificia Commendatione*. Item super Ordinationibus Regularium, & super abolitione privilegiorum recipiendi Ordines a quocumque vel extra tempora. Idem Constit. 27. incip. *Impositæ Nobis*. Item de non recipiendis Regularium recursibus adversus Professionis validitatem post elapsum a die Professionis quinquennium; vel si reclamantes extra Claustra degunt, aut Habitum dimiserint. Et de forma servanda in hujusmodi judiciis. Idem Constitut. 47. inc. *Si datam*. Vide supra ad verb. *Professio Regularis*. Idem de Confessariis Extraordinariis bis, aut ter in anno exhibendis Religiosarum mulierum Communitatibus. Idem Const. inc. *Pastoralis Curæ*. 3 4 5 6 7
Item de abstinentia Clericorum a luxu, conviviis, choreis, aleis. Idem Constitut. 45. incip. *Inter cetera*. 8

9 Item de coercendis iis, qui mulieres cogunt ad ingre-
diendam Religionem. Idem Constit. 47. incip. *Si datam*.
10 Idem super facultatibus Episcoporum circa ea, quæ ob-
servari debeant, aut evitari in celebratione Missæ. Idem
11 Constit. incip. *Accepimus*. Item super residentia Episco-
porum, & super eorum absentiæ causis. Idem Constitut.
18. incip. *Ad universæ*.
12 Item de non ordinandis sine causa Episcopis Titulari-
bus, & de his, quæ hujusmodi Episcopis permittuntur.
13 Idem Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*. Idem de reserva-
tione Causarum criminalium judicio Episcopi, seu Ordi-
narii, exclusis Archidiaconis, Decanis, aliisque inferio-
ribus. Idem Const. 40. incip. *Causarum*.

TRISAGIUM.

1 TRisagium, quo tres personæ Divinæ laudantur his
verbis *Sanctus Deus*, *Sanctus Fortis*, *Sanctus im-
mortalis miserere nostri*, e Cœlo adductus est, cum puer
e Terra elevatus Constantinopoli, & in Cœlum raptus
per unam horam, descendit postea illud recitans.
2 Cum enim Orbis pene universus ita horribili, & lon-
go Terræmotu quateretur, ut anno 446. in sola Constan-
tinopolitana Urbe subversa fuerint omnia magnificentiora
ædificia & quingentæ septem Turres, ut ex Marcellino
refert Bernius *tom. 1. Histor. omnium Hæresum cap. 6.
de gestis tempore Felicis III.* asserens quæ scribit Nice-
phorus *lib. 14. c. 46.* nempe: „ Theodosius imperabat,
„ & Terræmotus magnus, & admirandus extitit, qui prio-
„ res magnitudine, celeritate, & temporis diuturnitate
„ facile superavit, & non ex intervallo, sed motu con-
„ tinuo omnia concussit, idque per Orbem fere univer-
3 „ sum". Hac de causa, ne vivi sepelirentur, antequam
interirent, Imperator Thodosius cum suis Magnatibus,
Proclus Episcopus cum suo Clero, Civesque omnes ex-
tra Urbem se receperunt, & brachiis extensis ad Cœlum
versus, ut scribit Nicephorus *loc. cit. obtestabantur Deum,
ut propitius eis esset, & ab imminenti calamitate Orbem
4 liberaret*: Tuncque Infantulus toto populo spectante in
Cœlum per unam horam raptus est, indeque reversus
nuntiavit Episcopo, ac Imperatori, aliisque inibi exi-
stentibus audisse Angelos ante Thronum Dei hoc Divi-
num canentes Trisagium: *sanctus Deus*, *sanctus Fortis*,
Sanctus & Immortalis miserere nostri, sibique mandatum
5 fuisse, ut eam laudationem populo indicaret: Quæ ubi
Proclus intellexit, subjungit Nicephorus *loc. cit. statim
ad eum modum psallere jussit, & Terræmotus statim etiam
constitit, omninoque quievit*, & ut scribit Felix III. Sum-
6 mus Pontifex *Epistol.* 3. Quam laudationem ubi popu-
li inceperant, Civitatem receperunt, Deoque per hujus-
modi laudem propitio facto, & ab imminenti ira sunt
liberati, & exinde, ut prosequitur *loco cit.* Nicephorus,
„ Imperator Theodosius, & Pulcheria tanto miraculo
„ perculsi Constitutione Imperiali confestim, ut per Or-
„ bem omnem Hymnus Divinus iste concineretur, de-
„ creverunt, & eo tempore Ecclesia Christi eum acce-
„ ptum, non quolibet tantum die usurpat, sed etiam cu-
„ juslibet carminis, & laudis Dei initio ante omnia ple-
„ no ore præmittit.

TUTELA, TUTOR, CURA, CURATOR.

SUMMARIUM.

1 *Tutela quid sit?*
2 *Tutores qui sint?*
3 *Tutela dividitur potissimum in Testamentariam, Legitimam, & Dativam.*
4 *Tutela testamentaria quæ sit?*
5 *Tutela Legitima quæ sit?*
6 *Tutela Dativa quæ sit?*
7 *Sic Tutores alii sunt testamentarii, alii Legitimi, & alii Dativi.*
8 *Tutela finitur, postquam Impuberes consequuti sunt Pubertatem.*
9 *Pubertas quando habeatur.*
10 *Tutela finita incipit Cura, seu Curatio, aut Curatela, quæ de Jure communi Cæsareo durat usque ad annos 25. completos, tam in masculis, quam in fœminis.*
11 *Si autem per municipale statutum, seu Principis alicujus supremi sit taxata minor ætas, V. G. ad annum 20. in masculis, & ad annum 18. in feminis, tunc, eo elapso, Minor liberatur a Cura.*
12 *Sic etiam finitur Cura ante dictum tempus, si Minor veniam ætatis a Principe impetraverit.*
13 *Curator quis sit.*
14 *Tutores, & Curatores in quibus differant inter se*, ad num. 16.
17 *Stante consuetudine omnium fere Regionum, finita tutela, Tutor tamquam Curator perseverat usque ad 21. annum.*
18 *Non potest tamen, qui fuit Tutor, compelli, ordinarie loquendo, ad perseverandum, si noluerit, in Curatione, & administratione bonorum ejusdem puberis.*
19 *Item nec pupillus tenetur stare ejusdem Tutoris Curæ, nisi forte Testator aliter disposuerit.*
20 *Tutor Dativus perveniente altero ex Fratribus ad Majoritatem, cessat, quo ad omnes fratres, & factus Major sit Tutor aliorum impuberum.*
21 *Non sic autem Tutor Testamentarius.*
22 *Judex pro dando Tutore debet habere Jurisdictionem in pupillum, cui dandus est, in eum, qui dari debet.*
23 *Tutor proprie, & in rigore constituendus est per Judicem habitationis pupilli, quamvis ejus bona alibi extent.*
24 *Si autem administratio dictorum bonorum impugnetur a Judice loci, in quo sita sunt bona, tunc equidem, ne bona pupilli in deterius abeant, constitui potest a Judice loci bonorum Curator.*
25 *Si pupillus sit Clericus, Tutor est per Judicem Ecclesiasticum constituendus.*
26 *Neque per Judicem Laicum potest dari Tutor Clericus, seu Ecclesiasticus.*
27 *Potest tamen a Judice Ecclesiastico dari pupillo Clerico Tutor Laicus.*
28 *Extantibus ex eodem patre pluribus pupillis, quorum alii sint Laici, & alii Ecclesiastici, a quo dandus sit Tutor.*
29 *Curator, si æque principaliter dandus sit personæ, tunc dandus est a Judice, sub cujus Jurisdictione est persona.*
30 *Si persona ratione status sit sub uno Judice, scilicet Clericus sub potestate Ecclesiastica, & bona ejus sint sub potestate Laicali, & Curator dandus sit tantum bonis, tunc dari debet a Judice Laico, sub cujus Jurisdictione sunt eadem bona.*
31 *Si Curator dandus sit, non solum rebus, sed rebus simul & personæ, licet principaliter rebus, & non nisi secundario personæ, tunc probabilius dandus est a Judice, sub cujus potestate est persona.*
32 *Parentes possunt Testamento filiis suis impuberibus, sive masculini, sive fœminini sexus Tutores constituere, si modo in potestate sua sint.*
33 *Pater etiamsi fuerit minor 25. annis potest filiis suis dare Testamento Tutorem, si perpenso consilio id præstet.*
34 *Si autem pater fuerit adhuc ipse sub patria potestate, quamvis fuerit major 25. annis, non potest filiis suis Tutorem dare.*
35 *Potest pater, superstite matre, filiis suis impuberibus testamento Tutorem dare, ipsa matre exclusa.*
36 *Mater qua mater est, non potest filiis Testamento Tutorem constituere.*
37 *Si autem mater in Testamento filium hæredem instituat, & simul Tutorem ei constituat, erit recte constitutus Tutor.*
38 *Item quilibet extraneus, si impuberem Hæredem instituat, Tutorem ei constituere potest a Judice cum inquisitione confirmandum.*
39 *Item Patronus, si libertum Hæredem instituat, potest ei Tutorem constituere a Judice probabilius cum inquisitione confirmandum.*
40 *Pater potest in testamento dare Tutorem filiis suis quemcumque benevisum, & etiam fœminam.*
41 *Si Pater in suo Testamento constituit tutores filiis, & filialibus, Tutela extenditur etiam ad posthumos, & posthumas.*
42 *Si Pater in testamento constituit Tutorem pro filiis, Tutela extenditur etiam ad filios.*
43 *Si pater in testamento constituit Tutorem pro filio, tutela extenditur ad omnes ejusdem filios.*
44 *Si Pater liberis suis testamento tutores dederit, censetur & nepotibus consuluisse, modo isti in potestate patris non sint relapsuri: secus si filiis retento proprio nomine filiorum.*
45 *Pater filiis suis sub patria potestate non existentibus, sed emancipatis, non potest constituere tutorem simpliciter, sed solum potest ipsis tutorem constituere a Judice confirmandum.*
46 *Pater nequit filio suo naturali, & illegitimo dare tutorem testamento, nisi vel illum Hæredem instituat, vel aliquid eidem relinquat.*
47 *Regulariter in testamento dari nequit Tutor quoad exercitium tutelæ, qui non attigerit 25. an. suæ ætatis.*
48 *Filius familias non obstante, quod sit sub patria potestate, si habeat cæteras conditiones ad hoc requisitas, non interdicitur a munere tutelæ.*
49 *Servus, durante servili sua conditione, nequit Testamento Tutor constitui.*
50 *Si autem Servus constituatur Tutor a proprio Domino cum scientia servitutis, tunc intelligitur actu prævio liberari a servitute, & sic recte Tutor constitutus.*
51 *Si vero sit Servus alienus, solum cum liber erit, habebitur verus Tutor.*

52 *Epis-*

52 *Episcopi, & Monachi nequeunt esse Tutores Testamentarii.*

53 *Immo neque Sacerdotes, aliique Clerici in Sacris constituti possunt esse Tutores Testamentarii.*

54 *Sacerdotes, aliique Clerici saeculares, licet non possint esse tutores Testamentarii, possunt tamen esse tutores Legitimi.*

55 *Episcopi autem, & Monachi neque possunt esse tutores Legitimi.*

56 *Qui habet bona indivisa cum pupillis, potest eorumdem esse tutor testamentarius, si testator noverit talem indivisionem.*

57 *Item Creditor, & Debitor potest testamento tutor constitui, si testator plenam cognitionem habuerit de tali Credito, & Debito.*

58 *Civis alterius Civit. potest constitui tutor testamentarius pupillorum alibi degentium.*

59 *Mutus nequit esse tutor.*

60 *Item nec surdus.*

61 *Item nec furiosus, durante furore, & amens, durante amentia.*

62 *Item nec prodigus.*

63 *Foeminae, quamvis de Jure nequeant ordinarie esse tutrices, possunt tamen ex voluntate testatoris tutelam exercere.*

64 *Si maritus in testamento Uxorem tutricem filiorum constituerit etiam in casu secundarum nuptiarum, non est necesse, quod eadem uxor renunciet secundis nuptiis.*

65 *Secus autem est dicendum, si maritus simpliciter eam constituerit tutricem testamentariam.*

66 *Tutela Legitima competit proximiori pupilli.*

67 *Et si plures fuerint in eodem gradu, omnes debent, admitti ad ipsam Tutelam.*

68 *Mater in Tutela filiorum impuberum non praefertur Avo paterno.*

69 *Praefertur tamen Mater in Tutela filiorum Avo materno.*

70 *Item mater praefertur Aviae, sive paternae, sive maternae.*

71 *Affertur, & solvitur instantia.*

72 *Avia paterna, praesertim in Italia, praeferenda est maternae.*

73 *Non existente Avia paterna, nec materna, admittenda est ad Tutelam Proavia.*

74 *In concursu Avi materni cum Avia materna, praefertur Avus.*

75 *Mater etiam tantum naturalis praefertur in omnibus casibus, in quibus praefertur mater legitima.*

76 *In concursu Patris, & Matris naturalis praefertur mater.*

77 *Excipe tamen in casu, quo filii naturales essent a Patre legitimati.*

78 *In concursu Matris, & Aviae cum Fratre majori filiorum, & Nepotum, ordine successivo praeferuntur Mater, & Avia.*

79 *Item Mater, & Avia praeferuntur etiam Patruis.*

80 *Comparando Fratres utrinque conjunctos cum Patruis etiam ex parte Patris praeferuntur Fratres, si fuerint majores.*

81 *Frater utrinque conjunctus in Tutela Fratrum suorum impuberum praefertur Fratri ex uno tantum latere conjuncto.*

82 *Concurrentibus duobus Fratribus utrinque conjunctis, & habilius, uterque aeque primo admittendus est ad Tutelam, etiamsi unus respectu alterius sit minoris aetatis.*

83 *Concurrentibus Agnatis, & Cognatis secundum modernam dispositionem Juris communis admittuntur ad Tutelam proximiores in gradu, nulla habita ratione cognationis & agnationis.*

84 *Secundum autem consuetudinem, & Jura municipalia totius fere Italiae praeferuntur Agnati Cognatis.*

85 *Tutor, sicuti & Curator cum primum, Judicis auctoritate interveniente, bonorum administrationem suscepit, inventarium conficere debet.*

86 *Talis inventarii confectio debet procedere administrationem, exceptis tamen aliquibus casibus necessitatis, & signanter excepto casu, quo res aliqua non admitteret dilationem, ex quo posset statim periclitari.*

87 *Non tenetur tamen Tutor inventarium conficere casu, quo Testator id ei remiserit, aut voluerit.*

88 *Curatores iis omnibus dari possunt, qui suis rebus superesse non possunt.*

89 *Generaliter loquendo Curatores dantur Minoribus, qui excesserunt annum 14. nec pervenerunt ad 25.*

90 *Curatores dari possunt furiosis, & mente captis etiamsi excesserint 25. aetatis suae annum.*

91 *Si filius familias inciderit in amentiam, & furorem, licet fuerit emancipatus, Pater erit ejus legitimus Curator.*

92 *Si Pater factus fuerit furiosus, & amens, constituendus est ejus Tutor Filius aetate major.*

93 *Item si Mater facta fuerit furiosa, & amens, & ei dandus Filius Curator.*

94 *Curatores dari possunt prodigis.*

95 *Et ad dandos tales Curatores sufficit, quod prodigorum conjuncti habentes notitiam de eorum prodigalitate, eos petant.*

96 *Immo etiam nemine petente, potest Judex ex Officio, si notorie constet de prodigalitate, Curatorem dare tali prodigo.*

97 *Curator dari potest assiduo Lusori.*

98 *Item Curator potest dari foeminae prodigae; & luxuriose viventi.*

99 *Masculo tamen luxuriose viventi non interdicitur administratio.*

100 *Si autem masculus, nedum luxuriose, sed & prodige viveret, posset ei dari Curator uti prodigo.*

101 *Maritus non potest dari Curator Uxori suae.*

102 *Curatores dari possunt captivis, quantumvis majoribus.*

103 *Item dari possunt Curatores absentibus.*

104 *Item Curatores dari possunt mutis, & surdis.*

105 *Curatores, & Tutores regulariter tenentur satisdare.*

106 *Excipiuntur tamen Tutores testamentarii.*

107 *Item excipiuntur etiam Tutores, & Curatores dati ex inquisitione.*

108 *Tutores, & Curatores tenentur administrare bona pupillorum, & Minorum tali cura, & diligentia, qualem providus Paterfamilias propriis bonis adhibere solet.*

109 *Tutores, & Curatores tenentur operam dare, ut ex bonis immobilibus fructus proveniant, bona immobilia minus utilem praediorum emptionem, & in annuos redditus convertere, quibus culpabili eorum incuria neglectis, obligantur ad restitutionem totius interesse.*

110 *Ad nullum tamen interesse tenentur Tutores, & Curatores, si factis debitis diligentiis pro implicanda in praediis, & annuis redditibus tali pecunia, nulla eis certa, & tuta occasio affulgeat.*

111 *Salarium pro tutela accipere interdictum est tutoribus, praeterquam si eis a judice sit constitutum.*

112 *Nihilominus tamen non interdicitur Judici, quin, interveniente causa, possit tutoribus congruum salarium assignare; Immo in variis Regionibus ex dispositione jurium municipalium assignantur tutoribus, & Curatoribus certae portiones.*

113 *Quinimmo Curator haereditatis jacentis habet Jus hypothecae in bonis ejusdem haereditatis pro suo salario cum praelatione quoad omnes alios Creditores haereditatis, licet anteriores.*

114 *Si tutores, & Curatores ab initio assumptae tutelae, & Curae salarium non petierint, nec de illo protestati fuerint, & postea illud petant, non est decernendum a Judice pro praeterito, sed tantum pro futuro.*

115 *Non possunt autem tutores, & Curatores sibi ipsis salarium constituere.*

116 *An, & quando Pupilli, & Minores possint sine auctoritate Tutorum, & Curatorum contractus celebrare? & an, si aliquos sic celebraverint, obligentur ad illos, tum Civiliter, tum naturaliter, seu tam in Foro externo, quam in Foro interno, seu conscientia? remissive.*

1 Tutela est vis, ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem suam sponte se defendere nequit, Jure Civili data, ac permissa. Sic textus expressus *in l. Tutelis, & §. Est autem tutela 1. Inst. de tutelis.*

2 Tutores autem sunt, qui eam vim, ac potestatem habent, exque re ipsa nomen acceperunt. Itaque appellantur Tutores, quasi *tutores*, atque Defensores; *Sicuti Aeditui* dicuntur, qui Aedes tuentur. *Sic textus expressus in cit. leg. tutela §. 1. & in §. tutores autem sunt 2. Inst. de tutelis.*

3 Tutela dividitur potissimum in testamentariam, legitimam, & Dativam. *Sic communis Doctorum.* Tutela *testamentaria* est, quae constituitur a parentibus in testamento, vel in Codicillis testamento confirmatis, liberis suis impuberibus in sua potestate existentibus; *§. Permissum est 3. Inst. de tutelis, leg. Lege duodecim 1. ff. de testament. tutela, l. testamento 3. ff. eod.* tutela *legitima* est, quae a lege inducitur in favorem pupillorum, non extantibus tutoribus testamentariis; Quando etenim non adsint tutores ex testamento relicti, adsint tamen consanguinei, tunc Jure statutum est, ut qui proximior consanguineus est pupillo, ille sit illius tutor legitimus; *l. legitimae tutelae 1. ff. de legitimis tutoribus, leg. Intestato 6. leg. si plures 9. ff. eod.* & concordat *Instit. de legitima Agnatorum tutela, & §. Cum autem 7. Inst. de capitis diminutione.* Tutela *Dativa* est actus legitimus, per quem non extantibus testamentariis, neque legitimis tutoribus, ad petitionem Matris,

tris, vel aliorum proximiorum consanguineorum ejusdem Pupilli, datur eidem tutor a Judice, vel Magistratu, l. ,, Dativus 7. ff. Rem Pupilli salvam fore, l. Generaliter 52. Cod. de Episcop. & Clericis, leg. Nemo 5. Cod. de legitima tutela, leg. Sive Proconsul, 1. cum similibus, ff. de tutoribus, & Curatoribus Datis, l. Matris 1. ff. Qui petant tutores, cum similibus.

7 Unde juxta dictam tutelæ divisionem tutores alii sunt testamentarii, alii legitimi, & alii Dativi, *argum. citatis juribus*, cum similibus.

8 Tutela finitur, postquam impuberes consecuti sunt pubertatem; seu Pupilli, & Pupillæ remanent sub tutela, donec impuberes existant; Facti autem puberes a tutela liberantur, textu expresso ,, in Institut. Quibus modis tutela finitur, in principio, ibi: Pupillique, cum puberes esse cœperint, a tutela liberantur. Et concordat lex Nisi 4. in princip. ff. de tutela, & rationab. distrahend. leg. Si Curatores 1. Cod. quando tutores, & Curatores esse desinant, cum similibus; Rota part. 3. recent. tom. 1. decis. 528. num. 6. part. 15. num. 1. dec. 377. num. 43.

9 Pubertas autem habetur in masculis anno 14. completo & 12. in fœminis, textu expresso *in cit. Inst. Quibus modis tutela finitur, in princip.* ibi: ,, Pubertatem in masculis post decimum quartum annum completum illico initium accipere disposuimus, antiquitatis normam in fœminis bene positam in suo ordine relinquentes, ut post duodecim annos completos viri potentes esse credantur. Et concordat lex Aqua ætate 5. ff. Qui testamenta facere possunt, l. Minoribus 2. ff. de vulgari, & pupillari subst. l. Indecorum 3. Cod. Quando tutores, & Curatores esse desinant; Rota p. 4. recent. t. 1. dec. 588. n. 5. p. 15. dec. 155. n. 9.

10 Tutela finita, incipit cura, seu curatio, aut curatela, quæ de Jure communi Cæsareo durat usque ad annos 25. completos, tam in masculis, quam in fœminis, textu expresso *in Inst. de Curatoribus in principio*, ibi: ,, Masculi quidem puberes, & fœminæ viri potentes usque ad vigesimum quintum annum completum Curatores accipiunt, quia licet puberes sint, adhuc tamen ejus ætatis sunt, ut sua negotia tueri non possint, l. Hoc Edictum 1. ff. de Minor. §. 2. & 3. ibi: ,, Apparet Minoribus annis viginti quinque eam opem polliceri, nam post hoc tempus compleri virilem vigorem constat. Et ideo hodie in hanc usque ætatem adolescentes Curatorum auxilio reguntur, nec ante rei suæ administratio eis committi debebit, quamvis bene rem suam gerentibus.

11 Dicitur autem notanter *De Jure communi Cæsareo*, quia si per municipale statutum, seu Principis alicujus supremi sit taxata minor ætas, v. g. ad annum vigesimum in masculis, & ad annum decimum octavum in fœminis, tunc eo elapso Minor liberatur a cura, ut tradunt com-
12 muniter Doctores. Sicuti etiam finitur cura ante dictum tempus, si Minor veniam ætatis a Principe impetravit, textus expresso ,, in l. Omnes adolescentes 2. C. De his, qui veniam ætatis impetraverunt.

13 Curator vero is est, qui præpositus est alicui, quique potestatem habet administrandi bona ejus, qui, vel ob ætatem, vel ob mentis, corporisque vitium suis rebus superesse non potest. *Ita in re communis* per claros textus ,, in §. Sed & mente captis 4. Instit. de Curatoribus leg. His, qui 12. ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his &c. leg. Sed & aliis 2. ff. de Curatoribus furioso, & aliis.

14 Tutores, & Curatores differunt inter se. Primo, quia tutores dantur principaliter personæ, secundario rebus, ut patet per Jura adducta *supra n. 1. & 2. juncta l. Quia personæ 14. ff. de testamentaria in tutela, & §. Certæ autem, Inst. Qui testamento tutores dari.* Curatores autem, vel rebus tantum, vel principaliter rebus & non nisi secundario personæ, saltem regulariter loquendo per textum ,, l. In copulandis 8. Cod. de nuptiis, ibi: ,, Nec curatoris, qui solam rei familiaris sustinet administrationem, Marianus Socinus consil. 97. n. 6. lib. 1. Rosign. de tutor. & Curator. contract. 17. prænot. 28. n. 1. & alii. Dicitur autem notanter *Saltem regulariter loquendo*, quia Curatores amentibus, & furiosis æque principaliter dantur personis, sicuti tutores pupillis, & Impuberibus, textu expresso ,, in l. Consilio 6. ff. De curatoribus furioso, & aliis extra Minores dandis, ibi: Consilio, & opera curatoris tueri debet non solum patrimonium, sed & corpus, ac salus furiosi: Isti enim quamvis fuerint ætate adulti, in dirigendis tamen se ipsis rebusque suis sunt tamquam pupilli, ipsisque in judicio æquales, ac insuper inferiores saltem illis, qui septennium excesserint, adeoque etiam quo ad personam indigent Tutore, sicuti Pupilli; Montanus ,, de tutor. & Cur. cap. 29. n. 9. Decius in l. Quo tutela §. nemo n. 4. ff. de Regul. Juris, Rosignol. l. c. n. 2. & alii.

15 Secundo differunt, quia tutores regulariter dantur Impuberibus per Jura adducta supra *n. 8. & 9.* & iis ad summum, qui impuberibus comparantur per *cit. l. Consilio*, & dicta *n. antecedenti*; Curatores vero dantur puberibus usque ad 25. annum secundum Jus commune Cæsareum per Jura adducta *supra n. 10.* vel usque ad 20. in masculis, & 18. in fœminis secundum aliqua statuta municipalia, seu ad minorem ætatem secundum veniam impetratam a Principe; per dicta ,, supra n. 11. & 12. Decius in l. Quo tutela §. Nemo, ff. de Regul. Jur. & l. Curator, ff. de tutoribus & curat. datis ab his &c. Rosignol. *l. c. n. 8.* & alii passim.

Tertio differunt, quia tutores certæ rei, & causæ dari 16
non possunt, per text. ,, in §. Certæ autem rei 4. Inst. Qui testamento tutores dari possunt, l. Certarum rerum 12 & l. sequent. ff. de testamentaria tutela: Curatores autem & certis rebus, & determinatis causis dari possunt per text. ,, in §. Item inviti 2. de tutoribus, ibi: Curator enim & ad certam causam dari potest. Pontius in tit. de curatoribus n. 4. Angelus in §. Certæ autem rei 4. Inst. Qui testamento tutores dari possunt, Rosignol. l. c. n. 42. & alii alias enumerantes differentias, quæ tamquam minus scitu necessariæ, brevitatis gratia apud ipsos, aliosque Legistas videndæ relinquuntur.

Stante consuetudine omnium fere Regionum finita tu- 17
tela, tutor tamquam curator perseverat usque ad 25. annum, Montinus ,, de tutor. & curator. cap. 37. n. 86. Aronnius Gallus lib. 2. pract. Observ. 95. n. 1. Rosignol. loc. c. p. 2. contr. 17. præn. 1. num. 18. & præn. 2. n. 1. & alii.

Non potest tamen, qui fuit tutor, compelli ordinarie lo- 18
quendo, ad perseverandum, si noluerit, in curatione, & administratione bonorum ejusdem puberis, per text. *in l. a tutoribus 33. §. 1. ff. De administrat. tutor.* Æquitas enim non postulat, ut qui diu in onere tutelæ permanserit, ulteriori onere prægravetur.

Item nec pupillus tenetur stare ejusdem tutoris curæ, 19
nisi forte testator aliter disposuerit, quod nempe persisteret sub cura tutoris, donec pervenerit ad 25. annum, per text. *in l. Si tutor 9. ff. de tutel. & rationib. distrahend. l. tutor. 28. & l. Maximeque 29. ff. de admin. tutor. & curator.*

Tutor dativus perveniente altero ex fratribus ad Ma- 20
joritatem, cessat quo ad omnes fratres, & factus Major fit tutor aliorum fratrum impuberum. Existente enim tutore legitimo, cessat tutor Dativus, cum hic detur solum non extantibus testamentariis, nec legitimis tutoribus, per Jura adducta *supra n. 6.* Rota *p. 2. recent. dec. 306. n. 2. & p. 3. dec. 60. n. 4.* Rosign. *l. c. prænot. 3. n. 3.* cum pluribus ibi ad id adductis.

Non sic autem tutor testamentarius, quia hic altero ex 21
Fratribus perveniente ad Majoritatem, non cedat esse tutor quo ad alios fratres impuberes. Existente enim tutore testamentario, non est locus legitimo tutori cum tutor testamentarius cuicumque alteri præferatur, & tutor legitimus subintret solum in defectu tutoris testamentarii, per Jura adducta, supra n. 5. Rota p. 5. tom. 2. dec. 435. n. 4. p. 13. dec. 54. n. 4. Montanus de tutorib. & Curatoribus cap. 27. n. 97. Rosignol. l. c. n. 4. & alii.

Judex pro dando tutore debet habere Jurisdictionem in 22
pupillum, cui dandus est, & in eum, qui dari debet, textu expresso *in leg. Neque a Præside 3. Cod. Qui dare tutores, vel Curatores possunt.*

Tutor proprie, & in rigore constituendus est per Ju- 23
dicem habitationis pupilli, quamvis ejus bona alibi extent. Tutor enim datur principaliter pro persona pupilli, per Jura adducta *supra n. 1. 2. & 14.* quæ persona utpote principalior trahit ad se etiam bona, quamvis alibi existentia, cum tutela legitime collata extendatur ad omnia bona ubicumque existentia, per text. ,, in §. Datus 17. Inst. de excusationibus tutorum, l. Propter litem 21. §. 2. ff. De excusationib. l. Magis puto 5. §. 12. ff. De rebus eorum, qui sub tutela, vel Cura sunt; Rota p. 5. recent. tom. 1. dec. 177. num. 27. & 29. & part. 9. tom. 1. decis. 12. num. 26. 27. & 28. Angelus Aretin. Inst. de Legitim. Agnat. tut. num. 3. vers. Quæro si tale Marianus Socinus consil. 97. num. 6. & consil. 258. num. 2. lib. 1. Alexander consil. 44. num. 17. lib. 5. Rosign. loco cit. part. 1. contract. 17. prænot. 17. num. & alii. Si 24
autem administratio dictorum bonorum impugnetur a Judice loci, in quo sita sint bona, tunc quidem, ne bona pupilli in deterius abeant, constitui potest a dicto Judice loci bonorum Curator; Et ratio est, quia quotiescumque tutor legitime datus, est impeditus seu absens, potest alius substitui, ut docet Rota ,, p. 2. divers. decis. 89. num. 6. & p. 13. recent. decis. 108. num. 3. & part. 15. decis. 207. Montanus *de tutorib. cap. 24. per tot.* Paulus Christinus *dec. 150. per tot. volum. 3.* & alii; Atqui extante impugnatore, seu contradictore quoad tutorem datum a Judice habitationis pro administratione bonorum alibi existentium, talis tutor in ordine ad dictam administrationem talium bonorum intelligitur impeditus, & est absens; ergo saltem in ordine ad eadem poterit constitui Curator, & quidem per Judicem talis loci, ne etiam alius, si fuerit datus a Judice habitationis pupilli, per similem impugnationem, seu contradictionem impediatur, & interim bona pupilli in tali loco existentia in deterius abeant. Et quamvis talis *in l. pupillo 27. ff. de tutorib. datis ab his, & l. unica C. Ubi petantur tutores, & Curatores*, exprimatur communi nomine

tuto-

tutoris, proprie tamen non est nisi Curator, cum non detur personæ, sed rebus, *arg. c. Juribus supra n.* 14. ut recte notat Rosignolus *loco cit. num.* 10. & alii. Vide Rotam *part.* 9. *recent. tom.* 1. *decis.* 12. *num.* 44. *&* 45. ubi declarat textum *in cit. l. unica Cod. Ubi petantur tutores*.

25 Si pupillus sit Clericus, Tutor est per Judicem Ecclesiasticum constituendus; Joannes Faber ,, Institut. de Atiliano tutore n. 4. in fine, Sperellus dec. 1. n. 4. Franciscus Ripa in cap. 2. n. 10. de Judiciis, Marianus Socinus in l. Si quis Clericus nu. 23. in fine ff. de Foro competent. Montanus de tutoribus cap. 4. n. 25. *&* 28. Diana p. 1. tract. 2. resol. 95. Bellettus Disquisit. Cleric. p. 1. tit. de favore Cleric. personali §. 6. n. 15. Anguianus de Legibus p. 1. lib. 2. controvers. 23. n. 69. Rosignol. loco cit. n. 12. & alii passim. Et ratio est clara, quia tutor datur principaliter personæ, & nonnisi secundario rebus, per Jura citata *supra nu.* 14. Atqui persona Clerici non est subdita Judici Laico; c. Bene quidem 1. dist. 96. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de Constitutionibus c. Cum Laicis 12. de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non, cum similibus; ergo non potest per Judicem constitui tutor pupillo Clerico.

26 Neque per Judicem Laicum potest dari Clerico tutor Clericus, seu Ecclesiasticus; Adhuc enim Laicus diceretur exercere Jurisdictionem, quam nec habet, nec habere potest in pupillum Clericum. Decius *consil.* 150. *n.* 9. Montanus *de tutor.*, *&* *curat. cap.* 7. *n.* 27. Rosignol. *loc. n.* 26. & alii.

27 Potest tamen a Judice Ecclesiastico dari pupillo Clerico tutor Laicus. Sic in similibus Glossa *in c. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *verb. Præter*: Archidiaconus *in c. Clericum cujuslibet* 11. *q.* 1. Federicus de Senis *consil.* 126., & alii tenentes, quod Episcopus causas Civiles Cleric. possit delegare Laicis, uti ex Gloss. ,, in cap. Decernimus 2. de Judiciis verb. Non præsumant., arg. cit. cap. Delegat. num. 38. & in terminis docent Montanus de tutor, & curator. c. 4. *n.* 31. Rosignol. loc. cit. n. 28. & alii. Et ratio est, quia tutor Laicus sic deputatus a Judice Ecclesiastico exercet munus tutelæ non ex propria, sed ex Judicis Ecclesiastici constituentis auctoritate, sicque fundamentaliter ex Officio Ecclesiastico, adeoque sine repugnantia dari potest a Judice Ecclesiastico pupillo Clerico tutor Laicus, sicuti Laicus potest esse Procurator Clerici, & Syndicus Ecclesiæ, per textum *in cap.* 1. *de Procurator. & cap.* 1. *De Synd.*

28 Exstantibus ex eodem patre pluribus pupillis, quorum alii sint Laici, & alii Ecclesiastici, quamvis una Doctorum sententia velit in tali casu dandum esse Tutorem pro omnibus a Judice Laico; Placet tamen sententia media docens unum tutorem pro Clericis dandum esse a Judice Ecclesiastico, & alterum pro Laicis dandum esse a Judice Laico; Nisi forte uterque Judex concurrat ad unum, & eumdem constituendum, qui utraque auctoritate respective regat. Et ratio est, quia, sicut Judex Laicus nullam habet Jurisdictionem in personam Ecclesiasticam ,, c. Bene quidem 1. dist. 96. c. Ecclesia S. Mariæ 10. de Constitutionibus, c. Cum Laicis 12. de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non, cum similibus: Ita nec Judex Ecclesiasticus in personam, & causam mere Laicalem, ,, cap. Licet 10., & c. Ex tenore 11. de Foro competente, cum similibus.

29 Curator, si æque principaliter dandus sit personæ, puta furiosi, amentis, sicuti tutores pupillis principaliter quo ad personam, tunc dandus est a Judice, sub cujus Jurisdictione est persona, & sic si fuerit Clericus a Judice Ecclesiastico per dicta *supra n.* 25. Vel si persona fuerit Laicalis sub uno Territorio, & bona ejus sub alio, Tutor dandus erit a Judice territorii, seu habitationis, sub cujus potestate est persona per dicta *supra n.* 23. cum limitatione adducta *ib. n.* 24.

30 Si persona ratione status sit sub uno Judice, scilicet Clericus sub potestate Eccl., & bona ejus sint sub potestate Laicali, & Curator dandus sit tantum bonis, tunc dari debet a Judice Laico, sub cujus Jurisdictione sunt eadem bona. Et ratio patet a contrario sensu ex dictis *supra n.* 25. quod nempe pupillo Clerico dandus sit Tutor a Judice Ecclesiastico, quia principaliter datur personæ, & non nisi secundario rebus, adeoque a contrario sensu, cum in nostro casu Curator dandus erit a Laico, sub cujus Jurisdictione sunt bona; Decius *consil.* 130. *n.* 3., *&* 7. Ripa *in cap.* 2. *n.* 10. *de Judiciis*, Marianus *in cap. Si quis Clericus n.* 23. *de Foro competent.* Alexander *consil.* 44. *num.* 17. *lib.* 5. Rosignol. *loc. cit. prænot.* 28. *num.* 5. & alii.

31 Si Curator dandus sit, non solum rebus, sed rebus simul, & personæ, licet principaliter rebus, & non nisi secundario personæ, tunc probabilius dandus est a Judice sub cujus potestate est persona: Et ratio est, quia licet persona sub illo munere non veniat, nisi secundario, ipsa tamen non potest cadere sub potestate Laicali, si fuerit Ecclesiastica, per Jura adducta *supra sub n.* 25. Nec sub alio Judice Laico, in cujus Territorio non degit, quamvis fuerit persona Laicalis, cum Judex non habeat Jurisdictionem in personam degentem extra suum Territorium, seu Provinciam ,, c. Romana 5. de sentent. Excommunicationis, c. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6. l. Neque a Præside 5. Cod. Qui dare Tutores, vel Curatores possunt, l. Unica, Cod. Ubi petantur tutores, & Curatores, cum similibus, adeoque in tali casu dandus erit Curator ab illo Judice, sub cujus Jurisdictione est persona, cui dandus est. Sic expresse Rosign. *l. c. n.* 7., & alii.

Parentes possunt Testamento filiis suis impuberibus, sive masculini, sive fœminini sexus Tutores constituere, si modo in potestate sua sint, textu expresso ,, in l. Lege duodecim 1. ff. de Testamentaria tutela, ibi: *Lege duodecim tabularum permissum est parentibus liberis suis, sive fœminini sive masculini sexus, si modo in potestate sint, tutores testamento dare,* " & concordat §. *Permissum est* 3. *Institutio de tutelis*, cum similibus. 32

Pater etiamsi fuerit Minor 25. annis potest filiis suis dare testamento tutorem, si perpenso consilio id præstet; Et ratio est, quia tales filii ita sunt sub ejus patria potestate, ac si ipse esset major 25. annis, unde sicuti pater major 25. annis potest tutorem dare filiis sub sua patria potestate existentibus per Jura mox adducta, ita etiam pater minor 25. annis, dummodo perpenso consilio id præstet. Angelus Aretinus ,, in §. Furiosus num. 2. Institut. Qui testamento Tutores dare possunt, Montanus de Tutoribus, & Curatorib. cap. 1. n. 5. Romanus singul. 70. incip. Adultus, Joan. Guttierez de Tutor., & Curat. p. 1. cap. 3. n. 11. Rosignol. loc. cit. prænot. 5. num. 2. & alii. 33

Si autem pater fuerit adhuc ipse sub patria potestate, quamvis fuerit major 25. annis, non potest filiis suis Tutorem dare. Existente enim patre sub patria potestate, sunt sub eadem etiam ipsius filii, & sic nepotes ex filio respectu Avi, per text. ,, in l. Nam Civium, ff. Qui sunt sui, vel alieni Juris, leg. Si maritus, Cod. de patria potestate, cum similibus. Pater autem potest solum tutorem dare filiis existentibus sub sua potestate ex ,, cit. l. Lege duodecim 1. ff. de testamentaria tutela, ibi: Si modo in potestate sunt, cum similibus, adeoque pater adhuc existens sub patria potestate, cum sui filii non sint sub ejus potestate, sed sub potestate Avi, non potest eis testamento tutorem constituere; Montanus *de tutor. cap.* 3. *n.* 47. Carolus Philippus Corneus *consil.* 129. *n.* 9., *&* 10. *vol.* 1. Rosignol. *loc. cit. prænot.* 5. *n.* 6., & alii. 34

Potest pater, superstite matre, filiis suis impuberibus tutorem dare, ipsa matre exclusa. Habetur clare ,, ex Authent. Matri, & Aviæ, eod. Quando mulier tutelæ Officio fungi possit, ibi: Matri, & Aviæ secundum ordinem tutelam etiam ante agnatos subire permittimus... solis testamentariis tutoribus eas præcedentibus Legitimis, & Dativis postpositis: Defuncti namque voluntatem præponi volumus, Rota p. 4. recent. tom. 2. dec. 435. n. 10. 35

Mater qua Mater est, non potest filiis testamento tutorem constituere, ,, l. Mater 4. Cod. de testamentaria Tutela, l. Pater 4. ff. de confirmando tutore, Montanus de tutor, & Curator. cap. 8. n. 38., & cap. 24. n. 18. Marianus Socinus consil. 59. n. 29. lib. 3. Angelus Aretinus in tract. de testament. verb. tutoris autem Sanfelicius dec. 106. num. 3. Decius in leg. Quo tutela n. 2. ff. de Regul. Jur., & alii. Et ratio est, quia Jura permittunt parentibus testamento constituere tutores filiis, & nepotibus, si illos habeant in potestate, textu expresso ,, in l. Lege duodecim 1. ff. de testamentaria tutela, l. Ut ne 1. §. 1. ff. de confirmando tutore §. Permissum 3. Instit. de tutelis. Mater autem qua talis est, non habet liberos in potestate §. Ceteri 3. Instit. de Hæredum qualitate, & differentia, & §. Fœminæ 10. Institut. de Adoptionib. adeoque mater qua mater est, non potest filiis testamento tutorem constituere. 36

Dicitur autem notanter *Mater qua Mater est*, quia si Mater in testamento filium Hæredem instituat, & simul tutorem ei constituat, erit recte constitutus tutor, & a Judice cum inquisitione confirmandus ,, l. Mater 3. Cod. de testamentaria tutela, ibi: Mater testamento filiis tutores dare non potest, nisi eos hæredes instituerit, l. Pater 4. ff. de testamentaria tutela, ibi: Pater hærede instituto filio, vel exhæredato, tutorem dare potest, Mater autem non nisi instituto quasi in rem potius, quam in personam tutorem dare videatur, sed & inquiri in eum, qui matris testamento datus est tutor, oportebit. 37

Item quilibet extraneus, si impuberem *Hæredem* instituat, tutorem ei constituere potest, a Judice cum inquisitione confirmandum, *l. Si patronus* 4. *& l. tutores ff. de confirmando tutore*. 38

Item Patronus, si Liberum Hæredem instituat, potest ei tutorem constituere; a Judice probabilius cum inquisitione confirmandum, *l. Si Patronus* 4. *ff. de confirmando tutore*; Quinimmo plurimi Doctores citati, & secuti a Doctissimo Rosign. *l. c. contract.* 17. *disq.* 2. *§.* 86. *n.* 5. docent posse Patronum tutorem constituere suo Liberto, sive ipsum Hæredem instituerit, sive non instituerit. 39

Pater

40 Pater potest in testamento dare tutorem filiis suis quemcumque sibi benevisum; Unde licet fœmina sit incapax a Jure per textum ,, in l. Fœminæ 18. ff. de tutelis, leg. Tu- ,, telam 1. Cod. Quando mulier tutelæ Officio, tamen ex voluntate testatoris potest tutelam exercere per text. ,, in- ,, l. Liberto 31. §. 6. ff. de negotiis gestis, ibi: Quamquam ,, Mater filii negotia secundum patris voluntatem pietatis ,, fiducia gerat, & ibi Doctores, quos allegat, & sequitur ,, Rota p. 2. recens. tom. 2. decis. 435. num. 435. num. 6. ubi n. 17., & 18. subjungit, quod licet fœmina non possit esse tutrix ob imminentiam litium; Hoc tamen non procedit in tutrice data a testatore, cum ejus fides videatur approbata a testatore, verisimiliter non ignorante litium occasionem.

41 Si pater in suo testamento constituit tutorem filiis, & filiabus, tutela extenditur etiam ad posthumos, & posthumas, textu expresso, in §. Si quis filiabus 5. Inst. Qui ,, testamento Tutores dari possunt, l. Si quis filiabus 5. ,, ff. de testamentaria tutela, cum similibus.

42 Si pater in testamento constituit tutorem pro filiis tutela extenditur etiam ad filias; textu expresso *in leg. Si quis ita 16. ff. de testamentaria tutela*, cum similibus.

43 Si pater in testamento constituit tutorem filio, & plures habuerit, tutela extenditur ad omnes ejusdem filios, textu expresso *in cit. leg. Si quis ita* 16. §. 1., cum similibus.

44 Si pater filiis suis testamento tutores dederit, censetur & nepotibus consuluisse, modo isti in potestate patris non sint relapsuri; Secus si filiis, retento proprio nomine filiorum, textu expresso ,, in §. Si filiabus 5. Inst. Qui ,, testamento tutores dare possunt, ibi: Quod si nepotes ,, sint, an appellatione filiorum, & ipsi tutores dati sint? ,, dicendum est, ut & ipsis quoque dati videantur, si ,, modo liberos dixerit, ceterum si filios non continebuntur, aliter enim filii, aliter nepotes appellantur, & sic ,, expresse concordat etiam l. quid si 6. ff de testamentaria tutela.

45 Pater filiis sub patria potestate non existentibus, sed mancipatis, non potest constituere tutorem simpliciter, cum ad id requiratur patria potestas ex ,, §. Permissum ,, 3. Inst. de Tutelis, l. Lege duodecim 1. ff. de testa- ,, mentaria tutela, l. Ut ne 1. §. 5. ff. de confirmando ,, tutore" sed solum potest ipsis tutorem constituere a Judice confirmandum, & quidem sine inquisitione, textu expresso ,, in §. Sed, & si 5. ff. de tutelis, ibi: Sed, & ,, si emancipato filio tutor a patre datus fuerit testamen- ,, to, confirmandus est ex sententia Prædiis omnimodo, ,, idest sine inquisitione.

46 Pater nequit filio suo naturali, & illegitimo dare tutorem testamento, nisi vel illum hæredem instituto, vel aliquid eidem relinquat, textu expresso ,, in l. Naturali ,, filio 7. ff. de confirmando tutore, ibi: ,, Naturali filio, ,, cui nihil relictum est, tutor frustra datur a patre, nec ,, sine inquisitione confirmatur. Et ratio inter alias est, ,, quia ad constituendum tutorem testamento filiis requiritur patria potestas, ex citatis Juribus *supra nu.* 45. Fi- ,, lius autem naturalis, & illegitimus non est in potestate patris, textu expresso *in §. si adversus 12. & §. Aliquando 13. Inst. de Nuptiis*.

47 Regulariter in testamento dari nequit tutor quoad exercitium tutelæ, qui non attigerit 25. annum suæ ætatis, textu expresso ,, in §. Item major 13. Inst. de excusat- ,, tutorum, ibi: Minores autem 25. annis olim quidem ,, excusabantur, nostra autem constitutione prohibentur ,, ad tutelam vel Curam aspirare, adeo ut nec excusa- ,, tione opus sit, & §. Furiosus 2. Inst. Qui testamento tu- ,, tores, ibi: Furiosus, vel minor 25. annis tutor testa- ,, mento datus, tutor tunc erit, cum compos mentis, aut ,, major 25. annis tutor fuerit.

48 Filius familias, non obstante, quod sit sub patria potestate, si habeat ceteras conditiones ad hoc requisitas, non interdicitur a munere tutelæ, textu expresso ,, in princip. Inst. Qui testamento tutores dari possunt, ibi:

49 ,, Dari autem tutor potest testamento, non solum pater ,, familias, sed etiam filius familias Et concordat l. Fi- ,, lius familias 9. ff. de his, qui sui, vel alieni Juris sunt, ,, ibi Filius familias in publicis causis loco patris fami- ,, lias habetur, veluti si Magistratum gerat, vel Tutor ,, detur.

50 Servus durante servili sua conditione, nequit testamento tutor constitui, textu expresso ,, in l. In servili 7. C. ,, Qui dare tutores, vel curatores possunt. Et concordat l. ,, Qui tutelam 28. §. 1. ff. de testamentaria tutela, & §. ,, Sed, & servus 1. Inst. Qui testamento tutores dari pos- ,, sunt." Si autem servus constituatur tutor a proprio

51 Domino cum scientia servitutis, nec intelligitur actu prævio liberari a servitute, & sic recte tutor constitutus, textu expresso ,, in cit. §. Sed, & servus 1. Inst. Qui te- ,, stamento tutores &c. Si vero sit Servus alienus, solum cum liber erit, habebitur verus tutor, textu expresso ,, in cit. Sed, & Servus, & in cit. l. Qui tutelam 28. §. ,, 1. ff. de testamentaria tutela.

52 Episcopi, & Monachi nequeunt esse tutores testamentarii, textu expresso ,, in Authent. de Sanctissimis Episco- ,, pis, seu Novella 123. cap. 5., ibi: Deo autem amabiles ,, Episcopos, & Monachos ex nulla Lege Tutores, aut ,, Curatores cujuscumque personæ fieri permittimus. Ro- ,, ta p. 4. recent. tom. 2. decis. 116. n. 16., & p. 16. decis. ,, 252. n. 19.

53 Immo neque Sacerdotes, aliique Clerici in Sacris constituti possunt esse tutores testamentarii. Bartolus *in Authent. c. 5. n. 1.* Abbas *in cap. Non eo minus n. 15. de Immun. Eccles.* Bertrandus *cons. 116. p. 2. lib. 2.* Alciatus *præsumpt. 18. Reg. 3.* Guttierez *de tutor. p. 1. c. n.* 39. Carolus de Grassis *de effectibus Cleric. cap. 16. a num. 1. usque ad 16.* Rotign. *loc. cit. prænot. 6. numer.* 14. cum plurimis aliis ibi allegatis, & colligitur etiam *ex cit. Authent. cap. 5.* ubi licet Sacerdotibus, Diaconis, & Subdiaconis videatur concedi facultas ad tutelam, hæc tamen facultas restringitur ad tutelam *Legitimam*, ut ipsiusmet verba indicant, & Interpretes passim intelligunt.

54 Sacerdotes igitur, aliique Clerici sæculares, licet non possint esse tutores testamentarii, possunt tamen esse tutores Legitimi ,, cit. Authent. seu Novella 123. cap. 5. , ,, ibi: Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos ,, Jure, & Lege cognationis tutelam, aut Curam susci- ,, pere hæreditatis permittimus proprio, & solo gradu ,, cognationis ad tutelam, & Curam vocatis, hujusmodi ,, suscipere administrationem permittimus. Et concordat ,, cap. Pervenit ultim. distinct. 86. ,, & tenent passim Doctores; Et ratio cur Clericis secularibus permittitur tutela legitima, non autem testamentaria, est stricta Lex agnationis, cognationis, & sanguinis, quæ adeo indicta est humanis cordibus, ut vix videatur posse avelli, & ideo ex benigna Juris Indulgentia permittitur eis tutela Legitima, & non testamentaria, in qua non viget sic strictum vinculum sanguinis.

55 Episcopi autem, & Monachi neque possunt esse Tutores Legitimi, ut patet *ex c. Authent.*, *seu Novella* 123. *cap.* 5. per verba adducta *supra num.* 52. Et ratio est, quia Episcopalis cura adeo gravis, & urgens est, & stricta erga Deum, ut excludat omnimodam Curam temporalem, & cum sit in ordine ad Deum, & ad bona spiritualia, prævalere debet cuicumque temporali: Et Monachi ex vi proprii Instituti intelliguntur Sæculo mortui, & soli Deo vivere, unde nullatenus decet eos externis publicis curis implicari, *cap. Monachis 35. caus. 16. quæst. 1.*

56 Qui habet bona indivisa cum pupillis, potest eorumdem esse Tutor Testamentarius, si Testator noverit talem indivisionem: Testator enim ipsum eligens cum plena cognitione talis indivisionis, videtur absolute fidere ejus personæ, ipsiusque fidem totaliter approbare per text. *in leg. Tres Tutores 55. §. final. ff. de administratione Tutor.* Unde Testamentarii Tutores satisdare non coguntur ,, Inst. De satisdatione Tutorum in principio, ibi: Nam ,, Tutores testamento dati satisdare non coguntur, quia ,, fides eorum, & diligentia ab ipso testatore approba- ,, ta est.

57 Item creditor, & debitor potest Testamento tutor constitui, si testator plenam cognitionem habuerit de tali Credito, & debito ,, arg. dictis, & allegatis Juribus num. ,, antecedenti.

58 Civis alterius Civitatis potest constitui tutor testamentarius pupillorum alibi degentium, textu expresso ,, in l. ,, Quæro 32. ff. De testamentaria tutela, ibi: Quæro an, ,, non ejusdem Civitatis Cives testamento quis tutores da- ,, re possit: Paulus respondit posse.

59 Mutus nequit esse tutor, textu expresso ,, in leg. tute- ,, la 1. §. 22. ff. De tutelis, ibi: Mutus tutor dari ,, non potest, quoniam Auctoritatem præbere non potest, ,, leg. Agnato 10. ff. De Legitimis tutoribus, ibi: Sur- ,, dus, & mutus, nec Legitimi tutores esse possunt, ,, cum nec testamento, nec alio modo utiliter dari pos- ,, sint.

60 Item nec surdus potest esse tutor, textu expresso ,, in ,, cit. l. tutela 1. §. 3. ff. De tutelis, ibi: Surdum non pos- ,, se dari tutorem plerique, & Pomponius lib. 69. ad Edi- ,, ctum probant, quia non tantum loqui, sed audire tu- ,, tor debet, & cit. l. Agnato, per verba nu. antecedenti ,, adducta.

61 Item Furiosus durante furore, & amens durante amentia nequit esse tutor, text. expresso ,, in §. Furiosus 2. Inst. ,, Qui testamento tutores dari possunt, & l. Furiosus 11. ,, ff. De tutelis.

62 Item Prodigus tutor esse non potest ,, l. His qui 12. §. 2. ,, ff. De tutoribus, & Curatoribus datis ab his, & arg. leg. ,, Nemo 5. C. De Legitima tutela.

63 Fœminæ, quamvis de Jure nequeant ordinarie esse Tutrices, possunt tamen ex voluntate testatoris tutelam exercere per dicta, & Jura adducta *supra n.* 40.

64 Si maritus in testamento Uxorem tutricem filiorum constituerit etiam in casu secundarum nuptiarum, non est necesse, quod eadem uxor renunciet secundis nuptiis: Quamvis enim Mater transiens ad secundas nuptias, ipso jure privetur tutela filiorum prioris Matrimonii, per text. *in Authent. Sacramentum, Cod. Quando mulier tutelæ Officio, leg. Si pater 3. Cod. eod. l. Lex quæ tutores, §. Lex enim, Cod. de administr. tutor. & Authent. Ut sine prohibitione vers. Propterea igitur Collat.* 7. tamen dicta jura proce-

procedunt solummodo, vel quoad tutelam Legitimam, vel quando aliter non est dispositum a Testatore, qui potest quamcumque legem juri non repugnantem pupillis, & rebus suis statuere, cum provisio hominis cessare faciat provisionem Legis, *l. final. Cod. de pact. convent. l. Et haber, §. Cum quis, ff. De Precario*. Ubi patet de tutore, qui ex dispositione Legis satisdare tenetur rem pupilli salvam fore finita tutela, per text. *in princip. Inst. de Satisdatione tutorum*, & *l. Sciendum 1. l. In dubium 3. Cod. de tutore, qui satis non dedit*, cum similibus; tamen ad hoc onus non tenetur, quando a Testatore fuit liberatus, ut communiter tradunt Doctores per text. *in cit. Juribus*, cum similibus.

65 Secus autem est dicendum, si maritus simpliciter eam constituerit tutricem Testamentariam, quia talis simplex dispositio sine ullo adjecto intelligitur facta secundum dispositionem juris; jus autem disponit, quod mulier, ut valide suscipiat tutelam tenetur renunciare secundis nuptiis, ex Senatus consulto Vellejano, textu expresso *in l. si pater 3. Cod. Quando mulier tutelæ Officio*, & quod si transeat ad secundas Nuptias ipso jure privetur tutela filiorum prioris Matrimonii, ut *ex cit. Juribus in principio n. Antecedentis*.

66 Tutela Legitima competit proximiori pupilli, text. expresso in §. *Cum autem 7. Institut. de capitis deminutione, l. legitimæ tutelæ 1. ff. de Legitimis tutoribus* cum similibus.

67 Et si plures fuerint in eodem gradu, omnes debent admitti ad ipsam tutelam textu expresso *in leg. Si plures 9. ff. de Legitimis tutoribus*.

68 Mater in tutela filiorum impuberum non præfertur Avo paterno. Colligitur aperte *ex §. Permissum est 3. Institut. de tutelis, ex leg. Lege duodecim 1. leg. Si hereditas 10. §. 2. ff. De Testamentaria tutela*, ubi habetur, quod Avus paternus mortuo filio, & adhuc superstite Nuru, potest Testamento dare nepotibus ex eodem filio, & Nuru tutorem, etiam ad exclusionem ejusdem Nurus; adeoque existente Avo paterno simul cum Nuru Matre filiorum impuberum, Avus ipse paternus erit præferendus; Cum enim hic possit dare alium tutorem ad exclusionem ejusdem Nurus a tali tutela, a fortiori poterit ipsemet dictam tutelam exercere ipsa Nuru exclusa.

69 Præfertur tamen mater in tutela filiorum Avo materno. Sic tacite videtur sentire Glossa *in Authent. Matri, & Aviæ vers. Item quid si, Cod. quando mulier tutelæ Officio*, ubi dicit, quod *si fuerint Mater, & Avus, præponitur Avus paternus*; Unde cum in suppositionem talis præpositionis indefinitæ, quod *fuerint Mater, & Avus* limitet prælationem solum in favorem Avi paterni, videtur ipsam prælationem denegare Avo materno. Et hoc suadet aperta ratio, quia in tantum conceditur prælatio Avo paterno, & denegatur materno, quia majora subsunt onera illi, quam isti. Ille enim per prius in concursu cum matre tenetur nepotes alere, & nepotes dotare, ille vero, scilicet maternus, nisi per posterius ad matrem; Et insuper in illo solvatur ratio agnationis, respectu cujus major solicitudo, & cura præsumitur, in isto vero nequaquam, cum sit alterius agnationis. Unde jura videntur magis fidere Ascendentibus per virilem sexum, quam Ascendentibus per fœmineum. Sic expresse Rosignolus *l. c. prænot. 10. n. 25.* & alii.

70 Item Mater præfertur Aviæ sive paternæ, sive maternæ; Et ratio est clara, quia ceteris paribus ille præferendus est in munere Tutelæ, qui proximior est in gradu ascendentis, & linea, *arg. §. Cum autem 7. Institut. de capitis deminutione leg. Legitimæ tutelæ 1. ff. De Legitimis tutoribus*, cum similibus, ubi statuitur, quod tutela competat proximiori pupilli: Atqui Mater comparative ad Aviam, sive maternam proximior est in linea, & gradu ascendentis; ergo est ipsa præferenda. Nec valet dicere, quod sicuti Matri præfertur Avus paternus, ita etiam debeat ipsi præferri Avia paterna. Non valet, inquam, quia in ordine ad tutelam diversa est omnino ratio de Avia, ac de Avo paterno in ordine ad Matrem: perpensius enim consilium, & salubrius judicium consideratur in Avo paterno comparative ad Matrem, ac consideretur in Avia paterna comparative ad eamdem Matrem in ordine ad administrationem pupillorum, ac eorumdem substantiæ; Tum quia fœminæ non admittuntur ad tutelam, *leg. Fœmina 18. ff. De tutelis, l. tutelam 1. Cod. Quando mulier tutelæ Officio*, cum similibus. Et solum ex speciali privilegio est id concessum Matri, & Aviæ. *Authen. Ut liceat Matri, & Aviæ, & Authent. Matri, & Aviæ, Cod. Quando mulier tutelæ Officio*, Pri-
71 vilegium autem in ordine ad easdem intelligendum est cum ordine successivo ad normam aliorum tutorum Legitimorum, inter quos præferuntur semper proximiores in gradu, §. *Cum autem 7. Institut. de capitis deminutione, leg. Legitimæ tutelæ 1. ff. De Legitimis tutoribus*, cum similibus, adeoque cum Mater comparative ad Aviam, sive paternam, sive maternam proximior sit in linea, & gradu ascendentis, debet omnino præferri. Sic docent Montanus *de tutoribus, & Curatorib. cap. 15. n. 6.* Menochius *de Arbitrar. Judic. lib. 2. cent. 3. casu 150. n. 3.* Marcus Antonius Sabellius *in Summ. diversi. tractat. in verb. tutela n. 8. vers. Quod tutela Legitima*, Corneus *consil. 274. n. 1. leg. 3.* Rosignolus *l. c. n. 9.*, & 10., & alii.

72 Avia paterna præsertim in Italia præferenda est maternæ; Sicut enim Avus paternus, non obstante identitate gradus, & sexus præfertur materno in munere tutelæ, ita etiam Avia paterna præferenda est maternæ, ut servetur ordo; Quamvis enim *in Novella 118. Justiniani Imperatoris*, sit sublatum antiquum Jus Agnatorum, & sit novum jus conditum, quod nempe tam agnati, quam cognati, qui proximi sunt, & idonei ad Tutelam, ut hæredes, ita, & tutores esse debeant; Tamen per universam fere Italiam ex juribus municipalibus, & consuetudinariis agnati etiam quoad successionem præferuntur cognatis, quibus stantibus videtur ibi adhuc vigere jus antiquum, quod scilicet prælatio detur agnatis. Sic testantur, & tenent Milyngerus *Institut. de Legitim. agnator. successión.* Montanus *de Tutorib., & Curator. cap. 15. numer. 46.* Rosignol. *loc. cit. numer. 13. 61., & 28.* & alii plures.

73 Non existente Avia paterna, nec materna, admittendi est ad tutelam Proavia, *arg. Authen. Ut liceat Matri, & Aviæ, & Authent. Ut Matri, & Aviæ, Cod. Quando mulier tutelæ Officio*. Proavia enim proprie venit nomine Aviæ, per text. *in l. Appellatione 51. ff. de verbor. significat.* ibi: *Appellatione parentis non tantum Pater, sed etiam Avus, & proavus, & deinceps omnes superiores continentur, sed & Mater, & Avia, & Proavia*. Sic Bartolus *in leg. Si quis sub conditione num. 16. ff. de Testamentaria tutel.* Joannes Gutierez *de tutor., & Curator. p. 1. c. 8. n. 17.* Rosign. *l. c. n. 14.* & alii passim.

74 In concursu Avi materni cum Avia materna præfertur Avus; In omnibus enim aliis, ceteris paribus, masculi præferuntur fœminis, ut patet in concursu patris, & matris, in concursu Avi paterni, & Aviæ maternæ, in concursu fratrum, & Sororum, quia in masculis consideratur perpensius consilium, & salubrius judicium, quam in fœminis, quoad administrationem pupillorum, eorumque substantiæ. Bartolus *in l. Si quis sub conditione num. 9. ff. de Testamentaria tutela*, Montanus *de tutoribus, & Curator. cap. 15. n. 47* Decius *consil. 188. num. 1., & 2.* Rosignol. *l. c. n. 16.* & alii.

75 Mater etiam tantum naturalis præfertur in omnibus casibus, in quibus præfertur Mater Legitima. Sic Glossa communiter recepta *in Authent. Matri, & Aviæ verb. Matri, Cod. Quando mulier Tutelæ Officio*, per clarum text. *in Novella 94. cap. 1. in fine, & l. Si pater 3. Cod. Quando mulier Tutelæ Officio*.

76 In concursu Patris, & Matris naturalis præfertur Mater; Mater enim naturalis semper est certa, & Jura cognationis semper cum filiis retinet, & sicut filii naturales, & etiam spurii succedant Matri, per text. *in leg. Modestinus, l. Hæc parte, l. Spurius, ff. Unde cognati*, ita etiam Mater eisdem filiis succedit, per text. *in cit. l. Hæc parte, & l. Spurius, ff. Unde cognati*. Unde quoad Matrem pro legitimis habentur, *leg. Si suspecta 29. §. 1. ff. de Inofficioso Testamento*. Adeoque, cum hæc non verificentur respectu Patris naturalis, stat quod ipsi sit præferenda naturalis Mater. Bartolus *in Authentic. Matri, & Aviæ n. 3. Cod. Quando mulier Tutelæ Officio*; Montanus *de Tutor. & Curator. cap. 15. num. & seq.* Angelus *de Legitima patron. Tutela a num. 6.* Rosignol. *l. c. n. 20.* & alii.

77 Excipe tamen in casu, quo filii naturales essent a Patre legitimati, quia tunc debet præferri Pater, cum filii legitimati, necdum per subsequens Matrimonium, sed etiam per Rescriptum Principis habeantur tanquam veri legitimi, adeoque sicuti Pater præfertur respectu filiorum Legitimorum, ita etiam respectu Legitimatorum. *Communis*.

78 In concursu Matris, & Aviæ cum Fratre majori Filiorum, & Nepotum ordine successivo præferuntur Mater, & Avia, textu expresso *in cit. Authent. Matri, & Aviæ, Cod. Quando mulier Tutelæ Officio*, ibi: *Matri, & Aviæ secundum ordinem tutelam etiam ante agnatos subire permittimus*.

79 Item Mater, & Avia præferuntur etiam Patruis. Decius *in c. Ex parte, de appellatione, & consil. 16.* Gualdus *de Caut. ultim. voluntat. Tit. de Tutorib. Cautel. 1.* Rosignol. *l. c. n. 23.*, & alii per text. *in c. Authent. Matri, & Aviæ*.

80 Comparando Fratres utrinque conjunctos cum Patruis etiam ex parte Patris, præferuntur Fratres, si fuerint majores. *Communis*. Consanguinei enim proximiores præferuntur remotioribus, textu expresso *in §. Cum autem 7. Institut. de Capitis deminutione, l. Legitimæ Tutelæ 1. ff. de Legitimis tutoribus*, cum similibus.

81 Frater utrinque conjunctus in tutela Fratrum suorum impuberum præfertur Fratri ex uno tantum latere conjunctor: in Fratre enim utrinque conjuncto præsumitur major propensio, & affectio intensior erga Fratres, & sic etiam major solicitudo, ac cura, quam sit in alio Fratre ex uno tantum latere conjuncto, adeoque est præferendus. Baldus *in l. de emancipatis, Cod. de Legitim.* here-

heredib. Stephanus Gratianus *disceptat. Forens. cap.* 671. *num.* 19. Rosignol. *loc. cit. num.* 25., & alii.

82 Concurrentibus duobus Fratribus utrinque conjunctis, & habilibus, uterque æque primo admittendus est ad tutelam, etiamsi unus respectu alterius sit minoribus ætatis; Cum enim omnes sint in eodem gradu, & capaces administrationis tutelæ respectu impuberum, & æquales Jus habeant succedendi, sic etiam æqualiter debent ad dictam tutelam admitti, per text. *in l. Si plures, ff. De legitimis tutoribus*, ibi: *Et si eodem gradu plures sint, omnes tutelam nanciscuntur*.

83 Concurrentibus agnatis, & cognatis secundum modernam dispositionem Juris communis admittuntur ad tutelam proximiores in gradu, nulla habita ratione cognationis, & agnationis, textu expresso *in Novella* 118. *c.* 5.

84 Secundum autem consuetudinem, & Jura municipalia totius fere Italiæ præferuntur agnati Cognatis. Mynsingerius *Inst. de legitima agnatorum successione*, Montanus *de tutor. & Curator. cap.* 15. *n.* 48. Rosignol. *l. c. n.* 28. & alii. Vide *supra n.* 72.

85 Tutor, sicuti & Curator cum primum, Judicis auctoritate interveniente, bonorum administrationem susceperit, Inventarium conficere debet, textu expresso *in l. tutor* 7. *ff. de administratione tutorum, & Curatorum, & l. tutores & Curatores* 24. *Cod. eod.*

86 Talis Inventarii confectio debet præcedere administrationem, exceptis tamen aliquibus casibus necessitatis, & signanter casu, quo res aliqua non admitteret dilationem, ex quo posset statim periclitari, cujusmodi sunt fructus, & alia similia, quæ sunt obnoxia corruptioni, *cit. l. tutor.* 7. *ff. de administrat. tutor. & Curat. in princip.* ibi: „ Nihil itaque gerere ante Inventarium factum eum oportet, nisi id, quod dilationem nec modicam expectare possit, & concordat l. Veteris Juris „ 13. §. 1. Cod. Arbitrium tutelæ.

87 Non tenetur tamen tutor Inventarium conficere casu, quo testator id ei remiserit, aut vetuerit: Montanus *de tutor. & Curator. c.* 32. *regul.* 5. *num.* 26. Julius Clarus *in §. testamentum q.* 66. Baldus *in l. Cum tale §. titius, ff. de condit. & demonstr.* Jason. *in l. Nemo post n.* 65. *& seq. ff. de Legatis* 1. Sebastianus Mantic. *de Inventar. cap.* 1. *n.* 44. Practic. Papiens. *in forma reddit. ration. tutor. gloss. n.* 13. Rosignol. *l. c. p.* 2. *contract.* 17. *prænot.* 5. *n.* 22. & alii per text. *in l. Veteris Juris* 13. §. 1. Cod. *Arbitrium tutelæ*, ibi: *Nisi testatores, qui substantiam transmittunt, specialiter Inventarium conscribi vetuerint*: Tunc enim præsumenda est regulata testatoris dispositio; Vel quia per hoc præsumitur consulere utilitati pupillorum, per text. *in l. Nec in ea in fin. ff. de Adult.* Vel ne forte secreta patrimonii sui pandantur, *l. Quod plerumque* 2. *Cod. de alimentis pupillo præstandis*.

88 Curatores iis omnibus dari possunt, qui suis rebus superesse non possunt, textu expresso *in §. sed & mente captis* 4. *Inst. de Curatoribus*, *l. His qui* 12. *ff. de tutoribus, & Curatoribus datis ab his*, *l. Sed & aliis* 2. *ff. de Curatoribus furioso, & aliis*.

89 Generaliter loquendo Curatores dantur Minoribus, qui excesserunt annum 14. nec pervenerunt ad 25. *Inst. de Cur. in princip. Inst. Quibus modis tutela finitur in princ. l. Nisi* 4. *in princip. ff. de tutel. & rationib. distrahend. l. Si Curatores* 2. *Cod. Quando Tutores, & Curatores esse desinant*.

90 Curatores dari possunt furiosis, & mente captis, etiam si excesserint 25. suæ ætatis annum; „ §. Furiosi 3. & „ §. Sed & mente captis 4. Inst. de Curatorib. l. Lege „ duodecim 1. ff. de Curatorib. furioso, & aliis, l. de „ creationibus 27. Cod. de Episcopali audientia.

91 Si Filius familias incideret in amentiam, & furorem, licet fuerit emancipatus, Pater erit ejus Legitimus Curator. „ leg. Cum furiosus 7. Cod. De curatore furiosi, „ *ibi*: Qui enim talis affectus extraneus inveniatur, ut „ vincat paternum? Vel cui alii credendum est res liberorum gubernandas, parentibus *derelictis*.

92 Si pater factus fuerit furiosus, & amens, constituendus est ejus Tutor filius ætate major, *l. Lege duodecim* 1. *ff. de Curatoribus furioso, & aliis*, *leg. his, qui* 12. *ff. de Tutoribus & Curatoribus furioso, & aliis*.

93 Item si mater facta fuerit furiosa, & amens, est ei dandus filius Curator, textu expresso *in cit. l. Furiosæ* 4. *de Curatoribus furioso, & aliis*, ibi: *Furiosæ matris Curatio ad filium pertinet. Pietas enim parentibus, etsi inæqualis est eorum potestas, æqua* (seu æqualis) *debebitur*.

94 Curatores dari possunt prodigis, *l. Lege duodecim* 1.
ff. de Curatoribus furioso, & aliis, *l. Dabimusque §. sed*
95 *æquissimus, ff. de privileg. credit.* Et ad dandos tales
Curatores sufficit, quod prodigorum conjuncti habentes
notitiam de eorum prodigalitate, eos petant; *l. De tutela* 7. *cod. de in integrum restit. minor.* Immo etiam ne-
96 mine petente, potest Judex ex Officio, si notorie constet de prodigalitate, Curatorem dare tali prodigo; quia prodigus æquiparatur furioso, *cit. leg. duodecim* 1. *ff. de curatoribus furioso, & aliis*, *l. Fulcinius* 7. §. 9. 10. 11. *&* 12. *ff. Quibus ex causis in possessionem datur*, cum similibus.

Curator dari potest assiduo Lusori; Ipse enim æquipa- 97
ratur prodigo, cum bona sua inordinate exponat fortunæ alearum, aliorumque ludorum periculis. Unde Jura adducta de prodigo faciunt etiam pro assiduo Lusore: Decius *in cap. ultim. in fine; de Judiciis*, Pinellus ad *l.* 4. *& ultim. cod. De bonis matern.* Montanus *de tutor. & curator. cap.* 28. *n.* 49. *cum seq.* Rosignol. *l. c. p.* 1. *contr.* 17. *prænot.* 27. *n.* 67. & alii.

Item Curator dari potest fœminæ prodigæ, & luxurio- 98
se viventi; *l. Et mulieri* 15. *ff. de curator. furioso, & aliis*, & faciunt Jura adducta de prodigis.

Masculo tamen luxuriose vivent non interdicitur ad- 99
ministratio. *Speculator in tit. de Actore* §. 1. Albericus, & Cumanus *in l. Is cui bonis, ff. de verbor. significat.* Felinus, & Decius *in cap. Personalis, de Judiciis* Jason *in l.* 4. §. *Sed eo quod meretrici, ff. de condict. ob turpem causam*; Rosignol. *loco cit. n.* 71. & alii; Jura enim plus deterrent fœminæ luxurianti, quam masculo, *l. Lucius* 9. *de Jure Fisci*, ubi Fiscus aufert a femina fornicaria id, quod ab Amasi recepit ob copiam factam sui corporis, nec tamen in aliquo damnat masculum cum ipsa congredientem, & facit textus Evangelicus *Joan.* 8. *n.* 4. ubi fit a Scribis, & Pharisæis fortis instantia pro condemnatione, & punitione fœminæ adulteræ, & nulla penitus de viro adultero, ibi: „ Magister hæc mulier „ modo deprehensa est in adulterio. In lege autem Moy-
„ ses mandavit nobis hujusmodi lapidare ". Si autem 100
masculus, nedum luxuriose, sed & prodige viveret, posset ei dari Curator uti prodigo per Jura adducta *supra n.* 94. *& seq.*

Maritus non potest dari Curator uxori suæ, textu ex- 101
presso *in l. Virum* 14. *ff. de curatorib. furioso, & aliis*, ibi: „ Virum Uxori mente captæ Curatorem dari non „ oportet, *l.* Maritus 2. *Cod.* Qui dare tutores, vel Curatores possunt, *ibi*: Maritus, etsi rebus Uxoris suæ debeat affectionem, tamen Curator ei creari non potest.

Curatores dari possunt captivis quantumvis majoribus, 102
textu expresso *in l. Mutuo* 6 *ff. de Tutelis*, §. 4. *in fine*, ibi: *Immo curator substantiæ dari debet, ne in medio pereat*.

Item propter eamdem rationem possunt dari Curatores 103
absentibus, *arg. cit. l. Mutuo* §. 4. Alexander *consil.* 4. *n.* 4. *lib.* 2. *& consil.* 221. *n.* 5. *lib.* 6. Decius *consil.* 275. *n.* 4. Angelus *consil.* 193. *Mortuo debitore*, Rosignol. *l. c. n.* 73. & alii.

Item Curatores dari possunt mutis & surdis, textu ex- 104
presso *in §. sed & mente captis* 4. *Inst. de curat.*, *l. Nec mandante* 8. §. 3. ff. *de tutor., & curator. datis*, *l. cui eorum §. In curatoribus*, ff. *de postulando*, *leg. vel Surdo*, ff. *de privileg. credit.*

Curatores, & Tutores regulariter tenentur satisdare, 105
seu idoneam fidejussionem præstare, Res minorum, & pupillorum salvas fore, textu expresso *in princ. Inst. de satisdatione tutorum, & curatorum*, *l. & De die* 8. ff. *Qui satisdare cogantur*, §. 4. & concordat *tot. tit.* ff. *Rem Pupilli, vel adolescentis salvam fore*, cum similibus.

Excipiuntur tamen tutores testamentarii, textu ex- 106
presso *in cit. Inst. de satisdatione tutorum, & curatorum in princ.* ibi: „ Nam tutores testamento dati satisdari „ non coguntur, quia fides eorum, & diligentia ab ipso „ testatore approbata est.

Item variis aliis relictis apud Juristas videndis excipiun- 107
tur etiam tutores, & Curatores dati ex inquisitione, textu expresso *in cit. Inst. de satisdatione tutor., & curator. in princ.* ibi: " Item ex inquisitione tutores, vel „ curatores dati satisdatione non onerantur, quia idonei „ electi sunt.

Tutores, & Curatores tenentur administrare bona Pu- 108
pillorum, & Minorum tali cura, & diligentia, qualem providus Paterfamilias propriis bonis adhibere solet, textu expresso *in l. A tutoribus* 33. ff. *de administratione tutor. & curator.* ibi: „ A tutoribus, & curatoribus „ pupillorum eadem diligentia exigenda est circa administrationem rerum pupillarium, quam Paterfamilias „ rebus suis ex bona fide præbere debet.

Tutores, & Curatores tenentur operam dare, ut ex 109
bonis immobilibus ab ipsis administratis fructus consueti proveniant, bona mobilia minus utilia vendere, pecuniam non otiosam relinquere, sed eam in utilem, & tutam prædiorum emptionem, & in annuos redditus ad pupillorum, & Minorum emolumentum convertere; Quibus culpabili eorum incuria neglectis, obligantur ad restitutionem totius interesse, textu expresso *in l. Tutor* 7. §. 1. ff. *de administratione, & periculo tutor. & curator.* ibi: „ Si tutor cessaverit in distractione earum rerum, „ quæ tempore depereunt, suum periculum facit; Debuit enim confestim Officio suo fungi „. Et *d.* §. 3. „ expresse habetur: „ Si post depositionem pecuniæ „ comparare prædia tutores neglexerunt, incipient in „ usuris conveniri: Quamquam enim a Prætore cogi „ eos oportet ad comparandum, tamen si cessent, etiam usuris plectendi sunt, tarditatis gratia, nisi si per „ eos factum non est, quominus compararent ". Et concordat *l. tutor.* 13. *l. Si tutor.* 15. *minoris* 25. *l. Ob*

fœnus

fœnus 49. *ff. eod. l. tutores vel curatores* 24. *cod. De administratione tutor. vel curator.* cum similibus.

110 Ad nullum tamen interesse tenentur tutores, & Curatores, si factis debitis diligentiis pro implicanda in prædiis, seu annuis redditibus Pupillorum, seu Minorum pecunia, nulla eis certa, & tuta occasio affulgeat, textu expresso in *l. Si pecuniam* 3. *cod. de usuris pupillaribus*, ibi: „ Si pecuniam pupillarem neque idoneis hominibus „ credere, neque in emptionem possessionum convertere „ potuisti, non ignorabit Judex usuras ejus a te exigi „ non oportere " *l. cum plures* 12. §. *fin. ff. administrat. & pericul. tutor.* ibi: „ Si tutor pecuniam pupillarem „ credere non potuit, quod non erat, cui crederet, pu„ pillo vacabit.

111 Salarium pro tutela accipere interdictum est tutoribus, præterquam si eis a Judice constitutum sit, *l. A tutoribus* 33. §. 3. *ff. de administr. tutor. l. Qui negotiationem* 58. §. 4. *ff. eodem* & docet Glossa *in l. In eos* 9. *ff. de tutelis*, Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 9. *num.* 2. *vers. tutor sicuti*, & alii passim dicentes, quod Officium Tutoris de Jure debeat esse gratuitum.

112 Nihilominus tamen non interdicitur Judici, quin interveniente causa possit tutoribus congruum Salarium, juxta qualitatem causæ, laboris, & negotiorum gerendorum, & hujusmodi assignare, *arg. cit. l. A Tutoribus* 33. §. 3. *ff. de administrat. tutor.* ibi: *Nisi ab eo, qui eum dat, certum salarium ei constitutum est.* Et ibi Glossa, & Doctores, Bartolus *in l. In eis* 9. *ff. tutelis*, *& in l. Athletæ* §. *Tutela*, *ff. de excusat. tutor.* Cavalcanus *de tutore & curatore n.* 310. Corduba o Lara *in l. Si quis a liberis* §. *Si mater n.* 73. *ff. de liberis agnoscend.* Surdus *de aliment. tit.* 6. *q.* 14. *n.* 7. Rosignol. *l. c. p.* 2. *contract.* 17. *prænot.* 20. *num.* 2. & alii passim: Immo in variis Regionibus ex dispositione Jurium municipalium ibidem vigentium assignantur Tutoribus, & Curatoribus

113 certæ portiones. Quinimmo Curator hereditatis jacentis habet Jus Hypothecæ in bonis ejusdem hæreditatis pro suo salario cum prælatione quo ad omnes alios Creditores hereditatis licet anteriores. Marc. Medic. *dec.* 19. *per tot.* Merlinus *de pignorib. l.* 3. *qu.* 5. *n.* 30. Rosignol. *l. c. p.* 1. *Contract.* 17. *prænot.* 27. *n.* 28. & alii.

114 Si tutores, & Curatores ab initio assumptæ Tutelæ, & Curæ salarium non petierint, nec de illo protestati fuerint, & postea illud petant, non est decernendum a Judice pro præterito, sed tantum pro futuro. Socinus *cons.* 196. *col. ult. l.* 2. Joann. Gutierez *de tutor. & Curat. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 4. Federic. de Senis *consil.* 118. *n.* 2. Alexander *consil.* 109. *numer.* 1. *& seq. lib.* 6. Castrensis *cons.* 346. *l.* 2. Rosign. *l. c. p.* 2. *contr.* 17. *prænot.* 20. *n.* 13. & alii.

Non possunt autem tutores, & Curatores sibi ipsis salarium constituere, cum solum sit ipsis permissum illud petere auctoritate, & arbitrio Judicis, *arg. cit. l. A tutoribus* 33. §. 3. *ff. de Administrat. tutor. & curat.* ibi: *Nisi ab eo, qui eum dat, certum salarium ei constitutum est*, Rosign. *loc. c. p.* 2. *contract.* 17. *præn.* 20. *num.* 10. cum aliis ibi citatis, & alii passim. 115

An, & quando Pupilli, & Minores possint sine auctoritate tutorum, & Curatorum contractus celebrare? Et an si aliquos sic celebraverint, obligentur ad illos, tum civiliter, tum naturaliter, seu tam in Foro externo, quam in Foro interno, seu conscientiæ? Vide verb. *Contractus*, *a n.* 27. *ad* 35. & verb. *Mutuum n.* 20. 116

Novæ Additiones ex aliena manu.

PLura tametsi hic habeat *Auctor*, plura nihilominus essent addenda. Sed præ augustiis limitibus additionum vix tria adnotabimus. Primum est, quod tempus tutelæ a Lege præfinitum ad ultimum usque momentum durat, ideoque non admittitur anticipata terminatio, quamvis ad breve tempus prætensa. Confer Rot. *in Imolen. tutelæ super* 1. *dub.* 13. *Jun.* 1735. & in confirmatoria 3. *Jun.* 1736. *coram Eminentissimo Bussio.* 1 2

Alterum est, quod tutor cogi haud potest a Pupillo ad rationes administratæ tutelæ reddendas, si ipse Pupillus effectus major, eum ab hac rationum redditione liberaverit. Idque procedit etiamsi liberatio hæc facta fuerit absque exhibitione computorum, dispunctione partitarum, & reliquatus, quia liberatio hoc modo facienda respicit ipsam redditionem rationis, non item locum sibi vindicat in casu, in quo Tutor liberatur ab ipsa redditione rationis. Consule pariter *Rot. in Ferentina Redditionis rationis* 23. *Jun.* 1728. *cor. clar. mem. Millino*, ubi quod Tutor, seu quivis alius Administrator non potest liberari hoc modo quoad futuram administrationem, ne detur occasio peccandi, potest vero quoad administrationem præteritam, secluso præsertim dolo. 3 4 5

Tertium demum est, quod tutor haud potest reportare cessiones contra Pupillum, & ita quidem ut si quas reportaverit, eæ cedant beneficio ipsius Pupilli. Intellige vero, si agatur de cessionibus a tutore reportatis mala fide, eo scilicet animo, ut lucrum faceret contra Pupillum, ut sunt cessiones concernentes jura litigiosa, vel minori pretio comparata. Confer idem Supremum Tribunal *in Romana Censuum* 27. *Jun.* 1738. §. *Nec obstat*, *cor. clar. mem. Tanar.* inter impressas *dec.* 120. *n.* 6. 6 7

V

VACANS SEDES.

Additio ex Auctore.

1 VAcante Sede Apostolica Major Pœnitentiarius, seu ejus Officiales facere, & expedire possunt quæcumque ad Forum conscientiæ pertinent. Ideo absolvere, seu absolvi mandare in dicto conscientiæ Foro possunt ab iis quoque Censuris, a quibus alias vivente Pontifice adempta etiam Majori Pœnitentiario, & Pœnitentiariæ

2 Officio absolvendi facultas reperitur. Hac tamen lege, quod in hujusmodi Censuris, ad tempus dumtaxat, & cum reincidentia in easdem, servatis alias servandis, absolutio concedatur; Itaut qui fuerint absoluti, ad novum Pontificem intra terminum pro locorum distantia definiendum, recurrere pro eadem caussa teneantur; Neque liceat Pœnitentiario Majori, ejusque Officialibus præfinitum terminum post Pontificis electionem ampliare, vel prorogare; Benedict. XIV. t. 1. Const. 95. inc. *Pastor bonus* §. 51. qui a §. 52. *ad* 55. prosequitur declarare facultates Sede Vacante Majori Pœnitentiario competentes,

3 *ibi* §. 52. „ Præterea concedimus, ut si quando aliquod „ gravius Animæ periculum immineat, cui celeriter oc„ currendum videatur, re in Signatura diligenter exami„ nata, & Majori quoque Pœnitentiario, si in Conclavi „ degat, pro materiæ gravitate consulto, & approbante, „ dispensare, aut dispensari mandare pro eodem Foro „ conscientiæ valeant; super illis etiam, super quibus „ alias vivente Pontifice inhibita sit Majori Pœnitentia„ rio, & Pœnitentiariæ dispensandi facultas; Ita tamen, „ ut Oratores, sicuti superius dictum est, ad novum Pon„ tificem post ejus electionem similiter debeant recurre„ re; aliisque appositis clausulis pro casus natura neces„ sariis, & opportunis.

4 „ Pro Foro vero externo, eadem Sede Apostolica va„ cante, eorum Officium penitus conquiescat, itaut a „ quibuscumque matrimonialibus, & aliis dispensationi„ bus, & solutionibus, ac declarationibus, nec non qui„ buscumque aliis expeditionibus forum fori mixtim, vel se„ paratim quomodolibet respicientibus omnino abstineant.

„ Attamen concedimus, ut dicta Sede vacante, pro „ Foro externo facere, & expedire valeant, quæ ad „ Regularium, & præsertim Apostatarum, & fugitivo„ rum remedium, in superioribus facultatibus concessa „ sunt. Nec non ut Monialibus Confessarios extra Ordi„ nem valeant deputare, si eos ex aliqua rationabili caus„ sa petierint, pro earum libitu inter approbatos ab Or„ dinario ad audiendas Monialium Confessiones, eligendos. 5

Et demum, ut illos, qui in aliquam Censuram Sedi Apostolicæ reservatam, etiam ob violatam Ecclesiasticam Libertatem, vel Immunitatem publice incurrerint, vel incurrisse declarati fuerint, & vere, ac sincere pœnitentes, & novi Pontificis, ad quem post electionem recurrere debebunt, mandatis obtemperare parati, beneficium absolutionis sibi ulterius non differri enixe deprecentur, absolvere cum reincidentia, quemadmodum in superioribus dictum est, vel absolvi mandare possint. 6

Vacante Sede Apostolica, processio Generalis Corporis Christi celebrari debet apud Vaticanam Basilicam; Idem Const. 122. inc. *Pastoralis sollicitudinis* §. 3. ubi §. *seq.* præscribit etiam Ritum, quo ibi celebranda est dicta processio. 7

Reliqua, Vide verb. *Sedes vacans*. 8

VACATIO, VACARE.

VAcatio per mortem, & per renunciationem non sunt eædem, nec eosdem effectus caussant; *cap. Susceptum, de Rescriptis in* 6. 1

Vacent Ecclesiæ, Beneficia &c. per promotionem alicujus ad Cardinalatum, nisi a Papa concedatur Retentio; Sixtus V. Const. 79. inc. *Sanctissimum*. 2

Vacant præceptoriæ Militiæ S. Joannis Hierosolymitani, quando Milites, seu Equites fiunt Episcopi; Gregorius XIII. Const. 82. inc. *Controversia*. 3

4 Vacare censentur loca Montium vacabilia per assumptionem ad Cardinalatum; Urbanus VIII. in Appendic. Constit. inc. *Decet*.

5 Vacare non intelliguntur Officia Romanæ Curiæ per mortem vacabilia ob assumptionem ad Episcopatum, Commendam &c. sed per assumptionem solum ad Cardinalatum; Urbanus VIII. in cit. Const. incip. *Decet*, revocans quoad hoc Const. 79. Sixti V. incip. *Sanctissimus*.

6 Quoad Beneficiorum vacationem ipso Jure; Vide verb. *Beneficia art. 7. per tot.*

7 Quod ad collationem, & provisionem beneficiorum vacantium; Vide verb. *Beneficia art. 3. 4. & 5. per tot.*

Additio ex Auctore.

8 Vacatio Beneficiorum inducitur per solemnem Professionis emissionem, Benedict. XIV. tom. 2. Const. 25. inc.
Ex quo, ubi sic expresse declarat: Denique de beneficiorum vacatione, in jure statutum habemus, eam non induci per solum ingressum in Religionem, sed per professionem Regularem dumtaxat, quemadmodum videre est
9 *in cap. beneficium, de Regular. in 6.* Et quidem pro eo
tempore, quod inter ingressum in Ordinem Regularem, & Professionem solemnem intercedit, debet Episcopus quoad beneficia curata id ipsum agere, quod alius præstare consuevit, quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat; quoad beneficia vero Choralia, relictis tyroni religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius beneficii fructibus, & distributionibus ita statuet, ut jura præscribunt, juxta opinionem in praxi receptam, de qua agit *Suarez de Religione tom. 3. l. 5. cap. 16. num. 12.* Quinimmo si quis forte Religionem ingressurus, beneficium suum dimitteret (quo casu potest Episcopus *per Constitutionem LVIII. S. Pii V.* hujusmodi renunciationem admittere vel etiam si tempore Novitiatus hujusmodi dimissionem expleret, servatis omnibus, quæ ex præscripto Sacri Tridentini Con-
10 cilii *cap. 16. sess. 25. de Regularibus*, tam in bonorum
temporalium, quam in Beneficiorum Ecclesiasticorum renunciationibus servari debent, nihilominus omnia in suspenso remanere deberent; neque posset Episcopus ad beneficii sic dimissi collationem devenire, nisi post factam a dimittente solemnem Professionem; uti late ostendit doctus, & in hoc toto rerum genere expertissimus Scriptor, bon. mem. Joannes Baptista Riganti, *in suo Commentario ad Regulas Cancellariæ tom. 3. Reg. 46. a num. 11. ad*
11 *finem*. Non vero inducitur dicta Beneficiorum vacatio
per votorum simplicium emissionem in Societate Jesu,
12 transacto probationis biennio; Idem *ib.* Decretum est au-
tem in Congregatione Generali quinta ipsius Societatis, ut quilibet, expleto biennio, beneficia Ecclesiastica dimittat; Idem *ib.* sic expresse prosequens: Qua in re olim
13 dubitatum est, an Vota simplicia, quæ a Clericis Regu-
laribus Societatis Jesu, post biennium probationis emittuntur, hujusmodi beneficiorum vacationem inducerent? Sed negativa Sententia communiter recepta fuit, ut observat laudatus Riganti *l. c. num. 30. & seq.* & monet
14 Pitonius *discept. 126. num. 12. & seq.* Quamvis in Con-
gregatione quinta Generali ipsius Societatis *Canone 19.* statutum fuerit, ut qui Societati nomen dederit, expleto biennio, antequam Vota simplicia emittat, Ecclesiastica beneficia dimittere debeat; quo casu hujusmodi Benefi-
15 cia, si minus propter Professionem, at propter renun-
ciationem, vacare intelliguntur; ut notant Sanchez *ad præcepta Decalogi lib. VII. cap. 4. num. 7.* Pellizarius *in Manuali t. 1. tract. 3. cap. 4. n. 52.* cum aliis, quos citant præfati Rigant. *l. c. n. 32.* & Piton. *n. 12.* Hæc ille.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 IN addit. ad *verb. Beneficium art. 7.* disseruimus de va-
2 cationibus beneficiorum ipso jure. Res modo postu-
lat, ut agamus de casibus, in quibus Beneficia haud vacant ipso jure, sed per Judicis sententiam.
3 Ex simplici Homicidio Beneficia non vacant ipso jure.
4 Quin nec ex Fratricidio vacant ipso jure Beneficia: *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica verbo vacatio sect. 2. num. 1.*
5 Nec ex Concubinatu vacant ipso jure beneficia, sed
privationem præcedere debet trina canonica monitio, ex
„ Concilio Tridentino sess. 25. cap. 14. de Reform. de
„ quo Rota in Ratisbonen. Parochialis 13. Junii 1718. §.
„ Et demum, cor. bon. mem. Falcar. & in Placen. Pa-
„ rochiæ 9. Decembris 1743. §. 9. coram bon. mem. Lan.
„ & 15. Junii 1744. §. 8. cor. clar. mem. Millin.
6 Idemque tradit de Adulterio *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canon. verb. vacatio sect. 2. n. 4.*
7 Vide & alios casus apud eumdem *loc. c. n. 5. & plur.*
8 *seq.* Hic vero non est prætereundum, quod in quibus ca-
sibus vacatio beneficiorum inducitur ipso jure, Collator qui ejus notitiam habuit tenetur illa intra sex menses conferre, alias devolvitur ipsa collatio ad immediatum
9 Superiorem. At in casibus, in quibus sententia requiri-
tur pro vacatione beneficiorum, currit Collatori sub pœna devolutionis idem tempus sex mensium a die, quo sententia illa nacta est auctoritatem rei judicatæ. Interim non prohibetur beneficiarius resignare beneficium; *Idem Auctor ubi supra n. 8.*

VAGUS, VAGABUNDUS.

SUMMARIUM.

1 *Quis proprie dicatur vagus, seu vagabundus.*
2 *Vagi, seu vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, sortiuntur Forum, ubi reperiuntur.*
3 *Parochus proprius vagorum in ordine ad Matrimonium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur.*
4 *An vagi inire possint Matrimonium apud quemcumque Parochum, etiamsi alteruter tantum sit vagus.*
5 *An vagi obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur*, remissive.
6 *Vagi ubi sint sepeliendi*, remissive.
7 *Vagi possunt absolvi a commissis alibi, etiamsi in loco patratorum criminum essent reservata, si hic non sint reservata.*

VAgus, seu Vagabundus proprie dicitur ille, qui cer- 1
tam, & constantem sedem habitationis nullibi habet. Item qui post relictum corpore, & animo pristinum domicilium, iter facit, quærens ubi domicilium figat; *Sic in re Doctores communiter*, per text. *in leg. Ejus, qui manumisit §. Celsus ff. Ad municipalem.*

Vagi, seu vagabundi, qui certum domicilium, vel ha- 2
bitationem non habent, sortiuntur Forum, ubi reperiuntur; Alias enim nullibi pro delicto, aut contractu possent conveniri, contra ea, quæ notantur *in l. Hæres absens*, ubi Bartolus *num. 5. ff. de judiciis.* Sic Fagnanus *lib. 2. Decr. in c. licet 20. de Foro competenti n. 26.* cum pluribus aliis ibi citatis, Reiffenst. „ lib. 2. Decr. tit. 2. „ num. 46. cum aliis ibi allegatis, per text. in l. 1. Cod. „ Ubi quis de Curiali, & leg. 1. Cod. Ubi de Criminibus.

Unde Parochus proprius vagorum in ordine ad Matri- 3
monium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur; Vide verba *Impedimenta matrimonii art. 2. a n. 86. ad 89.* & verb. *lex art. 3. a n. 45. ad 48.*

Posse vagos inire Matrimonium apud quemcumque Pa- 4
rochum, etiamsi alteruter tantum sit vagus, docent Sanchez *lib. 3. d. 25. n. 24.* Pontius *l. 5. cap. 14. §. 1.* Layman *lib. 5. tract. 9. p. 2. c. 4.* Gutierez, Leander, Tambur. Bossius, Dicastill. Gobat, Barbosa Kugler, Krimer citati, & secuti a La Croix *l. 6. p. 3. n. 750.* ubi testatur hanc esse communem sententiam, & sic decrevit *S. C. Conc. die 28. Aug. 1607.* apud Aldan. *in Compendio Canon. Resol. l. 2. tit. 78. num. 1.* & Barbosam *in Sum. Apostolic. dec. verb. vagus n. 1.* his verbis: Vagus ducens Uxorem in aliquo loco, ubi est vere domicilium mulieris, potest contrahere in alio loco, ubi voluerit, cum omnes possint esse Parochi vagi, quamvis adsit parochus mulieris, quia tunc est vere parochus vagi alius in alio loco, ubi reperitur vagus.

An vagi, seu vagabundi obligentur Legibus, & con- 5
suetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur? Vide verb. *lex art. 3. a n. 48.*

Vagi, seu vagabundi ubi sint sepeliendi? Vide verb. *se-* 6
pultura n. 22.

Vagi possunt absolvi a commissis alibi, etiamsi in loco 7
patratorum criminum essent reservata, si hic non sint reservata, quia cum isti nullum habeant domicilium, adstringuntur solum Legibus Episcopi, ubi confitentur, Barbosa *p. 3. de Offic. & potestat. Episcopor. allegat. 52. n. 16.* & alii communiter.

VANAGLORIA. Vide verb. *Superbia n. 8.*
VANA OBSERVANTIA. Vide verb. *Superstitio a n. 45.*

VASA SACRA.

SUMMARIUM.

1 *Vasa sacra benedicendi facultatem habent Abbates Pontificalia exercentes, etiam Regulares, non tamen pro Ecclesiis extraneis.*
2 *Prælati Regulares quamvis non possint benedicere sacra vasa, in quibus intervenit unctio sacri Chrismatis, possunt tamen benedicere alia Sacra vasa, & ornamenta, seu paramenta, pro usu suarum tantummodo Ecclesiarum.*
3 *Unde caute sunt legendi Doctores asserentes posse Prælatos Regulares dicta Sacra Vasa, ornamenta, seu paramenta benedicere etiam pro alienis Ecclesiis.*
4 *Episcopi non possunt absque speciali licentia Sedis Apostolicæ*

postolicæ hanc Sacrorum paramentorum benedictionem aliis delegare.

5 *Neque Benedictio sacrorum paramentorum, & vasorum Ecclesiasticorum potest fieri ab inferioribus prælatis Jure proprio, licet habeant Territorium separatum, nisi habeant ea, quæ sunt Ordinis.*

6 *Benedictio paramentorum, & vasorum Ecclesiasticorum, in quibus non adhibetur Sacra unctio, diversis Abbatibus, Decanis, aliisque personis Ecclesiasticis concessa fuit a Sacra Rit. Congregatione.*

7 *Protonarii sine speciali Sedis Apostolicæ, seu Sacræ Congregationis licentia, nulla possunt benedicere vasa, paramenta, seu ornamenta Ecclesiastica.*

8 *Vasa Sacra, dum in iis continentur Corpus, & Sanguis Christi, a nemine præter Sacerdotem, & Diaconum sine gravi culpa tangi possunt.*

9 *Vasa Sacra vacua extra sacrificium licite possunt tangi ab omnibus Clericis, etiam sola prima Tonsura initiatis.*

10 *Acolythi ministrantes licite etiam in Sacrificio tangere possunt vasa sacra vacua.*

11 *Omnes Religiosi etiam Laici, præsertim deputati ad servitium Missarum, & sacristiæ, possunt licite tangere vasa sacra, & lavare Corporalia.*

12 *Laici, & fœminæ etiam Moniales absque necessitate, & rationabili causa nuda manu tangentes vasa sacra peccant venialiter.*

13 *Immo secluso contemptu secundum multos nequidem peccant venialiter.*

14 *Moniales Sacristanæ possunt licite tangere Calices, & lavare Corporalia, ac Purificatoria.*

15 *Adhibere Sacra Vasa, Corporalia, Purificatoria, & hujusmodi ad usum profanum est peccatum mortale.*

16 *Immo sacra vasa convertens ad usus profanos, si est Laicus excommunicatur, & si sit Ecclesiasticus etiam ab Officio deponitur.*

17 *Vasa Sacra convertens ad profanos usus, vel alienas, Officio privatur, infamis fit, excommunicatur, & tenetur ad restitutionem.*

18 *Vasa Sacra, & alia Ecclesiastica Judæis vendens, est in pœnitentia revelandus, & Judei ipsa ementes conveniendi sunt a Judice, & ad restitutionem eorum statim compellendi.*

19 *Alia ad rem, remissive.*

1 VAsa Sacra benedicendi facultatem habent Abbates Pontificalia exercentes, etiam Regulares; non tamen pro Ecclesiis extraneis. Vide verb. *Abbas n.* 31. §. 18. *& in declaratione sacræ Congregation. Rit. data ad §. Decimum octavum, & verb. Benedictio, art.* 1. *num.* 20. *&* 21.

2 Prelati Regulares, nempe Generales, Provinciales, Priores, Rectores, Præpositi, Guardiani, aliique omnes Superiores locales quocumque nomine nuncupentur, quamvis non possint benedicere Sacra vasa, in quibus intervenit unctio Sacri Chrismatis, possunt tamen benedicere alia Sacra Vasa, & ornamenta, seu paramenta pro usu suarum tantummodo Ecclesiarum. Vide dict. verb. *Benedictio a n.* 19. *ad* 21. ubi dantur ad id varia Decreta.

3 Unde caute legendi sunt Doctores, qui apud La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 353. & apud alios, dicunt Superiores Ordinum Mendicantium adhuc id posse etiam pro extraneis, ubi est usus, quamvis asserant bona fide id facere passim, permittentibus, & sæpe ad eos remittentibus. E-
4 piscopi enim non possunt absque speciali licentia hanc Sacrorum paramentorum Benedictionem aliis delegare, ut sæpius decrevit *S. R. Congregat.* & signanter *die* 14. *Novembr.* 1615. apud Gavant. *in Manuali Episcop. verb. Benedictio numer.* 5. & testantur Aversa *quæst.* 11. *sect.* 13. *§. Sexto*, La Croix *loco, citato. numer.* 253. & alii passim.

5 Neque Benedictio Sacrorum paramentorum, & vasorum Ecclesiasticorum potest fieri ab inferioribus Prælatis Jure proprio, licet habeant Territorium separatum, & Jurisdictionem, nisi habeant ea, quæ sunt Ordinis, ut decrevit *Sacra Congregat. Rit. in Nullius* 21. *Augusti* 1601. apud Barbos. *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 3. *num.* 31. *& in Summ. Apostol. decis. verb. Benedicere, Benedictio num.* 9. Ubi *num.* 15. refert, quod Benedictio paramen-
6 torum, & vasorum Ecclesiasticorum, in quibus non adhibeatur sacra unctio, diversis Abbatibus, Decanis, aliisque personis Ecclesiasticis concessa fuit per Sacram Rit. Congregat. & signanter *in Aquilejen.* 20. *Aprilis* 1599. *in Elven.* 17. *Maji* 1600. *in Lamoren. in Polonia* 15. *Novembr.* 1603. *in Laudan.* 29. *Januar.* 1605. *in Aquilejensi* 24. *Aprilis* 1610. *in Augustana* 12. *April.* 1614. *in Lucion. & Gnesnen* 4. *Septembris* 1612.

7 Protonotarii sine speciali Sedis Apostolicæ, seu Sacræ Congregationis licentia, nulla possunt benedicere vasa, paramenta, seu ornamenta Ecclesiastica. *S. Congreg. Rit.* 17. *Jul.* 1627. apud Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Benedictio n.* 7. & Barbos. *in Summ. Apostolic. dec. verb. Protonotarius Titularis n.* 14.

Vasa Sacra, scilicet Calix, Patena, Ciborium Corporale, dum in iis actu continetur Corpus, vel Sanguis Christi, a nemine præter Sacerdotem, & Diaconum sine gravi culpa tangi possunt. Colligitur *ex cap. Non oportet* 26. *& cap. Non oportet* 38. *dist.* 23. & docent Paludanus *in* 4. *dist.* 13. *quæst.* 1. *artic.* 4. Suarez *tom.* 3. *in* 3. *part. disput.* 81. *sect.* 6. Layman *lib.* 5. *tract.* 5. *cap.* 6. *n.* 18. Tamburin. *lib.* 1. *de Sacrific. cap.* 2. §. 1. Quarti *Comment. in Rubric. Missalis p.* 2. *tit.* 1. *dub.* 6. *vers. Certum est*; La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 360. Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 6. *sect.* 2. *num.* 403. ubi testatur de communi contra Ochagaviam, & Gobat negantes id esse mortale. 8

Vasa Sacra vacua extra Sacrificium licite possunt tangi ab omnibus Clericis, etiam sola prima tonsura initiatis; Suarez, Tamburin. Quarti, Sporer *loc. cit.* La Croix *loc. cit. num.* 357. alii apud Gobat *tract.* 3. *a num.* 329. contra Filliucium, & alios id negantes de Clericis sola prima tonsura initiatis. Acolythi ministrantes licite etiam 9 10
in Sacrificio tangere possunt Vasa Sacra vacua per expressam concessionem Martini Papæ *in cap. Non liceat penul. dist.* 23.

Omnes Religiosi etiam laici Ordinum Mendicantium, communicantium in eorum privilegiis præsertim deputati ad servitium Missarum, & Sacristiæ, possunt licite tangere vasa sacra, & lavare Corporalia ob expressum privilegium concessum Minoribus a Calisto III. & Sixto IV. ut refert Casarub. *in Compendio privileg. Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium, verb. Corporalia num.* 1. *&* 2. *& verb. Ornamenta Ecclesiastica n.* 5. *&* 6. 11

Laici, & fœminæ, etiam Moniales absque necessitate, vel rationabili causa nuda manu tangentes vasa Sacra, peccant venialiter, ut cum Suarez, Coninch. Azorio, Sanchez tradit Layman *l. c. num.* 19. & tenet Quarti *l. c. vers. Secunda sententia*, Pasqual. *quæst.* 328. *num.* 4. La Croix *l. c. num.* 558. & de communissima testatur Sporer *l. c. num.* 405. per text. *in cap. Sacratas* 25. *dist.* 23. *& cap. In Sancta* 40. *dist.* 1. *de consecrat.* Immo Tamburin. 12 13
Opusc. de Sacrificio lib. 1. *cap.* 2. §. 1. *num.* 7. Sotus *in* 4. *dist.* 13. *q.* 3. *art.* 3. *ad* 3. Fagundez *Præcepto* 1. *lib.* 3. *cap.* 21. Bartholomæus ab Angelo *Dialogo* 5. §. 321. & multi alii recentiores, quos citat Sanchez *lib.* 2. *Decalogi cap.* 43. *num.* 27. sustinent, laicos, & fœminas tangendo vasa sacra, secluso contemptu, nequidem peccare venialiter, quia Canones id prohibentes possunt intelligi de consilio, & ob majorem decentiam, nec videntur continere præceptum; Et si ad id accedat aliqua rationabilis causa, nullo modo peccare laicos & fœminas tangendo vasa sacra, Corporalia, & alia hujusmodi, tenent etiam Quarti *l. c. vers. Colligitur quinto*, cum aliis ibi citatis, Layman *l. c. num.* 19. *Sanchez l. c.* Gobat *l. c.* Henriq. & plurimi alii.

Hinc Moniales Sacristæ possunt licite tangere Calices, Corporalia, & hujusmodi. In ipsis enim adest rationabilis causa supradicta tangendi, cum ratione sui Officii debeant Calices, Patenas, Corporalia, & similia præparare, ministrare, mutare, & hujusmodi; quæ sine tactu præstare non possunt. Pasqualig. *de Sacrific. novæ Leg. quæst.* 839. *num.* 9. cum Quintanadven. & Suarez ibi citatis, D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 11. §. 5. *quæst.* 12. & alii passim, docetque praxis; Cum enim Moniales gaudeant privilegiis Regularium, & laici Regulares, præsertim deputati ad servitium Missarum, & Sacristiæ ex privilegio concesso laicis Fratrum Minorum a Calisto III. & Sixto IV. ut dictum est *supra num.* 11. possint tangere vasa sacra, Corporalia, & Purificatoria lavare, poterunt id etiam Moniales Sacristanæ, cum in ipsis adsit etiam par rationabilis ratio. (a) 14

Adhibere Sacra Vasa, Corporalia, Purificatoria, & hujusmodi ad usum profanum, verb. grat. in communi mensa ad convivium, ad nares purgandas, & hujusmodi, est peccatum mortale; Id enim præsefert gravem contemptum, & irreverentiam; Unde Jure ipso naturali prohibitum est, ac etiam Jure Ecclesiastico *in c. In sancta* 40. *c. Vestimenta* 41. *dist.* 1. *de consecrat. & c.* 26. 27. 29. 31. *& sequent. dist.* 23. & docent Layman *l. c. num.* 19. *vers. Dico quarto*, Quarti *l. c. vers. Certum est primum*, Suarez *l. c. disput.* 81. *sect.* 8. §. *Quarto addendum*, & alii communiter. 15

Immo sacra vasa convertens ad usus profanos, si est laicus, excommunicatur, & si sit Ecclesiasticus, etiam ab Officio deponitur. Concil. Bracharen. 3. *cap.* 2. & facit ad hoc etiam Concilium, quod dicitur Apostolor. *cap.* 12. *& cap. Ad hæc* 4. *de Religiosis domibus*, Concil. Mediolanens. 1. *p.* 1. *tit. de Ecclesiis*. 16

Vasa

(a) Doctrina sub 13. & 14. aliqua moderatione indiget.

27 Vasa sacra convertens ad proprios usus, vel alienos, Officio privatur, infamis fit, excommunicatur, & tenetur ad restitutionem; Concil. Toletan. 17. c. 4.

18 Vasa Sacra, vel alia Ecclesiastica Judæis vendens est in pœnitentia revelandus, & Judæi ipsa ementes conveniendi sunt a Judice, & ad restitutionem eorum statim compellendi. Gregorius I. *lib.* 2. *Epistol.* 66. apud Palavicinum *Polyanthea Sacror. Canonum verb. Vasa numer.* 8.

19 Alia ad rem; Vide verb. *Calix*, verb. *Paramenta Sacra*, verb. *Vestis*.

VATICANA BASILICA.

Additio Auctoris e II. Editione.

1 VAticanæ Basilicæ prærogativa est, ut in ea benedi-
cantur Pallia, quæ a Romano Pontifice Patriarchis,
& Archiepiscopis mittuntur. Benedict. XIV. tom. 2. Con-
stitut. 60. incipient. *Rerum Ecclesiasticarum*. Et in eadem
2 asservantur prope Corpus Beati Petri. Idem *ibidem* Ipsius
3 Basilicæ Altaristæ injungitur cura Arculæ ab eodem Pon-
tifice donatæ, & in qua ipsa Pallia asservantur. Idem
4 *ibidem* Vaticanæ Basilicæ Archipresbyter Dimissorias lit-
teras Clericis suæ Basilicæ addictis dare, & Sacramentum
Confirmationis administrare potest. Idem Constit. 36. in-
cip. *Cum a Nobis*.
5 Fontis Baptismalis Benedictioni in Basilica Vaticana
peragendæ, debent per se, vel per alios interesse Recto-
res Ecclesiarum illi subjectarum. Idem Constit. incip. *Ad
honorandum* §. 9.
6 Vaticanæ Basilicæ Clero concessum est a Clem. XI. ut
de singulis Sanctis Pontificibus Romanis Officia propria
recitent. Idem Constitut. 54. incipient. *Postquam intelle-
ximus* §. 30. In Vaticana Basilica celebrari debent Bea-
7 tificationes, & Canonizationes. Idem tom. 1. Constitut.
36. incipient. *Ad Sepulcra Apostolorum* §. 4. Et ipsius
Vaticanæ Basilicæ Sacrario certæ præstationes afferuntur
occasione Beatificationum, & Canonizationum juxta De-
cretum Alexandri VII. confirmatum in dict. Constitutio-
ne *Ad sepulcra* §. 5. Quod Decretum hic ad litteram sub-
8 nectitur prout traditur ab eodem Benedicto XIV. *de Ser-
vorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione lib.*
1. *cap.* 46. §. 5. *num.* 31. ibi: Sanctissimus Dominus No-
ster Alexander divina providentia Papa VII. prout Sum-
mum tum Dignitate, tum pietate Pontificem decet ob
singularem suam Decoris Domus Dei dilectionem præ
cæteris solicitus, ut Basilica Vaticana, quo par est tan-
tæ molis, sacræ etiam Supellectilis nitore resplendeat,
Sacristiæ ejusdem Basilicæ Sacras Vestes, & sane orna-
tissimas, in Canonizatione Sancti Thomæ de Villanova
adhibitas præcipua sua munificentia, & in Basilicam
ipsam Vaticanam religione elargitus fuit: Volensque præ-
terea in futurum Sacristiæ ejusdem indigentiis identidem
religiose consulere, mandavit, ne in posterum Secreta-
rius pro tempore Congregationis Sac. Rituum Decreta
Beatificationum, & Canonizationum, quæ ab ipsa Con-
gregatione in fine Causarum eduntur, in Acta Sacræ
Congregationis referat, neque evulget, aut sub quovis
prætextu Procuratoribus, & Postulatoribus Causarum,
vel aliis quibuscumque consignet, nisi docto, se Sacristis
Majoribus præfatæ Basilicæ consignasse Sacram Supelle-
ctilem veri valoris Aureorum mille pro Canonizando,
quingentorum vero similium pro Beatificando; nempe in
tot Planetis, Stolis, Manipulis, ac Bursis Corporalium,
vel Albis, & Amictibus ad usum Missarum privatarum,
quæ dietim in dicta Basilica celebrantur, aut in tot Pal-
liis, & Altarium Linteaminibus pariter ad similem usum
adhibendis. Et prædictis quidem arbitrio Sacristarum Ma-
jorum præstandis; quorum proinde curæ Sanctitas sua de-
mandavit, quæ magis pro tempore Ecclesiæ servitium
exiget, Procuratoribus Causarum indicare, Secretarium
vero Sacræ Congregationis, & Sacristas prædictos admo-
nere, & quod eadem festine impleantur, invigilare. Ne
autem hujusmodi Decreti ignorantia præsumi possit, idem
in Acta Sacræ Congregationis referri jussit; prout Chiro-
graphum, seu verius supplicem libellum Sanctitatis manu
Suæ firmatum inferri voluit.
Die 27. Septembris 1659.

9 Quia vero magna erat Postulatorum molestia in comparandis Supellectilibus ad normam Decreti Alexandri VII. eodem annuente Pontifice, prædicto facilior modus est subrogatus; solvendi videlicet Aureos quingentos in Beatificatione, & Aureos mille in Canonizatione Canonicis Basilicæ Æditiuis, qui eos fideliter erogant in comparandam ipsam Supellectilem necessariam, nec non Capitulo reddunt rationes expensarum. Ideo in ejusdem Basilicæ Sacrario ad perpetuam rei memoriam erectus est lapis, in quo hæc verba leguntur.

ALEXANDRO VII. Pont. Max.

Quod singulari ejus munificentia Vatic. Basil.
Sacra Supellectile abundanter sit instructa

Ad illamque conservandam, & augendam Apostolico
Decreto

Perpetuo duraturum subsidium sit attributum;
Beneficii magnitudinem referentes,

Post Anniversaria Sacra Solemni Ritu instituta
Grati animi Monimentum
Canonici Posuere.

VECTIGAL.

Vide verb. *Gabella*.

VENATIO, VENATOR.

SUMMARIUM.

1 *Venatio qualis, & quando sit Clericis, & Religiosis specialiter interdicta, & qualis aliquando sit eis concessa.*

2 *Venatio, seu piscatio potest ex justa causa a Principe, vel Republica sub pœna prohiberi, etiam in locis publicis.*

3 *Immo prudentissime faciunt Principes, & Respublicæ in variis casibus, qui assignantur.*

4 *Item potest Princeps venationem prohibere in certis locis, & certorum animalium ad solam ipsius, vel alicujus personæ benemeritæ recreationem.*

5 *Venantes, & piscantes contra jus, & probibitionem Principis peccant graviter, vel leviter juxta magis, vel minus notabilem contraventionem, & damnificationem.*

6 *Tales venantes, & piscantes contra jus, & probibitionem Principis, ultra peccatum, quod incurrunt, tenentur ad compensandum damnum inde secutum.*

7 *Idem pariter est dicendum, quando aliquis privatus jus privativum quo ad alios habet ad venationem, aut piscationem in aliquo loco, cum possit quilibet de jure Civili jus venandi in loco ad se spectante, præsertim speciali sæpe, aut muro clauso, sibi reservare, aliisque interdicere.*

8 *Spectato tamen solo jure naturali talis venatio videtur licita præsertim in prædiis apertis, omnibusque patentibus, ubi fieri potest sine detrimento ipsorum prædiorum Domini; Nec potest Dominus ibi venationem aliis prohibere.*

9 *Immo si in fundo aliquo etiam sepe clauso sibi a Domino quo ad venationem reservato, aliisque interdicto, ita multiplicarentur animalia, ut vicinis gravia afferrent nocumenta, posset ibidem neglecta tamquam irrationabili, & injusta ejus prohibitione, venatio licite exerceri, & insuper Dominus teneretur ad reparationem talium nocumentorum.*

10 *Sic etiam principes tenentur ad restitutionem, si vel prohibendo, ne subditi feras arceant, seu abigant a frugibus, vel nimis multiplicando animalia, gravia afferant ipsis subditis nocumenta.*

11 *Item si principes venando notabiliter proterant sata, grana excutiant, vineas, & sepes lædant, aliaque similia gravia nocumenta subditis afferant, tenentur ad compensationem.*

12 *Et a fortiori tenentur ad talem compensationem privati venatores.*

13 *Licitum est quælibet animalia ferina, & sylvestria nondum ab aliquo comprehensa prosequi, & capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur; Idem est de illis, quæ ex Domini potestate elapsa, in pristinam libertatem redierunt.*

14 *Capientes animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non amplius, & circumdatis, tenentur ad restitutionem.*

15 *Item etiam animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut ac ferina mansuefacta quandiu redire solent, non sunt primo occupantis, sed sunt Domino comparenti restituenda.*

16 *Feram, aut avem lethaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus acquirit ejus dominium, & si eam alter capiat, tenetur restituere.*

17 *Si vero fera, aut avis sit ictu leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc, si alius eam fugientem capiat, non tenetur restituere.*

18 *Si autem dubium foret, an, qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset persequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem.*

19 Ea-

19 Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, de æquitate est inter ipsos dividendum.

20 Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, & alter ex ipsius retibus eum eripiat, tenetur ad restitutionem: Secus autem dicendum, si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus.

21 Venatio, & piscatio, si fiant solum recreationis gratia, non censentur ex se prohibita die festo, nisi addantur opera servilia.

22 Sunt autem revera prohibitæ die Festo, si in ipsius concurrant alia opera servilia, & non fiant recreationis, sed lucri gratia.

23 Permittitur tamen tanquam licita die Festo piscatio certorum piscium raro, & certis solum anni temporibus occurrere, & apparere solitorum.

24 An liceat venari tempore Quadragesimæ.

25 Venatores quare se induant communiter veste viridi.

1 VEnatio, qualis, & quando sit Clericis, & Religiosis specialiter interdicta, & qualis aliquando sit eis concessa? Vide verb. *Clericus artic. 6. a numer. 6. ad 38.* Et adde, quod cum Episcopus Sarnen. suo Clero venationem prohibuisset sub pœna *Suspensionis latæ sententiæ*; Recurrente autem eodem Clero ad Sacram Congregationem Concilii; Ipsa 21. *Aprilis* 1703. rescripsit, Pœnam Suspensionis latæ sententiæ mutari in pecuniariam; Idemque resolvit circa ludum. Sic refert Ursaya *Institut. Crimin. lib. 2. titul. 10. §. 4. n. 13.*

2 Venatio, seu piscatio potest ex justa causa a Principe, vel Republica sub pœna prohiberi etiam in locis publicis. *Communis*, patetque ex fere omnium Regionum praxi, quidquid in contrarium scripserint aliqui dicentes, hujusmodi venationem, aut piscationem, utpote Jure naturæ, aut jure gentium licitam, non posse a Principe, vel Republica prohiberi; Et ratio nostræ conclusionis est clara, quia cum ex justa causa possit Princeps, vel Respublica aliquid ex bonis particularium exigere, a fortiori poterit loca publica eorum usibus deputata aliis elocare, aut etiam interdicere, ubi id exigit justa causa, aut bonum commune.

3 Immo prudentissime agunt Principes, vel Respublicæ, sine majoribus tributis gravetur populus, elocent fluvios communes, aut certa loca venationis idonea. Item si prohibeant venationem tempore, quo animalia sunt gravida, ne exstirpentur; aut tempore, quo nives sunt copiosæ; ne quasi omnia capiantur cum publico detrimento. Item si prohibeant, ne fiat piscatio cum lumine nocte, aut cum certis quibusdam instrumentis, quibus etiam minutissimi pisces concluduntur, aut ne fiat piscatio per infectionem fluminis, aut escis venenatis cum fere omnium piscium extinctione in maximum boni communis detrimentum. *Sic Doctores communiter.*

4 Item potest Princeps venationem prohibere in certis locis, & certorum animalium ad solam ipsius, vel alicujus Personæ benemeritæ recreationem: Cum enim ipse pro publico bono communi vigilet, ac laboret, justum est, ut populus ex publico ei honestas recreationes, & convenientem suo fastigio apparatum concedat, & insuper Princeps habeat, unde compenset Personas, quæ pro Reipublicæ defensione, ac conservatione strenue laborarunt, aut fortiter dimicarunt. *Communis.*

5 Venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem principis peccant graviter, vel leviter, juxta magis, vel minus notabilem contraventionem, & damnificationem: Si enim jus, & facultas certa venandi, seu piscandi notabiliter lædatur, impediatur, aut diminuatur, & grave nocumentum Communitati, seu alicui tertio, qui jus venandi, aut piscandi conduxit, inferatur, tunc mortaliter: At vero si venatio, aut piscatio prohibita, non sit graviter injuriosa Reipublicæ, nec alicui tertio, qui eam conduxerit, tunc nisi concurrant aliæ circumstantiæ rem aggravantes, erit solum peccatum veniale ut notant passim Doctores.

6 Tales venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem Principis ultra peccatum quod incurrunt, tenentur ad compensandum damnum inde secutum. *Communis Doctorum* uno ore asserentium, quod si quis sobolem ferarum notabiliter extinxit, si ut pisces caperet, fluvium cum gravi detrimento Reipublicæ, aut Conductoris venenatis escis infecit, is omnino teneatur damnum illatum compensare, & lucrum inde speratum resarcire.

7 Idem pariter est dicendum, quando aliquis privatus jus privativum quoad alios habet ad venationem, aut piscationem in aliquo loco: Cum enim de jure civili possit quilibet jus venandi, aucupandi, aut piscandi in loco ad se spectante, præsertim speciali sepe, aut muro clauso sibi reservare, aliisque interdicere, textu expresso *in leg. Item si fundi 9. §. 6. ff. De usufructu*; ibi: *Aucupiorum quoque, & venationum reditum Cajus ait lib. 8. Juris Civilis ad fructuarium pertinere, ergo & piscationum*; Et §. *Feræ 12. Institut. de rerum divisione*, ibi: *Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, potest a Domino si is præviderit, prohiberi, ne ingrediatur*, sequitur, quod peccet contra Justitiam, & teneatur damnum illatum compensare, seu lucrum inde speratum resarcire, qui Domino notabiliter invito ibi venatur, aucupatur, aut piscatur. 8 Quamvis tamen spectato solo jure naturali talis venatio videatur licita, præsertim in prædiis apertis, omnibusque patentibus, ubi fieri potest sine detrimento ipsorum prædiorum Domini, cum feræ non sint fructus fundi, nec ad fundum, aut fundi Dominum pertineant, nam feræ passim vagantes nullius sunt, & *leg. Possessio 1. § 2. de acquirend. possession. & §. Feræ 12. Institut. de rerum divisione*, dicuntur fieri primo occupantis, adeoque de jure naturæ videtur, quod non possit alicujus privatus venationem prohibere in suis prædiis apertis omnibusque patentibus, nullumque ob id detrimentum patientibus, ut recte La Croix *lib. 3. part. 2. num. 256.* & cum aliis Cardinal. de Lugo *tom. 1. disput. 6. sect. 6. num. 54.* dicens, quod jura numero antecedenti adducta intelligenda sunt, quod possit privatus venationem sibi reservare, & aliis interdicere in suo fundo, quando is est sepe, vel muro circumdatus, vel talis propter aliquas circumstancias, ut Domino liceat ingressum aliis impedire, ut si sit vinea, vel hortus, in quam ob fructuum custodiam possit Dominus prohibere aliis ingressum, vel propter damnum, quod ex libero aliorum immunere possit segeti, vel arboribus; Non autem quando fundus apertus est, omnibusque quo ad transitum, & alia, patens sine ullo Domini detrimento.

9 Immo si in fundo aliquo etiam sepe clauso sibi a Domino quo ad venationem reservato, aliisque interdicto ita multiplicarentur animalia, ut vicinis gravia afferrent nocumenta, posset ibidem neglecta tamquam irrationabili, & injusta ejus prohibitione, venatio licite exerceri Quinimmo teneretur ipsemet fundi Dominus ad damnorum inde aliis obvenientium reparationem, cum esset vere causa illorum. Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, *cap. si culpa 9. de injuriis, & leg. Qui occidit, ad 30. §. 6. Ad Legem Aquiliam.*

10 Sic etiam Principes tenentur ad restitutionem, si vel prohibendo, ne subditi feras arceant, seu abigant a frugibus, vel nimis multiplicando animalia, gravia afferant ipsis subditis nocumenta.

11 Item si Principes venando notabiliter poterant sata, grana excutiant, vineas & sepes lædant, aliaque similia gravia nocumenta subditis afferant, tenentur ad hujusmodi damnorum compensationem. *Communis.*

12 Et a fortiori tenentur ad restitutionem privati, venatores venantes cum notabili detrimento proximi, v. g. destruendo semina, conculcando segetes, excutiendo grana, devastando vineas, sepes, & hujusmodi gravia nocumenta proximo afferendo. *Communis.*

13 Licitum est quælibet animalia ferina, & silvestria nondum ab aliquo comprehensa prosequi, & capere, ita ut statim fiant capientis, ubicunque capiantur. Idem est de illis, quæ ex Domini potestate elapsa, in pristinam libertatem redierunt. *Communis*, textu expresso *in §. Feræ 12. Institut. de rerum divisione, & Possessione 1. ff. De acquirenda possessione.*

14 Capientes autem animalia in Leporariis, vivariis, stagnis, silvis non amplis, & circumdatis, non acquirunt eorum dominium, sed tenentur ea restituere, cum adhuc habeant Dominium. *Communis.*

15 Ita etiam animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut ferina mansuefacta, quandiu redire solent, non sunt primo occupantis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino comparanti restituenda. *Communis*, per text. *in §. Pavonum 15. & §. Gallinarum 16. Instit. de rer. divison.*

16 Feram, aut avem letaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus acquirit, ipsius dominium, & consequenter, si ab aliquo capiatur, est restituenda, quia tali vulnere letali jam censetur ipsam cepisse. *Communis.*

17 Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, quia naturalem libertatem non amisit. *Communis.*

18 Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem tamquam duas concausas acquisitionis feræ secundum proportionem concausalitatis; Layman *lib. 3. de Justitia tract. 1. cap. 5. n. 12.* Henno *tom. 2. de Justitia & Jure tract. 2. disp. 4. q. 1. concl. 1. resolut. 2.* Sporer, & alii passim.

19 Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet jus illud capiendi, unus, quia retibus suis deprehensum est, alius quia sua opera, & industria incidit: Unde de æquitate est inter ipsos dividendum secundum proportionem concausalitatis.

20 Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acqui-

acquiritur statim ejus dominium; Unde si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem. Secus autem est dicendum, si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, quia tunc fier prius apprehendentis, eo quod defectu sufficientis apprehensionis nondum piscator censebatur illius dominus. De æquitate tamen est piscatori aliquid dandum juxta proportionem industriæ, & probabilitatis prædæ capiendæ. *Comm.*

21 Venatio, & piscatio si fiant solum recreationis gratia, non censentur ex se prohibita die Festo, nisi addantur opera servilia; Ipsa enim non sunt de se servilia, sed potius liberalia, & communia servis, & Dominis. Bonacina *tom. 2. disp. 5. quæst. unica punct. 2. numer. 23.* Reiffenstuel *Theologiæ moral. tract. 10. dist. 1. quæst. 2. num. 16.* Azorius, & alii. Dicitur autem notanter *Nisi addantur opera servilia*, quia revera venatio, & piscatio non licent, si in ipsis concurrant alia opera servilia, prout accidere solet in venationibus clamorosis cum canibus, & apparatu institutis, ac in piscationibus operosis, &
22 multi laboris, non recreationis, sed lucri gratia exercitis, *argument. cap. Quid prodest 22. & cap. An putatis 13. dist. 86.* ubi ex verbis Sancti Ambrosii damnatur venatio diebus pœnitentiæ, & jejunii exercita ibi: „Quid „prodest jejunare visceribus, & luxuriari venatibus, & „in cit. cap. An putatis; *sic expresse:* An putatis illum „jejunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam „vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes perducit, saltus, silvasque perlustrat, servulos, „inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad Ecclesiam „festinantes, & voluptatibus peccata accumulat aliena, „nesciens se reum futurum, tam de suo delicto, quam „de perditione servorum". Unde si Sanctus Ambrosius tanta dicit de venantibus diebus jejunii, quid diceret de profanantibus dies Festos tali exercitio?

23 Permittitur tamen tamquam licita die Festo piscatio certorum piscium raro, & certis solum anni temporibus occurrere, & apparere solitorum, ut Halecia, & hujusmodi, textu expresso *in cap. Licet Feriis 3.* ibi: *Indulgemus, ut liceat Parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis Festis, præterquam in Majoribus anni solemnitatibus, si Halecia terræ se inclinaverint, eorum captioni, ingruente necessitate, intendere, ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.*

24 Rigorose loquendo non est venandum tempore Quadragesimæ. Sic expresse respondit Nicolaus *leg. Ad consulta Bulgarorum cap. 34.* & concordat *cit. cap. Quod prodest 12. & cap. An putatis 13. dist. 86.* Hic tamen rigor videtur abiisse in desuetudinem. Unde la Croix *lib. 2. numer. 258.* insuper dicit, quod si absit scandalum, potest venator, vel auceps in Quadragesima capere feras, vel aves, & vendere in Terris Hæreticorum. (a)

25 Venatores solent se induere communiter veste viridi ad hoc ut propter aspectum viroris, quem bestiæ naturaliter diligunt, minus venatorum insidias expavescant.

Novæ additiones ex aliena manu.

DUO novissime de hac materia edidit opuscula *Ick. statt.* Alterum *de eo quod jure naturali circa venationem juris*; Alterum *de eo quod jure publico universali & particulari Imperii Romani circa venationes juris est*. Quinque hoc constat capitibus. Primum est *de majestatico & territoriali circa venationes jure*. Secundum *de regali venationis jure, & quidem in Fundis Civitatis publicis*. Tertium *de regali venationis jure in Fundis privatis*. Quartum *de regali venationis jure in territorio alieno*. Quintum *de regali venationis jure subordinato, sive landsassico*. Meo judicio in duobus hisce opusculis pro dignitate Auctor hic de hac materia agit. Eum igitur consulse, ubi res ita postulat.

VENDITIO.

1 [1] CLerici beneficiati prohibentur unico actu vendere commodum, seu utilitatem percipiendi fructus Beneficii quoad vixerint, vel per longum tempus, recepta pecunia in ea summa, de qua conventum est inter contrahentes, sive pecunia illa tota simul solvatur, sive per plures solutiones. Id vero vetitum sub excommunicatione, & aliis pœnis contra alienantes bona Ecclesiastica inflictis, & contractus omnes ita celebrandos in futurum irritat, & annullat Benedictus XIV. Constit. 29. Tom. I. Bullar. incip. *Universalis Ecclesiæ*.

2 In contractu emptionis & venditionis, si fiat pactum, quo venditor, quandocumque voluerit rem venditam redimere, obligetur in vi ejusdem pacti plus dare, quam receperit in venditione, contractus est injustus. *De Synodo Diœc. lib. 7. c. 31. § 4.*

Si venditio fiat cum pacto redimendi intra certum tem- 3
pus, quo elapso non sit amplius locus retrovenditioni, iste contractus sapit usuram, ex eo quia videtur inducere naturam pignoris. *Ib.* "

Alia vide verb. *Emptio*.

VENENUM.

SUMMARIUM.

1 Componens venenum hominis necandi gratia, reus est homicidii.

2 Item reus est homicidii ipsum venenum vendens, vel apud se retinens ad dictum malum finem.

3 Et a fortiori reus est homicidii ipsum venenum propinans, & mandans propinari ad dictum malum finem.

4 Plus est hominem veneno, quam gladio, seu sica occidere.

5 Homicidium veneno commissum punitur pœna ultimi supplicii.

6 Venenum porrigens conjugatæ, vel conjugato ad facilitandum Matrimonium cum conjuge superstite, puniendus est pœna mortis.

7 Homicidium committens veneno non gaudet immunitate Ecclesiastica.

8 Alia ad rem, remissive.

COmponens venenum hominis necandi gratia, reus est 1
homicidii, morte sequuta, *l. Capitulum 28. §. 9. ff. de pœnis*, Corrad. *in praxi dispensat. lib. 1. cap. 1. num. 20.* Ursaya *Institut. Criminal. l. 2. tit. 5. n. 77.*, & alii communiter.

Item reus est homicidii venenum vendens, vel apud 2
se retinens, hominis necandi gratia, morte sequuta. Ursaya *loco cit.* & alii per tex. *in cit. leg. Capitulum*.

Et a fortiori homicidii reus est ipsum venenum propi- 3
nans, & mandans propinari ad dictum malum finem.
Communissima, per text. *in citat. leg. Capitulum*. Plus est 4
enim hominem veneno, quam gladio, & sica occidere, textu expresso *in leg. Plus est C. de maleficiis*, ubi: *Plus est hominem extinguere veneno, quam occidere gladio.*

Homicidium veneno commissum punitur pœna ultimi 5
supplicii, per text. *in cit. leg. Capitulum 28. §. 9. ff. de pœnis*; Immo reus tamquam assassinus trucidari debet malleo in capite. Cavalcant. *de Brach. Reg. part. 4. num. 57.* Guazzin. *ad defens. 43. cap. 4. num. 8.* Ursaya *l. c. num. 89.* & alii.

Venenum porrigens conjugatæ, vel conjugato ad faci- 6
litandum Matrimonium cum conjuge superstite, puniendus est pœna mortis; Censal. *decis. Januens. 10. num. 36. & seq.* ubi refert, quod fuit suspensus Juvenis, qui placentam venenatam tradi fecerat Patri Amasiæ, ad hoc ut post necem patris eamdem Amasiam duceret; & Rainald. *tom. 3. cap. 31. §. 4. num. 10. & seq.* ubi quod ita practicatum fuit in Urbe *de anno 1768. in Firmana Uxoricidii*; Quodque ita practicari deberet, etiamsi non sequatur mors, refert, & tenet etiam Ursaya *l. c. num. 93. 94. & 95.*

Homicidium committens veneno, non gaudet immuni- 7
tate Ecclesiastica. *S. C. C. sub die 13. Decembr. 1632.* apud Barbosa *in Summ. Apostol. dec. verb. Homicida n. 7.* & sæpius *S. C. Immunitatis*; & colligitur ex novissima Constitutione Benedicti XIII. incip. *Ex quo §. 6.* ubi immunitate Ecclesiastica privantur interficientes proximum suum animo præmeditato, ac deliberato; Qualitas enim veneni semper præsupponit præmeditationem, ut ex aliis recte docet Ursaya *l. c. numer. 86.* vide ipsum *loc. cit. lib. 2. tit. 5. a numer. 74.* ubi multa habet ad rem.

Alia ad rem; Vide verb. *Homicidium*, verb. *Immunitas*, verb. *Maritus*, verb. *Mater*, verb. *Uxor*.

VENERABILE SACRAMENTUM.

Vide verb. *Eucharistia*, verb. *Missa*, verb. *Processio*, verb. *Sacramentum*, verb. *Sacrificium*, verb. *Tabernaculum*.

(a) Nota. Caveat vero, ne ita errorem hæreticorum probare videatur, & ne contemptui orthodoxæ Ecclesiæ disciplinam exponat.

VENERATIO SANCTORUM.

SUMMARIUM.

1 Pro Sancto aliquem venerari non licet sine licentia Papæ, etiamsi in vita fecisset miracula.
2 Sanctus proprie, & stricte captus quis sit.
3 Beatus proprie, & stricte sumptus quis sit.
4 Canonizatio proprie, & stricte capta quid sit.
5 Beatificatio proprie, & stricte capta quid sit.
6 Duplex est tam Canonizatio, quam Beatificatio, una scilicet formalis, & altera æquipollens.
7 Quæ sit Canonizatio formalis?
8 Quæ sit Canonizatio æquipollens?
9 Quæ sit Beatificatio formalis?
10 Quæ sit Beatificatio æquipollens?
11 Beatificatio, & Canonizatio non differunt essentialiter, sed solum accidentaliter, ad n. 12.
13 Adducitur, & solvitur instantia.
14 Affertur, & solvitur alia instantia.
15 Secundum plurimos Classicos Doctores est de Fide, quod Papa non possit errare, non solum in Canonizatione, sed etiam in Beatificatione.
16 De facto solus Papa potest aliquem Canonizare, vel Beatificare.
17 Quamvis antiquitus plurimi Sancti post felicem eorum obitum communi Episcoporum, & populorum consensu tales declararentur, & colerentur; hoc tamen semper de auctoritate expressa, vel tacita Summi Pontificis.
18 Et a tempore Alexandri III. usque in præsens potestas, tum Canonizandi tum Beatificandi soli Romano Pontifici privative quo ad omnes alios fuit reservata.
19 Quis fuerit primus Pontifex, qui solemniter Canonizationem celebravit, ad n. 20.
21 In Canonizatione non semper fuit observatus idem ritus, & forma solemnitatis, qui solet observari nostris hisce diebus.
22 Item nec semper fuit observatus idem ritus, & forma in Beatificatione.
23 Assignatur in quo potissimum consistat solemnitas Beatificationis.
24 Tam ad Beatificationem, quam ad Canonizationem duo copulative requiruntur, scilicet excellentia Virtutum in gradu heroico, & miracula.
25 Miracula, non solum in vita, sed præcipue post obitum patrata, sunt necessaria ad Beatificationem, & Canonizationem alicujus.
26 Quot Miracula requirantur, & sufficiant, tum ad Beatificationem, tum ad Canonizationem.
27 In Beatificatione, & Canonizatione Martyrum non solet fieri tam exacta inquisitio de probitate vitæ, & miraculis tempore vitæ peractis, ac fit in Beatificatione, & Canonizatione Confessorum.
28 Antiquitus nomen Martyris, & Confessoris promiscue sumebatur, sicque idem erant Martyres, & Confessores.
29 Progressu tamen temporis, ut fit etiam nunc, Ecclesia consuevit distincte nomen Martyris, & Confessoris usurpare.
30 Hodie non proceditur ad Beatificationem, & Canonizationem, nisi elapsis quinquaginta annis ab obitu Beatificandorum, & Canonizandorum.
31 Possunt tamen intra id temporis confici processus per Ordinarios, vel per Delegatos Apostolicos, & in Sacra Congregatione discuti de eorum validitate.
32 Supra complementum dicti temporis solet interdum ob justas causas a Rom. Pontifice concedi dispensatio, & adducuntur exempla de variis similibus dispensationibus.
33 Sine dicta Pontificia dispensatione est omnino observanda supradicta Lex ab Urbano VIII. constituta de lapsu quinquaginta annorum ab obitu servi Dei, & assignatur motivum talis dilationis.
34 Adoratio, seu Cultus quid sit.
35 Adoratio, seu cultus alia mere est civilis, seu Politica, & alia sacra, seu Religiosa, & quæ sit utraque.
36 Adorationis sacræ, seu Religiosæ tres sunt species, nempe Latria, Hyperdulia, & Dulia.
37 Adoratio, seu cultus Latriæ quæ sit.
38 Adoratio, seu cultus Hyperduliæ quæ sit.
39 Adoratio, seu cultus Duliæ quæ sit.
40 Dicta triplex adoratio, seu cultus alia est absoluta, & alia respectiva, & quæ utraque sit.
41 Cultus alius est publicus, & alius privatus, & qui sit uterque.
42 Cultu publico coli possunt omnes Sancti, & Beati, cum aliqua tamen differentia, quæ assignatur.
43 Circa Beatos nondum Canonizatos attendenda sunt Brevia Pontificia, & Decreta Sacræ Congregationis Rituum, quæ afferuntur.
44 Qui cum fama Sanctitatis obierunt, & nondum sunt Canonizati, nec Beatificati, possunt licite coli cultu privato, & non cultu publico.
45 Circa cultum, & venerationem talium virorum fama sanctitatis defunctorum, eorumque Imagines, Miracula, Revelationes &c. attendendæ sunt duæ celeberrimæ Constitutiones Urbani VIII. ad id editæ.
46 Affertur prima Constitutio.
47 Affertur secunda Constitutio.
48 Attendenda sunt insuper Decreta ad id edita de expresso mandato Urbani VIII. & edita jussu Innocentii XI.
49 Affertur Decretum Sacræ Congregationis Rituum super immemorabili.
50 Adducitur Decretum ejusdem Sac. Cong. servandum in recipiendis informationibus pro causis Beatificationum, & Canonizationum Servorum Dei.
51 Circa cultum, & Venerationem Reliquiarum Sanctorum, & Beatorum est idem ferme dicendum, ac de cultu, & Veneratione ipsorum Sanctorum, & Beatorum.
52 Per Reliquias Sanctorum, & Beatorum quid intelligatur.
53 Reliquiæ noviter inventæ, & productæ, ad hoc ut coli possint cultu publico, debent prius esse legitime recognitæ, & approbatæ.
54 Reliquiæ tam Beatorum, quam Sanctorum de novo inventæ, non solum a Papa, sed etiam ab Episcopo recognosci, & approbari possunt.
55 Immo Reliquiæ a Papa jam approbatæ, antequam exponantur, debent etiam ab Episcopo recognosci.
56 Et hoc etiam pro Reliquiis exponendis in Ecclesiis Regularium.
57 Episcopus pro approbandis Reliquiis noviter inventis, & Romæ nondum approbatis, debet adhibere Theologos, & pios viros.
58 Et si aliquod circa id emerserit grave dubium, nihil inconsulto Summo Pontifice novum, aut in Ecclesia hactenus insuetum, est decernendum.
59 Episcopus approbare non potest in ordine ad cultum publicum Reliquias alicujus cum fama Sanctitatis defuncti, & nondum Canonizati, nec Beatificati.
60 Cultu privato possunt coli Reliquiæ quæcumque, tam antiquæ, quam novæ, non solum Canonizatorum, & Beatificatorum, sed etiam cum fama sanctitatis defunctorum, quamvis a nemine recognitæ, & approbatæ fuerint.
61 Reliquiæ antiquæ habendæ sunt in ea veneratione, qua hactenus fuerunt.
62 Innuitur attendendum novissimum Edictum emanatum pro veneratione Reliquiarum.
63 Reliquiæ non sunt incensandæ, nisi cum incensantur Oblata.
64 Corpora Sanctorum, & insignes eorum Reliquiæ non possunt transferri de Civitate ad Civitatem, nec de Ecclesia ad Ecclesiam inconsulta Sede Apostolica.
65 Item transferri non possunt de loco ad locum Corpora, neque Reliquiæ Beatorum nondum Canonizatorum, nec fieri potest mutatio capsæ, in qua eorum Ossa recondita sunt, nisi accedente Summi Pontificis, aut S. Congr. Rituum auctoritate.
66 Item sine licentia Papæ, aut Sacræ Congr. Rit. transferri non possunt de loco ad locum Corpora Servorum Dei nondum Beatificatorum, nec Canonizatorum, in quorum Beatificationis, & Canonizationis causis Sedes Apostol. jam manum apposuit.
67 Translatio autem Corporum Servorum Dei nondum Canonizatorum, nec Beatificatorum, in quorum causis Sedes Apostolica nondum manum apposuit, potest fieri de licentia Ordinarii.
68 Reliquiæ Sanctorum vendi non possunt.
69 Furtiva subtractio SS. Corporum, vel Reliquiarum, etiam devotionis causa facta, est peccatum Sacrilegii, nisi essent in locis infidelium condita.
70 Reliquiæ in Altari pro ejus consecratione locandæ debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum.
71 Corpora Sanctorum nondum Canonizatorum non possunt poni sub Altari.
72 Quando exponuntur Reliquiæ, ultra lampadem, debent continuo ardere in Altari duo lumina.
73 Reliquia Sancti ad hoc ut possit de eo recitari Officium, debet esse Insignis, & quæ sit talis Reliquia?
74 Officium de Reliquia insigni celebrandum est solum in Ecclesia, ubi est Reliquia, quamvis sit Cathedralis.
75 De Reliquia non insigni non licet celebrari Officium.
76 De Sancto, cujus habetur Corpus, vel Insignis Reliquia, non potest fieri Officium, nisi constet de identitate, & nisi reperiatur in Martyrologio Romano Reliquiæ vero, si sint a locorum Ordinariis approbatæ, possunt exponi ad Fidelium venerationem.
77 Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione corporis, vel Insignis Reliquiæ, non habet Octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica.
78 Qui recitant Officium de Sancto, de quo habet Insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebrat eadem die in alia Ecclesia, debet omittere Credo.
79 In aliis Ecclesiis, ubi celebratur Officium, & Missa

de Beatis, licet eorum Reliquias exponere, Imagines, & simulacra super Altari collocare.

80 *In Missis de Beatis non debet dici Credo, nisi adsit Reliquia.*

81 *Reliquiam deferre in Processionibus pertinet ad priorem Conventus, unde Reliquia sumitur.*

82 *Reliquiæ non in Monasteriis Monialium, sed in exterioribus Ecclesiis asservari debet.*

83 *Reliquiarum Sanctorum Patronorum Civitatis Clavis una concedi potest Magistratui sæculari ejusdem Civitatis.*

84 *Reliquia modica jam facta alienabilis alicui Ecclesiæ, vel Oratorio donari potest; Alias non posset alienari sine beneplacito Apostolico.*

85 *Reliquias falsas exponere ad venerationem, est peccatum superstitionis.*

86 *Reliquiæ, & Ossa Sanctorum radi non possunt, ut rasura detur cum potu Infirmis.*

87 *Immo neque portari possunt ad ipsos Infirmos.*

88 *In Altari, in quo est expositum SS. Sacramentum, non possunt exponi Reliquiæ.*

89 *In Tabernaculo ubi asservatur SS. Sacramentum, non sunt retinendæ Reliquiæ.*

90 *Solemnitates novorum Beatorum, & Sanctorum a quibus prius, & quomodo peragendæ in Ordine Fratrum Minorum?* ad n. 96.

91 *Alia ad rem*, remissive.

1 PRo Sancto aliquem venerari non licet sine licentia Papæ, etiamsi in vita fecisset Miracula. *Communis*, textus expresso in *cap. Audivimus 1. de Reliquiis, & Veneratione Sanctorum*, ibi: *Illum ergo non præsumatis de cetero colere, cum etiamsi per eum Miracula fierent, non liceret vobis pro Sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari.*

2 Sanctus igitur proprie, & stricte captus, & veneratione dignus est omnis, & solus ille, qui rite *Canonizatus*, idest per Pontificem *Albo*, seu numero, & Catalogo aliorum Sanctorum publice, solemniter, ac Canonice adscriptus tamquam Sanctus declaratus, & definitus est, addito statuto, ut ab omnibus pro tali habeatur, atque colatur. *Sic in re Doctores Communiter.*

3 Item Beatus proprie, & stricte captus est omnis, & solus ille, qui ex speciali concessione Summi Pontificis ab aliqua Provincia, Religione, vel Loco tamquam in Cœlis existens cultu aliquo publico, v. gr. recitatione Divini Officii, celebratione Missæ, expositione publica ejusdem Reliquiarum ad normam concessionis Pontificiæ coli, & venerari potest; *Ita in re pariter Doctores communiter.*

4 Unde Canonizatio proprie, & stricte sumpta est publicum Sedis Apostolicæ judicium, & expressa definitio de Sanctitate & gloria alicujus, qui solemni Cæremoniarum pompa Sanctorum Catologo adscribitur, & publicæ totius Militantis Ecclesiæ venerationi proponitur, eique honores Sanctis debiti decernuntur; *Est in re Communis.*

5 Beatificatio vero proprie, & stricte sumpta est legitima Pontificis concessio alicui certo Regno, Provinciæ, Religioni vel Loco facta, ut aliquis tamquam cum Christo in Cœlis regnans Cultu aliquo publico, ut recitatione Divini Officii, celebratione Missæ, expositione publica ejusdem Reliquiarum, ad normam Pontificiæ concessionis venerari, ac invocari possit; *Est in re Communis.*

6 Duplex est tam Canonizatio, quam Beatificatio, una scilicet formalis, & altera æquipollens. Canonizatio formalis est illa, quæ expletur a Summo Pontifice servata forma judiciali, prolataque sententia cum omnibus consuetis Ceremoniis, seu Pontifex aliquem Dei servum in antiqua cultus possessione existentem, fama Virtutum, & Miraculorum celebrem, nulla prolata sententia, nec servato ordine judiciali, omissisque consuetis cæremoniis, ac solemnitatibus, coli jubet in universa Ecclesia, tali determinato die per Officii, & Missæ recitationem, & celebrationem; Sic rectissime omni genere virtutum, ac disciplinarum undequaque Eminentissimus Cardinalis de Lambertinis, deinde meritissimus, ac vigilantissimus Summus Pontifex in suo nemini impari, omnibus sappari Clarissimo opere *de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione lib. 1. cap. 41. num. 1.* ubi a §. 1. *ad 10. per totum caput* varias recenset æquipollentes Canonizationes peractas a Summis
8 Pontificibus, ut Sancti Romualdi a Clemente VIII. Sancti Norberti ab Urbano VIII. & Clemente X. Sancti Brunonis a Clemente X. Sancti Petri Nolasci ab Alexandro VII. & Clemente X. Sancti Raymundi Nonnati ab Innocentio XI. Sanctorum Joannis de Matha, & Felicis de Valois ab Innocentio XII. Sanctæ Margaritæ Scotorum Reginæ ab Innocentio XII. Sancti Stephani Hungariæ Regis ab Innocentio XI. Sancti VVenceslai Ducis Bohemiæ a Benedicto XIII. Sancti Gregorii VII. ab eodem Benedicto XIII. * Adde §. 11. *ejusdem Capitis, ac Libri editionis Romanæ* 1747. S. Gertrudem Islebiensem Virginem a Clemente XII. æquipollenter Canonizatam. *

Beatificatio formalis est illa, in qua prævia formali 9
discussione Virtutum, aut Martyrii, & Miraculorum, Summus Pontifex indulget, ut Servus Dei Beatus appelletur, atque in determinato aliquo Regno, Provincia, Religione, aut loco colatur, & ut plurimum quidem cultu Officii, ac Missæ in ejus honorem. Beatificatio æquipollens est illa, in qua rata habita fama Virtutum, aut Martyrii, & Miraculorum, Summus Pontifex approbat sententiam latam a Judice Ordinario vel Delegato super cultu immemorabili, ac casu excepto a Decretis Urbani VIII. 10
Idem qui supra *loco cit. cap. 42. n. 8.*

Beatificatio, & Canonizatio non differunt essentialiter, 11
seu solum accidentaliter; Quamvis enim nonnulli apud Pignatell. *tom. 4. cons. 53. n. 1.* velint Canonizationem essentialiter, & secundum propriam rationem intrinsecam distingui a Beatificatione; Ipse tamen Pignatellus *ibidem num. 2.* talem opinionem reprobans sic expresse habet: At vero hæc doctrina non est a Sede Apostolica; ideoque non video quomodo subsistat: Beatificatio enim univoce convenit cum Canonizatione, scilicet in nomine, cum Beatificatio sit etiam Canonizatio, quamvis particularis, ut breviter, sed optime dicit Pegna *de cultu, & veneratione Sanctor.* Turrianus *in 2. 2. D. Thomas disp. 16. dub. 2. & 3.* Card. Thusch. verb. *Canonizare* Contelus *de Canonizatione Sanctorum c. n. 4.* & alii. Ac etiam ratione substantiæ. Nam & Beatus potest invocari, Aræ possunt Deo dicari in ejus memoriam, Missa, Laudes, & preces in Officio Divino ei dicuntur, dies Festus in ejus memoriam celebratur, pingitur cum radiis in signum Gloriæ, qua fruitur in Cœlis, ejus Reliquiæ exponuntur in Ecclesiis ad venerationem. Qui omnes sunt honores essentiales Sanctorum Canonizatorum, teste Bellarmino *tom. 2. controv. 4. lib. 1. cap. 7.* Hæc ad litteram Pignatell. *Loc. cit.*

Et revera, quod Beatificatio, & Canonizatio non dif- 12
ferant essentialiter, clare patet ex quo utraque fiat maturitate maxima, & causa plenissime discussa, ac cognita, precibus præmissis, & Spiritus Sancti assistentia enixe implorata, & utraque sit ultimum, & completum judicium, quod vir Dei sit in gloria; cum Beatificatio non peragatur, nisi prius mature discussis Virtutibus in gradu heroico, & Miraculis tum in vita, tum post mortem patratis, quibus Sanctitas Beatificandi hominis a Deo manifestatur, illisque legitime verificatis, Pontifex instinctu Spiritus Sancti factus certus de illius Sanctitate, & existentia in Gloria, devenit ad illius Beatificationem, expediendo ad id ipsius Beatificationis Diploma, seu Breve. Immo per Beatificationem etiam ut talis toti Ecclesiæ proponitur, & ideo ubique a Fidelibus, Beatus certo absque formidine in Gloria creditur, & ad gratias impetrandas invocatur, quamvis uni soli Regno, aut Provinciæ, aut Civitati, aut Religioni Officio, ac Missa colendus permittatur: Nequit enim alicubi dubitari de Sanctitate, & Gloria tam Beati, quam Canonizati, cum judicium Pontificis, ex quo fiat ex assistentia Spiritus Sancti, sit infallibile, sive declaret aliquem esse Beatum, sive expresse definiat esse Sanctum; Sicque ubique fideles omnes cognoscunt per actum Beatificationis, & Canonizationis Animam Beatificati, & Canonizati esse in Gloria; Hac tamen differentia servata; quod per Canonizationem id credunt, ut per formam expresse definitivam; & pronunciativam; per Beatificationem vero, ut per formam concessivam, & implicite definitivam. Sic Arriaga *tom. 4. Theol. disp. 7. sect. 4.* Trullench *in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. dub. 5. num. 3.* Matthæucci *in Practica Theolo-Canonica ad causas Beatificationum, & Canonizationum in quæstione proœmiali cap. Unic. n. 9. & in opere dogmatico controvers. 7. cap. 5. n. 21.* & alii.

Nec obstat, quod pro Canonizatione novum fiat exa- 13
men, quia tale novum examen non fit de Virtutibus Viri Dei, neque de Miraculis in vita, aut ante Beatificationem patratis, & quibus probata fuit sanctitas vitæ, & infallibis existentia servi Dei in Gloria, sed fit solum novum examen de continuatione miraculorum post beatificationem a Deo ad intercessionem Beati patratorum, ut ea certum testimonium perhibeant, etiam voluntatis divinæ, quod Beatus publico cultu Officii, & Missæ in tota Ecclesia colendus decernatur, ut patet ex Constitutione 2. Gregor. IX. incip. *Mira* §. 7. edita pro Canonizatione S. P. N. Francisci, ibi: *Sane licet ejus vita tam Sancta, tam strenua, & præclara sibi sufficeret ad obtinendum consortium Ecclesiæ Triumphantis, quia tamen Militans, quæ solummodo videt in facie, non præsumit, auctoritate propria judicare . . . . . vitam ejus sibi fuisse acceptam, & ipsius memoriam esse a Militante Ecclesia venerandam, multis & præclaris Miraculis declaravit.*

Nec etiam officit, quod Pontifices in Bulla Beatifica- 14
tionis uti soleant solum verbis, *Concedimus, Indulgemus, Impartimur*; in Bullis vero Canonizationis utantur verbis explicitis *Declaramus, Definimus, Decernimus, & Mandamus*, quia ut recte dicunt Trullench. *loc. cit.* Matthæuc. *loc. c. n. 21.* & alii, Pontifices tam per Beatificationem, quam per Canonizationem declarant Servum Dei esse in Gloria, per Canonizationem quidem in forma ex-

explicite definitiva, & pronunciativa, per Beatificationem vero in forma indultiva, concessiva, & implicite definitiva; Unde Contelorus *de Canonizatione Sanctorum cap. 2. n. 4.* aliis allegatis tradit *Beatificationem in effectu aliud non esse quam particularem quamdam Canonizationem minori apparatu celebratam*, ut ait Fagundez apud Dianam coordinat. *tom. 3. resolut. 9. num. 2.* Sicque apparet, quod Beatificatio, & Canonizatio non differant inter se essentialiter, sed solum accidentaliter, quatenus Cultui per Beatificationem indulto, ut nempe Beatus recitatione Officii, & celebratione Missæ colatur solum in aliquo certo Regno, Provincia, Civitate, & Religione cum nonnullis aliis limitationibus in Brevi Beatificationis exprimi solitis, ac in Decretis Sacræ Congregationis Rit. infra *sub n. 43.* adducendis, expressis.

Hinc plurimi Classici Doctores tenent, quod sit de Fide, quod Papa non possit errare, non solum in Canonizatione, sed etiam in Beatificatione. Vide verb. *Papa art. 2. a n. 49. ad 57.*

16 De facto solus Papa potest aliquem *Canonizare* vel *Beatificare*. Hostiens. *in cap. Audivimus 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum num. 13. verb. Absque auctoritate, & ibid.* Joann. Andreas *n. 6.* Cardinal. *in 2. notabil.* Innocent. *num. 2.* Abbas *in 2. notabil.* Barbos. *num. 3.* Fagnan. *num. 20.* Turrecremata *in cap. 11. n. 22. de consecrat. dist. 3.* Sanctus Antonin. *in Summa part. 3. tit. 22. cap. 5. num. 5. §.* Cardin. Bellarmin. *de Sanctor. Beatitud. tom. 2. part. 2. l. 1. cap. 8.* Matthæucc. *in cit. Practica Theologo Canonica quæst. proœmial. cap. Unic. num. 2.* Reiffenstuel *lib. 3. Decret. tit. 45. num. 6.* Pirhing *ib. num. 3.* Eminentissimus de Lambertinis deinde Beatissimus Summus Pontifex nomine *Benedictus* vere in Ævum *Benedicendus l. cit. cap. 10.* & alii communiter, *arg. in cit. Audivimus 1. de Reliquiis, & Veneratione sanctor.* ibi; *Cum etiamsi per eum Miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Ecclesiæ Romanæ venerari*, & concordat *cap. Ex eo 2. eod. & cap. Venerabili 52. de Testibus*. Et ratio est, quia hæc est de majoribus causis, quæ inter Christianos proponi possit, ut de se patet, & omnes fatentur; Majores autem causæ ad Sedem Apostolicam spectant, *cap. Majores 3. de Baptismo*, eique specialiter reservantur, *cap. Nisi 3. & c. Quod translationem 4. de Officio Legati*, adeoque &c. Tum quia sicut opera, quæ Sanctitatis alicujus testimonium perhibent, Fidei innituntur, ut patet de Miraculis, juxta illud *Matth. cap. 17. n. 19. 20.*; *Si habueritis fidem sicut granum Sinapis, dicetis huic Monti transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis*, ita ad illum pertinet Sanctos Canonizare, ad quem pertinet quæstiones Fidei determinare, qualis est solus Papa *cap. Quoties 21. caus. 24. quæst. 1.* cum similibus.

17 Quamvis enim antiquitus ante introductionem solemnis, qui nunc servatur, ritus *Canonizandi*, plurimi Sancti (ut patet de Apostolis omnibus, de variis Martyribus Stephano, Laurentio, Sixto, Vincentio, Fabiano & Sebastiano, Joanne & Paulo, Cosma & Damiano, Gervasio & Protasio, pluribusque aliis; De Confessoribus Silvestro, Antonio Abbate, Paulo primo Eremita, Martino, Nicolao, & Gregorio Magno, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Nazianzeno, Basilio, Athanasio, Cyrillo, Chrysostomo, Hilarione, multisque aliis, de Maria Magdalena, & Martha, ac de Virginibus Agnete, Agatha, Lucia, Cæcilia, Catharina, Anastasia, & pluribus aliis) post felicem eorum obitum communi Episcoporum, & populorum consensu tales declararentur, & colerentur; hoc tamen semper de auctoritate expressa, vel tacita Summi Pontificis id non contradicentis, sed tacite approbantis, ut docent Gonzal. *in cap. Audivimus sub num. 7. de Reliquiis, & veneratione Sanctor.* Garcias *de Canonizatione §. 5. pag. 91.* Gravina *de Catholic. præscript. tom. 4. quæst. 5. de Canonizatione Sanctor. pag. 321.* Dominicus a Sanctissima Trinitate *tom. 3. de Ecclesia militante in Bibliotheca maxima Pontificia tom. 10. pag. 487.* Rabaud. *Theolog. t. 2. exercit. 3. cap. 1. pag. 138.* Azorius *Inst. tom. 2. lib. 5. c. 7.* Bellarmin. *loc. c. cap. 8. in fine*, Layman *lib. 4. tract. 7. c. 5. n. 1.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 7.* Matthæucc. *loc. cit. num. 1. & 2.* Lambertin. *loc. cit. lib. 1. cap. 6. sub num. 9.* ubi egregie more suo id probat pluribus aliis adductis.

18 Et a tempore Alexandri III. usque in præsens potestas tum *Canonizandi*, cum *Beatificandi* soli Romano Pontifici privative quo ad omnes alios fuit reservata *cap. Audivimus 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, ubi dictus Alexander III. Summus Pontifex, ut patet ex ejusdem verbis *supra n. 16.* inhibuit, ne quis in posterum pro Sancto venerari inciperet absque Romani Pontificis expressa approbatione, Bellarmin. *loc. cit. c. 8.* Matthæucc. *loc. cit. num. 5.* Gravina *in Continuatione secundæ partis Catholic. præscript. tom. 4. pag. 200. §. Merito vero Alexander*, Wan-Espen. *Juris Ecclesiastici univers. part. 1. tit. 22. c. 7. num. 14.* & pluribus aliis adductis, Lambertin. *loc. cit. cap. 10. a num. 5. usque in finem*; Quamvis tamen Gonzal. Victon. Bivarius, Godefridus, Henschenius, Daniel Papebrochius, & alii apud ipsum *loc. cit. num. 5.* non improbabiliter censeant talem Legem, seu reservationem esse multo antiquiorem Alexandro III. cum *in dicto cap. Audimus*, id de novo non statuat sed quasi jam constitutum commemoret, & talis loquendi forma Decretum non faciat, sed factum, & vulgo notum supponat, ut dentur innuere verba ipsius Decretalis adducta *supra num. 16.*

Hinc non certo constat, quinam fuerit primus Summus 19
Pontifex, qui solemniter Canonizationem Sanctorum celebraverit? Nam multi tenent, quod prima Canonizatio solemniter celebrata fuerit a Leone III. anno 804. qui in Civitate Werdunensi solemniter inter Sanctos Sanctum Swibertum ejusdem Civitatis Episcopum retulerit. Sic ex quadam Epistola Sancti Ludgeri Episcopi Monasteriensis relata a Cardinali Baronio *in Annalibus ad dictum annum 804. n. 2. & seq.* inter alios Cardinalis Bellarminus *tom. 2. lib. 1. cap. 1. 8. de Sanctor. Beatitudine*, ubi sic expresse habet: *Primus enim Pontifex (ni fallor) qui sanctos legatur canonizasse, videtur fuisse Leo Papa III. de quo sic scribit Sanctus Ludgerus in Epistola de miraculis Sancti Swiberti cap. 9. in 2. tom. Surii*; Tandem devota instantia Caroli (Magni) & Hildebaldi Archipræsulis Coloniensis venit a Colonia idem Papa Werdam, & ibi post alias solemnitates Sanctum Swibertum solemniter Catalogo Sanctorum Confessorum adscripsit pridie Nonas Septembris; *Hanc primam legi solemnem Canonizationem, antequam fortasse fuerunt etiam aliæ, sed non mihi constat.* Angelus Rocca *de Canonizatione Sanct. cap. 5. §. Ego vero*, Marcus *in suo Vocabulario Ecclesiastico verb. Canonizatio*, Franciscus Victon. *in suo Tractatu gallice conscripto de Canoniz. Sanctor. cap. 10. per totum*, Phœbeus Archiepiscopus Tarsensis *in sua dissertat. impressa post Acta Canonizationis Petri de Alcantara, & Sanctæ Mariæ Magdalenæ de Pazzis*, Gonzal. *in cap. Audivimus sub num. 7. Reliquiis & veneratione Sanctor.* Card. de Lauræa *in 3. lib. sent. tom. 3. disp. 6. art. 3. num. 47* Cornelius a Lapide *in Comment. ad cap. 44. Ecclesiast. §. Triplex hæc gloria*, Galesinis *de veteribus Ecclesiæ Ritibus cap. 70. §. de prædictis*, Rabaud. *exercit. Theolog. tom. 2. exercit. 3. cap. 1. de Ecclesia §. At potestatem*, Marchesius *de capite visibilis Ecclesiæ tom. 9. Bibliothecæ maximæ Pontificiæ p. 737. §. A Romano.*

Alii autem multi defendunt contrarium, docentes, 20
quod illa Epistola Sancti Lugderi, quæ est potissimum fundamentum, ob quod supra allati Doctores primam solemnem peractam Canonizationem Sancti Swiberti adscribunt Leoni III. est commentitia; Sic Pater Joannes Morinus *in Commentario de administratione Sacramenti Pœnitentiæ lib. 10. cap. 20.* ubi hæc habet: „ Confixa Epistola ante „ forsan trecentos annos, aut, ut maxime ante quadrin„ gentos nomine Sancti Lugderi ab aliquo Werdensi Mo„ nacho in sui Monasterii commodum, & gloriam . . . . „ Deinde Sancti Swiberti in Sanctorum Catalogum rela„ tionem eodem modo, & ordine enarrat, quo nunc, & „ ab annis quadringentis celebrari solet. Certum est au„ tem hanc celebrationem cœpisse trecentis post Leonem „ III. annis & amplius. Primus quem perhibent antiqua „ documenta solemniter a Pontificibus Canonizatum fuis„ se, est Hugo Carthusianus, & Gratianopolitanus Episco„ pus; Secundus est Sanctus Bernardus. Sed considera „ quæ Epistolæ, sive Bullæ Pontificum de istorum San„ ctorum Canonizatione referunt, & ea comparata cum „ iis, quæ Auctor ille de Sancti Swiberti Canonizatio„ ne scribit deprehendesque cæremonias hodiernas a Leo„ ne III. multo diligentius, & copiosius, quam ab Inno„ centio II. aut Alexandro III. fuisse observatas. Quod „ argumentum certum est, illius Epistolæ auctorem post „ annum 1200. scripsisse. Ante Innocentium II. & Ale„ xandrum III. simplex admodum erat Canonizationis ri„ tus, ut ex Petro Damiano constat in fine vitæ Sancti „ Romualdi, testaturque Cardinalis Baronius ad annum „ Christi 1027. Obtinebatur ab iis, quibus curæ erat illa „ Canonizatio, a Sede Apostolica facultas Altare supra „ Corpus Defuncti erigendi: Eo erecto, peracta erat Ca„ nonizationis solemnitas. Post illud tempus cæremoniæ „ sanctæ illius actionis paulatim factæ sunt angustiores. Demum post alias adductas rationes concludit Morinus: *Multa sunt alia ejusdem criminis argumenta, quæ longum esset persequi, Undique enim rimosa est Historia ista, & fabellis veritati assutis fatiscit*; Legi possunt etiam Henschenius ad diem 26. Mensis Martii *in Commentario prævio ad vitam Sancti Ludgeri*, & Cointius *in Annalibus Ecclesiæ Francorum ad annum 805.* ubi non pauca adversus eam Sancti Ludgeri Epistolam, quam suppositiciam esse censent, annotarunt. Item Joseph Maria Sanfelicius Apostolicæ Sedis olim Nuncius ad Tractum Rheni *in sua Epistola quam ediderunt Continuatores Bollandiani ad diem 26. Martii pag. 640.* Lucas d'Acheri, & Joannes Mabill. *in Actis sanctorum Ordinis Sancti Benedicti, & in præfatione ad sæculum quintum §. 6. n. 100.* Pagi *in Critica Historico-Chronologica in universos Annales Cardinalis Baronii tom. 3. ad annum Christi 754. n. 7.* ubi sic habet: *Cumque hæc de Sancti Swiberti Canonizatione commenta nunc manifesta sint, iis refellendis diutius non immorabor.* Alter Pagi *in vita Sancti Stephani II. alias III. ad num. 14.* Continuatores Bollandiani *ad diem 26. Martii in vita*

Sancti Lugderi §. 8. Quibus consentit idem Lambert. *loc. cit. lib.* 1. *c.* 7. *sub n.* 13. & expresse Gravelon. *in celeberrima sua Historia Ecclesiastica tom.* 4. *part.* 1. *pag.* 299. *primæ*, ubi ex aliis expresse dicit: *Primum exemplum solemnis Canonizationis factæ a Romano Pontifice, contigisse dominicæ anno nonagesimo tertio, quando videlicet Joannes* XV. *Pontifex Maximus solemni Canonizationis ritu Udalricum Episcopum Augustanum publicis Sanctorum Fastis adscripsit.* Item Mabillonius præfatione in sæculum quintum Benedictinum, quod est Ecclesiæ decimum, sic habet: *Hoc primum indubitatæ Fidei monumentum de solemni per Romanum Pontificem Canonizatione invenimus Diploma Joannis XV. qui in frequenti Episcoporum Conventu ad preces Liutulphi Episc. Augustani Udalricum ejusdem Ecclesiæ Episcopum in Sanctorum Album retulit*; Sic etiam Papebrochius *dissert.* 20. *in Conatu Chronico-Historico de solemnium Canonizationum initiis, atque progressibus*, & alii plures validis, & satis convincentibus fundamentis id ostendentes.

21 In Canonizatione non semper observatus fuit idem ritus, & forma solemnitatis, quæ solet observari nostris hisce diebus, sed fuit varia pro varietate temporum, & Pontificum; cum enim pendeat ab arbitrio ipsorum Pontificum, potest augeri, minui, prout ipsi judicaverint expedire, & temporum circumstantiis congruere, ut notant Contelorus *de Canonizatione Sanctorum cap.* 3. *n.* 5. Matthæucc. *loc. cit. n.* 3. idem Lambertin. *lib.* 1. *cap.* 36. *per tot.* ubi per varios §. assignat solemnia Canonizationis, tum quoad ritum antiquiorem, tum quo ad ritum moderniorem merito ibi legendum, admirandum, & venerandum.

22 Item nec semper fuit observatus idem ritus, & forma in Beatificatione, uti videre est *in cit. nunquam satis commendato, semperque amplius commendabili Opere de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione dicti Eminentissimi de Lambertinis, deinde undequaque meritissimi summi pontificis Benedicti XIV.* & signanter *lib.* 1. *cap.* 13. *&* 20. *ac* 24. ubi *num.* 1. *&* 2. insuper asserit, quod solemnitas Beatificationis, quæ fit in Basilica Vaticana per publicationem potissimum Brevis Apostolici inter Missarum solemnia initium duxit ab Alexandro VII. in Beatificatione Beati, nunc Sancti Francisci Salesii, Et *ib. num.* 3. subjungit, quod solemnitas Beatificationis in Basilica Vaticana peragendæ consistit potissimum in actibus sequentibus; hoc est primo in publicatione Indulgentiæ ab omnibus utriusque sexus Fidelibus confessis, Sacra Communione refectis lucrifaciendæ, qui in Basilica Principis Apostolorum, aut Missæ solemni pro Beatificationis die eamdem Vaticanam Basilicam visitabunt: secundo in præsentia tum Cardinalium Sac. Ritibus Præpositorum, nec non Consultorum Sacrorum Rituum Congregationis, cum Cardinalis Archipresbyteri Basilicæ Vati-
23 canæ, & Canonicorum, & Cleri ejusdem Ecclesiæ, tertio in exhibitione Brevis Apostolici, quæ fit a Postulatore Causæ Cardinali Præfecto Sacræ Congregationis, qui Postulatorem remittit ad Cardinalem Archipresbyterum Vaticanæ Basilicæ pro facultate illud in Basilica publicandi: quarto in publica lectione Brevis; quinto in solemni cantu Hymni: Te Deum laudamus, qui ab Episcopo Missam solemnem celebraturo intonatur: sexto in detectione imaginum Servi Dei, quæ prius velo coopertæ erant, tum super Altari, tum ad faciem Templi: septimo in omnium adstantium veneratione: octavo in recitatione Collectæ, quæ fit ab Episcopo Missam celebraturo in honorem Beati: nono in thuris datione Imagini Beati, quæ ab eodem fit Episcopo trino ductu: ultimo in celebratione solemnis Missæ, tum vero in accessu Summi Pontificis ad Basilicam Vaticanam ipsa die post Vesperas ad Imaginem Beati colendam.

24 Tam ad Beatificationem, quam ad Canonizationem duo copulative requiruntur, scilicet excellentia Virtutum in gradu heroico, & Miracula, ita ut nec excellentia Virtutum sine Miraculis, nec Miracula sine Virtutibus sufficiant: Sic expresse habetur in Const. Innocentii III. edita pro Canonizatione Sancti Homoboni incip. *Quia pietas*, ibi: „ Licet autem juxta testimonium veritatis, sola „ finalis perseverantia exigatur ad sanctitatem animæ in „ Ecclesia triumphante, quoniam, qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; duo tamen, virtus videlicet morum, & virtus signorum, opera scilicet in vita, „ & Miraculorum signa post mortem, ut quis reputetur „ Sanctus in Militanti Ecclesia requiruntur; nam quia „ frequenter Angelus Satanæ se in lucis Angelum transfigurat, & quidam faciunt opera sua bona, ut videantur ab hominibus, quidam etiam coruscant Miraculis, „ quorum tamen vita merito reprobatur, sicut de Magis legitur Pharaonis, & etiam Antichristo, qui electos „ etiam, si fieri potest, inducet suis Miraculis in errorem, ob id nec opera sufficiunt sola, nec signa; Sed „ cum, illis præcedentibus, ista succedant, verum nobis præbent indicium Sanctitatis, nec immerito, nos „ ad illius venerationem inducunt, quem Dominus suis „ ostendit Miraculis venerandum. Hæc autem duo ex „ verbis Evangelii plenius leguntur, ubi de Apostolis loquens ait .... Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante „ sequentibus signis: In eo namque, quod ait, cooperante, eos operatos esse demonstrans; & in eo, quod sequitur, sequentibus signis, eos exponens, immo Dominum in eorum Miraculis claruisse. Hoc etiam Dominus usque hodie operatur in Sanctis & potentiam suam „ signis evidentibus manifestat, dum vivorum curat ægritudines ad memoriam mortuorum, & eos plus esse „ post mortem, & felicius vivere mortuos qui in Domino moriuntur, quam qui vivunt in Mundo, demonstrat." Et in Constitut. 4. Gregorii IX. edita pro Canonizatione mei Sancti Antonii de Padua incip. *Cum dicat*, ibi: *Licet ad hoc, ut aliquis Sanctus sit, apud Dominum in Ecclesia Triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia juxta illud Apocalypsis* 2. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ: Ad hoc tamen ut Sanctus habeatur apud homines in Ecclesia Militante, duo sunt necessaria virtus morum, & veritas signorum, merita videlicet & Miracula, ut hæc & illa sibi ad invicem contestentur, cum nec merita sine Miraculis, nec Miracula sine meritis plene sufficiant ad perhibendum inter homines testimonium Sanctitatis.* Et sic docent Fagnanus *in cit. Venerabilis* 52. *num.* 2. *de Testibus, & in cit. cap. Audivimus* 1. *de Reliquiis, & veneratione Sanctorum num.* 3. & ibi Innocentius *num.* 1. Joannes Andreas *num.* 4. Ancharanus *num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 9. testans de communi, & Lambert. *loc. cit. lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 5. *a num.* 1. *usque ad* 7. *& eod. lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 7. *&* 17. referens illos, qui solas virtutes exposcunt, aut sola Miracula.

Miracula non solum in vita, sed præcipue post obitum patrata, sunt necessaria ad Beatificationem, & Canonizationem alicujus. Sic Glossa communiter recepta, *in Unic. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum in* 6. *verb. Sedis*, Mascard. *de probationib. conclus.* 216. *num.* 42. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 10. Lambertin. *loc. cit.* & alii passim. 25

In causis procedentibus per viam non cultus, bina saltem Miracula requiruntur, atque sufficiunt, etiamsi sint solum tertii generis pro obtinenda Beatificatione formali, & bona, quæ post eam supervenerint, sufficiunt pro Canonizatione; &, in causis, quæ procedunt per viam Casus excepti, seu cultus immemorabilis bina sufficiunt Miracula, quæ post indultam Venerationem supervenerint; Sic expresse Lambertin. *loco cit. lib.* 1. *c.* 32. *num.* 3. *& seqq.* referens ita decisum fuisse a *Sacrorum Rituum Congregatione Generali in Causa S. Joannis de Capistrano die* 13. *Junii* 1677. Item *in Causa Sanctæ Catharinæ de Bononia die* 17. *Maji* 1707. Item *in Causa S. Stanislai Societatis Jesu die* 13. *Nov.* 1714. Item *in causa S. Agnetis Virginis Ordinis Prædicatorum die* 12. *Martii* 1726. Et idem tenet *lib.* 4. *part.* 1. *c.* 6. *num.* 4. *&* 5. ubi testatur de praxi Sedis Apostolicæ, uti etiam de tali praxi testatur Matthæucci *loc. cit. tit.* 3. *cap.* 8. *s.* 2. *num.* 28. dicens, quod Sedes Apostolica plures in ordine Beatorum conscripsit solis duobus tertii generis Miraculis verificatis, idque dicit notum esse ex Decretis Sacræ Congregationis in Registro videndis, in quam praxim concurrunt scribentes apud Martam *de Canonizatione part.* 4. *cap.* 7. *n.* 88. & tenent Doctores passim. 26

* Nunc autem servanda sunt Decreta SS. D. N. Benedicti Papæ XIV. alterum quidem sub die 23. Aprilis 1741. emanatum, in quo statuitur, ut in Causis Beatorum per viam Cultus immemorabilis, aut induiti procedentibus, in posterum non duo, ut antea, sed quatuor ad eorum Canonizationem probari debeant miracula: in causis autem procedentibus per viam non cultus, ubi virtutes, aut martyrium ex testibus de auditu fuerint probatæ, non duo miracula ut antea, sed quatuor omnino ad eorum Beatificationem obtinendam, debeant approbari: alterum vero die 17. Julii 1754. editum in quo declaratur, pro obtinenda formali beatificatione, si testes de auditu a videntibus in Processu Apostolico excepti conjungantur cum testibus de visu in Processu ordinario exceptis, sufficere debere duo miracula, si vero cum testibus de visu in Processu ordinario exceptis non conjungantur nisi testes de auditu in Processu Apostolico exceptis, tunc tria miracula requiri ante Beatificationem data, & approbata. *

In Beatificatione, & Canonizatione Martyrum non solet fieri tam exacta, & stricta inquisitio de probitate Vitæ, & Miraculis tempore vitæ peractis, ac fit in Beatificatione, & Canonizatione Confessorum, sed præcipue de Miraculis post mortem, & de causa, ob quam passi sunt, indagatur. Hostiensis *in citat. cap. Audivimus* 1. *num.* 3. *de Reliquiis, & Veneratione Sanctorum*, Fagnan. *ibid. num.* 16. Augustin. Triumph. *de potestate Ecclesiastic. quæst.* 16. *art.* 3. Mascard. *loc. citat. num.* 9. Reiffenstuel *loc. citat. num.* 11. & alii, *argument. cap. Baptismi vicem* 34. *& cap Catechumenum* 37. *de consecrat.* & ad id satis clare facit generalis illa promissio Christi *Matthæi* 10. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* 27

Quamvis enim antiquitus nomen Martyris, & Confessoris promiscue sumeretur, sicque idem essent Martyres, 28

& Con-

& Confessores, ut tradunt passim Scriptores, signanter Petrus Galesinus *in Notis ad suum Martyrologium 17. Kal. Febr.* ubi inquit: *Certum atque exploratum omnibus est... Martyris, & Confessoris nomen olim synonymum fuisse*; Franciscus Amatus Pouget *in suis Catholicis Institutionibus t. 1. pag. 913.* ibi: „ Olim Confessores Christi dicebantur ii solum, qui cum testimonium perhibuissent veritati cum carceris, exilii, rei familiaris, suppliciorum, ipsiusque vitæ periculo, non tamen morti traditi fuerant; Confessores autem dicebantur propter gloriosam, & publicam nominis Christi Confessionem; Martyres quoque appellabantur propter exhibitum veritati testimonium"; Baronius *in Notis ad Martyrologium Romanum ad diem 2. Januarii*: ibi: „ Ne quid lateat, sciendum est, diversa admodum significatione a præsentis temporis usu hanc vocem (scilicet Confessoris) a majoribus usurpatam; Illi enim neminem eo nomine appellabant, nisi eum, qui Christi Fidem interpellatus coram Fidei hostibus confessus esset"; Lambertin. *loc. cit. liber 1. cap. 2. sub n. 6.* ibi: „ Proprie Confessores olim dicebantur illi, qui Christum palam, & coram tyrannis, seu Fidei hostibus confessi, quolibet tormentorum & pœnæ genere affecti, superstites tranquillam mortem obibant". Et infra *num. 7.* sic subjungit: *Martyres tandem erant illi, qui pro veræ Fidei defensione moriebantur, aut qui atrocissima tulerant pro Fide tormenta; licet fuerint superstites, & in pace quieverint*, teste Divo Thoma 2. 2. *q. 124. art. 4. ad quartum*, Unde ut notat ipse, veri Martyres etiam aliquando Confessores dicti sunt.

29 Progressu tamen temporis, ut etiam hodie servatur, Ecclesia consuevit distincte nomen Martyris, & Confessoris usurpare; Illos scilicet appellando Confessores, qui sancta, ac laudabili vita vixerunt, & sancto demum fine naturali morte in pace quieverunt, ac in Sanctorum numerum sunt relati, quatenus per virtutum opera sunt Deum confessi. Unde Ordo Cluniacensis *in præfatione ad vitam Sancti Geraldi* sic expresse habet: *Cum igitur Confessor a confitendo vocetur, Geraldus tanto rectius Confessor dici potest, quanto justioribus factis Deum est confessus*. Et Egebertus Episcopus Eboracensis *in Excerpt. cap. 28.* ait: *Sancti Patres, quos Confessores nuncupavimus, idest Episcopi, Presbyteri, qui in Castitate servierunt Domino*; Lambertin. *loc. cit. num. 6.* Matthæucc. *loc. cit. tit. 1. num. 3.* & alii communiter, atque Ecclesiastica praxis: Et illos appellando Martyres, non solum qui violentam mortem, seu cruciatus letales voluntarie perpessi sunt, sed etiam illos, qui a persecutoribus nostræ Fidei comprehensi, varie vexati, in carcerem, vel in exilium missi, & ærumnis confecti usque in finem perseverantes propter Fidei, aliarumque supernaturalium virtutum confessionem mortem naturalem subjerunt. Vide verb. *Martirium*.

30 Nostris hisce temporibus, nisi habeatur Apostolica dispensatio non procedit Sac. Congr. Rit. in Causis Servorum Dei ad effectum Canonizationis, seu Beatificationis, aut declarationis Martyrii, nisi elapsis quinquaginta annis ab obitu illorum; Sic expresse statuunt Decreta jussu Urbani VIII. edita §. *Sanctitas sua*, ibi: *Sanctitas Sua expresse prohibuit sacræ Rituum congregationi, ne deinceps procedat in Causis servorum Dei ad effectum Canonizationis, seu Beatificationis, aut Declarationis Martyrii, nisi lapsis quinquaginta annis ab obitu illius, quinimmo etiam lapsis quinquaginta annis de similibus Processibus, tam factis, quam faciendis agi vetuit, nisi habita prius, & expresse obtenta licentia a sanctitate Sua, vel ejus Successoribus. Sub Decreto hujusmodi vult comprehendi etiam Causas, in quibus modo reperiuntur expeditæ litteræ Remissoriales, ac omnes aliæ nunc pendentes, quæ adhuc expectant perfectionem suam, & complementum a facto futuro finalis determinationis. Quod ut firmius observetur, insuper jubet, ut, si Memoriale super hoc directum Congregationi porrigatur cum Rescripto Sanctitatis suæ, ut aliqua ex hujusmodi Causis ad præfatos effectus examinetur, nullum sortiatur effectum, nisi in eodem Rescripto specialis prædictæ prohibitionis derogatio reperiatur*.

31 Talis autem prohibitio non impedit, quod infra spatium dictorum quinquaginta annorum possint confici Processus per Ordinarios, vel per Delegatos Apostolicos, & in Sacra Rit. Congregatione discuti de eorum validitate, ne labente dicto temporis cursu pereant oculati, & meliores testes, sicque occasione hujusmodi dilationis pareant etiam probationes, ut expresse habetur in supradictis Urbani VIII. Decretis §. *Verum*, ibi: „ Verum, ne pereant hujusmodi dilationis occasione probationes, permittit Sanctitas Sua, non habita ratione dictorum quinquaginta annorum, ut agi possit de prædictis Processibus, sive de aliis auctoritate Ordinaria fabricatis, vel fabricandis ad effectum deliberandi, an per Sedem Apostolicam debeant concedi Litteræ Remissoriales in genere; quibus obtentis, & fabricatis super eis Processibus, servandis, illisque Sacræ Rituum Congregationi præsentatis, permittit pariter Sanctitas sua, ut in Sacra Congregatione discutiatur de eorum validitate, ac etiam de revelantia in ordine, & ad effectum tantum cognoscendi, an sit procedendum ad Processus in specie; & Processibus in specie completis, & Sac. Congregationi delatis, videatur tantum de illorum validitate: quibus definitis, iidem Processus per Secretarium claudantur, & obsignentur sigillo Sacræ Congregationis, non aperiendi, donec veniat plenitudo temporis dictorum quinquaginta annorum: quo completo, nullo modo de eis agi possit, nisi expresse mandetur a Summo Pontifice. Unde, ut vides, supradicta prohibitio restricta est, ne constructis Processibus ab Ordinariis, seu a Delegatis Apostolicis actu procedatur in sacra Congregatione ad ulteriora in Causa, in examine Virtutum, & Miraculorum, vel Declarationis Martyrii, nisi elapsis dictis quinquaginta annis, aut nisi interveniat Pontificia dispensatio.

Quæ quidem dispensatio supra complementum dicto- 32
rum quinquaginta annorum solet interdum ob justas causas a Romano Pontifice concedi, ut sæpius concessam esse constat, & signanter *in causa Polloccn. Martyris Josaphat ab ipsomet Urbano VIII.* Ut habetur *ex Decreto edito die 27. Jan. 1629.* Item *in Causa Gebennen. Sancti Francisci de Sales ab Alexandro VII.* Ut *ex Decreto edito 20. Januar. 1659.* Item *in Causa Limana Sanctæ Rosæ a dicto Alexandro VII.* Ut *ex Decreto edito die 26. sept. 1664.* Item *in Causa Japonen. Martyrii Servorum Dei Angeli Orsucci, Caroli Spinulæ, & Sociorum a Clemente IX.* Ut *ex Decreto edito die 6. Junii 1663.* Item *in Causa Neritonen. Servi Dei Josephi a Cupertino a Clemente XI.* Ut *ex Decreto edito die 9. Maji 1711.*

Sine dicta autem Pontificia dispensatione est omnino 33
servanda supradicta Lex ab Urbano VIII. constituta de lapsu quinquaginta annorum ab obitu Servi Dei, antequam proponi possit dubium de Virtutibus, aut de Martyrio; de qua quidem Constitutione, ut scribit dictus Lambertin. *loc. cit. lib. 2. cap. ultim. num. 7. in fine*, sic habetur *in Vita Venerabilis Servi Dei Dominici a Jesu Maria* scripta a P. Philippo a Sanctissima Trinitate *lib. 7. c. 11.* *La cagione di tal Costitutione è, che nissuno vive così puramente, e santamente, che alcuna volta non cada in qualche imperfezione, secondo quel detto*. Septies in die cadit Justus. *Questi difetti, benchè minimi, molte volte restano a memoria, e possono diminuire la divozione, e forse alcune volte del tutto torla, se fossero proposti per santi, e per essere venerati quelli, ne' quali comparvero alcuni difetti; essendo che volgarmente i Fedeli stimano, che i Santi fossero del tutto irreprensibili*: Quod etiam confirmatur a Patre Nicolao Lancisio *tom. 2. Opuscul. Spiritual. 19. de vitandis judiciis temerariis, cap. 6. numer. 74. pag. 644.*

Ut plene percipiatur, quinam Cultus, seu Adoratio 34
debeatur Sanctis, ac Beatis, advertendum est, quod Adoratio est actus, quo quis alteri se submittit in recognitionem suæ excellentiæ. *Est in re Communis*. Et hæc 35
Adoratio, seu Cultus alia est mere civilis, & politica, & alia Sacra, seu Religiosa. Adoratio *mere Civilis*, seu *Politica* est illa, quæ exhiberi solet Regibus, & Principibus supremis propter excellentiam sui status, seu potestatis humanæ, quam præ aliis habent, uti passim in Sacra Scriptura leguntur quidam adorasse suos Reges, ut David *1. Regum cap. 20. Cadens pronus in terram adoravit tertio*, Jonatham. *Et 1. Paralipomen. cap. 29. num. 20. Benedixit omnis Ecclesia Domino Deo Patrum suorum, & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde Regem*; ubi, ut vides, eadem vox Adorationis tribuitur Deo, & Regi, licet Deo Cultus Latriæ, & Regi solus Cultus Civilis, ac Politicus competeret. Adoratio *sacra*, seu *Religiosa* est illa, quæ exhibetur alicui ob excellentiam suam Sacram, & supernaturalem, uti est Adoratio, quæ exhibetur Deo, & B. Mariæ Virgini, ac Sanctis omnibus, & Beatis.

Adorationis Sacræ, seu Religiosæ tres sunt species, nem- 36
pe Latria, Hyperdulia, & Dulia. *Communis Theologorum*. Adoratio, seu Cultus Latriæ est illa, quæ soli Deo 37
debetur, ac exhibetur propter summam incertam, ac infinitam suam excellentiam. *Communis*. Adoratio, seu 38
Cultus *Hyperduliæ* est illa, quæ B. Mariæ Virgini debetur, ac exhibetur ob excellentissimam Maternitatis Dei, & alia excellentissima *dona*, ac specialissimam ejus Sanctitatem cæteris supereminentem. *Communis*. Adoratio, seu 39
cultus *Duliæ* est illa, quæ debetur, ac exhibetur Sanctis ob supernaturalem excellentiam suæ Sanctitatis, & Gloriæ. *Communis*.

Dicta triplex adoratio, seu Cultus alia est *absoluta* con- 40
veniens soli rei intellectuali, quæ per se honorabilis, atque adorabilis est ob perfectionem, atque excellentiam sibi intrinsecam, qualis Adoratio, seu Cultus convenit, ac debetur Deo, Beatæ Mariæ Virgini, & Sanctis per se absolute venerabilibus. Et alia est *Respectiva* conveniens rebus non intellectualibus, & ratione carentibus, quæ non coluntur per se ob perfectionem, atque excellentiam sibi intrinsecam, sed propter aliud, seu ob respectum ad aliud, qualis Adoratio, seu cultus convenit, ac debetur Cruci, sacris Reliquiis, Imaginibus, Vestibus, ac similibus ratione carentibus, cum eorum Veneratio, seu Adoratio, vel Cultus non sistat in illis, sed refertur ad Prototypum,

rum, cujus sunt Imagines, aut quod repræsentant. *Communis, inter Catholicos*, & clare habetur ex Concilio *Trid. sess. 25. in Decreto de invocatione Sanctorum*.

41 Cultus alius est publicus, aut privatus. Cultus *publicus* est, qui fit nomine Ecclesiæ, vel tanquam institutus ab ea, sive deinde publico in loco, sive in occulto fiat. Non enim dicitur, seu appellatur *publicus*, vel solemnis, eo quod publice, & coram aliis exhibeatur, sed quia defertur nomine Ecclesiæ, vel tanquam institutus ab ipsa. Cultus *privatus* est, qui non exhibetur nomine Ecclesiæ, nec tamquam institutus ab ipsa, sed fit ex privata devotione colentis; sive deinde talis Cultus fiat privatim in loco occulto, sive in loco publico videntibus aliis, Scacchus *de Notis, & signis sanctit. sect. 10. cap. 1. vers. Ex hoc*, Hurtad. *in resolut. de vero Martyrio resolution. 43. §. 11. per tot.* Reiffenstuel *loco cit. num. 16.* Pasqual. *19 Addition. ad Lauret. de Franch. titul. de Cultu erga non Canonizatos num. 1222.* Layman *in theol. moral. lib. 4. titul. 7. cap. 5. num. 14.* Del Bene *de Inquisit. part. 2. dub. 234. sect. 7. sub num. 1.* Molphes. *consil. 45. n. 10.* Bonacina *tom. 2. disp. 3. quæst. 1. punct. 2. num. 2.* cum Bellarmin. Sanchez, & aliis ibi citatis, Matthæucc. *cit. 4. præmial. cap. unic. n. 25. & seq.* Lambert. *loc. cit. lib. 2. cap. 7. num. 7.* & alii contra Contelorum *de Canonizatione sanctor. cap. 22. n. 7.* Barbosa *allegat. 97. n. 13.* Castellin. *de certitudine Gloriæ sanctorum c. 2. punct. 23. & 24.* & alios non improbabiliter volentes, quod etiam dici debeat Cultus publicus, qui fit in loco publico, seu coram aliis.

42 Cultu publico coli possunt omnes Sancti, & Beati, idest omnes, qui jam sunt *Canonizati*, vel saltem *Beatificati*. *Communis; inter Catholicos*; cum hac tamen differentia, quod, qui jam sunt Canonizati, possunt coli ubique, & quovis Duliæ cultu publico. Qui vero sunt solum *Beatificati*, & nondum *Canonizati* non possunt coli, nisi in illo loco, & illo cultu publico, quem concessit Summus Pontifex, cum in Beatificatione non quivis publicus Cultus, sed aliqui soli determinati concedantur. Unde attendenda sunt Brevia Concessionum.

43 Et insuper circa Beatos nondum Canonizatos attendendendum est etiam Decretum super Cultu Beatis adhuc non Canonizatis præstando a Sacrorum Rituum Congregatione Ordinaria habita coram Sanctissimo Domino nostro Alexandro VIII. emanatum.

Ad aures Eminentissimorum Patrum Congregationis Sacrorum Rituum plures devenerunt, qui patrantur, indultorum excessus in materia præfati mis Cultus Beatis adhuc non Canonizatis. Quamobrem eos eliminare, ac, ne in futurum inducantur, providere studentes ad infrascripta devenerunt Decreta &c.

I. Quod eorumdem Beatorum Imagines etiam non principaliter, & uti supplices appositæ, simulacra, Picturæ, Tabellæ, aut Scripturæ eorum præclara gesta repræsentantes, aut referentes in Ecclesiis, Sacrariis, & Oratoriis quibuscumque, & præsertim in quibus Missæ Sacrificium, vel alia Divina Officia peraguntur, inconsulta Sede Apostolica, nullo pacto exponantur.

II. Quod ubi Indultum fuerit per Sedem Apostolicam, Imagines, Simulacra, pictasque Tabellas in Ecclesiis poni, & coli posse, in pariete tantum, non autem super Altari, collocandi facultas tributa censeatur.

III. Quod si concessa fuerit per eamdem Sedem Apostolicam Altarium erectio, non tamen ob id Missam, & Officium de prædictis Beatis celebrandi, vel recitandi facultas tradita præsumatur; etenim specifica, & expressa concessio super his procedere debet.

IV. Ubi in uno loco Cultus fuerit concessum, non extendatur, inconsulto Pontifice, ad alium locum, quavis alia concurrente auctoritate.

V. In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permissum fuit, non inde publica Officii recitatio permissa censeatur, sed tantummodo privata, nec satisfactoria precepto recitationis, nisi quo ad illos, quibus Sedes Apostolica de hoc indulserit.

VI. Missæ pariter, quæ fuerint indultæ certis personis nempe Presbyteris Regularibus, vel sæcularibus alicujus loci, vel Monasterii, seu Presbyteris alicujus Ecclesiæ servitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus quavis Dignitate etiam Cardinalatus insignitis, minime celebrentur.

VII. Dies Festi in Beatorum eorumdem memoriam non celebrentur, nisi speciali Indulto Apostolico provisum fuerit.

VIII. Eorumdem nomina in Kalendariis non apponantur, nisi illius tantum loci, earumque Personarum, in quo, & a quibus Cultus cum Officio, & Missa celebretur.

IX. In quibusvis Ecclesiasticis precibus, etiam in Oratoriis privatis recitandis particularia eorumdem suffragia non apponantur, vel recitentur.

X. Publicis in precibus præter indultas, & a Sede Apostolica approbata, iidem Beati non invocentur.

XI. Eorumdem Reliquiæ in Processionibus minime circumferantur.

Sacra tamen Congregatio præsentibus Declaratione, & Jussione removere non intendit Cultum Beatis per communem Ecclesiæ consensum, vel per immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, Virorumque Sanctorum scripta, vel temporis centum annorum metam excedentis scientiam, ac tolerantiam Sedis Apostolicæ, aut Ordinariorum hactenus præstitum, ac cæteris modo, & forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum, si a centum annis circa Cultus hujusmodi aliqua ex parte constiterit auctus, & extensus, eo casu Sacra eadem Congregatio eumdem in pristinum reduci jubet; prout quemvis Cultum extra casus prædictos ad expressa tantum verbaliter in Apostolicis Indultis omnino revocari mandat sub pœnis &c.

Firmis quoque remanentibus Decretis, nempe, ne Beati in Patronos eligantur; ne eorum Natalicia cum Octavis celebrentur, & aliis quibuscumque a Sacra Congregatione hactenus emanatis, quæ præsenti Decreto renovantur.

His autem Sanctissimo relatis, & in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria habita coram Sanctitate sua per Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalem Sacchettum accurate perlectis, mature discussis, Sanctitas sua ea approbavit, & pro omnimoda eorumdem observatione mandavit typis imprimi, ad valvas affigi, & publicari, ut, elapso tempore sex mensium a die publicationis eorumdem, omnes, & singulos afficiant, & arctent, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita, vel personaliter præsentata, intimata, seu notificata fuissent. Indulsitque Locorum Ordinariis, ut auctoritate Sedis Apostolicæ possint immo debeant Sæculares & Regulares quoscumque, quamtumvis exemptos, etiam Societatis Jesu, S. Antonii Viennen. & S. Joannis Jerosolymitani, ac reliquos omnes speciali expressione indigentes etiam sub Censuris compellere.

Cumque aliqui nulli subdantur Episcopo, qui eos, si excesserint, coercere valeant; eo casu a Sedis Apostolicæ Nunciis, si aderint; sin minus ab Archiepiscopis, in quorum Provinciis, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subjectis, intra, vel prope quorum Diœcesis limites eorum Ecclesiæ, vel Monasteria sita fuerint, tamquam a Sede Apostolica Delegatis ad hujusmodi Decretorum observationem prædicti omnino cogantur.

DECLARATIO DECRETI

Super Cultu Beatis adhuc non Canonizatis, præstando.

Allatis ad Congregationem Sacrorum Rituum dubiis circa observationem, & intelligentiam Decreti super cultu Beatis adhuc non Canonizatis præstando editi die 27. Septembris 1656. & publicati 3. Februarii præsentis anni 1660.

Primo: An, ubi indultum fuerit, ut Missa de aliquo Beato celebretur, liceat ejus Imaginem, & simulacrum super Altari exponere, nec non Votivas Tabellas ibi appendere?

Secundo: An §. *Dies Festi in Beatorum honorem non celebrentur*: extendatur ad Festa Devotionis.

Tertio: An Indulta recitandi Officium cum Octava, vel sine octava, & celebrandi Missam de Beatis, fuerint revocata per dictum Decretum *Sacræ* Congregationis?

Quarto: An in Ecclesiis, in quibus Officium, & Missa de Beatis recitari, ac respective celebrari possunt, liceat eorum Reliquias exponere?

Quinto: An Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent Privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, possint de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare de Beatis prædictis erigere.

Sacrorum Rituum Congregatio respondit.

Ad primum affirmative.
Ad secundum negative.
Ad tertium pariter negative.
Ad quartum affirmative.
Ad quintum negative.

Die 17. Aprilis 1660.

Qui cum fama Sanctitatis, aut insignis pietatis obierunt, & nondum sunt nec *Canonizati*, nec *Beatificati*, possunt quidem licite invocari, & venerari, ac coli *Cultu privato*, at non *Cultu publico*. *Communis*, *argument. cap. Audivimus 1. & cap. Cum ex 2. de Reliquiis, & Veneratione sanctor.* Ubi prohibetur aliquem publice venerari pro Sancto absque Sedis Apostolicæ auctoritate; Unde a sensu contrario privatus honor, & cultus permittitur. 44

Circa autem Cultum, & Venerationem talium viro- 45
rum

rum cum fama Sanctitatis defunctorum eorumque Imagines, & Miracula, revelationes &c. attendendæ sunt duæ celeberrimæ Constitutiones Urbani VIII. quæ hic per extensum, tanquam scitu maxime necessariæ afferuntur, & prima, quæ est 39. inter Constit. ejusdem Pontificis est, ut sequitur.

„ Sanctissimus D. N. solicite animadvertens abusus, qui irrepserunt, & quotidie irrepere non cessant in colendis quibusdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctis, qui, etsi neque Canonizationis, neque Beatificationis honore insigniti sint ab Apostolica Sede, eorum tamen Imagines in Oratoriis, atque Ecclesiis, aliisque locis publicis, ac etiam privatis cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus proponuntur, miracula, & revelationes, aliaque beneficia a Deo per eorum intercessiones accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrantur, & ad illorum sepulcra Tabellæ, Imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia lumina apponuntur.

„ §. 1. Volensque proinde hujusmodi abusibus pro debito Officii Pastoralis occurrere, etiam cum Illustriss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem in universa Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus communicata, & mature considerata, ac discussa declaravit, statuit, & decrevit, ne quorumvis hominum cum Sanctitatis, seu Martyrii fama (quantacumque illa sit) defunctorum Imagines, aliaque prædicta, & quodcumque aliud Venerationem, & Cultum præseferens, & indicans in Oratoriis, aut locis publicis, seu privatis, vel Ecclesiis tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut Beati declarentur, & (si quæ appositæ sunt) amoveantur, prout eas statim amoveri mandavit.

§. 2. Ac pariter imprimi de cetero inhibuit libros eorumdem hominum, qui Sanctitatis, sive Martyrii fama, vel opinione (ut præfertur) celebres e vita migraverint, gesta miracula, vel revelationes, seu quæcumque beneficia tanquam eorum intercessionibus a Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarii, qui in iis recognoscendis, Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhibeat: & ne deinceps fraus, aut error, aut aliquid novum, aut inordinatum in re tam gravi committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, ejusque responsum expectet. Revelationes vero, & miracula, aliaque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, & gesta continentibus, hactenus sine recognitione, atque approbatione hujusmodi impressa sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandatque sua Sanctitas.

„ §. 3. Ad horum hominum sepulcra vetuit etiam, ac inhibuit Tabellas, atque Imagines ex cera, aut argento seu ex alia quacumque materia tam pictas, quam fictas, atque exsculptas appendi, aut affigi lampades sive alia quæcumque lumina accendi sine recognitione ab Ordinario omnino, prout supra, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.

„ §. 4. Declarans, quod per suprascripta præjudicare in aliquo non vult, neque intendit iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii coluntur.

„ §. 5. Ut autem præmissa diligentius observentur, universis, ac singulis tam Ordinariis, quam hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districte præcipit, ut in sua quisque Diœcesi, vel Provincia sedulo pervigilet, ne sine approbationibus prædictis Imagines cum memoratis signis exponantur, aut Miracula, revelationes, ac beneficia prædicta publicentur, aliave contra superius disposita fiant.

„ §. 6. Transgressores vero, si Regulares fuerint, privationis suorum Officiorum, ac vocis activæ, & passivæ, nec non & suspensionis a Divinis, si vero Clerici Sæculares, privationis pariter suorum Officiorum, Suspensionis a Divinis & ab administratione Sacramentorum, executioneque suorum Ordinum respective, aliisque arbitrio prædictorum Ordinariorum, seu Inquisitorum pro modo culpæ infligendis pœnis plectendo.

„ §. 7. Qui autem libros impresserint, aut Imagines pinxerint, sculpserint, seu quoquo modo effinxerint, vel formaverint, cæterique Artifices circa præmissa qualitercumque delinquentes, prædicta omnia amittant, & insuper pecuniariis, aliisque etiam corporalibus pœnis juxta criminis gravitatem, eorumdem Ordinariorum, seu Inquisitorum arbitrio afficiantur.

„ §. 8. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

„ §. 9. Et ne præmissorum ignorantia possit ab aliquo prætendi, voluit, ut Decretum hujusmodi seu illius exemplum ad Valvas Basilicæ Principis Apostolorum Urbis, ac in acie Campi Floræ affixum omnes perinde arctet, atque afficiat, ac si unicuique personaliter intimatum fuisset.

„ §. 10. Quodque præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, ac sigillo alicujus Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides habeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

J. Antonius Thomasius S. Romanæ, & universalis Inquisitionis Not.

Anno 1625. Indictione 8. Pont. Sanctiss. D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. Anno ejus 2. die vero 4. mensis Aprilis, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Basilicæ Princip. Apostol. de Urbe, & in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Brandimartem Latinum Sanctiss. D. N. Papæ Cursorem.

Octavius Spada Mag. Curs.

Sequitur Declaratio præinsertæ prohibitionis.

„ Postmodum vero idem Sanctiss. D. N. a quibusdam revocari in dubium accepit, an Tabellas, & Imagines, quas in posterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conservare liceret, Sanctitas sua, quæ tantummodo voluit, occurrendo abusibus qui irrepere videbantur, certiorem parare viam ad eorum in terris gloriam, quorum Sanctimoniam Divinæ Clementiæ placuerit, admirandis operibus illustrare: re prius cum Illustriss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus communicata, præsenti Decreto declaravit; Quod sicut nunquam prohibitum, nec suæ intentionis fuit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum, & Imaginum hujusmodi, ita ut nulli deinceps hæsitationi locus relinquatur, statuit in præsentiarum, & decernit, ut quoties ad aliquam Ecclesiam, aut Oratorium, locumve alium publicum secularem, seu regularem Tabellas, & Imagines, aliudve simile quisquam detulerit, ac intercessione hominum inter Sanctos, vel Beatos non adscriptorum, quamvis cum Martyrii, vel Sanctitatis fama demortuorum, optata se impetravisse dixerit, liceat Ecclesiasticis personis Ecclesiarum, locorumve prædictorum curæ Præpositis Tabellas, & Imagines, sive pictas, sive ex quavis materia fictas, atque alia quæcumque collatæ gratiæ fidem facientia simul cum deferentis, aliorumque, qui conscii fuerint, attestationibus accipere, atque approbantibus Ordinariis, ad quos ferre statim omnia teneantur, in secreto aliquo, seorsim ab Ecclesia, loco custodire, ibidem jam adnotatas collocare, asservare, ut si quando Dominus talium virorum merita Beatificationis, seu Canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent hujusmodi Sanctitatis qualescumque probationes Apostolicæ Sedis judicio tunc examinandæ, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Anno 1625. Indictione VIII. Pont. Sanctiss. D. N. D. Urbani Divina providentia Papæ VIII. ann. 2. die vero 30. Octobris supradictæ litteræ, sive Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Principis Apostol. Urbis, ac in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Brandimartem Latinum Sanctiss. D. N. Papæ Cursorem.

Altera ejusdem Pontificis Constitutio, quæ est 134. in 47
ordine, est sequens.

Cœlestis Hierusalem Cives, quorum gloriosis natalitiis Sancta lætatur Mater Ecclesia, sicut hujus Sanctæ Sedis Apostolicæ ministerio a piis utriusque sexus Christifidelibus venerantur in terris, ita Romanum decet Pontificem Militantis Ecclesiæ regimini providentia præpositum pro suo præcipuo honoris Domus Dei zelo invigilare, ne quid in Personarum cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctarum memoriam sive Cultum inconsulta S. Sede prædicta innovetur.

„ §. 1. Alias siquidem Nos solicite animadvertentes abusus, qui irrepserant, & irrepere non cessant in colendis quibusdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defunctis, qui, etsi neque Canonizationis, neque Beatificationis honore insigniti essent ab eadem Sede, eorum tamen Imagines in Oratoriis, atque in Ecclesiis, aliisque locis publicis, atque etiam privatis cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus proponebantur; Miracula, & revelationes, aliaque beneficia a Deo per eorum intercessiones accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrabantur, & ad illorum sepulcra Tabellæ, Imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia lumina apponebantur: Volentesque proinde hujusmodi abusibus pro debito Officii Pastoralis occurrere, re etiam cum Venerabilibus fratribus Nostris S. R. E. Cardinal. contra hæreticam pra-

„ vita-

vitatem in universa Republica Christiana generalibus Inquisitoribus ab eadem Sede specialiter deputatis communicata, & mature considerata, ac discussa: de eorumdem Cardinalium Consilio sub die 13. Martii 1625. declaravimus, statuimus, & decrevimus, ne quorumvis hominum cum Sanctitatis, seu Martyrii fama (quantacumque illa esset) defunctorum Imagines, aliaque præfata, & quodcumque aliud Venerationem, & Cultum præseferens, & indicans in Oratoriis aut locis publicis, seu privatis, vel Ecclesiis, tam sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponerentur, antequam ab Apostolica Sede canonizarentur, aut Beati declararentur, & si quæ appositæ essent) amoverentur, prout eas statim amoveri mandavimus. Ac pariter imprimi de cetero inhibuimus libros eorumdem hominum, quo Sanctitatis, sive Martyrii fama, vel opinione, ut præfertur, celebres e vita migravissent, gesta, Miracula, vel revelationes, seu quæcumque beneficia, tanquam eorum intercessionibus a Deo accepta continentes, sive recognitione, & approbatione Ordinarii, qui in iis recognoscendis Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhiberet: & ne deinceps fraus, aut aliquid novi, & inordinati in re tam gravi committeretur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmitteret, ejusque responsum expectaret: Revelationes vero, & Miracula, aliaque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, gestaque continentibus eatenus sine recognitione, atque approbatione hujusmodi impressa erant, nullo modo approbata censeri voluimus, mandavimusque. Ad horum hominum sepulcra vetuimus etiam, ac inhibuimus Tabellas, atque Imagines ex cera, aut argento, seu ex alia quacumque materia, tam pictas, quam fictas, atque exsculptas appendi, seu affigi, & lampades, sive alia quæcumque lumina accendi sine recognitione ab Ordinario omnino, prout supra, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda. Declarantes, quod per subscripta præjudicare in aliquo nolumus, neque intendimus iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia præfatæ Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii celebrantur. Cumque postea die 2. Octobr. ejusdem anni 1625. a quibusdam revocari in dubium accepissemus, an Tabellas, & Imagines, quas in posterum offerri contingeret, recipere, & antea oblatas conservare liceret: Nos, qui tantummodo voluimus, occurrendo abusibus, qui irrepere videbantur, certiorem parare viam ad eorum in terris gloriam, quorum Sanctimoniam Divinæ Clementiæ placuerit admirandis operibus illustrare: re prius cum eisdem Cardinalibus communicata, de simili eorum consilio declaravimus, quod sicut nunquam prohibuimus, nec intentionis nostræ fuit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum, & Imaginum hujusmodi, ita ut deinceps nulli dubitationi locus relinqueretur, statuimus, & decrevimus, ut quoties ad aliquam Ecclesiam, aut Oratorium, locumve alium publicum Sæcularem, seu Regularem Tabellas, & Imagines, aliudve simile quispiam deferret, ac intercessione hominum inter Sanctos, vel Beatos non adscriptorum, quamvis cum Martyrii, aut Sanctitatis fama demortuorum, optata se impetravisse diceret, liceret Ecclesiasticis personis Ecclesiarum, locorumve prædictorum curæ præpositis Tabellas, & Imagines, seu pictas, sive ex quavis materia fictas, atque alia quæcumque collatæ gratiæ fidem facientia simul cum deferentis, aliorumque, qui conscii fuissent, attestationibus recipere, atque approbantibus Ordinariis, ad quos referre statim omnia tenerentur, in secreto aliquo, seorsim ab Ecclesia, loco, custodire, ibidemque jam amota collocare, & asservare, ut si quando Dominus talium virorum merita Beatificationis, seu Canonizationis honore in terris decorare voluisset, extarent hujusmodi Sanctitatis qualescumque probationes Apostolicæ Sedis judicio tunc examinandæ. Demum vero, ut ejusmodi Decreta observarentur indubie, ac omnimodam sortirentur executionem cum eisdem Cardinalibus re pariter communicata, deque eorumdem consilio præmissis addidimus, statuimus, decrevimus, atque declaravimus, ne ex tunc deinceps quispiam Ordinariorum, aut ab Apostolica Sede ad hoc specialiter delegatorum super alicujus utriusque sexus cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defuncti Miraculis, Revelationibus, aliisve hujusmodi Sanctitatem redolens ex integro informationes quoquo modo reciperet, aut Processum instrueret, vel hucusque receptas informationes, instructumve Processum ulterius prosequeretur, nisi postulator prius per legitimas judice susceptas probationes circa Personam ejus, de cujus miraculis, revelationibus aliisque rebus gestis Sanctitatem præseferentibus ageretur, præscriptam in præfato nostro Decreto formam omnino servatam extitisset docuerit, & nisi postea successive idem Ordinarius, aut ab Apostolica Sede ad hoc specialiter delegatus, diligenti præhabita disquisitione circa eamdem Personam, supracitato Decreto nullatenus contraventum esse, rite pronunciaverit: Utque id inviolabiliter observetur, statuimus insuper ac decrevimus, ne transmissi ad Urbem undecumque hujusmodi Processus a Congr. Sac. Rit. Secretario, minusve Sanctæ Fidei Promotore quomodolibet aperiantur, nisi prius in Sac. Rit. Congreg. alio sejunctim oblato autentico Processu, ex eo Ordinarium, aut ab Apostolica Sede specialiter Delegatum rite, ac recte, ut præmittitur, cognovisse ac pronunciasse prælibato Decreto nequaquam contrafactum esse plene constiterit, ac deinde a Nobis judicialiter aperiendi eos Processus facultas indulta fuisset. Insuper longissimum tempus, illiusve immemorabilem cursum, de quo in prædicto decreto, intelligi declaravimus esse tempus centum annorum metam excedens: Deque his, atque infrascriptis omnibus, quæ in his Decretis disposita, & ordinata sunt, aliqua suboriente difficultate, Ordinariis locorum, & Delegatis Apostolicis quibuslibet omnem omnino interpretandi facultatem ademimus, utque Sedem Apostolicam desuper consulerent, ab eaque responsum expectarent, mandavimus eisdem, & alias, prout in Decretis desuper editis plenius continetur.

„ §. 2. Quare inviolabili Decretorum prædictorum observationi, quantum cum Domino possumus, consulere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac mera deliberatione nostris, deque Apostol. potestatis plenitudine Decreta prædicta cum omnibus, & singulis in eis contentis tenore præsentium perpetuo approbavimus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apost. firmitatis robur adjicimus, omniaque, & singula Decreta hujusmodi ab omnibus, ad quos spectat, & in futurum quomodolibet spectabit, observari omnino præcipimus sub pœna nullitatis quarumcumque Informationum, Processuum, ac Interpretationis aliter, quam prævia subscripta præcognitione instructorum, eorumque admissionis, publicationis, aut interpretationis, ita ut earumdem Informationum receptiones, Processuumve instructiones, nec non eorum admissiones, ac publicationes & interpretationes habeantur pro non receptis, non instructis, non admissis, non publicatis, interpretatis, eorumque amplius ratio aliqua nullatenus alicubi nunquam haberi debeat.

„ §. 3. Decernentes, præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod quicumque in præmissis, seu eorum aliquo interesse habentes, seu quomodolibet habere prætendentes, ad præmissa vocati, & auditi, hujusque causæ, propter quas eædem præsentes emanarint, adductæ, verificatæ, seu alias sufficienter, aut etiam nullatenus justificatæ fuerint, nullo unquam tempore de subreptionis, obreptionis, nullitatis, aut invaliditatis vitio, seu intentionis nostræ aut alio quovis defectu, etiam quantumvis magno, inexcogitato, & substantiali, sive etiam ex eo quod in præmissis, seu eorum aliquo solemnitates, & quævis alia servanda, & adimplenda, servata, & adimpleta non fuerint, aut ex quovis alio capite a jure, vel facto aut statuto, vel consuetudine aliqua resultante, seu etiam enormis, enormissimæ, & totalis læsionis, aut quocumque alio colore, etiam in corpore juris clauso, seu occasione, vel causa, etiam quantumvis justa, rationabili, & privilegiata, etiam tali, quæ ad effectum validitatis præmissorum necessario exprimenda foret: aut quod de voluntate nostra hujusmodi, & aliis superius expressis, seu relatis nihil ullibi appareret, seu aliter probari posset, notari, impugnari, invalidiri, retractari, in jus, vel controversias illas restitutionis in integrum, aperitionis oris, reductionis ad viam, & terminos juris, aut aliud quodcumque juris, facti, gratiæ, vel justitiæ remedium impetrari, seu quomodolibet concedi, aut impetrato, vel concesso quempiam uti, seu se juvare in Judicio, vel extra posse, neque ipsas præsentes sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum revocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut aliis contrariis dispositionibus pro tempore quomodolibet faciendis comprehendi, sed semper ab illis exceptas, perpetuoque validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac per omnes & singulos, ad quos spectat, & quomodolibet spectabit in futurum, inviolabiliter observari.

„ §. 4. Sicque, & non aliter in præmissis omnibus, & singulis per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Nuncios, & alios quavis auctoritate & potestate fulgentes, in quavis causa, & instantia sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, & definiri debere: irritum quoque, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

„ §. 5. Quo circa Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non dilectis filiis nostris, & Apo-

„ stoli-

,, ſtolicæ Sedis Nuncii, ac hæreticæ pravitatis Inquiſito-
,, ribus ubilibet exiſtentibus per Apoſtolica ſcripta man-
,, damus, ut ſtatim, atque præſentes Litteræ noſtræ ad
,, eorum, & cujuslibet eorum notitiam pervenerint, in
,, quique reſpective Diœceſi, vel Provincia ſedulo per-
,, vigilet, ne ſine approbationibus prædictis, Imagines
,, cum memoratis ſignis exponantur, aut Miracula, re-
,, velationes, ac beneficia prædicta publicentur, aliave
,, contra ſuperius diſpoſita fiant; tranſgreſſores vero, ſi
,, Regulares fuerint, privationis ſuorum Officiorum, ac
,, vocis activæ, & paſſivæ, nec non Suſpenſionis a Di-
,, vinis; ſi vero Clerici Sæculares, privationis pariter
,, ſuorum Officiorum, ſuſpenſionis a Divinis, & ab ad-
,, miniſtratione Sacramentorum, exequutioneque ſuorum
,, Ordinum reſpective, aliiſque arbitrio prædictorum Or-
,, dinariorum, ſeu Inquiſitorum pro modo culpæ infli-
,, gendis pœnis plectendo: Qui autem libros impreſſe-
,, rint, aut Imagines pinxerint, ſculpierint, ſeu quoquo
,, modo affixerint, vel formaverint, ceterique Artifices
,, circa præmiſſa qualitercumque delinquentes, prædicta
,, omnia amittant, & inſuper pecuniariis, aliiſque etiam
,, corporalibus pœnis juxta criminis gravitatem, eorum-
,, dem Ordinariorum, ſeu Inquiſitorum arbitrio affician-
,, tur; Contradictores quoslibet, & rebelles, ac præmiſ-
,, ſis non parentes, per ſententias, Cenſuras, & pœnas
,, Eccleſiaſticas, aliaque opportuna juris, & facti reme-
,, dia, omni, & quacumque appellatione, recurſu, &
,, reclamatione remotis compeſcendo, invocato etiam ad
,, hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii Sæcularis.

,, §. 6. Non obſtantibus, quatenus opus ſit, rec. mem.
,, Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædeceſſoris Noſtri de
,, una, & in Concilio generali edita de duabus dietis,
,, ceteriſque in contrarium facientibus quibuſcumque.

,, §. 7. Ut autem præſentes & in eis contenta quæ-
,, cumque ad omnium noticiam deducantur, & ne ali-
,, quis de eis ignorantiam prætendere poſſit, volumus
,, pariter, & mandamus, quod eædem præſentes per ali-
,, quem, ſeu aliquos ex Curſoribus noſtris ad Eccleſiæ
,, Lateranen. & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe,
,, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ valvas, ac in acie Cam-
,, pi Floræ affigantur, & publicentur, & cum inde
,, amovebuntur earundem exempla in eiſdem locis affixa
,, dimittantur, quæ ſic publicatæ, & affixæ poſt duos
,, menſes a die publicationis computandos, omnes, &
,, ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, & ar-
,, ctent, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ,
,, & notificatæ fuiſſent.

,, §. 8. Quodque illarum tranſumptis impreſſis, ſigillo
,, alicujus perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ
,, munitis, & manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis
,, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus adhi-
,, beretur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 5. Julii 1634. Pontificatus Noſtri anno undecimo.

Anno 1634. Indictione ſecunda Pontificatus SS. D. N. N. Urbani divina providentia Papæ VIII. an. 11. vero 5. Septembris ſupradictæ litteræ, ſive Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Baſilicarum Sancti Joannis in Laterano, & Principis Apoſtolorum Urbis, ac in acie Campi Floræ, ut moris eſt, per me Alexandrum Latinum prælibati Sanct. D. N. Papæ Curſ.

Pro D. Mag. Curſ. Dominicus Mag. Curſ.

48 Attendenda ſunt inſuper Decreta ad id edita de expreſſo mandato Urbani VIII. & alia edita juſſu Innocentii XI. quæ ad litteram referuntur a Lambert. *cit. lib. 2. in Appendice a pag. 578. ad pag. 602.* & brevitatis gratia apud ipſum videnda relinquuntur.

49 Affertur Decretum Sacræ Congregationis Rituum ſuper immemorabili.

Sacra Rituum Congregatio juſſu Sanctiſſ. D. N. decrevit immemorabilem probatam ſuper Cultu, & Veneratione alicujus Sancti non Canonizati, nec Beatificati, non ſuffragari ad effectum, quod de illo poſſit concedi Miſſa, vel Officium, ſed in ſpecie, & in illo loco eſſe probandam immemorabilem quoad Cultum cum Miſſa, & Officio, & ita in poſterum ſervari mandavit die 20. Novembris 1628.

50 Adducitur Decretum ejuſdem Sacræ Congregationis ſervandum in recipiendis informationibus pro cauſis Beatificationum, & Canonizationum Servorum Dei.

Cum in tota Eccleſiæ gubernatione nihil majus, nihil ſit auguſtius Beatificatione, & Canonizatione Sanctorum, utpote homines jam demortuos, etiam cum fama Sanctitatis, ac Miraculorum, declarare pro Sanctis, eoſque uti tales colendos, & venerandos decernere.

Sacra Rituum Congregatio, ut res hæc plane ampliſſima, atque graviſſima rite, ſanctèque conficiatur, prohibet omnibus, & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus, etiam Sancti Joannis Hieroſolymitani, Societatis Jeſu, vel aliorum quantumvis ſpeciali nota dignorum; ne audeant ipſi per ſe, aut per alios capere informationes ſuper ſanctitate, aut Miraculis alicujus Defuncti, neque ullo modo exquirere, aut obtinere ad hunc effectum extrajudiciales teſtificationes, aut ſubſcriptiones ſub pœnis arbitrio Sacr. Congregationis infligendis. Quod ſi Superiori, Sacriſtæ, ſeu alteri Officiali illius Eccleſiæ, in qua requieſcit Corpus ipſiuſmet Defuncti, vel alterius etiam Eccleſiæ, fuerint revelata aliqua Miracula, ſeu prophetiæ dona, poſſint ea recipere ſub ſigillo ſecreti ab ipſis tantum relatoribus, in quorum gratiam contigiſſe narrabitur. Teneantur tamen quam primum commode poterunt eadem deferre, vel obſignata tranſmittere Epiſcopo loci cum expreſſa declaratione, quod revelationes ſic ut ſupra receptæ nonfaciant aliquem probationis gradum, etiam cujuſvis longiſſimi temporis curſu.

Quod Decretum, cum fuerit ad notitiam Sanctiſſ. D. N. Urbani Papæ VIII. deductum, Sanctitas ſua illud approbavit, ac imprimi, & ubique publicari mandavit. Die 12. Martii 1631.

Circa Cultum, & Venerationem Reliquiarum Sancto- 51
rum, & Beatorum eſt idem ferme dicendum, ac de Cul-
tu, & veneratione ipſorum Sanctorum, & Beatorum di-
ctum eſt *ſupra a n. 42.*

Per Reliquias autem Sanctorum, & Beatorum intelli- 52
guntur quantum ad propoſitum, eorumdem Corpora, &
Corporis partes etiam minimæ, nempe Caput, manus,
digiti, dentes, Oſſa, capilli, cineres, pulveres. Item eo-
rum veſtes, panni, vela, quibus in vita uſi ſunt, vel
quibus eorum Corpora, aut partes eorum poſt mortem
fuerunt involuta. Item inſtrumenta pœnarum, & morti-
ficationum, quibus in vita utebantur, & hujuſmodi. *Com-
munis.*

Reliquiæ noviter inventæ, aut productæ, ad hoc ut 53
coli poſſint cultu publico, debent prius eſſe legitime re-
cognitæ, & approbatæ. *Commun.* per text. *in cap. Cum
ex eo 2. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum.* Et Con-
cil. Tridentin. *ſeſſ. 25. de invocatione, veneratione, &
Reliquiis Sanctorum*; ubi expreſſe ſtatuitur: *Nulla etiam
admittenda miracula nova, nec novas Reliquias recipien-
das, niſi eodem recognoſcente, & approbante Epiſcopo.* Ubi
ut vides, Reliquiæ tam *Beatorum*, quam *Sanctorum* de 54
novo inventæ, non ſolum a Papa, ſed etiam ab Epiſco-
po recognoſci, & approbari poſſunt. Fagnan. *c. cap. Cum
ex eo n. 6.* Barbol. *in Concil. Tridentin. loc. c. n. 9. & 10. &
part. 3. de Offic. & poteſt. Epiſcop. allegat. 97. n. 10.* cum plu-
ribus aliis ibi citatis, Reiffenſtuel *l. c. num. 27.* & alii
paſſim; Quamvis enim textus *in c. cap. Cum ex eo*, di-
cat: *Niſi prius auctoritate Romani Pontificis ſint approba-
tæ*; Tamen id debet intelligi de noviter inventis Reli-
quiis alicujus nondum *Canonizati nec Beatificati*, uti cum
aliis ſolide probat *ib. a n. 5.* Reiffenſtuel *l. c. n. 27. &
28.* & alii.

Immo Reliquiæ a Papa jam approbatæ etiam ab Epiſco- 55
po loci adhuc ſunt recognoſcendæ, non quidem ut de-
nuo ab ipſo approbentur, ſed ſolum ut videat, an reve-
ra Romæ fuerint approbatæ, & an fraus aliqua ſubſit,
antequam publicæ venerationi exponantur. Sixtus V. Con-
ſtitut. 88. incipien. *Dominus*, *S. C. R. 19. Octobr. 1601.*
Et hoc etiam pro Reliquiis exponendis in Eccleſiis Re- 56
gularium, ut deciſum fuiſſe *in una Viterbien. 26. Junii
1627.* refert Sellius *in Select. Canonic. cap. 3. n. 11.* Bar-
bol. *in Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. n. 11.*

Ad hoc autem ut Epiſcopus rite approbet alicujus jam 57
Canonizati, aut *Beatificati* Reliquias noviter inventas Ro-
mæ nondum approbatas, neceſſe eſt, ut *adhibitis in con-
ſilium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat, quæ veri-
tati, & pietati conſentanea judicaverit*, ut expreſſe ſta-
tuit Concil. Tridentin. *l. c.* & recte obſervant Barbola *ib.
numer. 13. & c. allegat. numer. 97. numer. 17.* cum plu-
ribus ibi citatis, Sanchez *in decalog. tom. 1. lib. 2. cap.
43. numer. 15.* Azorius *part. 1. lib. 9. cap. 8. quæſt. 8.*
Reiffenſtuel *l. c. numer. 27.* & alii paſſim. Et ſi aliquid 58
circa id emerſerit grave dubium, nihil inconſulto Sum-
mo Pontifice novum, aut in Eccleſia hactenus inuſita-
tum eſt decernendum, textu expreſſo *in Conc. Triden. loc.
c. in fine.*

Epiſcopus approbare non poteſt in ordine ad Cultum 59
publicum Reliquias alicujus cum fama Sanctitatis defun-
cti & nondum *Canonizati*, nec *Beatificati*: Hoc enim
ſpectat ad Romanum Pontificem. *Comm.* textu expreſſo
*in c. cap. Cum ex eo 2. de Reliquiis, & Veneratione San-
ctorum*, ibi: *Inventas de novo Reliquias nemo publice ve-
nerari præſumat niſi prius auctoritate Romani Pontificis ſint
approbatæ.* Nec obſtat textus Concilii Tridentini allat.
ſupra num. 53. quia debet intelligi de ſolis noviter inven-
tis Reliquiis jam *Canonizatorum*, vel *Beatificatorum*, &
alius textus *c. cap. Cum ex eo* intelligendus eſt de no-
viter inventis ſeu productis Reliquiis alicujus cum fama
Sanctitatis defuncti, & nondum *Canonizati*, nec *Beatifi-
cati*, uti cum aliis recte docet Fagnan. *in c. c. Cum ex
eo a n. 5.* Barbol. *cit. allegat. 97. n. 11.* cum aliis ibi ci-
tatis, Reiffenſtuel *l. c. n. 28.* & alii.

Cultu privato poſſunt coli Reliquiæ quæcumque, tam 60
antiquæ, quam novæ, non ſolum *Canonizatorum*, &
Beatificatorum, ſed etiam cum fama Sanctitatis defuncto-

rum, quamvis a nemine recognitæ, & approbatæ fuerint. *Communis argument. cit. cap. Cum ex eo*, ubi solum prohibetur publicus cultus, & Veneratio, adeoque a sensu contrario concessus intelligitur Cultus privatus, & Veneratio Servorum Dei nondum *Canonizatorum*, nec *Beatificatorum*.

61 Reliquiæ antiquæ habendæ sunt in ea veneratione, in qua hactenus fuerunt. *Sacr. Congregat. Concil.* apud Bonacinam *in primum decalogi præceptum disput. 3. quæst. 1. punct. 4. num. 4. vers. Dixi*, Barbosam *cit. allegat. 97. num. 11. & in Summa Apostolic. dec. verb. Reliquiæ sanctorum n. 4.*

62 Quoad Reliquias est attendendum novissimum Edictum emanatum pro veneratione Reliquiarum &c. Vide verb. *Agnus Dei*, ubi affertur ad litteram.

63 Reliquiæ non sunt incensandæ, nisi cum incensantur Oblata. *Sacr. Congregat. Rit. in Lucana 10. April. 1602.* apud Barbos. *in Summa l. c. n. 10.* & Sell. *in select. Canonic. cap. 58. num. 3.*

64 Corpora Sanctorum, & insignes eorum Reliquiæ non possunt transferri de Civitate in Civitatem, nec de Ecclesia ad Ecclesiam, inconsulta Sede Apostolica, Lambertin. *l. c. l. 4. p. 2. c. 21. a n. 10. ad 19.* ubi *sub n. 13.* dicit, sic respondisse *S. C. Conc. tom. 6. memorabilium p. 733.* in Archiv. ibi enim sic legitur: *An qui transtulerunt Corpus Sanctæ Christinæ virginis, & Martyris, inciderint in pœnam Excommunicationis; Sanctissimus Dominus Noster respondit, transferentes non esse excommunicatos, sed tamen obtinuit hodie ex Stylo talem translationem non esse faciendam, inconsulta Sede Apostolica*. Et infra *a num. 14.* refert exempla variarum similium Translationum factarum ex concessione Sedis Apostolicæ, & signanter Translationis Ossium, & Reliquiarum Sancti Thomæ Aquinatis, translationis Capitis Beatæ Nymphæ Virginis, & Martyris, & translationis Capitis S. Guillelmi Ducis Aquitanis, translationis brachii S. Conradi Placentini, translationis brachii Sancti Bernardi.

65 Item transferri non possunt de loco ad locum Corpora, neque Reliquiæ Beatorum nondum Canonizatorum, nec fieri potest mutatio Capsæ, in qua eorum Ossa recondita sunt, nisi accedente Summi Pontificis, aut Sac. Congregationis Rituum auctoritate; d. Lambert. *l. c. cap. 21. a num. 6. ad 9.* ubi refert varia exempla similium translationum factarum ex concessione Sedis Apostolicæ, & signanter Translationis Beati, nunc Sancti Laurentii Justiniani, translationis Beati, nunc Sancti Joannis a Cruce; translationis Beati Ferdinandi III. Regis Castellæ, & Legionis.

66 Item sine licentia Papæ, aut Sacræ Congregationis Rituum transferri non possunt de loco ad locum Corpora Servorum Dei nondum Beatificatorum, nec Canonizatorum, in quorum Beatificationis, & Canonizationis Caussis Sedes Apostolica jam manum apposuit. Idem Lambertinus *l. c. cap. 21. a num. 1. ad 5.* ubi refert varia exempla similium translationum factarum ex concessione Sedis Apostolicæ, & signanter Translationis Corporis Venerabilis Servæ Dei nunc Beatæ Hyacinthæ de Marescottis, translationis Servi Dei, nunc Sancti Joannis Francisci Regis, translationis Servi Dei, nunc Sancti Camilli de Lellis, Translationis Servi Dei Caroli a Setia.

67 Translatio autem Corporum Servorum Dei nondum Canonizatorum, nec Beatificatorum, in quorum Caussis non fuit adhuc signata *Commissio*, seu Sedes Apostolica nondum manum apposuit, potest fieri de licentia Episcopi, seu Ordinarii. Idem Lambertin. *l. c. num. 4.* & alii passim.

68 Reliquiæ Sanctorum vendi non possunt. *Communis*, per text. *in cit. cap. Cum ex eo 2. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, & l. nemo 3. Cod. de Sacrosanctis Eccles.* Res enim Sacræ, quales sunt Reliquiæ non sunt in dominio alicujus, nec pretii æstimationem recipiunt, *l. Sacra 9. in fine, ff. de rerum divisione*. Et quod Reliquiæ nullius sint in bonis, expresse decrevit *S. C. R. in Senogallien. Montis Bodii 23. Jun. 1610.* apud Barbos. *in summa loc. cit. num. 5.* & Sellium *l. c. cap. 58. num. 4.* adeoque vendi non possunt; Tum quia Spiritualia, & spiritualibus annexa vendi non possunt sine labe Simoniæ, *cap. Querelam 15. de Simonia, c. De Jure 16. de jurepatron.* Glossa communiter recepta *in capit. Cum ex eo, verb. venales*, adeoque &c.

69 Furtiva subtractio SS. Corporum, vel Reliquiarum etiam devotionis causa facta, est peccatum Sacrilegii, nisi essent in locis Infidelium condita. Reliquiæ enim sunt Res Sacræ. Sic Turrecremata *in c. Corpora sanctorum 37. de consecr. dist. 1. in respons. ad 3.* Pirhing *l. 3. Decr. tit. 45. n. 12. in in fine*, Reiffenstuel *l. c. n. 33.* Ferrand. *disquis. Relig. l. 1. c. 8. art. 2.* Lambert. *l. c. l. 4. p. 2. cap. 25. n. 21.* per text. *in c. Quisquis 17. q. 4.*

70 Reliquiæ in Altari pro ejus consecratione locandæ debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum. *S. C. Episc. & Regul. 13. Septemb. 1593.* apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Altare n. 12.* Barbos. *in Summa l. c. n. 5.*

71 Corpora Sanctorum nondum Canonizatorum non possunt poni sub Altari. *S. C. Episc. & Regul. 10. Jun. 1586.* apud Gavant. *l. c. verb. Reliquiæ Sanctor. n. 12.*

Quando exponuntur Reliquiæ, ultra lampadem, de- 72
bent continuo ardere in Altari duo lumina, alias non exponantur. *S. Rit. Cong. 22. Jan. 1701.*

Reliquia Sancti, ad hoc ut de eo possit celebrari Of- 73
ficium, debet esse insignis, scilicet Caput, Brachium, Crus, vel ea pars Corporis, in qua passus est Martyr; dummodo sit integra, & non parva, & sit ex Sanctis approbatis, & positis in Martirologio, & tunc celebratur Officium sub ritu duplicis Minoris, & recitatur Symbolum in Missa. *S. R. Congr. 8. April. 1628.*

Officium de Reliquia insigni celebrandum est solum in 74
Ecclesia, ubi est Reliquia; Et si talis in Ecclesia sit Cathedralis, non propterea aliæ Ecclesiæ debent se in hoc conformare cum illa. *S. R. Cong. in Calaguritana 1. Septemb. 1611. & in Conchen. 12. Mart. 1619.*

Si vero Reliquia non sit insignis, non licet, nec est 75
alterandum Officium, sed recitandum prout in Breviario Romano. *S. R. Cong. in viterib. 1. Sept. 1612.*

De Sancto, cujus habetur Corpus vel insignis Reliquia, non potest fieri Officium, nisi constet de identitate, & nisi reperiatur in Martyrologio Romano: Reliquiæ vero
a locorum Ordinariis approbatæ possunt exponi ad Fide- 76
lium venerationem. *S. R. C. 19. Octob. 1691.*

Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione Cor- 77
poris, vel insignis Reliquiæ, non habet Octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica. *S. R. Congr. 12. Aug. 1613.*

Qui recitat Officium de Sancto, de quo habet insignem 78
Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*. *S. R. Congr. 2. Decembr. 1684.*

In illis Ecclesiis, in quibus Officium, & Missa de Bea- 79
tis recitari, & respective celebrari possunt, licet eorum Reliquias exponere, Imagines, vel Simulacra super Altari collocare, ac votivas Tabellas ibidem appendere. *S. R. C. 17. Apr. 1660.*

In Missis de Beatis non debet dici *Credo*, nisi adsit 80
Reliquia. *S. R. C. 22. Jul. 1664.*

Reliquiam deferre in Processionibus pertinet ad prio- 81
rem Conventus, unde Reliquia sumitur, sed Regulares non parati debent in processione cedere digniorem locum Clero Sæculari. *S. R. C. in Senog. Montis Bodii 25. Sept. 1605. & 19. Apr. 1608. & 23. Jan. 1610.*

Reliquiæ non in Monasteriis Monialium, sed in exte- 82
rioribus Ecclesiis asservari debent. *S. C. Episc. & Regul. in Faventina 7. Mart. 1617.*

Reliquiarum Sanctorum Patronorum Civitatis, clavis 83
una concedi potest Magistratui Sæculari ejusdem Civitatis. *S. C. R. 8. Maji 1604.* apud Barbos. *in Summa l. c. n. 9.* Et *S. C. Episc. in Civitatis Castellanæ 6. Apr. 1696.* apud Monac. *t. 1. tit. 5. form. 2. n. 39.* ubi etiam de aliis Laicis.

Reliquia modica jam facta alienabilis, alicui Ecclesiæ, 84
vel Oratorio donari potest. *S. R. C. in Assen. 8. Jul. 1602.* Alias enim non posset alienari sine beneplacito Sedis Apostolicæ, Barbosa *l. c. n. 6. & 7.* cum Marco Antonio Genuensi, Maranta, & Ricciul. ibi citatis.

Reliquias falsas exponere ad venerationem est pecca- 85
tum Superstitionis. La Croix cum Busembaum *l. 3. p. 1. n. 8. vers. superstitionem*, & alii passim.

Reliquiæ, & Ossa Sanctorum radi non possunt, ut ra- 86
sura detur cum potu infirmis. *S. R. Episc. & Regular. 17. Decemb. 1691.* apud Gavant. *l. c. num. 33.* Immo Reliquiæ Sanctorum (præsertim insignes) neque portari possunt ad Ægrotos. Concil. Provinc. Mediolanen. V. apud Gavant. *loc. cit.*

In Altari, in quo est expositum SS. Sacramentum, 87
non possunt exponi Reliquiæ Sanctorum. Sic in Instructione edita de mandato Clementis XI. *die 20. Jan. 1705. §. 2. ibi: sopra l' Altare non vi si ponghino Reliquie de' Santi, o statue de medesimi*. Vide verb. *Eucharistia sub n. 64.*

In Tabernaculo, ubi asservatur SS. Sacramentum, non 88
sunt retinendæ Reliquiæ, nec Vasa Sacrorum Oleorum, nec aliud: *S. C. R. 22. Febr. 1593.*

Ad evitandas dissensiones, & contentiones inter aliqua 89
totius Ordinis Fratrum Minorum membra circa solemnitates, picturas, & inscriptiones Religiosorum, noviter Beatificatorum, & Canonizatorum, in Capitulo Generali Victoriæ celebrato die 23. Maji 1694. sub titulo *Pro utraque Familia a num. 41. ad 46.* provide fuit statutum ut infra.

„ Non sine justo animi angore perpendit Diffinito- 90
„ rium Generale, quanta in pluribus Provinciis evenerint scandala post novam aliquam Canonizationem Servi Dei, qua Altissimus Ordinem nostrum dignatus est decorare, cujus occasione elapsis annis, vel ratione solemnizandi Canonizationis festum, vel etiam Sancti imprimendi, vel ejus imaginem, sive sculptam, sive pictam cum aliqua intitulatione, inscriptione, narrativa, aut rethorica compositione vulgandi, vel de eo prædicandi, vel Canonizationis Processionem faciendi, vel aliud quidpiam in ea solemnitate peragendi, lites, & dissensiones inter aliqua totius corporis Observantiæ membra in variis Provinciis exortæ, Fratrum turbationes, publica jurgia, mendacia utrinque forte vulgata, libri & scripturæ a temerariis Auctori-

„ bus

„ bus, tam proprio, quam alieno nomine, absque legitima licentia impressi, plus damni, quam ædificationis apud Christifideles conciliavere.

91 „ Volens itaque Diffinitorium Generale talibus in posterum dissonantiis, secundum Deum providere, consulto, & mature decernit, quod si servus Dei, de quo agatur causa Beatificationis, vel Canonizationis apud S. Sedem, aut qui a Summo Pontifice fuerit Beatificatus, vel Canonizatus, sit ex Observantia, & mortuus sit filius alicujus Provinciæ, vel Custodiæ Observantis tam in actis causæ, quam in picturis, sculpturis, elogiis, & foliis, ac locis quibuscumque, exprimatur quod ex Reformatis Ultramontanæ Familiæ explicetur, quod est strictioris Observantiæ, vel Minorum Observantium Reformatorum. Sin autem fuerit ex Discalceatis, vel Recollectis Provinciis hujus Cismontanæ Familiæ dicatur Ordinis Minorum Observantium Discalceatorum, vel Recollectorum, quod etiam addatur, si dicatur strictioris Observantiæ, ita ut nunquam particularis status, in quo mortuus est Sanctus, sive sit Observantiæ, sive Reformatorum, sive Discalceatorum, sive Recollectorum taceatur, aut status cum statu confundatur.

92 „ Solemnitas festi Beatificationis, ac Canonizationis Servi Dei ad totum corpus Observantiæ pertinentis, & processio in ea fieri consueta, prius fiat a Conventu illius membri, cujus servus Dei, dum viveret portio fuerat, videlicet Reformatorum, si mortuus est Reformatus, Observantium, si Observans, Discalceatorum, aut Recollectorum, si Discalceatus, vel Recollectus, in Cœlum migraverit. Et si plures fuerint ejus-
93 dem membri Conventus, prius fiat a principaliori, deinde liberum sit ceteris etiam alterius membri, etiam eodem tempore cum aliis Conventibus (non tamen cum principaliori prædicto membro, ad quod Sanctus immediate pertinet) eam celebrare solemnitatem.

94 „ Ad Processionem autem, quæ a principaliori prædicto Conventu fiet, aliorum Conventuum Communitates concurrere teneantur, & sub privatione Officii, vocisque activæ, & passivæ per triennium, Prælati cum suis familiis omnino conveniant.

95 „ Si vero in loco non extiterit Conventus, immediatioris Instituti illius novi Sancti, solemnitas, & processio, cui omnes alii in loco, vel Civitate coexistentes Conventus interesse, sub iisdem pœnis teneantur, fiat primo in Conventu Ordinis antiquiori, ex quocumque membro Observantiæ sit, dummodo in omnibus Imaginibus, libris, & foliis exprimatur cujus membri de corpore Observantiæ Sanctus ille, vel Beatus in sua pretiosa morte filius fuerit ".

96 Quæ omnia pro illorum majori firmitate, & perpetua observantia, ut refert Urlaya *tom.* 1. *p.* 2. *discept.* 20. *n.* 79. fuerunt specifice confirmata a S. R. Congregatione sequenti Decreto: *Sacra Congregatio suprascriptum statutum benigne confirmavit, & contra ejusdem transgressores sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ procedi posse decrevit.*

Die 9. *Decemb.* 1713.

G. Card. Carpineus Præfectus.

N. M. Tedeschi Episcopus Liparitanus

Sac. Rit. Congr. Pro-secretar.

97 Alia ad rem. Vide verb. *Imago*, verb. *Miraculum*, verb. *Sanctitas, sancti*, & in *tom.* 8. inter *Decreta Sacr.* Congreg. decret. sub *num.* 598. ubi decernitur, quod Reliquiæ Sanctorum, quæ deferuntur in Processionibus per Civitates, & oppida, non debent deferri sub Baldachino.

98 Addendum est sequens Decretum quoad cultum Coronæ ferreæ, quæ in Collegiata Ecclesia S. Joannis Baptistæ Modoetiæ Mediolanen. Diœcesis asservantur.

„ Cum Modoetiæ in Ecclesia Collegiata S. Joannis Baptistæ ab antiquissimo tempore inter cæteras Sanctorum Reliquias Corona Ferrea, uno ex Clavis Domini Nostri Jesu Christi, ut pie creditur, in laminam, sive circulum compacto exornata asservaretur: Cumque Anno 1685. D. Tancredinus Visitator cultum eidem Coronæ antea præstitum, quousque a clar. mem. D. Card. Vicecomite tunc Mediol. Archiepiscopo, aliter decerneretur, Decreto suspenderit; idem vero Cardinalis Archiepiscopus rei gravitate perpensa anno 1688. recursum ad Apostolicam Sedem habendum esse, ab eaque decisionem expostulandam edixerit; Modoetienses vero actis nonnullis in Curia Archiepiscopali tunc peractis usque modo siluerint, ac sollummodo tribus ab hinc annis Sacr. Rituum Congregationi pro prædicta Decisione supplicaverint: Hinc audito prius R. P. D. Calcho Episcopo Lucano, tunc Vicario Capitulari Mediol. deinde vero Eminentissimo, & Reverendissimo D. Cardinali Odescalco moderno Archiepiscopo Mediolani, ac postremo, tam in voce quam in scriptis R. P. D. Prospero de Lambertinis Fidei Promotore, Eminentissimus, & Reverendissimus D. Cardinalis Ptolomæus infrascripta dubia declaranda proposuit videlicet.

„ Primum. An Capitulo Collegiatæ S. Joannis Baptistæ Modoetiæ liceat Coronam Ferream, de qua agitur, retinere intus Crucem, in qua fuit reposita insimul cum aliis reliquiis, & publicæ Venerationi exponere? & quatenus negative.

„ Secundum. An saltem eidem Capitulo liceat dictam Coronam Ferream exponere in altari Majori, & processionaliter deferre, prout olim practicabatur, in casu &c.

„ Et sacra eadem Congregatio re mature discussa, visisque eorum juribus, respondendum censuit.

„ Ad primum *Affirmative*.

„ Ad secundum provisum in primo, & ita declaravit Die septima Aug. 1717.

„ Et facta deinde per me Secretarium de prædictis Sanctissimo D. N. relatione, Sanctitas sua benigne annuit. Die 10. ejusdem mensis, & anni 1718.

Nomina Sanctorum sepulcris impressa, propria censeri debent. Benedict. XIV. in Appendice Coust. incip. *Sa- 99
ror Imelda* §. 7. Nomina quædam appellativa, *Justi*, 100
videlicet, *Can. dedi*, *Victoris*, & similium, Sanctis sine proprio nomine repertis, ignotis, sive baptizatis, quorum corpora a Catecumbis, seu Cœmeteriis extrahuntur, recte imponuntur. Idem *ibid.* §. 3.

VESTIS.

SUMMARIUM.

1 *Fœmina non potest uti veste virili nec vir veste fœminea, & si hoc fiat sine prava intentione, periculo, scandali & libidinis, erit tantum peccatum veniale, alias mortale. Et si fiat ex necessitate, nullum erit peccatum*, remissive.

2 *Sæculares utentes vestibus Religiosis ignominiose in ludis, vel in lasciviis, peccant mortaliter, & incurrunt graves pœnas, & possunt puniri per Judices sæculares*, remissive.

3 *Unde induentes vestes Religiosorum ad Mascheras gravi pœna sunt puniendi, & etiam illi, qui eas commodant.*

4 *Verbum* Maschera *derivat a dictione* Malchi.

5 *Moniales tempore bacchanalium nequeunt uti alienis vestibus ad Mascheras.*

6 *Vestes Sacræ non possunt amplius converti ad usus profanos.*

7 *Nec ad alios usus, quam quibus dedicatæ sunt, transferri debent.*

8 *Vestes Sacræ veteres comburendæ sunt, & Cineres in Baptisterio, vel alio loco honesto condi debent.*

9 *Clerici quibus vestibus uti debeant?* remissive.

10 *Vestis Clericorum usque ad annum 500. nullatenus distincta erat a vestibus Laicorum.*

11 *Quæ sint vestes necessariæ pro celebratione Missæ?* remissive.

12 *Quis possit illas benedicere?* remissive.

13 *Quando liceat, vel non uti vestibus infidelium.*

14 *Afferuntur notabiles versiculi quoad vestem.*

15 *Adducitur notabile factum cujusdam Theologi male recepti in suo Monasterio, dum erat humiliter indutus, & splendide postea recepti Cappa pretiosa vestiti.*

16 *Alia ad rem* remissive.

17 *Affertur novissimum Edictum, quo sub certis pœnis præcipitur, Cadavera Ecclesiasticorum in Funeralibus Officiis exponi induta sacris vestibus eorum Ordini congruentibus, & inhibetur exponi induta quocumque alio habitu, sive Societatem, sive Religionum.*

18 *Cathecumeni non ante, sed post Baptismum, veste candida sunt induendi.*

19 *Vestis talaris usus an, quibus, & sub qua pœna præcipi valeat ab Episcopis?* ad num. 20.

21 *Affertur lepida observatio de veste talari, ob quam sine Abbatia multi vocantur abbates.*

22 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 48.

FEmina non potest uti veste virili, nec vir veste fœ- 1
minea, & hoc si fiat sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, erit tantum peccatum veniale, alias mortale. Vide verb. *Habitus n.* 50. (Vide etiam notam ibidem appositam.)

Seculares utentes vestibus Religiosis ignominiose in lu- 2
dis, vel in lasciviis, peccant mortaliter, & incurrunt graves pœnas, & possunt puniri per Judices Sæculares.
Vide d. verb. *Habitus num.* 47. Unde Concilium Medio- 3
lanense 1. *par.* 2. *tit. de Clericorum vestitu* expresse statuit, quod induentes vestes Religiosorum ad Malcheras gravi pœna puniantur, & etiam illi, qui eas commo-
dant. Et Urlaya *Inst. Crim. lib. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 112. cum 4
aliis ibi citatis observat, quod verbum *Maschera* dederica

dictione *Mischa*, quæ apud Longobardos significat Larvas, Dæmones, & Lamias, exinde inferendo solum nomen Mascheræ horridum, & perniciosum esse.

5 Hinc locorum Ordinarii, aliique Prælati regulares non debent dare licentiam, nec permittere, quod Moniales tempore Bacchanalium, recreationis gratia, proprias religiosas vestes dimittant, & assumant alienas Mascheras, *Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in Ferrar. 27. April. 1664.*

6 Vestes Sacræ non possunt amplius converti in usus profanos, quia semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum, textu expresso *in cap. Semel 51. de Reg. Iuris in 6.* & concordat *cap. Quæ semel 4. cap. 19. quæst. 3.* Nec ad alios usus, quam quibus dedi-
7 catæ sunt, transferri debent, *cap. vestimenta 42. & cap. Ad nuptiarum 43. de consecr. dist. 1.*

8 Vestes Sacræ, cum fuerint vetustate consumptæ, incendio dandæ sunt, & Cineres in Baptisterio, vel alio loco abdito, & honesto concedi debent, *cap. Altaris palla 37. de consecr. distinct. 1.*

9 Clerici quibus vestibus uti debeant? Vide verb. *Clericus art. 1. a n. 13. usque in finem.*

10 Vestis Clericorum usque ad annum 500. nullatenus distincta erat a vestibus Laicorum. Ursaya *in Miscellaneo 2. lit. V. n. 24.* ex Thomassino *de veteri, & nova Ecclesiæ disciplina.*

11 Quæ sint vestes necessariæ pro celebratione Missæ? Vide verb. *Missa art. 10.*

12 Quis possit illas benedicere? Vide verb. *Benedictio art. 1. a n. 17. ad 21.* & Verb. *Vasa Sacra n. 2. & 3.*

13 Illicitum est uti vestibus infidelium, quæ alium usum non habent, quam quod sint signa falsæ Religionis, seu falsi Cultus. At vero licitum est uti Infidelium vestibus, quæ alium aliquem usum habent, quam profitendæ falsæ Religionis, aut falsi Cultus, præsertim si subsit justa causa, v. g. ad evitandum aliquod grave periculum, ad eludendos hostes, ad obtinendam victoriam vel propter defectum alterius vestimenti, & hujusmodi. (a) *Communis*, cum S. Thoma 2. 2. *qu. 169. art. 2. ad 3.* ubi sic expresse dicit: *Potest tamen quandoque hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliquid aliud hujusmodi.* Et ad id faciunt duo sequentes versiculi relati a Glossa *in cap. Clericus 5. de vita, & honestate Clericor. verb. Relaxaverint*, ibi:

Tutius ut peterem Laici sub imagine Romam,
Fas fuit, ut fuerem luxuriare comam,

14 Afferuntur alii notabiles versiculi quoad vestem, relati ex aliis ab Ursaya *in Miscellaneo 2. lit. V. n. 26.* ibi:

Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur a mille, quamvis idiota sit ille,
Si careat veste, nec sit vestibus honeste.
Nullius es laudis, quamvis scias omne quod audis.

15 Quidam Theologus, qui prius humiliter indutus, male fuerat receptus in suo Monasterio, rediens deinde cum preciosa Cappa, splendide receptus, & honorifice tractatus fuit, qui postea in Capitulo multas gratias egit Cappæ suæ. Fagnan. *in c. Episcopal. n. 32. de privil.* Ursaya *Miscellan. 2. lit. C. n. 33.*

16 Alia ad rem. Vide verb. *Benedictio*, verb. *Clericus*, verb. *Habitus*, verb. *Fæmina*, verb. *Missa*, & verb. *Paramenta.*

17 Affertur novissimum Edictum, quo sub certis pœnis præcipitur Cadavera Ecclesiasticorum in funeralibus Officiis exponi induta Sacris vestibus eorum Ordini congruentibus, & cadavera quorumcumque etiam Nobilium, & Magnatum deferri ad Ecclesiam cum feretro præcedente Cruce, non autem cum heredis aliisve vehiculis.

„ Gaspare per la Misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S.R.C. Card. di Carpegna, della Santità di nostro Signore Vicario Generale ec. "

„ Avendo la Santità di nostro Signore sotto li 9. del prossimo passato mese fatto alcune provisioni circa le Processioni de' Funerali, e l'esposizioni di Cadaveri nelle Chiese, quali di nuovo conferma, e volendo, che in tutta la Funzione delli detti Funerali, ed Esequie si osservi puntualmente il Rito di questa Santa Romana Chiesa, ordina a tutti i R.R. Parrochi, Superiori delle Chiese Secolari, e Regolari, ed in qualsivoglia modo privilegiati, Sagrestani, ed altri a chi spetta, di non permettere, che li Cadaveri degli Ecclesiastici Secolari, particolarmente de' Sacerdoti, come anche de' Diaconi, e Subdiaconi si trasportino dalle proprie Case alle Chiese, ovvero in queste si esponghino vestiti di qualunque altro abito sia di compagnie, o Religioni, ma con le vesti Sacre secondo il loro Ordine in conformità della disposizione del Rituale Romano *tit. de Exequiis*, sotto pena alli suddetti della perdita di tutti gli emolumenti funerali, ed altre a nostro arbitrio.

„ Di più ordina la Santità sua, che nel trasportare dalle Case alle Chiese li Cadaveri di tutte le persone di qualsivoglia stato, grado, e condizione, anche titolate, o sia di giorno, o di notte con la dovuta licenza, si osservi parimente la disposizione del detto Rituale Romano *nel tit. suddetto §. Constituto tempore*; che si portino processionalmente con la Croce avanti *Parocho præcedente feretrum cum luminibus*, e però proibisce di trasportarsi in qualsivoglia altra maniera, particolarmente dentro li Cocchij, o Carrozze, sotto pena alli Eredi in caso di contravenzione di Scudi 500. da applicarsi in opere pie, ed al Parroco, se ciò permetterà, della perdita delli emolumenti, che se li devono, ed altre a nostro arbitrio. Dato questo di 4. Febbraro 1705.

18 Catechumeni non ante, sed post Baptismum veste candida sunt induendi, *c. Post Baptismum 91. & c. Accepisti 92. dist. 4. de Consec.* Et sic expresse statuit Bened. XIII. in Conc. Rom. tit. 26. *de Baptismo c. 2.*

19 Vestis talaris usus an, quibus, & sub qua pœna præcipi valeat ab Episcopis? Quamvis enim Sacrum Concil. Tridentinum *sess. 14. cap. 6. de Reformat.* verbis expressis non injunxerit Ecclesiasticis personis usum vestis talaris, sed solum jusserit deferri habitum *eorum Ordini & Dignitati congruentem, & juxta Episcopi ordinationem ac Mandatum*; Nihilominus *Sacra Congregat. Concil.* rata semper habere consuevit Episcoporum Decreta de usu Vestis talaris; Et præsertim *in Hortana 8. Julii 1690.* ubi proposito dubio „ An Edictum, seu præceptum Episcopi „ sustineatur? *Rescriptum fuit*, Secretario, ad mentem „ quæ sic explicata fuit; sustineri Edictum, Sacerdotes „ teneri semper incedere in habitu talari, & Clericos „ maxime in functionibus Ecclesiasticis; & quoad pœnas „ Episcopus moderate procedat, *ut in lib. 40. Decretor.* „ pag. 435. Rursus in Ostunen. Synodi 6. Jul. 1697. ad „ VII. sub Respondit, servandum esse Decretum proxi- „ me relatum in Hortana, ut in lib. 47. Decret. post „ pag. 294. Sic quoque in Melevitana Synodi 4. Junii „ 1707. ad XXVII. dub. prodiit Rescriptum, Constitu- „ tionem Synodalem sustineri, cum licentia tamen gratis „ danda, ut in lib. 57. Decretal. pag. 205. Itidemque in „ Ruben. Habitus talaris, ad dubium hoc, An Edictum su- „ per delatione habitus talaris in Ecclesiis, illarumque „ ingressu, & egressu sustineatur? Ita resolutum fuit; „ sustineri moderatis pœnis arbitrio Eminentissimi Præ- „ fecti, qui sic declaravit; Nos ad mentem ejusdem Sa- „ cræ Congr. Nobis expressam, declaramus a suprad. Edi- „ cto Episcopi defendam esse contra inobedientes, videli- „ cet quoad Sacerdotes pœnam suspensionis ipso facto in- „ currendæ; Quoad Clericos, pœnam quod non possent „ promoveri ad Ordines Sacros, nec admitti ad Benefi- „ cia, quamvis de jurepatronatus; & quoad Sacristas, „ pœnam suspensionis; & respective quoad Clericos, „ pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ. Et loco præ- „ dictarum pœnarum mulctandos esse in quinque libris „ ceræ albæ laboratæ, & in subsidium suspensionis, & „ interdicti ferendæ sententiæ respective; ut in lib. 58. „ Decret. pag. 288. Recentius vero in Sorana Edicti 20 „ Maji 1719. rescriptum fuit, Servandum esse Edictum ut „ in lib. 69. Decret. p. 291. " Et denique *in Marsicen.* cum Episcopus simile promulgasset Edictum; sed dum Clerici ad

(a) Vestes infidelium, aut nationales sunt, vel Religionis distinctivæ, vel denique falsæ Religionis protestativæ. Nulli dubium, quem primi generis vestes adhiberi queant, semota quacumque culpa, quemadmodum inconcussum est apud Theologos omnes, si unum vel alterum excipias, numquam licere uti vestibus tertii generis, cum in se falsæ Religionis professionem includatur. Moveri dumtaxat posse controversia de vestibus ad secundum genus spectantibus. Disceptabantur olim Theologi, uti videre licet apud Cardinalem de Lugo in *Tractatu de Fide*, *qu. 14. sect. 5.* Enim hodie extra controversiæ aleam est positum, illicitum prorsus esse talibus vestibus uti, quacumque ex causa, nisi forte in Theatris, aliisque spectaculis.

Ita concludit Bened. XIV. *de Syn. Diœc.* L. XIII Cap. 20. *num. 25. Si quod adsit*, inquit, *indumenti genus, quod ex forma, usu, aliisve adhærentibus circumstantiis, habeatur veluti tessera, sive nota, quæ Religionem a Religione secernat, numquam eo uti licebit.* Ratio intrinseca est, quia hæc important simulationem Religionis, quæ mendacium includit. Mendacium porro semper est malum, nec unquam cohonestari potest, & a fortiori cum de Fide agitur. Hæc doctrina corrigenda est Ferraris sententia sub hoc numero explicata, ubi perperam adducitur S. Thomæ patrocinium, qui in loco citato loquitur de vestibus mulierum.

ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem essent promovendi,
exigeret ab eis jusjurandum de Edicto observando „ Sa-
„ cra Congregatio die 13. Decembris 1631. Rescripsit:
„ Servetur Edictum Episcopi, sed non exigatur præstatio
„ Juramenti. Et in Salernitana Edictorum 27. Septem-
„ bris 1732. ad 3. dub. An Dignitates, & Canonici
„ Cathedralis cogi possint ad incedendum in habi-
„ tu talari usque ad occasum solis, excepta tamen oc-
„ casione eundi ad loca ruralia; & quatenus affirmati-
„ ve? Respondit: Affirmative. Et consimiliter respon-
„ dit Sacra Congregatio Episcopor., & Regular. die 1.
„ Octob. 1728. in Monopolitana „ approbando hujusmodi
„ Edictum ab Episcopo latum. Sic expresse apud To-
„ mum quintum Thesauri Resolutionum S. Congr. Conc.
„ in Salernitana Edictorum.
20 Et apud Ursayam *tom. 5. part. 2. disceptat. 18. n. 98.*
habetur hæc celebris resolutio *Sacræ Congregat. Episcop.,
& Regular. in Callien. synodi 20. Januar.* 1720. in qua
multa fuerunt resoluta dubia; & ad rem dicta die 20.
Januarii 1720. fuit Episcopo Calliensi scripta Epistola
vulgari idiomate inter alia continens, ut sequitur *Che
precetti a tutti gli Ecclesiastici di dover vestire con abiti
lunghi fino a' piedi, quando celebrano la Santa Messa, o
intervengono nelle Sagre funzioni solamente, tanto di esta-
te, come d'inverno, sotto pena di sei giorni di carcere
formale per ciascheduna volta, che si contravenga, e
quando vi fossero recidivi, possa estendere detta pena an-
che fino a dieci giorni, Tollerando però, che quando non
intervengano a dette Funzioni Ecclesiastiche, possano usare
Abiti più corti, purchè sieno decenti e modesti, e che proi-
bisca a' Chierici poter usare Abiti secolareschi, con Mani-
cone, e Saccoccie alla moda, sotto pena di due libre di
cera bianca lavorata per ciascheduna volta.*
21 Affertur lepida observatio de veste talari, ratione cu-
jus multi sine Abbatia passim vocantur Abbates, teste
Lubin. de Abbat. Ital. in Monit. ad Lectorem, §. de Ab-
„ batum numero, sequentibus verbis, His vero novis-
„ simis temporibus, tum curialium vanitate, tum adu-
„ latione amicorum, & plebis ignorantia infinitus evasit,
„ ut Stultorum, sic Abbatum numerus, adeout honore-
„ stiori veste indutus, ab omnibus Abbas æstimetur, &
„ appelletur, qui fatuorum more sibi blandiens, de va-
„ no titulo gloriatur, & ex solius familiæ nomine no-
„ va, sed chimerica creditur Abbatia. Indeque in Urbe
lepide distinguuntur Abbates in duas species, quarum una
creatur a Dataria, alia vero a Sartoribus, qui eo ipso,
quod alicui habitum Ecclesiasticum faciunt, dicuntur et
dare titulum, se faciendi vocare Abbatem: Quapropter
fan. memor. Innocentius XI. cuidam nobili Romano pe-
tenti Ecclesiasticum Beneficium, eo prætextu, ut posset
denominari Abbas, serio respondit, non esse opus ad di-
ctum effectum obtinere aliquod Beneficium, ex quo sa-
tis erit, habitum deferre Ecclesiasticum; Sic expresse re-
fert, & sequitur Ursaya *lib. 3. Inst. Crim. tit. 4. n. 5.,
& 6.* improbans cum aliis, quod jam omnes Presbyteri
ratione solius vestis vocentur Abbates.
22 Sacræ vestes cujusque dignitatis, seu Ordinis gestandæ
sunt a Clericis Synodo interessentibus, ut ex antiquis
Synodorum Constitutionibus, & more moderno erudite
tradit Benedictus XIV. *De Synodo Diœcesana lib. 3. cap.*
23 21. *n. 1. 2., & 3.* Et in primis Episcopus in Congrega-
tionibus antesynodalibus in ædibus Episcopalibus fieri so-
litis præsidet indutus habitu Prælatitio, Rocchetto scili-
cet, & Mozzetta; Cum ad Ecclesiam accedit Synodum
incæpturus, aut prosecuturus incedit indutus Cappa;
priusquam preces recitet, quæ cujusque sessionis initio
dicendæ sunt, præter superpelliceum, amictum, & sto-
lam, induit Pluviale rubeum. In solemni supplicatione,
seu Processione, quæ cum universo Clero in Synodi ini-
tio, & fine per Urbem institui solet, pergit indutus al-
ba, stola, Pluviali rubeo, Mitram pretiosam, & Pasto-
ralem baculum deferens, & has easdem vestes in Sessio-
nibus Synodalibus retinet. Idem *loc. cit. num. 3. ex Cæ-
remoniali Episcop. lib. 1. cap. 31.*, & Gavant. *in praxi*
24 *praxi Synodi Diœcesanæ cap. 13.* Secunda autem die Sy-
nodi recitat consuetas preces Defunctorum in Pluviali
nigro; & tertia die assistit Missæ cum Stola, & Pluviali
albo. Idem *lib. 6. c. 1. num. 4.*
25 Pallium vero nec Archiepiscopus, nec Episcopus jus
Pallii habens, gestare possunt extra Ecclesiam, & extra
Missarum solemnia. Idem *lib. 3. cap. 11. num. 4.* Vide
tradita *in tom. 1. verb. Archiepiscopus art. 3. numer. 23.*
26 *ad 25.* Nec in omnibus Missis; sed Archiepiscopus eo uti
potest dum solemnem Missam celebrat in Synodo Provin-
ciali. Idem *ib. n. 6.* & expresse *Cæremonial. Episcop. lib.
1. cap. 31.*, ibi: *Cantabitur Missa de Spiritu Sancto so-*
27 *lemniter per Archiepiscopum, qui in ea utitur pallio.* Et
de facto in Conciliis Provincialibus Pallio usos fuisse S.
Carolum Borromæum Mediolani, & Benedictum XIII.
dum erat Archiepiscopus Beneventi, tradit Card. Petra
tom. 5. in Const. 3. Pii II. sect. unica num. 32. Vide d.
tom. 1. verb. Archiepiscopus art. 3. num. 27. In Missa
28 autem solemniter celebranda in Synodo Diœcesana, nec
Archiepiscopus, nec Episcopus Pallii usum habens, po-
test ipso uti, ut indubitanter asserit idem Benedict. XIV.
cit. lib. 4. cap. 11. n. 6. dicens expresse, quod Pallii usus
pro die Synodi Diœcesanæ nusquam reperitur, Archie-
piscopo, aut Episcopo usum Pallii habenti concessus. Un-
de Gavant. *in praxi Diœcesanæ synodi cap. 13. satis ap-*
posite scripsit: „ Habitus Episcopi in Missa Synodali erit
„ Pontificalis, & coloris rubei. Si celebrat solemniter,
„ assumit omnia paramenta usque ad Pallium exclusive.
Quod etiam notavit Pax Jordan. *tom. 2. lib. 8. titul. 2.*
n. 91. Episcopus etsi Missam in Synodo celebret, omnia 29
habere debet Pontificalia ornamenta, eique assistunt Dia-
conus, & Subdiaconus cum Dalmaticis; Idem *ib. n. 9.*
Qui tamen *lib. 5. cap. 2. num. 3.* vult, quod Episcopus
per seipsum Missam celebret, ut illi imponit recens Pon- 30
tificale, quod prodiit auctoritate Clementis VIII. ubi E-
piscopo, & non alteri dicitur: *Paratur in Sede, celebrat
Missam de Spiritu Sancto.* Nec satis est, ut Episcopus 31
Missam privatam faciat, sed omnino decet, ut solemni, 32
& Pontificali ritu celebret. Siquidem S. Carolus Borro-
mæus, in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part. 2.
tit. Quæ pertinent ad Sanctissimum Missæ sacrificium pag.*
152. dies enumerans, quibus Episcopus *Patrum monimen-
tis, & veteri, eoque comprobato rituum, cæremoniarum-
que Romanorum Codice*, Sacra Mysteria solemni celebri-
tate, & Pontificio apparatu perficere debet, primam
quoque Diœcesanæ Synodi diem inter illas recent. Sic il-
le expressis verbis.
Vicarius Generalis in Synodo Diœcesana, si Protono- 33
tarius sit Apostolicus, utitur vestibus hujus muneris,
Rocchetto scilicet, & Mantelletta. Et si ea careat præ-
rogativa, utitur vestibus quibus per Urbem incedere solet.
Si autem sit de gremio Capituli, in Missa, & solemni sup-
plicatione utitur vestibus Canonicalibus. In sessionibus
vero Synodalibus, illis depositis, proprias assumit. Idem
ibid. numer. 7. ex Gavanto *cit. cap. 13. numer. 11.
& 12.*
Dignitates Cathedralis, Episcopo solemniter celebranti 34
assistunt indutæ Pluviali; Canonici Presbyteri Casula;
Diaconi, & Subdiaconi Dalmaticis, ubi juxta Tridentini
Decretum *sess. 24. cap. 12. de reformat.* sit facta Præben-
darum divisio. Ubi autem ea divisio nondum est facta,
omnes Canonici uti solent Pluviali. Idem *ib. num. 8.* ex
Gavant. *loc. citat. num. secundo* Coadjutores Canonico-
rum Ecclesiæ Cathedralis utuntur vestibus, quibus in 35
Choro uti consueverunt. Vicarii Foranei, & Archi- 36
presbyteri, seu Præpositi rurales in aliquibus Diœcesi-
bus, aut Pluviale, aut aliud ornamentum assumunt quo
a cæteris distinguantur; In aliis autem nullum obtinent
speciale Insigne. Parochi quoque alicubi præter superpel-
liceum, seu Cottam, gestant Capuccium, alibi Stolam. 37
Cæteri de Clero utuntur duntaxat superpelliceo. Idem 38
ib. n. 8. ex Gavant. *cit. cap. 13.* Recte tamen cum ipso
concludens, standum esse in his omnibus locorum con-
suetudini.
Si Episcopus in Synodo Missam privatim, vel nullate- 39
nus celebret (quod tamen juxta supra tradita, improba-
tur) Canonici Cathedralis utuntur duntaxat vestibus
Choralibus. Et ei interessenti ut debet Synodo ornato
omnibus Pontificiis insignibus, assistunt Diaconus, & Sub-
diaconus cum Dalmaticis, perinde ac si Missam celebran-
ti inservirent, ut præscribitur in Pontificali Romano;
Idem *ib. num. 9.* Gavant. & Pax Jordan. *loc. cit.* Digni- 40
tates, & Canonici Cathedralium habentes per Apostoli-
cum privilegium usus Pontificalium, in Synodo, dum E-
piscopus Missam celebrat, Processio peragitur, & Syno-
dales sessiones habentur, possunt uti sola Mitra cum Ve-
stibus aliorum Canonicorum propriis, non vero cum aliis
indumentis Pontificalibus; Cum enim Præpositus Colle-
giatæ Sanctæ Agathæ Civitatis Cremonæ vellet Cremo-
nensi Synodo interesse indutus Pontificalibus ornamentis,
quorum usum illi cæteroquin competere nullus dubita-
bat, eique opponeret Episcopus, proposito dubio in Sa-
cra Congregatione Concilii: *An Præpositus S. Agathæ
possit ultra usum Mitræ in Cathedrali, & actionibus Sy-
nodalibus uti baculo, aliisque Pontificalibus ex laminis au-
reis, cum separato genuflexorio, & Sede occasione celebra-
tionis Missæ in Synodo?* Sacra Congregatio die 5. Aprilis
1720. Respondit, *Negative, excepto usu Mitræ simplicis
in actibus Synodalibus tantum.* Iterumque causa propoli-
ta die 4. Augusti 1733. *Sacra Congregatio stetit in decisis*,
excepta qualitate Mitræ, quam dixit posse a Præposito
gestari aurifrisiatam. Idem *ib. num. 11., & 12.* ubi sub-
jungit, quod credere fas est, ideo quoad hoc Sacram Con-
gregationem sententiam mutasse, quia deprehensum fuit
Præpositum exemptum esse ab Episcopi jurisdictione. Cæ-
teri quippe Mitræ usum sibi a Sede Apostolica concessum 41
habentes, si Episcopi jurisdictioni subjaceant, in Episcopa-
li Synodo Mitram simplicem duntaxat, & non aurifrisiatam
gestare permittuntur, juxta apertam decisionem Clementis
IV. in cap. *Ut Apostolicæ, de privil. in 6.*, ibi: *De Fratrum
nostrorum consilio, præsenti Decreto statuimus, ut Abbates,
& alii, quibus Mitræ usus est ab eadem Sede concessus;
Exempti quidem in Provincialibus Conciliis, & Episcopa-
libus Synodis (quibus nonnulli eorum interesse tenentur)
Mitris tantummodo aurifrisiatis, non tamen aureas, vel
argenteas laminas, aut gemmas habentibus, uti possint. Non*
exem-

*exempti vero simplicibus, & albis, ac planis utantur. In
aliis vero locis exemptis, & non exemptis, Mitris liceat
illis uti, prout concessa eis ab eadem Sede Indulta permit-
tunt.* Unde Canonici, & alii, qui nobiliori Mitra in aliis
actibus, & functionibus Ecclesiasticis ex privilegio utun-
tur, si eamdem in Synodo deferre gestiant, concludenter
probare debent, id etiam honoris sibi specialiter, & ex-
presse, & quidem post Clementem IV. fuisse a Sede A-
postolica concessum.

42 Vestis Clericorum statui conveniens est Talaris. Hinc
fere omnia celebrata Concilia post Tridentinum Clericos
coegerunt ad gestandam vestem talarem, & quidem ni-
gri coloris; In Concilio Provinciali Mediolanensi 1. p. 2.
Sanctus Carolus Borromæus de Clericorum Vestitu lo-
quens ait (*Part. 1. Act. Ecclesiast. Mediolanen. pag. 18.*)
*In omni vestitu color tantum niger adhibeatur ...., exter-
na vestis simplex, & talaris est.* In Concilio Mediola-
nensi anni 1570. *tit. de vita, & honestat. Clericor.
cap. 3.* (*tom. 10. collect. Hard. col. 1195.*) jubentur
Clerici majorum Ordinum, cum in publicum prodeunt
43 gestare *vestem talarem*. Concilium Remense anni 1583.
tit. de Clericis in genere num. 8. (*ib. col. 1292.*) *Veste
Ecclesiastica, eaque talari, ac decenti utantur omnes Cle-
rici*. Concilium Burdigalense ejusdem anni *tit. 1. sect. 21.*
(*ib. col. 1359.*) *cap. 2. Vestes eorum sint talares*: Quod-
que notabilius est, Concilium Provinciale Narbonense *an-
ni 1602. cap. 41.* (*tom. 11. collect. Hard. col. 44.*) Cle-
ricos etiam noctu incedentes ad deferendam vestem tala-
rem coegit: Noctu incedentes, ex rationabili caussa, to-
gas talares deferent. Conciliis Provincialibus concinunt
innumeræ Synodi Diœcesanæ congestæ a Genetto *Theol.
moral. tom. 2. tract. 1. cap. 9.*, *& in Appendic. ad Sy-
nodum Fulginatensem Episcopi Baptistelli pag. 172.*, *& se-
44 quent.* Unde Sacrorum Canonum rigorem non augent,
sed emolliunt Synodales Constitutiones, quæ obligatio-
nem deferendi vestem talarem a pluribus Conciliis om-
nibus Clericis generatim impositam, ad solos limitant
Clericos majorum Ordinum, aut Ecclesiasticum Benefi-
45 cium possidentes. Et majori adhuc indulgentia lenitum
reputari debet Episcopale Edictum, solos compellens Sa-
cerdotes ad eam saltem induendam, cum Ecclesiam in-
grediuntur Sacris operaturi, cujusmodi est illud quod
promulgavit Benedict. XIV. uti Archiepiscopus in Diœ-
cesi Bononiensi. Sic idem expressis verbis *loco cit. lib. 7.
cap. 19. num. 3.*, *& 4.* Qui *ib. num. 1.* testatur quod Ec-
clesiastici omnes, qui adversus consimiles sanctiones uti
nimio rigore conspersas dictitantes provocarunt ad Sa-
cram Congregationem Concilii, semper succubuerunt, uti
videre est in Notificatione 71. & in Epistola Pastorali
bon. mem. Cardinalis Lanfredini *edit. in Civitate Æsina
1740. pag. 187. & seq.*

46 Et quidem merito succubuerunt reclamantes contra tam
justas sanctiones; immo severe puniri deberent qui vestes
proprio non congruentes Ordini deferunt, contra expres-
sum Decretum Concilii Tridentini *sess. 14. cap. 6. de re-
format.*, ibi: „ Quia vero, etsi Habitus non faciat Mo-
„ nachum, oportet tamen Clericos vestes proprio con-
„ gruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam Ha-
„ bitus extrinsece, morum honestatem intrinsecus osten-
„ dant &c. " Unde contra Ecclesiasticos in hoc delin-
quentes jam dixerat S. Bernardus „ de consideration.
„ ad Eugenium III. lib. 3. cap. 4. At forma hæc vestium
„ deformitatis mentium, & morum indicium est. Quid
„ sibi vult, quod Clerici aliud esse, aliud videri volunt?
„ Id quidem minus castum, minusque sincerum. Nempe
„ Habitu milites, quæstu Clericos, actu neutrum exhi-
„ bent, nam neque pugnant ut milites, neque ut Cleri-
„ ci evangelizant, " & contra alios magis, adhuc in
forma vestium delinquentes S. Hieronymus scripsit *ad
Eustochium Epistola 22. Tales cum videris, sponsos magis
existimato, quam Clericos.*

V I A T I C U M.

S U M M A R I U M.

1 *Viatici nomine quid veniat?*
2 *Viatici nomen unde veniat?*
3 *Eucharistia danda Infirmis nuncupatur Viaticum.*
4 *Tenetur ægrotus in mortis periculo constitutus sumere
sacrum Viaticum, quamvis non sit jejunus.*
5 *Sumere Eucharistiam per modum Viatici quid sit.*
6 *Licet ægrotus sit jejunus, recte adhibetur adhuc for-
mula* Accipe Viaticum.
7 *Qui mane communicavit ex devotione, si superveniat
periculum mortis, an teneatur eadem die per mo-
dum Viatici communicare, remissive.*
8 *In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen
ægrotus post 6. 7. vel 8. dies repetere Viaticum non
jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & pe-
riculum mortis recurrat. Immo secundum aliquos
duobus diebus continuis.*
9 *Viaticum dari debet etiam in die Parasceves.*
10 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 15.

Viatici nomine apud Profanos scriptores intelligitur ci- 1
bus, & pecunia, quæ in viam, seu iter peragendum
præparatur. Unde apud Plautum teste eruditissimo Patre
Gobat *tom. 1. tract. 4. num. 180.* dicitur Viaticus is, qui
sibi prospexit de rebus necessariis professioni. Viatici enim 2
nomen venit a voce *Via*, & sumit annominationem a
Cibariis, quæ a Viatoribus ad iter agendum præparan-
tur. Hinc a Sacris Scriptoribus Divina Eucharistia iden-
tidem nuncupatur *Viaticum*. S. Thomas *3. p. q. 73. art.
4. in corpore*, ibi: „ In quantum scilicet hoc Sacramen- 3
„ tum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in
„ Patria, secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præ-
„ bet nobis viam illuc perveniendi; " Et sic expresse
vocat ipsum Concilium Carthaginense relat. *in cap. Is qui
8. cap. 26. q. 6.* & Concilium Nicænum relat. *in cap. De
his eadem causa, & quæstione*, ubi statuit: *Ut si forte quis
recedat ex corpore, necessario vitæ non defraudetur Via-
tico.*

Tenetur ægrotus in mortis periculo constitutus, tum 4
Jure Ecclesiastico, tum Divino, Sacrum Viaticum sume-
re, quamvis non sit jejunus. *Communis*. Sumere Eucha-
ristiam per *modum Viatici* est ipsam sumere eo tempore, 5
quo pro mortis periculo obligat præceptum: Vasqu. *tom.
3. in 3. p. disp. 214. num. 17.* Hurtad. *de Euchar. disp.
10. diff. 2.* Gob. *loc. cit. num. 181.* & alii.

Et licet ægrotus sit jejunus, recte adhibetur adhuc for- 6
mula *Accipe Viaticum &c.* cum non minus sumat Eu-
charistiam per *modum Viatici* ægrotus jejunus, ac non
jejunus, ex quo Viaticum sit præparatio pro via ad cœ-
lestem patriam brevi aggredienda, tam a jejuno, quam a
non jejuno; Viatici enim nomen ex dictis *supra num. 2.
& 3.* venit a voce *Via*, & sumit annominationem a ci-
bariis, quæ a Viatoribus ad iter agendum præparantur.

Qui mane communicaverit ex devotione, si superve- 7
niat periculum mortis, an teneatur eadem die per mo-
dum Viatici communicare? Vide verb. *Eucharistia nu-
mer. 36.*

In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen 8
ægrotus post 6. 7. vel 8. dies repetere Viaticum non je-
junus; Dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum
mortis recurrat. Vide *ib. n. 37.* Immo, ut habet Ursaya
in Miscellaneo 1. litt. V. num. 28. Viaticum potest dari
infirmo duobus diebus continuis. Card. Brancat. *de Sa-
cro Viatico in extremo vitæ periculo extantibus exhibendo*
sequutus a Coronello *in Bibliotheca universali litt. B. n.
2807. fol. 1037.* ubi quod ita practicavit Philipp. IV. Hi-
spaniarum Rex.

Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nul- 9
latenus ipsa potest sanis præberi Eucharistia. *Sacra Ri-
tuum Congregat. 19. Febr. 1622.*

Alia ad rem, Vide verb. *Eucharistia*, verb. *Infirmus*, 10
verb. *Morbus*.

Supplementa Auctoris e III. Editione.

Viaticum Corporis Christi non est ad infirmos deferen- 11
dum, qui cum illud sumere impediantur, adoratio-
nis vel deosculationis caussa ad se deferri expostulant.
Benedict. XIV. Const. inc. *Cum, ut recte*, §. 12., *&
13.* Et id jam nos tradidimus in tomo tertio verb. *Eu-
charistia, num. 50.*

* Morituro impotenti Eucharistiam sub specie panis
deglutire, non potest Sacramentum administrari sub spe-
cie vini, neque sub specie panis intincti in vino conse-
crato, sed omnino linquendus est non refectus sacra Com-
munione, cum præceptum Viatici non obliget, nisi cum
ministrari potest ritu ab Ecclesia non prohibito, iste ve-
ro ritus ab Ecclesia Latina omnino prohibetur. Vicissim
autem licite administratur sub specie panis vino, vel aqua
non consecrata madefacti ut facilius deglutiatur. Bened.
XIV. *de Sacrif. Miss. lib. 3. cap. 19. §. 6.* *

Constitutio *Unigenitus* tantam sibi vindicat auctorita- 11
tem, & obsequium, ut eidem publice refragantibus, ve-
luti notoriis, ac publicis peccatoribus, denegandum sit
sanctissimum Viaticum. Bened. XIV. Const. incip. *Ex
omnibus* §. 3. Publici autem, atque notorii sunt refracta-
rii, in casu, de quo agitur, quicumque per sententiam a
Judice competente prolatam, rei declarati sunt, eo no-
mine, quod debitam prædictæ Constitutioni *Unigenitus* ve-
nerationem, obsequium, & obedientiam contumaciter de-
negaverint: Quicumque etiam hujusmodi confessi sunt:
Ac præterea illi qui, quamvis nec a Judice condemnati,
neque reatum suum in judicio confessi fuerint, nihilomi-
nus, vel eo tempore, quo sacrum ipsum Viaticum susce-
pturi sunt, propriam inobedientiam, & contumaciam ad-
versus Constitutionem *Unigenitus* sponte profitentur, vel
in ante actæ vitæ decursu aliquid evidenter commisisse
noscuntur, manifeste oppositum venerationi, obsequio,
& obedientiæ, eidem Constitutioni debitæ, in eoque fa-

ſto mortaliter perseverare, quod ita vulgo cognitum est, ut publicum scandalum inde exortum, non adhuc cessaverit. Sunt verba præcisæ dictæ Constitutionis *sub §. quarto*.

12 In re autem dubia, quam regulam sequi debeant Sacramentorum Ministri, tradit Pontifex *ib. §. 8. & 9.* his verbis. *Hoc itaque primum advertere debent, an scilicet ei, qui extremum Viaticum postulat, quum antea ad sacram mensam accederet, Paschali præsertim tempore, a loci illius Parocho, ubi degebat, Eucharistica Communio administrata fuerit; si enim hæc illi in vita non fuerit denegata, argumento id erit, aut hominem illum ab omni labe immunem, aut saltem non vere notorium peccatorem reputatum fuisse; indeque sequetur, Sacrum Viaticum eidem in exitu vitæ publice postulanti denegari non posse; Nisi forte, postquam olim ad Eucharisticam mensam admissus fuit, & ante id tempus, quo postrema Sacramenta requirit, aliquid commisisse noscatur, quo publici, & notorii peccatoris notam, juxta præmissa contraxerit.*

13 Ubi autem ex hac facti specie certum ipsis non suppetat fundamentum, cui insistere valeant, aliunde vero validæ adversus ægrotum præsumptiones, & indicia gravia, & urgentia militant, ob quæ obortum sibi scrupulum rationabiliter deponere nequeant; in his rerum circumstantiis, oportet eos, remotis arbitris, ægrotum alloqui, eique cum omni lenitate, & mansuetudine, non tamquam disputantes, eumque convincere volentes, ostendere, quæ, & qualia sint indicia, quæ suspectum reddunt ipsius vitæ tenorem; rogantes eum, & obsecrantes, ut resipiscat, in eo saltem temporis articulo, a quo æterna ipsius salutis sors pendet; eidem præterea demonstrantes, quod quamvis ipsi parati sint Sanctissimum Corporis Christi Viaticum ei ministrare, non ideo tamen tutus ipse erit ante tribunal Christi, sed potius novi, & horrendi criminis reum se constituet, ex quo judicium sibi manducavit, & bibit: Cæterum se non alia de caussa Sacramentum Corporis Christi eidem ministraturos, nisi, ut Ecclesiæ jubenti obtemperent, quæ præter eam quam habet curam, ut scandala publica antevertat, pro sua etiam pietate, ægroti ipsius infamiam præcavere studet, licet peccatorem in conspectu Domini reputet, non tamen in proprio Tribunali publicum, atque notorium peccatorem agnoscit. Hæc ille *§. 8. & 6.* citatæ Constitutioni merito integraliter perlegendæ, & observandæ, quam idcirco ad litteram hic subnectimus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinal., ac Archiep., & Episcopis Regni Galliarum in novissimis Comitiis Cleri Gallicani congregatis, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Ex omnibus Christiani Orbis regionibus, ad quas imposita imbecillitati nostræ pastoralis cura protenditur, quum multa sæpe ad nos deferantur, quæ animum nostrum pro omnium, singularumque Ecclesiarum statu solicitum, & anxium habeant, vix tamen aliunde Nobis majores perturbationis, atque doloris caussæ acciderunt, quam ex gravissimis controversiarum, & dissentionum incommodis, quibus, florentissimum istud Regnum, & Catholicam Gallorum nationem aliquot ad hinc annis jactari cognovimus. Neque sane destitimus hoc toto perturbationum vestrarum tempore Deum Optimum Maximum enixe rogare, ac interpositis etiam aliorum precibus orare, atque obsecrare, ut ipse, qui Deus pacis est, veram, solidamque tranquillitatem turbatis Ecclesiis vestris reddere dignaretur. Sæpe etiam, datis ad carissimum in Christo Filium nostrum Ludovicum Galliarum Regem Christianissimum Apostolicis litteris, illius opem, & brachium ad Ecclesiasticæ pacis tutelam, atque præsidium imploravimus. Iis autem, qui ad Nos, & ad Sedem Apostolicam de rebus istis recursum habuerunt, ea semper responsa dedimus, quibus Nos promptos, paratosque declaravimus, pro pace Ecclesiæ Gallicanæ, quam sincera, & constanti dilectione prosequimur, quidquid Nobis vitæ superesse posset libenter impendere, atque omnia quæ Nobis agenda proponerentur, & aggredi, & urgere, dummodo ejusmodi consilia essent, quæ ad revellendum malorum germen apta, & idonea dignoscerentur, & quorum executio cum spe prosperi eventus suscipienda, & ad intentum finem utiliter processura videretur.

Gravem, atque diuturnam de rebus vestris sollicitudinem, qua hactenus affecti fuimus, non parum sublevarunt litteræ a Gallicani Cleri Comitiis die 31. Octobris elapsi anni ad Nos scriptæ, quas quidem legentes, vestram, venerabiles fratres, firmitatem, atque constantiam, vestram perspeximus perfectam consensionem in custodiendo veræ sanæque doctrinæ deposito, & in retinenda, quam semper majores vestri professi sunt, erga Apostolicam B. Petri Sedem, Catholicæ Unitatis centrum, observantia & veneratione. Neque enim ullam inter vos dissensionem vigere comperimus, quoad canonicas regulas, & principia, sed scissuras tantummodo esse inter vos, in deligendis, statuendisque mediis, quibus utendum necessario est, ut eadem communia principia in usum deducantur. Quod quamvis optandum fuisset longe abesse a conventu Vestro, haud tamen mirum videri debet, scientibus, id alias inter sacros Antistites, & doctrina, & morum sanctitate conspicuos, in gravissimarum rerum tractatione evenisse. In magnam autem præconceptæ consolationis nostræ accessionem sese obtulit eximia Christianissimi Regis pietas, & religio, cum hereditario ipsius in hanc Apostolicam Sedem obsequio conjuncta, quæ non in recentioribus tantummodo illius litteris, quas die 19. Decembris ejusdem elapsi anni, prædictam Cleri epistolam huc mittens, ad nos dedit, sed in cæteris quoque omnibus ab eo conscriptis præclare enituit: in quibus testari possumus, atque debemus, Nos semper illius regii animi sensus eos plane deprehendisse, qui maxime decebant orthodoxum Principem, & vera in Deum religione, & sincera erga Romanam Sedem pietate præditum, eumdemque pacis, atque concordiæ in suis regnis restituendæ, & conservandæ amantissimum.

Tanta est profecto in Ecclesia Dei auctoritas Apostolicæ Constitutionis, quæ incipit Unigenitus, *eademque sibi tam sinceram venerationem, obsequium, & obedientiam ubique vindicat, ut nemo* ... *salutis æternæ discrimine, a debita erga ipsam subjectione sese subducere, aut eidem ullo modo refragari. Hinc porro consequitur, ut in ea, qua exorta est, controversia, utrum hujusmodi refractariis Sanctissimum Corporis Christi Viaticum expetentibus denegari debeat, sine ulla hæsitatione respondendum sit, quoties prædictæ Constitutioni publice, & notorie refractarii sint, denegandum eis esse; ex generali nimirum regula, quæ vetat publicum, atque notorium peccatorem ad Eucharisticæ Communionis participationem admitti, sive eam publice, sive privatim requirat.*

Publici autem, atque notorii sunt refractarii, in casu, de quo agitur, quicumque per sententiam a Judice competente prolatam rei declarati sunt, eo nomine, quod debitam prædictæ Constitutioni Unigenitus *venerationem, obsequium, & obedientiam contumaciter denegaverint; quicumque etiam hujusmodi contumaciæ reos se in judicio confessi sunt; ac præterea illi, qui quamvis nec a Judice condemnati, neque reatum suum in Judicio confessi fuerint, nihilominus, vel eo tempore, quo sacrum ipsum Viaticum suscepturi sunt propriam inobedientiam, & contumaciam adversus Constitutionem* Unigenitus *sponte profitentur, vel in anteactæ vitæ decursu aliquid evidenter commisisse noscuntur manifeste oppositum venerationi, obsequio, & obedientiæ eidem Constitutioni debitæ, in eoque facto moraliter perseverare, quod ita vulgo cognitum est, ut publicum scandalum inde exortum, non adhuc cessaverit: in his enim casibus eadem omnino adest moralis certitudo, quæ habetur de iis factis, super quibus judex sententiam tulit, vel saltem alia suppetit moralis certitudo prædictæ similis, & æquipollens.*

In quo tamen præ oculis habenda est differentia, quæ intercedit inter notorium illud, quo merum aliquod factum deprehenditur, cujus facti reatus in ipsa sola externa actione consistit, ut est notorietas usurarii, aut concubinarii, & aliud notorii genus, quo externa illa facta notari contingit, quorum reatus ab interna etiam animi dispositione plurimum pendet; de quo quidem notorii genere nunc agitur. Alterum enim illud gravibus sane probationibus evinci debet, sed alterum gravioribus, certioribusque argumentis probari oportebit.

Ea vero, quam supra innuimus, certitudo minime adesse dicenda est in aliis Casibus, in quibus crimen innititur conjecturis, præsumptionibus, incertisque vocibus, quæ originem suam plerumque debent hominibus, aut malo animo affectis, aut qui præjudicatis opinionibus, vel partium studiis ducuntur; quibus dum fidem habetur, satis compertum est, tum præteritorum temporum, tum ætatis nostræ experientia, quot modis homines errare, & falli, ac in transversum agi contingat.

Quia vero nonnulli animarum Pastores, Ecclesiæque Ministri, pietate, & zelo commendati, hujusmodi conjecturis, & præsumptionibus deferentes, dum ad sacrum Viaticum aliquibus ministrandum advocantur, animo anxii hærent, verentes ne id sine propriæ conscientiæ periculo administrare non possit, certam subnectimus agendi regulam, quam sequantur.

Hoc itaque primum animadvertere debent, an scilicet ei, qui extremum Viaticum postulat, quum antea ad sacram mensam accederet, Paschali præsertim tempore a loci illius Parocho ubi degebat, Eucharistica Communio administrata fuerit: si enim hæc illi in vita non fuerint denegata, argumento id erit, aut hominem illum ab omni labe immunem, aut saltem non vere notorium peccatorem reputatum fuisse, in exitu vitæ publice postulanti denegari non posse; nisi forte, postquam olim ad Eucharisticam mensam admissus fuit, & ante id tempus quo postrema Sacramenta requirit, aliquid commisisse noscatur, quo publici, & notorii peccatoris notam, juxta præmissa contraxerit.

Ubi autem ex hac facti specie certum ipsi non suppetat fundamentum, cui insistere valeant; aliunde vero validæ adver-

adversus ægrotum præsumptiones, & indicia gravia, & urgentia militent, ob quæ obortum sibi scrupulum rationabiliter deponere nequeant in his rerum circumstantiis, oportet eos remotis arbitris, ægrotantem alloqui, eique cum omni lenitate, & mansuetudine, non tamquam disputantes, cumque convincere volentes, ostendere, quæ, & qualia sint indicia, quæ suspectum reddunt ipsius vitæ tenorem, rogantes eum, & obsecrantes, ut resipiscat, in eo saltem temporis articulo, a quo æterna ipsius salutis sors pendet; eidemque præterea demonstrantes, quamvis ipsi parati sint Sanctissimum Corporis Christi Viaticum ei ministrare, ac etiam revera illud ei ministrent, non ideo tamen tutus in se erit ante tribunal Christi, sed potius novi, & horrendi criminis reum se constituet, ex quo judicium sibi manducavit, & bibit, cæterum se non alia de caussa Sacramentum Corporis Christi eidem ministraturos, nisi ut Ecclesiæ jubenti obtemperent; quæ præter eam, quam habet, curam, ut scandala publica antevertat, pro sua etiam pietate, ægroti ipsius infamiam præcavere studet, & idcirco eum a sacra mensa non repellit, dum ipsum, licet peccatorem in conspectu Domini reputet, non tamen in proprio tribunali publicum, atque notorium peccatorem agnoscit.

Hanc itaque judicandi, agendique normam oportet vos, venerabiles fratres utpote Nostro, & Apostolicæ sedis judicio prolatam, inferioribus animarum Pastoribus, cæterisque Presbyteris per civitates, & Diœceses vestras Sacramenta legitime administrantibus, sequendam, & observandam proponere. Quod quidem judicium super vigentibus controversiis a Nobis interpositum, & Ecclesiasticis regulis nititur, & Conciliorum olim in ipsis Galliarum regionibus habitorum decretis, & gravium ipsius nationis vestræ Theologorum sententiis fulcitur. Ut igitur vobis laudi fuit, illustrium prædecessorum vestrorum exempla sequendo, promotas istic controversias, subortaque dubia ad Nos, & Apostolicam Sedem deferre, certamque hinc regulam ad revocandam, tuendamque Ecclesiarum vestrarum pacem exposcere, ita nunc officii vestri partes, vestraque simul apud Deum, & Ecclesiam merita cumulabitis, si suprascriptam agendi methodum ab iis, ad quos pertinet in occurrentibus casibus omnino servari curabitis. Quod Nos a Fraternitatibus vestris eo fidentius expectamus, Nobisque pollicemur, quo magis ipsi conscii sumus, nihil diligentiæ, aut studii a Nobis prætermissum fuisse, sive in perpendendis, ac discutiendis articulis, quos Episcopi in præfatis Cleri Comitiis adunati, licet non unanimi sententia, proposuerunt, desumendisque ex ipsa eorum discrepantia notionibus, ad rem penitus percipiendam, rectoque judicio definiendam opportunis, sive in legendis, ponderandisque sententiis scripto exaratis a venerabilibus Fratribus nostris hujus S. R. E. Cardinalibus, quorum hac de re consilia exquisivimus; sive in cæteris omnibus exequendis, atque præstandis, per quæ divini luminis adjutorium quod interim flagrantissimis votis implorare non prætermisimus promereri possemus.

Neque vero dubitamus, quin carissimus quoque in Christo filius noster Rex Christianissimus, postquam susceptum a vobis consilium non solum probavit, sed etiam, ut supra innuimus, suis ad Nos datis litteris fovere, & adjuvare non recusavit: pro sua perspecta in Deum, & Ecclesiam religione, ac pietate validam Fraternitatibus vestris opem præbere studeat, quo tam vobis, quam inferioribus Ecclesiæ Ministris, liberum, & integrum sit, ad superius descriptam agendi normam sacrorum Mysteriorum administrationem moderari. Qua quidem fiducia freti, Nos hic sermonem minime habendum existimavimus de reliquis Fratrum vestrorum articulis respicientibus Episcopalia jura circa eorumdem Sacramentorum participationem concedendam, vel denegandam, & varias super hac re obortas controversias, sed potius cum ipso Christianissimo Rege per alias litteras nostras agendum duximus, ut is Sacra Episcopatus jura, sua animi magnitudine, ac præstanti virtute, tueatur. Quod ipsum, & proprio, & majorum suorum more, facturum certo confidimus: ut nobilissimæ Galliarum Ecclesiæ, illius regio favore nostris, vestrisque studiis obsecundante, suum pristinum decorem retinuisse, & perturbatam ad tempus tranquillitatem cito recuperasse lætentur. In cujus optatissimi eventus auspicium Fraternitatibus vestris, cunctisque populis Pastorali curæ vestræ concreditis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die decima sexta Octobris MDCCLVI. Pontificatus nostri anno decimo septimo.

Novæ additiones ex aliena manu.

JUxta Rituale Romanum Pauli V. *tit. de Commun. In-* 1
firm. non potest Viaticum ministrari de novo, nisi in-
firmus per *aliquot* dies supervivat.
Quæstionis propterea est, quot dies debeant intercede- 2
re? Sunt qui tenent, sufficere quod intercedant duo dies,
ea adducta ratione quod numerus pluralis contentus est
duobus. At dictionem *aliquot* importare majorem nume-
rum dierum, & saltem quatuor, tenet *Romaguer. ad Sy-* 3
nod. Gerund. lib. 3. *tit.* 17. *cap.* 28. *n.* 38.

FINIS TOMI NONI.